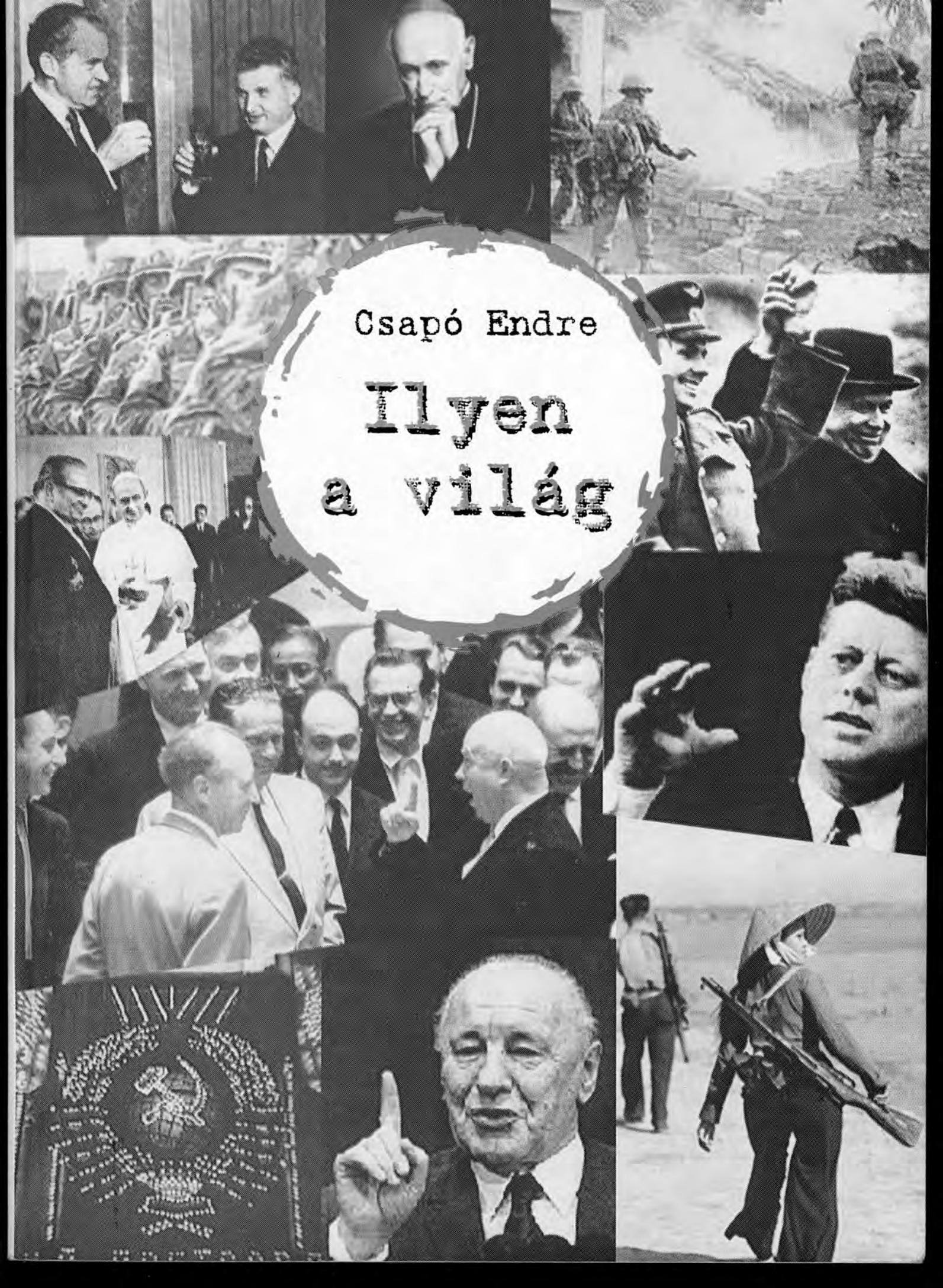

Csapó Endre

Ilyen a világ

Csapó Endre

Ilyen a világ I.

Az Ausztráliai Magyarságban és a Magyar Életben
1961–1983 között megjelent vezércikkek

Tóthfalu, 2002

AJÁNLÁS

Egy még a régi világból való, s a szó legnemesebb értelmében publicista – szerkesztő, közíró és történész – több mint húsz esztendőt átfogó kordokumentációját tartja kezében az olvasó.

Csapó Endre, a magyar szellem egyik legjelesebb ausztráliai őrzője és éltetője e kötettel tanúbizonyságot tesz arról, miként lehet egyszerre folyamatosan jelen lenni az itthon s a külvilág történéseiben. S nem csupán folyamatosan – kritikus és elemző szemmel és tollal. Az idegenbe szakadás fájdalma megannyi emigránst ragadtatott már arra, hogy a diktatórikus rendszer elutasításával együtt – sokszor tudat alatt – valahol elutasítsa azokat is, akik itthon maradtak. Csapó Endre ellenáll ennek a kísértésnek. Mindvégig tárgyszerűen, az összefüggéseket szemügyre véve és feltárva világít rá a kommunista diktatúra embertelenségére s az áldozatok sorsása, amelyet magáénak érez és vall – több ezer mérföld távolságából is. Soha nem feledi: rá is ez a sors vár, ha itthon marad. S bizony ellenáll egy másik emigráns kísértésnek is: nem érzi magát privilegizáltnak, holmi a számonkérés jogával felruházott kiválasztottnak azért, mert szabad földön élhet és írhat.

A tárgyilagosságra való töretlen törekvés és az európai civilizáció erkölcsi normáihoz való megalkuvás nélküli ragaszkodás jellemzi akkor is, ha a nagyvilág politikai történéseiről, eseményeiről ír. Munkáiban nyoma sincs semmiféle Nyugat-imádatnak, az alkotmányos demokráciák idealizálásának, a jóléti társadalmak dicsőítésének. Éppen ellenkezőleg: kíméletlenül mutat rá a szabad világ hibáira, ostorozza bűneit, szembe száll a fogyasztói társadalom gyalázataival, felelősségtudattal keres és mutat kiutat annak útvesztőiből.

Csapó Endre nem véleményformáló – holott az objektivitáshoz való mélységes kötődése következtében bízvást igényt tarthatna e jogra. Ő csupán serkentője s támogatója a véleményalkotás és – formálás folyamatának. Partnerként s együttgondolkodóként fordul az olvasóhoz s így halad vele valamennyi írásában. Tudja, amit itthon, a kishazában ma már csak nagyon kevesen: hogy az európai civilizációs értékrendben gyökerező kritikus s egyben önkritikus polgári öntudat a hordozója és biztosítéka a magyar szellemiségnek a föld bármely pontján.

Kiszely Gábor

ELŐSZÓ

A magyar emigráció immár hovatovább történelem. Egykori ifjonti rétege ma már elbúcsúzóban van, vele történelemmé válik a méreteiben és felkészültségében legnagyobb magyar emigráció. Elmúlása azonban nem köthető időhöz, hiszen még számosan élnek az egykor fiatalon emigráltak, és noha ma már nincs politikai ok elhagyni az országot, és ma már megvan a hazatérés lehetősége mindenkinek, az emigráció szellemi életének még számos műhelye működik. Ilyen szellemi műhely az Ausztráliában megjelenő Magyar Élet című hetilap is, egyike a még működő kevés Kárpát-medencén kívül megjelenő hetilapoknak. A még ma is kitartóan dolgozó, egykor fiatalon emigráltak egyike Csapó Endre, akinek hírlapi írásai egy részét tartja kezében a tisztelt Olvasó.

A magyar nemzet történelmének lapjain a védekező háborúk és belviszályok mentén szinte kísérőként ott szerepelnek az emigránsok. Korábban királyok, királyfiak, trónvárományosok, főurak, nemesek köréből kerültek ki a számüzöttek, de a politizálás általánossá tételével, adott esetben üldözötté és menekültté vált a polgári réteg egy része is. Ez a tendencia követhető, Rákóczi, Kossuth majd a jelenkor emigrációjának összetételében. Meddő vita és értelmetlen azt boncolgatni, hogy az elmúlt évszázad közepén a nagyvilágba szétszóródott magyarok sokasága milyen mértékben sorolható az emigráció klasszikus fogalmába, hiszen a kiváltó ok a szovjetorosz megszállás és a kommunista diktatúra volt egyaránt azoknak is, akik a háború végeztével nem térhettek haza, azoknak is akik a diktatúra kiteljesedése miatt szöktek ki az országból, és azoknak is akik az 1956-os forradalom és szabadságharcot követő megtorlás elől menekültek, avagy mindazoknak, akiknek a létét akárcsak gazdaságilag veszélyeztette a kommunista rendszer.

A nagyvilágban szétszóródott százezrek csak kis részének volt lehetősége a szó igazi értelmében vett politikai emigrációs munkásság végzésére, aminek általánosan az önkéntes vállalás volt a jellemzője, amely tevékenység nem hozott látványos eredményeket, ellenkezőleg sok csalódást menet közben. De azért még felkutatásra vár az emigrációs politikai tevékenység közvetett hatása a végeredményre – ami számunkra nagyon megkésve következett be – a Szovjetunió felbomlására.

A sokszázezres emigrációs jelenlét, kívül a politikai szférán, a nyugati országok társadalmi, gazdasági és kulturális közegében, ma még felméretlen hatást keltett. Minden országban mindenki ismert egy-két magyart, akiknek kiérdemelt megbecsültsége elfeledtette a háborús propaganda által rájuk kent ex enemy (korábbi ellenség) bélyeget. Majd amikor a magyar forradalom és szabadságharc hetekre magára vonta a világ összes figyelmét, Magyarország „térképre került". Ezt követően kapott új és nagy szerepet a széles emigráció, amelynek szorgalmas munkásságával még hosszú időre felszínen maradt a magyar kérdés, azután is, hogy a szovjet nagyhatalmi politika igyekezett azt szőnyeg alá söpörni.

Most megjelent könyvemben már utaltam rá, de fontosnak tartom itt is megemlíteni, hogy nekem és azoknak, akik közel voltunk a nagypolitika fő műhelyéhez, a lelkesedés italába némely információ az aggódás keserűségét keverte bele. Nagy aggodalmat okozott, amikor a szívinfarktusából gyógyuló Eisenhower Washingtonban, a Fehér Ház Nemzeti Biztonsági Tanácsának ülésén, október 26-án kijelentette, hogy: **„A Szovjetunióban nagyon nagy a feszültség, számos nehézségük van, a magyar forradalom veszélyt hozhat a békére, Hruscsovot szélsőséges lépésekre ragadtathatja; ez akár világháborúhoz is vezethet. Ezt mindenáron el kell kerülnünk."** Erre alapozva később úgy fogalmaztam, hogy a forradalom nem november 4-én, hanem valójában már korábban, október 26-án, Eisenhower kijelentésével bukott el. Ezt az álláspontot, s azt, hogy az USA nem fog beavatkozni az eseményekbe, másnap Foster Dulles akkori amerikai külügyminiszter táviratban a moszkvai amerikai nagykövettel is ismertette. Bohlen nagykövet ezen üzenetben arra is felhatalmazást kapott, hogy mindezt közölje Hruscsovval és Bulganinnal is. Így kimondható: az Egyesült Államok politikailag cserbenhagyta a magyar forradalmat, s ezzel zöld lánpát biztosított a szovjet beavatkozási tervnek. Az amerikai külpolitika kettős játéka világosan láthatóvá vált.

A világpolitikának ilyen fordulata akkor megdöbbenést váltott ki, nemcsak bennünk, hanem világszerte. Ötvenhat nagy figyelmeztetés volt a világ vezető hatalma részére. Nagy kár, hogy a Szovjetunió akkori erkölcsi összeomlását követő-

en még 35 évet kellett várni a „gonoszság birodalma" felszámolásáig. A huszadik századi nagyhatalmi politika különös helyzeteket produkált. Hellyel-közzel úgy tűnt, hogy a Szovjetunió, illetve a kommunizmus lesz a világ jövőjének meghatározója, annak ellenére, hogy ezt minden józan érzékünk lehetetlennek tartotta. A történelemnek ez a része rejtelmekkel, érthetetlen fordulatokkal haladt egy mind inkább elfogadhatatlan irányba.

Ez a könyv folyamatosan követi a világ vezető politikusainak a politikai irodalomban elvétve megjelent, a fent idézettekhez hasonló kijelentéseit, amelyek messze távol állnak a hivatalos magyarázatoktól, de amelyek ismerete nélkül érthetetlen a követett nagyhatalmi politika. Csapó Endre újságcikkeiben a dolgok mélyére tekint, keresi az ismeretlen **összefüggéseket,** feltárja az események mögötti eltitkolt szándékokat.

Egyszer elmondta nekem, hogy amikor az emigrációt választotta, elhatározta, hogy feladatává teszi nyugati illetékes körök felvilágosítását az általa megismert magyarországi helyzetről az orosz megszállást és a kommunizmust illetően, de rövidesen rájött arra, hogy minket magunkat kell felvilágosítani, mert keserves sorsunk nem a Nyugat tájékozatlansága miatt van, jobban tudják a mi dolgainkat, mint mi magunk. A felvilágosítás belső kényszere ettől kezdve honfitársai tájékoztatására sarkallta őt.

Írásait ismertük Amerikában is, majd amikor ellátogattam Ausztráliába 1984-ben, magam érzékelhettem, hogy Ausztrália magyarságának a tájékozottsága fontos eleme volt annak, hogy a legpéldásabb emigrációs munka azon a távoli kontinens-országon folyt. Természetesen ott is volt egyenetlenség, de inkább csak a feladatok mikéntjén folyt a vita. Ausztráliában korábban nem volt számottevő magyar kolónia, a háborút követően 1949-től mintegy 50 ezer magyar került oda, egységesen a kommunizmus áldozataként, aminek nagy szerepe volt az azonos világszemlélet kialakulásában. Ehhez kellett még a tisztességes, magyar szemléletű tájékoztatás. Ott is próbálkozott a baloldal teret nyerni a magyarországi rendszert népszerűsítő újságok megjelentetésével, abban a közegben azonban nem tudtak tartósan megmaradni.

Ausztrália távol van a világ sorsát eldöntő központoktól, de mint fejlett angolszász eredetű ország, alkalmasint számottevő tényező a világpolitikában. Az ausztráliai magyar emigráció legalábbis erre alapozta tájékoztató tevékenységét. Az ausztrál politikai körök és hatóság előtt is elismerést szerzett magyar közösségi hálózat csúcsszervezete felhasználta a kínálkozó alkalmakat angol nyelvű tájékoztatásra. A kormányhoz eljuttatott memorandumok jó részét Csapó Endre fogalmazta meg. Ezek révén Ausztrália vezetői tájékozódhattak a magyarokkal kapcsolatos kérdésekben. Trianon, az 56-os szabadságharc, Erdély és általában a kisebbségi kérdés, most legutóbb a ciánszennyezés adott indítékot a tájékoztatásra. Ebben a könyvben megismerkedhetünk az emigrációs tevékenység sokszínűségével is.

A délvidéki Logos Kiadó felismerte a cikkgyűjtemény jelentőségét két szempontból is. Egyik az, hogy a Kárpát-medence magyarsága a világtól és a valósághoz hűséges, tárgyilagos tájékoztatástól elzártan élte át a múlt század közel második felét. Ennek folytán nem tudta követni a világpolitika fordulatait, nem lehetett olyan áttekintése, mint nekünk az Egyesült Államokban, az ENSZ központjának közelében. Csapó Endre e kötetben megjelent írásainak nagy érdeme, hogy követi a nagyhatalmi politika folyamatát, annak következményeit, és rámutat a háttérben rejlő kiváltó okokra. Ezek az írások megjelenésük idején helytálló tájékoztatásul szolgáltak, ma már a politikai történelem kutatói, továbbá a külügyi szolgálatban állók részére adnak értékes anyagot és eligazítást. A folyamatok ismerete nélkül nem lehet megérteni a jelen fejleményeit. A másik szempont nyilván az lehetett, hogy amiképpen a korábbi emigrációk szellemi és tárgyi hagyatékát egy késő utókor értékeli, kutatja, gyűjti, ilyen értelemben nagy segítség lesz ötven múlva együtt kézbevenni a huszadik század nagy magyar emigrációjának ezt a korhű és dokumentációs cikksorozatát.

Szeretettel ajánlom honfitársaim figyelmébe Csapó Endre emigrációs küzdőtársam és régi jó barátom e kötetben megjelent írásait: legyenek gondolatai és meglátásai nemzetének hasznára, amelynek szolgálatát élete céljává tette, és azt áldozatosan, hűséggel teljesítette.

Dr. Varga László

Az olvasó ember

Valami egészen biztosan hazakerül: az emigráció szellemi hagyatéka, mert erre még szükség lehet.

Nehéz eldönteni, mi volt az ember legnagyobb találmánya. Sokan at mondják, a kerék. Sokan úgy vélik, hogy az írás. Mások még messzebb mennek; azt vallják, hogy a nagy találmány a bunkó volt. Mert az eszközt előbb kézbe kellett venni, ekkor lett az ember homo faber. Én azt hiszem, mégis az írás volt a legnagyobb. Önmagában is nagyszerű szellemi eredmény. Jóformán még ma sem tudjuk meghatározni, mi a gondolat — az ókori ember már konzerválta azt.

Kosztolányitól olvastam egyszer egy érdekes párhuzamot. „A hétéves háború egyik ütközete után ezrével szedték össze azokat az illatszeres üvegecskéket, amelyeket a menekülő francia katonák potyogtattak el. Ma lövészárkokban a sebkötők és tölténykúpok mellett könyveket találnak." Az első világháború álló harcaiban több idő volt az olvasásra, mint a másodikban. Ez utóbbiból egy személyes éményem megható emlékét hordozom.

Már eldőlt a háború sorsa. Budapest elesett. Az oroszok megkezdték a férfilakosság elhurcolását, mert nem találták elegendőnek a hadifoglyokat. A gödöllői premontreiek gimnáziumában 24 ezer embert zsúfoltak össze. Egy napon — hogy több hely legyen —, az orosz kidobáltatta a könyveket a könyvtárból. Amikor ez történt, én már a ceglédi fogolytáborban voltam. Ide hajtották kétnapi gyalogmenetben a kiéhezett magyarokat, hogy aki nem bírja ki, hulljon el az úton gyalog, mielőtt vagonba kerül. A könyvek kiszórása után indított 2000 magyar több mint 5000 könyvet hozott magával. Megérkezéskor az oroszok lerakatták velük a nehezen cipelt kincset. Voltak, akik tizenkettőt is cipeltek. Sokan sírtak, amikor a könyveket a halomra kellett dobni.

Naponta temettünk, hetenként indultak a szögesdrótos vagonok. Hónapok óta egyre terelték össze a férfilakosságot. Nyomnak-e még magyar könyvet? Kiirtják, elhajtják az egész országot? Megállítja valami a pusztító kezet? Elégetik vajon ezt a halom könyvet? De jó lenne lopni belőle. De hogy dugdosnánk a mindenheti motozás elől?

Az orosz éppen olyan kiszámíthatatlan, mint a krokodil. Otthagyták a könyveket. Most már hogyan lopjunk? Ha egy megmozdul, nekiesik mind az ötezer. Ennyien voltunk a táborban. Elosszuk? Percek alatt kész a terv: alakítsunk közkönyvtárat! Így alakult meg a ceblédi hadifogolykönyvtár. Sok magyr lelkét tartotta épségben. Ettől kezdve kevesebben rohantak neki a szögesdrótos kerítésnek bomlott lélekkel. Azt hiszem, akik ott voltunk, mást, többet érzünk, ha könyv kerül a kezünkbe.

Az olvasó ember valamikor nagy rangot jelentett az olvasni nem tudók felett. A gondolat-tartósításnak és közvetítésnek ez a módja megsokszorozott távlataival fenntartó alapot is adott a vezető osztálynak. Aki olvas, az halad. Aki halad, az tud. A tudás hatalom.

Ma már mindenki tud olvasni. A modern állam gondoskodik erről. A gondolatközlés műszaki fejlődése 5 pennyért 60 oldal olvasmányt ad. Sőt hangban és képben, az élő élet minden igézetével elénk varázsol képet, színt, hangot, múltat és jövőt vagy a jelen pillanatot. Házikabátban nézhetünk vadnyugatot vagy Rigolettót, Marilyn kebleit vagy John Kennedyt, spacemant vagy Eichmannt, és az összes olvasmány, amire szükségünk van, a TV-program. És én mindezek ellenére, és mind e földi jóknak látásunkba szolgált kényelme ellenére azt mondom, hogy olvasni ma is rangot jelent.

Ausztráliai életünk mellett nekünk van egy kis külön világunk. Egy kicsit távoli világ — amiből mi eljöttünk. Egy kicsit mesebeli világ is, mert azóta más az életük az othonmaradottaknak is. Eleinte nagyon fájt, mert hiányzott valami nehezen meghatározható. Azt hiszem, a Magyarországon sokszorosára emelkedett könyvkiadásnak az a titka, hogy az olvasó részére pótol valamit, amit az élet elvett. A nagyobb közönség a múltat olvassa régi jó íróktól; a jövőt mindenki maga álmodja meg. Ez a jövő magva. A jelen? Akkor is jobbat vártunk, amikor jobb volt, mint most. A jelent minden ígérgető elveszíti. De ha olvas a nemzet, akkor bízik, mert tudja, hogy van jövő. Aki olvas, az tud és irányít. Avagy, kikre volt kiváncsi a magyar nép a forradalom előtt és alatt, az írókra vagy a politikusokra? Művelt nép nem igázható le. Ezt tanította Széchenyi is. De az öt pennyért hatvan oldal napilap és a távolbalató nem nevel művelt népet.

Nem sok az, amit az emigrációból hazavihetünk. Ahogy én nézem, vagyont aligha viszünk haza, ha még valaha is hazakerülünk. Ha megyünk, visszük öreg csontjainkat gondnak. Viszünk egy csomó jegyzőkönyvet arról, hogy ki mit vétett a különböző exilkormányok megalakulása ellen, hogy a bíróságoknak legyen foglalkozása. De lehet, hogy haza sem kerülünk. Sem a jegyzőkönyvek, sem az exilkormány. De valami egészen biztosan hazakerül: az emigráció szellemi hagyatéka, mert erre még szükség lehet. *(Magyar Szó, Melbourne, 1961 június 1.)*

Emigrációs gondolatok

• Mint ahogy életünk is kettős — fizikai létezésünk mellett gondolkodó ember, homo sapiens vagyunk, emigrációs életünk megnyilvánulásai is kettősek. Dologi megnyilvánulásunk mellett gondolati tevékenységet is folytatunk. Bizonyos okok miatt az emigrációban ez a fontosabb, sőt egyedül mértékadó.

• Az emigrációs szellemi élet otthonról indult el, és bár idegenben történik, folytatása a magyar szellemnek, ami volt és ami ma is van. Csakhogy a magyar szellemet magyar földön ma visszafojtják és idegennel igyekeznek helyettesíteni. Az elvándorolt magyar szellemet nem érte gerinctörő erőszak, talán inkább világot látó hatásoktól szélesedett.

• A magyar művelődésnek a sokoldalúság mindig sajátos tulajdonsága volt. Oka a magyar nép összetettsége és letelepedése a kultúrák vízválasztóján. Másik jellemzője a magyar művelődésnek, hogy harcos eleme az irodalom. A magyar irodalom a haladás útját járja: új eszméket visz a magyar életbe, kovásza annak. Pedig csak keskeny rétegébe hatolhat, a közömbös többség és a politikai hatalom reakciója közé.

• Búvópatak a haladó nemzeti szellem, mégis az írók lendítik előbbre a nemzeti művelődést, és idők múltával igazolást kapnak. A politikai irányzatok Magyarországon mindig hatalmaskodók, önzők és erőszakosak voltak. Minden politikai hatalom igyekezett tömjénező irodalmat nevelni, és elnyomta a társadalmi bajokat felmutató irodalmat. A politikai hatalom Mohács óta idegen elnyomók, vagy legalábbis idegen elemek kezében van. Irodalmunk emiatt kettős, de értékesebb oldala hordozza a nemzeti öncél, társadalmi haladás és igazság zászlóit.

• A nemzeti létért folytatott örök küzdelem ösztökéli a magyar irodalmat állandó éberségre, és emeli nemzeti felkeléseinkben az írót az események középpontjába. Nyelvi elszigeteltségünk miatt a világ mindebből semmit sem érez, kivéve az erupciós időszakokat, amikor különös, egzotikus jelenségként szemlélik a magyar nép érthetetlen temperamentumát; hogy egy izzó hangú költeményre megindul és „bizonyos hibák miatt" társadalmi szerkezetét földig rombolja. Nem tudhatják, hogy ennek a könnyen uralható népnek mélységesen sok keserűsége gyullad meg a szikráktól, amiket a költő csiholt.

• A magyar író a 18-ik század eleje óta élén áll a nemzeti megmozdulásoknak, és — talán inkább mint másutt a világon — szellemi mozdításainak politikai kihatásai és letett történeti nyomai vannak. Pártoknál és egyesületeknél jóval többet emeltek a nemzet sorsán a szó és a betű egyéniségei. Fokozott jelentősége van ennek a megfigyelésnek az emigrációban, amelynek szellemi élete az írásnak és olvasásnak partjai között folyik.

• A magyar irodalom sokkal nagyobb létszámú népet is kielégítene, noha az érdektelen többség támogatásának hiánya mérhetetlen értékeket veszít el, mielőtt napvilágot látnának. A magyar szellem kifejlődésének mindig is a közöny volt az akadálya. Az emigrációs magyar szellem kifejlődésének is az általános közöny az akadálya. Otthon szépen virul, mint mindig, a tömjénező apanázs-irodalom. Különös módon az emigrációban is.

• Baj van az igényekkel. Az emigráció magyarjának valahogyan nincs kellő igénye az irodalom által nyújtott szépségek iránt. A napilapokon nevelt közönség megelégszik a napilapok szenzációjával, érzéseit kielégíti vele. Legfeljebb ha még néhány ostoba ponyvát elolvas, vagy ezeket újabban helyettesíti a televízió hasonló műsorával. Megszokják ennek a szellemi seprőpálinkának közönséges zamatát, leégetik vele finomabb ízek iránti készségeiket, és ezek mellett az érzékszerveiken beömlő kultúrzagyvalékok mellett nem áhitozzák a finomabb, tiszta művészetek lelki átélését. A rohanó életben gondűző narkotikumként hatnak ezek a már megrágott szellemi kásák, és leszoktatják az embereket az elmélkedés küzdelmeiről és a gondolatalkotás nemes izgalmaitól. Pedig az írásmű értékét az adja meg, ha az író gondolata az olvasóban újabb gondolatokat ébreszt.

• A jó olvasmány a lélek tápláléka. Idegenbe kényszerült életünknek olyan kelléke a magyar olvasmány, mint ételünknek a só. Ki ne érzett volna honvágyat közülünk? És milyen kevesen tudják, hogy az nem más, mint a magyar szellem lelket hevítő, éltető napsugarának hiánya. Ez a napsugár törtfényű otthon is. Ezért boldogtalan az otthoni magyar nép. Ők nyugatot áhítozzák. Nem tudják, hogy idegenben sóvárgó testvéreik, bár teljes keblüket kinyitva szívhatják be a nyugati szabad levegőt, mégsem boldogok. Pedig kezükben van a varázslat lehetősége, írhatnak és olvashatnak szabadon. Nem úgy, mint az otthoni tömjénező irodalom émelyítő közegében — se nem látni, se nem hallani. Hej, hogy kapkodnák ott a Magyar Nők példányait, ha egyszer Budapesten szabadon árusíthatnák. A „felszabadulás" vívmánya; nyugat felől nem léphet be az országba magyar betű. Ó, nem azért mert magyar nyelven írták. Hiszen otthon százszámra kapható magyarnyelvű újság és könyv, de amihez nem juthat az ország, az a magyar szellem.

• Amikor az olvasó fütött vagy hűtött szobájában kezébe veszi ezt a szerény kis újságot havonta egyszer — anélkül, hogy ajtaját magára zárná vagy reszketne a népellenes bűnözés vádjától — gondoljon arra, hogy betűkbe öntött, papírba hajtogatott kincset adott be a postás, és az nem papír csak, nem nyomtatvány csupán, hanem bújdosó ága a magyar szellemnek, egyenes folytatása a négyszázéves magyar irodalomnak. Kevés ilyen ága van ma a magyarságnak itt az idegen tengerben, és ez nagyon nagy baj. Az emigráció magyarsága ha olvasna, ha magyar szellemi életet élne, visszakapná lelkének nyugalmát, és biztosíthatná — úgy mellékesen — a nemzeti szellemű magyar irodalom folytonosságát. *(Magyar Nők, München, 1961 június)*

Háború, béke, emigráció

A mai világképet a kontinentzális nagyhatalmi vílághódítás jellemzi

Mostanában történelmi távlatokban gondolkodom. Nem tudom, miért, talán éppen mert 40 éves kezdek lenni. Vagy talán történelmi tárgyú olvasmányaim hatása. Az is lehet, hogy sok emigrációs politikusunkkal ellentétben tudom azt, hogy a világ folyását semmiképpen nem tudom befolyásolni. Alapjában véve mélységes szégyenérzettel küzdök. Mit mondanak rólunk 50 vagy 100 év múlva az emberek, mit mondanak a mi nemzedékünkről, amiben én is benne vagyok, amikor majd a történelmi távlatban oly tisztán látják a bajokat mint én, aki már nem is én vagyok, mert elmenekültem a jvőbe a harc időbeliségéből a jövő kritikusságának kényelmességébe. Most éppen háborús hangulat van a világban, ehhez való várakozások az emigrációban, és én azt mondom: nem lesz háború, nagyon sokáig.

Nézzük először magát a háborút. Egyszer csak kitör. Valaki senki leadja az első lövést. Ő kezdi a háborút, ez kétségtelen. Aztán még sok lövés jön, évek telnek, míg eldördül az utolsó lövés. Aki az elsőt leadta, azt már rég lelőtték. Akit utoljára lőttek le, annak „marha pehhje van" — így mondták. Utána kitört a béke. Még sok lövést adtak le, de ezek már békelövések voltak. Ilyenkor fegyverteleneket lőnek, ezért nevezik békelövéseknek. Van amikor kötéllel békítenek. Ez még a háború szerves része, mert akinek a fegyver a kezében maradt, olyanokra akad, akiket még elfelejtettek lelőni abban az időben,amikor még háborús eszközökkel készültek a békére. Most békés eszközökkel készülnek a békére, de előbb még összeszedik a háborús bűnösöket, nehogy zavarják a békét. Háborús bűnös az, akiről megállapítják, hogy bűnös a háborúban. Vannak, akik állandóan csak megállapítanak. Ők a béke harcosai. Ismertető jelük, hogy megnyerték a háborút. Ők még sokáig harcolnak a békéért, 15 év elteltével is, és ha rajtuk múlik 30 év elteltével is, vagy amíg nem jön béke poraikra. Hacsak nem lesz addig egy újabb háború. Ez viszont nem valószínű, mert 15 év alatt annyi háborús bűnös nyerte el méltó büntetését, hogy már azok is kipusztultak, akik a háborús bűnösökre hasonlítanak. Vannak népek, amelyek között nincs háborús bűnös, vannak, amelyek között sok van. A legilyenebb a magyar nép, mert per kapita itt végeztek ki ebből a fajtából a legtöbbet. A háborús bűnösök kivétel nélkül gyilkosok, ennél fogva népellenesek. A győztesek között nincsenek népellenesek, mert a legyőzött oldal halottai nem gyilkosság áldozatai, csupán olyan háborús bűnösök, akik ilyen módon vonják ki magukat az igazságszolgáltatás alól.

A háború nem háború mindkét oldalon. Egyik oldalon keresztes hadjárat. Arról voltak felismerhetők, hogy ötágú csillagot viseltek. Ők nem bevonultak és megszálltak országokat, hanem

felszabadítottak. Ezeket az országokat azóta is felszabadítva tartják. Ők nem is maguktól mentek, őket mindig hívják. Akik hívják, azok a békepártiak. A felszabadítva tartás katonasággal történik. Ez a demokráciára való nevelés. Ez lassú folyamat, mert nem haladó népekről van szó. Kongóban könnyebb, az haladó nép. A vesztes fél elveszíti a háborút, a győztesek elveszítik a gyarmataikat. A vesztes fél jóvátételt fizet, a győztes fél háborús adósságot fizet. Ha a vesztes fél nem tud fizetni, a győztes fél kölcsönöz neki. Ennek pótlására a győztes fél kölcsönt vesz fel.

Amikor a Dicsőséges Felszabadító Hadsereg a Nagy Honvédő Háború utolsó fordulójában felszabadította Budapestet, akkor estem fogságba. Úgy adódott, hogy mielőtt agyonlőttek volna, beszélni akartak velem. Úgy látszik sok cowboy-filmet láttak. Elfogóim fegyverfölénye úgy aránylott az enyémhez, mint üres puska három davajgitárhoz. Vezetőjük magyarul — mert román volt — közölte velem, hogy háborús bűnös vagyok, és forduljak a fal felé. Aztán belenyúlt a zsebeimbe és annak tartalmát társadalmi tulajdonba vette. Nikopáll szipkámat mindjárt a szájába dugta, írótollamat zsebretette, mondta hogy erre már nem lesz szükségem, órámat viszont egyik kísérő kultúrfölény kapta. Elvitt egy zsebkendőt is, a másikat meghagyta. Csak később tudtam meg, hogy Benes rendelkezett így: — Csak egy zsebkendőt hagyjatok a magyaroknak, hogy telesírhassák. Azután mégsem lövetett le, eszébe juthatott, hogy fél évvel előbb még ő is háborús bűnös volt. Mielőtt a fogolytáborba vittek volna, egy orosz őrnagy is kihallgatott. Tőle tudtam meg, hogy fasiszta vagyok. Gondoltam, hogy olasznak néz, azoknak is khaki-színű köpenyük volt. Németül is kérdezgettek, de arra nem reagáltam. A franciára igen. Ez lehetett a szerencsém, mert ez volt a világnézeti keresztkérdés. Akkor bedobtak a Divatcsarnok pincéjébe, ahol már sok hadifogoly volt. Reggel, amikor sorakoztattak, „hadifogoly" társaim elcsodálkoztak rajtam, mert 2000 között én voltam csak katonaruhában.

Na de hagyjuk az egyéni élményeket. Mindenki a maga módján szabadul fel. Az utókor ugyanis nagyvonalú lesz, és az apróságok felett elsiklik. Nem is akartam egyebet, mint a háborúról tett általánosításaimat megtámogatni egy kis egyéni élménnyel. Most csak azt nem tudom, hogy háborúpárti legyek-e vagy békepárti. Könnyű az oroszoknak, ők békepártiak. Amióta a béke kitört, többet hódítottak, mint a háború alatt. Ilyen alapon én is békepárti lennék az oroszokkal. Marad tehát a háborúpártiság. Ez nem vicc, mert az emigrációban ilyen is van. Ha Eisenhower ígérete ellenére sem indította meg roppant haderejét az orosz ellen, Kennedy, aki nem ígért semmit, ennél fogva elődjének ellentéte, logikus következtetés szerint meg is teszi. A győzelmet egy másik logika biztosítja: az, hogy Magyarország mindig azon az oldalon áll, ahol veszítenek. Azt természetesen számításon kívül hagyjuk, hogy a felszabadítók sohasem önzetlenek.

Ennek az emigrációnak a politikusai az emigráció feladatát az ország felszabadításában jelölték meg. Igaz, hogy 1956-ban nem álltak elő az emigrációs hadosztályok, de ilyen nem is kellett, van elég amerikai, lám Koreában is bőven ontották a vért, míg félúton meg nem unták. Akkor aztán hazamentek, nehogy valami értelme legyen a sok halottnak. Ha megírjuk Amerika vezetőinek, hogy mi jó emberek vagyunk, és mindig Európát védtük, akkor kikergetik az oroszokat. Ők ugyan már kétszer is Európa ellen jöttek, de akkor még nem volt emigráció, amely felvilágosíthatta volna őket. De mi lesz akkor, ha az emigráció politikai céljai nem valósulnak meg és politikai eszközei csődöt mondanak?

***

Az emigráció legnagyobb tévedése, hogy céljait politikainak tartja és politikai eszközökkel akarja azt elérni. A magyarságot semmiféle politikai képlet nem tarthatja fenn, ha elérkezett nemzeti életének utolsó órája, de ugyanúgy semmiféle politikai rendszer nem tudja megszüntetni, ha ragaszkodik eredeti kultúrájához, ősi nyelvéhez és hagyományaihoz. Ebből következik, hogy semmiféle politikai elgondolásnak egészen oda nem adhatja magát, és következik az is, hogy megmaradásának harcához nem a politikai pártállás eszközét kell használnia. Az emigrációban sem.

A mai világképet a kontinentális nagyhatalmi hódítás jellemzi. Minket **a** keleti nagyhatalom szállt meg **a** nyugati nagyhatalommal egyetértő akarattal, és nem hozhat a történelem olyan fordulatot, hogy a nyugati nagyhatalom felszabadítson minket magyar nemzeti életünk érdekeiért. A magyar felszabadításba amerikai csapatokat bekalkulálni 1956 előtt naivság volt, 1956 után mérhetetlen ostobaság. A magyar életet nem a nyugati kapitalizmus teremtette, és a magyar életet nem áldozhatjuk fel a nyugati kapitalizmusért. A magyar életnek saját törvényei vannak, amit **a** nyugati nagyhatalom éppúgy veszélyeztet, mint **a** keleti. A keleti oldalon az elsorvasztás veszélye fenyeget, a nyugati oldalon a feloldás rettenetes rémei lesnek ránk. A magyarnak az életet kell megnyernie, nem ezen vagy azon az oldalon hadakozni. Balekok már voltunk eleget, de saját termésünk gyümölcseit még nem élveztük.

Ma kapitalizmus van keleten is nyugaton is. Ezek a technikai nagyüzemek magasan civilizált és alacsonyan kulturált vezetőségükkel a kisnemzetekben nagyüzemi akadályokat látnak, nem pedig védeni, kifejleszteni való, Istentől csókolt kultúrértékeket, az előttünk járó évezredek csodálatos prezervációját. Elpusztított kultúrák soha nem pótolhatók. A két nagyranőtt kamasz nyers erejével és csekély értelmével nem foghatja ezt fel, rombol és tékozol, és bambán bámulja kétségbeesésünket. Erre nincsen politikai recept senki tarsolyában, itt a nemzetnek átvészelni, az emigrációnak pedig körmeszakadtáig ápolni és prezerválni kell a magyar élet értelmét és lényegét jelentő magyar szellemet. Lássa a világ, hogy nemzet vagyunk még, amelynek nemcsak múltja van, hanem követeli a jövőt, amely nemcsak beszél értékeiről, hanem fel is mutatja azt, amely itt nyugaton nem nagyvárosok ízetlen tölteléke, hanem amely hozott valamit, ami élesztő és esszencia, jóízű, szép termések termékeny magva, amit minden földben elültethetünk, hogy szebb legyen a föld és dícsérje a talajt, amelyből vétetett, és amelyet védeni és megtartani közös emberi és egyetemes érdek. Lássa a világ, hogy benne vagyunk a haladás áramlatában, de magyarul haladunk, katolikusok vagyunk, de magyar katolikusok, protestánsok vagyunk, de magyar protestánsok, szocialisták is lehetünk, de annak csak magyar arculatával, mert értse meg a világ, ízetlen az étel fűszer nélkül, és ízetlen az élet nemzeti jelleg nélkül. Legyünk prófétái a nemzetek egymást megbecsülésének, legyünk értékeltetői az emberiség sokszínűségének, legyünk a jövő politika spirituális magva, hirdessük a nemzetek közötti humanizmust, mert arra nagy szükség van, és a belső kulturális életünk magasítása mellett árasszuk el a világ szellemi üzemeit a magyar táj rendezésének követelményeivel, ami nem revanche, hanem megoldás lesz. Legyen a magyar emigrációs életből egy nagy magyar műhely, ahol mindenki épít és senki sem rombol. Legyen az emigrációs műhely szent kötelesség, ahova a jószívvel felajánlott áldozatot hordjuk össze egy szimbolikus piramisba, amit nem fújhat el az idők szele, és nem temethet be az ismeretlenség homokja.

(Magyar Szó, Melbourne, 1961 május 4.)

Lesz-e háború?

Teljesíti-e történelmi feladatát az amerikai kormány?

Nehéz megjósolni, hogy lesz, azt is hogy nem lesz. Mégis előjön a kérdés naponta, és válaszolnak rá emberek igennel és nemmel. Politikai események időnként egyik vagy másik lehetőséget valószínűsítik. A kérdés mindig általános, nagy háborúra vonatkozik, amelynek egyik oldalán Szovjetoroszország áll, a másikon az Egyesült Államok. A két fél közötti háborút valószínűsíti a hidegháborúnak nevezett vitahadjárat, amely két egymással ellentétes világnézet határozott szembenállása érzetét kelti a közvéleményben. A hidegháború által beidegződött szemlélet, amely egymással szembenálló ellenfeleket lát a két nagyhatalomban, arra a következtetésre jut, hogy az ún. szabad világ jelenlegi fenyegetettségéből Amerikának a hidegháborúban elszenvedett presztizsvereségei győzelemre fordíthatók egy fegyveres háborúban. A fegyveres megoldás hívei közé odaszámíthatjuk az emigrációkat is, a magyar emigrációt is, abból az egyetlen logikus következtetésből, hogy az orosz hatalom fegyveres leveréséig az ország felszabadítása nem remélhető.

A háborúk eszmei tartalma nem változott: erkölcsi alapja az ököljog. De megváltozott a háborús célok mérete is és a hadviselés technikája — előbbi a világháborúk globális méreteire, utóbbi az egy bomba egy ország arányaira. Ennek ismeretében, és a mi szempontunkból egy Magyarországra hulló atombomba akár egy százalékos eshetőségével számolva, a háborús megoldás azonnal átgondolandó. Ha magyar állam nincs, ország és nép van, de a kiirtott néppel minden elveszett — vagyis a háborús megoldással sokat vagy akár mindent elveszíthetünk. Igen fontos körülmény számunkra az is, hogy Amerika esetleges háborús céljai között szerepel-e Magyarország felszabadítása és független államiságának biztosítása. Mert ha nem szerepel, akkor könnyen úgy járhatunk, mint a felszabadulásnak nevezett orosz megszállással. Ne feledjük, hogy Magyarország felszabadítása Amerika részéről olyan méretű önzetlen jócselekedet lenne, aminek feltételezéséhez Amerika eddigi politikájának az elképzelhetőn felüli mértékben kellene megváltoznia. Az öt évvel ezelőtti magyar függetlenségi kísérlet amerikai szimpátiája csak szavakban fejeződött ki, és amióta a magyar kérdés lekerült a napirendről, a magyar függetlenség iránti szimpátia még csak szavakban sem fejeződik ki. Le kell mérnie ezt reális számításai részére annak az emigrációnak, amely — ha Amerika politikája irányunkban kedvezően változnék — a rideg mellőzöttségből nagy tervek fontos alanyává válna. Minthogy nem így van, az esetleg rövidesen bekövetkező háború nem Magyarország felszabadítását célozza, és hozzátehetjük a többi emigrációk hasonló helyzete miatt, hogy nem célozza Kelet-Európa felszabadítását sem. Több jel mutat a status quo fenntartására, mint a Kelet-Európát felszabadító hadjárat megindítására.

Európa és Ázsia népei mellett Amerika polgárai is változást kívánnak a szovjet veszélyeztetettséget állandósító koegzisztenciás politikában. Eisenhower választási propagandájában még benne szerepelt Kelt-Európa felszabadítása. Tudjuk, hogy a választási propaganda illeszkedik a választópolgárok hangulatához és kívánságaihoz. Eisenhower nyolc éven át folytatott politikája nem illeszkedett a kívánságokhoz. Az USA-kormányok politikája nem fedte az amerikai nép akaratát. A történelmi feladat teljesítésére az amerikai kormány ismételten tett megnyilatkozásokat. Azonban a megnyilatkozások önmagukban nem elegendők a feladat érvényesítésére, szükségszerűen cselekedetek kell hogy kövessék azokat. A berlini kérdés, amivel kapcsolatban a „lesz-e háború" kérdése felvetődik, Kennedy elnökből határozott nyilatkozatot váltott ki, ami a lokális kérdésből amerikai presztizskérdést csinált. Nem mi vagyunk az oka, hogy ha a nyilatkozatot követő cselekedetről esik szó, háborúra gondolunk. Nagyon valószínűtlen, hogy lenne békés megoldás is 16 évi eredménytelen hidegháborús ökölrázások és koegzisztenciás mosolygások után. Nem kívánhatjuk a háború borzalmainak felidézését sem, annak természetéből fakadó szenvedéseket is csak úgy vállalnánk, ha a nyugati hadviselők a „történelmi feladatot" teljesítik, amelynek minket érdeklő része Magyarország felszabadítása és a kelet-európai béke biztosítása. A kérdés, hogy lesz-e háború, függvénye egy másik kérdésnek: teljesíti-e történelmi feladatát az amerikai kormány?, vagy mert eddig nem teljesítette — megváltozott-e Kennedyvel Amerika külpolitikája?

A második világháború óta a nemzetközi politikai élet nem az állami individuumok cselekedeteinek összessége, hanem az államok felett álló nemzetközi, helyesebben államközi szervezet, az UNO politikai kereteiben élik az államok, önállóságuk részleges feladásával, külpolitikai életüket. Az UNO 1947-ben alakult a győztes államokból a világ dolgainak békés vitelére. Megfelelően a politikai alap az 1947-es állapot, mert ha nem ez volna, nem jöhetett volna létre. Az UNO-ban részvevő államok egyéni politikai érdekeikből annyit áldoznak fel az UNO oltárán, amennyit az 1947-es állapot megkíván. Az UNO nem állhat Kelet-Európa felszabadítása gondolata mellé, mert összeütközésbe kerülne alapítási szándékával, és a keleti blokk érdekeinek megsértésével letérne a nemzetközi kérdések békés elintézésének útjáról. Az UNO úgy egész, ha abban Nyugat és Kelet is benne van, sőt ezen az alapon Vörös Kína is. Az UNO biztosítja a 45-ös állapotot, vele együtt Szovjetoroszország egységét és biztonságát is, sőt többet köszönhet neki, mint a nyugati államok, holott csak utóbbiak áldoztak fel politikai érdekeket érte. Csak mesteri propagandával tűnik az UNO nyugati érdekű szervezetnek, mert ha érdekeiket érvényesíteni akarják, akár Berlinnél vagy egyebütt, azt az UNO-n kívül tehetik csak. Amerika szovjetellenes háborújának első jele külpolitikájának az UNO kötöttségeiből való kivonása lesz.

A háborúkat háborús propaganda előzi meg. Nagy háborúra fel kell készíteni lelkileg is az állam polgárait. A németellenes, ha úgy tetszik náciellenes propaganda tíz évvel előzte meg Amerika hadbalépését, és hogy első stádiumában is határozottabb, erősebb és világnézetileg megalapozottabb volt, mint a mai amerikai szovjetellenes propaganda, eltekintve a tizedik évben fehér izzásra hevített hőfokáról — nyugodtan megállapíthatjuk, hogy Amerika vezetői nem határozták még el a háború előkészítését.

Háborús hangulat olyan időkben, amikor rengeteg gyújtóanyag halmozódik fel fél világ rabságban tartásával — nagyon könnyen kerekedhetik. A háborút azonban nem a hangulatba esők, hanem a politikai tényezőnek számító hatalommal bírók határozzák el, nem hangulatból, hanem hideg számítással. Mi, akiknek csak a hangulat jutott, csak a jelekből következtethetünk. A jelek pedig: Amerika külpolitikájának, UNO-státusának és propagandájának szívhangjai nem mutatnak olyan háborúra, amely megszünteti a népek börtönét, a szovjet kolosszust. Ilyen háború egyelőre nem lesz.

(Magyar Szó, 1961 augusztus 24.)

A Hurkás dinasztia

(Kádár János másodszori miniszterelnöksége „ünnepére”)

Akik az égvilágon semmire sem alkalmasak, azok vállalkoznak legkönnyebben politikai vezető pozíciókra

A legősibb európai uralkodóház a *Hurkás dinasztia.* Az első Hurkás az 5-ik században uralkodott Athénben a peloponnészoszi háború után, amikor az ókori demokrácia a költői képzelet szárnyaira kapott. Magyarországi uralmukat hasonló nevű *vis major*-nak köszönhetjük, vagyis köszönnénk, ha volna benne köszönet. Kár, hogy hozzánk a *demokrácia* az Uzsoki-hágón és a Tölgyesi-szoroson át özönlött be, bár nem váratlanul, de nem is közóhajtásra. Mindenesetre voltak szép számmal, és olyan is volt jónéhány, aki nem csalódott a számításában.

Arisztofanész demokrata volt az idealisták fajtájából. Ennél fogva nem elégedett meg Periklész demokráciájával, amiben a hangot a városi gazdag kereskedők vitték. A vezetőknek a nép érdekeitől távolodó, elitképző tulajdonságait helytelenítette, és az ideális vezetőt népibb alapon képzelte el. Sajnos, neki nem állt rendelkezésre történelmi példa. A *népi demokrácia* vonzó megoldása még sokat várat magára, de végre is azért volt költő, hogy azt megalkossa. Így lépett fel Athén színpadára *Hurkás,* egy alacsonyrendű hurkaárus, egy törtető demagóg, aki szembekerül *Kleon*-nal, a háborús-pártiak vezetőjével. Ezt a valóban élő *osztályidegen* figurát a színpadi Hurkás legyőzi óriási fölényével, mert a vita *osztálytudatos* hangnemben folyik: *„lerondítlak, ha lefetyelsz”* és hasonló kitételekkel. A *dialektikus* fölény meghozta Hurkás politikai győzelmét; Athénre béke jött és felvirágozás. Legalábbis a színpadon, Arisztofanész szerint. Athénhez nem volt oly kegyetlen a sors, mint Magyarországhoz, mert mindösszze csak az történt, hogy Kleon elnadrágoltatta a népidemokráciás ábrándok költőjét. Igaz ugyan az is, hogy Hurkás bekerült az irodalomba, és csak másfélezer év után „komolyodott” oda az emberiség, hogy a világ békéjét és jólétét a hurkásokra bízza.

A Hurkás dinasztia azóta birodalmat alapított, nagyot, félelmeteset. Valami csodálatos alkati félrebillenés folytán nagyon sok emberből hiányzik az önértékelésnek annyi csekély mértéke is, hogy tudatlansága tudatosuljon, vagy csak a legkisebb gátlást is érezze. A természetnek nagyon kedves ajándéka, hogy a hiányosság súlyát nem érezzük, a rátermettséget viszont annál erősebben, minél kevesebb fogalmunk van a dologhoz. Sőt, akik az égvilágon semmire sem alkalmasak, azok vállalkoznak legkönnyebben politikai vezető pozíciókra. Ezt bárki kipróbálhatja ismeretségi körében. Persze, normális körülmények között ilyenekre nem bíznak semmit, az indokolatlan ambíciók szunnyadnak, vagy fel sem ébrednek.

Ám jött éve csodáknak, és valakik azzal kezdtek szórakozni, hogy hurkásokat, beleseket, villamoskalauzokat, péklegényeket, kőműves-segédeket és egyéb, egyébként tisztes foglalkozásúakat kiemeltek képességeik tehetségi köréből, és földobták olyan pozíciókba, ahol a nagyurak eddig gyűlölt szerepét a legcsimpánzabb utánozó képességgel gát nélkül gyakorolták, sőt a nép nevében, (amely soha oda föl nem emelte volna őket), és a demokrácia nevében, (amely minden osztály jogaiért lenne), érvényesítették a szabadság, egyenlőség, testvériség humánus elveit olyan erede-ti módon, hogy a régi „nadrágosokat” *cseppfolyósították,* — hogy szaknyelven fejezzük ki magunkat. Az új nadrágosok példája automatikusan megindította az érvényesülési reményélményt, hogy lám; akárkiből lehet bárki, és bárkiből akárki, még miniszterelnök is. Lehet hogy két kabinet pozíció között kihúzzák a körmeit és egyéb kihúzhatókat, de mi az a csekélység a hatalom szédítő mámorában. Pedig, ha tudnák, hogy az épp úgy csak káprázat, mint az ókori Hurkás hatalma. De mit tudja az Unterschreibe-maschine, aki mégiscsak komolyan veszi önmagát, és csak arra kell vigyáznia, hogy osztályidegenné, önálló véleményűvé, reakcióssá, revizionistává, elhajlóvá, sztalinistává, antisztalinistává és egyéb ördöggé ne váljék, mert akkor pont ő lesz a tizedik magyar miniszterelnök, aki nyilvánosan, kitűzött időpontban fejezi be földi pályafutását. De ebben is van óriási haladás, mert az ókori színpadon a győzedelmes Hurkásnak helyet adó Kleon teátrális szózattal léphetett le:

Isten veled, — nem önként
hagylak el koszorúm!
Ezután más fog már viselni.
Tolvajnak nem nagyobb, de
Tán szerencsésb.

A demokrácia népidemokratikus értelmezése szerint a polgári társadalomnak el kell tűnnie a letűnt nemesi társadalom után, hogy helyet adjon az osztálynélküli társadalomnak. A polgári réteg elleni harc a *felszabadulás*-nak nevezett megszállás óta folyamatban van, legalábbis ami a polgári rétegnek hatalmat gyakorolt elemeit illeti. Elvileg ezt a harcot a proletáriátus vívja meg. Ez lenne az ókori Hurkás típusa, kirakati használatra, vagyis az ortodox vezetőhelyekre ebből a fajtából állítanak.

Az persze más kérdés, hogy a polgárosodást előidéző társadalmi feltételek megszűntek-e, avagy a proletárok diadalmas menetének élén mit keresnek a múlt század polgári életformájának tipikus bajnokai? Ezek most mint *„haladó értelmiség”* lettek proletárrá szalonképesítve, és az „osztálynélküli” társadalom felé vezető útjukon annyira eltávolodtak az ország minden más népétől, hogy a távolság ma ettől a pártelittől nagyobb, mint a Bach-tisztviselőktől volt, akik végülis asszimilálódtak. A kirakati tárgyakat, a valódi proletárokat, a pozíciómajmokat viszont időnként kicserélik újabb Hurkásokra.

Ennek a társadalommal folytatott játéknak ördögi mechanizmusa van; az emberi ostobaság kinetikai energiájával dönt le minden akadályt és közömbösít minden ellenállást. A Hurkások dinasztiája tartalékból kifogyhatatlan, felcsigázott vágyaik atomenergiája ellenállhatatlan, önkritikájuk, lelkiismeretük, tisztánlátásuk „nem bosszantaná a patikai mérleget sem”. Legjobb lett volna az egész kitalálás elgondolójának ülepére csapkodni, *á la Kleon,* amikor még időben volt.

(Magyar Szó, 1961. szeptember)

Forradalom vagy szabadságharc?

A forradalom lélek dolga,
a szabadságharc történelmi esemény.

Aki magyar felszabadulást vár,
egyúttal forradalmár is.

A politikai fogalmak úgy tolódnak jobbra-balra, mint — hogy plasztikus példát mondjunk — Európa térképén Lengyelország. Valamikor *politikai baloldal*-on a *nemzeti* baloldalt értették (a despota, nemzetközi, egymással szövetkezett monarchiák, vagyis a jobboldal ellen), a napon sütkérező, az uralkodó jobbján helyet foglaló kivételezettekkel szemben.

Azóta nagyot fordult a világ, akik a baloldalon lázítottak, a királyok palotáiba kerültek, akik ma ellenük lázítanak, azok a „jobboldali" nevet kapták örökségül, mert más nem jutott nekik, mint a vágy, ha többre nem is, hát arra amijük volt. Melléknevek: klerikális, reakciós, kulák, nyárspolgár, haladásellenes, ellenforradalmár stb.

A politikai fogalmakat a mi közelmúlt történelmünk is meglehetősen összekavarta. Nincs talán még egy szó, még egy kifejezés, amit oly érdemtelenül kompromittáltak, mint a: *forradalom.* Érezzük csak a különbséget a „48-as forradalom" és a „19-es forradalom" között! A kettő annyira más, annyira ellentétes előjelű, hogy önként adódik a feltevés: baj van a fogalmak körül, valamelyik *nem* forradalom. Mert 48-ban gondolkozva *forradalmárnak* lenni és a 19-es eseményeket ugyancsak *forradalomnak* tekinteni fogalmi képtelenség. Mégis, ebben a fogalmi képtelenségben nőttünk fel: elfogadtuk, mert így kaptuk. Az egyik forradalom jelentette a jót számunkra, a másik „forradalom" a rosszat.

A régi fogalmi zavar most új problémát okozott az 56-os „események" megjelölésénél. A probléma itt van köztünk, beszélünk róla, és mert Magyarországon ma úgy fejezik ki, hogy *„ellenforradalom"*, az emigrációban erős az irányzat az egész 56-os felkelést „*szabadságharc*" elnevezés alá vonni. A dolog minket nem foglalkoztatna különösképpen, ha a közelmúltban egy gyűlésen nem hangzott volna el egy-két ellentmondást nem tűrő kijelentés, hogy „ne használjuk a szót, hogy: *forradalom*!"

A tárgyilagos történelmi szakirodalom bizonyára eldönti a vitát egy későbbi időpontban, mi itt csak a magunk véleményét tálaljuk, ha úgy tetszik, szíves elbírálásra. Reméljük ugyanakkor, hogy nem ismétlődik meg a „19-es forradalom" fogalmi zűrzavara.

Tegyünk elsőnek egy megállapítást: 48 és 56 eseményei teljesen azonosak; a nemzet gyökeres változásokat követelt, forradalmat hirdetett, a forradalom győzött, a politikailag megvert hódító fegyveres erővel szemben lépett fel, szabadságharcos alakulatok létesültek, majd átmeneti sikerek után, külső hatalom katonai támadása nyomán a szabadságharcot leverték, a forradalom vívmányait visszavonták, az országot katonai igazgatás alá vetették.

A magyar népnek 45 és 56 között nemcsak a katonai megszállás volt a gondja, hanem a társadalmi rend erőszakos átalakítása is. A kommunista gazdálkodás bevezetésével, a túlhajtott államosítással, az ezek kapcsán elkövetett rablással annyira eltávolodtak a megszokott élettől és gazdálkodástól, hogy bármilyen változás, ami kilódítja a hatalomból az orosz megszállás labancait, ellenállhatatlanul jelent gyökeres változást, *forradalmi* változást a politikai és gazdasági életben.

Az orosz hatalom katonai megszállásának megszűnését nem lehet elképzelni a társadalom forradalmi átalakulása nélkül. Magyarországon a „nemzeti kommunizmus" — fából vaskarika. Magyar ember egyaránt nem tűri az idegen megszállást és a kommunista rendszert. A kettő annyira együtt jött a nyakunkra, annyira egymás kiegészítői, hogy egymás nélkül nem állhatnának meg. Aki magyar felszabadulást vár, az egyúttal forradalmár is.

Nincs a világnak kormányzata, amely makacsabbul, galádabbul, ostobább ragaszkodással reakciósabb lenne, mint a magyarországi kommunista kormány — belemerevedve egy rendszerbe, aminek ráadásul még egy hajszálgyökere sem nőtt ki magyar talajból. *Október 23.* a mozgás napja volt és a reakció áporodott posványában a mozgást *forradalom*-nak nevezzük.

Forradalomnak nevezték cselekedeteiket a változás harcosai, „forradalmi tanácsok", „forradalmi bizottságok", alakultak szerte az országban. A szabadságharc csak azután jött, akkor is, ha csak napok vagy órák kérdése volt. A forradalom lélek dolga, a szabadságharc történelmi esemény. Ez utóbbit túlerő leverheti, az előbbin nem fog földi hatalom.

Ha tagadnánk az 56-os események forradalmi mivoltát, az a kommunistáknak a legjobb szellemi és politikai ütőkártya átengedését jelentené. Nem ok nélkül nevezték el azonnal „*ellenforradalom*"-nak. Az sem mérvadó, mit írnak a nyugati elvbarátok — hogy a magyarok csak „nemzeti kommunizmust" akartak —, ez már csak az ő helyezkedésük. Forradalmár az, aki lelkében elhatározta a megcsontosodott rendszer ledöntését, hogy helyébe jobbat segítsen, akkor is, ha azt nem tudja megfogalmazni, vagy ha elképzelése merőben más, mint egy másik bálványdöngető társáé. A forradalom céljait, törekvéseit (12 pont, 16 pont) szavakba önteni egy ember is elég, a többihez viszont tömeg kell, emberek tíz és százezrei, akik azt vallják is, akik azért készek harcolni is, halni is. Ezzel szemben az a reakciós, aki ilyen népakaratot elnyom, és az olyan rendszer részére, amelyik fegyveresen fojtja el a népakaratot, nincsen történelmi felmentés, ha száz évig húzza is hitvány hatalmát.

A 19-es „forradalmárt" és még inkább a 45-ös „forradalmárt" nem a haladás eszméi, hanem a zsákmány lelkesítette, s mögöttük egy hatalomféhes csoport reakciós uralma közeledett. A mai magyarországi rendszer valóban folytatása a 19-esnek, azzal a különbséggel, hogy ennek megdöntésére még nem jött alkalom. De bizonyos, hogy amíg annak napja eljön, ég a forradalmi vágy minden magyarban, aki hazáját, népét emelni kívánja.

(Ausztráliai Magyarság 1966. október)

Egyetlen menekvés

„Európa biztonsága" az oroszoknak és a többi szlávoknak a zsákmány biztonságát jelenti.

„Nem hal meg az, ki millókra költi
Dús élte kincsét, ámbár napja múl;
Hanem lerázván, ami benne földi,
Egy éltető eszmévé finomul..."

Ezzel a mottóval indítja útjára a kiadó az emigrációs politikai irodalom egyik kétségtelenül legjelentősebb kötetét, *Padányi Viktor*..posztumus könyvét, az „*Egyetlen menekvés*"-t.

Nem túlzás a fenti idézet Arany János örökszép költeményéből, amelyet Széchenyi István halálára írt. Padányi most megjelent könyve, egyben utolsó írása, felér Széchenyi eszmei magaslataira, sőt amaz csodálatos meglátásain és beigazolt megérzésein felül bővelkedik a történész távlataival, a kiértékelés logikájával és a Kossuth-beszédek gyújtó—szuggeráló irodalmi stílusával is.

Az *Egyetlen menekvés* egyetlen célja rámutatni a veszély magvára, már nem is csak Magyarországra korlátozva, hanem egész Európára:

„Az Európát fenyegető veszély lényege nem a bolsevizmus. Az Európát fenyegető veszély katonai formában jelentkező hordozóinak csaknem teljesen zárt szláv jellege következtében *faji* fenyegetés. Európa keleti felét nem a bolsevizmus karakterizálja, *hanem az,* hogy *szláv.* A Kontinensen, amikor bolsevizmusról van szó, az oroszoktól félnek".

A szerző közel négy évvel ezelőtt bekövetkezett halála óta nagyot változott a világ az európai politika vetületében. Padányi előző politikai írásaiban is foglalkozik a szláv veszéllyel, többször mutatott rá a nemzetköziség jelszavai mögött feszülő nacionalizmusok döntő jelentőségére, legnagyobb munkájának: *A nagy tragédiá*-nak tengelyében is a *szláv veszély* áll. Sokan kétségbevonták — éppen ennek a most kiadott könyv írásának idején, az akkori politika propagandájának hatása alatt — az Európát fenyegető szláv veszélyt, és támadták őt, amikor orosz—amerikai összefogásról írt, rámutatva a propagandájuk mögötti valóságra: Európa tartós leigázására. Azóta, mint mondottuk, nagyot változott a világ és — sajnos, hogy így van — napjaink politikai eseményei Európa tartós megszállását illetően Padányi Viktort igazolják.

Az *Ausztráliai Magyarság*-ban többször foglalkoztunk a második világháború győzteseinek „status quo" politikájával, májusi számunkban „Európa gyarmatosítása" címen összefoglalót adtunk az orosz politika nagy mozgásáról és az amerikai, angol és francia egyetértésről, melynek célja a jelenlegi politika állandósítása. Ismételten rámutatunk arra, hogy nem a vietnami fegyvergyakorlat és nem a közelkeleti csetepaté a mostani esztendők döntő eseménye, hanem az a szívós törekvés, amivel az oroszok európai zsákmányuk megtartására törekednek.

„Aki Európa mai és 45 évvel ezelőtti térképét *szláv—nemszláv* aspektusban összehasonlítja, annak végig fog futni a hátán a hideg."

„A mai orosz veszély közös szláv eredmény és ezért a szerbeket, horvátokat, cseheket, lengyeleket és ruténokat egyformán terheli Európával szemben a felelősség. Mindezt a bolsevizmusra hárítani, sunyi becstelenség. Az orosz imperializmus nem Leninnel kezdődik."

Padányi Viktor életének utolsó éveiben még harsogott a „kommunista élet magaslatai felé vonulunk" jelszó szerte a vasfüggöny mögött. Azóta van „új gazdasági mechanizmus", „liberalizálódás", „enyhülés" stb., és a hazai politikai szóhasználatból a „*kommunista*" szó eltűnt, helyette a „*szocializmus*" szót használják lépten-nyomon. Rájöttek, hogy a kommunizmus megbukott, lejáratta magát, de az általa hatalomra jutók abban meg is akarnak maradni. Ennek pedig csak egy útja van: az orosz haderőt Európa közepén tartani. Jól látta Padányi a mai helyzetet:

„Ha Szovjetoroszország mint politikai képződmény és katonai erő holnap megsemmisül, holnapután nincs bolsevizmus és nincs bolsevista probléma. Ha azonban holnap a bolsevizmus szűnik meg, vagy szelidül elviselhetővé Európa keleti felében, de a roppant orosz katonai erő és politikai egység megmarad, az azonnal egységesen köréje tömörülő középeurópai és balkáni szlávság által Európa fenyegetettsége és védtelensége holnapután még nagyobb lesz, mint ma."

Élesen mutat rá Padányi a mulasztásra is, ami a magyar emigrációt terheli, mert nem ismerte fel politikai küzdelmének igazi feladatait:

„A magyar emigráció nem vette észre, hogy attól a pillanattól kezdve, amikor a bolsevizmus elleni verbális küzdelem a második világháború rettentő tévedése után néhány évvel kollektíve megindult, az *antibolsevista* zenekar harsonái mellett a magyar emigráció szerény kis tilinkójának hangja feleslegessé vált és a harsogó antibolsevista világfrázisok felesleges és terméketlen ismételgetésére fordított pénzt és energiát nem arra kellett volna pocsékolni, amit már úgyis hatalmas megafonok harsogtak, hanem olyanokra, amit rajtunk kívül és helyettünk senki sem fog elmondani."

„Nekünk a bolsevizmus mögött meghúzódó faji fenyegetésről kellett volna beszélni, nekünk az akut európai veszély gyökerére kellett volna rámutatni, nekünk Versailles és a jelenlegi katasztrófa összefüggéseit kellett volna fáradhatatlanul és minden rendelkezésre álló pénzzel és energiával kimutatni. Nekünk a szláv előrenyomulás félelmetes és következetes folyamatának, a cseh—orosz kooperáció három évtizedes szimptómáinak, a nemszláv Európa feltartóztathatatlan összezsugorodásának, egy nemszláv öntudat öngyilkos hiányának vészharangjait kellett volna kongatnunk 18 éven át szakadatlanul és a nemszláv Európa kitágítását és az 1500 éves Keleti Arcvonal sürgős helyreállítását kellett volna egyöntetűen minden magyar trombitának harsognia, nyomorúságunk és sérelmeink síránkozó mutogatása helyett."

„Nekünk tehát nem puszta antibolsevizmust, hanem határozott *antiszlávizmust* kell képviselnünk, vallanunk, minden erőnkkel építenünk, akár jól esik ez a szláv emigrációnak, akár nem. A szlávokat sem érdekli az, hogy mi esik jól nekünk."

Az orosz külpolitika bűvszava ma *„Európa biztonsága".* Ennek érdekében Közép-Európát továbbra is megszállva akarja tartani, Németországot kettéosztva, Nyugat-Európa államait vazallus kormányok alatt. „Európa biztonsága" az oroszoknak és a többi szlávoknak a zsákmány biztonságát jelenti. Lássuk, mit mond Padányi Európa biztonságáról:

„Európának elsősorban nem antibolsevizmusra van szüksége, hanem biztonságra a szó politikai és katonai értelmében. Európa biztonságát az a bonyolult körülmény jelenti, ami 1918-ig fennállott és 1919 óta nem áll fenn. Az európai biztonság visszaszerzésének egyetlen megoldási lehetősége van: ennek a bonyolult körülménynek a helyreállítása."

„Kontinentális aspektusban ma már mindenki előtt nyilvánvaló, hogy a közép-európai és balkáni tér szláv kézben fenyegetést jelent az *európai Európára,* s ugyanilyen nyílvánvaló ennek az ellenkezője is. A tér *nem-szláv* kézben a szláv világot fenyegeti, s az európai elrendezést illetően éppen arról van szó, hogy melyik fél legyen fenyegetve, mert ez határozza meg, hogy *melyik fél van biztonságban."*

Folytathatnánk még az idézeteket, de ízelítőnek elég ennyi is. Padányi könyve igazán csak egészében élvezhető. Logikus összefüggésében, érdekes mondanivalójában, időszerűségében lebilincselő olvasmány, remek analízis és ha úgy tetszik: pozitív emigrációs program.

Padányi Viktor valóban „monumentumot állított az idő kapujába és a jövő felé haladó magyar ki nem kerülheti azt".

(Ausztráliai Magyarság, 1967. július)

Újévi gondolatok (1968)

Az élet törvényei előtt meg kell hajolnia mindenkinek, két világháború győzteseinek is!

Az újévi jövőbetekintés ősrégi szokás. A teremtett ember fogyatékossága (vagy talán szerencséje), hogy a jövőbe nem láthat. Pedig nagyszerű volna tudni: mi lesz velünk az elkövetkező tizenkét hónapban? Cselekedeteinket is aszerint igazítanánk. Csakhogy, az eseményeket alakító emberi vagy elemi működések állandó változással hatnak egymásra: jövőnk alakulásának okai is a jövőben rejlenek még, és a véletlen szerencse vagy balsors is közbeléphet...

De túl egyéni sorsunkon, az emberiség, vagy ami közelebbről érdekel, a magyarság sorsa, életének alakulása többé-kevésbé kiérezhető a közelmúlt eseményeiből. Jóslásra nem vállalkozunk — még akadna, aki elénk tartaná ezt a lapot az év végén, ha más irányt vesz a sors szekere —, de „változó korunkban" is meglátunk bizonyos *állandókat,* beidegzett részleteket, amelyeknek megváltozása nem valószínű.

Az egyik ilyen állandó: a *„béke megőrzése".* Két irtózatos világháború után eléggé természetes a békevágy, és eléggé monopólium a béke feletti őrködés ahhoz, hogy még mindig a háborús előnyomulás és megszállás legyen „az európai béke és biztonság" területi alapja. Minden nyakatekert politikai okoskodáson felül ez határozza meg például a magyar nép sorsát is az elkövetkező tizenkét hónapban.

A másik ilyen állandó: a fél Európát megszállva tartó katonai hatalommal szemben fellépő *erő,* illetve *szándék hiánya.* A magyar szabadságharc számított a Nyugat politikai támogatására, sőt Amerika katonai segítségére. Az 1933 óta fennálló orosz—amerikai megértés és együttműködés (a szócsatákra most nem tekintünk) ilyen hirtelen széttörésére a magyar függetlenségi törekvés nem volt elegendő. Az utóbbi négy évben a szócsaták drámai játékai is megszűntek, s helyükbe a közeledés propagandája lépett. Felszabadítás tehát nem lesz.

A harmadik ilyen állandó: a *közöny* a magyar nép ügye iránt. Érdekes visszatekinteni az elmúlt 10 évre: a szovjet tiprás UNO-megbélyegzése óta mint húzódtak vissza a közönybe (vagy aktív szovjetbarátságba) a nyugati sajtó és kormányok. Ilyen egyöntetűség már több, mint véletlen: talán a kétharmadát háborúban töltött évszázad kifújta gőzét, sem az egyén, sem a népek szabadsága nem tettre késztető eszmék már. Sajnos, minket ez a változás még mindig a romok alatt ért. Szemléletünket mindenki közönyével szemben is ez határozza meg.

Ha széttekintünk 1968 hajnalán az emberiség tarka rengetegében magyarok után kutatva, a kép a következő számokat adja: a mai magyar állam határain belül él 10 millió, nemzeti kisebbségben él 3 és fél millió, emigrációban másfél millió. Ma, amikor félmilliós néger törzsek is állami szuverenitást, UNO-tagságot kapnak, 15 millió magyar jogoktól megfosztott élete a mostohaság fájó tudatát kelti bennünk. És talán ez a negyedik állandó: a fehér népek elveszítik, a színesek elnyerik a szabadságot.

Ám ennyi passzíva mellett lássuk az aktívákat is. Az emberi hatalomvágy, a faji üldözés és sovén nacionalizmus (melynek áldozata most a szétszórt magyar nép) és a szélsőséges politikai doktrínák felett ott munkál a *természet* ellenkező irányban. Az élet törvényei előtt meg kell hajolnia mindenkinek, két világháború győzteseinek is. Ahogy szűkül a világ a technika és civilizáció előretörése nyomán, úgy szűkül a kontraszt győztes és elnyomottak között. A nagy hazugsággal szemben feszülnek már a haladás erői. Apák gyűlöletét a fiak már feledik és a munka egymás mellé állítja a volt ellenségeket. Nem régen még azt hangoztatták: „vagy kommunista lesz a világ, vagy belepusztul". Ma már egyengetik lépteiket „új mechanizmus"-ra.

Az éket a gazdasági követelmények miatt kellett elfogadniok és eljön az idő, amikor a politikai keretek is tarthatatlanná válnak. Visszaút nincs már, miként a cápa fogai, magukba húzzák a polgári élet intézményeit. Minden személyi igény, egyéni érvényesülési vágy, áruéhség és tudásszomj növeli a folyamatot és a jövő nemzedék már nem érti a zagyva pártzsargont. Még ragaszkodnak a hatalomhoz, még sokáig el kell viselni a megszállás pribékjeit, de most már bizonyos, hogy túlélik őket a nemzetek.

A történelem parancsa most a türelem, a bizakodás. Egy a fontos az ország számára: *túlélni, megmaradni.* A magyar nép sokszor felemelte már fejét történelme viharos századaiban. A világ nem egyszer elámult rajta. A felkelés 12 évvel ezelőtt elbukott. Most egy másik, ugyanannyiszor kipróbált viselkedési forma ideje jött el. A határok most nem a Kárpátokon vannak, hanem a családi házak küszöbén. A harc most nem a tankok ellen folyik, hanem az emberi gonoszság és ostobaság páncéljainak felfeszítéséért.

„Ma ismét harcol a magyar". Fegyver helyett más eszközökkel és ha igaz, még nagyobb reményekkel. Talán ez a harcmodor, ez az igazi magyar küzdelem, amely meghozza egy napon a magyar nép szabadságát. És ami a legfontosabb: ebben a harcban mi is résztvehetünk.

(*Ausztráliai Magyarság, 1968. január)*

Lesz-e béke Vietnamban?

Még megérhetjük, hogy Moszkva is beleliberalizálódik a Szabad Világba…

Tegyük félre emberi érzelmeinket és politikai beállítottságunkat és vizsgáljuk meg a kérdést kizárólag hadászati szempontból.

A „vietnami háború" színtere katonai kifejezéssel őrvidéknek nevezhető, melynek vonalán a határőr-egységek érintkezést tartanak fenn az ellenséggel.

Gondoljunk csak Pannonia vagy Dácia szerepére a Római Birodalomban, a gyepűvidékre a magyar honfoglalást követő időkben, az őrgrófságokra vagy a keleti határunkra telepített székely nép feladatára. A Hunyadiak portyázó területe a Balkán volt, annak majdnem teljes szélességében és mélységében.

A portyázások állandóan tartottak és céljuk ugyanaz volt, mint ma Vietnamban: érintkezésben lenni az ellenséggel. Sőt, ha már a magyar példáknál tartunk: Zrínyi Miklós szelleme e *gyepűsors* ellen lázadt, s hogy nem vált belőle egy „második II. Rákóczi Ferenc", az csak a külön magyar út reálisan felmért akkori reménytelenségén múlott. (Végülis Rákóczi fejedelem idejében sem volt érett a helyzet, sőt 1849-ben sem, felszabadulni a „felszabadítótól," mint ahogy 1956-ban sem). De a gyepűsors ellen építette Deák Ferenc is a közös államot, hogy végre már kerítésen belül éljünk, mire az új ozmánság, az Európa ellen hömpölygő szláv-orosz tenger medréből kilép. Ez határozta meg a magyar utat, a magyar magatartást a trianoni *gyepűkorszakban.* Valahová tartozni kellett, mert jön az orosz.

Mint a Kárpát-medence azóta „felszabadított" népeinek egyike, rettegés volt minden napunk, álmainkat megmérgezte a holnaptól való félelem, mert keletről mind vésztjóslóbban morajlott a föld. Majd amikor elöntött az ár, újra *gyepűország* lettünk, a keleti mogul gyepűje. Ebből akart a magyar nép kiszabadulni 1956-ban — ismét túl korán, a történelmi alkalom hajnalpírja előtt.

Magyarország 150 évig volt a törököktől fenyegetett Európa határőrvidéke. Vietnam is jó sokáig lesz. Két világ érintkezési határán nehéz a nemzetek sorsa. A középkort a vallás mozgatta, ma a *nacionalizmus* munkál. Kínával szemben nem az a kifogás, hogy kommunista, mert ha engedelmes UNO-tag lenne, a Formoza szigetére szorult Nemzeti Kínát régen ejtették volna. Kína kormányát (bár amerikai segítséggel jutott 1949-ben hatalomra) gyakran emlegetik újabban mint „fascist-communist government"-et, jelezve a szörnyű szóval, hogy a nemzetközi irányítást elutasítva, önálló utakon jár. (Jellemző, hogy Tító ugyanezért a sokkal szimpatikusabb „nemzeti-kommunista" jelzőt kapta, bár az is igaz, hogy csak „vakulj magyar, ne láss tót" alapon állott ez a külön út).

Az Encyclopædia Britannica szerint a „fascist" szó antikommunistát jelent, bár a mindennapi hírlapi használat embertelent, kegyetlent, a legszörnyűbbet érti alatta. Szegény jámbor olasz nép úgy járt ezzel, mint a vandálok, akiknél a spanyol conquistadorok bizony vandálabbak voltak. A szerencsés franciák, akik legalább eljutottak Moszkváig, a búr háborúban nem éppen gentleman angolok, sőt a „Nagy Honvédő Háborút Hőseiesen Harcoló Dicső Szovjetorosz Szocialista Köztársaság Kormánya" is az orosz nemzeti érzésekre támaszkodott a háborús időben és mégsem kapott hasonló ragadványnevet. Attól függ, ki hol áll. Észak-Vietnam is a „nemzeti" nevet viseli, (National Liberation Front). Szerencsés országok, mint Izrael, vagy Románia, dicséretre méltó buzgalommal teljesíthetik nemzeti érdekeiket.

Így lészen a szavak játéka szerint látható a következő háború szemben álló két táborának pontos határvonala: a fascista utakra tévedt Kínát szemmel tartják a világ nyugalmára őrködő nagyhatalmak. A kínai veszély növekedésével még megérhetjük, hogy Moszkva is beleliberalizálódik a Szabad Világba, hogy egy táborban védekezzen a kapitalista világgal a pekingi kommunista veszély ellen. Ám ha a csinországi sárkány belemarna a muszka medvébe, hogy az mancsait az ülepéhez kapná, bizonnyal enyhülne a kelet-európai népek fojtogatása. Stratégiai filozófiának ez is elég, és ezért ne rójuk meg azokat a magyar emigránsokat, akik szimpátiájukat Peking irányába pazarolják; ők ezt a nemzeti érdeket tekintik csak. Az ausztráliai magyar emigráció felelősségérző lojalitását dicséri, hogy ez a Dél-Amerikából kiindult irányzat nem talált talajra köreinkben.

Nem szorul magyarázatra, hogy Ausztrália részére Kína előbb válhatik fenyegető rémmé, mint Oroszország. És talán nem messze van az idő, hogy Ausztrália politikai gondolkodói megértik Magyarországot, miért küldte ki csapatait a határok elé a 2. világháborúban — hiszen ezt teszi most Ausztrália is.

Eltértünk a tárgytól, de csak azért, hogy a szólamok mögötti mozgatóerőket áttekinthessük. A világ amerikai—orosz ellenőrzését zavarja a kínaiak külön útja. Ez határozza meg, melyik országok vagy területek képezik a *harcászati peremvidéket.* Kína déli határán, Indiától Koreáig tart a harcászati övezet, melyet a franciák, hollandok és a közeljövőben az angolok kivonulása után az amerikai haderő tart ellenőrzés alatt. Kína északi határait az oroszok vigyázzák.

A címben feltett kérdésre: lesz-e béke Vietnamban — bár jósolni nem tudunk, találgatni nem érdemes —, az a válasz, hogy (miután itt élünk Ausztráliában, a kérdést erről a kontinensről megközelítve) Ausztrália, mint az amerikai vezetésű politikai és gazdasági hálózat egy része, továbbra is részt vesz ennek a világhatalmi szövetségnek a harcászati működésében. Ezt a szerepet a földrajzi helyzet jelöli ki, mégpedig teljesen függetlenül például attól, hogy melyik párt van éppen kormányon.

A „vietnami háború" tarthat szüneteket is, áthúzódhat Thaiföldre vagy éppen Koreára megint, de amíg csak fel nem borul a jelenlegi hatalmi övezetek rendje: megmarad és szedi áldozatait.

(Ausztráliai Magyarság, 1968 június)

„Zsarnokság árad a föld felett"

Megszüntették az osztályokat, és adtak helyette pártokat, melyekben a becsületes embernek se helye se gusztusa, melyen kívül se anyagi se társadalmi előmenetele nincs!

Vastag sugárban zuhognak ránk a történelmi események hírei. Elég kinyitni az újságokat, bármelyiket, bármelyik nap, a földnek úgyszólván minden sarkából felcsap a nyugtalanság lángja, majdnem minden esetben erőszakos formában. Olyan események sorozatát éljük, amelyekben a közös nevező mindig, mindenütt a *politikai erőszak.* Mintha visszatértünk volna valami távoli őskorba, a nemrég még csak a nemzetközi diplomáciában élő ököljog benyomult az országok belsejébe, városi sikátorok

ijesztő sötétjéből az egyetemekre, nagyvárosok főutcáira.

„Recseg ropog az élet alkotmánya az egész földön, ideges rángásban van a társadalom és mindenki érzi, hogy a holnap arca nagyon is más lesz, mint a máé" — írja az összefogás érdekében írt cikkének elején *P. Varga László* az „A Szív" ez évi első számában.

„A világ különböző hatalmainak úgy látszik érdeke, hogy a politikai körvonalak elmosódjanak, egymásba váljék „igen" és „nem", szabadság és elnyomás, istenhit és hitetlenség. A mesterséges politikai szürkületben nehéz kivenni, barát vagy ellenség közeledik felénk. A homály kelepcéket, útvesztőket takar. Aki belefárad a figyelésbe: elveszett. Épp ez a célja az ellenfélnek, hogy bizonytalanná váljunk és elcsüggedjünk, ne tudjuk, merre van előre és hátra, s már ne is keressük az irányokat." Ezekkel a sorokkal vezeti be *Tollas Tibor:* „Útvesztők" című májusi cikkét.

Valóban útvesztők között élünk, tájékozódásunk elfárad a hírek ellentmondásaiban, fásultan veszünk tudomást kétségbeejtő eseményekről és bizonytalanná válunk barát és ellenség iránt. *Vasváry Gergely* „Európai tudathasadás" címen így ír erről a Münchenben megjelenő *Új Európa* ez év májusi számában:

„Az európai sajtó, politika, s a közvélemény egy része, amelyet már alaposan megzavartak a tömegközlő szervek, a klinikai pontossággal meghatározható tudathasadás stádiumában van. És ha csak lehet, olyan egy-kettőre, olyan szíre-szóra ott terem valamely csoport egy-egy amerikai képviselet előtt, vadul rázva az öklét, mint ahogy tizenegynéhány éve egy még egészséges Európa fiatalsága tüntetett a szovjet követségek előtt egészen más okból, Budapest legázolása és az Európa felétől elrablott szabadság miatt."

Íme, Európát is kikezdte az *americanitis* és mindezek hátterében — mint ahogy *Claus Mehnert* írja — „...a Szovjetunió túlsúlya az európai kontinensen egyre jobban nő, oly mértékben, ahogy növekszik az amerikai szorongatottság Ázsiában, és amilyen mértékben az amerikai lakosság ellenszenve az Amerikán kívüli elkötelezettséggel szemben." Szomorú, hogy épp ilyenkor Európában a gátak elszakadnak és az amerikai fekete nacionalizmus polgárháborúval fenyegető garázdálkodásaival együtt úgy néz ki a nyugati tér, mintha valóban a társadalom a szétesés állapotában lenne.

De talán nem is most kezdődött ez a folyamat. *„Vérengző pártok rémuralmában élünk",*— kiáltott fel *Kosztolányi,* akinek politikától iszonyodó lelke Széchenyiért rajongott, akitől éppen hasonlót idézhetünk: *„Erővel pártembert akarnak belőlem csinálni".*

Hol is kezdődött? Talán a francia forradalomban. Azóta oda jutott a világ, hogy mindenkiből pártembert akarnak csinálni. Megszüntették az osztályokat és adtak helyette pártokat, melyekben a becsületes embernek se helye, se gusztusa, melyen kívül se anyagi, se társadalmi előmenetele nincs. A pártok kasztrendszere terpeszkedik a 20. század emberiségén, és önmagát frissíti a hitványak kifogyhatatlan rezervoárjából. Önzés és taposás a stílus és a másik ember érdeke, nézete és szempontja iránt nincs türelem. A helyes és jogos falka az amiben „én" vagyok — ez az egyedüli mérték. Mindegy, hogy ma itt, holnap ott áll az egyén, ítél kegyetlenül a másik felett, aki az ellenoldalon áll. Közben a politikai divatok a legkülönbözőbb izmusokon rángatják végig az emberiséget, amelyben mindig és egyedül az önző húzza a hasznot. Ide illik *Márai Sándor* éppen újra kiadás alatt álló naplójából egy szakasz:

„Megéltem a liberalizmust, a kommunizmust, a fehér korszakot, a neobarokk demokráciát, a fasizmust, s lehet, hogy meg kell élnem a rózsaszín vagy vörös korszakok változatait. De nem éltem és nem élhetek a jövőben sem olyan politikai és világnézeti jelszavak jegyében, amikor a nyomorékok és nyavalyatörősök nem gyűlölik az egészségeseket, s a tehetségtelenek és féltehetségesek ne illetnék hazug és képtelen vádak özönével azokat, akiknek tehetsége egy centiméterrel kilátszik valamelyik szakmából. Aki ezt nem tudja, nem ismeri az embert. Ezzel számolni kell, mint a halállal."

A politikai párt az a társadalmi kotyvalék, aminek kell hogy legyen jó szándékú idealistája és bőrkabátos brigantija, és a kettő között mindenféle kincse-szemete a társadalomnak. Hogy most már a saját párt szemlélésekor a kincse, az ellenpárt szemlélésekor a szemete látszik, az természetes. Nagy keveredésekkel fel is jön az alja, és az adja meg az uralkodó színt, az is bizonyos. Közben belepusztul az ország. Mert mily könnyű a demokrácia népszerű nevében piszkálni a mindig és mindenütt jelenlévő panaszokat a felső réteg automatikus eltávolítására. Ha ezeket idegenek piszkálják fel, biztosak lehetünk, hogy az eredmény nemzeti elnyomás lesz. Amióta politikai pártok vannak, a nemzetek országai egymásután omlanak össze. A pártok a szolidaritást az ország határain kívüli törekvések szolgálatába állítják.

A pártember hazaszeretete egészen más valami, mint amit szellemi hazaszeretetként ismerünk. Még a clan-patriotizmusnál, a törzsi, faji hazaszeretetnél is szűkebb. Látóhatára még társadalmi osztály kereteit sem tölti ki, csupán életérzéseinek valamely köztudatba dobott, silány jelszavakra ütemezett együttrándulása, sohasem valamiért, hanem valami ellen. A bűvszó a *hatalom* megszerzése. De a hatalomhoz kapcsolt elképzeléseikben semmi sincsen Zrínyinek és Széchenyinek a küldetéstudatából, de annál több van a hatalmaskodás és harácsolás iránti vágyból.

Erre is tudunk példát idézni. *Vágó Béla* népbiztos 1919 február 20-án így fröcsögött a Vigadóban: „Ne féljetek a vértől, elvtársak. Vér nélkül nem lehet dolgozni, vér nélkül nincs terror és terror nélkül nincs diktatúra." És fennmaradtak *Kun Béla* szavai is: „Minden állomáson felakasztatok néhány vasutast, azután rend lesz. Így csináltam ezt Oroszországban is... A terror alkalmazásánál senkit sem szabad kímélni, hanem felkötni, elvtársaim..."

Ide fajulhat a túlzásba vitt pártosság: kívül az országon pártokat alapítottak részünkre, amik megosztják a nemzetet, polgárt polgár ellen uszítanak. *Tormay Cecile* jegyezte fel ezekben az időkben a híres „Bújdosó könyv"-ben: „Bestiális zsarnokság árad a föld felett. És a háború vérvesztettjei tehetetlenül zuhannak a sodrába. Városokat, országokat, világrészek darabjait viszi már magával parttalan hömpölygésében. A föld alól tör fel, kanálisrácsokon buggyan ki, sötét lakások ajtaján, bankházak márványlépcsőin, újsághasábokon ömlik, felbuzog, ahol a talaj lazul és egyformán ismétli meg magát mindenütt..."

Emelkedjék, legalábbis ennek a kis újságnak a hasábjain, az újra hömpölygő ár fölé *Mindszenty József* bíboros üzenete, amit még elfogatása előtt intézett a magyar írókhoz:

„Az a jegy, amelyet korunk homlokán hord és amelynek szétesés, széthúzás, az űrbe való lezuhanás az oka, egyre jobban kiütközik a törvényes őszinteség elsikkasztásán, az igazmondás hiánya rendszeressé vált és hadászati fokra emelkedett. A szavak és tények értelmének kiforgatása, az ámítás, klasszikus fegyver. Hogy kijussunk a szakadékokból, a hazugság igájából, vissza kell térnünk az igazmondás szelleméhez és gyakorlásához. Amit a toll vétkezett, azt a tollnak kell meggyógyítania."

(Ausztráliai Magyarság, 1968 július)

Prága is tudja már

Az úgynevezett liberalizmus, amely ma a kommunista világban hol itt, hol ott hallat magáról, valójában ennek a vad, brutális, embertelen rendszernek a törekvése a jövője biztosítására.

Az események többé-kevésbé ismeretesek a napilapokból, de most, hogy Csehszlovákia orosz megszállására sor került és annak magyar vonatkozásai és kihatásai is vannak, ezúttal kissé bővebben kell foglalkoznunk a történtekkel. Az orosz megszállás kétségtelenül a legmeglepőbb eseménye ennek a történelmi levegőjű esztendőnek. A csehek államát a legmegbízhatóbb szovjet csatlósnak ismertük és egyetlen állama a világnak, ahol a kommunisták szavazás útján, relatív többséggel kerültek hatalomra. A nagy szláv testvér — amely nem átallotta bekebelezni Kárpátalját etnikai alapon Benes ajándékaképpen, cserébe a jó szolgálatokért és a trianoni és versaillesi ajándékhatárok garantálásáért — első ízben fordított fegyvert egy másik szláv nép ellen. Csehszlovákiában 1945 óta nem tartózkodtak orosz csapatok. Az orosz hadsereg az általa törvényesnek elismert kommunista kormány ellen lépett fel. Első ízben történt, hogy a csatlós elleni katonai akcióban más csatlós államok hadseregei is résztvettek. Oroszország olyan politikai fejlemények ellen lépett most fel, amelynek az útjára maga is rálépett már, amelynek elindítására segítséget és utasítást adott.

A „prágai tavasz" nem hasonlítható össze az 1956-os budapesti eseményekkel, de az elindulásnak voltak hasonló mozzanatai és mindkettő orosz megszállásba torkollott. Az úgynevezett *liberalizmus,* amely ma a kommunista világban hol itt, hol ott hallat magáról, valójában ennek a vad, brutális, embertelen rendszernek a törekvése a jövő biztosítására. A technikai fejlődéssel magában Oroszországban is, minden marxista blöffölés ellenére is, rohamosan halad a társadalom a polgáriasodás útján. Az is biztos, hogy az elfoglalt kelet-európai népek nem tarthatók a primitívség állapotában még egy generáció idejére. Ez az oka, hogy itt kezdik a „reformokat" — és a fékezés az oroszok dolga.

Az 56-os magyarországi „enyhülés" lázadásba, majd általános szabadságharcba torkollott. Romániában, ahol a népnek még nincs kollektív tudata, úgy oldották meg a dolgot, hogy összehívták az egész országban a pártvezetőket és közölték az újításokat. Ott senki semmit nem harcolt ki, mindent a kormány tálalt tálcán. Románia az európai Hongkong. E levantei kerítőnek az is meg van engedve, hogy Amerikával kokettáljon. A csehektől már több játékot kívántak. *Ernst Fisher,* az öreg osztrák kommunista így jellemezte ez év elején a cseh eseményeket a német televízióban:

„A csehszlovákiai események annak a tudományos forradalmi fejlődésnek a jegyében zajlanak, amely korunkat jellemzi. Minden elő volt készítve. Minden a törvényes formák között zajlott le."

Az események valóban a központi bizottságban kezdődtek. *Dubcseket* szabályosan megválasztották *Novotny* helyére. Dubcsek megbízható pártember, a pártdiktatúra feltétlen híve. Nem hőse az eseményeknek — mint ahogy Nagy Imrét is csak a fejlemények ragadták magukkal —, a szovjet azonban túl gyorsnak találta a változást.

A külföldi tőke behozatalának égető szüksége és a sajtó zabolátlansága idézhették elő először a burkolt megszállást, később a nyílt bevonulást. Az *új gazdasági mechanizmust* a csehek korábban kezdték és belebuktak. A gazdasági csőd teljes és tagadhatatlan. A sajtószabadság pedig még a külföldi tőkénél is ijesztőbb valami a kommunista országokban. *Filip Jánsky* például így ír a „Literárny list" március 28-i számában:

„Nálunk, a tegnapi Csehszlovákiában, az embereket mint vágómarhákat, zsákkal a fejükön hajtották kihallgatásra. Összekötött kézzel és lábbal, fénytől megvakítottan, ostorral verték őket eszméletlenre. Sokuknak kiverték a fogát, bőrét izzó vassal égették. Egyeseknek sózott halat adtak, aztán túlfűtött helyiségbe zárták őket és nem adtak vizet a nyomorultaknak. Másokat napokon át emberi vizelettel és ürülékkel teli kádban tartottak. Ha e vádjaimat meg nem cáfolják, ki garantálja, hogy ilyesmi többé nem történhetik meg nálunk?"

Ez nem Dubcsek hangja, az ő beszédeiben Moszkva nem talál kivetnivalót. A kommunizmust ő éppen azzal akarja konszolidálni, hogy növeli nemzeti hitelét. A fejlődés okozta zsákutcából oly módon akarja kimenteni és átsegíteni a kommunizmust, hogy jugoszláv mintára nemzeti kokárdát köt rá. Nem akarja, hogy a kommunizmusra úgy tekintsenek, mint valami idegen uralom kifejlődésére. Most aztán, püff neki — ennek a finom hangszerű párttitkárnak az oroszok belelőttek a lelkivilágába.

Eléggé felszisszent a nemzetközi baloldal világszerte a szovjet militarizmus otromba csörtetésére. Oroszország kettős hatalmi berendezkedésében, a párt és a hadsereg egyensúlyában, úgy látszik, ismét az utóbbi nyom többet a latban. A Pravda május 14-i vezércikkében *Jakubovszkij* marsall lényegében bejelentette a katonai megszállást: „A varsói szövetség a külső védelem feladataival egyenrangúan ügyel a kommunista országok kritikussá válható belső feszültségeire, az úgynevezett szocialista forma és gazdasági egység szigorú megtartására." *Koszigin* is tett rá egy lapot, kereken kijelentette: „A varsói paktum lehetőséget nyújt arra, hogy Csehszlovákia területén szövetséges hadseregek állomásozzanak. Egyelőre 11 000 főnyi orosz és lengyel katonai egység bevonulásáról lenne szó." A csapatok bevonulása még májusban megkezdődött. A cseh kormány azzal nyugtatta meg a népet, hogy „törzsparancsnoki hadgyakorlatot" tartanak.

Kádár Dubcsek mellett állt kezdetben: „Magyarország munkásosztálya rokonszenvező figyelemmel követi csehszlovákiai osztálytestvérei eltökélt reformtörekvéseit". *Zala Tamás* így ír a Magyar Nemzet június 23-i számában: „Csehszlovákia olyan országgá akar válni, amely fejlődésével, szabad légkörével, demokratizmusával a szocializmusnak igazán jó propagátorává lesz."

Kádár csak június végi hosszabb moszkvai látogatása után lépett fel Dubcsek ellen. Ettől kezdve pontosan az ellenkezőjét írják a magyar lapok: Kádár úgyis, mint Dubcsek földije, felvidéki fajrokona, hátbatámadta a Komáromban csókkal üdvözölt elvtársat. A szovjet, a kelet-német, lengyel, magyar és bolgár kommunista vezetők július 14—15-i varsói találkozójáról a csehszlovák kommunista párt vezetőségéhez intézett fenyegető levelet Prágában illetékes helyen ultimátumnak tekintik — nagyon helyesen — s később, az augusztusi megszállásban ezek az államok vesznek részt. Váljék *Dubcsek* dícséretére, július 19-én így

válaszolt az ultimátumra: „Olyan szocializmust igyekszünk alkotni, amely nem veszítette el emberi jellegét... Hosszú esztendők néma csendretörekvése után ma nálunk mindenki méltón fejezheti ki véleményét; a szocializmus kezd az egész nép saját ügyévé lenni."

A varsói ultimátum lényege, hogy első ízben lép nyilvánosságra az új nemzetközi jogelv, mely szerint a varsói paktum államai közösen beavatkozhatnak az egyik szerződő tagállam belső ügyeibe. Ilyen pedig még nem volt és ezt a népeket egymásra uszító taktikát követte az ultimátum aláíróinak közös akciója, amelynek során az orosz, a lengyel, a kelet-német és a bolgár csapatok mellett a magyar csapatok is bevonulnak Csehszlovákiába, ami által súlyos helyzet elé állítják a felvidéki magyar lakosságot. A bevonulás pontosan két hónappal a Budapesten aláírt csehszlovák—magyar barátsági szerződés után történt. Az új 20 éves szerződés 7. cikkelye így hangzik:

„Ha a Magas Szerződő Felek egyikét bármely állam, vagy államcsoport részéről fegyveres támadás éri, a másik Szerződő Fél az egyéni, vagy kollektív önvédelem természetes jogán — az Egyesült Nemzetek Alapokmánya 51. cikkének megfelelően — haladéktalanul megad számára minden segítséget, beleértve a katonai segítséget, és minden rendelkezésre álló eszközzel támogatást nyújt neki. Az e cikk rendelkezései alapján foganatosított intézkedésekről a Magas Szerződő Felek azonnal értesítik a Biztonsági Tanácsot és az Egyesült Nemzetek alapokmányában foglalt rendelkezéseknek megfelelően járnak el."

Kádárt nem mentheti az emlékezetes jugoszláv—magyar barátsági szerződés (1940 dec.) felbontásának indoklása a magyar nemzeti kormány részéről, (amikor a Cvetkovics kormányt, az egyik szerződő felet, puccsal elmozdították és olyan kormány alakult, amely nem is akarta fenntartani elődje magyarbarát politikáját és a hozzá fűződő kötelezettségeket). Kádár, Moszkva hű cselédjeként az ellen fordult, akivel előzőleg szerződött.

A felvidéki magyarság sem volt tétlen ezekben a sorsdöntő hónapokban. Mindent elkövettek, hogy végre egyenlő állampolgári jogokhoz jussanak, legalább azzal kapcsolatban, hogy a szlovákok párhuzamosan részt kaptak a kormányzásban és federatív terveiket komolyan tárgyalták. Sajnos a magyarok követeléseit elsősorban a szlovákok gáncsolták mindenütt, megvádolva őket az állam iránti hűtlenséggel is. Most, habár világos, hogy mit sem tehetnek róla, a kádári harciaskodás jó ürügyet fog szolgáltatni a sovinizmustól elvakult szlovákoknak esetleg az újabb magyarüldözésre. Mert ne áltassa senki magát abban, hogy „országgyarapító" szándékkal járult hozzá Kádár a katonai kalandhoz. Éppen Kádár jelentette ki a Dubcsekkal való barátkozás alkalmával, amikor többen figyelmeztették a magyarokat ért újabb támadásokra, hogy: „A Csehszlovákiában élő magyarságnak ma az a legfontosabb kötelessége és egyben érdeke, hogy a napirenden lévő nagy társadalmi kérdések, közöttük a nemzetiségi kérdés szocialista megoldását segítse elő: tömörüljön a Csehszlovák Kommunista Párt köré és annak harcát támogassa." Szóval csatlakozzanak a kommunistákhoz.

Kádár János magatartása, de még inkább az a fonák tény, hogy 12 évvel a magyar szabadságharc után magyar csapatokat kommunista büntetőexpedicióra lehet vinni, világosan mutatja, hogy nincs enyhülés, liberalizálódás, humanizálódás. Az embertelenségnek nincsenek fokozatai.

(Ausztráliai Magyarság, 1968. szeptember)

Őszirózsák halálos emléke

Nekünk minden árt, és az ellenkezője is minket sújt. Megbüntették az országot a proletárdiktatúra miatt, és megbüntették később, amiért felszámolta saját országában a bolsevizmust.

Az első gyilkosság

Így szól a visszaemlékezés: — Délután 6 órakor körülfogták a házat, három fegyveres beha-tolt a szalonba és a cselédektől követelték uruk megjelenését. *Gróf Tisza István* perceken belül megjelent a hívatlan vendégek-hez illő fogadtatással, kezében revolverrel. A kemény katona ha-tározott fellépése zavarba hozta a merénylőket, nem emeltek fegyvert.

— Mit óhajtanak az urak? — kérdezte.

Némi zűrzavar után valamelyik vádolta Tisza Istvánt a háború kitöréséért.

— Tévednek — volt a válasz, minden további magyarázgatás nélkül. Ekkor az egyik, valószínűleg a „haladó újságíró", így szólt:

— Nem szállhatunk vitába olyan emberrel akinek revolver van a kezében.

Gróf Tisza István az asztalra tette a revolvert és hátraléépett... A lövés eldördült, a tölgy leroskadt.

Ez a lövés sorsdöntőbb volt a magyarság életére, mint a sarajevoi. A négy éves, eget és földet rázó fegyverropogásban ez a halk, alattomos lövés végzett Magyarországgal. A hűséges élettárs ájult sikolya is az országot jelképezi. A négyéves kegyetlen háború mérhetetlen szenvedéseiben elfásult ország ájultan hullott egy szervezett banda kezébe. Aki a fegyvert leteszi, a szovjet áldozatává lesz!

Károlyi Mihállyal indult meg az ország lefelé a lejtőn. Ez a hatalomféhes szomorú korcs, az őszirózsák vörös grófja, nem mer addig a felszínre jönni, amíg Tisza István életben van. *Herczeg Ferenc* így örökítette meg naplójában:

„A színhely: az októberi forradalom főhadiszállása, az Astoria szálló. Idő: 1918 október 31. Kora este van, kinn a köd szitál, a gázlámpák bizonytalanul égnek. A szálló halljában ott a forradalom egész vezérkara, a levegőben vad hírek cikáznak — az összeomló ország romjai felett már megindult a harc a hatalomért. A bolsevizmus előhadai már itt vannak, a nemzeti függetlenség néhány képviselője s az intellektuális radikális körök mögött már nyíltan jelentkeznek a vörös bolsevizmus ügynökei."

„A helyzet kulcsa Károlyinál, a pillanat most az övé. De Tisza még él: 1918 október 31-én vagyunk, este fél hat. A nyüzsgő, zsongó tömegből kiválik néhány ember, eltűnnek. Senki se figyeli őket, senki se tudja, mi történik. Csak Károlyi. A sarokban áll, pillanatnyilag egyedül. Az autók már elrohantak a Stefánia-útra, a Roheim-villába. Károlyi nyugtalan, az óráját nézi. Hat óra. És most egyszerre nyugalom ömlik el rajta."

Az özvegy, akinek karjaiban utolsó szavait — „így kellett lennie" — rebegte a nagy férfiú, másnap, amikor gróf Károlyi Mihály koszorúját hozták, azt azonnal a szemétre dobatta.

Gyötrelmes aggodalom

Kossuth Lajos óta nem volt politikai író Magyarországon, aki egyedül a hírlapírás eszközeivel olyan hatást tudott elérni, mint *Bartha Miklós.* Kár, hogy írásaihoz ma már nem jutunk hozzá. Hitvese, Bartha Miklós életének utolsó évéről (1905) e sorokat veti papírra:

„Miklós ébren vergődik éjszakáról-éjszakára. Gyötrelmes aggodalom tölti el az ország közeli jövője miatt: mint lidércnyomás üldözik egy északról közelgő háború rémképei. Szerencsétlen sors a miénk, mondogatja — mire az osztrák szorításából felszabadulunk, az orosz döngeti majd a kárpáti szorosok kapuját. Az orosz despotizmus bizánci politika, amely határain belül minden népeket igába hajt és határain kívül minden népeket fellázít."

Nem az első, aki észrevette ezt, de talán az egyetlen, akit aggodalom gyötör, hogy semmi messzemutató terv nem készül a közelgő veszedelem elhárítására.

Fáy Kiss Dénes írja a Nemzetőrben: „Magyarország volt az első, ahová átcsapott az égő Oroszország tüze. S a tűzön át egy arc nézett a romokban heverő, döbbent országra. A lángtengeren át egy különös, démoni tatár arc, amilyent már láttunk emelkedni tűnt századaink során a Kárpátok keleti ormai fölé — mindig a halálos válságok idején. A mongol viharokban a messze Ogotáj arca, a Batu kán arca így merült fel, mint most Leninnek bazaltból kovakővel metszett kalmük tatár feje. Mintha a végzet parancsa lenne: egy tatár őst hívott elő ős-szláv s kissé germán családból az élet, arca vonásaiban és karaktere sok jegyében döntően ez érvényesül."

„Az új kán, Lenin, nem sereggel jelent meg Magyarország határán. A bolsevizmus spirocheta pallidáit küldte át rejtve a határokon. Három tucat bacilushordozót az alvilágból. A sebeiben vergődő, elesett országnak ez is elég volt."

Őszirózsák az ország sírján

Ausztrália népe november 11-én minden évben piros művirágot tűz a gomblyukába. A győztes háború örömét fejezik ki az élet színének virágával. Hagyományosan ünneplik még ma is az első világháború befejező napját.

Magyarország népe 50 évvel ezelőtt, ezekben a napokban csak a halottak-napja virágát, a sápadt őszirózsát tűzhette ki. Jobban is illik a kivérzett ország sápadt színéhez. Mindaz, a megelőző évtizedek alatt lassan felgyülemlett társadalmi baj, a nyers liberál-kapitalizmus által felidézett szociális feszültségek, a pánszláv mogalmaktól és a nyugati titkos, monarchia-ellenes társaságoktól felzaklatott nemzetiségek és főleg a háborús veszteségek és reménytelenség egyszerre bénították meg a magyar nép öszszetartó erejét.

A bajokat tetézte IV. Károly király kapkodó intézkedéseivel: ***október 25-én*** Apponyi Albertet nevezi ki miniszterelnöknek, s még ugyanaznap a szélsőbaloldaliak segítségével Károlyi Mihály *„Nemzeti Tanács"* néven ellenkormányt alakít, amit a sajtó propagandája teljes erővel támogat. ***Október 26-án*** a király József főherceget *homo regius*-ként Budapestre küldi. ***Október 29-én*** már Hadik János gróf kap megbízást kormányalakításra. Erre a Nemzeti Tanács szervezett utcai támogatást kap, a rendőrség is csatlakozik hozzá. ***Október 30—31.*** A Nemzeti Tanács hatalmába keríti a várost s a katonákat az engedelmesség megtagadására szólítja fel. (Aki eldobja fegyverét... a szovjet áldozata lesz.) A király sem akarván lemaradni, erélyes ellenintézkedés helyett Schönbrunnból telefonon nevezi ki Károlyi Mihályt miniszterelnökké.

A meglódult események közepette nincs az országban semmiféle szervezett erő, amely a Nemzeti Tanács ellenében fölléphetett volna. Még az egyházak is mellé álltak. Egyszerűen elképzelhetetlen volt az, ami elé nézett az ország — mindenki bízott (vagy legalábbis nem kételkedett) a Nemzeti Tanács hazafias szólamaiban.

November 8. Károlyi nem fogadja el a páduai fegyverszünetet, amelyet a győztes hatalmak kötnek a Monarchiával, amely Magyarország határait sértetlenül hagyja. A Monarchiától a Nemzeti Tanáccsal elkülönült Magyarország ellen folytatódik a franciák által irányított megszálló hadművelet. A csehek *Pellé*, a románok *Berthelot*, a szerbek *Franchet d'Esperay* vezérletével megkezdik előnyomulásukat.

November 13. Károly király „ideiglenesen lemond az államügyek viteléről". Jászi Oszkár nemzetiségi miniszter Aradon megkezdi tanácskozását a románság vezetőivel, s csak a tanácskozások során eszmél rá, hogy évtizedes barátai román faji imperializmust akarnak. — Mi nem együttélni akarunk, mi Erdélyt követeljük a románság számára — mondták a szemébe a nemzetiségi szobatudósnak. Egyidejűleg regáti oláh fegyveres hordák átlépték az erdélyi hágókat.

November 14. Cseh légionisták megszállják Trencsént és Nagyszombatot.

November 16. A Károlyi-kormány feloszlatja a parlamentet és kikiáltja a *„Magyar Népköztársaságot"*. A képviselőház önmagát oszlatta fel, a felsőház berekesztette tanácskozásait. Az országban teljes a felfordulás.

November 21. A szerbek birtokukba veszik a Franchet-féle demarkációs vonalat. A kormány semmi intézkedést nem tesz a gyilkolva-rabolva előnyomuló idegen csapatok megállítására.

December 10. Megjelenik a Vörös Újság. Kun Béla megkezdi működését.

1919 január 11. Károlyi Mihály lemond a kormányelnökségről és államfővé, köztársasági elnökké választják.

Február 16. A párizsi békekonferencia az ország nagy részét szétosztja a szomszédok között.

Az első tapasztalatok

Ebben a hónapban van 50 éve, hogy a magyar nép teljes egészében közvetlen érintkezésbe került a bolsevizmussal. Abban az időben, a kegyetlen világháború 50-ik hónapjában, a háborús erőfeszítések és veszteségek fájdalmában, az ország népe majdhogynem érzéketlenül nézte egy kis izgága csoport nyüzsgését, és várta, mi lesz a nagyhangú ígéretekből. A csalódás annál keserűbb volt.

A százéves bolsevista világuralmi törekvések második szakaszát az 1917-es oroszországi forradalom vezeti be. Magyarország részére a bolsevista háború csak egy évet késett. Most ünneplik az országrombolók 1918 októberét a testileg-lelkileg levert maradék-Magyarországon, és emlékezik az új Mohácsra minden harmadik magyar a csonkaország határain kívül. Nekünk minden árt, és az ellenkezője is minket sújt. Az 1918—19-es kommün miatt a nyugati győztes hatalmak az ország szétdarabolását, az oláh megszállást mérték ránk. Nem azokra, akik a proletárdiktatúrát csinálták, hanem a magyar népre, tönkretéve azt az egyetlen országot, amelyet a bolsevista veszély elhárítására megerősíteni kellett volna.

Megbüntették az országot a proletárdiktatúra miatt és megbüntették később (sőt akkor azonnal a legvadabb rossz-hírét terjesztették nyugaton), amiért felszámolta saját országában a bolsevizmust. Soha nem bocsátják meg Horthy Magyarországának, hogy rendet teremtett, hogy az újjáépítés útjára lépett, hogy megpróbált újra talpraállni. Ez a védekező mozdulat — amit fehér-terror, vagy keresztény-kurzus néven emlegetnek — határozott volt, idejében történt és nem igaz, hogy embertelen volt. Amint lehetett, hónapok alatt törvényes útra terelődött és a főbűnösökre korlátozódott. Sajnos, hogy sok szükséges reform halasztást szenvedett, éppen mert a proletárdiktatúra alatt kompromittálva lett. A szélesebb választójogra, munkásvédelmi törvényekre és földreformra gondolok. (Ezeket a reformokat a szélsőbaloldal később megvalósítja, de úgy, hogy azok az egypárturalomban, az állami szakszervezetekben és a kolhozokban csak megcsúfolásai lesznek ezeknek a szabadságeszméknek.)

A 19-es kommün megfelelő szérumoltás volt a magyar nép számára. A bolsevizmus társadalmi elutasítása teljes volt és az maradt a mai napig is. A kommunista szó megbélyegző volt nemcsak a független magyar bíróság ítéleteiben, de a társadalom minden rétegében, parasztok, munkások, szegény emberek között is. És a második világháború utolsó szakaszában az ország határain át dübörgő orosz tankhadosztályok is általános szorongást idéztek elő. A magyar honvédség végsőkig kitartó szívós kitartása mögött az ország védelmének önfeláldozó elszántsága dolgozott, nem pedig ilyen vagy olyan politikai rendszer megmentése. Az országvédő harcot igazolja a történelmi elismerés számára az országnak azóta is tartó ellenséges megszállása.

A kommunizmus — szláv nacionalizmus

A kommunizmus eredetileg két lóra tett. Egy időben úgy nézett ki, hogy a német pegazuson fut be, végül a szláv nyeregben ült meg. A pánszláv-kommunista érdekházasság egymás nélkül nem jutott volna ennyire. Hogy a kommunizmus ellene volna a nacionalizmus minden formájának, merő hazugság. Ellenkezőleg: a fajok különbözőségéből felszított indulatoknak és küzdelmeknek összeugratásából gyűjt tapasztalatot, gyarapodást és összetartó érdekszövetséget egyes elsőbb rendfokozatú fajok hatalmi törekvéseihez.

A különböző népek nacionalizmusának különböző jogai vannak: az oroszoknak joguk van az orosz nyelvterületen kívül minden területre, amit valaha birtokoltak — *történelmi jogon* —, amit az idők folyamán elfoglaltak — *hadi jogon* —, amit megkívántak, az — *erő jogán.* A románoknak joguk van mindezekhez — kivéve amit az orosz az oláh nyelvterületekből elvett. Csehszlovákia hasonlóan, de a kárpátaljai területek kivételével, mert ott ruszinok is élnek. Lengyelország keleti irányban jogtalan, nyugati irányban imperialista is lehet. Jugoszlávia hat népet is magába foglalhat. A németül beszélő területek három országából kettő az etnográfiai határokig terjeszkedhetik. Teljesen *jogfosztott* csak Magyarország. Történelmi jogai nincsenek, a népek önrendelkezési joga csak ellene használható, sem nyelvi, sem geopolitikai határait nem kaphatja vissza.

Magyarország katonai megszállása ill. ellenőrzése az első világháború után 1929-ig tartott, amit a népszövetségi gazdasági ellenőrzés váltott fel. Élete az állig felfegyverzett kisantant zsákmányféltő ellenségeskedése és a második világháború nagy kételye között fulladt bele az orosz megszállásba és merevedett a mai napig is gyarmati sorba. Az ország létezése is csak hipotetikus, elszakított testvéreit említenie sem szabad és a hazáért halt hőseinek még csak egy emlékművet sem állíthat.

Mindez azért, hogy a szláv terjeszkedés érdekében a Kárpátok medencéjében ne legyen rend, erő, védelem.

Trianon — orosz érdek

Nem véletlen, hogy a kisantant államok egyikében sem állomásoznak orosz csapatok. Jugoszlávia — minden önállósági szerepjátszás ellenére is — megbízható orosz-szláv szövetséges. Csehszlovákiában 1945 óta csak most vált szükségessé a hadsereg befolyásoló jelenléte. Románia pedig 1956-ban bizonyította feltétlen hűségét Moszkvához. Megismétlődhet még a kisantant hivatalos felújítása is.

Emlékezetes, hogy a Trianont reánk mérő nyugati ellenségeink a Magyarország feletti közvetlen katonai ellenőrzés lejártával létrehozták az utódállamok, Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia katonai szövetségét, kifejezetten és kizárólag Magyarország ellen. (Jellemző a szláv nacionalizmus túlzásaira, hogy 1934-ben, Sándor jugoszláv király megyilkolása ürügyén fel akarták osztani véglegesen csonka-Magyarországot is!)

Jellemző, hogy az orosz hatalom, amint benyomult Közép-Európába, azonnal visszaállította a trianoni határokat, mintegy bizonyságául ama félelmünknek, hogy Magyarország a szláv térhódításnak útjában van.

A Monarchia és vele Magyarország feldarabolása 1918-ban a szláv megszállást eredményezte Közép-Európa részére. Nem lehetetlen, hogy Ferdinánd trónörökös merénylőjének, a szláv Principnek bolsevik anarchisták adták kezébe a gyilkos fegyvert, amely elindította a 20-ik század véres színjátékát.

Ma, amikor hazátlan magyarok visszaemlékeznek a világ másik felében az 50 évvel ezelőtti kezdetre, felszakad mellünkből a sóhaj: mikor lesz már mind ennek vége? Mikor nyugszik meg végre a háborgó orosz tenger?

Szabad országban a legkisebb sérelemből is nagy lármát lehet csapni, rab országban a legnagyobb igazságtalanságról sem szabad még csak suttogni sem.

Oroszország mindig a hallgatás, a néma tűrés országa volt. A világhódító őrület tankcsörtető, mamut-rakétákkal parádézó szuper-militarizmus Oroszországában természetes életforma a szolgaság, és azt viszik, hordják magukkal mint a megszállottak: fegyverrel és kancsukával „felszabadítanak" és nem értik — miért irtóznak tőlük a többi népek !

(*Ausztráliai Magyarság, 1968 november*)

Közép-Európa mozgásban

A szlovákok sovinizmusa sokkal türelmetlenebb a magyarok iránt, mint a cseheké, és egészen biztos, hogy az alkotmányjogi változás az ott élő magyarok részére csak újabb sérelem és beolvasztási kísérlet elindítója lesz.

A Csehszlovákiát 50 évvel ezelőtt létrehozó cseh politikai szándék egy hatmilliós kis nép részére „nemzetállam" létesítését tartotta szem előtt és hogy az területileg is országnyi legyen, határait a Cseh-medence morva és német-lakta területeinek

lezárásával az egész földrajzi egységre kiterjesztette, amihez Szlovákia néven hozzácsatoltak egy különálló tájegységet, a magyar medence Felsőmagyarország és Kárpátalja néven ismert országrészeit.

Hasonlóképpen ugyanakkor két másik kis nép részére is megnyílt a történelmi alkalom: létrejött Nagy-Románia és Jugoszlávia is. A történelmi alkalmat az első világháború eredményezte, mely két jelentős európai hatalom összeomlásával végződött. A két hatalom egyike, Németország (mely akkor már véglegesen egybeforrott nemzetállam volt) fiatal erőinek teljében és meglehetős túlbecsülésében, másika a sok kisebb nép közös otthona, az Ausztria néven említett Habsburg uradalmak és a történelmi Magyarország közös állama, az Osztrák-Magyar Monarchia volt.

Az új államok létrehozása a Monarchia feloszlatásával vált megvalósíthatóvá, ami Európa történetében talán a népvándorlások koráig is visszamenő idő óta a legnagyobb jelentőségű átalakulás volt. Ennek az átalakulásnak a következményeit csak az értheti meg igazán, aki ismeri a magyar medence történelmi szerepét a hódító hatalmat kitermelő keleti pusztaságokról és kisázsiai területekről kirajzó világhódító őrülettel megszállott pusztító hadjáratok feltartóztatásában.

A királyság „elavult" intézménye és „a népek börtöne" vádjával a nyugati győztes hatalmak megszüntették a Monarchiát és létesítettek a helyén két új királyságot (Jugoszláviát és Romániát — ez utóbbit már korábban, ezúttal megerősítették) és egy ún. köztársaságot, Csehszlovákiát. Mindhárom műállam a „népek börtöne" helyén féktelen szláv és román nacionalizmussal látott neki az „etnográfiai probléma megoldásának", elsősorban a Magyarországtól elvett területeken. Elérkezett ezzel Közép-Európára a *nyers nacionalizmus* kora, és ebben az ötfelé tépett magyar nép kiszolgáltatottsága és pusztulása. A magyar medence állami és védelmi hatalmi egysége megszűnt, a Kárpátokon belüli terület kétharmada a térségen kívüli, azelőtt jelentős szerepet nem játszó politikai törpehatalmak ölükbe hullott gyarmata lett.

Európa épületéből avatatlan kezek eltávolították a teherbíró oszlopot. Huszonöt év után az így átalakított Európa épülete összedőlt, Kelet újkori hódító őrültje becsörtetett csarnokaiba.

Csehszlovákia szerencsés volt: árulásáért elkerülte az orosz katonai megszállást és minthogy önként (a nép belső ellenállása nélkül) áttért a kommunista pártdiktatúra rendszerére, megkülönböztetett kedvence volt a Közép-Európát tipró orosz hatalomnak. Ez a megkülönböztetett bánásmód, meg a feltétel nélküli cseh vazallus szellem, zavartalanul fennállott 20 kerek esztendőn át, 1948-tól 1968-ig.

Ami most Csehszlovákia körül történik, az lényegében két kommunista irányzat összetűzése, a nemzetközi bolsevikok féltékenységből mozgatott politikai manővere a moszkvai elvtársaik nacionalista elszakadási törekvései ellen. Mindenesetre a nyugati világ nem tévesztette el, hogy hová helyezze a szimpátiát és az oroszok csehszlovákiai bevonulásából immár féléves nemzetközi propaganda hadjárat kerekedett, de arról, hogy éppen ezzel a hadművelettel kapcsolatban megduplázták a Magyarországot megszálló szovjet csapatok létszámát — nem tartják érdemesnek megemlékezni sem.

A propagandához jól esett most újra elővenni a már agyonhallgatott 56-os magyar szabadságharcot, hogy annak drapériáját rávonják a cseh „nemzeti szabadságharcra", pedig a kettő éppen úgy nem hasonlítható össze, mint ahogy a moszkvai parancsra a Felvidékre bevonuló magyar csapatok magatartása sem hasonlítható az 56-ban Magyarország ellen felvonuló cseh csapatokéhoz. Az igazság az, hogy a már két orosz letiprást végigszenvedett magyarsággal szemben a csehek csak most kezdik kanalazni a kihűlt levest, amit főztek.

Hervadhatatlan „érdemek"

Középeurópa orosz megszállásában a cseheknek hervadhatatlan érdemeik vannak. A 30-as évek elején Közép-Európában egyedül Csehszlovákia vette fel a diplomáciai kapcsolatot a Szovjetunióval és egyedül Prága kötött már 1935-ben „baráti szerződést" Moszkvával. A második világháború alatt pedig egyedül Benes Londonban székelő exilkormánya kötött „totális véd- és dacszövetséget" a nagy szláv testvérrel. Ezzel meghiúsította az angolszászok Közép-Európa gazdasági összefogására és újjárendezésére irányuló terveit, elébe vágott a teheráni konferenciának és elbuktatta az angolok balkáni partraszállási tervét is, s ilyen vakmerő diplomáciai manőverrel a cseh exil-kormány önként hozta be a bolsevista hatalmi érdekeket és katonai bázisokat Európa szívébe.

Benes mondta 1939-ben San Franciscoban: „Az igazi demokrácia Moszkvából sugárzik." A chicagoi „Ludovy Dennik" újságban így ír: „Oroszország fel akarja szabadítani Csehszlovákiát... az oroszok legerősebb szláv testvéreink... Oroszország a forrása az igazi szabadságnak és demokráciának..."

A nagy nemzeti hős, a nemzeti szabadság szimbóluma és későbbi külügyminiszter, *Jan Masaryk* sem látott másként még 1944-ben, híres „szilveszteri nyilatkozatában": „Erős és demokratikus Lengyelországot kívánunk, de csak olyan Lengyelországot, amely hajlandó együttműködni a Szovjetunióval. Szerény és demokratikus Magyarországot kívánunk, amely hajlandó kollaborálni a Szovjetunióval. Ugyanez vonatkozik Jugoszláviára, Ausztriára, Romániára."

A dicső apa, *Thomas Masaryk*, aki Csehszlovákiát a philadelphiai tótok támogatásával létrehozta, három év múlva, a cseh és szlovák közjogi viták első szenvedélyesebb fellángolásakor írta le egyik cinikus mondatát: „Szlovák nemzet nincsen, ez csak a magyar propaganda kitalálása."

Most mégis van szlovák nép és a nagy szláv testvér jóvoltából önálló Szlovákia.

A mindennapi életben talán semmit sem jelent még ma, de történelmi távlatba helyezve talán nem tévedünk, ha úgy látjuk, hogy valami mozgásba jött Közép-Európában. A kisantant egyik állama, két mesterségesen összeragasztott tájegység, a hatalmat gyakorló oroszok akaratából legalábbis közjogilag *kettévált.* Pillanatnyilag lényegtelen, hogy milyen orosz érdek szakította szét a nyugat-európai hatalmak által létrehozott műállamot, ma a lényeg az, hogy a német rendezőhatalom is 1938-ban, az orosz rendezőhatalom is napjainkban, és a szlovák nép is akarta az önálló Szlovákiát. Az átrendezést létrehozó nagyantant ezen a területen már aligha fog intézkedni. Ne keressük még, hogy mennyit ér ez a mostani átrendezés. Itt a lényeg az, hogy az 50 évvel ezelőtti erőszak ellenében valami elindult.

Úgy tűnik, hogy az oroszok taktikai okokból megelőzték nyugati elvtársaikat, akik már évek óta egyre fokozottabb mértékben latolgatják Közép-Európa „federális" átalakítását. A Nemzetközi Baloldal (nevezzük így együtt azokat a politikai fórumokat nyugaton, amelyek Szovjetoroszországot kisegítették a háborúban, ráhozták Közép-Európára, koegzisztenciát hirdettek felszabadítás helyett és most, hogy ellentétek merültek fel Moszkva és az ő ér-

dekeik között, éles oroszellenes propagandába kezdtek) a mindeddig egymástól mereven elzárt és csak az elnyomatás közös sorsában egyesült kelet-európai népek federális összefogását dobta be a politikai arénába. Most, hogy az oroszok már rá is léptek erre az útra, látszik hogy a bolsevista vetélkedés mindkét oldalán világosan látják a problémákat és Közép-Európa népeinek nemzeti törekvéseit. A szlovákok mindenesetre jól jártak — egy lépéssel előbbre jutottak. Nagyon valószínű, hogy a magyar „kormány" elmulasztotta legalább a többségében magyarlakta területek visszakövetelését a most megalakult köztársasági Szlovákia terhére. A hozzánk érkezett hírek egyöntetűen arról számolnak be, hogy a szlovákok sovinizmusa sokkal türelmetlenebb a magyarok iránt, mint a cseheké és egészen biztos, hogy az alkotmányjogi változás az ott élő magyarok részére csak újabb sérelem és beolvasztási kísérlet elindítója lesz.

Ha mind ettől eltekinthetnénk, vagy valahogy mégsem állna be rosszabbodás a magyarok helyzetében, Magyarország szempontjából az önálló Szlovákia örvendetes változást jelent, ha ez érvényesülni engedi a Kárpát-medence belső gazdasági és kulturális vonzását. Kiváncsian várjuk, hogy szorgalmazzák-e magyar részről a vámuniót, ami gyakorlatilag a trianoni határok lebontása lenne. A felvidéki elszakított magyarságon is segítene ez, nem lennének annyira kiszolgáltatva a szlovák sovinizmusnak. Bár ismét hangoztatjuk, ezek még nem tények, csak remények egy olyan nép részére, amely szeretne már a mélyponton túllendülni.

Na, — az oroszok is tehetnek még egy szívességet: állítsák helyre az évszázadokon át létezett önálló Erdélyt. S utána akár kivonulhatnak Kárpátaljáról is.

(Ausztráliai Magyarság, 1969 január)

Most ők vizsgáznak

Él-e még az évezredes sorsközösség szelleme magyarok és tótok között? — Mert most ők vizsgáznak!

A csehszlovák kormány 1945 április 5-én hirdette meg a németek és a magyarok kiüldözését az újból visszaállított köztársaságból. A csehek még az emigrációban kötötték meg a Pánszláv Kongresszus elvei alapján, 1943 december 12-én, a csehszlovák —szovjet szerződést, amit később Prágában így magasztaltak: „Ez a megállapodás hozzásegített bennünket a történelemben először ahhoz, hogy nemzeti államot csináljunk a csehek és szlovákok számára. A Szovjetunió segítsége nélkül a németeket nem távolíthattuk volna el."

A „történelmi alkalom" szülte Benes *Kassai Program*-ját is, ami nyíltan a magyar kisebbség kiirtását és megsemmisítését célozta. A szovjet jóváhagyásával és az akkori budapesti kormányzat beleegyezésével 97 200 magyart löktek át a határon, s hátrahagyott birtokaikba azonnal beültettek áttelepülő szlovákokat. Többezer magyart hurcoltak el a szudétanémetek kiűzésével megüresedett földekre, kényszermunkára. Népbíróság elé hurcoltak minden volt magyar vezetőt, papot, tanárt és minden „osztályidegent"; megtiltottak minden magyar szervezkedést, betiltották a magyar újságokat, a magyar nyelv használatát az iskolákban, sőt még az istentiszteleteken is. Ez volt a felvidéki magyarság újabb cseh megszállásának első periódusa, mely 1948 végéig tartott.

A második periódusban — 1960-ig — a magyar nyelv használatának engedélyezésével igyekeztek megnyerni a magyarságot a kommunista tanoknak, mert magyarnyelvű nyomtatvány más célra nem állt rendelkezésre.

A harmadik időszakot a közigazgatási átszervezés vezeti be. A románoktól vett minta alapján a magyarlakta kerületek és járások határait úgy módosították, hogy mindenütt a tótok kerültek többségbe, elzárva ezzel annak a lehetőségét, hogy ezeken a területeken a magyarok is résztvehessenek a közigazgatásban. Ezután kezdődött a területek iparosítási programja, amelynek során újabb szláv telepítést hajtottak végre a magyar területeken. Meghirdették a „reszlovakizációt", melynek alapelve az, hogy valamikor mindenki tót volt, csak a betolakodó magyarok elmagyarosították a lakosságot. Ennek kapcsán 326 679 magyart nyílvánítottak szlováknak, s ezzel a taktikájukkal a csehek újabb éket vertek az esetleges magyar—szlovák megértés dolgába.

Most, Szlovákia alkotmányos önállóságának deklarálásával, elérkeztünk a negyedik periódushoz, amelynek végső kifejlődését még nem láthatjuk. Egy most kiérkezett pozsonyi honfitársunk beszámolója szerint az utóbbi időben a felvidéki magyarok nem is annyira a csehektől, mint inkább a tótoktól szenvedik el a legtöbb sérelmet. Félő, hogy az újabb támpontot kapott türelmetlen szlovák nacionalizmus még távolabbra szorítja az elnyomott magyarok sorsuk jobbrafordulása iránti reményeit.

A megbékélést és a dunamenti népek egymásrautaltsága szellemét ébresztgetik a felvidéki magyar írók, akik az elnyomott nép egyetlen fegyverével, az igazság és emberiesség követelésével szeretnének gátat vetni az újabb *történelmi alkalom* magyarüldözésének. Bátor hangjuk megérdemli az emigráció figyelmét.

*

Az alábbiakban részleteket közlünk *Böszörményi János* írásából, amely a pozsonyi „A Hét" 1969. január 26-i számában jelent meg „A humanizmus — korparancs" címmel:

„A brutális nemzeti gőg és a bálványimádó ideológia jóvoltából időnként végigsöpör a világon az erőszak szele, s miközben a szelet vető tüzet kiáltva magának követeli az oltás jogát, ugyanakkor az áldozat — rendszerint a gyengébb — puszta létének érdekében aláveti magát ugyan az erősebb önkényének, de korántsem adja fel a harcot az erőszakkal szemben, hanem olyan fegyvernemet választ a küzdelemhez, amelyet fölényesebben kezel ellenfelénél. A gyengébb fegyvere ugyanis éppen kiszolgáltatottságában rejlik: küldetéssé magasztosítja az önvédelem a maga balsorsát, amelyhez az erőt a „tiszta erkölcs támaszának talpkövéből" meríti magának."

„A gyengék gyengesége válik erővé, legyőzhetetlenné, minthogy megfoghatatlan. A győzelem megtartása többé nem fizikai, vagy technikai erőviszonyok függvénye, hanem etikai értékek kérdésévé egyszerűsödik: »eszmékre nem lehet lövöldözni.«"

„Korunk embere csakis úgy szabadulhat meg a nemzeti és a hatalmi önzés, a faji felsőbbrendűség-tudat és az elvakító társadalmi és kultúrfölény téveszméitől, ha mindenfajta emberi szándék és cselekvés egyedüli eldöntő kritériumává a humánum válik."

„Különösen hasznos lehet ez az egymás mellett élő kis népek viszonylatában, főként akkor, ha azok századokon keresztül az »Oszd meg és uralkodj!« elvének alapján voltak kiszolgáltatva egymásnak és ellenségeiknek. Éppen ezért e kis népek egyikének-másikának történelme sem egyéb az acsarkodás hőstetteinél, a kisszerűség pirrhuszi győzelmeinél, s nemzeti ábrándjaik is

csupán az értelmet—érzelmet elborító elégtételvétel szándékainak mérföldkövei. A jelen krónikásának úgy tűnik, hogy a dunamenti kis népek is kezdik megérteni megosztottságuk nyomorúságát, annak következményeit: kiszolgáltatottságukat. Látniok kell, hogy a sanda szándék ma is mesterkedik s ez ellentétben áll érdekeikkel: fennmaradásukkal. Ha e kavargás felett állva akarnak megmaradni, csak úgy biztosíthatják létüket, ha viszonyukat az igazság, a megértés és a közeledés segítségével új alapokra helyezik, lett légyen ez még oly keserves is a nemzeti mámorból ocsúdó, de a valóságot már reálisan szemlélő, közös sorsközösségben élő szomszéd népeknek..."

„A történelmi tanulságok számontartójának fel kellett ismernie, hogy a dunamenti kis népek sorsa, érzelemvilága, polifonkultúrája, vérségi és földrajzi keveredése olyan összetartó erő lehet, amely által ellenállhat mindenfajta megosztási szándéknak, hiszen.: »magyar, oláh, szláv bánat mindegyre egy bánat marad«..."

„A múlt keserű örökségei vagyunk: hamis nemzeti legendák, megvalósíthatatlan ábrándok rontják ma is viszonyunkat, mert egymás elorzottjának hisszük magunkat. Pedig szétszóródottságunkban, kirekesztettségünkben, sorsközösségünkben nincs más választásunk, mint az egymásrautaltságból következő összetartás."

„A megoldás kézenfekvő lehetne. A szándék és az akarás azonban korántsem ilyen egyértelműen azonos. Egyesek (és sajnos nem csak egyesek!) a nemzetiségi kérdés végső megoldásaként ma is hatalmi módszereket javasolnak: a beolvasztást (a nemzetiségi nyelvhasználat jogának kétségbevonásával), vagy ami még ennél is embertelenebb: a kitelepítést (enyhébb fogalmazásban: »megegyezéses lakáscserét«, lásd a *Maticné citanie* 1968. 4. számában közzétett állásfoglalást). S mindezt azért, hogy megvalósítsák rögeszméjüket, a faji ideológia alapján elképzelt *nemzeti államot*, amely korunk legképtelenebb anakronizmusa..."

„A nemzetiségi kérdés megoldása — a gyengébb és az erősebb viszonyának rendezése."

„A szétszóródott nép fiai nem olvadhatnak fel a „világ kohójában", hanem küldetést vállalva szolgálniok kell e népek összetartozásának tudatérlelését, azért, hogy kölcsönösen levetkezzük a nemzeti önzést és elvakultságot, s kivethessünk magunkból mindent, ami a nemzeti gyűlölködés forrása lehet..."

„Mindez követelés önmagunkkal szemben is: a magunkba szállásra, a feleszmélésre, de ugyanakkor követelés az idővel szemben is: a szükségre, a megértésre, mert a megbékélés: napjaink korparancsa."

„Talán a lehetetlenre merészkedünk, mégis pótolhatatlan az, amelyet e hídveréssel el akarunk kezdeni, minthogy olyasmire vállalkoztunk, amely hiányzott: humánumra és demokráciára a szocializmusban, nemzetköziségre a nemzetiben."

*

Nehéz idők elé néző, súlyos szavak ezek. Nem kétséges; Böszörményi írása a szlovák önállóság várható nacionalista kilengéseinek félelmében készült. Szlovákia mögött most ott áll a hatalmas Szovjetunió és a csehek nyugati orientációját a tót Huszák Gusztáv élre állításával ellensúlyozó moszkvai politika történelmi szerepet ad a volt magyar Felvidék kis szláv népének és mi magyarok aggódva és várakozással tekintünk a jövő felé: él-e még az évezredes sorsközösség szelleme magyarok és tótok között? Mert most ők vizsgáznak!

(Ausztráliai Magyarság, 1969 május)

Le a vasfüggönnyel !

Tűrhetetlen, hogy a huszadik század végefelé a gondolatszabadságnak olyan korlátokat állítanak, hogy közel egymillió magyar olvasmányából egy könyv, egy újság sem kerülhet a magyarországi vásárló kezébe!

A jövő évben lesz 25. éve annak, hogy ez a színházi kelléktárból származó szó: *Vasfüggöny*, régi értelmét teljesen elveszítve, minden nap emlegetett új fogalommá dagadt.

Különös talán, hogy éppen az internacionalisták korlátlan világgyőzelme hozta meg a modern idők kínai falát: az aknákkal, gépfegyverekkel, magasfeszültségű árammal és vérebekkel védett államhatárt, amellyel elválasztották egymást — a szövetségesek. Csak a rádió hullámain acsargott egymásra a kapitalista és bolsevista bemondó és riasztgatta a fegyverkezési verseny borzalmaival az olvasót itt is, odaát is a riporter. Végül, lassan mégiscsak színházi kellék lett a vasfüggöny, mert először a kereskedők, bankárok, később a tudósok, művészek, írók, politikusok, majd államfők jártak át rajta és ma már ott tartunk, hogy jó dollárért bárki nyugatról átlépheti odafelé, sőt a kiváltságosok, a pártemberek és vállalatvezetők úri osztálya onnét nyugatra is szabadon közlekedhet. A vasfüggöny azért mégis fennáll. Annak rövid magyar szakasza 9 millió dolgozó magyart tart kizsákmányoló munkahelyén és zár el a nyugattól, és majd egy millió nyugatra került magyar elé állít áthághatatlan kőfalat, kulturális elsorvadásra ítélve így az egész magyarságot.

A vasfüggönyön nem lehet átmenni üres kézzel. Várni kell a kegyes bebocsáttatásra és a jelszót bemondani: *atomtitkot hoztam, kultúrcsere-egyezményt hoztam, dollárt hoztam...* Aki 1970-ben hazalátogat, azt kell mondja majd: „ünnepelni jöttem a felszabadulást".

A magyarországi rezsim a következő esztendőt a Magyarok Világévének nyilvánította. Ezzel egyidőben „az ország felszabadulásának" 25-ik évfordulóját kívánják megünnepelni, nota bene az emigráció asszisztálásával. Hogy ez megvalósulhasson, országalapító királyunk, Szent István születése ezredik évfordulóját is a jubileumi év napirendjére tűzték. Így nemzeti érzéseinket kijátszva kívánják a negyedszázados orosz megszállást *velünk* együtt megünnepelni. Nem sajnálják az anyagiakat sem. A tervek szerint jelentős utazási kedvezményekkel kerek *százezer* külföldi magyart akarnak látogatóba hazahívni. E százezer magyarnak be akarják mutatni majd ingyenes országjárással, mit fejlődött 25 év alatt az ország, és előadásokat tartanak a „szocialista" rendszer eredményeiről. Így akarják a terheket viselő otthoni nép elé kápráztatni a nagy hazugságot, hogy a külföldi magyarság is a rendszer mellett tesz hitet jelenlétével.

A rendezést az állami irányítás alatt álló *Magyarok Világszövetsége* végzi. A rendezőbizottságba a külföldi magyarság tájékozatlan képviselőit is be akarják vonni, hogy látszatra a kommunista kormányzatnak és az emigrációnak egyetértését bizonyítsák és egyben a rendező emigránsokat kompromittálják mind az otthoni, mind a külföldi magyarság előtt.

A Németországi Magyar Szervezetek Központi Szervezete május 17-én Münchenben tartott elnöki ülésén széleskörű ellenakció kezdeményezését határozta el és mind tagszervezeteit,

mind a nyugati világ magyarságának egyesületeit és személyeit az emigrációs újságokon keresztül kéri fel támogatásra, hogy *közösen* lépjenek fel a kommunista tervekkel szemben. Hassanak oda, hogy 1970-ben *minél kevesebb* honfitársunk utazzon haza, s jelenlétével minél kevesebb emigrációs magyar ünnepelje azt a szomorú évfordulót, amely őt külföldre kényszerítette.

A New York-i Magyar Bizottság kiadott nyilatkozatában a kommunista rendszernek ezt a tervét a legnagyobbszabású kísérletnek minősíti a külföldi magyarság tömeges megnyerésére. Hírek szerint a Magyarok Világszövetsége az egyházak hathatós együttműködésétől várja a külföldi magyarság egyházi szervezeteinek megnyerését. A budapesti rendezők hazai tudományos intézetek és kulturális szervezetek bevonásával kívánnak befolyást gyakorolni a külföldi magyar iskolákra, sőt jelentős anyagi támogatást is kilátásba helyeztek a megfelelő tananyag ellátására. Felajánlották együttműködésüket a nyugati egyetemeken és főiskolákon működő magyar tanszékeknek és tudományos intézeteknek, és különös figyelemmel fordulnak a külföldi magyar lapok és folyóiratok felé, felajánlva díjmentes „tájékoztató anyagukat".

Minden jel arra mutat, hogy emigrációs életünknek harmadik szakasza következik (1944—56; 1956—68; 1968—...). Függve a világpolitika áramlataitól, melynek során a Vatikán is dialógusba került a szovjettel, a megélénkült ki és beutazás idején elkerülhetetlen lesz, hogy egyének vagy szervezetek kapcsolatba ne kerüljenek hivatalos, vagy félhivatalos magyar szervekkel. Minden ilyen kapcsolatnál végtelenül fontos, hogy az összmagyarság alapvető érdekei ne szenvedjenek sérelmet.

Ha a magyarországi kormányzat a magyar nyelv és kultúra külföldi ápolására egyetemi tanszék felállítását pénzeli, tegye meg — ez *kötelessége*. De ne kapcsolja ezt egybe az ország orosz megszállásának 25-ik szomorú évfordulójával. Szüleink, rokonaink anyagi támogatását százszor megvámolták, most a legelemibb emberi jogból, az utazás szabadságából akarnak propaganda anyagot önteni a magyar népre. Hát ilyen naivnak képzelik a magyar népet, hogy az édesanyját, a szülőföldet látogató külföldi emigránst a megszálló oroszokat ünneplő szerepben akarják mutogatni előtte?

A »Magyarok Világéve« önmagában véve kítűnő gondolat. Átnyúlni határokon, keresni otthoni magyarokkal egymás becsületes kezét, kicserélni gondotatainkat — régi törekvésünk. Nem feledkeztünk meg a világ másik végén a Trianonban elszakított testvéreinkről sem, akiket ugyancsak beleértünk az ötfelé szakított magyar nemzettest határokon átnyúló egységébe. Ennek az egységnek az érdekében hirdetjük a *„magyar internacionalizmust"* a *„világ-magyarság"* gondolatát. Ennek a gondolatnak érvényesülését eddig minden esetben a magyarországi kommunista kormányzat akadályozta meg. A magyarok szabad társadalmi egyesületének vagy világszövetségének gyakorlati megvalósítása csak úgy képzelhető el, ha az állami kinevezésre alapított, Magyarok Világszövetsége nevet viselő kormányszervet megszüntetik és szabad utat engednek az ötfelé szakított magyarságnak, hogy megalkossa a maga kulturális szövetségét. Így ezt mi is magunkénak éreznénk.

Éhesek vagyunk a magyar betűre. Még többet akarunk tudni otthoni testvéreink életéről, de azt nem a cenzúra-hivatal értesítőjéből akarjuk megtudni. Ugyanúgy hangoztatjuk az egész magyar nép jogát arra, hogy rólunk is a valóságot hallhassák. A külföldi magyarság sajtója, irodalma, szellemi világa teljes szabadságban fejlődött lelkének hű tükreként. Tűrhetetlen, hogy a huszadik század végefelé a gondolatszabadságnak olyan korlátokat állítanak, hogy közel egy millió magyar olvasmányából egy könyv, egy újság sem kerülhet a magyarországi vásárló kezébe.

Le a vasfüggönnyel!

Kezdjük el a lebontását őszínte szándékkal, mindkét oldalról. Magunkon is érezzük, de az otthoniakon még jobban, a generációváltás hatását. A világ erőviszonyaiba nem tudunk beleszólni, de sokat várunk az új generáció tisztultabb érzéseitől. Az öreg csáklyás bolsevikok ma még görcsösen ragaszkodnak pozicióikhoz, 19-es terrorjuk, 45-ös muszka-vezetésük béreként szerzett rózsadombi villáikhoz. A 25-ik évforduló megünneplése csak nekik fontos. Mi embereket keresünk az embertelenség sűrűjében. Ezt a fogát-haját hullatott elvénült generációt úgyis elviszi a kaszás, poros elveiket, rozsdás vasfüggönyüket elhordja a fejlődés szele. Azt, hogy velük ünnepeljük országunk eltipróit, verjék ki a fejükből. Ennél mi még többet érünk.

(Ausztráliai Magyarság, 1969 július)

Arccal nyugat felé

Lehet hogy a rendszer meghosszabbítja hitvány életét az új mechanizmussal, de a nyugati kapcsolatok meleg ütőerén a dollár mellett az élet oxigénje is beáramlik!

Magyarországon már elmúltak azok az idők, amikor a tájékozódás az égtájak közül a „minden jó csak keletről jöhet" jelszó alatt történt. Ma már sehol, a legpártvonalasabb fórumokon sem titkolják, hogy a forint és rubel mellett elsősorban dollárra van szüksége a kommunista államnak. Mi több, a párt elrendelte 68 elején az *„új mechanizmust"*. Éppen Magyaroszágon kísérleteznek a *hibrid-bolsevizmus-sal,* ahol a politika kommunista, a gazdasági élet kapitalista elvekre épül.

Lezajlottak Sydneyben is a nemzetközi ipari kiállítás napjai. A balti államok fiai tiltakoztak, tüntettek a szovjet részvétel ellen. A magyarok tömegesen látogatták a magyar pavilont. A látogatás nem a „szovjet államnak" szólt, hanem a magyar iparnak. Nem minden rossz — az emigráns magyar megítélésében — ami Magyarországon van, de a kommunista állam a legrosszabb az elvetendők között. Erre „néhány" otthoni testvérünk is szavazna — ha lehetne. Mi több: büszkék vagyunk a magyar ipar teljesítményére, mert a képességet nem Moszkvából importálták, sőt ellenkezőleg, már Mátyás király is kölcsönzött magyar építészeket és kézműveseket Oroszországnak. A bemutatott gépi anyagból is láthattuk a különbséget: az orosz ipar bizony még mindig nagyon keletre van a magyar ipartól. Ne essék félreértés, nem patriotizmus ez, mert itt gépeket adtak el — kizárólag a gépek teljesítményét értékelő iparosoknak.

Tíz évvel ezelőtt arról írtunk, hogy nagyon szép a teljesítmény a magyar nép részéről, de az ország nehéziparra való átállása gazdaságilag a Szovjetunióhoz köti az országot. Ma — hála a vasfüggöny mögötti dolláréhségnek — itt van a magyar gépi, műszer, vegyi és elektromos ipar versenyképes áruival a nyugati piacon. És ez nem csak magyar siker, de magyar remény is.

Magyarország az élet természetes erőinek a nyomása alatt arccal nyugat felé fordult és a körmét-fogát vesztett ortodox bolsevizmusnak nincsen már vasa arra, hogy ezt a folyamatot

visszafordítsa. Lehet, hogy a rendszer meghosszabbítja hitvány életét az új mechanizmussal, de a nyugati kapcsolatok meleg ütőerén a dollár mellett az élet oxigénje is beáramlik.

Ma még ötvenezer szovjet katona állomásozik az országban, kivénhedt bolsevikok görcsösen kapaszkodnak a proletártrónusok rojtjaiba, lázasan készülnek 25 éves uralmuk ünneplésére, de a munkához feszített keblekben már épül a magyar jövő. *Ötvenhat* őszének halálbahulló vállalkozása érleli már a gyümölcseit, mert a magyar nép tudja már, hogy nem Amerika Hangjára kell hallgatnia, hanem Széchenyi ki nem mondott elveit követve kiépíteni az ország belső bázisait, művelődési és ipari emelkedését, mely magával hozza — amikor idő és alkalom engedi — az éltető politikai szabadságot is.

Az arccal nyugat felé forduló ország fiai egyúttal a mi szemünkbe is néznek, melynek során nem véthetik el a mi előmenetelünket. Az emigráció széles nagy terein, kisebb-nagyobb szellemi műhelyeiben, ugyancsak érik már a magyar jövő vetése, és ha üt az óra, a szív is megdobban, ha egymás becsületes szemébe nézünk. Mert mi itt nyugaton még ma is őrizzük ősi magyar és keresztény hagyományainkat, kárpátmedencei elhivatottságunkat és európai küldetésünk tudatát.

Aki időt nyer, az életet nyer.

(Ausztráliai Magyarság, 1969. november)

Budapest ostroma

Buda szent földjét ismét barbár ellenség tapodta, hős védőinek vérét romjainak hamuja beitta!

Huszonöt év telt el Budapest ostroma óta. Egynegyed évszázad, európai írott történelmünknek egynegyvenede. Csaknem egy emberöltő folyamatos, kegyetlen orosz megszállása igazolja Budapest hős védőit, hogy cselekedetük nem a „fasiszta háború" egy része, vagy valamiféle háborús bűn volt, hanem önvédelmi harc az erőszakkal betörő, hódító szándékkal közeledő ellenséggel szemben.

Churchill — akit pedig nem tartanak háborús bűnösnek — mondta az elmúlt háború egy kritikus szakaszában: „Inkább lássam Londont hamuban és romjaiban, minthogy ellenség lába érje szent földjét". London megúszta a vészt, — a gyarmatokból kipréselt kincsei megmaradtak. Buda, Európa védőbástyája, ismét elesett. Buda szent földjét ismét barbár ellenség tapodta, hős védőinek vérét romjainak hamuja beitta.

A második világháború története magyar hadműveleti szempontból három fő eseményt emel döntő jelentőségűvé. Az első, a negyedmilliós magyar *Második Hadsereg,* amely a hazánkat veszélyeztető ellenség területére hatolt az elhárítás érdekében. Ez a megoldás a fegyveres honvédelem szempontjából a legkedvezőbb, mert ellenséges területen történik, s ezáltal a hátország teljes támogatását adja. Szépséghibája, hogy a támadó fél mi voltunk, ami háborúvesztés esetén fájdalmas lehet és az ellenségnek jogalapot ad a megszállásra.

Mint ismeretes, ez a hadsereg 1943 január 12. és február 9. között szinte teljesen megsemmisült. Magyarország — nagyon helyesen — levonta a fájdalmas vereség következményeit, és az ország határainak a védelmében jelölte meg a fegyveres honvédelem feladatát. Ez a helyzet adta a kisbarnaki Farkas Ferenc nevéhez fűződő, a *Tatárhágó védelme* néven ismeretes védelmi harcot, amely a másodikat kínálja a három fő esemény közül, mint olyant, ami döntő eseményként jelölhető meg. Budapest alatt jártak már az oroszok, amikor a Keleti Kárpátokat még magyar csapatok zárták el. A magyar medencét Románia felől elözönlő ellenség hátulról veszélyeztette ezt a védelmi vonalat.

A harmadik fő esemény, *Budapest ostroma*, illetve védelme már egészen más kategóriába tartozik. Budapest a második világháború méreteiben is nagy harcok színtere volt, és talán Sztalingrád az egyetlen, amely e tekintetben megelőzi. A németek is és az oroszok is nagy súlyt helyeztek ennek a városnak a birtoklására.

Beigazolódott, hogy a magyar főváros még ma is Európa védőbástyája, amelynek fennállásáért érdemes mindent feláldozni a keleti támadóval szemben. Hasonlóképpen az oroszok is mindent elkövettek, hogy minél előbb bevehessék ezt a sok ellenséget látott várost. Úgy mondják, Sztalin parancsot adott, hogy még karácsony előtt el kell foglalni.

A főváros védelme a magyarok szempontjából talán már több érzelmi elemet viselt, mint stratégiai meggondolást. A háborúnak ebben a szakaszában az orosz beözönlés feltartóztathatatlan áradatában a védők előtt már csak az lebeghetett, hogy minél nagyobb árat fizettetni az ellenséggel, és megkísérelni a lehetetlent is, mert annak még a tudata is fájt, hogy mi lesz a magyar nép sorsa, ha Ázsia hajcsára rabszíjára fűzi. Ez a lelkiállapot adta Budapestnek a házról-házra védekező hős védőit, akiknek legalább fele soha azelőtt katona nem volt. Az 56-os „pesti srácok" hős elődei százával jelentkeztek a harcra és derekasan megállták a helyüket.

A budapesti ostrom méreteinek érzékeltetésére szolgálnak az alábbi, azóta nyilvánosságra hozott és igazolt adatok. *Tolbuchin* és *Malinovszkij* 160 hadosztályt vezényelt Magyarország ellen, ezekhez már szeptember elején csatlakozott a 4. román hadsereg tizenegy hadosztálya. Szeptember 26-án már az oláhok 1. hadserege is győzelmet jelentett, szovjet csapatok támogatásával elfoglalta Nagyszalontát. (Nem tartozik ide, de az 1. magyar páncélos hadosztály szeptember 29-én felfejlődő vonalait megpillantva, a várost elözönlő románok és oroszok fejvesztve menekültek. Nem számítva a magyarok támadására, már javában fosztogattak és nőket becstelenítettek. A kegyetlenségek híre szétfutott az országban és nagy mértékben járult hozzá a végsőkig elszánt védelemhez. Nagyszalonta valóságos égő lármafává vált.) A magyar és német haderő ezzel szemben 43 hadosztályt tudott kiállítani. Az óriási túlerő ellenére is csak december 23-án tudták célpontjukat, Budapestet körülfogni. Karácsony szent estéjén kezdődött a háború egyik legkeményebb és legvéresebb csatája.

A Budapesten bekerített egységek *Pfeffer-Wildenbruch* német SS tábornok és *vitéz Hindy Iván* magyar tábornok parancsnoksága alatt álltak. A németek két lovashadosztálya, a 13. páncélos hadosztály nagyobb része, és a 271-es Volksgrenadier hadosztály egy harccsoportja, légelhárító egységek és a 4. sz. SS rendőrezred, kb. 33 000 fő. A magyarok két teljes gyaloghadosztálya és a 1. páncélos hadosztály maradványa, további légelhárító, csendőr és műszaki egységek, kb. ugyancsak 33 000 fő. A magyar erőkhöz még hozzá kell számítani a „Budapest" őrzászlóaljat, az Egyetemi Rohamzászlóaljat és számos, hungaristák által szervezett, vagy iskolai alakulatot.

Velük szemben a *Sumilov* tábornok parancsnoksága alatt álló 7. Gárdahadsereg három hadteste és a *Sljemin* tábornok 46. had-

seregének 4 hadteste állt, mely erő együttesen 18 hadosztályt és 3 brigádot tett ki, kb. 220 000 fővel. Ezekhez járult a 2. légiflotta, mely teljesen zavartalanul uralta a légteret.

A 2. Gárdahadtest megkísérelte karácsony estén behatolni Budapest déli kerületeibe. A vállalkozást magyar egységek meghiúsították. A szenteste áhitatának megzavarása kemény elhatározást váltott ki sokezer fegyverbíró fiatalból, akik ezután jelentkeztek fegyverért. Harceszközök tekintetében a magyar alakulatok elég rosszul álltak, és a jelentkezők töredékét tudták csak felfegyverezni, főleg a hatóságok által a honvédségtől visszatartott raktárakból. (A főváros nem volt felkészülve polgári védelemre, és emiatt hatásköri súrlódások voltak a párthatalom és a hadsereg között).

December 29-én az oroszok kísérletet tettek ultimátum átadására, parlamenterek által. Két szovjet tiszt közeledett a német vonalhoz fehér zászlóval ellátott jeepen. Az egyik még megérkezése előtt halálos lövést kapott. A másiknak sikerült *Rumohr* SS tábornoknak átadni az ultimátumot (amit — mint később nyilvánosságra került — *Malinovszkij* és *Tolbuchin* marsall írt alá) aki azt olvasatlanul visszaadta. Ez a szovjet tiszt visszatérte alkalmával szerencsétlenül egy magyar üteg tüzébe került és egy lövedékrepesz által halálosan megsebesült. Ennek a két tisztnek a tragikus sorsa nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a budapesti harcok rendkívül könyörtelenné váltak.

Állandó légibombázás, az utak és terek géppuskázása, tüzérségi és aknavető tűz zúdult a fővárosra, ami csak a pesti oldal január 18-án történt eleste után szűnt. A várost házról-házra, utcáról-utcára védték, a pesti oldalt legfőképpen a magyarok, míg a németek zömmel Buda városrészeibe és kazamatáiba vették be magukat. Az utcai harcokban az oroszok nem sok hasznát vették a tankoknak; a magyar és német Boforsok és a kapualjakban vagy padlásokon meghúzódó páncélöklös harckocsivadászok igen hatásos elhárítást nyújtottak.

A pesti oldal eleste után az ostrom teljes súlya Buda belső kerületeire összpontosult. A harcok hevessége itt túltett a sztalingrádi csatáén is. A német—magyar védőállások a Dunának támaszkodva, félköralakban húzódtak, a XI. ker. vasúti töltéstől, a Sashegy és a királyi vár környékéig. Végül a Sashegynél törte át az összpontosított szovjet támadás a hősiesen védett magyar vonalat, ahol a harcokban különösképpen kitűnt egyetemi rohamzászlóalj tartotta fel a nyolc nap, nyolc éjjel tartó állandó rohamot. A vörösöknek sikerült elfoglalniuk majdnem egész Budát. A védők már csak a Gellérthegy és a királyi vár környékét tartották, s február 11-én már csak a vár romjai adtak oltalmat a maradék védőseregnek.

A védők utolsó reményüket fektették egy kitörési kísérletbe, hogy elérik a Budától 25—30 kilométerre előnyomult felszabadító éket. Az oroszok azonban értesültek a tervről és a február 11-én este 8 órakor megindult kitörést pokoli tüzérségi és aknavető tűzzel árasztották el. A kitörés elakadt és az oroszok szörnyű mészárlást végeztek az immár úgyszólván fegyvertelen védők közt. Géppuskával és nehéz fegyverekkel lőtték a tömeget, és még három nap után sem szűnt meg az irgalmatlan embervadászat. Vitéz Hindy Iván tábornok fogságba esett, s később a budapesti vörös vésztörvényszék felakasztatta.

Ötvenkét napos ostrom után Budapest elesett. A fővárost védő 70 000 katona közül 50 000 meghalt. Az ostromlók is veszítettek ugyanennyit. Budapest a nagy háború legnagyobb temetője lett és a lehullott bástya: Európa végzete.

(Ausztráliai Magyarság, 1970 január)

„Felszabadulás ünnepe”

A kommunizmus negatív erkölcs, ellenigazság, a tagadás szelleme!

A bolsevizmus 50 % propaganda, 50 % géppisztoly. Ők jól tudják: az van csak, ami írva van — és a halottak nem beszélnek. Könyvekkel, propagandával kezdődött a bolsevizmus, előbb a lelket mérgezik meg, fölhajtják az elégedetlenségbe hajszolt tömeg indulatait és fegyvert adnak a felzaklatottak kezébe. A propaganda sokszor észrevétlenül hajszol egy-egy népet saját érdekei elleni cselekedetbe.

Az elmúlt száz év háborúinak, népek közötti ellentéteinek hátterében majd minden esetben kimutatható a bolsevizmus jelenléte. Sajnos, mi magyarok mindezt a saját bőrünkön tapasztaltuk. Az első világháború végén Magyarország kis időre a bolsevizmus jármába került. Ez csak úgy volt lehetséges, hogy a háborúban kivérzett, kifáradt ország népe hitt annak az évtizedek óta tartó és a háború vége felé egyre erősödő propagandának, ami a nemzetközi baloldali szolidaritás útját kínálta, amely meghoz minden földi jót, békét a nemzetek között, jólétet, érvényesülést az egyénnek és boztosítja a nemzet kultúrájának, nyelvének szabad kifejlődését.

Másodszor már Oroszország fele haderejére volt szükség ahhoz, hogy uralmukat — amit a magyar nép még trianoni megcsonkítottságában is elvetett és elutasított — újra ránk erőszakolják. Ezt már nem nevezhették forradalomnak, hiszen hadszíntérré vált az ország és 1944 augusztus 31-től a következő év április 4-ig tartott az elszánt küzdelem, amelynek során a magyar védőseregek hátrálni kényszerültek súlyos, egyenlőtlen harcokban, a lakosság teljes támogatását élvezve. Új szót kellett tehát kitalálni és a köztudatba dobni, ami igazolja az ország fegyveres legázolását. Így született a *„felszabadulás”*.

A kommunizmus negatív erkölcs, ellenigazság, a tagadás szelleme. Náluk minden szó más értelmet kap, a fehérből fekete lesz, a feketéből fehér. Aki az országba hatoló ellenséget fegyverrel várja, az *hazaáruló.* Aki információt ad az oroszoknak, hogy hol bombázzák a magyar vagyont és életet, az hős *ellenálló.* Ha a szovjet tankok mögött bejön az országba egy kétlábon járó kopasz hájas disznó, az az ország jóságos atyja, a magyar ifjúság szemefénye, akinek az első kenyeret szegték és véres kezeibe virágcsokrot nyújtottak. Rosenfeldék szaporaságának egytizenkettede Mátyás nevet kapott, eléje meg Rákosi nevet, hogy mire felcseperedik, a buta magyar nép királlyá tegye a Duna jegén. Kicsit késett az ő királysága és véres Duna habjain jött.

Nemcsak asszonyokon és leányokon tesznek erőszakot: elv, hit és elmélet ugyancsak sorrajön. A vallás nekik népbutítás, Isten nincs, az is csak kisbetűvel, de a Dicsőséges Felszabadító Szovjet Hősök Szent Nagy Honvédő Háborúja, az mind nagybetű és a magyar nép hálája oly nagy volt, hogy 45 telén nem is a rommálőtt házak tatarozása, hanem a szovjet hősök emlékműve volt az első felépítendő. A kolhoz, a sztahanovista normarendszer, internálás, népítélet, spiclirendszer a haladást jelentik és mindezek ellentéte sötét klerikális, fasiszta reakció. Az egyenlőség és demokrácia bajnokai rózsadombi villáikban megfogalmazzák a nép akaratát, ami a „többség” akarata is. Mármint azoknak a többségéé, akik még szólhatnak.

Nem menekül, ó, elsősorban nem, az irodalom sem. Hitvány traktorhimnusz-fordításokkal kezdődik, szerelem, hazaszeretet, istendícséret helyébe a Sztálinvárosi Vörös Cafat munkásbrigádot vagy a tatabányai melegcsákányt kell megénekelni. Nagy kegyelmet kapva, évek múlva jöhetnek csak azok, akiknek valamikor közük volt az irodalomhoz — de csak akkor, ha leteszik a hűségesküt. Az eltévelygők sorát jól ismerjük. Minden leírt szó, minden betű a munkaadó állam, illetve párt akaratát, céljait viszi előbbre.

A bolsevisták ki nem fogynak az évfordulókból. A propagandának a felvonulások, emlékbeszédek, hírlapi, folyóirati megemlékezések sorára is szüksége van. A szadista gyilkosok 50 éves évfordulói után most megünnepeltetik a magyar néppel a fegyveres ellenséget, a testvér gyilkosát, a fosztogatót, az országot azóta is katonai megszállás alatt tartó orosz hadsereget.

Április 4. Ünnepel ezen a napon a magyar nép. Nyolcvanezer szovjet katona, titkosrendőri és besúgói hálózat, a nyugati rendszerek cinkos közönyének bús emléke '56 után idegörlő tűrésre, hallgatásra, képmutatásra, álszent lelkesedésre készteti a magyarokat, és jó nekünk, ha elhiszik nekik Moszkva cselédei, hogy őszintén ünnepli őket az ország. Ringassa őket ez a hit óvatlan álomba, hogy eljöjjön mielőbb az a nap — ha nem is éppen április 4-én —, amit bizonnyal még évszázadok után is, nem parancsra, de szívből ünnepel a magyar. Jöjjön el a Felszabadulás Ünnepe!

(Ausztráliai Magyarság, 1970 április)

Trianon — 50 év után

„Mind annak, ami Földünk éke,
Évszázadokra vége, vége!
Párizs kéjágyán, Trianonban
Megszületett a Rém: a béke."

(Túrmezei László, New Zealand)

Még ma is, 50 év után, késő utódokban is dermedten tűnődik bennünk a logika: miért kellett ennek így történnie? Hol, mikor vétkeztünk annyit, hol vesztettünk utat, hogy a sors ily elviselhetetlen halálos csapást mért ránk?

1920 június 4-én, a Párizs melletti Versailles helység *Trianon* nevű palotájában a magyar kormány megbízásából *Benárd Ágoston* népjóléti miniszter könnyezve és minden tagjában reszketve aláírta a békediktátumot. Hat évvel azelőtt tört ki a nagy háború, mely önmagában is óriási áldozatokat követelt, mérhetetlen terheket rótt az országra. Nagyhatalmak háborúja volt és mintha más célja nem is lett volna a meglódult világnak: *feldarabolták Magyarországot.*

A megcsonkítás mértékét jól ismerjük. Itt csak néhány főbb adatot kívánunk idézni. Elveszett az ország területének 71,4 %-a, lakosságának 63,5 %-a, szántóföldjének 61,4 %-a, élőállat állományának 71%-a, vasútvonalak, közutak 6%-a, arany, réz, ezüstbányák 100%-a, vastermelés 83 %-a, sóbányák 100 %-a, gyárak, műhelyek 55,7 %-a, áramfejlesztés 65,2 %-a, stb. Az elszakított magyarok száma az 1910-es statisztikai adatok szerint Csehszlovákiában 1 034 343 fő, Romániában 1 704 851 fő, Jugoszláviában 563 597 fő, és Ausztriában 24 807 fő — összesen 3 377 598 fő, (Hivatalos statisztikai adatok.)

Magyarország tájegységeiből csupán a Dunántúl maradt aránylag érintetlen. Még ebből is elvették a „baranyai háromszöget" Jugoszlávia részére „stratégiai" indoklással, ami éppen nem békés szándék, Ausztriának lefaragták Nyugat-Magyarországot. A Felvidék, Kárpátalja, Délvidék, Erdély ill. Kelet-Magyarország teljes egészében elveszett. A Kisalföld északi részét is elvették, tiszta magyar lakossága ellenére, azzal az indoklással, hogy szüksége van Szlovákiának mezőgazdasági területre. (Az, hogy Magyarországnak is szüksége volna erdő- és bányaterületre, nem jött számításba). A Nagyalföld keleti felének Romániához csatolására egy harmadik indoklást találtak ki: szüksége volt Romániának a vasútvonalra, ami északot déllel összeköti, mégpedig gazdasági és katonai szempontból. (Az általunk épített fiumei vasútvonal ugyancsak nem jött szóba). A békediktátum magyarellenes szándékát bizonyítja az a tény, hogy a nagyhatalmak még határkiigazításra sem adtak módot, noha ezek a fenti jogcímen elszakított részek színtiszta magyar területek voltak.

Etnikai elv és az elnyomás vádja

Kelet-Európa természetes államképző (a földrajzi, a gazdasági és a kulturális egységet megvalósító) gyakorlata Szent István óta állandósítja a Kárpátok gerincén végigvonuló magyar országhatárt. Ez volt egyben Európa legállandóbb országhatára: ezen még a török megszállás sem változtatott. Soha, még a honfoglalás előtt sem volt olyan állam, amelynek területe a Kárpátok mindkét oldalára került volna el. Ez magában is bizonyítja, hogy ebben a térségben a földrajzi (geográfiai) elv a természetes fejlődés törvénye. Először történt meg, hogy nagyhatalmi erőszakkal létesítettek mesterséges *duplex-államokat* egy új elv, az úgynevezett etnikai elv alapján.

Nyugat-Európában az államhatárok a történelmi elv szerint alakultak ki, nagyjából a nyelvi területhatárok mentén. Közép-Európa határai ugyancsak a történelmi események természetes medrében formálódnak 1919-ig, amikor is a török idők okozta népi változások, valamint e területen elkésett népi kialakulások jó ürügyet adtak az *etnográfiai elv* érvényesítésére. De amíg a Kárpát-medence feldarabolása elvi akadályai — nevezetesen hogy a történelmi határok a földrajzi tájegységek logikus rendjét követik, és hogy a népfajok egyes területeken mozaikszerűen keveredtek — nem adtak elég indokot ellenségeinknek az ország szétdarabolására, így arra vetemedtek az etnikai elv meghirdetői, hogy bevetették a *népi elnyomás* hazug vádját. A pánszláv propaganda tele torokkal üvöltözte világgá, hogy a magyarok elnyomják, háttérbe szorítják a nemzetiségeket, ugyanakkor lázították azokat bent az országban, hogy bántalmazási eseteket alkossanak újabb propagandájuk részére. Ennek ellenére a magyar hatóságok türelme és a nemzetiségek többségének józan gondolkodása miatt jelentős kilengésekre nem került sor.

Nemzetiségeinknek az ezeréves magyar államkeret — Európának e nagy eseményeket látott földjén — védőszárnyakat nyújtott. Itt húzódott meg és fejlődött a kis szerb nép egy része, és a hátát Magyarországnak megtámasztó szerencsésebb horvát nép, de az Erdély hegyei közé húzódott oláhok is igazsággal csak hálásak lehetnének. A szlovák nyelv és a tót népiség is itt alakult ki, Kárpátalja népe pedig legtisztább példája egy kis nép magyar védelem alá húzódásának. Az a vád, hogy ezer éven át elnyomtuk őket, merő ostobaság. A nacionalizmus csak 150 éves és éppen nem magyar találmány. Tény, hogy ezek a népek csak a 19-ik században értek nemzetformáló állapotba és ennek a késedelemnek

nem a magyar államiság az oka. Rájuk, csakúgy mint mireánk, a történelem kivédhetetlen erői hatottak, és amíg ezek az erők őket rezervációra, a magyar népet és az általa megalkotott államot kiállásra és történelmi főszerepre kényszerítették. Politikai elvekből egyébként is csak a legújabb korban gyötörnek elő új államokat.

Idézzük itt az elnyomatással naponta megküzdő felvidéki magyarság bátor tollforgatóját, *Szalatnai Rezsőt,* mit ír „Magyar változások félévszázadán" című cikkében (Irodalmi Szemle, Pozsony, 1969 május) az első világháború előtti Magyarországról:

„A nemzetiségek kitűnő védelmet találtak az egyházi szervezetekben, amelyekhez az állam nem nyúlt, nem nyúlhatott, védelmükre szolgáltak a falusi életformák, a kisvárosok »rendezett tanácsai«, s minden munkahely. Olyan nemzetiségi politikát, hogy a nem magyar nemzetiségű magyarországi állampolgár ingatlanához és ingóságaihoz kell nyúlni, a családot meg kell félemlíteni, el kell venni a család házát és munkaeszközeit, meg kell fosztani a családfőt kenyérkereső állásától, át kell helyezni messze vidékre, idegen környezetbe, érvényteleníteni állampolgári jogait, esetleg bebörtönözni, rendelettel rákényszeríteni a haladéktalan beolvadásra, a névcserével együtt: ilyesmit a magyar kormányzat soha nem ismert, ilyesmi fel sem vetődött a régi Magyarországon. A nemzetiségi lakosság tömeges vagy egyenkénti széttelepítését, magyar népiségű területekre szállítását Tisza István álmában sem képzelte el."

Azt hisszük, eléggé kifejezi a bátor írás, hogy ezzel szemben mindez megtörtént a magyarsággal a csehek részéről és aki ellene szólt, azt sovinisztának, államellenesnek bélyegezték. Íme, 50 év után még ott tartunk, hogy az új országfoglaló az állam legfőbb feladatát az őslakos magyarság elpusztításában látja.

Ha a Közép-Európát oly nagy hévvel mindenáron átszervezni akaró elméletgyártók szeme előtt ennek a térségnek a modern időkre, vagy a megváltozott népi, nyelvi viszonyokra tekintő átalakítása lebegett volna, akkor nem a háborús összeomlás, a népek egymásnak uszítása, békediktátum ráerőszakolása eszközeivel dolgoztak volna, hanem a gyűlölet szítására fordított propaganda összegeket az egymásra utalt népek önkéntes társulása, kis viták elintézése, a jövő együttműködés kiépítése ügyének előmozdítására költhették volna.

Soha még a történelem folyamán Magyarországnak a szomszéd népekkel ilyen baja nem volt: ellenkezőleg, a török és Habsburg hódítókkal szemben nem egyszer védelmet nyújtott azoknak. Horvátországgal 800 éven át jóban-rosszban együtt voltunk. A szerbeket nagy tömegben befogadtuk, letelepítettük. Az oláhok betelepedése ellen egy mozdulatot sem tett a magyarság, pedig ők nem a török elleni helytállásért váltak hontalanná, mint a szerbek, hanem jöttek a jobb megélhetésért, méghozzá olyan tömegben, ami minden más országot ellenrendszabályozásra késztetett volna. A magyar egyszerűen hozzászokott, természetesnek vette, hogy az országban más népek is laknak. „Van hely, telepedjen le." Úgy lehet, ez haszontalan tulajdonságnak bizonyult.

A nemzeti türelmetlenség vádjával szemben az igazság az, hogy éberségünket a 19-ik század *liberális* eszméi bénították meg. A liberalizmussal felébredt nacionalizmus a német és olasz államokat egyesítette, a szláv államokat testvéri szövetségbe szervezte, a nemzetiségi államokat, mint Ausztria és Magyarország, szétrombolta. Kísértetiesen úgy néz ki a dolog, mintha valami nagy titkos rendező kéz irányítaná e téveszmék láncolatán át az eseményeket a bolsevizmus számára. *Engels* írja a *Neue Oder Zeitung* 1855. április 21-i számában: *„A pánszlávizmus nem a nemzeti függetlenség mozgalma, hanem olyan mozgalom, amely ahhoz, hogy célját elérje, le kell törölje Törökországot, Magyarországot és Németország jórészét a térképről."* A nemzetközi bolsevizmus akkor még a német lovon ült. Az átnyergelést orosz lóra a világháború hozta meg. Ebben az időben szabadult el a pokol minden propagandája Magyarország felosztása érdekében.

Az események

Az Osztrák—Magyar Monarchia felosztásának a terve érdekes módon annak a személynek a meggyilkolásával lépett a megvalósítás útjára, aki mint trónörökös, nyíltan követelte *„Jugoszlávia"* megalakítása révén a kettős monarchiát hármasra szervezni. Érdekes háttere van a dolognak, hiszen a *trialista* átszervezés is (noha mérsékeltebben) a szláv érdekeknek dolgozott. De mert a Ferdinánd terveiben szereplő „Jugoszlávia" horvát vezetéssel egyesítette volna Horvátországot, Boszniát, Dalmáciát, Istriát és Krajnát, ez a terv nyílván keresztezte a Szerbiával kapcsolatos francia—orosz terveket, és az ortodox államok törekvéseit. (Már az 1900-as évek elején francia tisztek, francia felszereléssel ellátva oktatták a szerbeket és szervezték őket titkos katonai alakulatokba. A szerb—orosz kapcsolatok már akkor is ismertek voltak). Egy bizonyos *Mérei Gyula* által írt „Föderációs tervek Délkelet-Európában" című könyvben olvassuk (Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1965), hogy: *„A trónörökös meggyőződéses legitimista, abszolutista vérmérsékletű ember volt... Gyűlölte a liberálisokat, a szabadkőműveseket, a zsidókat és a szocialistákat".*

A minisztertanácsban egyedül a magyar miniszterelnök, *gróf Tisza István* ellenezte a Szerbia elleni büntető hadjáratot; a tervet nagy hibának minősíti, amelyért a felelősséget semmiképp nem vállalhatja. Diplomáciai akciót javasol és bár belátja, hogy Szerbiával szemben követeléseket kell támasztani, úgy véli, hogy ezeknek a követeléseknek nem szabad teljesíthetetlennek lenniök. *„Az ezeréves Magyarország hétszáz év óta megszűnt hódító politikát folytatni és nem akar terjeszkedni most sem, bárkinek kárára történjék a területgyarapítás. Én, mint magyar miniszterelnök, soha ahhoz hozzá nem járulhatok, hogy a Monarchia szerb területeket annektáljon."* E világos beszéd ellenére is a minisztertanács többségi határozattal a Szerbiának címzett ultimátum elküldését határozta. Tisza István, aki győzők és legyőzöttek táborában egyedül emelt szót a béke érdekében, vállalta az ország és a monarchia védelmét a fékeoldott eseményekben.

*

Gróf Károlyi Mihály, a Függetlenségi Párt szélsőséges szárnyának vezére, a háború kitörésekor amerikai körútra ment, ahol pártja részére pénzeket vett fel. Mint később kiderült, ezeket a pénzeket meg kellett szolgálni. Mintha semmi fontosabb tennivaló az országban nem lett volna, a titkos választójogot propagálta követőivel együtt. Békekampányokat rendezett, amikor az ország fegyveres helytállását parancsolta az idő.

A csehek a háború elején még orosz dinasztiával betöltött cseh királyságot terveztek, de a két jószimatú emigráns, *Masaryk* és *Benes,* amerikai körökben ugyancsak komoly pénzeket kaptak, amire gyorsan feladták a királyság gondolatát. A megrendelők receptje szerint *demokrata állam* létesítését tervezték. A nyugati liberális sajtó segítségével hamarosan népszerűek lettek, és minden ajtó megnyílt számukra. Alkalmazottai lettek egy óriási vállalkozásnak, ami végül Európa megdöntését eredményezi.

*

Az oroszok Erdélyt és egész Kelet-Magyarországot ígérték az oláhoknak, ha a Monarchia ellen fordulnak. Ezek egy darabig óvatosak voltak, de *Brusszilov* tábornok sikeres offenzívája után megkötötték a paktumot 1916 augusztus 17-én. Tíz napra rá betörtek Erdélybe. Ez ugyan nem sokat segített a szövetségeseken, mert nagyon gyorsan futottak is kifelé, ennek ellenére az ígért területeket megkapták. (A Nagy Entente összesen nem kapott ennyit!)

A 14 pont

Wilson amerikai köztársasági elnök, Amerika hadüzenete (1917 április 6) után kilenc hónappal ledobta Európára az első szellemi atombombát, a híres *14 pontot*, amely az erősen nyúlós, meghatározhatatlan *„népek önrendelkezési joga"* elvnek (amit mindenki magának tetsző módon magyarázott, így többek között nagy népszerűséget szerzett Wilsonnak még Magyarországon is) részletesebb megjelenési formája volt, ami szükségszerűen már bizonyos kiábrándulást okozott magyar körökben.

Egyes részletek végtelenül fontos vonatkozásai miatt közöljük a 14 pontot, jórészt lerövidítve, csak a csillaggal jelzett pontokat adjuk szószerint, mert azokról még szó lesz:

1. * Minden békeszerződés nyilvános legyen és nyilvánosan jöjjön létre, ne legyenek többé titkos szerződések és megállapodások, hanem a diplomácia mindig nyíltan és az egész világ színe előtt dolgozzék.
2. Szabad tengeri hajózás.
3. Gazdasági korlátozások megszüntetése.
4. Általános lefegyverzés.
5. A gyarmati kérdés igazságos megoldása.
6. * Az egész orosz terület kiürítése és az Oroszországot érintő összes kérdések oly módon való szabályozása, amely biztosítja a világ többi nemzeteinek legjobb és legszabadabb együttműködését arra, hogy Oroszországnak megfelelő alkalom nyíljék saját politikai fejlődése és nemzeti politikája dolgában függetlenül dönteni és biztosítsa Oroszország őszinte és barátságos fogadtatását a szabad nemzetek társaságában oly törvények mellett, aminőket ő maga kíván, sőt még annál is többet, hogy támogatást kapjon mindabban, amire Oroszországnak szüksége van és amit maga kíván. Az a bánásmód, amelyben Oroszország testvérnemzetei részéről az elkövetkező hónapokban részesül, világos példája lesz az utóbbiak jóakaratának és annak, hogy saját érdekeik megkülönböztetésével tudnak-e megértést tanúsítani szorongatott helyzete iránt.
7. Belgium kiürítése és állami szuverenitása helyreállítása.
8. Franciaország területi és jóvátételi igényei kielégítése.
9. Olasz határkiigazítás etnikai alapon.
10. * Ausztria—Magyarország népeinek, amelyeknek helyét a nemzetek között megoltalmazni és biztosítani kívánjuk, a legelső alkalommal lehetővé kell tenni autonóm fejlődését.
11. * Romániát, Szerbiát és Montenegrót ki kell üríteni és a megszállt területeket helyre kell állítani. Szerbiának szabad és biztos kijáratot kell adni a tengerhez. A különböző Balkán-államok egymásközt való viszonyát barátságos megbeszélés útján, nemzetiségi hovatartozásuk történelmileg megadott vonalainak értelmében kell megállapítani. A különböző balkáni államok politikai és területi sérthetetlenségét garanciák útján kell megteremteni.
12. Törökország népeinek autonómiája, és a Dardanellák megnyitása.
13. Független lengyel állam megnyitása.
14. * Meg kell teremteni a nemzetek általános szövetségét. Külön szerződésekkel kell gondoskodni arról, hogy a nagy és kis államok politikai függetlensége és területi integritása kölcsönös garanciákkal biztosíttassék.

Ötven év távlatában megállapítható, hogy Wilson 14 pontja volt az első nyilvános megfogalmazása *Európa felforgatásának,* egyes részleteiben együgyű megfogalmazása nyilván a tömegekre kívánt hatni. Mindjárt az első pont képmutatást, hazugságot takar: Romániával a szövetségesek titkos megállapodást kötöttek (1916 augusztus 17), melynek során fél Magyarországot neki ígérték. A 6. pont az akkor már bolsevista Oroszország *quasi* elismerése, amit Roosevelt 1933-ban formálisan is megtesz. Az oláhok indokolatlan mértékű megajándékozása és minden szláv nép állami önállóságba való felemelése itt mutatja először *a nyugati liberálisok szövetségét a pánszláv törekvésekkel.* Wilson elnök mindamellett csak kihirdetője volt annak a politikai tervnek, amely előkészítette Európa világhatalmi vezető szerepének megszüntetését. Ennek az irányzatnak legnagyobb áldozata Magyarország lett.

Összeomlás - oláhok - Nemzeti Hadsereg

A háború és a társadalmi izgatók szinte egyidőben történt lélekrombolása, a nemzetiségek támadása, a nagyhatalmak háborús szándéka, meghaladta a nemzet teherbíró képességét. Lássunk csak *egy* idézetet ebből az időből — a Budapesten megjelenő „Az Est" 1918 október 31-én így ír: *„Az eddigi Magyarország ezeréves épülete ma éjjel összedőlt. Ez a nász, mámor, az új erők napja."* Ez már a bolsevizmus hangja volt. A wilsoni elvek, a pánszláv mozgalmak, a körúti sajtó egyet akart: *az ezeréves Magyarország pusztulását.* Ugyanezen a napon Budapesten meggyilkolták Tisza Istvánt és Londonban, a New Europe aznapi száma közölte, mik lesznek a békefeltételek.

Az ország ájult pillanata hozta el a lehetőséget *Károlyi Mihálynak* kormányfői, majd államfői becsvágya betöltésére. Nem sok öröme volt vele a szerencsétlennek. Magyarország viszont belepusztult. Előbb leszerelte és szélnek eresztette a hazatérő magyar csapatokat, majd amikor a csehek, oláhok, szerbek gyülevész hadaikkal megindultak Magyarország megszállására, kapkodott jobbra-balra. Sokat emlegetett nyugati összeköttetései bezárultak, s végül a bolsevisták oltalmába ajánlva Magyarországot, a hatalmat átadta Kun Bélának.

Közben Párizsban szabad a vásár. Nyíltan beszélnek Magyarország feloszlatásáról. A párizsi békekonferencia az ország nagy részét szétosztja, hogy két új szláv államot és Nagy-Romániát létesítsen. Egy *Vyx* nevű alezredes (!) adja át Károlyi miniszterelnökének, *Berinkeynek,* március 19-én az ország szétosztására vonatkozó jegyzéket. Erre Károlyi Mihály „diplomáciai lépése" az volt, hogy a februárban lakat alá tett bolsevikokat kiengedte és átadta nekik a hatalmat.

Érdekes lenne felkutatni a kapcsolatot Oroszország és Magyarország bolsevizálása között. Ismeretes, hogy Oroszországba a német vezérkar csempészte be a svájci készenlétben élő Lenint, azzal a számítással, hogy az ott forradalmat csinál, melynek következtében Oroszország háborús kitartása összeomlik. Hasonló volt az eset Magyarországon is: a „polgári" forradalom bolsevizmusba torkollott, előidézve az ország összeomlását. A „polgári" forradalmat Nyugat hozta a nyakunkra a magyarországi baloldali sajtó segítségével (amely azonnal teljesen vörös lett) és néhány hónap

múlva ugyancsak a Nyugat adott megbízást az oláh és cseh csapatoknak a „veszélyt jelentő vörös Magyarország" megszállására. Az események szálai a szerbeket már az első világháború előtt felszerelő francia vezérkar kezében voltak.

Április 17-én kezdődött meg a román offenzíva a lefegyverzett ország ellen. Az oláh hadsereg, bevonulása után, átalakult Európa legnagyobb rablóbandájává. A szövetségesek katonai missziójának amerikai tagja, *Harry Hill Bandholtz* tábornok, táviratot küldött Párizsba, (a misszió többi tagjának ellenzése ellenére): *„A románok mindent elkövetnek, hogy késleltessék a dolgokat, hogy befejezhessék Magyarország kifosztását."*. Itt felsorolta, hogy az oláhok minden mozgathatót visznek, vonatokra raknak és sem mozdonyok, sem szerelvények soha vissza nem térnek. Bandholtz tábornok érdeme, hogy a Nemzeti Múzeum kiállítási anyagát nem vihették el. Később a magyar nemzet hálája jeléül szobrot emelt a lovagias ellenfélnek. Bandholtz tábornok második világháborús utóda, az amerikai misszió vezetője, *Schoenfeld* követ már nem volt ilyen kényes: természetesnek vette, hogy az oroszok mindent visznek. Az sem háborította talán fel, hogy elődje szobrát eltávolították.

Az ellenforradalmár ludovikásokat *Romanelli* olasz ezredes mentette ki a vörösök kezéből. Guido Romanelli egy életen át hordozta igazságos lelkében a magyar nép tragédiáját. Küldetése után is harcosa volt a magyar igazságnak, s azóta is leveleinek és cikkeinek százaival küzd a magyar ügy igazságos rendezéséért. Vaskos könyvet írt Magyarország első háború utáni nehéz napjairól. Ma 94 éves, látása, hallása már gyenge, de még ma is boldogan nyitja ki hálás magyarok leveleit. (Címe: Guido Romanelli Esq, S. Vito al Torre per Cranglio, Prov. di Udine, Italy).

Kun Béla, Szamuelly Tibor és társaik 133 napig tartó rémuralma adta az indokolást az oláhoknak, hogy az ország fővárosába is bevonuljanak. Kun Béla a hatalmat a szocialistáknak visszaadva, cinkostársaival együtt nyugatra szökött. A szocialista *Peidlt* egy héten belül a nemzetiek félreállítják, megalakul a *Friedrich*-kormány (aug. 6) és *József főherceg* mint kormányzó kezébe veszi a kibontakozás irányítását, de lemondásra kényszeríti őt *Sir George Clark* angol főbiztos és *Clemenceau.* Közben a Szegeden megalakult *nemzeti hadsereg* (amely a belgrádi francia katonai kirendeltségtől oly feltétellel kapott csak működési engedélyt, ha a kivonuló románokat nem támadja meg, és általában a demarkációs vonalakat nem lépi túl) megszállta a Dunántúlt, majd november 16-án *Horthy Miklós* fővezér vezetésével bevonult Budapestre.

A nemzeti kormány első feladata volt, hogy a meglódult erkölcsök esztendői után a törvényes rendet helyreállítsa. Határozott eréllyel, de a legrövidebb időn belül szabályos bírósági úton vettek igazságot a bolsevizmus tengernyi sérelmet okozó tettesein. További üldözésnek és bosszúnak nem volt helye, sokan az emigránsok közül előbb-utóbb hazatértek, bántódásuk nem lett. (Sajnos, nem mind hálálta meg ezt hűséggel a magyarság iránt a második bolsevizmus idején).

Ítélethirdetés Trianonban

Eseményekkel terhes, nehéz esztendő zárult le 1919 november 23-án, amikor az új kormányt a szövetséges hatalmak nevében Clark elismerte és december 1-jén átadta a Párizsban ülésező békekonferencia elé idéző levelet: a békefeltételeknek nem megtárgyalására, hanem *átvételére.* A békeparancs átvételének körülményeiről fejezetünk végéig idézzük a vonatkozó részt *prof. Málnási Ödön Országveszejtés* című történelmi tanulmányából:

„A béketárgyalásokra már egy évvel azelőtt megtörténtek az előkészületek. Ezek között fontosnak látszott *Teleki Pál* és *Buday László* munkaközössége útján, az 1911-es népszámlálás alapján készített néprajzi térkép, amit már 1918 végén a Területvédő Liga kinyomatott. A nemzet nagy perének tárgyalására komoly szakemberek úgy készültek, mintha nemzetközi perrendtartási előírásoknak megfelelő tárgyalás előtt állnának és nem a *jus possessionis*-t utólag elismerő ítélet előtt."

„Pedig a magyar delegáció megidézésének napján (december 1) *Seton-Watson* londoni lakásán már összegyűltek a cseh, szerb és román delegátusok, hogy a magyar delegátussal szemben közös arcvonalat alkossanak. Ez volt a később nyilvános *kis entente* első ülése."

„A magyar békedelegációt 1920 január 5-én *Apponyi Albert* vezette Párizsba és január 14-én sok melléklettel nyolc jegyzéket nyújtott be a békekonferencia vezetőinek. Apponyi január 15-én vette át a békefeltételeket Neullyben és engedélyt kapott, hogy másnap egyórás előterjesztésben megjegyzéseket tehessen a békefeltételekre. A nemzet ügyvédjének az utolsó szó jogán mondott, negyedórával meghosszabbított beszéde semmivel sem kisebb jelentőségű, mint Kossuth megajánlási beszéde. És mégsem került középiskolák retorikai könyveibe mintapéldánynak..."

„Apponyi ötnegyedórás beszéde oly mély hatást tett a békekonferencia tagjaira, hogy — Clemenceau heves ellenzése dacára — vita indult meg fölötte, melynek során Apponyi a Teleki Pál nemzetiségi térképe alapján ismertette Magyarország nemzetiségi viszonyait. *Nitti* az olasz kormány nevében a békefeltételeket elfogadhatatlanoknak nyílvánította, mert a szláv túlsúly ellen semmiféle erőt nem látott Magyarország szétdarabolása esetében. Nitti arra is hivatkozott, hogy Itália a Monarchiával háborúzott és nem Magyarországgal."

„A Nagykövetek Tanácsa nevében február 2-án Millerand írt levelet Apponyinak. Ennek alapján Apponyi február 12-i jegyzékében adott választ és az elszakításra alakított bizottságok felügyelete mellett, községenkénti népszavazást kért, melyen minden 21. életévét betöltött lakos bevonását kívánta. Ezzel kapcsolatban kérte a békefeltételek 27. §-ának módosítását. Apponyi február 12-i jegyzékének ismertetése közben *Smuth* tábornok indítványozta a monarchia népeire a wilsoni önrendelkezési jog alkalmazását. Azonban éppen *Renner* osztrák kancellár vállalta a népszavazás elve alkalmazása elleni tiltakozást (február 19). A népszavazást elutasították, mert a fegyverszüneti szerződés és a magyar haderőnek a magyar kalandorkormány által történt leszerelése után indított koncentrikus háborúnak éppen az volt a célja, hogy népszavazás elkerülésével és mellőzésével foglaljanak országot és darabolják szét Magyarországot."

„Apponyi elvi sikere miatt S*eton-Watson* Magyarország elleni gazdasági blokádot követelt, amelyhez február 17-én Bécsben kelt és Londonban leközölt levelével *Jászi Oszkár* is csatlakozott. A bécsi Arbeiter Zeitung is Benes intenciói szerinti cikkeket írt Magyarország ellen. Apponyi január 16-i beszédére és február 12-i jegyzékére a cseh, szerb és román delegátusok (Osusky, Zholger és Ghika) közös jegyzékben válaszoltak a Nagykövetek Tanácsának, amelyet azután ki sem adtak a magyar békedelegációnak, annak bizonyságául, hogy Magyarországról Magyarország nélkül rendelkezzenek."

Az angol parlamentben *Asquith, Newton, Bryce,* stb, foglaltak állást Magyarország mellett. Itáliában *Nitti* pártfogolta a magyar ügyet. A *Curson* külügyi államtitkárnál megtartott közös

értekezleten (1920 március 8) Nitti indítványozta a Magyarországgal szemben túl szigorú békefeltételek enyhítését s elsősorban a Szerbiának adott területek visszaadását (mert Itália így kívánt a francia—szerb gyűrűből kiszabadulni). Rómában ekkor a folyamatban volt lengyel—orosz háború is sok gondot okozott, mert attól tartottak, hogy a szétszabdalt magyar állam romjain a szovjet bármikor az olasz határokig hatolhat. Róma dunai érdekeltségének feloldására a *Quai d'Orsay* ezen hetekben tett indítványt az olasz igényeknek Kis-Ázsiában való kielégítésére, hogy Közép-Európától távol tarthassák."

„A lengyel—szovjet lokális háború közben, a francia vezérkar úgy ítélte meg az erőviszonyokat, hogy a nagyon kockázatos katonai helyzetű Lengyelország sem Romániától, s mégkevésbé Csehszlovákiától, hanem egyedül Magyarországtól kaphat katonai segélyt. Ennek kivitelezésére április 15-én *Paleologue* titkos jegyzékben kérte fel a magyar kormányt Lengyelország nak 100 000 főnyi hadsereggel való megsegítésére, amely ellenében a *Quai d'Orsay* felajánlotta a Magyarországtól elszakított területek jelentékeny részének visszaadását, továbbá nagy összegű államkölcsönt, amelynek ellenében csak a MÁV bérbeadását kívánták (gödöllői szerződés). A *Paleologue-jegyzék* megvalósításával azonban a magyar kormány késlekedett, mert a földreformnak már csírájában is gyanús indulása a honvédség zömét alkotó parasztság számára a szovjet ellen megfelelő harckészséget nem biztosított. Ezért a magyar kormány akként döntött, hogy Lengyelországot egyelőre csak lőszerrel támogatja. Ilyen külpolitikai körülményekben fogant meg a szétdarabolt Magyarország megnyugtatására, és lehetőleg a szovjet elleni katonai felhasználhatására a békekonferencia elnökének, *Millerand* -nak május 6-i levele, amelyben Apponyi február 12-i jegyzékére választ ad és a levéllel egyidejűleg Apponyinak átadott békefeltételek és mellékletei magyarázatául és aláírása javaslása keretében a szövetséges hatalmak nevében biztosítja Magyarországot, hogy a békeszerződés sérelmes rendelkezéseit határmegállapító bizottságok útján, orvosolni fogják (*Millerand Letter*). Egyben a levél 15 napos határidőt adott a szerződés elfogadására. Apponyi nem vállalta a békeszerződés aláírását, mert népszavazási előterjesztését elutasították. De kijelentette, hogy egyedül a Millerand-levélben lefektetett garanciákban, a területi sérelmek orvoslására tett ígéretben, a kisebbségi sorsra kényszerülő elszakított magyarok védelmében bízva, nem fogja ellenezni a magyar kormánynál a békeszerződés aláírását. Apponyi május 16-i válaszlevele szerint a magyar békedelegáció a történelmi jog érvényesítése helyett a népek önrendelkezési joga wilsoni elvének népszavazások útján történő alkalmazására tett javaslatot. De mivel a békekonferencia ezeket nem vette figyelembe, azért a magyar békedelegáció a békefeltételeket nem fogadhatja el. Csak a Millerand-féle kísérő levélben látott a magyar békedelegáció biztosítékot és nyitott ajtót az igazságtalanságok helyrehozására. Apponyi a magyar békedelegáció elnökségéről lemondott és a döntésre a magyar kormányt minősítette kizárólagosan jogosultnak."

„A magyar kormány nevében *Simonyi-Semadam Sándor* miniszterelnök Millerandhoz május 17-én intézett válaszlevelében a népek önrendelkezési jogának megsértése illetve mellőzése miatt tiltakozott, minthogy a magyar kormány a wilsoni elvek iránti tiszteletből nem helyezkedhetett a történelmi jogokra. De mert a békeszerződés kisérőlevele az igazságtalanságok jóvátételére biztosítékot nyújt és mert Magyarországnak a Nemzetek Szövetségébe való felvétele előfeltétele a békeszerződés elfogadása, azért a magyar kormány nem tagadhatja meg a békeszerződés aláírását."

„Millerand május 22-i válaszában a *békeszerződés* aláírásának idejét 1920 június 4-ében jelölte meg, helyét pedig: Versailesben, a *Grand Trianon* palotában."

„A békeszerződés aláírását a kormány egyetlen tagja sem volt hajlandó vállalni. Ekkor a minisztertanácsban sorsot húztak. A sors *dr. Benárd Ágoston* népjóléti miniszterre esett."

„1920 június 4-én a magyar kormány megbízásából a versaillesi Trianon palotában dr. Benárd Ágoston könnyezve és minden tagjában reszketve írta alá a trianoni békediktátumot."

(Eddig tart a Málnási-idézet).

Bűncselekmény volt

A nagyhatalmak ugyan megnyugtatták Magyarországot a kisebbségi jogok záradékaival az elszakított milliók szabad nyelvi és kulturális életéről, csak éppen arról nem gondoskodtak, hogyan szereznek majd érvényt ezeknek a záradékoknak, ha az utódállamok nem teljesítik aláírt kötelezettségüket. Ezek a záradékok talán úgy tűnhettek fel annakidején, hogy a jogtalan területrablás várható következményeitől akarták megnyugtatni már előre lelkiismeretük felébredését a békecsinálók. Valójában a naivságnál erősebb váddal illethetjük őket, hiszen nagyon jól tudhatták, mint politikusok, hogy a népszövetségi gondolat, mely a nemzetközi anarchia korszakának lezárására volna elhivatva, még messze van a megvalósulástól. Mint később beigazolódott, a kisebbségi jogok záradékai csak porhintés volt a magyarok szemébe: *a Népszövetség alaptörvényévé vált a békeszerződés határainak állandósítása, de a kisebbségi jogvédelem nem.* Revíziós törekvéseink merev elutasítása a bizonyíték, hogy nem tévedés, vagy félrevezetés áldozataiként, hanem tudatosan darabolták szét Magyarországot. Az etnográfiai elv is, amit éppen ellenünk agyaltak ki, szépen hangzik önmagában, de meg kellett volna vizsgálják, akik vállalkoztak a népek békéjének megteremtésére, hogy például a román—magyar vitában még az sem szolgálta volna az igazságot, ha csak az oláh-lakta területeket csatolják el. Erdély szellemi tradícióit, lelkét, egyéniségét a sok évszázadokon át kialakult városi kultúra alakította ki. A vidék, különösen a beszivárgott oláhság, melynek csak városba került egyedei érintkeztek a magyar kultúrával és ezáltal az európai civilizációval, ehhez a sajátos urbánus egyéniséghez semmivel sem járultak hozzá. Későn kifejlődött nemzeti tudatuk vad *zsákmánynacionalizmusban* fejeződik ki. Európai ember előtt elképzelhetetlen zsákmányéhséggel rohanták le a gyűlölt és irigyelt „úrnéptől" elvett országot. Az erdélyi magyarság tragédiája ettől a *diszparitástól* válik még teljesebbé.

Országunk felosztását végző nyugati politikusok bűnös szándékára a tengersok jellemző esetből csak egyet iktatunk be betűszerint kimásolva, angolul, hogy a cinizmusból még fordítással se vesszék el semmi:

Lord Riddell „Intimate Diary of the Peace Conference and After 1918—1923" (Reynal and Hitchcock Inc., New York, 1934) című könyvének 43. oldaláról idézünk: „31st March, 1919. The Council of Four are meeting at Wilsons House or the Ministry of War. This afternoon I went to the Ministry for the first time, sitting for nearly two hours in the anteroom while the discussions were going on, my fellow victims being Hankey * and Kerr. After a time Foch, Wilson and General Bliss (U. S. Chief of Staff) came

out of the room. For some minutes Foch and Wilson stood cracking jokes together in high good humour. Later, Llyod George came out and asked Hankey to draft a resolution regarding the Hungarian question. Hankey remarked: —„It is difficult to draft a resolution when one has not heard the discussion and when one does not know what they are likely to agree to". **However, he sat down and wrote the resolution in pencil on his knee.** —(*Sir Maurice Hankey, British Secretary, Peace Conference 1919)."

Másszóval és röviden, az angol miniszterelnök utasítást adott a tárgyaláson részt sem vett Maurice Hankeynek, az angol békedelegáció titkárának, a határozat megírására, aki bár megjegyezte, hogy nehéz feladatot kapott, mert nem vett részt a megbeszélésen és nem tudja miben egyeztek meg a vezető politikusok, de azért megírta ott mindjárt az előszobában a térdére tett jegyzetfüzetbe írva, ceruzával, a nagyhatalmak határozatát.

Négy testrész külön élete

Erdély, Felvidék, Délvidék és Nyugat-Magyarország megindult immár 50 éves külön útjára. Kilenc millió magyar állampolgárt rekesztettek kívül a maradék Magyarország határain. Közel 4 millió ebből a 9 millióból az elcsatolás után is magát magyarnak vallotta. Az 5 millió sem valószínű, hogy önként hűtlen lett volna az ezeréves hazához. A világháború közösen vállalt áldozatai nem adtak okot ilyen aggodalomra.

Az utódállamok első ténykedése az volt, hogy kiutasították a magyar tisztviselőket, majd mindazokat, akiknek tartózkodási helye egyben nem születési helye is, és végül azokat, akik a megszállott területeken születtek ugyan, de az esetenként megkívánt ottani tartózkodást igazolni nem tudták. A kiutasítottakat kímélet és haladék nélkül toloncoltatták a határra. Egymagában a hivatalosan nyilvántartásba vett menekültek száma 1918 októbertől 1924 májusig 350 000 főt tett ki. És ez csak a kezdet volt, mert ezzel egyidejűleg megindult a helyben maradt magyarság kifosztása, állásokból kizárása, üzletük, földjük elvétele. Hiába tiltakoztak, hivatkoztak kisebbségi jogaikra. *Jorga* egyetemi tanár és ellenzéki képviselő például a román parlamentben a kormánypárt tomboló tetszésétől kísérve szószerint ezt mondta: *„Aki ebben az országban az 1919 december 9-i párizsi megállapodásra, mint jogforrásra hivatkozik, az megsérti a román nemzet becsületét és annak számot kell vetnie azzal, hogy a felháborodott román öntudat eltapossa."* A csehek nem a „nemzeti becsületre" hivatkoznak, hanem csalnak: ők *„a valóban magyaroknak megadják a jogot"*, de *„azokat, akiket a magyarok az idők folyamán tót nemzetiségüktől megfosztottak* (!) *ha kell, erőszakkal is rá fogjuk szorítani, hogy szlovák nemzetiségükhöz visszatérjenek."* A szerbek a magyarságot, mint nemzeti kisebbséget csak Dél-Magyarországon, az ún. Vajdaságban ismerik el, ellenben nem számítják annak sem a Muraközben, sem Horvátországban, vagy a többi országrészekben élő magyarokat. Még az Ausztriához csatolt magyar területeken is üldözik a magyar nyelvet. *Dr. Walheim Alfréd* Kismartonban tartományfőnöki szemléje alkalmával — mint a Burgenlandische Volksblatt 1923-ban írja — megállapította, hogy még mindig vannak, akik magyarul *kotyognak* (ungarisch plappern), de annak a reményének adott kifejezést, hogy az ilyen emberek ki fognak pusztulni. Románia miniszterelnöke, *Bratianu,* már az 1920-as évek derekán úgy nyilatkozott, hogy a kisebbségi kérdés megoldása csak idő kérdése és pár évtized múlva a magyaroknak már nyoma sem fog maradni. Ezeket a kijelentéseket méltó tettek is követték: immár 52 éve működik brutális kiutasításokkal, tömegmészárlásokkal tüzdelve az oláhok, szerbek és csehek „felháborodott öntudata".

Hosszúra nyúlna még csak felsorolni is a nyomtatásban ránkmaradt és itt kint is kezünkben lévő eseteit a jogtalan perbefogásoknak, bebörtönzéseknek, kínzásoknak, a földreformok, egyházreformok körmönfont végrehajtásának és ami külön fejezetet is megérdemelne, a magyar iskolák bezáratásának. Kassán például, a legnagyobb felvidéki magyar városban 3500 magyar tanuló részére csak egy (!) magyar elemi iskola volt, 18 tanteremmel. *Juriga Nándor,* aki tót nemzetiségi képviselő volt a magyar időkben, így nyilatkozott: *„Prágában már nincs hordár és Brünnben már nincsen szobaleány, mert mind elmentek a Szlovenszkora tanítónak."* Jó jellemzés volt, mert például Nagymihályon az egyik tanítónő azelőtt artista, Korompán pedig az egyik kaszírnő volt. (Dr. Ősz Béla. Felsőmagyarország iskolaügye a cseh megszállás alatt, 6. oldal.) *Stefanek Antal* tanügyi tanácsos meg is mondta, mi a lényeg: *„Nem az a fontos, hogy a tanulók a tananyagban haladjanak, hanem teljesen elegendő, ha a nyelvben előmenetelt tanúsítanak".* A cseheknek Szlovákiából ez is elég. Az „Adverul" román ellenzéki lap 1924-ben megjelent egyik számában „Hová vezet a törvénytelenség?" címmel elmondta, hogy a középiskolák tanárai bizalmas intést kaptak, amely szerint a vizsgákon a magyar tanulókat lehetőleg olyan szigorúan kell osztályozniok, hogy azok ne folytathassák középiskolai tanulmányaikat. A kolozsvári egyetem esete eléggé ismert. Szerbia egyszerűen beszüntetett minden magyar iskolát, mert az ő törvényeik csak állami iskolát ismernek el. Jugoszlávia uralkodó népe, az új kultúrpolitikát irányító szerbség, akkor még 80 százalékban analfabéta volt.

A két háború között

Rendkívül nehéz körülmények között, valósággal új honfoglalást kellett végrehajtani Magyarországon, olyan ellenséges légkörben, melyben a maradék-ország léte is minden nap veszélyben volt, annak reménye nélkül, hogy országunk ellen ilyen irányú erőszakot bárki megakadályozott volna. Diplomáciai bekerítésünk olyan teljes volt, hogy még szimpátiára sem számíthattunk sehol.

A területi revízióra némi reményt nyújtott a francia köztársasági elnöknek, Millerandnak, mint a Békekonferencia elnökének híres „kísérő levele", amely a békeszerződés okmányaihoz csatolva elismerte, hogy *„a javasolt új határ nincs összhangban a néprajzi és földrajzi követelményekkel"* és konkrét formában kilátásba helyezte az ilyen határok „békés úton" való megváltoztatását. (Erre egyébként a Népszövetség Alapokmányának a 9. §-a is megadja jogilag a lehetőséget). A franciák halvány jóindulatát az angolok vágják el. Kivárták a trianoni szerződés aláírásának a napját, 1920 június 4-ét: az angol Külügyi Hivatal utasította *Hohlert*, budapesti főmegbízottját, közölje a magyar kormánnyal, *„nem lehet szó a területi változtatásokról szóló francia ígéret teljesítéséről".* Jellemző-e vagy érthetetlen: az angol Külügyi Hivatal Lord Rothermere akciója, sőt Neville Chamberlain müncheni szereplése idején sem változtatott merev revízióellenes politikáján. A francia közeledés is kérészéletű volt, s ahogy a lengyel—szovjet háború befejeződött (1920 augusztus), a francia—magyar tárgyalások is megszakadtak. Mivel a francia politikának már nem volt a magyarokra szüksége, a területi revízióról sem akartak többé tudni.

Hóry András, későbbi lengyelországi magyar követ írja erről az időről:

„Minthogy a határok megváltoztatásához fűzött remények szétfoszlottak, és a helyzet orvoslása az adott viszonyok között lehetetlennek látszott, a magyar kormány, hogy az idegen uralom alatt sínylődő magyarság sorsát enyhítse, közeledést keresett azon államok felé, amelyek közt az ország területét és lakosságát felosztották."

„A részben megindult, részben még csak kezdeményezett tárgyalási kísérletek azonban a szomszéd államoknak a megegyezés elől való elzárkózása folytán, szintén eredménytelenek maradtak, sőt azok kormányai — a rossz lelkiismeret által sugallva — a nemlétező magyar veszélyre való hivatkozással egy Magyarország elleni politikai szövetségre léptek. Ez a Csehszlovákiából, Romániából és Jugoszláviából álló ún. *kisentente* e szövetséget 1921-ben katonai egyezménnyel is kiegészítette, a lefegyverzett és felfegyverzésében a trianoni rendelkezések folytán megakadályozott, ellenőrzésük alatt tartott Magyarországgal szemben. A kisentente a Trianont követő években a politikailag és katonailag körülkerített Csonka-Magyarország minden életmegnyilvánulását elfojtani igyekezett, sőt hatalmi erejének tudatában, akaratát belpolitikai életére is ráerőltette és törvényei megváltoztatását is kierőszakolta."

Meg kell emlékeznünk a magyar élniakarás csodálatos eredményeiről is. *Bethlen István* magyar miniszterelnök a Népszövetségbe való felvétel elnyerése (1922 szeptember 28) után kölcsönt kért, amit megfelelő garanciákkal meg is adtak a győztesek bankárai. A kölcsönvett összeg 250 millió aranykorona volt. A gazdasági élet vérkeringése mozgásba jött és a magyar szorgalom a győztesek uzsorakölcsön pénzén új ipart teremtett. 1927 január 1-én már új pénz jött, a pengő, mely korának egyik legjobb valutája lett. A hágai konferencián (1930 január 4) a keleti jóvátételre vonatkozó egyezmény aláírásával Magyarország visszanyerte pénzügyi szuverenitását. Rövid nemzeti függetlenségünket valójában ettől az időtől kell számolni.

A magyar talpraállás szembetűnőbb, ha Ausztriával vagy Németországgal hasonlítjuk össze. Egy angol utazó, *George A. Birmingham* írja „A Wayfarer in Hungary" című könyvében: „Though alike afflicted by misfortune, it is interesting to observe how different are the attutides of the two peoples. The Austrian-Germans being apparently broken in spirit, whereas the Magyar spirit is most emphatically unbroken." Úgy látszik — az a legény, aki állja. Érdemes lenne a kérdéssel foglalkozni, mert bizonyára ez a tulajdonság fog felemelni mai elesettségünkből is.

Pénzünk megszilárdítása idején jelenti *Bethlen István* bizalmas beszámolójában a kormányzónak, hogy a pénzügyi politika és belpolitikai konszolidáció alapjai le vannak rakva, a következő lépés a *katonai kontroll lerázása* és katonai fegyverzetünk kiépítése legyen; ezzel párhuzamosan mind fokozottabb külpolitikai erőfeszítéseket kell tennünk a kisentente szétrobbantására. A külpolitikai munka igazában csak egy év múlva kezdődhet. Bízott abban, hogy Trianont likvidálni tudjuk 4—5 év múlva. Az események, sajnos, nem igazolták ezt a jóslatot, de Magyarország kilépheteett a külpolitikai elszigeteltség állapotából.

Magyarország külpolitikája 1927-től az olasz—magyar barátsági szerződéssel a nemzetközi porondra lép. Az olaszok érdeklődése Magyarország iránt már a 20-as évek elején megnyilvánult. *Mussolini* jól ismert mondása, hogy *„Trianon nem lehet egy nemzet sírboltja",* a magyar népet és kormányát egyszerre barátjává tette. Az olasz barátság gazdasági előnyei is jelentősek voltak. Később az olasz—magyar együttes kibővült Ausztriával, melynek önálló állami léte mindkét baráti államnak érdeke volt. Szívélyes jóviszony kezdett kialakulni Lengyelországgal is, mely a francia diplomácia minden fáradozása ellenére sem volt hajlandó a Magyarország nemzeti létének elfojtása céljából alakult kisantanthoz közeledni. Később, a lengyel nép és kormány örömmel üdvözölte a magyarok bevonulását Kárpátaljára, ami által a történelmi lengyel—magyar határ — legalább egy szakaszon — helyreállt.

Kritikus idők jöttek Sándor jugoszláv királynak Marseillesben történt meggyilkolása után. A benesi bekerítő propaganda Magyarországot bűnrészességgel vádolta. (Nyugati könyvekben még ma is fennáll a vád). Ügyesen felhasználták az esetet a magyar revíziós törekvések diszkreditálására. A vádat a francia kormány vitte a Népszövetség elé. A magyar védekezést *Eckhardt Tibor* vezette, aki a bizonyító eljárás során minden vádat leszerelt, ugyanakkor bátran rámutatott a Trianonban elkövetett igazságtalanságokra, és nyíltan hangoztatta Magyarország jogait és revíziós igényeit.

Sajnos a jugoszláv megszállás alatt élő délvidéki magyarság szenvedett a királygyilkosság miatt is: ezrével tették át a magyarokat a határon, mindenükből kifosztva őket.

1935-ben Csehszlovákia és a Szovjetunió katonai szerződést kötnek. Ez teszi végleg lehetetlenné a magyar közeledést a kisantanthoz, és ha az események csíráját keressük, *innét indult el a második világháború.* Ez tette ugyanis közvetlenné az orosz veszélyt, feszültté a közép-európai politikai légkört. Ez provokálta a megalázó békéből felnövő Németországot, mely Csehszlovákiát ettől fogva az oldalába telepített orosz légibázisnak tekintette. Innét rajzottak ki Európa-szerte az orosz kémek és megtelt a levegő háborús félelemmel. A cseh vakmerőség és a nemzeti szocializmusa miatt Németországot egyre hevesebben támadó nyugati sajtó a friss erőtől amúgyis elkáprázatott németeket a háborús megoldás végzetes útjára terelte.

Nagy erők mérkőztek a csonka ország teste felett, melyeknek nem a közép-európai békés rend helyreállítása, de hatalmuk növelése volt a szándéka. A háború kimentele minden akadályt ledöntött a szláv imperializmus elől. Közép-Európa a szovjetorosz birodalom gyarmata lett, ami a nem-szláv magyaroknak a legmostohább sorsot eredményezte. Joggal jellemezzük a jelen állapotot *Szupertrianon* névvel.

(Ausztráliai Magyarság, 1970. június)

Te vagy a dal...

Abban a másik, égi Magyarországban együtt élnek az igaz lelkek, akikre feltekintve kapunk erőt földi küzdelmeinkhez.

Cseng a telefon, rövid értesítés: **Dolecskó Béla** ma hajnalban meghalt. Mégegy telefon — a nyomdába: gépek megálljanak! Megállt a szív, melynek ritmusa dalt öntött széles folyam-ban — most kiadta vérét. Küzdelmes, termő élet szakadt meg vele, egy jobb sorsra érdemes kis nép méltatlan sorsra jutott géniusza.

Budapesten született 1902. december 29-én. A szellemben is nemes és tehetséges *neszmélyi Dolecskó család* sarját piaristák nevelik az Isten és haza szeretetére, készítik elő alkotó életét. Tehetsége már korán jelentkezett, minden gondja, küzdelme, tudásvágya a zene világába sodorta. A budapesti Zeneakadémia után Ravelnél tanult, a neves francia komponistánál, Párizsban. Pályája együtt emelkedett a kis csonka ország küzdelmes utakon magára találó zene és filmművészetével.

Dolecskó Bélának része volt abban, hogy a trianoni blokádot áttörő első „exportcikk" a magyar zeneszerzemény volt, valamint abban is, hogy a magyar filmipar nagyobb nyugati népeket is megelőzve oly előkelő helyet vívott ki magának rövid tizenöt év alatt. Kereken 80 filmzenét szerzett Magyarországon. Címeik felsorolására sem gondolhatunk itt, most lapzártakor. *Ma, tegnap, holnap. Te vagy a dal. Egy nap a világ* stb. stb. Vagy az operettek sora: *Tahiti gyöngye, Pármai ibolya.* Majd három kívánsághangverseny. Gyermekoperett Latabár Kálmánnal. *Egy kicsi liba-liba...*

Szerzeményeit zenekarok játszották, suszterinasok fütyülték. Hányszor dúdolunk még ma is egy-egy dalt, amiről talán nem is tudjuk hogy Ő írta. Dallamainak hangulata még ott lebeg az ország felett, és még sokáig nem lehet visszaidézni azokat az éveket egy-egy Dolecskó-melódia nélkül.

A bolsevizmus sivár világa helyett az emigrációt választotta, szerzeményei útját követte a Mester. Hogy miért éppen Ausztráliát választotta, nem tudjuk. Talán a család miatt, mert abban az időben, 1949-ben, a magyarok még nem válogathattak. A kanadai „konzulok" az izmait tapogatták a jelentkezőnek; oda csak egyedülállók mehettek. Az Egyesült Államok még nem nyitotta ki kapuit a magyarok előtt. Vagy talán vonzotta a távoli földrész, mint zenei szűzterület? Bizonyos, hogy nem zeneszerzőket toboroztak abban az időben, hanem kétkezi munkásokat. Az ő útlevelébe is beütötték a gumibélyegzőt: *labourer.*

Dolgozott is az Australian Woollen Mill-nél, majd Drummoyne-ban a Dunlop gumikerékgyárban, az éjjeli műszakon, hogy nappal a zenének és családjának élhessen. Láttuk zongorázni a híres birkózó Koroscsenkó étkezdéjében szerény díjazásért, családnak is vacsoráért. Pedig neve akkor már ismert volt Ausztráliában, hiszen ideérkezése után négy hónappal, 1950 május 28-án adta elő az ausztrál kormány kérésére megírt *New Australian Rhapsody*- t a melbournei Exhibition Hallban az ottani Filharmónikus Zenekar, Hector Crawford vezényletével.

Nem Ő volt kicsiny Ausztráliához, hiszen a *Gondolat* című zeneművét, amit Németországban írt 1948-ban 120 tagú zenekarra, csak kisebb részeiből összeállított előadásban tudta használni az ABC rádió. Ahová lábát partra tette, országos hírű kultúra virágzott ki. A Bathurst melletti bevándorló tábor operát adott elő, a Toscát, amit „tábori viseletre" átírt két zongorára. Színész is szerepelt benne, *Thúróczy Gyula*, de volt polgármester is, *Megay László.* A sivár földbe is magot vetett, inspirálni tudott. *Harold Holt* bevándorlási miniszter is megnézte a tábori operát, s úgy megtetszett neki az életrevaló csoport, mint Romának Thália görög papja. Ez adott ötletet a *Let's make an Opera* címmel futó két éves zenei túrára, New South Wales államban keresztül kasul.

Tánciskoláknak zongorázik, nemzeti ünnepeken szerepel énekművész feleségével, *Tauber Máriával.* Zene és énektanítványokat fogadnak és lassan beköszönt a siker, a népszerűség a szűk magyar körön kívül is. *Cash and Carry* című zenekomédiáját Londonban mutatják be. 1958-ban kerül közönség elé a *The Thief* (egyfelvonásos opera) modern kingscrossi jelenet. Majd sorra: *Gaelic Suite, Adventures is Colour,* (többször előadva) *City Life* (Steve Harsányi production), balett kompozíciókban *Oh, Glorious Day, Quite Evening, Deep Night, Still Down, Humoresque.*

Vezényelte az *Ooh-la-lah* zenekomédiát a kingscrossi Metroban, dirigálta kotta és próba nélküli beugrással a *Lock up your Daughters*-t két héten át. Rengeteget dolgozott, számtalan művet alkotott. Zenei igazgatója volt a *Bodenwieser Dance Centre*-nek.

Utolsó szerzeményének premierjén — *Thought of Creation* — már nem jelenhetett meg, kórházi ágyában feküdt, amiből többé föl sem kelt. Öt napi szenvedés után, szeptember 23-án halt meg. De a költővel valljuk: *nem hal meg az, ki milliókra költi dús élte kincsét...* és a *milliók* Dolecskó Bélánál éppen nem túlzás.

Úgy ahogy kérte, élete hűséges párja, művésztársa, piros-fehér-zöld kokárdát tűzött a mellére, mielőtt koprsóját lezárták. Szerény természete nem engedte, hogy életében ünnepeljék. De sokszor mondotta nekem: „Dezső — valami oknál fogva következetesen így hívott — miért nem csináltok már valami jó kis meleg magyar otthont, egy kis fészket, ahol, ha elfáradunk, elszórakoznánk, kinyújtózkodnánk". Sajnos, mind haláláig csak a kemény munka, a rohanó napok robotja jutott ki neki.

Emberi nagysága, zeneköltői zsenije — már ahogy nálunk magyaroknál szokásos — csak ezután emelkedik szemünkben példaképpé. Talán sorsunkból fakadt természetünk adja: abban a másik, égi Magyarországban együtt élnek az igaz lelkek, akikre feltekintve kapunk erőt földi küzdelmeinkhez. Dolecskó Béla odaköltözött.

(Ausztráliai Magyarság, 1970 október)

A kreatúra

A szociáldemokraták minden esetben szállascsinálói voltak a vörös diktatúrának.

Színészek, politikusok között nem egy akad, aki családi neve helyett más néven válik ismertté. Gyóni Géza Áchim Géza volt, Vas Gereben Radákovics József nevet viselt, Jókay Móricz Jókai Mór lett, Petrovicsból Petőfi, Réthy László Lőwy Árpád név mögé bújtatta nem éppen szalonképes verseit. Churchill ükapját még George Spencernek hívták, aki Marlborough ötödik hercege lévén, az első herceg emlékére (John Churchill) annak nevét vette fel. Roosevelt ősei Hollandiában születtek és a Martenszen névre hallgattak. Amerikába érkezésükkor bejegyezték szülőfalujukat is („van Rosenvelt" —Rosenvelt-ből való), s egy hivatali elírás folytán ez a név ragadt rájuk. Hitler apja a komikusan hangzó Schickelsgruber-t Huttler-re cserélte, amit később Hitler-re egyszerűsített. Sztálin (acélból való) postarabló korában még Dzsugaszvili volt, Tito a Josip Broz névre hallgatott és az ég a megmondhatója, nem Mátyás királyunk Rákos mezején történt megválasztásának emlékéből kölcsönözte-e a nevét a kopasz lator, Rákosi Mátyás.

A névváltoztatás, mint látjuk, sokféle okból történhetik. *Willy Brandt* esetében egyszerűbb az ok. Neki, mint zabigyereknek, a nagyapja adott nevet: *Herbert Karl Frahm.* Lübeckben született, 1913 december 18-án, egy kiszolgálólány és egy névszerint soha

meg nem jegyzett ismeretlen apa gyermekeként. Az apa helyett a nagyapa, egy marxista agitátor gondoskodott róla, már amenynyire egy ilyen városról városra bujkáló, rendőrségtől kergetett felforgató tehette. Az összeesküvések, gyűlölködések, titkos összejövetelek légkörében nőtt fel Herbert, akit a nyugtalan, megszállott nagyapa még a bíróság elé is magával vitt. Egy ilyen alkalommal egy jószívű bíró a szolgát elküldte egy cipóért és a kiéhezett, szepegő gyereknek át akarta nyújtani, mire a dölyfös nagyapa ráparancsolt, hogy ne fogadja el: az ő unokája nem vehet el alamizsnát egy burzsujtól.

A 20-as években a kommunista alvilág egy vörös újságírója, *Julius Lebes* vette oktatás alá a fiút és besorolta a fegyveres *Vörös Sólymok* nevű sejtszervezetbe. Herbert emellett cikkeket írt Lübeckben megjelenő marxista kiadványokba. Németország ezidőben a szociáldemokrata *weimári köztársaság* korát élte, tele társadalmi feszültségekkel, munkanélküliekkel. Csupán idő kérdése volt, mikor veszi kézbe a hatalmat az egyre kiterjedtebb vörös szervezet. A harmincas évek elején Hitler hívei is már erősen szervezkedtek, összeírták a kommunista írók névsorát. Tizenkilenc éves volt Herbert Frahm, amikor nem érezvén biztosnak a talajt Németországban, a vele együtt élő állapotos barátnőjével egy halászhajóra szállt, amelyről mint *Willy Brandt* lépett Norvégia földjére.

Itt körülnézve hamar rájött, hogy ha norvég nőt vesz feleségül, előbb kapja meg az állampolgárságot. Gyorsan lerázta magáról a lübecki leányt és új életet kezdett norvég feleséggel — és állampolgársági papírokkal. Elvtársai itt is felkarolták és hamarosan Németország elleni marxista feladatokat végzett el Csehszlovákiában, Franciaországban, Hollandiában, Angliában és Spanyolországban. Mint aktív »náciellenes«, értékes nemzetközi összeköttetéseket szerzett. A háborús propaganda mind erősebb volt Németországgal szemben a nyugati államokban — főleg az újságírás terén —, mind több szerepet kaptak a pénzzel jól ellátott és már nem is titkosan szervezkedő kommunisták, vagy szociáldemokraták, akik minden esetben szálláscsinálói voltak a vörös diktatúrának.

Amikor a német hajók megjelentek Norvégia partjain (1940), Willy az ország belsejébe húzódott vissza. Katonai szolgálatra nem jelentkezett új hazája védelmére, csak amikor egy eldugott és hótömegtől elzárt kis völgyben utolérte őt is és a visszavonuló katonákat is az invázió, húzott magára egyenruhát, hogy mint egyszerű katona ússza meg az igazoltatást. Terve bevált, s néhány hónapi fogság után sokezer társával együtt szabadult visszza a civil életbe. Titkos szervezetek gondoskodtak arról, hogy Brandt biztonságosabb talajra kerüljön: átszöktették Svédországba, ahol egy »szocialista klub« irodájában, oroszpárti propaganda tevékenységre alkalmazták. A német összeomlás után visszatért Oslóba, ahonnét rövidesen mint egy norvég katonai misszió sajtóattaséja, Németországba utazott. Egyike volt azoknak a tízezrekre menő kergetőknek, akik szinte ellepték Németországot és a történelem legnagyobb embervadászatát vitték végbe. »Háborús bűnösöket« kerestek, mindenkinek a múltját felpiszkálták, s ha valami köze is volt a régi rendszerhez, már cipelték is börtönbe, internálótáborba.

A németek »denazificationálásával« (nem vicc, így mondták) párhuzamosan építették ki Németország nyugati megszállási övezeteiben a szociáldemokrata pártot. Természetesen Willy Brandt, akit minden valószínűség szerint már ebben az időben történelmi szerepre szántak a politika rendezői, a norvégból újra németté vedlett propagandista-aktivista, mint szociáldemokrata jelent meg a közönség előtt. A tömegek előtt ekkor még ismeretlen volt és személye a szárnyait a hatalom felé kibontogatni sehogyan sem tudó Szociáldemokrata Pártban észrevétlen maradt. Adenauer ideje volt ez, amelyben Németország a szociális igazság és a demokratikus közigazgatás valóságos útjain csodálatos ütemben emelkedett fel összeomlott roncsból modern ipari állammá. Népszerűséget a baloldalnak is, Willy Brandtnak is, ilyen légkörben mesterségesen kellett csinálni.

A segítség Amerikából jött, illetve „amerikai" politikai körökből. A *Neue Zeitung,* az amerikai megszálló hatóságok által fenntartott németországi újság, teljes erővel népszerűsítette Willy Brandtot, mint aki a berlini kérdésben, de világnézetileg is egymással élesen szembenálló (?) amerikai és orosz törekvések közül az előbbi szándékait teszi magáévá, s mint ilyen, képviseli az öntudatos, németérdekű, »nem-kommunista baloldalt«. A Szociáldemokrata Párt is, Willy Brandt is, Berlin hős védelmezőivé magasztosultak az amerikai érdekeltségű lap hasábjain, és a hősi főszerephez bőven szolgáltatott a Szovjetunió krízishelyzetet.

Nem érdektelen megjegyezni, hogy a Neue Zeitung szerkesztője, *Egon Bahr* volt abban az időben, aki jelenleg fő tanácsadója (Henry Kissingerje) a kancellárnak. *„Tricky" Egon* 46-ban pártolt át a Szovjet Zóna Berliner Zeitungjától amerikai szolgálatba, s 1950-ben már főszerkesztője a berlini amerikai rádiónak. Kezében a hírközlés minden eszközével, Willy Brandt politikai karrierútját ő indította el, s Willy Nyugat-Berlin képviselője lett a Bundestagban. Ha valakinek kételyei voltak Willy és Egon múltját illetően, vagyis azt vörösnek találván, a szociáldemokrata sajtó fasiszta bélyegét azonnal megkapta.

A szociáldemokraták mindig kaméleonként változtatták a nyilvánosság elé tálalt politikai céljaikat, de olyan cégtábla-átfestés még nem volt, mint Brandt fellépésekor. A párt hivatalos programjából mindent elejtett (forradalmi átalakítás, államosítás, semlegesség, teljes lefegyverkezés, stb.), ami útját állta volna Willy Brandt karrierjének. Mindent megtettek a kreált képmás érdekében. Willy Brandt a bolsevista szorításnak ellenálló Nyugat-Berlin hőse lett, a szabad világ gladiátora, akibe az amerikai »antibolsevista« politika bizalmát helyezheti. Kennedy elnök és kormánya nem egyszer adta jelét annak, hogy nem Adenauer, hanem Brandt az a személy, akin keresztül politikai előnyt várhat a német nép Amerika részéről.

A baloldal ereje mindig is a nemzetközi összeköttetésben volt. A *kreatúra,* az »antibolsevista« és a Nyugat bizalmát élvező *kancellárjelölt* készen volt. A politika és a közvélemény megdolgozásának eredménye volt a szocialisták és a keresztény demokraták koalíciója, ami mesterien mutatja, mennyire képlékeny anyag a népakarat, és hogyan érhető el egy olyan személy megválasztása, akit az országban szinte senki sem akar.

A német állam törvényei szinte lehetetlenné teszik a kancellár törvényes eltávolítását. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy aki egyszer beleülepedett a kancellári székbe: tehet azt, amit akar. Willy Brandt, Walter Scheel és Egon Bahr nem vesztegették az időt. A „nyitás keletre" politikát azonnal érvényre juttatták.

Akinek még illúziói voltak Amerika politikáját illetően, azt ki kell ábrándítsa az a tény, hogy (a Vietnamban »antibolsevista« háborút folytató) Amerika, úgyis mint a NATO fő erőssége, a szabad világ legfőbb őre, teljes diplomáciai támogatást adott a német kancellár vörös orientációjának.

A német irányváltozás múlt év augusztus 12-én a német—

orosz megnemtámadási szerződésben lépett a nyílt diplomácia útjára. Eszerint a németek *elismerik* a második világháborús vereségük által előállott határokat *véglegesnek,* az Odera—Neisse új keleti határvonalat kifejezetten, Kelet-Németország létét pedig hallgatólagosan, mondván, hogy a „felek érinthetetlennek tekintik a jelenlegi államhatárokat". Amit az oroszok akartak, elérték. Ami ellen a németek 25 évig tiltakoztak, azt most aláírták. Vagy talán fogalmazzunk szabatosabban: aláírta a német nép nevében Willy Brandt.

Érdemes elgondolkozni rajta: a politikai baloldal, amióta csak fellépett a francia forradalomban a történelem színpadára, nem szűnt meg szidalmazni, üldözni a koronás királyokat, amiatt hogy népeik sorsa felett önkényesen rendelkeznek. És most ennek a politikai baloldalnak a kreatúrája, egy senkiházi, Moszkvába repült és eladta nemcsak Nyugat-Németország, hanem Kelet-Németország és a lengyel-megszállta Németország népeit is, és amihez végleg nem lett volna joga, kilátásba helyezte a jaltai, potsdami diktátumok által vasfüggöny mögé nyomorított Közép-Európa — köztük Magyarország — hódoltsági állapotának garantálását is.

Szovjetoroszország és a két vörös Németország közt a magyar függetlenségre hosszú tél borul.

Ausztráliai Magyarság, 1971. március)

Fórum

Magyarországgal ezer érzelmi szál köt össze minket

Folyó év júniusi számunk két oldala a fenti cím alatt jelent meg és Ft. Galambos István r. k. magyar lelkész „Építő magyar oldal" című írását tartalmazta. Három témát fogott egybe ez az írás: a múlt év augusztusában Debrecenben megtartott ún. anyanyelvi konferenciát, és az ennek pozitívumaként, de az építő magyar oldal által létrehozott sydneyi Keresztény-Magyar Iskolát, végül a Bíró—Fenichel Emlékbizottságot. A cikk mindhárom témát böven kimerítette, ahhoz már nem kívánunk semmit hozzátenni. A Bíró—Fenichel Emlékbizottság részéről azonban *jogosan* kifogásolták a cikknek azt a megállapítását, hogy az „emigráció és a kommunista budapesti kormány közösen építsen és állítson síremléket a két tudós emlékének". A „jogosan" szóra még visszatérünk, de szeretnénk előbb választ adni egy kifejezett véleményre: hogyan írhatunk egyazon újságban az Emlékbizottság mellett, a következő számban ellene?

Amikor hét évvel ezelőtt elindítottuk ezt az újságot, körültekintő tanulmányozást végeztünk az újság hangja, iránya, tartalmi megoszlása, témaköre, stb. tekintetében. Elsősorban számolnunk kellett az olvasóközönség igényével, ízlésével, világnézetével, érdeklődési körével. Előttünk több újság megszűnt, mellettünk más újság is működik. Úgy éreztük, adva van mintegy 4—5 ezer magyar család Ausztráliában, akik keresztény erkölcsi felfogásuknak és nemzeti érzéseiknek megfelelő újságot szívesen olvasnának. De evvel a két fogalommal távolról sem határoztuk meg az olvasó igényét. A magyar újságolvasó rendkívül kényes, önzőn válogató, kritizáló, de kedvelt újságjához ragaszkodik, áldoz, s ha kell, harcol érte. Az emigrációs újság sokáig nem elégítette ki. Igaz, különös valami az, se nem újság, se nem folyóirat. Valahogy az otthoni lapok vasárnapi számaira emlékeztet. Híreket is közöl, de inkább csak beszámol fontos eseményekről, van benne egy kis politika, egy kis irodalom, történelmi tárca és humor is. Ilyen lap lebegett a szemünk előtt, csak ott a bökkenő, hogy — ha nem is számolunk a hírek válogatása, a politika, a történelem, stb iránti szemléletek különbözőségével — mindezeknek megfelelni legalább 12 oldal kell hetenként. Úgy hisszük, sikeresen óvakodtunk az egyízű írásművek tálalásától, mértéket tartottunk terjedelemben és nem erőltettük szűk körök nézeteit.

Ha végigtekintünk az emigrációs magyar újságok tartalmi összeállításán, két kategóriát majdnem élesen felállíthatunk. Európai újságjaink nívósak, folyóiratszerűek, hirdetéseik alig vannak, különböző politikai vagy irodalmi irányzatokat szolgálnak. Amerikai újságjaink terjedelmesek, cikkeik hígabbak, általánosabbak, hirdetésekben bővelkednek. Megegyeznek abban, hogy szerkesztőik, íróik igyekeznek szakmai tudásuk javát adni, de valahogy az az érzése az olvasónak, hogy az újság és az ő élete két külön pályán fut. Igaz, Európa nívós folyóirat-újságjai eljutnak a világ minden részébe, az amerikai magyar lapok magas példányszámokat adnak el, de vajmi keveset tudunk meg ezekből az olvasótáboruk életéről. Két dologban talán egyedülálló az *Ausztráliai Magyarság,* képes oldalaival és avval, hogy tartalmában igyekszik hű tükre lenni — méltóan nevéhez — az ausztráliai magyarság életének. Azon fáradozunk, hogy ebben az újságban fussanak össze gondjaink, örömünk, bánatunk, itt halmozódjanak fel közös szándékaink, egyéni értékeink, itt csapjanak össze nemes küzdelmeink, forrjanak ki cselekvő nézeteink, tárulljanak fel buzdító példáink és raktározódjanak el, talán az utókor okulására, velünk együtt világgá űzött eszméink.

Csak a jól végzett munka és a helyesnek vélt szándék öröme tölt el bennünket a mind gyakoribb segítő szándék felett, amikor olvasóink igyekeznek a lap tartalmát terjedelmét gyarapítani. Van aki hirdetést szerez, aki előfizetőket toboroz, aki riportképe-ket ajándékoz, aki mellékletekre áldoz. De érződik hatása e szé-pen együttdolgozó csoporton kívüli körökben is. A magyar mun-ka megbecsült tevékenység lett, a fényképeinken látható magyar népviselet új divattá vált, elnököket, főtitkárokat ma már kötéllel fogják, de az emigrációs munka minden területén találunk szorgalmas munkásokat. Az építő magyar oldal, Galambos atya kifejezése valóság, és mi, az újság szekértolói, annak egy kis részeként szeretnénk a nagy célok eszköze lenni.

Az igyekezet — hogy mindig kísérői legyünk az emigrációs törekvéseinknek, eseményeiről beszámoljunk, terveit meghirdessük, vagy másrészről ismertetést adjunk olyan törekvésekről is, melyek emigrációs érdekeink ellen dolgoznak — néhányszor komoly dilemma elé állít bennünket. Magyarországgal ezer érzelmi szál köt össze minket, és a magyar néppel, vagy otthon élő személyekkel a kapcsolat ellenségeink miatt megszűnt, vagy nagyon szűk térre korlátozódott. Az utóbbi évek fejleményei több lehetőséget nyitottak meg: ezrek látogatnak haza, ezrek jönnek hozzánk az országból. A megmérgezett politikai légkör bizalmatlanságot keltett magyar és magyar között és a fokozott óvatosság nagyon ajánlatos. A két véglet közt: a teljes elzárkózás (hogy még rokonainknak sem írunk levelet) és a bármilyen kapcsolat felvétele között folyik le minden kapcsolat és azok hasznossági vagy veszélyességi fokát nem egyformán ítéljük meg. Innét eredtek a bajok a tavalyi debreceni anyanyelvi konferencia körül is és pontosan ez szolgáltatott előesetet a mostani Bíró—Fenichel Emlékbizottság részére.

Mindannyian, akik valamiféle magyar dologgal foglalkozunk, gyakran állunk meg egy pillanatra tépelődni egy-egy útkeresz-

tződésnél. Események, helyzetek változnak és akik a jövő gondjait viselik, útkereső magyarok: bizakodók, gyanakvók, derűlátók, veszélyt sejtők. A magyar néppel való kapcsolat természetes igénye a debreceni kudarc után is fennáll. Ebből a debreceni micsodából végülis megerősödve jöttünk ki: ma biztosabbak vagyunk benne, mint egy évvel ezelőtt, hogy soraink ilyen sakkhúzásokkal nem bonthatók meg. Galambos atya, az „építő magyar oldal" iskolaépítője, élesen reagált az újsághírre, amelyben olyan ügyetlen mondat is szerepelt, hogy: „...aki magyarnak érzi magát minden megkötöttség nélkül...". De hibásnak tartjuk azt is, hogy a Bíró—Fenichel Emlékbizottság minden személynév megjelölés nélkül jelentette meg az újságban a közleményt. Sok kellemetlenséget és félreértést takarítottak volna meg, ha így kezdik: Mi alulírott személyek itt Ausztráliában szeretnénk emléket állítani két magyar tudósnak, stb, vagy például én, Szentirmay Gyula javaslom, hogy... — és aki úgy gondolja, hogy segítségükre tud lenni, csatlakozzon: leszünk ketten, tízen, ötvenen és megalakíthatjuk azt a szervezetet, ami szükséges a feladatok ellátására. Ebben az esetben mindenki tisztán láthatta volna, hogy itt egy közülünk való személy kezdeményezett valamit, amihez partnereket keres. Szentirmay Gyula személye, véleményünk szerint, biztosíték arra, hogy nem az emigráció és a budapesti kormány közös akciójáról van szó. Nekünk lehet közös akciónk a magyar néppel, itteni személyeknek otthoni személyekkel, itteni Emlékbizottságnak a Magyar Tudományos Akadémiával mindaddig, amíg az otthoni elnyomó rezsim abból nem igyekszik szélsőséges irányzata részére hasznot lefölözni.

A Bíró—Fenichel Emlékbizottság részéről jogosan kifogásolták a Fórum megállapítását, mert mindezideig semmi jel nem mutat arra, hogy a bolsevisták itt is készülnének valamire. Az Akadémiának remélhetőleg nem minden tevékenysége van ráállítva a párt érdekeire. Bizonyosak lehetünk benne, ha ennek mégis az ellenkezője derülne ki, a Bíró—Fenichel Emlékbizottság — melynek minden tagja itt él köztünk — azonnal lefújná az egész akciót. Ezért volna nagyon fontos, hogy ne szervezetek neve mögé bújva indítsunk jószándékú mozgalmat, mert bizalmat a mai világban csak ismert személyekbe tudunk helyezni. Csak helyeselni tudjuk Galambos atya felfigyelését — még ennek az ügynek az érdekében is — mert rámutatott a közlemény hiányosságaira, melyek miatt az olvasóban kételyek támadhatnak. Ugyanakkor helyet adunk a dolgok tisztázása érdekében jelen írásunknak mint ahogy az Emlékbizottság közleményét a lap múlt havi számában is közöltük.

Tiszteljük a különböző véleményeket és helyet adunk eltérő nézeteknek is, ha azok előmozdítják közös szándékaink körüli gondolataink tisztázását.

(Ausztráliai Magyarság, 1971. szeptember)

„Mindszenty nem szabad"

Az emigráns ember szabad ember,
és a szabadság ma kötelez!

Októberi számunk már nyomás alatt volt, amikor híre jött, hogy Magyarország hercegprímása, Mindszenty József, elhagyta az országot. Csupán a sydneyi kiadásunk első oldalára kerülhetett be a rövid hír. Azóta, mint ismeretes, híre jött, hogy római tartózkodása után Bécsben szándékozik letelepedni, ahol előreláthatólag a Pázmány Péter által 1623-ban alapított Pazmaneumban fogja eltölteni életének hátralévő éveit.

Mindszenty 79 éves, 79-ik prímása a magyar katolikus egyháznak. Vatikáni megérkezéséről római levelezőnk írja:

„Mindszenty kijövetele az olasz közéletben óriási port vert fel. A napilapok, hetilapok, a rádió és TV nagy anyagot szentelt az eseménynek és megható módon méltatta a bíboros nagyságát. Erősen támadták a Vatikánt, mert segédkezet nyújtott a kommunistáknak abban, hogy Mindszentyt Magyarország elhagyására kényszerítették — mert csak a pápa kimondott utasítására volt hajlandó kijönni. A hercegprímás inkább vállalta volna a börtönt, nem akart idegen földön, száműzetésben maghalni. Szomorú, hogy egy ilyen nagy embernek, még a saját egyháza sem adta meg ezt a lehetőséget."

„A bíboros október 2-án meglátogatta a Szent István Házat, ahol volt alkalmam személyesen látni őt. (A látogatásról számos fénykép is készült, következő számunkban közlünk belőle. — Szerk.) Korát meghazudtolóan jó karban van, végtelenül kedves és barátságos volt, de saját sorsáról nem beszélhet, mert ezt megtiltották neki. Nem fog Rómában maradni, előreláthatólag Bécsben telepszik le. Mindenesetre a közvélemény az ő pártján áll és mi magyarok különösen jól tudjuk, milyen baklövés volt kihozatni rendkívüli jelentőségűvé vált személyét. Az 56-os szabadságharc évfordulója közelében az esemény még inkább jelentőséget kapott és most legalább erre is emlékeznek azok is, akik talán már régen elfelejtették a magyar forradalmat. Róma utcáin hatalmas plakátok jelentek meg: MINDSZENTY NEM SZABAD! felírással és röpcédulák ezreit szórták szét hasonló szöveggel. A magyar emigrációt is nagyon letörte a dolog, hiszen jól ismerjük a kommunisták mesterkedéseit."

Az olasz lapok véleményét — amit római tudósítónk közöl itt velünk —, hogy Mindszentyt kényszerítették Magyarország elhagyására, megerősíti majd minden hír, ami azóta a napilapokban megjelent. Az a tény, hogy a hercegprímás még nem nyilatkozott egyetlen emigrációs újság részére sem, beleértve a Rómában megjelenő Katolikus Szemlét, vagy a Svájcban megjelenő Életünket — amit volt munkatársa és a prímási hivatal egykori titkára, dr. Vecsey Lajos szerkeszt —, arra utal, hogy a hírek szerinti megszólalási tilalom is fennáll.

Mindszentyt a Rákosi-féle bolsevista diktatúra koholt vádakkal — 1948 karácsonyán történt letartóztatása és elhurcolása után — életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte. Az azóta eltelt 23 év alatt a magyarországi kormányzatok egyike sem volt hajlandó a zavaros idők hazug és kegyetlen intézkedését felülvizsgálni, sőt 23 év után sem hajlandók kitöltöttnek nyilvánítani a büntetést. Az amerikai követség ajtaját a politikai rendőrség az utolsó napig is leste, hogy letartóztathassák, ha a kapun kilépne. Minthogy az amerikaiak történelmi botrány nélkül nem tehették meg — fokozódó szovjetbarát politikájuk mellett sem —, hogy kiszolgáltassák őt, hívatlan vendégüket kénytelenek voltak tűrni 15 éven át.

Több ízben olvastuk az újságokban, hogy Amerika „haladó" politikájának útjában áll Mindszenty bujtatása az ítéletet végrehajtani szándékozó hatóságok elől. A magyarországi kormány vetette fel először az ötletet: el kell távolítani az országból. Konszolidációs színezetű belpolitikájuknak ez jobban megfelelt volna, mint ha letartóztatnák, amint elhagyná a követség épületét. Emlékezünk rá, hogy hercegprímás urunk kétszer is kísérletet tett a követség elhagyására. Egyszer, még Kennedy elnök idejében, az akkori legátusi hivatalnokok zaklatásai és személyi dolgaiban való

turkálása miatt, másodszor pedig, amikor Amerika kormánya feltételek nélkül és kegyként elfogadta a teljes diplomáciai és követségi szinten való képviselet helyreállítását, mely a szovjet legázolás következtében 56-ban szűnt meg, a magyar szabadságharc közvetett külpolitikai vívmányaként.

A Mindszenty-ügyben az első kapcsolat a Vatikán és a magyarországi kormány között 1963 tavaszán jött létre. XXIII. János pápa a bécsi *König érseket* küldte Budapestre, akinek jó esélyei voltak közismert baloldali politikai kapcsolatai révén. Az újságok már világgá kürtölték a szenzációt, mikor Kőnig érsek lehangolva jelentette, hogy egyedül tért vissza, útja eredménytelen volt: Mindszenty még mindig Magyarország hercegprímásának tartja magát, és csak egy megoldást lát, azt hogy a kormány törölje a vádakat és ne akadályozza őt főpapi tevékenységében. Kijelentette: hajlandó megbocsátani mindenkinek, aki személye ellen vétett.

Egyenes beszéd volt ez, de nyugaton már új divat járta. „Makacs", — „engesztelhetetlen" — „nincs politikai érzéke" — „örülhetne, hogy futni engedik", — írták róla a nyugati lapok, szinte egyöntetűen, stílusuk szerint fogalmazott kifejezésekkel. Ez már a koegzisztencia ideje. A hit védelmét már nem helytállással, már nem a mártíromságot is vállaló őskeresztény szellemmel végzik, hanem alkuval, egyezkedéssel, dialógussal. Már Róma sem tekinti a magyar főpapot az egyetemes vallás bajnokának, természetesnek veszi az alku feltételei közt azt is, hogy kötelezze magát Mindszenty: nem beszél, nem ír soha a vele történtekről, a magyar keresztények üldöztetéséről. Mégis, János pápa még tudomásul vette a magyar főpap döntését és nem tett több kísérletet vele.

Utóda, *VI. Pál pápa*, mint ismeretes, tovább fejlesztette az új vatikáni politikát, amelynek során a vasfüggöny mögötti államokkal diplomáciai kapcsolatok jöttek létre. 1967-ben négy ízben járt Kőnig Mindszentynél, azóta meg talán csak ő tartja számon még hányszor látogatta meg, míg végre fáradozásait siker koronázta. Nyolc évig házalt a szerencsés Ausztria utazó-főpapja, míg végül is — ahogy a hírforrásokból tudjuk — VI. Pál pápa személyes kívánsága, vagy talán parancsa hozta meg a hihetetlen eredményt.

Hercegprímás urunk eltávozása pótolhatatlan veszteséget okozott a magyar tömegek hitbeli ellenállásának, mert elég volt az az egyetlen tény, hogy ő az országban rab, hite és magyarsága miatt üldözött — és a helytartók minden szabadság-kápráztató propagandája visszahullott a lelkekről. Az elmúlt tizenöt évben, ha valakit dolga a Szabadság tér felé vitt, annak eszébe jutott, hogy ott raboskodik Magyarország élő mártírja, a szabadság lábbal tiprásának élő bizonyítéka.

Magyarország prímása nem Róma hivatalnoka, akinek a pápa áthelyezési utasítást ad. A magyar püspökök és a bíboros is apostoli méltóságuknál fogva teljes jogú főpásztorok.

Rómában nagyot változott a világ 56 óta. Akkor XII. Piusz pápa hatszor nyilatkozott meg a magyar szabadságharc mellett: három enciklikát adott ki, rádióbeszédet tartott, üdvözölte a börtönből szabadult bíborost és még karácsonyi szózatát is a magyaroknak szentelte: „A magyar nép vére Istenhez kiált". Tizenöt év után, 1971 tavaszán, VI. Pál pápa fogadta a szovjet utazó ügynökét, Péter Jánost. Nem lehet vitás, hogy a bíboros sorsa itt dőlt el. XII. Piusz pápa annak idején kiközösítette az Egyházból a Mindszenty-per katolikus résztvevőit. VI. Pál pápa áldozatot hozott valamiféle megegyezésért, amelynek még nem látjuk történelmi értékét. Félünk, nem tudta, mit vett el a magyar néptől: félünk, nem ismeri a kommunisták szerződéseit. Pedig Románnak egy-két tapasztalata lehetne már: hosszú tárgyalások után 1964 szeptember 15-én részleges megállapodást írtak alá a Vatikánban a pesti megbízottak. Röviddel utána megint papokat börtönöztek. Csak naivság feltételezni, hogy a kommunistákkal megállapodásra juthat a Vatikán a magyar egyház jobb sorsára. 1969 őszén jelentette Kőnig érsek, hogy Mindszenty válasza így hangzott: „Csak pápai parancsra hagyom el Magyarországot, mert az ő parancsának mindenkor és feltétlenül engedelmeskedem".

Ha valóban a pápa parancsolta a magyar főpapnak az ország elhagyását, intézkedése politikai tájékozatlanságnak tűnik, mert a kommunista állam és a keresztény nép között nem a hercegprímás állt a normális élet útjába. A feszültséget a kommunisták egyházüldöző, ateista magatartása idézte elő és ezen az úton Mindszenty távozása fél győzelem az ő részükre, mert további támadásokra kedvezőbb hadállást biztosít.

„Tudnivaló volt róla azonkívül, hogy rendkívül makacs és nem hajlandó engedményekre" — írja az ausztráliai Magyar Élet 1971 október 16-i száma. Elfelejti a kioktató hangú cikkíró, hogy Mindszenty nem alkudozó kereskedő, és sem az ő egyéni becsülete, sem az ország és népe érdeke neki nem alku tárgya. Mire tegyen engedményt? A kereszténüldözés fokozására? Közjogi és egyházi méltóságából kirekesztett személyének az országból is eltávolítására? Az ő kezében már nem volt engedmény — ő volt az engedmény a Vatikán kezében. Most már csak kíváncsiak vagyunk, hol mutatkozik nyereség, távozásának ellenértéke?

A négy fal közé zárt Mindszenty ereje sohasem a fizikai valóságában jelentett veszélyt a bolsevistáknak, hanem az a magatartás, az az erkölcsi erő, amit az ő nevével tud kifejezni a mai magyar. Az emigráns ember szabad ember. És a szabadság ma kötelez. És ez a kötelezettség kell, hogy éreztesse velünk: Mindszenty József hercegprímás urunk közénk jött, és az a lelki veszteség, ami távozásával a magyar népet érte, a mi emigrációs magatartásunk gyarapodásában kell, hogy kárpótlását megtalálja.

A bekövetkezett esemény tudomásul vétele mellett szívünk egész melegével köszöntjük Hercegprímás Urunkat körünkben. Enyhítse száműzetésének keserű érzéseit, hogy az ő életművét, hitének és magyarságának elválaszthatatlan példáját a jövő magyarjai számára megőrizzük és jelenléte által hitünkben, reménynünkben, szeretetünkben gyarapodtunk.

(Ausztráliai Magyarság, 1971 november)

A Pazmaneum lakója

A sors reá mérte szeretett népe minden csapását: az otthoni magyar szenvedést is, az emigrációs magyar lelki fájdalmat is.

Hatmillió magyar katolikus főpapja, Mindszenty József hercegprímás, a magyar egyház tulajdonát képező Pazmaneum épületében, Bécsben kapott rangjához méltó elhelyezést. A budapesti bolsevisták főpapi működésében 23 éven át akadályozták, míg ez év szeptember 28-án sikerült az országból is eltávolítaniok.

Szeptember 28-án, kedden reggel fél kilenckor két bécsi diplomáciai rendszámtáblával ellátott autó állt meg az amerikai nagykövetség Szabadság tér 12. számú épülete előtt. Három magasrangú katolikus pap szállt ki belőlük: *Opili Rossi* érsek, bécsi pá-

pai nuncius, Msgr. *Giovanni Cheli,* a Szentszék külügyi hivatalának titkára és Msgr. *Zágon József,* a Szentszék püspöki kongregációjának titkára. Perceken belül kilépett a követség kapuján kísérőivel Mindszenty József esztergomi érsek, Magyarország bíboros hercegprímása. A kapuban némán kezet fogott *Alfred Puhan* amerikai nagykövettel, hátra sem tekintve beszállt az első kocsiba. Ahogy a többiek is beszálltak, egy fekete autó kanyarodott a sor elé, ugyanolyan kocsi zárta le a sort. Ávós tisztek és kormánytisztviselők ültek bennük, akik a határig kísérték a két külföldi Mercedest. A fogoly itt száműzött lett.

Nickelsdorfból egyenesen a Bécs melletti schwechati repülőtérre hajtottak, ahol már várt rájuk az Alitalia olasz repülőtársaság külön repülőgépe. A budapesti rádió csak délután 4 órakor közölte rendes műsorában az ötödik hírként, hogy: „...a Magyar Népköztársaság kormánya és a Szentszék közötti megállapodás alapján Mindszenty József bíboros ma végleg elhagyta Magyarország területét és Rómába utazott". A magyarországi hírszolgálati szervek csak mellékes hírként kezelték az eseményt, bár neve mellett bíborosi rangját feltüntették. A hivatalos lap szeptember 29-én jelentette, hogy korára és egészségi állapotára való tekintettel hátralévő büntetését elengedték.

Rómában Villot kardinális-államtitkár fogadta Mindszentyt és autón egyenesen a Vatikánba vitte. A pápa a Vatikán kerti bejáratánál, a San Giovanni toronynál várta, megölelte, majd a saját nyakából átadta neki a római püspöki keresztet és ujjára húzta az úgynevezett halászgyűrűt, a pápai hatalom jelképét. Lakóhelyül egy pompás palotát jelölt ki számára és másnap maga mellé vette ko-celebránsnak azon a szentmisén, amellyel a Sixtus kápolnában az éppen összeült harmadik világkonferenciát nyitotta meg.

Ez a püspöki zsinat minden bizonnyal újdonság és tanulság volt Mindszenty számára. Ezt az UNO-típusú összejövetelt VI. Pál pápa kezdeményezte. Első ülése 1967-ben, a második 1969-ben volt. 210 delegátus vett részt a jelenlegi harmadik tanácskozáson, melynek többsége latin-amerikai és színes püspök volt. a tanácskozás módja és tárgysorozata is hasonlóságot mutatott az UNO összejövetelekkel. A tárgysorozaton a szociális igazságtalanságok, az egyház radikálisabb ellenállása a kapitalizmussal szemben, a neo-kolonializmus, a fogamzásgátló szerek követelése, a cölibátus, a gazdag országok kizsákmányoló politikája, faji megkülönböztetés, Dél-Afrika és Rodézia fehér-politikája, vallásüldözés Brazíliában, egyes államok bevándorlási politikája, stb. — egyszóval csupa olyan kérdés, amely a fehér faj visszaszorítása, szaporodásának csökkentése érdekében, vagy a nyugati államok hatalmi helyzete ellen már évek óta egyre erősödő propaganda szólama a szélső-baloldalnak. Egyetlen szó panasz nem hangzott el a vasfüggöny mögötti népek helyzetéről, és nem befolyásolta őket az sem, hogy az üldözött egyház kitaszított bíborosa, mint szótlan vendég ült VI. Pál pápa jobbján a megnyitó ülésen. A püspöki szinóduson jelenlévő *Ijjas* kalocsai érsek sem talált panaszolni valót ebben a panaszoktól hangos gyülekezetben. Amikor a hercegprímás elutazott Rómából, már javában folytak a tárgyalások a Vatikánban a római követ, a Vatikán kelet-európai államtitkára és a kalocsai érsek között. Mindszenty bíboros ezekben a napokban jelentette ki, hogy Bécsben szándékozik letelepedni.

A magyar szabadságharc 15. évfordulóján, október 23-án hagyta el Rómát és repült Bécsbe, ahol a Pazmaneum második emeletén, a mindenkori magyar hercegprímásnak fenntartott lakrészt foglalta el. Váratlanul érkezhetett, mert kapkodva fogadták. Este 11 óra 10 perckor érkezett meg a repülőgép Bécsbe. Rómából való elutazását csak a gép felszállása után jelezték Bécsnek. Így Mindszentyt csak Zágon József prelátus fogadta. Rómából, a pápa szívélyes fogadtatásától eltekintve, talán csak annyi emléke maradt, hogy konzervatív és kommunista ellenes papok röpcédulák osztogatásával tüntettek a magyar kardinális mellett.

A Pazmaneum az osztrák főváros egyik legcsendesebb és legelőkelőbb negyedében van, a Boltzmanngasse-ban, ugyanott, ahol az Egyesült Államok bécsi nagykövetségének az épülete foglal helyet. Nevét Pázmány Péter esztergomi érsek és hercegprímástól vette, aki 1623-ban alapította a magyar papok felsőbbfokú nevelésére. A második világháború után a Pazmaneum Mindszenty személyes irányítása alatt állott és csak akkor helyezték a Vatikán vezetése alá, amikor Mindszenty elvesztette minden összeköttetését Béccsel. Azóta a Vatikán megbízásából Kőnig bécsi hercegérsek a Pazmaneum adminisztrátora. Ezt a tisztséget most állítólag újra Mindszentyre ruházzák.

Az Osservatore Romano szeptember 28-i számában így ír: „Mindszenty József bíboros megtartja magas tisztségét, amit a pápa ráruházott, amikor kinevezte esztergomi érseknek és Magyarország hercegprímásának". A kommunista kormányzat szemében Mindszenty az ítélet kihirdetésekor megszűnt Magyarország hercegprímása lenni. A primási szék így továbbra is betöltetlen marad, ami éppen nem szerencsés megoldás a Vatikán részéről. A Svájcban megjelenő *Basler Nachrichten* tudni véli, hogy *„Msgr. Agostino Casaroli,* a pápa első diplomatája óvatosan megkérdezte Mindszentyt: nem volna-e hajlandó lemondani a hivataláról. Ezzel a magyarországi felkelés szimbolikus figuráját véglegesen leértékelnék."

Október 22-én a bécsi *„Kathpress"* a hercegérsekség hivatalos kőnyomatosa a következőket jelentette Rómából: „VI. Pál pápának még az idén szándékában áll egy konzisztórium összehívása új kardinálisok kinevezésére, — mint rendszerint jól értesült körökben mondották. Híre jár továbbá, hogy a pápa többek között egy második magyar kardinálist akar kreálni."

A *Basler Nachtrichten* még azt is közli, hogy: „A pápa előzőleg (a budapesti kommunista kormánnyal való megállapodás előtt) igyekezett hozzájárulni a Magyarország és Vatikán között még mindig fennálló akadályok lebontásához, azáltal, hogy a békepapokra kimondott (XII. Pius) kiközösítést visszavonta.

A vatikáni tanácskozáson (Ijjas kalocsai érsek, a római magyar követ és Casaroli közt) a hírek szerint szóba került a budapesti pápai nunciatura (nagykövetség) újbóli megnyitása és Magyarország vatikáni követségének megnyitása, a püspökök Vatikánból történő kinevezése (természetesen a magyarországi helytartók ajánlólistája szerint), a működésükben akadályozott püspökök szabad működése és egyházmegyéjük kormányzása az állam beleszólása nélkül, a hitoktatás és ifjúságnevelés terén bizonyos könnyítések.

Elképzelhetjük, hogy ha mindez meg is valósul, a hatalom birtokosai különböző indokokkal kijátszhatják, vissza is vehetik. Nem ismerjük az érveket, amelyek Mindszenty bíborost elhatározásra bírták, de valószínű, hogy az egyházi élet könnyítése köztük volt. És ha a hír valóság, hogy Mindszenty nem írhat, nem nyilatkozhat politikai dolgokról, akkor ezeknek az engedményeknek a visszavonása állandó zsarolási eszköz a kommunisták kezében. A „semleges" Ausztriában neki is „semleges"-nek kell lennie. A Vatikán politikáját is a „semleges" szóval jelölik, amire *Alfrink* holland kardinális erélyesen kijelentette: „A semlegesség csak a hatalmon lévők és a gazdagok álláspontját erősíti." Mi emigránsok

hazzátehetjük: eddig azt hittük, hogy a vasfüggöny Ausztria és Magyarország határán van.

A Hamburgban megjelenő *Der Spiegel* így ír: „A magyar kardinális állami és egyházi érdekeknek esett áldozatul, és Magyarországon kívül is éppen úgy hallgatásra van ítélve, mint az Egyesült Államok budapesti nagykövetségén eltöltött idejében. Akkor csak Washingtonon keresztül levelezhetett." Az újság tudósítója elmondja, hogy Mindszenty „A zsarnokságról" cím alatt már megírta emlékiratait, de kevés kilátás van arra, hogy belátható időn belül nyilvánosságra hozzák. Az ok: annyi vádat tartalmaz a világ mérvadó és jelenleg is iránytadó politikusai ellen, hogy közzététele komoly bonyodalmakat okozna a világpolitikában.

Hírügynökségek többször említették amerikai követségi tartózkodásáról, hogy idejének jó részét írással tölti. 1960-ban olvastuk, hogy egy sárga fedelű füzetet már tele írt, ez emlékiratának első kötete, amelynek külföldi megjelentetése iránt érdeklődött. Természetesen a szigorú amerikai őrizet erre még szorosabb lett. A külvilágtól teljesen elzárták, minden levelét Washingtonba küldték, ott elolvasták, lefényképezték és csak azután küldték — ha küldték — a címzettnek.

Azóta a „hidegháború" megszűnt, a koegzisztenciából is kooperáció lett: a kelet—nyugati alkudozásokon még Krisztus palástjára is kockát vetettek.

„Szerettem volna hátralévő életemet annak a népnek körében letölteni, melyet annyira szeretek. De ez lehetetlen a felkavart indulatok és magasabb egyházi meggondolások miatt. Kész vagyok elhagyni szeretett hazámat, magamra veszem életem legnagyobb keresztjét, hogy száműzetésben folytassam imádkozó, vezeklő életemet" — írta keserű engedelmességgel a pápának Budapestről írt utolsó levelében.

Száműzetésre készült, nem emigrációra. Szemmel kísérte budapesti fogságából is a világ fejlődését, tisztában volt a húsz év előtti nyugati szólamok és a mai valóság közti különbséggel. A sors reá mérte szeretett népe minden csapását: az otthoni magyar szenvedést is, az emigrációs magyar lelki fájdalmat is.

(Ausztráliai Magyarság, 1971. december)

Újévi gondolatok (1972)

A kereszténység nemzetközi filozófiáját kiszorította a nemzetköziség keresztényellenes filozófiája.

Egy évvel ezelőtti írásomban aggodalommal tekintettem az 1971-es év elé. Aggályaim alapja akkor a keleten-nyugaton egyaránt összeszűkülő egyéni szabadság volt, amivel párhuzamosan a gépi materializmus koncentrált anyagi javain felnövekvő politikai hatalom a nemzetek puszta létét is veszélyezteti.

A most elmúlt esztendő, 1971, az emberiség történelmében sorsforduló volt. Amerika, Európa és Ázsia olyan események színtere lett, amelyek hosszú időre kihatnak. 1971 eseményei: a hidegháború kinyílvánított befejezése, Anglia belépése a Közös Piac országai közé, Kína ENSZ-tagsága nem jelentenek a politikában jártas megfigyelő részére irányváltozást, mégis, ennyi elhatározó jellegű változás egy rövid esztendő alatt még nem történt. A felsorolt események közül a hidegháború nyílvánosan kifejezett beszüntetése és Kínának a kétpólusú világ harmadik pólusaként való behozása új taktikára valló események. Csak egy dologban nem történt semmi és nem történhetik változás: mindez a *Nemzetközi Baloldal* programja szerint történik — és másképp nem is lehet, mert a nemzetközi politikában más politikai tényező már nincs.

Az internacionalizmust nem a baloldaliak találták ki. A keresztény internacionalizmus hosszú évszázadok alatt fejlődött és a történelem tanúsága szerint igyekezett is megvalósítani a népek közötti békés együttélést. A modern idők internacionalista irányzata a nemzetek megszüntetésére törekszik. A nemzetköziség fogalma nemzetellenességet jelent az utóbbi évszázad gyakorlatában. A kereszténység nemzetközi filozófiáját kiszorította a nemzetköziség keresztényellenes filozófiája.

Ezt a világot kereskedők irányítják. A feudalizmust a kommercializmus váltotta fel. A világ dolgai ma már mindenütt a kommercializmus kívánságai szerint történnek. Nemcsak nyugaton, az úgynevezett keleten is. Oroszország — monopol-kommercialista állam.

A feudalizmus még ismerte az Istent. Ha nem is volt a feudalizmus a keresztény testvériségnek ideális közege, ha ölték is egymást az örök ember született tulajdonságával az egyik és a másik táborban is Isten nevével képmutató ajkukon, a földművestársadalom hitt a feljebbvaló hatalomban, a termés, az állatállomány, a hadiszerencse, járvány és boldogulás égi irányítójában. A feudalizmus ábrázatán a teremtő Isten vonásai még fellelhetők. A kor gazdag—szegény, úr—szolga életrendjében szerepe van a szívnek, az alattvalókról való patriarkális gondoskodásnak. Szentéletű, jóságot gyakorló, igazságot osztó királyokról legendák élnek minden nép ajkán, erkölcsi normák közt nevelt vezető családok, keresztény testvériség elveit valló politikusok, a szó teljes értelmében vett lovagok nem tartoznak a ritkaságok közé.

A kommercializmus — bár viselhetné az istenes korszak elveit — más talajból hajtott ki. Eszményképe az anyagi javak koncentrálásán keresztül minden földi hatalom megszerzése. Az események természetes kifejlődését forradalmakkal előbbrehozni, a társadalmi piramis alsó rétegeivel a piszkos munkát elvégeztetni, új eszmékkel a tömegeknek irányt szabni a jellemzői az önző irányba terelt kapitalizmusnak. Olyan világ még nem volt, de egyhamar nem is lesz, ahol nem a gazdagok irányítanak.

A kapitalizmus is, a kommunizmus is álarcot visel: az előbbi mint demokrácia, az utóbbi mint szocializmus hirdeti magáról, hogy az állam a népért van, az állam maga a nép. A valóságban az állam azoké, akik az adott társadalomban a legkevesebb munkával a legnagyobb jólétet kapják a rendszertől. A nép nevében, vagy látszólagos hozzájárulásával hozott törvények a hatalom fontosságát vannak hivatva biztosítani. Kapitalizmus és szocializmus egymástól eltérő gazdasági rendszert megjelölő fogalmak. De a politikai kapitalizmus édes szülője a politikai szocializmusnak. Mégis, a fehér emberek országaiban már közel 100 éve verik be az emberek egymás fejét az egy materializmus két ellenpólusán. A nemzedékeken keresztül űzött társasjátéknak az alapja, mozgatója a 19. század undorító terméke: a pártember. Az országon belüli érdek és véleménykülönbségek természetes párt-kialakulása mellé nemzetközi szolidaritást megkövetelő pártok szervezkedtek, melyek már nem a haza üdvének ilyen vagy olyan módozatain különböztek, hanem a haza érdekének ellenében is egy-egy társadalmi réteg üdvét felkarolva, azt teljes egészében a nemzet egésze ellen izgatták. Sikerült ezáltal a társadalmi feszültséget osztályharcban állandósítani, mely végülis bolsevizmusba torkollik.

Petőfi nyilván tévedett, amikor elsikoltotta: — akasszátok fel a királyokat! A korai forradalmi liberalizmus népieskedő irányzata a népet szentnek, szépnek, jónak, az igazság mértékének nézte és minden rossz forrásaként az uralkodót és uszályhordozóit jelölte meg. Sok esetben nem is ok nélkül. Ám azóta egyre több országban került hatalomra a nép jelöltje, de valahogy a bajokból nemhogy kifogynának, hanem mintha azok még gyakoribbak, még kegyetlenebbek lennének.

A nemzetközi politikában tartósan élen maradni csak az a mozgalom tud, amely terveit a természetes fejlődés vonalába tudja állítani és terveihez erős népek politikai ambícióit nyeri meg. A Nemzetközi Baloldal sohasem téveszti szem elől ezeket a szempontokat. Élére állt a 19-ik században az ipari fejlődéssel várható társadalmi átalakulásnak, élére állt a nyugat-európai és amerikai kapitalizmusnak csakúgy, mint a munkásmozgalmaknak, élére állt a pánszláv törekvéseknek, amivel szétzúzta Közép-Európa történelmi rendjét, élére állt a „harmadik világ" (a színes népek) gyarmati sorból való felszabadulási vágyának és így áll most élére Európa egyesítésének. Mindezen törekvések mögött történelmi szükség, sérelmek orvoslása, gazdasági érdekek valóságos erői feszülnek és aki ezeknek irányt tud szabni, a világ urává válik.

A mi magyar tragédiánkat az hozta létre, hogy a szláv expanzió törekvése egybevágott a Nemzetközi Baloldal terveivel. Ez a magyarázata annak, hogy Trianon, amit nyugatról mértek ránk, oly halálosan kegyetlen volt és egyúttal oly halálpontosan megfelelt a 2. világháborút követő szláv előretörésnek is, hogy azon már módosítani sem kívánt. Magyarázat ez egyben arra is, miért írnak rólunk nyugaton annyi hazugságot és miért találunk nemzeti igazságunk említésekor süket fülekre.

A baloldal, mely 1848-ban a liberalizmus eszméi által a nemzeti öntudatot és a trikolórt adta a magyar népnek, a 20-ik században már csak nemzetellenes kombinációkban tudott megnyilatkozni. Különleges földrajzi helyzetünk hozta ezt: Közép-Európában az internacionalizmus pánszláv lovon ül. A szlávok területéhsége, dühödt nacionalizmusa, beteges imperializmusa oly világosan mutatkozott meg a trianoni országcsonkításban, és a hazai baloldalnak a szláv kapcsolatai oly nyílvánvalóak voltak az 1918—19-es eseményekben, hogy minden baloldali irányzat országáruló, muszkavezető, pánszláv vagy magyarellenes színezetet kapott a magyar tömegek szemében. Ezért nem lehet népszerű a baloldal Magyarországon, mely politikai és főleg irodalmi térhódítását csak a magyarországi nagytőke pénzével hajthatta végre a két háború közötti időben és csak orosz tankok árnyékában tud a politikai hatalomban maradni azóta is. Magyar vonatkozásban kétféle politikai, kétféle történelmi, kétféle irodalmi mérték van: egy baloldali és egy magyar.

A világsajtó, mint az év legörvendetesebb eseményét, hosszú méltatások keretében bejelentette, hogy 1971 augusztus 24-én megszűnt a hidegháború. A 2. világháború befejezésének legnagyobb botránya amerikai körökben az az árulás volt, amivel a háború végére a végkimerültség határán álló Szovjetoroszország Közép-Európa birtokába jutott. Csak kevésen múlott, hogy a jaltai titkos szerződést és az amerikai irányzatot nem vonták nyilvánosan felelősségre. A kettős játékot űző amerikai hadvezetés üzelmeinek leleplezése nyomán általános kívánság volt, hogy Amerika azonnal szorítsa Oroszországot Közép-Európa kiürítésére, ha kell fegyverrel is. Ekkor találták ki a hidegháborút, ahol csak szavakkal lőnek, ami Amerikának milliárdokba kerül és mégis „mindig az orosz bizonyul ügyesebbnek". Az orosz—amerikai „ellentétek" idején Amerika védelmébe vette mindazokat, amelyeket Oroszország esetleg lerohanhatott. A közvélemény megnyugodott, hogy „mégis történik valami". Az elnökök „antibolsevista" programmal kerülnek megválasztásra, szovjet kémeket lepleznek le és végeznek ki, gazdasági segélyt adnak számtalan államnak, hogy „ellenállhasson a kommunizmusnak", Koreában, Indokínában fegyveresen segítik az antikommunista kormányokat, katonai szövetségeket hoznak létre (NATO, SEATO, stb.), amelyek újabb dollárhalmok árán újabb megnyugvást hoznak Amerika népének. Közben az amerikai diplomácia jóvoltából Kína bolsevizálódik, a közép-európai nepidemokráciák megszilárdulnak, Kubában bolsevista támaszpont épül, bent az országban McCarthy és más aggodalmaskodók elhallgatnak a liberális sajtó pergőtüzében, az amerikaiak által felheccelt kelet-európai felkeléseket magukra hagyják, és amikor akad egy német kancellár, aki Nyugat-Németországot átviszi a keleti táborba, Amerika kijelenti, hogy vége a hidegháborúnak. Ha a hidegháború pozitív eredményeit felsoroljuk, a főbb pontok ezek: az orosz felerősödik és megszilárdítja hódításait, Kína bolsevizálódik és tartósan berendezkedik, bebizonyosodik, hogy a „semleges" államoknak adott amerikai pénz nem gátolta meg őket abban, hogy bolsevistává váljanak, s Amerika nem alkalmas a bolsevizmus megállítására, a bolsevizmus legyőzhetetlen, hiszen lám a világ legnagyobb hadereje belefulladt a vietnami darázsfészekbe. A bolsevista térhódítás ellen ezekután nyugaton már nincs katonai erő. A hidegháború a berlini blokád bizonyos enyhítését eredményező megegyezésért — nem egy tál, egy kiskanálnyi lencséért — került eladásra.

A világ 1945-től 1972-ig a New York—Moszkva tengelyben forgott. Két nagyhatalom, Amerika és Oroszország irányította a forgalmat. Ezalatt az irányítás alatt a Nemzetközi Baloldal a világ minden sarkába becipelte politikai bacilusait. Minden régi vagy új országnak a demokrata—szocialista, vagy kapitalista—kommunista váltórendszer szerint kellett állami életét berendeznie. Amelyik ettől eltér, az reakciós, nacionalista elhajló. Ázsia népei sokezer éves ősi kultúra hordozói. A műszaki civilizációban kifejlődött európai népekhez viszonyítva az ázsiaiak megmerevedtek, mozdulatlanokká váltak. Hogy késedelmüket behozzák, szolgai módon átveszik a nyugati civilizáció politikai berendezését. Így vált Japán kapitalistává, Kína kommunistává. Választhatnak a két út között, más szóval, ettől a két pólustól nem tudnak szabadulni. Ezentúl minden ázsiai nép felzaklatott indulata, politikai törekvése, vallási, faji, nyelvi, nemzeti felbuzdulása e két gyújtópontban talál tájékozódást — és válnak egyúttal egy világszisztéma részeseivé.

Új korszak kezdődik 1972-ben. Négy központ körül szerveződik a világ. A két nagyhatalom, Amerika és Oroszország mellé felzárkózik Kína és Európa.

Vörös Kínát az Egyesült Államok keleti politikája szülte 1949-ben. A vízfejű újszülöttre sokáig vigyázni kellett — Amerika 7-ik flottája őrizte Mao országának partvidékét Nemzeti Kína esetleges magánakciójával szemben. Csak jó 20 év elteltével sikerült a védőbúra alól napvilágra hozni. Kínában már kezdettől fogva két irányzat harcolt a hatalomért. Az egyiknek amerikai, a másiknak moszkvai kapcsolatai vannak. Moszkva azzal vádolja Mao CeTungot, hogy „kispolgári nacionalista". Tény, hogy Mao lerázta magáról az orosz gyámkodást. A kultúrforradalom Mao pozicióját tartósan megerősítette, és az agg főnök győztesen került ki a szeptemberi belső harcokból is, ami Mao pártja és hadserege közt folyt le. Lin Piao, az utódjelölt, nincs többé. Állítólag szökés közben, az orosz határon lőtték le. Amerika azonnal a hóna alá nyúlt az inga-

dozó Vörös Kínának. Nixon látogatásának előkészítése címén az amerikai külpoltika irányítója, dr. Kissinger, két ízben is Pekingben járt. Útját követően a nyugati kormányok hanyatt-homlok rohannak, szinte gombnyomásra, ennek a belső bajoktól rogyadozó gólemnek nemzetközi diplomáciai érvényesítésére.

Ahogy előbb-utóbb Kínával is számolni kellett, lassan Európa sem lesz mindenből mellőzhető. Minden jel arra mutat, hogy Európa (egyelőre Nyugat-Európa) politikai egyesítésére hamarosan sor kerül. Anglia belépésével felgyorsul a folyamat, melynek végső állomását a nemzeti államok teljes feladása jelenti. Közös pénz lesz, az államhatárok eltűnnek, illetve közigazgatási határokká szűkülnek.

Mind többet fogunk hallani ebben az évben az Európai Biztonsági Konferenciáról, mely véglegesíteni van hivatva az orosz-bolsevista állam hódításait. Kelet-Európa rendező hatalma még hosszú ideig Oroszország lesz.

Hozzá kell szoknunk, hogy nem olyan események várhatók, amiket alkalmasnak tartunk a trianoni zsákutcából való kijutásra. Az a politikai szándék, amely 1914-ben lángbaborította Európát, a két világháború következtében minden eszköznek a birtokába jutott ahhoz, hogy Európát saját céljai szerint átrendezze. Ennek az átrendezésnek az ideje a jelek szerint ebben az esztendőben jön el. Felszabadulás, revízió, magyar vonatkozásban nem lesz. Sokkal valószínűbb, hogy a nyugati federáció sikere nyomán Közép-Európa nemzeteit is közös igazgatás alá tömörítik. A Balkán-federáció terveiről nyugati és jugoszláv lapokban is olvashatunk már.

1972 nagy események esztendeje lesz.

(Ausztráliai Magyarság, 1972. január)

Veszélyben a magyar Szent Korona

Becsületes magyar embernek a Korona nem alku tárgya

Az utóbbi hónapokban ismét sok szó esik amerikai politikai körökben a Szent Koronának a magyarországi bolsevista kormány kezére adásáról. Egyre nyilvánvalóbb, hogy az új amerikai politika — amely a koegzisztenciás állapotból 1971-ben a nyílt kollaborációs állapotba jutván eredményezte Mindszenty hercegprímás eltávolítását — következő aktusa a Szent Korona kiadatása lesz.

Az Egyesült Államok új keleti politikája egyre aggasztóbb terveket vet fel magyar vonatkozásban is. Amerikai szovjetbarát körök egy idő óta hangoztatják, hogy az amerikai—magyar diplomáciai kapcsolatok megjavulásának több akadálya van. Az első ilyen akadályként emlegették Mindszenty bíborosnak az amerikai követségen való tartózkodását. A második a Szent Korona ügye, a harmadik pedig a két állam közötti adósságok rendezése. Ez utóbbi Amerikának pénzt jelent, mert a magyar adósság jóval meghaladja a számbavehető ellentételeket. Mindezek feltételei a „gazdasági hídverésnek" és a diplomáciai kapcsolatok megerősödésének.

A Szent Korona a 2. világháború után amerikai őrizetbe került azzal a kinyilvánított szándékkal, hogy azt csak a szabad Magyarország egy független magyar kormányának adják ki.

Az elmúlt év utolsó hónapjaiban felelősségteljes amerikai politikusok egész sora szólalt fel a Kongresszus mindkét házában. Nyíltan feltárták a State Department és a Fehér Ház szándékát, hogy a magyar Szent Koronát 26 éves őrizet után a kommunista pártkormány kezei közé akarják juttatni, abból a politikai és gazdasági célból, hogy az USA és a kommunista pártkormányzat között a kapcsolatok „normalizálódjanak" és egyben Moszkvának — még Nixon látogatása előtt — „kollaborációs" gesztust szolgáltassanak.

Az elhangzott interpellációk mind elítélték a Szent Korona kiszolgáltatását, és egyúttal megjelölték a tervek kiagyalóját is: az új keleti politika irányítóját, dr. Henry Kissingert, akit — nagy befolyása miatt — Nixon Rasputyin-jának neveznek. Nagyon kérdéses természetesen, hogy csupán befolyásról van-e szó, bár tény, hogy az Egyesült Államok minden antibolsevistája Nixonra szavazott, de az is igaz, hogy a hatalomra kerülve szinte törvényszerű, hogy a választási kampány szózatait az elnök felejti el leghamarabb. Jellemző a svájci „Weltwoche" megállapítása: „Szinte csodálatos, hogy a két férfi, aki származását, temperamentumát és képzettségét tekintve annyira különböző, az elnök, a kaliforniai kvéker, és tanácsadója, a bajorországi zsidó, ilyen tökéletesen egyetért a jövő világpolitikai terveit illetően". Bárhogy álljon is a dolog, egyezik-e a véleményük, vagy befolyás alatt áll az elnök, tény, hogy Amerika külpolitikáját Henry Kissinger irányítja. Ő biztatta és indította Willy Brandtot is a moszkvai útra, és ő készítette elő Nixon pekingi és moszkvai látogatását, melyek előkészületei teremtették meg Vörös Kína ENSZ-tagsága feltételeit .

Lehet, hogy e cikk írója egyedül áll az emigrációban azzal a véleményével, hogy ha Amerikában továbbra is így fejlődnek a dolgok — értve alatta a hivatalos politika szélsőséges balratolódását — előbb-utóbb Amerika földjén polgárháborús állapotok lehetnek, mely körülmények között Amerika esetleg nem lesz többé alkalmas és biztonságos őrzője a Szent Koronának. Korábban már többen felvetették az ötletet: a Korona őrzését a Vatikánra kellene bízni. Sajnos az utóbbi idők fejleményei és a Vatikán sze-repe Mindszenty eltávolításában nagyon kérdésessé teszi, hogy Róma vállalna-e ilyen feladatot? Ismeretes, hogy a Vatikán és a budapesti kormányzat közötti megállapodás pontosan megszabja a bíboros jogait és a kifejezett tilalmat politikai megnyilatkozásra és az országba való visszatérésre. Az egyház életében talán először fordul elő, hogy tilalmakat állít egy főpapja működése elé.

A Korona vatikáni őrzése már csak azért sem jöhet számításba, mert Amerika külpolitikájának irányítói politikai eszköznek szánják, nem csupán őrzésétől akarnak megszabadulni.

A magyar Szent Korona a magyar nép tulajdona, helye az ország fővárosában van, biztonságáért, őrizetéért a mindenkori magyar kormány felelős. Amikor a Korona elhagyta az országot, őrzői esküjükhöz híven cselekedtek, az 1944-es orosz invázió veszedelmei elől mentették ki és adták át a győztes Amerika hadseregének megőrzésre. Amerika abban az időben elkötelezte magát Kelet-Európa, benne Magyarország felszabadítására. Amerika politikája ettől az ígérettől fokozatosan eltávolodott. Őszinte sohasem volt, ezt 1956 eseményei bizonyítják. Az 1944—45-ös orosz invázió nem múlt el, az orosz csapatok azóta is, a nemzetközi joggal ellentétben is, Magyarországon tartózkodnak. Magyarországnak szabadon választott kormánya nincs, a pártkormány az oroszok árnyékában került az országba és létének egyetlen alapja az orosz katonai megszállás. Ennélfogva a magyar Szent Korona hazatérésének mind jogi alapja mind biztonságának feltételei még ma is hiányoznak.

A Szent Korona amerikai tartózkodásának 26 esztendeje túl hosszú idő ahhoz, hogy egy, végeredményben volt ellenséges hatalom — mely kezdetben valóban hadizsákmánynak tekintette a Szent Koronát — önkényesen ismeretlen helyen tárolja egy távoli népnek e szent ereklyéjét. Amerikának már régen keresni kellett volna valamilyen megoldást, hogy a Korona iránti felelősségét megossza. Becsületes magyar embernek a Korona nem alku tárgya, nem politikai eszköz, és azonnal tiltakozik, ha mások, idegenek azzá teszik. Amerika először is egyet mulasztott el: nem gondoskodott a magyar koronaőr métóságáról, nem vett fel magyarokat is a koronaőrzés munkakörébe. Eltávolította az ország törvényes rendelkezése folytán kinevezett koronaőröket, és semmiféle magyar intézményt nem fogadott el a magyar nép iránt kinyilvánítható jogfolytonosság biztosítására. Aggodalmunkat a hadizsákmányként kezelés ténye mellett csak az enyhítette egy ideig, hogy Amerika nagy hangon hirdette országunk felszabadítását. Ma már tudjuk, hogy mindez csak időnyerő taktikázás volt a bolsevizmus megszilárdítása érdekében. Ma már csak egy vágya lehet minden magyarnak: olyan helyen tudni a Koronát, ahol megmarad a magyar nép számára az előttünk álló további évezredekig.

(Ausztráliai Magyarság, 1972 január)

Kína és turáni álmaink

Elöljáróban két levél:

„Kedves Endre barátom!

Lapod novemberi számában, amikor olvastam, hogy a Captive Nations Council tüntetést akar rendezni a canberrai szövetségi parlament előtt Taiwan, egy teljesen jelentéktelen, alig 13 885 négyzetkilométernyi területet jelentő szigetecske érdekében, amely 26 éven keresztül bitorolta a Kínai Népköztársaság helyét az ENSZ-ben, először azt hittem, hogy viccről van csak szó — hiszen komoly magyar egyének ilyen tüntetésen nem hittem volna, hogy részt fognak venni.

Ha van még remény a szabadulásunkra, az csak Keleten lehet, mert a nap keleten kel fel, és a mi napunk is csak keleten kel fel, mert még soha olyan nem fordult elő, hogy a nap nyugaton kelt volna fel: még akkor sem történik ez meg, ha a római Szentszék, vagy az Egyesült Államok kardoskodnak mellette.

Ha van még remény a magyar feltámadásra, akkor azt csak a turáni testvéreinktől várhatjuk, akik a mi ellenségeinknek az ellenségei. Itt szó sincs kommunizmusról, mert kit is érdekel, hogy a hatalmas, ötezer éves szakadatlan önállósággal fennálló kínai testvéreink milyen életformát választottak és milyen államformában akarnak élni. Ez szigorúan az ő belügyük és ezen sem a te lapod, sem pedig a politikai analfabéták változtatni nem tudnak.

Ha lesz egyszer magyar feltámadás, amiben mi rendületlenül bízunk, azt csak Kína, nem Taiwan — ismétlem — csak a Kínai Birodalom segítheti elő, tehát aki ma ez ellen a hatalmas államszervezet ellen beszél, azt nyugodtan a magyar ügy árulójának lehet mondani, mert nekünk nem támadni, hanem kérni kell ezt a hatalmas kínai testvért, hogy nemzetünket karolja fel és legyen nemzetünk igazi védelmezője és pátrónusa. Kína sohasem fogja Magyarország területi épségét veszélyeztetni.

(Aláírás)"

„Kedves Csapó Úr!

Elnézést a következőkért: ha a térképet megnézzük, akkor láthatjuk, hogy Ausztrália és Új-Zéland Ázsia függvénye és nem Európáé. Tehát nem ártana, ha az A. M. többet foglalkozna vele úgyis, mint az ázsiai turáni népekkel. Elsősorban Japánnal és Pakisztánnal, azután pedig Kínával. Kínára szinte ráragad, rácsimpaszkodik ma Románia, Jugoszlávia és különösen Ausztria; mi magyarok onnan is lemaradunk saját ... miatt.

Mi értelme volt Nemzeti Kína mellett tüntetni ma, amikor belülről már az USA kormánya is — csak a módszert keresi! — lemondott róla?

Miért toljuk mi hátrafelé a szekeret? Az egész világnak jó ma a Nagy Kína, az összes európai szomszédainknak, csak a magyaroknak nem. Micsoda rövidlátás — vagy talán más — ez?

Magyarország Amerika részéről sohasem fog felszabadulni, Amerika napról-napra gyengül. Mire és kire várunk, vagy számítunk?

(Aláírás.)"

... és az érem másik oldala

Kína a világ érdeklődésének homlokterében áll. Nyolcszáz milliós lakosságával, titokzatos elzárkózásával remények, tervek, félelmek, vagy üzleti számítás tárgya. Talán az lenne furcsa, ha valamilyen formában is, a magyar emigráció nem számolna vele. A kínai diplomácia jelentős tényező a Balkánon, és jelenléte bizonyos szovjetellenes magatartást tanúsít. Mi tagadás, igen jól esne nekünk magyaroknak, ha a kínai sárkány belemarna az orosz medve farába, ott a Távolkeleten... A vágyak néhány emigrációs újságban még konkrét formát is öltenek, a nyugati világ hosszúhajú anarchistáinak Mao-kultusza mellé a nemzeti emigráció Kína iránti szimpátiái is megnyilatkoznak.

A fent idézett két levél tanú arra, hogy a rendet és fegyelmet sugárzó kínai plakátok hatásosak antibolsevista magyar körökben is. Az elv az, hogy a 800 milliós nép, bármilyen zászló alatt is, csak kínai tud lenni. Ez nem is hangzik valószínűtlennek. Ehhez már csak tágítani kell a turáni származási elméleten olyan mértékben, hogy a kínaiak is belül legyenek — és akkor lássuk, hogy ki mer kikezdeni velünk? Ez a rokonság-elmélet sem egészen emigrációs találmány. A koreai háború idején Magyarországon szimpátia megnyilatkozást, munka- és pénzfelajánlást csikartak ki az észak-koreai „testvér-nép" részére. (Természetesen a délkoreaiak nem számítottak testvérnépnek, mint ahogy a taiwaniak sem, amint a fenti levelekből is láthatjuk).

Ez az írás nem kíván befolyásolni senkit sem abban, hogy miként képzeli el Magyarország felszabadítását, avagy kiket tart rokonának. Egy rövid cikkben erre nem is lehetne vállalkozni. Azt azonban még akkor is figyelembe lehet venni, ha Magyarország felszabadításának már csak a kínai megoldása látszik is valószínűnek, hogy a myolcszáz milliós nép egy teljesen központosított államvezetés diktatúrája alatt él, néhány ember korlátlan hatalma alatt, és minden attól függ, hogy ez a néhány ember milyen szolgálati viszonyban áll a bolsevizmus nemzetközi irányítóival. A Kínai Népköztársaság, mint minden más kommunista állam, műállam, amely egy hosszú háború mindent felforgató küzdelmeiből jött létre a régi állapot következetes lerombolása által. Akik ezt az államot létrehozták, aligha mondanak le könnyen annak irányításáról. Kínáról a legvadabb mende-mondák látnak napvilágot a

nyugati sajtóban, mint például az is, hogy a kínai nép maga választotta a kommunizmust. Jelen cikkünkben — ha csak dióhéjban is — felidézzük, megfelelő forrásmunkákból, a Kínai Népköztársaság eredetét.

Alfred Kohlberg, amerikai üzletember, 1943-ban tett távolkeleti utazása alkalmával érdekesnek találta, hogy a távolkeleti ügyekkel foglalkozó *Chang Kai-shek* oldalán álló amerikai folyóiratok Kína jövőjét illető elképzelései meglepő hasonlatosságot mutattak a helyi kommunista propaganda lapok elképzeléseivel. A hasonlatosság okait kutatva, a *The Institute of Pacific Relations* nevű szervezet alaposabb tanulmányozása folyamán rájött arra, hogy ez az intézet kommunisták irányítása alatt áll. Később az intézettel kapcsolatos kongresszusi vizsgálat igazolta Kohlberg feltevését — az I.P.R. 1935 óta teljesen kommunista irányítás alatt állt. Az intézet feje, *Freddie Field*, 1937-ben alapította az *Amerasia* nevű folyóiratot, melynek irányítói *Owen Lattimore* és *T. A. Bisson* voltak. 1945 június 6-án az F. B. I. az Amerasia irodájában házkutatást tartott és 1800 állami okmányt találtak meg, amit a letartóztatott *Philip J. Jaffe* és *Kate Louise Mitchell* loptak el a levéltárból. Az Institute of Pacific Relations közel félmillió dolláros támogatást kapott a *Rockefeller Foundation*-tól, még azután is, hogy kommunista kapcsolatai nyilvánosságra kerültek.

Az amerika State Department a keleti ügyek politikai szakértőit az I.P.R. kebeléből toborozta. Ők szabták meg a hivatalos amerikai politika irányát, s az ő elképzeléseik szerint kapta a kínai területen működő amerikai hadsereg is az utasításokat. A Rockefeller Alapítvány millióiból és természetesen később államköltségen, ezek a távolkeleti szakértők nemcsak állami titkot képező jelentéseket küldtek haza, hanem szakkönyveket jelentettek meg és minden hírforrást, folyóiratot ők láttak el információval. Amerika közvéleménye előtt a Mao-bolsevisták mint jámbor és széplelkű agrár-reformerek jelentek meg. De még *John Foster Dulles* is Thomas Jeffersonhoz hasonlította Mao Tse Tung-ot.

Katonai vonalon sem volt jobb a helyzet. A kínai főhadiszálláson a State Department részéről *John Paton Davies* volt a politikai tanácsadó, aki, mint régi jó barátja *General Joseph W. Stillwell*, együtt dolgozott Csang Kai-sek főhadiszállásán Mao érdekében. General Stillwell (aki Vinegar Joe néven volt ismeretes) *Marshall tábornok* protezsáltja volt és mint Kína legfőbb katonai parancsnoka, 1944 tavaszán missziót küldött Mao táborába, Yennan-ba. Csang hiába panaszkodott Washingtonban, hogy Vinegar Joe Mao kezére játszik mindent, Marshall tábornok, Roosevelt bizalmasa, elhárította a készülő bajt barátja felől. Végülis — de már Truman idejében — erős politikai nyomásra General Stillwellt leváltották.

Utóda, a kitűnő katona *General Albert Wedemeyer*, kimerítő riportban számolt be elődje üzelmeiről, rendbeszedte a kínai csapatokat, és a közben oroszok által megszállt (Jaltában nekik ígért) Mandzsúriát kivéve, tiszta helyzetet teremtett Csang részére Kínában. A moszkvaiak által támogatott vörös kínaiak ekkor mentek át gerilla háborúba a nemzeti kínaiak ellen. Ebben az időben (1945 október) Csang Kai-sek még jól állt ahhoz, hogy kiverje a vörösöket. Harminckilenc amerikai kiképzésű hadosztálya volt, jó felszereléssel. General Wedemeyer jelentette Washingtonba, hogy „a lázadók leveréséhez Csang központi kormányának aránylag kevés segítség is elegendő". Novemberben Wedemeyert Washingtonba rendelték. Truman üzenetét (aki Marshall és Acheson teljes befolyása alatt állt) rövid pontokban így adta át Csang Kai-seknek Wedemeyer:

„a. The President wanted me to convey his greetings.

b. He was well satisfied with the accomplishments of this theater.

c. He emphasised the necessity of the early withdrawal of American Army, Navy and Air Forces from China, stating the pressure on this point, the withdrawal of American personnel from China, is strong."

A kocka el volt vetve. A State Department megtiltotta tábornokának, hogy a „kínai belügyekbe" beavatkozzék, hogy segítségére legyen a központi kormánynak a lázadókkal szemben. Az utasítás további részeit Marshall adta meg: ha Csang folytatja a felkelők üldözését, minden segítséget felfüggesztünk, követeljük (we demand) a kínai egység létrehozását a kommunistáknak a kormányba való beépítése által. (Így néz ki a „kínai belügyekbe való be nem avatkozás"!) Wedemeyer tábornok az utasítást a Chief of Staff-tól (hadseregfőparancsnokság) kapta.

Utasították továbbá Csang Kai-seket, hogy a jaltai megállapodás értelmében az oroszokkal szerződést írjon alá Mandzsúria átadásáról. (Ezt kapták az oroszok a japán elleni hadüzenetért — a kínaiak területéből.) Az utasítás további pontjai: Amerika katonai segítsége azonnal megszűnik, ha olyan kormány részére használják fel, amely nem fogadható el az Egyesült Államok részéről, vagy ha polgárháborúban kerülnek felhasználásra; továbbá „egyesült kormányzat" létesítése előfeltétel bármiféle további amerikai segítséghez.

Ez volt a mű kezdete és közel 30 év után Kína bolsevizálói — most már megszabadulva Wedemeyer, McArthur és Walker típusú tábornokaitól és a Senator McCarthy-féle politikusoktól — a könnyen felejtő világ ámulatára felfedezik, hogy Vörös Kína nagyhatalom, az ENSZ-ben a helye és részt kell adni neki a világ további átalakításában. Az orosz étvágy kielégítése után most már a kínai étvágy kielégítése következik. A távolkeleti uradalom intézői jelentik kenyéradó gazdáiknak, hogy a feladatot teljesítették — 25 éven át konszolidálták a bolsevista uralmat Kína felett.

Csak azt látnám, könyörgöm, hová illenek itt be a turáni álmok?

(Ausztráliai Magyarság, 1972. január)

Hitünk magyarságunk

A mi kereszténységünk magyar világképben bontakozott ki, és a mi magyar világunkkal közömbös kereszténység idegen nekünk.

Nem teszünk írásjelet e két szó közé. A kettő egy, ezer év óta, és elválaszthatatlan. Egy volt e két fogalom az orosz megszállás előtti szabad hazában, sorsunk is egy lett a keresztény magyar állam összeomlása után. *Hitünk magyarságunk* még drágább előttünk hazánk elvesztése után.

Amerikában a második-harmadik generációs magyar szigetek az egyházközségi keretekben tudtak csak fennmaradni. A saját templom és a hozzá tartozó iskola-kultúrház, a magyar ferencesek által már 76 éve fenntartott magyar hetilap és számtalan időszaki újság, protestáns vonalon püspökségek önkormányzatában igazgatott református és evangélikus egyházközségek és sok milliós

vagyonú biztosító egyletek fenntartották a generációkon átívelő folytonosságot, mely a kétnyelvű állapoton át, talán a magyar nyelv idővel való elveszítése után is, együtt tartja ezeket a „magyar ábrázatú" keresztény egyházközségeket.

Hasonló fejlődés Ausztráliában elképzelhetetlen, legalábbis katolikus vonalon. Sydneyben már kezdettől fogva tapasztalunk nemzeti keretben szervezett egyházközségi jellegű különállásunkkal szemben bizonyos türelmetlenséget az ausztrál egyházi hatóságok részéről. A türelmetlenség abból az elgondolásból származik, hogy mi itt Ausztráliában vagyunk, és minél előbb — kezünket-lábunkat kitörve — igyekezzünk fairdinkum ájris katolikussá lenni. Magyar pap, magyar egyházi társulat oly nehézségekkel találja magát szemben, amiket leküzdeni, vagy áthidalni lehetetlen anélkül, hogy az utasítások vagy a lelkiismeret valamelyike meg ne rövidüljön. A cél nyilvánvalóan az, hogy menjen mindenki a lakásához legközelebb eső templomba.

Tulajdonképpen hivatalosan elismert katolikus magyar egyházközség sincs olyan értelemben, mint ahogy van Sydneyben a maroknyi evangélikus magyarságnak elismert, önkormányzati jogokkal működő magyar-evangélikus egyházközsége. Templomunk sem lehet, mint például van az ukrán görög-katolikusoknak, akik saját püspökségük révén nincsenek alávatve a helyi (katolikus) püspökség beolvasztó szándékának. A 400 éves múltra visszatekintő ukrán katolikus egyházat az oroszok megszüntették. Az ukrán emigránsok szervezett akarata kiharcolta a területen-kívüli ukrán püspökség intézményét. Mi magyar katolikusok, számszerint is többen, nem tettünk még arra sem kísérletet, hogy Magyarország külföldre száműzött hercegprímása valamiféle emigrációs papi testület intézményes vezetőjeként legalább a külföldi magyr katolikusok aktív főpapja lehessen.

*

Helyi vonatkozású írásunkba egy külföldi magyar újságból teszünk ide egy kis kiragadott részt a következő csillag-írásjelig. (*Kanadai Magyarság* 1972 január 15, *Oláh György*: „Pásztor maradjon a nyájánál").

Az Egyház fellegvárában, Itáliában, ahol ötvenmillió katolikusnak keresztelt olasz hallgathatja folyton a pápának az ő anyanyelvükön elhangzó szózatait, a szabad világ leghatalmasabb kommunista pártja alakult ki. Ugyanakkor Franciaországban is, ahol a lakosságnak legalább nyolcvankét százalékát jegyzik be katolikusnak, mintegy negyvenkét-negyvenhárom millió lelket, szintén a Kreml irányítására hallgató kommunisták pártja növekedett fel az ország második legnagyobb politikai szervezetévé. És ha Willy Brandtnak Nobel-díjjal jutalmazott erőfeszítése sikerül, és Nyugat-Németország is átáll a keleti vörös tömbhöz, a marxizmus legkülömb német versenytársának, Adenauer rajnai szociális katolicizmusának is le kell szerelni. Elbújni a föld alá megint, mint a hitlerizmus utolsó korszakában. Latin-Amerikában pedig, ahol a kétszázhúszmilliót számláló katolikusok egy része ma is a középkori spanyol katolicizmus fanatizmusában és indó-néger vallási babonákban él, egy olyan hegyomlás indult meg, amire legjellemzőbb, hogy Cordobában a keresztény demokrata vezetők az uruguayi választások előestéjén üdvözlő sürgönyt küldtek az Uruguayi Népfrontnak. A sürgönyben jelentették az új kommunista fedőszervnek, hogy imádkoznak győzelméért. Chilében, amikor Fidel Castro ottjárt, papok és apácák ajánlották fel kétkezük munkáját a kubai cukornádszürethez, melynek sikerétől függ a tíz év óta válságban vergődő kubai »szocialista építés«. A Kreml latinamerikai helytartója, Marx, Lenin és Mao legbuzgóbb igehirdetője úgy meggyőzte őket, hogy a habanai érsek és az egyház csak ővele tart, hogy máris indulni akartak Kubába rohammunkára, az ottani »krisztusi szocializmus« megsegítésére...

Nem kell képzelőerő hozzá, ha így mennek a dolgok, hogy lelki szemeinkkel egész csomó színkatolikus dél-amerikai köztársaság címerében a jakobinus jelvények mellett a sarló-kalapácsot lássuk. Ha ez a hegyomlás nem áll meg, a világ 614 millió katolikusának nagyobbik fele egy-kettőre vörös diktatúrákat fog szolgálni a világbéke, a népek szabadsága és a demokrácia nevében.

Az itteni békepapok — most láttam őket egy száznegyven tagú gyűlésükön — ingujjra vetkezve gitároznak, templomokat szállnak meg, püspökeiket pellengérezik ki mint a »nép reakciós ellenségeit«. Ókeresztényeknek vallják magukat. Közben persze nem a dragok, szex-orgiák, istentelenségek elfajulása, a fiatalkorú bűnözés és bombamerényletek ellen hirdetnek keresztes-hadjáratot. Sőt.

Budapesten a három éve ülésezett Második Vallásszociológiai Világkongresszus Lenin arcképe és a sarló-kalapács jelvénye alatt kimondta: az öntudatos leninista marxizmusnak ma együtt kell működnie a »haladó« keresztényekkel. Ezek a »haladó« (a marxizmussal egyre szorosabban együtthaladó) keresztények szaporodnak itt is most oszlással. Ők hirdetik, nincs többé szükség passzív mártírumra! Jézus Evangéliumát »aktualizálni« kell. Sőt »aktivizálni«. —*Adjad meg a Cézárnak ami Cézáré, és Istennek ami Istené* — evangéliumi példázatának is csak az első része érvényes most szerintük. A vörös Cézároknak mindent meg kell most adni. Az Isten most várhat irgalmával, megbocsátásával, míg bomba, fegyver, partizánharc meg nem dönti a reakciós kapitalista világrendet..."

Mi itt a béke, nyugalom, építés szigetén alig hisszük a dél-amerikai magyar újságíró szavait. De Írország példája (ha arra gondolnánk, hogy itt ilyesmi nem létezhetik) intő példa az ausztrál egyházi hatóságoknak is, hiszen tudjuk jól: az IRA fegyvereit a vasfüggöny mögötti Csehszlovákia szállítja — amerikai dollárért. Úgy talán mégis jó lenne megbecsülni egy ősi nemzet ideszakadt fiaiban a ragaszkodást a régi formákhoz, amelyek gyökerei a magyar múlt mély vizeiből táplálkoznak. A mi kereszténységünk magyar világképben bontakozott ki, és a mi magyar világunkkal közömbös kereszténység idegen nekünk.

A magyar nép nem az utóbbi 50—100 évben terelődött egybe, hitének történelmi emlékezete sem ilyen fiatal. Nemzeti múltunk történelmi emlékezetéből visszaszámlált ezer keresztény esztendő kun-, tatár-, iszlám- és szovjetelleni frontharcos-kereszténysége nem maradhatott nyom nélkül az utódok lelkében. Igenis, van minden más kereszténységtől megkülönböztethető *magyar keresztény lelkiség* amelynek pantheonjában Szent Istvántól Mindszentyig a szentek—hitvallók—mártírok olyan sora áll, amit egyetlen más nép sem tud felmutatni. Ebből a történelmi örökségből táplálkozik a mi keresztény hitünk és az a követelés, hogy legyen olyan magyar papunk itt, aki magyarul szólhat hozzánk, és ne rendeljék kihallgatásra amiatt, hogy a *mi* iskolánkban magyar gyermekeknek magyar nyelvet és történelmet tanítanak. Legyen büszke az ausztrál katolikus egyházi hatóság, hogy az idekerült magyarok a keresztény helytállás tiszta szellemét ápolják itt Ausztráliában és vessék ki lelkükből a türelmetlen sovinizmust, mert az csak egyet eredményezhet: újabb tömegeket, akik elkerülik a templomot.

A mi keresztény hitünk nem vonatkoztatható el magyarságunktól. A mi vallási emlékezetünkben az Isten a Magyarok Iste-

ne, Szűz Mária Boldogasszony Anyánk, akinek az első magyar király, a szent király, felajánlotta a koronát, aki égi pátrónánk. A királyi szentek, hitükért helytálló magyar urak, a protestáns magyaroknak is példaképei. A mi népünknek, az iszlám áradat feltartóztatóinak Jézus neve csatakiáltás volt, nem hippy superstar és néger zenére rángatott istenkáromlás, sem pedig klerikális firmamentum, mint Nyugaton. Nekünk *hit* és *magyarság* véres önvédelem volt, nem pedig vasárnapi időtöltés és képmutatás. A mi ősi templomaink népet védő erődök voltak. A magyar középkort kiégett templomok és elnéptelenedett vármegyék jelentik, nem pedig orgiák és Borgiák. A magyar végek papjai, köztük sok református is, hitvallók, szentek és vértanúk voltak olyan számban, amilyent Róma nem látott soha. Kemény mártívilág van a kereszténység határőrvidékén. Mit tud nekünk egy ausztrál pap mondani? Gondjainkkal, nemzeti aggódásunkkal Istenben a gondviselőt keressük, és az a pap teheti magyar szívekben magyar gondviselővé az Istent, aki példabeszédeiben a mi gongolatkörünkbe kapcsolja be egyháza igaz tanítását. Az a pap, aki nem talál témát a magyar szentek életében, a jelen magyar tragédiák tobzódásában, a hitéért—magyarságáért szenvedő nép sorsában, amelyik papnak ma nincs közölnivalója Mindszenty József helytállásáról, az nem lehet egyházának sem jó szolgája. Hát ezért kell nekünk magyar pap, és ezért fájdult belénk a lélek valahányszor méltatlanul bántak papjainkkal, beleszóltak belső dolgainkba. Legutóbb már szobafogság, kommunikációs tilalom is volt, hogy ne vihessen vígaszt a haldoklónak, aki élete utolsó gyónásához való szavakat nem tanulta meg angol nyelven, és füle nem szokott az ájris pap ficamos tájszólásához.

Félreértés ne legyen, nem Ausztrália ellen van kifogásunk. Ez az ország olyan lehetőségeket, szabadságot és egyenlőséget adott nekünk, ami párját ritkítja a világ államai sorában. Ha valaha egy ausztrál vezető közénk jött, és kérdezte, hogyan érezzük magunkat, a válasz őszintén csak pozitív lehetett. Igaz lélekkel nem is lehetett más. Az, amit munkára kész állampolgár elvárhat, Ausztrália vezetői, felelősei, őszinte természetességgel nyújtják. Tárgyi és jogi kellékekre gondos apának bizonyult az állam, és kulturális megnyilatkozásainkat nemcsak eltűrik, hanem értékelik, látogatásukkal és biztatásukkal elősegítik. Még nemzeti ünnepeinket is szívesen látogatják — (érezhetően túl a voksoknak szánt számításon is) — építő szorgalmunkat őszintén elismerik.

Jól esne hitbéli elöljáróink több figyelme a mi külön egyéniségű magyar kereszténységünk iránt, több türelme az anyanyelven kifejezett hitélet iránt és több megértése hibáink iránt. A hit, a vallás, az Egyház a lélekért van. És kedves hitbéli elöljáróság, a magyar ember is kapott lelket a teremtésben. Lelket, amely jogot követel. Tetszik érteni: **követel**. Közösségi, szervezeti, önkormányzati, kultúregyéniségi jogot. Ez ma így módi. Az asszimilációt majd elvégzi rajtunk az idő. Ne erőszakoljuk azt az első generációban, és szeretnénk, ha gyermekeink is megértenének minket a mi nyelvünkön.

Követeljük hát jogainkat, mert azt úgysem értik meg, hogy amikor magányos perceinkben lelkünkre vetődik egy hazai emlék — mely ha képet ölt, talán gémeskutat, parasztszekeret, Üllői-úti fákat, meszeltfalú templomot vagy az összelőtt budai vár képét hozza — valami megsajdul bennünk. Ez már a magyar lélek dolga. És hogy a kis fájdalmak ne töltődjenek szentimentális letargiává: kell nekünk a lelki vígasztalás, a hit optimizmusa, a közös ének lélekmosása, a magyar szentbeszéd, a végső feszültségeket is lekötő misevégi magyar Himnusz.

(Ausztráliai Magyarság,1972 május)

„Korszerű hazafiság”

A török és az orosz hódoltság között csak annyi a különbség, hogy abban az időben nem kellett Mohácsot ünnepelni.

Figyelemre méltó cikket írt **Korszerű hazafiság** címen a Magyar Hírek állandó cikkírója, *Pethő Tibor*. Érdemes minden cikkét elolvasni: milyen tiszteletreméltó igyekezettel tesz eleget munkaadói kívánságának.

Cikkei az élet fogas kérdéseire adnak választ a »szocialista« dialektika módszerével, úgy hogy mintegy feltételezett ellenvéleményre számítva, valamely igazságból indul ki, de egy óvatlan pillanatban — zsupsz — kifordítja a köpönyeget és (vezess Lucifer), már repülünk is a másik irányba. Ez a módszer egyébként nem Pethő Tibor találmánya, evvel szórakoztatja a magyar olvasót az összeomlás óta minden engedélyes írástudó. Vagy nincs más módszer, vagy talán nem látják, hogy az ilyen óvatlan pillanatokra a magyar olvasóban már beidegzett jelzések működnek. Így van, ha a közvéleményformáló eszközök kizárólagos birtoká-ban közvéleménynek hiszik amit leírnak, és talán már el sem kép-zelik, hogy olcsó vásári átejtéseiket a gyerek is észreveszi.

Cikkében Pethő a hazafiság tartalmának változásáról ötlendezik, hogy: *„melyek a hazafiság érzésében állandóan jelenlévő elemek, s mik azok, melyek a helyzet és körülmények változásával átalakulnak?”*

Az *„állandóan jelenlévő elemekre”* azután nem sok szót fecsérel, elintézi *„régi típusú hazafiság”* megjelöléssel, de közli velünk, hogy ezzel az elavult hazafisággal szemben a „szocialista hazafiság” — az ám a döfi! Mert: *„Szabadságharcaink idején ugyanis nagy nemzeti cél volt századokon keresztül a független Magyarország megteremtése, mind a török, mind a Habsburg hatalom kiűzése, s a magyar nép egyéniségének megfelelő önálló hatalom kiépítése a Kárpát-medencében”.*

Hát ez bizony így igaz, és ha így volt évszázadokon keresztül, akkor ugyan mi ütött belénk a huszadik század közepén az orosz megszállás alatt, hogy: *„... a magyar nép leszámolt a Duna-völgyi hatalmi álmokkal, kijózanodott, és a régi, idejétmúlt célok szertefoszlásával találta meg feladatát, hivatását a népek nagy együttesében”.*

Pethő elvtárs hol volt 1956-ban, az évszázad szabadságharcának napjaiban, amikor a magyar nép az egész világ előtt megnyilatkozott a független Magyarországért?

„A hazafiság nem statikus érzelmek összessége...” — írja. De mennyire hogy az: a török és az orosz hódoltság között csak annyi a különbség, hogy abban az időben nem kellett Mohácsot ünnepelni. Másszóval, akkor még nem találták ki az agymosást és nem nyomtattak Magyar Híreket és nem oktattak senkit korszerű hazafiságra, amiben kijózanodunk a nemzeti függetlenség, a szabad ország, az önálló hatalom téveszméiből, és belejózanodunk a megszállás örömeibe, az elhurcolás izgalmaiba, a Pethő Tiborok maszlagjába.

De néha elszólja magát: *„Az első világháború után az ország függetlenné vált, de igen súlyos körülmények közepette; a békeszerződés jelentős területi változásokkal járt, több millió magyar más államok közösségébe került”.*

A „jelentős” területi változás az ország kétharmada volt, ahol még a magyar szót is eltiltották a vagyonától megfosztott három

millió magyartól. Erre így reagál a pártlogika:

„Ebből egyenesen következett a soviniszta uszítás a szomszéd államok ellen, s végül a szövetség a fasiszta hatalmakkal, a nemzeti érdekeket eláruló részvétel a második világháborúban".

Majd amikor „a nemzeti érdekeket eláruló" katonai védekezésünk összeomlott: *„Hiába hangoztattuk, hogy a történtekért a volt vezető osztályok felelősek, nem pedig a nép, a nemzet a maga egészében, a háborút követő évek európai közhangulatában a kollektív felelősség eszmeköre uralkodott".*

Erre felhívjuk a cenzor figyelmét, mert — miután Közép-Európában egyetlen hatalom dirigált, a Szovjetunió — a furfangos íródeák ekként közlé velünk, hogy a bolsevista szlávok üldözték a népet, a nemzetet a maga egészében (a szovjet által visszaállított trianoni határokon túli milliókat is) a felszabadult „kollektív felelősség eszmekörében", ami bizony népelleneség a javából.

„Súlyos anyagi helyzetben, nemzeti becsületében és önérzetében megalázva kezdett hozzá a nép az új ország, az új állam- és társadalmi rend felépítéséhez". Hát ez bizony így igaz, szóról szóra és azóta is.

Azzal is egyetértünk, hogy: *„A hetvenes évek egyik legfontosabb társadalompolitikai feladata éppen a kérdések helyes megválaszolása".*

Jó lenne tudni, hogy Pethő Tibor valóban azt hiszi-e, hogy cikkeiből azt olvassuk ki, amit a párt nekünk szánt? Hiszi-e hogy cikkei meggyőzőek, vagy azt, hogy a hosszú külföldi tartózkodás feltétlenül értelmi csökkentséget idéz elő, amelynek éppen a legszomorúbb periódusában vagyunk, amikor a hazafiság fogalmát bennünk ellenkezőjére lehet korszerűsíteni? Avagy csak írja a jóember, mert így rendelte munkaadó gazdája, aki Lenin könyvéből kinyalt bölcsességgel vallja, hogy hazudj, sározz, valami mindig megragad? Lenin viszont nem hallotta a csepeli munkást 56-ban, amikor a külföldi újságírónak mondta: „Uram, már akkor sem hittünk nekik, ha igazat mondtak!"

Nos, mi sem vagyunk olyan hiszékenyek, és ezért olvassuk szívesen a Magyar Híreket — mert bizony kilátszik a lóláb.

(Ausztráliai Magyarság, 1972 július)

Az ausztrál múlt vallatója

Halomra gyűltek a régmúlt idők leletei, amiket már nem lehetett a hivatalos köröknek sem mellőzni

A múltat vallató ásatásokat Magyarországon Móra Ferenc népszerűsítette — Ausztráliában magyar archeológus egyedül ássa elő a föld mélyébe zárt ausztrál őstörténelmet. Amit a fiatal archeológus annak idején vágyakozva óhajtott, elérte: eredményes ásatásokat folytat Ausztráliában.

Dr. Gallus Sándort, a budapesti Nemzeti Múzeum ősrégészeti osztályának egykori vezetőjét (és neves barátját és tanárát, Hillebrand Jenőt is) foglalkoztatta annak idején a gondolat, hogy Ausztráliában, íly hatalmas kiterjedésű kontinensen is kellett hogy legyen emberi élet a jégkorszakban. Mint a pleisztocén jégkorszak magyar szakértője, nem tudott belenyugodni az akkori angolszász régészeti kutatás egyöntetű állításába, hogy Ausztráliában az emberi élet első nyomai csak néhányezer évesek. A világ jégkorszakbeli őstörténeti térképein Ausztrália állandóan fehér foltként szerepelt. A kérdés annál is izgatóbb volt számára, mert Ausztrália szubtrópusi tájain csapadékdús, úgynevezett *pluviális* időszak felelt meg a jégkorszaknak, és ez a földrész — különösen az eljegesedések közti időszakban — nagyon alkalmas volt emberi élet számára.

Ausztrália természetesen nem az *őstörténész* Gallus Sándort vándoroltatta be, hanem a sok ezer között mint *munkást.* Ausztriából vándorolt be, ahol a gráci egyetemen nyelveket tanított. Ausztráliában is a nyelvtanárság biztosítja a kenyerét, míg az eredeti hivatás alkotókényszere csak hétvégi magánidejében elégülhet ki. Több mint másfél évtizeden keresztül, saját költségén, „saját szórakozásként" diákjaival, fiatal barátaival ásta a sivatagot, a folyók medrét, s ezek során halomra gyűltek a régmúlt idők leletei, amiket fáradhatatlanul végzett előadásai után már nem lehetett a hivatalos köröknek sem mellőzni. 1965-ben a Viktóriai Archeológiai Társaság meghívja tagjai sorába, ahol a szervezett ásatások megkezdését szorgalmazza.

Gallus Sándornak nemcsak a leletek feletti földréteget, de a beidegzett felfogás miatt előítélet-hegyeket kellett megmozgatnia. Bár el volt készülve a nehézségekre, mert még Ausztráliába jövetele előtt meg volt győződve arról, hogy a leletek hiánya csupán a kutatás teljes hiányának tulajdonítható, de arra nem számított, hogy bizonyítékainak hosszú sora is úgyszólván képtelen megdönteni azt a hiedelmet, hogy a kutatás teljesen felesleges. Részére egyszerűen érthetetlen volt, hogy itt nem kutatták azokat a geológiai rétegeket amelyek mindenütt a világon a jégkorszakbeli ősember nyomait rejtik: a régi folyamrendszerek medrét (terrasz-szisztémákat), a nagy barlangok réteglerakódásait és a régi tavak kiszáradt partvidékét.

Mindezeket a helyeket azért nem kutatták, mert meg voltak győződve a kutatás hiábavalóságáról, miután kimutatható, hogy az ősember íly korai időben „még nem érkezett meg" Ausztráliába. E hiedelemnek szövevényes okai vannak, amelyek nem utolsó sorban társadalmi tényezőkkel és Ausztrália gyarmati helyzetével magyarázhatók. Ausztrália — Londonból tekintve — a világ végén van, ahol soha semmi érdekes nem történhetett; a civilizáció első fénye ide is — mint a világ sok más pontjára — Angliából vetődött, és teljesen kizárt dolog, hogy az ausztráliai bennszülötteknek valaha is olyan ősei lehettek volna, akik valamikor az embertörténelem folyamán fontos szerepet is vihettek az emberi fajták és kultúrák kialakulásában.

A hivatalos felfogás Gallus Sándor ideérkezésekor (1949) az volt, hogy a bennszülöttek ősei közvetlen a jégkorszak után, vagy pedig a jégkorszak végén érkeztek ide, amikor már csónakok álltak az emberi továbbvándorlás rendelkezésére. Minden más elképzelés lehetetlennek tűnt előttük: ez a primitív nép az embertörténelem korábbi szakaszaiban nem kerülhetett a vízzel övezett Ausztrália földjére. Az ausztráliai bennszülöttek elszegényedett kultúrszinten éltek valahol indiai dzsungel-hazájukban, és átkelésük után e primitív életmódjukat mind a mai napig megőrizték.

Ezt az elméletet ott, Magyarországon, egyszerűen nem hitték el, és amikor megnyílt Gallus Sándor részére a kivándorlás lehetősége Amerikába vagy Ausztráliába, a tudományos szerep lehetőségében az utóbbit választotta. Várakozásai a geológiai rétegek tartalmával kapcsolatban nagyon hamar beigazolódtak, de az idegen bevándorló minden addigi elképzelést elvető elmélete a kézzelfogható ásatási leletek ellenére sem tudta ezt a tudományos jégréteget felolvasztani.

A magyar tudós ideérkezése után nagy szorgalommal látott hozzá a maga elé tűzött feladathoz. Valóban, jégkorszaki geológiai rétegekkel eddig — egy esettől eltekintve — senki sem foglalkozott. Így a kutatási szűzterület ritka élvezetében volt része, amikor még érintetlen rétegekből kerültek elő Ausztrália ősi múltjának emberi maradványai, a magyar kutató ujjai között.

Első jégkorszakbeli leleteit Keilorban, a Maribyrnong River jégkorszakbeli lerakódásaiban fedezte fel, mindjárt ideérkezése után. Felfedezésének eredményeit Bécsben adta közre, a Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft útján, 1954-ben. Két évvel később, 1956-ban már a dél-ausztráliai Nullabor mészkősíkság egyik nagy barlangjában a Koonalda barlangban kezdte el ásatásait, s ennek eredményét 1958-ban jelentette be az adelaidei ANZAAS Kongresszuson. Itt érte a legnagyobb csalódás, senki sem volt hajlandó megállapításait elfogadni, melyek a következők voltak:

Keilorban a késő jégkorszak mellett még a korai jégkorszak emberének kőeszközei is megtalálhatók. Megállapította, hogy Koonaldában az eddig feltárt rétegek — amelyek a barlangrétegződésnek csak legfelső részét alkotják — az ún. fiatalabb jégkor leleteit őrzik. A barlangban kalcedont bányásztak a kőeszközök készítésére. Előkerültek a kőeszközkészítők munkahelyei is. Meghatározta Gallus Sándor a barlang falain az ősember rajzait is, és a barlangban megalitikus kőkonstrukciókat tárt fel. (Megalith = a történelemelőtti idők emberének emlékoszlopa vagy épületszerkezethez használt kőeleme).

Felfedezéseinek bejelentése nemhogy a sikert nem hozta meg, hanem méltatlan kritikát és ellenséges érzelmeket is keltett. Bizonyos mértékben ez érthető volt; egy néhány éve bevándorolt személy, akit itt kutatással senki meg nem bízott, olyan dolgokat állít ami ellentétben van a száz éve hirdetett és tanított megállapításokkal, amiket tudományos könyvek, tankönyvek hirdetnek az egész világon, amiket senki eddig kétségbe nem vont. A magyar felfedező a világért sem akart ekkora sebet ejteni, de mert megállapításai a helyszíni rétegek megtekintéséig sem indították az illetékeseket, a dél-ausztráliai barlangban talált tűzhelyek fasze ndarabkáit Tokióba küldte radiokarbon-módszer vizsgálatra, mely eljárással a lelet életkora megközelítő pontossággal megállapítható. A teljes hitetlenség csak ennek a vizsgálatnak az eredménye alapján kezdett feloldódni. A *Carbon 14* datálás szerint a barlangból 15 000, majd 18 000 és végül 30 000 évre mutató emberi település nyomai bizonyosodtak meg.

Mindezek után az Australian Institute of Aboriginal Studies 1966-ban tagjai közé választotta dr. Gallus Sándort, és a koonaldai ásatás helye hivatalosan a *„Gallus Site"* elnevezést kapta. Az ásatási beszámoló az Institute kiadásában 1971 végén jelent meg. Példáját azonban senki sem követte, sem a többi nagy barlangban, sem a folyóteraszokon további kutatás nem történt. Így mind a mai napig a legrégibb radiókarbon módszerrel meghatározott évszám Ausztrália őstörténetében Gallus Sándor nevéhez fűződik.

Kényelmesség és talán a bevándorló iránti tartózkodás miatt az elismertetés még mindig várat magára. Dr. Gallus munkásságával az 1969-es Ausztráliai Magyar Évkönyv részletesebben foglalkozott, majd helyi lapok — többek között a Kailor Messenger — terjedelmes cikkekben, fényképekkel illusztrálva ismertette a magyar tudós ásatásait. A cikkek pártoló hangnemben foglalkoznak az Ausztrália ősidejét vallató ásatásokkal.

A fenti adatok mintegy megerősítése érdekében kérdést intéztünk dr. Gallus Sándorhoz: mik azok a megállapítások, amelyek elfogadása esetén új megvilágításba helyeznék Ausztrália őstörténetét?

Dr. Gallus Sándor válasza:

„Tételeim, amelyeket nem fogadtak el, a következők:

1.) A barlang felásása még korántsem fejeződött be. Az eddig felkutatott rétegek alatt további, sokkal ősibb leletek várhatók.

2.) A barlangban nemcsak bányásztak, hanem laktak is és kőeszközöket készítettek, tehát a barlangban a jégkorszaki ember kultúrájának nyomaival kell számolnunk, nemcsak formátlan kőtörmelékkel. A barlangban a jégkorszaki ember oly kőkultúrájával állunk szemben, amelyet az eddigi kutatások a felszínen nem találtak meg és nem is fognak megtalálni. Ezt a magyarázatomat a legújabb publikációkban a kőeszközök fényképeivel és rajzaival is bizonyítottam, de egyelőre hallgatás a válasz.

3.) Az általam megásott eddigi legrégibb réteg a barlangban — amely öregebb mint 30 000 év — olyan kőkultúrára vall, amely a legrégibb ismert Homo sapiens kőkultúrának, az *Aurignacien-nek* őse. Ezzel a magyarázattal megnyílik annak a lehetősége, hogy a Homo sapiens technológiai fejlődésének egyik gócpontja Ausztráliában keresendő.

4.) A keilori leletek viszont arra mutatnak, hogy Ausztráliában élt egy, a Homo sapiens kialakulását megelőző ősember, egy *Pithcanthropid* is. Ebből azt a következtetést vontam le, hogy az ausztráliai bennszülöttek egy része nem „érkezett" Ausztráliába, hanem itt őshonos (autochton) és egy korábbi emberfajtából helyben fejlődött és alakult ki Homo sapiens-sé. Ez annyit jelent, hogy Ausztrália az embertörténelem nagyjelentőségű eseményének volt színhelye, helyesebben „Australasiában" (Ausztrália, a Szigetvilág és Távolkelet, az indokínai félsziget) keresendő a mi saját fajtánk, a Homo sapiens őshazája. Ez továbbá azt is jelenti, hogy az ausztrál bennszülöttek e korai Homo sapiens máig is helyben lakó leszármazottai, és semmi kétség sem férhet ahhoz, hogy ők az ausztrál föld eredeti és ma is jogérvényes birtokosai.

Érthető tehát, hogy tételem nem talált lelkes támogatókat!

Melbourne-melléki kutatásaim ma is rendszeresen folynak. A keilori korai jégkorszak emberének kőeszközeit az 1971 januárjában Canberrában tartott Nemzetközi Orientalista Kongresszuson is ismertettem. Az előadás érdeklődést keltett és a keilori ásatásaimmal kapcsolatos eddigi negatív állásfoglalás rektifikálást nyert. A Kongresszus hivatalos programja során megtekintette a keilori ásatásokat is.

A keilori ásatásokat a Victorian Archeological Society támogatja és folyamatos ásatási jelentések jelennek meg lapjukban. A keilori városi tanács 2000 dollárt és egy szobát bocsátott rendelkezésünkre egy helyi múzeum berendezésére. A múzeumszobát be is rendeztük, és így lehetővé vált, hogy látogató külföldi szakemberek az ásatás anyagát tanulmányozhassák és véleményüket kialakíthassák.

Mindez azonban nem jelenti azt, hogy sikerült megváltoztatnom az eddigi tartózkodást egyrészt személyemmel, másrészt a leletekből levont következtetésekkel szemben."

Bízunk abban, hogy Dr Gallus Sándor végülis elnyeri fáradozásainak és egyéni áldozatainak erkölcsi jutalmát. Tudjuk mit jelent csomasándori lélekkel, „pénz és taps nélkül", a napi kenyérkereső munkán felül úttörő tudományos kutatást végezni. Csak zárójelben és befejezésül jegyezzük meg, hogy mindezek mellett dr. Gallus Sándor egyike a magyar emigráció legjobb magyarságtudományi szakíróinak és a jelenkori történelem és politika terén megnyilatkozó jártassága alapján többirányú szakirodalmi képes-

sége mellett szerkesztője a kitűnő „Studies for a New Central Europe” című tudományos folyóiratnak, amely közép-európai szakemberek bevonásával keresi a térség öncélú jövőjének politikai és erkölcsi alapjait. A „Studies” legutóbbi számát újságunkban éppen Gallus Sándor ismertette.

(Ausztráliai Magyarság, 1972 augusztus).

Nem engedünk ötvenhatból

A mi kötelességünk tovább vallani és hangoztatni a nemzet akaratát.

A kegyelet és emlékezés ötvenhat csodás forradalma és szabadságharca iránt újságunk más oldalain nyilatkozik meg. Itt, az első oldalon a tények beszélnek: mi valósult meg a követelésekből, milyen reménnyel néz az ország a jövő felé.

Fel kell vetni ezt a kérdést, mert — ahogy gyakran halljuk — otthon sok minden megváltozott; az évek múlnak, elszánt harcosokból nyugati nyárspolgárok lettek; hazajárásuk miatt jobbnak vélik ha nem nyilatkoznak; a „hidegháború” elmúltával az otthoni rezsim megszilárdult és végül; reménységekből sem lehet élni a végtelenségig.

Valóban előnyösen megváltozott sok minden, ami azelőtt oly fájdalmasan, megalázóan tilos volt, elérhetetlen volt az egyén számára, de a szabadságharc évfordulóján fel kell tenni a kérdést: emelkedett-e a nemzet a Rákosi-korszak mélypontja óta a lényeges követelések tekintetében? Mert a lényeges követelések, amikért életüket adták a szabadságharcosok, nem a hűtőszekrény, több étel, több ital, esetleg autó, hanem az emberi jogok, a vallásszabadság, állami függetlenség, az orosz katonai kizsákmányolás megszüntetése, a tisztességes közélet, általános érvényesülés, nemzeti hadsereg, választott parlament, a párturalom megszüntetése, demokratikus megyei tanácsok, községi önkormányzat, munkástanácsok, sajtó és szólásszabadság, és így tovább — mind olyan kellékek, amik nélkül ezer éves állami életet élt nép nem érezheti magát szabadnak. Mindezeket propagandával, mellébeszéléssel pótolják, mely mind azt fújja, hogy minden a népért van, a nép akarja így. A nép akarja a pártdiktatúrát is, mert „bizalma van a Pártban”, kívánja a nyakán a szovjet hadsereget is, melynek hálás az időnkénti felszabadításért, kívánja a vietnami műszakot, bizalma kizárólag olyan kormányban van, mely orosz tankokban érkezett Budapestre, és igazságnak csak azt tekinti, amit a cenzúra engedélyezett. Élvezi az ingajáratos munkábajárást, lelkesedik Európa közepén az ázsiai életnívóért, gyűlöli a nyugati dekadens jólétet, örül ha nem kapja meg a külföldi útlevelet, csak a szocializmus vívmányai lelkesítik és büszke rá, hogy Magyarország világviszonylatban első helyen van az öngyilkosságok és magzatelhajtás statisztikájában.

A szabadságharc tizenhatodik évfordulóján minden eddiginél komolyabb aggodalom tölt el bennünket nemzeti létünk és állami függetlenségünk jövőjét illetően. Tudjuk jól, hogy Jaltában Roosevelt elnök eladott minket a bolsevistáknak. Ismeretes, hogy Eisenhower, (aki hátráltatta a második világháború végén az amerikai előnyomulást, hogy Berlint, Prágát és Budapestet az orosz foglalhassa el) becsapta a világot, amikor „keresztes hadjáratot” hirdetett a bolsevizmus ellen és amikor győzött a magyar felkelés, táviratot küldött Titónak, melyben zöldre állította a szemafort az orosz támadás részére. (Dispatched on November 2. 1956. telegram to Tito read: „The Government of the United States does not look with favor upon governments unfriendly to the Soviet Union on the borders of the Soviet Union”. — Congressional Record Aug. 31. 1960. page 17407.) Aggodalmunkat betetőzi Nixon elnök moszkvai útja, melynek során megállapodást kötött a bolsevistákkal az úgynevezett „Európai Biztonsági Értekezlet” támogatására, amit már évek óta szorgalmaznak Moszkvából. Ez az értekezlet egy nemzetközi szerződésben akar határozni, mely véglegesítené a szovjet uralmát Közép-Európa felett. Ha ez a szerződés létrejön, minden olyan felkelést, mely a gyarmati megszállás megváltoztatására irányul, a szerződő felek közösen fojtanak el. Ez a szerződés, ha létrejön, börtönné teszi Európát, végleg eltörli a nemzeti államokat, és közigazgatási területeket létesít a közép-európai országok helyére.

Mindezekkel szemben nekünk, itt az emigrációban, csak egy állásfoglalásunk lehet: nem engedünk ötvenhatból! A magyar nép egységes akaratát képviselhetjük csak, amely utoljára 1956 októberében szólalt meg nyíltan és félelem nélkül, s ítélete tömör, határozott volt: a kommunizmus semmilyen formájából sem kérünk, az oroszok menjenek haza! A mi kötelességünk tovább vallani és hangoztatni a nemzet akaratát. Ez alól nincs részünkre történelmi kitérő. Az, aki itt úgy beszél, hogy „huszonöt év után már nem foglalhatunk el merev álláspontot”, az nem méltó a magyar névre, az árulója a magyar nép 56-ban kifejezett, egységes akaratának.

A költő, Szabó Lőrinc így írt 1956 október 31-én: „Magyarország felszabadult. Hadd kérdezzem azonban, magamtól és mindenkitől: igazán felszabadult-e? Felszabadult-e a további lidércnyomás lehetőségétől, felszabadult-e a megismétlődés veszélyétől? És még valamit: Amit a magyarság most művelt, azt a nyolc napon át lángoló hősiességet glóriaként csavarta maga körül a földgolyó, glóriaként, amelyben soha ki nem hűl a visszanyert tisztelet, a szeretet és a csodálat. Sehol a szabad világban. Sőt, talán másutt sem. Nem szabad csökkentenünk ezt a fényt, ezt a ragyogást. Ész, erő, készenlét és minden szent akarat fogjon most össze és őrizze és emelje végső diadalra benne céljainkat, az igazság, az okosság, az emberiesség, a nemes hagyományok és az életképes haladás munkálását abban a — semmi harcnál nem kisebb — másik feladatban, ami most következik, az új, az igazi országépítésben.”

Sajnos, országépítés helyett megjelent újra az orosz és tankjaival legázolta a szabadság zsenge virágait. Újra éjszaka borult az országra, és elhurcolás, kínzás, bitófa vagy szibériai enyészet várt a nemzet színe-virágára. És a költő által megfogalmazott fela-datot már csak mi vehetjük át, végvári magyarok, mint annak idején, a török megszállás végvári vitézei, kiknek harcaiból szüle-tett újjá Magyarország!

(Ausztráliai Magyarság, 1972 október)

Az európai zsákmány biztonsága

Az „európai biztonság” címszó alatt futtatott politikai törekvésekről már adtunk néhány ismertetést. Közel tíz éve gyúrja a sajtó a közvéleményt, elsősorban Európában, hogy a két szó úgy tűnjék fel, mint valami megnyugtató törekvés Európa békés fejlődése érdekében.

Amikor a sajtókampány elkezdődött, Kína még a „szocialista államok közösségéhez" tartozott, Amerika és Németország, mint a NATO-szövetség két legerősebb tagja, célpontja volt az Európa biztonságáért egyre hadonászóbban aggódó Szovjetunió propagandájának. Azóta nagyot fordult a világ, 1972-ben vörös Kína (nyíltan is) inkább a kapitalista államok közösségébe tartozik, mint a szocialistákéba, Nyugat-Németország az amerikaiak támogató jóváhagyásával oroszbarát politikát folytat és Nixon moszkvai útja óta az amerikai—orosz barátkozás útján oda jutottunk, hogy Amerika ígéretet tett az „európai biztonság" kiépítésében.

Érdekes lesz ezzel kapcsolatban figyelni a vasfüggöny mögötti sajtó hangszerelését. Eleddig ugyanis úgy olvastuk onnét, hogy az európai biztonság az amerikai imperialisták és az újjáéledő német militarizmus NATO-szövetsége háborús törekvéseinek megállítására szükséges. Ennek megfelelően Nyugat-Európában az „európai biztonság" legkészségesebb támogatói a szocialista, szociáldemokrata pártok voltak, no meg Franciaország, amely már korábban leszállt a NATO-expresszről, amit immár betoltak egy félreeső mellékvágányra.

Európa biztonsága ezek után az Egyesült Államok és a Szovjetunió gondjai közé tartozik, csakúgy mint annak idején Európa felszabadítása. Így állván a dolog, semmi kétségünk nem lehet az irányban, hogy az e hónapra tervezett biztonsági értekezleten elinduló tárgyalások végülis teljes sikerre vezetnek, vagyis létrejön Európa biztonsága pontosan úgy, ahogy Washington és Moszkva akarja.

A második világháború Amerika és a Szovjetunió győzelmével végződött. A két győztes hatalom Európa közepén egy függőleges vonalat húzott (a jelek szerint még a háború befejezése előtt), mely elhatárolta Európa keletről, illetve nyugatról jövő megszállását. Ez a választóvonal 1972-ben még fennáll. Közben néhány évtizeden át ún. hidegháborús állapot volt a két győztes hatalom között, de az semmit sem változtatott a választóvonalon. A vonal mindkét oldalán biztosítottak minket, európaiakat arról, hogy megérte az ötven milliós háborús áldozatot az a haladó új életforma, amely ebből született. Európa reakciós, bűnös életformák mocskában fetrengett, és csak alapos lecke és hosszas átnevelés vezetheti a haladás útjára, amit a nyugati kapitalizmusban is demokráciának neveznek, a kommunizmusban is demokráciának neveznek. Még jó, hogy a két halálos világnézeti ellentét nyájas harmóniába borul egybe, amikor Európa biztonságáról van szó.

Csak mégis — könyörgöm — megkérdezett minket valaki, hogy lelkesedünk-e az olyan demokráciáért, amely habzó szájjal üvölt a rég eltaposott demokráciáért, amely a hitleri embertelenséggel indokolja védtelen városok foszforbombás és atombombás elpusztítását, demokráciáért, amely Európa közepén a 12 éves nemzeti szocializmusért 27 év után is megszálló katonaságot tart, az olyan demokráciáért, amely milliós tömegeket szakít le az ország testéről és érdekükben még szólni se szabad, melyben versenyt nő a bűnözés és a bürokrácia, melyben a művészetből zűrzavar válik, a vallás és hazafiság gúny tárgya lesz, ahol a többség akaratának nincs színtere, de a sajtó és a távolbalátó a felbérelt utcai tüntetők szólamaiból gyárt közvéleményt, demokráciáért, melyben az ország egészséges fiait a „kommunizmus feltartóztatására" a vietnami őserdők halálfrontjára küldi a köztársasági elnök, ugyanaz az elnök, aki a vietnami fegyvereket szállító bolsevista vezetőknél baráti látogatást tesz és önti az ország iparának bő termékeit a rabszolgarendszer életbentartására, mialatt a hátországban szétzüllik a család, mert az asszonynak is munkába kell járni, hogy megéljenek, mert a fokozódó termelékenység többlet hozamát felemésztik az új világrend kiépítésének költségei?

Az ilyen demokráciáért sem mi, sem Európa népei nem lelkesednek, és ennek a stílusnak a fenntartására Európában valóban szükséges Amerika és a Szovjetunió szoros szövetsége, katonai ereje és propagandájának fondorlata.

Európa biztonságából minket magyarokat elsősorban Magyarország — Trianon óta helyesebben — a magyar nép biztonsága érdekel. Azt a biztonságot keressük, ami a független Magyarország megalapítását akadályozza Mohács óta. A magyar biztonságigény a 16-ik században a töröktől való megszabadulást, a 18-ik századtól kezdve a némettől, a 20-ik században a szlávoktól való megszabadulást célozza.

Ami a magyar nép biztonságát illeti, az olyan európai légkört kíván, amelyben nem szolgálja többé minden helyzet, szándék és cselekedet a szláv terjeszkedés érdekeit. Egyszerűen csak ez!

(Ausztráliai Magyarság, 1972 november)

Lesz-e béke Vietnamban?

A vietnami tanulság: a világ legnagyobb hatalma, Amerika roppant ereje, legkorszerűbb hadigépezete sem tudja feltartóztatni a kommunizmust még egy kis ország belháborújában sem — tehát értelmetlen a küzdelem.

A vietnami mitológia szerint ez a nép a sárkánynak és tündérnek a viszonyából származott. A Hong Bang dinasztiát Hung Vuong alapította Kr. e. 2879-ben. A kínaik ősi ellenségük: Kr. e. 207 és Kr. u. 939 között kínai uralom alatt éltek. Ngo Quyen nemzeti hősük: ő rázta le a 11 évszázados kínai igát. A független Vietnam kisebb megszakításokkal élte önálló állami létét 1884-ig, francia gyarmattá válásáig.

A francia missziósok eredményes működése a buddhizmust is és a vietnami uralkodóházat is ellenállásra késztette a 19. század elején. A katolikusok védelmére amerikai katonaság szállt partra 1845-ben és 1850-ben. A franciák is erővel jöttek: 1856-ban elfoglalták Da Nang-ot. A gyarmati háború 1884-ig a gyarmati igazgatás bevezetéséig tartott. Az országot a franciák három részre osztották: Tonkin (észak), Annam (Közép) és Cochina (dél) tartományokra. Együtt Indokinának nevezték a három országrészt. Sok véres felkelés követte a francia uralmat és adott tradíciót az európai ember elleni érzésnek. Ho Chi Minh-t is a nemzeti függetlenség gondolata lelkesítette eleinte és Párizsban, egyetemi évei során találkozott a kommunista eszmékkel és a nemzetközi baloldal gyarmatellenes szólamaival.

A franciák pozíciója a 2. világháborúban megrendült a japán megszállás következtében. 1945 szeptember 2-án hirdették ki a Vietnami Demokratikus Köztársaság megalakulását, ezt követte október 12-én Laosz állammá szervezése. A franciák a háború győzteseiként a gyarmatokra is visszatértek. 1945 szeptember 23-án francia csapatok szálltak partra Indokína déli részein és megkezdték Laosz visszafoglalását. 1954-ig tartott a francia újragyarmatosító kísérlet, míg erős nemzetközi nyomásra egyrészt, és fő-

leg a francia kormányon belül végrehajtott gyarmatleadó irányzat működése nyomán magára hagyott légiót és a dienbienphui pokolba az ellenség karjaiba ejtőernyővel ledobott húszezer jólképzett franciát (sok magyar is volt köztük) az északiak serege teljesen megsemmisítette. A gyarmatellenes politika leghangosabb szóvivője, az Egyesült Államok, a francia összeomlás után (!) azonnal felfedezte, hogy a „kommunizmus hatalomra jutása Indokínában és Délkelet Ázsiában veszélyezteti az egész szabad világot" (Dulles, 1954 március 19.) Nixon alelnök is úgy nyilatkozott, hogy ha a franciák visszavonulnak, az Egyesült Államoknak kell csapatokat küldenie.

Az 1954-es Genfi Egyezmény a 17-ik szélességi fokon demarkációs vonalat jelölt ki, és 1956 júliusára választásokat rendelt egy központi kormány létesítésére. A választásokból nem lett semmi, de Németország és Korea után ismét egy kettévágott ország lépett a vilápolitika színterére, amely a nyugat-keleti polarizáció szerint északon kommunista kormányt kapott, délen anti-kommunistát — hogy még húsz év múlva is ennek az alkalmi ötletnek a nyomán öljék egymást. Az elkövetkező évek abban teltek el, hogy a két ország kommunista illetve antikommunista pártfogók felé tájékozódott, és alattvalóikat is ehhez igazították megfelelő mértékű hatalmi eréllyel.

A hidegháború évei voltak ezek, amikor Amerika népe számonkérte vezetőitől a jaltai kiárusítást és követelte Kelet-Európa felszabadítását. A közakarat választási program lett: Eisenhower, Dulles, Nixon, Kennedy antibolsevista álarcot öltöttek, és kapóra jött részükre a bolsevizmus elleni harc ideális színtere, a kommunizmus további térhódításának megakadályozása, az új kreatúrának, a délvietnami kormánynak a megvédése. Az okot az szolgáltatta, hogy ebben a déli országban guerilla csoportok alakultak Ngo Dinh Diem kormánya ellen és ezek nyilván az északiak támogatásával működtek. A guerilla csoportokból alakult a Délvietnami Nemzeti Felszabadítási Front 1960 decemberében amit Viet-Cong néven hallunk emlegetni. 1961-ben már reguláris hadsereggé alakul, mire Amerika fokozottabb segítséget nyújt a délieknek. Az amerikai „tanácsadók" száma 1962 elején már tizenegyezer.

Ettől az időtől kezdődik a világtörténelem legvéresebb hadgyakorlata, amely hadüzenet nélkül tíz évig tartott. Egyúttal valószínűleg az utolsó olyan katonai működés, amit Amerika „antibolsevizmus" megjelöléssel folytatott. Azután hogy a második világháborúban a Szovjetuniót győzelemre segítette, előidézte Kína bolsevizálását, cserbenhagyta Koreát, hátatfordított a magyar szabadságharcnak, eltűrte a kubai kommunizmust saját partjai mellett, saját országában a kommunista szervezkedésnek és propagandának mind szabadabb kezet adott, érthetetlen volt, hogy éppen Indokína őserdeiben kergeti a kommunistákat? Amerika hadiipara táplálja a délieket, a szovjet tömb hadiipara az északiakat. Amerika hadianyagot szállít a Szovjetuniónak és bevezeti Vörös Kínát az Egyesült Nemzetek Szövetségébe.

Az amerikaiak több mint 4 millió tonna bombát dobtak le Vietnamban (50-szeresét annak ami Angliára esett a 2. világháborúban), de a front nem mozdul odébb tíz év után sem. Csak egy magyarázata van: hadgyakorlat folyik mindkét részről. Elég véres hadgyakorlat: 1961 óta 45 900 amerikai, 172 000 dél-vietnami és 899 000 északvietnami lelte halálát. Ez egyúttal mutatja az amerikai fegyverfölényt is, de két újabb kérdést is felvet: 1. Miért húzódott el a háború tíz évig? 2. Miért nem adják fel a harcot az északiak? Nyilván valami nagyobb cél munkál a háttérben, amelyért a vietnami nép hozza meg a véráldozatot.

Az elmúlt tíz év alatt a híreket olvasó, rádiót hallgató nyugati közönség tudatába beleégett a vietnami tanulság: a világ legnagyobb hatalma, Amerika roppant ereje, legkorszerűbb hadigépezete sem tudja feltartóztatni a kommunizmust még egy kis ország belháborújában sem — tehát értelmetlen a küzdelem! El kell felejteni a kelet-európai államok sorsát és meg kell barátkozni a koegzisztencia, majd a kooperáció gondolatával. Ennek a hadivállalkozásnak az elején a rabnépek felszabadítását sürgető közvélemény választott elnököt, ma Nixon fölényesen befutott azzal az igérettel, hogy befejezi az „értelmetlen háborút". A hollandok, a franciák és az angolok után most az amerikaiak is elhagyják Délkelet Ázsiát. „Peace with honour" — jelentette nagy örömmel Nixon elnök. De még a jövő kérdése, vajon békét hagytak-e maguk után és kinek a megbecsülését vívták ki az amerikaiak?

A dél-vietnami kép azonnal megváltozik, ha az amerikai haderő kivonul. A tízéves háború gazdaságilag is alkalmazottjává tette ezt az országot. A hadigazdálkodás átállítása minden országot megráz: Dél-Vietnam egymilliós katonaságával önmaga problémájává válik. Polgárháborúk után száz évig tartó feszültséget okoz a sok egyéni gyűlölet és bosszú, és ilyen befejezés aligha eredményez egyöntetű és kölcsönös fegyverletételt. Ezen a földön olcsó az emberélet és kegyetlen a felelősségrevonás. Az idegen haderő a fél országot szolgálatába állította, ezek most kompromittált emberek lesznek, a kollaboráció vádja még Franciaországban is véres orgiát rendezett a 2. világháború után. A politikai fanatizmusban névsorok készülnek a leszámolásra és igazoló bizottságok szűrik át a népet még évek múlva is. Az ő részükre nem lesz Emberi Jogok Ligája, nem lesznek tüntetések világszerte. Az ő osztályrészük a bűnhődés, mert hittek az amerikaiak antibolsevizmusában. Majd jelentik az újságok, hogy helyreállt az országban a rend — mint 57-ben Magyarországon — és rövidesen felveszi Amerika a diplomáciai kapcsolatot az új kormánnyal — mint Kádárékkal.

Minden szimpátiánk a vietnami népé és örülünk, hogy Amerika sohasem volt Magyarország szövetségese.

(Ausztráliai Magyarság, 1973 február)

Merénylő kerestetik

Egyedüli védekezés a törvényes rend és a társadalmi nyugalom.

Soha nem avatkoztunk pártpolitikai kérdésekbe, soha nem befolyásoltuk olvasóinkat a politikai választások alkalmával, de a jelenleg kormányon lévő munkáspárt némely intézkedése ennek a semleges állapotnak a megtörését váltja ki belőlünk. Olvasóink közül bizonyára többen szavaztak munkáspárti jelöltekre azon az alapon, hogy mi itt mind munkások vagyunk; ám nevükben is csalódással kell megállapítanunk, hogy ez a mai munkáspárt már nem az amely 1949-ben hatalmon volt, amikor a magyar bevándorlók nagy része idekerült. Chifley idejében az átlag ausztrál munkásnak kifizetett háza, néhányezer fontos bankbetétje volt. A húsz éves liberális kormányzás után az átlag ausztrál munkás részletek súlya alatt nyög, és már tegnap elköltötte azt amit talán jövőre megkeres. A változást ez idézte elő.

A legutóbbi választásokon a munkáspárt sokkal többet ígért, mint amit teljesíteni lehet. Amit mégis megad, például a nyugdíja-

soknak, azt a dolgozók fizetési borítékjából veszi ki. Olyan változásra nem lehet számítani, hogy az adóalany ne a munkavállaló legyen elsősorban. Ezt a rendszert sem fogja zavarni, hogy Ausztrália nem a munkások, hanem a tőkebefektetők ígéretföldje. De mert valamivel „fizetni" kell, a jelek szerint az első konc a vasfüggöny mögül idemenekült bevándorló lesz.

Hónapokkal ezelőtt valami jugoszláv üzletben bomba robbant. Ez elég oknak bizonyult, hogy egyes munkáspárti szenátorok éles támadást intézzenek a bevándorlók felszabadítási mozgalmai ellen. Két liberális szenátor, J. L. Carrick (NSW) és G. C. Hannan (Vic.) védte meg a bevándorlók jogait ahhoz, hogy körükben szabadságmozgalmat szervezzenek. Carrick szenátor kijelentette, hogy a vasfüggöny mögül jött bevándorlók az ottani véres—gyilkos kommunista rendszer üldözöttjeiként jöttek ide, és szorgalmas jó polgároknak bizonyultak. Szabadságmozgalmaikkal fejezik ki azt a reményüket, hogy országaik egy napon felszabadulnak és ők visszatérhetnek régi hazájukba. Nekik minden joguk megvan arra, hogy szabadságmozgalmakat létesítsenek. Avagy kétségbe vonja-e valaki, hogy például a magyaroknak joguk van ilyen mozgalom létesítésére? — kérdezte Carrick szenátor. J. L. Cavanagh munkáspárti szenátor (S. A.) azonnal rávágta: „Ausztráliában — igen!"

J. O'Byrne (ALP, Tas.) szerint a horvátok szabadságmozgalma az egész világon keserűséget, gyűlöletet, agresszivitást terjeszt és hoz be ide Ausztráliába is. A legnagyobb büntetés, ami érheti tagjait: küldjék vissza őket haza. — „I want the Attorney-General to start that process. We have to root out these people, lock, stock and barrel, and send them back home to their hilly-billy land in the woodlands of Croatia. I hope, they enjoy the rest of their lives there."

Bizony régen elszoktunk az ilyen hangtól a törvényesség nyugodt állapotában. Ebből az emberből már gyűlölet lángol, de nem a bombamerénylő ellen, akit a horvátok is bizonyára kivetnének soraikból, hanem a sokezer horvát hazafi ellen, akik nem akarnak belenyugodni, hogy ezeréves független országuk bolsevista elnyomás alatt maradjon, amikor például Afrikában minden banánfa alatt új ország alakul. És ami minket érint ebben az általánosításban, az ilyen vádak nem állnak meg a horvátoknál, előbb-utóbb minden más bevándorló csoport sorra kerül. Ez a Rákosi-féle szalámi-taktika. Egyébként is a szeptember 16-án a George Street-en felrobbant bomba tettese még ma sem került felszínre, és a nyomozás inkább személyes bosszúban vagy zsarolási esetben véli megtalálni az okot, mint politikai merényletben.

Egy „horvát terrorista" mégiscsak felszínre került ebből az esetből. *Bijedicsnek* hívják, és sok áldozata várja őt a túlvilágon. Boszniai muzulmán, Bosznia és Hercegovina titkosrendőrségének főnöke volt, régi Tito-partizán, jelenleg a kijelölt minisztertanács elnöke (az itteni újságok helytelenül miniszterelnöknek titulálják), most Whitlam miniszterelnök vendége volt, ami jó negyedmillió dollárba került az ausztráliai adófizetőknek — köztük a horvátoknak is.

Ez a diplomatává frakkozott balkáni lesipuskás tízszer akkora testőrséggel vonult be Ausztráliába, mint a néhány éve itt járt Johnson elnök, és ennek arányában gondoskodott személyi védelméről az ausztrál belbiztonsági szervezet. Szinte szimbolikus, hogy amerre csak járnak ezek a keleti despoták, velük jön, terjed a rendőrkordon, igazoltatás, motozás, polgárok zaklatása. Canberrában átforgatták az autókat, fegyverek után. Mindenkiben terroristát láttak. Házkutatásokat rendeztek, az újságok titkos kiképzőhelyekről cikkeznek (adatok nélkül) és véres események közelségét éreztetik. Bár egyetlen krumplipuskát sem találtak, Bijedics is távozott lövésrekész udvarnokaival együtt — a munkáspárt még mindig keresi a titokzatos horvátokat.

Ha valóban találnak olyan hóbortos horvátot, aki innét akarja megdönteni a föld túlsó felén lévő hazájának elnyomó rendszerét, és azt úgy cselekszi, hogy itt robbant, öl vagy ijesztget, azt ítélje el ausztrál bíróság itt Ausztráliában. Ez felel meg az ország törvényeinek. De az, hogy egy idegen állam diktatórikus kormányzatának egy tagja idejön, hogy politikai ellenfeleinek kiadatását követelje, precedens nélkül való beavatkozás más államok belügyeibe, amit kormányzati gyakorlattal lévő miniszterelnök visszautasít még akkor is, ha egyébként rokonszenvez ama diktatúrával. Lehetetlen állapot, hogy decemberben Ausztrália még harcol a kommunizmus ellen, és januárban új kormány jön, amely kiszolgáltatja a kommunizmus ellenfeleit. Még jó hogy nem a vietnami hadműveletekben részt vett katonákat kérte ki Bijedics elvtárs!

Mi magyarok aggodalommal szemléljük az eseményeket, amelyek során — addig amíg a bűnösöket bírósági eljárással meg nem nevezik — feltételezéssel gyanúsítanak többszáz ausztrál állampolgárt és migrant-ellenes hangulatot keltenek Ausztráliában, amely e forrongó világban még a társadalmi béke boldog szigete.

Nem akarjuk elhinni semmiért sem, hogy a terrorcselekményeket, bombaültetést, zsaroló elhurcolásokat és repülőgépes útonállásokat valamiféle bacilusfajták terjesztik, és szinte egyszerre a nyugati világ minden országában. Kell lennie összefüggésnek Vietnam, Közel-Kelet, Írország, Kuba, Chile, Black September, Uganda, Kongó, Black Power, Indian Action, stb. stb. között valami emberi színvonalon és nem a vírusok világában. Ez ellen az egyedüli védekezés a törvényes rend, társadalmi nyugalom és zavartalan termelő munka biztosítása.

(Ausztráliai Magyarság, 1973 április).

„...hogy mindnyájan egyek legyenek..."

Minden új eszme megkívánja ledönteni a régi rendet, de a végén többet mint haszonélvezőket, ez sem hoz.

Nyolc hónappal ezelőtt egy szép kiállítású könyvet hozott a posta Németországból a Katolikus Magyar Egyetemi Mozgalom kísérőlevelével, melyben Kalniczky György főtitkár írja: „Szeretném felhívni szíves figyelmét a Katolikus Szemle kiadásában megjelent gyűjteményre, amely az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem és a Katolikus Magyar Egyetemi Mozgalom közösen rendezett ökumenikus találkozójának anyagát tartalmazza. Hálás lennék, ha ismertetné olvasóival a kötetet. Mellékelem Zsigmond Endre újságíró, az Új Látóhatár főmunkatársa recenzióját is, és szívesen járulunk hozzá közléséhez, vagy akár részbeni átvételéhez, ahogy célszerűnek tartja."

Sajnos a könyvismertetésekkel hátralékban vagyunk szűkreszabott terjedelmünk miatt, de legalább él bennünk az igyekezet, hogy felhívjuk azokra a munkákra a figyelmet, amelyek kiérdemlik — valami oknál fogva — a közérdeklődést. A 160 oldalas kötet a

13 országból egybegyűlt, 240 magyar részvételével megtartott, hatnapos találkozó előadói anyagát tartalmazza „A keresztény és magyar lelki egység mai kérdéseiről". Ilyen tárgyú könyvet természetesen elolvasunk és nem vesszük igénybe a Zsigmond-féle mankót, mint néhány laptársunk. A kötet határozottan érdekes fejleményeket és izgalmas hitfelfogásbeli változásokat tár fel, melyeknek az emigráció sajtójára és közvéleményére gyakorolt hatását érdeklődéssel vártuk. Sajnos a néhány szájbarágott ismertetésen kívül senki sem foglalkozott vele — szerkesztő és cikkíró papjaink sem.

A kérdés iránt annyira nagy a felületesség, hogy nem egy újságban ökonómiát írnak ökuménia helyett. Ez a csúf szónyomorék a görög oikouméne (földkerekség) szóból lett császármetszve, és ha már így megtetszett a keresztény egység művelőinek, akkor jobb, ha mi is megtanuljuk kimondani és leírni. A kötet 12 elhangzott előadást szószerint idéz. Az előadók: Balla Bálint egyetemi tanár, szociológus (Berlin); Bárczay Gyula ref. lelkész (Basel); Békés Gellért rk. teológiai tanár (Róma); Cseri Gyula ref. lelkész (Mainz); Gánóczy Sándor rk. teológiai tanár (Párizs); Hanák Tibor filozófiai író (Bécs); Morel Gyula egyetemi tanár, szociológus (Innsbruck); Cs. Szabó László író (London); Teichmann Jakab főrabbi (Zürich); Tóth János nemzetközi jogász (Genf).

Ez a cikk többet akar nyújtani szokásos tartalmi ismertetésnél, és bizonyos veszélyérzettől vezetve kiemeljük azokat a részeket, amelyek mögött egészen más szándékokat vélünk felismerni, mint a keresztény egyházak közti együttműködést. Az idézett részeket „vastagon" szedjük a könnyebb áttekintés érdekében.

Egyházi önkritika

Az első, ami szembetűnő, hogy a római katolikus Egyház teljesen feladja a merev álláspontot, és az egység érdekében nem csupán engedményeket tesz, hanem történelmi önkritikát is gyakorol.

Békés Gellért: **„Joggal merül fel a kérdés: egyáltalán van-e még mondanivalója a kereszténységnek az ateista humanizmus szekularizált világában? A kérdés annál súlyosabb, mivel az újkori ember lázadása szellemtörténeti szempontból megokolt, s józanul gondolkodó hívő ember nem tagadhatja, hogy a felvilágosodás, a tudományos haladás és az általános műveltség az ember létét és fejlődését biztosító társadalmi intézmények terén kétségkívül nagyban előmozdította az emberibb világ kialakításának ügyét".** Az előadóban még felvetődik a kétség, hogy vajon az intenzívebb racionalizálással nem kerül-e az egyén szabadsága az áldozati oltárra: **„Ma nem az egyház vagy a vallás veszélyezteti személyi szabadságának és szociális kötelességének összhangját, hanem az ateista humanizmus szekularizált világa és racionalizált társadalma. Az evangéliumi üzenet ma éppen a humánum megőrzése, az emberi együttélés, a társadalmi igazságosság s a nemzetközi béke biztosítása végett időszerű, s az egyházaknak ezen időszerűség jogán kell közös felelősséget vállalniuk a mai emberért".** De amikor Békés Gellért előadásának konklúziójához ér, egyháza feladataként mégsem az egyén, vagy éppen nem a racionalizált világ kitaszítottjaiért, a régi múlttal, hagyománnyal bíró keresztény népekért szólal fel, hanem sietve feltesz egy divatos hanglemezt: **„Testvéri együttérzés minden emberrel, főleg az emberi örökségükből kitaszítottakkal, közös erőfeszítés tisztességes életkörülményeik, munkájuk, társadalmi jogaik biztosítására, a fejlődésben lévő népek ügyének támogatása — mindmegannyi sürgető feladat, amit ma felelősséggel vállalni kell".**

Pót-világnézet

Hanák Tibor megállapítja, hogy: **„Az ideológiák a széteső keresztény világkép és erkölcsi rend nyomában keletkezett mentőkísérletek, kiegészítő műveletek, a társadalmi mozgalmak tudatos támaszai, a szociális törekvések és a tudományos gondolkodás összefogásának, vegyítésének termékei vagy pedig épp az érvénytelenség zászlóvivői, az irracionalizmus hirdetői. Az objektívan ható rendszerek megingása, a hierarchikus (teocentrikus) világnézet kiüresedése hozta létre a pótvilágnézeteket, kisegítő elveket, az ideológiákat".**

A filozófusok általában tagadják az egyházi filozófiának a képességét a modern élet követelményeivel szemben, bár ezzel szemben az is könnyen kimutatható, hogy új, tetszetős, bizonyos rétegekre nézve hasznos elméletek propagálása létesített filozófiát az egyház működési területének korlátozása céjából. Amennyire egyházi monopólium volt a filozófia a középkorban, olyannyira válik a marxisták monopóliumává ma, és valószínűleg téved az egyház abban, hogy ha elismeri a marxista filozófia létjogosultságát, akkor — a második helyen — még biztosíthatja a létét. A „szekularizációs" folyamat végén az egyháznak már semmilyen szerepe nem marad. (Szekuláris, annyi mint: világi. Szekularizációs törekvések: az ember életével kapcsolatos tényekedéseknek az egyház kezéből világi hatóságok kezébe való átvétele. Magyarországon belül például a keresztelést is névadó ünneppel helyettesítik. Régen, születés, oktatás, házasságkötés, temetés, stb. kizárólag egyházi intézkedés volt. Szekularizált világnak nevezik azt az állapotot, amelyben az egyházaknak már nem lesz szerepük.)

Bár az ismertetett Ökuménikus Találkozó célja az volt, hogy: „... megvitassa a keresztény és magyar lelki egység kérdéseit", a rendezőség szükségesnek látta egy zsidó teológus véleményét is meghallgatni arról, hogy „mi az, amit a hívő zsidó ember időtálló értéknek tekint vallásában".

Dr. Teichmann Jakab zürichi főrabbi az alábbiakban válaszolt: **„1). A zsidó hívő csak egy örökérvényű szövetséget ismer el, amit Isten az emberrel kötött; ez Mózes közvetítésével történt és a Sinai kinyilatkoztatással kapcsolódik össze. »Új Szövetséget« csak ennek megújításaként, vagy helyesebben ennek, mint más népekre való alkalmazását tudja felfogni, de semmiképpen sem úgy, mint valami, az előzőnél magasabbrendű kapcsolatot Istennel. 2). A Sinai kinyilatkoztatásban, amely a szövetség alapja, Isten nemcsak önmagát, hanem törvényeit is kinyilatkoztatta. A zsidó hívő — mint a keresztény is, akinek hitéhez tartozik, hogy higgyen az ószövetségi kinyilatkoztatásban — ezt a törvényt, a Tízparancsolatot, örökérvényűnek tekinti. 3). A zsidó vallás alapvető hittétele az egy Isten tana, »Én vagyok az Úr, és senki más: rajtam kívül Isten nincsen!« (Izaiás, 45. 5). Bizonyos értelemben »szent háromságról« is lehet beszélni a zsidó vallásban, amenynyiben maga Izrael az Isten fia, a Sinai kinyilatkoztatás pedig Isten Lelkének megnyilvánulása, Isten ismeretének és parancsának közlése. 4). A zsidó hívő Isten vá-**

lasztott népének tekinti a zsidóságot. Ezt a kiválasztást a Sinai kinyilatkoztatás és a Mózes által kötött szövetség pecsételi meg. De a kiválasztásnak nincs kizárólagos értelme: Isten népe úgy tekinti a keresztény egyházakat, mint Izrael örökségének részeseit. A hívő zsidóság azt tartja, hogy hite az istenhit örökös megújulásának forrása a népek közt. Zsidó felfogás szerint nem arra van szükség, hogy zsidó vallásra térjenek az emberek, hanem hogy visszatérjenek az istenhit zsidó forrásához. A zsidó nép éppen az üdvösség történetében betöltött szerepe miatt az idők végéig fennmarad, mert Izrael az isteni üdvösség közvetítője a világban. 5). A zsidó hívő nem valami áteredő bűntől való megváltásban látja az üdvösséget, s nem fogadja el, hogy Isten fiának feláldozásával valósítja meg azt. Az üdvösség egyedül Isten parancsainak megtartásában áll."

Szabatos megfogalmazásban

Teichman tömör, szabatos fogalmazása közli velünk, hogy: 1). a zsidó hívő semmit nem ad fel eddig vallott hitelveiből; 2). a Tízparancsolatot örökérvényűnek tekinti; 3). nem Jézus a messiás, hanem Izrael; 4). az üdvösséget közvetítő Izrael maga a zsidó nép; 5). nincs szükség megváltásra.

Érdekes, különleges elmélet: nem a zsidó vallás, hanem a zsidó nép kap ebben történelmi szerepet. A vallások fokozatában Isten és a többi felekezetek között áll a zsidó „nép". Nagy lépés a Krisztus-gyilkosság vádja alól a Krisztus-szerepbe ültetés.

Ikvay László katolikus pap bővebb magyarázatot adott az értekezleten dr. Teichmann előadásához, de mindjárt a bevezetőben elvetette a sulykot, nyilván nem értette meg az előadót:

„Dr. Teichmann előadásából számunkra nyilvánvaló, hogy Izrael népe az általános üdvösségnek első elfogadója, Isten választott népe, amellyel szövetséget kötött és a Tízparancsolatban olyan törvényt adott számára, amely kitűnik páratlan erkölcsi színvonalával és az egész emberiség közkincse lett. Egyistenhite egészében új elem az emberiség történetében és a személyiség fogalmával ajándékozott meg minket. Mindezt a legmesszebbmenően elismerjük, közös kincsünknek tartjuk, amelyet Izrael népétől kaptunk, és Istennek az Ószövetségben adott kinyilatkoztatásának tekintjük.

Mivel tehát ilymódon az Ószövetség lényegesen hozzátartozik a kinyilatkoztatáshoz, ezért az ökumenének szükségképpen ki kell terjednie Isten választott népére is, amely nekünk a Megváltót adta. Isten népének az egysége ugyanis, csak akkor éri el beteljesülését, amikor Izrael egyesül a keresztényekkel. Ha tehát ökumenikus törekvésünk Isten egész népének egyesítésére irányul, nem szabad megfeledkeznünk az első szövetség népéről, Izraelről sem, mivel az Újszövetség népe Izrael nélkül nem éri el teljes egységét.

Statikus zsidó hit

Ikvay tévedését abban látjuk, hogy dr. Teichmann nem szólt a zsidó nép ökumenikus beolvadásáról, ellenkezőleg a statikus zsidó hitről, az istenhit változatlan zsidó forrásáról, az idők végéig betöltendő történelmi szerepről szólt. Ikvay mást árul, mint ami a csomagban van. Ugyancsak az ő megfogalmazásából tudjuk meg az alábbiakban a II. Vatikáni Zsinat nyilatkozatát a zsidó nép irányában:

„A II. Vatikáni Zsinat egy nyilatkozatot hozott nyilvánosságra, amelynek jelentősége egészen egyedülálló a hivatalos katolikus egyházi megnyilvánulások terén. Ez a dokumentum leszögezi, hogy az Újszövetség népét szoros kapcsolat fűzi Ábrahám nemzetségéhez, mert a keresztények hitének gyökerei lenyúlnak az Ószövetség népének hitébe. Egy és ugyanaz az Isten fordult oda az emberekhez a pátriárkákon, Mózesen, a prófétákon keresztül s végül Krisztus által, és ugyanő az, aki kinyilatkoztatta magát nekik. A hit, mint válasz erre, lényegében mindnyájunkban azonos: engedelmesség Isten hívása iránt. Ilyen értelemben mondja Szent Pál a galatákhoz írt levelében: »Aki hitből él, Ábrahám fia« (3. 7). Majd a római levélben Ábrahámról, mint »mindnyájunk atyjáról« beszél (4, 6). Az Egyház önmaga előképét látja az egyiptomi fogságból való kiszabadulásban és az ígéret földjére való vándorlásban.

A zsidóságról szóló zsinati nyilatkozat leszögezi, hogy az Egyház nem felejtheti el, hogy Izrael közvetítésével kapta az ószövetségi kinyilatkoztatást. Isten kinyilatkoztatása az emberiség számára nem csupán a názáreti Jézussal kezdődik. Ő hozta el Isten eddigi közléseinek beteljesülését. De az nem válik általa feleslegessé, hiszen lényeges része az egész kinyilatkoztatásnak, és éppen ezért pótolhatatlan az Egyház számára. Ezt a kinyilatkoztatást a zsidó nép által kaptuk, amely még mindig hiszi a kinyilatkoztatást és bízik benne. Ez mély kapcsolatot és köteles hálát jelent a zsidók iránt, Jézus maga is többször kijelentette, hogy nem megszüntetni, hanem beteljesíteni jött a törvényt. Helytelenül fejezi ki tehát a való helyzetet az a felfogás, amely szerint az Egyház egyszerűen felváltotta volna a zsidó népet üdvtörténeti szerepében.

E zsinati nyilatkozat, hivatkozva Szent Pálnak a rómaiakhoz írt levelében tett tanúságtételére, leszögezi, hogy Isten egyedülálló méltóságra választotta ki ezt a népet, meghívta az istenfiúságra és szövetséget kötött vele. Ezzel egyedülálló ígéreteket kapott, még mindig Isten különleges irgalmát élvezi és nem szűnt meg meghívása a végleges üdvözülésre. Bár nem hallgatja el, hogy a zsidó nép nagy része nem fogadta el az evangéliumot, ennek ellenére megmarad Isten kiválasztása és meghívása."

Mi még úgy tanultuk a hittant, hogy a római katolikus volna az egyedüli üdvözítő egyház. Ikvay László szerint a II. Vatikáni Zsinat a zsidó népet jelöli erre a szerepre, nota bene nem a vallást, hanem a népet, azokkal együtt, akik nem fogadták el az evangéliumot. A zsidó nép ebben a szerepben, az egyedülálló ígéret birtokában aligha fog ökumenikus szellemben elvegyülni a többi népek között, mint ahogy Ikvay állítja.

Általában, hogyan kapcsolódik az egész elmélet mindabba, amit eddig hittanban tanultunk, vagy akár a modern, szekularizált

polgári felfogásba? Átruházta-e valóban a II. Vatikáni Zsinat az „istenfiúság" szerepét Jézus Krisztusról a zsidó népre? Úgy kell-e értenünk Ikvay László megfogalmazását, hogy Rómában leváltották Jézus Krisztust az üdvözítői szerepéből? Nehéz itt eligazodni, mert újságjaink nem tájékoztatnak, papjaink nem oktatnak minket, könyv nem jelenik meg arról a nagy változásról, amelyről itt, a Katolikus Szemle gondozásában kiadott könyvben az ökumenikus szervezkedéssel kapcsolatban olvasunk.

Cseri Gyula református lelkész kijelentette, hogy **a római katolikus egyház a II. Vatikáni Zsinattal döntő módon bekapcsolódott a protestáns és ortodox egyházak ökumenikus mozgalmába... VI. Pál pápa 1964 január 6-án Betlehemben tett kijelentésére: „Az akol ajtaja nyitva áll", Marcel Praderwand válaszolt a Ref. Világszövetség 1964 augusztusában Frankfurt/Mainban tartott 19. nagygyűlésén: „Semmi esetre sem kívánunk Rómához visszatérni".** A katolikus univerzalizmus ellen szólva a református lelkész kijelentette, hogy **az Újszövetség maga is már bizonyos teológiai pluralizmust képvisel, amelyen belül megtámadható a „katolizáló" tendencia is. Ez semmi esetre sem jelenti azonban a mai katolikus egyház Krisztustól származtatott közvetlen megalapítását.**

Ez a két világos nyilatkozat adja a találkozó református hozzájárulását, mely merev és határozott. Egységet igen, ha annak érdekében csak a katolikusok hoznak áldozatot.

Kálvini elv?

Hallgassuk most meg ***Gánóczy Sándor*** r. k. teológiai tanárt: **„... Kálvin maga hangoztatta Jézus ígéretét Máté 18, 20 szerint: „Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük".** Ha ezt a szép gondolatot az olvasó szószerint akarja értelmezni, vagy feltételezi, hogy Kálvin is így értelmezné, nyílván tévedésben van, mert a római katolikus teológiai tanár mást mond: **„Kálvin nem misztikusan értelmezi ezt a Jézus-mondatot, hanem ekkleziológiai alapelvként. Másszóval, ezt a mondatot idézve arra gondol, hogy ott, ahol két vagy három Krisztusban hívő ember társul egymással, máris egyház alakul. Nem egy adott egyházi hagyomány követése, nem egy adott egyházi tekintély elfogadása, nem egy szervezetbe való beilleszkedés a mérvadó."** No, lesz itt most már „egyház" bőven, minden bokor alatt kettő. Csak fel kell újítani ezt az állítólagos kálvini elvet. Pápa sem kell, pap sem kell: **„Azok a keresztények, akik bátran azt a formáját választják a kereszténységnek, amelyet a pápai inkvizició tűzzel-vassal üldöz, elég ha társulnak, máris evangéliumi egyházi közösséget alkotnak. A közösség tagjai maguk választanak maguk közül egy lelkipásztort, akinek az igehirdetés mellett az Úrvacsorát is joga van kiszolgáltatni."** Ezt a történelemből elővett példát a mai világgal állítja párhuzamba a felszólaló: **„Beszéljünk konkrétan: mit észlelünk napjainkban? Az adott faji, nemzeti, társadalmi, családi, vallási, világnézeti, erkölcsi és felekezeti keretek megrendülését. Az emberiség megpróbál másként társulni és csoportosulni, mint a múltban... S ennek ellenére még a forradalmárok sem kívánják a fennálló intézmények maradéktalan, azonnali megsemmisítését. Jellemző, hogy még a marxisták is a békés koegzisztencia berkeiben kívánják az osztályharcot folytatni. Mindenhol a dialektikus egyensúlyt keresik a meglévő és a létesítendő dolgok között. Ez történik egyházainkban is... Ebben a világban időszerűnek mutatkozik a kálvini reformdialektika. Csak úgy remélhetjük, hogy a kereszténység nem veszíti el identitását, azonosságát a szekularizált világban, ha keresztény szellemben párbeszédet kezd ezzel a világgal egy közös emberszolgálat megtervezésére. Amennyiben Kálvin öröksége erre indítást ad, időszerű és hasznos. Nemcsak a református, vagy protestáns egyházaknak hasznos, hanem minden egyháznak, s következőleg az egész társadalomnak. Ebből a szempontból ez az örökség ökumenikus örökség."**

Még jó, hogy Gánóczy Sándor említi az „ökumenikus" szót, különben azt gondolnánk, hogy politizál. Még jó, hogy megnyugtat, hogy a dialektika azokkal akik „az adott faji, nemzeti, társadalmi, családi, vallási, stb" keretek megrendülését előidézték, mindenki részére hasznos. És ehhez a folyamathoz feltalálta a kálvini reform-dialektikát, hogy a szétbomlásnak reformátori lendületet adjon. És amikor már nemzeti, társadalmi, családi és vallási kereteink „dialeketikus egyensúlyba kerülnek" — mondjuk a vasfüggöny mögötti marxistákkal, keresztény identitásunk önérzetével párbeszédet kezdünk „ezzel" a világgal (itt egy kicsit pontosabb meghatározás illett volna) „egy közös emberszolgálat megtervezésére", hacsak ott már azt nem tervezték meg — amióta azt hangoztatják, hogy a legfőbb érték az ember: akkor aztán segíthet már a tudós teológus, mint ama székely paraszt, aki, mikor a jég verte a termést, szintén beállt segíteni.

Még csak a felénél tartunk a könyvnek — rövidre kell fogni — pedig itt jó lenne bőven idézni ***Cs. Szabó László*** „Katolikus és protestáns szellem a magyar történelemben" című remek tanulmányából. Végre egy írás, amely megfelel a könyv címlapján csillogó alcímnek: „Közös felelősség népünkért". Kellemes oázis, szellemi sziget ez az írás ebben a könyvben és egyetlen figyelmeztetés: hogy megvan a magyar (!) ökuménia már régtől, a kezdettől fogva. Valóban — mi is úgy érezzük — hogy nincs szükség magyar talajon (és itt a határokon túl élő egyharmad magyarságra is gondolunk) ökuménikus szólamokkal mozgást előidézni. Prohászkáról persze még Cs. Szabó Lászlónak sem illik emlékeznie, de igaz, ez az egész könyv katolikus papjaival, katolikus pénzen kiadva is, hallgat Prohászkáról, aki ezelőtt ötven évvel írta: „Fogjunk baráti kezet s dolgozzunk a megértésen, mely építi s íveli az aranyhidakat Pannonhalma és Debrecen, Esztergom és Eperjes közt, közelebb hoz testvért testvérhez, keresztényt keresztényhez a közös nagy ellenség, a keresztény kultúra megmételyezői, keresztény magyarságunk sírásói ellen". De hallgat ez a könyv arról a magyar főpapról is, aki teljessé tette a keresztény egységet az országban, akinek szimpla kis foszforeszkáló kereszt-jelvényét tüntetőleg hordta az ország katolikus és protestáns magyarja 1946-ban: Mindszenty Józsefről nincs egy szava sem ennek a könyvnek.

Felelősség?

Ennek az „ökuménikus" találkozónak a lényegét, az eddig ismertetett megközelítések után, ***Tóth János*** nemzetközi jogász

fejtette ki, olyan világosan, hogy — ha az eddigiekre esetleg azt lehet mondani, hogy eltúloztuk, félreértettük — az ő világos fogalmazása után nem lehet kételyünk a tekintetben, hogy joggal féltjük a magyar kereszténységet az ilyen egyénektől. Előadásának a címe „Felelősségünk egyházunkért":

„Felelősségről akkor szoktunk beszélni, amikor nem úgy mennek a dolgok ahogy kellene és elviselhetetlen helyzetbe jutottunk. Történelme során az emberiség most először van abban a helyzetben, hogy a föld minden lakosának szükségletét ki lehetne elégíteni, ehelyett azonban az emberiség saját fennmaradását veszélyezteti. A helyzet fölött akkor lehetne úrrá válni, ha egy jól működő világszervezet hozná rendbe az emberiség házatáját."

Az egyház feladata?

Aki figyelmesen olvassa az újságokat és folyóiratokat, annak ez a fenti következtetés világosan hasonlít a kommunisták és szélsőséges baloldaliak állandóan szajkózott témájához, hogy a világ vesztébe rohan és a nemzetközi anarchia megszüntetése és a világbéke megteremtése érdekében meg kell szüntetni az önálló nemzeteket — a háború magvait — és egy világszervezet diktatórikus hatalma alá kell vonni a föld összes lakóit. Ez a világszervezet, vagy világkormány filozófusok és tudósok irányítása alatt gazdálkodik a föld javaival és a munkaerővel és — természetesen — az emberiség javára korlátok közé szabja a szaporodást és gondoskodik az emberek összes testi-lelki szükségletéről. De hallgassuk csak tovább Tóth Jánost:

„Ma szekularizált világban élünk, ez a tény konferenciánk egyik kiinduló pontja. Az európai felvilágosodás óta a szekularizált öntudat szakított a vallással, saját morális és vallási eredetének tudatát háromszáz év óta a gondolkodásából száműzte. Így ma nagyon sok embernek Isten neve és az utolsó ítélet fogalma jelentőségét vesztette. A tudomány és a technika a szekuláris öntudaton, annak racionalitásán nyugszik, sajátos kifejezésmódot alakított ki, ezt használja a mai „civilizált" emberiség. A vallás mitológikus fogalmakban fejezi ki az emberiségnek morális tapasztalatait; a technika kifejezési formája ezzel mit sem tud kezdeni és így ezt nem veszi tudomásul. Így világunk két kultúrára hasadt: a tudomány és technika világára és a humanizmus kultúrájára, annak két változatával, a vallásos és szekularizált irodalmi és művészeti világával."

Ebben az öt mondatban az előadó azt állítja, hogy a tudomány és technika világának, a mai civilizált emberiségnek Isten neve nem jelent semmit, tehát istentelen. A vallás csupán mitológiai fogalmakban gondolkodik, ami nyílván idejét múlta és ezért azt ajánlja, hogy: **„Az ismeretelmélet felől megközelítve a felelősség tárgya az, hogy az emberiség tudat-hasadása tudományra és humanizmusra megszűnjék, hogy tudomány és vallás között megértés jöhessen létre".** Nem egészen világos, hogy mit akar a szerző: az egyház közeledjen-e az istentelenségben leledző tudomány felé, vagy a tudomány fogadjon be mitológikus fogalmakat? Minden esetre kimondja a továbbiak során, hogy: **„a feladat pedig elsősorban az egyházra hárul".**

A továbbiakban bőven használja a világ új rendje, jog, szabadság, felelősség, kötelesség kifejezéseket az emberiség életének új értelmét, a történelem új fejezetét, mely alapokon felépülhet a kellő hatásfokkal működő világszervezet. És hogy Tóth János nem a tudomány, hanem az egyházak reformját sürgeti, az a további fejezetekből kitűnik. A reformokra azért van szükség szerinte, **mert a mai társadalmi rend végóráit éli.** Nem használja, de általában a POST CHRISTIAN (a kereszténység utáni) ERA elnevezést alkalmazzák a kialakulóban levő társadalmi rendre. Elég jó eladó ügynöke ennek Tóth János nemzetközi jogász, mert portékáját Istennel, Krisztussal dekorálja: **„Isten megújít bennünket. Krisztus azt akarja, hogy egyháza mintegy mintaként előrevetítse az emberi közösség megújulását. Istennek megvan a hatalma ahhoz, hogy Krisztusban új emberiséggé alakítson át bennünket."**

Ezt figyeljük meg: **„... az ideológiák és régi társadalmi rendszerek alkonyán ... erőteljesebb az igény, hogy az egyház szabaduljon ki az elmúlásra ítélt társadalmi rendszerekből, saját megújulásával mutasson utat és adjon energiát az emberiség megújulására az új világrend felépítésére".** Vajon milyen társadalmi rendszert ítéltek elmúlásra és kik? Ma, a második világháború utáni korszakban kétféle társadalmi rendszer van a földön: „polgári-demokrata" és „szocialista". Az egyház azon az oldalon működik szabadabban, amit „polgári-demokratának" nevezünk. Ebből a pakliból a 2. világháború befejezése óta több országot átkártyáztak a „szocialista" oldalra forradalmak útján. A baloldali politikai irodalom úgy állítja be a forradalmakat, mint a fejlődés szükséges és logikus, tehát elkerülhetetlen folyamatát a kapitalista termelési fokról a magasabb színtű kommunizmus felé. Tóth János írásából kitűnik, hogy nem a vasfüggöny mögötti forradalmakról van szó, mégis így ír:

„Az egyház és forradalmak viszonyáról változatlan hevességgel tart a vita és ezt a vitát lezárni nem is lehet. Az egyház is, mint az igazi forradalmak, a társadalom megújítását, az emberek és intézmények megújítását kívánja."

A polgári életformáról, melynek alapja a család és nemzet, Tóth János így vélekedik: **„A nacionalizmusok és ideológiák kusza szövevényében utat vesztett emberiség".** Az egyház feladatát Tóth János nem abban látja, hogy bátran kiálljon az ateizmus ellen, a családot, nemzetet felbontó bolsevizmus ellen, hogy Istent követeljen az ateizmus helyére, hogy a nemzet-egyéniségek kifejlesztését követelje a fajkeverő nemzetköziség ellen, hogy a családi élet mély vallásos értelmét hirdesse az erkölcsrombolás ellen, hanem abban látja:**„ami Mózesé volt egykor: a nép felé hirdetni, hogy csapásokon, szenvedéseken, sivatagi vándorláson és annak fegyelmezésén át új létformába kell eljutnia, az emberiség átfogóan rendezett életformájába, mert ez ma az ígéret földje. És a világ hatalmasainak is a szemébe kell mondania: hagyjátok, hogy Isten népe jobb hazát teremtsen a Föld minden lakójának."** A jobb hazát teremtő Isten népe mellé magát az Istent is besorolja, a falanszter-világ ügynökéül: **„Istennek nem késő. A föld és mi övéi vagyunk. Ha ezt tudjuk és neki engedelmeskedünk** (a falanszter építésében) **Ő átvisz minket a ránkváró tíz csapáson, száraz lábbal**

a Vörös-tengeren, életben tart a sivatagban, s útközben a föld egymás ellen acsarkodó népeit új nemzetté formálja és az emberi jogok tiszteletéhez szoktatja."

Ez egyben a befejező része a „Felelősségünk egyházunkért" című fejezetnek, de Tóth János nemzetközi jogász személyéhez még egy kis adalékot fűzünk. Kedves olvasónk, Legárd László írja levelében: „Először is néhány szóval szeretnék hozzászólni a májusi számban lévő könyvismertetésedhez. 1966 októberében Malmőben dolgoztam. A magyar forradalom 10. évfordulóját a közeli egyetemi városban tartották meg a Dél-Svédországban élő magyarok, az ottani egyetem aulájában. Az ünnepi előadó **Tóth János** nemzetközi jogász Genfből. Ilyen csalódás ritkán ért és ebben nem voltam egyedül. Az ünnepi beszéd a magyar forradalom legszebb eszméit támadta, ezenkívül egyházellenes és Mindszenty személye iránt tiszteletlen volt. Beszéde nagyobb részében egy órán át arról beszélt, hogy mi magyarok jugoszláv mintájú kommunizmust-szocializmust akartunk, olyant, amiért Rajk László hősi halált halt, mártíromságot szenvedett stb. Én akkor még csak egy éve voltam nyugaton és két hete Svédországban. Nem akartam elhinni, hogy ez megtörténhetett, fehér voltam és napokig csak ezen töprengtem: hát ez mi volt? Az ünnepély néhány rendezőjével beszéltem később, akiket ugyanúgy meglepett a botrányos eset és végül senki sem tudta, hogy kapott meghívást ez a vörös jogász ünnepi előadóként. Két hónap után eljöttem Svédországból, így később sem tudtam meg, ki volt a svédországi szervező, aki ezt a Tóth Jánost becsempészte a tízéves évforduló pódiumára."

Balla Bálint berlini egyetemi tanár, szociológus úgy véli, hogy **„a nyugat—keleti, tehát partikularizmus—univerzalizmus ellentét feloldásában a keresztény szellemnek fontos szerepe lehet. Ne feledjük, hogy mindkét uralkodó ideológiai rendszer a kereszténységnek nemcsak meghaladási kísérlete, hanem gyermeke is. A nyugati technikai—gazdasági civilizáció és a politikai szabadságmozgalmak, mint a partikularizmus eredeti, ma is pozitív tartópillérei, keresztény tradíciókból is merítettek. A marxizmus eszményében pedig felfedezhetjük a keresztény közösség és egyetemesség, a katolicitás visszfényét."** Ilyen felfedezésért — véleményünk szerint — a mai világban Nyugaton Nobel-díj jár, ennek kellő propagálásáért a római „Katolikus Szemle" valóban megérdemli a Lenin-díjat.

***

A szerkesztő elnézést kér a könyvismertetés terjedelme miatt, mely újságunkban túlméretezett. De ugyanakkor cinkosnak éreznénk magunkat, ha hallgatnánk arról, hogy ez a hitében megingott csoport, római, központi helyzeténél fogva nagy veszélyt jelent az emigráció lelki épségére. Tudjuk jól, hogy sajnos nem csupán magyar vonalon erőltetik egyesek a kereszténység szellemi fegyverletételét, de különösnek tartjuk, hogy az emigrációs magyar papság, katolikus és protestáns egyaránt, szavát sem hallatta az ökumenizmus ürügyén hangoztatott politikai szándékok miatt, olyan időkben, amikor a magyar egyház és hívek odahaza nehéz harcukat vívják, hogy egyházi intézményeik ne sülyedjenek az ateista kormányzat propaganda-csoportjaivá. Mert az ökumenizmus magyar vonatkozásban már csak ürügy valóban, hiszen a magyar égbolt alatt a vallási különbözőségek már nem számítanak. Amikor a protestánsok már nem „balthazárkodnak", amikor Prohászka püspök képzelt aranyhídján kétirányú, mindennapi forgalom jár, amikor a századelejei kivándorlók, két világháború lövészárkainak katonái, az első és második közötti idők trianoni szegényei, végül a háborúk utáni kereszténygyüldözés vagy kivándorlás keresztényei nem kérdezték egymástól, hogy taláros vagy csuhás pap öntötte-e rá a vizet — ugyan minek ezt firtatni most és éppen itt az emigrációban? És miért fordul ebben a könyvben mindig úgy a szó, hogy abból mindig csak a kato-likus pap rövidül meg?

Figyelemre méltó körülmény, hogy ezt a találkozót és ezt a könyvet nem egy jelentéktelen kis csoport hozta össze, hanem — katolikus részről legalábbis — a külföldi magyar papi, szellemi központ Rómában székelő és erkölcsi és anyagi téren a vatikáni hivatal támogatását élvező tehetséges és felkészült csoportja. Ezek az írástudók bizonyára távolabbra látnak a hit és egyház jövőjét illetően mint mi, és ezért elgondolkodtató, hogy nem az ellenállást, hanem a behajlást ajánlják nekünk, híveknek, abba a szellemi irányzatba, mely az új, a jobb világ ígéretével, egy világot átfogó nemzetközi szervezőhatalom kiépítését üdvözli. De mi, egyszerű hívek, féltjük ettől az új miazmától mindazt, amit eddig papjaink értékként hirdettek: egyéni szabadságunkat, családi, nemzeti körünket.

Ne etessenek minket az új világrend új csodáival és az ígéret földje ósdi meséjével. Minden új eszme megkívánja ledönteni a régi rendet, de a végén többet, mint haszonélvezőket, ez sem hoz. Itt — úgy érezzük — nem a keresztény egységről van szó, hanem inkább le akarnak nyeletni velünk valamit, amitől természetünktől fogva irtózunk. A szekularizáció nem áll meg az egyház teljes félreállításánál, hanem folytatódik az *új erkölcs* bevezetésével, mely minden jel szerint a szovjetember részére gyakorlatba tett életformát veszi mintaképül. Innét származik a könyvnek az a negatívuma, hogy a hitélet legválságosabb korszakában az egyház belső szerveit rágó kór helyett egy elmúlt náthát gyógyít ökumeniával, és az a pozitívuma, hogy kapcsolatokat épít, megértést mutat a magyarországi egyházigazgatás iránt, mely tudvalévően az ateizmust támogató kormányzat gondozásában sorvad. Keresztény hitelveink eredetét tekintve bizonyos ószövetségi nosztalgia még csak megérthető, feltéve ha a bibliai választott nép szerencsés utódai honorálják, de a népidemokratikus rendszerek iránt megnyilvánuló rokonszenv aggodalmakat kelt bennünk.

Néhány emigrációs lapnál tapasztalható bizonyos lelki letérdelés kézcsók magasságra, a kancsukás ember elé. Nem mindig állapítható meg, hogy pénzért nyúlik a térdkalács, vagy félelemből, vagy jó időben tett helyezkedésből. Tudjuk, a betűnek irtózatos közvéleményformáló ereje van: a legképtelenebb ostobaságból is lehet — kellő propaganda után — közóhajt teremteni. Az, ami a „Katolikus Szemle" kiadványából felénk árad, ma még csak filozófiai okoskodás, betűzuhatag, papírjövő. De ez a fajta propaganda anyag ma már tonnaszámra ömlik rá a nyugati ember agyára. A sioni ökumenikus istentisztelet résztvevői még elmondták, de fülük már be nem fogadta a Lectio brevis-t: „Józanok legyetek, vigyázzatok, mert ellenségtek, az ördög, mint ordító oroszlán szertejár és keresi, kit elnyeljen. Álljatok ellene a hitben szilárdan."

* * *

Az ismertetett könyv **„... hogy mindnyájan egyek legyenek"**, Katolikus Szemle kiadása, Róma 1971. Szerkesztőség és kiadóhivatal: 00193 Roma, Via della Conciliazione, 44. Italy. A könyv ára : US $ 1,50.

(Ausztráliai Magyarság, 1973. május)

Az európai jövő magyar alapjai

A szentistváni államesze nem idejétmúlt kacat, hanem az egyedüli megoldás Közép-Európa mozaik-nemzetei részére.

Sok szó esik manapság Szent Istvánról az emigrációban — tegyünk hát hozzá még egyet. Nem is vitatkozni akarunk — azokkal például, akik mai nyomorúságunkért is őt okolják és a régi hit nyomdokait vizslatják, mondván hogy a kereszténységgel ugyancsak megjártuk — csupán néhány gondolatot teszünk le ez elé a mostan következő *más* világ elé, amely mindent más mértékkel mér, aminek hatása alatt sok honfitársunk szégyenli a magyar múltat.

Pedig a magyar keresztény államiság 973 éves idejére büszkeséggel tekinthet vissza minden magyar, akkor is, ha lelkében már nem a keresztény eszmék uralkodnak, akkor is, ha szívét valamiféle modern demokrácia melengeti. Ma divat a kisebbség elnyomásának vádjával illetni a magyar évszázadokat, olyan korokkal kapcsolatban, amikor a nacionalizmus még nem létezett. De magyar részről is hangzanak el vádak, és azok jó része István királyt éri, feledve hogy Géza, az apa tette rá fiát is, az országot is a keresztény államiság útjára, és feledve, hogy ők abból az államszervező és honfoglaló fejedelmi családból származtak, amelyről nem tudjuk, hogy a honfoglalás előtt mennyi ideig, és amelyről tudjuk, hogy az Árpád-ház magva veszésének idejéig uralkodott, és vezette be az ország népét a szervezett állam kereteibe, mely alkalmasint európai gyakorlatot követett.

Kopasz Szerénd fia, a trónkövetelő Koppány herceg is divatba jött manapság, pedig bizonyára ő sem a királyság intézménye ellen lépett fel, és ilyen értelemben nem a régi törzsszövetségi rendet védte, hanem ő maga akart az ország királya lenni, csak úgy mint Vászoly. Történelmünk kifejlődésében a személynek talán nincs akkora szerepe, mint ma azt általánosságban hiszik. Az ország összes intézményeivel együtt már a keresztény királyság korszerű áramával úszott a középkori magyar birodalom kialakulása felé. Itt talán megkockáztathatjuk, hogy István nélkül is így fejlődött volna a magyar történelem, mert (itt utalni kívánunk László Gyula megállapítására) a honfoglalás előtti idők avar-magyar lakossága a 896-ban betelepedő fejedelmi családdal és honfoglaló seregeivel és népeivel államalapításra alkalmas súlyt kapott. A mű végülis István kezében vált olyan közjogi valósággá, amely közel ezer éve fennáll, míg Koppány azt esetleg el is ronthatta volna. Ne feledjük, hogy István a kor parancsának engedelmeskedett: a kor az egyházi és világi hatalom egybeborulása. Ha ezt nem magyar ember teszi, akkor megteszik magyar földön a német-római császárok, akikben a hit szentelt zászlói mögött ott feszült már a germán hódító szándék. Ha a németek hajtották volna keresztvíz alá őseinket, soha önálló államunk nem lett volna. Akkor pedig nyelvi és népi kultúránk (de tót testvéreinké is!) feloldódott volna a germán tengerben.

De hiszen pont németeket hozott István a nyakunkra! Igaz, de végülis István fogta be a németet saját terveibe; bizonyíték rá a még 500 évig fennálló magyar birodalom. Azt pedig, hogy a Német-Római Birodalom mindvégig csak fikció maradt, a középkori Magyarországnak tulajdonítjuk. A geopolitikai adottság, amely lehetővé tette a Magyar Birodalom kialakulását, tette lehetetlenné, akadályozta meg folytonosságában az elképzelt Német-Római Birodalmat. Ez az elképzelés ugyanis magába akart olvasztani három olyan földrajzi tájegységet, mint Olaszország, a magyar Közép-Európa, és a német-gall Nyugat-Európa.

A nagyobb egységekbe fogott államalapítás munkáját mindenütt az egyházak vagy vallási tanok készítették elő. Nyugat-Európáról ez köztudott dolog — a figyelmet itt a bizánci egyházra és az iszlámra szeretnénk terelni. A keleti és a nyugati egyház között még csak területi, szervezési különbség volt Szent István idejében. Az iszlám előretörése, a Balkánon át Közép-Európába hatolása végleg kettészakította a kétpólusú egyházat. Isztambul felszorította Bizáncot Moszkvába, amely ott a keresztény külsőségek mellett nacionalista érzelmű államfanatizmusok láncolatából a pánszláv eszméket hordozó *pravoszláv* egyház lett, és mint ilyen, lelki őse és alapja a mai hódító Oroszországnak. A keleti egyháznak ettől kezdve külön útjai vannak, olyannyira hogy még ma is a nyugati-keresztény kultúrkör határát a Kárpátok vonalán és a lengyel mezőkön át húzzuk meg.

A politikai divat akkor is az európai integráció volt. Az összefogás, az egybemarkolás rajongói az egyház tudósai voltak. A clunyi eszmék *Európa-gondolata* végleges nemzetközi rendezést követelt a régi példakép, a Római Birodalom helyébe.

Ez a szellem emelte ki az egyházat abból a mélypontból, amelynek ma mégcsak kezdeteit tudjuk megérteni a vatikáni külpolitika érthetetlen példáin. A világ népeinek nemzetek feletti hatalmasságok által történt igazgatása akkor sem lehetett népszerű a szabadságszerető magyarok között, és Szent István nagysága éppen ott domborodott ki, hogy az európai integráció útjának egy bizonyos pontján túl nem engedett az állami szuverenitásból. Tudatosan végezte-e, vagy a körülmények segítették hozzá, nem tudjuk, de a többi európai államok mintájától eltérően, korát messze megelőzve elvetette, kirekesztette a hűbéri kötöttséget, ami azt jelenti, hogy Magyarországot teljesen önálló egységnek tekintette külpolitikai értelemben. Belül az országban azáltal hárította el a feudalizmust, hogy a nyugati grófságok országosztó rendszerét megelőzte a vármegye-rendszer kiépítésével. A vármegyék magas száma mellett mindegyik túl kicsiny volt arra, hogy a király központi hatalmát veszélyeztesse. Ez biztosította az ország egységét, amit a történelem folyamán csak külső erő tudott megbontani. Ebben a mintában Nagy Károly egységállama előzte csak meg, míg az egységes német állam Bismarck idejéig, az egységes olasz állam Garibaldi idejéig várat magára.

A magyar föld geopolitikai fontosságára mutatunk rá még csupán annak megállapításával, hogy a Habsburgok mesebirodalmának is ez a föld volt az alapja. A lehetőséget a Habsburg-ház számára, hogy az olasz és német földek között világhatalmat építsen ki, nem más, mint egy keleti, ámokfutó, ószövetségi fanatizmustól átitatott vallási őrület, az iszlám adta. A mohácsi gerinctörés után a magyar történelmi szerep helyébe, a német-római birodalmi vonal közepébe egy önző ék ütődött, egy súly és háttér nélküli politikai fagyöngy: a Habsburg-ház.

Az országukat vesztett és egyházi szervezeteikben is csalódott egyes magyar emigránsok kitárt lélekkel és ábrándos nosztalgiával fordulnak a kereszténység államvallássá tételének során megszüntetett ősi magyar vallás felé. A „magyar" ősvallás min-den valószínűség szerint egyike volt azoknak a valláskultúrák-nak, amik keleten abban az időben már lehanyatlóban voltak, elszigetelt, központ nélküli, szellemi megújulás, papnevelés, központi irányítás nélküli kultuszok. Provinciális süllyedésük sok

helyütt kuruzslók, hamis táltosok, vagy műveletlen táltosok kezén egyre inkább tért vesztett a régi hit, a keresztény egyház izmosodó szervezetein és a magas kultúrák szárnyain szálló eszméivel és hatalmával szemben. Szent István hadat üzent a régi hitnek. De a régi hit rokon-kultuszai másutt sem élhették túl az új világnézeteknek, a kereszténységnek és az iszlámnak térhódításait. És mert a középkor nemzetfenntartója, államalapítója mindenütt a *religio* volt, törvényszerűen tűntek el mindazok a népek, amelyek kitartottak ősi hitük mellett. A törökök által szláv élettérbe tolt keleti keresztény egyház beolvasztott olyan népeket is, mint a bolgár, vagy a mai Románia főleg turáni eredetű népelemei, nem is szólva az összes turáni népekről. Hogy az akkor még kialakulatlan, sokféle néptöredékből álló lakosság sorsa a Kárpátok medencéjében is ugyanúgy a népi jellegének elvesztése lett volna, az szinte bizonyos.

Kelet most utánunk nyúlt — és ez már nem a mi keletünk. A turáni kelet a múlté. Turáni érzésvilág nincs, turáni szolidaritás nincs, turáni hitvilág ezer év óta nincs és a turáni nacionalimus mindezek miatt fel nem ébreszthető. Pánszláv nacionalizmus viszont van, szláv szolidaritás van, és mögötte minden szláv népnek van forró nacionalizmusát fűtő pravoszláv állam-egyháza.

A háborús összeomlás után, 1945 őszén, Mindszenty József hercegprímás így szólt az esztergomi bazilikában: „Ma előttünk riadó vak mélység örvénylik fel, történelmünk legnagyobb erkölcsi, közjogi, gazdasági örvényében fuldoklik a vérző Magyarország... Babilon vizeinél ülünk és elpattogott hárfahúrokon idegen énekre akarnak tanítani minket... Mint a próféta sírja — a háború felgyújtotta a király házát és a köznép házait. Rémület, verem és tőr a sorsunk. Szünetel a jog, nincs senki aki átmentse az ezeréves országot, hitét a jövendőbe."

Még nem virrad 30 év után sem a magyar égbolton. Helyette a nyugati népek előtt is elsötétedik lassan a nap.

A jövő Európája, ha meg akarja állni helyét a két nagy kontinens-állam egyre növekvő gazdasági rendjében, nem kerülheti el, hogy valamiféle módon ne rendezze sokrétűsége erejét közös alkotó, termelő és védekező erővé. Ma még a két külső hatalom dirigálja az európai államok közös játékszabályait, hogy ezt a világot termékenyítő földrészt minél jobban megszíjazza nemzetközi szerződésekkel, de el kell jönnie annak az időnek, amikor Európa népei (és nem államai) összefognak közös történelmi feladatuk folytatására. Ebben az összefogásban helyet kell, hogy kapjon képességei, sajátos szellemi alkata, történelmi múltja mértékéig a magyarság. Országát ilyképpen visszahódítani természetes törekvés lesz, mert minden nemzetnek joga alkotó és szellemi erőit szabadon kifejteni. Ezt nélkülözi ma a magyarság, trianoni szétdaraboltsága, az orosz hódoltság és a pártdiktatúra súlya alatt.

A szentistváni magyar államvezetés ezer éven át gyakorolta a türelem politikáját határai között. Ez biztosította a tucatnyi különböző kisebb-nagyobb népi csoport sok évszázados fennmaradását. A szentistváni állam-eszme nem idejétmúlt kacat, hanem az egyedüli megoldás Közép-Európa mozaik-nemzetei részére.

Az élet fejlődési törvényei szerint, hamarosan megindul Európa belső átalakulása. Ennél az átalakulásnál sok haszonleső prókátor nyüzsög. Lehet, hogy jó ideig az ő kezdeményezésük és tervük érvényesül, de a megindított folyamatot megállítani már nem lehet. És mi hiszünk benne, hogy az a nép, amely Közép-Európában ezer éven át annyi viharban államot alkotott, elég erős lesz szembenézni egy újabb évezreddel.

(Ausztráliai Magyarság, 1973. augusztus)

Nixon és a szovjet megszállás

*Miért nem lehet megmondani: hát **ilyen a világ**, ezt készítik elő földi életünk irányítói...*

Az amerikai magyar újságok keserű hangon panaszkodnak arról, hogy Nixonba vetett reményeik nem váltak be, csalódtak ígéreteiben, meghirdetett politikájában. Egy évvel ezelőtt még azt írták, hogy Nixon kifogta a szelet a liberálisok (ott a baloldaliakat nevezik így) vitorláiból, belpolitikailag megvalósítja a reformokat, amiket azok hirdetnek, külpolitikájában pedig — ó mi bátor és határozott — a bolsevizmusból kezes bárányt csinál.

Ha a magyarnak nincs ponyva a feje fölött, épít magának légvárakat. „Magyarok Nixonért" mozgalmak alakultak, bölcs politikai hírmagyarázók minden tény ellenére Nixont, mint a magyarok nagy barátját ábrázolták, és élén jártak a választási kampányban annak a 170 000 bevándorlóból álló önkéntes toborzó hadseregnek, amelynek tagjai végre erejüket érezték a demokrácia nemes küzdőporondján és mámoros győzelemmel jelentették a választások után, hogy „a kelet-európai népek akarata is érvényesült a választásokon". Semmi jel nem volt elég arra, hogy észrevegyék: a választások már itt nem számítanak, a váltókat akkor már átállították azok, akik a politikai forgalmat irányítják.

Az első keserű cikk csak februárban jelentkezett az amerikai magyar sajtóban. A választások előtt számos gesztus történt az amerikai nemzetiségi csoportok felé a Republikánus Párt részéről. A sok ígéret egyikéből törvény is lett, az 1972 évi Education Act, amely 15 milliót irányzott elő az amerikai kisebbségek nyelvének és kultúrájának ápolására. Ezt — noha tavaly nyáron a törvényhozás mindkét háza megszavazta már — egyszerűen kifelejtették a költségvetésből.

A második hideg zuhanyt a Brezsnyev-látogatás alkalmával kapták a kelet-európai származású nemzetiségi csoportok. Itt már alig lehetett diplomáciai magyarázattal kendőzni az eseményeket, a látogatás politikai jellegű volt: nem a Szovjetunió államelnöke jött Nixon elnökhöz látogatóba, hanem az orosz kommunista párt főtitkára. Az államfőknek kijáró külsőségek közt lefolytatott fogadtatás a pártvezérnek szólt és rajta keresztül a kommunizmusnak. Igaz — még mindig akadtak reménykedők, hogy az antibolsevista Nixon talán egy jó húzással kiszabadítja a kelet-európai országokat az orosz medve karmaiból. Hiszen ő volt az, aki ott állt 1956-ban az andaui hídnál, ahol egy vérző ország nyitott sebéből láthatta az orosz militarizmus kegyetlen, népellenes orgiáját, mely elől kisemberek, munkások tízezrei menekültek. Jó, igaz, Amerika bíztatta a felkelést, csapatokat nem küldött, de elküldte alelnökét, akiben megmaradnak a szomorú látvány képei és — a magyar emigránsok logikája szerint — most, mint Amerika elnöke bizonyosan és minden ellenkező látszattal szemben egy diplomáciai sakkhúzással kiszabadítja országunkat az immár közel harminc éves orosz katonai megszállás alól.

És amikor a bécsi csapatlétszám-csökkentési konferencián az oroszok kívánságára Amerika utasította nyugati partnereit, hogy ne ragaszkodjanak a magyarországi megszálló csapatok kivonásához, egyszerre leszakadt a mennyezet az amerikai magyar emigráció feje felett. Jött a szokásos magyar kétségbeesés, Ame-

rika ismét cserbenhagyott minket, itt a vég, itt már nem lehet tenni semmit. A magyar emigrációs sajtó ködevő külpolitikai rovatvezetői, akik húsz éve etetnek minket azzal, hogy Amerika majd fölszabadítja Magyarországot, még ma sem akarják elénk tárni a valóságot, hogy Amerika, amely katonai szövetségese volt a második világháborúban a Szovjetuniónak — most politikai szövetségese lett. Ők azok akik oly megértők lettek egyszerre az 56-os gázolás után Amerika iránt, hogy „nem kívánhatjuk, hogy miattunk világháborút robbantsanak ki". De akkor miért idézte elő Amerika az orosz—magyar háborút 56-ban? Igaz, hogy országunk jelentéktelen játékszere a nagyoknak, de miért lágyul el a szívünk a jobbról-balról minket rugdosó nagyhatalmak egyike iránt csak azért, mert egyidőben propagandája részünkre oly kedves dallamot andalított a fülünkbe? Mire való becsapni a magyar olvasóközönséget üres szólamok ismételgetésével? Miért nem lehet megmondani: hát ***ilyen a világ,*** ezt készítik elő földi életünk irányítói: országunk sorsában megállapodott Moszkva és Washington, és Vatikán sem támaszt erkölcsi kifogásokat. Mert ha egyszer felismerjük a valóságot — és mivel minden helyzetben élni kell és élni akarunk, és amíg a leheletet ki nem szorítják belőlünk, ezt magyarul, magyar érdekek szerint gyakoroljuk — módunkban lesz megmaradásunk reális politikáját gyakorolni. Védekezni csak az tud, aki ismeri a veszélyt.

A homokba dugott fejű külpolitikai hírmagyarázók minden világos esemény ellenére még így bódítanak minket: „Nixon az Egyesült Államok elnöke és nem Magyarországé. Elsősorban az USA érdekei befolyásolják döntéseit. Magyarország világpolitikai terveinek csak egy összetevője a sok közül. Nixon soha, egyetlen szóval sem helyeselte a kommunizmust." *(Californiai Magyarság).* Szóval jámbor és naiv olvasó, tudd meg, hogy Nixon minden elképesztő esemény ellenére nem helyesli a kommunizmust. „Szóval" nem! Az orosz megszállást viszont szó nélkül ...

Mi következik ebből? Zűrzavar, amelyben ismét mindnyájan egymásnak esünk. Egy-két tünet máris jelentkezik: dr. Vágó Pál, volt nyilas képviselő, aki felfedezte a kínai—magyar rokonságot, Kínától — vagy ahogy ő mondja: Csínától — várja Magyarország felszabadítását. Készülő „Csína Európarendező hivatása" című könyvéről szóló röpcéduláján így bölcselkedik: „Emelkedjünk a csonka országhatárokon túllátó világpolitikai magaslatra a kommunizmus megítélésében. Értsük meg végre: a kommunizmus adminisztrácós keret, amely lehet nemzet- és népérdekű, ha annak uralkodó testülete nép- és nemzetérdekű. A kínai forradalom szelleme lényegében azonos azzal a nemzet- és népérdekű mozgalom szellemével, amellyel mi, hungaristák, harcoltunk Szálasi oldalán". Most már értem, miért kiáltott fel Széchenyi István: *Isten ments meg a pártemberektől!*

A másik a helyezkedő típus, a reálpolitikus, aki megérzi az új idők új szeleit. A müncheni *Nemzetőr* első oldalon közli a Franco elől emigrált Salvador de Madariaga cikkét, amelyben azt ajánlja Európa népeinek, hogy vessék el nemzeti érzéseiket, oldódjanak fel: „...bolygónkon megváltozott a közösségi lét mércéje: ezelőtt a nemzet volt az egység, ma a kontinens. Tehát: egyesüljetek, vagy pusztuljatok!" A jó öreg marxista négy Károlyra építi a nemzeteket pusztító Európáját, eszményképét imígyen kínálgatja a szabadságharcos írók lapjában:

„A harmadik Károly nagyon sokban különbözött elődeitől. A világ Marx Károlynak ismeri, s egy része, ma is úgy tekint rá, mint vezérére. Ő is itt született a közelben, Trier városában, annak a népnek a fiaként, amely évszázadokon át görnyedt az elnyomás és megvetés terhe alatt. Ő maga azonban nem görnyedt meg soha. Acél-gerince merőleges egyenesként szökött magasba, lángoló büszkeséggel, s ez a szenvedély egymagában elég volt ahhoz, hogy világra szóló földrengést váltson ki, melynek utórezgései még ma is elsötétítik látóhatárunkat."

Így hát nosza: megértéssel vagyunk az amerikai átalakulás iránt, a kínai kommunizmustól kívánatos a felszabadulásunk és az euró-marxizmus elveiért feladjuk ezeréves függetlenségünket. Fene a hasunkba, hát csak az oroszt nem veszi be?!

(Ausztráliai Magyarság, 1973. szeptember)

Meddig marad a munkáskormány?

A következő években kioktatják Ausztrália népét, hogy a vörös ördög nem is olyan vörös és nem is olyan ördög.

Az elmúlt napokban, egy kisebb társaságban valaki feltette a kérdést: vajon hatalmon lesz-e még a munkáskormány három hónap múlva? Nehéz lett volna nem hozzászólni, szinte gondolkodás nélkül mondtam, hogy az elkövetkező tíz évben biztosan a munkáskormány lesz a hatalmon. Minthogy a megbeszélés célja más volt, ez a válasz a levegőben maradt — nyilván komolytalannak ítélték, mint én a kérdést. Most, hogy az újság következő számát készítem elő, eszembe jutott ez az eset, és máris kéznél volt a szeptemberi újságcikkem témája: meddig marad hatalmon a munkáskormány?

Kérem az Olvasót, ne vádoljon meg azzal, hogy most már jóslással is akarok foglalkozni, de azzal se, hogy az új irányzat részére toborzok együttérzést, vagy talán ennek ellenkezőjeként borúlátó hangulatkeltéssel igyekszem riadalmat támasztani, amikor azt mondom — már az elején — hogy a szocialista kormány itt van, marad, és az elkövetkező időszakban megváltoztatja az ausztrál társadalom szerkezetét. Ne keressen az olvasó ebben a cikkben sem ellenérzést, sem lelkesedést a várható, vagy már folyamatban lévő politikai fejlemények iránt. Amikor csak egy magyar újságunk van, és olvasóink egyaránt szavaznak a munkáspártra és a liberális pártra, vagy szavaznak üres cédulával, mert bírság terhe mellett szavazni kötelesség — bocsánat, állampolgári jog — nem tehetjük meg azt, hogy ilyen vagy olyan irányban fejezzünk ki politikai állásfoglalást. Különben is olyan kicsi és jelentéktelen ez az újság ausztrál politikai viszonylatban, hogy teljesen mindegy mi a véleménye, emiatt független és szabad akaratú lehet, megteheti azt is, hogy mint távolálló, tárgyilagos képet adjon a helyi politikai kérdésekben.

Kezdjük talán azzal, hogy ez a munkáskormány nem azonos a húsz év előtti munkáskormánnyal. Nemcsak azért, mert azóta húsz év telt el, hanem mert az a régi munkáspárt átalakult oly mértékben, hogy emezt már helyesebb lenne szociáldemokrata pártnak nevezni. Chifley még egy ausztrál nemzeti munkáspártot vezetett, kormánya a királyság intézményéhez hűséges hagyományok alapján állt. Gough Whitlam kormánya már a doktriner (tudományoskodó elveket valló) nemzetközi szocializmus társadalomátalakító terveinek elkötelezettje, eszmei közösségvállalásuk (szolidaritásuk) tárgya túlemelkedik Ausztrália határain.

A változás nem is annyira Ausztráliában ment végbe; itt ma még csak kevesen érzékelik, hogy a szocializmus avantgarde-ja (élcsapata) lépett színre a mindent átalakítás teljes igényével. A változás az ún. nyugati világban ment végbe, és Ausztrália — kissé megkésve — ehhez fog most felzárkózni. Ha a nyugati világ szocialista kormányazatai más és más elnevezéssel jelölik is meg magukat, a politikában járatos szem azonnal észreveszi, hogy melyik kormány fekszik már a politikai elvközösség medrében, és melyik még nem. A politikai kelet országait ezzel szemben merev állapot jellemzi. Azok már a szocializmus magasabb fokán élvezik a kollektív élet áldásait, míg nyugaton a kapitalizmus szintjéről a welfare (jóléti) társadalom szintjére emelkednek az országok. Így lett a kapitalizmus gyűlölt ellenségből a szocializmusba haladó fejlődési fok.

A múlt évben, június 26—29-én Bécsben megtartották a Szocialista Internacionálé XII. Kongresszusát, amelyen már öt szociáldemokrata kormányfő jelent meg: dr. Bruno Kreisky (Ausztria), Willy Brandt (Németország), Golda Meir (Izrael), Olaf Palme (Svédország) és Bratelli (Norvégia); továbbá jelentős ellenzéki vezérek, mint Harold Wilson, Nenni, Saragat, Mitterand, stb. — 30 testvérpárt 200 delegátusa. A kongresszus megállapította, hogy a szociáldemokrata pártok — főként Európában — többfelé országvezető pártok lettek, és az ellenzékben is jelentős súlyuk van, hogy az Internacionálé pártjaiban erős az összetartozás szelleme. Megvitatták a kommunizmussal való együttműködés kérdését is, melyről Brandt így nyilatkozott: „A világpolitika jelenlegi átalakulásának a konfrontációból az együttműködésbe való átmeneti állapot a jellemzője". Nemrégen még haragudtak a szocialisták, ha valaki őket átmenetnek nevezte a kommunizmusba.

Az angolszász világban más gyakorlat alakult ki, mint az európai kontinensen. Kifejezetten szociáldemokrata pártok nincsenek. Amerikában, Angliában és Ausztráliában is két párt küzd a hatalomért: egy „konzervatív" és egy „haladó" párt. Az előbbi úgy tűnik, hogy az üzletemberek, tőkések, vállalkozók, általában az élesebb változásokat kerülő egyének pártja, míg az utóbbi az ún. kisember, a munkás jogaiért száll síkra, „haladó" eszméket hangoztat, radikális változásokat, forradalmi megoldást emleget. Az Egyesült Államok, Anglia, Ausztrália konzervatív pártjai: a Republican Party, British Conservative Party, Liberal Party. Ezeket mintegy maguk előtt tolják a „haladás útján" a radikális pártok, mint a Democratic Party, az angol és az ausztrál Labor Party. Ez a „tolt" állapot Ausztráliában nem volt annyira feltűnő, mint a másik két országban, de például a Kína-politikára még McMahon tette meg az előkészületeket, és a jelenlegi bürokratikus áradás előfeltételeit a Liberális Párt szolgáltatta. Ezzel csak azt kívánom érzékeltetni, hogy ezeknek a politikai pártoknak a megítélésében ma már semmiféle állandó pont nincs. Jó példa rá, hogy az amerikai Köztársasági Párt Nixon második elnöksége idején baloldalibb, radikálisabb, mint első elnöksége választási küzdelmének versenytársa, az akkori Demokrata Párt. Így történt az, hogy Amerika túlnyomó részben bolsevista-ellenes tömegei választották meg azt a Nixont, aki olyan útra lépett, ami a választások idején még hazaárulásnak tűnt volna a választók szemében. (A kínai és orosz barátkozásról van szó.) Vagy például Angliában megtörtént az a szinte elképzelhetetlen eset, hogy nem a nemzetközi irányítású munkáspárt, hanem a nemrég még birodalmi álmokban szendergő Tory-párt vitte bele Angliát az Európai Közös Piacba olyan feltételekkel, melyek szerint önként kell feladja az ország önállóságát biztosító jogainak egy részét.

Ilyen összeboruló, egybehangzó átalakulás elképzelhetetlen lenne közös politikai filozófia nélkül. Ez a feltételezett közös eszmerendszer nyugat egyetemein különböző hőfokon hirdeti a társadalmi haladás, irányított világgazdaság, egységes központi világkormányzat, stb. elveit, a hírközlő média teljes segítségével olyan eredményesen, hogy ezzel szembeállítható filozófia ma már nincs sehol, az iskolázott agyakban ma már ez tölti be teljesen a férőhelyet. Élenjáró intézete ennek az irányzatnak az amerikai Harvard Egyetem. Ma már ez szállítja a személyzetet a Nixon-kormánynak, de itt végeznek a gazdag családok fiai is, akik — mint a Kennedy fiúk — hajlamosak a politikai radikalizmus befogadására. A politikai pályafutásnak ma már előfeltétele a Harvard-műveltség, vagy ahogy Amerikában a konzervatív oldalon mondják: a Harvard-flu.

Az angol színtéren ez a lassú, de következetes haladás szinte már társadalmi művészetté fejlődött. Az egész politikai látóhatár a teknősbéka sebességével cammog, különösebb kiugrások, megrázkódtatások nélkül, évtizedes következetességgel, kapitalistákkal, lordokkal, a királyság intézményével a hátán pontosan abba az irányba, mely felé a Harvard-bacilusoktól lázas szemű, hadonászó amerikai diákok tekintenek. Minden út „Rómába" vezet! A lassan, óvatosan szocializmusba haladó angol politikai akcióirányzatnak az eszményképe a halogató taktikájáról híres római hadvezér, *Fabius Conctator*. A Fábiánus Társaságról van szó (Fabian Society), mely 1884-ben alakult a szocializmusba való békés, állami reformok útján végrehajtott belenövés céljára. A Társaság ma már eszmei vezetője az angol politikának. Szerepe óriásira nőtt a második világháború után. Ebből a társulatból irányították a gyarmatbirodalom felszámolását, majd Anglia besorolását a Közös Piacba, mely a tervek szerint később, a résztvevő államok nemzeti jellegének és önállóságának teljes megszüntetésével, federációs létesítmény lesz.

Kissé elkalandoztunk az ausztráliai porondról, de szükséges volt érzékeltetni, hogy nem helyi esetlegességről van szó, nem csupán egy párt szerencsés kormányra jutásáról, amit el is veszíthet a következő választásokon. Irányváltozás történt és ezt az irányváltozást, amit a Whitlam-kormány elkezdett, alapos és gondos rákészülés előzte meg. Része a világ szocialista átalakítási kísérletének és a jelek szerint visszafordíthatatlan. Úgy tűnik, hogy már a Liberális Párt is igazodik ehhez az irányzathoz, ott is olyan embereket tesznek már előtérbe, akik legfeljebb csak bizonyos módozatokat kifogásolnak a munkáskormány intézkedéseiben. *Snedden* már megvallotta, hogy ő is centralista. A szocialisták programjában a hangsúly a központosításon van. Másik fontos szólamuk a változás követelése. Egyszerre kisül, hogy minden ami eddig volt: helytelen és katasztrófába sodorja a népet. Mert minden a népért van. És ha a nép érdekében diktatórikus eszközöket kell alkalmazni, akkor annak is helye van a demokratikus szocializmusban.

A következő években kioktatják Ausztrália népét, hogy a vörös ördög nem is olyan vörös és nem is olyan ördög, hogy a „White Australia Policy" az fasizmus, az elmaradt országokat erőnkön felül is ellátni bűntudatból fakadó erkölcsi kötelesség, bármely dilemmánkban Mao tanításait fellapozni nem primitívség és a haladás irányát Marx jelölte ki a mi számunkra is.

A magánvéleményemet, hogy a munkáskormány tartósan marad a hatalomban, az alábbi feltételezéssel támasztom alá:

1.) A „demokratikus szocializálás" (az államosítás hivatalos elnevezése) folyamata ma már általános érvényű program az

egész világon és ebből a fejlődésből Ausztrália meglehetősen visszamaradt. Külön érdekes tanulmányt képezne a háború utáni *világfelezés* óta a nyugati részben végbement változások felsorolása, ami a baloldali mozgalmak megerősödését, politikai akció-intézmények alapítását, szocialista és kommunista kormányzatok létesítését tartalmazná.

2.) A „demokratikus szocializálás" feladatára Ausztráliában a Liberális Párt nincs felkészülve, míg a Labor Party a legalaposabb rákészültséggel, pontosan kidolgozott menetrend szerint látott az átalakítás munkájához. Az elkövetkező években csak úgy kapkodjuk a fejünket a reformoktól. Aki azt gondolja, hogy ez a politikai együttes valami nagypipájú, kevésdohányú társaság, az nagyon téved. Munkájuk hátterében ott van az együttműködő sajtó, az összes egyetemek, tudományos intézetek, állami szervezetek. Arra ne számítsunk, hogy ez a kormány „hibákat" követ el és megbukik. A szocializmust építő kormányzatok nem ismernek egyéni kezdeményezőket és kísérletezőket, nem teszik ki magukat meglepetéseknek. A típus: a párthoz hűséges, elkötelezett, kipróbált és felkészült harcos. Az út folyamán elkövetett „hibák" is tervszerűek. (Gondoljunk a Magyarországon minden épeszű logika ellenére végrehajtott teljes kolhozosításra. A lengyelországi kolhozosítás csak 27%-os volt).

3.) A Labor Party nemcsak hogy nem bukik meg, hanem győztesen fog befutni a következő választásokon. Ez sem alapszik jóslásón, csupán tudni kell, hogy a közvélemény gyúrható, formálható, képlékeny anyag. Az a párt és jelölt győz, akit a kettő közül a sajtó szimpatikusabbnak hirdet. Gondoljunk csak Nixonra és Brandtra. A választás manipuláció kérdése, semmi más. Különben sem lényeges — Amerikában is, Angliában is a szocialista párt ellenzéke viszi az országot a szocializmus útjára.

Az Australian Labor Party ez év július 8—13-án tartotta konferenciáját Surfers Paradise-on. Tudni kell, hogy a Párt legfőbb irányító szerve és politikai célkitűzéseinek megfogalmazója a kétévenként összeülő Kongresszus, amelynek határozata minden párttagra kötelező. Ez azt is jelenti, hogy olyan időszakokban, amikor Ausztrália kormányán munkáspárti politikusok vannak, az ő részükre is a politikai irányelveket a Párt írja elő. A Párt Kongresszusa 49 személyből áll, akiknek a megválasztásánál esetleg csak párttagok vettek részt. (Ki más?)

A júliusi konferencia megállapította a „demokratikus szocializálódás alapelveit". Idézet:

„A demokratikus szocializálódás az ország gazdasági erejének felhasználása a polgárok érdekei szerint. Az ember fontosabb, mint a gép amit kezel, vagy a környezet amelyben él.

A Párt vallja, hogy a tudomány és technika haladása mindenkit kell, hogy szolgáljon, nemcsak kevés kiváltságosokat.

A társadalmi tulajdonbavétel, vagy társadalmi irányítás gazdasági szándéka a teljes foglalkoztatottság, fokozottabb termelés, az életszínvonal és szociális biztonság emelése.

Az Australian Labor Party a demokratikus szocializálással biztosítani kívánja:

a.) a társadalmi igazságot és gazdasági biztonságot;
b.) a szólás, a tanulás, a gyülekezés, a szervezkedés és a vallás szabadságát;
c.) az emberi egyéniség kifejlesztésének jogát és védelmét az állami beavatkozástól;
d.) az általános és titkos választásokat, a többség által választott kormányt, a kisebbség jogainak elismerését;
e.) a törvény szabályainak alkalmazását mindenki javára."

Hogy neki ne szaladjak a választási urnának. Hát kell nekünk húsz évet tévelyegni liberális bódulatban?

Ha megfigyeljük, a szépen hangzó szavak között már ott van az államosítás. Még elbújtatva és valószínűleg csak a nagyipar egy részére utalva, de ami a lényeg, elindult itt Ausztráliában is egy folyamat (amely Angliában jó tíz éve kezdődött), amelynek során az egyre növekvő bürokrácia — állandóan hivatkozva a nép érdekeire — kezébe vesz mindent, ami az élet működésben tartásához szükséges. Minket itt nem az érdekel, hogy a kohóipart államosítják-e, hanem az, hogy hol áll meg ez a folyamat? Mert ha az utolsó foltozó vargát is államosítják, mint annakidején Magyarországon, akkor bizony eben gubát vettünk.

Mert a szocializmusban mindent a munkás fizet meg és mert mindez a kísérlet nagyon sokba kerül, ezért kell mindenkinek, az asszonyoknak is, munkás-sorban eltölteni egy egész életet. Ezt nevezik „full employment"-nek, teljes foglalkoztatottságnak.

Félünk a teoretikusoktól, félünk a bürokratáktól. Félünk, hogy a ciklikus változásoknak Madách Imrétől oly nagyszerű figyelmeztetéssel megrajzolt hullámvölgye felé haladunk, ahol a skatulyázó emberek megszámoznak mindenkit és a nagy rendben megfagy a lélek.

(Ausztráliai Magyarság, 1973 szeptember)

Padányi évforduló

A legtöbbet idézett emigrációs író, akinek legnagyobb befolyása volt emigrációs nézetünk és nemzeti tartalmú magatartásunk kialakítására.

Tíz évvel ezelőtt, 1963 december 2-án hunyt el dr. Padányi Viktor. Azóta is többször rémlik belénk a gondolat: miért kellett elvesztenünk őt oly korán, 56 éves korában. Igaz, rövidre szabott életében is jóval többet alkotott, mint bárki más emigrációszerte, mégis a veszteség felmérhetetlen, különösen, ha arra gondolunk, hogy körülményeink az elmúlt évtizedben jóval kedvezőbbek voltak könyv- és lapkiadás szempontjából, mint az előtte járó években. Újságunk is csak röviddel azelőtt indult, hogy őt elvesztettük, ami számára megadta volna a lehetőséget, hogy nem kellett volna — mint előtte — minden írásához előbb a fórumot is megteremteni.

Az emigrációs író jellemző és szomorú sorsát és küzdelmét az ő élete világosan tükrözi. Rendületlenül hisz írói elhivatottságában, mert mint történész, belelát a népek sorsát mozgató szellemi és társadalmi erők szövevényébe, és a tisztánlátók türelmetlenségével mutat rá arra a világviszonylatban is rendkívüli tragédiára, ami a magyar népet az ő rövid élete alatt kétszer is a porba sújtotta. Hitt abban, hogy a nemzetet veszélyeztető, őáltala meglátott politikai szándékok tudatosítása nemzetmentő kötelesség, mert csak a politikában tájékozott emigráció tudja hivatását teljesíteni. Cikkeit világszerte közölték a magyar nemzeti lapok, de mondanivalójának bőségéhez mérten mindez kevés volt. **Híd** címen folyóirat-újságot indított, de annak befutási idejét nem fedezte az ő anyagi ereje. Könyvtrilógiája, **A Nagy Tragédia** — melyhez

mérhető magyarnyelvű történelmi mű nem jelent meg a háború óta — hasonló sorsra jutott; csak első kötete jelenhetett meg és a tervezett angolnyelvű kiadás lehetősége egyre keserűbb reménytelenséggé vált a szerző részére.

Padányi Viktor nem nyugszik bele, hogy az emigráció nem teremtette meg számára a közlés eszközeit. Százakkal áll levelezésben: bátorít, lelkesít, kér, könyörög, szid, fenyeget, összevész és kibékül leveleiben, csakhogy mozgásba hozza az emigráció álló vizeit központi folyóirat, kiadóvállalat érdekében. Barátoktól, munkatársaktól olyan tempót követel, amit csak ő bírt el. Ma már tudjuk, sajnos, milyen árat fizetett érte. Mi sors ez író részére: újságot, folyóiratot alapítani, hogy tere legyen írásainak és mert mindehhez pénz, sok pénz kell, levelezni, szervezni, előadásokat tartani, társadalmi mozgalmat alapítani, működésben tartani — és mindezt kenyérkereseti időn túl, önként vállalt nemzeti kötelességből. Közben morzsolódnak az évek, örlődött a test és Padányi nagy küzdelmében mások kis pecsenyéje előbb megsült, mint amiért annyi értékes időt elpazarolt. Vajha ezalatt írhatott volna...

Padányi mégsem ment el nyomtalanul. Volt valami az ő egyéniségében — és ez írásain át még ma is sugárzik mindazokra, akik csak most olvassák — a Széchenyi-féle nagyokból, akiknek a testi élet sírkövénél egy másik élete kezdődik, amely tért, időt nem ismerve „egy szellemi eszmévé finomul". Elég itt idézni a neves pap-írót, Nyisztor Zoltánt:

„Mikor először találkoztam Padányi Viktor nevével valami újságcikk kapcsán, ő már nem élt s emlékezetemben kutatva egy Padányi nevű volt tanfelügyelővel azonosítottam és szörnyen csodálkoztam azon a kivételes nagy tiszteleten, amivel őt az emigrációban emlegették. S talán még most is ott tartanék, ha egy jótét lélek a napokban meg nem küldi nekem Történelmi Tanulmányait, melyet a Hídfő baráti köre adott ki tetszetős kötetben. Beleolvasva a könyvbe már az első lapokon olyan hatással volt rám a halott szerző, mint amilyennel valóban csak nagy európai szellemek voltak. S minél tovább olvastam a könyvet, annál nagyobb lett az izgalmam és ujjongásom, hogy Padányi Viktorban az utolsó idők legmélyebb magyar gondolkodóját fedezhettem fel."

„Mikor befejeztem a könyv olvasását, perbe szálltam a Sorssal, a Végzettel s talán az isteni Gondviseléssel is, hogy ezt az embert engedte kidőlni közülünk. Miért kellett ennek a zseniális tudósnak — így háborogtam magamban — a legmesszebbre, Ausztráliába s talán ott is alantas munkára kerülni, mikor sokkal kisebb tehetségek, talán egyenesen epigonok játszva jutottak amerikai és ázsiai katedrához? S miért kellett aránylag fiatalon elpusztulnia, zsenijének kilobbannia, mikor annyi mondanivalója lett volna még a magyarságnak és az egész tudományos világnak! Ilyenkor döbben rá az ember, hogy a Végzet milyen szörnyű pusztítást végzett nemcsak országunkon és nemzetünkön, hanem legjobbjaink sorain is!"

Nem túlzás azt állítani, hogy Padányi Viktor még ma is a legtöbbet idézett emigrációs író, akinek nemcsak hogy ma is helytállanak megállapításai, de akinek legnagyobb befolyása volt emigrációs nézetünk és nemzeti tartalmú magatartásunk kialakítására. Szerencsére mindig akadnak áldozathozó egyének, akik gondozásba veszik az ő szellemi hagyatékát. Elsősorban özvegyének és a posztumusz kiadványok létrehozójának, a New York-i Erdélyi Istvánnak köszönhetjük, hogy műveit időnként újra láthatjuk az emigrációs könyvpiacon. Tudunk arról is, hogy kötetei megtalálták az utat a vasfüggöny résein át Magyarországra is.

Csak kevesen tudják, hogy Padányi Viktor a szépirodalom terén is értékes műveket alkotott. **Vászoly** című drámáját jóval megelőzték regényei, melyeket még otthon írt, életének nyugodtabb, reménydúsabb korszakában. **Májusi fagy** című ifjúsági regényébe saját ifjúságának élményanyagát szövi bele az első világháborút követő országos omlás nagy eseményeibe. Egy szerencsés példány néhány éve külföldre került és eljutott az író özvegyének kezei közé. Bárha akadna valaki az emigráció napsütötte oldalán, aki kölcsönözne ennek a szép magyar könyvnek a megjelentetéséhez, vagy akadna egyesület, amely egyszer már kézzelfogható célra is rendezne valami cigánybált vagy riói karnevált.

Így mondta tíz évvel ezelőtt: „Sajnálom, hogy most kell eltávoznom, amikor érdekes kezd lenni a világ. Most jön mozgásba mindaz, amit az elmúlt évszázadban előkészítettek."

És mi, akik itt maradtunk az ő gondjaival, de az ő tájékozódó képessége nélkül, tíz év után is érezzük az űrt, amit a kérlelhetetlen halál köztünk hagyott.

(Ausztráliai Magyarság, 1973 december)

Új világrend felé

1956-ban néhány hónapra úgy látszott, megtört a jég. Azóta rájöttünk, hogy a magyar nép csupán a kelet–nyugati vita áldozata lett...

Amióta hivatalosan is megszűnt a hidegháború, mind a diplomáciai, mind a háborús események egyetlen cél érdekében látszanak működni, egy *új világrend* alapjait rakják le a föld hatalmasai, melynek az egyén csupán látó tanúja lesz, vagy esetleg aggódó szemlélője — feltéve az utóbbi esetre azt, hogy fel tudja mérni tervezett új sorsának reá váró veszélyeit.

Az új világrend eszmehirdetői emberies érzelmekre hatnak, az általános emberi szabadság, az elmaradottak segélyezése, faji—vallási türelem, a háború borzalmaitól való végleges megszabadulás, a túlnépesedés elleni védekezés, energiagazdálkodás és még sokszáz olyan kérdés megoldására ígérnek orvoslást, amik a mai emberiség vállait nyomják.

Valóban sok a probléma és egy idő óta a bajok sűrűbben jelentkeznek és világméretekben. Úgy mondják, kicsi lett a világ és minden helyi eredetű jelenség túllép a határokon és érezteti hatását az egész gazdasági életre. A bajok eredetét általában az önző államok politikájának tulajdonítják és a nacionalizmus romboló rendje helyébe nemzetek feletti, központi irányítást ajánlanak. A nemzetközi együttműködés első nyilvános világszervezete a Népszövetség volt. Alakulásakor úgy hirdették, hogy ezt a szervezetet a háború borzalmainak elkerülése érdekében létesítik. Terveit valójában Amerika elsőháborús hadbalépése előtt készítették el Woodrow Wilson elnök idején. A tervek is, az ötlet is egy bizonyos *Edward Mandel House* nevű elnöki tanácsadótól származtak. Mi magyarok több figyelmet fordíthatnánk „Colonel" House személyiségére azért is, mert mélyebbre tekintő történészek neki tulajdonítják a trianoni békediktátum terveit is. A „Colonel" tiszteletbeli cím, Mandel House sohasem volt katona: csodálatos pályafutását bankházaknál kezdte és Wilson árnyékában ő volt a valóságos elnök. Mint Wilson bel- és külpolitikájának irányítója, döntő szerepe volt Amerika háborús beavatkozásában. „Colonel" House

szerepe jelen írásunkban azért fontos, mert ő fogalmazta meg a Népszövetség első tervezetét, amely végső kifejletében egy *szocialista világkormány* lett volna. A Népszövetség meg is alakult, Európa országhatárait is átrendezték az eredeti tervek szerint, de érdekes módon ezt az amerikai eredetű tervet az Egyesült Államok szenátusa nem ismerte el, s ennek következtében a trianoni békeszerződést sem.

A „Colonel" és népes kísérete alapos munkát végzett Párizsban, de az otthoni politikai helyzet még nem volt érett az ő terveikhez. A George Washington elnök által alapított amerikai külpolitikai elv nem engedte meg, hogy Amerika tengerentúli államok belügyeibe állandó jelleggel beavatkozzék. A háború még győzelmes állapotban sem volt népszerű az Új Világ-ban. Hazatérvén, a világmegváltó eszmék megszállottai békés társaságot alakítottak *Council of Foreign Relations* néven, hogy idők folyamán annál nagyobb szerepe legyen Amerika bel- és külpolitikájára a második világháborúban és az utána következő időszakban. A C.F.R. még ma is magántársaság, nem több, mint 1400 taggal, akik a kormány, a szakszervezetek, bankok, az üzleti élet és tudományos körök befutott emberei, neves tagjai, s akik egyaránt részt vesznek mindkét párt vezetésében. Roosevelt óta minden kormányban fő szerepet visznek. Nixon saját személyében is C.F.R.-tag és mióta elnök lett, minden fontos pozícióba e magántársaságból választ munkatársat. Henry A. Kissinger ugyancsak innét került állami alkalmazásba.

Versaillesből nemcsak az amerikaiak kaptak világpolitikai terveket munkáló társulatot, hanem az angolok is. A Párizsban járt angol küldöttség is úgy tért haza, hogy a megkezdett munkát, amit az ellenség teljes összeomlásáig vitt győzelem emelt sikerre, otthon tovább folytatja. Szerepében éppen olyan sikeres volt, mint amerikai változata — csupán a Népszövetség szűnt meg, helyét kérlelhetetlenül foglalta el a második világháború, amelynek magját Párizsban vetették el. Annyi gyújtóanyagot, mint a két háború között, az emberiség még nem hordott egybe. Ennyi gyújtóanyagnak az eredménye meg is mutatkozott a második világháború kimenetelében.

Ez a háború is „a békéért harcoló hatalmak" teljes győzelmével végződött. Egyetlen olyan ország sem maradt összetöretlen, vagy tartós katonai, vagy politikai megszállás nélkül, mely nyílt kihívással „önző nacionalista érdekeket" védett. Beigazolódott, hogy a jövő letéteményese a *nemzetköziség*. Ezért vált általánosan fontossá, hogy további harcok árán mindenütt, a világ minden országában harcoljanak a „béke erői" a végső csend érdekében. Állami önállóságot csak azok az országok kaphatnak, amelyek már megalapozták az önző nacionalizmus visszatérése elleni intézményeket. A béke erői ezután a *nemzeteken belül* támadják azokat, akik a béke győzelmének útjában állnak. Mozgásban van a világ, minden országnak megvan a maga problémája. Infláció, gazdasági nehézségek, sztrájkok, bűnözés, polgárháború ezer réme fenyegeti a polgárt, aki végre már bármilyen megoldást elfogad, csak nyugalmat kapna. Csak a gyanúját kell már eloszlatni, mert a megoldást tálcán kínálják, felülről, magas kormánypozíciókból.

Manapság semmit sem hallunk arról az ellentétről, ami a kapitalizmus és a kommunizmus között volna. Elmúlt, mint a tavaszi nátha. Vagy mint a hidegháború. Sorry, tévedtünk — mondja Nixon elnök — a kommunistákkal jó üzletet lehet kötni. Sőt, aranyos partnerek a világbéke új rendjében. Mozgásban van az egész világ és most nem hadoszlopokat mozgatnak, hanem küldöttségek járnak, konferenciáznak, keletről nyugatra, nyugatról keletre látogatnak. Ennek a nagy szorgalomnak már nem titkosak a céljai. Teoretikusok, radikális teológusok, gazdasági szakírók, kormány és ellenzéki politikusok, mindenféle újság, könyv és rádió teljes gőzzel nyomja a fülünkbe, hogy *új világ* van készülőben. A béke új világa jön, Mandel House álma valóra válik: „szocializmus lesz, ahogy Marx Károly magálmodta". Még Magyarországon voltam, amikor Szakasits Árpád nagy mellénnyel kijelentette: „vagy szocialista lesz a világ, vagy belepusztul". Akkor még nevettem rajta és átléptem a világnak arra a felére, ahol ilyen zavarosfejű megszállottak nem dirigálnak. Akkor még nem tudtam, hogy nyugaton majd nem orosz géppisztolyok mögül hirdetik, hanem katedrákról, szószékekről, miniszteri iróasztal mellől.

Mindenesetre érdekes lesz követni az eseményeket, mint ahogy érdeklődéssel tapasztaltunk furcsa dolgokat akkor, amikor a „szabad nyugatra" kerültünk. Akkor még mindenki úgy gondolkozott idekint mint mi, akik láttuk is amiről beszéltünk — csupán valahogy mégis zárt ajtókat találtunk mindenütt, ahol emigrációs szándékainkba illő tevékenységet akartunk folytatni. 1956-ban néhány hónapra úgy látszott, megtört a jég. Azóta rájöttünk, hogy a magyar nép csupán egy kelet-nyugati politikai vita áldozata lett, meg arra is, hogy nem kiléptünk abból az országból, amelyben szocializmust építenek — amit a kutya sem akar — hanem ráültünk egy olyan szekérre, mely szép lassan visz abba az állapotba, amibe egyszer már beledavajoztak minket. Igaz ugyan, hogy a nép gondolkodása alig változott a vastag propaganda ellenére is, de ez az óvatos becsúsztatás oly észrevétlen, hogy még a szagát is elviseljük. Mert legyünk őszinték: könnyű volt nekünk észrevenni, hogy valami turpisság van a szocializmusban, ha azt T34-esekkel, ratákkal, akasztófákkal kellett megszerettetni. De mit tegyen az ausztrál, ha sztrájkokkal rugdosott nyugalmát, inflációval meglopott fizetését féltve, előbb-utóbb hitelt ad a hirdetéseknek, hogy ezen csak egy erőskezű szocialista kormány segíthet. Minthogy más nem is akar segíteni.

És ha egyszer a nép kéri, bizonnyal meg is kapja!

(Ausztráliai Magyarság, 1974. január)

Tollas Tibor látogatása

Fáradhatatlan harcosa a magyar ügynek az első vonalban

A Münchenben megjelenő szabadságharcos írók lapjának, a Nemzetőrnek főszerkesztője, **Tollas Tibor** közel három hónapot tartózkodott Ausztráliában.

Mint az Ausztráliai Magyar Szövetség vendége érkezett közénk, hogy sok évi levélbeli és újságján keresztül létesült kapcsolat után személyesen is megismerkedjen mindazokkal, akik ezen a földrészen még művelik, vagy támogatják a magyar nyelv ügyét. Tollas Tibor egyike azon keveseknek akik hivatástudattal, teljes idejükben emigráns magyarok. Előnyös állapot ez azokhoz mérve, akik „második műszakban" végzik a magyar feladatokat, ugyanakkor irigyek kísérik, és a „szabad pálya" rögös útját is végig kell járnia. Szerencsés, hogy Isten-adta előadókészségével a

benne égő közösségi lángból a lelkesedés szikráját fel tudja lobbantani másokban is. Kitűnő előadóként élőszóval is gyorsan és tökéletesen fogalmaz. Bizonyára könnyen tele is tudná írni az újságját minden hónapban, de ő tiszteletreméltó szerénységgel adja át a helyet cikkíró munkatársainak. Megnyerő modorával, őszinte lelkesedésével sok barátot szerez és nagyszámú támogatót a Nemzetőr idegennyelvű kiadványai részére.

Nagy lelkesedéssel beszélt arról, hogy Ausztrália magyarsága őrizte meg leghívebben lelkében a haza iránti érzést. Úgy látja, hogy minket itt nem zavartak meg különböző friss hatások, melyek a haza fogalmát elhomályosítják az emberek tudatában Európában. Valóban mi is úgy érezzük, hogy mindennapi ausztrál életünk mellett a magyar tudat és tevékenység még az otthon régi képét hordozza, és a magyar szellem itteni életbentartói a magyar kultúra kincseiből merítenek minden megmozduláshoz lelki tartalmat. Ezért reagálunk oly érzékenyen azokra a látogatókra, akik ugyanebből a megőrzött kincsből hoznak nekünk friss ékköveket, mint *Szeleczky Zita* és *Tollas Tibor*. Ugyanez az összhangzás indította *Ruttkay Arnoldot* és művészcsoportját arra, hogy a vándorköltő társául szegődjenek, és Melbourne, Adelaide, Wodonga, Canberra és Sydney magyarságának Tollas előadó estjeiből feledhetetlen szép műsoros estet kerekítsenek.

Itt Sydneyben a 73-as évet *Ruttkay—Szabó* produkcióval kezdtük, a Második Ausztráliai Magyar Találkozó megnyitó előadásával — „Délibáb a George Street felett". Úgy sikerült, hogy az évet ugyancsak ez a kitűnő Ruttkay együttes vendégszereplése zárta be. A művészcsoport valóban megérdemel minden elismerést, nemcsak amiatt, hogy minden alkalommal önzetlenül, még anyagi áldozatot is vállalva szerepelnek, hanem azért is mert az amit nyújtanak, művészi fokon a lehető legmagasabb. Előadásaik, jeleneteik a tökéletes fény és hanghatások ötletes kihasználásával felérnek egy fővárosi hivatásos társulattal — mindenesetre a kívánt hatást fölényesen elérik és a közönség lelkét magukkal ragadják.

Tollas Tibor búcsú-estje valósággal a magyar költészet napja volt, jórészben az élő ausztráliai emigráns költészeté. A műsor követte, alátámasztotta a látogató mondanivalóját. A költeményeket, Petőfi, Kosztolányi, Katona, Tollas, Csepelyi, Ruttkay, Botond és Novák verseit a melbournei művészcsoport hatalmas sikerrel adta elő. Az előadó csoport tagjai a következők voltak: *Ruttkay Arnold, Oláh Ferencné, Patay Ferencné, Szondy László, Kroyherr Ferenc, Kulcsár József, Bruckner Károly, Linka Márton* és fia *Péter*. A nyomtatott szavak gyengék lennének minden méltatásra annak aki látta, érezte a hatást, aki viszont nem látta, annak a részére a beszámoló mit sem pótol. Ezen az előadáson megteltünk érzésekkel és 1956 drámai emléke töltötte be a szívünket.

„Újból feltöltődtem a hazafiasság elektromos áramával" — mondta Tollas Tibor búcsúzóul, de ezt mi is elmondhatjuk magunkról, hiszen ez az est a mi részünkre is ugyanazt az alkalmat jelentette. Bizonyos azonban, hogy a Nemzetőr szerkesztője minden tekintetben eredményes látogatást végzett, újságját sokan megismerték, sok új barátot, támogatót kapott, és olyanok cseréltek véleményt, szereztek általa új kapcsolatokat, akik a nemzeti emigráció ugarán munkálkodnak. Tollas Tibor erős egyénisége meggyőzött mindenkit, aki hallgatta, arról hogy fáradhatatlan harcosa a magyar ügynek, és tántoríthatatlanul áll, betegsége ellen is dacolva a magyar igazság harcosainak oldalán, nem kímélve fáradságot, az első vonalban.

(Ausztráliai Magyarság, 1974 január)

A Federal Device

...amikor más, nagyobb baj elhárítására a nemzet kénytelen lesz elfogadni államiságának federális keretekbe kényszerítését...

Az „Europa Ethnica" különnyomataként jelent meg 10 oldalon **dr. Varsányi Gyula** tanulmánya *Concurrent Interstate Jurisdiction: a Federal Device* cím alatt.

Ha a múlt század fényképeit nézegetjük, a nemes ember karddal az oldalán jelent meg mindenütt, és az nem csupán divat volt, mint a Horthy-idők honatyáinál, ha „extrába vágták" magukat. A nemes ember kardot ránthatott, ha önérzetén sérelem esett. Azóta a kard is, a nemesi önérzet is, sőt a nemes ember is múzeumi tárgy lett. Az, hogy változó időben élünk, nem csupán közhely — ha változik a világ körülöttünk, az élet parancsa az, hogy nekünk is változnunk kell. Száz évvel ezelőtt az egyén másként védekezett támadói ellen mint most. Száz évvel ezelőtt a nemzetek is másként védték érdekeiket mint a huszadik század második felében. Régen a fegyverek ereje döntött, majd a diplomaták fondorlatai (Masaryk, Benes), míg legújabban az államok csoportosulása biztosít gazdasági erőt és súlyt a nemzetközi tárgyalásokon. Ma egy nemzetközi jogász értékben felér egy hadosztállyal.

Minden jel szerint a világ több nemzetet egybefogó nagyobb egységekben keresi a szétesettség elleni megoldást, és pontosan a kis nemzetek vallják kárát elszigetelt helyzetüknek. Kossuth még federális álmodozó volt, ma már mulasztást követ el maga ellen az a nép, amely az életbenmaradás járható útjai közül kirekeszti a federális megoldást, illetve annak problémáival való foglalkozást, mely felkészültséget biztosít arra a nagyon valószínű esetre, amikor más, nagyobb baj elhárítására a nemzet kénytelen lesz elfogadni államiságának federális keretekbe kényszerítését.

Lényegét veszítené el az emigráció ha bármiről is lemondana, akkor is ha arról a nemzet már álmodni sem mer, de ugyanakkor előretekintő gondoskodással fel kell készülnie minden eshetőségre, amiket korának politikai irányzatai hozhatnak, mert hátha éppen a federalizmus lesz a bolsevista szuperállam alternatívája.

A fenti három bekezdés egy kis füzet ismertetésének kívánt elöljáró bevezetése lenni. A füzet — *Concurrent Interstate Jurisdiction: a Federal Device, by Julius Varsányi* — tízoldalas különlenyomata az *Europa Ethnica* című negyedévi folyóiratnak, amely nemzetiségi kérdésekkel foglalkozik. A szerző *dr. Varsányi Gyula* (Adelaide University) a magyar nemzetközi jogászkar egyik — vagy talán éppen — legjelesebb tagja, aki nemcsak lépést tart a nemzetközi joggyakorlat fejlődésével, hanem ő maga is termékeny művelője a vonatkozó szakirodalomnak. A szóbanforgó tanulmány a *„Quest for a New Central Europe"* című antológiában fog megjelenni, amelynek dr. Varsányi Gyula társszerkesztője.

A szerző, említett tanulmányában, csakúgy mint már eddig is több tudományos értekezésében, a közép-európai viszonyokra szabott federális elvet hirdet, amelynek lényege az, hogy nem az államok, hanem a népek lépnek olyan szövetségre, melyben népegyéniségük eleve biztosítva van. Talán nem kell hangsúlyozni, hogy a magyar szerző őszinte gonddal fáradozik egy olyan javaslaton, amely megállítaná az utódállamok uralma alá került három millió magyar idegenbe olvasztását, illetve jogfosztását.

A könyv, amiben az itt említett tanulmány is meg fog jelenni, derék vállalkozás lesz, és megérdemli, hogy minden magyar támogassa és megfelelő helyekre való eljuttatását elősegítse. Újságunkban további ismertetését vállaljuk.

(Ausztráliai Magyarság 1974 . március)

A Vatikán keleti politikája

Ahogy ország nélkül is magyarok maradtunk, hitünk ereje is nélkülözheti Rómát, amíg eljön a virradat.

Mindszenty József bíboros sorsa egy idő óta a Vatikán keleti politikájának függvénye. Ez az ún. keleti politika, vagyis az egyre élénkülő diplomáciai tevékenység Róma és a kelet-európai bolsevista diktatúrák vezetői között, megindulása óta — szükségességét és hasznosságát illetően — vita tárgya. Nekünk, magyaroknak ezenkívül — éppen a magyar hercegprímás személye miatt — még fokozottabb jelentőségű.

A magyar prímás bécsi titkársága nyilatkozatot tett közzé, amelyből nyilvánvaló, hogy Mindszenty József bíboros visszautasította a Szentszék azon intézkedését, hogy *nyugalombavonulás* címén hivatalától, amit nem gyakorolhat, névlegesen is megfossza:

„Egyes hírügynökségek VI. Pál pápa döntését úgy adták tovább, hogy Mindszenty József bíboros nyugalomba vonult. Kiemelték, hogy a döntést megelőzőleg a pápa beható levelezést folytatott a Bécsben tartózkodó Mindszenty József bíboros-prímás, esztergomi érsekkel. Ebből egyesek arra következtettek, hogy a pápa és a magyar főpap közt megállapodás jött létre a döntést illetően. Az igazság érdekében Mindszenty József bíboros szükségét tartja a következőket kijelenteni:

Mindszenty bíboros nem mondott le sem esztergomi érseki székéről, sem prímási méltóságáról. A döntés kizárólag a Szentszék határozata volt.

A bíboros ebben a kérdésben tanúsított magatartását hosszas megfontolás és lelkiismeretes mérlegelés után a következőkkel indokolja:

1. Magyarország és a magyarországi katolikus egyház nem szabad.

2. Az egyházmegyék kormányzása a kommunista rezsim által felépített és ellenőrzött egyházi közigazgatás kezében van.

3. Egyetlen magyar érseknek, megyés püspöknek illetve apostoli kormányzónak sincs módjában az említett egyházi közigazgatás összetételén illetve működésén bármit is változtatni.

4. A rendszer dönt abban a kérdésben is, hogy ki milyen egyházi állásba kerülhet és abban meddig maradhat. A rezsim dönti el, hogy kit szentelhetnek pappá a püspökök és kit nem, az alkotmányban biztosított lelkiismereti és vallásszabadságot a gyakorlatban a rezsim elnyomja. Az iskolai hitoktatást a városokból és nagyobb helységekből már száműzték. Folyamatban van a falusi iskolákban a még meglévő hitoktatás elsorvasztása. Az ifjúságot kizárólag ateista szellemben nevelik a szülők akarata ellenére. Vallásos emberekkel szemben alkalmazott diszkrimináció mindinkább érvényesül. Legutóbb a vallásos pedagógusokat szólították fel, hogy válasszanak hitük megvallása vagy kenyerük között.

5. Új püspökök illetve apostoli kormányzók kinevezése a fenti sérelmek orvoslása nélkül nem oldja meg a magyar egyház problémáit. Békepapok fontos egyházi állásokba való emelése pedig megrendíti az egyházhű papok és hívek bizodalmát a legfőbb egyházi vezetésben.

Ilyen körülmények között Mindszenty József bíboros nem mondhatott le.

Bécs, 1974.. február 6-án."

Az idézett **Nyilatkozat** nem tartalmaz semmiféle személyes vonatkozású elemet. Nem hivatkozik a pápa korábbi ígéreteire, nem szól arról, hogy a döntés méltánytalan, nem hivatkozik a szenvedésekre, amik őt érték, amikor egyháza érdekeit védte. A nyilatkozat öt pontjának mindegyike Magyarországról szól, a magyar egyházért aggódik, és elejétől végig bátorhangú, éles kritikája a Vatikán keleti politikájának.

A dialógustól, amit még XXIII. János pápa kezdett a kommunistákkal, általában azt várják, hogy a magyar egyház általa visszanyerje szabad működését. Sajnos az igazság az, hogy immár 11 évi dialogizálása után a magyarországi szovjet kormány semmit sem engedett, a Vatikán viszont már semmit sem követel. A magyar egyház orosz módra való szovjetizálása *(Nikodim)* töretlenül halad előre, aminek megakadályozására a Vatikánban semmit sem tesznek. A »békepapi« mozgalom által történik a magyar egyház szovjetizálása.

Az európai magyar katolikusok lapja, az „Életünk" 1972 márciusi száma **„Békepapok a püspöki székekben"** címmel írja az alábbiakat:

„Budapesten és Rómában egyszerre tették közre a megdöbbentő hírt a békepapokból választott püspökök kinevezéséről. A kinevezett négy új püspök közül ugyanis három élenjáró szerepben szolgálta a rendszert a papi békemozgalomban. Tudott dolog, hogy ennek a hírhedt intézménynek kezdettől fogva azt a szerepet szánta a rendszer, hogy belülről segítsen az egyházi szervezetet és hitéletet megbénítani.

Gyenge erkölcsű és érvényesülési vágytól erősen fütött emberek társasága van itt együtt, de ez nem akadálya annak, hogy 20 év óta Magyarországon belőlük kerüljenek ki a püspöki megyék vezetői s az egyházi intézetek igazgatói. Ők hajtják végre a hitélet nagy kárára a buzgó papok liquidálását a párttól kapott utasítások s a Moszkvában kipróbált módszer szerint.

Az 56-os szabadságharc alatt az is kiderült, hogy egyházmegyénkint néhánynak közülük még ÁVO-s rangja és fizetése is van. Érthető volt, hogy a Vatikán, akárhogy erőltette is a rendszer, eddig nem nevezett ki békepapokat.

Éppen ezért óriási megdöbbenést váltott ki mindenfelé a Vatikán megváltozott magatartása. Egyetlen kifogástalan jelölt ellenében most a Vatikán három békepapot tett egyszerre püspökké. Mindenesetre mutatja a 3:1 arány, milyen gyenge pozicióban tárgyal a Vatikán külügyminisztere, Casaroli érsek a szocialista valóság területén s mennyire kétes értékűek diplomáciai eredményei."

Érthető ezek után a nyilatkozat ötödik pontja és következtetése a legfőbb egyházi vezetésben megrendült bizalomról.

Mindszenty bíboros véleménye ma is ugyanaz, mint ami 1948-ban volt, amikor **„Felhívás a világ püspökeihez"** című nyilatkozatában ezeket mondta:

„Ha Magyarország teljesen elbukik a marxizmus áradatában, egész Európa számára sírbaszáll a szabadság. Aki nem hiszi, jöjjön ide és lásson szemeivel."

A marxizmus mételye azóta aláásta a Nyugatot is, és benne a Vatikánt is. A marxizmussal való szembenállást ma már nem értékelik Rómában. A budapesti marxisták nyugodtan engedték ki Mindszenty Józsefet Rómába, tudták jól, hogy ezt a papot — aki a keresztény helytállás és védekezés szimbóluma lehetne a világ számára — az Örök Városban némaságra fogják ítélni.

Valóban így is lett. Amikor 1971 októberében Mindszenty bíborost Rómába vitték, teljes mozgási és felszólalási tilalmat parancsoltak részére.

Mindszenty római tartózkodása jellemzi a vatikáni taktikát. VI. Pál pápa meghatóan emlékezett meg a Szinódus megnyitásán a magyar bíboros „szilárd magatartásáról, megingathatatlan hitéről és bátor küzdelméről az Isten és az Egyház jogaiért". A pápai trónus mellett ülő vendég a leghivatalosabb helyről kapott elismerést mindazért, amit tett, amit hite szerint kötelességének ítélt. De ugyanakkor megtiltották neki, hogy felszólaljon. Bizonyára féltek attól Rómában, a szent városban, hogy ez a puritán magyar főpap a szemükbe vágja az igazságot. A vizet prédikáló, vörösökkel kvaterkázó vatikáni politika nem viselhette volna el, ha például Mindszenty kijelenti, hogy Casaroli érsek televíziós nyilatkozata, mely szerint a bíboros saját elhatározásából hagyta el az országot — nem felel meg a valóságnak. Félő volt, hogy talán megkérdezi: hogyan viszonylik a pápai dicsérő elismerés a bolsevista egyházüldözéssel szemben kiálló magatartásáért, ahhoz a tevékenységhez, amit a teljes vatikáni diplomáciai kar folytat a bolsevista diktatúrák irányában?

És amit nem tehetett meg a magyar bíboros, megtette helyette bátran Lemberg érseke. A Rómában abban az időben megtartott Püspöki Szinódus egyik megbeszélési témaköre az *„Igazságosság a világban"* címet viselte. Az ágendát összeállító baloldali szervezők e szépenhangzó cím alá politikai céljaikat rejtették. Az úgynevezett harmadik világ főpásztorai és sok nyugati püspök, illetve bíboros felsorolta, hogy az igazságtalanságnak milyen formáival találkoznak a társadalmi és gazdasági életben. Felszólalásaik a megfelelő országok napisajtójában felszínen tartott szociális és gazdasági *„kríziskérdéseket"* tartalmazták. A szocializálás, bolsevizálás menetrendjében először csak igazságtalanságokról, gazdasági és egyéb krízisekről beszélnek. Később sztrájkok, irányított infláció, az előállott áruhiány, stb. valódi bajokat okoz. Ebben a stádiumban indítja meg a sajtó a propagandát, mondván, hogy minden bajok forrása a fennálló társadalmi rend, és ez mindaddig így lesz, amíg be nem vezetik a *szocializmust.* Ennek a bolsevizáló nemzetközi kampánynak sok reverendás szekértolója is van, akiknek emberileg bizonyára megvan az a mentségük, hogy maguk is elkábultak a minden közegben jelenlévő propagandától.

A Püspöki Szinódusnak ebbe az üvegházi beltenyészetébe vágott bele Lemberg érseke, *Slypij* bíboros beszéde. „Az ukrán nagyérsek is megtörte a nyolc éves hallgatást" — olvastuk a korabeli sajtójelentésekben. (Az ukrán görögkatolikusok főpapja még 1963 februárban szabadult ki János pápa és Hruscsov udvarias dialógusa idején. Hét évvel a magyar felkelés után XXIII. János pápa Moszkvába küldte Willebrands prelátust, a vatikáni baloldal illusztris tagját, a „Keresztény Egység" (ecumenia) vatikáni titkárságának magasrangú tisztviselőjét, aki átadta a pápa személyes üdvözletét Budapest hóhérának, aki ismét hálával emlékezett a Szentszéknek a kubai krízis során tanúsított békementő szolgálataira, ezek alapozták meg a Moszkva—Róma közötti közvetlen diplomáciai kapcsolatot. Ne firtassuk most, hogy mit tett a Vatikán Castro érdekében, lényeg az, hogy a két fél egyikének ideológiai fegyverletétele erre az időre nyúlik vissza. Hruscsov, mint valami finom államfő, ajándékot küldött Willebrandsszal Rómába. Az ajándék Slypij, Lemberg görögkatolikus érsek volt. Az érsek eltávolítása — békés úton — Moszkva részére legalább annyira fontos volt, mint Románnak az, hogy eggyel több idős pap legyen a Vatikán falai között, akinek a némaságra ítélt római száműzetése csak a testi szenvedések hiányával volt enyhébb, mint az a 18 év, amit a szovjet koncentrációs táborban töltött.)

Slypij bíboros nyolc évi hallgatás után végre elérte azt, hogy a Szinódus zárt körében püspöki jogainál fogva felszólalhasson. Elmondta, hogy az ukrán katolikus egyház püspökeit a szovjet kiirtotta, híveinek tízezreit lemészárolta. *„A halottakból hegyeket lehetne összehordani és a patakok megtelnének a vértanúk vérével, akik életüket adták hitükért és az Apostoli Szentszékért, a pápáért."* Mindez a pápa jelenlétében hangzott el, és így folytatta: *„A Vatikán diplomatái azonban szavukat sem emelik fel az üldözött ukránok védelmében. Úgylátszik* — mondotta Slypij bíboros — *az ukrán katolikusok akadályt jelentenek a Vatikán keleti diplomáciájának útjában."*

Csupán a fantáziánkra vagyunk utalva, azirányban, hogy vajon mit érzett ezekben a napokban Mindszenty bíboros, amikor megtagadták tőle a felszólalást a Római Szinóduson. Az viszont jellemző a vatikáni állapotokra, amit a nyugati lapok római munkatársainak jelentéséből tudunk, melyek szerint: *„ ... a vatikáni államtitkárságon, főleg Casaroli érsek osztályán, nagy megdöbbenést keltett Slypij bíboros kemény felszólalása."* Érezzük csak át mégegyszer: nem az háborította fel őket, amit az ukrán bíboros mondott, hanem az, hogy a nyugati világrend bomlasztását propagáló felszólalások között megemlítette Rómában, a Szentatya színe előtt, hogy keresztények milliói szenvednek üldözést, — amiről Rómában hallani sem akarnak.

Nem csoda, hogy ilyen körülmények között Mindszenty prímás nem óhajtott Rómában maradni, holott a budapesti helytartók az „Állami Egyházügyi Hivatal" vezetőjét, Miklós Imrét menesztették Rómába, hogy Mindszentyt ne engedjék tovább az Örök Városból. Ott — gondolták nyílván Budapesten — a Vatikán könnyebben ellenőrizheti. Szerencsére Magyarország prímása mégis elérte azt, hogy Bécsben, az esztergomi érsekség tulajdonát képező Pázmáneumban találhatott otthonra és alapíthatta meg irodáját, ahonnét, mint a magyar egyház feje, igyekezett legalább külföldön élő magyar katolikusok lelkigondozásával törődni. Ennek a feladatnak a támogatásához a külföldön élő magyar papok sajnos nem járultak hozzá a kívánt mértékben. Meg kellett volna már alakítaniok a területen kívüli magyar emigrációs hívek püspökségét és még ha ez nem is sikerül, kiépíthettek volna egy párhuzamos magyar hierarchiát Bécs székhellyel, hogy legalább az emigrációs hitélet helyes alapokon maradjon addig, amíg a kisiklott római ügykezelés visszatér az egyház történelmi vágányaira. Nehéz idők jönnek és jó ha felkészülünk rá: ha nem is elhárítani, de elviselni és átélni. Prohászka püspök így figyelmeztetett: „Fölkerülnek azok, akiknek a lélek hierarchiájában nincs helyük. VI. Sándorok lesznek Krisztus helytartói, a Savonarolák a máglya áldozatai."

A vatikáni rangfosztás aligha érte a hercegprímást váratlanul. A svájci Basler Nachrichten már 1971 október 20-án első oldalon írja, hogy: *„Mindszenty minden esetre Magyarország prímása marad, de vannak olyan hírek, hogy monsignore Agostino Casaroli, a pápa első diplomatája óvatosan megkérdezte Mindszentyt: nem volna-e hajlandó lemondani a hivataláról?"* Feltűnő, hogy VI. Pál pápa megbízottai a keleti politikában mind igyekeznek túlteljesíteni a „normát". Már Wisinszky lengyel prímás is arról panaszkodott ezelőtt hat évvel Rómában tett látogatása alkalmával, hogy: *„König bíboros jobban tenné, ha nem avatkozna bele a lengyel egyház ügyeibe, mert nem ismervén annak helyzetét, tevékenységével árt a lengyel egyház érdekeinek."* Világos, hogy e szavak mögött az áll, hogy a bécsi kardinális a lengyelországi bolsevistákkal a szükségesnél nagyobb mértékben engedékeny volt.

König ennek ellenére élvezte a Vatikán bizalmát és a pápa megbízásából gyakori látogatója lett Mindszenty bíborosnak budapesti menedékhelyén. A gyakori látogatás kevés eredményt hozott, mert König igyekezett végrehajtani a budapesti követeléseket. A Vatikán elmulasztotta követelni az alku során az igazságtalan ítélet megsemmisítését és a teljes rehabilitációt a budapesti rezsimtől, vagy ha ezt nem érhette el, megtehette volna ennek a gyalázatos pörnek a leleplezését és egyházi vagy legalább személyi üldözéssé nyílvánítását. Pedig ezt feltételként szabta Mindszenty bíboros 1971 júniusában: *„Az egyetlen amim van, becsületem. Bűnözőként nem távozok külföldre."* A Vatikán nem volt ilyen kényes hűséges főpapja becsületére; megelégedett avval, hogy Moszkva budapesti fullajtárjai amnesztiát, bűnbocsánatot adtak az ország főpapjának. König bíboros 1963 április 18-án járt először Budapesten XXIII. János pápa követeként. *„Est-ne adventus tuus pacificus"*, azaz békés szándékkal jössz-e? — hangzott Mindszenty első kérdése. *„A pápa azt akarja tudni, hogy mi a bíboros szándéka, — ezért jöttem."* Mindszenty válasza így hangzott:

„Hazámban akarok maradni, népem között. Nem akarok elmenni innen. A kommunizmus keresztre szegezte hazámat. Ez a mi földünk Trianon és Zsukov ellenére is. Ha távozásomat az élők meg is értenék, de mit szólnának a halottak? Ki emelné fel a szavát érettük?"

Vajon megértették-e Rómában a magyar bíboros szavainak értelmét? Azt, hogy az elmúlt két világháborúban vagy három millió magyar hősi halottnak mondták a római egyház papjai, hogy hitük, egyházuk, családjuk és országuk védelmében fognak meghalni, ha úgy hozza a sors.

Hittanáraink még úgy tanították, hogy az emberi élet három alapja az Isten, a haza és a család. Papjainktól úgy hallottuk, hogy Hungária az Istenanya országa és a magyar nép állhatatos és áldozatos kereszténységéért az egyház különleges szeretetét és megbecsülését élvezi. Mindezt itt kint nem tapasztaltuk. És minden okunk megvan azt feltételezni, hogy Magyarország hercegprímása, aki a fent említett emberi élet három alapjáért maradék nélkül lelkesedik — kiérkezve közénk — Ő is ugyanazt tapasztalta amit mi: Róma, az Örök Város, új elveket érvényesít és többé nem vigasztalónk, nem zászlóhordozónk, nem irányjelzőnk és védőbástyánk ebben a meglódított világban, ahol a családot szétzüllesztik, a nemzeti érzést üldözik, ahol az Istent halottá nyílvánítják.

Mélyen átérezzük, hogy itt sokkal többről van szó, mint az, hogy viselheti-e Mindszenty bíboros az esztergomi érseki címet, vagy nem. Ő a fent idézett nyilatkozatban nem is említi a pozíció megszüntetését, hanem a Vatikán keleti politikáját. Róma meghátrálhat, de Ő tudja, hogy a magyar nép az Ő cselekedetein vesz példát keresztény helytállásához. Miként a magyar főpap részére eljött a tanúságtétel ideje, úgy itt az ideje annak is, hogy holnap minden katolikus pap, és holnapután minden hívő a régi mérték és az új mérték dilemmája elé áll. És ez dönti majd el az egyház sorsát, nem a Vatikán jelenleg alkudozó kufárjai.

Ahogy Prohászka szelleme megteremtette vallásunk modern magyarkatolikus irányzatát, mely évtizedeken át irányt szabott Magyarországon a nagy püspök halála után is, ugyanúgy ennek a magyarkatolikus irányzatnak megtestesülése az ország legfőbb papi személyében — annak a történelmi omlásnak az idején, amitől Prohászka még csak féltette az országot — Mindszenty József szelleme, fennmaradó beszédei, írásai, naplója egyszer még a keresztény megújulás kovásza lesz az ország számára. Ennek eljövetele benne van az időben és az események logikájában, mert minél teljesebb lesz a diktatúra, annál erősebb lesz a szabadság szellemének feszítő ereje.

Ahogy ország nélkül is magyarok maradtunk, hitünk ereje is nélkülözheti Rómát, amíg eljön a virradat.

(Ausztráliai Magyarság, 1974. január)

Ausztrájkia

Szűkül a világ és nő vele a távolság
az egyén és a hatalom között.

Nem gúnyolódni akarok ezzel a címmel, a sztrájkot nem itt találták ki és nem is itt alkalmazzák először munkásellenes politikai szándékkal. Csupán annyit kívánok kifejezni, hogy egy bizonyos fajta politikai vándornátha bacilusai ide is eljutottak, és hol itt, hol ott támadják meg az ország anyagtermelési, vagy közszolgáltatási belső szerveit. Ennek a sztrájkhullámnak az infláció a bacilushordozója: ahol infláció van, ott kell sztrájkolni, azaz követelni, mert aki nem követel, az nem kap. Egyszerűen azért, mert a pénzre könnyebb rámondani azt, hogy kevesebbet ér mint tegnap, mint a munkára, hogy többet ér, mint a múlt héten.

A sztrájk — így tanultuk a közgazdaságtanban — a munkásság harci eszköze a kizsákmányolás ellen. Jól is van ez így: ha van kizsákmányolás — legyen ellene is valami. Volt egy puritán, jámbor fiatalember, aki vagy kétezer év előtt megoldotta a kérdést, amikor azt hirdette, hogy *„ a munkás méltó a bérére"*. Azóta ennek a fiatalembernek a tiszteletére — akinek a földi javaiért csak 30 ezüstöt adtak — katedrálisokat építettek szerte a világon, de a tanításaiból vajmi keveset valósítottak meg. Szabó Dezső egyik füzetében írta: *„A történelem irtózatosságai s az emberi kizsákmányolás sok százados rémregénye nem azért történhettek meg, mert faj, nemzet és haza van, hanem mert szűk érdekszövetségek és ragadozó osztályok csak magukat tekintették fajnak, nemzetnek, hazának, s a nemzet, az állam munkát és vért adó nagy tömegeit saját életakaratuk állati eszközeivé tették".* Mióta ezek a sorok napvilágot láttak, közel 50 év telt el. Ezalatt a félszáz év alatt újabb trónok, birodalmak omlottak le, száz új ország alakult, minden eszközt kicseréltünk körülöttünk, mást hiszünk és mást nem hiszünk, de egy dolog bizonyosan nem változott: ma is úgy van, ahogy Szabó Dezső jellemezte, avagy ma sincs úgy, ahogy a puritán jámbor fiatalember tanította közel 2000 évvel ezelőtt.

Pedig amit ő mondott — a munkás méltó a bérére — megvalósítható lenne „kapitalista" országban is, és „szocialista" vagy „kommunista" országban is. A három termelési tényező: *természet, tőke* és *munka* viszonya nem mutatja az igazság nemes állapotát sehol a világon. A természet kincsei különböző jogi kötöttségek következtében a tőke rendelkezésére állnak. Élettelen, mozdulatlan anyag — mit tehet ellene? A munka ma már két részből áll: a gép és az ember munkájából. Mindkettőnek megvan a munkaértéke, élettartama, várható haszna. Az ő sorsuk is a tőkések kezében van. Keleten is, nyugaton is. A szisztéma tér csak el némiképpen: nyugaton a kapitalista államokban a munkás is tőkéssé válhat, részvényt vásárolhat, vállalkozó lehet. Keleten „mindenki dolgozó, nem élnek kizsákmányoló herék a nép nyakán" — és: mégis kevesebb a munkabér. Úgylehet, valahol likas a zsák.

Úgy hirdetik nyugaton is, keleten is: demokrácia van. A nép választ (négy évenként egy jelöltre vagy több jelöltre) és intézik az ügyeket azok, akik az élet javainak a csapját forgatják. Élvezetes játék, ezekkel a szelepekkel sok mindent lehet csinálni: konjunktúrát, éhséget, aranyesőt, inflációt, háborút, békét, forradalmat, nyugodalmat, osztályharcot, kormányválságot, sztrájkot — no mindent, amire szükség van. Az irányító állomások felszerelése mind tökéletesebbé válik és mindinkább központi irányításúvá. Szűkül a világ és nő vele a távolság az egyén és a hatalom között. Egy idő óta minden jelenség világjelenség. Valahol elkezdődik, mint a hong-kongi flú — és már itt is van. Ezért sztrájkolunk itt Ausztráliában is.

A sztrájk, magyarul ütés, mint mondottuk: a munkásság harci eszköze. A sztrájkjog: az államhatalom védelmében áll. Az államhatalom a munkaadók intézménye. Néhány helyen ugyan azt mondják, hogy a munkásoké, de ezt az illúziót azzal fizetik meg, hogy nem sztrájkolhatnak. A sztrájkot a szakszervezetek rendezik. A munkaadók államhatalma által előírt törvényes keretek között. Minden sztrájk eredményes. Az egyik kis kárt tesz, a másik nagy kárt tesz. A sztrájknak törvényesnek, tehát vezetettnek kell lennie. A jól vezetett sztrájkban az egyik munkás üt és kiüti a kenyeret a másik munkás kezéből. Közben ő sem kap fizetést, de szívesen hozza ezt az áldozatot, mert ez a harci eszköze. No persze, nemcsak a munkást éri az ütés, hanem a munkaadót is. Sorozatos sztrájkok idején jóleső nézni a „bankrupt"-vállalatok növekvő listáját. Ezek sem szívják többé a munkás vérét! Előbb persze a kisebbek esnek ki, a tőkében szegényebbek, vagy éppen bérelt tőkével dolgozók. Ha így sorra mindenki munkássá válik, már kész is a „munkás állam". Még az oroszokat sem kell behívni. Így válik a munkások sztrájkjoga a diktatúrát építő szándékok úttörőjévé.

Lehet hogy sokan látják már Ausztráliában is, hogy ez a sok sztrájk semmi hasznot nem hoz a munkásoknak, sokkal inkább bizonyos politikai szándékoknak, de aki ezt nyílt színen, szóban kifejezte, az *Törzsök Sándor* volt, egy magyar munkás és 56-os szabadságharcos. Február elején egy délidei sétám alkalmával nagy csoportosulást látok a Pitt Street-en. Egy gépkocsit állnak körül az emberek, amelynek négy oldalán egy-egy táblán hirdet valamit a mozgó hirdetőoszlop. Közelebb érve olvashatók a táblák; röviden szólva azt közlik, hogy akinek elege van ezekből az értelmetlen sztrájkokból, az írja alá itt az íveket, amivel a kormányzathoz intéznek egy beadványt, mely hivatkozik az Emberi Jogok Deklarációjára, hogy senki sem kényszeríthető szervezetbe, legyen az szakszervezet, a munkások érdekvédelmi társulata, s tisztítsák meg a szakszervezeteket a politikai szándékot erőltető szélsőséges akciócsoportoktól stb. Négy íven történt az aláírás, négy hosszú sor állt mögöttük. Törzsök Sándor „továbbharcoló" szabadságharcos, egyszerű munkásember *fején találta a szöget.* Saját külön népszavazása olyan eredményes volt, mint egy Gallup-szerű közvéleménykutatás. Ha van még az ausztrál társadalomban kívánság megvédeni a jelenlegi gazdasági és társadalmi rendet a teoretikusok romboló kalandjától, felkarolnák a hirdetőtáblás magyar „Citizens' Action Movement"-jét, és az ausztrál nép széles támogatásával megszüntetnék a szakszervezeteket politikai célokra kihasználó klikkek tevékenységét.

(Ausztráliai Magyarság, 1974 április)

Világra kiható változások

Emigrációs sajtókörkép

Nem tudunk hinni abban, hogy országokat és népeket generációkon keresztül lehet ostobaságokkal táplálni, melynek végén a szolgaságot tekintik szabadságnak.

Az emberiség történetének állandó jellemzője a hatalomra való törekvés. Nincsenek békés emberek, vagy békés népek; alkalom, lehetőség vagy rákényszerített helyzet a mások feletti hatalom megszerzésére indítja az embereket. Ez alakította ki a nemzeteket, mert a fennmaradásban egymásra utalt embercsoportok igyekeznek hatásos szervezetbe tömörülni, hogy önmagukat és az életet tápláló területet megvédjék. Ezen a téren keveset változott a világ, a modern ország törvényeivel és hadseregével ugyanazt a célt szolgálja, mint a legkezdetlegesebb törzsi szervezet.

De az emberiség történelme nem csupán nemzetek közötti harc. A nemzetek közötti érintkezésnek nemcsak fegyveres eszközei vannak: külső szellemi és gazdálkodási érintkezés nélkül bármely nép elszigetelődne és fejlődésében visszaesne. De nem volnának „emberek", ha ezen a másik területen is nem folyna különböző korokban különböző csoportok érdekében a hatalmi küzdelem. A világ a benépesedés és a közlekedés fejlődése által mind „kisebb" lesz. Előbb a tengerek melletti nagyhatalmak fejlődtek ki, később a kontinentális méretű országok kerültek nagyhatalmi helyzetbe, míg most legújabban az egész világ feletti hatalomért folyik a küzdelem. Ez az oka annak a jelenségnek, hogy ma már minden politikai irányzat vagy gazdasági jelenség világméretű arányokkal jelentkezik.

Ahol nemzetközi politikai mozgalom van, ott kell lennie nemzetközi politikai szándéknak is, és ha a politikai és gazdasági élet ugyanúgy fejlődik az egymástól messzefekvő, különböző államokban, akkor kell lennie egy bizonyos közös irányításnak. Ebben a cikkben ilyen közös jelenségekről szeretnénk tájékoztatást adni, és mert fel akarjuk hívni a figyelmet arra, hogy ezzel a kérdéssel ma már a nemzeti emigráció egész sajtója foglalkozik, az alábbiakban szemelvényeket mutatunk be ennek a mi „nemzetközi" vonalunknak a véleményéből. Neves írók befolyásos lapokban megjelent cikkeiből idézünk, ami mindennél jobban érzékelteti a kérdés mélységét. Érzékelni fogjuk, hogy a világ nagy változások előtt áll — de azt is, hogy ennek a változásnak erőszakolt és természetellenes iránya van, mert haladása útjában le kell küzdenie sok évezred fejlődéséből kialakult erkölcsi és politikai nézeteket, mint amilyen a keresztény erkölcs és a nemzeti önállóság eszméje.

Összeesküvés a demokrácia ellen?

Ezen a címen írja az alábbiakat *Kaszás Nagy Máté*, a „Kanadai Magyarság" 1974 április 4-i számában:

„Egy volt közgazdasági professzor, jelenleg a kanadai parlament tagja, azt a kijelentést tette, hogy »ha megengedjük, hogy az infláció továbbra is a jelenlegi méreteiben növekedjék, akkor azt társadalmunk és gazdasági rendszerünk jelenlegi szerkezete nem éli túl«.

A jóslat komor, sőt megdöbbentő. Nem azért, mert egy közgazdász mondta, aki ez idő szerint ellenzéki képviselő, hanem azért, mert az »infláció« az egész világon olyan brutálisan törtet előre, hogy ma már összeesküvésnek tűnik jelenlegi társadalmi és gazdasági szerkezetünk ellen.

Mielőtt továbbmennénk, le kell szögeznem, hogy különbséget kell tenni infláció és ár-infláció között. Az ár-infláció vagy a termelési költségek túlzott emelkedésének, vagy a kínálatnál nagyobb keresletnek a következménye, aminek a pénz romlásához semmi köze.

Azok a tömegek, amelyek fix-fizetésből, vagy nyugdíjból, welfare-en vagy más juttatásokból élnek, képtelenek az emelkedő árakat megfizetni. Így nemcsak még szegényebbek lesznek, mint voltak, hanem lassanként mindennapi életfenntartásukat sem tudják biztosítani. Ez tehát társadalmi feszültséget teremt. A szakszervezetek természetszerűleg igyekeznek magasabb munkabért kiharcolni, ami a termelési költséget, vagyis az árakat emeli. Ez a spirál megszüntethetetlen, ha csak a kormány nem fagyasztja be a munkabéreket és árakat egyaránt, és közben nem tesz olyan intézkedéseket, amelyek stabilizálják a befagyasztás utáni árakat és kereseteket.

Ki esküszik össze a demokratikus kapitalizmus felrobbantására?

Ez a kérdés majdnem értelmetlen az előbbiek után. De mégsem az. Van egy bizonyos anarchikus eltévelyedés a világ minden politikai felfogású országában. Egy tagadás, ami mindenütt azt támadja, roncsolgatja, ami ott van. Különösen erős ez a szabad-világban, ahol a média egy érthetetlen mazochizmusból, vagy éppen halálvágyból a saját rendszerét fűrészelgeti és a törvényhozásokat is erre biztatja. Nem hisszük, hogy ezt az „összeesküvést" Moszkvából vagy máshonnan irányítanák. Ehhez nincs is meg a befolyásuk, de nem is okvetlen érdekük, mert az ő rendszerük is kapitalizmus, csak a tulajdonos az állam, nem magánvállalatok. Más szóval ők is a termelési költség és ár viszonylatából élnek, tehát nem érdekük, hogy ez mindenhol összeomoljék.

De van valami hallgatólagos összeesküvés: a beteg elmék és a félrenevelt „elit" szocializmusa, ami a rombolásban látja az építés első fázisát. Új marxizmus ez, ami nyilván sohasem válik rendszerré, de arra alkalmas, hogy társadalmi nyugtalanságot okozzon és ezzel a közgazdasági rendszert kisiklassa normális nyomtávából."

A idézet tárgya, az infláció, ma valóban világjelenség, megfejthetetlen okból keletkezik, és nem lehet tenni ellene. Érdekes, háborús erőfeszítések idején, amikor a termelés nagy hányadát teszi ki az improduktív hadianyag, egész eredményesen tudnak küzdeni világszerte az infláció ellen.

A gazdasági életre gyakorolt hatást tekintve az infláció olyan, mint a tó vizével szemben a folyóvíz. A tóban kicsik és nagyok egyfoma feltételekkel tudnak úszni, de ha folyóvizzé változik, az előhaladás a folyam gyorsulásának arányában válik a gyengébbek részére egyre nehezebbé. Végül is csak a nagyvállalatok bírják, a kisebbek szépen tönkremennek. Előnye az államosítással szemben az, hogy itt nincs kit szidni: az infláció »világjelenség, vis major, elháríthatatlan«.

Az új oligárkia

a címe a Rómában élő kitűnő író-pap, *Nyisztor Zoltán* cikkének, amely a kanadai *Magyar Élet* 1974 máricius 2-i számában jelent meg. A szerző ugyancsak egy világjelenségről ír cikkében, amelyből az alábbi részleteket közöljük:

„Az emberiség történelmének nagy része az oligárkák elleni küzdelemben, vagy az abban való alkalmazkodásban telt el. Az oligárkák mindig gazdag, hatalmas, harcias rablócsaládok voltak, melyek a királyi hatalommal, vagy egymás között harcoltak a felülkerekedésért s a kivívott hatalom birtoklásáért. Az oligárka-családoknak már leáldozott s helyüket politikai kalandorok foglalták el, de azoknak is már csak a törpe dél-amerikai államokban sikerült fennmaradni. (Nicaraguában a Somozák, Haitiban a Duvalok, Santo Domingóban a volt Trujillok.)

Az emberiség azonban sohasem szerencsés az emberi jogokért vívott nagy küzdelmeiben, mert amikor leráz magáról valami nyomasztó tehertételt, máris újabb teher, újabb iga szakad a nyakába. Így történt ez pontosan az oligárkákkal is! Az országokat megnyomorító, kiszipolyozó családokat ledönthették és világgá kergethették, de ugyanakkor újabb zsarnoki hatalmasságok ültek a nyakára és keserítik meg az alig kivívott szabadságot.

Két ilyen oligárka uralkodik ma a világ és az emberiség felett. Az egyik a nemzetközi kapitalizmus, a másik az úgynevezett szindikátusok, magyarul, szakszervezetek. Az elsőről már mindenkinek meg lehet a maga ítélete a harctól a védelemig, a második azonban országok és kontinensek szerint változik s ezért nyomasztó súlyát nem mindenütt egyformán érzik.

Nemrégiben megkérdezte valaki a legnagyobbnak és legbölcsebbnek tartott olasz újságírót (Indro Montanelli) hogy ki uralkodik Olaszország felett? Az habozás nélkül azt felelte, hogy a szindikátusok. Megállapítása teljesen fedi a valóságot. De hozzátehetjük rögtön, hogy nemcsak Olaszország nyögi a szakszervezetek zsarnokságát, hanem Franciaország, Anglia, Németország és többé-kevésbé minden európai ország. Ezért is van az, hogy a nemzetközi kommunizmus elsősorban nem mint politikai párt keres érvényesülést, hanem a szindikátusokon keresztül akar az országok nyakára ülni. Ahol a szakszervezeteken át az egész munkásságot tömöríteni tudja, ott már nyert ügye van, mert követeléseivel és sztrájkjaival megfélemlítheti a közvéleményt és útirányt szabhat a parlamentnek és a kormányoknak. A hangja éles és messzeható, mert a tömegek, a legszámosabb tömegek nevében beszél, és jól tudja, hogy konfliktus esetén nem ő húzza a rövidebbet.

Az a tény is a malmára hajtja a vizet, hogy a szindikátusok vezetőségében valóban szakemberek ülnek, akik jártasak a szociológiában, ismerik a már máshol megvalósított követelményeket és mesterei a statisztikának. A nagyüzemekkel vívott hosszú harcaikban kitapogatták a kapitalizmus erejét és gyöngeségeit, s minden siker és győzelem a verhetetlen bajnok hírnevét erősíti meg."

Talán még hozzátehetjük Nyisztor Zoltán kitűnő megállapításához azt, hogy a sztrájk — hatásaiban — ikertestvére az inflációnak. Ez is elsősorban a kisvállalatokat viszi a tönk szélére s a munkások zsebéből húzza ki a pénzt. Ez is világjelenség — ami a háború alatt sehol sem volt, de most csodálatosképpen egy országban sem tudnak ellene küzdeni. A sztrájk érdekes összjáték eredménye. Az állam kötelezi a munkaadót, hogy csak szakszervezeti munkást alkalmazhat, a munkavállaló kényszer alatt van, másképp nem kap munkát. A szavazó polgár megválasztja a törvényhozó testületet, de az teljesen tehetetlen az unió-főnökök diktatórikus hatalma ellen. A törvényhozók még sehol a világon nem érintették a szakszervezeti nagymoguloknak azt az általánosan

gyakorolt, de sehol törvénybe nem foglalt jogát, hogy akkor veszi el a közösségtől a legéletfontosabb közszolgáltatást, amikor csak akarja. A sztrájkok sok milliós anyagi károsultjai nem perelhetnek sehol.

Polarizálódás

A *Kanadai Magyarság* kitűnő szerkesztője, *Béldy Béla*, hasonló meglátással a nagyvállalat és a szakszervezet pólusain látja kialakulni a nyugati társadalmat. Fenti címen írt cikkéből (1974 május 25) közöljük az alábbiakat:

„Két ellentétes pólus alakult ki a társadalomban, amelyek köré életünk lerakódik. Ezek a pólusok belénk fojtanak minden erkölcsi-szellemi lélegzetet és könyörtelen materiális diktatúrát kényszerítenek ránk.

A polarizálódás — természetesen — a gazdasági szektorban alakult ki, mert újabban nincs más gondolatunk, vágyunk, értelmünk, mint a gazdasági »több« mohó üldözése. Nem elég az »elég«, ennél még akkor is többet akarunk, ha egyszerűen nincs rá szükségünk.

A gazdasági szektor eluralkodása a többi életfunkciók felett ma már közösségi magatartássá vált, amibe az egyéniség egyszerűen belefulladt. Ezt a közösségi célt közösségi sémák szolgálják: a polarizáció két szembenálló pontjai. Az egyik a személytelen nagyvállalat, a másik a személytelen szakszervezet. Az egyik az öncélú nagytőkét, a »kizsákmányoló« szervezetet képviseli, a másik a kollektív kényszerzubbonyba kényszerített dolgozót.

A két polarizálódott monopóliumot emberek alkotják, sőt — a legcsodálatosabb ellentmondásként — nagyjából ugyanazok az emberek. A profit megnövelése a munkásnak is jó, mert emelést követelhet, tehát céljaik majdnem azonosak. Ha pedig Mac kivezényli bajtársait a piketvonalra, nem a tőkeerős monopol nagyvállalatot bünteti vele, hanem önmagát és — más vállalatok dolgozóit is.

Egy pillanatig sem szabad a polarizáció tipikus példáját szem elől vesztenünk: a kommunista országokban egyetlen monopol óriásvállalat van: az állam és — a szakszervezeteknek nincs joguk sztrájkolni! Ha errefelé akar haladni a munkásság radikális része, könnyen a kényszermunkatáborokban találhatják magukat."

Haldoklik a demokrácia,

írja ugyancsak *Béldy Béla* egy másik cikkében:

„A kanadai demokrácia már mindenképpen haldoklik. Nemcsak a kanadai, hanem az amerikai is és az európaiak többsége is.

A demokráciát az »egy személy — egy szavazat« halálos vírusa kezdte ki. Ez olyan, mint a rák: a személyek száma egyre nő, a szavazatok száma is egyre nő, és ez a kollektív tumor lassan megbénítja a demokráciát. Miért? Egyszerű. A választás ma már nem politikai, vagy világnézeti különbségek szerint alakul, hanem népszerűségi verseny lett. Ez juttatta uralomra Trudeaut is — először. Akkoriban nagyon népszerű volt: Új fiú, új cinizmussal és új szellemességgel és persze, régi milliókkal a háta mögött. Igazán nem lehet azt mondani Trudeauról, hogy nem tett meg mindent a demokrácia szocialista válfajáért. Ő maga is szocialista — legalábbis bensőleg — s ha át is lépett a hajszálvékony határvonalon, ami az NDP-t a liberális párttól elválasztja, az a fajta liberalizmus, amit ő képvisel — a szocialista demokráciáért küzd. Tegyük hozzá, sikerrel.

Lehet ezt hibának tekinteni, de lehet előnynek is. Azok, akik a welfare államot a demokrácia továbbfejlődésének tartják, nyílván tapsolnak az elért sikerek felett. Kanada, de ugyanakkor az állítólag konzervatív Nixon által vezetett Amerika is, ma már a jóléti állam zebrájává vált. Egy kis régi értelmű demokratikus csíkot egy nagyobb — és mindig nagyobb — szocialista csík követ. Ha végignézünk Európán, ugyanezt látjuk. Persze azt is, hogy ezek a növekvő szocialista csíkok kizsigerelik az országot, hogy olyan gazdag, sohasem háborúskodó, csak a háborúkon gazdagodó Svédország is csőd elé néz, s az adóterhe legnagyobb az egész világon.

Demokráciát nem lehet szocialista alapon csinálni. Van ugyan egy szociáldemokráciának nevezett marxista irányzat, ez azonban Marx óta meddő maradt és különben is felszívta, elnyelte, kiirtotta az erősebb szocializmus — Lenin kommunizmusa. A szociáldemokráciára már nincs is szükség. De annál nagyobb szükség van a világforradalom kis központi kormányának (amely nem biztos, hogy kommunistákból, inkább esetleg milliárdosokból áll) a demokráciába öltöztetett szocializmusra. Minek polgárháborúkba bonyolódni, amikor a média azt üvölti, hogy tyűh, milyen remek demokrácia van nálunk, és közben a legnagyobb hullarablást követi el — önmagán.

Az a demokrácia, amit mi annak hiszünk, vagy csak elhiszünk, nem demokrácia többé, hanem az előrekúszó szocializmus, a welfare-állam kommunizmust előkészítő formájában. Ahol a nem dolgozókat a dolgozóknak kell eltartani, ott már diszkrimináció történik az ipari fejlődés terhére. Nem dolgozni nemcsak munkanélküliséget jelent, amit helyes kiküszöbölni (ha lehet), hanem azt is, hogy az is megélhessen a véres verejtékükkel dolgozók béréből, aki nem akar dolgozni. És a tapasztalat szerint ez a többség.

A média az, ami a választásokat népszerűségi versennyé tette, ami kasztrálta a demokráciából azt ami hős volt benne, és az alamuszi szocializmus ügynökévé szegődött a Big Brother érdekében.

Nos, a Ms-ek és Mr-ek, akik a szocializmussal házasságon kívüli szexéletet teremtettek, vigyázzanak arra, hogy a lenini szocializmus elsőként őket irtja ki. Mindegy, hogy kik, mindegy, hogy mennyit tettek a szocializmusért."

A szocialista termelés arról híres, hogy dupla erővel — sztrájkok nélkül is — csak a felét termeli. Kádár János mégis meg van elégedve, mert „a kapitalista országok mély válságban vannak".

Kedvező a nemzetközi helyzet,

e címmel közli velünk a Budapestről ingyen küldött szovjet újság Kádár március 28-án, Nyíregyházán elmondott beszédét, amelyben azt fejezi ki, hogy:

„A mostani nemzetközi helyzet fő jellemzője, legfontosabb meghatározó tényezője az, hogy a szocialista világrendszer országai évről-évre erősödnek, gyarapítják gazdasági erőiket — ugyanakkor a kapitalista országok, köztük a legfejlettebb országok, mély válságban vannak. Helyzetüket a rohamosan gyorsuló pénzromlás, az infláció jellemzi: a kapitalista világ energia- és nyersanyagkrízissel küzd, és a vezető kapitalista országokban mélyül a politikai és a kormányzati válság.

A nemzetközi helyzetet azonban az is jellemzi, hogy miközben a történelmet formáló erők és népek számára kedvező irányzatok kibontakozását segítik elő, a legszélsőségesebb imperialista és reakciós körök támadást szerveztek az enyhülés irányzata, a békés egymás mellett élés politikája ellen. A békés egymás mellett élés politikája harcban valósul meg. A nemzetközi enyhülés folyamatában lehet átmeneti megtorpanás és visszaesés, a fejlődés alapvető irányzata azonban megmásíthatatlan."

Nyugaton is, keleten is ugyanaz a hang, ugyanaz az ámítás folyik. A média minden szócsöve azt sujkolja, hogy a vasfüggöny mögött megbékélt az ember a „szocialista" irányzattal, emitt pedig egyre jobban a szocializmusban látja a nyugati ember a növekvő bajok orvoslását. Óriási összegeket emészt fel a balekfogásnak ez a koegzisztenciája, melynek méreteiből arra lehet következtetni, hogy akik ennyi pénzt ömlesztenek bele ebbe az otromba hamisításba, nem sajnálják a milliókat arra sem, hogy előidézzék a változáshoz szükséges bajokat is.

Toynbee, a neves történész sem átallja tudományos tekintélyével a diktatúrát ajánlani az emberiségnek. Az angol „Observer"-ben írt cikkében azt írja, hogy az emberiség túlélte önmagát, felhasználta természetes nyersanyagait és ennek az önkifosztásnak következményeként koplalni fog a föld lakossága. Szerinte: „a saját magát kifosztott emberiség — beleértve a gazdag országokat is — eljutott odáig, hogy könyörtelen önkényuralomnak kell a társadalom fölé kapaszkodnia, amely kíméletlen irányítást vezet be, s minden még fellelhető nyersanyagot a milligram pontosságával oszt be. Ez pedig a magángazdasági rendszer végét jelenti."

A töméntelen baloldali propagandaanyag, a szovjet zsarnokság elleni helytállásnak az atomháború rémével indokolt elmulasztása és az állítólagos gazdasági szükségességből előálló koegzisztenciás barátkozás után íme itt áll előttünk a polgári életforma kapitulációjának, az emberi szabadságról való végleges lemondásnak, jövő nemzedékek elképzelt éhezése miatti megirtattatásunknak a követelése is.

Világra kiható változások

Az események logikájából következik, hogy erősen közeledünk a fordulóponthoz, amelynél vagy az irányított szándékok, vagy a veszélyeztetett ember kerül ki győztesen. Ez utóbbi jelentkezését is be kell vonnunk a képbe, különben ez a cikk, bizakodó beállítottságunkkal ellentétben, borúlátásra adna okot.

Az erőszakos bevatkozás mind több felületet sért fel, mely egyre jobban kiváltja az ellenállást. Hallgassuk meg *Gábor Áront*, miként ír *Willy Brandt* bukásáról:

„És milyen közelről a német helyzet? Semmi esetre sem olyan, mint a johannesburgi, new-yorki, torontói liberális lapok szerkesztőségéből látszik. Hans és Fritz nem a helyi szocdem vezetők, hanem a szociáldemokrata párt négy éves uralma felett mondott ítéletet. Sem a sajtó, sem a TV nem tudja elkendőzni, hogy Willy Brandt keleti ábrándja, talán jószándéka, tökéletesen megbukott. Nem azért, mert az ellenzékben naggyá nőtt szociáldemokrata párt nem hozott jól képzett és rutinos szakgárdát, hanem mert a hagyományos szociáldemokrata dogmákat Willy Brandt pártjának tekintélyes része nagyon kétséges »szocialista« jelszavakra cserélte fel. A hamburgi és Rajna-vidéki választásokon az a munkásréteg fordult a kancellár pártja ellen, amely még négy éve komolyan hitt a szociáldemokrata és liberális koalícióban. Az a munkás réteg szavazott a Keresztényszocialista Unióra, amely a munkahelyén látta meg, hogy a szakszervezeti és üzemi agitátorok már nem a szociáldemokráciáért, hanem a kommunizmusért harcolnak. Az is lehet, hogy Szolzsenyicin GULAG-ja hatott Hansra és Fritzre, amikor szembefordult Willy Brandt keleti szimpátiájával? Könnyen lehetséges. Hans és Fritz lelkivilágában a tények és adatok fontosabb szerepet játszanak, mint ahogy a világ hiszi. És ez megnyugtató.

Európában semmi sem csendes. Szignál szignált követ, hogy az öreg kontinens olyan változás előtt áll, amely az egész világra kihat. Mit mondanak a jelzések? Az egyes társadalmak manipuláltsági fokától függ. Mennyire hatott rájuk az a központilag irányított »jelenség«, hogy az emberi és polgári helytállás, felelősségtudat, egyenlő a reakcióval, fasizmussal — a feladás, megalkuvás viszont az elkövetkező világszerkezet alapja. Még helyesebben. Mennyire fogják fel az egyes társadalmak, hogy a jelenség központi irányítása mögött a kommunizmus világuralmi vágya áll, és a manipulált jelenség ellenkezik az emberi természettel, mert Történelmünk nem feladásból, hanem helytállásból tevődött össze.

Mit jelent a jelzés-szériában Willy Brandt távozása? Legfeljebb annyit, hogy a német sajtó tökéletesen mellébeszél és »mellé irányítja« a közvéleményt.

Emberi gyengeségeket, jelentéktelen momentumokat állít a középpontba. Eltereli a figyelmet arról, hogy nem a nők, hanem az Európa-ellenes politika buktatta meg a kancellárt. Naivitásból, emberi hiszékenységből, vagy még emberibb megfélemlítettségből átlépte a határt, amely a kormányfőt elválasztja az idiótától, vagy a bűnözőtől. Született idealizmusból, ördögi manipuláltságból vagy megzsaroltságból Európa legerősebb országa jövőjét rendelte egyéni érdeke alá. Ezért pedig? A történelem kemény büntetést szab ki. Willy Brandt esetében emberi megbélyegzést és nevetségességet. Mindez nem változtat azon, hogy a népek és világrendek nem pusztulhatnak el emberi tragédiák miatt. Még akkor sem, ha a történelmi kudarcot emberi részvétünk követi.

Mit hoz a jövő? Kétezer éves erkölcsi rendünkbe vetett hitünkkel és reménykedésünkkel: az álmodozások végét. Talán-talán rádöbben a világ, hogy nem a feladás és megalkuvás kovácsol jövőt és nem történel-mi figurák azok, akik nő-ügyekben vagy választási stiklikben elbuknak. És nem jövőt építő népek az olyanok, amelyek ilyesminek tapsolnak."

A németországi változásokat, mint láttuk, pontosan az hozta létre, hogy a kormány vizet prédikált és bort ivott. Ha a kormányzat következetesen az ellenkezőjét cselekszi, mint amit ígért, előbb-utóbb elveszíti hitelét.

Nem tudunk hinni abban sem, hogy országokat és népeket generációkon keresztül lehet ostobaságokkal táplálni, melynek végén a szolgaságot tekintik szabadságnak.

(Ausztráliai Magyarság, 1974 július)

Az emigráció temetése

Könyvismertetés, Nagy Kázmér: Elveszett alkotmány, Auróra Könyvek, München, 1974. 96 oldal.

Az, hogy a védekezés ügye nem áll jól, nem elég ok arra, hogy üldözőinkhez pártoljunk át.

Ízléses, kifogástalan külalakban jelent meg **dr. Nagy Kázmér** könyve, amelynek alcíme: „Vázlat az 1944 és 1964 közötti magyar politikai emigráció kialakulásáról":

Sem a könyv címe, sem az alcím nem fedi eléggé a tartalmat, de felkelti figyelmünket, hogy íme talán az első könyvalakú kísérlet az emigráció történelmének megírásához. 1944 óta 30 év telt el, valóban ideje, hogy ez a téma is helyet kapjon kiadványaink között. Mint minden első kísérlet, természetesen ez is híjával van a tárgyilagosság követelményének — bár kortársaktól ilyen követelmény komoly reményekkel nem is várható. Sok könyv jelenik meg még a jövőben ebben a tárgyban, de kevésnek lesznek erényei a tárgyilagosság terén. Ez nem is baj, a mi dolgunk ma még talán éppen az, hogy papirra vessük egymástól különböző véleményünket.

Mi, Ausztráliába vetődött magyarok, meglehetősen távol éltünk az emigrációs tevékenység fő áramlataitól, de Nagy Kázmér írása amiatt is érdekel minket, mert a könyvében jelzett időszak jó részében innét Ausztráliából — ugyanabból a szögből — szemlélhette a magyar emigrációt, mint mi.

A borítólap kiadói ajánlása kissé túlozva *„átfogó jellegű összegezést"* említ és hogy *„nem célzatosan, hanem az emigrációban megjelent dokumentumok kiegyensúlyozott idézésével, magával*

a *politikai emigrációval mondatja el két évtized történetét"* — ami 96 oldalon igazán senkinek sem sikerülhet.

Nagy Kázmér itt élt Sydneyben, itt igyekezett részünkre hetilapot kiadni, de meg kell mondani, hogy az emigrációs munkában nem vett részt, itteni intézményeinket méltatlannak tartva valami felülről szemlélő kezelésben részesültünk tőle. Mégis, az ajánlás azt írja: *„A szerző első kézből ismeri a kort és annak szereplőit, hiszen az ellenállási mozgalomból 1945 után csak néhány évig élte végig nemzedékének »fényes szelőkkel« jellemzett korszakát, mert 1948 végén az akkori politikai magasfeszültségben kivágódott a nagyvilágba, ... 1967 végéig élt Sydneyben..."*

A könyv 20 évet ölel fel, 1964-et sorsdöntőnek jelöli az emigráció részére, mert a magyar kormányt (így, idézőjel nélkül) elismerte és tagként fogadta az UNO. Ugyanakkorra esik egy másik fordulat, melyben a magyarországi rendszer: *„a korábbi merev elzárkózást árnyalt, reális érzéssel párosult párbeszéddel kezdte felváltani, az 1963-as amnesztiával pedig lehetővé tette a személyes kapcsolatok kialakulását".* Hogy kik és hányan folytathattak az emigrációból párbeszédet és személyes kapcsolatot, azt nem tudjuk, de aligha vannak kételyeink az irányban, hogy két különböző malomban őrölünk az emigráció meghatározását illetően. Nagy Kázmér úgy tudja, hogy a politikai emigráció *„1964 körül a hanyatlás és elmúlás küszöbére érkezett"* és akik még ezután is tevékenykedtek, azok az emigráció *„utóvédharcot folytató utolsó mohikánjai".* Hangsúlyozza már az elején, hogy *„nem »az« emigrációról, hanem kizárólag a politikai emigránsok és szervezeteik történetéről"* ír, mégis — mint később látni fogjuk — a hangsúlyt arra a csoportra teszi, amely valóban feladta a harcot, amint a Nyugat abbahagyta a hidegháborús ámítást. Bár helyesen állapítja meg, hogy: *„A politikai emigráció a sajtóban élt"*, a varázslatos 1964 után az emigrációs sajtót is eltemeti: *„A következő tíz évben egymás után szűntek meg a politikai emigráció vezető lapjai..."*

Érthetetlen az ilyenféle ex cathedra megállapítás és az a különös magabiztosság, amivel megjelöl egy kort, amelyet éppen ellenkezőleg — a magára talált emigrációs tevékenység és fellendülő újság- és könyvkiadás jellemez.

A mi részünkre az emigráció nem szűnt meg 1964-ben és ezért még ma sem látjuk értelmetlennek a tevékenységet. Ha az emigráció életében 1964 fordulópontot jelent amiatt, hogy a számítókat és a zsoldosokat New York-ban elbocsátották — ez az év legfeljebb az *emigráció megtisztulásának* idejét jelzi. És valóban sok minden javult a tíz évvel ezelőtti időszaktól. Jobbról is, balról is lemaradtak az ultrák, a hordószónokok, a mutatványosok. A sajtó részére eljött az az időszak, amikor végre is az olvasó határozta meg, hogy melyik újság maradjon fenn.

Az emigráns nem normális

„A társadalmi háttér és az emigrációk szociológiája" című fejezet érezhetően a tudományosság külső kellékeként lett belefitogtatva a tanulmányba:

„A kivándorlók és a politikai emigránsok magatartását elsősorban szociológiai szempontok segítségével lehet megérteni. A sokféle lehetőség közül a személyiség válságba jutásának döntő szerepét hangsúlyozó módszert tartom a legjobbnak, mert ezzel lehet követni a politikai emigráns útját a határ átlépésétől, miközben az empirikus megfigyelés, adatgyűjtés — tehát a tapasztalati szociográfia az elméleti modellt támasztja alá."

Szóval, vigyázat olvasó, úgy is, mint a górcső alatt tekergő parány, most tudományos módszerekkel mondjuk meg, hogy ki vagy — és ez alól nincs apelláta. A nyomaték kedvéért fél oldalas lábjegyzet sorolja fel a szakirodalmat, amelyből megállapítható rajtunk a közösségi tudat sorvadása, mint az emigrációk hanyatlásának törvényszerű tünete. Megtudjuk, hogy atomizált, elsődleges csoportosulás után a talajt vesztett kivándorló személyiségválságban is szenved, csoportélete pedig tragikus végletek között hányódik, *„ ... kiütköznek rajta a türelmetlenség, a sértődöttség, a depresszió, majd az eltompultság, stb. tünetei".*

„Egyrészt túlzóan hálás a politikai menedéket nyújtó országnak, másrészt önvédelmi agresszió fejlődik az emigránsban. Ennek a folyamatnak jellemző tünete a gyűlölet, az előítéletek és a paranoid jellegű elferdülések kialakulása. A politikai emigráns hazája és a saját sorsának alakulásáért másokat vádol: a Sorsot, valamilyen nemlétező nemzetközi összeesküvést (pl. a szabadkőműveseket, a zsidókat, a bolsevistákat), a befogadó országok kormányait és közben — a jelen kilátástalansága elől vagy túlzó tevékenységbe kezd, vagy a múltba menekül: a dicsőséges őstörténetbe, vagy — emigráns szervezetekben és lapokban megtervezett még nagyszerűbb jövőbe. A politikai emigráció ördögárkába hullott tízezrek beletemetkeznek abba ami volt, abba ami lesz és közben leszakadnak a valóságtól."

Még jó, hogy van aki megfigyeli józan, reális ésszel a sok tízezer paranoid jellegű elferdültet *„szánakozó mosollyal, mint a helyzetet ismerő, de kívülálló szemlélője a vihar utáni kavargásnak"* — ahogy az előszóban írja önmagáról a szerző.

A fejezet többi részéből tudomásunkra jut, hogy ezek a dolgok főleg a régi felső és középosztálybeliekre vonatkoznak. Mert ha egy munkásember elmegy a magyar bálba és szórakozik úgy, ahogy megszokta, ebben nyílván nem lát különöset a szerző, de azt különösnek találja, ha egy szellemi foglalkozású emberből testi munkássá emigrált magyar úgy talál szórakozni, ahogy megszokta (és nem úgy talán, ahogy ausztrál munkatársai). A szociológia tudományos módszereivel ez utóbbi esetet így látjuk: *„Ilyen lélektani és idegkórtani határesetekkel sűrű helyzetben a befogadó országok társadalmával való érintkezés sokszor az elviselhetetlenségig fajul. Az ütközések enyhítése céljából alakulnak ki a »párnafalú átmeneti« csoportok, amelyeknek az a ki nem mondott feladatuk, hogy a magába forduló emigráns és a külvilág között pufferként fékezzék a valóság hatását. Ezekben a védőközösségekben tudja elfelejteni a hét öt napján segédmunkásként dolgozó volt nagykövet, tábornok, vagy képviselő, hogy hová is jutott. A szervezet, az egyesület estéin ugyanis »mintha világban« élhetnek megint. Mintha semmi sem történt volna, mintha minden csak rövid ideig tartó átmenet lenne, hiszen ezekben a párnafalú közösségekben megadják egymás régi rangját, címét, függetlenül a hétköznapi valóságtól".*

Szóval így kell kifejeznie magát annak, aki a szociológia tudósaként és az emigráció ismerőjeként akar az otthoni szakirodalom előtt elismerést szerezni, noha ő maga is — mint a kiadó írja a borítólapon — az első öt évben éjszakai műszakban gyári munkásként kereste meg kenyerét. Az hogy *„nappal — 17 éven át — magyar lapot szerkesztett s közben politikai-társadalomtudományi tanulmányokat folytatott"* (ahelyett, hogy a sarki kocsmában sört ivott és böfögött volna, mint éjszakai munkatársai) — őnála ez nem lélektani és idegkórtani határeset.

A politikai emigráció

Ez a fejezet képezi a könyv gerincét és három részből áll: 44-esek, 47-esek és 56-osok. Az ország elhagyásának időpontját jelölt

számok egyúttal az emigráció három különböző csoportját is jelölik.

A negyvennégyesek: *„németbarát elemekbők állnak, ...a megszálló németeknek felajánlkozva meghosszabbították a háborút és az ország szenvedését, ... makacsul ragaszkodtak az alkotmányjogi alapokhoz ... és mindennel szembefordultak, ami távozásuk után Magyarországon történt".* (Másszóval: akik védték a hazát az oroszokkal szemben, tiszteletben tartották a nemzeti hagyományokat és nem lelkesedtek az orosz-bolsevista diktatúráért.)

A negyvenhetesek: *„akik a 45 és 48 között lezajlott belpolitikai harcok hajtóröttei voltak ... Rákosi tervszerűen iktatta ki a közéletből előbb a nem kommunista, majd a kommunista — neki nem tetsző — politikusokat. Bölcsnek hirdetett »szalámitaktikájával« mérhetetlen károkat okozott, mert erőszakkal gyorsította fel a háború után megindult demokratikus átalakulást. ... Ennek a taktikának volt egy része a koalíciós partnerek száműzetése".* (Másszóval, a negyvenhetesek azok a muszkavezetők, akik hajlandók voltak kiszolgálni a megszálló oroszokat, csakhát Rákosi bolsevizáló folyamata túl gyors volt és ezáltal feleslegessé váltak. Sokat közülük — Nagy Ferenc, Saláta Kálmán, stb, — állami közreműködéssel tettek át nyugatra.)

Az ötvenhatosok: *„A 200.000 menekült politikailag tudatos, aktív részét néhány ezer ember képezte, de nem sokáig, ... az első néhány év után a politikai emigráció történetében alig mutatható ki szerepük."* (Másszóval: 56 világraszóló magyar eseményeinek és szereplőinek külföldi hatása ma már nem érdemel említést a szerző részéről.)

A „negyvennégyesekről" fontosnak tartotta a szerző az Országtanács körüli vitát oldalakon keresztül tálalni, holott ez a kérdés csak nagyon szűk körben volt vita tárgya annak idején. Szándéka valószínűleg az volt vele, hogy: lám, evvel pepecselt ez az emigráció. Ez a téma átnyúlik a „szélsőjobb" alfejezetbe is, melynek idézetei az „Út és Cél"-ból és a „Hídverők"-ből mutatnak be sarkos részleteket.

Külön alfejezet foglalkozik az MHBK-val, melynek bűnéül rója fel, hogy együtt kívánta tartani a katonákat egy feltételezett történelmi fordulatra, egy Kelet és Nyugat közötti háború esetére, hogy mint önálló magyar egység vegyenek részt az ország felszabadításában. Nem vehető ki a szövegből, hogy mi ebben a hiba: az orosz elleni szándék, vagy a naivság, hogy a Nyugat felszabadítja a leigázott országokat? A politikai naivság nem magyar specialitás, beleesett ebbe minden más nép emigrációja. Politikai információinkat a sajtóból, a hírszolgálatokból vettük, és ugyan ki ítélhető el azért, hogy komolyan veszi egy nagyhatalom elnökének, vagy külügyminiszterének nyilatkozatait? Ki tehet arról, hogy a túlnyomó többség antikommunistának látja John Foster Dullest (és rajta keresztül Amerikát), aki éveken át, reggeltől estig, ezt a szerepet játszotta?

Kisbarnaki Farkas Ferenc volt vezérezredesről, magyar főcserkészről csak egy nyilvánvaló hazugságot közöl egy bizonyos „Világ" című brüsszeli lapra hivatkozva, hogy: *„mindazokat, akik a kommunistákkal kollaboráltak, beleértve a volt minisztereket és képviselőket, személyazonosságuk megállapítása után minden bírói eljárás nélkül fel kell akasztani".* Így néz ki *„az emigrációban megjelent dokumentumok kiegyensúlyozott idézése"*!

Mint már említettük, a szerző elsősorban a „47-eseket" tartja csak emigránsoknak, de azokat is elmarasztalja megosztottságukért és elvhűségük feladásáért. Végülis feleslegesnek tartja őket, az otthoni viszonyok javulása után.

A Negyvenhetesek című fejezetet így kezdi: *„Csak néhány év választotta el őket a „Negyvennégyesektől", de a szakadék áthidalhatatlan volt. S nemcsak az alkotmányjogi kérdések miatt. Az 1947 körül emigrált politikusok egy részét még azok tartóztatták le, akik már emigrációban éltek. Utóbbiak — ha önmaguknak meg is bocsájtották talán, hogy ellenfeleiket ki akarták irtani — nem tehettek mást, mint tovább gyűlölték azokat, akik 1945 után akkor szerepeltek, amikor az 1940—44-ben uralmon lévő politikusokat felelősségre vonták".*

Ez a néhány mondat sokat elárul. Írója mestere a kettős mértéknek és a marxi dialektikának. Mert a 47-esek esetében politikusokról van szó, muszkavezetőkről, kiket árulásuk béreként nyugatra ebrudalt a megszállók fő helytartója. Bizony a szakadék áthidalhatatlan volt a 44-esek és köztük, mert a negyedmillió 44-es megvetéssel fordult el tőlük. Figyeljük meg a különbséget: a 44-esek ki „akarták" azokat irtani, akik 45 után „szerepeltek", de azt nem említi (csak mint „felelősségre vonást"), hogy amikor ezek „szerepeltek" — mint például Nagy Ferenc volt miniszterelnök— akkor irtották Magyarországon ezrével a jó hazafiakat, vagy aki éppen útban volt, olyan „bűnökért", amikre a törvény akkor még az orosz tankokban volt. Negyedmillió ok nélküli gyűlölködő, néhány tucat méltatlanul félreállított, jó demokrata magyarral szemben!

De ne higgyük, hogy Nagy Kázmér meg van elégedve a 47-esekkel: *„Ha a Rákosi által száműzött politikusok a történelmi tények megállapításánál és az egész magyar politikai fejlődést visszahúzó, erőszakos, egyszemélyes diktatúra elleni kiállásnál maradnak, szerepük hasznos lett volna. Azonban nem így történt. A határ elhagyása után, szinte kivétel nélkül, a tegnap még értelmesen, megfontolva, Magyarország helyzetének ismeretére valló nyilatkozatokat tett politikusok egyszerre nemcsak antikommunisták, de szovjetellenesek is lettek!"*

Hát ez mégis csak szörnyű! Kijön valaki Magyarországról és képes ellenezni a kommunizmust. Sőt, horribile dictu, oda vetemedik, hogy szovjetellenes lesz! Ilyet egy tüchtig emigráns nem csinál, ellenkezőleg, úgy felháborodik, hogy könyvet ír az emigrációról! Még hogy a 47-esek között annyi idióta legyen, hogy nem tudja, hogy a kommunizmusban csak Rákosi volt a rossz? Idézi is a szerző Kádár Jánost (gondolom, rövidesen meglátogatja), hogy: „aki nincs ellenünk, az velünk van". „Porod is nekik szolgál" — tette hozzá Illyés Gyula, amikor még azt hitte, hogy az 56-os forradalom a vonalas. No, ehhez az oroszok is tesznek hozzá valamit: negyven hadosztályt, ÁVO-t, munkásőrséget, igazoló bizottságot, népbíróságot, gazdasági rendőrséget, ház- és tömbbizalmit, társadalmi ellenőröket és besúgók hadát. Ez persze mind döfi — csak az a fránya Rákosi ne lett volna! Fene a kopasz fejit, miatta kellett nyolc évig antibolsevistának lenni amerikai dollárért.

Különben is ő volt az oka, hogy a bizottmányosok megtagadták a kommunizmust. Nemzetünk Jóságos Atyja, híres szalámipolitikájával egy muszka-vezetőt börtönbe vágott, egyet meg át a határon. Mindaddig, míg maradt egy is a becsületes ellenállókból. Azok azután, akik nyugatra billentek, napok alatt New York-ba jutottak. Így népesítette be Rákosi a Nemzeti Bizottmányt. És ezek a hálátlanok még a szovjettől is elfordultak.

Megemlíti Nagy Kázmér könyve, hogy a Bizottmányt az amerikai kormány, mint magyar exil-kormányt tartja fenn. Létesítéséről ezt írja: *„A Bizottmány, mint testület 1949 július 21-én alakult meg New York-ban, miután valamivel korábban, június 1-jén bejelentették, hogy National Committee for a Free Europe néven*

amerikai magánemberekből álló társaság létesült. A Bizottság —mely később Free Europe Committee-re változtatta a nevét (rövidítve F. E. C., amiből a külföldi magyar humor FEC-nit formált...) — beharangozó nyilatkozatában többek között úgy értékelte az 1945 utáni nemzetközi helyzetet, hogy az »Egyre inkább a harmadik világháború kitörésével fenyeget« és erre való tekintettel segítséget akar nyújtani azoknak a politikusoknak, akik 1945 után az U. S. A.-ba menekültek. »Azt akarjuk, hogy a kommunizmussal szemben tanúsított ellenállásukat töretlenül folytassák, már most előre látva a napot, amikor a Vasfüggöny majd összeomlik és Kelet-Európa abba az állapotba kerül, hogy a demokrácia eszközeivel újjá lehet építeni« — szólt a nyilatkozatnak az a része, amihez a következő hetekben létesített nemzeti bizottságok működését alapozták."

A volt népügyészt, Sulyok Dezsőt idézi (aki nemzetközi pert indított a magyarországi kormányzat ellen elvesztett állása miatt, amit meg is nyert), aki utólag emlékirataiban rájött, hogy: *„A szép szavak arra valók, hogy bolonddá tegyék az embereket és elterelje a figyelmüket a nyíltan be nem vallható szándékokról és álruhát kereső cselekedetekről."*

Sulyok könyvét nem olvastuk, nem tudjuk, hogy mire jött rá, de az az érzésünk, hogy egyike volt a beavatottaknak, míg a magyar emigráció értetlenül állt a tény mellett, hogy Washington olyan bolsevistákat és társutasokat alkalmaz az összes kelet európai népek nemzeti bizottmányaiba, akiket a rezsim 1947 óta tett át a határon.

Érdekes, hogy a szerző nem figyel fel az általa közölt nyilatkozat kitételeire, mint a „Vasfüggöny majd összeomlik" és „újjáépítés a demokrácia eszközeivel". Bár írását tanulmánynak nevezi, nem boncolja azt a történelmi tényt sem, hogy az amerikai magántársaság az 56-os forradalom leverése után szélnek eresztette az összes nemzeti bizottmányokat. Nem elemzi, honnan voltak a magántársaságnak számolatlan milliói egy ilyen nagyméretű politikai akcióra, honnan volt ennek a magántársulatnak döntő befolyása az amerikai kormány politikájára, mi volt az oka annak, hogy egyszerre elejtették az egész akciót? Pedig ezek lényeges kérdések, mert választ adnak arra, hogy miért volt a hidegháború, illetve miért szűnt meg oly hirtelen? Azt is érdemes lenne megtudni, hogy ugyanabból a kasszából fizették-e a bizottmányokat, ahonnan most a Szovjetunió és a kommunista államok kapják az amerikai dollárt? Mert ha összeköttetés van a kettő között, akkor világos, hogy hirtelen feleslegessé váltak az exil-kormányok, feleslegessé vált a felszabadítás és a „demokrácia eszközeivel való újjáépítés", továbbá a Vasfüggöny. Ha pedig egyetértés van Nyugat és Kelet között, akkor valamelyik megváltozott, átalakult a másik részére kedvező módon.

Minden jel végülis arra vall, hogy a bizottmányokat kormánykeretekként tartották kézben arra az esetre, ha nekik — az amerikai „magántársaságnak" — szükségük van rá. Eszköz voltak hát, külföldi politikai célra, az ország nem *ilyen*, hanem *olyan* megszállására és kizsákmányolására. Kétségtelenül erre legalkalmasabbak voltak az idegen hatalom kiszolgálásában már gyakorlott és tág lelkiismeretű muszkavezetők.

Csak azt nem értjük, miért emigránsok ezek? Illetve miért pont ők, kizárólag csak ők az emigránsok Nagy Kázmér részére?

A Nemzeti Bizottmány nem emigráció. Személy szerint is egy átmeneti időszaknak voltak a kiszolgálói otthon is, New Yorkban is. Műeszközökkel, amerikai pénzen tartott újságokkal igyekeztek közvéleményt teremteni maguk köré — sikertelenül. Külpolitikai posszibilitásuk (elismertetésük) is mesterkélt volt, csak a hidegháborús játék taktikai pillanatában rejlett. Az ő részükről ez önámítás volt, az amerikai „magántársaság" részéről — mely őket takarmányozta — a szovjetellenesség látszatának ügyes kápráztatása.

Az "Ötvenhatosok" című fejezetnek közel a felét még mindig a 47-eseknek az 56-ot megelőző idők sajtóvitáinak szenteli. Hogy mi volt Magyarországon 56-ban, mit tettek az oroszok az országgal, milyen eszmék lobbantak fel — minderről egy szó sincs. A szót, hogy szabadságharc, nemzeti felkelés, vagy forradalom, egyszer sem írja le. Csupán egy idézet képviseli mindezeket: „A Délamerikai Magyar Hírlap 1957 október 27-én pl. azt írja, hogy: *—E fiatalokkal való beszélgetésnek eredményeként immár kétség kizárásával megállapítható, hogy az októberi forradalom nemzeti anarchizmus volt, ... hogy mivel helyettesítsék a gyűlölt rendszert, arról nem volt elképzelésük."*

Bár annakidején újságjában bőven idézte azokat az írókat, akik a szabadságharcnak eszmei tartalmat adtak, ebben a könyvében már csak értelmetlen, romboló huligán kap helyet, akitől még azt is elvette, hogy „Ruszkik haza!". Arról, hogy Magyarországon orosz megszállás van, a „Független Magyarország" volt laptulajdonosa és szerkesztője könyvében egy szóval sem emlékezik meg.

Az egész könyv nyílvánvaló tendenciája az, hogy leszűkítse, majd halottá, kimúlttá nyílvánítsa az emigrációt, minden idők legnépesebb magyar emigrációját. Evvel a pártszemléletű nézőponttal megítélve Rákóczi sem volt emigráns és Kossuth sem. Csak a pártember az, ha kiesik a hatalomból, addig, amíg oda visszatér, vagy pedig megszűnnek visszatérésének reményei. A pártszemlélet csak a hatalombajutásban látja a küzdelem értelmét. Pontosan itt van a különbség a két nézet között és a pártszemléletű emigráció meghatározással szemben létesült a „nemzeti emigráció" fogalma.

A világ pontosan a pártemberektől szenved. A jelenlegi politikai korszakot a pártember motiválja. A pártember alapjában véve igazságtalan, antiszociális lény, mert elvbarátaival szervezkedik a közösség ellen, több hatalmat és földi javat kiszakítani az összesség tulajdonából. Annál egészségesebb egy társadalom, minél eredményesebben szigeteli el, vagy veti ki magából a pártembert. Ezen a ponton büszke vagyok a magyar társadalomra, a parasztságra, az értelmiségre, az ipari munkásságra (ebben a sorrendben), hogy sohasem adta át magát — erőszak alkalmazása nélkül — pártemberek szédelgéseinek.

Ne értsük félre, pártoskodás mindig volt Magyarországon is, de azoknak az országon belüli gyökerei voltak, míg a liberális korszaktól kezdve a politikai pártok importált eszmével nemzetet megosztó (osztályharcos) feladatot tűztek maguk elé. A pártember típusember, egyéni hajlam eredménye. Általában türelmetlen, mindent változtatni akar pártja jelszavai szerint. Nem tud tárgyilagos lenni, ítélőképességét teljesen felissza a pártmaszlag, amit úgy becéz, hogy ideológia. Teóriák gyártására ma már többet költ a világ, mint élelemre.

Az Elveszett alkotmány szerzője minden megállapításából pártszempont ütközik ki. Minden kérdéshez a kör egyetlen szögéből bocsájt ki fényt, a többit ferde szögben torzítva látja, vagy egyáltalán tagadja.

Ahogy az emigráció vezetéséhez is tárgyilagos szemléletű, pártnézetektől mentes személyek kellenek, még fokozattabban áll a követelmény, hogy az emigráció történetét csak az írhatja meg,

aki felül tud emelkedni a politikai párt-szemléleteken. Nagy Kázmér nem ilyen ember. Munkája tele van pártállással, rögzítésre szánt ferdítésekkel és olyan kitételekkel, amikből következtetni lehet arra, hogy a szerző igényt tart rá, hogy könyvére az otthoni szakirodalom hivatkozzon.

A könyv címe, *Elveszett alkotmány,* bizonyára a 45-ös emigrációra utal, hiszen a változást az orosz megszállás hozta, mely nem csak katonai és gazdasági támadás volt az ország ellen, hanem megtámadta az alkotmányt is. A 45-ös emigrációra tett utalásokból látható, hogy a szerző arra a változásra szabta a címet, ami 1945-ben jött létre a magyar alkotmányosságban. És itt nem a törvénykönyvek összessége jelenti az alkotmányt, hanem arra az ezeréves nemzeti törekvésre gondolunk, mely alkotmányos, fejlődő keretekben országot biztosított tíz évszázadra a magyarságnak. Ennek az „ezeréves alkotmánynak" a képét hordozza magában közel egy millió magyar emigráns és ad folytatólagos tanúbizonyságot emigrációs munkája által, amit az emigrációról írott könyv észre sem akar venni.

Az hogy a védekezés ügye nem áll jól, nem elég ok arra, hogy üldözőinkhez pártoljunk át!

(Ausztráliai Magyarság, 1974 augusztus)

Nixontól Rockefellerig

A nép rögzített képekben gondolkodik és nehezen kételkedik a vezetőben, akit megválasztott.

Augusztus 9-én rövid levél ment ki a Fehér Házból: To the Honorable Henry A. Kissinger, The Secretary of State, Washington, D. C. — Dear Mr. Secretary, I hereby resign the Office of President of the United States — Sincerely, (s) Richard Nixon.

Nem sok dolga volt az elnöknek vele, előre meg volt gépelve napok óta — kézjegyét sem tette rá — csak intett, hogy vihetik.

Talán túl sokáig tartott, míg rájött arra, hogy valóban mennie kell — egészen dicstelenül. Pedig ismerhette környezetét, a körülötte kierőszakolt változások kérlelhetetlen keresztülvitelét, érezhette jó idő óta a politikai légkör változását, sejthette volna, hogy nem ővele mondatják el az új időknek új dalait. Vagy nem mérte volna le, hogy az egyre erősödő Watergate hajszában az ő feje a tét? Egyben viszont igazat adhatunk neki: nem tudhatta, mit vétett azok ellen, akiknek szándékát végrehajtotta Amerika választó polgárainak rút cserbenhagyása árán.

Amivel Nixont vádolták, nem több, mint esetleges kihágás: hallgatózás az ellenpárt kulcslukánál és az igazság elhallgatása, hogy a huncutság ne jusson nyilvánosságra. Mindez olyan gyakori és természetes politikai csínytevés, amit a világ kezdete óta űznek az emberek. Az pedig, hogy pénzt fogadnak el a jelöltek, amiről nem kell elszámolni, éppen Amerikában a világ legtermészetesebb dolga. Mégis a semmiből végtelen tengeri kígyó lett a hírközlő média majd kétéves szózuhatagában.

Az egész ügy félelmetesen hasonlít a Rajk-perre. Ott is egyre csak dagadt a peranyag a rendszer ugyancsak megbízható embere ellen, akivel ugyanúgy elhitették, hogy az ország (helyesebben a párt) érdekében kell eljátszani a szerepet, vállalni a bűnösséget, amit természetesen nem követ nagy büntetés, csak amolyan formai eljárás. Módfelett csodálkozhatott Rajk, amikor elvtársai cipelték a kötél alá. Így bízott Nixon is valamilyen fordulatban, amelynek logikusan következnie kellett, mindenben engedelmes magatartása után.

Amerikának egyetlen elnöke sem indult a választásokon olyan antibolsevista tekintéllyel és bizalommal, mint Nixon. Oldalakat lehetne megtölteni az idézetekkel, amikkel figyelmeztette a nemzetet és a világot a kommunizmus részéről várható veszedelemre. Soha még amerikai elnök ekkora csalódást nem okozott választóinak és a világnak, és a bűne, a választók részére, nem a hangszalagok körüli füllentése, hanem az a folyamatos hazugság, ami választási ígéretei és elnöki cselekedetei között van. Hogy Nixont a köznép — melynek gondolkodását még mindig az istenhit és a haza iránti hűség tiszta fogalmai irányítják — minden cselekedete ellenére az első elnöksége négy éve után is a maga jelöltjének tartotta, annak az a lélektani oka, hogy az emberek gondolkodásában erős az ország intézményei, főleg az elnökség iránti tisztelet, mert ezekben látja még mindig a polgári jólét és nagyhatalmi állapot biztosítékát. A nép hisz, mert hinni akar vezetőjében. Richard Nixon nem érdemelte meg a bizalmat.

Ahogy a hosszúra nyújtott vietnem háború „no-win" politikája eloldott minden reményt a bolsevista terjeszkedés megállítására, úgy olvadt el a Republikánus Pártba vetett bizalom az amerikai konzervatív gondolkodású tömegek lelkében Nixon kormányzása alatt. Az elkövetkező másfél évre Amerikának olyan kormánya van, ami ellen szavazott. A Republikánus Párt már nem az ami volt, de (a sajtó jóvoltából) már a közvélemény sem egészen az, ami 1968-ban volt.

Ez meg is mutatkozott az 1972-es választásokon, bár a baloldaliak jónak látták, ha az immár engedelmes Nixonnal hajtatják végre az uralmukat előkészítő változásokat, mert így kevésbé fog gyanút az ország népe. Nixont így a liberális ellenzék is (közvetve) segítette az elnökségre 1972-ben. A Demokrata Párt jelöltje George McGovern volt. Ennek a politikusnak oly alacsony volt a népszerűsége, hogy jelölése érthetetlen volt, avagy mintha az ellenzék is Nixon malmára hajtaná a vizet. És valóban — ez ma már világosan kimutatható — ha a liberálisok győznek 68-ban, Amerika kormánya nem tudta volna úgy végrehajtani a külpolitikai irányváltozást, mint a republikánus Nixon alatt.

A nép rögzített képekben gondolkodik és nehezen kételkedik a vezetőben, akit megválasztott. Különösen az amerikai nép gyermeki naivsággal azonosítja magát az elnökkel és — amint láttuk Nixon esetében is — szinte észre sem veszi, hogy becsapták. A többit elvégzi a sajtó és az a sovány vigasz, hogy Nixon még így is jobb, mintha McGovern lett volna az elnök. Így vált Nixon a liberálisok (baloldaliak) használható eszközévé és ő sem hitte, hogy ha eljátszotta a kirótt szerepet, akár egy hitvány banánhéjon is elcsúsztatják. A szerep pedig a kapunyitás volt Vörös Kína és a Szovjetunió részére. És Richard Nixon mindenben igyekezett úgy mozogni, mintha a kezdeményezés tőle eredne és nem Henry Kissingertől.

Kezdetben csak mint elnöki tanácsadó szerepelt: közvetlenül a 68-as választások után jelölte maga mellé Nixon elnök — Nelson Rockefeller ajánlatára — dr. Henry Kissingert, mint „Assistant for National Security Affairs". Nixon ettől kezdve szinte meg sem jelent a nyilvánosság előtt Kissinger nélkül. Az amerikai humor Nixinger-kormányzatnak nevezte a rendszert, és szép lassan hozzászokott a világ, hogy a gesztikuláló, fürgemozgású Mitfahrer elmaradhatatlan része az amerikai diplomáciának. Olyannyira, hogy Kissinger nyilatkozatait hivatalos elnöki nyilatkozatnak

vették, tudva azt, hogy az elnök mennyire bízik képességeiben. A két ember valóban ugyanazt akarta, csupán Kissinger az elnöki döntést egy nappal előbb tudta. Kettejük egyöntetű politikája — különösen az utóbbi két évben — mind gyakrabban fejeződött ki olyan nyilatkozatokban, melyek mérsékelt körökben aggodalmat keltettek.

Világtársadalom

Az alábbiakban közlünk néhány ilyen nyilatkozatot, amelyek érzékeltetik az elnök részére kijelölt feladatokat.

Kissinger a következőket mondta a 28. UNO közgyűlés előtt: *„Az én országom elkötelezettje marad a világtársadalom céljainak. Mi tovább dolgozunk ebben a szervezetben, hogy ez a gondolat valósággá váljon". — „Itt az ideje, hogy a nagyhatalmak közötti detente állapotából minden nép együttműködése, a koegzisztenciából világtársadalom legyen". — „A problémákat csak a világtársadalom"* (World Community, ebben az értelemben nyilván: világállam) *„ létesítésével lehet megoldani".* Az ellentéteket csak úgy lehet leszerelni Kissinger szerint, ha megerősítik az UNO *„békefenntartó"* gépezetét, ha felveszik a kommunista Észak-Koreát és Dél-Koreát az UNO-ba, ha szerződésbe veszik az államok gazdasági jogait és kötelezettségeit, ha megszüntetik a gazdag és szegény államokra osztott állapotot, stb.

Amikor Kissinger vendégül látta az U. N. General Assembly kiküldötteit 1973 október 4-én a New-York-i Metropolitan Museum of Arts épületében, világosan megmondta, hogy a Nixon-adminisztráció célja a világkormány: *„Az atompusztulásnak e veszélyes korszakában a legsürgősebb feladatunk, hogy a történelem állítólagos vastörvényein túltegyük magunkat. Egy világtársadalom szemlélete, melynek nem az erő, hanem az igazság az alapja, az amire a mi korunknak szüksége van. Biztosíthatom önöket, hogy az Egyesült Államok készen áll a világtársadalom kiépítésének útjára lépni."* A világtársadalom vezetésére Kissinger az UNO-t kivánja (kommunista szavazattöbbségével ékesítve): *„Hölgyeim és uraim! Kérem önöket, csatlakozzanak hozzám, ürítsük poharunkat az Egyesült Nemzetek Szervezetére, az emberiség legnemesebb törekvéseinek kincsestárára."*

Nixon is felhasznált minden alkalmat, hogy hitet tegyen az ígéretes szép jövő mellett, melynek ő is odaadó híve lett, melynek élére állván nevének fennmaradását remélte az idők végezetéig.

Gerald Ford alkalmasságát az alelnöki pozicióra Nixon így indokolta: *„Először és mindenek felett az egyénnek, aki mint alelnök szolgál, az elnöki pozicióra alkalmasnak kell lennie. Másodszor, aki Amerika alelnöke lesz, kell hogy ossza nézetét az elnökkel a külpolitika és a nemzetvédelem kritikus kérdéseiben, melyek oly fontosak világbéke fenntartó szerepünk folytatásához. Harmadszor, mint jelenleg, amikor a kormányzás az egyik párt kezében van, a Kongresszust a másik párt irányítja, — végtelenül fontos, hogy olyan személy legyen az alelnök, aki együtt tud dolgozni mindkét párt embereivel a Kongresszusban annak érdekében, hogy jóváhagyást nyerjen a kormányzat minden programja, amit nemzeti érdekeink szempontjából fontosnak tartunk."* — Ezt köznyelven úgy fogalmazták meg, hogy a republikánus elnök és alelnök végre kell hajtsa a baloldali Kongresszus akaratát.

Gerard Ford ugyanezt kínálta érthetőbben 1973 november 6-án, amikor külpolitikai kérdésekről nyilatkozott úgy, hogy kedvezőnek találja a „detente"-ot a Szovjetunióval és Vörös Kínával, Izrael katonai megsegítését, a NATO támogatását, és vallja az US külpolitika állandó felülvizsgálását (constant review) kommunista Kuba irányában, miután a körülmények változnak.

Ford jól mondta fel a leckét. A képviselőház 387:35 arányban, a szenátus 92:3 arányban fogadta el jelölését. Gerard Fordot Nixon elnök jelölte, Nelson Rockefeller ajánlatára. A detente a „változó körülmények között" ma már többet jelent, mint tíz évvel ezelőtt. Ma már aktiv együttműködést jelent a bolsevistákkal.

Nixon támadóival szemben azzal védekezik, hogy hűségesen szolgálja őket.

Ez év február 25-én kijelentette: *„Az elnöki intézményt védem. Ennek a hivatalnak a stabilitása biztosítja az elnök kormányzó képességét, azt, hogy folytassa ez az elnök a nagy kezdeményezéseket, melyek békésebb világba vezetnek."*

Május 3-án Phoenixben az őt ünneplő republikánus tömeg előtt idézte külpolitikai eredményeit: befejezte a vietnami háborút, hazahozta a hadifoglyokat *„a lábukon és nem a térdükön"* (és mint valami világmegváltó dolgot említette, hogy) megjavította a viszonyt Kommunista Kínával és a Szovjetunióval: *„A nagy áttörésnek most akarjuk a hasznát learatni a világ összes népei részére".*

Másnap, május 4-én, az Expo 74 világkiállításon, a nemzetközi együttműködésről beszélt, ami *„elhozza a világbékét és teljesen új környezetet (a fresh, new environment) eredményez az összes népeknek. Legyünk tanúja annak, hogy a világ összes nemzetei együtt dolgoznak a békéért és ezáltal haladunk afelé, amit a 2000-ik évre terveztünk, amit az egész emberi faj élvezhet majd."*

Szinte szóról-szóra ugyanazt mondja Nixon, mint amit a moszkvai bolsevisták már ötven éve. Fulbright szenátor, a hírhedt bolsevista-barát, valamivel pontosabban fogalmazott már közel tíz évvel ezelőtti (Bécs, 1965 május 11.) beszédében, amelyben dícsérte Hruscsovot és Titót és követelte, hogy össze kell fogni a Nyugatnak ezekkel a vezetőkkel: *„egy új nemzetközi rend felépítésére a csődbejutott régi helyére".* Azóta a nyugati politikusok, államfők, újságok, papok hirdetik a nyugati csődöt és az új világrendet, a **„New World Order"**-t.

Nixon még mindig nem hiszi, hogy nincs rá szükség, sőt már közelinek érzi történelmi nagy szerepét.

1974 március 27-én nagy dolgokat jelentett be: *„Ma a világbéke ügye a mi kezünkben van. Gondoljuk át, amit mi ma Amerikában csinálunk, a világ három billió népességének sorsát fogja meghatározni ennek az évszázadnak a végéig. És ez a mi ügyünk is. Az önök támogatásával, az elkövetkezendő három évben el fogjuk érni ezeket a nagy célokat Amerika és a világ részére."*

... A mór mehet

Mindezek a szép együttműködő szavak nem segítettek a szépreményű elnöknek. Ez év elejére már egyre inkább mindenki kipróbálhatta rajta az erejét, mint a városligeti pofozóbábun. A visszavonuló George Aiken szenátor szerint *„az Egyesült Államok rohamosan halad balfelé, és azon irányzat felé, amit szocializmusnak nevezünk, a legnagyobb léptekkel a Nixon kormányzat ideje alatt közeledtünk".*

Először leválasztották megbízható embereit: Haldemant, Ehrlichmant, Kleindienstet. Helyettük bekerültek Kissinger s Rockefeller emberei, Elliot Richardson és General Alexander Haig. 1973. áprilisában döbbenhetett rá Amerika közvéleménye, hogy ez a *Watergate ügy* több, mint újságszenzáció. Nixon szánalmas tehetetlenséggel jelentette be környezetének leváltását. Az új államügyész (Attorney General) Elliot Richardson. Az államügyész Amerikában nemcsak a karhatalom főnöke, de az igazságszolgáltatásé is. És ha annak személyében kierőszakolt változás történik,

akkor az hatalom-politikai változást jelent. Nixon ettől kezdve már csak sodródott az eseményekkel.

Nem célunk részletezni, mi történt az azóta eltelt másfél évben addig, amíg a fent idézett levelet Nixon elindította rendeltetési helyére. Majd beszámolnak róla életrajzírói azok részére, akik Nixon emberi tragédiáját át akarják élni. Minket az érdekel, miként alakul tovább Amerika és a világ sorsa a 15 millió dolláros államköltséggel lefolytatott, sikeresen befejezett államcsíny után.

Augusztus elején egy mindenkitől elhagyatott, roncsolt ember utolsó mozdulatára is fegyvereket irányított az új rezsim félelme: a „The Australian" 1974 augusztus 26-iki száma közli, hogy dr. Kissinger izgalmas napokat élt át augusztus 5-ike után. Attól tartott, hogy katonai akció készül Nixon érdekében a szenátus ellen. Dr. Kissinger, az újsághír szerint, állandó összeköttetésben volt Schlesinger hadügyminiszterrel, akivel felállítottak egy biztonsági *„rövidített szolgálati vonalat"*. Ahogy indokolták: *„Bizonyosak akartunk lenni afelől, hogy nem fog valami idióta parancsnok félreértésből intézkedni"*. A jelentés megemlíti, hogy Mr. Nixon személyes környezetének legfőbb őre, (Chief of Staff) General Haig, ugyancsak együttműködött Kissingerrel és Schlesingerrel, hogy *„a hadsereg ne avatkozzon be a politikai fejlődésbe"*. (Ime az elnök legmegbízhatóbb környezete és egy modern pretóriánus.)

Amerikának most olyan elnöke és alelnöke van, akiket nem a nép választott. Nixon és Agnew erőszakos félretételével törvényen kívüli állapot lenne, ha nem történt volna időben jogi gondoskodás: 1967-ben egy törvénymódosítást iktattak be, mely szerint üresedés esetén az elnök jelölhet alelnököt, aki elfoglalhatja hivatalát, ha a két ház jóváhagyja. Ugyanígy az alelnök „Acting President" lesz, ha az elnök akadályozva van, vagy ha az elnöki szék megüresedik, az alelnök lép az elnök helyébe, ugyancsak a két ház jóváhagyása alapján. A 67-ben törvényesített javaslat jó időben való gondoskodásnak bizonyult a Nixon-eset megoldására — csak nem szabad elvéteni a sorrendet: úgy eredményes, ha Agnew ugrik előbb. Ehhez — ki tudja mi okból — Nixon segédkezett. Agnew-t viszont biztosították, hogy ha magára vállal egy kis adócsalást és békében eltűnik, ezzel megmenti Nixont elnöki pozíciójában. Spiro Agnew aztán alkalmazást kapott Éva Gábor filmszínésznő férjének üzleti vállalatánál, mint „free agent", akinek nem kell munkaidő alatt bejárni. Még jó lesz, ha Nixon megússza olyan büntetéssel, hogy nem kell fegyházba bevonulnia.

A Nixon ellen végrehajtott sikeres palotaforradalom minden jel szerint a gyors változások korszakába lendítette a világpolitikát.

A Dinasztia

Nelson Rockefeller 66 éves. Kitartó politikai ambícióval, tízmilliós költségekkel négyszer indult neki, hogy elnyerje New York állam kormányzói pozícióját. Ő szerepel legtöbbet a négy testvér közül. Üzleti tevékenységük: világra szóló bankhálózat, olajföldek és vállalatok; — politikai vonalon: bel és külpolitika, ökológia, tanulmányi alapítványok, vallási szervezetek pénzelése. Döntő befolyásuk van a mass mediára. Mindezek a család politikai emelkedését szolgálják, a megszállottság hevével. Elvük a monopol-kapitalizmus, melynek végrehajtó szerve a teljesen központosított kormány. Nyilvánvalóan Nelson Rockefeller van kijelölve az elnöki pozícióra, míg a gazdasági szektor a bankügyekkel foglalkozó David testvérének lesz a feladata. John Rockefeller, a legfiatalabb testvér, nyíltan forradalmi elveket vall. Ő kezeli az adómentes Rockefeller Fund-ot, amelyből óriási összegek mentek kollektivista célokra. John könyvet is írt „The Second American Revolution" címmel. Laurance, a negyedik fivér, a család üzleti tevékenységein felül az ökológiára specializálta magát. Nem a tudományos oldalán, hanem a politikain. Akciócsoportokat szervez és pénzel, amelyek tudományos elméleteket gyártanak a termelési és ipari szennyeződés elhárítása, vagy a környezetharmónia stb. érdekében felállítandó követelmények törvényesítésére. (A költséges előírásoknak végülis csak a tőkeerős nagyvállalatok tudnak megfelelni.)

David, a pénzügyek, üzleti szerződések szakembere. Egyik életrajzírója szerint: *„keze átnyúlik minden határon, kormányokat létesít vagy buktat meg, háborúkat indít vagy megállít — alapjaiban befolyásolja mindenkinek az életét"*. A Time magazin írja róla: *„Egyike ő annak a kis csoportnak, amely a világ leggazdagabb államának pénzügyi központjában ül a „stop and go" gombjait nyomkodja minden vállalkozásnak Bonntól Bangkokig"*. Ahogy egy delawarei bankár megjegyezte: *„Nem hiszem, hogy Davidnak Richard Nixon mondja, hogy mit tegyen. Inkább fordítva van"*.

A Rockefeller vagyon állítólag 39 billió dollár, de — mint a New York Times írja — *„az üzletek nagyrészét leányvállalatokon keresztül bonyolítják le, amelyek nem szerepelnek a mérlegen"*. Huszonnyolc külföldi saját bankházon kívül ötvenezer bankkal tart elszámolást szerte a világon. Ilyen szervezettel befolyásolni lehet a világ pénzárfolyamát tetszés szerint mindenütt.

Már a nagypapa, John D. Rockefeller fáradozott világhatalmi szervek kiépítésén. Óriási összegeket adott a genfi *Népszövetség* felépítéséhez és mindent elkövetett, hogy Amerikát behozza ebbe a szervezetbe. Ez akkor nem sikerült, de az unoka, Nelson már ott volt San Franciscoban az *UNO* alapításán 1945-ben és a New-York-i East River partját a Rockefeller-fivérek adományozták a nemzetközi szervezetnek. Ezen épült fel az UNO-palota, amit találóan a nemzetek sírkövének neveznek. A Rockefellerek az UNO-ban nem csupán egy nemzetközi tanácskozó szervet látnak, hanem az eljövendő *világkormány* alapjait.

A „Christian Science Monitor" idézte már 1962 február 12-i számában Nelson Rockefellert: *„A világ problémáinak megoldására a federális elv alapján létesítendő nemzetközi szuperállam látszik megfelelőnek"*. Első lépésként ajánlja, hogy *„létesítsünk valamiféle közös adózási rendszert más államokkal"*.

Új Világrend

Az Associated Press 1968 július 26-án írja: *„Nelson Rockefeller kijelentette, hogy mint Amerika elnöke, egy nemzetközi létesítményű **új világrend** irányában tevékenykedne, mely Kelet-Nyugat kooperációján, nem pedig konfliktusán alapulna."*

A Rockefellerek tervei generációkat ívelnek át. A világkormány még csak titkos szervezetek titkolt vágya volt, amikor ők már pénzt fektettek be a különböző kollektivista kísérletekbe. A család nem az egyetlen a kapitalisták közt, mely állandó üzleti összeköttetésben áll a bolsevistákkal kezdettől fogva, de talán lehet mondani, hogy ők hatoltak legmélyebben a vörös-üzletbe. Talán a legjellemzőbb, hogy az oroszországi bolsevista forradalom után a Standard Oil of New Jersey — a Rockefeller család olajvállalata — megvásárolta (!) a kaukázusi államosított (!) olajmezők felét (The Empire of Oil, p. 270, Monthly Review Press, New York 1955) 1927-ben már olajfinomítót építettek Oroszországban. Röviddel utána a Standard Oil Co. és alvállalata a Vacuum Oil Co.— szovjet olajat árultak Európa országaiban. Ugyanakkor 75 millió

dollárt adtak kölcsön Moszkvának (National Republic, September, 1927).

Az orosz bolsevizmust az anyagi csődből a Chase Manhattan Bank mentette meg 1922-ben. (A Rockefellerek Chase Bank-ja egyesült a Warburgok Manhattan Bank-jával.) Az első ötéves szovjet tervet a Kuhn, Loeb Co. pénzelte (U. S. State Dept. Decimal File 811.55-3711). Cyrus Eaton szovjetbarát nagykapitalista a nagyapa John D. Rockefeller titkáraként kezdte. Többbször járt Magyarországon, ahol nagy szerettel fogadták „ a kapitalizmus halálos ellenségei". Dávid Rockeffeller 1973 január 24-én járt Budapesten, ahol a helyettes miniszterelnök, a külügyminiszter, a kereskedelmi miniszter, a Nemzeti Bank elnöke és számos gazdasági szakértő fogadta és folytatott vele tárgyalásokat.

Jelenleg a Kama folyó partján, a Szovjetunióban épül a világ legnagyobb teherautó gyára, 150 000 nehéz jármű és motor évi termeléssel. Felépítését a Pullman Company végzi. A szovjet kormány fizeti a költségek tíz százalékát, míg a Rockefellerek két bankja, a Chase Manhattan és az Export-Import Bank adja a kétszer negyvenöt százalékot.

A következő befektetés Nelson Rockefeller szerint aluminiumgyár építése lesz ugyancsak a Szovjetunióban, mely a világ bauxit termelésének felét fogja feldolgozni. Mindezek mellett százával létesülnek a közös ületi vállalkozások amerikai tőkések és a szovjet kormány között. Ezekután előfordulhat, hogy David nem csak az Egyesült Államok elnökének ad utasításokat, hanem Brezsnyev-nek is.

Érdekes következtetésre ad okot az alábbi hír: David Rockefeller 1964 októberében a Szovjetunióban vakációzott. Távozása után pár nappal Hruscsovot Moszkvába rendelték, ahol közölték vele leváltását. Ez természetesen nem bizonyít semmit, de az sem biztos, hogy véletlen.

David 1973 júniusában Peking vendége volt tíz napig. A Chase Manhattan Bank elnöke a vállalat pekingi intézeteinek felállításáról tárgyalt a vöröskínai kormánnyal. (Eddig állítólag csak Hongkongon keresztül történt a pénzügyek lebonyolítása.) A pekingi Chase-intézetek bonyolítják majd le a kínai—amerikai kereskedelem nagy részét. David még el sem jött, már megjelent Pekingben az amerikai kereskedelmi delegáció, a kínai Külügyi Intézet meghívására.

A kínai kommunizmus — a jelek szerint — még kedvesebb gyermeke az amerikai kapitalistáknak, mint az orosz. Kinában sikerült eddig a legtökéletesebb helota-államot létrehozni. David Rockefeller így ír a New York Times 1973 augusztus 10-i számában: *„A társadalmi kísérletezés Kínában Mao vezetése alatt egyike a legfontosabbaknak és legeredményesebbeknek az emberiség történetében."* Ezt mondja egy amerikai multi-milliomos egy olyan országból, mely megteremtette a világ leghaladottabb társadalmát, az általános jólétet, a korlátlan egyéni lehetőségeket, — ezt mondja egy olyan országról, ahol soha nem látott szigorral és eréllyel ellenőrzik még a lélegzetét is 800 millió akaratnélküliségre kárhoztatottt „gépcsavarnak". Ja igaz is: uralkodni annál nagyobb élvezet, mennél nagyobb a nép nyomora.

Irány az elnöki szék

Nelson Rockefellerről közismert, hogy már régen vágyik az elnöki pozicióra. A családban ő a politikai vonal. Csupán a népszerűsége hiányzott hozzá, hogy egyáltalán jelöljék is. Így meg kellett elégednie avval, hogy megtalálja a gyakorlati módját a mindenkori elnök irányításának. Erre a szerepre volt alkalmas Nixon, az Eisenhower kormányzat volt alelnöke, a bolsevisták népszerű ellenfele. Nixon mérhetetlen becsvágya szinte felkínálkozott Nelson Rockefeller részére. Azután, hogy lemaradt nemcsak az elnökválasztáson (Kennedyvel szemben), hanem a californiai gubernátori választáson is (Pat Brown mögött), Nixonnak a politikai karrierje véglegesen befejezett volt mindenki szemében. Nelson itt látta meg a lehetőséget. Nixont — aki alelnöki nyugdíjához csupán szerény ügyvédi díjazást kapott Californiában — New Yorkba hívta Nelson Rockefeller és személyi ügyvivőjének, John Mitchellnek az ügyvédi irodájában szerzett alkalmazást évi 200.000 dollárért. Nixon elfogadta az ajánlatot, Nelson szomszédságába költözött egy 100.000 dolláros lakosztályba. A háztulajdonos ugyancsak Nelson Rockefeller. Az elkövetkező hat évben (1962—68-ig) Nixon legtöbb idejét ország- és világkörüli utazásokkal töltötte. Ez idő alatt népszerűsége és vagyona egyre növekedett. Főnöke, John Mitchell (a későbbi Attorney General) irányította Nixon választási kampányát. Mitchell ugyanakkor Nelson személyi ügyvédje volt. A sajtó az elnökjelöltet, természetesen mint keményfejű konzervatívot mutatta be a közvéleménynek. Így lett Richard Nixon Amerika elnöke Nelson Rockefeller, illetve a nép akaratából, mert azt ígérte és hangoztatta, hogy megálljt parancsol a világkommunizmusnak.

Nixon nem bizonyult hálátlannak Nelson iránt: Rockefeller személyi tanácsadóját, dr. Henry Kissingert, az ultraliberális teoretikust azonnal legfőbb külügyi tanácsadójává tette. Pedig Kissinger nagyon elkeseredett volt Nixon győzelme miatt (ahogy a Wall Street Journalból tudjuk). Akkor ő talán még nem tudta, hogy Nelson Rockefeller már mindent rendbetett az ő történelmi szerepéhez. Már 1960-ban, amikor Nixon először futott, Rockefeller hangoztatta, hogy alapítani kell egy „segédelnöki" pozíciót, afféle főtitkári, vagy miniszterelnöki teendőkre. Annak lenne a feladata a „hosszútávlatú politika" kidolgozása. A „nixoni külpolitika" atyja — Nelson Rockfeller.

A tetemes költségekkel végülis megszerzett New York állam kormányzói tisztségéről Nelson Rockefeller 1973 december 11-én lemondott, hogy *„Amerika jövőjére kiható két fontos feladatot"* vállaljon. *„Kritikus időket élünk* — mondotta — *hosszú töprengés után vállaltam két pártok feletti elkötelezettséget".* Az egyik: National Commission on Water Quality; a másik: National Commission on Critical Choices for Americans. Ez a két cím természetesen semmit sem mond, és felette furcsa, holmi bizottsági munkáért lelépni a governori székről. A második említett Commission negyven prominens amerikaiból álló testület, köztük Kissinger, Ford és Shultz. Rockefeller megfogalmazásában: *„tanulmányozza a jelen idők politikai irányzatainak a hatását a mi jövő biztonságunkra és jólétünkre. Figyelmét a kritikus választásokra (válaszutakra) fordítja, amelyek az amerikaiak elé kerülnek, és új politikai elgondolások kidolgozására, amelyek a gyors változásokban eligazítanak."*

Az ilyen „Commission"-ok gombamódra nőnek ki a földből Amerikában, amelyekről sohasem tudni, hogy kik hozzák létre, vagy a tagokat milyen szempontokból, kik választják be. Egyszerűen megjelennek a napi hírekben és mint a kormányzat valami tanácsadó szervét tudomásul veszi (vagy észre sem veszi) a közvélemény. Pedig ezek az agytrösztök döntenek minden kérdésben. Elég munka az elnök részére betanulni az eléje tett szöveget. Nelson Rockefeller alelnöki pozíciójában már eredményesebben tudja eligazítani Amerika népét a gyors változásokban.

A Commissiont Nixon elnök hozta létre Rockefeller javaslatára, mely *„széleskörű tanulmányozás alá veti a modern állam szere-*

pét a mi változó federális rendszerünkben". Egy évtizede sulykolja a sajtó a változás szükségességét, most már lesz aki elindítja azokat. A változás — minden jel szerint — Amerika kollektív átrendezése. A Bizottság 40 millió dolláros költséggel két év alatt fejezi be tanulmányi munkáját (10 hónap már eltelt), záró beszámolóját az 1976 évi Republican National Convention előtt fogja közzétenni és a sajtó — nyilván Nelson Rockefellerrel együtt— fogja tálalni az elnökválasztásra.

Rockefeller már évtizedek óta készül az elnöki pozicióra, amit most manőverei után végre elért. Bár még nem ő az elnök, Forddal szemben olyan előnyei vannak, mint a világ legnagyobb, egy kézből irányított vagyona, több generáción át folytatott kitartó családi politikai törekvés, a médiára gyakorolt közvetlen és elhatározó befolyás, és ha kell még valami: az a politikai doktrina, mely ma a világban oly diadalmasan hódít, a Rockefellerek személyes politikája. Végül, ha Nixon elnöksége alatt a Rockefellerek egy hivatalnoka tudott de facto elnök lenni, akkor Ford mellett — Kissinger további jelenlétében — Nelson Rockefeller személyesen az alelnöki pozicióban minden kétséget kizáróan az elhatározások teljes birtokában van.

(Ausztráliai Magyarság, 1974. szeptember)

Mohácstól napjainkig

Könyvismertetés, Török Béla: Török hódoltság — német uralom — orosz megszállás. A szerző kiadása, Sydney

A reménytelen küzdelemnek és az önfeláldozásnak is megjön a haszna..

A három fő fejezet címét magában foglaló könyvcím már önmagában megadja a könyv tartalmát. Szerzője, dr. Török Béla, nem először mutatkozik be mint történelmi távlatokban gondolkodó író és előadó. Ez a tanulmány mégis eddig a leghűbb nyomtatott tanúja a magyar sors problémáiban való járatosságának.

Előszavában eddigi történelemszemléletünk revideálását tartja szükségesnek, és annak ellenére, hogy nem hivatásos történész, azt az óhaját fejezi ki, hogy: *„ ... ha gondolatai hozzájárulnának egy új magyar történelemszemlélethez, amely helyesen mérlegeli a Kárpát-medence geopolitikai helyzetét, a világpolitikai áramlatok irányát és hatását, akkor ez az írás nem volt hiábavaló".* Úgy gondoljuk, hogy *„hazánk és nemzetünk történetét és helyzetét világpolitikai keretekben megfogalmazni"* nem új és eddig nélkülözött módszere a történelmi irodalomnak, de minthogy ez ritkán gyakorolt erénye mind az emigrációs, mind az otthoni történelmi publicisztikának, valóban szükség van olyan írásra, amely segít ezen a hiányosságon.

A kötet olvasásakor egyre elégedettebb örömmel állapítja meg az olvasó, hogy az Előszó ígéretét a szerző beváltja. Hogy a magyarság története Mohács óta a szünet nélküli harc és készülődés a nemzeti függetlenségért és az ország egységéért, nem tűnik részünkre újdonságnak, de Török Béla könyve talán az első történelmi munka, amely ennek a szemléletnek a fő vonalát követi, és rendszeresen mérlegeli a függetlenségi törekvések esélyeit a nagyhatalmak politikai érdekei között. Nagy érdeme ennek az oknyomozó történelmi tanulmánynak, hogy ötszáz év történetét hézagmentesen érzékelteti 160 oldalon az adatközlésnek oly gazdaságos mértéktartásával, hogy a történelemben nem járatos olvasó is áttekintő képet kap ebben az eseményekben és fordulatokban gazdag félezer évben. Ebben a szemléletben a hódoltság török és német szakaszai nem ájult időszakok és tehetetlen magyar vezetők kora, hanem inkább kivédhetetlen erők játékaiban szerencsés vagy szerencsétlen kísérletek sora a nemzeti életbenmaradásért.

Legyünk őszinték: gyakrabban forgattuk korábbi történelmünk dicső lapjait, s a Mohácsot követő évszázadokat kissé mintha szégyelnénk is. Török Béla könyvének egyik érdeme lesz, ha ezt a magatartásunkat megváltoztatjuk és érdeklődéssel fordulunk nemzeti múltunk elhanyagolt időszaka felé, mert ez az az időszak, amikor úgyszólván sohasem a nemzet egésze, hanem csak egy része, vagy éppen töredéke vitte tovább az események sodrában a nemzet hajóját, és ennek a korszaknak a harcai szolgáltatják a nagy tanulságot, hogy vesztett csaták során át is meg lehet tartani országot és nemzetet. Tanulságul szolgálnak ezek a lapok, hogy küzdelmünkben csak magunkban bízhatunk és, hogy alkalom szüli az ellenséget. Száz példából látjuk, hogy a reménytelen küzdelemnek és az önfeláldozásnak is megjön a haszna, és végülis az a legény aki állja.

Ezek az általánosító kifejezések csupán érzékeltetni akarnak valamit, amit szakavatott tollú könyvismertető mondana el erről a könyvről. Török Béla nem tesz nagy megállapításokat, nem használ hazafias szólamokat. Az ő tollának ereje a logikus kiértékelésben van.

A harmadik fejezet — az *Orosz megszállás* — a kötet felét teszi ki. Anyagkezelésében, tárgyilagosságában és külső hatalmi tényezők szemlélésében ez a fejezet sem marad el a korábbiaktól, jeléül annak, hogy a szerző már kiművelte magában a szükséges történelmi távlatot. A közelmúlt kiértékelése mérsékelt, érett és határozott. Érezzük szinte, hogy ha újra élnénk ezt a korszakot, ugyanezt cselekednénk, mert nemzeti érdekeinkért az erők játékában nem is tehettünk volna mást.

Kellő hely hiánya és az idő rövidsége nem engedi meg, hogy a lapzárta előtt pár nappal érkezett könyvet részletesebben ismertessük. Ebben az újságszámban csupán felhívni szeretnénk a figyelmet erre a könyvre, mint olyanra amit érdemes megvenni, amit figyelemmel kell végigolvasni, mert gazdag tanulságokat közvetít, és valóban hozzájárul a helyes emigrációs szemlélet kialakulásához.

A könyvet szép kiállításban a New Life Printery készítette, borítólapját Kardos Béláné művészi grafikája díszíti. Kapható 4 dolláros áron az újságunkban hirdető könyvkereskedőknél.

(Ausztráliai Magyarság, 1974 október)

Könyvekről őszintén

A könyv ma nemzetvédelem!

Magyar szemmel

Nagyon valószínű, hogy Gaál Gyulának száz százalékig igaza van — a könyvkiadás gyakorlati oldalát tekintve. De takarjuk el ezt az oldalt, hogy ne rontsa el eleve a lehetőségét annak, hogy akár egy könyv is megjelenhessék az emigrációban. Mert a felsorolt hat pont ugyan mind igaz, de az ok, amiért ez a hat pont igaz lehet, ennél mélyebben van. Az igazi ok az, hogy az emigráció nem vásárol könyveket kellő mértékben. Valaki egyszer azt mondta, hogy ennek az emigrációnak csak írói vannak, olvasói nincsenek.

Bár így ez túlzás, de a baj nem az, hogy aggódni kell, ha egy idegenből fordított emigrációs könyv megjelentetéséről van szó, hanem ott a hiba, hogy nagyon kevés kivétellel a kiadott emigrációs könyvekre író, nyomdász, kiadó és terjesztő általában ráfizet.

Gyakorlatilag nagyon szép, hogy egymás után jelennek meg a magyar könyvek, de ez mindig kevesek áldozatkészségének, vagy anyagi bukásának az eredménye. Majdnem szabály, hogy az író nem kap és nem is vár honoráriumot, a nyomdák legtöbb esetben haszon nélkül, vagy éppen áron alul vállalják a munkát, és hasonlóképpen a terjesztők is. Írók — régi prédikátorok példájaként — kitanulják a nyomdászatot, hogy a bennük nyugtalankodó mű megjelenhessen. Sok érdemtelen dolog lát napvilágot ebben az egészségtelen gyakorlatban, az is igaz. De a remekműveknek sem kikövezett az útjuk; jöjjenek hát a könyvek — ha már ez a módja a megjelenésüknek — legyen miből választani kinek-kinek ízlése szerint. Mert ha végülis a java termés célba kerül és minden műfajnak módja lesz megjelenni, nem lesz szükség rá, hogy azt mondjuk: nem ilyen könyvekre van szükség, hanem amolyanokra.

Igaza van, nagyon igaza van Gaál Gyulának, hogy a jól megírt, idegen nyelven megjelenő könyv tehet legtöbbet nemzetünkért, és ez kötelesség is, de mennyivel jobban hangzana így: a sok megjelent könyv között ezeknek látjuk legnagyobb hasznát és hatását. És ez nem az írón, a nyomdászon, a terjesztőn múlik, hanem kizárólag az olvasókon, illetve a nem-olvasókon. Mert ha az emigráció olvasna, ha könyvet kellő mértékben vásárolna, nem lenne anyagi probléma ezeknek a „harcos" könyveknek a megjelentetése sem.

Az olvasó elmaradt tömegerejét néha egy-egy magános áldozatvállaló pótolja, sokszor megható körülmények közt nyilvánított erőkifejtéssel. Ilyen a mi Kulcsár Józsefünk is, akiről ***Wass Albert*** írja az alábbi sorokat:

„Egy Auszráliában élő lelkes és talpig magyar honfitársunk, **Kulcsár József** jóvoltából, ez év őszén nagyjelentőségű könyv jelenik meg az angol könyvpiacon: **Yves de Daruvár** *Le Destin Dramatique de la Hongrie* angolnyelvű fordítása, *The Tragic Fate of Hungary* cím alatt. A fordítást dr. Stankovich Viktor végezte. A francia eredeti az *Albatros* kiadásában jelent meg Párizsban, négy évvel ezelőtt. Az angol kiadás ez év őszén a *Nemzetőr* és az *Amerikai Magyar Szépmíves Czéh* gondozásában jelenik meg. Az anyagi fedezetet azonban Kulcsár József honfitársunk vállalta magára, példamutató áldozatkészséggel."

„Sem a szerzőt, sem a könyvet nem kell bemutassuk a magyarságnak. A könyv francia eredetije bejárta a világot annak idején, és nemcsak pompás szövegével, de színes térképeivel és fényképeivel is tisztán és világosan mutatta be a francia olvasóknak Magyarország trianoni és Trianon utáni nagy tragédiáját. Hogy ez a könyv most végre odakerülhet az amerikai, kanadai és ausztráliai iskolákba és könyvtárakba is, ennek politikai jelentőségét nem szükséges külön megvilágítani. Célszerű lesz azonban, ha ezt a könyvet minél több angol nyelvterületen élő magyar is beszerzi magának, hogy alkalomadtán odanyomhassa valamelyik angolnyelvű barátja, munkatársa vagy szomszédja kezébe azzal, hogy »ide nézz, olvasd el és tanulj belőle!« A könyv bolti ára nyolc dollár lesz és októbertől kezdve megrendelhető akár a *Nemzetőr*, akár az *Amerikai Magyar Szépmíves Czéh* címén (Astor Park, Florida, 32002, USA)."

„Bizonyosak vagyunk abban, hogy megjelenése után ismertetni fogják a könyvet az amerikai, kanadai és ausztráliai magyar lapok, ezzel tehát nem kívánok most foglalkozni. Amiről beszélni kívánok, az Kulcsár József."

„Itt van egy fiatal magyar, akit sorsa kivetett a világ legtávolabbi sarkába, egymagában, segítség nélkül. Ezrekkel, százezrekkel megtörtént ugyanez, mondhatná valaki. Azonban az ezrek és a százezrek jórésze elkallódott az idegen világban, avagy beleilleszkedve ebbe az idegen világba, átvette annak minden anyagiasságát, öncélúságát, és egyedül önmagáért élve és dolgozva anyagi jólétbe és ezzel együtt a nyugati életformának megfelelő szellemi tespedésbe verekedte föl magát az esztendők során. Elmondhatjuk minden túlzás nélkül, hogy ha mindazok az idegenbe szakadt magyarok, akik évi tizenötezer dollárnál többet keresnek, csupán fizetésük egy százalékát ajánlanák föl évente a magyar nép jogainak védelmére és igazságának terjesztésére: olyan nagyszabású propagandamunkát eredményezne ez, hogy az egész emberi világ fölfigyelne reá!"

„Kulcsár Józsefünk azonban kevés van. Annál jobban meg kell becsüljük hát azt, aki tehetős módban is megmarad cselekvő magyarnak idekint és nemcsak arra használja meggyűlt dollárjait, hogy évente egyszer hazautazva a megrabolt, megcsúfolt magyar földre, ott dollárjait lobogtatva próbáljon irígységet kelteni az otthon nélkülözőkben."

„Én Kulcsár Józsefet személy szerint nem ismerem. Azt sem tudom ki-fia-borja, honnan való és mi a mestersége ott, messze Ausztráliában. De tudom azt, hogy hozzá hasonló derék magyar kevés van manapság. És tudom azt, hogy élete nem lesz hiábavaló, mint annyi sok másé, mert nyomot hagy maga után, emberhez illő nyomot: magárahagyott népének javát szolgálva, jövendőjét egyengetve beleírta nevét a történelembe. Nem abba a történelembe, amelyiknek lapjain följegyzik a vesztett csatákat, kormányváltozásokat, meg ezekhez hasonló politikai eseményeket. Hanem abba a történelembe, mely mélyen a felületes felszín alatt formálja a nemzetek létét és jövendőjét, munkálja a jót és érleli az idők aratását."

„Áldja meg az Isten Kulcsár Józsefet, kinek jóvoltából az emberi világ újra megtudhat valamit a szegény magyarok sok nyomorúságából, s mindabból a sok igazságtalanságból, mely ebben az évszázadban különböző jóhangzású jelszavak takarója alatt velünk megesett."

***

Most csak annyit fűzünk hozzá Wass Albert kedves-szép soraihoz, hogy Kulcsár József nem „tehetős módban" élő magyar, hanem szerényen élő, művelt, lelkes honfitársunk, aki megtakarított, magától megvont dollárjait eddig is adta minden jó magyar ügyre, aki ezúttal egész pénzét, évek során megtakarított „vagyonkáját" dobta be a serpenyőbe, hogy ellensúlyozza, pótolja azt a hiányt, amit én, te és ő elmulasztottunk. Ez így több, mintha ezt valaki „tehetős módban élő" tette volna.

Könyvek a magyar jövő szolgálatában

Sok könyvet ismertettünk az évek hosszú folyamán, és azok között szép számot képviselnek a magyarságot szolgáló idegennyelvű művek. Nyugodt lelkiismerettel mondhatjuk, hogy nem megy el ez az emigráció nyomtalanul — csupán egyet nem szabad elfelejteni: mennyiségileg kifogásolható a könyvkiadás, és ez az a pont, ahol az olvasó tömegek hiányoznak, illetve nem tették meg magyar kötelességüket. Éppen a fentebb megszólalt egyik legnagyobb magyar írónk, Wass Albert alapította vagy egy évtizede a *Danubian Press* nevű kiadóvállalatot, amely már egész sor kitűnő

angolnyelvű, magyar ügyet védő szakkönyvet jelentetett meg és helyezett el tudományos intézeteknél és könyvtárakban.

Közép-Európa kérdéseivel foglalkozik a Danubian Press kiadványai mögött álló felkészült magyar szakírók és tudósok csoportja, akiknek immár nyolcadik kötete fog megjelenni a közeljövőben *„Quest for a New Central Europe”* címen. A készülő kötet egyik fejezetét ismertettük f. év márciusi számunkban. Tizennégy fejezetből áll a mű, melyről itt csak annyit kívánunk most közölni, hogy egy bécsi könyvkiadó német nyelven jelenteti meg, és ha a magyar emigráció kellő érdeklődést mutat, egyidejűleg megjelenik angolul is. Megjelentetése végtelenül fontos és időszerű, mert — mint közismert — az Európai Biztonsági Értekezleten senki sem adott kifejezést a közép-európai népek valódi érdekeinek. A legfőbb ideje, hogy a Duna-táj kínosan elhallgatott problémáinak valódi megoldását célzó javaslatok napvilágot lássanak. Ezt tartalmazza a Quest for a New Central Europe a legmagasabb nívón és tárgyilagossággal. Megjelenése sürgős magyar és európai érdek.

A könyv szerkesztője *dr. Varsányi Gyula* Adelaideben élő honfitársunk, a nemzeti Magyarország volt diplomatája, jeles nemzetközi jogász, az *Ausztráliai Kárpát Szövetség* alapító főtitkára. A fejezetek írói közt a melbournei *dr. Gallus Sándor* antropológus-őstörténész és *dr. Földváry László* erdőmérnök, továbbá Sydneyből *Földváry Gábor* geológus szerepel — így Ausztrália elsőrendűen képviselve van ebben a jelentős magyar munkában.

Több egyesület kifejezte már támogató szándékát a könyvek terjesztése, előjegyzése terén — mint például a sydneyi *Magyar Nők Szövetsége* a Jubileumi Hajótalálkozó tiszta jövedelmét felajánlotta erre a célra. További felajánlásokat és érdeklődést bizonyára kész örömmel fogad a *Kárpát Szövetség* — amit a szerkesztőség szívesen közvetít. A könyv ma nemzetvédelem!

(Ausztráliai Magyarság, 1974 október)

Devictus vincit

Most, hogy itt járt közöttünk
már tudjuk, hogy győzött!

„A legsilányabb reverendámat öltöm fel és a legegyszerűbb püspöki gyűrűt és láncot viselem. Ha lefognak és rabolnak, úgy csupán ezektől fosszák meg az Egyházat. Magamhoz veszek egy töviskoronás Krisztus-képet is, amelyet még novemberben küldött egy ismeretlen hívem ezzel a felírással: Devictus vincit — Legyőzetve győz. A képet az Andrássy útra is magammal viszem. A börtönben is velem van. Hogyan maradt meg, — nem tudom. A tárgyalás napjaiban is ott van és titokban rá-ránézek. amikor a fegyházban misézni engedtek, ez az oltárképem. A háziőrizetben is ott áll az asztalon előttem. A szabadságharcosok jöttével is ezt veszem először magamhoz 1956-ban. Az amerikai követségen is ennek a „legyőzetve győző” Krisztusnak a képe előtt misézek. Oda is a ruhám alatt, a keblemen őrizve vittem magammal. Azóta is velem van. Állandóan magamnál hordom. A felirat fele, a legyőzetés, rajtam is és az én életemben is megtörtént. De az állítmány, a „vincit” — Isten kezében van!”

Most, hogy itt járt közöttünk, már tudjuk, hogy győzött. Üldözői mindent elkövettek ellene a testi teherbírás határáig, csak arra vigyáztak, hogy mártírként ne dicsőüljön. Akaraterejét, szellemi épségét, idegrendszerét akarták tönkretenni. És amikor azt hitték hogy az idő, a nyolcvan esztendő elvégezte mindazt, ami a fejlett kínzóeszközökkel nem sikerült, áttették a határon, hogy valami római aggok házában, vatikáni cinkos kollaboránsok őrizetében, engedelmes némaságban jelentéktelenné enyésződjék a hosszú élet végső szakasza — akkor jött az állítmány, a „vincit”, Isten kezéből. Róma pazar oszlopcsarnokainak kőszentjei nem egy fáradt, öreg papot láttak alázatosan becsoszogni, kinek szemeit szerényen lesüti a fény, nyelvét megbénítják a hízelgő pápai szavak és atyai símogatások. Nem a „legsilányabb reverendáját” öltötte fel Magyarország hercegprímása, hanem egy büszke ország ezeréves keresztény történeti öntudatának ornátusában a bécsi Pázmáneumot jelölte ki lakóhelyéül és hercegprímási székhelyéül és határozottan kijelentette, hogy az országot — fájó szívvel bár — parancsra otthagyta, de magyar népét cserben nem hagyja.

Azóta — immár negyedik éve — végzi azt, amire Istennek elkötelezte magát: helytáll hitéért — egyedül, ha kell — és járja a nagyvilágot, de csak ahol magyarok élnek, hogy felrázza őket — a legyőzött a legyőzötteket — hogy ne csüggedjenek, mert az igazság győzni fog.

Ami az ország vesztesége: az ő személyével a jelentős számú külföldi magyarság gyarapodott, vezetőt kapott. Üldöztetése harminc évvel ezelőtt kezdődött, három éve a száműzetés, egy éve a jogfosztás sújtotta, de nem esett kétségbe: az elhívatott embert nem alázzák meg a kisebb szerepek sem, különösen nem a vasmegyei magyart, de önként vállalta magára a külföldi magyarság legfőbb gondviselését. Száműzetésének első esztendeje tájékozódással, tervezgetéssel telt el. A nemzeti kisebbségeket az öt évvel ezelőtti vatikáni rendelkezés, a zsinat szellemében, mindenütt a helyi püspök joghatósága alá rendelte. A zsinat előtti időkben egyházi vezetőink sajátmaguk intézhették vallási és egyházi ügyeiket a római Congregatio Consistorialis felügyelete alatt. Ez a helyzet előnyösebb volt, ma már papjaink minden tekintetben a helyi ordináriustól függenek. Bár sok helyen (Sydneyben például) papjaink nem kívánnak élni az adott lehetőségekkel, akkor még intézményesen is mód volt rá, hogy önálló egyházközségek alakuljanak. A Szentszék egy korábbi intézkedésével megvonta a magyarországi püspöki kartól a jogot, hogy az idegenben élő magyar katolikusoknak lelkipásztorokat adhasson. (Ismerjük az itteni görögök szomorú esetét a nyakukra küldött békepapokkal.) Erre az intézkedésre hivatkozott Mindszenty József hercegprímás (akkor még intézményesen is mint a külföldi magyar katolikusság főpapja) és kérte a Szentszéktől, tegyék lehetővé egy olyan külföldi magyar egyházi szerv felállítását, amely elnöklete alatt átvenné a kikapcsolt magyar püspöki kar feladatkörét és mindenütt képviselné és ezáltal elő is mozdítaná a külföldi magyar katolikusok érdekeit. Egyidejűleg azt is kérte, hogy a másfél milliónyi magyar(!) lelkipásztorkodása induljon meg, melynek nagy hatása lett volna az egész emigráció társadalmi és kulturális életére. A magyar hercegprímás terveit a Vatikán keresztülhúzta: a fenti két kívánságot megtagadta és Mindszenty bíborost leváltotta prímási tisztségéről.

Ekkor született meg Mindszenty új terve: végigjárta a magyar szigeteket és személyes ráhatással figyelmeztet papot és hívőt egyaránt — „Azt kívánom, legyenek hűek a vallási alaphoz és hűek a magyarság ezeréves történelmi szerepéhez” (*Sajtófogadás, Sydney*). A „vallási alaphoz” tehát, amit nem befolyásolhatnak napi politikai szempontok, Casaroli-féle történelmi törpék. „A magyarság ezeréves történelmi szerepéhez”, mely elég tág keret ugyan, mégsem fér bele a nemzetközi bolsevizmusnak még álcázott változata sem.

Mindszenty világjárása teljes hatásában még nem mérhető fel, de az átalakulás csírái már élnek. Útjai — szerte a világban— diadalutak voltak. Így írják külföldi laptársaink, de ennek a diadalnak a másik fele rajtunk fog múlni. Mégsem mulaszthatunk el itt egy idézetet a californiai magyar újságból:

„Fény kíséri útján ... Népét, magyarjait keresi, mint korunk Julián barátja. Törékeny testében, mint különleges isteni adomány, erő, tiszta szent energia lakozik, melyet átsimogat, átajándékoz áldást kérő magyarjai fejére. Rég felejtett áhitat önti el a lelkeket, rég felejtett magyar érzések kapnak új erőre. Elkóborolt lelkek térnek vissza a magyar nyájba, ím eljött közéjük a PÉLDA.

És ő a nyájat keresi, amely akkor, a mennydörgések idején összebújva várta a viharmúlást a magyar pusztán, s amelybe villám sújtott és szétszórta őket a nagyvilágba. Ezt a nyájat keresi, melynek sírig tartó hűséget fogadott, s most ezt a hűséget kéri számon tőlünk.

Szeretetet sugároz és legszívesebben minden magyarját felkeresné, hogy mindegyiknek, külön-külön lelkére kösse: »Szeressétek egymást kedves gyermekeim! Hát ki szeressen bennünket, ha már köztünk is megszűnik a testvéri kapcsolat?«

Fény kíséri útján! A világ figyelme, talán úgy is mondhatnánk, hogy a világ hitének elszánt védelmében ennyire magára maradt. Szép lenne, ha az emigráció megüzenhetné a fogoly hercegprímásnak, hogy lélekben együttérez vele magárahagyatottságában, és ha ugyanakkor Róma felé is kifejezhetné azon véleményét, hogy az alku minimálisan csak az lehet, hogy Mindszenty József perét megsemmisítsék, tőle bocsánatot kérjenek és főpapi működésében többé ne akadályozzák."

És Magyarország hercegprímása most szemébe néz a nyugati világnak, amely megváltozott, míg ő egy rab ország amerikai őrizetében várta az ország szabadabb napjait.

De szemébe néz magyarjainak is, és ez a szúrós, lélekbelátó szempár mindent meglát és számonkér minden mulasztást. „Csak" két dolgot kér számon: hitünket és magyarságunkat. E kettő nála egy fogalom, egy aranypénz két oldala. Minden prédikációjában a magyar történelemből vett példa a tárgy és a hazához való istenes hűség a lélek.

Sydney gyönyörű fekvése, világszép partvidéke, az operaház építészeti artistamutatványa csak egy pillanatra köti le a figyelmét, ha van mellette egy magyar, aki az ő szavait várja. És a kérdés nem olyan, mint „hogy megy a soruk?" — hanem „Hány gyerek van?" „Tudnak-e magyarul?" Mert ezen múlik a jövő!

(Ausztráliai Magyarság, 1974 december)

Márciusi számadás

Új világrendet hirdetnek kevély nagykapitalisták hazug teoretikusai ...

Minden évben, március közepén, megünnepeljük világszerte a Magyar Szabadság ünnepét. Az ország jelenlegi orosz megszállásának a ténye nem engedi elfeledni a nemzeti szabadság szent napjává avatott március 15-ét.

Ugyanakkor Magyarországon mindent elkövetnek, hogy ez a nap kihulljon az emlékezetből, mint a nemzeti szabadság emléknapja, bár a március 15-éhez fűződő neveket, Petőfi, Kossuth, s a többiek nevét politikai előfutáraikként hirdetik a kommunisták. Törekvéseiknek e téren aligha lesz valaha is eredménye, hiszen a nemzet élő párhuzamot lát az akkori és a mostani elnyomás között, mint ahogy azt 1956 megmutatta, és még azóta is számos spontán rendezett március 15-i megemlékezés vagy tüntetés jelzi, melyeknek csak rendőri jelentései jutnak el hozzánk.

Ugyanakkor az emigráció egységesen és világszerte *általános szabadság-ünneppé* tette március 15-ét **„Magyar Szabadság Ünnepe"** elnevezéssel és megtöltötte időszerű törekvéssel és eszmei tartalommal. Számtalan újságcikkben, tanulmányban méltattuk 1848 március 15-e jelentőségét. Idei megemlékezésünk szándéka bemutatni ezt a napot egy olyan történelmi folyamatban, melynek nagy hatása volt a 127 évvel ezelőtti eseményekre, és nagy mértékben kialakítója volt a világ jelenlegi állapotának.

Jelenkori történelmünk eseményei egy természetes eseményláncolat soron következő részét képezik, mely az ún. ipari forradalommal indult el. Az ipar gépesítését megelőző korszak gazdasági alapja a földbirtok volt: a gazdagodás útja a földbirtokok megszerzése. A gazdagság mértékét a föld természetes értéke és a rajta lévő munkáskéz száma és minősége biztosította. A politikai hatalom mindig és mindenütt a gazdagok kezében van. Az ipari forradalmat megelőző társadalom uralkodó osztálya a gazdag földbirtokosok társasága volt.

A tengeri hajózás fejlődése, a gyarmati termékek kereskedelme, a gőzgép alkalmazása, a gyárak megjelenése merőben új gazdálkodási jelenséget hozott létre, azt hogy ezek alkalmazásával veszélybe került a földbirtok monopol helyzete. Mi több, az iparos és kereskedő nemcsak évenként egyszer „aratott", hanem ahányszor csak a tőkéjét megforgatta: más szóval, a vállalkozásba fektetett vagyonát készítményei eladása után ismét nyersanyag vásárlására tudta felhasználni. A pénz ezáltal új alapot, új szerepet és megnövekedett jelentőséget kapott, véglegeset és visszavonhatatlant. Megjelent a világ színpadán a kapitalizmus és átalakította az emberi társadalom gazdálkodási rendjét.

A korai kapitalizmus hamarosan szemben találta magát az évszázadok alatt kialakult európai politikai renddel. A politikai rendnek nem csupán gazdálkodási alapjai vannak. Államkormányzat, törvénytár, jogrendszer, mind függvénye az évszázados fejlődésnek, mely Európában mint keresztény filozófia került tudományos kifejezésre. Változó időkben a megrögzött életfelfogás akadályt jelent, így ütközött minden felületen akadályba a korai kapitalizmus egy olyan világban, melynek törvényeit a korábbi gazdálkodás korszaka alakította ki. Könnyen és gyorsan szerzett gazdasági eredményei birtokában az újgazdag kapitalista réteg türelmetlenné vált a fennálló rendszerek iránt és elhatározta, hogy a politikai vezetést is kezébe veszi. A támadás két oldalról indult meg: felülről, új filozófia megfogalmazásával és terjesztésével, és alulról, a társadalom nincstelenjeinek a fellázításával. Az első nyílt hatalomátvételi törekvés a francia forradalom volt, a 18. század végén. A kísérlet véres őrületbe fulladt.

Fél évszázad múlva ismét forradalmak rázták meg Európa csendjét. Ezeknek a forradalmaknak most más hősei, más szándékai voltak. Reformokat akartak és nemzeti önállóságot.

Különösen Magyarország válaszolt a kor szellemének hívására nyílt, tiszta szándékkal: lemondott a nemesi előjogokról, hogy a polgárosodás folyamata által erőt kapjon a nemzet, s országának függetlenségét biztosíthassa. A liberális eszmékből csak annyi érdekelte a jó arányérzékű magyar reform-nemzedéket, amennyit az ország belső állapota feljavítására szükségesnek látott. Sokan úgy látják, hogy a 48-as forradalmak az 1789-es francia

forradalom megismétlődései. Ez teljesen téves és félrevezető, a reformokra égetően szükség volt, és például Magyarországon — 86 évvel a francia forradalom előtt — már kibontotta Rákóczi Ferenc a *nemzeti felkelés* zászlóit. A francia forradalmat már Franciaországban is megelőzték a reform-mozgalmak törekvései és már a forradalom előtt is szép eredményeket értek el. A francia forradalom sorsát éppen az pecsételte meg és tette tönkre vívmányait, hogy egy világuralmi ábrándoktól megszállott, minden fennálló intézményt gyűlölő, mindent felforgatni kész vérszomjas banda ragadta kezébe az eseményeket és igyekezett létrehozni az első bolsevista rémuralmat — ha nem is nevezték még akkor így magukat a társadalom ilyenfajta ellenségei.

A 48-as magyar forradalomból az ilyen elem teljesen hiányzott. A társadalmi berendezés korszerűsítésének őszinte vágya egybehangoltan fonódott össze az évszázados függetlenségi törekvésekkel és oldódott fel egy olyan nemesveretű *hazafiságban*, mely négy emberöltő utódait is hevíti. Még a kortárs francia lapnak is feltűnik a magyar forradalom józan mérséklete: a *„Journal des Débats"* április 6-i vezércikkében így ír: *„Magyarországnak jutott a feladat, hogy Ausztriát helyes belátásra térítette, siettette Olaszország nemzeti szabadságát és előkészítette Lengyelország újjászületését. Amióta Magyarország újra szerepet visz a világpolitikában máris bebizonyította, hogy lépést tart a korral, s amellett határozottan magyar marad hazaszeretetében, nagylelkűségében és az elnyomás minden megnyilatkozásának visszautasításában. Nézzük meg közelebbről, hogyan alakul ki az új Magyarország demokratikus arcéle? Az elöregedett feudális alkotmányt a forradalom áramlata pillanatok alatt elsöpörte. Az avult törvényeket, amelyek a jobbágyságot visszatartották, eltörölte. Megszüntette a kasztrendszert és kihirdette a törvény előtti jogegyenlőséget."*

Egy másik korabeli lap a *„Le Pays"* helyesen mutat rá, hogy *„a 48-as magyar forradalom nem a történelem véletlenje, hanem évszázados társadalmi és politikai harcok következménye és eredménye".* A márciusi forradalom — ha már így nevezték — teljesen magyar tartalmú, nemzeti szándékú megmozdulás volt, nem tartott semmi kapcsolatot a párizsi 48-as véres júniusi lázongások gyilkosaival, a londoni chartistákkal, vagy az akkor fellépő Marxszal és Engelsszel. A proletárdiktatúrák apostolai már akkor is csak élősködői, szélhámosai voltak a társadalmi haladásnak és azóta is csak háborúk, gazdasági válságok idején, vagy jól pénzelt forradalmi csoportok akciói nyomán tudnak hatalomhoz jutni.

1848 márciusának társadalmi és nemzeti vívmányait eltaposta a császári és cári reakció. „Magyarország Felséged lábai előtt hever", — jelentette Bécsbe a császári generális. Tűrt és várt a nemzet, mert tudta, hogy az idő mellette dolgozik, a társadalmi haladásnak, gazdasági és nemzeti kifejlődésnek nem lehet sokáig ellenállni.

Ezt a lassú, de biztos fejlődést zavarta meg az első világháború, amely Magyarországnak Trianont, a világnak bolsevista Oroszországot adott. Még mielőtt a polgári rend teljesen kifejlődhetett volna, egy mindennél veszélyesebb, világméretű szolgaság fenyegeti az emberiséget. **Új világrendet** hirdetnek kevély nagykapitalisták hazug teoretikusai, miközben felfegyverzik az ipari forradalmon szerzett milliárdjaikkal Ázsia tömegeit, hogy velük őriztessék azokat a népeket, amelyek egyszer már a haladás útjára léptek.

Ezért kell ma elfeledtetni 1848 március 15-ét a magyar néppel is. Új, hatalomféhes reakció vezényel új Paskievics hadosztályokat, hogy mindenütt letörjék az emberi szabadság és a nemzeti függetlenség zsenge virágait.

(Ausztráliai Magyarság, 1975 március)

Harmincéves hazugság

Ezt a szót, hogy „felszabadítás", magával viszi az utolsó orosz katona, amikor kivonul az országból, akkor is, ha csak unokáink érik meg a napot.

Április 4-én lőtték le — harminc évvel ezelőtt — az utolsó harcoló magyar honvédet, aki az utolsó négyzetméterre zsugorodott Magyarországot védte valahol a Dunántúl nyugati szögletében. 1241, 1526, 1711, 1849, 1919 mellé új évszámot sorolunk: 1945. A tatár, a török, kétszer az osztrák és Trianon után elérkezett magyar földre — az orosz hódoltság.

Az új keleti veszedelem nem érte váratlanul a magyar népet. Ahogy nőtt, hódított az orosz hatalom az utóbbi évszázadokban, úgy nőtt az aggodalom a felelősséget érző magyar vezetőkben. *Wesselényi Miklós* már 1831-ben figyelmeztet az orosz veszélyre a nevezetes lengyel kérdéssel kapcsolatban: „ ... az Éjszak durva szörnyetege éles fogakkal marcangolja hős tagjait" — s a világ „gyáván vagy hidegen" nézte mindezt. „Haldokló hörgése" (a lengyel szabadságharc elbukásáról van szó) a vért áruló Nemzetekre átkot, s egész Európának gyászos jövendőt mondott." Már akkor felhívta a figyelmet, hogy a szláv mozgalmaknak két bázisa van: Oroszország és a baloldali forradalmárok szláv propagandája, mely hol a nemzeti eszmékkel, hol a liberális, republikánus érvekkel kapcsolja magához a legkülönbözőbb társadalmi osztályokat, rétegeket. Ő látta meg, hogy a monarchiák „ Szent Szövetségét" Oroszország teremtette meg és az csak orosz érdekeket véd. Ezért volt oly fájdalmas a magyaroknak, hogy 1849-ben „Éjszak szörnyével" tapostatták el a magyar szabadságot a Habsburgok. Az orosz veszély tudata működött közre abban is, hogy a bécsieknél történelmi felelősségben messzebb tekintő magyar politikusok inkább vállalták a kiegyezést, a korlátozott szuverenitást, mint az osztrák és magyar megosztottságon egyre jobban erődöső pánszláv mozgalmak mögött európai hegemóniára törő Oroszország halálos veszedelmét.

Már akkor is a *„felszabadítás"* volt a jelszó: a szláv testvérek felszabadítása. A hódító Oroszország a kommunizmussal még hatásosabb, még veszedelmesebb lett. A kommunizmus Európában eredetileg két lóra tett: egy időben úgy nézett ki a dolog, hogy a német Pegazuson fut be, végülis a szláv nyeregben ült meg. A kommunizmus a spirituális hatalmához a szláv összerőt használta Európa térdrekényszerítéséhez. Az érdekek kedvezően találkoztak, a szlávok beteges hódítási vágyainak jól jött a bolsevizmus, főleg annak kézrejátszó nyugati világhálózata. A „felszabadítás" a bolsevisták jelszava is, gyökerei lenyúlnak a nyugati kommunistákon, szocialistákon, enciklopédistákon keresztül a francia forradalom idejébe. Attól az időtől kezdve „szabadítanak" fel jobbágyot, rabszolgát, négert, arabot, szlávot, nőt, munkást, proletárt, színes népeket, gyarmatokat és mindenkit, akinek panasza van, miközben új szolgaság terül a világra, amiben nincs helye panasznak és elégedetlenségnek. Nem nehéz észrevenni, hogy minden felpiszkált panasz új talajt adott az emberiség fogadatlan megvál-

tóinak, akik következetesen úgy kívánnak segíteni a bajokon, hogy minden elnyomás bűnében talált rendszert, vagy társadalmi osztályt, pusztulásra ítélnek.

Otthon, 1945-ben, még kissé humorosnak is éreztük a szót „felszabadulás" — mondván, hogy jó jó, de talán csak nem gondolják ők is komolyan — hiszen a napi élet minden ténye emlékeztetett a megszállókra.

A hazugságnak az a természete, hogy nem vegyül az igazsággal. Mint a számok világában a plusz—minusz, vagy az elektromosság pozitív—negatív töltése, úgy az igazság—hazugság is a vonzás és taszítás törvénye alapján különül el. Emiatt van, hogy ha valamely szó gyakorlati használatában annak negatív értelmezését erőltetik, hogy az fennaradhasson, ahhoz egy sor más fogalmat is új előjellel kell ellátni. Így például: aki az oroszok ellen harcolt, az hazaáruló, az oroszok a magyar nép nagy barátai, a régi vezetők mind népnyúzók voltak, az elszakított területekről beszélni imperializmus, a magyar múltról emlékezni sovinizmus, a rendszer hibáit meglátni fasizmus, stb.

Mindaddig amíg a magyar nép reménykedett a győztes hatalmak kijelentéseinek igazában, hogy a békeszerződés után az oroszok elhagyják az országot, ez a negatív—pozitív játék a szavakkal, a megszállók önáltató huncutságának tűnt csupán. Kimondtuk a „felszabadulás" szót, de össze is kacsintottunk, vagy ráduplázunk a u-betüre, ahogy a tatárdúlást hangsúlyoztuk, de amikor már az oroszok kivonulásáról beszélni sem volt szabad, ez az egész pozitív—negatív játék kezdett teljes veszélyes mivoltában megmutatkozni. A „szabad" ország vasfüggöny mögé zárt „szabad népe" nemcsak a hadifoglyokat és a „kis munkára" kivezényelt foglyokat várta hiába haza, de egyre nőtt azoknak a családoknak a száma, amelyekből egy-két személy börtönben ült. Egymás mellett öt különböző hatóság gyakorolt letartóztatást és akasztott ártatlan embereket a nép nevében. Minderre a hatalom szédültjeinek azért volt szüksége, mert bár az új szótárt megtanulta a magyar nép, de hinni sohasem hitte. 1956-ban így vallott az egyik budapesti rádióállomás: „hazudtunk minden hullámhosszon".

Néhány évvel ezelőtt láthattuk Fűry Lajos magyar történelmi filmhíradóját, egyik jelenetében a Felvidékre bevonuló magyar katonákat. Vállon volt a fegyverük, nem volt arra semmi szükség. Virágszőnyeget szórtak eléjük, a városok és falvak apraja-nagyja az utcán volt és nehéz volt könny nélkül nézni a valódi felszabadulás kollektív megnyilvánulását.

Az orosz hadsereg közeledtét ágyúdörgés jelezte, morajlott ég és föld napokig, majd füst és torkolattüzek felhőjéből bontakozott elő az ellenállás után is lövöldözve bevonuló „felszabadító" alakja, akinek minden ideológiája a zsákmány volt. Az egész ország így látta, és a pusztítás képe, a riadalom mérete, az áldozatok merev, utolsó tekintete soha nem feledhető kép a nemzet emlékezetében. Az osztrák császárnak még koronás magyar király korában sem feledte el a nemzet, hogy idegen martalócokat küldött ellene 1849-ben. A vörös cároknak és a vörös Bach-huszároknak sincsen vasa kiparancsolni a kollektív emlékezetből az oroszok bevonulását. Ezt a szót, hogy „felszabadítás", magával viszi az utolsó orosz katona, amikor kivonul az országból, akkor is, ha csak unokáink érik meg a napot.

Tanúja voltam a háborút követő néhány év magyar törekvéseinek. A magyar nép még az oroszok magatartásával szemben is elnéző volt. Tiszteletreméltó igyekezettel fogott hozzá az orosz katona megszelídítéséhez, embertársát nézte benne, aki humánus fejlődésben elmaradt, és különbséget tett ember és rendszer között. Nyílt lelkét tárta ki a demokrácia eszméje iránt is, érdekelte a parlamenti demokrácia gyakorlata éppúgy, mint a községi önkormányzat, a szövetkezeti eszme és a társadalmi osztályok közeledése. Hazamehettek volna az oroszok nyugodtan, nem lett volna reakciós „urak Magyarországa", vagy valamiféle „fasizmus". Közakarat volt már a földreform is, és az sem zavart volna senkit, ha a kivonuló oroszokban a földhöz jutott réteg felszabadítóját tisztelte volna. A köztársasági államforma felé is reményteljes érdeklődéssel nézett az ország, mint biztosítékát annak, hogy nem leszünk a Szovjetunió tagállama. Erdélyi magyar városok visszatéréséről is jöttek reményt keltő hírek Moszkvából, abban az időben, amikor az oláhok vérengzését megakadályozandó orosz katonai kormányzatot létesítettek Észak-Erdélyben.

Mindent, de mindent az az erőszakos, hatalomféhes vulgárbolsevista banda rontott el, mely 1919 óta csak bosszúért hevült. Ehhez a szadista őrülethez kellett az oroszok jelenléte. Mindig érthetetlen lesz a magyarok előtt, hogy a szégyenteljes garnitúra milyen cél érdekében felelt meg az oroszoknak is és a nyugatiaknak is. Szükségszerűen vezetett ez az állapot dikatúrába és vazallus-állapotba. Nem tudom, kinek ártott volna nyugaton, vagy keleten, ha megengedték volna Magyarországnak, hogy kiépítse a maga demokratikus rendjét.

A legkönnyebb kormányzási forma a diktatúra, mert még csak tisztesség sem kell hozzá. Parancsolni az is tud, aki ostobaságot követel. Még óvatosság sem kell hozzá — diktatúrában a felelősség is egyirányú. Csak egy dologra van szüksége a despota kormányzatnak — és az most a magyar térségben megvan — olyan közállapot, melyben az ország jobbnak látja engedelmeskedni az államhatalomnak.

A mai magyarországi kormányzat vazallus jellegét a kezdő évek határozták meg. Nem lehet rajta változtatni, mert tartóoszlopa az orosz hadsereg, szerkezeti váza a Párt, kormányzási módszere a diktatúra.

A mai magyarországi kormányzat csökönyösen ragaszkodik az egypárt-rendszerhez, olyan párthoz van kötve, amely egyszerűen nem engedheti meg magának azt, hogy akár csak még egyetlen másik párt is felüsse fejét, mert tudja, hogy az ország ilyen esetben szavazatának 90 százalékát dobná előlegül a másik serpenyőbe. A mai kormányzat egypárt-rendszerű jellege teszi parancsolóvá és alapfeltétellé az orosz csapatok állandó és érezhető fizikai jelenlétét. Ennek a biztonságában kényelmeskedik az orosz kormányzat, mert ezért a szolgálatért kap vazallusi hűsé-get a magyar kormányzattól, mely nem engedheti meg magának a luxust, hogy ellentmondjon. Ezért kénytelen a kormányzat központosítani és felülről vezérelni minden közigazgatási szervet, és többet költeni ellenőrzésre, mint termelésre.

Érdekes megfigyelni a kelet-európai „szocialista" államokat abból a szempontból, hogy milyen mértékben volt szükség a rendszer fenntartásához megszálló katonai erőkre. A skála az önálló diktatúrától teljes vazallus kormányzatig nyúlik ki, de a kisebb különbségektől eltekintve két fő csoport választható el: szabadonfutó diktatúrák (Jugoszlávia, Csehszlovákia, Románia), és gyámdiktatúrák (Lengyelország, Kelet-Németország, Magyarország).

Hogy az országban alapjában véve rend van, nem a rendszerben való megnyugvás gyümölcse, hanem a jelenleg megváltoztathatatlan helyzet tudomásulvétele. „Ez van" — mondják Pesten — és ez nem első próbatétele történelmünknek. A helyze-

tet a Kádár-kormányzat ügyesen használja ki, — úgy viselkedik, mintha a nép bizalmából lenne ura a helyzetnek.

A megmerevedett állapot nem csupán a szovjet jelenlét eredménye: kedvező számára a világpolitikai helyzet is. A kézfogó újság (Magyar Hírek) állandóan henceg a magyarországi kormány külpolitikai sikereivel: egymásnak adják a kilincset, illetve Losonci markát a külföldi államférfiak. Jó ezt úgy érezni, hogy mászunk ki az elszigeteltségből, de illúziónkat zavarja, hogy mindez függvénye csupán a jelenlegi detente-politikának. Magyarországnak az elmúlt 35 év folyamán csupán egyszer volt alkalma a külpolitika önálló útjára lépni: 1956 októberében. Ez is csak kísérlet maradt, csak látszat-alkalom volt. A „Nyugat" felé kinyújtott kézre rácsapták az ajtót. Nagy Imrének — akit még csak antibolsevizmussal sem lehetett vádolni — még annyi sem jutott, hogy a Szabad Világ a többi menekült miniszterelnök közé lökte volna illúziójának jutalmául. Tito — a nyugati bolsevista — az 56-ba torkolló nemzeti kommunista irányzat példaképe, az oroszoktól való elkülönülés nyugatról támogatott politikájának kelet-európai közvetítője kiszolgáltatta Nagy Imrét a Szovjetuniónak. Nagy Imre olyan bűnt követett el, amire nyugaton nincsen bocsánat: azt hitte, eljött az ideje, hogy a jaltai szerződés kalodáján lazítani lehet. Keserűen ír erről az időnek másik jóhiszemű tanúja, Bibó István, az 56 októberi Nagy Imre-kormány államminisztere:

„Kitörhet még Kelet-Európában ennél nagyobb felkelés, több fegyverrel, harcossal és áldozattal, de aligha van annak valószínűsége, hogy a világpolitika napirendjére való tűzésnek ilyen hibátlan jogi, politikai és erkölcsi jogcímeit produkálja mégegyszer egy ország: hogy elsöpri a gyűlölt, elnyomó és bürokratikus diktatúrát, törvényesen uralomra juttat egy meggyőződéses kommunistát, aki számotvetve a kommunista párt magyarországi erkölcsi és politikai hitelvesztésével, elfogadja a többpártrendszeren alapuló parlamentáris demokráciát s bejelenti, hogy országa a katonai tömbökön kívül akar helyezkedni. Mi kell, ha ez nem volt elég, hogy összekényszerítsen egy olyan világhatalmi konferenciát, mely a Szovjetuniónak nyújtott kielégítő garanciák mellett kialkudja Magyarország függetlenségét és szabadságát? "

Hol vagyunk már az antibolsevista Nyugat illúziójától? És ahogy az egész kérdést elkenték az Egyesült Nemzetek Szövetségében, és ahogy később ez a szervezet és Nyugat összes kormányai megnyugodtak a magyarországi konszolidáció olyan formájában, hogy ismét egy népszerűtlen párt diktatúrája kormányoz az orosz csapatok jelenlétében — meggyőzően mutatja mindenki számára, hogy Magyarország katonai megszállása és bolsevizálása a nyugati gyakorlati politikának épp olyan szándéka, mint az oroszoknak.

Ahogy a második világháború európai frontján teljes orosz—amerikai egyetértésben folytak le a hadműveletek, ugyanilyen egyetértésben határozták el, és tartották kölcsönös tiszteletben, a megszállási vonalat. Idők folyamán a „felszabadító" hatalmak katonai szövetségre léptek a „felszabadított" országok kormányaival a választóvonaltól nyugatra is és keletre is, egymás „imperialista" szándékai ellen. „A Nyugat felébredt" — hitte a világ, és ágyába tért nyugodni. Csak a politikusok csaptak nagy zajt, hogy „jön a leszámolás" — de a megszállási övezet határvonalán a legkisebb változás sem történt. Orosz és amerikai csak szavakkal háborúzott; fegyvert — csak saját „szövetségeseikre" fogtak. A hidegháborús színjátékot az 56-os magyar szabadságharc fejezte be: az egyetértés amerikaiak és oroszok között azonnal helyreállt, mert a magyar szabadságharc katonai és erkölcsi sikerei a láncreakció rémével fenyegették a *Szisztémát.* Szerencsére a kétfrontos háborút elkerültük, amerikai segítségre ezúttal nem volt szükségük az oroszoknak — Eisenhower beleegyező távirati üzenete idejében megérkezett Moszkvába. Ennek megfelelően az orosz csapatok ismét elfoglalták az 1945-ben számukra kijelölt megszállási határvonalat.

Ötvenhat tapasztalata megmutatja, hogy Kelet és Nyugat között nincs mód függetlennek lenni. Nincs harmadik út: a világot *két* úton terelik — *egy* diktatúra felé. De bebizonyosodott az is, hogy keletről nem lehet átmenni nyugatra, egy „felszabadult" nép sem léphet át azok közé, amelyek még csak ezután lesznek „felszabadítva". (A másik irányba annál inkább lehet. Példa rá Kuba, Chile, Algéria, Ciprus, Portugália, Etiópia, Jamaika, Afganisztán, Rodézia, stb.).

Soha nem keltettünk hiú ábrándokat ennek az újságnak a hasábjain; ellenkezőleg, a sötéten-látás vádja ért, amikor egyes biztató jelenségeket gyanakodva mérlegeltünk. Sajnos az események(!) sok esetben túlhaladtak a mi értékelésünkön is. „Eseményeket" írtam, mert csak azokban láthatjuk meg a valóságos politikai szándékokat. Soha politikusok szavának, ígéreteinek nem voltunk ismétlői, még akkor sem, ha reggeltől estig hadonásztak antibolsevista jelszavakkal.

Hogy mikor szűnik meg az orosz megszállás — nem tudhatjuk. De viszont mind tisztábban látható, hogy a megszállás több, mint orosz—magyar ügy; része egy világpolitikai folyamatnak, mely a nemzetek szabadsága ellen diktatórikus világhatalomra tör.

(Ausztráliai Magyarság, 1975 április)

Ha az volt a szándék...

... hogy megöljenek 55 ezer amerikait, 200 ezer dél-vietnamit, 910 ezer észak-vietnamit ...

... hogy a háború 150 000 millió dolláros költségei felemésszék az ország tartalékait és inflációba űzzék az amerikai dollárt ...

... hogy növeljék a kommunista kormányok önbizalmát ...

... hogy népszerűtlenné és értelmetlenné tegyék a bolsevizmussal szembeni ellenállást ...

... hogy újabb területeket adjanak át a diktatorikus kormányzat hatalma alá ... :

akkor ennek a háborúnak meg volt a teljes eredménye.

General Thomas A. Lane (USA), **The War for Vietnam** című könyvében megállapítja, hogy *„ a koreai háború (amely ugyancsak 54 000 amerikai katona életébe került) tette vörös Kínát nagyhatalommá. A vietnami háború megrendítette Amerika világhatalmi helyzetét. Láthatóan a vietnami háború célja az volt, hogy elveszítsék. Az a folyamat ami elkezdődött 1933-ban (a Szovjetunió elismertetése Roosevelt által), most érlelte meg gyümölcseit. Nem lesznek többé MacArthur-ok, Patton-ok, Wedemeyerek".*

A fent említett koreai háború esetében még az volt a megoldás Amerika részéről, hogy még mielőtt győzelmesen befejezte volna, hirtelen megyegyezett az ellenséggel azon a határvonalon, ahol elkezdődött a háború. Vietnamban is történt ilyenféle kísérlet — de csak látszólag. Itt már a befejezés a kommunizmus győzelmét hirdeti.

Nincs két éve, hogy Nixon kijelentette: „Az Egyesült Államoknak nincs szándékában bombázni az észak-vietnami gátrendszert, mert el akarjuk kerülni, hogy a polgári lakosságnak kárt okozzunk". Egyébként kijelentette azt is, hogy az Egyesült Államoknak van annyi ereje, hogy „megszüntesse North Vietnamot egy délután alatt".

Az erőviszonyok ilyen arányában nincs is okunk kételkedni, de amint Koreában sem volt szabad győzni, az ilyen megoldásnak itt sem volt helye. A terv ennek éppen ellenkezője volt: látványos lerohanás Hanoi részéről. A terveket a szovjet helyettes hadügyminiszter Marshal Pavel Batitski készítette elő, egy meglepetésszerű, mindent elsöprő támadásra, amely megsemmisítette volna az amerikai haderőt Dél-Vietnamban, még a novemberi választások előtt (1972). Később a támadás időpontját Nixon moszkvai látogatása idejére tették át, 1972 májusára, tehát korábbi időpontra. Ezt a látványos világszenzációt az amerikai légierők generálisa John D. Lavelle akadályozta meg azokkal a bombatámadásokkal, melyeket 1971 november 8. és 72 március 8. között végeztetett. Gyakorlatilag elpusztította az orosz hadianyagot, amely a támadásokhoz szükséges volt. Ezek voltak azok a nevezetes bombatámadások, amelyek oly nagy port vertek fel akkor az amerikai sajtóban, és amelyekért Lavelle generálist hazarendelték és eljárás alá vonták. Beigazolódott ismét — mint MacArthur esetében — hogy Amerika háborúit a politikusok döntik el, nem a tábornokok.

Még mielőtt egy logikus katonai lépés történhetett volna a délvietnami hadviselők részéről, dr. Kissinger megkötötte a párizsi békét és az amerikai szenátus kényszerítette az elnököt a csapatok visszahozatalára. Kissinger ezért Nobel Béke-díjat kapott és máris Hanoiba repült megtárgyalni a North Vietnam részére folyósítandó összegeket az „újjáépítés" finanszírozására.

William J. Porter, amerikai követ már így nyilatkozik: *„We envisage a new and mutually beneficial relationship with all of you. We Americans have no permanent enemies. We take pride in the fact that many of those with whom we have had difficulties in the past are now our friends".* Tegyük hozzá: feltéve ha az illető vörös.

Ami ezek után történt Vietnamban az a háború folytatását jelentő állandó vörös támadás, és az ezen többé fel nem háborodó amerikaiak teljes és dicstelen kivonulása.

A felgyűlemlett amerikai hadianyag még alkalmat adott az elmúlt három évben az ellenállásra, de a katonailag mindinkább felerősített északiak a lelkiekben is gyengülő déliekkel szemben mindinkább fölénybe kerültek, ami a jelen hetekben érte el a katonai összeomlás állapotát: a feltétel nélküli fegyverletételt.

Émelyítő látni a hipokrita-humanizmust a dél-vietnami hadiárvák körül. Divat lett újra, hogy államfők, politikusok, menekült gyerekekkel fényképeztetik magukat, mintha avval jóvátennék azt, amit előidéztek. Mint Nixon alelnök annak idején 1956 novemberében a magyar—osztrák határon. A nagymosolyú államférfiúi szeretet sok mindent kell hogy eltakarjon. Elsősorban azt, hogy ismét átjátszottak egy országot a bolsevista táborba.

A húsz éve tartó háború befejeződött. A háború méreteiről elég adatot olvashattunk a napilapokban. A vietnami nép szenvedése felmérhetetlen és megpróbáltatásainak még nincsen vége. Áldozatává váltak a politikának, amely a világot akarja megváltoztatni. Nem az első és nem az utolsó áldozatai. Amíg harcoltak, megváltozott körülöttük a világ. Az amerikaiak repülőgépeiken odébb álltak — nekik maradni kell az ősi földön rabszolgának, trágyának. Meg kell tanulniuk az újfajta békét, az újfajta szabadságot, ahogy sok más nép már gyakorolja a népek új táborában. Csak a fegyvergyárak nem állnak le. A háború közben tovább megy, hogy új világot gyilkoljon a régi helyébe. A háborúk méretei talán kisebbednek a jövőben — ahogy a nagyhatalmak egy táborba kerülnek. A sor végén az egyén áll, ha esetleg más véleményt nyilvánítana.

(Ausztráliai Magyarság, 1975 május)

Állva, küzdőként halt meg...

Csak a gyengék látják úgy, hogy itt már minden ellenállás reménytelen.

Végigfutott a hír május 7-én a világ hírközlő hálózatán, hogy Mindszenty József bíboros 83 éves korában, Bécsben elhunyt.

Néhány napra rá megérkezett Mons. Mészáros Tibortól a nyomtatott gyászjelentés is, amit Bécs bíboros érseke bocsátott ki. A nyomtatvány közli, hogy *„a magyar prímást Krisztus, az örök főpap, 1975 május 6-án kedden d. u. 2.15-kor (sydneyi időszámítás szerint esti 11.15-kor) a szentkenet szentségével megerősítve, magához vette".* Holttestét a bécsi Szent István Dómban ravatalozták fel május 9-én, majd május 15-én szállították át végső kívánsága szerint a máriazelli bazilikába. Itt helyezték „ideiglenes" nyugovóra ünnepélyes requiem után a bazilika Szent István kápolnájában.

A nyomtatvány alján kézírással az alábbi sorok állnak: *„Mindenkit köszöntök szeretettel Mészáros S. Tibor. Állva, küzdőként halt meg..."*

A hír mindannyiunkat megdöbbentett, bármennyire is alkalmazható Mikes Kelemen bejelentése rodostói levelében Rákóczi Ferenc haláláról: „Amitől tartottunk, abban már benne vagyunk. Az Isten árvaságra téve bennünket, és kivéve közülünk a mi édes urunkot és atyánkot..." — hiszen mategnap még itt járt közöttünk, csodáltuk szellemi-testi frissességét. Csak most érezzük, milyen hálásak lehetünk a sorsnak, hogy közénk még elhozta. Azóta, hogy itt járt, felkereste Dél-Afrika és Skandinávia magyarjait, és halála előtt néhány héttel (április 10—20) Venezuelában tartózkodott, onnét 21-én repült Bogotába (Kolumbia). Nyilvánvaló, hogy a két hónapra tervezett dél-amerikai utat félbeszakította a betegség. Franciaországi látogatásának is készen volt már az útiterve. Talán feléled a lelkiismeret most azokban az egyházi személyekben, akik megakadályozták a franciaországi látogatást egy évvel ezelőtt...

Mindszenty József, Magyarország hercegprímása, az igazság és a helytállás bajnoka volt. Helyes érzékkel látta meg benne, püspökké szentelése során 1944 április elején Serédi hercegprímás, amikor így szólt hozzá: „Az emberek között az egyenetlenségnek, nemzetek között a háborúnak alapja: az igazságtalanság. A társadalom és az emberiség békéjének alapja az igazság, az igazság alapja Isten. Tőled nem veszi el az igazságot senki sem, sem erőszakkal, sem dícsérettel. Te nem mondod soha a jót rossznak, a rosszat jónak, a fényt árnyéknak és az árnyékot fénynek".

Mindszenty méltó volt ezekre a szavakra, — nemcsak rövid püspöksége idején, hanem — prímási éveiben is. A magas ívben emelkedő pályafutás — az egyházi pályán oly ritka — kemény

férfiút kívánt az elkövetkező súlyos esztendőkre. Alig melegedett meg püspöki székében (amiből négy hónapot börtönben töltött) a gyorsváltású történelmi események folytán az ország legmagasabb egyházi-közjogi méltóságába kerül pontosan abban az időben, amikor ez a tisztség a hit és nemzetellenes megszálló hatalom gyűlöletének célpontjában áll. Mindszenty, a képzett történész, átlátja az ellenség szándékát. Prímási székfoglaló beszédében, 1945 október 7-én, ezt mondta: *„Közjogi örvényben élünk, a jogfolytonosságnak összes erős fonalai és finom erezetei látszólag elszakadtak. Hiányzik nem egy alkotmányos tényezőnk... Ma előttünk riadó vak mélység örvénylik fel... elszakadtak a partok".*

A nemzet tartó oszlopait féltette a magyar hercegprímás és életét annak szentelte — teljes sikerrel — hogy az ország önként semmit fel ne adjon.

És aki cinikusan felteszi a kérdést: mit ért el Mindszenty merev ellenállásával? — annak egy idézettel és egy megállapítással válaszolunk:

„Mert semmi vagy, ha nem vagy ellenállás.
Vigyázz, ne fújjon át rajtad a szél!...
Vesd meg lábad, az idő gonosz
S egy bal-léptedre les a vadon.
Ne táncolj minden ősz füttyére, mintha
Virág volnál a saját sírodon!"

(Babits Mihály)

Az a történelmi folyamat, amely Mindszentyt a feltételek nélküli helytállásba edzette, még nem ért véget. Az ő élete példa a továbbküzdőknek, akik megérik a nagy kísértés végső felvonását. Csak a gyengék látják úgy, hogy itt már minden ellenállás reménytelen. De őrajtuk majd átfúj a szél.

Mindszenty József hercegprímás, Esztergom 79-ik érseke, földi életének pályája beteljesedett. Életküzdelme is teljes volt, harcát győzelemmel vívta meg. Egyéniségének ereje magas közjogi méltóságának keretében erős kisugárzást gyakorolt az igazságot és támpontot szomjazó ország népére. Még a börtönből is.

Külföldi száműzetése — amit végsőkig igyekezett elhárítani magától — végülis két nagy feladat lehetőségét nyújtotta: megjelentette Emlékiratait és végiglátogatta a nagyvilágban szétszórt magyarjait.

Testének omló erejével többet már nem tehetett értünk: rajtunk immár az áldozat súlya.

(Ausztráliai Magyarság, 1975 június)

Európa vigyázz!

Minél nagyobb békét akar egy államrendszer, annál több fegyver kívántatik.

Ezt a címet egy sokat emlegetett írótól tulajdonítottam el. *Thomas Mann* riogatta vele az öreg földrészt — Amerikából. A nemzeti szocializmustól féltette s buzdította harcias humanizmusra eképpen: *„Ha az európai humanizmus képtelenné vált arra, hogy eszméit harcias formában újjászülje, ha nem képes többé arra, hogy lelkét bajvívó frissességre ébressze, el fog pusztulni, s egy olyan Európa lép nyomába, amely már csak történelmi hagyományként viseli nevét és amely elől jobb lenne a közömbös időnkívüliségbe rejtőzni."*

Még mielőtt szegény önmagát megvédeni képtelen Európát Amerika és Szovjet-Oroszország végleg fel nem szabadította, az **„Achtung, Europa!"** írója előadást tartott 1938 tavaszán a *„Demokrácia eljövendő győzelméről".* (Előadásainak célja Amerika háborúba indítása volt Németország ellen.) Idézünk néhány mondatot ebből, érdekes olvasmány közel negyven év távlatából:

„Nacionalizmus és szocializmus ellentétek. Pártprogramot csinálni a kettőből, szellemi visszaélés. A szocializmus merőben erkölcsi, azaz befelé irányuló törekvés, lelkiismereti törekvés. Bárhogy gondolkodjék róla a polgári individualista, el kell ismerni, hogy békés, pacifista, egész az önveszélyeztetésig."

„Oroszország? Lehetnek, akik ennek az országnak belpolitikai példáját rossznak találják és félelemmel gondolnak rá. De el kell ismerni, hogy minden igazi szocializmus erkölcsi természete Oroszország esetében is beigazolódik: el kell ismerni, hogy ***békehatalom*** *és meg kell állapítani, hogy mint ilyen, a demokrácia megerősödését jelenti. Nem véletlen és nem pusztán politikai, hanem egyszersmind erkölcsi jelenség, hogy Oroszország mint békehatalom a nagy és kis demokráciák: Anglia, Franciaország, Amerika, Csehszlovákia stb. oldalára áll. Amennyiben békéről van szó, a szocializmus és a polgári demokrácia összetartozik..."*

„ ... Oroszország ***egyáltalán nem*** *fenyegeti azt, ami mindennél fontosabb, t. i. a békét. Nem Oroszország az az állam, amely húsz évvel a világháború után Európát arra kényszeríti, hogy óriási pénzeket vonjon el a béke céljaitól és fordítsa fegyverkezésre; a fasizmus az és úgynevezett dinamikája. Hogy a világ nem tud megnyugodni és virulni, az ő műve, nem a szocializmusé."*

Mann, amikor ezeket a sorokat leírta, kilenc éve a Nobel-díj tulajdonosa volt, Európát ötödik éve nyomasztotta a „nemzetiszocialista barbárság". Rá egy évre kitört a második világháború. — *„Ezt a háborút az nyeri meg, amelyik brutálisabb"* — mondta egy magyar költő, *Szabó Lőrinc.* Azután, hat évre rá, kitört a nagybüdös béke is, — hogy most már tudjon a világ „megnyugodni és virulni".

Míg Európa közepén lezárult a vasfüggöny, Lengyelországot száz kilométerrel nyugatra tolták, Németországból kettőt csináltak — egyet a nyugati békeharcos, egyet a keleti békeharcos vigyázott — míg a két Németország közötti béke-különbséget tíz millió menekült érzékeltette, a szerencsésebb nyugati részen 1949-ben egy béke-agitátort ünnepeltek: átadták a Nobel-díjas Thomas Mann-nak a Goethe díjat. Hogy próféta volt-e, vagy beavatott, azt döntse el más, de mi, akik harminc évvel többet megéltünk az ő békéjéből, most visszaidézzük a következő két mondatát:

„Mindenkinek, aki nagy emberi szerencsétlenségnek érezné, hogy a világnézetek történelmi küzdelmében a demokrácia az alkalmazkodás hiányából csődöt mondana, úgy kell kívánnia, ahogy a szükségszerűt kívánjuk, hogy a demokrácia mind gazdasági, mind szellemi téren liberálisból ***szociális demokráciává*** *legyen." — „A demokráciában már eleven a közösség, amely* ***minden politika célja*** *s végül meg fog szüntetni minden politikát: a népek közössége."* (Gondolat Kiadó, 1957).

Ügyet sem vetettünk ilyen mondatokra három évtizeddel ezelőtt, csak most, amikor a nagy változások szele már arcunkba csap, vallatjuk ki könyvtárak hűs csöndjéből előbbi korok prófétáit, hogy lássuk, mivel is állunk szemben: valami hirtelen egyensúly-billenés, vagy jól kitervelt összeesküvés? Mert bizony úgy történt: liberálisból szociális demokráciává lettünk itt Ausztráliá-

ban is. Időben talán le is maradtunk kissé más nyugati országok mögött, de kormányunkban megvan az igyekezet minden késést behozni. Ennek a tünetei közé tartozik többek között az is, hogy első helyre kerültünk: elsőként ismertük el Észtország, Lettország és Litvánia megszüntetését és a Szovjetunióba való bekebelezését. UNO vegye fogyatékba! A két világháború közötti rövid állami létük nem ok arra — Whitlam miniszterelnök urunk szerint —, hogy önálló állami életet éljenek. Azt is megállapította, hogy már 1930-ban fasiszták voltak. Eddig azt hittük, hogy a fasiszták valamiféle politikai irányzat követői: úgy látszik, fasiszta népek is vannak — in statu nascendi. Különös dolog a teremtés világában, hogy Oroszország közvetlen szomszédai általában fasiszták és az ezek mögötti távolabbi népek viszont demokraták, akik tudják — amit Thomas Mann is megmagyarázott —, hogy Oroszország egyáltalán nem fenyegeti a békét.

Hogy mennyire a béke harcosa, azt megmutatta nekünk magyaroknak kétszer is. Egyszer, amikor az uraktól kellett megszabadulnunk, és egyszer, amikor a csepeli munkásoktól kellett megvédeni a népet. A háború után a magyar nép békétlen szellemének humánus meggyőzésére plakátok jelentek meg egy nagy vörös öklöl és közvetlen modorú felirattal: „Lesújt a demokrácia ökle!"

A békét természetesen fegyverrel kell őrizni: minél nagyobb békét akar egy államrendszer, annál több fegyver kívántatik. Kivételes szolgálatokért jutalom jár — Nobel-díj éppen, ha egy egész országot sikerült átügyeskedni a béketáborba, pápai békeszózatért akár egy bíborost is lehet kapni.

A béke alapja a biztonság. Európa békéjét az *Európai Biztonsági Konferencia* készíti elő. „A politika megszűnik" — ahogy Thomas Manntól tudjuk — nem lesz rá többé szükség: *„népek közössége"* lesz. Érdekes, hogy a két szónak most jött meg a jelentősége harminc év után. Nincs itt többé kelet—nyugati szócsata ilyen szólamokkal, hogy: „imperialista kapitalizmus" — „istentelen bolsevizmus", ellenkezőleg, ég és föld egybeborul, tűz és víz elvegyülnek és a kis népek szabadságának őre együtt hál a népek felszabadítójával. Készítik a „tartós békét", a „New World Order"-t. Új korszakot nyitunk az emberiségnek — hirdeti az Egyesült Államok külügyminisztere; elmúlt a nemzetek létjogosultsága — írják a Harvard-egyetem politikai teoretikusai. Az 1970-es moszkvai tanácskozás megállapítja, hogy *„a legutóbbi tíz esztendő eseményei megerősítették a korunk jellegére, tartalmára és alapvető irányzataira vonatkozó marxista-leninista értékelés helyességét. Korunk a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet korszaka."*

Az egyik budapesti lap így számol be erről: *„Politikai téren az átmenetet jelzi, hogy megnőtt a szocialista világrendszer nemzetközi tekintélye és a nemzetközi munkásmozgalommal, a nemzeti felszabadító mozgalmakkal együttesen a világpolitikára gyakorolt hatása. Ezt pontosan tükrözik a szocialista országoknak az európai béke és biztonság érdekében tett kezdeményezései, amelyek — egy francia újságíró kifejezésével élve — »bámulatos karriert futottak be«. A szocialista Európa-koncepció alappillére, hogy el kell ismertetni a kontinensen kialakult vitathatatlan realitásokat. Az a tény, hogy kifejezetten ezekről — az Odera-Niesse-határról, az erőszak hiábavalóságáról, a gazdasági megkülönböztetés felszámolásáról — a szocialista országokkal már tárgyalni kényszerülnek a földrész békéjét leginkább veszélyeztető erők, e koncepció megvalósításának fontos állomása. A Varsói Szerződés tagállamai — az említett Európa-terv jegyében — szorgalmazzák az európai biztonsági konferencia összehívását. Javaslatuk ma a világpolitika homlokterében áll."*

Azóta eltelt öt év és rövidesen várja a világ a „Biztonsági Értekezlet" eredményeit, ami természetesen „megnyugtató lesz mindkét fél számára". Csak a balti népeket, a magyart és a többit nem fogják megkérdezni. Az idei januári *kézfogó újságban* így ír *Pethő Tibor* a thomasmanni népek közössége fejlődési szakaszairól: *„A szocialista és a tőkés világ kapcsolatai ma már továbbfejlődtek, a békés egymás mellett élés második szakaszából fokozatosan a harmadik szakaszba: a békés együttműködésbe. Az nyilvánvaló, hogy még nem érkeztünk el minden tekintetben a harmadik szakaszhoz, de a szocialista országok és a nemzetközi békemozgalom dokumentumai már joggal használják azt a kifejezést, hogy fordulat következett be a nemzetközi politikában. A fordulat szó világosan észrevehető és érzékelhető irányváltozást jellemez. Irányváltozásról pedig akkor beszélhetünk, ha már lépések történtek előre, új irányba. A békés egymás mellett élés következő, negyedik fázisa a nemzetközi békerendszer teljes felépítése lesz. Tanulmányoznunk kell a katonai tömörülések, a gazdasági integrációk természetét, a katonai, politikai és gazdasági világrendszer kapcsolatait, összefüggéseit, fejlődésének törvényeit, a lehetőségeket és a megoldásokat, s ezek különböző változatait is. A tanulmányozás és elemzés után, már közben is, a legfontosabb feladatunk mégis az, hogy a szerteágazó és közös törekvések és cselekvések egy célra irányuljanak — a békés világrendszer megteremtésére."*

Ennek a „békés világrendszernek" lehet, talán első állomása a balti államok bekebelezése és végső állomása egyetlen Szovjetunió létesítése a földön.

Csak azt nem értjük, hogy a német ficam idején akadt „humanista" író, aki felkiáltott, ma a nemzetek gerinctörése előtt nincs, aki sikoltson: VIGYÁZZ EURÓPA !

(Ausztráliai Magyarság, 1975 július).

A betolakodók

Menekült orvosok Ausztráliában

Könyvismertetés, Egon F. Kunz: The Intruders, Refugee Doctors in Australia — Australian National University Press, Canberra 1975.

Dr. Kunz Egon egy demográfiai munka egyik kisebb fejezetének előkészítése során a felmerült adatokból a bevándorlók sorsának a legmegdöbbentőbb fejezeteként ismerte fel a bevándorló orvosok iránt tanúsított merev, elutasító szakmai bánásmódot.

Az Ausztráliába került orvosok esete annyira egyedülálló, nemcsak más foglalkozási ágak összehasonlításában, de világviszonylatban is, hogy érdemesnek tartotta külön tanulmányban feldolgozni és megjelentetni emlékeztetőnek, hogy ilyen többé ne forduljon elő.

Az európai háborús összeomlás embertelenségének mélységeibe — a nyugati oldalon — a hazátlanná váltak zuhantak legmélyebbre. Közép- és Kelet-Európa országaiban — a győztesek háborús céljai szerint — eltávolítandó értelmiségi vezetőréteg egy része az orosz előnyomulás elől a nyugati megszállók oldalára menekült, és jelentős hányadát tette ki annak a tömegnek, amely

— kényszerből vagy önként — Németországban dolgozott a háború végén, és az orosz megszállás miatt nem kívánt hazájába visszatérni.

Ez utóbbiakat DP-nek (Displaced Persons) nevezték el a nyugati megszállók, róluk — mint német háborús áldozatokról, tábori ellátás útján gondoskodtak. A politikai menekülteket kezdetben hazadeportálták (sokat közülük a biztos halálba), de később a győztesek között felmerült átmeneti (hidegháborús) vita részükre szerencsés fordulatott hozott; DP-státust kaptak (a magyarok csak legutolsóként 1948-ban) és az ő részükre is megnyílt a kivándorlás lehetősége, ami egyúttal feloldotta a „politikailag veszélyes problémát is" — ami együtt tartott egzisztenciátlan jelenlétükben rejlett. Egymillió DP-t vándoroltatott el az IRO (International Refugee Organization), ebből Ausztrália 170 000-et fogadott be.

A demográfus részére érdemes és érdekes kutatási területe ez az ausztráliai társadalomnak — huszonöt évvel a bevándorlásuk után — különösen ha tekintetbe vesszük, hogy mindannyian „kelet-európaiak" és aránylag magas százalékban iskolázottak. (Az érettségizettek aránya 20%, ennek fele végzett vagy kezdett el egyetemi tanulmányokat.)

Dr. Kunz Egon a canberrai The Australian National University demográfiai osztályának vezető tudományos kutatója, társadalomtörténész, a bevándorlási, menekültügyi, letelepedési problémák mélyreható tanulmányozója, őmaga is mint magyar emigráns bevándorló, bizonyára a legalkalmasabb volt rá, hogy a DP-bevándorlók főiskolát végzett rétege szakmai érvényesülésének felmérésével őt bízzák meg. A 140 oldalas könyv, amiről itt tudósítunk, ennek az 1968 óta folyamatban lévő kutató munkának egyik terméke. A már eddig is több érdemes könyv szerzője következő terjedelmes munkája az összes Ausztráliába érkezett intellektuális DP-ről szól majd; tanárok, orvosok, katonatisztek, mérnökök stb., mely munkának alaposságára következtetni lehet a **The Intruders** olvasása nyomán.

„A legszomorúbb és legőszintébb könyv, amit Ausztráliában valaha is publikáltak" — írja róla egy kritikusa. Valóságos *fekete könyv*, stílszerűen feketébe kötve, címoldalán egy „parcel-tag" (csomag-címke) e felírással: *The Intruders, Refugee Doctors in Australia.* Mindannyian viseltük mellünkön ezeket a madzagon lógó csomag-cédulákat, amire gumibélyegzővel tették rá, hogy: *labourer* (tanulatlan munkás). Ebben volt hiány, vagy talán csak ezt szánták nekünk akkor, és — legyünk őszinték — a jövő reményében el is fogadtuk ezt a sorsot az előírt „kontrakt" két esztendejére. Szerencse, ügyesség, találékonyság, vagy ezek hiányának kérdése volt, hogy a 170 000 bevándorló jól járt vagy rosszul járt, hogy erre a földrészre hozta a sorsa.

De nem úgy az orvosok. Az ő sorsuk előre meg volt pecsételve, csak éppen ők nem tudhatták, nem is hitték volna, hogy olyan országban ahol orvoshiány van, ahol vármegyére mérhető területeken nincs orvos; rövidlátó, önző, soviniszta féltékeny szakszervezet és velük egy követ fújó állami kormányzat és egyetemek szinte lehetetlen feltételeket szabtak működésük elé.

Mintegy 300 orvosról van szó (kiknek közel 30%-a magyar), köztük jó néhány olyan képzettséggel, amit Ausztráliában nem lehet megszerezni, (akkor még nem volt az ausztrál egyetemeken orvosi „post-graduate course"), mégis, szóban és írásban kijelentették a legilletékesebb fórumokon, hogy az ausztrál orvosi kar színvonala olyan magas, hogy olyan a világon másutt nincs. Arra az ellenérvre, hogy az itteni orvosképzés még nem érte el azt a fokot sem, amikor a fejlődés üteme a specializálódást írja elő, azt válaszolták, hogy az ausztrál „General Practitioner" (G. P. = általános rendelő orvos) olyan magas fokon áll, hogy itt soha sem lesz szükség specialistákra. (Rá néhány évre kitört a specialista-láz a GP-ek számaránya 44%-ra leesett). Az orvosi regisztrálás feltételei váltakoztak, ahány állam annyiképpen. Egyben megegyeztek; mindenütt az orvosszakszervezet merev elzárkózása érvényesült, amin az állami hatóságok a fennálló orvoshiány ellenére sem igyekeztek változtatni. A liberális-párti kormányok merev elzárkózása mellett a Labor-kormányok némiképpen javítottak a helyzeten. Egy mód maradt csak: beiratkozni az egyetemre és végigjárni négy-öt évet a költséges nappali kurzuson. Minthogy ezt nagyon kevesen tehették meg, orvosaink az újguineai trópusoktól a délsarki expedícióig mindent megkíséreltek elismertetésük érdekében.

Messze vezetne csak röviden is összefoglalni a könyv mélyreható törekvését, ahogy 300 emberi sors hiteles képét adja, melyek során kettétört életpályák, másfelé elvándoroltak fényes karrierje, egyetemi évek újra elvégzése, alantas kórházi munkákban foglalkoztatott orvosok megaláztatása, hiábavaló déli-sarki szolgálati esztendők, továbbá az akadályokon átvergődött bevándorló (DP) orvosok példás helytállása váltakoznak egymással.

Magyar újságban mégis meg kell említeni a „newguineai választ", azt hogy ezen a nagykiterjedésű trópusi földön, ahova ausztrál orvos csak elvétve vállalkozott, az egészségügyi szolgálatot DP-orvosok alapították meg, járványok sorát megállították, leprával, maláriával és kuruval küzködtek a világ legelmaradottabb népei között, és hogy ezeknek a DP-orvosoknak a legtöbbje és legjobbja magyar orvos volt.

Számos nevet említ a könyv, olyanokat akik Ausztrália részére dicsőséget szereztek azáltal, hogy a rábízott volt gyarmati területeken primitív állapotokból civilizációs fellendülésre alkalmas egészségügyi közszolgáltatást szerveztek. A legkiemelkedőbb volt közöttük *dr. Haszler Károly*, aki az elsők között került New Guinea-be, és 18 éves karrierjét mint First Assistant Director of Public Health of Papua New Guinea fejezte be.

A könyv egyes fejezetei regényszerűen izgalmasak és nagyon tanulságosak nemcsak orvosok, hanem mindenki részére. Külön felfigyeltem arra, milyen közömbösen és visszautasítóan viselkedett Harold Holt egykori bevándorlási miniszter, aki egyik Szent István ünnepélyünk vendégszónokaként csak úgy öntötte a dícséretet az újausztrálok értékes hozzájárulásáról Ausztrália fejlődéséhez; még számokkal is kifejezte, hogy egy-egy bevándorolt szakmunkás vagy diplomás hány sokezer dollárt ér ennek az országnak, ugyanakkor negyedmillió ember egészségügyi szolgálatára alkalmas 300 DP-orvossal a kálváriát járatták meg.

A könyv szerzőjét is nyilván behatóan érdekelte, hogy Holt miért éppen csak az orvosok ügyét kezeli ilyen mostohán. Egy külön kis fejezetben deríti fel ennek is emberi hátterét, mely a helyi pártpolitikai helyzetből ered. Érdekes adalékot ad ez a rész az ausztrál politikai gyakorlat tanulmányozásához.

Megemlíti azokat is, akik szakmai szolidaritásból vagy hivatali felelősséggel segítették az újausztrál orvosok ügyét. Felsorolja azokat az újausztrál szervezeteket, újságokat, amelyek kiálltak az orvosok védelmében. A felmérések gerincében áll a Melbourneben megalakult és működött „Unregistered Doctors Association" adatszolgálata. Idéz a német *Der Anker*-ből és *Neue Welt*-ből, a sydneyi magyar *Becsülettel*-ből a lábjegyzetekben és ugyancsak megemlíti, hogy a *NSW-i Magyar Szövetség* nevében *dr. Megay László* különösen tevékeny volt az orvosok ügyében és 1952—55

között kiterjedt levelezést folytatott érdekükben NSW állam politikusaival. Hivatkozik még *dr. Haszler Károly* cikkére: „The New Australian Doctors in New Guinea", a Papua and New Guinea Medical Journal-ban, amelynek mindenegyes száma közölt valami cikket, tanulmányt DP-orvosokról.

Ennek az önmagában kerek-egész tanulmánynak a tárgya a mi negyedszázados bevándorolt életünknek egy része. Egy fejezet abból a regényből amelynek szereplői mi vagyunk, kétszázezer DP-bevándorló — ha a későbbi menekülteket is hozzászámítjuk. Érdemes megvenni ezt a könyvet, érdemes elolvasni és elolvastatni ausztrál ismerőseinkkel. Kapható a nagyobb könyvkereskedésekben $ 5.95 áron.

(Ausztráliai Magyarság, 1975 augusztus).

Szent Istvántól Mindszentyig

„...hiszek a szeretet végső győzelmében és hittel hirdetem: a mi eszményünk olyan Magyarország, amelynek alapja a valláserkölcs, támasza a nemzeti érzés, fiai és leányai hívők és magyarok..."

(Mindszenty a Szent István Bazilikában, 1945. október 14.)

Cikkünk jelmondata egy Mindszenty-képről való, amit Máriazellben osztogattak a magyar hercegprímás temetésén. A magyar főpap egy héttel beiktatását követően elhangzott szavai ezek, aki azt is magáévá tette, amit az ezeréves magyar alkotmány örökül hagyott rá: a zászlósúri kötelezettségeket. Mindszenty emlékirataiban is idézi elődjének, Serédi Jusztinián bíboros hercegprímásnak, a nemzetközileg elismert egyházjogásznak erre vonatkozó álláspontját: „A hercegprímás kettős méltósága mindkét vonatkozásban igen súlyos felelősségteljes munkát jelent, úgyhogy a maga számára mintegy meg kell halnia, hogy a magyar katolikus Egyház és a magyar haza javára élhessen és dolgozhasson".

Így fogadta őt világszerte az emigrációs magyarság, katolikusok és protestánsok, mint a *magyar* katolikus egyház fejét és az ország közjogi méltóságát, és immár hitbéli eszményképét és nemzeti hősét — aki be is váltotta harminc évvel ezelőtti hitvallását, amelyben kereszténység és magyarság elválaszthatatlan egy.

A nemzeti érvényesülésnek egy útja volt csak Szent István idejében: *keresztény államot* alapítani. A nemzeti önállóságnak ugyancsak egy útja volt: az állam *akkora országot* mondjon a magáénak, ami elég nagy ahhoz, hogy elkerülje nagyobb államok uralkodóinak hűbéri fennhatóságát. Állam és ország tartósságát — a feudális főurak grófságaiból lazán összeálló birodalom helyett — erős *központi királysággal* lehet csak biztosítani. Íme, Szent István művének három fő oszlopa.

Tegyük csak még történelmi távlatba Magyarországot, közelebbről a keresztény-magyar királyságot. Európa államai akkor alakultak ki, amikor a történelmi helyzet megérett rá. A Római Birodalom bukását népeket mozgásba hozó évszázadok követték: a kiesett súlypont helyébe a mozgásba jött népek életképesebbjei államot alapítottak. Kevés változással, ez az államrendszer maradt Európa képe a huszadik század elejéig. Ha nem tévedünk, jelenlegi „változó világunkban" az a változás, hogy az ezer évig fennállott európai szerkezeti rend letűnik a történelem színpadáról. Itt most nem az okot vizsgáljuk, hanem a tényeket szemléljük: az európai keresztény államrendszer felbomlóban van és a művi beavatkozás tettesei új szerkezet létrehozását erőszakolják. Visszatérve a történelmi távlathoz: a két időpont között (1000—1920 illetve 1945) fennállott Magyarország régi történelmi határai között, és volt keresztény magyar királyság, mely két tényt igazol: Szent István államalkotó bölcsességét és a magyar nép életrevalóságát, államfenntartó képességét. Még egy történelmi tény kívánkozik ide: a magyar nép két világháború külső és belső ellenségeivel szemben elkeseredett küzdelmet folytatott ezeréves államának és országának fenntartására, és a magyar népen belül nyoma sem volt olyan irányzatnak, amely az évszázadok óta életformát adó kereszténységnek a kiiktatását kívánta volna. Csak annyit kívánunk evvel leszögezni, hogy a magyar nép lelkileg nem szakított a keresztény életformával, de amiként a kereszténység felvétele előtt is életképes volt, most a kereszténységtől elválasztott életében is meg kell maradnia. Egyébként is nagyon kérdéses, mennyire lehet kivetkőztetni egy népet mindabból, ami ezer év alatt lényegévé vált, és főleg, mennyire sikerül ez azoknak akiknél mindennek negatív értelme van. A magyar lélek ezer éven át telítődött a keresztény hitnek és a nemzeti érzésnek az elemeivel annyira, hogy nincs szükség itt magyar vallást alapítani, van ennek a meglévő magyar vallásnak érdeme, történelmi mélysége, szentje-mártírja Szent Istvántól Mindszentyig, csak papjai legyenek, akik megértik, hogy a száműzött magyar hercegprímás miért törte világjárásba agg testének utolsó erejét, intette magyar szóval, magyar példával azokat, akik még átvehetnének valamit a prímási méltóság otthon már többé nem gyakorolható kettős feladatából. Utolsó körlevelét április 21-én küldte szét Venezuelából a „világszerte szétszórtságban élő szeretett magyarjaihoz", melyben többek között így kérdez és válaszol: *„Mit tehetünk mi ebben a nagy idegenségben? — Az első amit meg kell tennetek az, hogy öntudatosodjatok. Hogy ráeszméljetek, rádöbbenjetek arra, hogy Szent István, Szent László, Szent Erzsébet, Hunyadi János, Rákóczi Ferenc, Zrínyi Miklós és Széchenyi István népe vagytok! Ezért ne haljon el nyelveteken a magyar szó!"*

Ezeket a szenteket, magyar egyházi és világi szenteket idézte minden szentbeszédében. Nemcsak azért, mert tudta hogy az ószövetségi zsidó próféták világa idegen nekünk, hanem mert tisztán látta, hogy a kereszténység fennmaradásának csak egy útja van: visszatérni és megkapaszkodni azokban a nemzetekben, amelyek együtt nőttek vele. A moszkvai vallás ellen védekező Románnak a másik póluson kell maradnia, az erőszak rendszerével szemben a lelkek erődvonalában állóharcra beásva küzdeni mindazért, amiért rendeltetett.

Az Egyház könnyű helyzetben volt a középkorban, az a világ nem ismert más államot, mint keresztény irányzatút. Ma más a helyzet, a mai világ csak ateista államot tűr meg. A kereszténység útja ma nem az államszervezeten át vezet az egyénhez. Ma mindent elkövetnek, hogy a kereszténység ne is legyen politikai ideológia.

A hit ugyanúgy lélek dolga, mint a nemzeti érzés: magyaroknál együttható erő volt mindig, egymásból erősödtek, együtt szenvedtek. A Szent Korona példázza talán legdomborúbban a hit jelképes tárgyainak nemzeti örökülvételét. Ez az eredetileg vallásos szimbólum fontos közjogi jelentőséget nyert, egy sajátos magyar *deus ex machina*: tárgy amely szent, ékszer amely az ország maga, több mint a király, mert nélküle a király nem király,

halhatatlan, de nem Isten, Isten szerszáma, amit csak a magyar főpap hozhat működésbe, s ami egy egész országot kötelez, szent könyv, melynek íratlan szövegét ezer éven át egyformán olvasták ki, törvény, ami előtt király és rendek meghajolnak, tulajdonnak, kiváltságnak, méltóságnak, biztos pont a változásban, folytonosság a kiesésekben, egység a pártoskodók közt és mindezek felett jelképe a nemzet szabadságának.

Folytathatnánk a gondolatot, a magyar és keresztény közös attributumok felsorolását: A szó „Jézus" egy időben önvédelmi harcunkban csatakiáltás volt, a „Magyarok Istene", a „Boldogasszony" korábbi hitünkből fakad, van „magyar imádságunk", „szent magyar hitünk", és így tovább. Nem ok nélkül vált legnagyobb, legnépszerűbb nemzeti ünnepünkké Szent István napja itt az emigrációban is.

Hitünk, magyarságunk csak együtt tartható fenn. Ezt talán nem írják elő Rómából, de kiolvasható a magyar nemzet történelméből és megdicsőült hercegprímásunk életéből és tanításaiból.

(Ausztráliai Magyarság, 1975 augusztus).

Európa sírbatétele

Háborút is, forradalmat, új világrendet is csak az tud csinálni, akinek pénze van hozzá.

A tengelyhatalmak leverése után a Szovjetunió fogja dominálni Európát, tehát még inkább fontos, hogy az Egyesült Államok kifejlessze és fenntartsa a Szovjetunióval a lehető legbarátságosabb kapcsolatokat. (F. D. Roosevelt)

Harminc év telt el azóta, hogy cikkünk e szomorú jelmondata elhangzott. Ez a mondat nem csupán a paralitikus elnök véleménye volt, hanem a titkos jaltai megállapodás lényege, vagy talán éppen a második világháború titkos politikai célja. Általános vélemény szerint most Helsinkiben nemzetközi törvénnyé tették mindazt, amit a még ma is titokban tartott jaltai szerződés tartalmazott. Ha ez valóban így igaz, akkor lezárult a korszak, amely még reményt hagyott Európa népei számára. *Alexander Szolzsenyicin* is úgy látja, hogy lezárult egy korszak; végetért a harmadik világháború. A Le Monde c. párizsi lap hasábjain így jellemzi a mai helyzetet:

„... A harmadik világháború már be is fejeződött, megtörtént, éppen az idén zárult le — s a szabad világ menthetetlenül elvesztette. A harmadik világháború mindjárt a második után kezdődött. Jaltában tört ki, Roosevelt és Churchill erőteljes tollvonásaival, akik az akkori győzelmet számtalan engedménnyel kívánták megünnepelni: feláldozták és határtalan erőszak alá vetették Észtországot, Lettországot és Litvániát... majd nemsokára kiszolgáltatták Jugoszláviát, Albániát, Lengyelországot, Bulgáriát, Romániát, Csehszlovákiát, Magyarországot, Kelet-Németországot, Moldaviát és Mongóliát. A világ nem vette észre, hogy a harmadik világháború nem úgy zajlott le, mint a megelőzőek, nem dörgedelmes hadüzenetekkel, nem légitámadásokkal, hanem láthatatlanul, lábujjhegyen érkezve fúrta be magát a szabad világ elpuhult testébe, fedőnevek alatt, amiket „demokratikus átalakulásnak" százszázalékos népakarat kifejezésnek, hidegháborúnak, békés együttélésnek, normalizálásnak, reálpolitikának, enyhülésnek, vagy a támadót erősítő „kereskedelemnek" neveztek. Ha az elmúlt harminc év történetét megvizsgáljuk, egy hosszú, kacskaringós lejtőt látunk, mely állandóan és kizárólagosan lefelé halad a gyöngülés és a hanyatlás felé. A hatalmas, erős nyugati országok, melyek két nagy háborút megnyertek, e harmincéves „békés" korszakban, egyre jobban meggyöngültek, igazi és lehetséges szövetségeseiket elvesztették, szavahihetőségüket eljátszották és számos földrészt és embertömeget szolgáltattak ki kegyetlen ellenségeiknek. Sokkal több országot és népet adtak át legyőzőjüknek, mint bármi más eddig lezajlott háború, vagy kapituláció az emberiség történetében."

Mindig bosszantott, ha emigrációs újságokban arról olvastam, hogy „fel kell világosítani a Nyugatot", mert nem ismerik eléggé a bolsevizmust, különben nem üzletelnének vele. Még bosszantóbb az a zsurnalisztikai zsonglőrködés, amivel újságjaink politikai cikkírói mindent megmagyaráznak a körülményekkel, vagy naivitással, de azt a tényt, hogy Amerika minden diplomáciai tevékenységét és minden háborús beavatkozását újabb bolsevista térnyerés követ, még csak feltételezni sem tudják. Pedig a hidegháborús szédítés már rég elmúlt. Mert szédítés volt csak, taktikai lépés, időnyerés Európa teljes leigázására. Amerika kormánya (és vele a többi nyugati kormányok) az egész hidegháborús időszakban sohasem támadták a kommunizmust mint ideológiát, sohasem kifogásolták a rendszer embertelenségét, hanem csupán a szovjet együttműködő készségét hiányolták. Az soha nem jött szóba, hogy a demokratikus és kapitalista nyugati államok kormányai az oroszországi diktatórikus bolsevizmus helyébe demokratikus és kapitalista rendszert igyekeznének elősegíteni. Az egész „antibolsevizmus" érthetetlen volt és inkább csak a szavak világában élt, mint a cselekedetekben. De ma már a szavak és cselekedetek összehasonlításának önállóbb útján kívül is, széleskörű irodalom áll az emigrációs újságíró rendelkezésére a kapitalizmus és a bolsevizmus kapcsolatait illetően, amelyekből Nyugat helyett önmagát világosíthatná fel és bevallhatná végre önmagának és olvasóinak, hogy eddigi elképzelései a bolsevizmusról hiányosak voltak.

Könyvek és folyóiratok egész sora jelenik meg ma már, elsősorban éppen Amerikában, és ad választ arra a kérdésre ami három nemzedéket töltött el aggodalommal: miért támogatják nyugatról a bolsevizmust? 1932-ben Magyarország kormányzója **Horthy Miklós** felhívást intézett huszonhárom ország államfőjéhez a „Szovjetunió elleni összefogás" címen. Többek között így írt a kormányzó:

„Szovjetoroszország fennállása óta, nyíltan megsemmisítő harcot folytat az egész világ ellen, azzal a jelszóval, hogy ki kell irtani a nyugati kapitalizmust. És ez a nyugati kapitalizmus, ahelyett, hogy összefogna és felvenné a harcot, segít ellenségének békés és háborús technikájának teljes kiépítésében. Egy állam sem vállalkozik semmiféle szembeállásra, az egyik azért nem, mert túl sok a kommunista saját országában, a másik, mert nem kívánja átengedni senki másnak exportlehetőségeit. Olyan kormánnyal, amelyik az adott szó szentségét nemcsak nem ismeri, hanem ki is neveti, sem üzleteket, sem szerződéseket kötni nem lehet... Meg kell indítani végre a pokoli hatalomnak a megfojtását a világ gyógyulásának előmozdítása érdekében, mert addig nem lesz béke, boldogság és prosperitás a földön."

A felhívásnak nem is lett eredménye. Lezajlott azóta a második világháború 50 millió halottal és a „harmadik világháború" Kína és egész sor új bolsevista állam alapításával, újabb 50 vagy több millió halottal. A háború istenének bőven áldozott az emberiség. Ez az áldozat anyagiakban olyan összegekre rúgott, hogy ma

már hangosan kérik számon mindenütt nyugaton, ennyi áldozat után, hol van minden háborúnak a hangosan hirdetett célja: a béke és szabadság?

Ezt a hadianyagmennyiséget csakis a nyugati nagytőke állíthatta rendelkezésre és ha mind ennek eredménye a bolsevizmus növekedése, akkor valóban jogos a kérdés — amit ma már széltében-hosszában feltesznek — vajon a bolsevizmus nem csupán csak egy része, eszköze egy még hatalmasabb összeesküvésnek, amely a világot egyetlen diktatórikus hatalom alá akarja vonni?

A második világháborút a győztes hatalmak azért hosszabbították meg a feltétel nélküli győzelemig, hogy a béke, a rend, a szabadság — a „gonosz erők" elpusztítása után — akadály nélkül kiépülhessen az egész földön. A háború után a nyugati közvélemény és a politikai köröknek nem bolsevista-szimpatizáns része egyre nagyobb felébredéssel követelte a jaltai szerződés nyilvánosságra hozatalát, mert választ akart kapni: nem csapták-e be vezetői a szovjet európai térnyerése kérdésében. A kormányzat számos tagját, mint titkos (crypto-) bolsevistát leplezték le Amerikában, és már-már rendszerváltozásra került a sor, amikor a kormányon levők hirtelen felfedezték, hogy az „oroszok becsapták őket", hogy ők az igazi antibolsevisták. Új háború kezdődött: a **hidegháború**. Kifelé szovjet-ellenes szólamok, nagy ígéretek, álcázott diplomácia. A valódi háború az amerikai belső politikai térségben zajlott le, amelynek első lépcsőjeként félreállították a bolsevista-ellenes politikusokat avval, hogy a kormányzat hivatalosan is antibolsevizmust hirdetett, második lépcsőjeként bolsevista-ellenes háborút indítottak Koreában és Vietnamban, de a győzelmet megtiltották, közben fennakadás nélkül segítették Vörös Kínát, Jugoszláviát és kerülő úton a Szovjetuniót, végül — amikor a világ érzékelte, hogy a kommunizmus ellen még a dzsungelban sem lehet harcolni, **détente** néven nyíltan meghirdették a szovjettel való barátság politikáját.

Közben — éppen a szerepjátszás hatása alatt — az oroszok kezdték dédelgetni saját világhódító szándékaikat és igyekeztek független utat járni: a nemzetközi bolsevizmustól független utat.

Jugoszlávia „elszakadása Moszkvától" 1948-ban az első jelzése ennek az önálló orosz útra lépésnek. Jaltában — következtetésünk szerint — Oroszország beleegyezett abba, hogy a gondjaira bízott kelet- és közép-európai államokból megalakítja a Bolsevista Commonwealth-et, amihez hamarosan csatlakoztak volna Európa többi államai. Sztalin azonban úgy gondolta, hogy hódításaival elég erős egyedül is a világhódításra; igyekezett függetleníteni magát a bolsevizmust pénzelő nagytőkésektől. Ez volt a **„sztalinizmus"** és ez volt a hidegháborúnak a másik oka.

1956 eseményeinek országos nagy dilemmája a magyarországi pártemberek dilemmájából fakadt: melyik irányzat fog győzni, a nemzetközi *bankár bolsevista*, vagy az *orosz bolsevista*? Ez vágta két oldalra: „*forradalmár*", vagy *oroszpártira* magát a pártot, mérhetetlen zűrzavart okozva köztük. Ezért tudott közéjük vágni és az események felett úrrá lenni a magyar szabadságharc, mely végül is, közvetve, a népek börtöne felbomlásának rémét felidézve, az oroszok meghátrálását és a nyugati bolsevizmus helyzeti sikerét eredményezte. A nagyfőnök azután jelt adott balekország legázolására.

Háborút is, forradalmat is, új világrendet is csak az tud csinálni, akinek pénze van hozzá. Hogy idáig (Helsinki) eljutottunk, erre a mélypontra, hogy minden európai kormány résztvesz ebben a bolsevista Magna Chartában, úgy lehetett csak, hogy a hatalom gyakorlásának minden irányító szála a világbolsevizmus megszervezőinek kezében van.

A világesemények mostantól már nyíltan is a baloldali vágányon fognak futni, amelynek töltésén új helyzetkedések kapaszkodnak, melyek útjában új ellenállások kelnek életre. Felgyorsult ütemben haladunk Európa teljes konstitucionális leláncolása felé, és ha így megy tovább, nem lesznek többé nemzetek, amelyek útját állhatnák a bolsevista világdiktatúrának.

(Ausztráliai Magyarság, 1975. szeptember)

Hontalanok

Ha számtalan új Rodostót is hozott ránk a sors
a szabadság fája újra kihajt majd a hazában!

Ha egyszer megírják a hontalan magyarok történetének színházi fejezetét, akkor Melbournenek olyan előkelő helyet kell adni, mint ami Kolozsvárnak jutott a magyar színészet történetében.

A provinciális jellegű magyar-Melbourne két-három állandó színtársulatot tud felmutatni, míg Sydney — ahol jóval magasabb a magyarok létszáma — a kezdeti idők néhány próbálkozása után végleg föladta a nyelvművelésnek ezt a műfaját. A melbournei színjátszás gyakorolt közönsége kellett ahhoz, hogy ösztönzést adjon olyan eredeti művek megszületéséhez, mint *Padányi* **Vászoly**-a és *Ambrózy* **Csanád Vezér**-e. Egyiknél a történész, másiknál a zeneszerző nyúl a színpadi irodalom eszközéhez és arat kimagasló sikert a színházi előadást kedvelő közönség előtt.

Ambrózy Pál a közelmúltban újabb színművel lepte meg a közönséget: a **Hontalanok** ősbemutatója 1974 november 3-án volt Melbourneben, ahol előadását kilenc hónap után megismételték, sőt a közel száztagú színtársulat az adelaidei magyarokhoz is elvitte és bemutatta augusztus 2-án. (Itt ennél a hírnél zárójelben szeretném emlékeztetni a sydneyeket a néhány évvel ezelőtt meghiúsult törekvésre, mely Ambrózy Pál Csanád Vezér című darabját szándékozta bemutatni előttünk. Társadalmi támogatásra lett volna szükség, és bár támogató szándékban nem volt hiány, nem mertük vállalni a színház-látogatáshoz hozzá nem szokott közönséggel az erkölcsi és anyagi felelősséget. Nagy kár, hogy ilyen körülmények között a Hontalanok sem kerülhet színre Sydneyben). A három előadás emlékezetes közönségsikerének a távolságokkal korlátozott hatósugarát szándékozik meghosszabbítani a könyvalakban való megjelenés.

Ez a tudósítás a könyvnek szól, amely tartalmazza Ambrózy Pál két színműve, a Hontalanok és a Csanád Vezér szövegét. A könyv címlapját *Szabó József* melbournei grafikusművész rajza díszíti, nyomását a müncheni *Danubia* végezte. Minden tekintetben jó kiállítású, ízléses munka. A szokáshoz híven közli a két előadás ősbemutatóinak szereposztását. Először *Harsányi Sándor* németországi dramaturg és színikritikus írt hozzá. Helyesen állapítja meg, hogy Ambrózy darabjai *„egy nemes nacionalizmus hordozói, belőlük a magyar történelem olyan légköre árad, ahogy azt a magyar 19. és 20. század legjobbjai értették — érzékelték"*. Így képviseli Ambrózy Pál, darabjaival, különösen a Hontalanokkal, a nemzeti emigráció eszmei tartalmát, mert ez a dráma — így hangszerelve a legszebb hazafias érzésekre — csak most az újabb hódoltság idején, és csak itt emigrációban születhetett meg. Az ő érdeme lesz, ha emigrációs drámáról is beszámolhat egy későbbi kor krónikása, aki majdan az emigráció nagy ugarjának termését, virágait betakarítja.

A hontalanság a tárgya a drámának, és főszereplője Mikes Kelemen, aki a dicső nagy fejedelemnek — míg élt — csak árnyéka volt, és fogalma sem lehetett arról, hogy a nemzet később az ő személyében látja folytatását annak az eszményképnek amely Rákóczi Ferenchez fűződött. Ambrózy sem igyekezett hősi nimbuszt fonni Rákóczi feje köré életének törökországi nyomorúságos évei alapján, hiszen így is teljes Rákóczi Ferenc hősi szabadságharca, melynek elején önfeláldozás, harc, helytállás van; bukásában pedig a hűség, töretlen hit, a számkivetettség vállalása a kísértésekben és szívós munkával írt levelekbe vetett szorgalom és a teljes egyedüllétig, az élet utolsó órájáig kitartó honszeretet. Érezni végig a darab olvasása közben, hogy a szerző sokat forgatta Mikes leveleit, és jó füllel hangolt rá csiszolt, zamatos kifejezéseire. Ez emeli a *Hontalanok*-at megérdemelten az *Árpád Akadémia* irodalmi díjára, meg a biztonság, amivel egyre fokozza a darab vége felé a drámai feszültséget Mikes valójában eseménytelen életében — néhány jól sikerült költött jelenettől eltekintve — ragaszkodva végig a történeti hűséghez. Nincs a végén olcsó heppiend, mégis a szív jóságán nyugszik meg a drámai mű Anya és Julika búcsújában. Alakjai mind élethűek, sehol mesterkélt hatásvadászat vagy olcsó hazafiaskodás nem zavarja az olvasót, viszont érezni lehet, hogy a szerző jól bánik a színpadi hatással — sajnálja az olvasó, aki nem látta az Ördögszirt jeleneteit.

El kell olvasni — ha már színpadon nem láthatjuk — ezt a magyar drámát, amely itt született közöttünk. Meg kell venni a könyvet és újra és újra elolvasni, mert a hontalanok tragédiájában történelmi biztatás is van: ha számtalan új Rodostót is hozott ránk a sors, a szabadság fája újra kihajt majd a hazában, és lombjának védő árnyai alatt fogadalomra kész ifjak olvassák majd a hűség titkait „törökországi" leveleinkből.

Szerkesztői üzenet

Amikor megkérdezik, hogy kié az újság, úgy válaszolok: az Olvasóké! Nincsen ebben semmi huncutság, hiszen ha más érdeket szolgál egy lap, igen hamar kibújik a lóláb. Így hát nem is fordulhatunk máshoz, mint Olvasóinkhoz, az újság ügyes-bajos dolgaival.

Arról van szó, hogy az infláció harapós kutyája kerülgeti az újság szűkös erszényét, és azt kellene most itt szépen egymás között megbeszélnünk, hogy mitévők legyünk, hogy az ár el ne sodorjon minket is. Nem arról van szó, hogy máris a tönk szélén állunk, de szeretnénk felkészülni az előre látható nehézségekre. Egyik írásomban az inflációt folyóhoz hasonlítottam, amelyben ár ellenében, felfelé kell úszni. Előbb lemaradnak a gyengék, és ha a nyomás fokozódik, akkor mind nehezebb lesz az előrehaladás, mind kevesebben maradnak a küzdőtéren. Az infláció hatását mi is megéreztük, először a szépen ívelő fejlődésünk visszaesett, majd irodalmi mellékletünket, a *Délszigetet* áldozatul vitte. Idén már a 16 oldalas nívót veszélyezteti. Jövő év elejére jön a nagy lökés, az újságokra vonatkozó postai díjak 288%-os emelkedésével és az esedékes nyomdai áremeléssel. Mind ezzel párhuzamosan az előfizetések is csökkenő irányzatot mutatnak. Nem a befizetők adnak kevesebbet, hanem a befizetések száma csökken. Ha minden olvasó minden évben egyszer fizetne, akkor számonként legalább száz befizetést kellene nyugtáznunk. Igaz, soha senkit nem zavartunk a fizetésre, hiszen van úgy, hogy másra kell a pénz, de sok esetben bizony csak feledékenység az ok sokaknál, és azok is megrövidülnek a csökkentett oldalszám miatt, akik szorgalmasan küldik az obulust. Így tehát a Szerkesztői üzenet azoknak az Olvasóknak szól, akik az említett emberi tulajdonság miatt maradnak el a „közteherviseléstől".

Az újság életképességének feltételei még megvannak, még van elegendő számú olvasó, akik egy-egy vendéglői ebéd árából egy évre biztosíthatják az újság megjelenését. A probléma ma még csak annyi, hogy ez a kis hozzájárulás minden olvasótól minden évben beérkezzen. Semmi kétségünk nincs az iránt, hogy szívesen be is fizeti mindenki, aki kapja a lapot, csak a gyakorlat tapasztalata azt mutatja, hogy néhányszáz esetben ez egyszerűen nem történik meg.

Gyakran mondják: „miért nem küld számlát, amikor lejár az előfizetésem?" No ha csak az volna a dolgunk, persze ... De hiszen ha időnk lenne rá, talán fel is olvashatnánk mindenkinek az újságot, ha úgy kényelmesebb. Évekkel ezelőtt azt ajánlottuk, mindenki fizessen születésnapján. No, persze, küldhetnénk előbb egy üdvözlőkártyát, hogy a gondolatreakciót elindítsuk. Mint mindennel, itt is csak az első tíz év volt nehéz. Tíz év után rájöttünk sok mindenre. Például arra is, hogy: 1.) ... *azt hittem ezért nem kell fizetni* ... 2.) ... *nem rendeltem én ezt, minek küldik* ... 3.) ... *maguk nagyon anyagiasak* ... 4.) ... *valaki azt mondta nekem, hogy úgyis megszűnik az újság, hát akkor miért fizessek elő.* (Ez utóbbi a hetedik évben volt). Nos az első tíz év végén beszüntettük a küldést azoknak, akik megsértődtek, hogy pénzt kértünk az újságért. Akik megmaradtak szeretik az újságot, olvassák, várják. Van köztük aki rendszeresen felülfizet, vagy kétszer-háromszor is fizet egy évben. Tulajdonképpen ők tartják el a lapot. Azután vannak még jó olvasóink között is szép számmal, akik bizony feledékenyek, vagy csak éppen lusták rá, hogy kitöltsenek egy csekket, megváltsanak egy Postal Ordert és megcímezzenek egy levelet. Ha kényelmesebben is lehetne fizetni, szó nélkül és szívesen adnának.

Tehát: Le a kényelemmel! (... most hogy a jelszavak újra divatba jönnek). Tulajdonképpen kényelmesebb lenne a szerkesztőnek is megfeledkezni mindenről és (tíz év után újra) kifeküdni a tengerpartra. De — ugyebár — akarunk újságot és azt mindnyájan akarjuk. Mert egyedül csak ez hiányzik ahhoz, hogy ismét legalább 16 fölé emeljük az oldalak számát. Mert ezen alul nem újság az Ausztráliai Magyarság, mert minden oldalcsökkentésnél éppen a legjobb olvasmányok maradnak ki.

És még egy dolog van itt: december közepén postázzuk a *Kalendáriumot*, és nagyon sajnáljuk, csak azoknak a kedves Olvasóknak küldhetjük meg, akiknek az előfizetésük rendben van.

(Ausztráliai Magyarság, 1975 november).

Pártok harca

Trianon a nyugati bolsevizmus munkája volt, mely akkor még a szláv világ bolsevizálása útján képzelte el az új világrend létrehozását.

Ausztráliában — ahol 8—10 évvel ezelőtt furcsán néztek arra, aki politikai fejtegetésbe kezdett — ma politikai pártok ádáz harca folyik. Néhány éve a belpolitikai aréna mozgalmas, érdekes lett, különösen az ún. munkáspárt hatalomra jutása óta. Nem ok nél-

kül, mert — mint tudjuk — a kormányzásban gyakorlatlan és felkészületlen párt egyszerre akart megváltoztatni mindent, behozni mind, amiben „elmaradt az ország a szociális haladás terén". A gyakorlatlanság mellett az is sok bajnak lett forrása, hogy olyan reformokat is életbeléptettek, amik esetleg más országokban hasznosak voltak, de itt szükségtelenek és károsak. Egyszerre „túl sok lett a kormányból", élesen mutatkozott meg, hogy a 20. század végefelé egy fejlett ipari államban a szakminisztériumok munkáját függetleníteni kellene a pártoktól. Szinte paródiába illő, hogy ugyanaz a párt kormányoz, mely a szünet nélküli sztrájkokat szervezi, mintha még ma sem lehetne elképzelni épeszűbb megoldást a munkaadó és munkavállaló közötti vitára, mint a sztrájkjogot, amely a mai napig is abban a 19. századi primitív állapotában van, mint volt a konok nyers kizsákmányolás idején.

Ha az ország ügyeit mindenképpen pártoknak kell intézniök, annyira már civilizálódhatnának, hogy az országvezetés politikai irányelveit ne az utcán dolgozzák ki, vagy határozzák el. A táblás felvonulások, a szavalókórus ókori mediterrán városokban még helyénvaló lehetett csaló hivatalnokok megugratására, de groteszk képet nyújt a felhőkarcolók árnyékában az úttestet elálló szent tehén.

Gépeinket, házainkat, bútorunkat szakemberek készítik, űrhajóinkat, számítógépeinket tudósok tervezik, lassan az utcaseprőtől is érettségi bizonyítványt követelnek, hát csak a politika az ami a tömegszenvedélyek utcai népének előjoga?

A parlamenti demokráciához két dolog kellene, hogy elfogadható legyen: tisztességes politikusok és politikailag tájékozott és bölcsen gondolkodó szavazók.

A politikai pártok eszmei alapja a „demokrácia". *Demos* = nép, *kratos* = erő, ez esetben kormányzat, vagyis a nép uralma. Az ókori Görögország város-államainak kormányzati rendszerétől kölcsönzött elnevezésből a 17-ik században Angliában dolgozták ki a modern demokrácia alapelveit. Azóta mint valami hitelvet, egyedül üdvözítő politikai formát hirdetik, és elterjedt az egész világon olyannyira, hogy bolsevista diktatúráktól királyságig minden rendszer demokratikusnak vallja magát.

A második világháborúban például ez a széles-választékú világszolidaritás irgalmatlan háborút viselt a „nem-demokratikus" országok ellen. Ilyen értelemben a demokrácia nem csupán alapelvre utal, hiszen a vörös-kínai diktatúrát aligha köti elvi alap az angol királysághoz, hanem valamiféle gyakorlati összeműködésre. Sőt, a történelem eseményeiből azt tanulhatjuk, hogy a demokrácia szó tartalmára utaló népuralom egyáltalán nem jellegzetessége a fenti színskála államformáinak, hanem inkább egymás eltűrése, segítése: politikai és háborús együttműködés.

A *párt* cimszó alatt az Új Magyar Lexikon (1962) többek között a következőket adja: *„... társadalmi osztályok, rétegek, politikai szervezete, érdekeik képviselője, politikai fellépésük, harcaik vezetője. A pártok az osztályharc termékei, az osztályok politikai harcának legfőbb kifejezői. Olyan viszonyok között, amikor a burzsoázia, vagy annak egy része haladó szerepet tölt be, haladó jellegű burzsoá pártok is kialakulhatnak. A kommunista pártok azokkal a pártokkal, amelyek haladó szerepet töltenek be, együttműködésre törekszenek meghatározott célok érdekében. A burzsoázia igyekszik a néptömegek előtt elhomályosítani pártjai osztály jellegét. A demokrácia ismérvének tünteti fel a több pártra épülő parlamentáris rendszert...(holott) nem a pártok léte és azok száma, hanem a társadalom leghaladóbb osztályának, a munkásosztálynak befolyása határozzák meg egy rendszer demokratikus voltának mértékét. A reakciós befolyástól megszabadult kispolgári és értelmiségi rétegeket összefogó pártok — a fejlődés egyes szakaszaiban — pozitív szerepet játszhatnak, mint a szocializmus építése vezető erejének, a munkásosztály marxilenini pártjának szövetségesei. A szocializmus győzelmével a kommunista pártok az egész nép pártjává válnak, amelyek kiterjesztik irányító befolyásukat a társadalmi élet minden területére."*

A lexikon megállapításain érdemes elgondolkodni. „Társadalmi osztályok, rétegek politikai szervezete"-ként indulnak a pártok, melyeknek a megbízatást a szavazások alkalmával a nép adja. Arra nem ad magyarázatot, hogy kik létesítik a pártokat, milyen szándékkal, milyen működési szabályzattal? A nép ebben aligha vesz részt, tőle csak háromévenként az eléje állított pártok egyikére való szavazatot kívánják meg. A három év további folyamán övé az adó- és egyéb állampolgári kötelezettség. A lexikon szerint a haladás iránya az, ha a végén egy párt marad; a leghaladóbb osztálynak a munkásosztálynak a pártja. Ekkor lesz igazán demokratikus. Mi akik láttuk az „osztályidegenek" üldözését Magyarországon, feltettük a kérdést, miért csak egy osztály haladó és miért éppen a munkásosztály, mely egyedeiben nem irányító, hanem végrehajtó munkát végez. És pontosan itt van a kutya elásva; azok, akik a bolsevista diktatúrát gyakorolják, uralmuk érdekében kiiktatják azokat a társadalmi rétegeket, amelyekben megvan a képesség az irányításra. A burzsoá-demokrácia nem iktatja ki, nem fosztja meg politikai jogaitól a szellemi osztályt, az ő történelmi szerepe még a nemesi osztály félreállítása volt. Ehhez az eszköz az általános, titkos választás volt és mert mindenütt a munkásság van számbeli túlsúlyban, azok kerültek a hatalomra, akik a liberális-demokratikus jelszavakat hangoztatták. Hatvan évvel ezelőtt Magyarország még ezen a „fejlődési fokon" vergődött. Érdemes a kor egyik nagy szellemét megidézni. *Tisza István* századeleji magyar miniszterelnök a választói jogról így nyilatkozott: *„Hamis csapásra viszi a nemzet önkormányzatát s lejáratja a parlamentarizmust minden olyan választójog, amely a nemzeti politika céljainak, irányának, elveinek megállapítását nem az értelmiség kezébe teszi le, s nem a legkiválóbb államférfiakat juttatja a nemzeti közélet élére."*

Ma ezt kimondani, keleten is, nyugaton is, szentségtörés. És ahol ilyen *közös nevező* van, annak megvan a *közös forrása* is. A modern demokrácia hordozója a politikailag tájékozatlan többség, mely megelégszik a történelmi szerep illúziójával is.

A történelem az utóbbi negyed évezredben a pártpolitika tengelyén forog. A pártoknak két fő típusa van: a társulat és a politikai párt. Míg az utóbbi rendelkezésére áll mindenkinek, mint valami közfogyasztási cikk, a társulatok exkluzívak, tagságuk korlátozott; vagyonos, befolyásos, magasállású egyénekre. A társulatok és az alkalmazásukban álló filozófusok szellemi irányelveket állapítanak meg és hoznak forgalomba vagyonuk és befolyásuk segítségével. A filozófiát a „tudományok tudományaként" ünneplik és kihasználják annak előnyét, hogy az emberek a dogmaként hirdetett megállapításokat kritika nélkül elfogadják és műveltségük fitogtatására szajkózzák. A fentebb említett lexikon így ír: *„A 15—18-ik században a polgári fejlődés megindulása, a természetkutatás, az ipar és kereskedelem rohamos fejlődése felszabadította a filozófiát az idealista skolasztika uralma alól, és új,*

a tapasztalati eredményeken alapuló filozófia kialakulásához vezette. A 17—18. század a materialista filozófia újabb nagyarányú fejlődésének időszaka. A francia materialisták ténylegesen a nagy francia forradalom ideológiai előkészítőinek szerepét töltötték be."

A politikai pártok mindegyike valamely filozófiai irányzat elveit követi, és ennélfogva a gyakorlati materializmus eszköze. A materializmus korszakának kezdetén a polgári-, vagy burzsoá-forradalmakat szorgalmazták, uralkodó eszme a pártok részére a *liberalizmus* volt. A materializmus elmélete alapján a kapitalizmusnak a szocializmusba kell fejlődnie, amiből a haladás iránya a kollektív társadalomba, a kommunizmusba vezet. A kommunizmus a szélsőséges materialista (marxi) filozófia szerint az emberiség boldog állapota, amelyben megszűnnek az egyén problémái. Ezt ugyan kevesen hiszik, de a gyakorlati kommunizmus mégis talál a társadalomban elég hívőt magának, mert a hatalom kiváltságos osztályába helyezi azokat, akik szolgálatába szegődnek.

A materialista filozófia és politikai pártjai a 19. századot a forradalmak századává avatta, míg a 20. század a materialista háborúk kora lett. A jelszó mindenütt a demokrácia, a cél mindenütt a *pártok uralma.* Ma a világot nyugaton is, keleten is pártokon keresztül irányítják és az irányítás országhatárokon felül történik.

A materialista irányzat eredetileg Angliából indult ki, onnét került át Franciaországba és az Új Világba, ahol polgári (burzsoá) forradalmat szított. Átterjedt Németországba is, és más nyugati államokba, miáltal uralma alá került a szellemi élet a világ legfontosabb államaiban. A vallásos és nemzeti érzést támadta elsősorban mindenütt, és a parlamenti demokrácia küzdelmeiből remélte a világuralmat kiépíteni, azt remélve, hogy az általános titkos választással a sajtó által manipulált legszélesebb népréteg, a „munkásosztály" mindenütt kormányhatalomra jut, és az így létrejött „munkáskormányokat" egyesíteni lehet egy felsőbb szervezetben. Gyakorlatilag azonban sehol sem valósult meg, még forradalmak után sem, az államok „népfrontos" átalakulása. Az emberi természet saját törvényei érvényesültek és előjöttek a védekezés reflexei olyan mértékben, amire a fillozófusok nem számítottak.

A nagy áttörés az 1914—18-as világháború volt, mely Európa mozdíthatatlan keleti felét volt hivatva a „haladás útjára" terelni. Abból a területből, amely a német császár, osztrák—magyar király, orosz cár és török császár uralma alatt volt 1914-ben, a négyéves háborúval az alábbi eredményt dolgozta ki a nemzetközi pártpolitika: öt országban jutott hatalomra a proletár diktatúra (Litvániában, Észt-, Lett-, Magyar- és Oroszországban), tizenegy új köztársaság alakult (Finn-, Észt-, Lett-, Litván-, Lengyel-, Csehszlovák-, Osztrák-, Német-, Török Köztársaság, — átmenetileg Bulgária és 1924-ben Görögország is köztársaság lett).

A bolsevizmus végülis egyedül csak Oroszországban tudott hatalomban maradni, a balti államok „burzsoá" köztársaságokká alakultak át, Magyarország királyi államformával kormányzóság, a bolgár köztársaságból királyság lett. A három másik királyság, Románia, Jugoszlávia és Albánia, erős francia befolyás alá került. Ebben az időben még Franciaország volt a nemzetközi baloldal legengedelmesebb köztársasága, mint a forradalmi eszmék és mozgalmak szülőhazája, igen erős politikai befolyást gyakorolt az általa létesített kisantant államokra. Magyarország szétszabdalása és kiosztása a francia burzsoá-bolsevizmus által lett előkészítve és a szövetségesek háborús céljaiba állítva. Trianon a nyugati bolsevizmus munkája volt, mely akkor még a szláv világ bolsevizálása útján képzelte el az új világrend létrehozását. Tervei szerint ezek a köztársaságok hamarosan népfrontos diktatúrákká alakultak volna át. Csakhogy itt is működésbe lépett az emberi természet ellenállása, amit ők egyszerűen politikai bűnnek, a haladással szembeni ellenállásnak, „reakció"-nak neveznek.

Az első világháború rettenetes közép-európai felfordulásával, mérhetetlen áldozataival, nem hozta meg azt az eredményt, amire fáradhatatlan, konok előidézői számítottak. A pártok harcának tovább kell folytatódnia és jönnie kell a második világháborúnak, amely az addig felerősödött és felerősített szovjetállamot teszi ennek az egész renitens területnek a fegyveres őrévé.

(Ausztráliai Magyarság, 1975 november).

Újévi gondolatok (1976)

Ötvenhatban Magyarországon a pártban többen úgy gondolták, hogy eljött az ideje a rubel-zsoldból a dollár-zsoldba lépni. Holott ennek csak most jött el az ideje, és Kádár diplomáciai szimata még egy Lenin-díjat érdemel ezért.

Minden év új kezdés az évszakváltó természetben, és minden évkezdet új remények tára a földi téren küzdő embereknek. Költők verset írnak az újévhez, barátok jókívánságokat küldenek egymásnak. Ahol nagyobb a szükség, ott nagyobb a vágy: az emigrációs magyar minden év kezdetén újult reményeket melenget szívében, hoz-e az új esztendő olyan változást, ami a történelmi balszerencse hullámvölgyéből végre emelkedő pályára lendít? Hagyományos rovata a mi újságunknak is a januári szám újévi cikke, amelynek ábrándoktól mentesen kell évről-évre vizsgálni a magyar nép sorsára kiható lehetőségeket, amihez csupán annyi ismeret szolgál támpontul, ami az elmúlt év eseményeiből kikövetkeztethető — a többi megérzés dolga.

A világpolitikában érdekes változások történtek az elmúlt év folyamán, amelyek sok tekintetben egymásnak ellentmondanak. Még mindig abból a szempontból ítélve a dolgokat, hogy a bolsevista térhódítás tovább halad-e előre, az ellentmondást az váltja ki, hogy Portugália bolsevizálása és a helsinki szerződés megkötése ellenére világszerte olyan hangulati változás figyelhető meg a sajtó, és a politikai választásokon kifejezésre jutó véleményekben, ami a bolsevizmussal szembeni ellenállásra utal. Bár a détente-politika csorbíthatatlanul uralja a nyugati államok külpolitikáját, a sajtó hangjában megszűnni látszik az az undorító uszítás Amerika ellen (és itt főleg amerikai sajtóról van szó) ami már-már teljesen aláásta és forradalomba lökte ezt a hatalmas államot. Szűnni látszik az a vastag propaganda, ami mindennap ömlött a nyugati polgár fülébe, hogy a kapitalizmus végleges válságban van, a polgári életforma megbukott és már csak a „szocializmus" mentheti meg az emberiséget. Szinte az volt az ember érzése, hogy máris előkészítették a fordulat napját, amikor majd gombnyomásra — talán egyszerre az egész világon — baloldali forradalmat robbantanak ki. A világszerte dúló bénító sztrájkok, a szinte előreprogramozott infláció és a szocialista államintézmények bevezetése (Ausztráliában pl. a Medibank stb.) mind arra mutattak, hogy az átalakulásnak gyors ütemet szántak a politika irányítói.

Most mindez határozottan megtorpant; a hírközlő média világszerte (ami bizonyos központi irányításra utal) a konzervatív hanglemezt tette vissza a radikális hangúak helyébe. Amerikában az elnök ismét az ország első embere lett, és nem pofozóbábu többé, és itt Ausztráliában, ahol az infláció is és a szocializálás is a legmagasabb méreteket öltötte, hatalmi szóval egyszerűen leváltották a radikális kormányt.

A változások méretét vizsgálva — és természetesen a szólamok mellett a tényeket — arról szó sincs, hogy konzervatív irányváltozás történne. Valószínűbb, hogy inkább csak taktikai lépésről van szó. Amerika détente külpolitikája változatlan a tekintetben, hogy a világ kormányzásában a Szovjetuniót és Kínát partnerének tekinti. Az ázsiai térségben egyensúlyi helyzet áll fenn: Kína a koreai és vietnami lecke után feltehetően tartósan tudomásul vette, hogy a világ legnagyobb gazdasági hatalmának katonai ereje is, és döntő politikai akarata is van. Emlékeztetőnek maradt is utánuk tekintélyes hadianyag egyesített Vietnamban. Viszont a második világháború óta egyfolytában 30 évig tartó amerikai jelenlét után a távolkeleti térségben nyugalom van, és Ford elnök, Kissinger és az üzletemberek nagyon szívesen látott vendégek Pekingben. A viszony nagyon szívélyes az amerikai nagybácsi iránt, és a kedvezőbbnél kedvezőbb gazdasági ajánlatokat boldog mosollyal fogadják a pénzes kapitalistáktól a vörös bolsevisták. Bőven telik Amerika gazdasági erejéből, amit immár a vietnami háborús kiadások sem terhelnek.

A kedvező gazdasági ajánlatok ára valószínűleg a kedvező politikai feltételek biztosítása. (Nem osztjuk a magyar emigrációs újságírás szaktekintélyeinek a nézetét, mely szerint Amerika külpolitikája hiszékeny és balkezes idióták kezében van, akiket a rugalmas és körmönfontan zseniális bolsevisták minduntalan becsapnak.) Mert amennyi gondot, pénzt, hadianyagot Amerika ide befektetett, annak tükröződnie kell a politikai állapotokon.

Oroszország irányában kissé más a helyzet. Az egész amerikai—orosz politikai érintkezésben érezhető bizonyos vihar előtti csend hangulata. Az amerikai politikának Európában talán még jobb ütőkártyái vannak a kezében Oroszországgal szemben, mint Ázsiában Vörös Kína esetében. Az amerikai politikának nem az a kifogása, hogy Oroszországban bolsevizmus van, hanem az, hogy időnként felüti a fejét az *orosz* világhatalom, az *orosz*-bolsevista világforradalom szándéka. Helyesebben ennek a mindig jelenvaló létezése mellett időnként jelentkező politikai vagy katonai tényke-dés, ami a külön, harmadik út veszélyét jelenti a nemzetközi baloldal terveire. De az európai ütőkártyáknál talán még jobb ázsiai (második frontos) ütőkártya az amerikai politika kezében Kína, amelynek érdeke (marxizmus ide, bolsevista szolidarítás oda) bármikor elfogadni egy oroszellenes katonai akcióban való részvétel. Volt idő, amikor ez az orosz különút-keresés a világháború rémével fenyegette a világot, amikor Moszkvában „a kapitalizmus láncos kutyájának" nevezték Titót, de azóta nagyot fordult a világ és megváltoztak az erőviszonyok. A láncos kutyák száma megszaporodott, és vigyázó szemekkel ülik körül Oroszországot. Ceausescuról, az oláhok primitív diktátoráról Ford elnök a legnagyobb elismerés hangján nyilatkozott, politikai és diplomáciai képességeiről áradozott. Hogy mennyire szűkül az orosz különvilláguralom szándéka körül a lehetőség, azt talán Kádár János múlt évi választási nagygyűlési beszédének külpolitikai része jellemzi legjobban: *„Mindent megteszünk a nemzetközi enyhülés érdekében, de hangsúlyoznunk kell: az éberségre továbbra is szükség van, mert az enyhülésnek nem mindenki híve, s az enyhülés ellenzői még folytatják aknamunkájukat."*

Úgy gondoljuk, ez elég világos beszéd, és Kádár elvtárs elég hosszú utat tett meg azóta, hogy akasztatta a nyugati kapitalisták által felbiztatott (és cserbenhagyott) szabadságharcosokat, addig hogy a kapitalistákkal való együttműködés ellenzőinek „aknamunkáját" elfojtsa. Hogy milyen egyszerűek vagyunk mi, fajtánkat, nemzeti hagyományainkat szerető hazafiak a kommunistákhoz képest, jellemzi ez a fejlődés otthon, hogy az egész 45-ös oroszbérenc vulgárbolsevista vezetőséget — az 56-os törési pontot is megkerülve — ki lehetett cserélni, vagy átformálni a nyugati kapitalista világhatalmi törekvések irányvonalába állítható párt-garnitúrával. Kádár azt panaszolja, hogy „az enyhülésnek még nem mindenki híve". Csakúgy, mint Oroszországban. És itt volt a kutya elásva 56-ban is, Magyarországon, a pártban többen úgy gondolták, hogy eljött az ideje a rubel-zsoldból a dollár-zsoldba lépni. Holott ennek csak most jött el az ideje, és Kádár diplomáciai szimata még egy Lenin-díjat érdemel ezért.

Kissé szabadjára eresztett fantáziával kapcsolatot látunk az otthoni párt-szélsőségesek leamputálása és az ausztráliai baloldali kurzus megszüntetése között, (avval támogatva, hogy ez más nyugati államokban is megtörtént a közelmúltban). Ha tovább működik a fantázia, azt mondhatnánk, hogy egy esetleges és szóbanforgó orosz-ellenes nyugati beavatkozásnál kényelmetlen akadály lehetne egy-egy szovjet szimpatizáns munkáskormány — talán itt leljük a magyarázatát a múlt év november 11-én történt ausztráliai politikai változásnak. Ez a feltevés (mert jósok nem vagyunk) csak akkor igazolódik be, ha a közeljövőben az orosz-kérdés világeseménnyé növekszik. A világ ma már túl kicsi ahhoz, hogy helyi politikai fejleményeket elszigetelt helyi mértékkel mérjünk. Ha infláció, gazdasági válság, hit, hóbort, divat és flú világméretekben terjed, miért éppen a politikai klímaváltozás lenne kivételesen csak helyi érvényű. Azt is tudjuk, hogy a politikát csinálják, mégpedig világhatalmak világméretekben. Végül is Ausztráliában az egymást váltó két párt mindegyike nemzetközi politikai receptre készült: a liberális párt afféle polgári demokrata, míg a labor párt radikális szociáldemokrata párt. Ez a kettő mozgatja előre-hátra az ország társas és gazdasági életét, vagy akinek úgy tetszik; ezek szolgáltatják a demokratikus önkormányzat díszleteit és a termelési tényezők, a tőke és a munka törvényes keretét, mely a jogok arányán és a javak elosztásán őrködik.

December 13-án a kétkamarás választásokon a liberális párt elsöprő győzelmet aratott. Dr. Jim Cairns a televiziós interjú alkalmával egyre azt hajtogatta, hogy ez azért történt így, mert a média úgy mérte a propagandát. Ez igaz is, de azt elfelejtette hozzátenni, hogy a három évvel ezelőtti választások alkalmával ugyancsak a média határozta meg a közhangulatot, de akkor a szocialista párt mellett. Hogy közben mi idézte elő a politikai klímaváltást, talán sohasem fogjuk megtudni, de egy bizonyos: a hároméves szélsőbaloldali kormányzat bőven hangoztatott önreklámja sem tudta elszédíteni a szavazót és a politika kifürkészhetetlen akaratából megtartott választásokon módja nyílt Ausztrália népének arra, hogy világosan kifejezze ellenzését a munkáspárti cégtábla mögött felvillanó proletárdiktatúra iránt. Érezni lehetett a választásokat követő napokban, hogy az emberek valami súlytólgondtól megszabadultak. Már benne volt a levegőben az aggódás: mi lesz, ha itt is kikiáltják a köztársaságot, és ezt azok teszik, akik kormányra jutásuk első hetében rendőrkopókat hajtottak éjszakai rajtaütésre horvát családokra, mert a pártkormány egy bolsevista partizán vezért hívott meg vendégül, amely párt miniszterelnöke elismerte a Szovjetunió jogát a balti államok bekebelezé-

sére, amely párt képviselője kollektív ítéletet mondott egy egész bevándorolt népcsoportra, tudva azt, hogy ilyen kijelentés fajüldözésre, genocidiumra bujtogat. Ezek voltak a radikális párt veszélyei, nem az a néhány időszerű szociális program, amit nagy dérrel-durral elkezdtek. Egy mondattal kifejezve: túl sok volt a kormányból, mindenütt beavatkozott és proletárosító szándékkal tette tönkre az önálló kisvállalkozókat, akik ebben az országban a gazdálkodás 60%-át képviselik. Ez okozta a munkanélküliséget, a termelés zavarait és végül az inflációt, ami a legmagasabb százalékot érte el a nyugati világban. Ehhez már csak a költekezés, a felduzzasztott állami szektor és a bőkezűen, propaganda célból osztogatott szociális segélyek terhe hiányzott ahhoz, hogy a még dolgozók a terhek súlya alatt összeroppanjanak.

Győzött a liberális párt, de a ráadott szavazatok számában egyelőre a „munkáspárt" elutasításának számszerű kifejezését látjuk. Hiányzott a liberális párt választási programjából a polgári életforma megvédése és fenntartása, a nemzeti érdekű külpolitika, az unió-törvény reformja. Lehet, hogy az új kormányzat új légkörében ezek természetesen jönnek, de a társadalmi békét az utóbbi időben túl sok veszély fenyegette ahhoz, hogy aggodalmunk ne ágaskodjon.

Hogy Frazer vagy a liberális párt alapvető változást idézzen elő a Labor párt által megkezdett szocializálódási politikában, — ahhoz, hogy új irányt szabjon a társadalom-igazgatásban — olyan államférfiúra lenne szükség, aki a politikai gyakorlatban működő filozófiát egy teljesen új koncepción alapuló, polgári védekezésű filozófiával cseréli ki és azt a meglévő — immár világ-kiterjedésű áramlattal szemben meg is védi.

Noha úgy véljük, hogy a polgári életforma világméretű szocializmusba-nyomorításának fájdalmasabb előrehaladottságában majd megszületik és eget kér a védekező polgári gondolatrend, de annak talaja és úttörője nem Ausztrália lesz. Amerika, Franciaország vagy Közép-Európa jöhetnek csak számításba. Ausztrália nem csinál tavaszt, de alapjában véve jóindulatú népének józanságán a politikai izmusok vadhajtásai letöredeznek és kivédhetik ennek a véres évszázadnak gyilkos kísérleteit.

(Ausztráliai Magyarság, 1976 január).

Két levél, egy válasz

Kádár Jánost sem tehetjük meg nemzeti hőssé, csak azért mert nem olyan undorító mint Rákosi volt.

Az újságírás meglehetősen egyirányú szellemi közlekedés. Szétfut az újság a sok címre, és csak néha-néha jön egy-egy levél vagy hozzászólás, ami bizonyos kérdést vagy magatartást dicsér vagy kifogásol. Az Olvasó talán nem is tudja, milyen érdeklődéssel olvassuk hozzászóló levelét — akkor is ha kedvezőtlen — hiszen azoktól jön a válasz, akikért az újságot csináljuk. A levelek a legtöbb esetben a megjelentetés igényével íródnak, és ha közérdekű a mondanivalójuk, a szerkesztő szívesen közzéteszi a "Levelek a szerkesztőhöz", vagy hasonló című rovatban.

Mostanában két olyan levelet hozott a posta, melyekkel — úgy érezzük — foglalkozni kell. A két levél csak annyiban tartozik együvé, hogy mindkettő politikai magatartásunkat kifogásolja, talán mondhatnánk, két ellentétes szemszögből. Nem kérték ugyan a közlést, abban is bizonyosak vagyunk, hogy mindkét levél véleményével csaknem egyedül áll, mégis közzétesszük azokat, mert módot nyújtanak az elvi álláspont rögzítésére:

Sydney, 1975. dec. 16.

Tisztelt Szerkesztőség!

Általános megdöbbenést keltett, hogy lapjuk volt talán az egyetlen emigráns lap Sydneyben, amely nem foglalt állást a jelenlegi, igen nagy horderejű választást illetően. Az olasz, görög stb. lapok, a Herald is közölte a fenti lapok Liberál támogató közleményeit, de a magyar újság egy szót sem közölt a választás előtti számában — minden becsületes magyar hazafias kötelességéről.

A híresztelés szerint a lapot „beszüntetés" fenyegette, ha a Lib. párt mellett közölt volna cikket. Most miután (nem az Önök lap-propagandája segítségével) a Liberális Párt győzött, nyugodtan leközölhetik, hogy ki részéről történt ez az állítólagos fenyegetés. Erre mindenki szerfelett kíváncsi.

Egyébként hogy jogom van a lapot kritizálni, nem tartom érdektelennek megemlíteni, hogy mint hivatásos újságíró 20 éven át, az összeomlásig, a 25 000 példányban naponta megjelenő „Győri Nemzeti Hírlap" szerkesztője és igazgatója voltam...

A fentiek után, ha az előfizetésem lejár, kérem a lapot részemre beszüntetni. Tisztelettel: Aláírás, teljes cím.

***

Katoomba, 1976. január 4.

Kedves Csapó úr vagy Kardos úr!

Szeretnék egy találkozót, ahol Önöknek alkalmas, politikai kérdésben. Az erdélyiek érdekében.

Ne szapulják a Kádár Jánost, Magyarország elnökét állandóan az Ausztráliai Magyarságban, mert csak a Kádár az egyetlen személy, aki tehet valamit az erdélyiek érdekében és minekünk, külföldön élő magyaroknak kötelességünk Kádár Jánost minden erővel támogatni! Nem pedig az amerikai Fordot.

Magyar embernél keresd a magyarok támogatását és ne várjál az amerikai Fordtól, vagy a római pápától semmit.

Az Ausztráliai Magyarság tele van ilyen meg olyan összejövetelekkel. Beszédet mondott az és azt mondta, meg ezt mondta, és csak a nagy beszédek meg írások, és nem teszünk semmit komolyan. Most van itt az ideje, hogy Kádárt támogassuk mi külföldiek, mivel a románok a kezdeményezők és nem a Kádár a kezdeményező.

Egy éve voltam Magyarországon, Romániában és Csehszlovákiában. Jómagam is erdélyi vagyok. Elnézést a magyar helyesírás miatt; román iskolát végeztem.

Üdvözlettel: Aláírás, teljes cím.

***

Mindkét levél megegyezik abban, hogy népünk iránti aggódást fejez ki. Abban is megegyeznek, hogy a hiányolt magatartásunkat magyar kötelességünkként jelölik meg. Abban is megegyeznek, hogy mindketten túlzásba esnek. Ennyi hasonlóság már módot nyújt rá, hogy közös választ adjunk a felvetett kérdésekre.

Kezdjük a túlzásokkal. Az „általános megdöbbenést" nem tapasztaltuk és a „hírestelésről" a lap beszüntetését illetően csak a kedves Olvasó leveléből értesültünk, és az állítólagos fenyegetésről akkor sem tudunk semmit sem közölni, ha arra „mindenki szerfelett kíváncsi", mert szerencsére ebben az országban szólás- és sajtószabadság van, és nem divat a lapbeszüntetés. Túlzás az is, hogy a lapot kritizálni 20 éves újságírói múltja alapján érzi jogosnak, mert mi úgy érezzük, előfizetése alapján is fennáll a bírálat joga.

A másik levélben is túlzásnak tartjuk, hogy „állandóan szapuljuk a Kádár Jánost". Legutóbbi, januári számunkban éppen „dicsértük" diplomáciai szimatját, mert valóban ügyesen lavírozott a moszkvai bolsevisták és a nemzetközi kommunisták nagy vitájában, ami jelenkori történelmünknek meghatározó tényezője. Ezen kívül az egész 1975-ös évben egyszer említettük Kádár nevét, áprilisban: „Hogy az országban alapjában rend van, nem a rendszerben való megnyugvás gyümölcse, hanem a jelenleg megváltoztathatatlan helyzet tudomásul vétele. A helyzetet a Kádár-kormányzat ügyesen használja ki, úgy viselkedik, mintha a nép bizalmából lenne ura a helyzetnek." — ennyi volt az „állandó szapulás" egy év távlatában. Ne essék félreértés, nem igazolásképpen mondjuk, mert Kádár bűneinek serpenyőjét rezzenni sem látjuk a másik oldalra dobott jótulajdonságoktól, de azt keressük, miért nem tud a két levélíró előre vágott vádaskodás nélkül előhozakodni javaslatukkal. Sajnáljuk, hogy egyik levélíró sem érti meg írásainknak *csak* az általános helyzetismertetésre törekvő jellegét. Nekünk éppen úgy nem lehet fenntartás nélküli lelkesedésünk tárgyává tenni az ausztráliai liberális pártot és magyar hazafias kötelességgé tenni annak pártolását, mint ahogy Kádár Jánost sem tehetjük meg eszményi nemzeti hőssé, csak azért mert nem olyan undorító mint Rákosi volt. Tegyünk csak szépen mindent vissza a helyére: ne csináljunk ausztrál pártpolitikából magyar nemzeti ügyet!

Januári politikai cikkünkben már utaltunk a győztes Liberal-párt választási programjának hiányaira. Ezek a hiányok akadályoztak meg abban, hogy őszinte dicsérettel írjunk róluk a választások előtt. Elegendőnek találtuk a politikailag amúgyis általában szilárd meggyőződésű olvasóközönségünknek feltárni Mr. A. W. James Labor-képviselő magyarellenes támadásának további híreit, aki minden ékesszólásunknál jobban eligazítást adott a Labor-párt (legalábbis egy részének) irányunkban várható magatartásáról. A politikát illúzióktól mentesen kell szemlélni, hogy csalódás ne érjen.

Ausztráliát két párt vetésforgójával kormányozzák. Ha a *zab* nem fizet, akkor jövőre *lucernát* vetünk, és ha tévedtünk, mert a lucerna még kárt is okoz és a világpiacon leesett az árfolyama, akkor kivágjuk és: vissza a zabot. A zab (példabeszédünkben) a *Liberal*-párt, a lucerna a *Labor*-párt. Mindkettő importált növény, nemzetközi reminisztenciákkal. Ebben az országban nem folytatnak élet-halál küzdelmet a pártok *hazafias* és *nemzetellenes* ellenpólusokon, hanem egyaránt állami fizetést kapnak; a kormányon lévők többet, őfelsége ellenzéke kevesebbet. Ez adja a küzdelem mechanizmusát. 1972-ben országunk kenyéradó gazdái azt mondták a független sajtón keresztül, hogy: *it's time for a change*, és mi szavazók kormányra juttattuk a Labor-pártot. Azután valami baj volt a lucernával, és a sajtó lucerna-ellenes hangulatot keltett, egy pohárköszöntőkre alkalmazott királyi díszuraság váratlanul felemelt egy múzeumi alkotmányos alabárdot, és a lucernát egy suvasztással kivágta, és mi szavazók kormányra juttattuk a Liberal-pártot. Könyörgünk alássan — attól függetlenül, hogy lucerna-undorral davaj-idők óta be vagyunk oltva — honnét tudhatnánk azt, hogy most ütött a „becsületes magyar kötelesség" helytállásának órája?

Nem vagyunk pártpropagandisták; inkább kívánnánk a *pártrendszer* helyett valami épeszű nemzetkormányzást, amely nem osztja *munkás* és *munkásellenes* táborba az ország népét, miközben csupajó ígéretek közt válogathat és viseli naivsága következményeit három évig. Minket sokkal inkább érdekelne az, hogy mi okozta ezt a hirtelen klímaváltozást? Meg az — most a választások után —, hogy az új rezsim mennyire fordítja vissza a Labor-párt szabadságokat korlátozó irányzatát több szabadságot adó kormányzattá? És változik-e a külpolitika: a bolsevista kormányzatokat végiglátogató Whitlam-kormány nyílt, vagy titkos megállapodásai érvényüket veszítik-e? Jogos-e az aggodalmunk Mr. Frazer nyilatkozatának olvasásakor, amit a vörösbolsevista Chou En-lai halála alkalmából tett: „In Canberra, Mr. Frazer described Mr. Chou as one of the outstanding men of his generation, whose explanations of China's role made a significant contribution to world understanding". Vajon lúdbőrözött-e a tisztelt Levélíró becsületes magyar hazafias érzése, amikor ezt olvasta? Vagy már itt is van pártszolidaritás?

Ha a Nyugatban csalódtunk is, azért még ne boruljunk Kádár keblére.

Ma a magyar népnek nem állnak rendelkezésére a politikai önállóság eszközei: öt államra osztva éli pusztulásra ítélt hadizsákmány-életét. A középen megmaradt, Magyarországnak nevezett országcsonknak sincsenek meg a független államiság kellékei. Katonai megszállás alatt él, pártdiktatúra kormányozza. Más szempont, mint a párté nem érvényesülhet. Az államhatalom: pártemberek adminisztrációja Magyarország kormányzására, hűséggel megbízójuknak — Moszkvának tartoznak. Ezek tények, amelyekkel szemben nem érv az, hogy halad-e az ország, merre és hogyan, mert ez az érv a nemzeti önállóság meghatározója. A magyar nép politikai öntudata évezredes örökség, és ha Moszkva budapesti helytartójának az a feladata, hogy a szocialista államok szolidaritását munkálja, akkor nekünk emigránsoknak a legfőbb feladatunk, hogy a nemzeti szabadság és önállóság eszméit megőrizzük arra az időre, amikor a világ leveti magáról a nemzetellenes irányzatot. Így hát a mi feladatunk nem az, hogy a moszkvai helytartót támogassuk, vagy hogy a viszonylagos otthoni nyugalomért Kádár Jánost dicsérjük. Kádár — történelmi pozíciójában — nem államférfi (a szó minősítő értelmében) hanem a Rendszer hivatalnoka. Neveltetése, útja, karrierje, pártvezetői és állami pozíciója hátterében nem a magyar nép politikai akarata áll, hanem a nemzetközi vagy moszkvai irányítású kommunista párt, akkor is ha népszerűsége — azóta hogy az oroszok az ország élére állították — az elmúlt 19 év belenyugvást produkáló kormányzásában emelkedett. Az ő személye csak addig felelhet meg a magyar népnek, amíg az ország az orosz megszállás mozdulatlan diktatúrájában él.

Kádár János történelmi szereplésének, a magyarságra nézve esetleg hasznos oldalait nem a mi feladatunk megállapítani; majd azt elvégzi a történettudomány későbbi időkben. Sajnos Moszkva hatalma Magyarország felett még ma is korlátlan, és ha Kádár rövidesen ünnepelheti országlásának 20-ik évfordulóját, az elsősorban azért lehetséges, mert Moszkvának teljes mértékben megfelelt. Annak a kibogozása, hogy a hűséges helytartónak mikor, hányszor volt, vagy volt-e egyáltalán olyan lehetősége, hogy a magyar érdekeket az orosz elé helyezhette, és ha volt, élt-e evvel a lehetőséggel: nem a mi feladatunk. Tudjuk, hogy hódoltságban kis dolgokkal is meg kell elégedni, de ez azok dolga, akik az ország határain belül élnek, nem pedig az emigráció dolga.

Sokféle hatás érte ebben a században a magyar népet és, a *hazafiúságnak* is meg a *hazaárulásnak* is összekuszálódtak a fogalmi szálai, elhomályosult az általános ítélőképesség, és ennek a magyart magyarral szembeállító értékrendnek a létrehozója a *pártokra szakítás* volt. Soha, míg élünk, nem fogjuk tudni

meggyőzni egymást a jobboldal—baloldal vitájában, amíg nem ismerjük föl általánosan a pártok nemzetromboló szerepét.

Ausztráliában túlságosan kevés magyar él ahhoz, hogy megengedhetnénk magunknak a pártokra szakadást. Fogadjuk el és viseljük a történelem által reánkmért sorsot: megélhetésünk, polgári állapotunk Ausztráliához köt, szellemi igényeinkkel a magyar nép része vagyunk, politikailag pedig emigránsok, a független nemzeti Magyarország elkötelezettjei.

(Ausztráliai Magyarság 1976 február).

Március mérlege

A francia forradalom szennyes szándékai visszamaradtak a nyugati politikai propaganda szűrőin, és a Kárpát-medencei ifjúság fogékonysága már csak a saját nemzeti vágyaival rokonított, idealizált eszmei tartalmat foghatta fel.

Március 15-én a magyar szabadság napját ünnepeljük. Ez a nap már 120 éve a nemzeti hitvallás napja. Nélküle nincsen hazafiság; részünkre a szabadság kizárólagos tartalmát jelenti. Ha elveszik tőlünk e napot, kirobbanó követelésként jelentkezik újra, és lángragyújthat minden szívet az országban, mint 1956 októberében, Petőfi Nemzeti dalával. Szent nap, nemzeti ünnep, rögzített egyetértés, költők, szónokok ihletője, utókor hálája.

Most mégsem írunk dagályos vezércikket róla, mert nem mi vagyunk még a szabadság fényében sütkérező ország háládatos *utókor-fiai,* de vagyunk a nemzeti szabadságra még mindig csak vágyakozó, ellenségtől, idegen, zsarnok kormányzattól száműzött hazafiak, akik egyéni érvényesülésünk gazdag országát megtaláltuk ugyan, de szülőhazánk sorsáért, nemzetünk pusztulásáért nem szűnünk meg aggódni soha. Ünnepi, áldott imádság mellett elmondjuk szent neveiket, de nemzeti sorsunk iránti további aggódásunkban ezt a napot is — mely sorsdöntő volt a magyar nép életében — most megvallatjuk 128 év távlatából.

A márciusi ifjak minden reális követelésük ellenére naiv forradalmat gyújtottak fel. Hittek a reformok időszerűségében és hittek saját elhivatottságukban. Hittek a jelszavakban, hittek a szavak varázsában. Hittek a maguk erejében, hittek a nép akaratában. És — sajnos — hittek az európai forradalmak hamis fényének. *Petőfi* így ír március 17-én: *„Évek óta csaknem kirekesztőleges olvasmányom, reggeli és esteli imádságom, mindennapi kenyerem a francia forradalmak története, a világnak ez új evangéliuma, melyben az emberiség második megváltója, a szabadság hirdeti igéit... Óh, mikor én meghallottam, hogy Lajos Fülöpöt elűzték s Franciaország respublika!... Egy Pestről távoleső megyébe utaztam, s ott egy fogadóban lepte, rohanta meg a hír szívemet, fejemet, lelkemet, idegeimet. — Vive la republique!— kiálték föl, aztán némán, merően álltam, de égve, mint egy lángoszlop."*

Hogy a köztársaság nevében mit produkál majd az emberiség a történelemben, Petőfi természetesen nem tudhatta. Őbenne a köztársaság és nép azonos fogalmak voltak: *„...Az utókor mondhatja rólam, hogy rossz poéta voltam, de azt is fogja mondani, hogy szigorú erkölcsű ember valék, ami egyszóval annyi, mint republikánus, mert a respublikának nem az a fő jelszava, hogy „le a királlyal!", hanem a „tiszta erkölcs". Nem széttört korona, hanem a megvesztegethetetlen jellem, szilárd becsületesség a respublika alapja..."*

Minden politikai irányzat tetszetős eszmék, emberiesség, nagyobb szabadság, a jobb élet, a fejlődés szólamaival jön. Senkit nem lehet vádolni érte, ha vágyainak vakságában fennakad a propaganda hínárfonatán, de a minden politikát mindig tartózkodó gyanakvással fogadó magyar nép márciusi ifjúsága — úgy tűnik — feleslegesen bizakodó naívsággal fogadott mindent, ami akkor a felvilágosodás új szellemével jelentkezett a nyugati határ felől.

Olvassuk, hogy az *Ellenzéki Kör* március 9-i reformlakomáján *Irinyi József* beszédében nyíltan fejezte ki rokonszenvét a francia események, s ellenszenvét Metternich politikája ellen, amire: *„roppant éljenzés és döngő tapsok között hangzott fel a Marseillaise és a Rákóczi induló".*

A francia forradalom szennyes szándékai visszamaradtak a nyugati politikai propaganda szűrőin és a kárpát-medencei ifjúság fogékonysága már csak a saját nemzeti vágyaival rokonított, idealizált eszmei tartalmat foghatta fel. Egy eszmékre fogékony, fiatal erővel teli nemzet kereste a polgári életformának az útjait. Március ifjúsága kereste az urbánusság nyüzsgő, alkotó műhelyéletet nyitó fejlődése lehetőségeit, miket nyugaton oly szépen kifejlődni látott. Ettől remélte a lebéklyózott, osztrák szuronnyal sárban tartott, parasztország-sorsból való felszabadulást. Ez a törekvés osztatlan egyetértést váltott ki részükre szerte az országban, de Petőfit *A királyhoz* című verse miatt a közvélemény elítélte. A mámorosan szép márciusi idusról töviről-hegyire mindent tudunk, és nagy lelkesedéssel nevezzük forradalomnak, de arról, hogy a szép napot a felkészületlenség fejetlensége követte s a nagyképű „forradalom" szóért mit kellett fizetni az országnak, nem sokat hallunk. A forradalom szó éppen olyan ijesztő volt mint a respublika, mert a francia példából az mindennek felforgatását, gyilkolást, égetést jelentett.

1848 európai forradalmait nyugaton már az osztályharcos szellemben robbantják ki a világforradalomra törekvő titkos társaságok, kiképzett, professzionista forradalmárok bevetésével, — Magyarországon még csak a francia forradalom idealizált irodalma jutott a kiművelteb fejek tudatáig, és általában alig jutott túl a szépen hangzó szólamok átvételén. Azt is — gyakorlati lélekkel — azonnal nemzeti gondjaink orvosságává tették. A buzdítás kovásza volt csupán és szinte ártatlan lélekkel csak azt látták meg benne ami jogos, erkölcsös és békés eszközökkel kivívható. A mozgás esszenciáját keresték a nyugati országokban működő reform-eszmékben. Centralisták csoportja néven ismerjük azokat, akik az 1840-es évek elején népképviseleten alapuló központosított kormányzatért küzdöttek, de az összmonarchián belül (Szalay, Eötvös, Trefort, stb.). Igen alaposan tanulmányozták és tisztán is látták az utópista tanok és a szocialista törekvések gyakorlata közötti eltéréseket. (*„Nekünk a francia forradalom olyasvalami, mitől irtózni nem kell, mit követni akarni nem szabad".* — Pesti Hírlap, 1846 márc. 3.) Vajon meglátták-e a szocialista tanok mögött húzódó nemzetellenes összeesküvést? Aligha, hiszen ezek a törekvések szinte csak napjainkban válnak nyílvánvalóvá a baloldali mozgalmak tevékenységéből. De, amíg az új eszmék a felületes lelkesedőknek — mint Petőfi és a márciusi ifjak — a nemzeti eszményeket jelentették elsősorban: a centralisták felfigyeltek arra is, *„hogy a szocialisták még Franciaországban sem mernek a patriotizmusról lemondani, jele, hogy az eszme következései nem populárisok".* (Akkor még nem bélyegezhették fasizmusnak a nemzeti érzést). Kemény Zsigmond még távolabb látott: a liberalizmustól féltette a magyar társadalmat már akkor, amikor mindenki másnak még a szabadelvűség jelentette a feuda-

lizmusból való kivezető utat. Végül is — Petőfitől Kéményig — mindenki megegyezett abban, hogy a magyar felemelkedés útja a polgárosodás, és abban is, hogy ez a folyamat a népi erők felemelése lesz az előjogairól önként lemondó nemességbe.

A polgárosodásnak ezen egyedül természetes folyamata helyett a történelem eseményei másképpen hozták el a polgárosodás időszerű kifejlődését. Az elveszett szabadságharc után az idegen királyi önkény kiiktatta, megtizedelte, kifosztotta a lázadásért felelőssé tett nemességet, ami által elmozdította a liberális burzsoázia útjából a legfőbb akadályt, mely az ország kizsákmányolása elé állíthatóvá lett volna. Így állt elő az a fonák eset, hogy a reformok, amikért a márciusi ifjak lelkesedtek — idegenek kezében —, a magyar nép rombolását idézték elő. A szabadságharcban résztvevő magyar nemesség kompromittálta magát a forradalmi eszmékkel, és a nemzetellenes baloldal a reakciós osztrákokkal irtatta ki azt a hazafias réteget Magyarországon, amely néhány év előtt zászlóit hordta. Jött a liberál-kapitalizmus vonata császári és királyi vágányokon és hordta, egyre hozta az idegeneket az anyagi fellendülés magánváraiba és a gyarmati sors kormányhivatalaiba, és szedte össze kopóival, börtönök mélyére vetette, akasztatta, lövette, vagyonából kiforgatta a magyar népnek azt a rétegét, amely hivatva lett volna kiemelni az országot a társadalmi elmaradottságból és alkalmas lett volna a magyar polgári haladás kiépítésére. A nemzetközi baloldal a szabadságharc kudarca után a királyi udvar ágyasává lett, hogy 60 év múlva (1914—18) kilökje elaggot szeretőjét a királyi ágyból és az uralkodójától felszabadított népeket proletárdiktatúrák rabláncára fűzze.

Hol volt, és ha lett volna, hogy tudott volna az eseményekre hatni oly tisztán látó államférfiú, aki előre láthatta volna, hogy az eseményeket mozgásba hozó márciusi forradalom csak okot és módot adott arra, hogy az elnyomó osztrák monarchista rendszer megirtsa újra, és vagyonából kiforgassa a magyar nemzetet? A nyugati liberális bujtogatás bizonyára jó szórakozást lelt abban (és nem így volt-e 1956-ban is?), hogy a magyarok igencsak a körmére csaptak a zsarnokuknak, de az általuk felbiztatottaknak bukásukban hátat fordítottak.

Március nem kezdet volt, hanem történelmi epizód, a változásra érett helyzet felismert alkalma, amelyből a sors magyar tragédiát, az áldozat nemzeti hitvallást gyúrt. Jobb lett volna olyan időre hagyni, amikor már esélyeink is lettek volna, vagy erőnk a szándék érvényesítésére, de ha már megtörtént, a magyar politikai vigasztalódás tehetetlen daccal titkos, majd nyilvános nemzeti ünneppé tette március 15-ét, és a hívőket, reménykedőket családi otthonaikban a kereszt mellett — mely hasonló kudarc győzelmes szimbóluma — új szentképek vigasztalták. Petőfi és Kossuth hosszú évtizedeken át nézett le sok kifosztott magyar otthon árván hagyott ivadékainak üres tányérjaiba. A költő legalább nemzeti hőssé magasztosult, de a politikust markába vette a történelmi bűnhődés: arra ítélte, hogy hosszú élete végéig lássa, hol követett el hibát. Külföldre vetette — mint most minket — hogy alkalmat kapjon meglátni az eszmék, szólamok mögötti szándékot, a népek sorsával játszó *gonosz üzletet.* Ámde Kossuth Lajos géniuszából erre már nem tellett. Szemeit elvakította Amerika hamis fénye, ünnepeltetése, de rá kellett döbbennie arra is, hogy mindez csak politikai reklám, és holnap már új mutatványt kíván a jóllakott közönség. A magyar néppel több szerencséje volt Kossuthnak: fenntartás nélkül elfogadta a magyar szabadság szimbólumának.

De így szép, mert így kellett lennie. A történelem hívásának nem lehet ellenállni, és az a nép amelynek nagy élményű nemzeti múltja van, és az áldozatkészséget a vérében hordja, talál még egyszer szerencsésebb napot is felszabadulásának ünnepéhez.

(Ausztráliai Magyarság, 1976 március).

Bomlás a baloldalon

... avagy csak taktika?

Washingtonnak nem az ellen van kifogása, ha valaki kommunista, hanem ha a vasfüggönyön innen sztalinista irányzatot űz.

Egyre több hír és nyilatkozat jelenik meg arról, hogy a baloldali pártok és szervezetek ádáz harcba kezdtek egymás ellen. Úgy látszik teljesen kifogytak az ellenségből, mert olyan erős vádakat zúdítanak egymás fejére, ami ezelőtt csak „reakciós fasisztáknak" járt ki.

Érdemes kézbevenni a kis baloldali lapokat, egyik-másikból teljes ideológiai zűrzavar árad. Tovább követve a szálat eljutunk hamarosan annak a megállapításához, hogy bizony a fejétől bűzlik a hal: Moszkva és Peking szócsatájának hullámrezgéseit továbbítják ezek a lapok a párttagoknak, de már a nagy lapokból és a politikai folyóiratokból is bőven kapunk értesüléseket a két vörös birodalom közötti ellentétekről. Kezdjük előbb a hírekkel:

Jugoszláviában (a Die Presse, Bécs, 1976 febr. 2. jelentése szerint) „dogmatikus ideológiai irányzat alapján végrehajtott államellenes tevékenység" címen vád alá helyeztek különböző jugoszláviai városokban működő ellenzéki csoportokat. Egyik csoport a vád szerint közvetlen kapcsolatokat tartott fenn Budapesttel, Prágával, Kijevvel és Moszkvával. Megtudjuk a jelentésből, hogy jugoszláv emigráns csoportok működnek a vasfüggöny mögött.

„Butcher of Vietnam is feted in Peking", címmel panaszkodik egy ausztrál pártújság Nixon pekingi utazásáról: *„...És Nixon utazása éppen arra az időre esett, amikor a kínai vezetők közti új pozícióharc a nyilvánosság elé került. Plakátokon hirdetik, hogy az ideiglenes miniszterelnök, Teng Hsiao-ping, Kína legnagyobb kapitalista társutasa".— (China's biggest capitalist roader.)*

Hiába látogatta meg Ford elnök Teng-et, pozíciójában nem tudta megerősíteni, pedig az pohárköszöntőjében igen szépen mondta fel a vazallusleckét: *„Van egy ország mely hangosan békéről prédikál, de a legveszélyesebb háborúra készül... A hegemóniára és terjeszkedésre épített uralom új világháborúra vezet".*

Teng-et Ford látogatása után leváltották, Mao bizalmasa Hua Kuofeng lett a premier. Ő hívta meg Nixont, akit Mao is fogadott és általában különb fogadtatásban részesült, mint Ford. Ja, igazis, Nixont a nép választotta elnöknek...

Úgy tűnik, hogy Chou En-lai volt a megfelelő személy a Nemzetközi Baloldal számára. Mao „kulturális forradalma" idejére esett a vietnami háborús felépítés, mely közös orosz—amerikai vállalkozással a modern hadviselés legjobb felszerelésével rakta tele Kína déli határait, míg északon a mintegy 8000 km-es szovjet határ, a formózai és dél-koreai amerikai támaszpontok teljes bekerítést jelentettek Kína számára. Chou idejére esett a belső helyzet megszilárdulása, a vietnami „háború" megszüntetése, Mao háttérbe húzódása és Nixon elnök pekingi látogatása. A nyugati sajtó Mao birodalmát mintaképpé propagandázta és szerte a világon maoista mozgalmak nőttek ki a földből. Újra előjöttek a süllyesz-

tőből azok, akiket Mao hűvösre tett, köztük Teng Hsiao-ping, ugyanakkor Mao kultúr-revizionistái — mint a „forradalom titkos árulói" — kerültek a helyükre. Többek között Mao régi bizalmasa Lin Piao, akit állítólag menekülés közben lelőttek a szovjet határon. Mao személye maradt csak érintetlen. A demiurgosz, a kínai kommunizmus élő isten-szobra, jobb ha nem avatkozik a dolgok menetébe, ha nem akar összeütközésbe kerülni a „történelem áramlatával".

Egy másik hír: Jelentős politikai fordulat áll elő Ázsiában. Peking és Tokió kormányai formálisan kijelentették, hogy haladéktalanul hozzálátnak a Kína és Japán között 30 év óta esedékes békeszerződés megfogalmazásához. A szerződés közös vezérelve lesz, hogy Kína Népköztársasága és a Japán Császárság kötelezik magukat, hogy együttesen lépjenek fel bármely harmadik hatalom egyeduralmi törekvése ellen Ázsiában.

Ha ebből Peking—Tokió tengely lesz, a fogatlan sárkány veszélyes lehet az orosz medve számára, bár körülötte is csoportosulnak, mint az alábbi hír mondja:

— Kilenc ázsiai delegáció vett részt a 25-ik kommunista pártkongresszuson. Közülük öt nyíltan kiállt a Szovjetunió politikája mellett: India, Sri Lanka, Mongólia, Indonézia és a Fülöp-szigetek. Az indiai pártfőtitkár kijelentette, hogy: *„... a béke legnagyobb ellensége a kínai maoista vezetőség. A maoizmus szégyenteljes kollaboráció a nyugati militaristákkal és a détente ellenségeivel, Dél-Afrika fajüldözőivel és Chile fasisztáival".*

Nemcsak Ázsiában, Európában is meggyűlt a gondja a Szovjetuniónak. Az oroszokat elszigetelő törekvések már a nyugateurópai kommunista pártoknál is eredményt értek el; egyre gyakoribb az oroszellenes megnyilatkozásuk. Most hirtelen felfedezték, hogy a Szovjetunió brutálisan bánik alattvalóival, hogy az orosz államhatalom öncélú bürokrácia csupán, hogy Sztálin reakciós elveket erőszakolt a Kommunista Internacionálé programjába, hogy ellenforradalmi imperialista hatalmakkal kollaborált, hogy a sztalinisták szándékosan megfojtották a spanyol forradalmat, ami előkészítette a fasiszta győzelmet és a második világháborút, stb. stb.

Nem lenne meggyőző csupán véletlennek minősíteni azt, hogy a nyugati kommunista pártok Moszkva-ellenes vádjai egyidőben jelentkeztek az amerikai politika Moszkva-ellenes és Kínabarát irányzatával. A legtöbbet emlegetett panasz az oroszokkal szemben az a régi Trotsky-hanglemezről ismert vád, hogy az „egy országra korlátozott szocializmus" előbb-utóbb öncélú és imperialista lesz. A *„sztalinista"* jelző újra divatba jött, és a sztalinistákat, mint a baloldali pártok szolidaritásának legnagyobb ellenségét emlegetik. A baloldali pártok, Nyugat-Európa kormányzó szociáldemokrata pártjai, szívesen fogadják a Fehér Házból jövő utasításokat és dollárokat is. Ismeretes, hogy Portugália népfrontos kormányzatának „antisztalinista" jellegéért Amerikából sok dollár érkezett és győzött is a guruló rubel ellen. Portugália „nyugati-kommunista állam", és mint ilyen, tagja marad a NATO-nak is. Az olaszországi kommunista párt egyik vezetője, *Sergio Segre* (jobb ha nem látogat el Magyarországra) is úgy nyilatkozott (a New Republic 1975 nov. 1-i számában arra a kérdésre, hogy miért nem kifogásolja az olasz kommunista párt Olaszország NATO-tagságát) hogy: *„... mi érzékeljük azt, hogy Olaszország a nyugati szféra része, és nem áll érdekünkben, hogy a keleti szférába utalják. Európában stratégiai egyensúly van és a détente helyes gyakorlata, ha a gentlemen's agreement értelmében nem borítjuk fel az egyensúlyt."*

Az interjút felvevő *David Yergin*, a Rockefeller Foundation tagja, nagyon meg volt elégedve a lakkcipős-kommunista válaszszal. (A Rockefeller Foundation sok milliót költ baloldali politikai társulatok pénzelésére.) Washingtonnak nem az ellen van kifogása, ha valaki kommunista, hanem ha a vasfüggönyön innen sztalinista irányzatot űz. *Craig R. Whitney* (New York Times 1976 febr. 5.) szerint *Kenneth Rush* franciaországi US követ kijelentette, hogy Washington nem tűrné sztalinisták részvételét a francia kormányban. A Sunday Times (London, 1976 febr. 8.) evvel kapcsolatban így ír: — Kissingernek az a véleménye, hogy a sztalinisták nem igyekeznek megdöntetni az európai kapitalizmust, ellenkezőleg valójában aktívan elleneznének bármilyen szocialista forradalmat, mint ahogy azt a múltban tették. (Ezt esetleg úgy kell magyarra fordítani, hogy a vasfüggönyön kívül nem az oroszok dolga kommunista rendszereket létrehozni.)

A világ amerikai—orosz kétpólusú felosztása során az oroszok helyzeti előnye azonnal szembetűnik. Moszkva „helyben van" Európában, Ázsiában és a közel-keleti, észak-afrikai térségben. Ez a helyzeti előny a külön orosz világ ismeretében veszélyes lehet a Nemzetközi Baloldal világuralmi törekvéseire. Kellett egy harmadik pólus, egy mesterséges és távirányított hídfőállás Ázsiában, amely az orosz helyzeti előnyt visszanyesi. Kína teljesíti a harmadik pólus feladatát, amelynek kötött és kizárólagos szerepe a New York és Moszkva közötti, fentemlített, területi diszparitás kiegyensúlyozása. Innét származik a *sino—szovjet ellentét* és Pekingben nem jöhet fel olyan irányzat, amely ennek az orosz—kínai vetélkedésnek véget vet. A harmadik pólus feladata ugyanaz, mint ami Tito feladata volt dollárbéren; korlátot szabni az orosz-szektor megállapodás-ellenes terjeszkedésének.

A nagyhatalmak polarizáló hatása ismeretes a történelemből. Arról van szó, hogy a kisebb államok, vagy gazdasági egységek, valamelyik nagyhatalom vonzókörébe kerülnek. A háború utáni gyarmatellenes politika (amelynek legfőbb végrehajtója Amerika volt) egész sor új államot létesített, melyek felé megindult a tevékenység az érdekkörbe való befogásra. Erről nyilatkozott a közelmúltban *Lee Kuan Yew*, Singapore miniszterelnöke, hogy: *„Délkelet-Ázsia — hacsak nem oldja meg gazdasági problémáit a kapitalista szisztéma keretében — természetes törekvéssel fog a kommunizmus felé fordulni." — „Ezt a szándékot óhatatlanul fogja kihasználni vagy a kínai, vagy az orosz rezsim, attól függően, melyik végzett alaposabb előkészítést"* — teszi hozzá a The Listener cikkírója *Lord Chalfont.*

Amióta csak kiléphetett a kínai változat az ideológiai vadászterületekre, az orosszal való vetélkedése mindenütt fellelhető. De érdemes azt is megfigyelni, hogy Amerika (az orosz—amerikai détente és Helsinki ellenére is) mindent elkövet, hogy egy-egy ország a kínai vonzótérbe kerüljön inkább, mint az oroszéba. Pontosan ezt a célt szolgálta *Nelson Rockefeller* ausztráliai és távolkeleti utazása is, ahol (talán életében először) szovjetellenes kitételeket hangoztatott, ugyanakkor ismeretes, hogy odaadó rajongója a kínai kommunizmusnak. Arra is mérget vehet bárki, hogy Ausztrália külpolitikájában is klímaváltozás lesz ilyen irányban. Az arab-világ, India és Hanoi orosz érdekkörbe kerülése fájdalmas kudarc a New York—Peking vonal részére, és talán érdekes lenne ebből a szempontból letapogatni a jelenlegi indonéziai harcok hátterét is, és nem utolsó sorban a Szovjetunióval és az arab államokkal barátkozó Whitlam-kormány lebuktatásának és az ausztrál Labor-párt frakció-harcainak okait is.

(Ausztráliai Magyarság, 1976 április).

Jön a világbéke

A második világháborút Európa keleti frontján az amerikai hadigépezet nyerte meg orosz emberanyaggal a Szovjetunió számára.

Mozgásban van a világpolitika minden földrészen. A mozgás mögött az amerikai külügyi hivatal kissingerkedik, ingerelt állapotban tartva Európát, Ázsiát, Dél-Amerikát és Afrikát egyaránt. Nem tartozunk azok közé, akik ennyi tehetséget tulajdonítanak egyetlen embernek. A *Superhenry* (alias Henry Kissinger) elméletet meghagyjuk a vezető politikai lapok naiv olvasóinak. A külügyi utazó mögött egy politikagyártó, amerikai méretű nagyüzem működik. Ez a nagyüzem már régen nem Amerika igényeinek gyárt, hanem egy olyan elgondolás-komplexumnak, amelynek az Egyesült Államok is csak egy része lesz. Nem Amerika vezetőszerepéről van szó többé, arra inkább ma már alkalmatlannak hirdetik, hanem világkormányzati tervekről, amelyek jellemzésére nem felelnek már meg olyan jelzők, mint: nyugat, kelet, kapitalista vagy kommunista. Itt már nem politikai ideológiák harcolnak egymás ellen, itt már minden egy irányba van fordítva, és aki a szálak zsonglőre látszik lenni, Pekingben is, Moszkvában is éppúgy otthon van mint Washingtonban, az arabok éppúgy hallgatnak rá mint az izraeliek, akinek útjait békekötések és háborúk követik, ahogy a szükség megkívánja.

A nagy mozgás a világpolitikában valamiféle labdajátékhoz hasonlítható, amelyben két „ellenfél" egymásnak dobálja a labdát, míg mások hiába nyújtózkodnak. Most borul egybe, ami sok emberöltő alatt ellentétnek látszott. Nincs ellenvélemény sehol; keleten senki sem mer szólni, nyugaton senki sem jut szóhoz, aki más véleményen lenne.

A Californiai Magyarság így jellemez: *„A kis országok sakkfigurák lettek a nagyok eszmei-, politikai- és gazdasági kiszolgálásában. Ide vagy oda kell tartozni: színt kell vallani, mondják a nagyok. Hozzám jössz vagy hozzá mész? Semlegesség, függetlenség, el nem kötelezettség, egyik nagyhoz sem tartozás csak olyan önámítás. A kis nemzet, különösen ha a nagy árnyékában él, kiszolgáltatott. Ez azelőtt is nagyobbára így volt, de a háború utáni politikai világ ezt drasztikusan érvényesíti. És ez az új világ a nagyok aljassága. A béke jegyében senkit nem hagynak békében. Bűvös jelszavak hangoztatásával lázong az egész világ. A mozgató lázat az uralmi rendszer bacilusa okozza. A bacilust viszont egy beteges vágy termelte ki, melynek* **világuralom** *a valódi neve."*

Így válik az „egyszemélyes amerikai külpolitika" világpolitikai irányzattá, és így kerül történelmi szerepbe aki a vezető nagyhatalom vezető pozíciójába ügyeskedik. Kissinger ebben a szerepben valóban elemében van; márciusban végiglátogatta Dél-Amerika államait, áprilisban már Afrikából nyilatkozik az ottani államok belügyeiről, mint Amerika hivatalos álláspontjáról. Tanzaniában, mely kommunista állam, kijelentette hogy az Egyesült Államok mindent elkövet, hogy bátorítsa a „többségi kormányzatot" Dél-Afrikában, és ennek a kivívásához számíthatnak Amerika segítségére Afrika déli részén. *„Veletek tartunk a szabadság frontjának kiszélesítésében".* A hírmagyarázók bizonyosra veszik, hogy ezt követően amerikai pénz áll rendelkezésre, és arra nézve nem lesz megszorítás, hogy fegyvert vásárolhatnak rajta. A The Australian 1976 április 27-i számának egyazon oldalán ahonnét a fentieket idézzük, egy másik cikk Mozambique-nak szállítandó orosz fegyverekről szól, ami a rhodesiai gerilláknak megy.

Széles publicitást kapott a világsajtóban, és érthető izgalmat váltott ki a külföldi magyarság körében az úgynevezett „Sonnenfeldt doctrine". *Helmut Sonnenfeldt* Kissinger barátja, ugyancsak a hitleri Németország politikai menekültje volt, akinek kétségbevont megbízhatóságáért Kissinger vállalt felelősséget, és magas külügyi pozícióba emelte. Múlt decemberben moszkvai útjukról visszatérőben Londonban értekezletre hívták össze az Európában állomásozó amerikai nagyköveteket, akiknek Sonnenfeldt, a State Department fő orosz-szakértője arról beszélt, hogy a Szovjetunió Kelet-Európában nem teljesen ura a helyzetnek, és hogy ebből világháború támadhat. Ennek a veszélynek az elhárítására ajánlotta, hogy **organikus uniót hozzanak létre a Szovjetunió és a keleteurópai államok között.** *Sulzberger* a New York Times-ban kifejtette, hogy az amerikai kormány nevében beszélő Sonnenfeldt arra szólította fel Moszkvát, hogy a kelet-európai csatlósokat megannyi tanácsköztársaságként olvassza be a Szovjetunióba.

Amerika külügyminisztere egyébként úgy véli, hogy ugyanúgy mint a múltban letűnt birodalmak, most Amerika is hanyatlásnak indult. A nagykövetek előtt azt fejtegette, hogy egy kommunista Nyugat-Európa nemcsak Amerikának okozna problémákat, hanem a Szovjetuniónak is, mert az oroszok nem olyan tehetséges birodalomépítők, mint voltak a franciák és az angolok. Végülis Kissinger arra a következtetésre jutott, hogy a külpolitikai téren lelkileg impotens Egyesült Államok számára az a legjobb, ha világpolitikai szerepükben megelégszenek a Szovjetuniónak való asszisztálással.

Mit jelentsen mindez? Szovjet-Amerika megnyilatkozott? Az ijesztő ebben az, hogy az amerikai nép ezeket olvassa és nincs hatással veszélyérzékeire. Európából-menekülteknek kell lenni ahhoz, hogy ezeknek a külpolitikai bölcsességeknek a valódi jelentését megértsék. Tulajdonképpen nem a lényeg változott, csupán a hang lett őszintébb, vagy ha úgy tetszik cinikusabb. A második világháborút Európa keleti frontján az amerikai hadigépezet nyerte meg orosz emberanyaggal a Szovjetunió számára. Ott indult el a közös amerikai—orosz vállalkozás, amely most éppen Afrikában mutatkozik teljesen harmónikus együttműködésnek.

A világ előtt most már nyíltan játszott látványos labdajáték rendszerint úgy kezdődik, hogy az oroszok támogatják a kiszemelt állam „felszabadítási mozgalmát", amiből fegyveres polgárháború keletkezik. Két táborra szakad az ország: marxista radikális (akiktől a többség fél és irtózik, tehát felveszi a harcot) és a kommunizmust ellenző „burzsoá — kapitalista — liberális — nacionalista — akármicsodás ellenzékre, amit természetesen Amerika támogat. Mármint a hivatalos Amerika, mert a sajtó-Amerika, a kampusz-Amerika, a liberális utca-Amerika a „haladás erőivel" szimpatizál, a „reakciós" kormányzattal szemben. Közben az amerikai „dumában" sokat dumálnak, amire megy valami segítség, ami mindenképpen kevesebb mint ami veszélyeztetné a radikálisok győzelmét, aminek lefolyása ma már nem tart oly sokáig (Angola) mint Vietnam esetében. A győzelmet a megtorlás követi, ami kegyetlenségben minden európai képzeletet felülmúl, de a sajtó és UNO csodálatos mértékig érzéketlen iránta. Így készül a nagy nemzeti élményben, társadalmi forradalomban „felszabadult" afrikai vagy ázsiai ország valóságos létesítése, melynek vezetői azonnal jogi státust és képviseletet kapnak az Egyesült Nemzetek Szövetségében, egyenlő szavazatot Amerikával, New York-

ban, Amerika földjén, amerikai polgárok adójából finanszírozva.

Utána jön a konszolidálás, amiben résztvenni minden UNO-tagállamnak kötelessége. Ausztráliának is, természetesen. A liberálispárti ausztrál kormánynak is. Lapozzuk vissza a Sydney Morning Herald ez évi április 1-i számát. *Gesture to Communists* cím alatt olvassuk, hogy Ausztrália, kormányának első jelentős jóindulatú gesztusaként 700 000 dollárt adományozott az indokínai kommunista államoknak egy hydro-electric berendezés létesítésére. Vajon olvasták-e Canberrában a The Australian április 13-i számát? *The blood flows in Cambodia* cím alatt közli, hogy a *Khmer Rouge* egyéves uralma alatt 500 000 embert gyilkolt le. Úgy látszik baj van az érzékszervekkel Ausztráliában is. Vagy talán csak a mienk ment ki a divatból?

De ki hitte volna, hogy így kell építeni a Világbékét?

(Ausztráliai Magyarság, 1976 május).

Ma egy éve...

Tétlenség olyan időben, amikor szívós, konok ellenség fáradhatatlanul pusztítja magyarságunknak és hitünknek tartóoszlopait, csak megalkuvásra és pusztulásra vezet.

Ma egy éve, május 6-án húnyta le szemeit a huszadik század legnagyobb magyarja, **Mindszenty József,** Magyarország hercegprímása. Életének történetéből Magyarország sorsa is kiolvasható, mint minden nagy ember történetéből, aki igyekszik megfelelni a magas méltóság által rászabott elkötelezettségeknek.

Hivatalát akkor vette át, amikor a magyar állam már idegen katonai erők által, idegen politikai célt szolgáló kormányzati szerv volt. Börtön lett az ország és börtön várt a magyar hercegprímásra. Amikor az ország — néhány napra — lerázta a szovjet igát, akkor nyílt meg az ő számára is a börtön ajtaja, és csak az mentette meg az újra bebörtönzéstől, hogy egy idegen állam követségének védelme alá helyezte magát. Később ez az idegen állam éreztette vele, hogy a vendéglátást terhesnek tartja. A kapitalista Amerika és a bolsevista Szovjetunió politikailag közeledtek egymáshoz mintegy húszéves „hidegháború" után. Amerika a „Mindszenty-kérdést" a Vatikán segítségével igyekezett megoldani. Róma hajlandó volt a magyar főpap száműzetésének helyet adni. Mindszenty követelte jogait: országában való működésében akadályozott hercegprímásként Bécsben magyar egyházi területen kívánt élni, és nem ismert el semmiféle szólási és mozgási korlátozást.

Osztályos részévé vált a nemzeti Magyarország világemigrációjának. Befejezte és kiadta emlékiratait, amit nem a saját személyének igazolására írt, hanem országa ügyének szószólójaként jelentetett meg, utána pedig maradék testi erejének és utolsó éveinek felhasználásával végiglátogatta szeretett magyar népének szórványait a nagyvilágban.

Egyházi működésében akadályoztatva volt, lelki fájdalommal viselte ezen a téren Róma közömbösségét, de magyar tevékenységének minden korlátját igyekezett leküzdeni. Hitbéli és magyarságbéli romlásunkra egyaránt voltak tervei, hiányolta az emigrációs egyházi szervezetet, keveselte a magyar iskolákat. Hirdette, éreztette a felekezeteken felüli magyar összefogás fontosságát, a nemzeti eszmények átmentését. Szentbeszédeinek tárgya a magyar történelem volt és a független magyar államiságot lealkudhatatlan feladatnak tartotta. Izzó magyarságával példát mutatott papoknak, híveknek, ingadozóknak, kételkedőknek. Példamutatása csak a megátalkodottakra nem hatott, látására olyanok is előjöttek, akiket magyar társaságban már régen nem láttunk. Élete akkor is hatott a világra, amikor négy fal közé volt zárva és nyolcvan évesen is talált tennivalót hazájának külföldi reprezentálására. Ahol csak megfordult Mindszenty-alapok keletkeztek, magyarjai is áldoztak arra, hogy útja nagy emberhez méltó keretek között és fennakadás nélkül haladjon a földet behálózó méreteiben. A gyűjtések kiadásokon felüli többletét sohasem vitte magával, hanem úgy rendelkezett, hogy azokból magyarság-megtartó intézmények részesüljenek. Elsősorban gondolt az iskolákra, Ausztráliából hétezer dollár ment a németországi magyar gimnáziumnak, de mindenütt jutott a helyi intézményeknek is.

A hercegprímás környezetéből tudjuk, hogy nagyon szerény anyagi körülmények között élt, háztartása is igénytelen volt. Az aránylag elég sok adományt, amit magyar és nem magyar híveitől az egész világból kapott „fuldokló magyar intézmények" segélyezésére olyan hamar osztotta szét, mintha félt volna a pénztől. Így komolyabb összeg az alapítványi tőkén kívül, mely 1972-ben létesült ötvenezer svájci frank alaptőkével, csak az írói tiszteletdíj maradt. Ez a tétel az, amely halála után is gyarapodhatik, jó ügykezeléssel, komoly összegűvé. Ezt is a Mindszenty Alapítvány gondjaira bízta. Az Alapítvány a Liechtensteini Hercegség területén, Vaduzban alakult meg 1972-ben, azóta is ott működik. (Címe: Kardinal Mindszenty Stiftung, c/o. Dr. Gregor Steger Rechtsanwalt, Herren gasse 6, 9490 Vaduz, F. L. Fürstentum, Liechtenstein.) A Svájcban megjelenő *Életünk* az európai magyar katolikusok kitűnő lapja (9000. St. Gallen, Frongarten str, 15. Switzerland) az alábbiak szerint számol be:

— A Bíboros általános örökösévé a Mindszenty-Alapítványt tette. Anyagilag az örökség nem nagy, de különös és jelentős értéket képviselnek a hátrahagyott kéziratok és emléktárgyak a vértanú prímáshoz fűződő kapcsolatuk miatt. A megindult hagyatéki eljárás folytán, a bíboros-prímás kéziratai, irattára, könyvei az emléktárgyakkal együtt, ideiglenesen átkerültek a Mindszenty Alapítvány székhelyére, Vaduzba. Az alapítványi tanács erre vonatkozó határozatát azután hozta, hogy a vaduzi községi tanács, Hilmar Ospelt polgármester nagylelkű javaslatára, eszményi bérért, rendelkezésre bocsátotta egyik nagyobb házát a templom mellett a Mindszenty-emlékszoba és a boldogult prímás archívumának befogadására.

A jelenlegi tagok valamennyien a Bíboros akaratából foglalnak helyet az alapítványi tanácsban. Az 1975 június 9-én tartott alapítványi tanácsülés elnökévé választotta *Dr. Batthyány Iván* grófot, aki ezt a tisztséget az alapító bíboros-elnök felkérésére kezdettől fogva és állandóan már eddig is betöltötte.

Az alapítványi szabályzat szerint a Mindszenty Alapítványnak feladatkörébe tartozik:

1. a bíboros emlékiratainak és egész szellemi hagyatékának gondozása;

2. a kiadványokból származó jövedelemnek és esetleges adományok átvétele, megőrzése és jövedelmeztetése;

3. az Alapítvány vagyonának jövedelméből a magyar egyházi és nemzeti intézményeket támogatni, amelyeket a bíboros végrendeletében megállapított és megjelölt szellemben tevékenykednek.

Mindszenty bíboros végrendeletében az anyagiakról így rendelkezett: *„Végrendeleti általános örökösöm a Mindszenty Alapítvány, az általam megállapított szabályzat szerint. Könyveim*

annak idején jussanak a prímási könyvtárba, vagy ha szabad utódom úgy látja jónak, hagyja az újra papneveldévé váló Pázmáneumnak. Könyveim joga és hozama, maga az Alapítvány, szolgáljanak az ország nemzeti és egyházi felépítésére... mint azt vagyonosabb elődeim, Széchenyi György és Simon János tették... A Mindszenty-Alapítvány egyik legelső feladatának tekintem, hogy azt a magyar nemzeti és katolikus célt szolgálja, amit életem feladatául tűztem ki, s amit Isten segítségével hazámban is és a számkivetésben is igyekeztem megvalósítani: megtartani magyarságában s hitében népünket, különösen felnövekvő ifjúságunkat."

Az Alapítvány működéséről eddig még közvetlen értesülésünk nincs, személyi összetételében a híradásokból említett alábbi nevek szerepelnek: *gr. Batthyány Iván, dr. Vecsey József, dr. Harangozó Ferenc, dr. Közi-Horváth József.* Szívesen hallana az emigráció többet az Alapítvány tevékenységéről, különösen a *Memoirs* ügyében. Önmagában véve is nyugtalanító, hogy az angolnyelvű világban Mindszenty könyve nem egyik vagy másik vezető könyvkiadó gondozásában jelent meg. Ha megfelelnek a hírek a valóságnak, akkor még rosszabb a helyzet, mintha valamelyik magyar könyvkiadó bajlódna az angolnyelvű „Emlékirataim"-mal. Elsőnek a Kanadai Magyarság közölte 1975 augusztus 2-án, többek között, az alábbiakat:

„A Macmillan kiadóvállalatot, amely nemrégiben még Európa és Amerika legnagyobb és legnívósabb kiadóvállalata volt, amelyet az erősen konzervatív gondolkodású Harold Macmillan angol konzervatív képviselő elődei alapítottak, és amelynek egész mostanáig főrészvényese volt — mint a lapokból értesültünk — nemrégiben eladták. A részvények egy új, három kiadóhivatalból álló tőkés csoport zsebébe vándoroltak, amely szakítva a cég eddigi hagyományaival, porno könyvek kiadását és terjesztését is vállalja. Az új tulajdonosok azonnal kapcsolatba léptek a Szovjetunióval és máris megkapták a szovjet világlexikon kizárólagos publikálását és a zenei szerzői díjak behajtására az engedélyt, amely eddig mindkét országban teljes kalózkodás alapján történt. A Macmillan kiadóvállalat átszervezése és a Mindszenty Memoirs publikálásának ideje félelmetesen összeesik. Ezek után már csak természetes, vagy legalábbis érthető, hogy a Mindszenty Emlékiratokat csak suba alatt terjesztette a Macmillan."

Ausztráliában, szinte nyomozni kellett, hogy hol kapható 18 dolláros áron (az amerikai árának több mint kétszereséért árusították). Közben a magyar nyelvű kötet fél éven belül elfogyott és már a második kiadásban kapható, és Franciaországból az a hír jön, hogy Mindszenty könyve ott „bestseller". Hogy ez utóbbi számokban kifejezve mit jelent, nem tudjuk, de holt biztos, hogy az angol kiadással alapvető baj van. A következő hír ez év január 18-án jelent meg az amerikai Katolikus Magyarok Vasárnapjában:

„A Macmillan Publishing Co. Mindszenty József „Emlékirataim" című könyve angol nyelvű fordításának amerikai kiadója csődbe jutott. A kiadó raktárában lévő Mindszenty-könyvek, a már megrendelt és szállításra váró többezer példány is, könyvenként 25 centért kerültek elárverezésre. Érthetetlen módon erről az árverésről a bíboroshoz közel álló személyek nem szereztek tudomást, és így az árverés eredményeként a többezer könyv ismeretlen céllal ismeretlenek birtokába került. Jelenleg az „Emlékirataim" angol nyelven Amerikában hozzáférhetetlen."

Számunkra az is érthetetlen, hogy e két rövid hírtől eltekintve semmit sem hallunk a dologról, mintha csak egy jelentéktelen hír lenne csupán. Az „Emlékirataim" csak másodsorban magánügy. Megjelenése, terjesztése elsősorban nemzeti magyar ügy lenne és valamelyik magyar intézmény kötelességévé tehetné a *Memoirs* újra kiadását minél előbb, míg tart az érdeklődés. Furcsa, hogy senkinek még nem jutott eszébe a terjesztés megoldása olyanképpen, hogy templomok ajtajában árusítanák a vasárnapi miséken. Néhány szorgalmas csoport, ezalatt az egy év alatt, akár tízezret is eladhatott volna Ausztrália-szerte.

Hercegprímásunk halálának egyéves évfordulóján a megemlékezés középpontjában a korra és betegségre nem tekintő küzdőszellem legyen, mert a tétlenség — olyan időben, amikor szívós, konok ellenség fáradhatatlanul pusztítja magyarságunknak és hitünknek tartóoszlopait —, csak megalkuvásra és pusztulásra vezet.

(Ausztráliai Magyarság, 1976 május).

Trianon

Bakunintól Sonnenfeldtig

Kereszt helyébe sorvadás a bérünk,
de rongyruhánkra már kockát vetettek

Botond István

A mai magyar szemében Trianon leegyszerűsítve jelentkezik, sorsunk egyedülálló rövidzárlatos pillanataként; háborús kimerültségünk, Benesék és az utódállamok ügyessége és a mi politikusaink élhetetlensége együttesen és szükségszerűen idézték elő a katasztrófát. Ehhez még két magyarázat jött a tragédia okául: a két világháború között általában a Károlyi-kormányt és a proletárdiktatúrát vádoltuk, majd a szovjetmegszállás óta az a szólam, hogy Magyarország nem lépett idejében a demokratikus fejlődés útjára. Ma már látjuk idekint, és az események történelmi távlatában, hogy Trianon kérdésére nem lehet ilyen egyszerű válasszal felelni. Aki nem sajnálja a fáradságot belemélyedni a kritikus időszak részletesebb történelmi irodalmába, összefüggéseket kereső figyelmét azonnal megragadja, hogy a fenti megállapításokkal szemben a magyarság nem kábult nemzetként várta az elkerülhetetlennek látszó végzetet, hanem ellenkezőleg, a világpolitikai hatásokra végtelenül érzékenyen, alkalmazkodó iránykereséssel igyekezett három év alatt a lehetőségek minden változatának megfelelni, hogy a nagyhatalmak nyíltan kimondott ország-pusztító, nemzetgyilkoló merényletét elkerülje, vagy lefékezze.

Hogy kellőképpen érzékelhessük, mennyire elháríthatatlan volt a magyarok részéről a nagyhatalmak trianoni bűncselekménye, ebben a fejezetben láncra-fűzve adjuk egy otthoni könyv megállapításait az 1919-es év mozgalmas eseményeiről, kivonatosan és megjegyzés nélkül egyetlen hosszú fejezetben. (Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája 1919—1945, A Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete, Kossuth Könyvkiadó, 1975.):

„A szövetséges hatalmak Ausztria—Magyarországgal 1918. november 3-án Páduában írták alá a fegyverszüneti szerződést. ...• Magyarország esetében a történelmi határokat (Horvátország nélkül) tekintette fegyverszüneti vonalnak. ...• 1918. október 28-án a Cseh Nemzeti Tanács bejelentette a független Csehszlovák Köztársaság megalakulását. Október 30-án a Szlovák Nemzeti Tanács deklarálta Szlovákia függetlenségét és a cseh állammal való egyesülését. Október 29-én a horvát tartománygyűlés kimondta csatlakozását a szerb—horvát—szlovén államhoz. Október 27-én a Monarchiában élő románok, 31-én pedig az ukránok adták hírül kivá-

lásukat. 30-án az osztrák nemzetgyűlés elfogadta Ausztria új, ideiglenes alkotmányát. Végül 1918. október 31-én Magyarországon is győzött a polgári demokratikus forradalom, hatalomra jutott a független magyar köztársaságot kikiáltó Károlyi-kormány. ...• Az antanthatalmak 1915. augusztus 18-i emlékirata kilátásba helyezte Szerbiának Bosznia—Hercegovinát, Szlavóniát, Horvátországot és Fiumét. Az 1916. augusztus 17-i bukaresti szerződés Romániának szánta Erdélyt, a Bánátot egészen a Tiszáig, továbbá Bukovinát. ...• Befolyásos antantkörök a Habsburg-birodalom szétdarabolásának szükségességét hangoztatták. ...• Anglia a széthullás tényét, mint változtathatatlant, tudomásul vette. ...• 1918 nyarán elismerték a Csehszlovák Nemzeti Tanácsot, mint hadviselő szövetségest. ...• 1918 őszén a Monarchia darabokra hullott. A nacionalista burzsoázia által vezetett államok megalakulása haladást jelentett a dualista rendszerrel szemben. ...• A Duna-medencében a forradalmi erők elegendők voltak ugyan a Monarchia szétzúzására és a nemzeti igények kielégítésére, de gyengék a szociális újjáalakulásra, az új államok többségében még a polgári demokratikus köztársaság létrehozására is. ...• Magyarországon... általános volt az a felfogás, hogy a győztes hatalmak a polgári demokratikus és wilsoni elveket valló Károlyi-kormányt jóindulattal fogják kezelni. ... • A nemzetközi realitások azonban nem igazolták ezeket az illúziókat. Az antanthatalmak magatartását Magyarországgal szemben nem a kormány polgári demokratikus volta határozta meg, hanem az a tény, hogy Magyarország a vesztesek közé tartozott. ...• A nagyhatalmak érdekei ... az erős cseh, román, délszláv állam kialakulására irányuló törekvéseket erősítették Magyarország rovására ... • ... a keleti antanthaderő, amely nagyrészt a szerb hadsereg alakulataiból állt, Franchet d'Esperey francia tábornok vezetésével ... 1918. november 5-én átlépték a Szávát ... • ... a magyar kormány november 5-én elhatározta, hogy küldöttséget meneszt Belgrádba Franchet d'Esperey tábornokhoz ... dokumentálni az eddigi politikával való szakítást és antantbarátságát. A Károlyi-vezette magyar delegáció ... aláírta a Franchet d'Esperey által előterjesztett katonai konvenciót. ...• Clemenceau felháborodottan vonta felelősségre Franchet d'Espereyt a belgrádi katonai konvenció megkötése, a Károlyi-kormány de facto elismerése miatt, továbbá azért, hogy a szlováklakta területek magyar közigazgatás alatt maradtak. December elsejei levelében a következőket írja: „egy állítólagos magyar állam" megbízottaival kötötte a fegyverszünetet, olyan államával, „amelyet a szövetségesek nem ismernek el, s amely nemzetközileg nem is létezik". ...• A román csapatok december 5-én átlépték a demarkációs vonalat. A cseh kormány Párizsban indított akciót, és elérte, hogy az egyezmény ellenére megszállja Szlovákiát. A megszállt területeken nem vették figyelembe a magyar közigazgatás fenntartásáról szóló pontot. ...• A Károlyi-kormány ... még az egyezmény megsértése után sem szállt szembe a megszállókkal. ...• ...a hadsereg gyors felbomlása — amelyet siettetett a kormány pacifista irányvonala — eleve kizárta ezt az eshetőséget. ...• Párizsban a magyar „álkormánnyal" szemben 1918 decemberétől kezdve kifejezetten ellenséges magatartás érvényesült. ... • December 3-án Vix közölte Károlyival: Franciaország nem ismeri el kormányát. London és Washington hamarosan csatlakozott a francia állásponthoz. ...• Valójában minden magyar törekvés egy határozottan ellentétes irányú politikába ütközött, ...• A kormány kül- és belpolitikája, amelyet 1919 februárjában már teljesen alárendelt az antant igényeinek, nem hozta meg a kívánt eredményeket. ...• A március 20-án este összeülő minisztertanácson Károlyi megállapította, hogy a kormány antant-barát külpolitikája csődbe jutott. Úgy véte, hogy a hatalmat azoknak kell átvenniök, akik támaszkodhatnak az ország egyetlen szervezett erejére, a munkásosztályra. ...• 1919. március 21-én, a Gyüjtő-fogházban folytatott tárgyalások eredményeként, a kommunista és a szociáldemokrata vezetők megállapodtak a két munkáspárt egyesülésében, a hatalom átvételében és a Tanácsköztársaság kikiáltásában. ...• ...a tanácskormány az antantbarátság helyett a szövetségest Szovjet-Oroszországban kereste ... és fegyveres szövetséget ajánlott Oroszország proletárjainak. ...• A Tanácsköztársaság létrejötte bombaként hatott Párizsban, ahol helyesen ismerték fel a Tanácsköztársaság jelentőségét, mint amelyben nem a magyar nemzeti érdekek védelme, hanem a kommunizmus terjedése a döntő elem. ... • (Bizonyos angol és amerikai szimpátiákkal szemben) Franchet d'Esperey azon fáradozott, hogy megszervezze a román, szerb és cseh csapatok támadását a Tanácsköztársaság ellen. ...• ... Május első napjaiban ... a román intervenciósok elérték a Tisza vonalát. A franciák bevonultak Makóra és Hódmezővásárhelyre. Az olasz és francia tisztek vezetése alatt csehszlovák csapatok megszállták Kárpátalját, és megteremtették az összeköttetést a románokkal. A cseh intervenciósok május 2-án elfoglalták Miskolcot, ugyanakkor pedig közvetlenül Salgótarján elé értek. A tanácskormány a Vörös Hadsereg újjászervezésével egyidejűleg az északi, csehszlovák frontra koncentrálta erőit. Május végén megkezdődött az északi hadjárat. Június 10-ig a Vörös Hadsereg egységei 60—150 kilométerrel nyomultak előre. ... • ... 1919. június 7-én a Négyek Tanácsa Clemenceau javaslatára jegyzéket küldött Budapestre ... hogy az antant haladéktalanul a legszélsőbb rendszabályokhoz folyamodik, amennyiben a budapesti kormány nem szünteti be azonnal a csehszlovákok elleni hadműveletet. ...• A végleges határok kijelölése ekkor már tulajdonképpen megtörtént. A csehszlovák, illetve a román és jugoszláv határt kijelölő bizottságok már március 3-a és 12-e között, tehát a Tanácsköztársaság létrejötte előtt előterjesztették jelentéseiket. ...• Június 15-én megérkezett Clemenceau újabb ultimátumszerű távirata. Ebben a francia miniszterelnök megjelölte a végleges határokat. ...• A Vörös Hadsereg kiürítette az északi területeket. A román hadvezetés viszont kijelentette, hogy csapatait csak abban az esetben hajlandó visszarendelni a Tisza-vonalról, ha a magyar Vörös Hadsereg lefegyverzése megtörtént. ...• Július 11-én Kun Béla táviratot küldött Clemenceaunak, amelyben a román csapatok visszavonulására vonatkozó ígéret teljesítését követelte. ...• Mivel nyílvánvaló volt, hogy a szövetséges hatalmaknak eszük ágában sincs beváltani ígéretüket, a Vörös Hadsereg július 20-án parancsot kapott, hogy kezdje meg a románok elleni hadműveletet. A támadást azonban a román erők rövid idő alatt felmorzsolták. ...• A reménytelen nemzetközi, belpolitikai és katonai helyzetben, amikor a román csapatok már átlépték a Tisza vonalát, s gyors ütemben haladtak Budapest felé, 1919. augusztus 1-jén a pártvezetőség és a Kormányzótanács együttes ülése a Kormányzótanács lemondása mellett döntött, s a hatalmat egy szakszervezeti vezetőkből álló kormánynak adta át. ...• A Peidl-kormány nyomban megalakulása után kapcsolatba lépett az antant egyetlen budapesti képviselőjével, Romanellivel. Bejelentette a kormányváltozást: kérte, hogy a román csapatok szüntessék be az előnyomulást. ...• Romanelli azonnal értesítette Párizst, ahonnan az a válasz érkezett, hogy a békekonferenciának semmi oka beavatkoznia Magyarország belügyeibe. ...• A román csapatok 1919. augusztus 3-án Budapest alá értek, s délután bevonultak a fővárosba. ...• ... augusztus 5-én a románok ultimátumot adtak át a „szakszervezeti kormánynak", amelyben a győzők jogán új fegyverszüneti feltételeket szabtak, melyek az ország tel-

jes gazdasági kifosztásával voltak egyértelműek. Egy nappal az ultimátum átadása után, augusztus 6-án, az ellenforradalmárok egy csoportja, élén Friedrich Istvánnal ... puccsszerűen lemondásra kényszerítette a „szakszervezeti kormányt". A puccs után Habsburg József főherceg ... bejelentette, hogy mint kormányzó átveszi az ország vezetését és Friedrich Istvánt nevezi ki miniszterelnökké. ...• A Friedrich-kormány minden szempontból alkalmatlannak látszott arra, hogy megfeleljen az antanthatalmak követelményeinek. Túlságosan reakciós volt. ...• Friedrich is tárgyalásokat kezdett a román katonai vezetőkkel különbéke megkötéséről, amely egy évre meghosszabbítaná a megszállást. De sem Freidrich, sem a többi alkura kész csoport nem tudott dűlőre jutni, mert a románok a megegyezés minimális feltételeként a Tiszától keletre fekvő egész terület Romániához való csatolását jelölték meg, sőt egyes források szerint a feltételek között a román királynak Magyarország uralkodójaként való elismerése is szerepelt. ...• Mindent egybevetve, 1919 augusztusában az antant hatalmak úgy látták, hogy Magyarországon pillanatnyilag a tőkés társadalom restaurálásának és a rend fenntartásának egyetlen biztosítéka a román megszállás. ...• Franciaország támogatta a román igényeket, és a megszállás meghosszabbításában kezére játszott a román kormánynak. ...• ...augusztus 23-án sikerült lemondásra kényszeríteni József főherceget kormányzói tisztéről. ...• Végül a békekonferencia lemondott a szövetséges haderő Magyarországra küldéséről, s arra az álláspontra helyezkedett, hogy elegendő a románok kivonulása és egy új kormány megalakulása, még ha abban többségben lesznek is a konzervatív elemek. Az egyetlen feltétel a Habsburg-restauráció kizárása. ...• Clerk, (az antanthatalmak budapesti megbízottja) az új kormány megalakítására összpontosította erőfeszítéseit. Már november elején közölte Horthyval; a románok kivonulása után csapatai birtokba vehetik a fővárost, amennyiben hajlandó formális biztosítékot adni, hogy fegyveres alakulatai fenntartják a rendet és tartózkodnak az atrocitásoktól. ...• Horthy viszont nyilatkozatot írt alá arról, hogy „a hadsereg alárendeli magát az antant-megbízott közreműködésével létrejött kormánynak". ...• November 14-én a román csapatok kivonultak Budapestről. ...• A hadsereg, Horthyval az élen, november 16-án bevonult Budapestre ...• 1919. december 1-jén Clemenceau a nagyhatalmak nevében felszólította a magyar kormányt, küldje el megbízottait a békekonferenciára. ...• ...a békeszerződés feltételeinek átvételére meghívott magyar békedelegáció 1920 január első napjaiban indult Párizsba Apponyi Albert vezetésével ... nyolc jegyzéket nyújtott be a konferenciának, kötetekre menő mellékletekkel. ...• A magyar békedelegációval a nagyhatalmak képviselői jószerivel szóba sem álltak. ...• Apponyi január 16-án a békekonferencián beszédet mondott, amelyben válaszolt a békefeltételekre, s azt javasolta, hogy az összes vitás területek kérdésében népszavazás döntsön. Február 12-én pedig a békeszerződésre vonatkozó megjegyzéseket írásban nyújtotta át a Négyek Tanácsának. Románia, Csehszlovákia és Jugoszlávia képviselői — Apponyi beszédére válaszolva — február 6-án közös memorandumot juttattak el a békekonferenciához, melyben rögzítették Magyarországgal szembeni követeléseiket, és tiltakoztak a népszavazás ellen. ...• A magyar uralkodó körök, bár a feltételeket rendkívül sérelmesnek találták, az aláírás mellett döntöttek — elsősorban azért, mert nem volt más választásuk."

Magyarországnak nem volt más választása. A négyéves világháború után a nagyhatalmak Magyarország ellen folytatott egyéves háborúja nem végződhetett másként, mint ahogyan azt a közép-európai rend ellen indított háború előtt eltervezték. Amint láttuk a fenti idézetekből, a győztes hatalmak könyörtelenségén a magyar nép semmivel sem tudott enyhíteni. **T. G. Masaryk** „A világforradalom" című könyvének Előszó-jában írja: *„Beszámolót tartottam e könyvben a világforradalom alatt 1914-től 1918-ig kifejtett külföldi tevékenységemről".* Ma már tudjuk, hogy ez se nem túlzás, se nem elszólás. Közép-Európa a **világforradalom** útjában állt. Ebben a könyvében írja: *„Gyakran jártam Szlovákiában és jól ismertem az országot, meghatároztam határait Magyarország felé; biztonság kedvéért felkértem dr. Hajn Antalt, hogy egy ismerősével — egy katonatiszttel — rajzoltassa meg a térképen Szlovákia déli határát. Ezzel a vázlattal és a fontosabb határállomások neveinek jegyzékével utaztam külföldre. ... S ha Németország és Ausztria győznek, vagy ha a háború döntetlen lesz — én kint maradok s az Ausztria elleni forradalmi ellenzéket tovább vezetem kint a jövendő számára."*

A szláv népek nacionalista tervezői a világforradalomhoz kapcsolták közép-európai uralmuk elképzeléseit. A 19. század első felében a liberális baloldal táborán belül német és orosz vetélkedés folyt. Marx és Engels a német népre alapították elképzeléseiket, **Bakunin** a „népek unióját" gondolta létrehozni szláv vezetéssel. Bakunin, Feuerbach követőjeként az „elnyomott" szláv népekre akarta építeni a liberális világot. „Egy orosz hazafi kiáltványa a szláv népekhez" című írásában, 1848 végén, így fogalmazta meg Moszkva szerepét: *„Mint orosz és szláv nem hiszek a történelmi Oroszország rendeltetésében, de hiszek egy új, forradalmi Oroszországban, mely vérének tüzével bevilágosítja egész Európát. ... Moszkvából fog kiindulni az a vihar, amely az orosz jogar által leigázott népek és az összes szláv népek szolgaságát együtt fogja az egész európai népelnyomás romjai alá temetni. Vér és tűz óceánjából fog felszökni Moszkvából a magas égre a forradalom csillaga, és az lesz a vezérlője a felszabadult emberiségnek."*

Orosz lényegét nem tagadta meg, amikor a Pánszláv Federáció határait éppen úgy képzeli el, mint a pánszláv nacionalista **Danilevsky** 1869-ben. Danilevsky *Pan-Slavia* nevű birodalmát területileg pontosan meghatározta: *„magában foglalná az orosz cári birodalmat 1869-es határaival (tehát Lengyelország már benne van) ehhez hozzájön Galicia, Észak-Bukovina, Magyar Kárpátalja, Bohémia, Morvaország, Szlovákia, Szerbia, Horvátország, Szlovénia, Montenegró, Bosznia—Hercegovina, Észak-Albánia, a Magyar Bánát és Vajdaság, Dalmácia, Isztria, Trieszt, Karinthia kétharmada, Stájerország egy ötöde, Bulgária, Macedónia nagy része, Románia az Osztrák Bukovinával és a Magyar-Transylvania felével, Görögország Thessaliával, Délnyugat Macedónia, Kréta, Rhodes, Cyprus, maradék Magyarország és végül Konstantinápoly és környéke."*

1919 magyarjai nem sokat hallottak Bakuninról és Danilevskyről, és fogalmuk sem volt, hogy mindaz ami körülöttünk és velünk történik, ennek a két eszelős forradalmárnak az agyában született meg két emberöltővel azelőtt, és hogy a szláv világuralmi őrület a nyugati nagyhatalmak titkos háborús programja lett. **Wilson** elnök nem volt egy „lonely idiot", radikális irányzatú egyetemen elnökké preparált forradalmárként a népek modern megváltójának hitte magát, és idejében beugratta az Egyesült Államokat az európai polgárháborúba. Mögötte ott volt nagy apparátussal **„Colonel" Mandel House**, aki állandóan abrakolta őt újabb gyakorlati ötletekkel. Tőle származik a hírhedt 14 pont is és a *Népszövetség* gondolata, mint a tervezett *Világkormány* előépítménye. Trianont előkészítő szerepét mai napig sem mérte fel a magyar történetírás.

Trianon azért kellett, mert a Népszövetséghez sok kis köztár-

saságra volt szükség. Hogy ezeket járszalagon tarthassák, bőven megtömték őket magyar területekkel. És hogy a magyarság teljesen erőtlen legyen változtatni ezen a helyzeten, a legkisebb állammá nyomorították.

Ne tévesszen meg minket az, hogy az antanthatalmak szovjetellenes szólamokat hangoztattak 1919-ben. Tervük változatlanul a szocialista átalalkulás feltételeinek a megteremtése volt. Valójában — bár pénzzel és hadianyaggal támogatták az oroszországi bolsevistákat — a szocialista felépítést féltették az oroszoktól, akiknek évszázados álmuk és beidegzett törekvésük a Nagyszláv Birodalom létrehozása. Ennek a nagyorosz törekvésnek a közép-európai frissen létesített ingatag köztársaságok és balkáni királyságok nem tudtak volna ellenállni. Az orosz út az 1917-es oroszországi bolseviki forradalom győzelme után csak egyképpen haladhat a világforradalom felé: katonai hódítással. Erre utalt az amerikai külügyi hivatalból az a bizonyos **Helmut Sonnenfeldt**, akinek a „doktrínáját" a magyar emigrációs sajtó teljes egészében félreértette. (Helmut Sonnenfeldt Henry Kissinger régi barátja és menekült társa a hitleri Németországból. Amikor Nixon kinevezte Kissingert a nemzeti biztonság tanácsosának 1968-ban, régi barátját, aki a külügyminisztérium kommunista-szakértőjeként a szovjet és kelet-európai ügyek osztályának igazgatója volt, maga mellé vette, mindvégig, Kissinger külügyminisztersége idején is, minden fontos tárgyaláson mellette volt. 1975 decemberében Sonnenfeldt, mint a külügyminiszter első munkatársa és annak távollétében kvázi-külügyminiszter, Londonban tartózkodása idején az Egyesült Államok nagykövetségére tanácskozásra hívta az Európában szolgáló amerikai nagykövetet, melynek során Közép-Európára vonatkozóan általános követendő irányelveket adott. A politikai irodalomba ez mint *„Sonnenfeldt-doktrína"* került be és meglepő nyílt megállapításai miatt mint ilyen, sokáig híres (hírhedt) idézetként fontos információs anyag lett. Megtudtuk belőle végre azt, hogy a magyar ügyek kiknek a kezében vannak, és miért a kettősség a hivatalos amerikai anti-kommunizmus és a gyakorlati politika terén. Sonnenfeldt többek között kijelentette ez alkalommal, hogy kívánatos volna, ha a Szovjetunió *„szerves kapcsolatokat"* létesítene az ellenőrzése alatt álló kelet-közép-európai államokkal, mert a mostani viszony pusztán nyers erőszakra épül, és ez veszélyes. Azt ajánlotta, hogy az Egyesült Államok segítse elő a szovjet gyarmatrendszer stabilizálódását és ugyanekkor a Szovjetunió liberálisabb kezeléssel segítse elő ugyanezt a célt, mely az *„új békerendszer"* alapja.)

Sonnenfeldt valójában szemére vetette a világforradalmár partnernek, Moszkvának, hogy a Szovjetunió nem tudott olyan nemzetközi struktúrákat létrehozni a gondjaira bízott területen, melyek természetes vonzóerővel hatnának a népekre. A szovjet tábor egyetlen összekötő abroncsa a nyers erő, a szovjet hadsereg jelenléte. Moszkva befolyását Kelet-Európában el kell fogadni, nem mint egy kívánatos állapotot, de mint fennálló tényt. A kissingeri politika az európai stabilitást igyekszik fenntartani, mely szerint Moszkva befolyási övezetén kívül kommunisták (nyilván csak a moszkvaiak) ne vegyenek részt a hatalomban. Másszóval, Nyugaton ne a moszkvaiak akarjanak bolsevizálni, az ő feladatuk az, hogy ügyesebben bánjanak a kelet-európai népekkel, mert a szervetlen viszony nagy veszélyt jelent: *„Azt akarjuk, hogy a Szovjetunió elfogadja a kelet-európai államok nagyobb önállóságra való fejlődését Magyarország (1956) és Csehszlovákia (1968) megismétlése nélkül".* Még érthetőbben: Szíveskedjenek úgy bolsevizálni, hogy ne adjanak módot antibolsevista lázadásra.

Trianon ellen nincsen más fegyverünk, mint a bátran kimondott szó, és azt annál gyakrabban kell alkalmazni, minél reménytelenebbnek látszik a küzdelem.

A politikai légkör, amely Trianont létrehozta, az elvetemült embertelenség olyan példáját adta a világnak, amely milliók ellen elkövetett bűneivel a genocidiumot tette a törvényes politika eszközévé. Ezáltal jelent — a magyar tragédián túl — világveszedelmet. És valóban, a tömeggyilkos 20-ik század, bűneinek sorozatát Trianonnal vezette be. A tyúktolvajokra és zsebmetszőkre még maradt törvény, de nemzetek elpusztításáért, milliók nyomorba döntéséért, háborúk indításáért és rabszolgaállamok létesítéséért már erkölcsi fórum sincs, mely szavát hallatná. A 20-ik század barbarizmusa Trianonban kapott legalitást, és az előző évszázadot jellemző barikád-harcos helyett — aki még legalább hitte, hogy a nép jogaiért vállal küzdelmet, üldözést és halált — a mi századunkat a géppisztolyos, harisnyába húzott fejű terrorista alakja jelképezi.

Trianon nem elszigetelt bűncselekmény volt, hanem része egy folyamatnak, mely a történelem természetes fejlődése ellen igyekszik átalakítani a világot, amelynek már nem az egyéni civilizációjuk és boldogulásuk érdekében versenyző nemzetek lesznek az alapja. Az **Új Világrend**, ahogy a művi átalakulást nevezik, egyetlen központból fogja irányítani a föld összes népeit, egyéni vágyaik és természetük szabta kultúrigényeik, fejlődési ütemük helyett egy tudósok által előirányzott és központi rendőrség által ellenőrzött „magasabbrendű" kollektív életrendbe szervezi, amit azért kell elfogadni az emberiségnek, hogy a „nemzetek rendszeréből fakadó örök háborúk állapotából a világbéke gondtalan állapotába jussunk". Ennek volt útjában a „nemzetiségeket elnyomó" Monarchia és Magyarország, és ennek érdekében van a békés együttélés a Szovjetunióval, amely minden hibája és kegyetlensége ellenére a világ kollektív rendje felé tereli a rábízott népeket.

A tervezett világ, amelyre két-három nagyhatalom ügyel, nem tűrhet olyan államokat, amelyek belső fejlődő képességüknél fogva környezetüknek kulturális vagy civilizációs vezetőivé válhatnak. Az első világháború még jóidőben állította meg a fejlődő folyamatot, amely Közép-Európában az amerikaihoz fogható gazdasági fellendülést hozta volna. A veszélyes folyamat megállítására szánt tervekhez a háborús összeomlás adott lehetőséget. A tervek Trianonban váltak gyakorolható törvénnyé, és a világháború befejezése után Magyarország területén folytatott hadjáratokkal vált történelmi valósággá. A közép-európai térség ezáltal elveszítette a fejlődés minden életnedvét, és egymás mozdulatait féltve leső ellenséges államokra szakadt. A békétlenség perpetuum mobile-ja biztosítékot jelent arra, hogy Közép-Európában nem támad rivális az új világrend felé haladó Európán kívüli nagyhatalmak ellen.

Ezért felel meg Trianon változatlanul Nyugatnak és Keletnek egyaránt.

(Ausztráliai Magyarság 1976 június)

Sonnenfeldt leleplezte az amerikai külpolitikát

Hónapok óta foglalkoztatja az emigrációs sajtót az ún. *Sonnenfeldt-ügy*, mely komoly méretű aggodalmat keltett magyar körökben. Először történt, hogy amerikai politikai személyiség az oroszok által megszállva tartott európai országokat a *Szovjetunió*

jogos érdekterületeként említette. Az eset nagy port vert fel Amerikában elsősorban. Bebizonyosodott, hogy a közvélemény igenis érzékenyen reagál a közép-európai államokat érintő kérdések iránt és a külügyminisztérium számtalan nyilatkozatra kényszerült, hogy Európa-ellenes politikájának további leplezését fenntarthassa. Ezek a nyilatkozatok egymásnak ellenmondtak és naponta változtak, és kínos helyzetbe hozták az adminisztrációt.

Természetesen magyar részről is levelek, beadványok mentek az Egyesült Államok külügyminisztériumába és azok küldői mind elkenő, mellébeszélő, megnyugtató szándékú válaszokat kaptak. Ausztráliából is ment tiltakozás. Egy ilyen levélre érkezett választ megküldtek újságunknak, amelyet közérdekű tartalma és fondorlatos taktikája miatt itt közlünk:

„Megkaptam május 21-i levelét, melyben azt kívánja a kongresszustól, hogy hivatalos kivizsgálást indítson Mr. Helmut Sonnenfeldt Kelet-Európára vonatkozó kijelentései miatt.

*Bizonyára tudja, hogy a külügyminisztérium több ízben tett nyilatkozatot Sonnenfeldt megállapításainak tisztázására és ő maga is sajnálatát fejezte ki a »**szerves**« szó használatáért. Ilyen körülmények között nem valószínű, hogy Mr. Sonnenfeldt megjegyzései megfelelnének az Egyesült Államok politikájának.*

Egyébiránt Mr. Sonnenfeldt, ellentétben Kissinger külügyminiszterrel, nem képviseli az Egyesült Államok elnökének a nézetét és nem tekintendő a mi politikánk szószólójaként, melyet a törvényhozó és törvényvégrehajtó szervek foglalnak szabályzatba és az elnök hirdet ki.

Sajnáljuk, hogy Mr. Sonnenfeldt nem megfelelő szavakat használt, és azt is, hogy nemhivatalos kijelentések kiszivároghatnak a végrehajtó szervektől. Másrészről, a tisztázások ismeretében, nem tűnik ez az ügy olyannak, amit érdemes méretein túl felfújni, vagy politikai mederbe terelni."

Helmut Sonnenfeldt — akinek nevét ez az ügy tette általánosan ismertté — 25 éves kora óta a State Department (külügyminisztérium) alkalmazásában áll. A Time 1976 április12-i száma közli, hogy: Kissinger régi barátja, 49 éves, mindketten Hitler Németországának zsidó menekültjei, a 2. Világháború alatt találkoztak. Kissinger emelte magas pozicióba 1968-ban a nemzeti biztonság tanácsosaként első munkatársává. Kissinger erőszakos egyéniségét is felülmúlja: *„egyetlen olyan pacák (guy), aki mellett még Kissinger is egy kedves emberi lénynek tűnik."*

Alkalmasnak találjuk a fent idézett levél megállapításaival szemben a tényeket felsorolni az alább összeállított részletekben, amelyek a *Nemzetőr* ismertetéseiből származnak:

— Tavaly decemberben Kissinger dr. átutazóban Londonba hívta össze az Európába akkreditált amerikai követeket, hogy külpolitikájának különösen a Szovjetunióval szemben az egész világot átfogó íveléséről tájékoztassa őket. Bizalmas előadásának lényegét azután rejtjelzett körtávirat alakjában közölték — amint ez már általában szokásos — a londoni találkozón jelen nem volt amerikai külképviseleti szervek vezetőivel. Helmut Sonnenfeldt kiegészítő kommentárt fűzött főnöke tájékoztatójához kelet-európai vonatkozásban. Kommentárjának lényege amerikai és angol lapok által került nyilvánosságra, melyekből — szószerinti szövegközlemény hiányában — Sonnenfeldt értelemszerűen az alább közölt tájékoztatást adta:

*A Szovjetunió fejlődése egyenlőtlen folyamat — számos hézag és hiány szakítja meg unos-untalan, amelyet csak a (nálánál fejlettebb) külvilág képes pótolni bizonyos esetekben. A Szovjetunió feltörése mint birodalmi igényű hatalomé: ügyefogyott. Nélkülözi azt a varázst, az ideológiai, jogalkotási, kulturális és szervezéstechnikai mintaképek vonzerejét, amelyet elődei, a francia, angol és német impériumok sugároztak ki magukból. Különösképpen Kelet-Európában az egyetlen és legfontosabb egyesítő tényező, a Szovjetunió fegyveres hatalma. Ezenkívül semmiféle életképesebb **szerves** képződmény (more viable organic structure) nem jött ott létre.*

A Szovjetunió képtelensége arra — mondta tovább Sonnenfeldt — *hogy feléje áradó hűséges vonzalmakat gerjesszen Kelet-Európában, szerencsétlen történelmi kudarc, mivel az a Kelet-Európa bizony a Szovjetunió természetes hatás- és érdekkörébe tartozik. Kétszeresen nagy baj tehát* — húzta alá mondanivalóját Sonnenfeldt — *hogy ezen a létérdekű és döntő fontosságú területen az oroszok nem voltak képesek olyan érdekeltségi gyökereket verni, amelyek erősebbek a puszta erőhatalomnál.*

Kelet-Európát illetően Amerikának érdekében áll az eseményeket hosszú távon úgy befolyásolni, hogy ne kerüljön előbb-utóbb olyan kirobbanásra sor, amely kiválthatna egy harmadik világháborút. Az amerikai politikának tehát nyilvánvaló fogékonyságot kell mutatnia a Kelet-Európában autonómabb életformára törekvő irányzatokkal szemben, persze mindenkor az erős szovjet geopolitikai befolyás szabta kereteken belül. Ez már bevált a lengyeleknél — tette hozzá Sonnenfeldt — *akik erőt tudtak venni romantikus politikai hajlamaikon, amelyek a múltban annyi katasztrófába döntötték őket. Hasonló folyamat megy most végbe Magyarországon is, ahol Kádár János szereplése figyelemreméltó. ...*

Az Egyesült Államok Kongresszusából feléje zúduló felháborodott kérdésekre válaszolva Kissinger dr. azzal igyekezett lecsillapítani a háborgó hullámokat, hogy Sonnenfeldt nyelvezete *„egyes kitételeiben nem volt szerencsés".* A vihar azonban csak nem akart elülni. Kiváltképpen nem a londoni THE TIMES Sonnenfeldt-szövegverziójának közlése után. Ez ugyanis úgy idézte Sonnenfeldet, hogy *„Amerika kelet-európai politikája törekedjék olyan fejlődésre, amely a Kelet-Európa és a Szovjetunió közti viszonyt alkalmas szervessé alakítani".* Mivel ezt viszont úgy értelmezték sokan, hogy a Szovjetunió és a rab nemzetek alkossanak egyetlen szerves egészet, Sonnenfeldt is kénytelen volt sajtóértekezleten védekezni, amelynek során beismerte, hogy helytelenül használta az adott szövegben a „szerves" (organic) szót. Ő olyan viszonyra célzott, amelyen belül a Szovjetunió eltűri a kelet-európai országok belső önkormányzatát és nemzeti öntudatát.

Mondanunk sem kell, hogy a hatás rosszabb volt, mintha Sonnenfeldt semmit sem mondott volna. Ugyancsak sikertelen maradt Kissingernek egy további elködösítési kísérlete, amikor arra próbált hivatkozni, hogy az amerikai külképviseleteknek küldött körtáviratot „valami jegyzőkönyvvezető tisztviselő" fogalmazta, aki rövid összefoglalójába azt vette fel, amit Sonnenfeldt előadásának lényegeként vélt megérteni. Ám ebbe a magyarázkodási kísérletbe is beletörött a State Department bicskája, mert az amerikai sajtó pillanatok alatt kiderítette és közölte, hogy a körtáviratban foglalt szöveget maga *Warren Zimmerman* fogalmazta, aki viszont *Arthur Hartmannak*, Kissinger európaügyi államtitkárának különleges feladatokkal megbízott munkatársa. Mi több: mind Kissinger, mind Sonnenfeldt kézjegyükkel hitelesítették az összefoglaló szövegét, ami aztán körtáviratban kiment világszerte az összes, a londoni konferencián részt nem vett amerikai követeknek.

Dr. Varga László, a Szabad Magyar Jogászok Világszövetsé-

ge elnöke írja: *Ki irányítja Amerika külpolitikáját* című cikkében:

„Sonnenfeldt fejtegetése méltán okozott megdöbbenést, mint a külügyminiszter leleplezett titkos kelet-európai politikája.

A vita az első napokban az ***organikus*** szó körül forgott, ami érthető, mert az egész Sonnenfeldt elmélet ezen áll és bukik. Ugyanis ennek a szónak mind az angolban, mind a magyarban a jelentése azonos, vagyis ami valaminek organikus, szerves része, az ahhoz elválaszthatatlanul hozzátartozik. Az első napokban tagadták, hogy Sonnenfeldt használta volna az *organikus* szót.

Jómagam is részt vettem Washingtonban, március 26-án a külügyminisztériumban tartott megbeszélésen, ahol ez szóba került. Az arra legilletékesebb, magas beosztású külügyminisztériumi osztályvezető látszólag kínosan, szinte utasításszerűen mondta, hogy Sonnenfeldt nem használta az *organikus* szót. Amikor pár nap múlva Sonnenfeldt teljes beszámolója napvilágot látott és abban benne volt az *organic* szó, Kissinger azonnal kijelentette, hogy ez egy szerencsétlen szó. Ez igaz. Sonnenfeldt pedig április 6-án közölte, hogy a sajtó más jelentőséget adott e szónak mint ő. De hogy ő mit gondolt, arról hallgatott."

A fentiek ismeretében megállapítható, hogy a belső használatra szerkesztett szöveg kifejezi és fedi a jelenlegi amerikai külpolitika vezetőinek irányvonalát. A hibát (a maguk részéről) ott követték el, hogy mielőtt a sajtóba került volna, nem fordították le birka-nyelvre. Az amerikai politika bolsevizálásának előrehaladott álláspontjára mutat, hogy minden felháborodás ellenére is, a külügyi szervekben nem történt személyi változás. Megállapítható, hogy Amerika külügyi hivatala (mely a jelenkori történelem leghatásosabb alakító tényezője) a németországi emigránsok igazgatása alatt Amerika népének véleményével és szándékával ellentétes külpolitikát folytat.

Feltételezhető továbbá az is, hogy ez a nyilvánosságra került Kissinger—Sonnenfeldt utasítás az európai követségek részére, előkészítője egy olyan külpolitikai folyamatnak, amely a közép-európai államok szovjet tagállamságát hozza létre. Szerintünk nem az *organic* szó az egyetlen jel ami erre mutat, hanem a lengyel alkotmányreformra való utalás is, amely tudvalevően a tagállamság tényei mellett a Szovjetunióhoz csatlakozás proklamációját csupán mint későbbi időpontban végrehajtandó formaságot hagyta meg. Borzongva gondolunk a fent idézett mondatra: *„Hasonló folyamat megy most végbe Magyarországon is , ahol Kádár János szereplése figyelemreméltó".*

Jól látja a Kanadai Magyarság cikkírója is, hogy a State Department politikusai: *„ ... tehetségtelen és gyűlöletet keltő orosz imperializmus helyett ügyesebb, jobb orosz birodalomépítést szeretnének látni Kelet-Európában"...* csupán nem fejezte be a mondatát Frey András (pedig bizonyára ő is látja), ami szerintünk így kellett volna hogy szóljon: *„...hogy végre valósággá váljon a Szocialista Köztársaságok Nemzetközi Uniója, ahogy azt a jal-tai összeesküvők elhatározták."*

(Ausztráliai Magyarság, 1976 július).

Könyvszemle

Dezséry András: Visszatekintés

Hazátlan sorsunk átélt hangulatát helyettünk soha senki nem fogja tudni életre kelteni.

Élni — emberi színvonalon — annyi mint írni és olvasni. A magyar emigrációra sok mindent lehet majd mondani, de azt, hogy elmulasztotta volna a tollat forgatni, azt az egyet nem róhatják fel.

Alig tudunk lépést tartani a könyvismertetéssel. **Dezséry András** könyve még a múlt év végén jelent meg, hirdettük ugyan, idéztünk is belőle, kaptunk ízelítőt felolvasás alakjában a *Harmadik Magyar Találkozón* Adelaideben, de ismertetésére még nem került sor. Meg kell mondani azt is, hogy kötelességszerűen ismertetjük a könyveket hónapról hónapra, és sohasem tudjuk, milyen eredménnyel. De tartozunk evvel az írónak akiben a szent tűz lobog, és annak, aki pénzét ilyesmire áldozza, amikor annyi minden másra is el lehet azt költeni. A kérdőjel a sor végén marad: megveszik-e a könyvet az olvasók?

Úgy gondoljuk, ha a könyvkiadás hasznothajtó üzlet lenne az emigrációban, akkor tartalmilag is más lenne az itteni irodalom, mint ahogy az otthoni irodalom is más lenne, ha a mindenható állam nem kívánná meg, hogy dícsérje „eléggé e hitvány sereg".

Így válik az emigrációs irodalom idealizmussá és ezáltal közelebb állóvá a magyar lélekhez, mint az otthoni. És mégis számolnunk kell a szégyelni való jelenséggel: nem alakult ki itt külföldön az olvasótábor, mely méltó társként talajt adna ennek az idealizmusnak. Havonta egy-egy könyv megvételén, néhány dolláron múlik csak, hogy nem mondhatjuk el büszkén: mindent elvehettek tőlünk, de lelkünket nem ölték meg; éljük magyar életünket az irodalomban.

El kellett ezt mondani, sőt ez tolakodott a könyv méltatása elé, ha nehezebb is erről szólni, mint a legékesebb nyelven dicsérni egy érdemes könyvet. Dezséry András vérbeli író, szakma szerint is az, író akart lenni családi és társadalmi akadályokon keresztül is. De — ahogy ő mondja — eladták. *„Úgy érzem eladtak. Több ízben. És millió és millió embert ugyanígy adtak el. ..."* Az ifjú író eltette a tollat. De a toll nem nyugodott. Az írói készség furcsa jószág. Nem nyugszik, nem lehet lefojtani. Sokszor úgy gondoljuk, hogy betegség. Lám, mások milyen egészséges gondatlansággal tudják a szórakozásnak adni magukat. Dezséry palackjából huszonöt év után kétszázoldalas könyvet vetett ki a nyugtalanság feszítő ereje. Mennyivel szebb lett volna, ha előbb hívjuk: mesélj Bandi, ha te mondod megszépülnek a háború torz árnyai is, és régi életünkből oly apró dolgokat is érdekfeszítően írsz le, amit mi nem is tartanánk említésre méltónak.

Könyve vagy félszáz novellát tartalmaz — vagy talán műfajilag más meghatározás alá tartozik. Egyéni meghatározással *életforgácsoknak* nevezném, amiket meggyújt és szemünk elé szór. Ahogy egyik ellobban, ott a másik. Egyik fényesebb, másik halványabb. Van köztük hideg fényű, van ami majd megégeti az ujjunkat, és van olyan is, ami a szívünket melegíti fel. Aki nem úgy olvas, hogy közben leteszi a könyvet és elgondolkozik, az ne vegye kezébe Dezséry kötetét. Ő nem mond el mindent. Sokszor nem is mond eleget. Jókai ebből ötven regényt írt volna. Akkor még soronként fizették a tárcaírót. Hopp, megvan, *tárcák* lennének ezek az írások is, ha mondjuk a mi újságunkban jelentek volna meg. Mint szerkesztő mondom, büszkén viseltem volna őket (ha nem is fizetve soronként). Irodalmi színvonalának, szépészeti értékeinek megállapítására a könyvismertető rovat nem nagyképűsködik. Egy könyvre sem mondjuk, hogy itt az irodalom csúcsteljesítménye, ezt vegyék meg. De a **Visszatekintés** legnagyobb értékének azt tartom, hogy valóban visszatekint a mi életünkbe, és hűen érzékelteti hazátlan sorsunk átélt hangulatát, amit helyettünk soha senki nem fog tudni életrekelteni. És ezért

kell megvenni ezt a könyvet, hogy a mi hangunk is helyet kapjon ebben a hazug világban, és hogy valóra válhasson Dezséry könyvének hátlapján meghirdetett ígérete: „Következő kötetünk megjelenik 1976 novemberében".

(Ausztráliai Magyarság, 1976 július).

Klímaváltozás

A pártemberek hűsége nyugaton is keleten is a kenyéradó gazdáé.

Most egy éve kezdődött Ausztráliában az a belső politikai küzdelem, amelynek során a kormányzó párt és az ellenzék helyet cseréltek egymással. A helycsere széles rétegekben nagy megkönnyebbülést jelentett azok részére, akik aggodalommal figyelték, vagy szenvedték a munkáspárt kollektivizáló tevékenységét és barátkozását a Szovjetunióval és csatlós kormányaival.

A helycsere óta eltelt félév eredményei azt mutatják, hogy a nem éppen parlamentáris módon végrehajtott változásnak sokkal inkább külpolitikai okai voltak, mint belpolitikai vonatkozásai. Kétségtelen, hogy kihatott a belpolitikára is, de ezen a téren a változás meglepően kevés, míg a külpolitikai vonalon élesen elhatárolt: Ausztrália hirtelen észrevette a szovjet veszélyt az Indiai Óceánon, és az utóbbi években kiélesedett kínai—orosz vitában nyíltan és határozottan Kína mellé állt. A liberális pártnak ez a magatartása dermedt meglepetést okozott sokaknál, mert a korábbi években hangosan megvallott antikommunizmus helyett most egy kommunista rezsim iránti szimpátiával lépett a párt a nemzetközi politika porondjára, ha mindjárt egy másik kommunista rezsim ellenében is. Így a liberális párt most *kommunista-barát antikommunista* lett, és úgy látszik ez a változás a mindkettő iránt szimpatizáló Labor párttal szemben megérte a költséget, amibe ez a változás került. Amerika alelnöke Mr. Nelson Rockefeller mindenesetre meg volt elégedve az ausztráliai fejleményekkel, melyek beleillettek az általános külpolitikai klímaváltozásba.

Ezév áprilisi számunkban már foglalkoztunk az európai kommunista pártok Moszkvától való önállósulási kísérleteivel. Ezek a törekvések eredményezték a kelet-berlini kommunista kongresszust július elején, amelyen 29 európai kommunista párt követelésére Moszkva elismerte a világuralomhoz vezető politikában az önálló — a Szovjetuniótól független — út meghatározását. A „Magyar Szocialista és Munkáspárt" központi bizottsága így fogalmazta meg a kelet-berlini kongresszus határozatát:

„A mai helyzetben a kommunista pártok a marxizmus-leninizmus tanításait hazájuk konkrét társadalmi viszonyainak, nemzeti sajátosságainak, hagyományainak figyelembevételével alkalmazzák, stratégiájukat és taktikájukat önállóan határozzák meg."

Most itt nem azzal kívánunk foglalkozni, hogy ez a határozat milyen változást hoz a magyarországi viszonyokra, de sokkal inkább zavaró az a kérdés, mi összefüggést mutat mindezzel *Mr. Malcolm Fraser* miniszterelnök június 1-én elhangzott — azóta is sokat emlegetett — beszéde, amelyben a Szovjetuniót oly élesen támadta. Az összefüggés azonnal nyílvánvaló, ha ráfigyelünk a kínai szovjetellenes szóháború felerősített hangjára, Nyugat-Németország Szovjetuniót kritizáló magatartására, a japán—kínai közeledésre, az arab világ elfordulására a Szovjetuniótól és végül a „Sonnenfeldt-doktrinára". Ez mind tömören felzárkózik a Szovjetunió ellen; itt már nincs többé kapitalista-kommunista ellentét, itt egyetlen követelés van: a Szovjetunió ne igyekezzen egyedül és orosz módra bolsevizálni a világot, hanem elégedjék meg a rábízott terület ellenőrzésével.

Szó sincs arról ma már, hogy „a kommunizmus veszélyezteti a szabad világot". Az „antikommunista" pártok és mozgalmak elmosódtak nyugaton mindenütt és a hidegháborús propaganda kommunizmust bíráló hangja átváltozott a Szovjetunió magatartásában szereplő orosz-nacionalista törekvések bírálójává. The **containment** of the Soviet Union — a jelszó, ami annyit jelent, hogy a Szovjetunió kormánya ne orosz birodalmat építsen, hanem a szocialista köztársaságok unióját, mely az eredeti marxi —lenini tanítások alapján majd beépítkezik és feloldódik a *szocialista államok világuniójába*, amint a világ többi államában is a szocialisták kerülnek hatalomra.

Hogy milyen közel vagy távol vagyunk ennek a megvalósulásától, az egy másik fejtegetés tárgya lesz, most csupán arra akarunk még rámutatni, hogy a cikk elején említett klímaváltozás külpolitikai képlete szerves részeleme egy nagyobb történelmi kalkulációnak.

A világhatalom-építés nem újkeletű törekvése a földi javak bőséges birtokába jutott országok vezetőinek. A római, a perzsa, a hun, a mongol, a török, az angol, az orosz stb. birodalmak nemcsakhogy elég példát mutatnak, de azt is bizonyítják, hogy a törekvés állandóan jelen van a történelemben földünk valamely részén, esetenként több helyen is. A történelem azonban azt is emlékezetünkbe idézi, hogy az (időben ismert) egész világ feletti egyetlen impériumot sohasem sikerült létrehozni tartósan és maradék nélkül. Valami mindig jelentkezett, ami áthúzta a számításokat. Így a civilizáció története a földi hatalmasságok gyakori változását mutatja, sok háború kíséretében. Ezek során népek váltogatják egymást, egymás kezéből ragadva ki a dicsőség staféta jogarát, de a népek földi istene olümposzi trónusára nem juthattak fel.

A „racionális" gondolkodás úttörői vetették fel a gondolatot, vajon miért nem sikerült eddig egy akolba terelni az emberiséget. Rájöttek, hogy minden eddigi törekvés egy államhoz vagy néphez kötötte a szerencséjét, melynek során a világ többi része túl nagynak bizonyult. Ekkor született meg a *politikai nemzetköziség* programja.

A baloldali filozófia és a titkos társulatok; grófok, ipari gazdagok, királyi ivadékok, tudósok, művészek szórakozása, akiknek nem a kenyér volt a gondjuk, hanem a hatalom kiterjesztése és állandósítása. A szegények nyomora és dühe — amit legtöbbször mesterségesen szítanak — a leginkább bevált hasznos eszköz a politikai változások végrehajtására. A kétszázéves világhatalmi törekvés forradalmak, majd világháborúk során egyre fokozódó mértékben szorítja az emberiséget irányítása alá. A gazdasági irányítás már teljes, a politikai irányítás a következő. Ebben ma már nincs is titok, könyvek, cikkek százai foglalkoznak az **Új Világrend** kérdéseivel kedvező beállításban. Elég itt egy részt idézni egyik ilyen természetű könyvből:

„ ... The men who run the global corporations are the first in history with the organization, technology, money and ideology to make a credible try at managing the world as an integrated unit"... (13. oldal) *„... The goal of corporate diplomacy is nothing less than the replacement of national loyalty with corporate loyalty. If we are to succeed in integrating the planet, loyalty to the global enterprise must take preference over all other political loyalties".* (18. old.) A könyv címe: Global Reach: The Power of The

Multinational Corporations. (Simon & Schuster kiadása, 1974).

Ezektől a vállalatoktól kapták az oroszországi bolsevisták is és a kínaiak is a számolatlan milliókat, fegyvert, élelmiszert, és — amint láttuk — nekik tartoznak hűséggel. A jelen század eseményeinek nagy része zajlott a moszkvaiak engedetlensége és elhajlása körül. Az oroszok, Sztálin vezetésével — a *nemzetközi világrend* építése helyett — minduntalan *Orosz Birodalmat* akarnak építeni. Ez csupán a panasz kapitalista részről Oroszország ellen, és nem az hogy úgynevezett szocializmust építenek.

A kommunizálás, vagyis a hatalom lelki és anyagi eszközeinek kézbevétele nem proletár agyakban született meg. A központi irányítás előfeltétele a hatalomnak. És ha a politikusok hűsége nem a nemzet vagy ország irányában nyilvánul meg, hanem a nemzetközi korporációk irányában, akkor kiépíthető az állami bürokrácia a „szocialista" államokban már bevezetett hatásfokig.

A klímaváltozás (melyben a szocialista és a kapitalista államok közötti különbség elmosódik) nem csak nyugaton észlelhető. Említsük csak a magyarországi rendszert; a háború után mindenütt a kapitalisták ügynökeit vizslatták, üldözték, börtönözték a „nyugatosokat". Húsz évre rá vörös szőnyeget gurítottak Rogers amerikai külügyminiszter lábai elé, és pártemberek hajlonganak a jó dollárú kereskedelmi utazók előtt. A proletár öntudat legalább 180 fokot hajlott el azóta.

A pártemberek hűsége, nyugaton is, keleten is, a kenyéradó gazdáé.

(Ausztráliai Magyarság, 1976 augusztus)

Forradalom és szabadságharc

— Kísérlet egy történelmi szintézis témakörének meghatározásához—

Ötvenhatban Magyarországon két élesen különválasztható történelmi esemény zajlott le. Az egyik ***forradalom*** *volt, a másik* ***szabadságharc****.*

Ha valaki úgy gondolja, hogy a történelmi esemény írói mindent megtettek ha megírták az eseményeket úgy ahogy azok történtek, az nagyon téved. A történetírás szempontjából az események leírása csak egy része a történteknek, és sok esetben nem is a legfontosabb része.

Október 23-án eldördült a sorsfordító lövés a Parlament előtt. Az események lavinaszerűen zuhogtak a független Magyarország kikiáltásáig. Hogy állt elő ez a történelmi alkalom, amiben az egész ország hitt? Mindenki látta a szabadság felkelő napját, pedig még csak nem is virradt. Csak a Szabadság-térre kiömlő vér vádló fáklyalángja világított. De miért lőttek? Kik szervezték a felvonulást és milyen céljuk volt vele?

Igen ... telve volt a levegő a változás jeleivel. A változás okai? ... a 20. pártkongresszus ... , Sztalin halála ..., (máris külföldön járunk) ... Nyugat és Kelet viszonya ... , a yaltai szerződés ... , és így tovább visszafelé Trianonig ... , majd annak okai ... , az oroszországi forradalom ... , a múlt század nemzetközi mozgalmai mind hozzájárultak több-kevesebb mértékben 56 eseményeihez. Komplex kérdés — szakmai nyelven. Kétségtelen, aki eligazodik a történelem együttható tényezői között, az másképpen fogja látni a magyar felkelést, mint az aki ott kezdte, hogy kiment a Körút sarkára amikor befordult az orosz tank.

Miről írjon az emigrációs havilap, korlátozott oldalain, húsz évvel az események után olyan ember tollával, aki Sydneyben élte át 56 eseményeinek idejét? Arról írjon amiről más nem ír vagy nem írhat, ha a kornak látó szemtanúja volt.

Szeretnénk érinteni — amennyire terjedelmünk megengedi — miként viselkedett a nyugati politikai vezetőség. Ez talán az események legnyitottabb kérdése, és a válasz keresése a külföldi magyarok feladata. Néhány egészen izgató kérdés szinte fel sem merül. Például: Amerika szerepe, a jugoszlávok és kínaiak hirtelen változó viselkedése.

Az oroszok várakozó, engedékeny, határozatlan, alkudozó, majd hirtelen kegyetlen megtorlásba átlendülő magatartására van bőven magyarázat, de ezek az indokolások nincsenek bemérve a nemzetközi politika síkjaira. E hiányosság okaihoz hozzájárul az amerikai politika ködösítése, kétszínűsége és a mi részünkről, az emigrációnak heroizáló (csak a hősiességet kiemelő) hajlama. Előbbi elegánsan letagadja, hogy nagy szerepe volt a forradalmi események kirobbantásában, utóbbi ugyanezt a szabadságharcosok érdeméül tartogatja és mellőzi, elkerüli a tényt, hogy az események elindítói és legfőbb szereplői vezető kommunisták voltak.

Mielőtt bárki ünneprontónak nevezne, sietünk kijelenteni, hogy 1956-ban Magyarországon két élesen különválasztható történelmi esemény zajlott le. Az egyik **forradalom** volt, a másik **szabadságharc**. A forradalom a nemzetközi kommunista szervezetek belső fejleményeinek volt a következménye, a szabadságharc a magyar nép csodálatos lelki egységének, politikai tisztánlátásának, latolgatás nélküli történelmi helytállásának volt gyönyörű példája.

Érthetetlen is, és sok emigrációs visszásságnak is okozója az, hogy ezt a két eseményt nem határoltuk el élesen, a valóságnak megfelelően. Pedig a magyar nyelv is, és történelmi emlékeink is e két fogalmat teljesen különállónak tekintik. A forradalom társadalmat felforgató cselszövés, amit legtöbbször a hatalom gyakorlásából kimaradt, de ahhoz közelálló csoport robbant ki a maga érdekében, természetesen a nép részére gyártott hangzatos szólamokkal, a társadalomba beépített fizetett ügynökök vagy hasznos idióták által. Magyarországon ilyen csak egy volt, a négyéves világháborúban lefárasztott nemzet egy óvatlan pillanatában, 1919-ben. A szabadságharc fogalmát Rákóczi és Görgey népének, azt hisszük, nem kell körülírni.

Társadalmi forradalmak

A kollektivisták minden törekvése az, hogy a társadalmi fejlődésnek általuk megjelölt irányát a történelem logikájának tüntessék fel. Ezért kell végighajszolni a társadalmakat forradalmakon. A forradalom az a kollektív élmény, ami az eseményeknek azt a káprázatot adja, hogy a felfordulásból az új rendbe formálódás a nép akarata volt. A forradalomnak szinte vallásos kultusza van és ahol az sikeresen lezajlott, azokban az országokban jognak, államformának, politikai filozófiának alapjává válik. A nyugati kapitalista világ éppen úgy esküszik a francia forradalomra, vagy éppen napjainkban Amerika a sajátjáéra, mint Szovjetoroszország az 1917-es bolsevista forradalomra.

Az 50-es években Sztalin halálát követően a Szovjetunió vezetői új taktikával igyekeztek rendszerük részére jobb nevet szerezni külföldön az ún. liberális irányzat bevezetésével. Ez egyúttal külföldről is feltétele volt annak, hogy a baráti viszony és támo-

gatás helyreálljon a kapitalista burzsoá kormányokkal. A liberalizálódás a csatlós országokban is megindult. Mindenütt a párton belül zajlott le a folyamat, mely abból állt, hogy a feltűnően szadista őrülteket „sztalinizmussal" bélyegezve leváltották vasalt nadrágos börtönőrökkel. Hogy a változás tervszerűen menjen és a szocialista jövő alapjaként a néphitben alkotmányos fundamentummá váljék, kinevezték forradalomnak. Ha sikerült volna, országvilág, de még mi is itt kint tudomásul vettük volna, hogy forradalom volt ugyan Magyarországon, de nem a bolsevizmus ideológiája ellen, hanem csak eddigi módszereik ellen egy elviselhetőbb szocialista-kollektivista államrend érdekében. Fejcsóválva mondogattuk volna itt, bús emigránsok, hogy a magyar nép 12 év alatt elfelejtette, hogy nemrégen még fegyverrel védte országának határait. Az otthoni magyarok azt mondanák egymásnak: ezt akarta a nép, ezen már kár sopánkodni.

De nem így volt. A tervezett forradalom nem sikerült. Kádár a szovjet tankokon hozta be a stabilizált, nikotex kommunizmust. Igaz, a szabadságharc sem sikerült, de a világot felrázta és Rákóczi és Görgey szabadságharcai mellett ez is alapköve lesz szabadság-eszménknek.

Csonka volna a fenti fejtegetés, ha a nyugatról szított forradalom okai mögött a kelet-nyugati ellentétet nem vizsgálnánk meg.

Vissza kell menni egészen az első világháborúig, mert a nemzetközi baloldali mozgalmaknak a vitája a Szovjetunióval, annak keletkezése idejére nyúlik vissza. Németország mindig is melegágya volt a baloldali titkos társulatoknak. Egyik ilyen társaság, a Pángermán Liga, amit 1890-ben alapítottak állítólagosan az oroszországi német telepesek védelmére, valójában forradalmi mozgalmakat létesített és pénzelt. A 20. század első évtizedére Anglia, Franciaország, Németország és Oroszország teljesen alá volt aknázva baloldali mozgalmakkal, melyeknek *európai egyesült államok* létesítése volt a jelszava. A kínálkozó alkalmat a világháború szolgáltatta, annak során mindkét fél teljesen lefáradt és a kérdés az volt, hol sikerül előbb internacionalista kormányzatot létrehozni, ahonnét egész Európát hasonló kormányzat alá lehet vonni. Nem arról szólt a propaganda, hogy kommunista diktatúrát létesítenek, ellenkezőleg, a szebb emberi jövő, a háborúk végleges kiküszöbölése, európai összefogás stb. voltak a jelszavak, melyek iránt még az uralkodók is érdeklődő szimpátiával viseltettek, nem is említve Wilson elnököt, aki már világmegváltónak hitte magát. Lenint — mint tudjuk — a német kormány és vezérkar csempésztette Oroszországba. A német Spartacus-szövetség volt a megfelelője az orosz bolsevista mozgalomnak. Az Internacionálé tervei szerint Németországból kellett volna, mint központból, kiindulni Európa kommunizálásának. A Németország és Oroszország közötti területen a két nemzetközi irányítású állam megosztozott volna. Ennek megkönnyítését szolgálta a trianoni felosztás szláv és nem-szláv államokra, lehetőleg köztársaságokra és a Rapallói Szerződés, melynek alapján német szakértők iparosították Oroszországot egész Hitler hatalomátvételéig.

Orosz irányítás alatt

Nem célunk most részletekbe menni, lényeg az, hogy Oroszországot kivéve az első világháború után létesült proletárdiktatúrák megbuktak, több országban még kísérleti állapotában. Németországban és Bulgáriában csak későn, 1923-ban fordult a helyzet visszavonhatatlanul olyan állapotba, amelyben már a kommunista hatalomátvétel kísérletei reménytelenek lettek. A Komintern (III. Internacionálé) — mely eredetileg a különböző országok kommunista pártjainak akciószövetsége — az európai fiaskó folyamán mindinkább orosz irányítás alá került. A „világforradalom" Oroszországba húzódott vissza.

A Nemzetközi Baloldal (melynek meghatározására most nem vállalkozunk, de értjük alatta a világ országainak szocialista-, szociáldemokrata-, munkás- vagy marxista pártjait, mozgalmait és azokat támogató üzleti érdekeltségeket) igyekezett az orosz bolsevista pártot is irányítása alá vonni, de annak helyzeti előnye a „megvalósult szocialista állam" révén nagy vonzást gyakorolt a nyugati munkásmozgalmakra. Lenin halálával, Sztalin hatalomrajutásával csak fokozódott az ellentét, elvi vita és pozícióharc. Ezek során a „permanens forradalmat" hirdető Trockijt Oroszországból száműzték, majd — miután külföldön eredményesen szervezkedett — Mexikóban, 1940-ben, merénylet áldozata lett. Napjainkban újból nagy gőzt fejlesztenek a „trockijista" mozgalomnak. Mindez nem akadályozta meg Rooseveltet, hogy Sztalin államát elismerje és anyagilag talpra állítsa 1933-ban.

Felújult belviszály

A második világháborúban nyugodni látszottak az ellentétek, de utána újult erővel fellángolt a baloldali belháború. Bár a Szovjetunió látszólag (és Európában feltétlenül) egyetlen győztese lett a második világháborúnak, hamarosan szembe találta magát, ezúttal a háborús szövetségesek részéről, egy szilárd összefogással, mely további terjedésének útjába állt. Győzelmi partnerével az Egyesült Államokkal, Jaltában a mai napig is titokban tartott szerződést kötöttek (amire az elmúlt 30 év eseményei engednek következtetni), amit a jelek szerint az oroszok igyekeztek megszegni, vagy csak ímmel-ámmal tartanak be.

Bár Oroszország a második világháború után jelentős területekre, Kelet- és Közép-Európára kiterjesztette hatalmát, és befolyását egész Európára éreztetni tudta, vele szemben a *nemzetközi baloldal* is megerősödött. Az első szembetűnő különbség az, hogy a jugoszláv kommunista állam nyíltan szembeszállt Moszkva gyámkodási kísérletével. A „sztalinista" megjelöléssel szemben használt „trockijista" kifejezés mellé jött a „titóista".

Titóizmus néven jelölték 1948 után azt a törekvést, amivel a nem-orosz kommunista pártok Moszkvától függetlenül és egyenrangúan akartak részt venni a világhódításban.

New York, London és Párizs nagy készséggel támogatta ezt a törekvést. Tító nyílvános támogatást is kapott, gazdasági és fegyverkezési segítséget Amerikától, mely mindezek ellenére ki nem fogyott abban az időben az antibolsevista szólamokból. Az indokolás Amerika részéről az volt, hogy ennek az irányzatnak a megsegítésével elősegíthető a kelet-európai államok felszabadítása.

Egy másik kifejezés is keletkezett ebben az időben: a *„nemzeti kommunizmus"*. Ez a jugoszláv „nemzeti" kommunizmus céljául tűzte, hogy megőrzi a kommunizmus nemzetköziségét az orosz-bolsevisták öncélú nacionalista orosz-kommunizmusával szemben a különböző országok helyi viszonyai szerint kialakított önálló szervezetével. Ez persze fából-vaskarika, de Kelet-Európában véres jelentősége volt.

A magyar emigráció mindent elkövetett, hogy az amerikai politikusok „naivságát" eloszlassák és hogy „felvilágosítsák" őket a valódi helyzetről. Amerika (az emigránsok szerint) „érthetetlen okoknál fogva képtelen volt megérteni, hogy nem nemzeti kommunizmusra vágyik a magyar nép, hanem szabadságra". Hogy ki volt a naiv, azt ma már talán többen látják. Amerika sohasem volt kiváncsi a magyar emigránsok véleményére. Tító maga meg-

mondta, hogy: Moszkva nyomásának enyhítése a kommunista államokban előfeltétele annak a lehetőségnek, hogy a proletariátus diktatúráját további országokban is megvalósíthassák. Moszkva — Tító szerint — akadályozza a kommunizmust világhódító útján, mert kompromittálja azt terrorisztikus kormányzásával és imperializmusával. (Támogatást a nagyhatalmaktól az kap, aki rajta van a vonalon. Az antibolsevista magyar emigráció szolgálatai nem estek egybe a nyugati politika irányával.)

A Budapesten kiadott *Századok* tanulmányírója, *Ságvári Ágnes* írja az 1972. 6. számban: *„A nemzetközi áramlatokban már 1946 folyamán vita bontakozott ki a keleti és nyugati demokrácia értelmezéséről. ... A Jaltában képviselt államok célkitűzései már eleve eltérőek voltak, s így az sem szorul bizonyításra, hogy az újjászülető országok demokratizálását is sokféleképpen értelmezték. ... A háború utáni Magyarországon a belső demokratizálást kötelező erejű katonai, nemzetközi szerződések is sürgették. ... A kevés előzményre visszatekintő magyar demokrácia sorsát a szövetségesek között meglévő ellentétek a legapróbb rezdülésig jelentékenyen befolyásolták, és az imperialista taktika változásai súlyos teherként nehezedtek az ország életére. ...* [Russzofil beállításban az imperialisták a nyugati burzsoá-kormányok, nem pedig a Közép-Európát bekebelező országok] *... A forradalom* [az 1945-ös bolsevizálás] *célkitűzéseinek békés körülmények közötti fokozatos megvalósítása a koalíciós kormány keretei között zajlott, amelyben a középrétegek, a német-ellenes burzsoázia is szövetségesként vett részt, s rajtuk keresztül a nemzetközi burzsoá erők viszonylag jelentős befolyást gyakoroltak a belpolitikára. ...* [Ide kívánkozik annak a megállapítása is, hogy az 1956-os robbanás idejéig kialakult kommunista párt, az egyedüli és minden hatalmat gyakorló párt, nagyrészben, intelligens rétegében feltétlenül, az említett burzsoá középréteghez tartozott, melynek élénk kapcsolatai voltak a nemzetközi burzsoá erőkkel.] *... A júliusi potsdami értekezlet vitáiban már Kelet-Európa problémái is szerepet kaptak. Potsdamban a szocialista Szovjetunió és a kapitalista hatalmak összecsapása minden megelőzőnél erősebb volt. ... Az 1947-es év a nemzetközi erőviszonyokban fordulatot hozott. ... A Marshall-terv elutasítása* [a kelet-európai államok, köztük Magyarország által is] *nyílt lépés volt az új, határozottan amerika-ellenes irányvonal megvalósítása felé. A washingtoni stratégia elsőrendű célkitűzése most már nem az angol gyarmatbirodalom birtokba vétele, hanem Nyugat-Európa gazdasági talpraállítása, a kapitalista rendszer stabilizálása, valamint a Szovjetunió és a népi demokráciák bekerítése volt. ... Ebben a történelmi helyzetben az akkori magyar pártvezetőség — a hidegháborús fenyegetés pánikhangulatában — a békemozgalom nagy történelmi lehetőségét elmulasztotta. A bizalmatlanság légkörében az ellenség elszigetelése helyett az ellenség keresését tűzte ki célul. A szövetségesektől nem egyetértést, hanem teljes azonosulást követeltek meg. Az MDP* [a magyarországi kommunisták pártja] *vezetősége — bár a pártokat népfront-szervezetbe tömörítette — magát a népfront-politikát eleve korlátozta. ...* [1972-ben még ilyen virágnyelven írtak odahaza a szabadságharcot megelőző idők rettenetes terrorjáról.] *... A JKP kérdésében megfogalmazott álláspontok ezért nemcsak a Jugoszláv Kommunista Párttal, mint párttal és Jugoszláviával, mint állammal fennálló viszonyra voltak káros hatással, hanem sajnálatos kihatással voltak Magyarország belpolitikájára azáltal, hogy a Kominform valamennyi döntését eleve elméleti-ideológiai értelemben kötelezőnek nyilvánították."*

Az idézett néhány mondat összefoglalható az alábbiakban: Oroszország és nyugati szövetségesei között a háború után különböző okok miatt vita támadt. Ezek egyike a kelet-európai államoknak gyarmatkénti kezelése és a nyugattól elszigetelése volt. Moszkva emberei Magyarországon sietve kiépítették a központi irányítású pártdiktatúrát, az orosz katonai fenyegetésre támaszkodva feloszlatták a koalíciós pártokat, és még a kommunista párton belül is elhallgattatták (Rajk-per) a nyugati-kapcsolatú elemeket. Minden hatalom a néhány moszkovitának a kezében összpontosult, mely — számuk kevés volta miatt — szükségszerűen az őrületig fokozott terror lehetett csak. A Nagyszláv Orosz Birodalom érdekeiért létesített Kominform gondolkodás nélküli kiszolgálása volt az egyetlen irányelv. Ez a végsőkig vezetett leszűkítés azáltal volt „sajnálatos kihatással Magyarország belpolitikájára", hogy a nagyhatalmak viszonyában időközben előállott enyhülés miatt ez a garnitúra elveszítette lába alól a talajt. Rákosi kormányzatában és környezetében nem volt többé olyan réteg, amely az új helyzetben előretolható lett volna, hogy az új színezetváltozásnak megfeleljen.

Sztalin halála után (1953 márc.) Moszkva egymással vetélkedő vezetői versenyeztek, melyik tudja személy szerint is leginkább elnyerni a *nemzetközi politika* szimpátiáját. Rangsor szerint Malenkov került előtérbe, de pár hét múlva Hruscsov is felemelkedett a vezetői kollektívába, de már a 20. pártkongresszuson (1956 febr.) elhangzott emlékezetes beszéde után a Szovjetunió diktátoraként léphetett fel. A történelmi követelmény a „sztalinizmus" megszüntetése volt. Ez a beszéd, amely Sztalin egész politikáját elítélte, az amerikai diplomácia hároméves küzdelmének eredménye volt, melynek célja: olyan vezetőséget látni a Szovjetunió élén, amely egyetértőleg vesz részt a nemzeti államoktól és gyarmatoktól mentes új világrend kiépítésében.

Az események ettől kezdve gyorsan követték egymást. Moszkva utasítást adott a csatlóskormányoknak, hogy „liberalizálják" a kormányzást, térjenek le a sztalinista módszerekről. Április 17-én feloszlatták a Kominformot, — *„a jelen évek eseményei változást hoztak a nemzetközi helyzetben, ... a Tájékoztató Iroda keretei már nem felelnek meg az új követelményeknek".* Június 20-án Hruscsov és Tító közös deklarációt adtak ki a jugoszláv és szovjet kommunista pártok közötti kapcsolatok újrafelvételéről. Ez a lépés mozgásba hozta a politikai talajt Magyarországon. Már csak kozmetikai okokból is, állítólag Tító követelésére, Rákosi júliusban lemondott. Helyére, pártvezetőként Gerő lépett. Ez egyúttal jellemezte is a helyzetet; Rákosi és Gerő egykutya volt a pártnak is — mely ragaszkodott az abszolutista hatalomhoz (és nem volt elég intelligens ahhoz, hogy átlássa a nemzetközi új égboltozatot) — és a nép részére is, mely minden idegszálával érezte, hogy több változásra lenne mód, ha a szűk számú, de elszánt sztalinista gárda feloldódna mérsékeltebb elemekkel. Különösen Nagy Imre visszatérése forgott a kívánságok középpontjában. Az eseményekre nyomást gyakorolni természetesen nem volt módja a népnek, de a fentebb említett burzsoá-baloldali és félreállított intellektüel-kommunistáknak a párton és írószövetségen belül annál inkább. Ez a réteg elvágott külföldi kapcsolatainak kifinomult szimatával megérezte a világhelyzetben beállt változásokban rejlő lehetőségeket, és mozgékony, üzleti szellemű természetével mindent elkövetett, hogy az agyonellenőrzött merev állapoton változást idézzen elő. A korábbi jó években, amikor hirtelen emelkedett be a legmostohább körülmények közt is jelenlévő kulcshelyekre, megnőtt az igénye ahhoz, hogy alkotmányosan védett elit-osztályává csontosodjon a magyar „munkásországnak", de ennek útját állta a szűkkeblű hatalomféhes kominform-hűségű csoport levegőtlen diktatúrája. Gerő, amikor október 23-

án lövetett, még örült is, hogy módot ad neki a felvonulás egy kis rendőri beavatkozásra, amitől a bársonyszéke felé kapkodó elvtársak visszariadnak odvaikba. Aligha lövetett volna, ha tudja, vagy megérzi előre az eseményeket. 1956-ban mindenki abból az alapállásból akart kiindulni, hogy a nép akaratát képviseli — evvel operáltak a felvonulás megszervezői is — de egyre senki sem számított: a nép ezúttal valóban akart és pontosan ki is fejezte, hogy mit akar.

Ettől kezdve két erő működött Magyarországon, látszólagosan egy irányba, vagy nehezen elkülöníthetően. Az egyik erő a nép feltörő akarata volt, a másik a népakarat sodrával hatalomban maradni, vagy hatalomba kerülni akarók csoportja. Ezek között volt mindenféle, de elsősorban és jellemzően kommunista párttag. Ők nevezték a felkelést *forradalom*-nak és nem azért álltak az élére, hogy abból orosz- és kommunista-ellenes szabadságharc legyen. Mindent elkövetnek, hogy a bakon maradjanak. Olvassuk el a *Néphadsereg* 1956 október 29-i számát (amelynek első két oldalát utánnyomatban újságunk jelen számához mellékletként csatoltunk); amelyben azt olvassuk: — „A Központi Vezetőség tekintettel az előállott rendkívüli helyzetre" — Gerő helyett egy hattagú pártelnökség kormányozza a „Magyar Dolgozók Pártját": *Kádár János, Apró Antal, Kiss Károly, Münnich Ferenc, Nagy Imre és Szántó Zoltán.* Az ugyancsak itt olvasható Nagy Imre elnöki rádiónyilatkozatának lényege az utolsó fejezetében domborodik ki: — ne engedjük elveszni a 12 éves eredményeket, amiket a Magyar Dolgozók Pártjának vezetésével hoztunk létre.

A *Szabad Ifjúság* október 23-i röpiratát olvasva nehéz elterelni a gondolatot, hogy az egész „forradalmat" a párt provokálta ki. Fejlécén ez áll: *„Ezt a röpiratot a Szabad Ifjúság szerkesztőségének kollektívája adta ki a demokratizálásért és a szocializmusért küzdő ifjúság seregszemléjének napján 1956 október 23-án".* Vagy ugyanott a Petőfi-kör 12 pontjának 1. és 12. pontjai: *„Követeljük a lenini egyenjogúság alapján álló magyar—szovjet barátságot! Szocialista demokráciát!"*

Kormányzók és kormányzottak viszonya mindig hozhat ellentétet, bármilyen rendszer alatt. Hogy egy rendszer jobb vagy rosszabb, az határozza meg, hogy milyen mértékben szorítja a kormányzottakat a kormányzók uralkodása. De aki úgy számít, hogy ez képezi a forradalmak alapját: az téved. A forradalmaknak ez csupán a „társadalmi kelléke". A forradalmakat külön meg kell szervezni.

Az események forrásvidékeit még ma is mesterséges köd leplezi. Jellemző ez az évszázados baloldali műveletekre. A részletekből mégis összeáll a kép. Egy kis írást közlünk Háy Gyulától, hogyan készült fel az október 23-i tüntető felvonulásra a Párt egyik fellegvára, az Írószövetség. (Háy Gyula 19-es bolsevista, 35-től 45-ig a Szovjetunióban élt. — „Az 1956 előtti években a revizionistákhoz csatlakozott, és jelentős szerepet játszott az októberi ellenforradalomban" — írja róla az Új Magyar Lexikon. A „revizionizmus" nem az elcsatolt területekre vonatkozik, hanem a kommunizmusnak egy irányzata, amely a Szovjetunió merev álláspontjával szemben a kapitalizmus irányában engedékeny, amennyiben az a kollektivizmus felé halad.)

Tehát, **Háy Gyula** írja az Irodalmi Újságban (Párizs, 1971 szeptember) — kivonatosan:

... Tömegtüntetés az utcán. Tegnap este határozták el a műegyetemi hallgatók. Az íróknak is meg kell tenni a magukét.

Én az Írószövetség egyik társelnöke voltam. ...

12 pontba kell foglalnunk a követeléseinket! ... Üljetek le ... 12 pont ... Elég lesz egyetlen pont is: ki az oroszokkal! ... Ki az oroszokkal Magyarországról! ... Függetlenség! ... Normális gazdasági kapcsolatokat ... Fizessék meg világkereskedelmi áron az urániumunkat. Az alumíniumot is ... Nem hagyjuk magunkat kifosztani! ... Nemzeti függetlenség! ... Reformokat! ... Demokratizálni a közéletet! ... Nagy Imre térjen vissza a politikai életbe! ...

És újra meg újra:

A tüntetés ... Üljetek le barátaink! Hol van Veres Péter? Hol van az elnök?

Kállai érkezett! Kállai Gyula jött a pártközpontból ...

A sűrű füstfüggöny mögött az Írószövetség elnöke, Veres, paraszti formájú ősz bajuszával, Kállai gömbfejével, duzzadt ajkával.

— Üljetek le.

— Menjünk a pártközpontba! Gerő Ernőhöz! Gerőhöz magához megyünk!

Gerő akkor No. 1-nek számított a pártban, tehát az országban is ...

Soha még ennyi embert az utcán nem láttam ... Egyetemisták ... munkások is ... Egyre újabbak és újabbak jönnek ... Álljon a párt a tüntetés élére ...

Hegedűs jön ki hozzánk, a miniszterelnök:

— Tizenöt perc múlva szünet lesz, Gerő elvtárs majd idejön hozzátok.

A 12 pont kihirdetése után megindul a felvonulás. Veres és Kállai, másokkal együtt, most fogalmazza a pontokat. Veres olvassa fel a Bem-szobornál ... Sokezren várják az írók küldöttségét ... De a pártvezetőséget is ...!

Gerő jön ki a dolgozószobájából, fájós szemmel, megöregedve:

— Mit akarnak az elvtársak?

— Fel akarjuk kérni a pártvezetőséget, hogy álljon a tüntetésünk élére.

— Nem.

— Már hiába is próbálnánk megakadályozni a tüntetést. Erre már nincs erő. De mit akarnak a tüntetők? Szocializmust, kommunizmust. A magunk ígéreteit akarjuk beváltani. Ehhez a pártnak igent ***kell*** *mondania.*

— Nem!

— Ha csak egy vezető elvtárs is velünk jönne ...

— Nem!

Ez az ember, aki a tömegek sűrűjében kezdte pályáját, ma már süket, ha tömegekről van szó.

— Gerő elvtárs! — próbálkozom végül. — Legalább egyet ígérjen meg nekünk. Ha a tömeg megindul, ha látja, hogy a tömeget nem lehet megállítani, nem lövet közéjük. Megígéri?

Gerő körülnéz. Aszkéta arcán bágyadt mosoly fut át.

— Megígérem. — És nyomatékkal parolára nyújtja a kezét. Férfias, megnyugtató kézszorítás ez.

GERŐT azóta sem láttam.

Az ország első embere, Gerő Ernő még aznap este megnyitotta a tüzet a tüntető, akkor még fegyvertelen tömegre. Ennek az estének a halottait senki sem számlálta meg."

John C. Campbell *Tito's Separate Road* c. könyvében (amit az amerikai külpolitikát irányító Council on Foreign Relations adott ki) kifejti, hogy Tito Nagy Imre miniszterelnöki visszatérését támogatta: *„The Yugoslav government openly approved the initial*

revolt in October 1956 which brought Imre Nagy back into office". Gondolom, úgy fordíthatjuk ezt, hogy *„initial" revolt = „ a folyamatot megindító"* forradalmat. A szöveg további értelméből legalábbis nyílvánvaló, hogy a „forradalom" **előre megtervezett esemény volt,** esetleg Jugoszláviából. (Gerő Titónál járt Belgrádban október 22-én.) —*„Ami ezután történt ezt a kedvező fordulatot hamvába fojtotta. A forradalom evvel nem ért véget, hanem tovább haladva félresöpörte a titóista megoldást és csak két lehetőséget hagyott: 1.) Nacionalista Magyarország, melyben a kommunizmusnak vagy egy kommunista pártnak aligha lenne helye, vagy 2.) kommunista Magyarország, melyben a szovjet irányítás helyreáll új, szolgálatrakész kormányzat alatt. Ahogy Tító jellemezte, a sztalinisták vaksága szerencsétlen helyzetet teremtett, melynek során reakciósok kerültek előtérbe; a sztalinisták elleni elismert felkelés (justified revolt) általános felkelésbe torkollott, melyben az egész nemzet a szocializmus és a Szovjetunió ellen fordult. Szovjet beavatkozás és Nyugat tétlen tartózkodása az eseményeket a 2-ik alternatíva felé döntötte el. A legtávolabb állt Titótól és kollégáitól, hogy további erőszakosság történjék és terjedjen át az országhatárokon. Nem csak a Nagy-kormány Magyarországon, de még az ő szocializmusuk Jugoszláviában is végveszélyben volt."*

Íme, az amerikai külügyminisztérium hivatalos kiadványában megjelenő nyilatkozat: **Amerika is kommunista kormányzatot akart 1956-ban Magyarországon.** Íme, kommunisták játszottak csak a magyar vérrel, felszították az ország reményeit, hogy ötvenezer magyar hulla fölött áldomást igyanak a kibékülésre.

Egy „magyar emigráns" az Irodalmi Újság 1956-os szerkesztője, kommunista újságíró, 56-os emigráns, majd egyetemi professzor Genovában „Budapest 1956 — History of the Hungarian Revolution" című könyvében Titóhoz hasonló megállapításra jut: *„A magyarországi krízis nem volt világjelentőségű. Megrázta ugyan a közvéleményt oly mérvű visszahatással, mely meghaladta a szovjet—magyar viszály kereteit, de végülis a dolog a két érdekelt fél között nyert megoldást, ha kimenetelében egyenlőtlen is volt. Szigorúan a nemzetközi viszonyok szempontjából tekintve a krízist, talán úgy vezethető be a nemzetközi történetírásba, mint egy krízis, mely boldogsággal végződött (... a crisis with a happy ending.) Az összecsapás korlátozott volt: nem voltak messze kiható következményei, a béke fennmaradt és az egyensúly helyreállt."* — Ez is megérdemli a Nobel béke-díjat!

Amerika álarc nélkül

Néhány jellemző idézetet közlünk, mely a szomorú tény mellett — hogy Amerika külpolitikája nemzetellenes és szovjetbarát — azt is megmutatja, hogy a politika manipulált köreiben is akadnak férfiak, akik meglátják és kimondják az igazságot. Bővebb magyarázat ezekhez nem szükséges:

„1956 novemberében, az Egyesült Nemzetek termei visszhangoztak az Egyesült Államok delegátusának Henry Cabot Lodge beszédeitől, aki a magyar hazafiaknak a felháborodás ékesszólását nyújtotta fizikai segítség helyett, amiért pedig már olyan kétségbeesetten könyörögtek. Így szólott Lodge öt órával azután, hogy a Szovjet Budapestet megtámadta: »... ha volt valaha olyan idő, hogy az Egyesült Nemzetek élet és halál kérdésévé válhattak egy egész nemzetnek; ez az az idő.« Magyarország meghalt, mert az egyetlen hatalom, amely megmenthette volna, az Egyesült Államok azt választotta, hogy haljon meg — azt színlelve, hogy felmentést nyerünk felelősségünk alól, ha olyan szervezetre hárítjuk a tennivalót, mely képtelen ellátni azt." (Frank J. Johnson: No Substitute For Victory, 1962, page 148.)

Representative *Michael A. Feighan* hozta nyilvánosságra a nevezetes Tító-táviratot (Congressional Record, Aug. 31, 1960. page 17407):

„Bizonyára emlékeznek rá, hogy 1956 október 23-án forradalom tört ki Magyarországon, és október 28-ig a magyar hazafiak lerázták az országról az orosz elnyomókat. Egy forradalmi rezsim vette kezébe a vezetést és öt napon át politikai úr volt. Ezek után a State Department — állítólagosan aggódva, hogy a kommunista diktátornak, Titónak a finom érzései sérelmet szenvednek — a következő táviratot küldte neki, külpolitikai szándékaink feltárása érdekében, 1956 november 2-án, pénteken délután: »Az Egyesült Államok kormánya nem tekint kedvező szándékkal olyan kormányokra a Szovjetunió határai mentén, melyek barátságtalanok a Szovjetunió iránt.« Nem véletlenül és nem meggondolatlanul özönlötte el az imperialista orosz haderő Magyarországot 1956 november 4-én hajnali 4 órakor. A Titónak küldött távirati üzenet jeladás volt a támadásra az oroszok részére, mert bármelyik amerikai iskolásfiú tudja, hogy Tító Moszkvának a trójai lova. Nem telt 48 órába, hogy ez az áruló jeladás Tító közvetítésével feletteseihez jutott a Kremlbe."

„A magyar szabadságharcosok kétségbeesetten kérték a segítséget tőlünk, amit a Szabad Európa Rádió útján tett ígéretek alapján véltek megkapni. Franco felajánlotta, hogy fegyvereket küld, feltéve, ha Adenauer megengedi, hogy a spanyol gépek visszafelé menet leszálljanak német területen üzemanyagot felvenni. Adenauer beleegyezett. A mi külügyi hivatalunk szokatlan sietséggel azonnal munkába állt, hogy megakadályozza ezt a tervet. Eisenhower személyes elnöki presztizsével fejtett ki megfelelő nyomást Francora és Adenauerre, ami által elérte, hogy a magyar hazafiak nem kaphatták meg a Franco által rendelkezésre adott fegyvereket." (Robert Welch: The Politician.)

Congressman *Francis E. Walter*, az amerikai bevándorlásügyek legrészletesebb ismerője egy rádióvita alkalmával, amit Senator *Jacob K. Javits*-csal folytatott az alábbi kijelentést tette: *„A magyar menekültek közül, akiket az USA befogadott, az első 6200 mind kommunista volt, köztük a titkosrendőrség ügynökei. Az US Refugee Relief Administration 6200 vízaszámot igényelt »igazi menekültek« részére, amit mind a magyar kommunisták részére adott ki, ami által ezek jogot kaptak országunkban."*

Az 1956-os magyarországi enyhüléssel és „forradalommal" kapcsolatos nyugati politikai megnyilatkozásokat ismerjük: bátorító és támogató volt mindaddig, amíg az események nem kívántak helytállást és támogatást. A fordulópont dátumát nehéz meghatározni, mert a változást nem merev elutasítás jellemzi, hanem körmönfont mellébeszélés. A jugoszláv és kínai viselkedés evvel szemben határozottan rávilágít az okra, amely e két kommunista kormányzat támogató magatartását ellenségessé tette a magyar forradalommal szemben. Ez az ok a varsói szerződés felmondása és Magyarország függetlenségének kinyilvánítása volt a Nagy Imre-kormány által november 1-jén. A legkörültekintőbb keresgéléssel sem találhatunk a nyugati pálfordulásra más okot mint ezt, holott minden valószínűség szerint a Nagy Imre-kormány tagjainak ez az elhatározása az a „kétséget kizáró jeladás" akart lenni a „nemzeti önállóság kivívására", amit Eisenhower és Dulles annyiszor említett az amerikai segítség feltételeként. Az október 23. és a Titónak küldött távirat napja, november 2. között oly rövid az idő, hogy az amerikai fordulatra más esemény nem adhatott okot.

Szolgáljon késői igazolásul *Willy Brandt* volt nyugatnémet kancellár *Találkozások és benyomások* című, ez évben megjelent könyvének e megállapítása: *„Többízben is tárgyaltam az amerikai, angol és francia vezetőkkel, és ezekből a tárgyalásokból vontam le azt a következtetést, hogy a jaltai egyezményt — amely Európát két részre, egy nyugati és egy keleti befolyás alatt álló zónára osztotta — a Nyugat véglegesnek tekinti."* Hozzátehetjük: a jaltai egyezményt — amelyet akkor még Európán kívüli hatalmak (Churchill—Sztalin—Roosevelt) hoztak létre — Helsinkiben, az elmúlt évben a két »befolyás alatt álló zóna« összes gauleitereivel aláírattak és nemzetközi alapszerződéssé tették. Aligha lehet kétségünk aziránt, hogy Nagy Imre ez ellen a titkos megállapodás ellen vétett.

Talán kézenfekvő kapcsolatba hozni a Titó-táviratot Hruscsov jugoszláviai tartózkodásával. A horvátországi *Vjesnik* nevű napilap ez év április 26-i számában egy Belgrádban megjelenő könyvet ismertet (Titó nemet mondott a sztalinizmusnak), amelyből megtudjuk, hogy az orosz diktátor 1956 november 2-án Jugoszláviába érkezett Titóhoz, a magyarországi események megbeszélésére. A könyv állítása szerint az Adriai tengeri Brioni szigeten, Titó kéjlakában — ahol Kelet és Nyugat titkos találkára járó diplomatái egymásnak adják a kilincset — Hruscsov *„legújabb magyarországi értesülései alapján tájékoztatta Titót, hogy Magyarországon az események ellenforradalommá fejlődtek, amit egyikük sem engedhet meg. ... Egyetértettek abban, hogy a szovjetnek katonailag kell beavatkozni, s a beavatkozás utánra Hruscsov elfogadta Titó ajánlatát az új kormány megalakítására".* (Titó Kádár Jánost jelölte megfelelőnek.) Nem lehet kétségünk aziránt, hogy az amerikai távirat *jókor* és *jó* helyre érkezett.

Kínába, nemhiába messzebb van, lassabban megy a drót. A kínai kormány nyilatkozatot tett közzé november 1-jén a két nappal előbbi szovjet deklarációval kapcsolatban, amely a szovjet hadsereg Budapestről való kivonását indokolta meg (többek között): *„A Kínai Népköztársaság kormánya megállapítja, hogy Lengyelország és Magyarország népe a jelenleg folyó eseményekben azt követelik, hogy a demokrácia, a függetlenség és egyenlőség megerősítést nyerjen és a nép anyagi életszínvonala a termelés mértékével emelkedjen. Ezek a követelések teljes mértékben helyénvalóak."* Erre alapította a budapesti Irodalmi Újságban elhelyezett nyilatkozatát az Írószövetség, hogy *Nyugat és Kelet egyaránt velünk van.*

De négy napra rá már Pekingben is másképpen nézett ki a „magyar nép jogos követelése": a november 4-én a magyar főváros ellen intézett hajnali tömegmészárló tanktámadást követő napon, november 5-én már Peking is a jaltai vonalon áll. A kínai központi pártlap első cikkében a magyar szabadságharcosokat fasisztáknak bélyegzi, továbbra is dicsőítve a magyar népet, de most már — dialektikusan — azért, hogy lerázta a fasiszta uralmat magáról. (Mármint a szovjet tankokkal.) December 29-én egy kínai kormány-nyilatkozat már őszintébb, már nem a népről beszél: *„Mi, kínai kommunisták nagy megelégedéssel látjuk, hogy Lengyelország és Magyarország kommunista pártjai erős kézzel szüntetik meg a gonosz elemek működését, melyek szovjetellenes rágalmakat koholnak és nemzeti ellentéteket kavarnak fel, testvéri országokkal szemben."*

A munkástanácsok

Mi magyarok hajlamosak vagyunk a történelmet csak harci eseményeken keresztül megítélni. Ez talán az oka annak is, hogy a magyar szabadságharcot a november 4-i mészárlással befejezettnek tekintjük. A szabadságharc külföldi irodalma szinte átsiklik amellett a tény mellett, hogy mindazért ami a kommunisták által szervezett felvonulást szabadságharccá, majd nemzeti ellenállássá tette, a magyar ipari munkásság hozta meg a legnagyobb áldozatot. A november 4-i orosz tanktámadás sunyi stratégiája is onnan ered, hogy a frissen behozott orosz csapatok puskásainak a felkelők ellen irányítása helyett az alvó Budapest utcai épületeit lőtték halomra, lezárt tankokból órák alatt őrült ámokfutóként, legyilkolva sokezer embert, még mielőtt ezek a csapatok is rájönnek arra, hogy munkások ellen használják fegyvereiket.

Ez a támadás nem a fegyveres szabadságharcosokat érte, hanem közvetlenül az ártalmatlan alvó lakosságot, de céljaként a kormányt pusztította el, amely nem volt képes teljesíteni azt a feladatot, hogy a forradalom vívmányaiból a pártdiktatúra részére hatalmi bázisokat létesítsen. November 1-jén Kádár még dícsérte rádióbeszédében a forradalmat, de még aznap este, Münichhel együtt eltűnt Budapestről. Malétert, a honvédelmi minisztert az oroszok 3-án megbeszélésre hívták. Kádár miniszterelnökként tért vissza 3 nap múlva, Malétert elhurcolták. A kormány többi tagja a támadás napján, Nagy Imre hajnali rádiószózata után (melyben a kormány megvédésére szólította fel a nemzetet) a jugoszláv követségen keresett menedéket. Ezzel az orosz támadás elérte célját: kicserélte a kormányt és a szervezett fegyveres ellenállást lehetetlenné tette. Csak ezután fordult az orosz támadás a fegyveres szabadságharcosok és katonák ellen. Budapest belvárosában még három napig állt a harc, míg a nyolcadik kerületben és a külváros ipartelepein még egy hét múlva is kitartottak, a pécsiek, a komlói bányászok december közepéig okoztak gondot az ellenségnek.

A fegyveres harcok végeztével a magyar szabadságharcnak új fejezete kezdődött.

Magyarországon az orosz diktatúra bevezetése óta erőltetett ütemben fejlesztették a nagyipart. Társadalmi következményként a munkásosztály az ország legnépesebb szelvényévé lépett elő. A nemzetközi baloldal szabályait követve itt is a munkások nevében történt minden. Ki is építették a munkásság intézményeit, de felülről és csak papíron. Valójában minden intézkedés a bürokrácia csúcsáról jött és a szakszervezetekben ugyanúgy a pártemberek dirigáltak, mint a gyárirodákban.

Mint említettük, a felvonulást nem a munkások, hanem a bürokrácia húsosfazekai körül elhelyezkedő kiváltságos réteg; pártemberek, írók, diákok szervezték, hogy a Rákosi által leszűkített központi vezetőséget kényszerítsék, hogy a hatalom gyakorlásába szélesebb rétegeket vonjanak be. Ennek végrehajtására egyébként az oroszok adták az utasítást, de Rákosi és klikkje szabotálták a folyamatot: hiszen féltek megosztani a hatalmat azokkal, akiket előzőleg kínoztak, börtönöztek.

Senki sem számított arra, erre még sehol sem volt példa, hogy az eseményekbe egy új hang szól bele, mégpedig döntően és irányítóan: a munkásság. Úgy jártak vele, mint a Molotov-koktéllal. A magyar munkás tíz évig nyelte a munkáskultusz hangzatos szólamait és élte a kaptári méhek másnak izzadó életét. A nevezetes 16 pontban is csak a létminimum megállapítását követelték a munkások számára.

Amikor a Rádió előtt megszólalt a géppuska, akkor lépett be a munkásosztály az események történetébe. *Lövi a népet az ÁVH* — hangzott a gyárakba rohanó szemtanúk kiáltása, és mintha szervezték volna, a gyárak ontották a fegyvert, a harcost, a szállí-

tóeszközt. Megkezdődött a szabadságharc. A hatalom fegyveres eszközei órákon belül kiestek a Gerő-kormány kezéből. Hiába tette Kádárt utódául, a nép Nagy Imrét akarta, felemelte és irányította is. »***Forradalmi munkástanácsok***« alakultak szerte az országban és egymással összeköttetést létesítettek. A hatalmi eszközök után kézbevették a közigazgatást, valósággal ellátták a parlament szerepét. Követeléseik a kormánytól csodálatosan egységesek voltak. Az *általános sztrájk* fegyverét is a kormánynak szegezve, azt valósággal irányították és kényszerítették az *oroszok kivonulásának, a semlegességnek, a Varsói Szerződésből való kilépésnek* kinyilvánítására.

Az orosz tankokon visszatért Kádárnak sem volt könnyebb dolga, csak annyival, hogy a fegyveres hatalmat az oroszok gyakorolták. Az igazi harcos szellem, az egyéni bátorság, a puskacsövekkel, a biztos megtorlással is szembenéző helytállás három hónapja még csak ezután következett. Ha a szó, szocializmus, nem volna annyira lefoglalva pártcélokra, azt mondanánk Magyarországon született meg a valódi szocializmus. A munkástanácsok magyarországi gyakorlata, vagy gyakorlatba még nem tett elvei, a munkások nemzeti érdekeinek alapjaira épültek fel, és teljesen eltérnek a nyugati és a keleti munkáspolitikától. A nagyvilág munkásmozgalmai sokat tanulhatnának a magyar példából, miként kell alulról fölépíteni valódi munkásszervezetet.

Egyszer talán lesz helyünk erről bővebben írni, arról is, mi az oka az 56-os magyar emigráció szervezetlenségének és politikai következetlenségének.

(Ausztráliai Magyarság, 1976 december).

Könyvismertetés

The Cat Must Come Down, by Imre Panda, Alpha Books Sydney, regény történelmi háttérrel, 206 oldal.

Kis népek sorsa eszközzé válni, és bünhődni érte, ahányszor csak fordul a sors kereke.

A szerző a sydneyi emigráció ismert tagja; néhány angol nyelvű írásával már találkoztunk az Ausztráliai Magyarság hasábjain. Tömör, szabatos mondatszerkesztés, találó jellemzés, egyéni ötvözet jellemzik stílusát, melynek erejét, sűrűségét könyvének kétszáz oldalán át meg tudja tartani. Regényéhez mindez fényűzés-számba megy, de ha a regényt szórakoztató, gondűző olvasmánynak tartjuk, akkor Panda könyvéhez más műfaj-meghatározás illik. Korrajz élő és elképzelt személyekkel. Az előszó szerint: ezt a novellát maga a történelem írta. Valóban az írói fantázia csak maltert csurgatott az esemény-sziklák közé, hogy a tanulság épülete elénk álljon.

Pozsonyból indulnak el az események 1937 tavaszán, és ugyanott hagyja magára az olvasót — akiben száz kérdés csíráját hagyta ott — nyolc év után, 1945 elején, amikor a regény kis szereplői útjuk végére értek. A száz kérdés, amit az olvasóban hagy, a mindig jelen lévő, soha ki nem mondott nagy főszereplőé; Közép-Európáé. *A macskának le kell jönnie* címet adta könyvének a szerző, de adhatta volna inkább azt, hogy: Közép-Európa élni akart. A Trianon óta fülledt levegő mozgásba jött. Hitler, a pozsonyi Duna-parton, a cseh oroszlán láttán mondta ki az ítéletet: *a macskának le kell jönnie.*

Nagy kár, hogy a német sas és az orosz medve háborújában a Kárpát-medencében csak kis célokra maradt lehetőség, az is közös pusztulásra ítélve. A regény hátterében tiszteletreméltó tárgyilagossággal, némán, de jelen van a magyar nép és a szlovák nép vitája; nagyobb megértéssel talán az utóbbi iránt, hiszen az író helyett is néha megszólalnak a szereplők. Ugyanakkor nem hallgatja el, hogy az önálló Szlovákia szinte kettészakadt a sas és a medve szolgálatában. Kis népek sorsa eszközzé válni, és bünhődni érte, ahányszor csak fordul a sors kereke. Ez fájdul ki ebből a könyvből, ez talán a legnagyobb mondanivalója. Közép-Európa közös hangja ez a könyv, de nem szépít, nem idealizál. Szereplői pontosan azt mondják, úgy viselkednek egymás iránt is, a maguk egyéni érdekeivel szemben is, ahogy azok akarták, akik húsz évvel azelőtt egymásnak uszították őket. Avval végződik a könyv, hogy az oroszok Pozsony alatt vannak. A többit tudjuk; új jelszavakkal, új színekben kell engedelmeskedni, és új érdekek parancsára egymásra acsarkodni, vagy egymás keblére borulni.

Ilyen kevés helyen ilyen sokat mondani csak kiforrott írói tehetséggel lehet, melyhez a fentebb említett jótulajdonságok biztosítják a sikert. Nem tudjuk, mit tud elérni majd a könyv az ausztrál olvasóközönségnél — mert igényes abban, hogy megköveteli a történelmi háttér ismeretét —, de a közép-európai olvasó nem tudja kivonni magát elmélkedésre késztető hatása alól. És ha ezt eléri a könyv, akkor elért mindent, amiért írók és kiadók fáradoznak.

(Ausztráliai Magyarság, 1976 december).

Újévi gondolatok (1977)

A második világháború óta minden amerikai elnök baloldalibb lett a gyakorlatban, mint ellenjelöltje, akit túlzott baloldalisága miatt buktatott ki a választó.

Magyarországot a XX. század elején borította el a pánszláv tenger, melynek zsilipeit a nyugati hatalmak nyitották meg. Közép-Európára két világháborút zúdított a **nemzetköziség** összefogása a **szlávokkal**, mely Közép-Európa pusztulását, Európa világhatalmi helyzetének a hanyatlását és az amerikai—orosz világhatalmat eredményezte. Magyarország sorsát földrajzi helyzete határozta meg: a szláv terjeszkedés első vonalában állott. Az első világháború Trianonja három új szláv államot (mert pravoszláv alapon a román is az) létesített Magyarország feldarabolásából, míg a növekvő nagy szláv rémet a második világháború Közép-Európa gyarmatosítójává és a fél világ urává tette.

Ma ünneplik ellenségeink szupertrianon 30-ik évfordulóját. 1947 február 10-én, e kelet-nyugati összeműködésre jellemzően, ismét Párizsban írták alá a „békeszerződést". A két világháború azonos céljainak legjellemzőbb bizonyítéka: Magyarország megcsonkításának hajszálpontos megismétlése és megerősítése. Moszkvának pontosan megfelelt ugyanaz, amit Párizs és London végzett el Magyarországon negyedszázaddal előtte. És tegyük hozzá: New Yorknak is megfelelt ugyanaz. Míg Amerika visszalépett az első világháború végén a politikai átrendezés szerepéből, addig a második világháború után már mint partner szerepel Európa megszállásában. London és Párizs nem számottevőek többé

Európában, de felébredés helyett készségesen hajtják végre korábbi világhatalmi posztjaik felosztását, és engedelmesen, csaknem bűntudattal adják át szerepüket a világ két vezető hatalmának, melyek egyike fehér, másika vörös ötágú csillag jelvénye alatt harcolt a „világbékéért". Bizonyára ez volt a két világégetés célja, mert azóta lezajlott vagy harminc kisebb háború — a lényegen, a kétpólusú világvezetésen nem igyekeztek változtatni.

A múlt évben Amerika az elnökválasztással volt elfoglalva. Januártól decemberig ömlött a választópolgár agyára választási szerepének jelentősége, mely végül is nem hoz, nem is hozhat semmiféle változást, mert: az **irányzat** nem változott meg. A „küzdelem" *Ford* és *Carter* között dúlt, valójában ezt is az irányzat, az **Establishment** akarata szerint működő hírközlő média adagolás-technikája döntötte el. Carter, az ismeretlen, többet kapott, szimpatikus és eszes volt, és ígéretet mutat a változásra, tekintettel az általános elégedetlenségre a dolgok jelenlegi menete miatt. Ford darabos volt, esetlen-műveletlen válaszokat adott, lehet, hogy ezúttal így tanították be. Carter elnyerte a négerek bizalmát, mint demokrata a radikális baloldal bizalmát, majd mint „vallásos" ember (ezt idézőjelbe kellett tenni) általános bizalmat, és mint tisztán látó a kelet-európai kérdésekben, a bevándoroltaktól támogatást nyert. A magyar emigráció is bekapta a horgot. Bárcsak ne csalódjanak.

Nem hozott eredményt, de talán biztató a jövőre nézve, hogy a **détente** kulcskérdés volt a választások során. Ahogyan a Sonnenfeldt-féle elszólás a múlt évben megmutatta, hogy az amerikai közönség összekapcsolja saját polgári életformájának védelmét a szovjetnek eladott kelet-európaiak sorsával, úgy mutatkozott meg az ellenszenv a détente ellen. Ford elnök is átlátta ezt és elhagyta a détente szó használatát, de ugyanakkor elkövette a számára végzetes taktikai hibát is, hogy elnökválasztási hadjárata során tovább dícsérte Kissingert, sőt magával vitte Texasba is. Nem ismerte fel nyilván, hogy Kissinger neve és a détente szó az amerikaiak szemében azonos fogalommá váltak. Amerika népe csak ezután fogja megtudni, hogy a détente mindkét pártnak a programja. Arról csak kevés helyen olvashat, hogy 1917 óta hányszor mentette meg Amerika anyagi segítsége a szovjet kormányzatot.

Humoros volt Ford esete a horvátokkal. A választási kampány utolsó napjaiban Clevelandben járt, és a csehek „Ceska Sin Carlin" nevű szervezetében szabadságot sürgetett Kelet-Európa országainak. A hallgatóság közül valaki megkérdezte: — „Horvátországnak is?" Ford elnök habozás nélkül válaszolt: — Igen! Természetesen óriási tapsot aratott és nagy büszkén távozott. Az eset a külügyminisztériumban robbant; össze-vissza nyilatkozgattak, hogy *félreértés* volt. A cseh származású Ford (Král) nem tudta, hogy a horvátok Jugoszlávia keretében „építik az emberiség boldog jövőjét".

Az eset előtt néhány hónappal Ford persze azt sem látszott tudni, hogy orosz megszállás van Közép-Európában (amit Amerikában következetesen Kelet-Európának mondanak). Október 6-án Ford és Carter között külpolitikai vitát közölt a sanfranciscoi TV. *Max Frankel*, a New York Times segédszerkesztője, az amerikai—szovjet viszonyról tett fel kérdéseket, melyek során Ford kijelentette: *„Nincs szovjet domináció Kelet-Európában, és a Ford-adminisztráció alatt nem is lesz".* Majd — a hallgatóság moraja ellenére — megtoldotta: *„Nem hiszem, hogy Jugoszlávia, Románia, Lengyelország azt tartaná, hogy a szovjet dominálja. Ezek közül mindegyik ország független, autonóm. Mindegyik területileg integer és az USA nem osztja azt a nézetet, hogy ezek az országok szovjet uralom alatt vannak."* Carter ügyesen visszavágott: *„... nemcsak Helsinki van, de van még egy Sonnenfeldt-doktrina is, melyet Mr. Ford nyilvánvalóan jóváhagyott, amelyik azt mondja, hogy van — kell legyen — organikus kapcsolat a kelet-európai országok és a szovjet között. Kiváncsi volnék, meg tudja-e győzni Mr. Ford a lengyel, cseh, magyar amerikaiakat, hogy országaik nem állnak szovjet uralom alatt és nincs a szovjetnek ellenőrzése a vasfüggöny mögött."*

Ez a TV. szereplés egységes szavazattömböt biztosított Carter részére a magyar és más közép- és kelet-európai eredetű választópolgárok részéről. Vele újból felcsillant a remény: „olyan elnök került Amerika élére, aki legalább ismeri problémáinkat". Tovább erősítette ezt a reményt az *U.S. News and World Report* című tekintélyes politikai magazin interjúja a két elnökjelölttel. Fordnak feltették a kérdést: megválasztása esetén felkéri-e Kissingert, hogy maradjon meg külügyminiszternek? Válasza ez volt: *„Ha Önnek van egy játékosa a csapatban, akinek jó a góllövő aránya, nem fogja a taccsvonalon kívül rakni."* Ford véleményével szemben Amerika nagyobb része úgy látja, hogy a csodacsatár több öngólt rúgott mint hasznosat, és inkább fordult az ismeretlen Carter felé, aki a kérdésre — az említett interjúban — hogy: —Milyen módon lenne keményebb a Szovjetunióval szemben? — így válaszolt: *„Sokkal követelőbbnek és támadóbbnak kellett volna lennünk a Helsinki konferencián, vagy esetleg éppen távol kellett volna maradnunk. Jelenleg Kelet-Európában a Szovjetunió a mi hozzájárulásunkkal és elismerésünkkel uralkodik ebben a körzetben. Helsinki előtt nem rendelkeztek evvel. A Helsinki megegyezés a szovjet diplomácia nagy győzelme, mert minket ígéretünk köt, hogy nem avatkozunk bele Kelet-Európa feletti uralmukba. Ellenértékül a Szovjetunió azt ígérte, hogy politikáját liberalizálja az emberi jogok kérdésében. Vállalt kötelezettségüket nem teljesítették."*

A szavazó elé ez az interjú elemi iskolás nívón tálalta, hova *kell* szavaznia. Hihető, hogy Ford nem látta, mit veszít ezen az interjún?

A fentiekhez Carter még tett egy mondatot: — *„Sok olyan vonatkozás van, amiben a Szovjetuniónak adnia (engedni) kellene, hogy biztosíthassuk a békét világszerte. Viszont sok olyan cikkünk van, amiből a Szovjetnek többre lenne szüksége."*

Hiába forgatjuk az Amerikából érkező emigrációs újságokat — ha már a fenti magazin riportere nem tette fel a kérdést: mit tenne az elnökjelölt a Helsinkiben tett ígérettel azután, hogy a szovjet a vállalt kötelességét nem teljesítette — nem látjuk nyomát az aggodalomnak, vajon mit ér a választás alatti álláspont az elnöki pozíció elnyerése után. Az idézett utolsó mondat felett sem szabadna elsiklani: mit jelent az a détente-politika szótárában, hogy *„biztosítjuk a békét világszerte".* Mert ezt halljuk már az amerikai—szovjet szövetség első napjától kezdve. Ezt hirdette Eisenhower is, Kennedy is, Nixon is. *Világbéke. Új Világrend. Világkormány.* Vagy Amerika nem ezekkel a jelszavakkal lépett be már az első világháborúba is? Vagy nem ezt fejezi ki a Potsdam Declaration 1945 augusztus 2-án eképpen?: *„President Truman, Generalissimo Stalin and Prime Minister Attlee leave this Conference which has strengthened the ties between the three governments and extended the scope of their collaboration and understanding with renewed confidence that their governments and peoples, together with the other United Nations, will ensure the creation of just and enduring peace."*

Az *„igazságos és tartós világbéke”* részünkre Trianonban indult el és az orosz megszállással állandósult. Ez volt a szép szólamok mögött idáig, vajon mit jelent ez a néhány szó most, Carter elnök szótára szerint? Jogos feltenni ezt a kérdést, mert azt tapasztaltuk, hogy a második világháború óta minden amerikai elnök baloldalibb lett a gyakorlatban, mint ellenjelöltje, akit túlzott baloldalisága miatt buktatott ki a választó. Ford kiállott a détente mellett, emiatt bukott ki. Carter a détentet szovjet praktikának minősítette, de figyeljük csak meg alábbi nyilatkozatát, szó sincs arról, hogy ezt a népszerűtlen politikát — mely más körülmények között (például annak idején Hitler irányában) hazaárulásnak minősülne — megszüntetné vagy hatástalanítaná, ellenkezőleg „szélesebb alapokra akarja helyezni”. (Az alábbi idézet, részlet a Demokrata Párt elnökjelöltjének James A. Carternek 1976 szept. 25-i táviratából, melyet válaszként küldött az Északamerikai Magyar Szervezetek Koordináló Bizottságának):

„Arra a kérdésükre, hogy hogyan biztosítanám az emberi jogokat Magyarországon és más, a Szovjetunió által uralt országokban, a válaszom ez: Azzal kezdeném, hogy megértetném mindenkivel azt, hogy bármely kormány — akármilyen politikai rendszer alapján áll is — állampolgárai részére ha megtagadja az emberi jogok gyakorlását, ezzel a ténnyel sérteni fogja Amerika népének ezzel a kormánnyal szembeni magatartását. Ha egy ország barátságunkra tart igényt, akkor meg kell értse azt a tényt, hogy mi az alapvető emberi jogok tiszteletbentartását akarjuk látni mindenhol.”

„A Szovjetunió részére a détente a világforradalom folytatásának olyan módja, amely nélkülözi az atomháború veszélyét. Ezt ők is nyíltan — legutoljára egy hónappal ezelőtt a 25. Pártkongresszusuk során — hirdetik. A Szovjetunió számára a détente a részére kedvezően újra meghatározott határok között látszólagos, felszini nyugalmat jelent Európában, s ugyanakkor a „nemzeti felszabadító mozgalmak” korlátlan támogatásának lehetőségét máshol. Ez egyenlő a Helsinki Zárónyilatkozat azon részeinek élvezésével, amelyek számára hasznosak anélkül, hogy teljesítenék a zárónyilatkozat emberi jogokra vonatkozó követeléseit, amelyek az egyezmény szerves részét képezik. Ez nem a békéhez vezető út, hanem az amerikai népnek csalárd félrevezetése. Én a détente politikáját kétirányú úttá tenném. Megpróbálnám egy olyan eszközzé tenni, amely hosszú távon mind a kommunista rendszeren belül, mind a világ más részeiben is békés változást eredményezne. A mi érdekünk, hogy a détente politikáját szélesebb alapokra helyezzük mint a kereskedelem, és az hogy megértessük a Szovjetunióval, hogy nemcsak kapniuk, de adniuk is kell. Félreérthetetlenül le kell szögeznünk, hogy a détente politikája megköveteli azt, hogy a Szovjetunió tartózkodjon a más országok belügyeibe való beavatkozástól.”

„Véleményemet kérték az úgynevezett Sonnenfeldt Doktrinával kapcsolatban. Ennek az elméletnek a kifejezésével ez a republikánus adminisztráció a kelet-európai népek jelentősebb függetlenség utáni törekvéseivel szembeni érzéketlenségről tett tanúbizonyságot. Kelet-Európa nem a stabilitás területe és nem lesz az addig, amíg a kelet-európai népek vissza nem nyerik függetlenségüket és egy nagyobb európai együttműködést elősegítő koncepció részévé nem válnak.”

Úgy-e, egészen jól hangzik. Most olvassuk el újra némi gyanakvással, nincs-e a szép szavak mögött csempészáru?

... Csak emberi jogokról van szó, nem nemzeti függetlenségről ... Ha igényt tart a Szovjetunió Amerika barátságára, akkor megértené, hogy ... a détente a kommunista világforradalom békés eszköze ... amiért a republikánus adminisztráció követelt elég ellenértéket ... de ő (Carter) kétirányú úttá teszi, hogy megjavult bánásmóddal, függetlenségünk visszanyerésének tudatában sétáljunk be az új európai koncepcióba, amit a világbéke érdekében készít elő Amerika és barátja a Szovjetunió Európa részére.

Sajnos, az ilyenfajta gyanakvás Amerikával szemben nem indokolatlan, mert semmi jel nem mutat arra, hogy az a külpolitika, amely a nemzetek önállóságának megszüntetését és egy nyilván diktatórikus **világállam** felépítését célozza, bármiféle változást szenvedett volna. Ez a veszély a nemzeti államok részére változatlanul fennáll, és ha a Szovjetunió engedékenyebb partner lett volna, ha feladta volna orosz világhatalmi álmait, a világ trianoni békeszerződése már tető alatt állna.

(Ausztráliai Magyarság, 1977 február)

Federáció

Nagyobb federáció, mint ami Nagymagyarország, vagy legfeljebb a Monarchia volt, csak siettetné elnyeletésünket.

Könyvismertetés lett volna eredetileg ez a cikk — **Quest for a New Central Europe —** a címe a kötetnek, amelynek ismertetésére felkérték a mi kis újságunkat is. Nem először hallunk erről a könyvről; szóltunk róla akkor is, amikor még csak terv volt és hallottuk, hogy anyagi nehézségek hátráltatták megjelenését. Tizenhárom szerző együttes munkája, és az ismertebb nevek után ítélve témájukban otthon járó szakíróktól származik a kötet tizennégy fejezete.

Az a körülmény, hogy a szerzők közül hatan Ausztráliában élnek, hogy a könyvet itt adták ki, és hogy a benne közölt tanulmányok sorsdöntő kérdésben igyekeznek befolyásolni az olvasót, és végül amiatt is, hogy a fejezetek különböző mértékben érdemelnek méltatást vagy ellenvéleményt, helyesebbnek tartjuk, ha a szokásos és sommás könyvismertetés helyett tizenhárom tanulmányt ismertetünk, hangulatkeltés nélkül, de magyar szempontból.

A federáció kérdése súlyos kérdés. Különösen magyar vonatkozásban. Mert ha, például, a mi generációnk feloldja Magyarország határait egy, mondjuk közép-európai federációs államba és 6—10 generációval odébb már csak néhány öreg beszél magyarul, mert a federációs közép-európai állam népei valamelyik szláv idiómára kapcsoltak rá, akkor az a néhány bús maradék magyar átkozni fogja a mi generációnkat, hogy nem tartottuk meg állami rezervátumunkat, hogy mi vezettük a magyarságot a nemzethalál útjára. Vagy ha — ugyancsak például — az orosz megszállás megszűnte után egy Délszláv Federáció magához vonzaná a Balkán összes országait, és ugyanakkor megalakulna egy Északi Szláv Federáció lengyelekkel, csehekkel, esetleg ukránokkal — csak idő kérdése lenne, mikor találnának valami ürügyet Magyarország végső felosztására. Nos, ebben az esetben azon töprengene a kor magyarja: talán jobb lett volna ha mi kezdeményezünk egy federációt szomszédainkkal, amíg az új hatalmi kialakulások nem feledtették egy régvolt nagyobb haza emlékeit, mely ha nem is elégített ki minden nemzeti törekvést, mégis közös haza volt, amelyben meg lehetett érkezni a huszadik századba.

Nem kétséges, hogy a szerzők, és elsősorban a kötet szerkesztője, a nemzetközi jogász, **dr. Varsányi Gyula,** jövőbe mutató javaslataikat jövőbe aggódó gondokkal telve készítették elő. Ugyanebből a meggondolásból igyekszünk mi is — esetleg szakszerű felkészültség helyett valamiféle megérzéssel, vagy a könyvben nem szereplő szempontok felhozásával — rákapcsolódni a témára, és a könyv fejezeteinek ismertetése ürügyén a federáció kérdését — pro vagy kontra — érdeklődésünk homlokterébe állítani. Szívesen veszi emiatt az újság szerkesztője, ha a kérdéshez az Olvasó is hozzászól. Ezzel kívánjuk útjára indítani *Federáció* című sorozatunkat.

Tehát, a **Quest for a New Central Europe** című könyvet fejezetenként ismertetjük. A kérdés fontossága mellett a fejezetek szerzőinek eltérő véleménye és anyagkezelése is indokolttá teszi ezt. Az eltérést — ha csak nem más irányba tart — nem tekintjük a kötet hátrányának, mert nem gyakorlati javaslatról van szó ebben a szimpóziumban, hanem útkereső, önálló tanulmányokban keresik a federációs elgondolás tárgyi lehetőségeit különböző szakműveltségű írók. *Jó federációnak azt tartanánk, amely védelmet nyújt a szövetkezett népeknek és amelyben nem akadályozzák egymás értékeinek és sajátos műveltségének kibontakozásását.* A közép-európai élet mai gyakorlata sajnos nem biztat ilyen lehetőségek korai megvalósulásával. Népei között mindig volt versengés, súrlódás, de a jelen időkre az együttélésnek békésebb formáitól eltávolodva, kisebbségeket nyomorgató türelmetlen nacionalista államok keletkeztek.

Ahhoz, hogy egyenlő alapról induljunk ki, az érdekeknek egyeznie kellene. A közös nevező irányában az első művelet Trianon megszüntetése lenne. A könyv nem érint ilyen kérdéseket, bizonyára a fejleményektől várja ennek a problémának a megszűntét. Bevezetőjében *Padányi Gulyás Jenő* ugyan úgy véli, hogy ennek a közös területnek a népei megtanulták saját kárukon, hogy semmiféle külső segítségnek nincs olyan értéke, mint a békés összefogásnak. De így van-e? A románok viselkedése ennek ellene mond, és vajon a többiek lemondanának-e a békebontás érdekében nekik juttatott területekről? Az egész terület orosz fogságban, vagy orosz befolyás alatt áll, és kétségtelen, hogy ezt kivétel nélkül legszívesebben mind lerázná, de kérdés, hogy az orosz szállascsinálás érdekében végrehajtott határváltoztatások előnyeiről is lemondanának-e az őszinte együttélés érdekében?

Közép-Európa népeinek nem újdonság a „federáció" — ha a szót erős idézőjelek közt használjuk. Történelmük folyamán különböző, és természetesen a kornak megfelelő államkeretben éltek egymás mellett, vagy az erősebb vezetése, oltalma alatt. Az együttélésnek ezt a történelmi alkotású gyakorlatát kellett volna korszerű alkotmányos alapokra helyezni. Sajnos egy, a Közép-Európára alapított politikai filozófia nem fejlődhetett ki történelmi nyugalom hiányában, és a nyugat-európai filozófusok elveinek vak átvétele a legnagyobb zavarokat, a térség tragédiáját idézte elő. Jelenlegi állapotába a nyugat-európai indítású bolsevizmus és a nyugatról felkarolt pánszlávizmus térhódítása érdekében végrehajtott trianoni-versaillesi átrendezés taszította.

A **„Quest"** az alábbi államokat teszi vizsgálat tárgyává a federáció szempontjából: Ausztria, Csehszlovákia, Magyarország, Lengyelország, Románia, Jugoszlávia és Bulgária. Közép-Európa ilyen felosztása 1920-tól ered, határaiban új fejlemény, és nem szerves kialakulása a történelemnek. A hét állam mai közép-európai rendjét Trianon hozta létre, hogy a régi „federációk" helyébe új federációt létesítsen. Az új federáció a pánszláv vágyakat elégítette ki a marxista világforradalomnak nyújtott szolgálatok ellenében. A Varsói Szerződés tagállamai orosz irányítás alatt — ha nem is federáció néven, de — federációs jellegű szövetségi keretben szolgálják népeik érdeke helyett a kétpólusú világirányítás rájuk kiszabott részét. Bármi más federáció csak úgy jöhet létre, ha Európa ismét saját kezébe veszi sorsa irányítását.

A könyv szerzői a létesítendő federációt nagyjából a NATO-államok s Oroszország közti államokra gondolják felépíteni. Az említett hét államból négy szláv, és Romániával együtt (mely a szláv kultúrkör és érdekkör része) ezek 94 milliós létszámmal állnak a 11 millió magyarral és 8 millió osztrákkal szemben. Ha ez lesz a federáció, ez önmagában felér egy szláv megszállással, amiből az osztrák kihúzhatja magát, de mi aligha. A románokkal való összefogást az erdélyi per szinte lehetetlenné teszi. Sziget lettünk a feldagadt szláv tengerben — ez az igazság.

Nagyobb federáció mint ami Nagy-Magyarország, vagy legfeljebb a Monarchia volt, csak siettetné elnyelésünket.

Ezek lennének a federációval kapcsolatosan előkívánkozó aggodalmaink, amelyek említése indokolt minden esetben, de nem lehet ok arra, hogy jövőnk útjainak federációs megoldásán tépelődő tudós honfitársainknak ezen a téren kifejtett fáradozásait feleslegesnek, vagy károsnak minősítsük. Ellenkezőleg: itt a helye és ideje, hiszen a téma megvitatása a jelenlegi magyarországi kormányzat alatt lehetetlen.

A könyv gerincében *dr. Varsányi Gyula* széleskörű szaktudása áll. Mint neves nemzetközi jogász, magyarok között egyedülállóan az a tekintély, akire építeni lehet, ha őbenne is megvan a szándék, hogy a szakmai és hivatásbeli feladatán kívül is vállaljon tudásához mérhető feladatot. Dr. Varsányi nemcsak hogy vállal feladatot, hanem évtizedek óta példásan élenjárva dolgozik azon, hogy ez az emigráció beleszólhasson a történelem menetébe, mint ahogy már nem egy emigráció tette a múltban.

Dr. Varsányi a Bevezető-ben a neves történésznek, *Toynbee*-nek a megállapítását alkalmazza, amivel egyes népek civilizációját jellemzi „*arrested civilizations*" néven — a polinéziaiakra, eszkimókra, nomád népekre, stb. mutatva — úgy véli, hogy ebbe a fogalomkörbe utalható bizonyos mértékben Kelet-Közép-Európa is. Megjegyzi, hogy Toynbee nem jutott el ennek a megállapítására, de őmaga is átsiklik a kérdés felett, mielőtt választ adna rá; mire alapítja, hogy Kelet-Közép-Európa a befejezetlen, „*megállított civilizációk*" szomorú körébe tartozik. Véleményünk szerint Toynbee egyszerűen nem láthatta meg, hogy a szóban forgó területnek van bizonyos civilizációteremtő képessége, mert a területre — melyen mi magyarok a magunk részére kevés eredményt hozó viharos történelmünket éltük — az éppen ennek a védelmében fejlődő Nyugat-Európa — emelkedésének öntelt szemlélésével elfoglalva — kevés figyelmet szentelt. De, mert éppen a civilizációk keresztútjában teremnek új civilizációk, és mert sem egészen még el nem pusztultunk, sem pedig a környező civilizációkkal nem olvadtunk egybe: minden okunk megvan a bizakodásra, hogy a történelem nehéz sorsa csak késleltette és nem „megállította" Kelet-Közép-Európa saját életrendjét kialakító szándékait. A választ, hogy ő sem tartja ezt véglegesnek, Varsányi közvetve adja meg: 300 oldalas egyedülálló kötetet tett le azok asztalára, akik még fényt keresnek az elsötétítés előrehaladott éveiben, amely eszmei buzdítás és gyakorlati program ahhoz, hogy a terület ne legyen elintézhető egy fölényes kézlegyintéssel: „*arrested civilization*".

A téma — ha már felmerült — megér még néhány mondatot.

Sajnálatos, hogy a magyar szellemtörténet még ma is adós maradt a sajátos kelet-közép-európai (ez ma divatos meghatározás) politikai életszemlélet sokszor megszakított útjának a feltárásával és népszerűsítésével. Különösen nekünk, magyaroknak jelent ez hátrányt, mert a térség déli részén egyedül mi, északi részén meg a lengyelek mutathatnak csak fel történelmi gyakorlatba tett politikai filozófiát, olyant amely a terület saját törvényeit tükrözi. A kettő közül mienk a régebbi, fő gyökereiben a honfoglalást mélyen megelőző időkbe nyúlik le. A kárpát-medencei politikai filozófia nem virágozhatott ki történelmi nyugalom hiányában (török háborúk, Habsburg elnyomás) és a nyugat-európai filozófusok elveinek vak átvétele vagy ránk erőszakolása (napjainkban Moszkvából visszakérődzve), a legnagyobb zavarokat, végül Kelet-Közép-Európa tragédiáját idézte elő. Mohács óta csak más civilizációk romboló szándékát szenvedjük, és velünk együtt azok a népek is, amelyek oly lelkesen hallgatnak még ma is a pánszlávizmus hamis szólamaira. Feltámadás ebből csak akkor lesz, ha megszűnik a területre gyakorolt külső nyomás. Varsányi rámutat az eredeti történelemformáló társadalmi elvre, amely nemzetiségi türelmével az etnikai változatosság területén megállapodott államkereteket ismer egészen a Római Birodalom korától, nyugodt évszázadokon át (pannon, avar) amikről talán épp ezért oly keveset jegyeztek fel a történelem érdekességre vadászó riporterei. Ezt a rendet vette át a magyar Árpád-ház. Ezt a rendet zavarta meg a Nyugat-Európában esetleg megengedhető *nemzetállam elv*, ami a Duna mentén a huszadik század elején szerb, oláh és cseh gyarmatországokat szült, hogy elkötelezettjei legyenek idegenek Közép-Európa feletti uralmának.

Választ kapunk a Bevezető-ben, hogy az „East Central Europe" — mint a könyv szerint federációba hozható terület — mely országokat foglalja magába, megjegyezve hogy a besorolás önkényes és elviseli a változtatásra vonatkozó igényeket.

A kötet szerzőire utalva megjegyzi, hogy a választás szándékosan széles alapokon történt: egyének írták le nézeteiket. Megjegyzésünk, hogy a történelmi fejezet ennek az áldozata.

Az időszerűség kérdésére is utal a kötet szerkesztője: függetlenül attól, hogy Kelet-Közép-Európa federációs egyesítése szerepel-e a nagyhatalmi tervekben, vagy nem: a vele való foglalkozás a jelen kötelessége.

Tudományos kiadványok értékét és hitelét emeli, ha a szakágak fejezeteit olyan személyek írják, akik foglalkozásuk szerint „benne vannak" a témában. A *Quest for a New Central Europe* második fejezetére — amely a szimpózium által megjelölt terület földtani és földrajzi leírását adja — szerencsés választással *Földváry Gábort* jelölte ki a kötet szerkesztője. Mint a földtani tudományok kandidátusa, a Sydney University őslénytani múzeumának kurátora, több szakdolgozat szerzője, kellő felkészültséggel végezte ennek a fontos fejezetnek a kidolgozását. Mint magyar tudóst — természetesen — érdekelte a föld, amelyen népünk viszontagságos életét éli. Két tanulmányutat járt végig a Kárpát-medencében, saját költségén, saját tudásszomjától hajtva. Kis kocsijával a Felvidéken és Erdélyben járja a Kárpátok úttalan útjait. A geológus és paleontológus szeme bizonnyal mást fürkész, mint a többi turistáé. Saját gyűjteményével gazdagította egyetemé múzeumának anyagát, amely most már kárpát-medencei leletekkel is dicsekedhet. Kapcsolatokat létesített a magyarországi tudományos élet legjobbjaival, akik végtelen szolgálatkészséggel támogatták ismereti anyag megszerzésében.

A „Quest"-ben megjelent tanulmány 25 oldalas terjedelmével első meglátásra talán túlméretezettnek tűnik e könyv részére, de ha meggondoljuk, hogy Kelet-Európa átfogó földrajzi és földtani könyvtári anyaga meglepően hiányos és megbízhatatlan: Földváry fejezete eligazító forrásmunka lehet a térség tanulmányozói részére — ha a könyv kellő példányszámban kerül a megfelelő könyvtárak polcaira. A geológus természetszerűen nem országhatárok, hanem természetes földrajzi egységek szerint tárgyalja részleteiben a szóban forgó területet: Északi (lengyel) föld; Csehmorva hegyvidék; Osztrák Alpok; Kárpát-medence; Keleti (Kárpátokontúli román) föld; Dinári, végül Bulgár területek.

Ahogy olvassuk a földrajzi leírást, nyílvánvaló lesz, hogy mindez csupán e könyv nem-földrajzi szándékai szerint tartozik csak egybe, bár természeti kincsek és termelvények áruforgalma szempontjából előnyösen kiegészíthetik egymást. A térség középpontjában fekvő Kárpát-medence viszont feltűnően sok vonatkozásban mutat természetes egységet.

Érdekes megismerkedni a geológusok „Tisia" (Tisza-medence) kifejezésével, a Pannon-tenger kialakulásával és a vulkánok tájképző szerepével — bár mindezek a federáció kérdésében mellékesnek látszanak. A földrajzi helyneveket magyarul, vagy magyarul is adja, hivatkozva a szakirodalom hasonló gyakorlatára. A földrajztudomány valószínűleg nem lelkesedett a trianoni változásokért.

A felsorolt tájegységek e tanulmányban külön leírást kapnak következetesen két alcím alatt: 1. Földtani kialakulás. 2. Gazdasági földrajz. A kötet többi fejezete utóbbinak veszi valóban nagy hasznát.

Érdemesnek tartjuk még megemlíteni, hogy a „Quest" részére végzett feladat Földváry Gábort egy nagyobb elhatározásra ösztökélte. Forrásmunkák után kutatván hiába keresett olyan tanulmányt, amely a Kárpát-medence földtanával és földrajzával egységesen foglalkozik. A hiány e téren különösen az angolnyelvű szakirodalomban feltűnő. Elhatározta tehát, hogy megírja „A Kárpát-medence földtana és földrajza" címen, angol nyelven a hiányzó tanulmányt. Egy év múlva lesz kész, kb. 600 oldalas terjedelemben. A tárgykört kimerítő kézikönyv remélhetőleg megfelelő kiadóra talál.

A tudományágak közt a történelemtudomány az, amely legkevésbé méltó a tudomány névre. A fizika, kémia, matematika, földrajz, stb. a világon mindenütt megegyező szabályokat követ. A történelem, vagyis a múlt eseményeinek leírása, számtalan érdeknek és szempontnak áll befolyása alatt.

A „Quest" által javasolt federáció területén élő népek történeti leírásai mutatják egymástól, talán a világon a legnagyobb eltéréseket. Közép-Európában, különösen az utóbbi száz évben, szinte lehetetlen tárgyilagos történelmet írni. Éppen emiatt figyelmünk középpontjában áll: miként oldotta meg a kötelező tárgyilagosság feladatát a múlt vizsgálatában az a könyv, amely Közép-Európa népeinek merőben új életrendet javasol, melynek sikere az elmúlt emberöltők véres-tragikus ellentéteinek lenyugatásán múlik. Érdeklődésünket fokozta, hogy a *történelmi részt* annak a népnek egy fia írta, amellyel mi magyarok történelmünk hosszú századaiban jóban-rosszban békésen együtt éltünk, egészen addig, amíg a közös országot ötfelé nem darabolták. Érdeklődésünket fokozta az is, hogyan látja ma a szlovák történész, *Joseph A. Mikus* a múltat, merít-e federális szellemet az ezeréves együttélésből, leméri-e a trianoni változások történelmi kihatásait mind a közép-európai népek együttélése, mind a bekövetkezett kiszolgáltatottság szempontjából.

Bevezetőjében röviden utal arra, hogy a terület a németek keleti terjeszkedésének és az oroszok nyugati terjeszkedésének az útvonalában fekszik: *„Jelenleg Közép- és Kelet-Európa a Szovjetunió és a kommunizmus elnyomása alatt van. A kommunizmus, társadalmi vonatkozásaiban, egy nem-nyugati jelenség.* (Ez utóbbival nem egészen értünk egyet.) *Nemzetköziségе bántja a területén élők alapvető nemzeti érzéseit."* (Véleményünk szerint az orosz kommunizmusban nyoma sincs a nemzetköziségnek, egyszerűen orosz elnyomás az, ami Kelet-Európában van. A magyaroknak még külön kijut román, csehszlovák és jugoszláv elnyomás is, és ez mind nem nemzetközi).

Az első fejezetnek (Közép-Európa a magyarok érkezése előtt) nyílvánvalóan egy rendeltetése van, kihangsúlyozni, hogy Szlovákia (mint állam) már létezett a magyarok bejövetele előtt. És nehogy valaki keresse Szlovákiát a X. századi térképeken, a szerző a második fejezetben el is tünteti imígyen: *„In the 10th century the political fate of Slovakia is not very clear... Once definitively integrated in Hungary, the territory of Slovakia lost its political individuality."* De később pillanatra előkerül: *„In 1538, by the treaty of Nagy-Várad, Hungary was divided between the two contenders, Ferdinand took Slovakia ...".* Majd: *„Slovakia had increased in importance, Bratislava (Pressbourg, Pozsony) having been from 1526 to 1849 the coronation city and Trnava from 1635 to 1777 a University city of that part of Hungary which had been under the Habsburg rule".* Ügyes fogalmazás Szlovákiát emlegetni, Pozsonnyal együtt, visszahelyezve a XVI. századba. Pedig nemcsak Pozsony, de Pozsony vármegye teljes déli fele még az elcsatoláskor is színmagyar vidék és a város is csak részben német. Hogy Pozsony szlovák főváros lehetett, az erőszakos világrendezés egyik legnagyobb botránya. Sem múltja, sem akkori jelene nem indokolta ezt, földrajzilag a Kis Magyar Alföldhöz tartozik, teljesen kívül fekszik a szlovák ethnikumon. Az 1911-es népszámlálás 32 ezer magyart, 32 ezer németet és 11 ezer szlovákot számlál Pozsony városában.

Trnavát már nem is említi magyar nevén. *Nagyszombat* eredetileg német alapítású város, mint a felvidéki városok legtöbbje. Egyetemét (helyes a dátum), Pázmány Péter alapította, mely a jezsuiták kezében a *magyar* tudományosság központja volt.

J. A. Mikus tanulmánya feltűnően aránytalan. A mai számokkal százmillió lakost számláló terület történelmében több mint a felét foglalja el a ma három milliós szlovákság. Az aránytalanság két tétel sulykolását célozza; a magyar honfoglalást megelőzően már volt szlovák állam (történelmi jog) és a magyarok elnyomták a szlovákokat (reváns-jog).

Ezért időz a szerző a „Great Moravia" rövid és kétes történelmén és egy bizonyos A. F. Kollár feltevését idézi, aki úgy véli, hogy Szent István a vármegye-rendszert Nagy-Moráviából másolta.

A pánszláv hódítás eszközeire rámutatva írja *C. A. Macartney* Hungary and Her Successors című könyvében: *„The case for including Northern Hungary in Czechoslovakia does not rest on historical rights, although the ghost of Sviatopluk, ruler of Great Moravia, was made to serve his turn".* (Itt lábjegyzetben idézi az angol történész a Benes által szerkesztett memorandumot a trianoni békekonferenciához: *„Slovakia, violently torn away from the Czechs several centuries ago, and artifically separated from Bohemia..."* — Majd a Tizek Tanácsa előtt így lamentál Benes: *„Slovakia had at one time formed part of the Czecho-Slovak State. It had been overrun by the Magyars as the beginning of the tenth century".)* C. A. Macartney a történész szemével elítéli a csalást, melynek alapján a párizsi Európa-felforgató politikusok ítélkeztek. A Quest for a New Central Europe történésze ugyanarról a talajról akarja elindítani a közép-európai federációt, melyről közel hatvan évvel ezelőtt megbontották Közép-Európa ezeréves rendjét.

A történelmi háttér utáni vágy néha fantasztikus mélységekre tud kilódulni. A dáko-román elmélet például ideológiai alapot ad a román nacionalizmusnak arra a földre, ahová őseik jóval később beszivárogtak. Mágikus hitté propagálták, kiirthatatlan dogmává magasztosították az ősfoglalás jogát, és megeresztett fantáziával és primitív fanatizmussal hirdették, hogy az ősi Románia határai a Tiszánál vannak.

Hasonló ehhez, bár szerényebb a szlovákok igyekezete, az ősfoglalás érdekében bevinni a köztudatba, hogy a magyar honfoglalást megelőzően állami keretben éltek. A történelmi források hiánya sok különböző feltevésnek ad módot a szlovákok története terén. Nem rójuk fel J. A. Mikusnak, hogy lelkesedik népe legrégibb történelmi időszaka iránt, de helytelenítjük, hogy ezt a pánszláv propagandisták megszövegezésében adja felesleges terjedelemben, és hogy nem járul hozzá a federális hangulathoz legalább azzal, hogy az ezeréves magyar—szlovák együttélés harmónikusabb évszázadainak is szentelne néhány mondatot.

Az oláhok dáko-román elméletével szemben „Nagy Morvaország"-nak van írott kútforrása. Constantine Porphirogenetos: De Administrando Imperio-jában a magyarok eredetét tárgyaló C 38-as fejezetben így ír: *„ ... tehát a magyarok új hazát keresni felkerekedtek, Nagy Morvaországba jöttek és elkergetve annak lakóit, letelepedtek a földön, melyen a magyarok a mai napig is élnek, amióta a magyarok nem háborúskodtak a besenyőkkel"...*

Sajnos — mint tudjuk — a honfoglalásról szóló történetünkre vonatkozó forrásmunkák pontatlanok, és a történészek csak a kutatási eredményekhez időnként hangolva, fenntartással használják. Így például a fent idézett görög forrásmunka „Nagy Morvaország"-ra vonatkozó részéhez 20 oldalas elemzést fűz C. A. Macartney, The Magyars in the Ninth Century című művében. Megállapítja, hogy Porphirogenetos a „Nagy Morvaország" kifejezést csupán jelképesen használta (azt is tudjuk, hogy a föld lakóit nem kergették el), névazonosságról van csak szó, nem vonatkoztatható Morvaországra: („This country was actually — in practice if not in theory — an epithet which could not possibly be applied either to Pannonia or to Moravia proper...")

Mint tudjuk a honfoglalók először csak az ország középső részeit szállták meg. Mindamellett a görög kútforrás „Nagy Morvaország" kitétele bekerült a közhasználatba, gyakran mint „Nagy Morva Birodalom". Ez a kifejezés adott ösztönzést a késői utódoknak ahhoz, hogy a morvák országát nevéhez méltóképpen méretezzék. De, volt is valóban egy önálló szláv államalakulat. Pribina fia, Kocel is hű embere volt a frankoknak, de Kirill és Metód rávették, hogy alapítson önálló szláv egyházat. Kocelnek (és az általa kormányozott területnek) az elszakadása a frankoktól azonban csak rövid ideig tartott. Ez az egyházigazgatási jellegű, önálló szláv államalakulat — még ha Pribina és Kocel uralkodásának egész időszakát is ideszámítjuk — mindössze 30 évig állott fenn. A 870 utáni években forrásaink szerint már ismét a frankok gyakorolják a hatalmat a Délnyugat-Dunántúlon és frank kézben van Zalavár 896-ban is, midőn a magyarok már közelednek frank terület felé.

Az emigrációban élő szlovák történész nem bíbelődik régi,

bizonytalan forrásmunkákkal. Egyenesen P. J. Safáriktól idézi, hogy: „...a Morva Birodalom magában foglalta Ausztria egy részét, a mai egész Morvaországot, Magyarország teljes szláv zónáját a Morva folyótól a Torysaig és délre a Mátra és Vác vidékéig."

Hogy ne mi jellemezzük a hivatkozott Safárikot, idézzük itt a rá vonatkozó részt az amerikai történész, *Professor Hans Kohn* Pan-Slavism című könyvéből: *„ ... In this climate of ill-defined hopes and dreams nationalism took hold of two young Lutheran Slovaks who may be regarded as the fathers of early Pan-Slavism, Jan Kollár (1793—1852), and Pavel Josef Safárik (1795—1861). Kollár become its first poet, Safárik its first scholar ... Safárik's scholarship, under the influence of romanticism and nationalism, lacked the sobriety of his great predecessor.* (Dobrowsky). *As a romantic nacionalist he idealized the past character of the Slavs. He wished not only to be a scholar but the prophet of the national awakening of his race, which he glorified, stressing apologetically its unique character and mission. To his scholarly Pan-Slavism Kollár added the inspirational superstructure."*

J. A. Mikus még két szerzőtől idéz az ősi szlovák államiságról. Hogy könyveik Londonban és Prágában 1949-ben illetve 1963-ban jelentek meg, azt tudatja velünk, hogy a 19. századi romantikából nemzeti hittan lett az emigrációban is és a kommunizmus alatt is.

A pánszláv propaganda kedvenc szólama, hogy a nyugati szlávok egységét a közéjük ékelődő magyarok akadályozták meg és állnak ma is útjában. Ez jelentkezik — burkoltabb formában — a „Quest" történészének tollából így: „Since Bohemia had become a kingdom within the Holy Roman Empire, and Slovakia part of the Kingdom of Hungary, the opportunity for the Western Slavs to create a larger political unit between Germany and Russia was lost."

A történésznek nem lehet megtiltani, hogy szeresse hazáját vagy faji öntudatot tápláljon lelkében, de ha megfeledkezik a tárgyilagosságnak még a látszatáról is, közönséges politikai propagandistává válik. Mert ha a szlovák történész két világháború után és a közös orosz iga súlya alatt őszinte megbékélést kíván, akkor térjen vissza a történelem valóságaihoz:

A szlovák ethnikum a magyar államalapítás utáni századokban alakult ki a Felső-Magyarországon élő és később betelepedett szláv néptöredékek egybeköltözéséből. Ebbe a nyelvi ethnikumba, amely egészen egységes a legutóbbi időkig sem volt, jelentős magyar és német beolvadás történt. Az együttélés első százada óta a felvidéki szláv elemek a legteljesebb lelki közösségben éltek a magyarsággal, magukat Hungarusoknak, mi őket tótoknak neveztük, ami sohasem volt gúnynév. A *szlovák* elnevezés egészen újkeletű.

A szlovák nemzeti öntudat első megfogalmazói a szlovák történetírók, akiknek egy része (Papanek, Severini, Sklenár) az általános szláv felfogással ellentétben nem lát szlávellenes következményeket a magyar államalapításban, ellenkezőleg szláv szempontból hasznosnak tartja. Papanek *De regno regibusque Slavorum* című munkájában azt állítja, hogy az országban szerte települt szláv lakosság azért maradhatott meg, mert a magyarok egyesítették őket szállásterület kijelölésével, majd elismeréssel nyilatkozik a magyarság lelki tulajdonságaiból eredő ethnikai nyugalomért.

A legnagyobb hatással a szlovák öntudat fejlődésére Pázmány Péter nagyszombati egyeteme volt, amely számos szlovák papot képezett ki, akik a magyar ellenreformációs irodalom ösztönzésére ébredtek rá a nép nyelvén történő igehirdetés nemzeti fontosságára. Könyveiket a magyar királyi nyomda adta ki. Pázmány Péter Kalauzának szlovák fordítása a szlovák nemzeti nyelvnek egyik fő terjesztője lett.

Visszatérve még az ősi foglalás kérdésére, és figyelmen kívül hagyva a kettős honfoglalás legújabban feltárt tényét, a történelmi Magyarország népei közül csak a tótok (a később tótoknak nevezett szláv csoportok) előzték meg a magyarokat letelepedésükkel. Történelmi munkákból tudjuk, hogy: „A különböző szláv törzsek az avarokkal nagyjából egyidejűleg jelentek meg a Kárpát-medence körül és belső peremvidékén. Mint legyőzött népeket — embergyűrűként — az avarok maguk köré telepítették. Így jött volna létre az az elhelyeződés, amely mind a mai napig megvan: a Kárpát-medencét szláv népek gyűrűje veszi körül". Érthető ilyen körülmények között, hogy „Nagy Morvaország" néhány vármegyényi területre és 20—30 évre kapott csak lehetőséget az avar, a frank, a magyar államiság szünetében. Az avarok (újabb elmélet szerint előmagyarok) a felvidéki szlávok és a honfoglaló magyarok kárpát-medencei megjelenése ugyanannak a történelmi folyamatnak előbb vagy később bekövetkezett eseményei voltak. A kor népei nem lázadtak e szerep ellen: voltak államszervező népek illetve törzsek, és voltak, amelyek elfogadták a kereteket. A társadalomszervezésnek is két külön eredetű és jellegű modellje dívott, amiket a népvándorlás hozott szintézisbe. Az egyik állandó lakóhelyhez kötötte vagy szervezte a társadalmat, a másik a népi állagot mozgóképes állapotban tartotta. Utóbbiak a nomád népek. A szláv népek e két jelleg átmenetét képezték, helyhez kötött mikro-társadalmakban éltek a lovasnomád életmódnak kedvező területen.

A népvándorlások nagy történelemformáló mozgásai az életformák változását kényszerítették ki, a mozgó népek letelepedtek, de vele egyidejűleg maguk köré csoportosították, a régi életmód szerint, a magukkal ragadott népeket. Ami ebben a korszakban Európában lezajlott, lett végső formába öntése az európai államiság rendjének. Ehhez fogható történelmi erjedés azóta sem volt. A nyugati szláv népeket a népvándorlás hullámai hozták be Közép-Európába, előfordulhat hogy esetleg akaratuk ellenére. Ez kizárja az őshonosság vitáját, egyébként is értelmetlen dolog a polgárosodás világában népvándorláskori előjogokra hivatkozni. Kétségtelen, hogy azok a népek, amelyeknek alapjaira épültek a középkori regnum-államok, helyzeti előnybe kerültek a kereteken belül élő, többnyire kisebb csoportokkal szemben. De mindezt nemzeti elnyomásnak tekinteni történeti anakronizmus. A magyar nép államalkotó helyzeti előnye kétségtelen, de a történelem nem adott neki módot annak kihasználására. Az oroszok helyzeti előnye a leglátványosabb: keletre, északra, délre szabadon terjesztették államukat, évszázadokon át nyitott utat találtak, mert a környező pusztai népek nem léptek az államalapítás útjára. Az orosz ezeket egymásután felszívta. Így bár szláv faji mivolta elkeveredett, mint nyelvi és kultúrközösség, Európa legnagyobb népe lett.

J. A. Mikus helyesen állapítja meg tanulmánya 5. fejezetében, hogy: *„II. József korszerűsítő reformjai hozták felszínre a nemzetiségi kérdést. Itt jelenik meg teljes megvilágításban az Osztrák Monarchia többnyelvűsége és többnemzetűsége mint kulturális és politikai dilemma."*

A következő 6. fejezet evvel a dilemmával foglalkozik, de már nem mint az Osztrák Monarchia, hanem mint Magyarország dilemmája. Kerek hat oldalt szentel ennek a kérdésnek, de már címében is átvált: nem az Osztrák Birodalom problémájáról beszél,

hanem: *Hungary and Her Multinational Problem* cím alatt sommás vádd al illeti a magyarokat mindazokért a fejleményekért, amik e tekintetben magyarok és nem-magyarok között (vagy részletesebben magyarok és szlovákok között) történtek.

Ha már említi az ún. filozófiáknak, az ún. felvilágosodásnak, a francia forradalomnak és Napóleonnak a nacionalizmus felszításában végrehajtott szerepét, folytathatta volna a gondolatmenetet, — mint történész, aki a nacionalizmus részekre bontó hatásával szemben az összefogásnak, a federációnak a híve — általánosabb nézőpontból, mint a szlovák államalapítás állványáról.

A nacionalizmus ugyanis általános európai politikai irányzat volt, és nem lehet leigázó népek / leigázott népek szerint kategorizálni. A nacionalizmust — bármennyire is mellet dagasztó, nemzeti kultúrát fejlesztő hatású is volt — bomlasztó baktériumként hordta végig a nemzetközi baloldal Európában, (mint napjainkban az ún. harmadik világban), hogy több forradalmi kísérlet után két (világháborúnak nevezett) európai polgárháborúban romjai alá temesse Európa történelmi kialakulási rendjét.

A hat oldalon bőven lett volna tere J. A. Mikusnak történészi áttekintő készséget felmutatva kifejteni, hogy a közép-európai térség politikai egységét, (amit most állítólag helyre akar állítani) egyedül a magyarok védték körömszakadtáig, józan, mérsékelt konzervativizmussal II. Józseffel szemben is, és a 48-as bécsi kamarillával szemben is, mely utóbbi ostobán fellázította a nemzetiségeket Magyarország ellen, felkeltve a nemzetiségek mozgolódásait, hogy végülis áldozatául essenek a pánszláv agitációnak. A nyugati nemzetközi baloldal is ott követte el a hibát, hogy felbontotta Közép-Európa rendjét és a művelet végrehajtására felhasznált *pánszláv nacionalizmust* — amely az oroszbolsevizmus karakterelemé — nem tudja többé kordában tartani.

A történész bizonyára tudja, hogy a ma eseménye egyetlen két-háromszáz éves politikai akció törvényszerű következménye. A nemzetközi baloldal legnagyobb problémája ma Vörös-Oroszország nacionalizmusa, amit Potsdamtól Helsinkiig igyekeznek partnerképessé tenni az Európát ellenőrző együttműködéshez. Pedig prófétájuk, Marx idejében figyelmeztette őket:

„Marx Károly az 1848-as forradalmak és az 1849-es magyar szabadságharc idején éppen az integráció és a dezintegráció szemszögéből vizsgálja Délkelet-Európa szláv és román népeinek állásfoglalását a magyar szabadságharccal szemben. Ausztria ígérete (az önálló államiság) összbirodalom ellenes volt, s az osztrák politika tradicionális logikájával ellenkezett volna ennek megvalósítása. Délkelet-Európa népeinek dezintegrációs törekvéseit Marx szélsőséges radikalizmussal ítélte el. Marx nem palástolta szimpátiáját a magyar szabadságharc sikerei iránt, s számára e népek »*forradalom ellenes forradalmiságának*« a sikere a »*barbár Kelet sikere volt a civilizált Nyugat felett, a falu győzelme a város felett, a szláv rabszolgák primitív mezőgazdaságának győzelme az ipar és az intelligencia felett*« — írta Marx 1849-ben." (Pilisi Pál, Katolikus Szemle)

Nem azért említettük itt Marxot, mintha az ő általa tervezett német-bolsevizmus vonzóbb lenne számunkra, csak arra kívánunk rámutatni, hogy a magyarországi nemzetiségek dolgát európai szintről kellett volna szemlélni olyan könyvben, amely a közép-európai népek részére saját belső szándékukból eredő federációt kínál, mint védekezési szervezetet bármely külső elnyomással szemben.

Észre kellett volna venni a történésznek, hogy a magyar szabadságharc — ha akkor csupán magyar érdeket védett volna is — olyan európai szintű politikai cselekmény volt, amit a koncepcióra alkalmatlan, reformokra hajthatatlan Habsburg-ház helyett végzett a magyar politikai géniusz. És hogy ebben a kifejezésben nincsen túlzás, a kiegyezés ténye bizonyítja — annak ellenére, hogy több oka lett volna a magyarságnak szakítani a Habsburgokkal, mint a tótoknak a magyarokkal —, 1867-től 1914-ig Közép-Európa oly mértékben fejlődött, mint sem előtte sem azóta soha. Nem igaz, hogy ez a közép-európai államszerkezet recsegett-ropogott: a négyéves világháború végén is még védték népei a határait. Az ellenállást belülről bomlasztották szét és tették alkalmassá szétdarabolásra a párizsi nemzetközi geng részére.

A magyar politikusokban 1848-ban is megvolt és 1867-ben is megnyilatkozott a hagyományos türelem a nemzetiségek iránt, mi több, magyar részről is komolyan foglalkoztak a nemzetiségek részére alkotmányosan nyújtandó önállóság törvényes biztosításával és federációs tervekkel is.

Martinovics Ignácot J. A. Mikus maga is említi, neki és csoportjának voltak tervei Magyarország ethnik-alapon történő újjászervezésére. De éppen őt említeni felesleges volt. Martinovics — korán károgó varjúként — hatástalan maradt, és kivégzése után sem tartotta az ország mártírjának. A francia forradalom ocsmány eseményei is undort keltettek a reformok iránt lelkesedő magyar nemesi és polgári körökben. Fennen hirdetett eszméit csupán ötven év múlva tudta közóhajjá tenni Közép-Európában a szorgos propaganda, mire a későbbi generáció már feledte a szörnyű gyakorlatot.

J. A. Mikus mégis úgy állítja be, mintha Magyarország többnépűségi problémáit Martinovics korának eszmei áramlatai során éledő nyelvi és történelmi öntudatra ébredés idézte volna elő és ez már akkor, ahogy mondja: „ ... árnyékot borított az Osztrák Monarchia egységére".

Már elő is hozza (figyeljünk az időpontra, a századfordulóról van szó) történelmi felfedezését: *„Mindez Magyarországon mélyreható dilemmát alkotott: legyen-e a Királyság formailag és lényegileg is többnyelvűvé, vagy átalakítsák azt a magyarok egy magyar nemzeti állammá?"*

És jön a dörgő vád és hamis statisztika.

„Magyarország stratégiai közepének birtokában, és a 30—37 százalékos viszonylagos többséggel, a magyarok a második lehetőség mellett döntöttek. Törekvéseik egész sor beiktatott törvényben érvényesültek 1791 és 1835 között, melyek a latin helyett a magyart tették hivatalos nyelvvé a Királyság területén."

Lám, így fabrikál vádat ellenünk a pánszláv propaganda nyelvünk érdekében tett ártalmatlan és nagyjában eredménytelen küzdelmeinkből.

Ferenc császár ül ekkor a trónon, aki mellőz minden alkotmányosságot, ellenez minden újítást, gyűlöli és elnyomja a magyarokat, rendeletekkel kormányoz, lezáratja a határokat, stb. Magyarország saját alkotmányos életéért küzd, már a megyék ellenállása is lehetetlen. A tespedt politikai légkörben csak néhány lelkes fiatal ember ápolgatja a magyar nyelv ügyét, mely végülis a nyelvújításban irodalmi megmozdulássá izmosodik. 1812 óta nincs országgyűlés. 1825-ben került javaslat elé a magyar (!) nyelv ügye. Ekkor történik a híres eset: Széchenyi István jószágainak egy évi jövedelmét ajánlotta fel az Akadémia létesítésére. De megjegyzi a korabeli történész (Horváth Mihály): „A magyar nyelv országos divatára nézve egyébiránt e gyűlésen semmi engedményt nem lehetett kinyerni a kormánytól. Az 1830-as országgyűlésen sikerült végre a magyar (!) ezredek vezényleti nyelvéül a magyar nyelvet

elismertetni. Bíróságok ítéletére, közhivatalok vállalására korlátozódott a nemzeti nyelv iránt beterjesztett javaslat eredménye. Az 1832—36-os országgyűlésen a rendek és a felső tábla közt azon folyt a vita, hogy a feliratok és törvények is magyarul szerkesztessenek."

Hol van hát itt a dilemma a többnyelvűség dolgában? A történész nem tudja a történelmet? Vagy hamisít? Nyilván alkalmas eszköz a magyarok nyakába vágni a nemzetiségi izgatások előidézője szerepét.

Idézzük ismét az események nagy tanúját, a 19. század neves történészét, Horváth Mihályt:

„Vannak, akik a szláv nemzetiségek ébredését, a magyar korona területén, egyenesen a kormány mesterséges szitogatásából származtatják. De ez téves vélemény. A szláv nemzetiséget nem az osztrák kormány ébresztette fel a monarchia határaiban: a kormány ezt, mi más okok eredménye volt, csak korán felkarolta s kormányeszközül használta fel. A szláv nemzetiség ébredése nagy részben azon általános politikai állapotok s események hatásának tulajdonítható, melyek más népek közt is hasonló eredményt szültek a franczia forradalom által előidézett európai bonyodalmakban: s ezek mellett nagy része volt abban az orosz propagandának is úgy a déli, mint az északi szláv népcsaládban. S aligha tévedünk, midőn különösen azon nemzetiségi mozgalmakat, melyek a monarchia határában jelentkeznek vala, főleg e propaganda művének lenni állítjuk."

„A pánszlávoktól sokszor nagy tűzzel ostromolt ezen állítás valóságát lehetetlen többé elvitatni, mióta Tsitsakow admiral »Mémoires d'un homme d'Etat« czímű munkájában azon utasítást is közzé tette, melyet ő I. Sándor czártól 1812-diki ápril 19-kén vett vala: »Ausztriának, mely nem rég Francziaországgal szövetkezett össze, ravasz magatartása Oroszországot arra kényszeríti, hogy hatalmában lévő minden eszközöket alkalmazzon azon két ellenséges hatalom leküzdésére. Legnagyobb fontosságú ezen eszközök közt: a magunk hasznára zsákmányolni ki a szláv népeknek, minő Szervia, Bosznia, Dalmátia, Horvátország, Illyria, harczias szellemét. Ezek, ha egyszer felfegyvereztettek s katonailag szerveztettek, hatalmasan közreműködhetnek hadi munkálatainkban. Még a magyarok is, kik jelenleg kormányuk eljárásával elégedetlenek, szinte igen alkalmas eszközül szolgálhatnak nyugtalanítani Ausztriát, ellene fegyverre kelni s gyöngíteni annak forrásait. Mind ezen népek, a mi rendes hadseregünkkel egyesülve, elég hatalmas erőt képezendenek, nemcsak megelőzni Ausztria ellenséges szándokait: hanem egyszersmind a franczia birtokok jobb szárnyán is egy jelentékeny diversiot eszközölni s nekünk biztos alkalmat nyújtani, hogy Nissza és Szophia felől intézhessük csapásainkat... Szükséges, hogy ön minden lehető eszközt felhasználjon e szláv népek fellelkesítésére, hogy őket czélunkra vezethesse. Például: ígérjen nekik függetlenséget, egy szláv ország felállítását, legbefolyásosabb embereik pénzzel való jutalmazását, a vezérek s hadseregek számára díszjeleket és illő czímereket. Végre mind ezen eszközökhöz adja ön még azokat is, melyeket legalkalmasbaknak ítélend e népek megnyerésére s legczélszerűbbeknek e jelen körülmények között.«"

„Mi sükerrel izgatott ezen utasítás folytában ama szláv népek közt Tsitsakow, részletesen előadni nem tartozik czélunkhoz. Legyen elég megjegyeznünk, hogy Szerviának néhány évvel utóbbi felkelése, jobbára ezen orosz izgatás eredménye gyanánt mutatkozik."

A tótoknak egy bizonyos rétege, elsősorban evangélikus papok és híveik, váltak fogékonnyá a csodálatos szláv jövőt ígérő pánszláv szólamoknak. Horváth Mihály így ír erről:

„Első és legkitűnőbb volt köztök Kollár János, a pesti tótajkú evangélikus közönség papja, ki egy Sláwy dcéra czímű lyrai eposzban mint előharczosa lépett fel, nemcsak hazánkban, de általában is a szlávok közt, a panszlavizmusnak. E költemény először 1827-ben lett nyilvánossá: teljesen pedig 1832-ben jelent meg Pesten. Kollár e költeményben, melynek czélja, a szláv faj dicsőítése, a panszlavizmus (Vsesláwia) prófétája gyanánt lép fel. *»Mi lesz* — úgymond egy helyt — *a szlávokból száz év alatt? Mi lesz egész Európa? A szlavismus folyton terjeszkedik, s mint az özönvíz, szakadatlan áramlással borítja el a világrészt. A nyelv, melyet a németek lenézőleg rabszolgák nyelvének gúnyolnak, az ő palotáik teremeiben, az ő folyamaik torkolatánál fog zengedezni. Szláv csatornákban áramlanak majdan a tudományok: szláv szokások s erkölcsök, szláv dalok és jelmezek fognak uralkodni az Elba és Szajna partjain.«* Felszólítja a szláv testvér népeket, egyesüljenek kölcsönös szeretetben, ismerjék el honuknak Pánszláviát, hogy a szláv név e föld csillagos kúpján a brittek és görögök közt tündököljön. Nagy, úgymond, a feladat, az akadályok számosak, de nem legyőzhetetlenek: mert a szláv nemzet a világ legnagyobb nemzete: ha egyesül s összetart, minden akadályt képes legyőzni, szétszórhat minden gátot. Harczra, küzdelemre lesz szükség: de e küzdelem czélja oly dicső és nagyszerű, hogy nincs áldozat, melyet ne érdemelne meg: de bűn sincs, mely nagyobb lenne a hűtlenségnél e szent czél ellen. A szerző valamenynyi szláv eredetű népek egyesítésében természetesen Oroszországnak adja a főszerepet: rokonszenve, lelkesedése oly rendkívül nagy ez iránt, hogy olvasván azon határtalan magasztalásokat, mondhatni istenítést, mellyel a muszka fejedelmi házat elhalmozza, önkéntelenül tolakodik a gondolat az ember agyába: hogy vagy egészen hiányzott benne az érzemények azon legnemesbike, mely a férfiú szívét gyorsabb lüktetésre készti, a szabadság érzelme: vagy hitvány áruként dobta azt ama hatalom lábaihoz, melynek titkos fondorlatai szítogatták a panszlavismus eszméit s törekvéseit."

És mintha csak J. A. Mikusnak adna választ, aki nyilván e korból való vádakat ásott elő, a következőket jegyzi meg ezekkel az évekkel kapcsolatban Horváth Mihály:

„Ezen évekre nézve bizonyára alaptalan azon állítás, hogy a szláv izgatások a magyarok által előidézett természetes ellenhatásból származtak: mert maga a „Sláwy dcéra", megjelenésének kora és szelleme kétségbevonhatatlanul tanúsítja, hogy ama szláv izgatások a magyar korona területén egyenesen azon panszláv törekvések eredményei, melyek nálunk a különféle szláv fajok kebelében valóságosan aggasztó módon nyilatkoznak. Mondák, hogy az említett költemény 1827-ben és 1832-ben látott napvilágot. Már pedig ezen évekig nemcsak a magyar törvényhozás nem alkotott oly törvényeket a magyar nyelvet illetőleg, melyekből bármily túlbuzgó szláv is képes volt volna a maga nyelvének s nemzetiségének elnyomatását bebizonyítani: hanem még a társadalmi téren sem merültek fel olyféle jelenetek a magyar túlterjeszkedése tekintetében melyek miatt később nem minden alap nélkül vádoltattak egyes túlbuzgó hazafiak, s melyeket például Séchenyi István 1842-ben maga is megrótott."

Bizonyosra vehető, hogy az 1848-as reform-Magyarország — ha megmarad — messzemenő engedményeket tett volna a kisebbségeknek, ha nem estek volna Bécs csapdájába. De rég tudják a politikusok, hogy egzaltált agyakat ígéretekkel kell csak táp-

lálni és sajnos az is igaz, hogy minden fiatal nép ébredése küszöbén imperializmusról álmodik. Ez tette lehetetlenné száz éven át a megegyezést, magyar és nemzetiségek között, és valószínűleg ez teszi majd lehetetlenné a federális megoldást (mely önuralmat és önkorlátozást igényel) az utódállamok imperializmusa valóságában.

Ezek után feltehetjük a kérdést: miért nem idézi egyenesen Kossuthtól az állítólag Kossuth által mondott nyegle kijelentést, hogy a Szent Magyar Korona keretében nem ismer el más nemzetet vagy nemzetiséget mint a magyart. Akitől idézi: Daniel Rapant nevű valaki, a lábjegyzet szerint dokumentum-könyvet írt, „A szlovák felkelés 1848—1849" címmel. Érdemes lenne elolvasni. Általában annyit mond csak még a részletesebb történelemkönyvünk is, hogy Hurbán, Stúr és Hodza nevű egyének mint a szlovák nemzetiségi mozgalom vezetői, bécsi csehekből, lengyelekből osztrák segítséggel szabadcsapatot szerveztek és néhány nappal a Jellasich-féle támadás után betörtek Morvaországból Magyarországba, ahonnan hamarosan kénytelenek voltak visszavonulni. 1937-re már kötetnyire dagadt ez is mint a magyar ellenállási har-cok története a 2. világháború után. Szinte vigyázzba állva írja J. A. Mikus a magyarok által kiadott federációs könyvben, hogy eme önkéntesek előtt szeptember 19-én mondta »Történelmi deklarációját« Louis Stúr, hogyaszongya: „E diadalmas pillanatban proklamáljuk a magyaroktól való függetlenségünket és megtagadjuk az engedelmességet a magyar kormánynak és a magyar nemzetnek." A »Történelmi deklarációt« követően hamarosan futnia kellett. Ebben a történelmi csupán az, hogy azóta sincs szlovák függetlenség. Egyébként Stúr Ludevít a pozsonyi Lyceum-ban cseh nyelvet tanított. 1845-ben újságot indított egy közép-szlovák dialektuson, ami attól fogva a hivatalos szlovák irodalmi nyelv.

Hogy tótok is harcoltak a szabadságharcban J. A. Mikus meg sem említi. Ő csak magyarellenes szlovákokról tud. A mi történészünk, Horváth Mihály másképpen jegyezte fel az akkori idők jellemző hangulatát:

„Mindenki őszintén örvendezett azon, hogy a szabadság érzete az ország minden ajkú lakosaiban egyaránt felébredt, hogy a nemzeti nagy átalakulás szülte lelkesedés, az ország határai közt lakó minden népiségeknél, egy közös lángban lobogott fel a Kárpátoktól a török határokig mindenütt. A felvidéki tótokra nézve ez nem volt meglepő. Mert, bár mint láttuk, néhány pánszláv érzel-mű evangélikus pap több éven át mindent elkövetett is e nemze-tiségi viszályok felébresztésére, az izgatás sehol sem vert gyöke-ret a nép kebelében."

A bécsi udvar természetesen nem késlekedett fellázítani a nemzetiségeket. Március 25-én horvát bánná nevezték ki az illírmozgalom egyik vezetőjét, Jellasicsot, aki hajlandó volt Magyarországot ennek fejében fegyverrel megtámadni.

Dicséretére válik a tót népnek, hogy egy kis rétegtől eltekintve nem volt hajlandó hátbatámadni a magyar nép által kivívott közös szabadságot. Történészünk evvel szemben szinte kéjelegve írja: „Thus Hungary was shaking in its very foundations."

Úgy állítja be a dolgot, mintha a délkelet-európai federáció gondolatát elsőnek a tótok hirdették volna meg:

„The Slovak's convoked, on May 10. an assembly to Liptovsky Sv. Mikulas, and the Petition of the Slovak Nation demanded a federation of Hungary according to the nationality criteria."

Ez egyoldalú beállítással szemben válasszuk szét az egybe nem tartozó dolgokat. A federáció gondolata már benne volt a politikai gondolkodásban, a nemzeti elkülönülés érzete viszont még nem jelentkezett általánosan a népcsoportok lelkében. A magyar szabadságharc szellemi tartalma maradék nélkül kifejezte és magában hordozta mindazokat a reformokat, amiknek megvalósítását már sürgette az idő. Magában hordozta elválaszthatatlanul a nemzetiségek haladásvágyának elvi és gyakorlati lehetőségét is. Minden intézkedése — akarva-akaratlan — a nagyobb szabadság előfeltételeit nyújtotta az ország másnyelvű lakosai számára. ugyanúgy alkalmat adott nemzetegyéniségük kifejlesztésére. E nemzetegyéniség kifejlesztése néhány békés, fejlődő évtizedet kívánt volna. Nemzetiségeink e kellő népszerűségi bázis hiányában és forrófejű demagógok izgatása miatt áldozatul estek országon kívüli országellenes szándékok terveinek. Federációt nem úgy építünk, hogy szétbontjuk az államot ellenséges részekre meg nem bocsájtható, el nem felejthető bűncselekmények által.

Mikor egy ország azt hiszi, hogy elárulták őt, legtöbbször a tévedései árulták el, írja Bainville 1918-as tragédiánkról. Ugyanez vonatkozik nemzetiségeinkre is: kívül keresték a belső bajok orvoslását és közös szolgaság lett a következmény. Igen, federációról volt szó, de a szándék az országtól való elszakadás volt.

J. A. Mikus által dicsőített „forradalomellenes forradalmárok", vagy helyesebben szabadságharc-ellenes szabadságharcosok Csehszlovákia nemzeti hőseivé magasztosultak, mint Európa szláv korszakának előharcosai. A csehszlovák tanügyi igazgatóság által a 20-as években forgalomba hozott iskolai füzetek „történelmi" fedőlapját a fejezet végén bemutatom. Az irka címlapján magyar honvédekkel szemben harcoló tótok szerepelnek, s a szövegből — melynek címe Szlovák felkelés 1848-ban — megtudjuk, hogy 1848-ban a magyarok a szlovákok anyanyelvét el akarták venni, mire azok vezérei hadsereget toboroztak, amely vitézül harcolt a magyarok ellen. Ferenc József császár, akiért a szlovákok harcoltak, nem ismerte el azok érdemeit, mert később kiegyezett a magyarokkal, sőt megengedte nekik, hogy a szlovákokkal tetszésük szerint bánjanak, úgy hogy azok csak a szlovák háború után érték el igazi szabadságukat, amikor a szlovákok földjét elvették Magyarországtól és megalakult a Csehszlovák Köztársaság. (Olay Ferenc: A magyar kultúra válságos évei, Budapest, 1927.)

Valószínűleg ilyen alsófokú és hasonló felsőfokú oktatás alakította ki a Quest történetírójának nézeteit is. Nekünk mindez fur-

csa, mert az a kis néhány hetes balul sikerült fegyveres kirándulás, amit a bécsi cseh diákok szerveztek, kiesett a magyar közemlékezésből a jóval lényegesebb és számosabb részvétel mellett, amit a tótok nyújtottak a magyar szabadságharc folyamán.

A mi emlékezetünkben más, kellemesebb emlékek maradtak meg. Ilyenekre alapítjuk reményeinket, hogy egy későbbi kor kijózanítja a szlovákokat a közös haza iránt. Mellőzve további idézeteket történelmi munkákból, csak még egy részt idézünk Szitnyai Zoltán egy cikkéből, amely hasonló tárgykörben iródott:

„Negyvennyolcas szabadságharcunk idején Stúr Ludevít, szlovák író és Zólyom város követe a pozsonyi diétán, alkalmasnak tartotta a pillanatot a magyarok elleni fegyveres felkelésre és Selmecbányát akarta megtenni a mozgalom kiinduló pontjául. A többségben szlovákokból álló városi tanács azonban keményen ellenállt. A város ágyúit Mészáros Lázár hadügyminiszter rendelkezésére bocsájtotta. Ó-várát kaszárnyává alakíttatta s a haza védelmére 291 újoncot állíttatott, akiknek a fele önként jelentkező volt. Tudjuk azt is, hogy 40 000 szlovák harcolt Kossuth zászlaja alatt, s túlnyomórészt szlovákok voltak azok a honvédek, akiket kereszttel a kezében Erdősi Imre piarista tanár vezetett győzelemre a branyiszkói csatában."

J. A. Mikus szerint a magyarság megérdemelte a sorsát 1849-ben, mert nem fogadta el az 1849 március 4-én, Ferenc József által kihirdetett új alkotmányt, „mely figyelmen kívül hagyta a Ma-gyar Királyság történelmi egységét", „jogokat adott a nemzetisé-geknek". Később bevallja, hogy becsapta őket Ferenc József, de hamar megint a magyarokat okolja, amiért nem lehettek függetle-nek, és alaposan megnyújtja e hosszú fejezetet a túrócszentmár-toni gyülekezeten benyújtott memorandum közlésével, amit saját könyvéből idéz. Majd minden kapcsolat nélkül áll ez a mondat: „Over a period of 112 years it is easy to see who defended the historic existence of Hungary more: the Slovaks or the followers of Kossuth."

A Túrócszentmártonban, 1861-ben, a „historical Slovak National Assembly" alkalmával elhangzott memorandumból — amit Stefan Marko Daxner fogalmazott — idézi J. A. Mikus:

„A nemzeteket úgy tekintjük, mint az emberiség erkölcsi egyedeit: az emberiség a nemzeteken keresztül halad saját sorsában tökéletesedése felé... Lelkiismeretünk azt mondja, hogy mi, szlovákok épp olyan mértékben nemzet vagyunk, mint a magyarok vagy más nemzetek ebben az országban: ha a nemzeti egyenlőség nem csupán agyrém, a dolgok természetéből következik, hogy mint nemzet, nem lehet kevesebb jogunk, mint közös hazánk bármely más nemzetének."

A fenti idézettől két lappal odébb kezdődik a Közép-Európáról szóló rész utolsó fejezete: Central Europe After 1918 címmel. Ez a fejezet volna hivatva rá, hogy a sok szlovák panasz után elmondja a szerző, miként bántak csehek és szlovákok a magyarokkal, miként alkalmazták Stefan Marko Daxner szépen fogalmazott elveit a nemzeti jogokról az új közös hazában.

Mielőtt még rátérnénk a kérdést eldöntő fejezetre, még egy fényes mondást kell idéznünk a szerzőtől:

„A 19. század vége felé a magyarok láthatólag egyszerre szenvedtek a turáni felsőbbrendűségi komplexustól és egy pánszláv alsóbbrendűségi komplexustól." Nyilvánvalóan azt akarja kifejezni, hogy a magyarokban beteges indokolatlan félelem lett úrrá a szlávok iránt.

A Central Europe After 1918 c. fejezetből megtudjuk, hogy Ausztria—Magyarországot a nemzetiségek döntötték le és az omladékból hat új állam létesült. Megállapítja, hogy a magyarok ki-vételével mind örömmel ünnepelte a párizsi nagy győzelmet. A magyarok még mindig borzalmas sorscsapásnak tekintik azokat az időket, mert a népi állaguknak lényeges részét elveszítették Románia és Szlovákia javára, de a tárgyilagos történész-iskola bizonyítja: ami történt, nem történhetett másként.

A tárgyilagosság J. A. Mikusnál szlovák-érdekűséget jelent. Megemlíti a csehek bűneit is, azt is, hogy a szudéta-németeket kirakták, de a magyarüldözésekről, a szudétavidékre való deportálásukról, a rabszolgavásárról, a sunyi és szívtelen »reszlovakizálásokról« úgy látszik nem hallott. Aki annyi helyet szentelt egy kis szláv nép állítólagos elnyomásának, szentelhetett volna néhány mondatot annak is, hogy a két világháború legszembeötlőbb nacionalista ténye nem Hitler hat éves grasszálása, hanem az, hogy Kö-zép-Európa teljesen szláv hatalom alá került, új szláv államok lé-tesültek, hogy Szovjetoroszország elsősorban orosz-szláv, csak azután bolsevista, hogy a nem-szláv országokat megcsonkították, részekre darabolták, vazallus szerepre szorították.

Nem kívánjuk tovább boncolgatni a szerző eltorzult történelmi ismereteit egyéb közép-európai kérdésben, például az oláhok eredete és szerepe dolgában, de úgy érezzük, hogy a szlovák panaszok mellett, legalább egy magyar újságban, legyen helye a magyar panasznak is, ami sajnos súlyos és véres valóság volt és maradt mindmáig a csehszlovák határok között 1920 óta mindenféle rezsimben. Ezért írásunk következő szakaszában néhány idézetet adunk más forrásokból, hogy a Quest ... Central Europe after 1918 című fejezete kiegészüljön legalább a mi olvasóink részére.

Egy régi felvidéki magyar családból származó közéleti férfiúnak **dr. Szent Iványi Gézának** emigrációban kiadott emlékiratából idézzük:

„Jelen voltam a budapesti parlamentben, amikor az 1920-as években gróf Bethlen István emlékezetes beszédét tartotta, amelyben mélységes aggodalmát fejezte ki Oroszországnak, illetve Moszkva urainak azon kormányzati külpolitikája miatt, hogy a Szovjet Franciaország felé orientálódása által, s annak támogatásával ismét nagyhatalmi pozíciót és hatáskört akart teremteni a maga számára, és hogy Csehszlovákiával mint szállascsinálójával, Közép-Európában és a Balkán felé Oroszország régi törekvését, a pánszláv ideológia előbbre vitelét kívánja érvényesíteni."

„Gróf Bethlen István rámutatott az ebből a szempontból Sztalin és Masaryk közt létrejött úgynevezett »moszkvai paktumra«, amely összekötötte a bolsevista és a pánszláv ideológiák aktivitásának eszmemenetét, és annak szolgálatába kívánta bekapcsolni a kis-entente hatalmakat, elsősorban Csehszlovákiát, de nem hagyva számításán kívül az előretörés útjába eső nem-szláv Romániát sem, az ezen hatalom alatt lévő Erdélyre és Besszarábiára való különös tekintettel."

„Magyarország szempontjából ezek a feltornyosuló külpolitikai fellegek, tekintettel szörnyű megcsonkítottságára, katonai erejének a minimumra való trianoni lecsökkentésére, kétségtelenül a végveszély közeledését jelentették és nem lehet csodálni, hogy egy olyan koncepciójú államférfiú, mint Bethlen István, már a huszas években megkondította a vészharangot miután látó szemmel meglátta, hogy mi fog ebből a szovjet—csehszlovák cselszövényből kifejlődni. És a bekövetkezett események — ha mintegy húsz év múlva is — mindenben igazolták Bethlen István aggodalmait. Csehszlovákia urai előkészítették a bolsevista—pán-szláv előretörés talaját, a Nyugat viszont tudatlanul megadta a Szovjetnek ehhez az előtöréshez szükséges eszközöket."

A régivágású magyar úr nem tudja elképzelni, hogy a Nyugat *tudatos partnere* a szláv előretörésnek Közép-Európában. Az elszakított magyar Felvidék területén 1910-ben a népszámlálás adatai szerint 1 100 000 magyar anyanyelvű személy élt. Ez a szám két emberöltő alatt a felére csökkent. A folyamat a cseh megszállás első napjától kezdve nyílt fajüldözéssel halad. Szent Ivány Géza így emlékezik ezekre az időkre:

„A magyar középiskolákat nagyrészt beszüntették és azon kis számúakat, amelyeket meghagytak, cseh és szlovák tanerőkkel árasztották el. Ugyanez a sors érte az elemi iskolákat is. Itt is az volt a cél, hogy a magyarság létszámát és ifjúságának magyar öntudatát lecsökkentsék."

„A legérzékenyebben sújtotta a felvidéki magyarságot az illetőségi kérdésben követett önkényes gyakorlat. A felvidéki illetőséget ez a hatalmi önkény csak abban az esetben ismerte el, ha az illetőt, vagy legalább annak apját 1906-ig bezárólag valamely felvidéki község kötelékébe felvették és ha azt az illető község jegyzőkönyvével igazolni is tudja. A magyaroknak felvidéki illetőségüktől való perfid megfosztásának tendenciája ezen megszorítás által nyilvánvaló volt, mert hiszen a magyar uralom idején az őslakossággal szemben ilyen külön felvételi eljárásnak természetesen nem volt helye. Ennek, valamint az 1926-ban kiadott nyelvtörvényi végrehajtási utasításnak, valamint a járásoknak olyan szabályozása, amelynek folytán a magyarok által lakott területeket nagyobb szlovák területű járásokhoz csatolták, ugyancsak erősen ránehezedtek a magyarságnak amúgyis nehéz sorsára."

„Mindezen önkényeskedéseket túlszárnyalta azonban a magyarságra nézve a csehszlovák földbirtokreform, amely a magyar etnikumhoz tartozó felvidéki földnek kb. egyharmadát vette igénybe, de amelyből a magyar igényjogosultak között elenyészően kis részt osztottak ki, ellenben a túlnyomó részt csehek és szlovákok kapták, akiket oda telepítettek, viszont a magyar középbirtokosokat vagyon dézsmákkal és egyéb adóterhekkel agyonsújtották."

Egy másik, talán még illetékesebb szemtanú — a két háború közötti időben a felvidéki magyarság egyik neves vezetője — **Szilassy Béla** leírásából közlünk néhány részletet:

„A cseh megszállás szigorú katonai diktatúrával kezdődött. Első teendőjük volt a magyar városokban a statáriumot kihirdetni és a társadalom minden rétegéből túszokat összeszedni. A letartóztatottakat részben üresen álló kaszárnyákban helyezték el, részben elhurcolták őket Illavára, Brünnbe és Teresianstadtba fegyintézetekbe, a legembertelenebb kínzások, megaláztatások és a felizgatott cseh lakosság szidalmai és bántalmazásai között."

„A Felvidéken központi irányítás nélkül maradt tisztviselők, a magyar állam iránti hűségre tett esküjükhöz híven, majd mindnyájan megtagadták az új állam iránt a hűségfogadalmat a békeszerződés életbeléptéig. E magatartásnak nyugdíj nélküli azonnali elbocsájtás, sok esetben elhurcolás és bebörtönzés vagy kiutasítás lett a gyümölcse. Hasonlóan jártak a magyar vasutasok."

„A hivatalos zaklatások, nyugdíj nélküli elbocsájtások, bebörtönzések és kiutasítások a magyarság létszámát az első két év folyamán 350 ezerrel csökkentették és az 1921 február 5-én végrehajtott népszámlálás csak 740 000 magyart mutatott ki."

„A felvidéki magyarság első két évi, közel 25 %-os vérvesztesége főként az értelmiség rétegét érte. A Csonkaországban ezek a vagon- és barakklakók szomorú seregét szaporították."

„A Magyarország felé eső déli határ mentén cseh légionárius telepek egész láncolatát építették ki a magyaroktól elvett földeken. A színmagyar területek közepén, mint pl. a Csallóközben szlovák telepeseket helyeztek el, a magyar—szlovák nyelvhatárnak dél felé való tolása érdekében."

A Budapesten 1976-ban kiadott Ránki—Hajdú féle Magyarország története hasonlóképpen jellemzi a három utódállam, Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia kisebbségi politikáját a magyar őslakosság irányában:

„A győztes cseh (és szlovák), román, szerb (és horvát) burzsoázia meglehetősen drasztikus eszközökkel és nagy buzgalommal látott hozzá, az ezeréves igazságtalanságok helyrehozásához, — valójában terveket szőve és intézkedéseket foganatosítva a magyarság elnemzetietlenítésére azokon a területeken is, ahol az a lakosság túlnyomó többségét tette ki. Különböző ürügyekkel (megbízhatatlanság, az »államnyelv« ismeretének hiánya, stb.) innen is igyekeztek tömegesen elmozdítani a magyar tisztviselőket, nemcsak ott építették le a magyar iskolarendszert, ahol annak magyarosító szerepe lehetett, hanem — a legkülönbözőbb eszközökkel és módon — ott is igyekeztek elsorvasztani, ahol a nemzetiséget fenntartó jelentősége volt. A népszámlálások — statisztikai eszközökkel is manipulált — eredményei az »államalkotó népek« erősödését mutatták a kisebbségek rovására is. ... "

„Előbb-utóbb eltűntek a magyar feliratok, eltiltották a magyar helységnevek használatát, megváltoztatták az utca elnevezéseket, eltávolították az emlékműveket. ... "

„Minden lehetséges módon akadályozták a magyar kisebbség kulturális kapcsolatát Magyarországgal, a kisebbségi sajtónak óriási anyagi nehézségekkel és a cenzúra kíméletlen beavatkozásaival kellett állandóan küszködnie. ... "

„A magyarlakta területeken kisajátított nagybirtokok egy részéből az »államalkotó népek« agrárburzsoáziájának egyes tagjai számára középbirtokokat formáltak, s a kis juttatásokban is úgyszólván kizárólag az »államalkotó népek« földigénylői részesültek. A magyar településterületen leplezetlen nacionalista célokkal létrehozott szlovák, román, szerb telepes falvak a nemzetiségi feszültséget tovább fokozták. ... "

Sajnos, a magyarság nem csupán burzsoá—sovinizmus áldozata volt, úgy bizonyult, hogy a társadalmi átalakulás vörös lobogóit lengető második nagy szláv lerohanás minden addigit felülmúló szenvedést hozott a magyar népre, az ötfelé vágott ország minden részében. *Szent Ivány Géza* írja erről a korszakról:

„A Felvidék népét 1944 végén — alig hogy öt éven át lehajtotta fejét és megpihenhetett a magyar édesanya ölében — a mostoha sors kegyetlensége újból visszaparancsolta ahhoz az államtákolmányhoz, melytől 1938 november 2-án megszabadult. Micsoda szörnyű számadásravonás történt ezzel az ide-oda rugdosott szegény véreinkkel az után a szuronyok közötti visszatérés után, azért az igazi, szívből jövő örömérzés miatt, amely az 1938-as felszabadulás alkalmával a húsz évi idegen uralom alatt szenvedő arcokon annyira kifejezésre jutott. A pánszláv-bolsevista uralmat önként vállaló csehszlovák államnak akkori vezetői, a szovjet hűséges kiszolgálói, akik ma részben itt ülnek a szabad földön és képviselik s vezetik nemzeti színbe burkoltan emigrációjukat, a magyar kisebbségen rajtaütöttek. Ők csinálták — az 1945/46 évi rendkívül hideg téli időben — azt az embertelen, kegyetlen és borzalmas evakuációt a felvidéki magyarság ezreivel, amikor szuronyos hatalommal kiűzték és nyitott teherautókon hurcolták el félig ruhátlanul és mindenükből kifosztottan, ősi, tulajdon lakhelyeikből a magyarokat, nem kímélve az anyjuk kebelén didergő csecsemőket sem, és neki verték őket a zajló Dunának, vagy a

kiűzött szudéta németek csehországi hegyeibe, hogy ezekre a színmagyar vidékekre cseheket és szlovákokat ültessenek."

— *A második világháború után a szlávság fejlődésének új szakasza kezdődik* — válaszolta Benes Sztalin pohárköszöntőjére 1943 december 12-én, amikor aláírták a szovjet—csehszlovák szerződést. Sztalin a szláv népek egységére emelte poharát. A szláv fejlődés új szakaszát a »kassai kormányprogram« vezeti be.

Benes kormánya 1945 április 5-én Kassán kihirdeti a **Kassai Programot**, amely általános elvként kimondta, hogy a csehszlovákiai magyarok és németek elvesztették állampolgárságukat. Első lépésként százezer rabszolgát küldenek a csehszlovákok a nagy szláv molochnak.

Hallgassuk meg **Professzor Sima Ferencet** a Kanadai Magyar Újságban közölt visszaemlékezéseiből:

„Benes még Moszkvában megállapodást kötött a szovjet kormánnyal, hogy a bolsevista hadak bevonulása után *százezer* magyar deportáltat szállítanak ki a Szovjetunióba a Donyec-medencei helyreállítási munkálatokhoz. A kiszemelt áldozatok összefogdosása és deportálása a Szlovák Nemzeti Tanács feladata lett, amelynek vezetője Lettrich József volt, egy fanatikusan magyargyűlölő soviniszta, helyettese pedig a szintén dühödt magyarfaló dr. Huszák Gusztáv, a jelenlegi pártfőtitkár."

„Az oroszok Szlovákiába történt bevonulása után Lettrichék nyomban összefogatták a százezer magyar férfit és nőt, és a még rideg télben úgy szállították ki őket Oroszországba, hogy az éppen rajtuk lévő ruha volt a szerencsétlenek minden holmija, ahogyan az utcán, vagy otthonaikban éppen elfogták őket. Így hajtották sok száz kilométeren át gyalog őket, vagy vitték nyitott vasúti teherkocsikban, összezsúfolva a legelemibb egészségügyi gondoskodás nélkül. Ezért sokan már a szállítás alatt meghaltak, vagy lefagyott végtagokkal érkeztek meg rendeltetési helyükre, ahol orvosi gondozás nélkül, keserves kínokban pusztultak el. Túlnyomó részük sohasem tért vissza többé. Ez a százezer elhurcolt magyar egyetlen ország statisztikájában sem szerepel."

Benes, a nagy demokrata, beváltotta 1943 október 23-i kiáltványát: *„Csehországban a háború vége vérrel lesz megírva! ... Nem lesz csehszlovák, aki nem vesz részt ebben a feladatban."* Ingr tábornok így lázít polgárháborúra, fajüldözésre: *„A mi napunkon az egész nemzet a husziták csatakiáltását ordítja: Üsd, öld, őket! Egyet se hagyj élve! Ha nem lesz elég lőfegyver készítsetek előre vágó, szúró és ütőfegyvereket."* Szerencsére a nép nem egészen aljasodott hozzájuk az embertelenségben. Háborgott is érte Ripka miniszter humanista műveltsége: *„Túl lassúak és túl meggondoltak voltunk... a nép nem hajtotta tökéletesen végre a kormány tervét az első hónapokban."* A Felvidéken később megjelenő *Szabad Nemzet* írja 1949 aug. 15-i számában:

„Már 1945 május 4-én katonai közegek fogdosták össze a magyarságot. Éjjel zavarták ki őket lakásaikból, majd Ligetfalvára terelték őket férges, piszkos tömegszállásokra. Élelmezésükről nem gondoskodtak. Otthonaik kifosztása, amelyen a pártvezérek is részt vettek, rögtön megindult. A Szlovák Nemzeti Tanács elnöke és a demokratapárti tábornok maga is rablott ruhában járt. Május 9-én már dühöngött a terror a magyarok ellen. A legpiszkosabb munkát végeztették velük. Üzleteiket nem nyithatták ki. Foglalkozásaikat nem folytathatták. Minden magyar megbízhatatlan lett. Állami alkalmazottakat egyszerűen elbocsájtották. Az ügyvédeket kizárták a kamarákból. Az egyesületeket fölöszlatták, vagyonaikat elkobozták. A magyar vállalatokat állami gondnokságba helyezték a tulajdonosok kártalanítása nélkül. A magánalkalmazottakat felmondás nélkül elbocsájtották. Augusztusban minden magyart megfosztottak állampolgárságától. A papságot megfosztották kongruájától és nyugdíjától."

„Az 1945 okt. 25-én kelt 108/1945 sz. rendelet kimondja, hogy minden magyar ingó és ingatlan vagyona a felszabadulás napjával elkobozottnak tekintendő. Az 1945 okt. 27-én kelt 143/1945 sz. rendelet arról is intézkedik, hogy a magyar és német nemzetiségű egyén nem emelhet vádat. Vádat csak az ügyész emelhet, s ha megtagadta, fellebbezésnek nem volt helye."

„Az orosz megszállás után megtartott népszámlálásnál kitűnt, hogy a városok lakosságának 75 százaléka magyar, annak ellenére, hogy ott újra megjelent az 1938-ban eltávozott szlovák elem. Az orosz tisztek »felsőbb érdekre« való hivatkozással közölték a vezető magyarokkal, hogy a magyarságnak el kell hagynia Szlovákiát. A magyar középiskolák csak úgy fejezhették be a tanévet, hogy az oroszok közbeléptek."

Könyvismertetésünk amúgyis hosszúra nyúlt keretei nem adnak rá módot, hogy a többszáz oldalas dokumentációs anyagból akár csak ízelítőt is adhatnánk arról a minősíthetetlen brutalitásról, amiben a csehek és talán még nagyobb mértékben a szlovákok részesítették a magyarokat. Emiatt a genocídium miatt jobban tette volna J. A. Mikus, hogy mint szlovák szégyellte volna magát és federációs lélekkel elkülönítette volna magát a népgyilkos szlovák nacionalizmustól. Három évig tartott a magyarság kálváriája, melynek fő bűncselekménye a százezer magyarnak szudétaföldre való deportálása volt. Erről a három évről cinkos aki hallgat és nem méltó federációs tervekhez munkatársnak. A szlovák nacionalizmus szégyene, hogy a hároméves magyargyilkolást a kommunista párthatalom bevezetése állította le.

***

Sajnálatos nemzeti hiányosság, hogy a tótok és oláhok nacionalizmusa mögött nincs olyan történelmi háttér, mint amilyen a magyaroknak van. A magyarnak a történelmi múlt természetes hátteret ad, felütheti bármelyik történelemkönyvet, és olvashatja: így vagy úgy, de írva van hogy »magyar«. Ahogy mindenkinek volt apja, nagyapja, stb. ugyanúgy mindenki ősei által benne élt a történelmi múltban. Magyarok, tótok, oláhok, ha ott éltek a Kárpátokon belül, a *magyar* névvel jelzett történelem valamely korában, a kor megemlített személyeiben és eseményeiben ők is részesei annak a múltnak. A magyar történelem így részben szlovák történelem és román történelem is. A baj csupán az, hogy a mai szláv és oláh nacionalizmus nem viseli el a közös kategóriákat. Ha nem viseli el a múltra vonatkozóan, ha mindenáron nemzeti államot akar létesíteni a magyar földzsákmány és népzsákmány megtartásával, hogyan fogja akkor elviselni a tervezett federációban?

E népek nacionalista dühének oka az, hogy előbb volt nacionalizmusa, mint önálló szlovák vagy román történelme. A nemrég létrejött *haza* (mint *állam*) fogalmát csak úgy nyújthatja visszafelé 1920 alá, ha elhiteti magával, hogy lett volna, ha a magyarok el nem nyomják. Mi több, költői fantáziával őstörténelmet álmodnak, képzeletükben megjelenik a 9-ik században egy mai fogalmak szerinti tüchtig *nemzetállam*, amit a barbár magyarok elpusztítottak. El nem ismernék semmiért — még itt az emigrációban sem — hogy a *politikai haza* fogalma eredendően a 19-ik században jött csak divatba, amit kezdetben szűk intellektuális réteg, írók, filozófusok, történetírók, költők propagáltak, dagasztottak, puffasztottak *nemzeti hitvallássá*, nemzeti történelemmé, ősi múlttá, és innét vonult a múlt században öntudatosodó, polgárosodó nép tudatába, a hanyatló vallásosság helyébe világnézeti tartalommá politikai tervekbe ágyazva, amikben önmagára ismer, mert *szlovák*, mert

román, mert érzést ad, célt ad, ígéretet a beteljesedésre. És amikor már beteljesedett, mégpedig úgy, hogy színmagyar városok és területek is ölükbe hullottak, a nacionalizmus állandósult *államfenntartó eszmévé* csontosodott. Ezen a téren nem volt változás a királysági, köztársasági, kapitalista vagy kommunista időszakok egyikében sem. A képzelt elnyomottakból valóságos elnyomók lettek. Ilyen körülmények között az önkéntes federációnak nincs semmi alapja, mert megzavarná az utódállamokat a négymilliós magyar vidékek megemésztésében.

(Ausztráliai Magyarság, 1977 febr. — szept. számokban.)

Az emberi jogok a politika fegyvertárában

A politikusok gyakran használják a közóhaj kifejezését, de cselekedeteikben sokszor ellenkező irányt követnek.

„A kelet-európai országokban és magában a Szovjetunióban is jogvédő csoportok alakultak, hogy a Helsinki Nyilatkozatnak érvényt szerezzenek; drámai kiállásukkal tetemre hívják a Nyugatot is, nemcsak elnyomó rendszereiket, hogy ne hagyják magukra őket. Az ismert szovjet szabadságharcos, *Andrej Sakharov* atomfizikus az elnyomottak nevében levelet írt Carter elnöknek, hogy tudatára adja a kemény, szinte elviselhetetlen állapotot, amelyben élnek. Amerika elnöke a nyílt hívásra nyíltan válaszolta, hogy követeléseikkel egyetért, törekvéseikkel szimpatizál: a szabadságot közös ügynek tekinti... A Helsinki Nyilatkozat összegezte a korábbi deklarációban lefektetett elveket és jogokat... a finn fővárosban 1975 nyarán összesereglett állam és kormányfők, köztük Ford amerikai elnök, ceremóniálisan aláírták, nyilvános kötelezettséget vállaltak betartásukra. És éppen ez adta a legerősebb fegyvert a kommunista rendszerek belső ellenzékének kezébe, hogy jogaik érdekében tömörüljenek, amitől viszont egyes felhevült emigránsok el akarták ütni őket, amikor befogadó országokban oktalanul tiltakoztak a Helsinki Nyilatkozat aláírása ellen."

A fentieket kitűnő laptársunknak, a Kanadai Magyarságnak február 12-i számából idézzük, *Kovács Imre* harmadik oldali rovatából. Ha vitatkozni akarnánk, avval kezdenénk, hogy: lassan a reményekkel, ilyen öreg politikai rókához nem illik ekkora naivság. Helsinkiben — egyebek mellett — aláírták a Szovjetunió közép-európai hódításainak állandósítását és a második világháború végén szovjet fegyverek által létrejött határokat is, ami bizony elég ok a tiltakozásra. Helsinki egy harmincéves szomorú tényt tett nemzetközi joggá, amelynek nyomasztó valóság-súlya — ne vegye zokon Kovács Imre, de az emberi jogok kihangsúlyozása és minden állam alkotmányába való és hiábavaló nagyképű felvétele mellett — észrevétlenül maradt az emigráció számára. Ez a Sakharov-dolog is talán egyedül őt hevítette fel annyira, hogy rózsaligetet lát a véglegesített vasfüggöny mögött.

Gyanútlanságunk eloszlatására megértünk már néhány katasztrófát, ami kifogástalan jelszavakkal bénított, mielőtt a nyakunkba szakadt. A *„népek önrendelkezési jogából"* Trianon lett az első-, majd a *„kis népek szabadságából"* orosz megszállás és pártdiktatúra lett a második világháború végeztével. Eisenhower *„kereszteshadjáratot"* hirdetett Kelet-Európa felszabadítására, amit a számonkérés óráiban, 1956 október 30-án megtagadott. Új jelszó jött utána: *„Európa biztonsága"*, (helyesebben talán az európai zsákmány biztonsága). Most pedig: Az *EMBERI JOGOK*.

1945-től 1968-ig hidegháborús vetélkedés jellemezte az Európa felett hatalmat gyakorló két világhatalom kapcsolatát. Ahogy az oroszok beépítették birodalmukba Kelet-Európát, úgy gyorsították fel Nyugat-Európa egységesítését az amerikaiak. De ne essék tévedés; a hidegháborús vetélkedésnek nem az volt a célja, hogy a kapitalizmus felszámolja a kommunizmust, avagy éppen fordítva. Oka is csupán az volt, hogy Oroszország nem hajtotta végre a jaltai szerződésben vállalt ígéretét, *szocialista államok uniója* helyett a sztalini nagyorosz birodalomépítést folytatták. Ez volt a *sztalinizmus*. Lényegében tehát az emberiség feletti hatalomnak a módozatairól folyt a vita Amerika és a Szovjetunió között.

A *Helsinki Nyilatkozat* nem „újabb diplomáciai győzelem az ostoba nyugat felett", hanem egy fejlődési fok tüntető bemutatása: Európa összes államai egy dobogón vannak. Két világháború viharában eltűntek királyságai, nemzeti államformái, történelmi alkotmányai. Két nagy táborban egy célt szolgáló, egységesített alkotmányú, szocialista vagy szociáldemokrata kormányzatú államkormányzatok kerültek egy nevezőre.

A közép-európai állóvizek most talán ismét mozgásba jönnek. A csatlós sorsra vetett országokba keletről jött a szolgaság és készségesen és gyanútlanul fordulnak minden kis jelre nyugat felé. A Carter—Sakharov levelezés csak első, bevezető felvonása egy legalább olyan méretű politikai színjátéknak, mint amilyen a hidegháború volt. *Winston Churchill* (az unoka) így jellemezte március 5-én az emberi jogok nevében indított akiót: *„The Soviet Union today is the largest concentration camp, but the human rights issue could lead to its downfall."* Mielőtt tapsolnánk a nagy átrendező unokájának késői felfedezéséért, gondoljunk arra, hogy a politikusok gyakran használják a közóhaj kifejezését, de cselekedeteikben sokszor ellenkező irányt követnek. Jelét sem látjuk olyan szándéknak a világpolitikában, mely e churchilli „downfall" irányában hatna. A downfall itt a Szovjetunió bizonyos magatartására vonatkozik, ami a hidegháború kitörése óta állandó kifogás tárgya nyugati szövetségesei részéről.

Moszkva időnként úgy gondolja, hogy a népek farkasa szerepében végülis egyedül maradhat a porondon. A lazára engedett póráz illúziókat termel benne időnként, és a Nyugat vezető hatalma ilyenkor az illendőségre figyelmezteti világhatalmi partnerét. Most ez a „human rights" jelszóval történik és eseményeinek jelen — kezdeti — állapotában a Szovjetunió engedelmesen tűri a leckéztetést. Ha nem így van, akkor nem tudunk magyarázatot adni arra a képtelenségre, hogy Sakharov és társai szabadon duzzognak az államhatalom ellen egy olyan országban, ahol minden élőlény minden cselekedetét az állam irányítja. Ha ez a „human rights issue" a Szovjetuniót összeomlással fenyegetné, akkor a szovjet posta nem cipelné olyan készségesen Carter és Sakharov leveleit. Ha pedig ez is csak színjáték, akkor a népek milliói megint csak át lesznek ejtve.

Ma egy világ tapsol a »disszidensek« bátorságának. Carter úgy pózol az emberi jogok szerepében, mint egykor Wilson elnök a népek önrendelkezési jogával: de a human right akció — mégha egy évtizedig is a politika jelszava marad — nem fog egy lépést sem tenni annak érdekében, hogy az emberek felszabaduljanak az egypárt rendszer diktatúrájából. Az »emberi jogok« leszűkültek a nagyhatalmak gyakorlati politikájában és csupán egymásközti vitáiknak szófegyverévé zsugorodtak.

De mégis, különösen nekünk magyaroknak, rá kell kapcsolni kis szekerünket a nagypolitika expressvonatára; minden követelésünket, minden sérelmünket az emberi jogok követeléseként kell nyilvánosságra vinni. Ez nem csupán küzdelmi módszer, mert magyarlakta országrészek megszállása, négymillió magyar kisebbségbe taszítása, az orosz megszállás, a diktatórikus kormányzat valóban mind sérti az emberi jogok szabályzatát magyar vonatkozásban minden nap tizennégy milliószor. És ha lesz hang az emberi jogok követelésére Magyarországon, akkor mi, emberi jogaink érdekében külföldre jött magyarok ezeket a hangokat felerősítve továbbítjuk az emberi jogokat korlátozó nagyhatalmi törekvések ellenében az őskeresztények bátorságával és hitével.

(Ausztráliai Magyarság, 1977 március).

Új gazdasági világrend

Két világháború hadszínterének Európája és Kelet-Ázsiája amerikai tőkeérdekeltségek gazdálkodási területévé vált.

Ez a világrend amerikai világrend, akárhogy dicsőítik a szovjet erejét az amerikai újságok.

Az embertársadalom kialakulásában a természetes erők mellett a mesterséges erők vesznek részt. A mesterséges erőket az emberiség fejlődő szellemi tevékenysége teremti elő. A természeti erők színt, tartalmat, részleteket adnak. A nemzetek, a fajok, a nyelvek, nyelvjárások, tájszokások, népi művészetek a természeti erők termékei. A társadalmat színes részeire a természet erői darabolják. Vele ellentétes irányban hat az emberi intellektus szándéka: a részek összeadott erejéből nagy erőközpontokat létrehozni. Az ókor piramisépítő társadalma vagy Timur Lenk birodalma példázza ezt. A szándék ott vonul a történelem gerincében, vagy ha úgy tetszik, ez maga az emberiség történelme. A középkori birodalomépítések mögött mindenütt ott húzódik a szándék: összefogni az akkori világ erejét. Hogy nem sikerült, az azért volt, mert az újkor felé haladva állandóan tágult a tér, és másodrangú tengeri peremországok gyors erőnövekedése gátat emelt a lassabban fejlődő kontinentális hatalmak törekvéseinek. A fordulatot a XIX. század hozta. A műszaki fejlődés egyszerre elérhetővé tett mindent az emberi társadalom mesterséges erői számára. Az országhatárokra nem tekintő fejlődés vonalában gondolkodó filozófusok az egyik vagy másik nagy nép hódítása által elérendő nagy világegység elgondolása helyébe a nemzetköziség eszméjét helyezték. Sajnos, a fejlődés folyamán ez a népek együttműködésére elgondolt terv olyan irányzattá torzult, amely a népek színes egyedeiből összeálló univerzum helyett szürkére összemosott, jellegét veszített tömeget akart gyúrni az emberiségből. Az anyagelvűségre épített filozófia akadályt lát a nemzeti államkeretben, megszüntetésükre az osztályharc elméletét dolgozta ki. Az alsó osztályok pártfogóinak szerepében jelentek meg a politikai térségben, és az „elnyomott nép" nevében leválasztották minden ország saját vezető rétegét. Ez a folyamat a legfájdalmasabban Európában játszódott le, érthetően, hiszen Európa mindig is a nemzetek színes mozaikja volt, és akik hisznek abban, hogy ez a szerkezeti tulajdonság adott alapot a diadalmas civilizációkhoz, azok bíznak is abban, hogy Európa fogja megtalálni a nemzetköziség mai sablonos irányzatából kiemelkedve a nemzeti sajátosságokra épített türelmesebb nemzetköziséget.

Amerika, bizonyos mértékben előképe az összekevert emberiségnek. Súllyal még európai elemekből összeállva az új világ gazdag és nagy térségein, a tengeren áthajózó, pionír-szellemű európai ember a tágasabb korlátok között ipari nagyhatalmat épített. Itt talált korlátlan lehetőséget a materializmus irányzata is. Az anyagi vagy gazdasági erő mindig is alapja volt a történelmi lehetőségnek. A politika csak függvénye a gazdasági hatalomnak. Korunkban ez már nemcsak esetleges, hanem intézményes. Amerika gazdasági ereje a huszadik század elején történelem-formáló erővé növekedett. Századunk minden történelmi eseményében kimutatható az amerikai gazdasági fellendülés által összegyűlt világgazdasági erő, és természetesen a politikai szándék. Az első világháború Európát tette tönkre; egymás ellen acsarkodó, revánsot szomjazó vagy revánstól rettegő táborokra osztotta. Európa bármelyik országa kész volt bármely másik ország ellen fordulni, ha politikai érdeke úgy kívánta. A második világháború az angol gyarmatbirodalmat zúzta szét. Ha történetesen lejött volna a földre egy marslakó, aki — nem értvén a földi nyelveket — nem olvasott volna újságot, de módja lett volna magasból szemlélni a földön végbemenő eseményeket, azt látta volna, hogy a Brit Világbirodalom a második világháborúban két hatalom által volt fenyegetve: keleten Japán, Európában Németország által. A háború végén azt látta a marslakó, hogy a két harcias hatalom leverve hever Amerika és Oroszország lábai előtt, és lassan közéjük süllyed a „győztes" Brit Világbirodalom. Japán elvégezte a véres munkát; az ázsiai angol és francia gyarmatok elvesznek Európa számára és követik ezeket, most már amerikai parancsra a portugál és holland gyarmatok. Egy évtizedre rá a marslakó azt látja, hogy Németország és Japán virágzó államokká lettek. Azt is észreveszi, hogy Amerika befolyása mindenütt növekvőben van.

Két világháború hadszínterének Európája és Kelet-Ázsiája amerikai tőkeérdekeltségek gazdálkodási területévé válik. Ez a folyamat a dolog természeténél fogva emeli Amerika világgazdasági potenciálját nemzetközi világgazdasági potenciállá. Ezt jelzi a Világbank létesítése a második világháború után. Annak idején amerikai pénzzel létesült; ma kölcsönző pénzintézete a világ rászoruló államainak — Amerikának is.

A gyarmat, a colony szó csúnya szó lett. A nemzeti önállóság a jelszó, de a nemzetek, helyesebben országok felett nemzetközi szervezetek őrködnek. Országvezetéshez hajtási jogosítványt a legfőbb nemzetközi szerv, az UNO ad. A közlekedési szabályokat szigorúan be kell tartani. Öncélú nemzeti politika nincs többé. A legnépesebb államok is tartoznak valahová, valamelyik, esetleg több, nemzetközi szervezet keretébe. A keretek készen jönnek, mint hittételek valamikor Rómából. A világ politikai hittanát Amerika egyetemei diktálják. Amerikának is annyi a szavazati joga az UNO-ban mint a 8000 lakosú Nauru-nak, de azért ne fájjon senkinek a feje: ez a világrend amerikai világrend, akárhogy dicsőítik a szovjet erejét az amerikai újságok. A világ annyira át van szőve nemzetközi szervezetekkel, hogy egy kívülálló átlagpolgárnak fogalma sincs mit, hol és kik intéznek. Az ő számára utazgatnak az államférfiak, akiket általában négyévenként „választanak", illetve lecserélnek, ha nem „viselkedtek" az előírások szerint.

Védelmi szervezetek is vannak. NATO, ANZUS és a Warsaw Pact. Ezek a **világrend** fegyveres őrei. Időnként egymásra vicsorgatják fogaikat, de ez csak afféle détente-huncutság. Inkább egymást kiegészítik.

A nemzetköziség sem önmagáért van. A politikai hittan úgy tanítja, hogy segíteni kell az elmaradt és a fejlődésben lévő ország-

gokat. Sok szó esik manapság arról — szinte bűntudattal viseljük pirulva *fehér* arcunkon — hogy a civilizációs fejlődésben előreszaladtunk, magunk mögött hagyva, vagy éppen ennek során kifosztva színesbőrű testvéreinket. A feladat most világszerte az, hogy le kell lassulni önző rohanásunkban, és szégyenletes gazdagságunkból át kell adni egy részt az elmaradt országoknak, melyek száma egyre nő.

A nemzetközi arénában alapvető változás észlelhető. Eleddig — még a közelmúltban is — harci cselekmények felett drukkolt az újságolvasó, ma, egyre inkább az »economy« foglalkoztatja a hírközlő médiát. A kávéházi hadvezérek átképezhetik magukat, és a Financial Review-ből többet megtudunk, mint a Heraldból. A jelek szerint gazdasági téren várható valami nevezetes esemény a nem távoli jövőben. Lehet, hogy ezután valutával lövünk, nem ágyúval. Valóban így lehet, mert utóbbi időben nem a mi szorgalmunk vagy tunyaságunk adja országunk pénzének értékét, hanem rá kell igazodnunk a külföldi árfolyamra, mert pénzünknek valahol másutt van az értékalapja. Más országok pénzének is valahol másutt van.

Cikkünk végén néhány újságidézetet közlünk, amiből olvasóink folytathatják a gondolatmenetet, amire itt már nem volt hely:

Washington Star: „The Soviet Union has fallen so deeply into debt to Western banks, that the banks are now restricting further loans to Moscow.."

Financial Review: „With Chiang Ching and the leftists ousted and disgraced, Chinas new realist leaders should have no difficulty in justifying a move into the capitalist world of international loans."

The Australian (on the Interparlamentary Union Conference in Canberra): „ ... France urged the rapid establishment of a new international economic order. ... "

„Delegates from several Third World countries, including Pakistan, Mexico and Senegal, emphasized that more concrete progress was needed in the search for a new economic order."

A *Magyar Hirek*-ben írja *Pethő Tibor* egy Moszkvában tartott nemzetközi gyűlésről: „Az új világgazdasági rendről tanácskozott már az ENSZ rendkívüli közgyűlése ... végre meg kell kezdeni a világon a nyersanyagok és energiahordozók új elosztását, a nemzetközi pénzügyi és hitelrendszer átalakítását, mert egyébként tovább folytatódik az a folyamat, amelyben a gazdagok gazdagabbá, a szegények szegényebbé válnak."

Az, hogy ez fordítva legyen itt már kormányprogram. Ilyen jótékonycélú kérdésben, mármint hogy a pénzünk nemzetközi ellenőrzés alá kerüljön, nincs ellenvélemény vasfirhangon innét vagy túl.

A Mindszenty-pert annak idején néhány amerikai dollár ürügyén indították, most pedig ünnepélyesen felavatták Budapesten a Hilton szállót esetleg a gazdag—szegény problémakör szellemében. Ezekután várjuk az új gazdasági világrendet.

(Ausztráliai Magyarság, 1977 május)

Erdély hírnöke

Talán különös jelenség, hogy az első Erdélyből érkező magyar előadóművész — a Budapestről érkezőkkel ellentétben — nem a szórakoztató ipar dollárszerző globetrotterjeként érkezett, utazásának célját, előadásának tárgyát nem minisztériumi irodák politikai szándéka szerint állították össze.

Banner Zoltán, a kolozsvári ÚTUNK művészeti szerkesztője a melbournei Magyar Művészszövetség meghívása alapján kért és kapott engedélyt ausztráliai körutazásra, egyedül jön, kísérő nélkül. Útiköltségét a meghívók vállalták az előadó körút rendezvényei várható bevételének beszámításával. A Művészszövetség az erdélyi magyarság élete és sorsa iránti általános érdeklődés alapján remélte, hogy ez a kezdeményező kapcsolat sikeres vállalkozás lesz a szétszórt magyarság szellemi találkozása terén. Mi, itt az emigrációban egyöntetűen és nagyon helyesen azt valljuk, hogy a magyar földön élő testvéreinkkel bármikor felvesszük a kapcsolatot mindaddig, amíg a tárgy a magyar kultúra önzetlen szolgálatában áll.

A perthi és az adelaidei előadások után, az érkezett lelkes beszámolók ismeretében bátran hirdetjük, hogy Banner Zoltán előadása a magyar kultúra tárgykörében áll, és talán nem túlzás, ha megkockáztatjuk a kijelentést: Banner Zoltán az erdélyi magyar kultúra nagykövete.

Dezséry András így tudósít Adelaideből: „Az erdélyi magyar néprajzkutatásról írott cikkeivel, könyveivel, előadásaival ismertté vált Banner Zoltán művészeti, írói és előadói képességeivel többször foglalkozik Illyés Elemér *Erdély változása* című kötetében, mégis a személyes találkozás és kitűnő könyvének a *Csillagfaragók*-nak elolvasása után, s elhangzott előadása és szavalatai hatására sietve ajánlom az Ausztráliai Magyarság hasábjain keresztül további fellépéseit."

Hasonló lelkesedéssel ír *Veszely János*, a Perthi Hírek szerkesztője. Banner Zoltán első előadása Perthben volt május 22-én, Ausztráliába érkezése napján, így nem volt elég idő előadása megszervezésére. A meghívó Művészszövetség sem nagyon reménykedett, de egyszer csak jött a hír és a vendég már itt is volt.

„Művészettörténész és az Útunk szerkesztője, számos országos és nemzetközi sikerű könyv remek stílusú szövegének szerzője, szabadidejében is művész; tessék elképzelni amint kiáll a falusi művelődési ház színpadára is, hogy teljes belefeledkezéssel zengje, kiáltsa, zokogja, suttogja kedvenc verseit... Csudálatos bátorság és küldetéstudat kell ehhez — no meg az a hit, melyet Banner csakis közönségétől meríthetett; a szolgálata értékének és fontosságának hite. Mert Banner Zoltán boldog ember. Talán maga sem tudja, mennyire boldog ember; szerkesztő, úttörő értékű könyvek szerzője és sok tízezer ember kedvenc versmondója: micsoda belső egyensúly áll össze mindebből, mennyi öröm fakadhat ebből a bölcs és szenvedélyesen vállalt szolgálatból" — írja szavaló lemezének hátlapján a művészt méltató Bodor Pál.

Ehhez a boldogsághoz mi is hozzájárulhatunk megjelenésünkkel előadásán, mert — „tessék elképzelni amint kiáll a falusi művelődési házak színpadjaira" és elsuttogja, elharsogja élete legnagyobb boldogságát, hogy „a nagyvilág legtávolabbi sarkában jártam emberek, mert ott is élnek magyarok, és eljöttek a nagyvárosok fényes forgatagából, hogy meghallgassanak, amikor távoli kis magyar falvaknak, mint kagylóknak gyöngyszemeiről szólok, népszokásokról, népművészetről, öreg fazekasokról, csodálatos mintákat író asszonyokról, faragókról, kopjafákról és székelykapukról. Emberek, első hírnökként jártam ott a világ legtávolibb sarkában és tanúsítom, hogy tudnak rólatok, ott vagytok gondjaikban és becsülik, hogy őrzitek kincseiteket, mert ezek a kincsek megtartanak benneteket."

Emberek, kedves Olvasóink, a Hírnök itt jár közöttünk, üzenetet hozott, és szeretné hazavinni a mi üzenetünket.

(Ausztráliai Magyarság, 1977 június).

Együtt

A tizenötmilliós magyarságnak csak az emigráció az a vetülete, amelyben sajtószabadság van.

Változó világban élünk és a változás üteme egyre gyorsul. A nagy világégés, melynek záró fejezetében idevetődtünk, mozgásba hozott sok mindent, amivel a győztesek sem számoltak. Ma már bontakozik a megoldás, a szőnyegbombázók s szögesdrótok világa süllyedőben van és utolsó kártyáját rakta le Helsinkiben Európa asztalára. Európa polgárosodott, és ez lett a modell a föld többi emberének is. Nem lesz látványos fordulat, de a pártmaszlagra már nem hallgat az emberiség. Nem szeretnénk korán tavaszt hirdetni, de hiszünk a fejlődésben és hiszünk az emberi szellem diadalában. Bizakodásunknak sok új jelenség az alapja és örömmel tölt el a tudat, hogy az élet új nagy mozdulásában magyar szándék is megnyilatkozik.

Gondoljunk csak a láthatatlan kapocsra, amely egységessé tette a külföldi magyarságot Erdély kérdésében. Az *emberi jogok* divatja mérhetetlen lehetőségeket adott az emigrációs magyarság kezébe. A másik jelenség: már egyre inkább angolul beszélünk a világhoz. És mondanivalónk emberi és magyar.

Nem értékeljük túl korlátozott erőinket itt az emigrációban, de érezzük súlyát és fontosságát annak a szomorú ténynek, hogy a tizenötmilliós magyarságnak csak az emigráció az a vetülete, amelyben sajtószabadság van. Petőfi jut eszünkbe: „Fázunk és éhezünk, s átlőve oldalunk, részünk minden nyomor, ... de szabadok vagyunk!" Hivatástudatot ad ez a szomorú tény, de nagy szerepet is, szólni a tizennégy millió magyar helyett, tartani a lángot. Emigrációban újságot írni, kiadni, fennköltkín, boldog gyötrelem!

Most egy éve különös változás történt: híre jött, valaki, akiről eddig még itt nem hallottunk, megvette a *Magyar Élet*-et, az egyetlen magyarnyelvű hetilapot. Aki csak kicsit is tájékozott újság vonalon, tudja jól, hogy röviden szólva „ebben nincs pénz", ki lehet az, aki átvesz ilyesmit és még pénzt is ad érte? Csak nem valami guruló rubel?...

Egy év telt el azóta. **Ady János** neve bekerült az emberek tudatába és tárgyilagosan is akként, hogy a hetilapot nemcsak hogy pontosan folytatja, de a fejlődés útjára is tette. A grafikon emelkedő vonalat mutat a tartalom javulásában és a nyomdai előállítás minőségében. Mindkét vonal program szerint halad, még tart az út fölfelé, de már nagyobb a megtett út.

A Magyar Élet új tulajdonosa az „új" ember érdeklődésével fordult a magyar kolónia felé. Érdeklődése horizontális volt, azt akarta átlátni, mi van, nem pedig azt, hogy mi van a háttérben.

Amikor az *Ausztráliai Magyarság*-hoz közeledett, feltette a kérdést, hol, milyen vonalon tudnánk együtt dolgozni. Az előző tulajdonos néha a sértett, kirekesztett ember hangját ütötte meg a társas élet felé, de igaz, fenn is állott bizonyos indokolt mellőzés. Itt viszont nem éreztünk okot kételkedni az új laptulajdonos szóban kifejezett programjában: „nem frakciónak akarok újságot adni, hanem mindenkinek, aki magyar híreket akar olvasni, akiben még van érdeklődés a magyar törekvések és gondok iránt." Úgy láttuk tájékozatlan és talán érzéketlen is a magyar berkek talán fölöslegesen sokszínű különbségei iránt. Féltünk, hogy a válaszfalakra hajlamos közönségünknek az ilyen vagy olyan oldalnak ezen a héten kedvező a másik héten nem kedvező elv, álláspont vagy író megszólaltatása, a „mindenkinek adni valamit" elv célját téveszti és a közönség mint se hideget, se meleget mellőzni fogja.

Egy év után már más vetületei is mutatkoznak ennek a csak horizontális szemléletnek. Először is megingani látszik az a nézet, hogy véglegesen „ilyennek" vagy „olyannak" kell lenni. Második megfigyelés az, hogy az a bizonyos „egyikféle" sem olyan ellentéte annak a bizonyos „másikfélének" és hogy a magyar szellemi tájon nem jött létre olyan polarizáció, mint amit némely felületes szemlélő (mint például a Bulletin ethnik sorozata magyar részlegének írója) elképzel és papírra vet. Magunkat zárnánk a tehetetlenség szűk börtönébe, ha nem látnánk meg, hogy világszerte szűnik a magyar polarizáció és emelkedik a törekvés nagy közös kérdéseinkben való egyetértésre. A *világszerte* kifejezés itt a magyarországiakra is vonatkozik. Ott sem a pártemberekről van szó. Őket ma már ott is átlépték az új Bach-korszak éneklő madarai.

Vedd elő kedves Olvasó, a Magyar Élet ez évi június 23-i számát, olvasd el újra *Flórián Tibor* Tusakodó nemzet című írását. Mi, akik minden otthoni szellemi rezdülésre felfülelünk, érezzük, hogy az ötágú sípon közös dallamok kelnek.

„Otthon már egyre többen szólalnak meg és távoli, rejtett utalásokkal, hasonlatokon át, vagy nyíltan, versben és prózában tiltakoznak a hatalmi szóval öt részre bontott magyar nemzetre sújtó igazságtalanságok ellen". Evvel vezeti be cikkét Flórián Tibor, majd így folytatja: „Nem lehet élnünk felelőtlenül, öncélú, egyéni, egyleti és pártérdekek szólamait fújni a sípba. A felelősség — veszélyek között is — kötelező az egész Kárpát-medencében. Kötelező azokra, akik a síp négy ága mögött a Duna-medencében ülnek és még inkább azokra, akiket a történelmi vihar az öt földrész szabad tájaira sodort. Nincs többé kibúvó és nincs fedezék, sem a tőke, sem a párt bástyái mögött. Sorsunk nagy szitáján áthullanak az önzők és a nyerészkedők, kihullanak az illeszkedők és behódolók."

„Aki az idők múlásával is egy maradt nemzetével, annak nincs módja — önbecsülésének elvesztése nélkül — kilépnie népének sorsából. Egyénileg is felelősséget kell vállalnia az összesség, a pelyvaként szétszórt és újra egyesülni vágyó nemzet sorsáért."

„Ez a felelősségvállalás ma nem a karddal tusakodók hősiességét kívánja, hanem azokét, akik a szellem, az erkölcs és az igazság korszerű fegyvereinek forgatására szereztek gyakorlatot, az elnyomásban, a szenvedés tüzes Dózsa-trónján, vagy a hontalanság jóléttel álcázott, roppant börtönében."

Ilyen széles frontot még nem hirdettek meg mióta magyar él a világon. Szent hívás és kötelesség felcsatlakozni, és fújni az ötágú sípot és nem hátra, de előre tekinteni.

A *Magyar Élet* hetilap és az *Ausztráliai Magyarság* havilap a fentiek szellemében elhatározta az együttműködést. A két lap nem „üti egymást". Egy célért dolgozik kétféle jellegének megfelelően: a hetilap inkább a hírekre, aktuális hirdetésekre, angolnyelvű betétlapra, a havilap tanulmányokra, irodalomra tagolódva. A felosztás mégsem lesz merev. Olvasóinknak pedig kölcsönösen ajánljuk: járassák, olvassák mindkettőt.

E két újság fokozott mértékben közvetítője és termő talaja kíván lenni a magyar szellemiségnek. Mi teremtsen itt Ausztráliában lélekmozgást, szellemizgalmat, érdeklődést, ha nem ez a két újság?

Az egységes magyar sajtószolgálat köszönti az Olvasót!

(Ausztráliai Magyarság, 1977 július)

New York Empire

Az egyén kollektívizálásának tervével elkéstek, a polgárosodás folyamata túlnőtte a szolgaságba terelés lehetőségeit.

Nevezzük kényelmi szempontból **New York Empire** néven azt a világra kiterjedő politikai tevékenységet, amely a 20. század történelmének meghatározó tényezője. A kifejezés teljesen eredeti és nem vonatkozik vélt vagy létező konspirációra, hanem arra a szerepre csupán, amit az Egyesült Államok, mint politikai és gazdasági nagyhatalom betölt azóta, és olyan fejlődő fokozatban, ahogyan és amilyen mértékben visszahúzódott a British Empire. Visszahúzódó világhatalom nem hagy maga után űrt, visszahúzódni általában egy erősebb hatalom jelentkezése elől és kényszerből kell. De mégsem mondhatjuk, hogy az Angol Birodalmat kiszorította helyéből az Egyesült Államok, hiszen látszólag Amerika területi vagy állami státusában nem történt változás. Viszont az az Amerika, amely mindenütt érezhető a világ 20. századi változásaiban, nemcsak az a politikai képlet, mely az Egyesült Államok nevű országnak vagy nagyhatalomnak kormánya, külhivatala, kereskedelmi szervei, hadserege, hanem ezek mögött az a világgazdasági és világpolitikai erő és törekvés, amely századunk minden eseményének irányt szab, és csak azért amerikai, mert ennek, a világ legfejlettebb országának, gazdasági fellendüléséből növekedett világhatalmi potenciállá. A New York név csak azért alkalmas a megjelölésre, mert több köti ehhez a városhoz, mint bármely másikhoz, mert fejlődésében nagy szerep és nagy hasonlóság van, és talán az is jelent valamit, hogy egyik fontos intézménye, az Egyesült Nemzetek Szervezete, New Yorkban székel.

New York Empire nem olyan fogalom, mint amilyen a Római Birodalom, Ottomán Birodalom, Mongol Birodalom, Brit Birodalom vagy Német Birodalom volt, amelyek nyíltan hirdették, hogy hódítani akarnak: egyik-másik a világot akarta uralma alá hajtani. Természetesen egyiknek sem sikerült: a világ nagynak bizonyult mindegyik számára. Nyílt kiállásuk előbb-utóbb ellenállásba ütközött.

A New York Empire szakított a gyakorlattal, hogy egy országból fejleszt nagyhatalmat és annak erejével kívülről támadva hódítja meg a soronkövetkező „ellenséget". A New York Empire felül áll nemzeteken, egyszerre jelen van mindenütt, érvényesülésének fegyvertára végtelen, nincs néphez vagy személyhez kötve, időben nemzedékeket hidal át. Talán ez sem új ötlet, volt hasonló törekvés az ókorban is. A kereszténység is nemzeteken felül álló, évszázadokat áthidaló intézmény, de az ipari forradalommal elszakadt az anyagi világtól, az emberiség életére kiható jelentősége azóta csökkenő arányú.

Az emberi természettel jár, hogy amíg valamely tevékenység lehetőséget kínál, addig annak szenteli idejét, erejét mindenki. Az ipari forradalom kitermelte a *homo fabert*, az anyagot munkáló embert és kapott hozzá anyag-vallást is, a *materializmust*. A folyamatnak még nincs vége és a *teista* (istenes) világnézet mind több talajt veszít, ugyanakkor az ellenvilágnézet különböző elvekkel foglalkoztatja az emberiséget.

Az életben, a természetben, az ember történetében mindenütt a kettősség hozza létre a mozgást, az újjászületést, az energiát. Ég és föld, sötétség és világosság, hideg és meleg, hímnemű és nőnemű, jó és rossz, angyal és ördög, bűn és erény azok az ellentétpárok, amiknek egymásra hatásából előáll a *változás*. A változás az a termék, amit használni lehet. A haszonleső ember előidézi az ellentétpárt, hogy a mozgást, amelytől változást vár, működésbe hozza. Az emberiség történelme tele van olyan példákkal, amikor a cél érdekében mesterségesen, előre kiszámítva hoznak létre ellentétpárokat.

Korunk ilyen mesterséges ellentétpárja a kapitalizmus és kommunizmus. Alapjában véve mindkettő a materializmus terméke. Ez az ellentétpár eredetileg a szegény és gazdag, a proletár és burzsuj, a kiszipolyozott munkás és a szívtelen munkaadó *példaképéből* fejlődött. Idők folyamán ez a társadalmi ellentétpár világhatalmi ellentétpárrá növekedett. Állítólag egyenlő erőpárrá. A gazdagokkal szemben a proletárok kiépítették, az elmélet szerint, a maguk világhatalmát. Természetesen állítólag a semmiből, mert hiszen nincstelenek voltak. Bár Lenin elszólta magát, azt mondta — ha igaz — hogy a kapitalisták képesek eladni a kötelet, amire a kommunisták felhúzzák őket. De ez a mondás is csak az együttműködésüket álarcozza. Most meg már *détant* állapot van és ahogy mondják: ez átmenet a *harmonikus együttműködés* felé.

Nem lehet célja a rövid cikknek, hogy átfogó történelmi képet adjon a kapitalista—kommunista ellentétpárról, de néhány utalás szükséges a tömeg-agymosás világában a közmondásra, hogy »holló nem vájja ki a hollónak a szemét«. A materializmus az idealizmusnak az ókorban még nem volt valóságos ellentéte, és a helyes fejlődés azt kívánta volna, hogy az ókori görög példát folytatva, az élet jelenségeit két oldalról, a léleknek és az anyagnak az oldaláról vizsgáljuk állandóan, és a két módszer egymás iránti türelmével. De a történelem egy szakaszában az emberi fejlődés ugrásszerűen előretört a természet erőinek befogása segítségével, ami módot adott az elbizakodottaknak arra, hogy az addigi életszemléletet hibásnak hirdessék. Az anyagi sikerek is igazolni látszottak a materializmus egyedülállóságát, így az együttható ellentétpár termékeny küzdelme helyett egy minden régi rendet tagadó *negatív* irányzat fejlődött ki, amely az Isten létét is tagadásba vette. Angol és francia földről indult el a teljes *tagadás* alapján álló világnézet, és német filozófiai készséggel megtermékenyítve, a francia forradalom óta a világ eseményeire döntő hatású erőmonopóliummá növekedett. Sikerének titka, hogy terveihez felkutatja és beállítja az emberiség társadalmi haladása iránti akaratát, mindenütt az elégedetlenség valódi okait felhasználva, a régi rend ellen indítja a mozgásba hozott erőket.

Tetszetős elveket alkot, azokat egyedül üdvözítőnek reklámozza, de a gyakorlatban ez mind csak dekoráció, a lényeg a vallásnak és a nemzeteknek a megszüntetése és az emberek diktatórikus kormányzása. Demokrácia, szocializmus, humanizmus széphangzású nevek csupán, őszinte megvalósításukra nem kerül sor sem keleten, sem nyugaton. A kelet—nyugati ellentétpár egymást kiegészítő *művilág*, mely csak úgy tartható fenn, ha az élet természetes nemzet- és kultúrafejlődési ütemét állandóan zavarják.

Századunk első felében két világháborút értünk meg. Az első világháború végén létrejött a Szovjetunió és Közép-Európát apró államokra osztották. A második világháborúban az apró államokat a Szovjetunió bekebelezte, míg Nyugat-Európát az Egyesült Államok katonai ereje szállta meg, később beépült az amerikai gazdasági rendbe.

Az első világháború jelszava a *népek önrendelkezési joga* volt. A második világháború után megindul az államok önállósága megszűnésének folyamata a vasfüggöny mindkét oldalán. Politi-

kailag az államok Európában egyre-másra átalakultak demokrata, szociáldemokrata és kommunista elvű pártkormányzattá és Helsinki a tanú rá, hogy ezek között nincs sok különbség.

Evvel párhuzamosan a távol-keleti színtér is hasonló fejlődést mutat. Amerika a század elején mindent elkövetett, hogy Kína társadalmilag átalakuljon, „demokratikus" legyen. 1949-ben kommunista diktatúra lett. A Távol-Kelet többi államai a gyarmati sorból kiemelkedő nemzeti függetlenség büszke időszakát élik. A gyarmatosítás megszűnését, a Brit Birodalom összeomlását a Távol-Keleten az amerikai diplomácia és a japán hadivállalkozások idézték elő. Távol-Kelet államai most szerveződnek szövetségi alapon egymással (ASEAN), Indokína kommunista államokban szerveződik, a többiek a politikai szocializmus különböző fejlődési fokain építik ki központi kormányzatukat. A nyugati nagytőke mindenütt jelen van, nagyvállalatai nem magáncégekkel kötnek kereskedelmi szerződéseket, hanem a központi hatalmat gyakorló kormányokkal.

Afrika népei száz államra tagolva, szilaj nemzeti érzéssel ölik egymást, emelt fővel lépnek be a történelembe, és kiegyensúlyozottan osztódnak sakktábla-szerűen az amerikai és szovjet-orosz ideológiák színezeteire, és fogyasztják az amerikai és orosz fegyvereket. Ők majd később fognak államszövetségekbe szerveződni, ha már átélték a forradalmak és polgárháborúk minden visszautat elzáró nagy, kollektív élményét.

Az elmúlt két évszázad egyetlen nagy történelmi változás véres fejezete (mely egybeesik a nagy technikai fejlődéssel) most látszik végső fejlődése szakaszába lépni. A jelen években erőltetett menetben hajtják a világuralom szekereit a végső cél felé, de ugyanilyen mértékben ébrednek rá az országok, népek gondolkodói, hogy a fejük fölé épített kormányzatoknak a lojalitása nem a népé, hanem egy célratörő irányzaté. Nem tudni mit hoz a jövő, de minél több felületet sért az irányzat, annál nagyobb lesz a reakció. Érezni már, hogy izgalmi állapotba jön a világ a mű-ellentétpár tevékenységétől.

A világ nagy átalakulás előtt áll. A gazdasági átalakítás folyamatban van, ezt a politikai átalakítás fogja követni. A tervekből egy ország sem húzhatja ki magát, a szisztémának engedelmeskedni kell. A politikai nagytőke elég erős ahhoz, hogy világbirodalma kereteit kiépítse.

De az egyén kollektivizálásának tervével, véleményünk szerint, elkéstek. A polgárosodás folyamata túlnőtte a szolgaságba terelés lehetőségeit. És az Isten sem halt meg egészen, a nemzeti érzés pedig a régi uralkodó osztály köréből a széles népi talajra leszállva olyan tömegbázist kapott, amivel a nemzetközi irányítás nem tud többé elbánni.

(Ausztráliai Magyarság, 1977 szeptember).

Két pogány közt

Mindaz ami a sortűzig történt, a párt előre tervezett mű-forradalma volt; ráigazodás a kelet—nyugati vita pillanatnyi állására.

A második világháború végén a nyugati polgár, akinek szemét a háború eseményeinek követése sok tekintetben felnyitotta, azt vette észre, hogy a háborús célként megjelölt náci fenyegetettség megszűntével a Németország felett kivívott győzelem napján merőben más világhelyzet előtt áll, mint amit a háborúba lépés előtt látott. Az új világhelyzetben nem csak az volt új, hogy a német katonai és politikai elem hiányzott, hanem szembetűnő volt elsősorban a németellenes koalícióban háborús szövetségesnek, a Szovjetuniónak nyomasztó jelenléte a nemzetközi porondon, valamint Amerika fegyveres és politikai részvétele minden földrészen, mint hangos szószólója a világ átrendezésének, mint a gyarmatosítás elleni mozgalom vezetője, egyszóval olyan szerep előmozdítója, amelynek megjelenésétől a nyugati ember polgári életformáját, szabadságát, nemzeti, vallási és társadalmi kereteit féltette.

Újra elárasztotta a nyugati polgár agyát a napi sajtó az első háború utáni világátalakító maszlaggal. E szerint a polgári életforma elavult, az csak a kapitalizmus terméke volt, átmeneti fejlődési fok, amelyből a haladás iránya: a *kollektív társadalom.* A terv nem volt új, Wilson és gengje párizskörnyéki békéi a Népszövetségben látták a nemzetköziség világhatalma kiépítésének lehetőségét. De akkor nem sikerülhetett: az első nagy háború nemcsak megerősített (közvetve a nemzeti helytállás élményében) népeket nemzeti öntudatukban, hanem új országokat is létesített Közép-Európában, amelyek hamar elfeledték nemzetközi kötelezettségeiket. Németországban a nemzetközi szolidaritás útját járó weimari köztársaság megbukott, és a mintának rendelt szocializmusból öncélú *nemzeti*-szocializmust, kizárólagosan németérdekű államot hozott létre a mással megoldhatatlan történelmi helyzet.

Oroszországban ugyanaz történt, avval a különbséggel, hogy Sztalin a vörös internacionalizmus kulisszái mögött épített *nagy-orosz* birodalmat. A nemzetköziség megszállottjainak ez ha nem is tetszett: megfelelt a megváltozás reményében. Bankjaik a bőség szaruit megnyitották részére és amikor a Hitler-i gyakorlat veszélyes góc és példamutatás lett Európában, Sztalin háborús szövetségesükké vált a Hitler-ellenes felvonulásban.

A második világháború európai hadszínterén két hatalom maradt a füstölgő romok felett: az amerikai és az orosz. A győztesek a félúton találkoztak. Ahol az amerikaiak gyorsabbnak bizonyul-tak, visszamaradtak, mint ahogy később kiderült, a megszállási övezet előzetes megállapítása szerint. A hírhedt jaltai és potsdami megállapodás nyugatra tolta Lengyelországot, létesített egy orosz-gyarmat-fél-Németországot, Magyarországot pedig visszacsonkította és kiszolgáltatta az új pánszláv nagyhatalomnak és szláv mini-imperializmusok zsákmányéhségének.

Nyugat közvéleménye szemében a Szovjetunió közép-európai viselkedése a háború után a század legnagyobb botránya lett. Amerikában komoly méreteket öltött az ellenzéki hangulat és tevékenység. Egymásután jelentek meg könyvek, folyóirati cikkek az Establishmentnek (a hatalmat gyakorlók társulatainak) be nem vallott szándékú, de tetteikben megnyilatkozó tevékenységéről. A politikai irodalom *liberális* névvel jelöli Amerikában a *nemzetközi baloldali törekvések* megvalósításáért küzdők, vagy lelkesedők csoportját, míg ezek ellenzőit, akik a nemzeti keretben fenntartandó polgári, szabad magánvállalkozáson alapuló rendet kívánják fenntartani, *konzervatívoknak* nevezi.

Az Egyesült Államok Roosevelt 1933-as győzelme óta a liberálisok irányítása alatt áll, sajtója, egyetemei, politikai és társadalmi szervezetei fokozatosan ennek az irányzatnak a befolyása alá kerülnek. Az Egyesült Nemzetek Szervezete, és annak olyan megoldása, amiben a kommunisták e világszervezetben jelentős partnerré váltak, az amerikai liberális irányzat munkája volt. Ez az irányzat emelte a belső bajokkal küzdő Szovjetuniót Amerika világuralmi partnerévé.

A hidegháború nem antibolsevizmus volt volt, ilyen híre csupán a polgári életformáját féltő nyugati közvélemény lenyugtatását szolgálta. A hidegháború álságos megoldás volt amiatt, hogy az oroszok másképpen értelmezték a szocializmus építését, mint az amerikai liberálisok. Szovjetoroszország úgy rendezkedett be az általa megszállt területeken, mint ahogy azt a cári Oroszország tette, vagy tette volna. Hasonlóképpen kénye-kedve szerint irányította a nyugati országok kommunista pártjait. Joggal hivatkozott arra, hogy szocializmus csak ott valósul meg ahová a vörös hadsereg benyomul, tehát a világ átalakításának nagy műve az ő feladata. A nyugati baloldal kifogásolta az embertelen gyakorlatot, és komolyan aggódott amiatt, hogy Oroszország elriasztja a világot a szocializmus elfogadásától. A hidegháború legfőbb célja a „szocialista országok monolitikus rendjének" megbontása volt. Fő színtere, a fő bűnök színtere: Közép-Európa. Lefolyása során Jugoszláviát, Romániát, Albániát (és Távol-Keleten Kínát), sikerült több-kevesebb mértékben függetleníteni Moszkvától, míg Lengyelország, Magyarország, Csehszlovákia és Kelet-Németország Moszkva szorításában maradt.

A hidegháború ostora Magyarországra csapott le legfájóbban, s talán nem tévedünk, ha azt mondjuk, hogy a magyar forradalom és szabadságharc késztette a népek sorsával kockázó vitapartnereket, hogy a hidegháborút *détant*-ra cseréljék fel. A nyugatról éveken át tüzelt folyamat magyar földön olyan irányt vett, ami elutasította a bolsevizmusnak *mindkét* formáját és napokon belül az áldemokrácia és álszocializmus helyére *munkástanácsok* szintjéről kiépített egy nemes érzésekkel, összefogással, újrakezdéssel telített, valóban demokratikus, valóban szociális telítettségű, központ nélkül is egyöntetű társadalomigazgatást. Az eddigi *művilág* helyére beérett politikai öntudatú *valóságvilágot*. Ez már a közös veszély rémképe volt a nemzetközi baloldal részére: Washington zöld szemafort állított Moszkvának.

Gyakran mondjuk magunk között is, hogy a magyar jó katona, de nem jó politikus. Itt ismét felmerül a kérdés: miért ment a magyar felkelés oly távoli pontig, ahol már csak a bukás várt rá? Még olyant is hallunk; lám, még az oláhok politikája is ügyesebb. Erre a kérdésre könnyű a válasz: 1956-ban nem volt idő politikai ügyeskedésre. Gerő sortűzének pillanatával megindult az események folyamata: egyik kioldotta a másikat egymás után. Mindaz ami a sortűzig történt, a Párt előretervezett műforradalma volt; ráigazodás a kelet-nyugati vita pillanatnyi állására. A „liberalizálódásnak" megvolt a maga szoros és korlátozott menetrendje, amely a hatalom csúcsa alatti második vonal „nép által követelt" bevonására volt tervezve. A Párt is tudta, hogy a levegőben lebeg, hajszálgyökeret sem tudott a nép közé ereszteni.

Magyarország 1945-ben szláv megszállás alá került. 1956-ban a magyar nép legfőbb szándéka ennek a megszállásnak a megszüntetése volt.

A Párt Magyarországon nem válhatott a nemzet szervévé olyan mértékben, mint Csehszlovákiában, Jugoszláviában vagy Romániában, mert Magyarország az ún. szocializmust a pánszláv megszállás folyamán és országcsonkítás kíséretében kapta, így a Párt szükségszerűen magyarellenes nem-magyar elemek érdekszövetsége volt. Ez határozta meg a Rákosi—Gerő-rendszer embertelenségét és állandósította az ország megszállás jellegét. Ezért nem szabad Magyarországot pillanatra sem őrizet nélkül hagyni.

A történelmi pillanatban a nemzet a Pártban elsősorban a megszállók szervét látta, emiatt nem tudott ráhangolni a kedvező nemzetközi csillagállásra. Nem vette észre a magyar nép, talán szabadságharcának vezető egyedeiben sem, hogy a nyugati államok hidegháborús szólamai álcázott szólamok és a bolsevizmus alól való felszabadítás jelszavai *korlátozottabb* szándékot takarnak. De nem is lehetett az előírt lépcsőkön fontolgatva járni a politikai megalkuvás útját, mert a magyar nép teljes egésze vette kezébe az események irányítását, amikor a rendszerre rászakadt a mennyezet, és ez az irányítás nem ismert centizést, taktikázást, és főleg nem ismerhette a két »szembenálló« világhatalom együttműködésének és ellentétének pillanatnyi egyensúly állását. Nem tudhatta, hogy Amerika Hangja és a Szabad Európa Rádió oroszellenes, szovjetellenes propagandája mögött nyugatnak a valóságos szándéka nem több, mint hogy a Szovjetunió ne a nagy-orosz szándékok szerint, hanem a kenyéradó gazda utasításai szerint kormányozza az őrizetére bízott kelet-európai népeket.

A hidegháborúra az is jellemző, hogy a két fél egyikénél sem volt megállapodott irányvonal amolyan fehér-vörös alapon: nyugaton kezdetben erős irányzata volt annak a felfogásnak, hogy rá lehet bízni a világ szocializálását az oroszokra, de az amerikai nép várható belső ellenállása és az orosz botrány feletti hangulata a *containment-politika* kidolgozására késztette a New York Empire politikai tervezőit.

Moszkvában is szembenállt a két nézet egymással: az amelyik úgy vélte, hogy a Szovjetunió már elég erős a világ tervezett átalakítására, és a másik, amely józanabbul mérte fel a helyzetet: mi lesz ha elmaradnak a milliárdos dollárkölcsönök és egyéb ipari kereskedelmi segítség. Sztalin halálát követően ez utóbbi nézet került látszólag előtérbe bizonyos erős külső figyelmeztetések (a jugoszláv külön út és a románok nyugatról támogatott ellenkezése) után, Hruscsov feladata volt végrehajtani a „sztalintalanítás" folyamatát, amit taktikázva, inkább látszat megoldásokkal igyekezett úgy végezni, hogy az orosz irányítás ne essen ki a kelet-európai népek kormányzásából. Ezt a taktikázást nyomon lehet követni a Rajk-per, Nagy Imre miniszterelnöksége, majd leváltása, Rákosi és gengje visszatérése eseményeiben. Az olvadás időszakának nyugatról folytatott befolyásolásáról mélyen hallgatnak a külföldre áttelepült, kiábrándult muszkavezetők, de hatásaiban ilyen befolyás erősen feltételezhető. Kétségtelen, ha Nagy Imre a helyén tud maradni 55-ben, egy év múlva nem következett volna be Magyarországon a kazánrobbanás.

De a magyar nép nem tudhatta, hogy Moszkva és New York megosztott világában nemzeti függetlenség vagy semlegesség nem lehetséges, és még csak arra sincs lehetőség, hogy egyik táborból átállni a másikba. A jaltai elosztást véglegesnek tartják Moszkvában is és New Yorkban is, mert *Európa ellenőrzésének alapköve Közép-Európa megosztása.* Magyarország semlegesítése 1956-ban azt jelentette volna, hogy egy ország kivonja magát a vörös ötágú csillag és a fehér ötágú csillag kormányzati felosztása alól, és elindul egy olyan harmadik úton, mely Európa minden népe számára példamutatás lett volna. Ez már nem szerepelt a nyugati partner terveiben, és ezért az általa felbuzdított balekország letiprására távirati engedélyt adott partnerének.

A containment folyamatát csak rövid időre zavarta meg a magyar szabadságharc. Az UNO is hamar levette a műsorról és a világsajtó is. Amiről nem ír a média, az nincs többé. Európában harmadik út nincs! Közvetett módon mégis a nyugati szándékot segítette a magyar áldozat, nem a nyugat közvéleménye szándékát, hanem a kétpólusú világhatalom nyugati ellentétpárját, mert azóta egyre-másra javul a viszony Nyugat és Kelet között, ami-

nek a kézzelfogható jele a helsinki idill, amely az együttműködés időszakának kezdetét jelenti.

A szabadságharc után eltelt 21 év folyamán a magyarországi belső helyzet alakulása pontosan rásimult a nyugat-keleti détant fejleményeire. Az akasztófára juttatott „imperialisták ügynökei" nem tudják, hogy mivé fejlődött az otthoni világ, de akik világgá futottak, keserű szájízzel tapasztalják, hogy mindazt amit egy véres forradalom árán nem tudtak elérni, a Kádár nevével fémjelzett rendszer 21 év alatt elérte és ők kimaradtak a buliból. Amit az 56-os forradalom, másszóval kifejezve, amit 56-ban a Párt második vonala el akart érni, azt a Kádár-rendszer megvalósította: ezek az urak ma már nyugodtan hazatérhetnek, esetleg hasznos kapitalista összeköttetéssel.

Ami a szabadságharcot illeti, annak eszméi nem valósulhattak még meg, mert annak a nyugati művilág is ellene van. De egyet ne felejtsünk el: az a folyamat, amit a magyar népből a szláv bolsevizmus rövid úton kiprovokált, egy napon más népek tudatában is cselekvőképessé érik. Mert egyszerű a tétel: szabadságot, demokráciát, szocializmust nem lehet örökké csak hazudni.

Ötvenhat szabadságharca nem tévút volt, hanem egy jövendő hősi küzdelem korán érkező hírnöke.

(Ausztráliai Magyarság, 1977 október)

Kádár és a monopol kapitalizmus

Miért csak velünk, a távoli nyugati világban szétszórt magyarokkal törődnek, amikor négymilliós magyarság pusztul nyelvi állagában az országhatárok mentén?

A politika, mint téma, mind nagyobb teret foglal az emberek közötti beszélgetésben. Barátokkal ha találkozunk, egykettőre a témánál vagyunk. Nem a helyi politika foglalkoztatja a beszélgetőket, hanem sok olyan általános jelenség, ami azelőtt szóba sem jött, irányítja a figyelmet a világpolitika területére.

Egy ilyen beszélgetés alkalmával valaki megjegyezte, hogy minden ami a világpolitikában történik immár vagy száz éve, úgy tűnik, mintha eredendően magyarellenes lenne. Egy másik vélemény úgy fejezte ki majdnem ugyanezt, hogy sohasem volt nagy szerencsénk a történelem hullámmozgásával harmonikusan belehajlani az erőmozgások kedvező vonalába. Valahogy mindig ütemközötti állapotba kerültünk, melyben a hajótörés veszélye állandóan kísért, és a szerencsésebbek rajtunk taposnak át.

Valóban jó téma a történetfilozófusoknak: miért siettünk az 1848-as liberálforradalommal amikor a királyságok még erejük teljében voltak: azután — később, hogy ezt jóvátegyük — lábra állítottuk a monarchiát, amikor már federációt kellett volna építeni: majd e század elején tanácsköztársaság lettünk, amikor ezért még nemzetközi büntetés járt országcsonkítással, megalázatással: huszonöt évre rá mind ennek az ellenkezőjéért szenvedtünk ismét országcsonkítást, megbélyegzést, katonai megszállást.

Valahogy így voltunk 1956-ban is. Nem tudtuk, hogy az átmenetileg vitában élő US és USSR 1955-ben elhárították terveik útjából az akadályokat. Nem tudhatta a magyar nép, hogy a 20. pártkongresszus végleges fordulópont volt a két nagyhatalom viszonyában és az 1956-os hidegháborús szólamok már csak taktikai jellegűek voltak. Ezen a kongresszuson Hruscsov elkötelezte magát és a Szovjetuniót a *békés koegzisztenciára.* Ez természetesen nem ment símán, és ott robbant, ahol a legnagyobb mennyiségű robbanóanyagot tárolták fel: Magyarországon. Egyébként is ki tudhatta akkor, mit jelent ez a szó a politikai gyakorlat szótárában.

Csak később, fokozatosan és lassú adagolásban hozták a világ tudtára, hogy nincs más út, *vagy atomháború, vagy új világrend,* melyben a Szovjetuniónak nagy szerepe lesz. A *koegzisztenciából* azután egy napon *détant* lett, és ha igaz — amiről ma már nyíltan beszélnek — a folyamat még tovább megy *kooperációba,* majd *egy szisztémává olvad össze.*

Gyűjteményünkben őrzünk egy újságkivágást: a Budapesten megjelenő Magyar Nemzet 1967 március 2.-i számának 5. oldalán „Európai biztonsági értekezlet előkészítésével foglalkozott a varsói tanácskozás" cím alatt írja a lap:

„Párizsból jelenti az MTI. Raymond Guyot, a Francia Kommunista Párt Politikai Bizottságának tagja, aki a varsói szerkesztőbizottsági értekezleten részt vett francia pártküldöttséget vezette, hazérkezése után nyilatkozott a Humanité munkatársainak:

„Guyot hangsúlyozta: a Varsóban most véget ért tanácskozás döntő szakasza volt egy európai értekezlet előkészítésének. Testvéri és építő vita légkörében folyt le és valamennyi résztvevő arra irányuló akaratát fejezte ki, hogy az értekezlet sikerén munkálkodjanak. Guyot elmondta, kidolgoztak egy határozat tervezetet az értekezlet napirendjén szereplő kérdéssel, azaz az európai biztonság kérdésével kapcsolatosan és azt megküldték valamennyi európai kommunista és munkáspártnak, azoknak is, amelyek különböző okokból nem vettek részt a varsói tanácskozáson. Ezenkívül a csehszlovák és az olasz pártot megbízták egy, a vietnami nép iránti szolidaritással kapcsolatos dokumentum kidolgozásával."

„A Karlovy Varyban megrendezésre kerülő értekezlet nagy jelentőségű lesz — mondotta Raymond Guyot. Tovább fogja fejleszteni azokat a konstruktív gondolatokat, amelyek a jelenlegi katonai tömböknek egy kollektív biztonsági rendszerrel való felváltására irányulnak, s amely rendszer magába foglalna minden európai államot, mind a szocialistákat, mint pedig a kapitalistákat. Ez az értekezlet, megerősítve az európai kommunista és munkáspártok egységét, közös akcióra hívhatja fel a kontinens összes békeszerető erőit."

A terv kerek tíz évvel ezelőtt már újságnyilvánosságot kapott, de az általános közvélemény még ma is alig adna hitelt olyan elképzelésnek, hogy a kapitalista rendszer egybeolvad a kommunista rendszerrel. Azóta pedig megtörtént az egybeolvadás lehetőségéhez legfontosabb lépés: az Európai Biztonsági Értekezlet, múlt évben Helsinkiben.

Nem feladatunk jósolgatni, sem leleplezni bizonyos világösszeesküvést, de úgy gondoljuk, nem árt — ha már kint élünk a nagyvilágban — ha a magunk otthoni portáján végbemenő változásokat bemérjük a világpolitikában történő változásokba, szem előtt tartva, hogy jó volna felismerni a történelmi hullámjárást és rákészülni — mármint az egész magyarságnak — mert Magyarország már nem bír ki sok szembenállást az ellenáramlattal.

Hogyan készül fel Magyarország a változásra?

Mint jelenséget, említjük meg a magyar népben mutatkozó általános kívánságot az események túlélésére, (amiben egyébként nagyobbak vagyunk Mohács óta, mint harciasságunkban, bár-

mennyire is fitogtatjuk ezt turáni örökségű mellbőséggel), és már kezdjük értékelni a túléléshez szükséges nyugalmi állapotot.

A nemzetnek ezt a történelmi érzékét használja ki — nagyon ügyesen — a Kádár-rezsim arra, hogy a politikai konstelláció adta nyugalmas állapotot Kádár János személyes, bölcs irányításának hirdeti — nem is kis eredménnyel. Sajnos a valóság az, hogy Kádár csak pártember, és a magyar nép nagy történelmi sérelmeinek orvoslására egy mozdulatot sem tesz. Magyar feladatok iránti cinikus közönyét mutatja a Magyar Hírek július 16-i számában közölt interjúja a Frankfurter Rundschau Harry Schleicher nevű riporterével, amiből itt csak egy jellemző részt közlünk:

A nemzetiségi kérdést a szocializmus oldja meg cím alatt az alábbiak szerint közli a Magyarországon készült újság a riporter kérdéseit és Kádár János válaszát.

Kérdés: — Történelme során a magyar nép elvesztette egy egységes államban való nemzeti önmegvalósulás lehetőségét. Ennek következménye ma a valamennyi szomszédos országban élő magyar kisebbségek. Hiszi-e Ön, hogy a népek elveszthetik egy nemzeti egységállamra való igényüket, és beletörődnek-e a magyarok ebbe az állapotba? Milyen a magyar kisebbség helyzete, és mit tehet Magyarország helyzetük javítása érdekében?

Válasz: — A történelem úgy hozta — nemcsak Európában, de a világ sok más táján is — hogy jelentős számú néptöredékek élnek az adott országok határain túl. Az ebből adódó kérdések megfelelő megoldása nagy figyelmet kíván az érintett országok kormányaitól, és nagy felelősséget ró rájuk. A XX. században nem lehet a XIX. század módszereivel megoldani a nemzetiségi kérdést. Európában ma a népek együttműködésének fejlesztése a járható út. A kisebbség sorsa elválaszthatatlan a többség sorsától. A nemzetiségi kérdést is véglegesen a szocializmus oldja meg, azáltal hogy az egész társadalom, tehát a nemzetiségek számára is biztosítja a szabad fejlődést. A jelenlegi Európában a nemzetek és a nemzetiségek problémáinak megoldása nem a hajdan való dicső múlt emlegetése, hanem a történelem tanulságainak hasznosítása. A volt uralkodó osztályok nemzetietlen, más népekkel szemben gyűlölködő, revansista politikája mérhetetlen kárt okozott mindenek előtt a magyar népnek, kis híján a nemzet teljes pusztulását okozta. Kormányzatunk nem ezt az utat járja. A törekvés az, hogy mai hazánkban, a szocializmus útján járva, új nemzeti felvirágzást biztosítsunk népünknek, s természetesen a hazánkban élő nemzetiségeknek is. Arra törekszünk, hogy a Magyarországon és a szomszédos országokban élő nemzetiségek mindinkább hidat alkossanak országaink és népeink között. Közismert, hogy sok magyar él nemcsak a szomszédos országokban, hanem Európa és a tengerentúli földrészek számos országában is. A Magyar Népköztársaság hivatalos politikájához tartozik, hogy miközben természetesnek tekinti a határainkon túl élő magyarság beilleszkedését az adott ország életébe, ugyanakkor a megengedhetőség és a lehetőség határain belül ápolja a szülőföld, az óhaza iránti szeretetet is. Ezt a célt szolgálja a sok állammal kötött szerződés alapján lebonyolított utazások, látogatások elősegítése, a kulturális kapcsolatok fejlesztése, a népi hagyományok ápolása. A helsinki okmány aláírói méltán értettek egyet abban is, hogy a nyugalom és a biztonság egyik feltétele a jelenlegi határok sérthetetlensége. A magunk részéről e történelmi jelentőségű tanácskozáson kifejtettük meggyőződésünket, hogy ez az elv megfelel a résztvevő harmincöt állam érdekeinek, s megtartása biztosítja a békét."

A nemzetiségi kérdést a szocializmus oldja meg — hangzik a nagyképű fejezetcím a Magyar Hírek tálalásában. Lássuk hát, figyelmesen olvasva, mennyiben fedi Kádár válasza ezt a hangzatos címet?

A politikusnak, főleg a mai kétkulacsos világban, elsősorban jó mellébeszélőnek kell lennie. Kádár igyekszik ennek a követelménynek megfelelni, de itt éppen nem sikerül neki.

A német riporter kérdése valójában négy külön kérdés. Vegyük csak sorjában őket és a válaszokat, ezúttal szabatos fogalmazásban.

Az első kérdés az volt: *hiszi-e Ön, hogy a népek elveszthetik egy nemzeti egységállamra való igényüket?* Ez a kérdés általánosít, de az előtte álló mondat félreérthetetlenül utal a valamennyi szomszédos országban élő magyar kisebbségre. Kádár válaszának első bekezdésében az általánosító jelleget ragadja meg: mondván, hogy az bizony előfordul más földrészen is. De ha érezné a felelősséget, amit emleget, így kellett volna válaszolnia:

— A történelem úgy hozta, hogy négy millió magyar szakadt el az anyaországtól. Ilyen tömegű kisebbség sehol Európában nincs. Nem látom miért kellene éppen Magyarországnak elveszítenie *egy nemzeti egységállamra való igényét* abban a történelmi korszakban, amikor minden állam erre törekszik, és azt Európában meg is valósították, kivéve a Kárpátok-övezte földrajzi tájon, ahol népes, színtiszta magyar lakosságú városokat szakítottak le a folyamatos magyar ethnikum tömbjéről. Ez az eljárás nem méltó a XX. századhoz és ellenkezik a lenini nemzetiségi elvekkel és akadályozza a nemzetek közötti harmonikus viszony elindítását is.

A második kérdés: *beletörődnek-e a magyarok ebbe az állapotba?* Erre Kádár egyszerűen nem válaszolt. Igaz, mi jogon is válaszolna a magyar nép nevében az, akit az orosz tank hozott kormányozni a magyar népet Moszkva céljaira. Olyan orosz tank, amely lőtte a magyarokat, munkást is, asszonyt is, gyereket is. Valami választ mégiscsak kaptunk, ha nem is a magyar nép, de a magyarországi szovjetkormányzat véleményét, az utolsó bekezdésben, amely szerint a jelenlegi határok maradnak. A nyugalom és biztonság egyik feltételeként. Mármint a szovjethatalom nyugalma és biztonsága feltételeként. Ez az elv — úgymond — megfelel a 35 állam érdekeinek is. A magyar állam érdekeinek is. A magyar állam érdeke tehát, helyesebben a magyarországi szovjet kormányzat érdeke, hogy Kolozsvár, Arad, Pozsony, Kassa, Nagyvárad, Marosvásárhely és a többi magyar város megszűnjön magyar város lenni. Ezt olvassuk ki Kádárnak ebből a válaszából: *...A Magyar Népköztársaság hivatalos politikájához tartozik, hogy természetesnek tekinti a határain túl élő magyarság beilleszkedését az adott ország életébe...*

Az egyik ilyen Trianon által adott országban éppen a közelmúltban gyilkoltak meg két magyar tanárt, mert követelni merték a magyar iskolát. Négymillió magyar beilleszkedését Kádár természetesnek tekinti. De mikor kérdezik meg legalább ezt a négymillió magyart?

A harmadik kérdés: *Milyen a magyar kisebbség helyzete?* Ez a kérdés egyáltalán nem érdekelte Kádárt. Vajon mi az oka e mérhetetlen ignoranciának?

A negyedik kérdés: *Mit tehet Magyarország helyzetük javítása érdekében?* Kádár erre sem válaszolt. Mit is mondhatott volna? Mulasztásuk leplezésére azt, hogy a Szovjetunió nem engedi még szóbahozni sem, mert veszélyezteti a szocialista államok közti békét. Ez azonban nem kifogás, mert a békének nem az a biztosítéka, hogy bekötjük a száját annak, akit ütnek. Sokkal valószínűbb, hogy a Kádár-rezsim nem is akar tenni semmit sem az elszakított magyarság érdekében. Erdélyi eseményekre például teljes hírzárlat van, és csupán az utóbbi időben engedték meg Illyés-

nek és néhány irónak, hogy pár szép mondatot leírjanak az erdélyi nép sérelmeiről. Magyarország igenis sokat tehetne az erdélyi magyarság érdekében, ha a népellenes budapesti kormányzat nem volna annyira szolgalelkű a szláv-kurzus iránt.

Anyanyelvi csonka-konferenciák

Ide tartozik még az Anyanyelvi Konferenciák esete. Ismeretes az emigráció általános elutasító magatartása, amit néhány korábbi érdeklődő kiábrándulása csak megerősít. Akik a konferenciákra hazajárnak, senkit sem képviselnek, csupán saját személyükben vállalnak lojalitást a Magyar Népköztársaság iránt, mely még ma is százszázalékosan kiszolgálja az orosz megszállókat.

Az idén augusztusban megtartott harmadik Anyanyelvi Konferencián *Gosztonyi János* oktatási minisztériumi államtitkár világosan megfogalmazta: *„Nekünk tulajdonképpen egy célunk van, a közös tevékenység során, az anyanyelvi mozgalomban a magyar kultúra közös ápolása útján alakuljon ki tisztességes emberi lojalitás a mai Magyarország, a Magyar Népköztársaság iránt!"*

Világos beszéd ez azok részére, akik a tisztességes lojalitást fenntartják a magyar nép és a „mai" jelző nélküli Magyarország iránt. Majd ha lesz egy tisztességes választás és annak alapján orosz fenyegetettség nélkül létrejött kormányzat, akkor visszatérhetünk a lojalitás kérdésére. Nem sokat változtat a lényegen, hogy a konferencia záró ülésén elénekelték a Himnuszt, amit továbbra is tilos az iskolákban énekelni. Tesznek néha ilyen látszat engedményeket, mint például meghívták a szomszédos államokba „határmódosított" magyarok képviselőit is. Ennek hiánya volt ugyanis a korábbi konferenciákkal szemben az emigráció egyik fő kifogása: miért csak velünk, a távoli nyugati világban szétszórt magyarokkal törődnek, amikor négymilliós magyarság pusztul nyelvi állagában az országhatárok mentén. Most büszkén jelenti nekünk a Magyar Hírek, hogy: — *„Első ízben vettek részt munkánkban szovjetunióbeli, csehszlovákiai, jugoszláviai magyar pedagógusok, kulturális szakemberek, vezetők."* Csak közvetve tudjuk meg ebből, hogy a kárpátaljai, felvidéki és délvidéki magyaroktól jöttek, de a keletmagyarországi és erdélyi magyaroktól senki sem jött. Valami itt is lötyög a szocialista államok testvérisége szerkezetében. Miért nem lehet erről is beszélni ebben a világszövetségben?

Előkívánkozik itt egy kérdés: vonatkozik-e az elszakított részek magyarjaira is a fent idézett egyetlen cél: lojalitás a mai Magyarország iránt? Gosztonyi János utal erre is beszédében, marxi dialektikával: —*„Az anyanyelvi mozgalom szempontjából mégis világosan különbséget kell tennünk a szomszédos országokban élő magyarság és a világ más országaiban élő magyarok helyzete között. A szomszédos országok magyar anyanyelvű lakossága nem bevándorolt, hanem őshonos. Évszázadok óta, sőt ezredéve él szülőföldjén. Nem tehet róla, hogy a történelem fordulatai módosították a határokat. Az ő anyanyelvük megtartását, népi, nemzeti kultúrájuk ápolását elsősorban nem valamiféle mozgalommal, hanem állami törvényekkel, intézményekkel, intézmények rendszerével kell biztosítani."*

Ennek a szózuhatagnak az értelme szerint a valamiféle anyanyelvi mozgalom a mi bekerítésünkre lett szabva, azokat a „módosított" magyarokat már őrzik a szocialista államtörvények és intézmények rendszere — nem tehetnek róla, őseik bűne, hogy a kisantant-államok területére jöttek ezredéve. Népi, nemzeti kultúrájukat viszont szocialista szolidaritással alaposan ellátják állami törvényekkel, mármint szovjetorosz, csehszlovák, jugoszláv és román állami törvényekkel. — No, Isten áldd meg a magyart!

Kádár ijesztgeti vendéglátó gazdáit

A magyarországi moszkovita pártvezetőség 1956-ban is melléfogott: amikor az oroszok már a koegzisztencia vonalán álltak és igyekeztek felszámolni a sztalini vulgár-bolsevizmust, akkor fordították vissza a történelmi óramutatót a Rákosi-időkre. A magyar nép szenvedte meg ostobaságukat. A mai hazai pártkormányzat éppen úgy nem látszik észrevenni az idők változását. Kádár János már járja ugyan a détant útjait, de Magyarország az egyetlen a csatlósállamok között, amelynek détant-politikája teljesen Moszkva-vonalú. Minden környező állam szocialista kormánya nemzeti jövőt épít és ragaszkodik a két világháború-hozta területi zsákmányhoz nyílt imperialista magatartással, fittyet hányva önkormányzati elvnek, népi önrendelkezésnek, történelmi jognak, lenini nemzetiségi elvnek, szocialista szolidaritásnak, emberi jogoknak stb. Magatartásukban nyoma sincs az internacionalizmus elvének, és a nemzetköziséget oly idealista hévvel papoló budapestieket is nekünk kell figyelmeztetni internacionális mulasztásaikra.

Az átalakuló Európában mindenki helyezkedik, minden nép jövőt épít, csak Magyarország, a legnagyobb mértékben károsult nép állama horkol még homokba dugott fejű mély álommal. Most, amikor két világháború felforgatása után talán újabb ezer évre átrendezik Európa országos és államhatalmi életkereteit, a budapesti felelőtlen kormányzat bambán átnéz az emigráció világtapasztalatán és szabad megnyilatkozásán át megfogható magyarságmentő lehetőségeken, és az *eleve-bűnös-nép vagyunk* komplexusból fakadó mazochizmussal feláldoz a hanyatló szláv moloch oltárán négymillió magyart, és ezekben a sorsdöntő években avval pepecsel, hogy minket népköztársasági lojalitásba ostobítson. Szocializmus építésével áltatja népét és magát, amikor már az oroszok is rájöttek, hogy a szovjetember megalkotása igyekezetében az orosz nép is éppen úgy a polgárosodás útjára lépett, mint a többi.

Kimegy Kádár János nyugatra, tárgyalni a nagykapitalisták kormányaival és (Interjú az olasz Il Messagero c. napilappal az eurokommunizmusról) ilyesmiket mond: *„Ezek a pártok a szocialista jövőért a kapitalizmus, hogy pontosabb legyek, a monopolkapitalizmus diktatúrájának a körülményei között küzdenek. A marxista-leninista teória világosan megmondja, mi a helyes, amikor így szól: minden nép elkerülhetetlenül a szocializmus útjára kerül a társadalmi törvényeknek megfelelően, de ez sokféle útonmódon történhet. Sok sikert kívánok a kommunista és munkáspártoknak, amelyek a kapitalista országokban harcolnak. Engedjük őket, hadd tömörítsék a demokratikus erőket, és a dolgozó népet, és engedjük, hogy felborítsák a monopoltőke uralmát olyan hamar, amint csak lehet, és engedjük, hogy megnyissák a nép előtt a szocializmus útját."* Kádár ezt két bankett között mondta, ahol a monopol kapitalisták vendége volt.

Vajon tudja-e Kádár János, hogy az ún. eurókommunizmust nyugaton a kapitalisták pénzelik, hogy a szocializmus prímhegedűjét kivegyék a moszkvaiak kezéből? Már az oroszok is elismerik, hogy a szocializmus útját minden nép nemzeti sajátosságai szerint járhatja — nálunk még mindig csak a moszkvai utat járják. Nagy, történelmi változások előestéjén újból aggódunk, hogy a magyar nép sorsának intézői nem ismerik fel a lehetőségeket és az évtizedes beidegzettségű szlavofil pártszervilizmus mozdulatlanságával újból eladják a magyar nép érdekeit és a négymilliós magyar határvidéket végleg szláv tenger hínárjában hagyják elpusztulni, a világbéke hazug jelszavait hangoztatva.

(Ausztráliai Magyarság, 1977 november)

Tente... tente... détente

Nálunk kommunistának lenni egyet jelentett a hazaárulással.

„Népek mennek, népek jönnek — az elit marad". Határ Győző mondja ezt elsőoldali cikkében, mint végkövetkeztetést az Irodalmi Újság ez évi augusztusi számában.

Most, hogy a baloldali ideológiák alatt megcsúszott a talaj, divatba jött az önálló gondolkodású, a dolgok mélyére tekintő analizáló fejtegetés. Határ Győző írása is a mélyére tekint egy „divathiedelemnek", amely tagadja az uralkodó elit létezését. Szerinte mindenütt polgáruralom van, ott is ahol ezt proletár külsőségekkel álcázzák. A burzsoázia elleni harcot ugyanaz a burzsoá fűti, de ez csak biológiai ravaszság, vedlés nála:

„A mai szocialista társadalmak anatómiai térképének, szövettani szubsztrátumának fő jellemvonása a jórészt polgári elit helyén maradása. Nyeregben. Kormányon. »Lelenci származás«, »rózsabokor«, »osztályhűség«, avagy »osztályérdemek«, mögül mimikrizálva. Iróasztalai, útlevelei, valuta átalánya, katedrái, szerkesztőségei mögött elsáncolva az uralomban!"

„Gyilász »új osztálya« a túlközelség érzékcsalódása. Kellő távolból nézve csak a vak nem látja, hogy nincs biológiai kicserélésről szó: ugyanaz a rokonság, ugyanazok a típusok, ugyanazok a vadászatok."

Határ Győző megállapítása általánosan helyes, de csak nagyon általánosan, főleg nyugaton, ahol a polgárosodás folyamata már többgenerációs elitréteget képezett. Úgy érezzük, hogy nem gondolt a magyarországi állapotokra. Nem azt vonjuk kétségbe, hogy Magyarországon is álcázott burzsoá uralom van, amely hatalma érdekében ugyanazt az ideológiai abrakot tarisznyázza a nép szájára mint a többi hasonszőrű baráti proletárdiktatúrás körbekacsintó főelvtárs, hanem azt, hogy nem történt biológiai kicserélés. Magyarországon nem beszélhetünk **a**(!) polgári osztályról, mert a polgárosodás megindulásával annak valamelyik múltszázadi évtizedétől kezdve a polgárságnak nevezhető réteg eltérő származásbeli sajátosságot mutatott és »úgy hozta a történelem«, hogy az elitszerepből kiszoruló réteg különböző megbélyegző jelzőkkel egy dologban hasonló volt: származásra magyar volt. Erre az elitre tehát nem lehet mondani, hogy átvedlett, inkább azt, hogy bőréből kivetkőztették. Ez ment a polgárosodás első múltszázadi évtizedétől a „szocialista munkásállam" megszilárdításáig.

A magyarországi polgárosodás a századelő óta állandó gyorsuló ütemben fejlődik. Ellentmondásnak tűnik, de a „szocializmus építése" óta még gyorsabb és még általánosabb lett. A nagy proletár-kultuszban senki sem akart proletár lenni, régi és új gyári munkás egyaránt a polgári létforma kereteit építette maga köré. A hatalmon lévők sem voltak proletárok: hamar beletanultak a főúri allűrökbe — ha a parvenűk esetlenségével is. De még 1956-ban is az »uraktól« féltették a hatalmukat, amikor már feszítette őket a népi talajból felnőtt új polgári réteg, vagy helyesebben a polgári életformába belenőtt ország.

Az uralkodó elit hajlott rá, hogy szűk kereteit feltöltse, de ismerte bűneit és két kísérlete is kudarcba fulladt. A Rákosi-kor bűnös elitjéről van szó, és mindkét kísérlet Nagy Imre nevéhez fűződik. 1953-tól még csak taktikáztak, kóstolgatták az „enyhülést", majd hirtelen visszavonták az egész akciót. Elrettentek a következményektől. 1956-ban már az év elején jelentkezett a forradalmi második vonal. Erős bíztatást kaptak külföldről. A második vonal: a hatalom küszöbén várakozók rétege. A hatalom kegyeltjei és neveltjei. Marxisták, műproletárok, író-szövetséges mákonyhintők. Nekik intett a történelem, és ők a színre léptek. Saját maszlagjuk mámorában népi hátteret akartak felmutatni „forradalmuk" alátfestésére. Felvonultatták a népet. A nép felvonult, lemérte és könnyűnek látta őket is. Félreértették a nép hangulatát és a nép is félreértette a jeleket.

Minden készen állt az országban ahhoz, hogy a magyar polgári társadalom a történelem színpadára lépjen. Egy kis ország nagy társadalma lépett elő a szolgaságban titkon csiszolt építővágyával. A jelek azt mutatták, hogy a külpolitikai helyzet is kedvező.

Nem volt kedvező! A nagyhatalmak ellentéte csak felületi volt, sem a semleges Magyarország, sem pedig a polgári életrend természetesen kialakuló államszervezete nem tartoztak az általuk kívánatos fejlemények közé. Az időpont már a détant kezdődő időszaka volt, és a két nagyhatalom, ha taktikázott is egymással, nem engedhette meg, hogy az oroszországi „enyhülést" Magyarország megelőzze, különösen olyan fejlődési fokon, melyen már függetlenséget deklarált. A magyar felkelés ellenirányzat volt a tervezett „világbéke" vonalán, és ez az első valóban demokratikus, valóban független mozdulat nagyobb körültekintésre, alaposabb, lassúbb menetrendre kényszerítette a détantot. 1956-ban nem a fasizmustól, nem is a kapitalizmustól féltek Moszkva helytartói, hanem a polgárosodás érett állapotába jutott magyar nép saját állami életet megalkotni szándékozó akaratától.

Nagy Imre, perének tárgyalásán, az utolsó szó jogán a szemükbe mondta: —*„Kétszer próbáltam megmenteni a szocializmus becsületét a Duna völgyében: 1953-ban és 1956-ban. Rákosi és az oroszok megakadályoztak benne. Ha most az én életemre van szükség azt bizonyítani, hogy a kommunisták nem mind a nép ellenségei, nagyon szívesen odaadom. Ezek után úgy sem ér már semmit."*

Szegény Nagy Imre valóban az egyetlen kommunista volt, akit a nép akkor igaz embernek hitt, de ez nem változtat azon a történelmi magyar sajátosságon, hogy nálunk kommunistának lenni mindig is egyet jelentett a hazaárulással. Minden küzdelem, amit az ország fegyveresen vagy szellemi téren vívott a kommunizmus ellen; honvédelem volt. Népellenes, magyarellenes, kegyetlen népgyilkos kormányzat történelmünk folyamán csak idegen megszállással jött. Így jött ránk a bolsevizmus, a tatár-, a török-, a Habsburg-korszakok után. A bolsevizmus nem társadalmi forradalom volt Magyarországon, hanem szláv kurzus, avval a veszéllyel, hogy ez utóbbi fennmaradhat a bolsevizmus letűnte után is.

A détantban minden jel szerint a demokrácia elve szenved. Csak utalunk a jelenségre, hogy nyugaton a többpárt-rendszer mindenütt kétpárt-rendszerré alakul, amely nagy puffogó szócsatákat vív egymással lényegtelen különbségeken, közben ugyanazt a folyamatot szorítják előre, váltásuk a hatalomban nem hoz változást a politikában, amelynek fő programja mostanában — a világon mindenütt — a détant.

Mi a détant? Két szisztéma közeledik egymáshoz, hogy megteremtse alapjait az egyöntetű kormányzásnak. Húsz-harminc évvel ezelőtt még olyan ellentétes híre volt Keletnek és Nyugatnak, mint a plusz és a minusz. Ma már minden igyekezet azt célozza, hogy az egymáshoz idomulást szükségszerűnek, vagy éppen elkerülhetetlennek lássuk.

Az ami végbement Magyarországon 56 és 77 között, része, függvénye a détant-politikának. Nem is lehet másként a nagyhatalmi politika árnyékában. A magyarországi enyhülés détantfolyamat. Itt a magyarázata annak, hogy az 56-os szabadságharcot leverő Oroszországnak és az általa hatalomba visszajutott pártkormánynak megvolt bár minden lehetősége akár tíz évre is új Bach-korszakot bevezetni, ezt nem tette, ellenben feloszlatta, illetve kiiktatta a régi ÁVH-t, és lassan bár, de elindított egy olyan folyamatot, amelyben a „kapitalisták ügynökeit" és „klerikális hazaárulókat" akasztó Kádár húsz évi kozmetika után, az ugyanezt az utat balra megjáró római pápához megy udvarlásra és az „imperialista-militarizmus" kapitalista főfészkébe Bonnba — ünnepelt vendégnek.

Lehet, hogy mindez a világ kormányzásának bölcs útja, amihez mi nem értünk, de az eleje: a két világháború, meg az orosz iga bizony elég piszkos dolog volt ahhoz, hogy ne törjenek ki optimista rajongás tünetei rajtunk. Különben is csak szemlélői lehetünk a nagy változásnak, és ez az írás sem akar többet elérni, mint azt, hogy vegyük észre mi homokbadugott fejű emigránsok, hogy amíg mi még mindig kapitalista—kommunista polarizációban gondolkodunk, azalatt a világ megváltozott alattunk, felettünk és körülöttünk.

1956-ban mi magyarok azt hittük, hogy függetlenségi harcunknak van nyugati háttere. Ha nem lett volna ez általánosan a magyar nép tudatában: vak-ostoba kellett volna hogy legyen ahhoz, amit meg mert tenni a hozzá mérve végtelen szovjet erő ellen. Megvolt ugyan a nyugati világ érzelmi háttere: az évszázad legnagyobb érzelmeket felkorbácsoló eseménye olyan közvéleményt teremtett, amely természetesnek vette volna, ha a nyugati világ egységes ultimátumot küld a Szovjetuniónak, és csak logikus következmény lett volna a hadüzenet.

Nyugat kormányai azonban tétlenek maradtak. Egyöntetűen és határozottan tétlenek. És egyöntetűen és határozottan hipokriták. A bolsevizmussal szembeni védekezésnek nem volt nyugati politikai háttere. Mint ahogy nem volt meg a nyugati politikai háttér soha egy pillanatra sem az antibolsevista nemzeti emigrációk részére. És mielőtt fasisztákat emlegetne valaki, megállapíthatjuk: a 48-ban nyugatra jött muszkavezető garnitúrának sem volt és az 56-os egykori jó káderoknak sem volt politikai háttere nyugaton, bár egy ideig bizottmányos takarmányozást kaptak New Yorkban. A politikai hátteret Kádár Jánosnak tartogatták. Ismételjük, nem a közvélemény, hanem a détant partnerség feladatára kondícionált nyugati kormányok állásfoglalásáról van szó. Az egykor nagyhangon „antibolsevista" nyugati kormányok egységes állásfoglalásáról.

Nem tudhatjuk, mi lesz az eredménye ennek a détant-politikának. Aggasztó tünet, hogy a gyakorlati politika teljesen más utat jár, mint amit a néphangulat hisz. Demokratának hirdeti magát, de mindinkább eltávolodik a néptől, és közeledik ahhoz a zárt szisztémához, mely az ún. szocialista kormányzatok központi hatalomra épített rendje.

A Szent Korona kiadása is a détant menetrend egy állomása csupán. Hiába tiltakozunk. Meghallgatnak, meg is nyugtatnak, de az eseményekre nem lesz befolyásunk. A magyar Szent Korona jelenlegi sorsa is szimbólikus: emigrációba került és elzárták. Most hazakerül magyar földre, de csak történelmi ereklyének, múzeumi tárgynak. Távollétében az országra egy előre-gyártott idegen alkotmányt kényszerítettek, mely megtagadott minden hagyományt amit a nemzet, történelme folyamán, a Korona nevéhez fűzve, múltjának és nemzeti egyéniségének megfelelően ötvözött a mindenkori alkotmányban.

Mi európaiak úgy nőttünk fel a népvándorlások utáni államalapító idők óta, hogy a nemzeteket megilleti az állami szuverenitás joga. Az európai jövő problémája ott rejlik, hogy ez a beidegzettség még mindig uralkodik a közgondolkodásban, de a második világháború utáni amerikai vagy orosz mintára létesített államkeretek már csak látszólagos intézményei a nemzeti szuverenitásnak: valójában egy nemzetek feletti politikai szisztéma tömegigazgatási szervei. Így érthető csak meg, hogy Helsinkiben minden országból csak fejbólogató-jánosok jelentek meg, hogy meghosszabbítsák és hosszú időre törvényesítsék az Európa feletti orosz—amerikai jelenlétet. Van azonban, és jelentkezni fog, az éremnek egy másik oldala is. Egy európai oldala, és abban a mi reményeink is. Európa népessége, történelme és fejlettsége súlyával nem tartható gyarmati sorban huzamos ideig. Át fog ütni az európai szellem az idegen formákon és ebből a magyar államalkotó géniusz sem fog hiányozni.

(Ausztráliai Magyarság, 1977 december).

Újévi gondolatok (1978)

A váltakozó pártok és a váltakozó kormányok mögött kell lennie egy változatlan alapnak, amelyre a változatlan irányú politika támaszkodik.

A tavalyi **Újévi gondolatok**ban a hivatalába lépő Carter várható politikai magatartásával kapcsolatban megemlítettük, hogy a détant kulcskérdés volt az elnökválasztás során, ... hogy az amerikai közönség összekapcsolja saját polgári életformájának védelmét a szovjetnek eladott kelet-európaiak sorsával és éppen emiatt elfordult a választás alkalmával Ford elnöktől, aki Kissingerrel karöltve kellette magát, ... hogy az amerikai polgár arra az ismeretlenre adta a szavazatát, aki Kissinger leváltását ígérte, mert Kissinger és a détant szó azonos fogalmak voltak az amerikaiak szemében. Megállapítottuk, hogy Ford kiállt a détant mellett, és ezért bukott ki. Carter a détantot szovjet praktikának minősítette, általában ezen a ponton támadta a kissingeri külpolitikát, de a felületes választópolgár nem vette észre, hogy a támadás nem a détant lényegét, hanem annak taktikai vezetését érintette. Aggodalmunkat felkeltette — és ezt a tavalyi újévi cikkben felemlítettük — Carter kijelentése, hogy: a détant-politikát *szélesebb alapokra akarja helyezni.* Ez a kijelentés nem a nyilvánosság előtt hangzott el, hanem része volt egy távirati válasznak, amit a Demokrata Párt elnökjelöltje az Északamerikai Magyar Szervezetek Koordináló Bizottságának küldött 1976 szeptember 25-én. Nem tudjuk, hogy a nemes intézmény miként értelmezte a szélesebb alapokat, de igazságtalanok sem kívánunk lenni az emigrációs intézménnyel szemben, mert ők is csak a diplomáciai jómodor keretein belül tehetnek fel kérdéseket, és nem illik megkérdezni, hogy „mindezt csak a választások előtt méltóztatik így mondani...?" Vagy talán ez már természetes is? Viszont zavarólag hat az olyan nyilatkozat, hogy „csalódtunk Carter elnökben", mert ez azt jelenti, hogy bíztunk benne, elhittük — hiszen ezért szavaztunk a demokrata jelöltre — hogy a népünk számára katasztrófát jelentő détant-politikát megváltoztatja, vagy irányát visszafordítja.

Carter (ezt is idéztük ma egy éve) elítélően nyilatkozott a helsinki megegyezésről: *„Sokkal követelőbbnek és támadóbbnak kel-*

lett volna lennünk a helsinki konferencián, vagy esetleg éppen távol kellett volna maradnunk. Jelenleg Kelet-Európában a Szovjetunió a mi hozzájárulásunkkal és elismerésünkkel uralkodik ebben a körzetben. Helsinki előtt nem rendelkeztek evvel. A helsinki megegyezés a szovjet diplomácia nagy győzelme, mert minket ígéretünk köt, hogy nem avatkozunk bele Kelet-Európa feletti uralmukba. Ellenértékül a Szovjetunió azt ígérte, hogy politikáját liberalizálja az emberi jogok kérdésében. Vállalt kötelezettségüket nem teljesítették."

Az akkori elnökjelölt idézett kijelentése a változást áhítozó szavazópolgár részére azt jelenti, hogy: „Én James Carter elítélem az ellenzéki párt gyakorlatba tett külpolitikáját, amely azt a botrányos történelmi helyzetet idézte elő, hogy a Kelet-Európát fegyveres hódítóként uralma alatt tartó bolsevista vörös kormányzat a mi kormányunk hozzájárulását és elismerését kapta és igéretünket hozzá, hogy nem avatkozunk bele Kelet-Európa feletti uralmukba és az elfoglalt országokban azt tehetnek amit akarnak. De kedves választó közönség, akik között milliószám vannak Kelet-Európából származók vagy azok ivadékai, rám szavazzatok, mert én ezt a politikai botrányt a népek szabadsága ellen elkövetett bűncselekménynek tartom és ha az amerikai nép többsége rám szavaz, ez azt jelenti, hogy Amerika népe visszaköveteli azt az Amerikát, amely mindig is magasra emelte a szabadság zászlaját. Az ellenzéki párt kormányzata erről a nemes történelmi feladatról feledkezett meg, amikor milliók gyilkosát, ezer éves európai nemzetek eltiprója, az afrikai gyarmatosítás felszámolása idején európai kultúrnépeket gyarmatosító kegyetlen elnyomót bűncselekményében megerősített, az ilyen pártnak le kell lépnie a kormányzatról, és át kell adnia helyét olyan párt elnökének, aki a szabadság tiszta eszményeit képviseli."

Feltehetően így hangzott azoknak a szavazóknak a fülében Carter elnökjelölt fentebb idézett nyilatkozata, mert ha nem, akkor minek van az elnökválasztás, mit jelent az, hogy ellenzéki párt és egyáltalán mi célja volt Carter elnökjelöltnek ennyit is mondani?

Ma egy évvel idősebben és egy évi tapasztalatokban gazdagodva módunkban van megítélni a tavalyi *Újévi gondolatok* gyanakvásait.

A Carter-kormány teljesen új személyi összetétellel jelentkezett. Úgyszólván senki sem maradt, aki élvonalban volt az előző években, némelyek esetleg évtizedben. Kissinger távozásánál még érdekesebb volt Rockefeller távozása. A teljesen új garnitúrától mindenki új vonalvezetést várt. Nos, egy év után megállapíthatjuk: a vonalvezetésben semmi nem változott. A Szent Korona esete tanú rá! Mit jelent ez politikai nyelven? Azt, hogy a váltakozó pártok és váltakozó kormányok mögött kell lennie egy változatlan alapnak, melyre a változatlan irányú politika támaszkodik. Ha a teljesen ismeretlen Jimmy Carter 9 hónap alatt a jelentőségtelenségből az Egyesült Államok elnöke lett, és régi személyes barátaival megtöltötte a kormányzat felső állásait, és mégsem történt a politikai vonalvezetésben változás, akkor már csak egy magyarázat van: Amerika népe hátat fordított ugyan a fennálló rendszert képviselő professzionista politikusoknak és azokat választotta, akik ellenpólusként hirdették magukat, tehát a szavazók többsége az ismert rossz és az ismeretlen közt döntött a változás reményében, de ugyanakkor csak azt választhatta, amit eléje tettek, arra szavazhatott csak, akit az elnökjelölő szisztéma kiválasztott. És itt találkozunk a változatlansággal: az ismeretlen Carterből az *Establishment* sajtója csinált elnököt, kihasználva a választóközönség tájékozatlanságát. És ezt a játékot csak négyévenként kell megismételni, a hatalmat közben semmi sem zavarja. A négyéves időszakon belül a sajtó szerepe megmagyarázni a választóknak, hogy a nagy politikát csak úgy lehet csinálni, ahogy a kormány csinálja, mert: „nem kockáztathatjuk az atomháború pusztítását". Így minden elnökválasztással közelebb kerülünk a détant politika céljához, amikor már elfogadja mindenki a cserét, a nemzeti önállóságért kapott „emberi jogokat" és majd azt, ami ennek jegyében készül

Zbigniew Brzezinski a „Nemzeti Biztonság tanácsosa" (National Security Advisor) a nemzeti államról így nyilatkozik. *„The old framework of international politics — with their spheres of influ-ence, military alliances between nation-states, the fiction of sover-eignty, doctrinal conflicts arising from 19th Century crises — is clearly no longer compatible with reality. ... The nation-state as a fundamental unit of man's organized life has ceased to be the principal creative force: international banks and multinational corporations are acting and planning in terms that are far in advence of the political concepts of the nation-state". (A nemzetközi politika régi kerete — befolyási övezetekkel, nemzet-államok közötti katonai szövetségekkel, képzelt önállóságukkal, a 19-ik század válságaiból visszamaradt elvi küzdelmeivel — tisztán láthatóan nem egyezhet a valósággal. ... A nemzetállam, mint a szervezett emberi élet alapvető egysége, megszűnt mint legfőbb alkotó erő; nemzetközi bankok, világvállalatok munkálkodnak és terveznek olyan megfogalmazásban, amik messze meghaladják a nemzetállamok politikai szemléletét.)*

Mindez azért fontos számunkra, mert Brzezinski nem valami álmodozó teoretikus, hanem az amerikai vagy immár nemzetek feletti nagytőke politikai alapítványainak alkalmazottja és érvényesítője munkaadói szándékának az amerikai kormánynál, továbbá feje a *Trilateral Commission*-nak, mely társaság jelentős szerepet visz a nemzetközi politikában. Amerika és a Szovjetunió között kezdettől fogva élénk kereskedelmi kapcsolat volt, és már ezer és ezer szállal kötődik a szovjet blokk a nyugati nagyvállalatokhoz. Hazánk sorsának meghatározásánál ezeket a kapcsolatokat nem szabad figyelmen kívül hagyni, mert abba a hibába esünk, hogy a világpolitika kialakításában a különböző országok kormányainak cselekedetét vagy nyilatkozatát vesszük alapul, vagy éppen az ország lakosságának hangulatát, holott — ahogy Brzezinski felhívta rá a figyelmet — tekintetünket a bankok és nagyvállalatok felé kell fordítani.

Ha valóban úgy van, hogy a nemzetközi nagytőke el akarja távolítani érvényesülése útjából a nemzeti államokat, akkor a nemzeti keretekben gondolkodó szellemi irányzatokat kiirtó bolsevizmus természetes szövetségese, de üzleti gyakorlatban is azt tapasztaljuk, hogy a nyugati nagyvállalatok szívesen kötnek hosszúlejáratú kereskedelmi szerződést központosított, diktatórikus kormányzatokkal. Ázsiai és afrikai országok esetében szinte ez az egyedüli út, és az csak természetes, hogy a szóban forgó államok vezetői szívesen nyújtanak kedvező feltételeket a számukra fejlődést jelentő üzlethez.

Ha érzékeljük az elmaradt országokban rejlő üzleti lehetőségeket, nevezetesen, hogy mit jelent kétezer millió ember fogyasztóvá módosítása a nélkülözés fokáról a nyugati ember pazarlási fokára, vagy megfordítva: ugyanez mint olcsó munkaerő, akkor látjuk igazán természetesnek, hogy a világpolitika mindinkább az üzlethez igazodik.

Talán még közvetlenebb a haszon lehetősége olyan államokkal, melyeknek lakossága nem az igényekben, hanem a lehetősé-

gekben maradt vissza. Ilyenek a szovjet által gyarmatosított, és rendszerének ráerőszakolása által fejlődés ütemében visszatartott országok Európa közepén, köztük elsősorban Magyarország.

A magyarországi kormányzat (természetesen teljes harmóniában a moszkvai rendszer enyhülés-politikájával) egymásután alapít közös vállalatokat nyugati cégekkel. Az ilyen *állami/magánüzlet*, vagy minek nevezhetnénk, a kollektivista elv megerőszakolását vonja maga után. Állami — de csak a fele. De sebaj — dollárért minden eladó; megváltoztatták a törvényt, amely szerint szabad az út Magyarországon egyes üzletágakban (pl. hotel, szolgáltatás, bank, stb.) a nyugati befektető részére 51%-os részvénytöbbséggel. (De ez sem új a nap alatt: Standard Oil és alvállalata Vacuum Oil Company üzlettársak lettek a Szovejtunióval már 1926-ban, európai országokban szovjet olajat értékesítettek.) A magyarországi törvények előírják, hogy a profit 40 %-os (max.) adó alá esik, a nyugatiak fizetése 36 %-os adó alá, viszont más adó nincs. Az olcsó munkaerőn szerzett profitot a nyugati partner kiviheti kemény valutában. (The Wall Street Journal 1977 szept. 30. Detente Dividend c. cikke alapján.) A nyugati partner így 15 %-os átlag termelési költséget takarít meg a közös vállalkozásokon. (A munkaigényes vállalkozásokon ennél is többet, mert amíg a magyar dolgozó magyarországi munkabért kap, 150—200 dollárnak megfelelő forintot, külföldi kollégája ugyanezt kapja hetenként.)

Mint mondottuk, a politikát az üzlet érdekei irányítják. A Szent Korona hazavitelében is ez látható. Amerika jelenlegi kormánya a szovjet megszállás börtönőreinek adja át a koronát, mert üzlettársakká váltak, és mert az üzletfél megkívánta, hogy a magyar nép felett gyakorolt hatalmának újabb nyugatról jött elismerése legyen.

A Magyar Hírek 1976 dec. 18-i számában tudósítás jelent meg Richardson amerikai kereskedelmi miniszter hivatalos látogatásáról, aki hazautazása előtt a sajtó munkatársainak többek között megemlítette, hogy „... még olyan témákat is megvitattak, mint a magyar korona-ékszerek sorsa....” jelenti a Nemzetőr 1977 februári száma. Az amerikai magyar emigráció, mint a múltban, erre a hírre is megmozdult. A magyar küldöttségnek Carter elnök kijelentette, hogy a koronát nem adják vissza addig, amíg az ország idegen megszállás alatt van.

Carter elnök ellenkező irányú magatartása most, a Szent Korona kiadatásának elhatározása után, kétségtelenné teszi azt, amivel elmarasztalta választási kampánya során az ellenzéket, hogy: „Jelenleg a Szovjetunió a mi hozzájárulásunkkal és elismerésünkkel uralkodik Kelet-Európában.”

Hetvenezer tiltakozó távirat és a népes tiltakozó felvonulások (a The Australian 77 dec. 13-i száma szerint) a State Departmentet nem hatotta meg. „Az elhatározás a korona visszaadására szilárd!” — jelentette ki Mr. Vance külügyminiszter.

A magyar Szent Korona már Magyarországon van. Mr. Vance úgy ítélte meg, hogy a „jelenlegi körülmények között a korona visszatérése helyénvaló”. Érzésünk szerint a „jelenlegi körülmények között” a Fort Knox betonpincéje ugyancsak nem volt elég biztonságos őrzőhely, nemzeti önállóságunk és alkotmányosságunk élő szimbóluma részére.

A nagy változásokat ígérő esztendő elején azt kívánjuk, hogy nemzeti ereklyénk sugározzon bűvös erőt hazai földön a magyar szabadságért titkon imádkozó és dolgozó hazafiakba, hogy a válság idején erősek legyenek.

(Ausztráliai Magyarság, 1978 január).

Bemutatkozás

A tizenötmilliós magyarságnak csak az a kis része élvezi a sajtószabadságot, amely ma külföldön, az úgynevezett nyugati államokban él.

Ma egy hete lettem „hivatásos szerkesztő”. De azért mégsem vagyok egészen zöldfülű ezen a pályán: már tizenhat éves koromban rajtakaptak újságszerkesztésen. Füleky tanár úr kioktatott a harmadik szám megjelenése után, hogy milyen a jó diákújság. Példának hozta fel azt, amit a fehérvári tanárok szerkesztettek. Annak csak egy baja volt, nem olvasta diákféle. Mi viszont háromszor nyomtuk újra a harmadik számot, mert az rettentően sikerült, mégis, mint komolytalanságot, betiltotta a tanári kar. Azt persze nem tudta senki, hogy a vármegyeháza sokszorosítóján készítettük éjszakai műszakban. Akkor még nem gondoltam, hogy negyven évig tart, amíg valaki hivatásos szerkesztővé válik.

Tulajdonképpen nem is tiltották be a Diákéveket, csak éppen hát beleszóltak, hogy ezt ne így, hanem amúgy... , meg az sincs rendjén, hogy csak úgy azt írunk, ami tetszik. Másszóval, értésemre adták, hogy megjelenhet az újság, de az ilyen legyen, meg olyan, meg előbb be is kell azt mutatni. De ez meg nekem nem tetszett (Petőfi sem tűrte a cenzúrát), szépen abbamaradt a dolog. Azután, a diákévek elmúltával, jött olyan idő, amikor arra is vigyázni kellett hogy mit gondol az ember: nehogy hangosan kimondja. Ma már hajlamos vagyok azt mondani, hogy az sem természetes dolog — de mindenképpen rendkívüli — ha nincsen cenzúra.

Ilyen rendkívüli állapot az emigráció. Gondoljunk csak bele, a tizenötmilliós magyarságnak csak az a kis része élvezi a sajtószabadságot, amely ma külföldön, az úgynevezett nyugati államokban él. A feladat csak annyi, hogy a sajtószabadsággal élve megmondjuk az igazat, ezenkívül többféle felelősség is terheli az emigrációs újságírót.

Az *igazság* mellett a valóságot is meg kell írni. A kettő nem ugyanaz, mert például Trianon problémakörében elmondott igazságaink mellett azt is meg kell írni, hogy senki azt meg nem hallgatja, mert a *valóság* az, hogy a nagypolitika érdekei nem esnek egybe a magyar érdekekkel. A felelősség ott van, ahogyan ezt és minden más kérdést kezelünk. Nem támasztunk-e oktalan reményeket, vagy céltalan kétségbeesést?

Azután jönnek a feladatok. A hetilapnak már szorosabban kell olvasóközönsége életéhez tapadni, mint annak, ami csak havonta jelenik meg. *Egyedüli* hetilap lévén — a kapcsolat egyetlen eszközére mérhető felelősséggel — általános igényeket kell kielégíteni. Hogy ennek mennyire tudunk megfelelni, azt a jövő dönti el, mindenesetre az oldalszámot minimálisan 16-ra emeltük. Feladataink szétágazóak: azonkívül, hogy olvasnivalót adunk, itteni életünk tükre kell hogy legyünk. Bármily jelentéktelennek is látszik valamely törekvés magyarok között, magyar nyelven, magyar szándékkal: az újság feladata arról hírt adni. Tükre, számontartója akarunk lenni itteni életünknek. De ez csak úgy sikerülhet, ha az Olvasó is hozzásegít. Az újságszerkesztő nem lehet ott mindenütt. Első útját a hír valakitől a szerkesztőig kell hogy megtegye, mielőtt szétfut mindenkihez. Különösen szeretnénk híreket kapni egyéni eredményekről, példamutató magatartásról. A szétszórtságban, élő társadalommá csak így válhatunk. Műszaki felszerelésünk, a legmodernebb offset-eljárás, lehetővé teszi a képek közlését. A képes hirdetés sokszoros hatóereje közismert.

Hűség is kötelez bennünket. Állampolgári hűségünk Ausztráliához köt, de szellemi hűségünk a magyar népé, amely ezer esztendőn keresztül építette, csiszolta azt a sajátos ízű, színű műveltséget, ami különös szép nyelvünkön oly egyénien fejeződik ki. Hűségünk nem pártoké, vagy csoportoké. Mennyezetünk az a magyar égbolt, amely mindazokat betakarja, akiknek szívét-lelkét még melegíti a magyar érzés. Újságunk ehhez kíván lenni szellemi fűtőanyag. Hűségesek kívánunk lenni a magyar égbolt világló csillagaihoz is, szellemi életünk, irodalmunk nagyságaihoz. Tiszta égboltot akarunk, felhőtlen égboltot — olyant amit csak itt láthatunk — ha lesz erőnk azt fejünk fölé feszíteni. Ez itt, távol a hazától műégbolt. De ott ahol az igazi égbolt feszül a magyar nép felett, műfelhőket húztak a csillagok elé, és azokra hamis csillagokat aggattak. Bármilyen mértékben is javuljon a magyar nép helyzete odahaza, a műfelhők alatt börtönéletet él.

Ez rója ránk a kötelességet, megőrizni szellemi kincsünknek elfelhőzött értékeit arra az időre, amikor egy friss történelmi szellő a műfelhőket szétfújja.

Nem lesz könnyű ennek sem eleget tenni. Az a szándék, ami a történelmi Magyarországot darabokra szakította, ma már a föld minden részén a nemzetekben megteremtett világot akarja egyszínűre összemosni. Mi hisszük, hogy ez — mint természetellenes — nem sikerülhet. De kincseinket addig nekünk kell konzerválni.

Az emigráció ma már nem az esetleges szétszórtság állapotában él, ma már *társadalom.* Egy emberöltőnyi tapasztalattal idomult magyar nemzeti ellenállássá az egypártos világgal szemben, és hangadó vezetőiben, számottevő újságjaiban, írói-költői termékeiben, mindig az otthoni magyar múlt emelkedett színvonalán tud szellemi szintet tartani, ennek a külföldre került minden idők legnagyobb magyar emigrációjának megfelelő karaktert adni. És tud ablakot nyitni efelé a széles magyar világ felé, úgy hogy Ausztrália magyar olvasói is részesüljenek a széles nagyvilág magyar értékeinek szellemi termékeiben. Ugyanakkor, mint helyi íróink munkásságának készséges közvetítője, szívesen bocsátjuk rendelkezésre megjelent írásainkat tengerentúli laptársainknak. Ez ad nekünk biztosítékot arra, hogy a nyomtatványokban messziről felénk kibocsátott rózsaszínű köd hatástalan lesz ránk.

Ezenkívül, és egyáltalán nem utolsó sorban, érdekel minket az otthoni valóság. De nem annak pártzsargonba idomított égi mása. Mindaz, amit a magyar nép géniusza művészi és műszaki vonalon teremt és létesít, számíthat a mi érdeklődésünkre. Minden, ami a megengedett kereteken belül ma odahaza magyarságszolgálat, számíthat a mi lelkesedésünkre. De mindaddig, amíg Magyarországon nem engednek meg egy szabad ellenzéket, amely számonkérheti a kormányzat mulasztásait is, a mi kötelességünkké avatja, hogy szószólói legyünk a magyar sérelmeknek.

Végül, szolgálni kívánunk azoknak is, akik a napi nehéz munka és idegen környezet után a magyar nyelv üdítő, szórakoztató világába kívánnak visszavonulni egy kis pihenésre, egy szép kis novella vagy egy-egy költemény elolvasása segítségével.

Azt hiszem, rossz címet választottam ennek az írásnak. Mert, hogy is lehetne bemutatkozni, amíg csak ígéreteket nyújthatnak a szép szavak és amikből nem tudjuk még, hogy mit enged megvalósítani az élet. A fent említett szabadság még csak lehetőség. A tehetség és a tapasztalatszerzésben jól felhasznált emberöltőnyi idő még csak mód. Az újság üzleti felépítménye és mögötte a nyomda még csak eszköz. A sorokba öntött, lapokba hajtogatott gondolat még csak szellemi kisugárzás. Ahhoz, hogy mindez életünk formáló élménye legyen még, egy dolognak a jelenléte kell: az Olvasó aktív érdeklődése. Ha ez megvan, akkor majd bemutatkozunk!

Szeretettel köszönti az Olvasót az egységes kiállítású Magyar Élet szerkesztője, *Csapó Endre.*

(Magyar Élet, 1978 február 2)

Zsebháború Kambodzsában

Ehhez fogható bandita-rezsímet még a kommunizmus sem sok helyen produkált.

Az elmúlt hetekben ismét Indokína felé terelte a figyelmet a világsajtó. Kambodzsa, ahogy francia (Cambodge) neve után a földrajzórán tanultuk, vagy Cambodia, ahogy angolnyelvű újságokban olvassuk, egyike a jelentős történelmű dél-ázsiai országoknak.

Indokína nagy események színterévé vált a második világháború után. Politikai és stratégiai kulcshelyzete miatt nem közömbös Ausztrália részére ennek a területnek a sorsa, amely — a térképre tekintve — hidat képez az indonéziai szigetvilággal együtt, a két földrész, Ausztrália és Ázsia között.

Nem közömbös ennélfogva az Ausztráliába telepedett magyarok részére sem, hogy a mi gyér lakosságú kontinens-országunk szomszédságában miként alakul a sorsa Délkelet-Ázsia 280 milliónyi lakosságának. Nem véletlen, hogy Ausztrália külügyi kormányzata is növekvő érdeklődéssel fordul az északi szomszédok felé, amióta nem Angliából irányítják a külpolitikát. Volt időszak az itt eltöltött 2—3 évtized során, hogy nyugtalanság fogott el bennünket, nem jöttünk-e cseberből-vederbe, talán csak idő kérdése, mikor indul meg Ázsia néprengetege új életteret foglalni a volt európai gyarmat lakatlan szűzi tájai felé.

Délkelet-Ázsia forrongó, átlalakuló világ. A vékony civilizációs kéreg alatt ismeretlen erők szunnyadnak évezredek történelmi és vallási, művelődési és faji emlékeivel, és nem tudhatjuk, hogy a marxista jelszavak és vörös lobogó alatt milyen irányba tekintenek a mi szemünkben oly egyforma, mandulaszemű népmilliók. Újságunk egyik feladatának tartja tájékoztatni olvasóit és általában a magyar emigrációt, mi is történik napjainkban a világnak ebben a sarkában. Megnövekedett újságunkban remélhetően mód nyílik lépést tartani evvel a számunkra is fontos kérdéssel.

Kambodzsa szép, kerek ország, mint Magyarország volt: magas hegyekkel körülvett alföld, a Mekong folyó völgye. Éghajlata trópusi, fejletlen mezőgazdasági ország. Területe kétszerese a megcsonkított Magyarországnak, 7 milliós népességgel, amelynek 85 százaléka khmer, 9 százaléka vietnami, 5 százaléka kínai és 1 százaléka chams. A faji kérdésnek a múltban is, a jelenben is nagy szerep jutott.

Kr. u. 1—2. században már fennállt a khmer törzsek állama Funán néven, amely az 5. századra Indokína legerősebb hatalma lett, ebből fejlődött a khmer birodalom (9—12. sz.) Kambodzsa néven, de a sziámi és vietnami királyságok megerősödésével népi területére szorult vissza. A 19-ik századi gyarmatosítások során Franciaország uralma alá került. Ettől kezdve sorsa hasonló a többi gyarmatállam sorsával: a gyarmati igazgatás időszaka átmenet egy uniformizált államberendezésű (európai stílusú parlamentáris) kormányzatba, rendszerint függetlenségi harc árán, amit Amerika, vagy a Szovjetunió, vagy mindkettő támogat, és mint független állam belép az Egyesült Nemzetek Szervezetébe.

Nem tartozik ritkaságszámba az ilyen államoknál, hogy népe a szocializmus útját választja, de amivé Kambodzsa fejlődött, az minden képzeletet, Orwell-i képzeletet is, felülmúl: kétmillió halottja volt múlt év közepéig a büntetésnek. A bűn: Kambodzsa Amerika csatlósa volt.

Kambodzsa a boldog függetlenség földje volt még 1954—1966 között. Királya, Norodom Szuramarit kezében összpontosult a hatalom. A nép a parlamenti választásokon az 1955-ben létesült egységpártra adta szavazatát, amelynek vezetője, a király fia, Norodom Szihanuk herceg, miniszterelnök volt.

„Haladó" politikát folytatott, noha a nép konzervatív programja miatt szavazott rá. A párt neve: Népi Szocialista Egyesülés. Ezekben az években az ország a következő külföldi támogatást kapta: a franciák kiépítették Kom-pong-Sam kikötőjét, az oroszok kórházat építettek, Kína ipari anyagot, Amerika hadianyagot szállított, Jugoszlávia kereskedelmi szerződést kötött 1957-ben. Érdekes összjáték.

Többszöri kormányválság után Szihanuk herceg (1958 júl.) teljes bizalmi szavazatot kapott az országgyűléstől. Kína azonnal diplomáciai kapcsolatba lépett a herceg kormányával, aki még az évben látogatást tett Maonál, Eisenhowernél, kormányküldöttség ment Moszkvába, küldöttség élén New York-ba ment az ENSZ közgyűlésre. Thailand és Dél-Vietnam támadták semleges politikája miatt. A semlegesség felszíne alatt elnézte Viet-Cong gerillák csoportosulását országa területén.

A király halála után (1960) fia, Szihanuk herceg — az idők szellemének megfelelően — nem követte apját a királyi székben, csupán mint államfő volt hajlandó szerepelni.

Ugyanaz évben nyitották meg a franciák által épített kikötőt Sihaonükville néven. Csu-En-laj, kommunista Kína miniszterelnöke megnyitotta a fővárosban Phnom-Penhben a kínaiak segítségével épített rádió állomást.

1962-ben Szihanuk herceg szorgalmazta Laosz függetlenségét, megjelent Belgrádban az ún. el-nem-kötelezett országok konferenciáján, ahol elítélte mind a nyugati, mind a keleti blokkot, mint modern imperialistákat, miközben baráti szerződést kötött Kambodzsa és kommunista Kína között. Az Amerikától kapott „foreign aid" 1955—62 között 300 millió dollárt tett ki. Szeptemberben elismerte az ún. Algéria Köztársaság ideiglenes kormányát, még mielőtt a franciák visszavonulhattak volna a nemzetközileg támogatott kommunista F. L. N. (Nemzeti Felszabadítási Front) elől. Thailand megszakította Kambodzsával a diplomáciai kapcsolatot a Kambodzsában működő földalatti kommunista bázisok miatt.

1963-ban Kambodzsa megszakította a diplomáciai kapcsolatot Dél-Vietnammal, kilátásba helyezte, hogy visszautasítja az Amerikától jövő anyagi és katonai segítséget, Kínával szorosabb gazdasági kapcsolatba lépett, és december közepére lezárta konzuli hivatalát Washingtonban és Londonban.

Kambodzsa viszonya a nyugati világgal, különösen Amerikával egyre romlott, kivéve Franciaországot, míg ugyanakkor egyre barátibb kapcsolatokat épített ki a királyi herceg a kommunista államokkal.

Különös, Károlyi Mihály-féle figura volt Szihanuk herceg. Jellemző rá egy levelének kitétele (New York Times, 4. June. 1965.): — „Elismerem, azután hogy az amerikaiak elhagyják ezt a mi környékünket, és a kommunista tábor győzelme után, én magam is és az általam létesített Népi Szocialista Egyesülés elkerülhetetlenül eltűnik a színtérről."

A diplomáciai viszony 1965 május 3-án szakadt meg az Egyesült Államokkal. Szihanuk véleménye szerint az Egyesült Államok politikája hozta be a kínaiakat Délkelet-Ázsiába. Nem látjuk még tisztán, milyen szándékok mozgatták a nemes herceget, de bizonyos jóakarattal úgyis magyarázható balra haladó magatartása, hogy talán a nagyobb zökkenőktől akarta megmenteni népét, miután látta, hogy mindenfelől a kommunista diktatúrák kiépítését támogatják. Még az államosításokat is elkezdte, nem kis zavart okozva az amúgyis gyenge lábakon álló gazdasági életnek. Az ún. semlegesség valójában tervszerű és programozott kommunizálást takart, de célját végülis nem érte el: 1970-re harctéri állapotba került az ország, egyik részről sem tisztelték többé az országhatárt, csak a terepet nézték, amely biztonságosabb felvonulást nyújt, ami magával vonzotta a légitámadásokat is, mérhetetlen károkat okozva a lakosságnak és a gazdasági életnek. Soha jobb talaj nem volt a bomlasztásnak a kommunisták részére az ország belsejében, mint ezekben az időkben, amikor már minden politika és minden politikus, amiben és akiben eddig bíztak, csalódást okozott.

Utoljára még fellángolt ugyan a nemzeti nézőpontú ellenállás, de a meglódult események már nem voltak eltéríthetők, ellenkezőleg, a herceg leváltásával még inkább gyorsították a folyamatot. A diákszervezetek nyomására a kormány kénytelen volt katonai erővel fellépni a határmenti Vietnam és Viet-Cong erők ellen: ezek öt hadosztálynyi ereje érzékelteti a feladat súlyát. Szihanuk herceg ezidőben Párizsban gyógyíttatta magát, és a tüntető diákság és a kormány követelését, hogy azonnal térjen haza, nem teljesítette: a Nemzetgyűlés és a Királyi Tanács közös határozattal megfosztotta a herceget bizalmától és poziciójától is. Az állam feje Cheng Heng lett, miniszterelnök Lon Nol vezérezredes.

Hét hónapra rá, 1970 október 5-én, érdekes fordulattal, ennek a nemzeti és antikommunista kormányzatnak az idején, a kambodzsai parlament egyhangú határozattal köztársasággá nyílvánította az államot, az ezeréves királyi Kambodzsát, Khmer Köztársaság néven. A herceg Pekingbe emigrált, ahol azonnal exilkormányt létesített, személye körüli alkalmazottaiból.

Érdemes elgondolkozni, miként jutnak ősi kultúrával élő ázsiai népek az európaizáltságnak arra a mélypontjára, ahol ősi életformáikról teljesen megfeledkezve a 19. század Európájának politikai főzetétől eltelve, idegen érdekű háborúba sodort állapotban nem tudnak más megoldáshoz nyúlni, mint amit Párizsban nyomott politikai tankönyvek előírnak. A magyarázat pontosan itt áll: Kambodzsa elitjét 1863 óta Párizsban iskoláztatják. *A gyarmatosítás azon a ponton fogta meg a civilizációban hátramaradt népeket, hogy az elit-osztály fiait európai egyetemeken nevelték, és azokat tették vezető pozicióba.* Így uniformizálódott minden gyarmati országban a politikai felépítmény, amíg a rendszerint merev, de sajátosan egyéni fejlődésű helyi politikai világnézet így vagy úgy, félre lett állítva.

Kambodzsa hercege is, meg a Khmer Rouge vezetői is — de mondhatjuk — mindenki, aki politikailag számít valamit, az mind Párizsban szívta magába politikai tudományát, és csak természetes, hogy adott esetben aszerint cselekszik.

A The Australian (1975 ápr. 18-i száma) írja az alábbi esetet: Pontosan 8 évvel ezelőtt Khieü Samphan, Szihanuk herceg parlamentjének tagja, a gazdaságtudományok professzora, odaszólt anyjának, hogy egy kis sétára megy ebéd előtt a friss levegőre. Azóta nem látták őt Phnom Penhben, de nagyon hamarosan megtudta a főváros, hogy ő lett a Khmer Rouge hadsereg legfőbb pa-

rancsnoka és a kambodzsai kommunista mozgalom tényleges vezetője. Ez a fiatalember, aki marxista eszmékkel és eszményekkel tért vissza Párizsból, miniszteri állást és katedrát kapott, egyszeriben kereskedelmi miniszter lett — írja a lap. Két másik miniszter társával bevette magát a bushba. Ott természetesen nem epren élt és földi mogyorón. Ott rangot, szerepet adtak, jobb fegyvert, gázsit a harcosnak. Ott épült a jövő abból a különbségből, amennyivel nagyobb hadianyagot kapott a vörös oldal, mint a herceg rózsaszín rezsimje.

Ezt fejezte ki Tran Kim Phoung, az Egyesült Államokhoz akkreditált dél-vietnami konzul az összeomláskor 1975 április elején: *Biztonságosabb ma a kommunisták szövetségese lenni és végzetes az Egyesült Államok szövetségesének.*

Valóban így is lett, és akik a Nobel-díjat a béke létrehozóinak, kommunista Észak-Vietnam békeangyalának (Le Duc Tho) és Amerika peace with honor külügyminiszterének (Henry Kissinger) átnyújtották, nem nagyon törődtek a béke minőségével.

Indokína népe — amióta Vietnamot a genfi egyezmény kettéosztotta 1954-ben: és addig amíg 1975-ben az amerikaiak átadták a teret az észak-vietnami kormánynak —, mérhetetlen szenvedésen ment keresztül. Ezt a véres huszonnégy évet Kambodzsa népe aránylag békésen élte át. Részükre a béke hozta el azt, amiből kimaradtak, de olyan mértékben, ami egyedülálló az emberiség történetében.

Gyakorlatilag semmit sem segített az ország lakosságán, hogy Szihanuk herceg átvezette népét a szocializmusba. A rövid időszaknak — ami alatt Lon Nol ezredes kormányozta az országot nemzeti és antikommunista alapon — véres bőjtje lett. (Ó, milyen hasonlóság Magyarország sorsához.)

A faji és vallási különbözőség bármikor és bárhol kiválthat súrlódást egy országon belül. Kambodzsában is ez szolgált indoklásul a váltakozó kormányzati rendszereknek arra, hogy hatalmuknak fegyveres alátámasztást adjanak.

Nem régen még a vallás volt a rendező elv és gyakorlat ebben a régi, hagyománytisztelő országban, az élet minden területén. Így is volt mindaddig, amíg a modern élet be nem tört az országba. Az oktatás, a közigazgatás, a hírközlés, mind a kolostorok feladata volt. A gyarmatosítás ideje ezt a zárt világot felnyitotta. Új polgári intelligencia állt elő francia nyelvű, európai műveltséggel. Évszázadunk közepén is a lakosságnak még hetven százaléka analfabéta maradt.

Kambodzsa khmer lakossága indiai eredetű, faji tulajdonságaiban, külsejében eltérő Indokína más népeitől. A franciák szívesen alkalmazták és hozták be az országba a szorgalmasabb vietnamiakat. Számuk 1975-re meghaladta a félmilliót. A másik nagy idegen test a kínai — a kereskedelem nagy része az ő kezükben volt.

A faji megoszlásnak ez a képe egyúttal vallási megoszlást is jelentett. A khmer lakosság, tehát a többség, khmer változatú buddhista (Therevada), csakúgy a kínaiak is, de a vietnami kisebbség katolikus.

A kínaiak könnyen beépültek a khmer társadalomba megegyező hitük révén, meg amiatt is, hogy Kínával nem volt közös határuk, mint Vietnamnak, ennélfogva nem voltak vitáik. A kínaiakra, mint védelmezőkre tekintenek a vietnamiakkal szemben, akiktől féltik különállásukat.

A főváros nemzetiségi képe teljesen eltér az országos átlagtól. Phnom Penh lakossága kb. egyenlő harmadával khmer, kínai és vietnami. Az ipart és kereskedelmet a két utóbbi tartotta kézben.

A közelmúlt eseményeit ez a rétegeződés lódította ki az emberiesség medréből. Kambodzsa vietnami kisebbsége támogatta a vietnami kommunisták tevékenységét. Ez vonta bele végülis az országot a háborús állapotba. Amikor 1970-ben az antikommunistáknak sikerült hatalomra jutni, (Lon Nol kormánya idején) a kambodzsai főváros vietnami származású lakossága a tömeggyűlölet középpontjába került, közülük mintegy húszezret legyilkoltak.

De a pokol véglegesen akkor szabadult rá az országra, amikor az amerikaiak dicstelen elvonulása után a Khmer Rouge nevű vöröshadsereg lett a helyzet ura. Ehhez fogható bandita-rezsimet még a kommunizmus sem sok helyen produkált. Amit csak elképzelhet a gyilkolásban szadista őrült, azt itt egy állig felfegyverzett népes hadsereg gyakorolja már évek óta.

Amint a fővárosba bevonultak, akit csak értek és gyanús volt, érzés nélkül legyilkoltak. Egy francia orvos, dr. Piquart, a fővárosban maradt a vörösök bevonulása után és leírta, hogy háromszáz elvágott torkú hullát látott a piactéren. Aki csak valamiféle kapcsolatban volt az „ellenforradalmi" rendszerrel, a vörösök azonnal felkoncolták. Az ország hatszázezer vietnami eredetű polgára önként visszatért eredeti hazájába. Az eredetileg félmilliós főváros, Phnom Penh a háborús évek alatt három milliósra duzzadt fel. Ezeket a szerencsétleneket megindították az emberi élet új gyakorlatának megszállottjai egy vég nélküli menetelésbe, melynek útját elhullott emberi testek jelezték. Élelem, orvosság nem volt, tilosnak nyilvánították a kereskedelmet, a postát és a bankokat bezárták, a pénzt eltörölték. Átnevelő munkatáborokat létesítettek, ahol éhség, betegség, ütlegelés pusztította az embereket. A vallást reakciósnak bélyegezték, és a buddhizmus gyakorlását halállal büntették.

A népképviseletnek látszata sincs, se parlamentet, se kormányt nem ismernek. Egyetlen testület irányítja a terrorhatalmat, a Magas Szervezés (Angka Loen), mely meghirdette az új társadalom születését és a régi társadalom halálát. Könyveket, irattárakat tűzre hordtak. Pagodákat, üzleteket, múzeumokat, Buddha-szobrokat elpusztították. Két év alatt kétmillió embert öltek le. Húszszor százezret! Nincs hely és nincs rá gusztus részletezni.

Egy francia újságíró, Bernard Hamel, Vérben és könnyben című könyvében írja, hogy egy Khmer Rouge vezető mondta neki: Ha kell leredukáljuk a lakosságot egy millióra, de felépítjük az új Kambodzsát. A Newsweek írja ezt ezévi január 23-i számában. Az új Kambodzsa felelős emberei egy szorosan összeforródott bandát képeznek, kiknek legtöbbje Párizsban tanult és éveken át a dzsungelban harcolt. Őrült kísérletük egy szerencsétlen nép felett — amelynek sorsába senki sem avatkozik, mert ez „állami belügy" (nem úgy, mint Rhodesia belügye) — vajon honnét ered? Párizsból, a fény városából, vagy az őserdőből?

A párizsi influenza baktériumai valami ősi, démoni szadizmust váltottak ki ennek a népnek egy részéből, sokszor egészen fiatalokból, melynek során európai ember képzeletét meghaladó kegyetlenségek millióit követték el egymáson, nőkön, gyerekeken is. A vallás gátlásaitól túlhamar szabadították fel ezt a népet. A Magas Szervezés az embertelenség mélységeit nyitotta meg egy egész nép alatt.

Még a szélsőbaloldali New York Review of Books is így ír: — *Dicsekedhettek valaha keleti despoták vagy inkvizítorok avval, hogy egyetlen év alatt egy negyedét irtották ki saját népüknek?*

1976 elején újabb áldozatok felé fordulva megkezdték a ki-

végzését mindazoknak, akiknek iskolázottságuk elérte vagy meghaladta a hetedik osztályt. Egy újabb parancs ment ki: le kell gyilkolni az előző kormányok összes alkalmazottait, katonát, civilt egyaránt, mint vérjóvátételt, egész családjaikkal együtt. Mindezeknek az eseményeknek a során Ieng Sary, egyike a Magas Szervezésnek, New Yorkba repült és az Egyesült Nemzetek Szervezetének külön ülésén büszkén jelentette: Városainkat megtisztítottuk a reakciótól! *The U. N. delegatest burst into applause* — írja a korabeli újság. A reakció ma bűnszó, mely mindent takar és igazol. Ez a szó még visszacseng a mi fülünkbe is a Rákosi-időkből.

Érdekes felidézni néhány ilyen reakciós esetét. Halálos ítéletet hirdettek tiltott rádióhallgatásért. Egy tanítót felakasztottak a tanulók, mert nem volt »haladó«. Vagy a fiú esete, akit a leány jelenlétében halálra vertek egy kapával, mert kézenfogva mentek az utcán. Ezek újságokban jelentek meg annak idején, amikor felfakadt a taps a nemes világatyák fényes palotájában.

John Barron és Anthony Paul könyvéből, Murder of a Gentle Land, idézünk még néhány kirívó esetet: Siem Reap-ban őrült csoportok megrohantak civil és katonai kórházakat, a betegeket leölték az ágyban, szétzúzták az orvosi berendezést, operáló termet, szülőanyákat sem kímélve.

Thmei nevű községben az Angka Loen felfedezett egy álruhában rejtőző volt főhadnagyot. Öt katona ment ki érte, tanítónő feleségével, két fiával, két leánygyermekével együtt meztelenre vetkőztetve végighajtották őket botokkal a község utcáin mint a marhákat, végül a faluból kihajtva lelőtték őket.

A tisztogatás másik esetét írja a könyv, amely alkalommal hatvan személyt gyilkoltak le, asszonyokkal, gyermekekkel együtt, mert a férfiak a Lon Nol-kormány alkalmazásában dolgoztak: Katonás szervezettséggel felsorakoztatták az áldozatokat, előre kellett nekik lépni két katona közé és ott letérdelni. A katonák egyszerre szúrták bajonettel, egyik mellbe, másik hátba. Ahogy a férfiakkal végeztek, a szörnyű látványtól szenvedő asszonyokat és gyerekeket a holttestekhez tuszkolták, térdre kényszerítették és ugyanúgy leszúrták őket, mint a férfiakat.

Talán még sokan emlékeznek az amerikai magazinokban néhány éve megjelent képekre: plasztik zacskót húztak az áldozat fejére, amit a nyaknál elkötöttek.

Mindez csak múló híranyagként jelent meg civilizált világunk lelkiismeretén, egyéb napi szörnyűségek között, sokszor csak néhány sorban. Az olvasó szinte már érzéketlen a lényeg felmérésére, és a másnapi újságok szenzációi el is feledtetik, hogy ismét egy nép a szocializmus útjára lépett!

Az átnevelés gyakorlati eszköze a terror. Véres történelmi élmény határvonala kell az új kormányzatnak ahhoz, hogy a régi rendbe való visszatérésnek még csak a gondolata se merjen megfoganni. Lenin mondta 1918-ban: — Semmit nem érünk el, ha nem alkalmazunk terrort.

Most ismét érdekes lett Kambodzsa. A kivérzett, lerongyolódott, járványoktól, éhségtől is tizedelt ország terrorista vezetői határvitába kerültek a testvéri rendszerrel, kommunista Vietnam hadseregével. Utóbbi ma Délkelet-Ázsia legerősebb katonai hatalma, az amerikaiak által hátrahagyott hadigépezet örököse.

Hírek jöttek az elmúlt év elején, hogy Kambodzsa fővárosában egy puccskísérletet szereltek le, ami mögött Hanoi keze lett volna. Ugyanakkor fegyveres alakulataik a határon átcsaptak egymás területére és egymás városaira tüzérséggel átlődöztek.

Ha a kambodzsai zsebháború, amit állítólag a kambodzsaiak provokálnak, a két kommunista állam között háborúvá fejlődne, az eredmény nem lenne vitás: Vietnam tízszeres létszámú hadereje és százszoros fölényű felszerelése hamar véget vetne a Khmer-típusú szocialista kísérletnek, (jönne a leszámolás a közben kiutasított vietnamiak miatt) és utat nyitna a régi nacionalista vietnami vágynak: egyesíteni Indokínát Hanoi alatt.

Van azonban ennek a lehetséges fejleménynek egy fékje a háttérben. A jelenlegi kambodzsai rezsim nagy támogatója Kína. Valószínű, itt a magyarázata annak, hogy Vietnam nem lépett még fel kellő eréllyel a kambodzsaiak határsértései ellen, amiknek legsúlyosabbja az elmúlt év novemberében az új gazdasági terület negyven községét érte, amit a határ mentén telepítenek a vietnamiak.

Az új gazdasági területek valójában kolhozszerű kényszermunkatáborok. Ezt a határmenti települést a kambodzsaiak úgy ítélik meg, mint Hanoi kísérletét, hogy ezen a vitás területen a nemzetiségi arányszámot a vietnamiak részére növelje. Többszáz halálos áldozata volt a néhány hónappal ezelőtti rajtaütésnek ezekben a munkatáborokban.

A Sydney-i The Bulletin szerint Carter elnök biztonsági tanácsadója, dr. Z. Brzezinski a vietnami—kambodzsai konfliktust *proxy war*-nak nevezte, (uraságok szolgákkal viselt harca) a Szovjetunió és Kína között. Nem mondott vele újat: ismeretes, hogy Peking egyre idegesebb a szoros kapcsolat miatt, ami Vietnam és a Szovjetunió között fokozatosan erősödik. Gyakorlatilag Vietnam már megindult Indokína egyesítésének útján. Laosz (a The Bulletin szerint) már minden tekintetben vietnami katonai megszállás alatt áll, és Thailand (Sziám), amely ma még királyság, nehéz jövőnek néz elébe: zavartkeltő kommunistáit Vietnam is, Kambodzsa is támogatja. Laosz és Thailand között is gyakori a határvillongás. Laosz a legszegényebb ország a félszigeten. Állandó külföldi segítségre szorul. A vietnami segítség ára természetesen az alárendeltség.

Vietnam maga sem gazdag. Nagy mértékben szorul külföldi támogatásra. Indokínai vezető szerepe érdekében a Szovjetunió és a kelet-európai csatlós-államok növekvő méretű segítséget nyújtanak Hanoinak — jelenti a hongkongi South China Morning Post.

A délkelet-ázsiai egyensúly működésben tartásához szilárd kormányzatú Indokínára és Indonéziára van szüksége a nagyhatalmi politikának, és ezen belül a kommunista államok a Szovjetunió szövetségéhez vannak kötve, míg a nemkommunista államok az ASEAN-ban (Association of Southeast Asian Nations) csoportosulnak. Utóbbiakat a kapitalista államok támogatják és szervezik.

Ebben az egymásba fonódó és a kínai terjeszkedést eleve leszigetelő állapotban Kambodzsának nem lehet nagy esélye eredményes kínai csatlósságra, — másszóval, Kína nem védhetné meg Kambodzsa függetlenségét anélkül, hogy ne keveredne bele egy beláthatatlan nemzetközi konfliktusba.

(Magyar Élet, 1978 február 2.)

Amerikai dominó

Amerikának vannak más eszközei is, mint a katonai jelenlét.

Ismét Délkelet-Ázsiáról írunk. A térség közelsége és világpolitikai jelentősége késztet rá, hogy figyelemmel kísérjük eseményeit.

Délkelet-Ázsia — vagyis Kína, Japán, Ausztrália és mindaz ami közöttük van — kizárólag csak földrajzilag jelent egységet. Gazdaságilag és népsűrűség tekintetében óriási eltérés van köztük. Ez már önmagában is három egységre bontja a területet: egy gazdaságilag fejlett sűrű lakosságú részre (Japán), egy gazdaságilag fejlett, gyéren lakott részre (Ausztrália), és egy sűrűn lakott, gazdasági fejlődésben visszamaradt részre (Kína, Indokína, Indonézia, stb.).

Számok említése nélkül is földi világunknak ez a része figyelmeztet, hogy valamely államhatalom ereje, külpolitikai súlya, kisebb mértékben függ népessége számától, mint ipari-gazdasági fejlettségétől. Ha nem így volna, Ausztráliában már máskeblű nép építene jövőt magának. Pontosan ez a diszparitás (gazdasági és hadviselési berendezkedés különbségeiben mutatkozó előny és hátrány aránya) tette lehetővé, hogy Délkelet-Ázsia gyarmati vagy félgyarmati sorsra jutott azután, hogy a portugálok felfedezték a 15. század végén az Indiába vezető tengeri utat. A gyarmatosítás a 16. században kezdődött: Spanyolország elfoglalta a Fülöp-szigeteket, Portugália is több szigeten berendezkedett, de a 17. századra jobb szervező erővel a hollandok egész Indonéziát gyarmatosították. Az angolok a 19. századra már Ázsia félszigeteit gyarmatosítják (Maláj, Burma), a franciák úgyszintén (Indokína), végül a század végén Amerika (Fülöp-szigetek), és Németország osztoznak a maradékon.

Ha egy riporter lejött volna, mondjuk a Marsból, a második világháború alatt, és egy mondattal megfogalmazta volna a változást a gyarmatvilág és a mai állapot között, riportja így hangzana: „Az európai hatalmak gyarmat-birodalmát a japánok szétrombolták az amerikaiak részére, akik pénz- és kereskedelmi hálózatukkal és szövetségi rendszerükkel függő helyzetben tartják az egész délkelet-ázsiai térséget".

Mi, természetesen, nem fogalmazunk így, de azt megállapíthatjuk hogy Ausztrália, amely eredetét az angol gyarmati hatalomnak köszönheti, ennek a hatalomnak a teljes elvonulása után aggodalommal kell hogy nézzen a jövőbe, különösen amiatt, hogy a fentebb említett diszparitás az általános ipari-gazdasági fellendülés által egyre inkább szűkül. Ausztrália részére az a megnyugtató, hogy az ipari-gazdasági fellendülés mögött az amerikai technológia és az amerikai tőke áll, és a modern gazdálkodás megtalálja a befektetés biztosítékait is. A biztosíték alapja egy olyan nemzetközi világgazdasági rendszer, amelynek megvannak a politikai irányításhoz szükséges eszközei is. Ez így másként hangzik, mint a marslakó-riporter fogalmazása, bár a vasfüggöny mögül hangoztatott neo-kolonializmus meghatározás ugyanazt jelenti. Ez utóbbiban a szépséghiba az, amit a magyar közmondás így fejez ki: bagoly mondja verébnek, hogy nagyfejű.

Helytelenül ítélték meg Amerika távolkeleti helyzetét azok, akik a vietnami háború befejeztével, két és fél évvel ezelőtt, úgy látták, hogy Amerika (követve az angolokat) dicstelenül elvonul erről a vidékről. Ha elvonult volna, helyét azonnal betöltötte volna egy másik nagyhatalom. Amerika világpolitikai jelenléte éppen abban különbözik, és azáltal modernebb minden más hatalomnál, hogy vannak más eszközei is, mint a katonai jelenlét. Befolyása éppen ezért nem olyan irritáló, mint például a volt gyarmatosítóké a múltban, vagy a Szovjetunióé a jelenben. Világhatalmi partnerétől pontosan ezt követeli (nem a megszállás tényét kifogásolja) az emberi jogok ma divatos vitájában.

Amerika valóban el tudja hitetni, az ellenpropaganda súlya alatt is, hogy beavatkozásai az emberi haladást szolgálják, mert a technikai haladás minden téren látható és hasznos eredményt mutat. Ezért tudja felhasználni a helyi érdekeket és szándékokat, hogy kiásott kútjaiba mások hordják a vizet. Másszóval, dollárért mindenütt kap szövetségest. Politikája mindig gyakorlati, világnézeti megkötöttség nélküli. Mi sem példázza ezt jobban, mint jelenlegi állásfoglalása Vietnam mellett a Kambodzsa—Vietnam közti határvitában.

Amerika nemcsak hogy jelen van a délkelet-ázsiai térségben, hanem annak döntő szerepű rendező hatalma. Richard Holbrooke a kelet-ázsiai és csendes-óceáni ügyek külügyminiszterhelyettese épp a napokban jelentette ki egy újságírói koferencián, hogy: „Nincs a világnak egyetlen térsége sem, amely fontosabb volna az Egyesült Államok kormánya részére mind hadászati, mind gazdasági szempontból, mint az ázsiai—csendes-óceáni körzet. Csupa fejlődő ország, és a fejlődés üteme, iránya, elő van írva.

Ne felejtsük el, ha Indokínában nincsenek is amerikai csapatok, maradt elég támaszpont Koreától a Fülöp-szigetekig. Kína dél-ázsiai leszigetelésében a Szovjetunió készséges partnere Amerikának, és az elkövetkező hónapok eseménye minden valószínűség szerint az lesz, hogy Vietnam nemzetközi segítséggel, de legalábbis diplomáciai támogatással, kényszeríti Kambodzsát, hogy a jelenlegi Kína-barát kormányát felcserélje olyan rezsimmel, amely készségesen elfogadja Vietnam vezető szerepét Indokínában.

Ki hitte volna néhány évvel ezelőtt, hogy az egyetlen háború 1978 januárjában kommunisták közt folyik? — olvassuk a The Asian Wall Street Journal cikkében, amely ehhez az íráshoz a gondolatokat adta. Azt is megállapítja a lap, hogy : *... az Egyesült Államok távol áll ettől a háborúskodástól, de a küzdelem kimenetelére a helyi vita keretein túl is hatással lesz.*

Kína minden erővel meg akarta akadályozni ezt a háborúskodást, és hogy ez nem sikerült: a kínai diplomácia nagy csődjét jelenti, idézi a lap egy amerikai politikus véleményét, aki ugyanakkor azt is kijelentette, hogy Indokínát egy növekvő erejű Vietnam fogja dominálni, de nem hiszi, hogy Hanoinak volnának Indokínán túl terjedő katonai tervei. Vajon felfoghatjuk-e ezt úgy is, mint az amerikai diplomácia terve?

Vietnam katonai erejét egyrészt a modern háborúban kiképzett katonasága, másrészt az a hadianyag képezi, amit az amerikaiak otthagytak nagy sietve Dél-Vietnamban. Most ez a hadianyag képezi a biztosítékát Vietnam indokínai vezető szerepének, amit Kínával szemben az amerikai diplomácia helyesel és úgy hangzik, hogy támogat is.

Vietnam is, Kambodzsa is kommunista állam. Laosz is már Hanoi zsákjában van. De mi lesz a királyi Thailanddel, Burmával és Malaysiával.

(Magyar Élet, 1978 február 16.)

Az ádeni kapu

Ahol fegyver van és diktatúra, ott háború is lesz!

A gyarmatosítás csúnya szó lett a huszadik század második felére. A gyarmatbirodalmak megszüntetése kötelező programjává vált minden gyarmattartó hatalomnak.

A gyarmatok általában elmaradt népek országai. Úgy divatos kifejezni, hogy a gyarmatosítók kizsákmányoló politikát folytattak az uralmuk alá hajtott területtel szemben. De nem is ez a vitás,

hanem inkább az kifogásolható, hogy a felszabaduló, önállósuló országok bizonyos előregyártott politikai fejlődés útjára lépnek, ami a legtöbb esetben nincs harmóniában a lakosság igényeivel és színvonalával. A második kifogásolni való az, hogy az átalakulás a legtöbb esetben kegyetlen egymástgyilkolással jár. Ha van még helye a további panasznak, úgy tűnik, hogy az átalakulás folyamatához ezek a népek csak az embert szállítják, míg a hadianyag a fejlettebb államoktól jön, a vasfüggöny mindkét oldaláról. Hogy ki fizeti a számlát, az nem egészen világos, de ha azt nézzük, hogy például Etiópiát hetven dolláros évi átlagkeresettel érte utol a történelmi fejlődés szocializmusnak nevezett eltorzult formája, amit a hiányos öltözetű géppisztolyos ember jellemez, akkor mégiscsak érdekes a kérdés, mert amit a kezében tart, tíz évi keresetéből sem telik ki.

Aggasztó jelenség is van ezek mögött, nem is nagyon elrejtve: a volt gyarmatok, bár önálló, saját kormányzatú államok, de ha területükön hadászati fontosságú földrajzi pont van, valamelyik szuperhatalom tengeri, vagy légi bázisát ott berendezi.

Két világháború utáni puskaporos békevilágunk egyik ilyen területe a Vörös-tenger déli kijárata. Hadászati fontossága olyan, mint Gibraltáré, vagy a Szuezi-csatornáé. Áden, az angol gyarmatbirodalom keleti kapujának őre, ma szovjet támaszpont. Nem gyarmatosítás, nem is foglalás révén jutott hozzá. Jemen (Yemen) mint független királyság 1947-ben lett az ENSZ tagja, 1956-ban barátsági szerződésre lépett a Szovjetunióval. Nyolc évre rá köztársaság lett, a hetvenes évek elején kettévált. Jemen Arab Köztársaság és Jemen Népi Demokratikus Köztársaság — utóbbi Aden székhellyel és a Szovjetunió gazdasági segítségére utalva. Amint látjuk, a tűrhetetlen gyarmati világ megszűnt és a két köztársaság közt állandó ellenséges állapot van.

Az Adeni Öböl partja, a mai Szomáli Köztársaság, a volt angol és olasz Szomália egyesítéséből. Önállósága első évében gazdasági szerződésre lépett a Szovjetunióval. Az Adennel szemben fekvő Berbera kikötőben létesített szovjet támaszpontot Moszkva múlt év novemberében veszítette el: az egyébként ugyancsak kommunista kormányzat kiutasította az oroszokat és kubaiakat, mert Etiópiával folytatott háborúja során az abesszinokat támogatták.

A szomáliak és abesszínok örök ellenségek. Etiópia (Abesszínia) keresztény sziget a muzulmán tengerben. Népe a történelem folyamán el volt vágva a tengertől, a szomáliak miatt húzódott a zord fennsíkokra. Idegen hadsereg ezer évben csak háromszor vonult be Abesszíniába: az arabok négyszáz éve, Victoria királynő angoljai és Mussolini seregei. Egyik sem maradt sokáig. Szinte áthatolhatatlan hegységrendszer védi és egyben zárja el a világtól. Az ország mégsem egységes, vallási és faji szigetek tarka sora.

Etiópia angol megszállás alá került, azután hogy az olaszokat kiűzték. (1941—1954) Hailé Szelasszié, a négus, alkotmányos császárságot vezetett be, szenátussal, négyévenkénti választással. Mindezt nem érti a végtelenül elmaradt nép. A galla, a tigre és az amhara törzsek közül mindenütt az utóbbiak voltak a vezető helyeken. Amerikától sok éven át anyagi támogatást kapott az ország. A marxista láz ide is elérkezett, 1974 szeptember 13-án forradalom tett pontot a múltra. Bankokat, ipart, iskolákat államosították, az ország lakosságát falusi és városi kolhozokba és állami szakszervezetekbe kényszerítették, bevezették a kereseti adót, 1976 közepéig félmillió embert felfegyvereztek. Az ellenállás a polgárháború méreteit öltötte: az ellenforradalmárokat, szabotálókat, anarchistákat fölkoncolták. Marxista elveket vallanak, eltörlik a feudalizmust és kapitalizmust, népi demokratikus köztársaságot proklamálnak és a szocializmusba való átmenetet gyakorolják. Hogy mindebből a nép mit ért, az másik kérdés. Valahova tartozni kell, mert csak úgy van kenyér, és a kategóriákat a vallás, a nemzetiség, foglalkozás, lakhely, jó és rosszakarók határozzák meg. A modern fegyver dől az országba, folyik a vér. Építik az igazi proletár társadalmat és az összes haladó erőkkel felszámolják a nép ellenségeit.

Ahol népi demokratikus köztársaságok keletkeznek, ott törvényszerűen mindenütt megjelenik a Szovjetunió. De fellángolt a két ország közötti régi per is: Szomália elfoglalta Ogaden Sivatagot, Etiópia keleti részét. Fegyvert és jótanácsot az oroszok adtak. Azután a Szovjetunió és Kuba felajánlotta segítségét Etiópiának, amely a belső bajoktól és Eritrea tartomány elszakadó harcaitól már összeomlóban volt. Több mint százmillió dollár értékű hadianyaggal támogatta Moszkva az etióp rezsimet. Emiatt utasította ki Szomália az orosz és kubai tanácsadókat.

Ahol fegyver van és diktatúra, ott háború is lesz. Két afrikai állam ötágú csillagos jelvényeik alatt háborúzik, ami okot és módot ad a nagy szocialista pártfogónak berendezkedni az Adeni Öböl déli oldalán. A jelentések szerint oroszok, kubaiak és keleteurópaiak vették át teljesen az ország irányítását.

A helyzetet talán két nyilatkozat jellemzi legjobban, ami a Newsweek február 13-i számában jelent meg:

„Úgy érzem, hogy gyarmati szolgaságra kerültünk a legalább háromezeréves függetlenség után. Kormányunk eladott minket az oroszoknak és kubaiaknak”, — panaszkodott egy etiópiai üzletember egy látogatónak.

A másik nyilatkozatot Szomália elnöke tette: *„Ami érthetetlen, miért engedi Amerika, hogy a Szovjet kiterjessze hegemóniáját? Carter elfogadta Etiópia felett a Szovjet irányítását. Csak arra gondolhatunk, hogy megegyezett Moszkvával vagy hallgatólagos egyezségre jutottak.”*

(Magyar Élet, 1978 március 2.)

Egy lépés vissza...

Franciaországra nem lehet gondolni közömbösen és a nyugtalanság érzése nélkül.

Amikor Franciaországot emlegetik, először a francia forradalom ötlik eszünkbe, majd Napóleon, Delacroix, Renoir, Cézanne, vagy Villon, Molière, Hugo, Zola, Camus, az Eiffel-torony, esetleg Berlioz és Bizet, majd feltétlenül Trianon, Clemenceau, a sztrájkok, utcai felvonulások, felforgató jelszavak, vörös zászlók, nemzeti önteltség, egyszóval minden ami fényes és annak ellentéte. Franciaországra nem lehet gondolni közömbösen és a nyugtalanság érzése nélkül.

A radikális forradalmak anyaföldje Franciaország. A fény, amit a művészet és irodalom terén alkot, kívánatos csillogást vet mindarra a szennyre és hordalékra, amit ebben az országban a politika produkál. Itt született az új hittan és azóta a politikai filozófia az ország legnagyobb exportcikke, de ugyanakkor kísérleti telepe is az elgondolásoknak, anélkül, hogy egyszer is levonnák a következtetést: utópia.

Franciaország immár közel 200 éve a baloldali hatalomrajutás gyakorlótere, a forradalmi kísérletek hazája, a radikális mozgalmak Mekkája. Csökönyösen újrakezdi, ami már többször nem si-

került, mintha fizetnének érte, vagy kényszerítenék rá. Érzésem szerint a magyar néppel ezt nem lehetne megtenni.

Az 1789-es esztendőben elindított francia forradalomból néhány év alatt napóleoni császárság lett. Ez lett a sorsa az 1848-as forradalomban létrehozott »második köztársaság«-nak is. Az ún. párizsi kommün (1871) már proletár-diktatúrának nevezte magát, amikor megbukott már nem a császársági kormányzat, hanem a burzsoá köztársaság lépcsőjére hullott vissza, jeléül annak, hogy a polgári köztársaság államformája megfelelt az ország határain belül a közben megerősödött polgári társadalomnak. A párizsi kommün jelszava a *világköztársaság* volt, programja az internacionalizmus, a nemzetek feletti proletár világhatalom. A párizsi kommünt Marx is korainak ítélte. Azóta 107 év telt el; tegyük hozzá: a világköztársaság gyakorlatba tétele még ma is „korai", helyesebb kifejezéssel még ma sem kell a világ népeinek.

A hanglemez akkor járt le, amikor a munkás jóllakott, házakertje lett. A baloldali entellektüel, aki a munkások hátán akar hatalomra jutni, elfelejti hogy a tömeget a sok szövegből csak egy érdekli: mit kap azonnal. A nemzetközi munkásszolidaritás csak addig érdekes a munkásnak, amíg igényei kielégítetlenek. Igényei pedig már szűkreszabottabbak mint az a nézet ami az internacionalizmushoz szükséges lenne. A munkás, aki sohasem jár külföldön, más nyelvet nem beszél, olvasmányaiban sem kap képet más népek életéről, hogyan is legyen nemzetközi?

Amikor a polgárosodás folyamán a munkás is kilépett a kisemmizettek táborából, és bekerült azok közé, akiknek van féltenivalójuk a rend felforgatására bérelhető munkakerülő henyéktől, zsákmányleső lumpenproletároktól, akkor a demagóg forradalmár társadalmi talaja is leszűkül a maradék elégedetlenek rétegére.

A nemzetközi baloldal levonta a tanulságot a párizsi kommün bukásából: forradalommal nem lehet proletárdiktatúrát létrehozni. A huszadik század már nem a forradalmaké, hanem a világháborúké. A bolsevista diktatúrák háborúk által jöttek létre. Az első világháború kataklizmájából született a Szovjetunió. A mozgalmi szolidaritás azt követelte, hogy ettől kezdve Moszkva felé fordultak imára Marx hívei. Európa népei is csak az első világháború végén ismerkedtek meg a kommunizmussal, amin ezúttal már nem csillogott a párizsi glanc: a háborús elgyengülés ellenére is volt elég erejük megszabadulni tőle. Egyedül Oroszországban tudott fennmaradni a bolsevizmus jelentős külföldi támogatással.

Cikkünk a franciaországi választások előestéjén, a végső eredmények ismerete előtt íródik és első részét képezi a kiértékelésnek. Az első rész szükségszerűen a történelmi hátteret adja, míg a jövő heti számunkban a jelen eseményeiről számolunk be.

Követve a radikális törekvések franciaországi fonalát, fent említettük, hogy a hatalom felé más utat kellett találni, mint a forradalom. A franciaországi baloldal széles parlamenti pártharcokkal igyekezett a hatalom felé. 1902-ben kormányra került a Radikális Párt. De nem fordult föl a világ. Hajh, más dolog az kritizálni, destruálni, obstruálni, handabandázni, plakátokkal felvonulni, robbantani, röplapokat szórni, mint kormányra jutva gondoskodni vízről, villanyról, közbiztonságról, közegészségről, közlekedésről, államháztartásról, külkereskedelemről, közoktatásról, stb. Egyszóval semmi radikális változás.

Később, 1936-ban ismét közel jött Franciaország a proletárdiktatúrás puccshoz Leon Blum népfrontos győzelmével, de lám, a műforradalom sem jár eredménnyel, pedig jól időzítették a spanyolországi eseményekhez, mégis megrekedt a polgári demokrácia országokra korlátozott kereteiben. Ne felejtsük el, a huszadik század már a baloldali mozgalmak belháborújának korszaka is.

A nyugati baloldalnak az oroszokkal folytatott hatvanéves vitáját több sikertelen kísérlet után a francia eredetű eurokommunizmussal igyekeznek lezárni, avval, hogy a kommunisták központja nem Moszkva többé. Moszkva kompromittálta a kommunizmust — mondják a nyugati elvtársak — kegyetlen erőszakosságával, oroszbirodalom-építő nacionalizmusával alkalmatlanná vált a világforradalom levezetésére. Oroszországnak vissza kell térni a nemzetköziség útjára, és a megtérést demonstrálnia kell. (Emberi jogok pl.) Az egész baloldali világmozgalomnak ez a fő törekvése és ezt célozza a eurokommunizmus látszólag külön, nemzeti útja is.

Ezért masírozik a franciaországi kommunista párt a háromszínű zászlók alatt, és ezért választják a hatalomra jutáshoz a demokratikus utat. A jelenlegi választás, koalícióban a szocialistákkal, a régi kommunista törekvések jobb helyzetben való megismétlése csupán. A „jobb helyzet" a világpolitikai konstellációra vonatkozik, aminek alapja az amerikai—orosz kapcsolatok jóviszonyba növekvő jellege.

Eléggé megtévesztő a sajtóban használt kifejezés, hogy Franciaországban konzervatív kormány uralkodott az utóbbi harminc év alatt. Baloldali volt mind az a javából, csak éppen nem tudott nemzetközi láncba fejlődni, nem épült még fel a szükséges környezet. Érzésünk szerint ismét korán kukorékol a párizsi kakas.

A második világháború során létrejött vichyi kormány németbarát politikát folytatott, míg De Gaulle, a londoni emigráns, kijelentette, hogy a kommunisták szövetségében kívánja országát felszabadítani. A francia vért — amit Pétain marsall megóvott az egyenlőtlen küzdelem megkerülésével — a kommunisták, (akik korábban szabotálták a németellenes fegyverkezést, és a Hitler—Sztalin paktum idején lelkesedtek a németekért, amiért cserében a megszállt Párizsban német engedéllyel kiadhatták a L' Humanité című kommunista lapot) irgalmatlan pazarlással ontották. Felszabadító hazafiak pózában mindent elkövettek, hogy proletárdiktatúrát létesítsenek. De Gaulle alelnökké tette maga mellé *Maurice Thorez*-t, a Moszkvába emigrált vezető kommunistát. A *Terraus 1944* százezer francia életébe került. Csak 1952-ben konszolidálódott a helyzet. Hat év alatt tizennyolc kormányváltozás volt. 1947-ig kommunisták is helyet foglaltak a kormányban, mégpedig a legfontosabb pozíciókban. A háború előtti 4 napilappal szemben 52 napilap került a kezükbe — gyakorlatilag mind, mert a többinek nem adtak papírt. Teljesen domináltak a rádiót és a szakszervezeteket. De Gaullet is félreállították (itt követték el a hibát). A politikai hatalmat hivatalosan három párt koalíciója tartotta kézben: kommunisták, szocialisták és keresztény demokraták. Gyakorlatilag mind szélső baloldaliak, mind 1947-ig, amikoris a kommunisták a hatalom kulcspozíciói birtokában felmondták a koalíciót. (Hasonlóan történt a hatalomátvétel Magyarországon ugyanaz években.) Franciaországot ez a helyzet a mélypontra vitte, a német megszállás keserűségéből éppen nem fölfelé.

Franciaországot az ún. hidegháború mentette meg a kommunizmustól. Az akkori amerikai kormányzat úgy látta, hogy Európát meg kell óvni az oroszoknak a jaltai megállapodást túllépő szándékaitól. A containment-politika gazdasági alapja a Marshall-terv volt, amerikai tőke és kereskedelmi kapcsolat Európa államai részére. (Magyarországnak is felajánlották, de Rákosi visszautasította.)

De Gaulle (aki felelős a történelem előtt az akkori áldatlan

állapotokért, irónikus módon) szolgálta személye által a megoldást. A politikai arénában csak szélsőbaloldali pártok létezhettek, így az ellenállás nem párthoz, hanem a félreállított De Gaulle személyéhez tudott csak kötődni, és (mint Nagy Imrét 1956-ban) őt emelte fel a kurzus lehetősége és tette Franciaország megmentőjévé. De Gaulle személyi ambícióinak megfelelt a szerep.

Az Ötödik Köztársaság 1958-ban jött létre új alkotmánnyal, erős baloldali jelleggel, détant-politikával Kína és a Szovjetunió iránt — de a többpárt-rendszer alapján. A nemzeti himnusz továbbra is a *La Marseillaise*, a helyi kormányzatok neve: *commune*.

Francois Mitterand, a szocialista párt vezetője 1967-ben megalakította a Demokratikus Baloldal Federációját (a kommunisták választási támogatást nyújtottak hozzá) amely közel hozta ismét a szélsőbaloldali kormányalakítás lehetőségét. A nyomás alulról 1968 májusában jött a *Cohn-Bendit* által vezetett diákforradalom által, amit a francia történelem legnagyobb sztrájkja követett. Az akció visszafelé sült el, a kommunisták és Mitterand baloldali federációja súlyos vereséget szenvedett az ugyanaz év júniusában megtartott képviselő választásokon. Tíz év nagy idő és a francia nép gyorsan felejt, de az is igaz, hogy mindent megemészt.

A választások eredményéről jövő héten számolunk be.

(Magyar Élet, 1978 március 23.)

... és nincs tovább

A forradalmak kora Európában lejárt, anélkül hogy valahol tartós eredményt hozott volna.

Franciaország népe szavazott. Majdnem hogy az volt a kérdés: rabok legyünk vagy szabadok. A választás határozott volt, elsöprő és iránymutató: nem kell a proletárdiktatúra.

Kilencedik alkalommal esik vissza a vörös zászló a világszabadság jelszavával a cél előtt a legbaloldalibb nyugati országban. És most, reméljük: *... nincs tovább!* Se forradalom, se háború, sem manipulált demokrácia nem segít: nem kell a kollektív ketrec. A francia nép sorsdöntőnek ítélte ezt a választást. A megítélés kényes volt: a baloldali koalíció (egy lépés vissza) taktikájából várható győzelem esetén a miniszteri poziciók fele a kommunisták kezébe került volna, ahonnét már könnyű lett volna az út (két lépés előre) a kommunista diktatúra felé. A francia nép — a baloldali kisérletezés olyan régen szenvedő alanya — volt kiszemelve a szerepre, hogy a fél világ erőszakos bolsevizálása utáni hosszú szünetet megtörve, önként, demokratikus választáson elsőnek lépjen a tervezett világdiktatúra jármába. A francia nép nem vállalta ezt a szerepet. A hosszasan és nagy gonddal előkészített politikai átterelés nem sikerült. A kollektivizmus felé erőltetett ember nem tette meg a végzetes lépést. Megszólalt benne az egyén, és inkább vállalta a jelen nehézségeit, és inkább szembenézett a fenyegetésekkel, minthogy megtegye azt a lépést, amitől már nincs többé visszaút.

A lépés, ha megtörtént volna, bizonyára mélyen érinti a francia polgárt, de külpolitikai és világpolitikai jelentősége még ennél is nagyobb horderejű lett volna. Ha megtörténik valahol Nyugat-Európában demokratikus eszközökkel a kommunista frontáttörés, ez nagy lélektani hatást gyakorolt volna a többi államokra is, mert a nemzetközi törekvések élcsapatai igazolva látnák azt, hogy ez az út járható és mindent elkövettek volna, hogy Európa történelmét ilyen irányba tereljék. A kommunizmusnak a választásokon való benyomulása változást idézett elő az ún. nyugati világ szerkezetében és a konszolidált, de leszigetelt és további hóditástól visszatartott orosz bolsevizmus ellenpárjaként újszerű támadás érte volna polgári világunkat, ezúttal nyugatról, vagyis belülről.

Tudjuk, hogy a bolsevista terror szorításából egy nép sem tudott még kiszabadulni, de az a nép, mely a szabadságáról önként mond le, nem beszélhetne többé „eltiport" szabadságról. Kelet-Európában, akármit is hoz a szocializmus, egyet nem törölhet ki a nép emlékezetéből: azt hogy fegyverrel erőltették rá! Ez az emlékezet a jövő reménye és záloga. A szabadságnak ezt az alapelemét akarták elvenni a franciáktól.

A nyugati bolsevizmus báránybőrt öltött magára, amikor megtagadta a proletárdiktatúrát és az olasz Enrico Berlinger személyében hitet tett a nemzeti függetlenség és a politikai pluralizmus mellett. De nem tette-e ugyanezt Gerő Ernő, a magyarországi bolsevisták egyik főnöke, amikor így nyilatkozott 1945 novemberében: „A nemzetre váró nagy feladatot egyetlen párt sem, a kommunista párt sem oldhatja meg egyedül. A kommunista párt leszögezi, hogy nincs igénye monopóliumra ahhoz, hogy a tömegek körében dolgozzon egy új ország felépítéséért. A kommunista párt nem helyesli az egypártrendszer gondolatát. Működjenek és szervezkedjenek más pártok is."

Igen, nekik szerényen néhány miniszteri tárca kellett, elsősorban a belügyi tárca. És jött a »fordulat éve« (érdekes, nem nevezik forradalomnak) az idézett szép mondatok minden betűjének meghazudtolása. Talán eszébe jutott a francia választónak a magyar 56 tanulsága: a kommunista diktatúrából nincs visszatérés. Megérezte, vagy ennyi baloldali tapasztalat után tudatosult is a francia népben az, hogy a társadalom radikális átalakításának előre elkészített menetrendje van, és ha mást ígér, akkor hazudik, mert lemondani a forradalmi, másszóval erőszakos átalakításról annyit jelent, mint elfogadni az elvet, hogy sorsunk kialakításának az alapja a szabad vélemény által kidolgozott út, ami az adott körülmények között a legjárhatóbb. Ha ezt a kommunizmus valóban elfogadná, önmagát szüntetné meg.

De egy másik kép is fényét veszítette Franciaországban, éppen a szegénység körében. A radikális baloldal alapvető hittétele a *forradalom*. A kommunista államnak forradalom útján kell létrejönnie. A forradalom, a baloldali dogmatika szerint, az elégedetlen tömegek lázadása a fennálló rendszer ellen, és a kizsákmányolt rétegek forradalmi vívmánya a *proletárdiktatúra*, ami igazságot tesz a társadalomban azáltal, hogy megszünteti a kiváltságosok osztályát. De mit lát a francia munkás, ha keletre tekint, ahonnét a fénynek jönnie kellene. Azt látja, hogy Oroszországban és a közép-európai orosz foglalásokon a kommunizmus a gazdagok pártja lett, a hatalomban maradás eszméje, a konszolidáció eszköze. Úgy lehet, talán munkások kerültek felülre, a hatalom polcaira, de ott rövid időn belül zárt uralkodó réteget alkottak, és a társadalmi piramis alján ismét a munkás viseli a terhet.

Mit várhatott volna a francia nép, ha ezen a választáson radikális baloldali kormányt kap? (A radikális megjelölés itt fokozatot jelent, mert Franciaország kormányai eddig is baloldaliak voltak.) Nem kevesebbet, mint pártdiktatúrát. A tétel a matematikai képlet kötöttségéig igaz, mert habár a választási ígéretek között első helyen áll a béremelés, az amúgy is deficitre dolgozó francia államháztartás, bármilyen kormány irányítása alá kerül: valahonnét el kell, hogy vegyen ahhoz, hogy többet adhasson. Ezt csak

pártdiktatúra hajtja végre, de csak átmenetileg, hogy az inflációval az is elvesszen. Olyan megoldás, hogy napok alatt kifosszák a gazdagokat, vér nélkül nem megy. A forradalmak ideje Európában lejárt, anélkül hogy valahol is tartós eredményt hozott volna. Mi marad hátra? Részleges szocializálás. Államosítás, a vagyonosok nagyobb mértékű megadóztatása. De mit államosítottak volna? A francia kapitalista gazdálkodás már régen nem szabad gazdálkodás. Már csak az nincs államosítva, amit gyakorlatilag ostobaság lenne államosítani és természetesen a külföldi tőke. És itt a bökkenő, mert a külföldi tőke, ha nincs meg a kellő profit, egyszerűen továbbáll. Hiába, a „multinational" nagytőke világában evvel számolni kell.

A tőke kivonása egy ország gazdasági életéből törvényszerűen magával hozza a gazdálkodás átállításának problémáit. Elképzelhető, milyen sors várna arra az országra, amely elsőnek szakadna el nyugaton a millió szállal egybeszőtt nyugati gazdálkodástól. Miből teljesítené a megígért magasabb munkásfizetéseket és szociális juttatásokat? Mivel pótolná az elveszett piacokat? Pártmaszlaggal?

Mivé lett volna a nemzetköziség eszméje? Elszigetelten, nemzeti önmagára hagyva a nemzetközi tőke világában.

A francia nép úgy választott, hogy inkább folytatja azt az életet, amit eddig is folytatott, dolgozott, élt, gyűjtött, felvonult, követelt, La Marseillaise-t énekelt, De Gaulleból nemzeti szentet faragott, egyszóval kokettál a baloldallal, de nem adja oda magát, mert fél a nemibajtól.

(Magyar Élet, 1978 március 30.)

Palesztína fogságai

Erők mozgatják a történelmet nem elméletek.

Átalakuló világunk számtalan eseményét a napilapok sem tudják kielégítően tudósítani, a magyar hetilap korlátozott külpolitikai rovata évi 50 részre bontva is csak arra vállalkozhat, hogy az események történeti hátterét ismerteti. Ezzel egyúttal hiányt pótol, mert a hírközlő média a napi események hírei mellett a tájékozódáshoz szükséges előzmények ismertetését elhanyagolja.

Az elmúlt hetek legnagyobb eseménye ismét a Közel-Keleten játszódott le. Libanon részleges megszállása napi esemény. Izrael állam alapítása és helyzetének megszilárdítása a jelenkori történelem eseménye. Izrael 1947-ben alakult azon a területen, ahol az ókorban is volt már zsidó állam. Ez szolgált indokolásul a jelenlegi állam megalapításához. Cikkünk témája ismertetni annak a területnek a történeti hátterét, amelyen ma Izrael néven államot létesít a zsidó nép. *Eretz Izrael* az ókori zsidó nép lakóhelyét jelenti inkább, mint a mai értelemben vett államot. Ez az elnevezés különben is csak egy részét jelöli annak a földnek, ahol zsidók laktak. Ettől délre volt *Judea*, egy másik zsidó ország, ahol a Dávid-dinasztia még tovább kormányozott. A két ország közös néven mint *Palesztina* ismeretes, ez a név napjainkig fennmaradt, de a modern zsidó állam részére nyilván azért nem felelt meg, mert a Palesztina név arab országnév lett az idők folyamán. Az ókori Palesztina Galileát és Szamáriát is magában foglalta. Cikkünk tehát nem a zsidó nép történetéről szól, hanem Palesztina — mint földrajzi táj — történetéről.

A Földközi-tenger keleti partvidékén, az Egyiptomi Középbirodalom idején, a karavánkereskedelem útvonalában, rabszolgatartó városállamok alakultak. Palesztina sohasem fejlődött valamiféle birodalom központjává vagy tartós állammá. A megállapítás vonatkozik az egész partvidékre is, kivéve Fóniciát amely a mai *Libanon* területén létesített tengeri hatalmat. Egyébként az egész partvidék a szomszédos vagy távolabbi birodalmaknak volt gyarmati területe a történelem folyamán úgyszólván állandóan.

Az említett városállamok nyugalmát a hikszoszok (Kr. e. 18.—17. század) megjelenése zavarta meg. Ettől a néptől vették át az egyiptomiak a lóhasználatot, az ókori gyarmatosítás eszközét: Palesztina, Szíria rövidesen Egyiptom gyarmata lett. Később a mezopotámiak gyarmatosították. Előbbi a Nílus mentén, utóbbi a Tigris és Eufrátesz folyók völgyében alakult ki.

Az izraeli törzsek a Kr. e. 12-ik században jelennek meg Palesztina déli részén. Egyes nomád csoportok Egyiptomba is eljutottak (egyiptomi fogság), a 11-ik században két fő részre a déli (Júda) és északi (Efrájim) törzsre alakultak. Júda törzséből Dávid alakított egységes királyságot, amit utóda, Salamon tovább fejlesztett, de halála után ismét és véglegesen két országra (Izrael és Júda) szakadt. Más törzsekkel viselt háborúk, és a főpapi elnyomás külső-belső problémái idején léptek fel Kr. e. a 8-ik század közepén az ótestamentumi próféták, mint a kisemmizett parasztnép szószólói. Kr. e. 722-ben II. Sargón asszir király elfoglalta Izraelt, a lakosság nagy részét Assziriába telepítette. A déli Júdea állam meghódolt és így megmenekült a megsemmisüléstől. Az asszir birodalmat a médek döntötték meg, de előbb jött még a káldeusok új-babiloni szemita birodalma Nabukodonozor királlyal, aki Kr. e. 578-ban leromboltatta Jeruzsálemet, és az ország lakossága nagy részét Babiloniába telepítette.

Palesztina felett a médek, majd a perzsák birodalma uralkodik az elkövetkező kétszáz éven át. Uralmuk békés fejlődést hozott Görögországtól Indiáig. A zsidók is visszatérhettek, autonómiát kaptak a türelmes perzsa uralom alatt, vallásuk, a judaizmus ekkor alakult ki zárt nemzeti államvallássá. A jeruzsálemi főpap lett a zsidók vezére, az állam vallási szervezet lett. Ekkor írják az ószövetségi bibliát. Ekkor készülnek fel, akarva-akaratlan a hontalanság hosszú évszázadaira.

A perzsák után a Mediterráneum mind elevenebb korszakában, a civilizációk versenyében, újabb és újabb hatalmak veszik át a birodalomépítés stafétabotját. Így válik Palesztina a hódító Makedónia, majd a Ptolemaiszok egyiptomi államának, ezután a Szelenkídák birodalmának részévé (Kr. e. 332—142-ig), hogy egy történelmi intermezzóban létrejöjjön a második önálló zsidó állam, a Makkabeusok uralma alatt.

A százéves önállóságot, Heródes zsidó király Rómához feltétlenül hű uralkodása, csatlós sorsra váltotta fel. Az ő idejében született a Megváltó Beth-Lehemben, Jordániában, Jeruzsálemtől 8 km-re délre. Heródes király már kisded korában meg akarta ölteni, de szülei Egyiptomba menekültek vele, és csak Heródes halála után tértek vissza, de nem Júdeába, hanem a galileai Názárethbe.

Kr. u. 6-ban Júdea római provinciává lett, amihez a Róma-ellenes zsidó felkelés (66—73) leverése és Jeruzsálem lerombolása után újabb provinciákat csatoltak. Kr. u. 135-ben, a zsidók utolsó felkelését követően, a tartományt Syria Palestina néven egyesítették. Ezután a kedvezőtlen körülmények miatt a zsidó lakosság nagy része elhagyta Palesztinát.

A negyedik századtól Palesztina a Kelet-Római Birodalom része volt, a hetedik században az arabok hódították meg.

Talán a gyakran változó, külső hatalmak által fenntartott örökös hódoltatás idézte elő a lélek dolgaival való elmélyültebb foglal-

kozást, de Kis-Ázsia a vallások szülőföldje lett. Talán a szolgaság ellen lázadó lélek szülte a mohamedán vallásban kifogásolható istenítését a fegyveres hódításnak, ez a gyilkos hittérítés hozott ellenáramlatot a gyarmatosítás irányába: a vallásalapító Mohamed halála után néhány évvel Arábia oázisaiból Szíria, Örményország, Perzsia, majd teljes Észak-Afrika és Spanyolország elfoglalásával újszerű kereskedő-civilizáció épített egy veszedelmes vallásbirodalmat Európa alá. Természetesen Palesztina is uralmuk alá kerül, és a következő történelmi változás csupán annyi, hogy a tizenegyedik században már szeldzsuk-törökök uralkodnak Kis-Ázsiában, ugyancsak mint mohamedánok. (Az arabok is törököt fogtak.)

A közben kereszténnyé vált Európa kereszteshadjáratokat indított a Szentföld visszahódítására, amelyek során rövidéletű államokat létesítettek végig a Földközi-tenger keleti partjain. Majd ismét arab-egyiptomi és a mameluk szultánság uralma alatt áll a partvidék 1516-ig, amikor II. Szelim szultán török uralom alá veti, ami 1918-ig tart. Az ottomán-törökök a tatárjárás nyomása következtében kerülnek le Kis-Ázsiába, a széthulló szeldzsuk-törökök örökébe. Velük friss erőt kap a muzulmán világ és a Szentföld körüli európai bosszantást több évszázados keresztényellenes hadjáratban torolják meg Allah örömére, aminek során elpusztították a Kelet-Római Birodalmat és 150 évre megszállták Magyarországot. Palesztina 1918-ban brit mandátum lett, a mandátum UNO-határozattal történt megszüntetése után (1947) megalakult az új Izrael állam.

Talán fárasztó volt az Olvasónak ez a felsorolás, de érzékeltetni akartuk egy „huzatos" helyen elterülő ország sorsát. Háromezer éves gyarmati sors.

A huszadik század a nemzeti államok kialakulásának ideje. A föld népei országukat nemzeti államként kívánják berendezni. Ennek a fejlődésnek a során sok új állam létesült, sok új érdek jelentkezett és sehol sem gazdátlan területen. Van ahol a népesség száma az indokolás, másutt a történelmi jog, stratégiai vagy gazdasági érdek. De végül is az erő dönt és a jog hozzásimul. Ez sem új, mindig így volt.

A részletek lehetnek érdekesek, de a lényeget a tények adják. Tény, hogy kétezer éves történelmi jogon Izrael állam megalakult. Tény, hogy Izrael hódít és fájdalmat okoz, de az is tény, hogy az arab világ nem elég erős vagy nem egységes ahhoz, hogy a hódítást megakadályozza. Tény, hogy a zsidó állam fejlődik, nemzeti állam jelleget ölt, öncélú politikát folytat — hogy fejlődést hoz, ipara meghaladja Egyiptomét, amelynek tízszeres lakossága van. Tény, hogy Izraelnek védelmi gondjai lesznek, amit támadó erővel, félelem-keltéssel, az erőviszonyok további javításával tud csak enyhíteni. Tény, hogy mindehhez még sok külső támogatás kell.

A biztonság felé sok út vezet, de csak a jövő felelhet rá, hogy melyik vezet eredményre. A történelmi szerep felé menetelő törekvés nem sokat latolgat: ha pályáján megindul, útját megfutja. Kereken húsz birodalom osztozott, felsorolásunk szerint, Palesztina területén a háromezer év alatt. Az újkori Izrael alapítása az önálló arab államok kialakulását követő időre esik, de minden történelmi érzék és logika azt diktálja, hogy végső célja nem az, hogy beálljon a népes arab államok közé apró fekete bárányának a sor végére. A zsidó nép sikerei evvel nem elégedhetnek meg. Ez volna esetleg a huszonegyedik kísérlet?

Nem mérhető azonos mércével a zsidó nép és az arab nép a szemita rokonság ellenére sem. Eszközeikben fennálló különbség lehetőségeikben is megmutatkozik. Izrael kiütközik az arab államok közül, nem közülük nőtt ki, ültetett erdő, bevándorolt oázisország. Három millió bevándorló mellett importcikk volt a térségbe a technológiai készség is, amit az arabok vagy utánoznak vagy el kell tűrniök, hogy fölébük nől egy új, egy más, mint ahogy az a történelem folyamán húsz esetben megtörtént.

Erők mozgatják a történelmet, nem elméletek. Lenin elmélete szerint a proletárok egyesülnek és megszüntetik a nemzeti önzés államait. Hogy ez hol és mikor indul majd el, nem tudjuk, de a Közel-Keletre bizonyára utolsónak ér oda.

(Magyar Élet, 1978 április 6.)

Ceausescu Amerikában

A nemzetközi politikai világ kedveltje lett, egy második Tito, akihez az amerikai elnökök is kollegiális látogatásra jártak.

A hónap elején Románia diktátora, Nicolae Ceausescu hivatalos vendégként az Egyesült Államokban járt. Kétnapos látogatásáról a helyi hírügynökségek meglehetősen röviden emlékeztek meg. Bizonyosra vehetjük, hogy amerikai magyarok felhasználták ezt az alkalmat is arra, hogy felhívják a figyelmet a román megszállás alatt élő magyarság üldöztetésére. Cikkünk írásakor még nem kaptunk erről részleteket.

Az újságtudósítások szerint útjának célja az volt, hogy biztosítsa Románia részére az „önálló külpoltika" folytatásának feltételeit. Ehhez szükséges, hogy további politikai és gazdasági támogatást kapjon az Egyesült Államok kormányától, arra a célra, hogy a szovjet blokkal szemben gyakorolt önálló vonalvezetés fenntartására továbbra is képes legyen.

Megszoktuk már, hogy államelnökök látogatásai a politikai egyezményeknek már csak a záróaktusára szolgálnak és ennek megfelelően bizonyosra vehető, hogy a romániai kommunista diktatúra életbentartásához megkapta az amerikai dollárokat, és hivatalában megerősödve térhet haza. Hogy ebbe a képbe hova fér bele az erdélyi magyarság ügye, arra nem tudunk felelni.

Közép-Európában, a jelek szerint, változásokat ígérő események várhatók. A változás nem helyi fejlemények eredménye lesz. Hozzá kell szoknunk, a második világháború óta Európa életébe a világrendezés két nagyhatalma, Amerika és a Szovjetunió döntően beleszól. Nyugat-Európa gazdaságilag is, politikailag is igazodik Amerikához. Közép-, és Kelet-Európa minden téren szoros szovjetorosz irányítás alatt áll.

A két világhatalom bizonyos vonatkozásban azonos, más vonatkozásokban eltérő, vagy éppen ellentétes módszerrel végzi az ellenőrzése alatt álló fél világ igazgatását. Viszonyukat, érintkezésüket ez befolyásolja. Kapcsolatuk a *háborús szövetség, hidegháború, koegzisztencia*, majd újabban a *détant* fogalmakhoz kötött változást jelöli. A két szisztéma érintkezésének egyik legfontosabb földrajzi területe Közép-Európa.

Hazánk, mint közép-európai ország, abba a zónaterületbe tartozik, ahol a két világhatalom érdekei ütközhetnek, ahol érintkezésüknek, viszonyuknak változása szerint alakulhat a helyzet.

Amerika — mintha megbánta volna bűneit amivel Közép-Európát szovjet érdekkörbe utalta — már 1946 óta különböző erőfeszítéseket tesz a Szovjetunió mederben tartására. Ez az ún. *containment* politika, amelynek első jelentős és látványos eredménye

Jugoszlávia kivonása volt a szovjet-blokk kötelékéből. A második ilyen törekvés Románia kivonása, ha nem is olyan mértékben.

E két államnak az esetében figyelemre méltó, hogy Amerika nem a politikai, hanem csak a katonai szisztémától választotta le mindkettőt. Moszkva befolyásától, katonai, gyarmati igazgatásától elvonta őket, de pártdiktatórikus kormányzatukat nyilvánvalóan megfelelőnek tartotta gazdasági megsegítésre.

Az utóbbi évek folyamán bizonyos menetrend kialakulását figyelhetjük meg az amerikai politikában Közép-Európa kommunista kormányzatai iránt. Míg az amerikai és általában a nyugati polgár aggódva figyeli a *détant-politika* hatását polgári szabadságjogaira, a vasfüggöny mögött az emberekben új reményeket ébreszt a nyugati kapcsolatok növekedése.

Ha a menetrend folyamatos, akkor a következtetés az, hogy Jugoszlávia mögött Románia halad a kapitalista kapcsolatok után, majd azt követi Magyarország és így tovább. Ez a folyamat a Szovjetunió tudomásával történik, amit a hidegháború idején igyekezett megakadályozni, de azóta csökkenő ellenállással tűri, mint ahogy tűrnie kell azt is, hogy az ún. disszidenseket ma már nem intézheti el régi módszerei szerint.

Uncle Sam dollárjaira Moszkvának továbbra is szüksége van, és ezért el kell fogadnia a feltételeket.

Jugoszlávia 1948 óta állandó dollársegélyben részesül és (mint *most favoured nation*) élvezi a legnagyobb kedvezményt a kereskedelmi kapcsolatokban is. Jimmy Carter az Egyesült Államok igaz barátjának nevezte Titót, ez év elején, a jugoszláv diktátor washingtoni látogatása alkalmával. Kijelentette Carter elnök azt is, hogy: *„Jugoszlávia függetlensége és területi épsége a világbéke alapvető pillérei"!* Mi többet kívánhat egy kommunista államfő a mai világban?

Románia Moszkvától való függetlenségi törekvései már az ötvenes évek elejéről valók, de igazában Ceausescu személyéhez fűződik a románok külön szocialista útja. Ma már talán megkockáztathatunk olyan feltevést, hogy Románia az amerikai—szovjetorosz viszony fejlődési vonalával harmóniában haladva jutott el a „kívül is vagyok — belül is vagyok" helyzetéhez, szemben Magyarországgal, ahol a kommunista párt által vezetett liberalizálódási folyamat kiesett a kézből, forradalommá és nemzeti szabadságharccá vált, vagyis veszélyessé, nem kívánatossá, az amerikai—szovjetorosz viszony pillanatnyi helyzetében. Románia, (mint ahogy a németeknek is készségesebb szövetségese volt, mint Magyarország), az oroszok részére annyira megbízhatóvá vált az 1956-os választóvízben, hogy az orosz katonai ellenőrzés felesleges lett, ugyanakkor éppen kommunista szempontból tekintett megbízhatósága miatt alkalmas volt a nyugati kapcsolatok ápolására, minden más kelet-európai államot megelőzve.

Ez a megbízhatóság úgyszólván egy személyben testesül meg, de — mert a román diktatúra a legmesszebbmenő mértékben volt központosítva Ceausescu maoi méreteket öltött személyi kultuszával — ez a szimpla fegyőr kívánatos kontaktus lett a nyugati baloldal részére is. Itt a magyarázata annak, hogy Ceausescu zöld fényt kapott a jelenlegi vörös romániai nacionalizmus részére. A nemzetközi politikai világ kedveltje lett, egy második Tito, akihez az amerikai elnökök is kollegiális látogatásra jártak. Kissinger, mint külügyminiszter háromszor látogatta meg, súlyt adva ezáltal Románia különleges helyzetének, amely — Jugoszláviához hasonlóan — az Egyesült Államok *quasi védelme* alatt áll. 1974 novemberében tett látogatásakor ígérte meg az amerikai külügyminiszter Ceausescunak (még a szenátusi döntés előtt), hogy meg fogja kapni a *most favoured nation* osztályozást, ami a külkereskedelem terén a legnagyobb kedvezményt nyújtja.

Ez meg is történt rövidesen, mint ahogy a Délamerikai Magyar Hírlap beszámolt róla:

„Százhetven külföldi — főleg amerikai, nyugat-német és francia — cég működik Romániában. Közös amerikai—román cégek alakulnak a Ford Motor Co. és a Tower International Inc.-el közös vállalatok alakítására. Renault licencszel 40 000 kocsit gyártottak ez évben. A Corning Glass Co. nagy TV üveggyárat épített Romániában, pedig a románok már a magyar forradalom előtt az Egyesült Izzóban képeztették üveggyári és híradástechnikai mérnökeiket. A magyarok kevés költséggel építették volna fel az üveggyárat, de a Corning Glass Co. még olcsóbban meg tudta csinálni, mert Románia általában 70 százalék finanszírozást kap a külföldi cégektől. A befektetéseket a német, a francia, és főleg az amerikai állam garantálja, illetve kézenfekvő okok miatt pénzeli.

A befektett tőke védelmében a nyugati hatalmak biztosítani fogják Románia függetlenségét, segítik és szorgalmazzák a kialakuló félben levő román—jugoszláv szövetséget, amelyet talán nemsokára Amerika és Kína fog garantálni."

Jugoszlávia és Románia magatartása minden jel szerint megfelel mind a Nyugat, mind Moszkva irányának, amely magatartást a jelenlegi világpolitikához való konformizmusnak (elvtelen alkalmazkodásnak) nevezhetünk.

Azóta Kádár János kommunista kormányzata is konformista listára került, és négy évvel a románok után, most a magyarországi rendszer is megkapta az ígéretet a legnagyobb kedvezményre. Ez az út feltehetően és remélhetően az orosz nyomás enyhüléséhez vezet, bár nem tudhatjuk, hogy a hatalmas szomszéd milyen szerepet visz a megváltozott helyzetben. Elvégre Oroszország is a konformizmus útját járja.

Erre céloztunk a cikk elején, hogy népünk sorsa a nagyhatalmak politikájában érik valamilyen magyar jövővé, szándékaiknak megfelelő formában. Tudnunk kell — ha nem is szeretjük, ha aggódunk is miatta — hogy Közép-Európát amerikai—orosz szempontok alapján alakítják át. Ezek a szempontok érvényesültek Trianonban, azzal a következménnyel, hogy Közép-Európa könnyű préda lett a szláv-bolsevista terjeszkedés számára.

Közép-Európa gau-állapotának megszűntével, a materialista köztársaságok integrációjával elkerülhetetlen, hogy több lehetőség nyíljon majd a magyar rátermettség részére, mint ami a jelenlegi határok közt lehetséges.

Ezért igyekszik a nacionalista Románia beolvasztani az erdélyi magyarokat, és ezért életkérdés nekünk, minden politikai formától függetlenül, mindent elkövetni ennek megakadályozására.

(Magyar Élet, 1978 április 27.)

„Új külpolitika"

„Fraser titkos küldetése"

A világpolitika ma már egyetlen szerves egész, melynek középpontjában távlati tervek szerint történik minden.

Ausztrália miniszterelnöke, Mr. Malcolm Fraser Japánban tett hivatalos látogatásáról a fenti, idézőjelbe tett címek alatt kétoldalas beszámolót közölt a The National Times május 6-i száma.

A folyóirat által emlegetett *„titkos misszió"* és *„első nagy lé-*

pés a világ gazdasági rendjének átalakítására való törekvésben", tulajdonképpen csupán egy javaslat Mr. Fraser részéről. A miniszterelnök a feltalálók önbizalmával mondta Tokióba érkezésekor, hogy a terv, amit elsőnek a japánok elbírálása elé terjeszt *„a világ fejlődésének egy alapvető programja"!* A cikkből lényegében nem tudunk meg többet, mint azt, hogy a világgazdaság alapvető érdeke, hogy a fejlett államok fokozzák anyagi támogatásukat a fejletlen államok részére.

Mr. Fraser aggodalmát fejezte ki az *„észak-déli szembenállás"* miatt. E kifejezésen „north—south confrontation", az érdekek összeütközését érti a fejlett ipari országok (North) és a fejlődő országok (South) között.

Kijelentette, ha a fejlett országok nem hajlandók többet tenni a fejlődő országokért a közeljövőben, akkor a kapcsolatok súlyos törést szenvednek. Tekintettel arra, hogy a *fejlődők* körében van a legtöbb olajtermelő ország és a világ legnagyobb ásványtartaléka, egy ilyen krízis a *fejlett* országok részére súlyos következményekkel járhat. A fejlett országok közötti kereskedelmi kapcsolatok fokozásának a lehetősége korlátozottnak látszik — mondta tovább Fraser miniszterelnök — és a valóban jelentős világgazdasági növekedés feltétele a fejlődő országok lényegesebb és folyamatosabb bekapcsolása, úgy is mint piac és úgy is mint nyersanyag és energia szállító.

Három gyakorlati követelményt jelölt meg:

1. Szorgalmazni kell a Genfben működő M. T. N. (Multilateral Trade Negotiations) tárgyalásain, hogy a nyersanyag-szolgáltató országok jobb elbánást kapjanak a piacokhoz való hozzájutás és vámkedvezmények terén. Ehhez a nagy ipari exportállamok segítsége szükséges, elsősorban Japán és az Egyesült Államok támogatása.

2. Jelentős mértékben növelni kellene az iparilag fejlett országok segítségét a fejlődő országok részére. Ez elsősorban ajándékozás formájában történjen, amit termelési beruházásra, ásványtartalék kitermelésre fordítanának, ami egyúttal vásárlóerőt is jelent a nyugati típusú fogyasztási cikkek részére.

3. A fejlett országok nyújtsanak teljes támogatást egy közös alapítvány létesítésére és működéséhez, annak feladata lenne állandósítani és szabályozni a fejlődő országok által exportált nyersanyagok árát.

Mr. Fraser természetesen nem talált fel semmi újat, hiszen a „foreign aid" már a gyarmatok megszüntetése óta gyakorolt módja az ipari államok kereskedelmet fejlesztő törekvésének. Ami mégis egyénivé teszi a felvetett javaslatot, az hogy Ausztrália fejlett ipari ország is, de egyúttal nyersanyag és mezőgazdasági alapanyag szolgáltató ország is, és emiatt súlyosan érinti a nagy felvevő országok önző kereskedelmi politikája. További aggodalomra ad okot az is, hogy a világ felsegített őstermelő országai olcsóbb áraikkal rövidesen versenyképtelenné teszik Ausztráliát, ahol a munkabérek az ipari államok színvonalán vannak.

Nem hiszünk abban, hogy Mr. Fraser japáni útja elszigetelt kezdeményezés. Érzésünk szerint összeköttetésben áll Walter F. Mondale távolkeleti útjával. Az Egyesült Államok alelnöke az ún. ASEAN országokat látogatja végig, (Association of Southeast Asian Nations = Thailand, Indonesia, Singapore, The Philippines, Malaysia) továbbá Új-Zealandot és Ausztráliát. A jelentések szerint nemcsak gazdasági kérdéseket tárgyal meg az egyes kormányokkal, hanem katonai védelmi kérdéseket is.

Cikkünk eddigi részében a jelen eseményeivel foglalkozunk, de fel kell hívnunk a figyelmet arra, hogy mind Ausztrália szerepe Délkelet-Ázsiában, mind az Egyesült Államok gazdasági és katonai érdekei az elmúlt évek eseményeihöz kötődnek. A cikk második részében erre a háttérre pillantunk egy kis fénycsóvát.

Távolkeleti koegzisztencia

Szeretnénk érzékeltetni a rövid újságcikk szűk keretein belül, hogy a világpolitika ma már egyetlen szerves egész, annak központjában távlati tervek szerint történik minden, és nincs messze az idő, hogy olyan nagy hatalmak sem térhetnek az önálló külön út politikájára, mint a Szovjetunió vagy Kína. Ha pedig így van, akkor felejtsük el az olyanféle elgondolásokat, mint a kapitalista—szocialista ellentét, vagy ha úgy tetszik, itt Ausztráliában, a Liberal—Labor ellentét. A politikai pártok rendszere csak a közfogyasztás céljára jelent egymással ellentétes lehetőséget, vagyis a demokrácia elvének megfelelő nyitott alternatívát. A felső irányítás szempontjából a különböző pártok egy iránynak több útja csupán. A különbség arra való, hogy alternatívát nyújtson a nagyhatalmak közötti klímaváltozáshoz, vagyis a külpolitikai változás magával hozza a belpolitika megváltozását.

Az 1975-től Ausztráliában végbemenő klímaváltozás is külpolitikai változás függvényeként adta, a jelek szerint hosszú időre, a vezető szerepet a liberális párt kezébe. Arra utalunk, hogy a munkáspárt Whitlam vezetésével képviselt egy bizonyos irányzatot, ami külpolitikailag azt a világpolitikát szolgálta ki, amelyben fokozott világpolitikai szerep jutott a Szovjetuniónak. Abban az időben hasonló irányzat volt felszínen Nyugat-Európa és Amerika politikájában is. Akkor minden félelmetesen sikerült a Szovjetuniónak.

A Whitlam-éra egybeesett az amerikaiak Kissinger-érájával. Figyelemre méltó, hogy mindkettő egyidőben került felszámolásra. A szovjet sikerek időszakának vége ugyancsak egybeesik egy másik jelentős fordulattal. Kína felhagyott a hosszú törekvéssel, hogy elszigetelten haladjon a nagyhatalmi szerep felé: felzárkózott Amerika egyensúlypolitikájához, súlyával a Szovjetunióval ellentétes serpenyőben foglalva helyet. Ez adott lehetőséget Amerika részére az európai fronton belemenni a helsinki játékba, az oroszok détant-menetrendjébe az „európai együttműködés" címszó alatt.

Kína sok belső válságon ment át 1949 óta. Mao és környezete éppúgy szentül hitte hogy meghódítja a világot, mint moszkvai elvtársaik a huszas években. A délkelet-ázsiai gyarmatok felszámolása és Vörös Kína megalapítása kb. egy időben történt. Ez a körülmény, valamint a baloldali mozgalmak gyarmatellenes propagandája miatt a Kína és Ausztrália közti félsziget- és szigetvilág a kommunizmus útján kereste a jövőjét. Az ötvenes években félő volt, hogy ezek az államok csatlakoznak Vörös Kínához.

Ma, közel a harmincadik születésnapjához Vörös Kína bármely irányba tekint, nem hogy világhódító esélyei nincsenek, de ahol nem szovjetorosz határőrök lesnek rájuk, ott (végig a déli határon és az egész tengerparton) amerikai támaszpontok vigyáznak arra, hogy *»az emberiség történetének egyik legfontosabb és legeredményesebb társadalmi kísérlete«* (ahogy David Rockefeller jellemezte, New York Times, 1973 aug. 10.) saját határai közt maradjon.

Amerika jelenléte Távol-Keleten már a gyarmatos időkben is érezhető volt. Szünetet csak a második világháborús japán megszállás jelentett. Japán, amerikai szempontból hasznos munkát végzett: felszámolta az angolok távolkeleti gyarmatbirodalmát, amit már évtizedekkel előtte idejét múltnak tekintettek az amerikai politikusok. Amerika jelenléte ezután még zavartalanabb lett.

Ma már könyvek jelennek meg arról, hogy Maot tulajdonképpen az amerikaiak segítették hatalomhoz. Viszont a kommunista veszély elhárítására 1954-ben alakult SEATO (South-East Asia Treaty Organization) nevű katonai szövetséghez Délkelet-Ázsia csak a nevet adta, a fegyveres erő az Egyesült Államok volt. Valójában nem Vörös Kína *megtámadása*, hanem a kínaiak terjeszkedésének *megakadályozása* volt a cél. Ma is ez a cél, de ma ez már biztosítottnak látszik, ezért az amerikai hadigépezet — a támaszpontokat fenntartva — visszavonult. Ausztrália, amely ugyancsak rész tvett a „kommunista veszély" elhárításában, most a volt antkommunista liberális párti kormányával jószomszédi viszonyt tart fenn Vörös Kínával, és hasonlót épít az indokínai kommunista államokkal. Ennek a politikának az irányelveit Amerika határozta meg, amely gazdasági befolyásával, pénzügyi hatalmával érezhetően jelen van.

Ausztrália szerepe és jelentősége a kínaiak kontinentális leszigetelése után megnövekedett. Mint gazdaságilag fejlett ország, és Amerika feltétlen híve, szerepe nemcsak népességi aránya ellenére, de gazdasági erejét is felülmúlóan döntően irányító lesz. Ezért keres Fraser miniszterelnök jobb gazdasági feltételeket. Ausztrália részévé vált egy tarka országokból összeállított természetellenes gazdasági egységnek, ahol gazdag nagy területei és alacsony népessége részére kell harmóniát keresnie nagyon népes, nagyon szegény területekkel.

(Magyar Élet, 1978 május 12.)

Legyen a jelszó – Közép-Európa

Közép-Európa jelentősége akkor mutatkozott meg, amikor már minden összeomlott.

A szocializmus nekünk kényszer, a szlávoknak alkalom.

A magyar diplomácia minden időben érezte egy nagyobb egységbe való tartozás parancsoló szükségét. Szent Istvántól Mátyás királyig ez a törekvés a gyakorlati lehetőségek sok példáját mutatja, hogy Magyarország súllyal tudott részt venni a közép-erópai koncertben. Mátyás erővel akarta egyesíteni jogara alatt mindazt, aminek természetesen kellett volna együvé állnia.

A török idők magyar tragédiája az volt, hogy nem sikerült kialakítani a közép-európai szolidaritást. Nem értette meg a német partner, hogy a magyar tragédián nem örülni kell, és lesni a zsákmányra, titkon, néha nyíltan a magyarokat bekerítő körré zárni a délről átkaroló török félholdat. (Két pogány közt...)

Csak a 19. század mutat fel újra közép-európai egységet, de azt az első világháború szétzúzta. Következményei még egy világháború árán értek be Európa hanyatlásának mai állapotába, az orosz—amerikai felügyelet kiszolgáltatottságába. Egész Európa bűnhődik a közép-európai széthúzásért, avval hogy a történelem folyamán először kerül egész testével kívülálló hatalmak ellenőrzése alá.

Közép-Európa jelentősége akkor mutatkozott meg, amikor már minden összeomlott. Egy lehetőséget még tartogatott talán a történelem: a német nép, amelynek állami létét épségben hagyták Versaillesban, még helyreállítója lehetett volna a közép-európai történelmi együttműködésnek. Ennek útja a régi Európa boltozatát tartó oszlopnak, a közép-európai nagy országszövetségnek visszaállítása lett volna valamilyen modern formában.

Nézzünk a térképre: mi képezi Közép-Európát? A Berlin—Varsó—Belgrád—Trieszt által határolt négyszög. Nagyjából természetesen. Országok szerint Németország, Lengyelország és mindaz ami az Osztrák—Magyar Monarchia volt. Hitler Németországa pontosan ellenkezőjét tette, mint amit a német történelmi szerep megkívánt volna. A közép-európai és benne a német érdek az lett volna, hogy északon, Németország mellett legyen egy erős Lengyelország, délen pedig legyen egy dunai államszövetség, amelynek központjában a magyar népi egység történelmi szerepével helyreáll.

Tamás András, a Horthy-korszak diplomata szolgálatának egy neves tagja írja visszaemlékezéseiben: *„A német nemzetiszocializmus legyőzhetetlen erőként szerepelt Európa színpadán... Berlin világgá kürtölt rendezési terve szerint Közép-Európa népei valami meghatározhatatlan kultúr-autonómián kívül semmiféle más autonómiát nem élvezhettek volna a német érdekszférába való bekebelezésük után. Kiállani nyíltan a terv ellen? Ezidőben komolyan gondolkozó ember kizárta ezt a lehetőséget a kisállamok politikai magatartásának irányvonalából."*

Valóban — Közép-Európa felépítése helyett Németország első hadi cselekményei közép-európai területek bekebelezésére irányultak: az Anschluss megszüntette Ausztriát, Csehszlovákia feloszlatásával két vazallus-államot létesített, Lengyelország keleti felét átengedte Oroszországnak (kaput nyitva Közép-Európa ellenségének). Evvel a közép-európai öncélú koncepció helyreállításának lehetőségét a közép-európai Németország zúzta szét. A magyar diplomácia egyik kétségbeesett próbálkozása volt a helytelen német politikával szemben az ún. „mediterránizmus", ami a közép-európai koncepció maradék területe részére délebbre nyúló támpontot keresett az olasz hatalmi körhöz való csatlakozás tervével. Victor Emmanuel magyar királlyá koronázása ötlete is része volt az elgondolásnak. A terv az olaszokat nem érdekelte. Mussolini kijelentette: az olaszok csak olyan magyar mozgalmat ismernek el és támogatnak, amely Berlin jóváhagyásával működik.

A vergődő magyar útkeresés minden szalmaszál után kapkodó kétségbeesését jellemzi Szabó Dezső alábbi mondata: *„A magyar jövőnek egyetlen útja van: Kelet-Európával s a Balkán államokkal, elsősorban Jugoszláviával és Romániával, de lehetőleg az összes többivel egy nagy védő egységbe tömörülni".* Tudjuk, magyar—román perszonál uniót ajánlott. Hogy mennyire tévedett, álljon itt egy későbbi idézet:

„A második világháború legmulatságosabb epizódja az volt, hogy miután 1940 június 22-én este hat óra ötven perckor aláírták a francia—német fegyverszüneti szerződést, és ezt a rádió-állomások világgá hírdették, 2 óra 10 perc múlva, esti 9 órakor a bukaresti rádió már bejelentette, hogy Románia csatlakozik a tengelyhatalmakhoz és Németország mellé áll" — írja dr. Sulyok Dezső *A magyar tragédia* című könyvében.

Mint tudjuk, két hónap múlva mint Németország szövetsége tarthatta meg Dél-Erdélyt. A magyar diplomácia még egy utolsó erőfeszítést tesz a maradék kisantant síkos talaján: 1940 decemberében aláírják a magyar—jugoszláv örök barátsági szerződést.

Minden, amit Magyarország elérhetett az égszakadás előestéjén, csupán annyi volt, hogy a csonkaország védelme részére visszaszerezte a Keleti Kárpátok védvonalát, keresztezve a németek szándékait. A szerencsétlenséget ez már nem akadályozhatta

meg. Közép-Európát teljes egészében megszállta a Szovjetunió.

Új jelszavak ébresztettek itt-ott új reményeket: a népek testvéri összefogása a szocializmusban, önrendelkezési jog, népek egyenlősége, stb. A remények naponta haltak el darabonként. Visszaálltak a trianoni határok és szörnyű hírek jöttek a Délvidékről, Felvidékről, Erdélyből. Mindannyian éreztük: beteljesedett. Magyarországot elnyelte a vörösre színezett szláv tenger.

Közép-Európa csak akkor állhat helyre és csak úgy védheti ki az akár nyugatról, akár keletről ránehezedő terjeszkedési szándékot, ha kialakul a Közép-Európa iránti hivatástudat.

A középkori magyar birodalom hordozta ezt a hivatástudatot, mert puszta létének védelme nevelte, kényszerítette rá, hogy a nagy terület, amit államként magáénak tudott, megőrizhesse önállóságát. Széljárásos, nehézéletű táj volt a magyarok országa a földrajzi Európa kellős közepén. Faji, vallási, civilizációs és éghajlati útkereszteződés. Magyarországot hivatástudata mellett az európai keresztény államok rendje védte, vagyis az a mindenki által megszokott és tudomásul vett állami létesítmény, amit *Magyar Királyság* néven hányt-vetett a jó, vagy balszerencse, de állami jogállását a török idők háromféle osztottságában sem vonták sehol kétségbe. Csak a 19. század liberalizmusának egységbontó terméke, a nacionalizmus szabadított rá hódító étvágyakat, egységét a szerencsétlen európai polgárháború (az első világháború) hasította darabokra. Ekkor szűnt meg Közép-Európa ellenálló képessége, és eljött Európa részére a szláv kurzus.

A magyar álláspontot a jövőben is a közép-európai hivatástudatra kell építeni. Ennek a hivatástudatnak a hordozója a történelem folyamán a magyar államiság volt, amelynek hatásköre túljutott a magyar etnikum határain. Védte azokat a távoli részeket is, amelyek gyakran elárulták. A közép-európai hivatástudat szemléletének a magyarság köréből kell ismét kiindulnia, és ki kell terjedni azokra a területekre, amelyekben ez az emlék még felélesztheto.

Lehet, hogy a mai kisantant-nacionalizmus virágkorában ezek a gondolatok értelmetlennek tűnnek, de jön a fejlődésben olyan korszak — a jelek szerint rövidesen — amikor Európában megszűnnek az államhatárok. A magyarság részére, mint nemzetegyéniség, ez a változás új lehetőségeket és új veszélyeket hoz. Első élménye az lesz, hogy megszűnnek a trianoni határok. A szlávok élménye az lesz, hogy az északi és déli szlávok egyesülésének útja létrejön. Ennek a két felszabadulásnak a nyomán ádáz kultúrharc fog indulni, ami a magyarság részére az életbenmaradás küzdelme lesz egyenlőtlen feltételek állandó jelenlétében. A magyar lehetőségeket két dolog támogatja: központi helyzete és környezeténél nagyobb életrevalósága.

A magyarság központi helyzetéből fakadó előnyeit Trianon baltázta le, majd a szláv megszállás rakott bilincseket nemzeti szándékaira. A szűkreszabott magyar etnikum határain kívül maradt négymillió magyart sietve igyekszik a szláv tenger feloldani. Ez ma a közép-európai valóság történeti változást előidéző hatása, nem pedig a szocializmus építése. A szocializmus nekünk kényszer, a szlávoknak alkalom.

Gyilasz, a jugoszláv kommunista író szerint: *„Csak nemzeti kommunizmus létezik, mindegyik merőben más elvekkel, politikával, attól az országtól függően, amelyet mesterségesen kreáltak”.*

Ez igaz is : Jugoszlávia, Románia, Csehszlovákia esetében. De Magyarország esetében nem. Azt nem mesterségesen kreálták, hanem megszállták, és nem nemzeti, hanem nemzetellenes kommunizmus kormányozza.

Mi magyarok nem a szocializmusba pusztulunk bele, hanem a szláv nacionalizmusba, amely négymillió magyart akar elnyelni a határokon túl, és még a szolidaritást is megtiltja ettől a néptől testvérei iránt.

Ehhez akarnak partnerré tenni gyanútlan magyarokat az emigrációban a hazai szovjet-kormányzat ügynökei.

(Magyar Élet, 1978 május 25.)

Torz demokrácia

Vörös terror Olaszországban

A kommunista pártok a demokrácia jelszavait ugyan hangoztatják, de lényegük az egypárt diktatúra.

Az olasz kommunista párt, mint Európa többi kommunista pártja, a vesztett háború utáni politikai opportunizmusból nőtt ki. Az olasz fasiszta egypártrendszer után a demokrácia előírt szabályai szerint kellett lennie mindenféle ún. demokratikus pártnak, így kommunista pártnak is. Ez lett a demokrácia színskálája, — jobbról letakarva — mondván, hogy népellenes diktatúrára nincs szükség. Ám a kommunizmus már előbb diktatúra volt, és ha Mussolini politikai pályája jelenségmutató, akkor mondhatjuk, hogy a fasizmus a baloldali pártrendszerből kinőtt ellenszerként volt ideig-óráig a porondon. A kommunista pártok a demokrácia jelszavait ugyan hangoztatják, de lényegük az egypárt-diktatúra. Ha nem így volna, nem szolgálnának rá a kommunista névre, mely a proletárok diktatúráját ígéri.

A második világháború után a Szovjetunió megszállta Európa keleti felét, míg a maradék Európában a szociáldemokrata pártok kaptak engedélyt államszervezésre. De ahogy a háborús szövetségi rendszerben részt vettek az orosz kommunisták, most a háború után a „közös” erővel szervezett demokrata győzelem légkörében több országban helyet adtak a kormányzásban a kommunistáknak is. Így volt ez Olaszországban is 1944-től 1948-ig. Azért csak négy évig, mert 1948 már a hidegháború korszaka és az olasz KP. szervezetileg és érzelmileg a Szovjetunióhoz volt láncolva. Az amerikai ellenőrzés alatti területeken ebben az időben a moszkvai kapcsolatokat nem lehet többé ápolni. Mondjuk úgy, a kommunista párt 1948-ban már nem volt része a szisztémának, mert Európában minden az amerikai—orosz viszony függvénye. A kommunistáknak Olaszországban nem volt esélyük saját erejükből hatalomra jutni, noha az olasz nép szegénysége és elmaradottsága akkor még jó talaj volt a forradalmi nemzetköziségnek, de a katolikus egyház társadalmi és világnézeti hatása uralkodó erejű volt a lelkeken. Figyelemre méltó az olasz KP. esetében az Egyház iránti nagyobb türelem, ami nélkül természetesen nem tudna népszerűséget szerezni.

A hidegháború elmúltával az olasz kommunistáknak minden igyekezete a parlamenti rendszerbe való újra beépítkezés volt, ami természetesen a radikalizmus nyílt feladását követelte meg. Tehát amikor arról hallunk, hogy Olaszországban 34 % szavazott a kommunista pártra, akkor gondoljunk arra is, hogy ez a párt már csak névleg kommunista, gyakorlatában inkább szociáldemokrata. Az olasz KP. ezidőben nyíltan elkülönítette magát a radikális baloldali mozgalmaktól (diák-radikalizmus, 1969-es forró nyár, stb.) és igyekezett a parlamenti szisztéma építő résztvevője-

ként megbecsült pártnak mutatkozni. Ezáltal azonban olyan dolog történt Olaszországban, ami a kommunista pártot eredeti rendeltetésétől eltérő szerepre vitte.

Az eredeti szerep mindenütt az, hogy: 1. radikális, militáns mozgalommá válni, felszívni és szolgálatba állítani a fanatikusokat; 2. politikai pártként részt venni a parlamenti játékban, de csak taktikailag és mindennek ellenzékeként; 3. szélsőséges követelésekkel, sztrájkokkal, terror-akciókkal elősegíteni a politikai balratolódást a polgári pártok baloldai elemeinek erősítésével, és 4. amikor érett a helyzet, forradalom által átvenni a hatalmat, terroridőszak által megerősítve és véglegesítve.

Amint látjuk az olasz KP. a 2. lépcsőn elakadt, polgári párt lett. Olaszországban valahogy nem volt elég talpraesett Lenin-fiú, és a szardiniai márki (gróf) Berlinguer rendhagyó módon készíti elő a „szocializmushoz vezető olasz utat". A „via Italiana" nem követi a forradalmi utat, hanem a parlamenti többség megszerzésének szélesebb útját járja, és két éve nagyon közel jutott ahhoz, hogy a viszonylagos szavazattöbbséget elnyerje az általános választáson. Talán emlékezünk még rá, hogy a kommunista előretörés hatása alatt a világsajtó Európa kommunizálásának lehetőségét vetítette az olvasók elé. Az volt a hangulat, hogy Olaszország, Franciaország, Portugália sorban átalakulnak, mégpedig a választók akaratából, szocialista állammá. Hónapokon keresztül mást sem olvastunk akkor az olaszországi hírekben, mint azt, hogy az olasz kormánypárt, a Keresztény Demokrata Párt koalíciós kormányt alakít az olasz kommunista párttal.

Nincs koalíció

Berlinguer hangoztatta, hogy ezt a kompromisszumot a történelmi szükség hozta magával. A hosszas tárgyalásokból mégsem lett semmi, Giulio Andreotti kormányelnök ügyes taktikával a kereszténydemokratáknak biztosította a kormányt, de olyan áron, amibe Olaszország majdnem tönkrement. Az olasz KP. és egyéb kis baloldali pártok rengeteg kedvezmény kizsarolásával beleegyeztek abba, hogy a kereszténydemokraták alakítsanak kormányt.

Így állt elő az a helyzet, hogy kormányalakításhoz nem elég szavazaterővel bíró párt alakított nem-koalíciós kormányt a mellőzött párt jóváhagyásával. Azonban a Moro által megkezdett folyamat szerint további befolyást nyertek a kommunisták a kormányzatra ugyanakkor munkabérek és egyéb juttatások felemelésének követelésével növelték saját népszerűségüket is, meg a kormány terheit is, nyilvánvalóan számítva arra, hogy a kormány az infláció és a gazdasági terhek súlya alatt összeroppan, és akkor vagy teljes hatalmat, vagy a számukra egy előnyösebb koalíciót tudnak a kommunisták biztosítani maguknak. Szerencsére Andreotti kormánya átvészelte a nehezebb időket, némiképp javított a gazdasági helyzeten anélkül, hogy az ígéreteket visszavonta volna. Mondjuk úgy, hogy az olasz gazdasági élet kibírta a megterhelést. Evvel egyelőre csődöt mondott a „via Italiana", a parlamenti úton való kommunista hatalomba jutás. (Felhívjuk a figyelmet, hogy ez a fiaskó az általános eurokommunizmusba vetett marxista reményekre nézve is lesújtó volt.)

Az olasz KP. polgári párt szerepe mellett kialakultak a radikális mozgalmak. Ezek szolgáltatják a kommunista párt helyett a fent adott sorrend harmadik pontját, a terrrorakciókat olyan számítással, hogy az örjöngő anarchia megfékezésére képtelen kormányt, a Keresztény Demokrata Párt kormányát leváltja a népakarat, amely feltehetően minden más kívánságnak elébe helyezi azt, hogy végre már rend legyen. Ha majd Olaszországban úgyszólván már senki sem dolgozik, az ország sztrájkol, mindenki politizál, az utcákon lövöldöznek, és se szeri, se száma az anarchista brigádoknak, és ha ez a „nyomás alulról" elég erős lesz, akkor jön el az ideje egy fegyelmezett párt kormányalakításának. Ez esetben csak a kommunista párt jöhet számításba.

...A mór mehet!

Aldo Moro öt ízben volt Olaszország miniszterelnöke 1963—1976 között. Pártja, a Keresztény Demokrata Párt kormányzó politikai párt volt a második világháború óta. Ez a párt élvezte a Római Katolikus Egyház támogatását. Moro buzgó, naponta áldozó katolikus volt. A politikai színképen a párt baloldali szárnyához tartozott. Ő volt az, aki a Keresztény Demokrata Pártot átterelte a középútról a baloldalra, és megnyitotta a lehetőséget a kommunisták részére, hogy növekvő befolyást gyakorolhattak a kormányzati kérdésekre.

A milanoi Il Giornale Nuovo szerkesztője, I. Montanelli egyenesen Morot teszi felelőssé azért, hogy Olaszország az összeomláshoz közeli válságba jutott. Ő az oka annak, hogy a kommunisták betelepedtek a közigazgatásba, az iskolákba, a bíráskodás, a rendőrség és a haderők irányító központjaiba. Az ő ideje alatt a szakszervezetek teljesen kommunista vezetés alá kerültek, ami ellen nem tett semmit. Montanelli is áldozatul esett a Vörös Gárda terroristáinak, testéből négy golyót operáltak ki. Ezen a jogon vádolja Morot megalkuvó, elvfeladó, kártevő politika folytatásával. Végülis Moro ennek a politikai elvtelenségnek lett áldozata.

A Vörös Gárda egy nyíltan működő politikai terrorszervezet, amely ugyancsak nyíltan kijelentette Moro elrablását, és az olaszországi állapotokra jellemzően Moro meggyilkolását, mint forradalmi igazságszolgáltatást jelölte meg. A kormány nem volt hajlandó tárgyalni Moro szabadulásának feltételeiről, de tehetetlen rendőrségével két hónapig még rejtekhelyét sem tudták felfedni.

„Morte rossi!"

Halál a vörösökre! — kiáltotta a tömeg a spontán népgyűléseken, amik percek alatt verődtek össze Róma központjában az első hírre, ott ahol Moro holttestét megtalálták, továbbá lakása előtt és a Keresztény Demokrata Párt székháza előtt. Kommunista-ellenes szólamok hangzottak el. Enrico Berlinguert, az olaszországi kommunisták vezetőjét vádolták bűnrészességgel, de a kormány is megkapta a magáét. Ezúttal az utca az olasz nép valódi hangulatát fejezte ki, és alig lett volna ajánlatos a terroristáknak előbújni. Berlinguer sietve elítélte a bűncselekményt.

Moro holttestét a család gyors elhatározással vidékre vitte eltemetni. Még a kormányt sem értesítették, amely ettől függetlenül hivatalos állami temetést rendezett Rómában. A kép jellemzi a bizarr helyzetet: felvonultak a kereszténydemokraták fehér zászlókkal a Lateráni Szent János Bazilikába, míg a kommunisták kívül maradva adták meg a végtisztességet vörös zászlók alatt. VI. Pál pápa csatlakozott a politikai rendszer gyászrendezvényéhez.

A felvonulás után az utcák ismét néptelenek lettek. Az emberek behúzódtak lakásaikba, és lehúzott redőnyök, zárt ajtók mögött élik mindennapi életüket az ostromlott városokban.

Moro kivégzését követő néhány nap alatt még hét áldozata lett a járókelők térdeire célzó terrorista banditáknak. Moro halála nem hozott fordulatot az olasz belpolitikában, de a nép spontán megnyilatkozása biztatóan figyelmeztet, hogy a mindennapos félelem egyszer kitermeli az általános felismerést a társadalomellenes szélsőbaloldali kísérletekkel szemben.

(Magyar Élet, 1978. június 1.)

A fekete földrész sötét forradalmai

Az lesz a világ ura, aki a fejlődés vonalában szervez.

A sötét Afrika elnevezésben nemcsak az afrikai népek bőrszíne jut kifejezésre, hanem társadalmi és civilizációs feljődésükben való elmaradottságuk is. Divatos manapság ezt az elmaradottságot — sok más egyébbel együtt — az európai fehér emberek rovására írni, mint ahogy sok jelenséget a politikusok másként magyaráznak, mint az embertan, vagy más tudományágak. Századunkban a politika túlnőtt mindent, és mint valami állandóan jelenlevő átalakító erő, jelen van a világ minden részén és beleszól minden ember életébe.

Napjaink legnagyobb mértékű átalakulását Afrika népei élik át. A harminc millió négyzetkilométer kiterjedésű területen négyszáz millió ember él, a műveltségi fok legszélesebb skáláján. Gyűjtögető nomád bushmanok, erdei vadász pigmeusok egyik végén és a legmodernebb városi-ipari civilizáció és magas műveltség a másikon.

A földközi-tengeri partokat kivéve a földrész többi részeire csak az újkori gyarmatosítók hoztak fejlődést. Afrika elmaradottságának a nehéz közlekedés a fő oka. Népei ma ezer nyelvre tagolódnak. Országokra az újkori gyarmatosítás osztotta fel Afrikát. Ennek a felosztásnak alig van valami köze a bennszülöttek nyelvi, vagy törzsi megoszlásához. A lakosság kétharmada négerfajú. A népsűrűség a nagyon ritka és a nagyon sűrű között váltakozik. Iparilag egy állama, a Délafrikai Unió nevezhető fejlettnek. A mezőgazdaság mindenütt primitív szintű.

Afrika a rómaiak ideje óta gyarmatosított földrész. Északon Róma, Bizánc, majd az arabok, törökök hódítják. A tengeri hajózás fejlődésével jönnek a partvidékek hódítására portugálok, spanyolok, hollandok, francia és angol kereskedők. A 19. század európai kapitalizmusa gyarmatosítja a földrész legnagyobb részét, csak Abesszínia és Libéria maradt független a századfordulóra.

A gyarmatosítókat elsősorban a bányakincsek vonzották a múlt században. Az iparilag fejlett államok azóta is fokozódó mértékben függnek Afrika bányatermékeinek behozatalán.

Ma Afrika adja az ipari országok termeléséhez az uránércek, gyémánt 90, kobalt 80, arany és platina 60, nyersfoszfát, króm és mangánérc 33, vanádium és réz 25 százalékát. Vasérce még kiaknázatlan, a Szahara óriási kőolajkészletet takar.

Afrika sorsa, története függvénye az ásványi kincsei iránti érdeklődésnek. A múlt század imperialista irányzatának, a gyarmatok feletti vetélkedésnek talán mondhatjuk: mindkét világháborúnak oka a föld kincseinek kiaknázásáért dúló nagyhatalmi verseny volt. A 20. században már egymás gyarmatait akarják elhódítani az európai hatalmak. Németország gyarmatait az első világháború után Anglia, Franciaország, Belgium és a Dél-afrikai Unió közt osztották fel. Még egy utolsó gyarmatosító akkordként Olaszország meghódította Abesszíniát. Ami ezután történik, az a gyarmatosítási folyamat ellenkezőjeként zajlik le — a külső látványos jelek szerint. A fordulópont a második világháború volt.

A háború Európát romokban hagyta. A győztes hatalmak is politikai súlyukat vesztették, gazdaságilag kimerültek. Ezáltal sorstársai lettek volt háborús ellenfeleiknek. A világhatalmi érában, tekintélyben és hatalomban Amerika és a Szovjetunió növekedett. Ez az egyensúlyvesztés vezetett el a gyarmati kérdés új irányához.

Amerika régi vetélytárs volt a gyarmattartó hatalmak részére, és fő hangadója a gyarmati népek felszabadulásának. A gazdasági vetélkedés növekedett az ipari és külkereskedelmi fejlődéssel, és a fő vetélytárs Anglia volt.

Hogy mennyire gazdasági szempontok mozgatták Afrika történetét, arra jó példa Rhodesia esete. Ezt az országot egy gazdag angol-zsidó kereskedő alapította. Cecil Rhodes 1889-ben a matabe törzs királyától az aranyban gazdag területekre kiaknázási bérletet szerzett. Ez a terület a mai Rhodesia. Hamarosan a mai Zambia is a Rhodes által alapított cégnek, a South Afrika Company-nak a kezére jutott, 1923-ban önkormányzatú országgá válva, lett angol gyarmattá. Ma félmillió európai fajú ember él Rhodesiában. Jelentős angol és főleg amerikai tőke ömlött be 1946—56 között az országba. Bányaipara mellett dohányipara is jelentős.

A jellemző vita most főleg Rhodesia körül dúl. Noha 1970 óta megszüntette gyarmati állapotát Angliával, és önálló köztársaság lett, fő propaganda alanya lett annak a hangulati politikának, amely a feketéknek kedvet kíván adni Afrika újszerű átalakításához. A politikai hangulatkeltésnek legolcsóbb és legeredményesebb válfaja a gyűlöletkeltés. Most a gyűlölet Rhodesia fehérfajú lakossága ellen irányul, akik állítólag a gyarmatosításnak mintegy folytatásaként kizsákmányolják a feketéket. Pedig valójában a feketék is bevándorlók erre a területre, ahol a fehérek teremtettek számukra a korábbinál sokszorosan jobb fejlődési és életlehetőséget. Ezt mindenki tudja, de a nagypolitika másként fogalmaz, és a hivatalos UNO-politika fehér-ellenes álláspontjának Ausztrália is, sőt a volt gyarmattartó Anglia is hangot ad.

Az lesz a világ ura, aki a fejlődés vonalában szervez. Ma már kétséget kizáróan meg lehet állapítani, hogy a 19. század elejétől az Egyesült Államok lépett arra a vonalra, amely a sikerek útját jelenti. Második Európának indult, európaiak népesítették be, de nem ismételték meg, illetve lerázták magukról a béklyókat, amik a fejlődés útját állták: kontinensnyi országot létesítettek, egységes nyelv és közigazgatás eredményezte, hogy már a századfordulóra riválisa lett Európának, és a 20. század közepén átvette mindazt a szerepet, amit előbb Európa vitt a világban. Amerika, racionális gondolkodásával, gyakorlati érzékével és vonzó lehetőségeivel példakép lett az egész világon, és az amerikaiak értettek is annyira a reklámhoz, hogy ezt a véleményt táplálni tudták. Már a múlt század elején a szabadság földjeként tisztelték a világ népei, és fordultak hozzá támogatásért az elnyomottak. Ezt a szerepet, mint alapjellemvonást emelt fővel viseli Amerika azóta is, és mint a szabadság bajnoka lép fel mindenütt, ahol politikai szándékai vannak.

Így lett Amerika a gyarmati népek szemében is a szabadság bajnoka, és való igaz, hogy a gyarmati állapotok megszüntetését az amerikai politikai magatartás, sok esetben beavatkozás, hozta létre. Önzetlenül? — Egyet megállapíthatunk: Amerika ma sokkal mélyebben és hatásosabban van jelen a volt európai gyarmatokon pénzügyi és gazdasági szervezeteivel, mint amennyire az angolok, franciák, hollandok, stb. gyarmati közigazgatása, vagy légiói tudták kezüket rajta tartani az élet ütőerén. Politikában, háborúban, gazdasági térhódításban nincs önzetlenség.

Afrika átalakulóban van. Afrika most éli át azt a történelmi korszakot, amit Európa népei átéltek a múlt század derekán.

A nacionalizmus, mint a nemzeti államot formáló fűtőelem hajtja az egész földrész lakosságát köztársasági keretekbe. Hatvan köztársaság alakult, legtöbbjük az utóbbi 15 évben, arra a mintára, amit a fehér ember országaiban látunk.

Az államalakulások pontosan követik a volt gyarmatországok határait. A szólamok pontosan megismétlik Nyugat és Kelet marxista egyetemeinek, filozófia-iparának termékeit. Felszabadulás, társadalmi haladás, osztályharc. Amerika szerepét és Afrika iránti érdeklődését mi sem mutatja jobban, mint az, hogy egy néger képviseli az Egyesült Államokat az UNO-ban.

Afrika átalakításában a fejlett országok különböző módon mind részt vesznek. A fehér ember technológiája, politikai szisztémája, pénze, fegyveripara, forradalmi tanácsadói dolgoznak, vesznek részt a nagy átalakulásban, amelynek zászlóira a felszabadulás, az önkormányzat és a kizsákmányolás megszüntetése van felírva.

Jó, felszabadultak, elszakadtak a szálak Londonnal, Párizszsal, Lisszabonnal, Amszterdammal. És akkor mi van? Lezárják vajon a határokat és kívülrekesztik a civilizásiót? Nem. Ellenkezőleg: bekapcsolódnak — ha tetszik, ha nem — abba az áramlatba, amely gazdaggá tette a fehér ember országait. Életüket átkapcsolják a civilizációs államszervezés előírt formáira. És ehhez mindent kézhez kapnak. Vezetőiket a nyugati és vasfüggöny mögötti főiskolákban képezik ki. Ők lesznek a felszabadító mozgalmak vezetői, a forradalmárok, diktátorok, államvezetők, hadseregparancsnokok, gazdasági szakemberek, egyszóval az országvezető elit. Kormányt alakítanak, hitelt, árut, technológiát, UNO-tagságot kapnak. Független ország lesznek parlamenttel, hadsereggel, adóhivatallal, stb. Nincs többé gyűlölt idegen elnyomás. No legfeljebb egyik országnak a szovjet tanácsadók, a másiknak az amerikai üzletemberek szimpatikusabbak. Háborúikat is ezek alapján vívják egymással. Igazolják a tételt, hogy nagy átalakulást vérrel kell megpecsételni. Ölik egymást orosz és amerikai fegyverekkel. Annyi lőszert pusztítanak el naponta, amit életük munkájával sem tudnának megfizetni. De jön mégis a hadianyag, jet-repülőgép, minden ami a modern háborúhoz kell.

Afrika lázban ég. Afrika 30 éve még 4 európai állam gyarmata volt, ma 60 köztársaság földje. Öt tucat fekete köztársasági elnök feszít fess egyenruhában, utazik limuzinban, amit a fehér embertől kapott, szemléli hadseregét, amit a fehér ember szerelt fel, veszi fel fizetését, amit a fehér ember országai adtak „foreign aid" címen. Ez ad pénzalapot bankjaiknak, ebből fizetik a fehér ember gyáraiban készült cipőt, ruhát, gépet, mindent aminek úgy örül most. És szembeköpheti a fehér embert, és ezért már nem büntetés jár, hanem a fehér ember újságjaiban biztatást olvas, hogy ez most emberi joga. Védi őt a fehér ember jelszava, filozófiája, törvénye.

Megszűnt a gyarmatvilág. Hatvan büszke fekete köztársaság melle feszül szigorú egyformaságban, mint ahogy az előregyártott kreatúrákhoz illik.

De túl a napi politika szövevényes eseményein, egy dolgot biztosan megjósolhatunk: Afrika hatvan országra átalakított földjének ásványkincsei továbbra is és fokozott mértékben ömlenek majd a világ feldolgozó ipari központjaiba. És a hatvan ország mindegyikét hálás elkötelezettség hatvan szerződése köti máris a gazdasági egységbe szervező ipari világhoz.

A politika Afrika esetében is csak eszköze a gazdasági törekvéseknek.

(Magyar Élet, 1978 június 8.)

A demokrácia dilemmája

A tőkésített állam és az államosított tőke nem feltétlenül ellenségek

A világpolitika annyira univerzális lett az utóbbi évtizedekben, hogy szinte lehetetlen beszámolni például a távolkeleti helyzetről anélkül, hogy ne említenénk annak európai vonatkozásait, ha történetesen a két kontinensre terjedő szovjet-hatalomról van szó, vagy ha például Amerika távol-keleti jelenlétéről írunk, anélkül hogy ne említenénk viszonyát a Szovjetunióval.

Ez az évszázad a globális stratégia százada, mert mindennek ami 1916 óta, Amerika első világháborús beavatkozása óta történt, világméretű jelentősége van. Századunk utolsó negyedében már elég visszatekintő távlatunk van ahhoz, hogy megállapíthassuk: ennek a csatazajos, lőporfüstös évszázadnak politikai vívmánya a központi kormányzatok láncolatának kiépülése. A múlt század embere az egyéni szabadság felé tárta ki karjait, a liberalizmus, a demokrácia elvei hevítették, és az országhatárokon túl élő embertársa iránt is mutatott együttérzést.

Mindebből napjainkig már csak a jelszavak maradtak meg. A világ ma is liberálisnak, demokratának, nemzetközinek vallja magát, de valójában a kor uralkodó gyakorlata az állami diktatúra. Az állam mindenütt fölébe nőtt az egyénnek. Mi, akik Ausztráliába jöttünk 25—30 éve, tanúi vagyunk, hogy a rosszul fizetett „public servant"-ból hogyan lett ún. „fat cat", hogyan fejlődött ki itt is az „állami szektor".

A magángazdálkodás túlkapásai ellensúlyozására jelent meg a porondon a század elején, a szocializmus jelszavával, a gazdasági élet dolgaiba központi hatalom által beleszóló állam, mint a kizsákmányolt osztályok védelmezője. Az állam a közigazgatás feladatkörén túl a közgazdálkodás (ipar, kereskedelem, közlekedés) területére is áttelepedett. Bizonyos iparágaknak állami kezelésben tartása célravezetőnek bizonyult. Magyarországon például a vasút hamarosan állami kézbe jutott, helyesebben az állam építette ki, és a postát sem tudtuk volna elképzelni magánkézen. Nagy országok, vagy gazdag országok megengedhették maguknak a vasútnak vagy a postának szabadverseny módszereivel való működtetését, de egy kis országban ilyesmi külföldi tőkét és külföldi szempontokat érvényesített volna. Evvel azt fejezzük ki, hogy minden ország sajátos viszonyai és fejlődési foka a mértékadó az államosítás tekintetében. Sajnos ez a kérdés a gyakorlati gazdaságpolitika területéről a politika területére lett átcibálva, és a szocializmus jólhangzó cimkéje alatt az államosítás, mint valami abszolút üdvös életelv vált kötelezővé. Ha másként nem ment, orosz fegyverekkel.

A szocializmus — ha valódi és őszinte, akkor — gazdasági jellegű fogalom, és az állam, mint közigazgatási szerv a szociális, vagyis közjóléti szempontokat érvényesíti. A szocializmus kifejezést sajnos a nemzetközi politikai baloldal kisajátította és politikai irányzat megjelölésére használja. A helyes értelemben vett szocializmus is csak olyan körülmények között jogosult, ahol a gazdálkodás eszközei, vagy a megélhetés szükségletei hiányoznak. A hiányt a közjólét érdekében állami intézkedés megszünteti. A szocializmus nem lehet politikai cél sehol, ahol annak alkalmazása gátolja a köz érdekét nem sértő egyéni kezdeményezést. A politikai szocializmus államosít, ott is ahol nincs rá szükség, és ezáltal antiszociálissá válik, az állam pedig diktatúrává.

Amerikában sajátos módon, más út vezet ugyanoda. A nagy lehetőségek gazdag országának más élettörvényei vannak. Ott nem kellett korlátozni a magángazdálkodást, sőt örülni kellett, hogy a mozgékony szorgalom és szervezés soha másutt nem tapasztalt jólétet teremtett. A magángazdálkodás annyira alapelemévé vált Amerikának, hogy ott nem az állam fenyegeti a közösség gazdálkodását, hanem az államigazgatást kell félteni a hatalmasra nőtt magántőke befolyásától. A tőke államosítása helyett az **állam tőkésítése** a folyamat. Ez így kimondva talán túl éles, az élet általában nem ismer fehér—fekete élességű ellentéteket. A nagytőke, ha uralma alá vonja az államot: állam is, és az állam, ha uralma alá vonja a gazdasági életet, tőke is. És a tőkésített állam és az államosított tőke nem feltétlenül ellenségek. Amerika szívesebben köt gazdasági szerződést a volt gyarmatokon létesült államok kormányaival, mint magános üzletvállalatokkal.

Ma, amikor a politika növekvő hatással van az egyén életére, növekvő érdeklődést is kelt az önállóan gondolkodó személyben minden jelenség, ami eltér a hirdetett szabályoktól. Az érdeklődő szem két dolgot vesz észre: a politikai megnyilatkozások és a gyakorlat közötti eltérést, és azt, hogy a politikai irányzatok meglepő hasonlóságot mutatnak a világ ellentétesnek hirdetett országaiban.

A politikusok túl sokáig használták azokat a taktikai szólamokat, amelyek Kelet és Nyugat között az ellentétet domborították ki. Ez a magatartás a szovjetorosz állam alapításának idejéből való, amikor a bolsevizmus embertelenségei még a háborúban elfásult emberi érzéseket is felborzolták: a nyugati nagytőke titokban volt kénytelen üzletelni a bolsevistákkal. Abban az időben a közvéleménynek Amerikában még volt körme-foga, amit csak a 30-as évek gazdasági válsága koptatott le. F. D. Roosevelt kormánya első intézkedéseként elismerte a Szovjetunió bolsevik-diktatúrás kormányzatát, hogy törvényes alapja legyen az anyagi támogatásnak, és 8 év múlva külön törvényt is iktattak be (Lend-Lease Act) amivel mérhetetlen anyagi és fegyveres támogatást adtak az oroszoknak, ami nélkül — Sztalin bevallása szerint is — a háborút elveszítették volna.

Egy időre ismét felkelt a közvélemény felháborodása Amerikában az oroszok ellen a második világháború utáni közép-európai viselkedésük miatt, mégpedig olyan mértékben, ami a kormányt arra késztette, hogy meghirdesse a közép-európai államok felszabadításának programját, de a magyar szabadságharc válságos napjaiban világosan megmutatkozott, hogy az ún. hidegháború csupán szócsata volt és a két arcú, egy lényegű materialista világrend halad előre azon a pályán, amit a modern hit apostolai előírtak.

A nemzetközi baloldal által gyártott politikai filozófia szerint a királyságokat a haladás törvénye burzsoá-demokráciákkal váltja fel, amelyek rendszerint köztársasági formát alkotnak. Szerintük a további demokratikus fejlődés a tőkés gazdálkodásból a szocializmusba emeli az államot.

Ezek szerint semmi aggodalom, ide nem jön se orosz, se kínai felszabadítás az alacsonyabb fokról a magasabb fokra emelendő, megyünk mi a magunk lábán is a haladás útján. És valóban, nem ezt mutatja-e politikai pártjaink irányvezetése, ha visszamérjük a húsz évvvel ezelőtti állapotokhoz?

Nem az egyetlen megnyilatkozás, ami a fenti elgondolásba beleillik, de éppen kézenfekvő Lord Hailsham Sydneyben elhangzott emlékbeszéde Sir Robert Menzies halála után, május 12-én. Illetlen humorral a demokrácia feletti gyászbeszédnek is nevezhetnénk, ha nem volna — gyakorlati útmutatást nélkülöző volta mellett is — alapjában véve biztató és bizakodó.

Lord Hailsham, neves angol politikus és Lord Chancellor, kijelentette, hogy: *„A demokrácia, ahogy mi értelmezzük, kisebbségben van és visszavonulásban mindenütt, és akik bárhol erőszakkal felforgatni szándékoznak, bátorítást kapnak titkos ajándékok vagy fegyverszállítmányok által, vagy éppen nyíltan is kapnak politikai és katonai támogatást zsarnoki rendszerektől. Szándékos erőszak és közönséges bűncselekmények, pressure group-ok zsarolása anarchiába és diktatúrába viszi a demokráciákat. Anarchia és szabadosság (permissiveness) zsarnokságba torkollanak. Tanú rá a történelem, hogy az emberi természet, ha választani kényszerül a rend és káosz közül, a rendet választja akkor is, ha elveszti általa a szabadságát."*

Figyelmeztet, hogy a parancsuralmi rendszerek ezáltal szereznek maguknak elfogadtatást. Felteszi a kérdést: miért nem építünk olyan társadalmat, amelynek megnyilatkozó felsőbbrendűsége lehetetlenné teszi, hogy csúfot űzzenek vívmányaiból és dicsőségéből.

„Nyilvánvaló, hogy demokráciákba ágyazva, szerte a világon működnek bizonyos erők, amiket gondosan figyelni kell és gátolni törekvéseiket."

„A marxisták a demokrácia természetében adott szabadsággal élnek vissza, éppen azt a szabadságot akarják elpusztítani, amiért az létrejött."

„A diktatúrák sokasodását jelképezi az Egyesült Nemzetek Szövetsége tagjainak politikai színezete. Ezek az országok öntelten, időnként kihívóan, felszabadulva az ún. gyarmatosítás alól, csak aránylag kis rétegükben nevezhetők a legtágabb értelmezésben is demokratikusnak, liberálisnak, vagy szabadnak, a szó nyugati fogalmazásában. A kommunista országokat mindenütt zsarnokian kormányozzák."

„De hogy is juthattunk el idáig? — kérdezi. — *Miért vannak pénzügyi zavarok, munkanélküliség, nagyvárosok szennye? Miért van az hogy a városi gerillák, a társadalom-kihullottjai, kábítószerek élvezői, politikai és társadalmi botrányok, ipari zsarolás folytonosan legyőzi minden erőfeszítésünket, hogy ezeket kordában tartsuk?"*

A „Demokrácia dilemmája" címen könyvet is írt a szó értékelő értelmében is nemes lord, de talán a könyv terjedelmesebb keretében sem vonja le a végső következtetést, hogy a nyugati demokrácia már nem a dilemma előtt áll, hanem ama marxi értelmezésű utat választotta kormánya által, amely nemcsak veszélytelennek tartja a zsarnoki rendszereket, hanem üzletel velük, barátaivá fogadja, utánozza azokat. Helyesen nevezi **központosított** (centralized) **demokráciának** a kormányoknak ezt a válfaját. A marxi taktika pontosan ez: piramisokba szervezni a társadalmat és elfoglalni a csúcsokat. Államosítani az élet minden területét, és a demokráciának csak a külsőségeit megtartani. Két, vagy több politikai pártot is engedélyezni, de bármelyikre is szavaz a báva polgár, ugyanazt kapja. Kormánya a feje fölé nől, élete minden mozzanatát ellenőrzik, jövedelmét elfelezi az állam mielőtt kézhez kapná, hogy henyéket tenyésszen rajta, hogy ellenőreit, besúgóit fizesse, hogy távoli diktatúrákat pénzeljen vele, hogy fegyvereket szállítson valamelyik afrikai National Liberation Front-nak, és szövetségek, mozaik-háborúk, forradalmak bonyodalmán át félelemben, bizonytalanságban tartsák az egész emberiséget.

Talán sötét a kép innét megvilágítva, a béke és jólét szigetéről nézve, de tegyük csak fel bátran a kérdést: nyugtalan századunk háborúinak száznál több millió halottja, az élve maradottak sokszáz millióinak gyásza és szenvedése csak annyit hozhatott az emberiségre, hogy a békének és a jólétnek már csak szigetei vannak?

(Magyar Élet, 1978 június 22.)

Nagyhatalmak mérkőzése

Bár senkinek sem kell, a kommunista diktatúrák egyre terjednek, erősödnek.

Múltkori politikai fejtegetésünk (A demokrácia dilemmája) gondolatmenetét kívánjuk mai cikkünkben tovább vezetni, hogy a világnézeti és politika-elméleti síkon egymáshoz közel került keleti—nyugati, vagy kommunista—kapitalista hatalmak gyakorlati politikáját áttekinthessük.

Küszöböljük ki mindenekelőtt a szélsőségeket. Még mindig történnek olyan megnyilatkozások, hogy „földünkön két ellentétes világnézet néz egymással szembe, és köztük a leszámolás elkerülhetetlen". Vagy „az egyik pusztul a másik győz", vagy fordítva. Másrészt, ne térjünk ki most olyan adatokra, mint amit egy Amerikában megjelent könyv állít, hogy az orosz bolsevizmust kezdettől fogva Amerikából pénzelik. Mint távoli szemlélők, akiknek nincsenek közvetlen hírforrásaik, csupán a megtörtént eseményekből mérhetjük le a politikai vezetés fő irányvonalát, amihez a huszadik évszázad végefelé már van elég történelmi távlatunk.

Utaljunk itt egy régi magyar adatra, amelynek a tükrében a ma eseményei is megláthatók. Horthy Miklós, Magyarország kormányzója 1932 októberében emlékiratot intézett huszonhárom államfőhöz a Szovjetunió elleni összefogás érdekében. Ebben állt többek között a következő mondat:

„Szovjetoroszország 15 év óta nyíltan megsemmisítő harcot folytat az egész világ ellen, avval a jelszóval, hogy ki kell irtani a nyugati kapitalizmust. És ez a nyugati kapitalizmus, ahelyett hogy összefogna és felvenné a harcot, segít ellenségének, békés és háborús technikájának teljes kiépítésében!"

Ez a felhívás nyílvánvalóan a lényeget akarta tisztázni, a szavak és a gyakorlat közötti ellentmondás fényében. Pedig ez a felhívás néhány hónappal megelőzte Roosevelt hatalomra jutását, amely a nyílt szovjet-támogatás idejét vezette be. A nyugati világ nem érezte a szovjet fenyegetést. A Horthy által javasolt összefogás helyett a 23 államból csak Németország fejlődött olyan irányba, hogy összecsapása Szovjet-Oroszországgal elkerülhetetlen lett.

Amerika politikai köreiben volt még abban az időben erős szovjetellenes hangulat, de az amerikai politika gyakorlati éle sohasem a kommunizmus ténye ellen irányult, inkább csupán a „sztalinizmus" szóval összegezett orosz magatartás ellen.

Hogy mennyire csak játékszerei voltunk a nagypolitikának (de nem csak mi, még Németország is), álljon itt bizonyságul néhány idézet egy otthon kiadott könyvből:

„Wilson elnök aktív részvétele a versaillesi és trianoni imperialista békeszerződések kidolgozásában feltételezi azt a szándékot, hogy az amerikaiak tevőlegesen részt kívánnak venni az első világháború utáni európai politikai élet alakításában... A horthysta csendőrség megszervezésében amerikai katonai szakértő nyújtott segítséget... A két világháború közötti időszakban, a Horthy-rendszer bel- és külpolitikai akcióival szemben az amerikai kormány sem nyílvános, sem bizalmas úton nem tett ellenvetéseket. A Horthy-külügyminisztérium irattárából kitűnik, hogy az Egyesült Államok hivatalos körei egyetértettek azzal, hogy a Horthy-rendszer szövetségre lépett Hitlerrel, segített Csehszlovákia feldarabolásában, csatlakozott a náci Németország vezette szovjetellenes blokkhoz. A magyar kormány annak idején a Külügyminisztérium útján minden ilyen lépés előtt igyekezett megtudni az angolon kívül az amerikai hivatalos véleményt is. S ezekre az érdeklődésekre Washingtonból bátorító válaszok érkeztek. A washingtoni magyar követ egyik jelentésében például ezt írja: »Jelentéseimből nyílvánvaló, hogy az utóbbi időben a zsidóellenes törvénnyel, Mandzsúria elismerésével és az anticomintern paktumhoz való csatlakozással kapcsolatban az amerikai kormány messzemenő megértést tanúsított«." (Idézetek a Magyar —amerikai kapcsolatok című könyvből, — Kossuth Kiadó, Bp., 1971.)

Nem lehet a fenti sorokat elgondolkodás nélkül olvasni. A politika távlati terveiben a háborúkat is tervezni kell. A háborúhoz ellenség is kell. Magyarország a rákényszerített szerepét eljátszotta, és elnyerte érte büntetését. Németország sikertelen hábo-rújával közvetve előidézte fél Európa szovjet megszállását a „fel-szabadítás" jelszavával. Vannak közvetett szerepek is. Németor-ság ugyancsak elnyerte érte büntetését.

A politikának rejtélyes útjai vannak. Mikor kap majd választ a szerencsétlen vietnami nép, hogy miért kellett országának húsz évre hadszíntérré válnia úgy, hogy a végeredmény mégiscsak a kommunizmus lett? Alapjában véve az egész világ felteheti a vietnami kérdést: hol annak a nyitja, hogy bár senkinek sem kell, a kommunista diktatúrák egyre terjednek, erősödnek?

A Távolkelet térségébe került életünk figyelmét olyan események is lekötik, amik európai vagy amerikai magyaroknak távoliak és érdektelenek, vagy éppen téves elképzelések alatt állnak. Ilyen téves megítélés tárgya Kína, közelebbről a kínai vörös rezsim, amit egyes magyar emigráns körök két olyan tulajdonsággal ruháznak fel, amiben Kína legalábbis ártatlan: egyik az, hogy a mai Kína valójában nemzetiszocialista állam, a másik (és ebben még ártatlanabb), hogy mint turáni testvérnép a szovjettel szemben mellettünk áll. Nem nehéz bizonyítani, hogy mindkét jellemzés emigrációs vágyálom.

A kelet—nyugati harcnak több a füstje, mint a lángja. A nyugati demokráciák a keleti népi demokráciák felett gazdasági és katonai téren is abszolút fölényben vannak, és ha valaha az lenne, vagy lett volna az utóbbi 60 év alatt a politikai szándék, hogy megdöntsék a szovjet uralmat Oroszországban, vagy 30 év óta Kínában, annak kimenetele nem volna kétséges. De megdőltek volna maguktól is a nyugatról kapott támogatások hiányában.

Szavakban, fenyegetésekben természetesen nem volt hiány, de „nem kockáztathatunk egy atomháborút" jelszóval és a szovjet fegyveres fölény meséjével a vita mindig úgy végződött, hogy a Nyugat meghátrált. Horthy Miklós 46 évvel ezelőtt lemérte a helyzetet: a nyugati hatalmak nem akarják megszüntetni a kommunista diktatórikus kormányzatokat.

Tény azonban az, hogy a második világháborút követően Amerika igyekezett a Szovjetuniót korlátai között tartani. Később Kína is igyekezett egy időben Sztalin örökébe lépni a világforradalom programjával. Amerika vele szemben is kellő erélyt tanúsított. A nyugati nagyhatalom politikája tehát azt célozza,

hogy karámon belül tartsa a két etetett bestiát. Ez az ún. **containment** politika.

A containment politika gyakorlati kivitelezéséhez tartozik az Egyesült Államok közvetett és közvetlen beavatkozása a két pártkormányzat (szovjetorosz és kínai) dolgaiba. Washington szívesebben használja a közvetett beavatkozást, vagyis olyan megoldást, amely más államok érdekeit használja fel (kockáztatja) a Szovjetunió és Kína megfegyelmezésére. A világpolitika sakktábláján a Szovjetunió körül van véve parasztokkal, amelyek a dollár bűvös csillogására akkor is visszakacsintanak, ha történetesen Moszkva képére és hasonlatosságára alakított kormányzatuk van. De nehéz is találni az orosz rabszolga-birodalom peremén olyan államot, amelynek ne volna pöre a Szovjetunióval, Finnországtól Japánig, Vörös-Kínát is beleértve.

De nemcsak a Szovjetunió van így körülfogva készséges amerikai csatlósokkal, hanem Kína is így fest, illetve őszintébb nyíltsággal, mert Kína délről és keletről olyan államláncolattal van félkörbe fogva, amelynek országai az anyagi függőségen kívül a jelenlevő amerikai katonai támaszpontok által is támogatva vannak meggyőződésükben. A kört északon és nyugaton a Szovjetunió illetve a vele baráti India zárja le. Vörös-Kína úgy alakult ki, hogy körülötte háborúk dúltak, amelyek során önálló (vörös vagy nem vörös) államok létesültek, amelyek féltékenyen őrzik Kínától való függetlenségüket, és ehhez vagy szovjet, vagy amerikai támogatást kapnak. Így a két vörös nagyhatalom sakktábláján patt-állapot van, amihez jobb szemléltetést nem tudnánk nyújtani, mint az éppen közelmúltban fitogtatott román—kínai barátsági szerződés (amelynek során sajnáljuk, de a kínaiak fütyülnek a mi turáni elképzeléseinkre) és átellenben az orosz—vietnami szövetség.

Volt időszak, amikor a kínaiak komolyan vették a marxi-lenini elveket és izmaikat vizsgálgatták, elég erősek-e a világforradalom véghezvitelére. Az elgondolás az ún. harmadik világ szövetségbe fogása volt az „imperialisták" ellen, lehetőleg a Szovjet segítségével, de ha kell ellene is. Az ún. maoizmus kora ez, és a pártemberek színvallásáé: ki orosz-, ki kínai-párti lett a kommunisták táborában szerte a világon. (A kínai—román barátkozás kezdetének kora ez, 1965. Ceausescu trónralépése).

A Szovjetunió kétszínű játéka folytán Kína óvatosabb lett. Ez volt a vietnami beavatkozás nagy esztendeje, és az amerikai—szovjet együttműködés eredménye, az hogy a vietnami háború végén nem antikommunista Vietnam maradt, hanem szovjetbarát, Kína-ellenes, kommunista Vietnam.

Ma fordítva áll a helyzet. A Szovjetunión van a megrendszabályozás sora, amihez Kína készséges partner — nem is burkoltan. Ehhez a buzgósághoz nagyban hozzájárulnak a fent említett, ma is fennálló Kína-körüli támaszpontok, de természetesen erről a mai helyzetben nem illik Kínában említést tenni.

(Magyar Élet, 1978 június 29.)

Balkánstratégia Európa ellen (1)

Oroszországot csak egységes Európa tudná korlátozni.

A tűzfészek

A Balkán-félsziget kérdéseinek áttekintésekor a legjobb eligazító vonal a pánszláv érdekek követése. Oroszország következetes és csökönyös törekvése a Földközi-tenger irányában ismert és sokat emlegetett cél, és általában ezt jelöljük meg a Balkánt uralma alá hajtó törekvései okául.

Oroszország akkor lett veszélyes Európa számára, amikor birtokba vette a Finnország és a Fekete-tenger közötti sávot a 18. század vége felé. A török birodalom hanyatlásával egy másik sávnak hasonló jelentősége nőtt Európa szempontjából: az Adriai-tenger és a Fekete-tenger közötti terület a 19. század végére vált kulcskérdéssé. Ez a két sáv jelentette akkor Európa záróvonalát.

Európa az elsőnek említett keleti záróvonal átengedése óta érzi az orosz veszélyt. A múlt század végén merült fel a kérdés, kié legyen a balkáni zóna azután, hogy a török uralom alól felszabadul. A kérdés aggasztó volt, mert Oroszország nyíltan törekedett a Balkán megszállására. A múlt század második fele az orosz terjeszkedéstől való félelemben telt el. A berilini kongresszus (1878) ennek szellemében hozta azt a határozatot, hogy az Osztrák—Magyar Monarchia vegye át Bosznia-Hercegovina igazgatását.

Ezeknek a birodalmak közötti mindig vitás területeknek a jellemzője, hogy sok kisebb nép, vagy néptöredék lakja, és így hiányzott a természetes államalakító tényezők népi feltétele, csakúgy, mint földrajzi feltétele. Emiatt, a változó szerencsétől függően, vagy egyik, vagy másik hatalomhoz tartoztak, de sohasem szerves részként, hanem inkább mint felvonulási, ellenőrzési övezet.

Ezen az együtt is két és félezer kilométeres vonalon az alábbi népeket találjuk: észt, lett, litván, fehér-orosz, lengyel, ukrán, román, (kazár, tatár, kun maradványok), majd a Balkánon bolgá-rok, szerbek, bosnyákok, horvátok, szlovének. Államalapításra kevés esélyük volt a történelem folyamán.

Az orosz törekvéssel szemben állt a kontinentális Európa érdeke. Oroszországnak (mint ugyancsak kontinens-méretre nőtt országnak) előnye az európaiak felett az, hogy általában érvényesül politikájukban az egy akarat. Európa soha nem tudott ezzel szemben kizárólagosan kontinentális érdekei szerint határozni. Európa, több hatalomra osztva, csak ritka esetekben tudott felülemelkedni rész-érdekeken. Példa rá a török háborúk kora. Más akadálya is volt az egységes viselkedésnek Európában: a XVIII.

század új nemzetközi filozófiája; közelebbről annak egységbontó irányzatai, a nacionalizmus és a liberalizmus, Európa rendjét — jó vagy rossz rendjét — az új eszmék, új formák irányába kényszerítették.

A francia földről kiinduló változás-elmélet széles fronton támadott, miután, jó szimattal, befolyását az ipari forradalom anyagi bázisaira építette: volt irányzat az uralkodó elit részére (felvilágosodott uralkodók, mint II. József, Nagy Frigyes és fia, Miklós cár, stb.), voltak titkos társulatok a nemesi és szellemi körök részére, voltak burzsoá-liberális mozgalmak a polgári társadalom átszövésére, és — nyomás alulról — ott voltak a munkásmozgalmak, a proletár-szervezetek. Összevarró szálként húzódott a demokrácia elve alapján létesített pártrendszer, amely nemzetközi hűséget követelt tagjaitól, és kijelölte a haladás útját egy lépcsőzetes szerkezetben: a polgári liberális, a szociáldemokrata, a szocialista és a kommunista fokozatok palettáján.

Európát mindez végletekig megosztotta és gyengítette apró érdekek egymást keresztező társadalmi, politikai és osztály küzdelmekkel.

A nemzetköziség érdekeinek egy időben előnyös volt a nacionalizmus felszítása, ami mint birodalmakat szétvevő erő volt hasznos, szándékaik részére. Később ez a nacionalizmus okoz nekik mind több problémát.

A nemzetköziség mozgalmai fő súllyal Németországban látták a kiindulás alapjait. Vele szemben — éppen nacionalista féltékenységből — Franciaország nemzetközi mozgalmai bizonyos önálló irányt követtek. A szlávoknak a német baloldal filozófusai adtak nacionalista öntudatot, majd — vesztükre — az oroszok a francia baloldallal szövetkeznek a németek ellen. Az orosz nacionalizmus egyébként olyan hőfokú, ami — a nyugati szlávokat kivéve — Európában elviselhetetlen. Erre egy idézetet említünk. A múlt század elején egy Pagodin nevű moszkvai egyetemi tanár emlékiratot juttatott el a cár leányának, Olgának:

„Oroszország! Micsoda káprázatos jelenség a világ színpadán! Melyik ország lenne hozzá fogható nagyságával, vagy csak felével is... A hatvan milliós nép, amihez jön még hatvan millió hasonló fajú rokon, ugyanazon nyelvű, amely Európában szétszóródottan él az Északi-tengertől az Adriáig... Testvérek... a természet és föld is az egységet nyújtja számotokra, a távolság ellenére is, akár török, akár osztrák fennhatóság alatt éltek. Egy független, magába zárt világ, alkalmas gyárak építésére, habár még Oroszország nem tart lépést a nyugatiakkal. A cár egy szava elég e gyárakat a földből előteremteni éppen úgy, mint a nehézkes orosz parasztokból vitéz katonákat nevelni, akiknek XII. Károly, Nagy Frigyes és Napóleon kénytelen volt átadni a győzelmi babért. Ki tudná ezt az országot — amelynek kezében a világ sorsa fekszik — legyőzni? Bár Miklós cár békés fejlődést, életjavulást óhajt és nem háborút, azonban Zarskoje Seloi munkatermében mégis közelebb áll a világuralomhoz, mint V. Károly Escorilban, vagy Napoleon I. Versaillesben. Az aranyat kínáló Európa elernyedt és képtelen, tehetetlen, Amerika pedig — amelyben sok szabadságra vágyó bízik — nem állam, hanem csak kereskedelmi társaság... Szívem örömtől reszket ó, Oroszország, hazám! ...Te kiválasztott vagy, elhivatott arra, hogy az ember fejlődését teljessé tedd, a régi és új kultúrát egyesítsd, szívet és értelmet megbékíts, valódi igazságot és békét harcolj ki..."

Így áradozott tovább és térkép is volt mellette, amelyen a szlávok által lakott területek, mint Lausits, Maklenburg, Pomeránia és a Habsburg-birodalom nagy része vörös vonallal volt körüljelölve. Amikor Miklós cárnak leánya megmutatta az írást, állítólag így szólt: *„A nacionalizmus a jakobinusok találmánya és az enciklopédistáké. Ha e tanulmányt más országok is követik, egész Európa veszélybe kerül. Én semmi esetre sem fogom kezemet soha ilyen túlhajtott eszméhez segítségül nyújtani."*

De az áramlat elindult, és ha Miklós cár még a Szentszövetség orosz—porosz—osztrák békeszándéka alapján áll, nem messze az idő, amikor az áramlat a trónokat döntögeti. A szláv nacionalizmusra Karl Marx is felfigyelt. Így ír az Odera Zeitungban 1851-ben: *„A pánszlávizmus célul tűzte ki elpusztítani mindent, amit Európa népei évszázadok alatt alkottak. E célt azonban csak úgy érheti el, ha előbb Törökországot, Magyarországot és Németország egy részét letörli a térképről. Csupán egy lehetőség marad: vagy alávetjük magunkat a szláv uralomnak, vagy a központot, Oroszországot megsemmisítjük!"*

Oroszországot csak egységes Európa tudná korlátozni. Úgy igaz, hogy a birodalmakat a földrajzi tényezők hozzák létre. A Kárpátok és az Ural közötti sík vidék szolgáltatta a lehetőséget az oroszokat szervező (nem is orosz eredetű) cárok részére a nagyterjedelmű ország megalapítására, amely magába szívja köröskörül a peremországokat. Oroszország fél-Európa és fél-Ázsia részére a népek temetője lett, és nincs kilátás rá, hogy a központi diktatúra fölengedjen. Ahogy Oroszországban nacionalista szellemi erővé vált az eredetileg nemzetközi kereszténység gondolatrendje (pravoszláv államvallás), úgy válik később a nemzetköziség eszméje birodalmi oroszbolsevizmussá. Hiába alakították át Oroszországot tanácsköztársaságok szövetségévé, szocializmusuk éppúgy hazugság lett, mint ahogy hazugság volt kereszténységük is. A szolgaság birodalmának egy törvénye van: terjeszkedni!

A 18. század vége lassú fokozatokkal két történelmi változást tudatosított: a török birodalom hanyatlását és az orosz birodalom erősödését, mely utóbbi mind agresszívebb módon lépett fel Európa irányában. A krimi háborút követően az oroszok birodalma, amely minden reform és nemzeti törekvés ellensége volt, új színben jelent meg. II. Sándor „a felszabadító cár" lett, a balkáni nacionalizmus legnagyobb pártfogója. Az ő, nemzeti államokat elismerő politikája, tette lehetővé, hogy Moldva és Wallachia egyesülhetett Rumania néven 1859-ben, ami példamutató volt a balkáni népek további államalapító vágyainak és török iga alóli függetlenségük igyekezetének. Moszkva evvel szerzett bizalmat ahhoz a tervéhez, hogy a török hatalom elnyomott népeiből kis csatlós-országokat igyekezett létesíteni, melyeket később birodalmába olvaszt. Valósággal elárasztották a pánszláv és liberális-nacionalista agitátorok a Balkán-félszigetet.

Bár az érdekek ütköztek, a nyugati hatalmaknak is hasonló szándékaik voltak a török iga alól felszabaduló népekkel. A krimi háborút befejező párizsi kongresszuson Walewski gróf francia külügyminiszter javasolta Moldva és Wallachia egyesítését egy idegen herceg uralma alatt. Anglia, Poroszország, Oroszország támogatták, a Monarchia népszavazást javasolt. Végülis a párizsi konferencia 1858-ban létrehozta az egyesített Rumaniát, mint nemzetközileg ellenőrzött államot.

Korlátozott szabadságuk ellenére az oláhok átengedték az orosz haderőket a Balkánra 1877-ben, sőt katonailag csatlakoztak a törökellenes hadjárathoz. Ellenszolgáltatásként orosz támogatással deklarálhatták a teljes állami függetlenséget. Az orosz—török háborút lezáró San Stefano-i béke elismerte Rumania, Szerbia és Montenegro államok függetlenségét a töröktől, és Bulgáriát, Boszniát és Hercegovinát, mint ellenőrzött, önkormányzati államot.

Az így kialakult helyzethez kényszerűen hozzájárult az 1878-as berlini szerződés is Bismarck elnökletével, bár a németek és angolok szívesebben tűrték volna még tovább is a török befolyást a Balkánon.

(Magyar Élet, 1978 július 6.)

Balkánstratégia Európa ellen (2)

A kis szerb nép szabadságának ügyét felvették a nagypolitika hajójára. A pánszláv propaganda szinte elönti Európát, és méreteiben olyan tömegű, hogy nincs mód a védekezésre.

Délszláv monarchia

A 19. század végén látszólagos nyugalom és egyensúlyi helyzet van Európában. A közelgő vihart talán csak azok érezték, akik előkészítették. A nagyhatalmak politikájában két jelentős szövetségkötés történt: 1879-ben Németország és az Osztrák—Magyar Monarchia, rá két évre Oroszország és Franciaország léptek egyezségre, ami 1894-ben szövetségi szerződéssé vált. Anglia még nem nyilatkozott. Európa népei a boldog békeidőket élték, és a késői nemzedék fia, ha visszalapozza a történelemkönyveket, nem találja azt a nyugtalanságot, ami indokolt volna a közelgő világháború előtt. Csupán két jelenség méltó a figyelemre: egyik a török birodalom lassú hanyatlásával életrekelő balkánnacionalizmus államalapítási küzdelmei, a másik a nemzetközi baloldali mozgalmak aggasztó tervei.

A baloldali mozgalmak fontos és döntő szerepét az európai hatalmak háborús pártállásának kérdése szempontjából történelmi irodalmunk nem tárgyalja kellő mértékben. Pedig a Második Internacionálé (1889—1914) a nagy európai polgárháború előkészítésének időszaka. A szocialista mozgalmak és pártok, amikről olvashatunk egyáltalán, csupán a felszínen látható jéghegy, egy ötöde talán a nemzetközi politikában fontos szerepet játszó tevékenységnek. A felszín alatti rétegek ott munkálnak a politikai határozathozatal kabinetirodáiban, köztársaságok és királyságok kormányaiban egyaránt. Ez a negyed évszázad mindenféle ürügyet hangoztatva készül a nagy háborúra. A világ legnépesebb szocialista pártja Németországban van, és a francia szocialisták az oroszok szövetségét keresik. Minden országban a tömegek jóléteért hangoskodnak, de szervezeteikben az ország érdekei ellen izgatják őket. A békét hangoztatják, de már készülnek a háború utáni zűrzavar nagy lehetőségeire:

„Nyolc-tízmillió ember fogja felfalni egymást, és míg ezt teszik, meztelenebbre rágják Európát mint bármely sáskahad. A harmincéves háború pusztításai három-négy évre lesznek leszorítva és kiterjesztve az egész kontinensre. Éhség lesz, betegség, nélkülözés, a hadsereg és a néptömegek lealjasodása, a kereskedelem, ipar és hitelélet végleges összezavarása: a régi államok és tradicionális államvezetés összeomlanak úgy, hogy királyi koronák tucatjával gurulnak a csatornákba és senkinek sem kellenek többé. És lehetetlen megjósolni mi lesz mind ennek a vége, és ki lesz aki győztesként kiemelkedik a küzdelemből. Csupán egy eredmény abszolút biztos: általános kimerültség, és a munkásosztály végső győzelmének feltételei megalapozottak lesznek!" (Engels írta ezt 1887-ben.)

Mint említettük, a berlini kongresszus Ausztria-Magyarország feladatává tette 1878-ban Bosznia-Hercegovina ellenőrzését. Még csak érzelmi politikának látszik, de Franciaország — mint szerződéses szövetségese Oroszországnak — felkarolja, valósággal atyai gyámság alá veszi Szerbiát. A sajnálatos mértékben visszamaradt ország tehetséges gyermekeit ezrével viszik Franciaországba (mint most a négereket mindenfelé), hadiiskolát, politikai akadémiát tartanak fenn erre a célra. Mindez távolra tekintő politikára vall.

Egy ilyen felkarolt egyén, Szpalajkovics Frigyes nagy hatást fejt ki francia nyelvű politikai röpirataival. Franciaország ontja a Monarchia-ellenes propagandát, és mindnek középpontjában a szerbek problémája áll. A szerbek propagandája Bosznia-Hercegovinát mint szerb területet jelöli meg, és maguknak követelik. A Monarchia az izgatás hatálytalanná tételére elhatározza Bosznia-Hercegovina bekebelezését, amit Ferenc József 1908 október 6-án, a magyar királyok ősi jogára hivatkozva érvényesít.

Ettől kezdve felerősödik a propagandahadjárat külföldön a Monarchia ellen, és mindenütt a Balkánon magyar- és osztrák-ellenes irányzatú mozgalmak keletkeznek, amelyek mögött ott áll a cári Oroszország, mint szláv nagytestvér, de a szerb, horvát és szlovén nacionalizmus elszigetelt megnyilatkozásai felett az európai egyetemekről (különösen a prágai egyetemről, ahol Masaryk professzor tanít) hazatérő fiatalok a délszláv népek egységének gondolatát hirdetik. A pánszláv propaganda szinte elönti Európát, és méreteiben olyan tömegű, hogy nincs mód a védekezésre. Németország és a Monarchia sajtója nem is vállalkozik rá: liberális baloldali sajtója inkább még szítja a tüzet, az orosszal való leszámolást hirdeti. Így válik a Balkán helyi problémája háborút kiváltó elemmé. Már feledve van az egész Európában undort kiváltó gyilkosság (Obrenovics Sándor és felesége brutális legyilkolása Belgrádban 1903-ban), a kép immár egy szabadságáért küzdő kis hős nemzet, amelynek ügyéért lelkesedni haladó szellemű magatartás lett.

A kis szerb nép szabadságának ügyét felvették a nagypolitika hajójára. *„Londonban szívesen látnák a Monarchiát összezúzva, mert az angol politika jobban szeretne kis államokra osztott Európát, melyeket egymás ellen lehet kijátszani. Ezért lelkesednek most Szerbia, Görögország, Bulgária meg Montenegro törekvéseiért."* (Prof. Josef Redlich jelentése angliai útjáról.)

Anglia végülis a serpenyőbe dobta súlyát: 1907-ben egyezményre lépett Oroszországgal. Hogy mennyire nem a Monarchia kis népei iránti politikája volt hatással a nagyhatalmak háborús elhatározására, hanem épp fordítva, a nagyhatalmak politikájához igazodott amazok magatartása, és lehetőségeiket a nagyok összeütközésétől remélték — áll itt az idézet, amit a királyi szerb kormány adott, mint utasítást, 1909 április 17-én Bécsbe küldött követének:

„Az egész szerbség érdekeit felölelő külpolitikát követő szerb királyi kormány Anglia, Francia- és Oroszország támogatásában bízva szilárdan elhatározta azon pillanatot kivárni, amelyben Szerbia a Balkánon, valamint a Szláv Délen fennálló legitim érdekeinek realizálásához eredményre feljogosító kilátással foghat hozzá... Amennyiben egy politikai forradalmi propaganda válna szükségessé, úgy arról Szentpétervár és Prága fog gondoskodni. Mi ezen ténykedést összeköttetéseinkkel támogatni fogjuk!"

A szerbek ennek megfelelően készséges jóviszonyt mutattak a Monarchia iránt, és számítva, talán próbára téve a Monarchia türelmét, megindította fegyvereseit a török ellen 1912-ben. Ez az ún. *Balkán-háború* a balkán-népek egysége jelszavával indult, amihez Bulgária még nagyobb fegyveres áldozattal csatlakozott. A tét valójában nem az egység volt, hanem a Balkán-hegemóniáért versengő két rivális, Szerbia és Bulgária erőpróbája: melyik tud törekvéseinek megvalósítására több alapot gyűjteni. Az érdem a török háború igazi terhét viselő, s a legnagyobb veszteséget elszenvedett Bulgáriáé volt, de azért vagyunk a Balkánon, hogy tanúi legyünk egy hátbaszúrásnak: Rumania megtámadta Bulgáriát, és közrefogva a volt szövetségessel alaposan megnyirbálták bolgár-lakta területeit is. Itt a magyarázata annak, hogy Bulgária a nagy háborúban szövetségese lesz a Központi Hatalmaknak, bár a Monarchia nem érdemelte meg, mert ha az oláh—szerb támadás idején nem marad tétlen, az események bizonyára másképpen, esetleg kedvezőbben alakultak volna.

A be-nem-avatkozás egyik oka az is lehetett, hogy a két megmérkőzött Balkán-hegemónia szándékkal szemben Bécs talán egy harmadik elgondolást melengetett. Ismeretes Ferenc Ferdinánd trónörökös ún. trialista tervezete, amely szerint a dualista (osztrák—magyar) birodalmat hármas monarchiává alakítanák át. Felölelte volna mindazon területeket, amelyeken a használati nyelv délszláv: Isztria, Dalmácia, Horvát-Szlavónia, Bosznia—Hercegovina, Szerbia és — Magyarországtól — a Muraköz és a Délvidék szerblakosú része. Gyakorlatilag az a terület, amely a háború után Szerb—Horvát—Szlovén Királyság néven képezett önálló államot.

Ferenc Ferdinánd terve a Monarchia minden nemzetiségénél visszatetszést szült, de leginkább a szerbek ellenezték. Az 1914-es esztendő látszólagos nyugalomban köszöntött be — ha eltekintünk a Zágrábban, a katedrális előtt, a horvát bánra leadott életveszélyes sebet ütő lövéstől. A szerbek nagy ünnepre készültek. Ez évben 525-ik évfordulója volt a rigómezői csatának. (Nem Hunyadi rigómezői csatájáról van szó, amit elvesztett Brankovics szerb fejedelem árulása miatt 1448-ban). A Balkán-háború következtében újra szerb fennhatóság alá került csatatéren ezúttal először ünnepelhették a szerbek a mindeddig gyásznapként emlegetett évfordulót.

„A rigómezői csatatéren tartott nagy hazafias ünneppel párhuzamosan a majd kétszeressé nőtt országban szerte-széjjel örömünnepekben nyilvánult meg a túl hatalmasra duzzadt nem zeti érzés és önbizalom. Még magasan, delelőjén állott a nap, a Monarchia trónörökösének és nejének megmerevedett teteme már a szarajevói konakban feküdt kiterítve. Ekkor mutatta meg igazi, valóságos képét a szerb, de rögtön reá a horvát is! A merényletnek futótűzként tovaterjedt híre odaát a Duna—Száva és Drinán túl boldog elégtételérzetet, a kielégített bosszú érzését, megelégedést és határtalan örömöt váltott ki — a hazafias ünnepeken a merénylet eredményének hírére egymás nyakába borultak az emberek. Ideát pedig a felháborodás, mint hirtelen támadt forgószél, a horvátokat és mozlimokat eddig lefojtott ősi gyűlöletük nemcsak Szarajevóban, hanem Zágrábban is sajnálatos megrohanásokra vezette a szerbek ellen — csattanós bizonyítékát adva a délszláv egység gondolata képtelenségének!" (Nádasdy: Délszlávok)

Augusztus közepére Ausztria—Magyarország és Németország hadiállapotban volt a következőkkel: Oroszország, Franciaország, Nagy-Britannia, Belgium és Szerbia. A világháború látszólag a Monarchiának Szerbia elleni büntető ultimátuma miatt tört ki. A fent idézett Engels-jóslat és a Második Internacionálé negyedszázadának háború felé hajszolt politikai légköre elég ok, hogy a szerbeknek adott ultimátumot csupán ama szikrának tekintsük, amely a felhalmozott gyúlékony anyagot lángra lobbantotta.

A szerb királyság csak 1915 októberére roppant össze a háborúba belépő Bulgária segítségével. A külföldre szökött emigránsokat Franciaország és Anglia támogatja tevékenységükben, akik memorandumokat szerkesztenek, térképeket rajzolnak. Az emigránsokat Londonban Seton-Watson karolta fel — egy képzett történész professzor, a közép-európai problémák alapos ismerője, az angol kormány szaktanácsadója, Magyarország felosztásának akkor már évek óta szorgalmas propagátora —, állami támogatást szerzett nekik, *Délszláv Választmány* néven politikai képviseletté szervezte őket. A Választmány amerikai területre is kiterjesztette tevékenységét, a kivándoroltakból katonákat toboroztak, akik mint délszláv kontingens lettek bevetve az antantfronton. Legfőképpen pedig népszerűsítették a délszláv állam gondolatát az Egyesült Államokban, amelynek kormánya később mint *Nemzeti Tanácsot*, a még nem létező Jugoszlávia kvázikormányaként ismeri el. Valószínűleg erre utaltak Carter elnök udvarló szavai, amikor Titot üdvözölte amerikai látogatásakor ezév elején, mondván: „örülök annak, hogy Amerika is résztvett a jugoszláv állam megteremtésében."

A háború folyamán a szerb királyi hadsereg maradványaiból, külföldre szökött szerbekből több hadosztályt szervezett az antant, ezeket a szaloniki fronton vetették harcba a központi hatalmak vonalai ellen.

Hazai földön is folyt a délszláv jövőépítés vitája. A dinasztiahű horvátok Nagy-Horvátország létesítését propagálták, míg a szlovének a horvát—szlovén—szerb testvériségnek hirdettek állami keretet.

A délszláv törekvések Bécsben is meghallgatásra találtak, annak ellenére, hogy nyilvánvaló volt a délszláv államalakító mozgalmak kapcsolata az emigrációval, és az is, hogy számításaikat legszívesebben az antantgyőzelemre alapítják. Köztudott volt, hogy az orosz fogságba került délszlávok belépnek a légiókba. Ez, a wilsoni 14 pont és az Egyesült Államok háborúba lépése (1917 április 6.) mind nyíltabb színvallásra és ellenállásra buzdította a délszlávokat. A hatóságok valósággal tehetetlenek voltak a nyílt agitációval szemben. Szláv testvéri napokat tartanak Prágában, Leibachban, Zágrábban. Megszületik titkos összejövetelen a Zágrábi Deklaráció (1918 március 2), amelyben már szó sincs arról, hogy a déli szlávok közös állama a Monarchia kereteiben valósulna meg.

„A délszláv propaganda elleni védekezést végtelenül megnehezítette a magyarországi radikális sajtó, amely saját érdekei támogatásának nyílt célzatával a délszláv kérdés tekintetében Jászi Oszkár nemzetiségi politikai elveit tette magáévá, és egyenesen biztatta a délszláv eszme apostolait. E cikkek a Dráván túl a legnagyobb mérvben izgató hatásúak voltak. A drávántúli sajtónak egyszerűen csak át kellett venni az izgatásra pompásan alkalmas anyagot." (Nádasdy)

Az antant-győzelem a demokrácia nevében reményt keltett a népek millióiban. Magyarország demokratái hittek a pártmaszlagban, és a békét avval demonstrálták, hogy lefegyverezték az

országot, ezáltal védtelenné tették határait. A demokrata nagyhatalmak a magyar királyságot megszűntnek, területét haditerületnek, míg a cseh emigráció Nemzeti Tanácsát és a szerb emigráció Nemzeti Tanácsát szövetségesnek nyílvánították. Hadiállapotot nyílvánítottak Magyarország és két olyan állam között, ami még csak azután fog létrejönni. A demokratává bolondított Magyarországot a demokrata Franciaország hadsereggel megtámadta és létrehozta a jugoszláv királyságot. Így jött létre Jugoszlávia!

(*Magyar Élet, 1978 július 13.)*

Balkánstratégia Európa ellen (3)

A nemzetközi politika beépített eszközei, a pártok és a sajtó, minden európai országban szították a háborús hangulatot.

Áttört záróvonalak

Az első világháború alapvető változást eredményezett Európa térképén. A változás egész Közép-Európát és egész Kelet-Európát érintette. Fentebb vázlatot közöltünk, amely Európa két záróvonalát mutatja. Az első világháború végén mindkét záróvonal gazdát cserélt.

A világháborúból a bolsevista forradalom miatt 1917-ben kiesett Oroszország, elveszítette azt a területet, amit a 18. század végén szerzett, amelynek orosz birtoklása oly sok aggodalommal töltötte el Európát a 19. század folyamán. Ez a terület valóban felszabadult az orosz iga alól. Népei végre saját államot alkothattak, hosszú elnyomás után: Finnország, Észtország, Lettország, Litvánia, Lengyelország. Európai szempontból megnyugtató fejlemény volt, hogy a keleti záróvonalat az orosz hatalom feladta, kiürítette. Más kérdés, akart-e, tudott-e Európa evvel gazdálkodni?

Nem kívánhattuk a történelemtől, hogy az első világháború végén a hódító orosz birodalmat alkotó részeire bontsa, mint tette azt az Osztrák—Magyar Monarchiával. Végtére is Oroszország a győztesek oldalán harcolt. A természetes széteséstől az mentette meg, hogy látszatra önálló köztársaságokat létesítettek a bolsevisták a cári orosz birodalom népei számára, és azokat egy ún. Szocialista Unióba foglalták egybe.

Ez a típusú államszervezés megfelelt a nyugati győztes hatalmaknak is, és az ún. intervenciós háborút a köztársasági felosztás tényében megnyugodva hagyták abba, és elvonulásukkal valósággal megerősítették a bolsevisták uralmát. Az antanthatalmak háborús célja a wilsoni 14 pont kenetteljes szólamaival lefüggönyzött köztársaságalapítási program volt, a népek önrendelkezési joga jelszavával. A 14-ik pont fejezte ki a nemzetközi baloldal világuralmi programjának keretét alkotó *Népszövetség* (League of Nations) létesítését: *„Meg kell alakítani a nemzetek általános szövetségét különleges megállapodások védelme alatt abból a célból, hogy a nagy- és kisállamoknak egyformán kölcsönös biztosítékot nyújtson politikai függetlenségükre és területi integritásukra."*

Mindazok a szólamok, mint: a kis népek felszabadítása, a porosz militarizmus letörése, német világuralmi törekvések megakadályozása, stb. csak jelszavak voltak az új világátalakító terv palástolására. Az első világháborút ennek a tervnek az érdekében robbantották ki — ezt bizonyítja eléggé az eredmény: szociáldemokrata köztársaságok alakultak szerte Európában. A lég telítve volt internacionalista baloldali eszmékkel, és a háború két fronton folyt: egyik a lövészárokban, a másik a sajtóban a szellem és értelem elhódításáért. A keleti záróvonalat nem Európa vette vissza, hanem a nemzetközi baloldal terve érvényesült távolabbi céljai szerint. Ebbe illett bele a cári orosz elnyomás alól felszabaduló kelet-európai kis nemzetek államalapító illetve önállósító törekvése.

Figyelmünket most a déli záróvonalra terelve azt látjuk, hogy ezt a Közép-Európát védelmező, záróvonalat az első világháborús átrendezés, mint feleslegeset, megszüntette. Igaz, a török birodalom végleg lehanyatlott, és az orosz terjeszkedés megtorpant, szocialista köztársaságok uniójává alakulva, vélhették: talán végleg le is tett hódító szerepéről. A Monarchia részeire tagolva, nemzeti államokra osztva, készséges tagokként sorolhatók be a nemzetek szövetségébe, ami a további háborúkat kizárja. Az államok feletti közhatalmi nemzetközi szervezetben a győztesek és legyőzöttek egyenlő jogokkal és felelősséggel vesznek majd részt. Németország is köztársasággá alakult, a békefeltételeket elfogadta, a jóvátétel kifizetése után nem viseli többé a legyőzöttek bélyegét. Területet jóformán nem is veszített, (csupán egy kis keleti sávot és a gyarmatokat) népi egységét az új helyzet nem érintette. A német köztársaság az enyhe bánásmódot Angliának köszönheti. A franciák reváns-bosszúja — ha érvényesül — darabjaira tépte volna Németországot.

A franciákat sajnos mi kaptuk meg.

Elvileg a magyar közgondolkodás is elfogadta a Monarchia felosztásának időszerűségét. Az állami függetlenségnek hazánkban is könnyű volt híveket szerezni. Az osztrák sógor nem sok okot adott rá, hogy lelkesedjenek értük a magyarok, és a Habsburg király is csak a kiegyezés utáni kapitalista fellendülésben vált joviálissá, és valóban csak magasabb európai szempontok, vagy a nagyobb veszély lehetősége, feledtették velünk Habsburg-házból származó lator királyainkat. Két tény azonban visszatartó erőként jelentkezett a független Magyarország iránti szándékoknál: egyik a királysági államforma, másik a nemzetiségek irredentizmusa. A kor szelleme nemzeti királyságra buzdít, de nincs magyar uralkodóház, és a polgárosodás előrehaladott állapotában ilyent létesíteni, elfogadtatni alig képzelhető el. Ugyanakkor a köztársaságnak sincs még jó hangzása — amint látjuk, nem is lesz vele szerencsénk. Minden gyökeres változás időszerűvé teszi a szomszéd-államok igényeit az amúgyis sokat hangoztatott nemzetiségi törekvések vonalán. Így minden magyar érdek ellene szólt, hogy a változás folyamatát mi magunk indítsuk meg.

A változást az első világháború antant-győzelme kényszerítette ki: a győztesek érvényesítették háborús szándékukat, a Habsburg-ház detronizálását, ami magával hozta a részekre szakadást, Magyarország függetlenségét Ausztriától. Amitől fázott a magyar nemzeti aggodalom: egyszerre szakadt az ország nyakára, súlyosbítva a vesztes háború kiszolgáltatottságával. Amire nálunk senki sem számított, a fegyverszüneti szerződés aláírása után Franciaország a Balkán felől, jórészt szerb hadosztályokkal, megtámadta Magyarországot. Ehhez a hadjárathoz csatlakoztak az oláhok és csehek, ugyancsak francia vezetéssel.

Mint már említettük, a nemzetközi mozgalmak között már a háborút megelőző évtizedekben is láthatóan két fő irányzat küzdött, egymással is, az Európa fölötti hegemónia megszerzéséért. Nem említve a kisebb államokat, az egyik az angol—német vonal (nem túl erős együttérzéssel egymás iránt), míg a másik a francia—orosz vonal, kiegészülve a nyugati szlávokkal, elválaszthatat-

lan szövetségben. Ez a politikai háttér határozta meg a tervezett európai polgárháború szembenálló táborait, és akkor vált alkalmazásra érettté, amikor a németellenes vonal Németország ellen tudta hangolni a brit kormányzatot. A német irányzat — a minden más nemzetközi baloldali szervezet felett legnagyobb és leghatásosabb irányzat — már kezdettől azon fáradozott, hogy Angliával megerősödve támadjon a pánszláv vonal ellen. Mindkét irányzat győzelme a nemzetköziség tervét szolgálta, ami elsősorban a háború kirobbantása volt, mert alapvető változást, királyi trónok leomlását és különösen Közép-Európa szerkezeti szétbontását csak a háború okozta pusztítás után érhette el. A nemzetközi politika beépített eszközei, a pártok és a sajtó, minden európai országban szították a háborús hangulatot. A királyi, cári udvarokban ugyanúgy megvoltak a háborúpárti körök, mint a már köztársasági államok kormányai körül. Szinte beleszuggerálták a politikai közgondolkodásba, hogy az egymásközti nézeteltéréseket már csak háború árán lehet megoldani.

Ugyanakkor mindkét oldalon tartottak a nacionalizmus felülkerekedésétől: nem torkollik-e egyiknek avagy a másiknak a győzelme germán vagy szláv hegemóniába? A franciák következetesen és korlátozás nélkül adták oda magukat a pánszláv törekvéseknek és külön specializálták magukat a nyugati (közép-európai) szlávok felkarolására.

Az első világháború félidőig egyenlő erők küzdelme volt. A szerencsés fordulatot a francia—orosz szövetség részére az hozta, hogy 1916 végén Amerikában újra elnökké választották a demokrata (radikális baloldali) Wilsont és ugyanakkor Angliában is a baloldali radikális-liberális párt vezére Lloyd George került a kormány élére. Ez Amerika hadbalépését és Anglia teljes háborús erőbevetését jelentette.

Míg más radikális baloldaliak országuk minden erőtartalékát a háború serpenyőjébe dobták, Budapesten egy baloldali maszlagba ficamodott gróf így szónokol: *„... a pacifista program nemcsak egy szűkebb program, hanem egy világprogram. Ebbe a világprogramba a magyar nemzetnek, a magyar fajnak is be kell kapcsolódnia, mert csak az a nemzet fog haladni, amely bele tud kapcsolódni abba a világprogramba, amely egy szóval kifejezve: Pacifizmus!"*

Mialatt ez az ostobaság elhangzott a szerencsétlen Magyarország újdonsült köztársasági elnökének, Károlyi Mihálynak ajkáról, a megnyitott határokon özönlöttek be a felfegyverzett szerbek, csehek, oláhok. A pesti sajtó nem sikolt a végekért. A békét ünnepli, cinkosan hallgat és így ír: *„...ne féljen senki a betörésektől, mert minden katona hazavágyik, nemcsak a magyar. Ne féljen senki, nem jönnek ellenünk, mert ma már nem az a világ van, amikor hódításokra lehet vinni a hadsereget."*

A balga gróf, amikor már megteltek az országutak az elűzött magyarok százezreivel, így szólt a Nemzeti Tanács ülésén: *„Ha bárki betör tiltakozunk ellene, fölemeljük óvó szavunkat és apellálunk a világ művelt népeinek ítéletére, de fegyvert nem szegezünk ellenük."*

Pedig emlékezhetett volna Károlyi, hogy a bámulva tisztelt művelt franciáknál, ha háborúra kerül a sor, hogyan intézik el a pacifistákat. Jean Jaurest, a francia szocialisták nagyhatalmú vezérét a háború kitörésének napján lelőtték, mert pacifista érzelmei közismertek voltak. A l'Humanité, a Jaures által alapított lap, amely 1920-tól a Kommunista Párt hivatalos lapja, így írt 1914 decemberében: *„...a francia munkások a nemzet fennmaradásáért, az ország egységéért és Elszász-Lotharingia visszacsatolásáért küzdenek."*

Ennek a radikális-szocialista mozgalomnak fanatikus magyargyűlölő tagja, az agg Clemenceau (az 1871-es Commune-lázadás egyik volt szereplője) diktálta a belgrádi főhadiszállás parancsnokának, Franchet d'Esperey tábornoknak, hogyan bánjon el *„...avval az állítólagos magyar állammal, amelyet a Szövetségesek nem ismertek el, s amely nemzetközileg nem is létezik".*

Hiába zúg fel ezekben a hetekben a vörös bódulatba ámított Budapesten a katonazenekar hangszerein az ellenséges Franciaország forradalmi indulója, a Marseillaise, nem hatja meg a művelt Nyugatot. A nemzetköziség, az egyenlőség, a köztársaság zászlói alatt a francia és szláv nacionalizmus három új, kövér imperialista államot épít Magyarország széttépett testén: két királyságot, és egy épp ugyanannyira nacionalista köztársaságot.

Így bomlott fel Közép-Európa a külső és belső ellenségek, a világuralmi láz megszállottjainak, idiótáknak és hazaárulóknak összeesküvő cinkosságából, hogy a franciák által létesített és politikájuknak örökre elkötelezett közép-európai új szláv államok átkaroló éket képezzenek további támadásra nyugat felé — az olló nyitott torkában otthagyott magyar országcsonkkal.

Így borult fel a faji egyensúly is Európában, és lett szláv győzelem, szláv hódítás, szláv kielégülés és további szláv remények és ambíciók széles alapja. Huszonöt évig egymást okolták, hogy nem csonkították meg Németországot és nem törölték le Magyarországot teljesen Európa térképéről. Masaryktól származik az a megállapítás, hogy addig jó, míg Magyarországon antidemokratikus rendszer van, mert így mégegyszer rá lehet menni.

A békediktátumok már a második felvonást készítették elő.

(Magyar Élet, 1978 július 20.)

Balkánstratégia Európa ellen (4)

Párizsban akkor még nem tudták, hogy a huszadik században két Európán kívüli nagyhatalom csavarja ki kezükből az internacionalizmus zászlóit, és utasítja Európa államait engedelmességre, saját világrendező terveik kereteibe.

Elfelezett Európa

A kép, ami az első világháború után elénk tárult — mint említettük — két alapvető változást eredményezett: ledőltek a királyi trónok, és Közép-Európa átalakult. A királyságok helyén könnyedén alakultak meg a köztársaságok, mint a liberális parlamentarizmus logikus folytatásai. Az új államok is általában a köztársasági államformát öltötték fel, igazodva a nagy példaképhez: Franciaországhoz. Németország is, Törökország is köztársaság lett. De maradt még néhány királyság is, mint az olasz, szerb, román.

Magyarország, ahogy a nyakába szakadt bolsevizmustól megszabadulhatott, történelmi példához visszanyúlva (Hunyadi, Kossuth) kormányzó néven választott államfőt a királysági államforma névleges fenntartásával. A királyságot talán már szívesen elhagyta volna, de a köztársaságtól éppen undort kapott. A magyar politikai aréna sajátos körülményei folytán az országon belüli magyarságvédelmet a köztársasági irányzattal szemben kellett védelmezni, és ez a kompromittáltság eredményezte, hogy a háborús összeomlás után a köztársaság azonos fogalommá vált a hazaárulással. A magyar országcsonkon egy negyedszázadra az országvezetés élére került a magyar politikai vagy inkább társadalmi színskálának egy viszonylag vékony rétege, amelynek minden hibája mellett is lényeges vonása volt a nemzeti érzés, a keresztény morál és a történelmi hagyományokhoz való ragaszkodás. A kormányzóság átmeneti volt, időhöz kötött volt a kormányzó rétegnek országvezető szándéka is: az ország rendbetételét elébe helyezte az általános választójognak. Ezt Szekfű Gyula neobarokk-társadalomnak nevezte. Meg kell jegyezni, hogy az elitképzés minden új hatalomnál jelen van, csupán ez a „neobarokk" elit korszerűtlenül — nem álcázta magát. Nem a „munkásokért és szegényekért" uralkodott és gazdagodott, mint a kommunisták, hanem őszintébben, valóságos vagy tettetett úri mivoltával kérkedve igyekezett sorait lezárni. Bár az „úri" Magyarország a „proletár" Magyarország reakciójaként lépett a történelem színpadára, tartós fennmaradását egészséges alsó rétegek nyomása miatt nem remélhette volna sokáig. Trianon kollektív sokkja a nemzeti önkifejlés felé öntudatosította az ország immár szinte tiszta magyar társadalmát, amely érzésnek egy magyar író, Szabó Dezső adott irányt és szólamokat. Egészséges kifejlődéséhez azonban nemcsak az idő volt kevés, de a Magyarországra ható külpolitikai áramlatok is eltérítették irányából.

Az első világháború a nemzetközi baloldali mozgalmakban is alapvető változásokat idézett elő. Mint említettük, fő központja Németország volt. „Marx és Engels pártja" az ország legnagyobb pártja volt, egyben a németeké volt a legnagyobb és legbefolyásosabb nemzetközi szocialista mozgalom. Ez a párt és mozgalom a négyéves nagy háborúban elveszítette politikai jelentőségét és nemzetközi pozícióját. A nagy háború Európa népei számára **nemzeti** erőfeszítés, **ország**védelem, **faji** önvédelem is volt. Ezekkel a hatásokkal a baloldaliak nem számoltak. Lenin — aki azt mondta: *„a háború egy hasznos trükk a forradalom kirobbantásához"* — határozottan azt jelölte programként, hogy *„az imperialista háborúból polgárháborút kell csinálni"*. Azt remélte, hogy az általános forradalmak révén hatalomra jutó elvtársak létrehozzák a világ szocialista államainak szövetségét.

De nemcsak a közgondolkozás változásával nem számoltak, elszámították magukat a létesített demokráciák viselkedésével is. Miként a forradalmakban felülkerülő társadalmi osztály éppoly elit-osztállyá vált mint elődje, a háborús győztes „demokráciák" is épp olyan imperialista hatalmak lettek, mint amiknek elpusztításáért oly sok harcot vívtak. Az első világháború európai porondján ott van a győztes francia „forradalmár-állam" a nemzetköziség zászlói—szólamai—indulói dekorációjával a maga szupersoviniszta, idegengyűlölő, bosszút lihegő, győztesként randalírozó gőgjével nyugaton, és ott van keleten a három francia-kreatúra új demokrácia: Csehszlovákia, Nagy-Románia és Jugoszlávia földdelnéppel torkigzabált, telhetetlen rablóétvággyal, faji gyűlölettel, öntelt übermensch-megalomániával kormányzott imperializmusa.

Hol van már a Második Internacionálé szent összeesküvése egy „szebb szocialista világ" építésére? A francia internacionalista nemcsak a német imperializmust győzte le (angol—amerikai segítséggel), hanem a német internacionalistákkal is érezteti, hogy vezető szerepüknek vége. Az imperialista háború egyúttal a nemzetközi baloldali mozgalmak külön háborúja is volt.

Párizsban még akkor nem tudták, hogy a huszadik században két Európán kívüli nagyhatalom csavarja ki kezükből az internacionalizmus zászlóit, és utasítja Európa államait engedelmességre, saját világrendező terveik kereteibe.

De tartsunk sort. Az ún. imperialista háborúnak az volt a célja, hogy a végén Európa egymáshoz hasonló, egy kormányzat alá idomítható szocialista (szociáldemokrata) köztársaságok láncolata legyen. Mint látjuk — bár egy sor új köztársaság alakult Európában —, a nemzetek közötti hosszú elkeseredett harc nem hozta meg az internacionalizmus diadalát. Ellenkezőleg, a franciák és szlávok győzelmével izzó nacionalizmusok kerekedtek fölülre, ami a legyőzött államokban sem kelthetett mást, mint nacionalista természetű önvédelmet. Kiderült, hogy a régi riválisokat a háború után még mélyebb szakadék választotta el egymástól: a győzők és legyőzöttek ellenérzése.

Ezenkívül még egy megosztó tényező jelentkezett a nemzetközi mozgalmak között, amely a mozgalmat szerte a világon szinte kettészakította: az orosz bolsevizmus problémája. Csak röviden utalunk rá, hogy a bolsevizmus nem annak az orosz forradalmi mozgalomnak a terméke volt, amely együtt ábrándozott a jövőről Európa baloldali mozgalmaival. Az orosz szociáldemokrata párt, Bakunin és Kropotkin herceg anarchistái, a Tolsztoj-féle szocialisták, a parasztokat szervező Szociális Forradalmi Párt képezték a történeti háttérű szocialista vonalat. Lenin és Trockij csak hat héttel a forradalom után érkeztek Petrográdra, már Kerenszkij szociáldemokrata kormányzata idején. A cári monarchiát 1917 márciusa elején váltotta le a Kerenszkij által vezetett szocialista irányzat. A külföldről nagy összegekkel érkezett Lenin és Trockij már júliusban megkísérelték átvenni a hatalmat a kisebbségben lévő bolsevista mozgalmak részére — ezúttal még eredménytelenül. Trockijt lecsukták, Lenin Finnországba menekült. Végülis a Vörös Gárda támadásával november 7-én elfoglalták Petrográdot. Megalakult a bolsevik kormány Leninnel és Trockijjal az élén. Azonnal a legszigorúbb terrort vezették be.

A kisebbségi bolsevik csoport erőszakos kormányra kerülése és dermesztően véres terrorja a világ szocialista mozgalmaiban a legnagyobb zavart keltette, és mai napig is jelenvaló hatással, valósággal kettészakította a nemzetközi mozgalmakat.

De nemcsak az erőszakos hatalomra jutás, hanem Nagy-Oroszország nemzetiségeinek csupán látszat önállósága is kifogás tárgyát képezi és mindez — feledve hogy eredetében Lenin példamutatása — **sztalinizmus** elnevezéssel ma is emlegetett irányzat a politikai irodalomban.

Az oroszországi bolsevisták, azután hogy a világ legnagyobb kiterjedésű országában hatalomra jutottak, igyekeztek a nemzetközi baloldal világmozgalmainak irányító központjává válni. Ennek érdekében megalapították a Harmadik ill. **Kommunista Internacionálét,** amely jelentős sikereket ért el külföldön. Moszkva lett a baloldaliak Mekkája és ezen az emigrációba jutott Trockij sem tudott változtatni, bár minden igyekezettel egy nemzetközi neo-kommunista mozgalmat akart kezdeményezni. Végülis Sztalin titkosrendőrsége lelőtte 1940-ben Mexikóban.

A Szovjetunió a világ közvéleménye előtt kompromittálta a nemzetközi gondolatot és végzetesen rossz hírbe hozta a szocialista mozgalmakat, amelyek más központ híján Moszkva felé fordultak. Így vált a szocializmus az opportunisták mozgalmává, míg a Szovjetunió a népek börtönévé és iparosító és hadseregfejlesztő törekvése révén katonai nagyhatalommá.

Amilyen mértékben csökkent az orosz gyakorlat miatt Európa tömegeinek érdeklődése a szocializmus iránt, olyan mértékben növekedett az amerikai politikusok érdeklődése. Oroszország, hatalmas földrajzi kiterjedésével, mérhetetlen természeti kincseivel nem kerülheti el a legnagyobb materialista világhatalom figyelmét. A nagytőke mindig is érdeklődéssel viseltetett a kollektív kísérletek iránt. A háborús befektetés, a fegyverszállítás, hitelek nyújtása stb. mind üzleti tranzakció, és olyan természetű országnak a kormánypolitikája, mint az Egyesült Államok, nem is tekinthet más szempontokat.

Amerika századunk eleje óta irányítója, meghatározója a világpolitikának. A nemzetköziség gondolata, az államok és kontinensek központi kormányzata jóhangzású törekvés Washingtonban. Mint említettük, Wilson elnöknek világmegváltó elgondolásai voltak, és azok mögött ott volt egy nagyhatalom anyagi ereje. Amerika belépett az első világháborúba és eldöntötte annak kimenetelét. Miként Franciaország életre keltette a kisantantot, úgy segítette életre az Amerikából áramló anyagi segítség a bolsevisták uralmát Oroszországban. Kerenszkij 187 millió dollárt kapott az amerikai kormánytól. Lenin közvetlenül kapott amerikai bankoktól 20 millió dollárt csak a szervezésre. (New York Journal, 1949 február 3.) Roosevelt, amikor elnök lett (1933), elismerte a szovjet kormányt, anyagilag talpraállította, majd a második világháborúban katonai győzelemre segítette, annak eredményeként a Szovjetunió elfoglalta és gazdasági-politikai rendjébe beépítette Kelet- és Közép-Európát.

A második világháború nemcsak a Szovjetuniónak hozott eredményt. Méreteiben még jelentősebb az amit Amerika szerzett az európai országok gyarmatainak megszűnése következtében. De ami a lényeg: Amerika és a Szovjetunió partnerek lettek a világ kormányzásában.

A nemzetköziség eszméjét már nem a barikádok szentimentalizmusa lengi körül. A Szovjetunióba befektetett milliárdokért engedelmes együttműködést követelnek a hitelezők. A nemzetköziség nem mozgalmi eszme többé, hanem két nagyhatalom világrendező társulásának, politikai és gazdasági terveinek gyakorlati feltétele.

Természetesen ez a partnerség sem ment simán. A hidegháború a tanú rá. Mi magyarok bizony nem sokat örülhettünk ennek a szövetségnek. Trianont — a wilsoni pontok révén — Amerika hozta ránk, és Jaltában is eladtak minket, azután hogy bombázták városaink lakónegyedeit. Később lázadásra bujtogattak rádióadásaik hullámain éveken keresztül, és amikor kivívta az ország a szabadságát, kiegyeztek legázoltatásunkban, csak azért mert a magyar nép nemcsak az orosztól, de a kommunizmustól is meg akart szabadulni.

Az USA—USSR ellentétek során a Balkán, az európai tűzfészek, ismét jelentőséget kapott. Jugoszláviát az amerikai diplomácia és dollár leválasztotta a szovjet érdekkörről, de kommunista államformáját sohasem kifogásolta.

Összegezésül érdemes megemlíteni, hogy a francia—nyugatiszláv szövetség felmondta a szolgálatot, nem emelte vissza a franciákat az európai politika élvonalába. Franciaország kiesett Európával együtt, és Közép-Európa tartósan kívül került Európából. A vasfüggöny még mindig fennáll és változatlanul a szovjet-orosz érdekkör határvonalát jelzi.

(Magyar Élet, 1978 július 27.)

Balkánstratégia Európa ellen (5)

A két megszálló hatalom óvakodik attól, hogy ellentéteik ellenséges állapottá fajuljanak.

Új záróvonalak

A második világháború végeztével Európát északról délre egy halálos válaszvonal, a vasfüggöny szeli ketté. Ilyen választóvonal nem újdonság részünkre. Rendeltetését tekintve a vasfüggöny nem más, mint az a mindenkori záróvonal, amely Oroszországot elválasztotta Európától. Csakhogy, amíg Közép-Európát az akkori záróvonal közelsége rettegtette a 19. század folyamán, addig a 20. század derekára a fenyegetettségből katonai megszállás, hódoltság lett. Egy pillantás Európa térképére a második világháború zárásakor világossá teszi a pánszláv nagyhatalom előnyös helyzetét ahhoz, hogy a jaltai megállapodásokat megtagadja. Ahogy a háború folyamán Sztalin sikeresen apellált az orosz néphez a „szent haza" védelme érdekében, annak nyomában esett vissza a sztalini szovjetbolsevista rezsim a hódító nagy-orosz birodalomépítés gyakorlatába.

A háború folyamán a szövetségesek minden figyelme a katonai győzelemre összpontosult. Amerika olyan mértékű katonai erővel vett részt a háborúban, amivel az oroszok nélkül is elérték volna Németország térdrekényszerítését. Ez a háború ideológiai szólamokkal leplezte magát, a demokráciák szövetkeztek a fasizmus névvel jelölt nemzeti szocializmus ellen, amely veszélyeztette az egész emberiséget — már amint a háborús propaganda ezt megállapította. Ezért totális háborút hirdettek és a fasizmus elpusztítását. Németországot csak úgy lehetett kettévágni, hogy felét az oroszok megszállják, és a két Németországot is csak úgy lehet visszatartani az egyesüléstől, hogy a keleti országrész megszállását állandósítják. Így jött létre az az állapot, hogy a keleti záróvonal Közép-Európába került, és adta a lehetőséget az oroszoknak, hogy az amerikaiak katonai támogatásával elfoglalt vagy megszállásra átengedett területeken gyarmati igazgatást vezethessenek be. Az orosz megszállási határvonalban — mint tudjuk — előzetesen megállapodtak a szövetségesek politikusai, az amerikai politikai vezetőkre erős befolyást gyakorló kommunisták szorgalmából.

A hadműveletek megszűntével azonnal új probléma állt elő: a

megnövekedett oroszbirodalom nyomasztó jelenléte, bár az amerikaiakat nem a jelenlét ténye, hanem bizonyos viselkedés zavarta. A Szovjetunió 1945-ben még nem veszélyes Amerika részére, de mindenütt akadályozza a győzelem esetére kidolgozott titkos terveket. Mi volt a titkos terv, és miért volt az titkos?

Válaszoljunk először csak a kérdés második felére. Amerika minden háborúba egyazon jelszóval ment bele: a népek szabadságáért küzd önzetlenül. Jaltában viszont készült egy terv, amelyben Európa közös átalakítására egyeztek meg az amerikaiak és az oroszok. Amíg csak arról van szó, hogy Európa népeit megmentik a fasizmus rémétől, addig ez mind belefér a hangoztatott szólamok keretébe. De amikor Hitler már halott, és a legyőzött Németország nem jelent többé katonai fenyegetettséget, a népek szabadságáért küzdő Amerika — betöltve feladatának egyik felét — egyetlen erkölcsi kötelezettsége az lett volna, hogy haladék nélkül, teljes eréllyel a Szovjetunió ellen fordul. Ehhez nemcsak a szükséges katonai erő volt kéznél, de lelkes szövetségeseket is talált volna Kelet- és Közép-Európa szovjet megszállás borzalmait átélt százmilliós népeiben.

Az erkölcsi kötelezettség nemcsak azért áll fenn, mert lényegesen kevesebb áldozattal, a már ott állomásozó katonai erővel legyőzhette volna Amerika a bolsevista megszálló erőket, de azért is, mert megjelenését az európai hadszíntéren avval indokolta, hogy a diktatórikus, világhódító jellegű militarista párturalmat van elhivatva letörni. Katonailag megérthető, hogy először Németországot győzte le, de utána azonnal az oroszok ellen kellett volna fordulnia, és embertelen rendszerük megszüntetését kikényszeríteni, hiszen a tízéves német diktatúra mindenképpen a kisebbik veszély volt az 1943-ban már 26 éves bolsevizmussal szemben. A világ mai fenyegetettsége állapotában ez nem vitás többé az utca emberének sem, és olyan nincs, hogy a politikusok ezt már akkor ne tudták volna.

Tudták, és terveikbe be is építették. Ahogy a katonai megszállást az előre megállapodott tervek szerint végezték, ugyanúgy terveik voltak a háború utáni európai átrendezésre. A fehér ötágú csillag és a vörös ötágú csillag szövetsége nem állt meg ott, hogy megszüntetik a német nemzeti szocializmust, de megállapodtak abban is, hogy Európát a háborús események végén fennálló határvonalon, a vasfüggöny mentén kettéosztják, melytől keletre Moszkva, a nyugati részt Washington fogja átalakítani „demokratikus" kormányzatú államszövetségekké. Hogy milyen Európát kívántak az amerikaiak létrehozni, arra álljon itt egy idézet John Gunther Behind Europe´s Curtain című könyvéből. (J. Gunther tagja és szóvivője az amerikai politikát kidolgozó Council of Foreign Relations-nak, így kijelentései a hivatalos amerikai politikai állásfoglalást tükrözik.)

„A hagyományos laissez faire (szabadgazdálkodású, állami beavatkozástól mentes) kapitalizmus napjai Kelet-Európában, sőt minden valószínűség szerint egész Európában elmúltak. Különböző fokozatokkal a jövő Európa szocialista lesz. Nagy része természetesen, máris szocialista. És a legtöbb, amit Kelet-Európa remélhet: független szocialista államok kialakulása Moszkvától vagy más befolyástól mentesen. Hogy ez megvalósul-e már a mi időnkben — nem tudhatom. De jön. Semmi meg nem állíthatja. Ezért van oly nagy jelentősége Jugoszlávia kísérleti függetlenségének. — Egy ilyen fontos csatlós állam elszakadása Moszkvától, a nemzeti kommunizmus terjeszkedése korában, legmagasabb érdekű esemény. Első jele a Szovjet Birodalom szétszakadásának."

Idézzük vissza és rögzítsük a lényeget: Amerika nem a kapitalista rendszert akarja visszaállítani Európában, hanem szocialista államokat akar! Ennek megvalósítását az oroszokkal együtt tervezték — miért van mégis vita közöttük, miért kell a Moszkvától való függetlenség? Moszkva nyílván nem bízik abban, hogy a felügyeletére bízott államok akarják is a szocializmust, de az is bizonyos, hogy nemcsak a keleti megszállás alatt kell hatalommal szocializálni, hanem az amerikai felügyelet alatti fél-Európában is szükség lesz bizonyos kényszer alkalmazására, mert máskülönben hogyan képzelhető el, hogy Európa huszonöt állama azonos államrendszert akarjon. De ami a lényeg egyelőre (Gunther könyve megjelenésekor, 1949-ben), hogy Moszkva nem úgy végzi a szocialista köztársaságok kiépítését, mint ahogy abban nyilván megegyeztek Amerikával, még akkor, amikor a Szovjetuniót kellett megmenteni a háborús összeomlástól. Amerika bankárjai nem Jézus Szíve Karitásza, hanem üzletemberek, akik ha kölcsönt adnak, biztosítékot kérnek, idejében benyújtják a számlát és behajtják az adósságot.

Oroszország, a nagypéteri örökség szellemében úgy értelmezte, hogy fegyverrel-vérrel szerzett hódításai Szent Oroszországot növelik és Kelet-Európa államai ugyanolyan státust kapnak a Nagybüdös Csodálatos Szocialista Köztársaságok Uniójában, mint a többi „önként csatlakozott tagállam", és a rothadó nyugati világ ehhez a szláv-bolsevista szisztémához kell hogy igazodjon, amibe fokozatosan bele fog hullani.

Az amerikai politikusok elgondolását J. Gunther könyvének alább idézett kijelentéséből kell következtetnünk: *„A jugoszláv elgondolás szerint egy csoport kisebb-nagyobb független köztársaság szabadon fejlődhetne együvé mint baráti és együttműködő egyenlők, míg az orosz elgondolás szerint mindennek Moszkva vastenyere alatt kell létrejönnie!"*

A jugoszláv elgondolás természetesen nem más, mint az amerikaiak véleménye. Ebben az idézetben benne van a két téridegen megszálló hatalom közt dúló valóságos és művita eredeti oka. Ebből nőtt ki a hidegháború, amelyben Amerika valóban letette a lábát, hogy eddig és ne tovább, aminek során az orosz bebizonyította, hogy helyzeti előnyét ki tudja használni a bekebelezett területek megtartására, és ebben a sakk—matt állapotban bebizonyosodott, hogy Amerika semmiféle körülmények között nem akarja veszélyeztetni Oroszország kommunista államberendezését, de a szovjet kormányzat is tisztába jött afelől, hogy merev állapotával nemcsak nem jut előre, de veszélyesen elmérgesítheti a helyzetét szövetségesével szemben.

Moszkva tudomásul vette, hogy Jugoszláviát elvesztette engedelmes csatlósai sorából, és vele együtt a Balkán feletti ellenőrzést és kiutat a Földközi-tengerre. Amerika szinte számolatlanul ontotta a pénzt és hadianyagot Jugoszláviába, ami két feladatot táplált: 1. Jugoszlávia északi határán ismét helyreállt a „déli záróvonal" — ezúttal sajnos nem Európát védő szándékkal a délről várt támadásokkal szemben, hanem épp fordítva: maradék Európát védő szándékkal, amelyben a Balkánt védi Amerika az északról, az elfoglalt Közép-Európa felől fenyegető keleti hódító hatalom terjeszkedése ellen. Íme a régi bűnök következménye: az eltékozolt Közép-Európa kifordított szerepe; 2. létrejött az első kommunista állam, amely nem volt alávetve Moszkva mindenható akaratának. Avval a szándékkal jött létre, hogy példát mutasson és ébresszen további hasonló folyamathoz.

A két megszálló nagyhatalom óvakodik attól, hogy ellentéteik ellenséges állapottá fajuljanak. Európán kívüli, közös világhatalmi együttműködésükre most nem térhetünk ki, bár sok esetben annak fejleményei befolyásolták a két fél európai politikáját. Együttműködésnek és ellentéteknek szinte átláthatatlan szövevénye fonja át a kínai, dél-ázsiai, afrikai és óceániai közös jelenlétüket.

Egyelőre az európai színtér látszik legfontosabbnak az amerikai—orosz viszonyban. Kétségkívül az 1956-os magyarországi események jelentettek válságállapotot közöttük. Röviden szólva az történt, hogy két vonalon folyt az amerikaiak containment (további térhódítást megállító) politikája a Szovjetunióval szemben. Egyik a jugoszláv példa nyomán nemzeti kommunizmusnak vagy éppen titoizmusnak nevezett irányzatnak a népszerűsítése. (Ennek volt tipikus eredménye Magyarországon a Rajk-per.) A másik akció egyenesen a szovjet rezsim meggyőzése érvekkel-fenyegetéssel-megtorlással, hogy a közös világuralmi szerep játékszabályait a végső cél érdekében be kell tartani.

A cél felé vezető út a magukat függetlennek érző szocialista köztársaságok egybefogott, láncrafűzött engedelmes világa, ami-ben megszűnik a nagyhatalmi csoportosulás, de a gazdasági-tár-sadalmi rendszerek közti különbség is. A minta az amerikai— orosz alapítású Egyesült Nemzetek Szervezetében adva van.

Oroszországnak engednie kell a szigorú gyeplőn a csatlós államokban, nehogy a brutális elnyomás reakciójaként a szocializmust, vagyis az egypártrendszerű központi gazdálkodás láncait is lerázzák magukról. Ennek a politikának liberalizáció volt a neve. A liberalizáció, vagyis általános enyhülés politikája a csatlósállamok kormányai és pártjai részére is programként volt kitűzve.

Magyarországon is a kommunista párt és írószövetség kapta meg a feladatot hogy forradalmat csináljon, vezetett, kézben tartott forradalmat természetesen, amiben a nép követeli a független, nemzeti kommunista alapon álló szocialista köztársaságot. Természetesen továbbra is az immár liberalizálódó Szovjetunió a példakép. A menetrend betartása megfelelt volna az amerikaiaknak is, és az oroszok önérzetét és jóhírnevét sem tépázta volna meg.

(Magyar Élet, 1978 augusztus 3.)

Balkánstratégia Európa ellen (6)

A nacionalizmus a Balkánon, annak új kommunista változatában is elsősorban nacionalista.

Balkánfederáció

A jelenlegi déli záróvonal Jugoszlávián és Románián kelet—nyugati irányban fut végig. Ez a záróvonal egyelőre csupán politikai jellegű, és csak a jövő ad rá feleletet, hogy lesz-e valaha esetleg hadműveleti jelentősége. Erre az utóbbi eshetőségre nem sok jel mutat, (az amerikai—orosz nézeteltérés kritikusabb időszakai sem hoztak fegyveres beavatkozást) csupán Tito esedékes halála okozta belső zavarokra számítva gondolnak sokan egy feltehető szovjet beavatkozásra. Valószínűleg Jugoszláviában is simán fog menni az átállás, mint Sztalin és Mao halála után.

A záróvonalak politikai jelentősége növekedhet azáltal, hogy esetleg létrejön a Balkán Federáció, mint a tervezett egyesített Európa egyik gazdasági-politikai tömbje. Erre egyszer még visszatérünk, mert hazánk sorsát közvetlenül érinti — még akkor is ha nem vonják bele —, Románia révén, amely megszállva tartja Magyarország keleti felét.

Különállása ellenére is Románia sok vonatkozásban, elsősorban gazdasági téren, Comecon-tagsága révén szoros kapcsolatban áll a Szovjetunóival. Exportja és importja listáján a Szovjetunió van az első helyen. Mindamellett tipikus Balkán-állam, amely születését is és minden szerencsés területi növekedését nagyhatalmak vitájából szerezte. Érdemes jelenlegi helyzetét felmérni.

Románia az amerikai—orosz vita során tudott leszakadni, jó szimattal, a szovjet megszállás övezetéről, és csatlakozni a Balkánfélszigetről kiinduló elgondoláshoz, amit Jugoszlávia és Albánia képvisel: hogy kommunista államok életképesek lehetnek Moszkvától függetlenül is. Ezáltal a Balkánon teljes orosz befolyás egyedül csak Bulgáriában érvényesül, amelynek nem annyira politikai, mint inkább nacionalizmusra alapított okai vannak: a szerbekkel és az oláhokkal szemben. Emlékezzünk az első és második világháborúra: Bulgária emezek ellenségével, a központi ill. tengelyhatalmakkal tartott szövetséget.

A katonai megszállás alól a románoknak az 1956-os magyar szabadságharc leverése után nyílt alkalmuk kibújni. Amikor Magyarország újra szorosan visszakerült a szovjetorosz táborba, az oroszok katonai bázissá építették ki Magyarországot, ami nélkülözhetővé tette romániai megszálló csapataikat.

Hruscsov második kirohanása (1961-ben a 22. pártkongresszuson) a sztalinizmus maradványai ellen, hozta meg a változást Bulgáriában, Csehszlovákiában, Kelet-Németországban és főleg Romániában. Ez utóbbi — amely egymásután kapja a történelemtől a főnyereményt — amikor átállt a háború végén az oroszokhoz, kevesebb mint másfélezer kommunista párttagot számlált. Ennek oka talán az is, hogy a romániai kommunisták úgy képzelték a „felszabadulást", hogy Románia becsatlakozik a Szovjetunióba. (Jó volna nyomára lelni, milyen szerepe volt ennek a hirdetett szándéknak abban, hogy Észak-Erdélyt az oroszok kifejezett követelésére ítélték vissza az oláhoknak.)

A liberalizálódás felé szorított oroszok a Romániának adott nagyobb függetlenséggel mutatták meg hajlandóságukat a nemzetközi együttműködésre. Kivonták csapataikat avval a feltétellel, hogy a kommunista egypárt-diktatúra fennmarad. A román bürokrácia elfogadta az ajánlatot, ami végtelenül kecsegtető volt, hiszen evvel kilátás nyílt nyugati támogatásra is, a jugoszláv példa nyomán. Hogy Románia miként végzi dolgát, nem érdekli sem az oroszokat, sem az amerikaiakat, lényeg az, hogy a reakció ne üsse fel a fejét. Itt volt az ideje bemutatni a világnak egy újabb nemzeti-kommunista államot, amely Moszkvától függetlenül is kommunista marad, amire rá lehet mutatni keletről is és nyugatról is: lám a román nép önként a szocializmus útjára lépett.

Románia kommunista pártjának létszámemelkedése 20 év alatt (1945: 1300; 1955: 54 000; 1965: 1 308 000) ezerszeres arányt ölt. A vulgárbolsevik Ana Pauker lebukása óta közel egymilllió új párttag nemcsak az opportunizmus és a bürokrácia növekedését jelzi, de előkészteti a kérdést: milyen ideológia mozgatja ennek a parvenümarxista tömegnek a lelkét? Szocializmus? Nemzetközi munkásszolidaritás? Kultúrális autonómia? Fenét! Ha az eredeti egy ezrelék mind vegytiszta idealista kommunista volt is, nyomtalanul eltűnt az opportunista tömegben. Helyette előjött és dominál a legprimitívebb Balkán-nacionalizmus, ami a keleti és nyugati nagyhatalom működési engedélyével pusztít mindent, ami nem oláh, azon a fél-Magyarországon, amit a francia baloldal a kezére játszott.

Románia megerősödött az 1956-os magyar szabadságharc számunkra tragikus kimeneteléből. Erdély feletti uralmukat megerősítette a Magyarország elleni orosz büntető hadjárat. A politikai szakirodalom nagyon jól tudja, mi megy végbe Romániában, de nincs rá más recept, mert ha elveszik a románok kezéből a nacionalizmus eszközeit, akkor elveszik a proletárdiktatúrájukból a célt, és rájuk is a szovjet megszállást kell újra alkalmazni. Magatartásuknak, megértő türelemmel, **ideológiai nacionalizmus** a tudományos neve, és mint balkáni sajátosság, nem minősül reakciónak, készek elfogadni keleten is, nyugaton is. Itt csereüzlet van: kommunista vagyok, ha üthetem a magyart!

Sokkal kevesebb problémát jelent Magyarországnak megparancsolni, hogy szó nélkül kell tűrnie a három millió erdélyi és az egymillió felvidéki magyar üldözését. Két okból is könnyebb ez a megoldás: a magyarországi kommunista mozgalom mindig is nemzetellenes, szláv irányzatú volt, és hatalomra jutása óta alázatosan gyakorolta a helytartószolgálatot, míg a másik ok is kéznél van: a szovjet haderő jelenlétével érezhető „ideológiai háttér".

Ez pecsételi meg Erdély sorsát, újra elvesztével a Balkán végzetesen benyomult Közép-Európába. A nacionalizmus a Balkánon, annak új kommunista változatában is elsősorban nacionalista. A nyelv, a nemzeti büszkeség, az idegengyűlölet, a hódítási vágy erősebb mozgató elemek, mint az osztályharc meg a párthadova. Urak eddig is voltak, most is vannak. Most vörösök. És ki bánja, ha kiszolgálják a nacionalista vágyakat? A Balkánon nem pusztítják a nemzet gyökereit, mint Magyarországon, ellenkezőleg, olyan gyökereket és lombokat éreznek, amik sohasem voltak. A balkáni füleknek a „proletariátus nemzetközisége" olyan, mint a latin miseszavak, állandóan hallják, de földi világukban nem jelentenek semmit. Amiként a keleti egyház a Balkánon, Romániában és Oroszországban pravoszláv nemzeti vallás lett, és a lelkek internacionalizmusa terén egy lépést sem tett előre sok évszázadon keresztül, úgy válik szemünk előtt pravoszláv (igazi szláv) bolsevizmussá, a moszkvai vörös pápa áldó-sújtó keze alatt a nemzetközinek szánt kommunizmus.

A pravoszláv „nemzetköziség" két világháborúban kövérre hízott államai közt nem könnyű megmaradni maradék-Magyarországnak akkor sem, ha minta-kommunistákká válunk és cinkos közönnyel hozzájárulunk négymillió magyar pusztulásához. Nyugati nagyvárosok kozmopolita egyetemeinek szobatudósai már kétszáz éve gyártják a világmegváltó elméleteket. Századunkban kettévágták Európát, felforgatták vele Közép-Európa rendjét, hogy a „boldog új világot" megteremtsék, de máig még csak addig jutottak el, hogy tönkretették Magyarországot.

A világ természetes fejlődését megzavaró beavatkozás száz sebéből vérzik a világ a 20. század végefelé, és a világ harmónikus nemzetközi kifejlődése helyett — amit beígértek —, hetvenéves véres küzdelmek százmilliós hullahegyei után is még csak ott tartunk, hogy Nyugat-Európában néhány állam közös gazdasági egységre lépett, de nyomasztó félelemben él a szláv hatalmi blokk miatt, amit a faji fanatizmuson kívül most már ideológiai szövetség (pravoszláv-szocializmus) is összeköt.

Minden vigasz, amit ennek a helyzetnek a felidézői elénk tesznek, nagyon távoli és nagyon kétes lehetőség. Avval vigasztalják a világot az amerikai teoretikusok, *G. F. Kennan, Z. K. Brzezinski* és a többiek, hogy minden probléma megoldódik, amikor a szovjet—amerikai *„Grand Design"* létrejön: — szerintük létre kell jönnie lépésről-lépésre, aminek eredménye lesz egy federált Európa, amiben nem lesznek többé nacionalista törekvések.

Hruscsov 1959 márciusában Lipcsében a következő kijelentést tette: *„Amint a kommunizmus a marxizmus-leninizmus tanítása szerint győzedelmeskedik az egész világon: az államhatárok eltűnnek. Minden valószínűség szerint csak etnikai (népi) határok maradnak. Úgy gondolom, hogy a szocialista országok további fejlődése egyetlen világszocialista szisztéma vonalában rendeződik!"*

Az Egyesült Államok elnöke még az évben vendégül látta Hruscsovot 12 napra Amerikában, ami nem arra utal, mintha a lipcsei világterveket komolytalannak tekintette volna. De azóta eltelt húsz év, és csak annyival vagyunk közelebb a „nagy terv"-hez, hogy most már Zbigniev Brzezinski mondja ugyanezt, ezúttal mint az Egyesült Államok nemzeti biztonságának főtanácsosa, vagy mint ahogy ott nevezik, a „Zbig Brother", aki az ország külpolitikáját irányítja.

Brzezinski véleménye szerint a kelet-európai államok szovjet megszállása kívánatos a béke érdekében. Világosan kitűnik ez az 1965-ben megjelent *Alternative to Partition* című könyvéből. Álljon itt a vonatkozó rész eredeti idézete, hogy a kételkedő Névtelen Levélíró eredetiben olvashassa és ne gondolja, hogy a cikkíró „gyűlöli és rágalmazza Amerikát": *„Indeed, defections of the East European countries individually, even if possible, might not be in the interests of peace. The United States and the Soviet Union will remain for a long time to come the two leading competitors for global power. Hence dramatic change either way ... would directly threaten the present balance of power and set in motion dangerous reactions and counter-reactions. In addition, individual defections, especially if the result of encouragement from the West, would reduce the moderating influence of East Europe on Russia, and thus decelerate the ultimately crucial process ot Russian evolution."*

A „Russian evolution" értelme itt ugyanaz, mint Brzezinski elődjének *George Kennan*-nak (aki az Egyesült Államok külügyi hivatala politikai tervező osztályának főnöke volt 30 évvel ezelőtt) *„containment of Russian expansive tendencies"* kifejezése. Az Oroszországgal szemben gyakorolt *„containment policy"* atyjá-

nak Kennan-nak saját szavaival adjuk a „kordában tartás politikájának” alapgondolatát: *„A Szovjetunióval fennálló ellentétünk mindaddig köztünk marad, akár nyíltan, akár a háttérben, amíg a szovjet hatalom belső természete meg nem változik. Ezért világos, hogy az Egyesült Államok politikájának lényege a Szovjetunió irányában kötelezően az orosz terjeszkedési törekvéseknek a hosszúlejáratú, de határozott és éber korlátok közt tartása.”*

A politika valóban hosszú távra dolgozik: 30 év óta nem sok változott a szovjet terjeszkedési szándék terén. Amerika jóvoltából túl erős lett ahhoz, hogy ne tudna taktikázni évtizedeken keresztül, tudva azt, hogy volt háborús szövetségese csupán a további terjeszkedésben korlátozná. Ilyen helyzetben bőséges ideje van háborús hódításait tartósítani, vagyis az idő a pravoszláv orosz birodalomnak dolgozik. Foglalásaik garanciáját sikerült is Helsinkiben nemzetközi szerződésbe foglalni, amit minden európai állam aláírt, (a Vatikán is, egyedül Albánia nem) és ez az egyöntetű hozzájárulás Európa elfelezéséhez és fél-Európa szovjet kormányzatának elismeréséhez világos jele annak, hogy Európa nyugati-szocialista kormányai az amerikai—szovjet világrendező tervhez preparált államokat kormányoznak.

Az „európai biztonság”, a „tartós béke” és hasonló szólamok a nagyhatalmak művilágának beugrató jelszavai. Eisenhower még „keresztesháborút hirdetett a kis népeket elnyomó és a világ biztonságát a polgári életformát fenyegető Szovjetunió” ellen, és ennek első lépéseként Kelet-Európa felszabadítását jelölte meg. Sajnos csak az a négy-ötezer magyar szabadságharcos maradt meg abban a tudatban, hogy lesz nemzeti felszabadulás, akik fiatal életüket adták egy szent ügyért — harcolva, avagy Kádár akasztófáin. Két évtized múltán már csak néhány „disszidens” sorsa érdekli a Nyugatot, akiknek szenvedést kell elviselniük, mert kommunista elveik nem fedik teljesen a hivatalos moszkvai véleményt.

A Tűzfészek még törekvő nacionalista láztól ég, az ország testétől elszakított négy millió magyar lassan idegenné fullad, mialatt a teoretikusok meg akarják szüntetni a nemzeti lét alapjait.

„Alapvető meggyőződésünk, hogy jelen korunkban kell létrehoznunk a szövetségi társadalmak világát. (...World of Cooperative communites.) *Ezek az egységek nem lesznek feltétlenül egybefoglalva. Fejlődésükben, életformájukban lesznek közöttük hasonlók, némelyek a tájegységre épülnek, mások esetleg átvágják a tájegység határait. A lényeg ma az, hogy a legmélyebb problémák, amikkel szembenézünk, túl nagyok a nemzetközi ügyek hagyományos egységeinek, a nemzetállamoknak részére... A történelmi kényszerűség világosan mutat nagyobb egységek képződésére, mint a társadalmi és politikai fejlődés elkerülhetetlen következményeire.”* (Idézet: Zbigniew Brzezinski: Commanders Digest, 19. April. 1967.)

A tűzfészeknek, a Balkánnak ilyen nagyobb egységbe szervezése kézenfekvő amerikai törekvésnek mutatkozik. A Balkánfederáció, mint láttuk, nem új gondolat. Felmerült több formában a háború idején is, mint a Szövetséges Hatalmak háború utáni terve. Egyik ilyen elgondolás szerint (Russsia and Her Western Neighbours, by G. W. Keeton and R. Schlesinger.), ha Magyarország is bekerülne a Balkán Ligába, helyes lenne külön Transylvania tagállamot létesíteni.

Ahogy a dolgok ma állnak Magyarország és a Szovjetunió között, a magyar állam részvétele egy balkáni federációban nagyon valószínűtlen. Románia részvétele viszont majdnem biztosra vehető.

Amikor 1976 januárjában Athénben összeült a tíznapos balkáni konferencia (Karamanlis görög miniszterelnök meghívására, ami amerikai befolyásra vall) a románok voltak a leglelkesebb szószólói a Balkán-államok gazdasági szövetkezésének. Ha a fejlemények ebben az irányban gyakorlati útra kerülnek, Romániával együtt Erdélyt is kivonnák az orosz érdekeltségű varsói szerződés hatásköréből: — Erdély nyugatra kerülne, míg Magyarország keleten maradna?

(Magyar Élet, 1978 . augusztus 10.)

Szent István és az idők változása

A keleti egyház melegágya lett mindannak, ami a pánszláv törekvésekkel Európát veszélyeztette.

Tavaly augusztus óta nagy esemény hagyott nyomott Szent István iránti tiszteletünk gondolatrendjében: átéltük a magyar Szent Korona hazatérésével kapcsolatos gondokat és aggodalmakat. Az események során a legfájóbb talán az volt, hogy a vesztes önvédelmi háború után hadizsákmányként történelme folyamán legtávolabbra hurcolt Szent Korona hazatérése ellen kellett lelkiismeretünk szavára hallgatva, állást foglalni. Ez az állásfoglalás csak azért születhetett meg a hagyományokat tisztelő magyar emigránsok szívében, mert a föld, ahova mi is és a korona is tartozik, még ma is idegen megszállás rákényszerített politikai rendszerében él, olyan politikai rendszerben, amelytől minden okkal féltettük és ma is féltjük ezeréves kincsünket.

A féltés megnyilvánult az amerikai őrizet irányában is — soha nem engedték megtekinteni a kincset, sokáig titkolták hollétét —, bizony gyakran felmerült az aggodalom: megvan-e még a Szent Korona? A korona kiszolgáltatása Moszkva helytartóinak, a mód, ahogyan azt az amerikaiak végrehajtották, a kíséret összetétele, stb. az első aggasztó hír vételétől kezdve olyan impozáns tiltakozó egységbe hozta az egész emigrációt, amire még nem volt példa. Megbizonyosodott, hogy a Szent Korona iránti vonzódás általános és élő eleven érzés. Földrészek, politikai felfogás, vallási megoszlás nem jelentettek semmi különbséget. Itt nem lehet avval jönni, hogy „királypártiak”, „feudális reakciósok”.

A magyar Szent Korona a magyarok szemében sohasem volt királyi ékszer, de annál több volt: élő, érezhető közjogi jelenvalóság, együttlétezés és egylényegűség a nemzettel, és ez a nézet a nemzet fogalmának múlt századbeli kiteljesedésekor szétáradt a korszerűbb gondolkodásban is, és a királysági intézményt nem gyakorló időszakban is megmaradt eredeti szerepében. Ettől a szerepétől erőszakkal fosztották meg 1945-ben, amikor alkotmányosságunk szerves folyamatát megtörték és idegen eredetű, idegen érdekű változást kényszerítettek a magyar népre.

Egyszer talán még megfejtik a lélektan tudósai, hogy mi az alapja a magyar népnél ennek a hitnek, ami a művészi kezektől alkotott holt tárgyból, halhatatlan, emberfeletti tulajdonságú személyiséget teremtett, amely minden más népnél csupán királyi korona maradt volna. Akinek a homlokát érintette, az király lett, ha idegen volt, magyar lett, és a korona akkor is él, hat, amikor nincs király, a király is csak általa van, és a korona örök, a magyar nép halandó egyedei halhatatlan nemzetének megszemélyesítője. Nem bálvány, nem műisten, nem vakhit. Doktrína sem, a Szent Korona tana is csak késői próbálkozás annak magyarázatára, mi is az az erő, hatás vagy csoda, ami ebből a tárgyból évszázadokon át kisugárzott. Mi az ami római pápai eredetétől is, Habsburg királyi háztól is függetleníti ezt a királyi koronát, és nemcsak az évszázadok során volt több mint koronázási ékszer,

de azok a tízezrek, köztük fiatalok, akik már a hódoltsági műköztársaságban születtek, és most sorban állnak megtekintésére, azok sem úgy néznek rá, mint ahogy az angolok az angol királyi koronára, vagy az osztrákok a császári kincsekre.

A magyar Szent Koronából történelem árad és biztatás egy népnek, amelynek régi évszázadokra visszanyúló múltja van, kevés történelmi szerencsével, sok megpróbáltatással, de éppen ezért reménységgel az élethez, a fennmaradáshoz, az átéléshez. Az önálló állami lét évezredes élményének nyugalmával tekinti a mai megszállást is, és azt átmenetinek látja. A magyar történelem szerves egész, mely bár visszanyúlik az újabb feltárások fényében több ezer évre, európai államiságunk eredete egy kerek esztendőhöz, az ezredik évhez fűződik, amely évben koronás uralkodóként üdvözölte Géza fejedelmünk fiát az állami életbe szervezett Európa.

Akkor az volt a megmaradás útja, talán egyetlen módja, hogy a magyar törzsek által lakott területeknek egységes állammá szervezése által fel kellett csatlakozni Nyugat-Európa keresztény államai sorába.

A népszerű történetírás leegyszerűsítve egy személyhez köti a nagy változást, a keresztény államiság megalapítását: Szent István személyéhez. A részletesebb történelemből tudjuk, hogy István, apja — Géza — nyomdokaiba lépve követte annak politikáját és döntött a két lehetőség, a nyugati vagy a keleti egyházhoz való csatlakozás között. A harmadik lehetőség, visszatérni a pogány hithez, az általános európai helyzetben, a latin egyház államszervező gyakorlatában, a bizánci egyház népeket szervező tevékenységében, és az ősök vallásának a kuruzslás színvonalára lesüllyedt állapotában a legtöbb veszélyt hordozta volna magában.

A magyar ősvallás minden valószínűség szerint egyike volt azoknak a valláskultúráknak, amik keleten abban az időben már lehanyatlóban voltak, elszigetelt, központját veszített, fejlődés, papnevelés, irányítás nélküli kultuszok, amelyek az európai szellemi élet fellegváraiban csiszolt, filozófiai alapokra épített, kontinentális életrendet irányító kereszténységgel nem versenyezhettek.

Nincs bizonyosságunk arról, hogy Tar Szerénd fia, Koppány herceg István elleni harcában mennyi volt a régi hitnek és menynyi volt a hagyományos magyar törzsszövetségi rend alapján jogos fejedelmi törekvésnek az aránya. Másszóval: nem valószínű, hogy Koppány, avagy később Vászoly esetleges győzelme István felett a régi hit győzelmét jelentette volna. Történelmünknek ebben a korszakában Magyarország már mélyen benne járt, az ország intézményeivel együtt, abban az általános európai áramlatban, aminek ésszerű következménye volt a keresztény királyság államformájának felvétele.

Döntőbb kérdés volt akkori életünkben az, hogy a kereszténység államszervező két irányzata közül melyikhez, a keletihez, vagy a nyugatihoz zárkózzunk fel. Róma mindent elkövetett, hogy Magyarországot irányzata körébe vonja, és az ajánlat önálló apostoli királyság státusára végtelenül előnyös volt Géza fia István részére. A fejedelmi szék Koppányt illette volna a szeniorátus ősi törvénye alapján. Mint a család jogfolytonos legidősebb tagja feleségül követelte Géza özvegyét, István anyját az ugyancsak ősi levirátus jogszokás alapján. Amikor jogai érvényesítése érdekében Koppány haddal támadt a fejedelmi özvegy várára, Veszprémre, István német lovagokkal megerősített seregei legyőzték Koppányt. István a trónért folytatott küzdelméhez a jogalapot a keresztény erkölcsből merítette, amely szerint a levirátus, vagyis sógorsági házasság paráznaságnak számít, és a trón várományosa a fejedelem elsőszülött fia.

A római pápa ajánlata a Koppány feletti győzelem után jött, és a pápa részéről avval a rendkívüli lehetőséggel kecsegtetett, hogy István keresztény királlyá tételével a latin egyház határait a bizánci görög egyház kárára kelet felé kiterjesztheti. István részére is előnyös volt az ajánlat: egységes, központi kormányzatú királyságot alapíthatott, ahhoz nyugati segítséget kapott és egyike lehetett a rangot jelentő keresztény királyoknak.

Szilveszter pápától megérkezett az ezredik év elején a királyi korona, és István a királysággal vállalt kötelezettsége alapján a bizánci görög egyházhoz csatlakozott két magyar törzsfő ellen fordult. Anyai nagybátyja volt az egyik, az erdélyi Gyula, a másik a déli végek törzsfője Ajtony.

István hadjáratai sikerrel végződtek. Így jött létre a központi kormányzatú Árpád-házi magyar királyság.

István király országa alapítási idejére esik a cseh és lengyel királyság alapítása is. Ezek is hasonló történelmi körülmények között létesültek, a magyar országszervezés mégsem követte részleteiben az idegen példákat. A király nagyságát, előrelátó bölcsességét példázza, hogy nem szakított teljesen a múlttal, ellenkezőleg, annak szerves folytatásaként építette ki a magyar birodalom alapjait, amely még ötszáz évig állta a történelem viharait, és Mohács is csak azért következhetett be, mert az országvezetés a nyugati mintájú feudalizmusba korcsosodott.

Győrffy György írja István király emlékezete című könyvében: „Egyetemes társadalomfejlődési példák nyomán arra az eredményre jutottunk, hogy a magyar államszervezet közvetlen előzményei magában a magyar társadalomban lelhetők fel, és az államszervezéshez az alapot belső fejlődés teremtette meg. Szent István műve e téren lényegében a nemzetségi szervezetnek területi szervezetté, a nemzetségfők uralmi területének vármegyévé való átállítása volt. Ő építette ki az állam ideológiai támaszát, az egyházat is."

A politikai divat akkor is az európai integráció volt. Az összefogás, az egybemarkolás rajongói, hirdetői az egyház tudósai voltak. A clunyi eszmék Európa-gondolata végleges nemzetközi rendezést követelt a régi példakép: a Római Birodalom helyébe.

A latin egyház nem tudott soha a történelem folyamán keletebbre terjeszkedni, és ez az oka annak, hogy Európa — nem a földrajzi, hanem a szellemi Európa — Magyarország és Lengyelország keleti határainál végződött. Európa részére a keleti—nyugati egyházszakadás végzetes lett, nem annyira annak vallási jelentősége miatt, hanem abban a fejlődési elmaradottságban, ami Kelet-Európát, közelebbről véve a Balkánt és Oroszországot tehertétellé tette. Európa emiatt nem válhatott soha egységessé, és külön magyar tragédiánk, hogy Európa keleti határába, a faluszélre kerültünk, és ez a teher Közép-Európát jelen századunkban a mélységbe rántotta.

A keleti egyház melegágya lett mindannak, ami pravoszláv és pánszláv törekvésekkel Európát veszélyeztette. A vallási bigottságból nacionalista majd bolsevista vakbuzgóság lett, amit ma a szentistváni ország öt részre darabolva szenved. Az otthoni szlávbolsevista kormányzat ma azt hirdeti, hogy Szent István megérezte az idők változását és bátran vállalta a változás kockázatát. Ez idáig igaz is. Ravaszságuk a gondolat folytatásában van, amikor a párhuzamot úgy vonják meg, hogy ma is alapvető változás megy végbe, és azt el kell fogadni. Erre az a válaszunk, hogy az alapvető változás Európában már időszerű, de azt éppen az az

irányzat hátráltatja, amely a szláv népek szupremáciáját erőlteti a magyar népre.

Azt, ami odahaza folyik, nem bátran vállaltuk, hanem erőszak által szenvedtük el. Mindaddig, amíg az emberiség nem találja meg a népek testvéri, egymás melletti életének elfogadható politikai formáját, a nemzetek védelmező kerete az ország lesz, és védekező készsége, a független állam intézményeiben valósul meg, mint jogrend, közigazgatás, közoktatás, önálló művelődés, nemzeti gazdálkodás, honvédelem, egyszóval mindaz, amit egy életrevaló nép önmagából kifejthet.

Szent István mindezeket az alapokat lerakta a magyar nép részére, és ha lesz új korszakot nyitó európai változás, amely mindezeket a felsorolt követelményeket korszerű formában biztosítja, akkor azt a magyar nép is mind az öt országban és az emigrációban is elfogadja.

Addig viszont nincs szükségünk arra, hogy muszkavezetők oktassanak bennünket Szent István korszerű szemléletére.

(Magyar Élet, 1978 augusztus 17.)

Vörös foltok Afrikában

A détant-kornak már nem a „békés együttélés", hanem az alkudozásokkal szabályozott együttműködés a jellemzője.

Az afrikai államok kialakulásában nagy szerepet visz a két kommunista nagyhatalom: a Szovjetunió és Vörös Kína, továbbá az amerikai partok kommunista zsebcirkálója: Kuba. Az eredmény mindenütt csak az lehet, amit saját képükre és hasonlatosságukra alkotnak: központi irányítású állam, diktatórikus kormányzattal, amit demokratikusnak, szocialistának, miegyébnek neveznek, mint a hasonló államokat Európában és Ázsiában.

Ami Amerika magatartását illeti (az említett három állammal, a Szovjetunióval, Kínával és Kubával kapcsolatos viszonyának és azok afrikai szerepének bizonyos összefüggéseit figyelve) talán megállapítható, hogy a vörösök szereplése Afrikában időben egybeesik az Amerikával fennálló détant-viszonnyal. A détant-kornak már nem a „békés együttélés", hanem az alkudozásokkal szabályozott **együttműködés** a jellemzője. Más szóval amikor javulóban volt Amerika és egyik vagy másik vörös kormányzat közti viszony, ugyanakkor emelkedett utóbbiak Afrika-tevékenysége.

Először az oroszok jelentek meg a Fekete Földrészen — a hidegháború elmúltával —, és fokozódó ütemben vettek részt anyagiak és fegyverzet nyújtásával, ahogy a békés együttélés kissingeri periodusából a jelenlegi détant állapotba jutottak. A kínaiak a kultúrforradalom lezárulása után jelentek meg az afrikai színtéren. (A Cultural Revolution Kína részéről egy nagyszabású függetlenségi kísérlet volt, lerázni a nyugati befolyást. A kínai szembehelyezkedés Amerikával hasonló hidegháborús időszakot hozott, mint volt az orosz—amerikai hidegháború.) Chou En-lai afrikai útja 1964-ben már új korszak jelentkezésére utal, Afrikában orosz—amerikai—kínai együttműködés körvonalazódik.

A segítség elfogadása az afrikaiak részéről avval a gyakorlati meggondolással történik, hogy gazdaságuk alacsony színvonalán ilyesmit nem szabad visszautasítani. Azt is tudják, hogy aki ajándékot hoz, az valamit kapni is akar, márpedig Afrika gazdag, de kincsesládája kulcsa, a kitermelés műszaki felkészültsége hiányzik. Mindamellett erős irányzat észlelhető Afrikában mindenféle külső beavatkozás ellen, és ennek kontinentális jellegű szólama: HANDS OFF AFRICA!

A szólamok természetesen nem hatják meg az idegeneket, és inkább helyi konfliktusok szításával egymásnak uszítják a fiatal köztársaságok különböző színezetű politikai szelvényeit. Erre a feladatra vetette be az orosz abrakon hízlalt Kuba fegyvereseit a Szovjetunió, amit Amerika szótlanul nem hagy ugyan, de ez minden amit tesz. Kuba olyasmi, mint Hong-Kong a kínai határon, vagy Románia az oroszok oldalán. Afféle détant-uszályok egymás bordái közt. A közös türelmességben a kubaiak már szinte világrendező szerepre kaptak: tengerentúli hadjáratot folytatnak, holott lenne elég tennivaló odahaza is.

Kuba ezév elején nem kevesebb, mint tizenhat afrikai államnak nyújt különböző katonai segítséget. Jószívűsége Angola és Abesszínia iránt nyilvánult ki leginkább 23 000 ill. 11 000 létszámú hadsereggel, ami szép teljesítmény a tízmilliós országtól, vagy méginkább a nagyszakállú „El Lider Maximo"-tól — akinél Hitler szerényebben csak Führernek neveztette magát. Castro úgy gondolta, hogy jó lesz feladatot adni az elpuhult kubai ifjúságnak: „A fiatal kubaiak helye a barrikádokon van, az új gyarmatosítók és az elnyomók ellen" — jelszóval, ami politikában gyakorlatlan füleknek esetleg jól hangzik, de mi magyarok a koreai felajánlások és vietnami műszakok emlékei után inkább tekintjük nemzetközi összjátéknak.

Hogy Afrikából, afrikai szemmel nézve minek tűnik ez a buzgólkodás ázsiaiak, amerikaiak és európaiak részéről, nem tudhatjuk, de valószínű, hogy az afrikai szolidaritás érzése még a jövő méhében van. A politikai propaganda a felszított nacionalizmus gyűlöletét a két déli állam gazdasági fellendülését megteremtő és működésben tartó fehér lakossága ellen irányítja, hogy foglalkoztassa a fekete öntudatot, és elterelje a figyelmet egy sokkal fontosabb változásról, amely immár Afrika minden részében folyamatban van, olyannyira, hogy a változás éppen csak a két déli államot, a Dél-Afrikai Úniót és Rhodesiát nem érinti állami alapjaiban.

Egy pillantás a mellékelt térképre mutatja, hogy úgyszólván egész Afrika a három kommunista állam befolyása alatt áll. Tér-

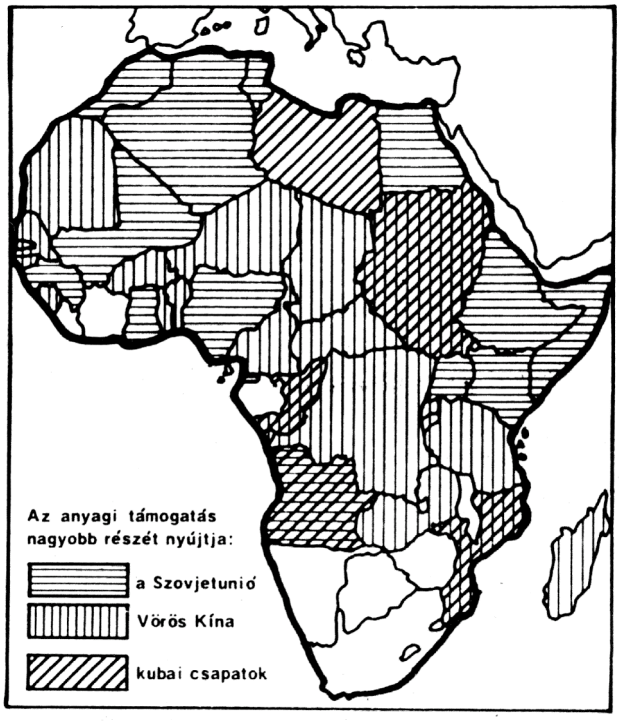

képünk négy csoportra osztja Afrika államait, aszerint hogy a három állam melyiket támogatja. A negyedik csoportba azok az államok tartoznak, amelyek nem kapnak a három államtól támogatást. Ezeket fehéren hagytuk. Meg kell még jegyezni, hogy több állam kap orosz és kínai támogatást párhuzamosan, de ezek esetében mellőzzük a térképről azt amelyik kevesebbet ad.

A Current Affairs Bulletin (Sydney University) adatai alapján a Szovjetunió 1807 millió dollárral, Vörös Kína 2198 millió dollárral támogatta Afrikát 1954—1976 között. Ebből kitűnik, hogy Afrikára Kína többet költ, mint a Szovjetunió. Utóbbi viszont Közép-Keletre és Dél-Ázsiára költ bőven. India egyedül többet kapott a Szovjetuniótól, mint amit egész Afrika kapott.

Természetesen az anyagi támogatás politikai befolyást is jelent, és részvételt a jelenlegi afrikai politikai fejleményekben és háborúkban. Kuba főleg az utóbbi téren támogatja Afrikát. Jelenleg mintegy 46 000 kubai főt számláló katonaság tevékenykedik Afrikában, természetesen mind „önként" jelentkezett forradalmi hűségből. Afrikai küldetésük anyagi részét a Szovjetunió fedezi. A kubaiak eddigi veszteségét ezer főre becsülik, ami nem nagy áldozat a szapora szigetország részéről avval szemben, amit cserébe kapnak: az oroszok napi 190 000 hordó nyersolajat adnak el Kubának a világpiaci ár feléért, és átvesznek tőle évi 3,5 millió tonna cukrot a világpiaci ár négyszereséért.

Mindez nyilvánvalón hasznos befektetés, amiért Afrika bőven fog tejelni.

(Magyar Élet, 1978 szeptember 21.)

Hétszáz millió ököl

A világ előbb-utóbb olyan formába fejlődik, ahogy Amerika akarja. Kína számára nincs külön út.

A külpolitika nem önkényes elhatározás kérdése. A második világháborúval elmúlt a lehetősége annak, hogy államok, akár nagyobbak is, mérlegelhetik az ide vagy oda tartozást.

A második világháború két lényeges változást hozott: 1. Amerika döntő jelentőségű megerősödését, 2. a világgazdaság globális egységét. Földünk jelenkori története lényegében nem egyéb, mint a világpolitika globális egységének megvalósítására való törekvés.

A világgazdaság egységét a második világháború azáltal hozta létre, hogy Európa és Japán anyagilag tönkrement gazdasági életét az amerikai nagytőke állította helyre, és azt országok-világrészek feletti (magától Amerikától is többé-kevésbé függetlenített) hálózattá építette ki. A Szovjetunió már kezdettől fogva — nagyobb mértékben Roosevelt New Deal politikájától kezdve (1933), döntő mértékben a második világháború folyamán —, függvényévé vált az egyre inkább nemzetközivé váló nagytőkének.

A gyakorlati materializmus a növekvő igényű és növekvő létszámú emberiség gazdasági erőforrásainak birtokában előretekintően számításba vette a fejlődés útjára még rá nem tért földrészeket is. Ázsia déli fele, Afrika és Dél-Amerika hatalmas népességi, anyag és energia tartalékaival nem lehetett közömbös a fejlett civilizációk igazgatósága részére. Ha ezeket a területeket magukra hagyják, előbb-utóbb felfejlődnek, és megindulva a saját pályájukon vetélytársakká válhatnak.

A gyarmatosítások révén ezek a területek már amúgyis be voltak kapcsolva az európai nagytőke hálózatába, de a második világháború utáni elrendezéssel, a gyarmati igazgatás idejét múltnak és kizsákmányolónak hirdetett rendje helyébe új politikai képlettel kapcsolódtak vissza a világ gazdasági hálózatába.

Fogadjuk el azt a megállapítást, hogy a politika a gazdasági tervezés függvénye, és nem fordítva. Az állam fogalma a gyakorlati materializmus idején más lett, mint előtte, akkor is ha — különösen mi magyarok — vonakodunk változtatni azon a szemléletünkön, hogy az állam a nép országának ügyeit intéző testület.

Sajnos a gyakorlatban a mai magyar állam is a magyar nép országában berendezkedett gazdasági tervezés ellenőrző szerve. De ez nemcsak Magyarországra vonatkozik, hanem Európa minden államára, függetlenül attól, hogy a vasfüggöny melyik oldalára osztották be. Vonatkozik ez megszállónkra, Oroszországra is.

Az államvezetés nem a népnek tartozik felelősséggel, hanem a szisztémának. A gyarkolati materializmus Oroszországban kialakult formája a bolsevizmus, amely az orosz nép történelméből átvette a szolgaság intézményét, az abszolút központi kormányzást. A bolsevizmus embertelenségeire akkor figyelt fel a világ, amikor Kelet-Közép-Európát is az oroszországi gyakorlat szerint kormányozták. Ez persze nem azt jelenti, hogy az embertelenség zavarta őket, hanem sokkal inkább az, hogy a gyakorlati materializmus által bevezetett és támogatott marxista filozófiát is kompromittálta a bolsevista gyakorlat. A világ népei azonosították az orosz-bolsevizmust a szocializmussal, és beigazolódott, hogy az egypártrendszerű szocializmust sehol sem lehet meghonosítani békés eszközökkel. Ha az volt az eredeti baloldali világrendezési terv, hogy Európa államai egymásután csatlakozzanak a Szovjetunióhoz — forradalmakkal megsegített önkéntes elhatározással —, akkor az a szerencséje a világnak, hogy az oroszok megutáltatták az emberekkel a marxizmust, amit pedig a világ nyomtatványainak nagyobbik része igyekszik népszerűsíteni.

Menetközben az is kiderült, hogy Szovjetoroszország úgy értelmezi a világ szocialista átalakítását, hogy orosz világbirodalmat épít az egész világ ellenőrzésére. Természetesen ez a szándék ütközött a kialakuló nemzetközi gazdasági irányítással, amelynek súlyát az Egyesült Államok adja. Ez idézte elő a hidegháborút, ami később **koegzisztencia**, majd **détant** elnevezésű, közös feladatra alkalmas viszonyra, majd a mai mozgalmasabb politikai állapotba vezetett, melynek célja, most már nyíltan **a containment**, vagyis a Szovjetunió engedelmességre szorítása.

Ami az orosz viselkedéssel együtt járt Európában, vonatkozik a Távol-Keletre is. Kína hosszú történelmi folyamat után 1949-ben a gyakorlati materializmusnak ugyanazon formájú szervezése alá került, mint Oroszország: marxista-leninista kommunizmus szerinti központi államigazgatású diktatúrává alakult át fegyveres erőszak alkalmazásával.

A Szovjetunió jelentős támogatást nyújtott az átalakuláshoz, és természetéhez híven mindent elkövetett, hogy az új marxista államot, 600 milliós népi erejével együtt a moszkvai világuralmi törekvések szolgálatába állítsa. Ez a terv természetesen ilyen formában nem felelhetett meg a nemzetközi baloldalnak, amely azonnal védelmébe vette Maot, mondván hogy Kína elég nagy ahhoz, hogy saját útját járja a szocializmus felé. Végülis Mao is úgy gondolta, hogy 600 millió emberrel, és a kínai viszonyokra alkalmazott szocializmussal, puritán fanatizmussal, egy emberöltőn belül utolérheti a Szovjetuniót, vagy akár az Egyesült Államokat is, gazdasági téren. Utóbbival kapcsolatban talán hitt abban is,

hogy a kapitalizmus idejétmúlt gazdasági rendszer, és csak ki kell várni, amíg Amerika letűnik vele együtt. Különböző erőfeszítésekkel igyekezett a külön út politikáján előre haladni.

A nagy önállóságnak természetesen az lett az ára, hogy tudomásul kellett venni: egyedül nem lehet még olyan nagy létszámú országnak sem behozni és túlszárnyalni a Nyugat szédületesen felfelé ívelő technológiáját. Lám a Szovjetunió is megalkuszik az élet anyagi tényezőivel, és igyekszik politikájával alkalmazkodni Amerikához, hogy ezen az áron biztosítsa a modern technológia behozatalát ebből az államból. De nemcsak a példa, hanem az amerikai gazdasági nyomás, az elszigetelődés réme, és a koreai háború óta állandóan körülötte állomásozó amerikai katonai erők is arra késztették a kínai államvezetés külpolitikáját, hogy rendezze kapcsolatát az Egyesült Államokkal.

Amint említettük, Amerika gazdasági súlya világrendezői szerepet biztosít azok számára, akik ennek az erőnek a kormányzásához jutnak. Más szóval: a világ előbb-utóbb olyan formába fejlődik, ahogy Amerika akarja. Ez egy állam esetében sem mutatkozik meg világosabban, mint Kína jelenkori történetében.

Kína számára nincs külön út, mindössze két lehetőség volt: a Szovjetunióval Amerika ellen, vagy Amerikával szövetségben független maradni a Szovjetuniótól. Az elsőnek említett út az oroszok magatartásán, mániákus hódító szándékán megbukott. Maradt tehát a második lehetőség: beállni arra a helyre, amit a gazdasági világirányítás Kína számára kijelölt.

Kommunista Kínát megalakulása óta sok belső válság rázta meg. Ezeknek a válságoknak hátterében a fent vázolt útkeresés problémái húzódtak. Az egyetlen fix pont Mao személye volt. A marxista műisten olyan mint a termeszek társadalmában a királynő, legalábbis a kezdeti időszakban. Ilyen volt Sztalin, ilyennek szánták Rákosit is, de az ő primitív orosz-típusú bolsevizmusához a magyar nép politikailag túl fejlett volt. Az ellenzéket az államfő személyének gyakori változása serkenti, míg állandósága leszereli. Így jártunk annak idején Ferenc Józseffel és most Kádárral is. Kell-e felsorolni a marxista műistenek panteonjának élő képeit: Titó—Castro—Ceausescu stb.

Mao két éve halott. Halála aránylag konszolidált állapotok között hagyta a vörös Mennyei Birodalmat. Az amerikai orientáció melletti döntést Nixon elnök kínai látogatása jelzi 1972-ben.

Az Amerika-barát külpolitikának kiépítője, Chou En-lai volt. Az ellenzék a Shanghai-iak csoportja volt, kiknek vezetőit The Gang of Four néven tették el az útból Mao halála után.

Míg Mao élt, fennállt a lehetősége annak, hogy Kínában ismét visszabillen a külpolitikai tájékozódás ingája. Keserű hangon írnak ma a baloldali folyóiratok arról, hogy Kína a kapitalizmus útjára lépett. Ennél természetesen több történt, hiszen a kapitalizmusnak mindig is szoros kapcsolata volt a kommunista államokhoz. Kína valójában belépett Amerika szövetségesi körébe. Érezhető következménye ennek, hogy megindult Kína felé a modern technológia minden kelléke, látható jele pedig a szenvedélyes, minden lehető alkalommal megnyilatkozó szovjetellenesség.

Mindenkinek szembetűnhet, hogy a nyugati sajtó, rádió és politikusok milyen kedvező hangon nyilatkoznak Kínáról. Államférfiaink Kínába látogatnak, mi is túrázhatunk oda, noha McMahon miniszterelnökünk még figyelmeztetett az ő idejében az északról fenyegető kommunista veszélyre.

Párhuzamosan evvel egyre élesebben kritizálják nyugaton a Szovjetuniót és a kelet-európai orosz megszállás lassan ismét a botránylistára kerül. A Szovjetunió is érezheti, hogy elszigetelődött Kína amerikabarát politikája nyomán, és hogy a japán—kínai egyezménnyel bekerítették. A Szovjetunió erősen hátrál. Ennek egyik jele a közép- és kelet-európai államok szabadabb, önállóbb magatartása. Románia már rátalált a kínai—amerikai vonalra, a magyarországi enyhébb irányzat és jobb gazdasági helyzet is a szorítás lazulásából következik. A budapesti pártközpontban még nem felejtették el 56-ot. Ja — átvedleni is tudni kell.

Frank Knopfelmacher, a melbournei egyetem professzora, már kínai—amerikai szövetségről ír és kijelenti: „We are not in the position to reject 700 million pairs of helping fists!"

(Magyar Élet, 1978 november 9.)

Gábor Áron — Túlélés

A Szisztéma osztályharc-taktikája eleve elhatározta széles rétegek helyét.

A magyar nép sorsa, jövője és a kollektív társadalom csődje van a Polgár életében. A Polgár — ha olvastuk **Gábor Áron** könyveit: az Embertől keletre, Szögletes szabadság, Évszázados emberek — ismerős nekünk, és a **Túlélés**, mint a három nagysikerű regény folytatása a részünkre legfontosabb embervilágba, Magyarországba visz, és a 15 évig tartó szibériai fogságból hazatért újságíró élményein át olyan érzékelhető képet ad a kommunista művilág magyarországi gyakorlatáról, amit húsz tanulmánykötetből sem tudnánk kiolvasni.

Gábor Áron különleges tehetségű író, de a művilágról írt sikeres leírásához nemcsak írói készség kellett, hanem az is, hogy benne éljen abban a furcsa szövevényben, mely ma, helyesebben a regény idejében 1960—65-ben takarót vont Magyarország fölé. Semmiféle írói zsenialitás nem pótolja az egyéni élményt. Ezért a nem kortárs által írt történelmi regény csak mese, és a távoli világról élmény nélkül írt elbeszélés csak irodalmi hazugság. Gábor Áront olyasmiért kell méltatnunk, ami természetes kell hogy legyen: arról írt, amiben benne élt. Szomorú, de való igaz, hogy az emigráció-adta lehetőséget tollforgatóink nem használják ki, nem merítenek abból a páratlan, bőséges és izgalmas élményanyagból, ami hazátlan életünket körülveszi. A regény nem nagy erőssége a magyar irodalomnak — éppen ez teszi kétszeresen ünneppé Gábor Áron új könyvének megjelenését.

Lehet hogy tévedek a műfaji meghatározásban. Gábor Áron regénye epikai igénnyel az egész nép, esetenként az emberiség sorsa felé mutat. Talán inkább riport-regény, hiszen írója is elsősorban újságíró, bár több, mint riporter, és tárcaírónál is több. Elemző készsége emeli minden átlag fölé!

Ez a regénye áttekinti az egész látóhatárt, amelynek minden kis fénye és árnya jelent valamit a kiterített valóság körképén. Minden alakja, minden epizódja korjellemző és szükséges.

A kör, amelyben a szereplők mozognak, a fővárosi szerkesztőség és minden ami evvel kapcsolatban van. És, mi nincs? A „proletárdiktatúra" (azért tettem idézőjelbe, mert az összetett szó első része dekoráció, afféle úri huncutság, mai idők szerint pesti átejtés) — tehát a diktatúra szabályos piramis-rendjében minden irányjelzés felülről jön, és mindenki a hézagokban talál annyi élnivaló lehetőséget, amennyit természetes tisztességhiánya és szocialista összeköttetése megenged. Így kerül a börtön fenekére az a jámbor, aki elmond egy ártatlan politikai viccet, vagy éli pazar, fényűző életét a másik, minden változáson át.

Érezni, hogy Gábor Áron eligazodik ebben a szövevényben. Foglalkozása révén belelát a belső körök életébe, hiszen a diktatúra legfontosabb szerve a sajtó. Ezen át közli a csúcshatalom, hogy

meddig lehet elmenni az egyéni érdekkel. Szétválasztja és helyére teszi az embereket az író: ki miért van fenn most, kit miért taposnak. Több köze van ehhez a származásnak, mint a helyezkedésnek. A Szisztéma osztályharc-taktikája eleve elhatározta széles rétegek helyét.

A regényben Ötvenhat eseményein már túl vagyunk. Az otthoni sajtó úgy igyekszik időálló szilárd állapotba hozni ezt a világot, hogy ne hasonlítson a Rákosi-időkre, de megmaradjon a lényeg, a negyvenötös honfoglalás. A háttérben természetesen ott van az orosz. De ahogy 56-ban oroszok, ukránok átálltak a magyar szabadságharc oldalára, a **Túlélés** is feljegyez alsó áramlatokat. A megszállók magasrangú tisztje így szól a Polgárhoz:

„Mindig felháborít, amikor kikezdik népünk lelkét, kirúgják alóla történelmét, ősi szokásait, testileg-lelkileg megbénítják, utána pedig ráakasztják a szégyentáblát: ez a kommunizmus, ez az orosz nép. Húszmillió halottunkba került, amíg hadvezetőségünk megértette, hogy történelmi ideálok és hazaszeretet nélkül az orosz föld védhetetlen, a hazátlan kommunizmus üres fogalom."

Az 56 utáni új politikai mechanizmus is az orosz fegyverekre támaszkodik, csak módszerei civilizáltabbak. Nagyobb feladat jut az íróknak, mint a politikai rendőrségnek. A regény Ábelje (nyilván Tamási Áront rejti a név) bevezeti a Polgárt, a Szibériából frissen jött tájékozatlant, a túlélés szabályaiba.

„Óvakodj tőlük, mert bosszúállók. Azoknak sem kegyelmeznek, akikkel a moszkvai emigrációban együtt éltek. Tudod kikről beszélek? Azokról, akik 56 óta ülnek börtönben. Sosem bocsátják meg nekik, hogy szent októberünkben a szabadság és a haza fogalmát azonosították... Alkoss, vagy testileg-lelkileg éhenhalsz. Te nem tudod, én egész közelről láttam, hogy semmisülnek meg a legszebb alkotások és formálódott ki forradalmunk hamis képe. Az ártatlanul megöltek helyét előbb-utóbb betölti népünk életereje, de a megsemmisített írást, az életfogytiglanra ítélt gondolatot a legszebb jövő sem hozhatja vissza. Ha megfogamzott a lelked, hord ki a gyereket, mert a lélekhajtásra nincs bocsánat."

Gábor Áron művészetéhez az is hozzátartozik, hogy élvezetes és gördülékeny tud lenni e témával, mi több, regényszerűen izgalmas és mindvégig gondolatébresztő. Alakjai élnek, hús-, vér- és lélekemberek — néha úgy érezzük, túl idealizál. Vaskos bolsevisták is emberibb alakban jelennek meg nála, mint a valóságban lehetnek.

A **Túlélés** alapmotívuma a túlélés. A marxista rendszer papírtervek rendszere, de az élet valóságában naponta változik a papírterv. Oroszországban ugyan belemerevedett a rabszolgarendszer régi kereteibe, ott változott a legkevesebbet. A legnagyobb változást Magyarországon szenvedi. Miért? Mert a régi Pest mindenütt kiütközik. Pest izgága, kozmopolita, miközömhozzá rétege nagyobb volt, mint bármely más fővárosé, ez nem vette komolyan a helytállást a háború alatt, és a Vörös Művilág is csak az alsó rétegek számára volt kötelező fegyelembe nyomorított változás. A francia forradalomból tizenöt év múlva császárság lett, Magyarországon sohasem jutott túl a „forradalom" a modern girondisták uralmán, amely igazán csak 56 után jutott kényelmesebb hatalomba. A „forradalom" szót erős idézőjelek között használjuk, az orosz hordákkal jött szadisták uralmát óvatosan veszi át orosz fedezettel az új politikai mechanizmus.

De — hazugságvilág ez is. Dömötör így leckézteti a Polgárt:

„Valaki tizenöt évet él a Szovjetunióban, másfél éve újságíró Budapesten, és nem tudja, hogy a szavak és fogalmak rég nem fedik egymást. Egyszer ezt, máskor az ellenkezőjét jelentik, és mindenki érti, mikor melyik az igazi. Egyedül te, a régi, rutinos újságíró ne tudnád, hogy nem szavakon múlnak a dolgok? Ki könnyebben, ki nehezebben tanulta meg a leckét, de megtanulta."

Hányszor halljuk: „Sógorom odahaza párttitkár, hallanád, hogy szídja a kommunistákat...!" A Túlélés párttikára áttételesen fogalmaz:

„Hiszek a kommunizmusban, önmagamban és fajtámban. Hiszek abban, hogy történelmünkből és népi sajátosságainkból testhezálló magyar kommunizmust építünk..."

Természetesen igaz a tétel, hogy minden relatív. A kommunizmus van, mert kötelező, nemzeti érzés meg mindig is volt, és attól edződik, ha üldözik. De az is bizonyos, amíg az oroszok oktatják a nemzetköziség hittanát, addig annak csak ellenzői lesznek, mert a megszállás és diktatúra mindennapos kellemetlenségét nem ellensúlyozza a legmasszívabb agymosás sem.

Ennek a kétoldali hatásnak a feszültségében néha összeborulnak a fogalmak. A Túlélés párttitkára, Kiskun így beszél erről:

„A kommunizmusnak is két oldala van. Az egyik magyar, és ez a fontos. Szerintünk az ellenforradalomban nem a kommunizmust, hanem annak népi érzelmeinkkel ellentétes és nemzeti önérzetünket sértő, elszlávosító gyakorlatát akarta megsemmisíteni."

Az író itt már új vetületet fedez fel: az ősi, igaz mondanivalót látja átszivárogni az új, erőszakolt életrendbe. A szükség megtalálja a nemzeti megmaradás bázisát abban a rendszerben is, amit alapvetően a nemzeti jelleg elpusztítására agyaltak ki olyan tudósok, akiknek csak kancsukával, géppiszolyokkal és akasztófákkal kisegítve van igazuk:

„A kommunizmus védőpajzs. A kisembereket és kisnépeket védi a nagyobbak és erősebbek ellen. Apai ágon erdélyi vagy, így értened kell, hogy az érzelmi elemektől mentes, mindenhol egyformán érvényes kommunista dogmák nélkül egyetlen kis nép, néptöredék vagy nemzetiség sem biztosíthatja létét... Kizárólag a kommunizmus tartja vissza a Kárpát-medence népeit attól, hogy a sovinizmus jegyében századszor is egymás torkának essenek."

Nemzeti megmaradás a kommunizmus pajzsa alatt? Mit kezd evvel az emigráns olvasó? Pedig ha így van, ebben nagy a biztatás: mindennél erősebb a faj! De így van-e? Nem vagyunk-e itt is hátrányban a szláv—román fajerővel szemben? Van-e hát járható magyar út a marxista pályán?

Súlyos kérdések ezek, és Gábor Áron művészetének legnagyobb értéke, hogy ezeket a súlyos kérdéseket izgalmasan és gördülékenyen adja át regényében, aminek különösen második fele olyan érdekes élményleírás, amit valóban nem lehet letenni.

A könyv az emigrációs irodalom újabb mérföldköve, amely mellett hazáját szerető magyar nem mehet el, hogy el ne töltsön vele egy-két napot. Ez az idő maradandó élményt nyújt, és segítségül szolgál a mai magyarországi fejlemények megértéséhez.

(Magyar Élet, 1978 november 16.)

Újévi gondolatok — 1979

Ahogy az elszigeteltséget lebontja a civilizációs fejlődés, az önkényes uralkodásnak engednie kell.

Hagyományos évkezdő rovatunk nem igyekszik most sem jóslat lenni. Eligazítást is csak olyan mértékig bátorkodik nyújtani, ami a közelmúlt eseményeiből, vagy azok szelleméből mint történelmi jelentőség kínálkozik ilyen célra. Korszakunk nem a

nagy változások ideje: személyek vagy pártok esetleg váltják egymást, de a szisztéma marad. A világ eseményei a lassú, tervszerű kialakulás képét mutatják egy bizonyos egységes világkifejlet felé.

A kapitalista—kommunista ellentétpár már régen nem fenyegeti a világot egyik avagy másik alapon. Egymásnak is már csak azt hánytorgatják fel, hogy nem elég szorgalmasak a teljes megegyezésre és együttműködésre.

Nagy dolgok természetesen nem történnek máról holnapra, de azt is meghozta már a változás, hogy nyugaton a hivatásos politikusok közül már senki sem vallja magát antikommunistának, és keleten sem acsarkodnak a kapitalizmus ellen. A materializmus gyermekei nem kapnak egymás hajába.

A Szovjetuniónak csak akkor sikerültek kitűnően a dolgai, amikor Amerika támogatta. Felteheti valaki a kérdést: Mikor nem támogatta? Nos, az 1917-es kezdet, az 1933-as Roosevelt-i New Deal, és a második világháború megnyeréséhez nyújtott segítség időszakai között nehéz idők jártak a szovjet gazdasági életre. Ezen segített Kelet-Európa szovjet gyarmatosítása, amit Amerika elősegített, elismert és véglegesnek tekint.

De a háború óta megesett amerikai—szovjet ellentétekből úgy látszik, hogy a Kelet-Európa feletti ellenőrzésnek a mikéntje körül véleménykülönbség van köztük. Mi magyarok csak 1956-ban tudtuk pontosabban meghatározni az amerikai külpolitika szándékát, vagyis azt, hogy csak módszerbeli kifogásuk volt Moszkvával szemben, de a csatlósországoknak a körből nem szabad kilépni.

Ezt igazolja a Helsinki Egyezmény is, amely a határokat véglegesnek nyilvánította. Mi sem igazolja jobban Európa teljes megszállását, mint az, hogy a két szuperhatalom háborús demarkációs vonalát elfogadtatták minden európai kormánnyal (még a Vatikánnal is), ami pedig Európa két idegen hatalomtól gyakorolt ellenőrzését véglegesíti. Ugyanakkor a Helsinki Egyezménnyel a nyugati diplomácia fel akarja oldani az orosz elszigetelődést. Közgazdasági nyelven, a Nyugat követeli maga számára azt a piacot, amit stabil kormányzatok létrehozásának megsegítésével előkészített. A stabil kormányzatok a primitív gazdálkodásból fogyasztói gazdálkodásba emelő állami tervgazdálkodású (szocialista-kollektivista) rendszerek, amik a nemzetközi államhálózatba való bekapcsolás által válnak szerződéskötésre alkalmassá.

Vörös Kínával ez a folyamat gyorsabban ment. Igaz, Kína gazdasági élete nem állja ki huzamos időn át az elszigeteltséget, és (a folyamat napjainkban teljesedik be) — egyre világosabbá válik, hogy a nagyképűen hangoztatott új társadalmi rend nem más, mint egy olyan materialista kormányzat, amely az állam minden alattvalóját szolgálatába kényszeríti. Kína is el akart indulni a teljes önállóság útján, de szépen visszakényszerült Amerika függőségébe.

Oroszország visszakényszerítése lassúbb folyamat, de ha az elmúlt év eseményeit ebből a kérdésből vizsgáljuk, nagy léptekkel haladunk olyan nemzetközi helyzet felé, amelyben majd a Szovjetunió — csak úgy mint most Kína — kinyitja kapuit a nemzetközi bankhálózatnak és nagyvállalatoknak. Nem Amerika gazdasági problémái, hanem a szovjet kollektív gazdálkodás csődje hozza meg a változást. Ez az oka annak, hogy nem egyezik a véleményünk azokkal, akik állandóan csak gyengeséget, határozatlanságot, sőt egyesek naív és dilettáns ügykezelést látnak Amerika külpolitikájában. Amerika olyan erős, hogy még a gyengeség látszatát is megengedheti magának, de azt is, hogy a kommunizmust itt nyugaton erősnek, szépnek, jónak hirdetik. Nisi Verba. Ezek csak szavak.

A valóságos erőviszonyt a politikusok ismerik. A moszkvaiak is tudják, hol állnak a statisztika könyörtelen számaival. Ők sem léphetnek ki a körből.

Nyugaton is haladunk egy bizonyos kollektív irányzat felé. Az államnak mind nagyobb a szerepe itt is, életünk ténykedései mindinkább különböző intézetek, hatóságok irányítása alá kerülnek.

A vasfüggöny mögött éppen az ellenkező irányba indult meg az élet valóságainak az útja. Az élet valóságait említjük, a szocializmusnak szükségképpen a kommunizmusba fejlődése elméletével szemben.

Erre talán a legjobb példát a magyarországi fejlődés adja. A hazánkban végbemenő belső változás talán a legkirívóbb az esetek közül. A változás lényege az, hogy a polgári társadalom kialakulásának természetes elemei: a magánérdek, a profit és a magántulajdon utáni vágy a jólétre, kényelmes életmódra, sőt kiváltságos helyzetre való törekvések feszítik szét az állami gazdálkodás abroncsait. Az állami gazdálkodás csak addig tud hatalmi szóval felszínen maradni, amíg az általános nyomor, a kenyérterror tart. Minden javulás az igényeket fokozza, minden igény a magánvállakozásoknak ad lendületet és együtt feszegetik a szocialista gátakat az élet minden területén. A leghumorosabb a dologban az, hogy a rendszer kivételezettjei, az új arisztokrácia, mindezt a szocializmus vívmányaként hirdetik.

Moszkva újabban eléggé engedékeny csatlósaival szemben. A legfeltűnőbb a románok viselkedése, ami egyúttal rámutat a háttérre is: alig merne a kis mócország ugrálni az oroszlán torkában, ha nem Amerika bátorítaná Titóhoz hasonló viselkedésre. Románia készséges partner ahhoz az amerikai politikához, ami érezteti Moszkvával, hogy be van kerítve és határai mentén bármely szomszédja hajlandó ellene fordulni. Kína határozott lehorgonyzása Amerika mellett komoly figyelmeztetés Moszkvának. És ez csak a kezdet volt, mert azonnal megnyilatkozott a kínaiak készsége beépítkezni az amerikai bekerítő övezetbe: baráti és együttműködési szerződésre lépett Japánnal, és Hua elnök tüntető látogatást tett Romániában és Jugoszláviában.

Egy emigrácós magyar író így jellemzi a kelet-európai helyzetet:

— A szovjet kitűnően kiosztotta a szerepeket. A lengyeleknek jutott a „szocialista pluralizmus". (Többpártrendszer a kommunista párt vezényszava alatt).

— A cseheknek van 77-es Kartájuk: ők most a divatos lázadók.

— A keletnémeteknek van ipari kapacitásuk és katonazenekaruk, amelyet nagyléptű szovjet gárdisták kísérnek.

— A románoknak van Ceausescu-juk, aki országon belül tovább viszi Sztalin hagyományait, s kifelé az „enfant terrible" diplomáciai szerepét játsza.

— A magyaroknak jutott a mosolygó „gulyáskommunizmus" szerepe. Halászlé és plasztikfokos... Csak semmi politikai vakmerőség.

— Mindezek a szerepek gondosan elosztva melegítik a csatlósokat. Mindegyik eljátszhat egyet ... de egyik sem valamennyit!

Mind világosabban látható, hogy a diktatúra csak elszigetelt országokban tartható fenn tartósan, de ahogy az elszigeteltséget lebontja a civilizációs fejlődés, az önkényes uralkodásnak engednie kell.

Az összeomlás elhárítására régen feltalálták már, hogy szellemi irányzattal állványozzák körül a diktatúrát, ami pótolja a

tartó csontozatot, vagyis szolgáltatja a nép belenyugvását, támogatását.

Ez a szellemi irányzat a jelenkori diktatúráknak a marxizmus. Ha mintegy vallási meggyőződésévé válik a tömegnek, akkor a rendszer megáll a lábán. Ha nem, akkor folytatni kell a hatalmi eszközök alkalmazását.

Oroszországban kevesebb gondot okoz a terrorgépezet fenntartása; oroszföldön a kába hit mellett mindig ott csattogott a kancsuka. Az zavarná meg életük menetét, ha egyszerre szakadna rájuk a polgári élet szabadságrendje.

Közép-Európában más a helyzet. A szocializmust fegyverrel hozták, és akit Marx nevével vertek véresre, az azonosít: ha kimegy az orosz, vigye a szakállas istenét is. Ötvenhatban együtt futottak és együtt is jöttek vissza. Mit lehet itt különválasztani?

A magyar példa mutatja legjobban, hogy a marxizmus nem lehet a tömegek lelki sajátja. De mert az enyhülés is moszkvai előírás volt, más választása nem is lehetett a rendszernek (de vajon akart-e mást) mint azt, hogy kiépítse az „úri Magyarországot", ahol egy kiváltságos hivatalnok réteg dolgoztatja és ellenőrzi a tömeget. Idéző jelek közé tettük az „úri Magyarország" kifejezést, mert pontosan olyan most a társadalmi szelvényezés otthon, mint amilyennek hirdették a '45 előtti rendszert '45 után.

A munkásosztálynak meg kell elégednie avval, hogy „munkáskormány" van, „munkásuralom" van, és általában munkáskultusz van, hogy törvény lett a munkához való jog — most azután próbáljon ne dolgozni.

Közben kialakult az új vezető osztály, amely a történelmi materializmus kitűnő érzékével körülvette magát hűséges altiszti osztállyal, amely a pozícióért húzza a kantárt, pattogtatja az ostort. Ennek a rétegnek is csak külsőség a marxizmus, altiszti rangja és fizetése elég meggyőződést öntudatoz neki.

Elég ha a felső vezető réteg marxista. De marxista-e valóban? Álljunk csak meg egy pillanatra. A lexikonból azt olvassuk: *„A marxizmus legfontosabb tétele az, hogy a munkásosztály szerepe az osztálynélküli kommunista társadalom megteremtése".* Mármost hogyan viszonyul ez az elmélet az új uralkodó osztályhoz? Természetesen hajlékony dialektikával, a filozófia-iparosoknak a feladata, hogy (állami-fizetésért) megmagyarázzák, hogy a jelenlegi kormányzat a marxizmus egyenes útját járja. Valahogy így: *„Elvtársak, ez komplex tudomány és a helyes hozzáállás(!) az, ha mindenben hűségesen követjük a dicső Szovjetuniót."*

Híre jött, hogy Magyarországon is felütötte fejét a szamizdat irodalom. Fiatal filozófusok egymás szórakoztatására „Marx a negyedik évtizedben" címmel 21 tanulmányt jelentettek meg. Egyik azt mondja benne:

— Nem érzem pillanatnyilag fontosnak, hogy kiderítsem magamról, vagy másokról, hogy mennyire marxisták és miért azok. Sokkal fontosabb számomra a fennálló intézményekhez fűződő viszonyom... Kétségtelen, hogy a nálunk uralkodó politikai rendszer marxistának mondja magát, de számomra, mint életemet érintő döntéseket hozó intézményrendszer okoz gondot vagy szerez örömet...

Vagy a másikban így szövegez a kétely:

— A többség minden további vizsgálódás nélkül elfogadta a marxista hagyományból, hogy az elmélet a munkásosztállyal van kitüntetett kapcsolatban, s aztán behelyettesítette a politikai vezetést a munkásosztály helyébe.

Nem afféle antimarxista okoskodások ezek, hanem csupán beismerése egy számunkra nyugtalanító ténynek, hogy az életet eligazító csodálatos világmozgató tan képlékeny, gyúrható, csavarható anyaggá vált a „forradalom" után kialakult első elitréteg részére avval a céllal, hogy dekorációja legyen a „munkáskormány" kivételezettjeinek. Az otthoni folozófusok gondja mégis az, hogy nem értékelik produktumaikat: „az »establishment«-be beépítkezett magyar értelmiség nemcsak a marxizmus iránt közömbös, hanem a nem felülről szervezett társadalomkritikus tevékenység más formái iránt is" — ahogy egy párizsi marxista folyóirat panaszolja.

Mit bizonyít mindez? Nem kevesebbet, mint azt, hogy a politikai fejlődés a történelem ismert mintái szerint folyik: kialakult az új elitosztály.

Az új vezető osztály a gyakorlati világ iránt érdeklődik. Meg akar maradni, ezért engedelmes Moszkvának, de ugyanakkor minden alkalmat megragad arra, hogy kapcsolatokat építsen nyugat felé! Ez a kapcsolatépítés nem szovjetellenes, nem szalad előre, mint 56-ban, de nem is Magyarország függetlenségéért épül, nem a kapitalizmus útjait keresi, de nemzeti törekvései sincsenek. Egyet akar: tartósítani, körülbástyázni kiváltságos helyzetét, és ha előre néz, beilleszkedni abba a jövő világrendbe, ami a nagyhatalmi versengések lenyugvása után kínálkozik majd.

A jövő a sarkok lekoptatását, a színek összemosódását ígéri. Európa Unió, Balkán Unió a láthatáron. Az irány a nemzetközisége, az üzlet, a közlekedés, a pénzfogalom nemzetközisége, gazdasági egységek kialakulása, nagyobb mozgás, több utazás, fejletlen államok támogatása, további sztrájkok, infláció, áremelkedés, munkanélküliség. Minden, ami az elmaradt országokat emeli és a fejlett országokat visszatartja. Mert ezek a gyakorlati elemei az országok közötti szintezésnek, ami feltétele az egységesebb világgazdaságnak.

(Magyar Élet, 1978. december 28.)

Ariana

Kár, hogy a történelem nem adott módot az iráni népnek arra, hogy hitvilágában éljen végig, továbbfejlesztve azt talán más népek számára is.

Az újesztendő két jelentős világfejleményt hozott át az előző évből, melyeknek eseményei még hosszú hónapokig fogják lekötni a világ érdeklődését. Az egyik fejlemény Kínában játszódik le, a másik Iránban. Mindkettőnek messze kiható jelentősége lehet a világ történetének jövő alakulására, és ezért nekünk magyaroknak is behatóbban kell velük foglalkoznunk.

Emigrációs magyar újság nem tűzheti feladatául a napi hírszolgálatot. Eddig is azon voltunk, hogy azt nyújtsuk, amit a napilapok nem adnak: szeretnénk eligazítást nyújtani a záporként ránk zúduló napi hírek között: történelmi képbe állítani, a fejlődés folyamatában szemlélni a főbb eseményeket.

Néhány önálló cikk fogja majd össze az Irán és Kína körüli kérdéseket. Iránnal kezdjük, és ennek a nagymúltú országnak mai dolgait nem tálalhatjuk anélkül, hogy ne tekintenénk vissza röviden a múltjába.

Cikkünk címe Ariana, Iránnak, illetve Perzsiának régi neve. Eredetileg földrajzi fogalomként használva azt a fennsík-rendszert jelöli, ami a Mezopotámia keleti határát lezáró Zagros-hegység és az Indus folyó között fekszik, délen a Perzsa Öböl és Indiai Óceánnal határolva, északon a Kaukázus, a Kaszpi-tenger és a Kara-Kum sivatag déli szegélyén végződik. E területen több ország osztozik, de mint Iráni Fennsík ismeretes.

A perzsák ősei valószínűleg északról, a Kara-Kum (fekete

homok) sivatag felől érkeztek, csakúgy mint Észak-India árjái és a Kaukázus déli részére érkező médek, akikkel együtt alapítják első birodalmukat Kr. előtt 600-ban, Asszíria összeomlása után. Ősi vallásukat magukkal hozták, amit még Kr. előtt 1000 táján foglalt korszerű hitrend keretébe Zoroaszter. A jó és a rossz élet elhatárolása jellemzi ezt a vallást. Az Örök Jó, egy túlvilági személy, a Mazda vagy Ahura Mazda, aminek jelentése: Bölcsesség Istene. Őt körülvették segítőtársai, az angyalok, akiknek vezetője Mithrasz (fény), aki az isteni és az emberi világ között közvetített. Afféle szabadító, megváltó istenség volt. A Mithrász-kultusz később népszerűvé vált a római birodalomban is, hosszú ideig komoly vetélytársa volt a kereszténységnek.

Ahura Mazdával szemben (vagyis a jósággal szemben) állt Ahra-Majniu, görögül Ahriman (magyarul ármány), a rossznak és sötétségnek a szelleme. Gonosz démonokból álló, hatalmas, rendezetlen seregével szüntelenül harcol a jó, szép és nemes ellen, azonban romboló tevékenysége eleve kudarcra van ítélve. Zoroaszter tanításait Kr. u. a 3. században foglalták össze az Avesztában, a Tudás Könyvében, meglehetősen hiányosan. Az iráni vallás nagy hatással volt a zsidó vallásra is, meg a kereszténységre is.

Ez a hit az élet küzdelméből fejlődött ki, és nagy értékét az adja, hogy felszólítja az egyént, és ezáltal felelőssé teszi: valljon színt, álljon a jó vagy a rossz mellé. De egyúttal figyelmeztet, mindenkinek személy szerint kell majd odaállnia a végső ítélet elé, és számot adni cselekedeteiről. Kár, hogy a történelem nem adott módot az iráni népnek arra, hogy hitvilágában éljen végig, továbbfejlesztve azt talán más népek számára is.

A perzsákkal rokon médek alapították meg Ninive lerombolása (Kr. e. 612) után királyságukat az iráni fennsík nyugati részén. A perzsák ezzel egyidőben alakultak laza kötésű törzsekből nemzetté Kürosz vezetése alatt, aki megszabadította népét a médek fennhatóságától, legyőzve a médek királyát, ő maga is a médek királya lett. Kitűnő nyilazó lovas hadseregeket szervezett, melyek sikerei nagy riadalmat keltettek az akkori világban.

Az ókor államai Babilon, Egyiptom, Lidia, Spárta és Görögország erős szövetségre léptek, de Kürosz villámháborúival (amelyek során elsőnek a szövetség létrehozóját, Krözust verte meg) felgöngyölítette sorozatos győzelmekkel az említett hatalmakat, és rövid öt év alatt a keleti világnak, Kis-Ázsiának vezető hatalma lett. Babilont sem tudta megvédeni a korabeli Maginot-vonal, a védőfalrendszer, amit Nabukodonozor építtetett. A perzsák szinte ellenállás nélkül vonultak be. Az ókori Kelet teljes uralmához már csak Egyiptom leigázása hiányzott. Ez Kürosz fiára maradt.

A perzsák nemcsak jó hódítóknak bizonyultak, de jó birodalomszervezőknek is. Az akkori világ műveltsége hamarosan a perzsák sajátja lett. Talán csak az építészetben maradtak kissé nehézkesek, nem vették át a boltíves megoldást a babiloniaktól, de ami lényegesebb, rovásírásukat 39 betűs ábécével írták, és a szavakat egymástól elválasztották. A babiloniak még 500 jelet alkalmaztak.

Dáriusz király (Kr. e. 521—485) igazságos, emberséges és intelligens uralmi rendszert vezetett be. Birodalmát 20 tartományra osztotta, élükön a királyi helytartókkal. Uralmi rendszerének ő volt a feje. Messzemenő önállóságot engedett, de ami a birodalom egységes tartományi kormányzatát keresztezte, azt azonnal letörte. Kitűnő úthálózatot épített, amin a hadsereg és a posta jól közlekedett. Nem törte magát további területek megszerzésén. Dárius aranypénzt veretett, és a satrapáknak megengedte az ezüstpénz veretését. Hatalmas szárazföldi birodalmát (eredetileg lovas népét) tengeri hatalommá fejlesztette. A tengerparti föniciai városoknak nagy kedvezményeket adott, ők képezték kereskedelmi és hadi flottáját is. Evvel Perzsia lett az első nagy, ázsiai tengeri hatalom.

A nagy uralkodók kétszázéves békét és fejlődést biztosítottak a Közel-Keletnek. Sikerük, türelmes, építő birtoklásuk talán a turáni földek lovasnomád hagyományain, talán Zarathustra hitelvein épültek. Az ókori kiemelkedés útja: a nemzetek egyesítése, állami és vallási összefogása. Ennek a törekvésnek a legszebb példáját Perzsia királyai mutatták.

Dáriusz utódai már nem mutattak fel kimagasló erényeket. Minden birodalom sorsa érte utol Perzsiát: elpuhultság, korruptság okozta hanyatlás. A perzsa uralkodók megtartották a nagy ősök türelmét a népi és vallási elemek iránt, de elvesztették a birodalmat összetartó szívós erélyt. A perzsa birodalom hanyatlásával vége is szakadt a Közel-Kelet csodás történelmének, a folyóvölgyek (Nilus, Tigris, Eufrátesz) kultúrájának. Ami ezután következik a Közel-Keleten, és minket most közelebbről érintve az iráni fennsíkon, az már szinte folyamatos leigázottság, kiszolgáltatott sors hódítóknak, gyarmatosítóknak.

Perzsia — miként Magyarország — birodalomalapítók vízválasztóján hol egyik, hol másik égtájról került befolyás vagy éppen hódoltság alá. A perzsa birodalmat Nagy Sándor döntötte meg, ami görög hódoltság korszakát hozta, azt felváltotta a párthusok uralma. Iráni újjáéledés volt a Szasszanidák perzsa uralma (Kr. u. 226—651), amit végülis az arab hódítás szüntetett meg.

A sors nem engedte meg, hogy az egyéni jóságra és felelősségre nevelő vallás adjon simább átmenetet az emberi önigazgatás és polgárosodás korszakába. A hanyatló birodalommal a szellem is megtört.

Az iszlám-hit erőszakos terjesztése vetett véget Zarathustra hitének, és mellette sok más eltűrt felekezetnek. A tizenegyedik században Iránt a szeldzsu-törökök hódították meg, kétszáz év múlva a mongolok százéves uralma jött el Dzsingisz Kán unokájának dinasztiája alatt, majd Timur Lenk leszármazottai harcoltak egymással Irán trónjáért. A tatár eredetű zefevida dinasztia (1502—1722) hatalmát afgánok döntötték meg. Az afgán uralom és a török hódítók elleni iráni felkelő Nadír kánt sahhá, perzsa királlyá választották. A 18. század második felében angol—orosz vetélkedés tárgya lett Perzsia. Nagy-Britannia 1763-ban vámmentességet csikart ki Perzsiától, és a Perzsa Öbölben támaszpontokat létesített. 1799-ben orosz csapatok megszállták Grúziát (Georgiát), majd Perzsia ellen fordultak, és két háború során (1804—1813 és 1826—1828) leigázták a kaukázusi tartományokat, Örményországot és Azerbajdzsánt. A második hadjáratot Ivan Paszkevics orosz cári hadvezér vezette, aki később a magyar szabadságharcot eltipró orosz hadsereget vezényelte. Perzsia a 19-ik század végére Nagy-Britannia és Oroszország félgyarmata lett, pénzügyi és gazdasági hatalmuk alatt az ország függetlensége csak névleges volt. A külföldi kapitalizmussal becipelték a demokratikus forradalmi eszméket is. A gyarmatosítások korában a nagyhatalmak bankhálózata hódított, és ha úgy nem ment: fegyveres ereje.

Nagy-Britannia bérbevette 1909-ben Abadan szigetét a Perzsa Öböl folyódeltás kezdetében, ahová azóta is összefutnak az ország olajvezetékei. Az Anglo-Persian Oil Company-t létrehozták, amely Perzsia olajának nagy részét finomította és továbbította. A vasútépítések idején Anglia, Németország, Oroszország

versengtek a Perzsián átvezető vasútvonalak építési jogáért. Az első világháborúban semlegességet nyilvánított, de mégis hadszíntérré vált. Török, német, angol és orosz seregtestek váltották egymást az ország földjén, míg végülis az angolok maradtak bent valamilyen szerződéssel.

Perzsia sorsát földrajzi helyzete és olaja tette a 19-ik század során nagyhatalmi vetélkedés tárgyává. Majd látni fogjuk, hogy ez a két tényező míly nagy mértékben befolyásolja Perzsia történetét a 20-ik században.

(Magyar Élet, 1979 február 1.)

Perzsia a köztársasági övezetben

Nyugat-Európa feldarabolta a németek és oroszok közti területet, amelynek elfoglalása mindkettő részére hatalmi és önvédelmi érdek lett.

Perzsia egyik jelentőségét földrajzi helyzete adja. Másfél millió négyzetkilométeres területével háromszorosa Franciaországnak, lakóinak száma 34 millió. Jelentős méretű területe és a nehéz fennsík-terep bizonyos történelmi védelmet biztosított számára, de földrajzi helyzete folytán az idegen befolyás állandóan érvényesül.

Függetlenségét a múlt évszázadban két nagyhatalom érdekellentéte veszélyezteti: a szomszédos cári Oroszország és az indiai gyarmatbirodalom útvonalát védelmező Nagy-Britannia katonai és gazdasági jelenléte. Ez a kettős befolyás napjainkig bizonyos változással: a cári orosz birodalom helyét a szovjetorosz birodalom, míg a gyarmatait elhagyó Anglia perzsiai szerepét Amerika vette át.

Perzsia 19-ik századi történelme szervesen belekapcsolódik a kelet-európai események történetébe. Az ipari forradalom, amely megváltoztatta Európa gazdasági és társadalmi rendjét, Perzsiában is éreztette hatását. A bajt itt is az okozta, hogy a gyári ipartermék megjelenése tönkretette a hazai kézműipart. Nagy-Britannia elárasztotta az országot textilanyaggal, ami nemcsak a kézműveseket érintette, de az alapanyag- (gyapot, gyapjú, selyem) termelőket is. Az országba behatoló külföldi tőke és a belföldi nagybirtokrendszer érdekszövetsége hatását nem kell nekünk magyaroknak külön leírni, de ugyanúgy megkapták ők is a nemzetköziség eszméit: a liberalizmust, a marxista pártokat, szakszervezeti mozgalmakat, demokratikus parlamentarizmust, stb. Nem kedvezett a nemzeti alapú társadalmi fejlődésnek az alapjaiban nemzetek feletti iszlám vallás sem, maradi természete miatt, bár éppen Perzsiában lépett fel a 19. század közepén az antifeudális bábizmus. Irányítója Mohamed Ali volt, aki azt hirdette magáról, hogy ő az egyedüli közvetítő, (a kapu, perzsa nyelven báb) Allah és az emberek között. A bábizmus nemcsak a feudalizmus megszüntetését követelte, hanem teljes egyenlőséget hirdetett és népi felkelések ideológiai alapjául szolgált. A bábista mozgalmat az államhatalom véresen elfojtotta. Hasonló célzatú, de forradalmi út helyett szeretetet hirdető mozgalmat alapított Behá Ulla, amit róla beháizmusnak neveztek el. Ez az értelmiségiek között hódított. Mindez segített az átmeneten, de hatástalan volt az idegen érdekek ellensúlyozására. Perzsia története a kelet-európai történelmi eseményekbe azáltal kapcsolódik, hogy szenvedő részesévé vált a Közép- és Kelet-Európát átszervező folyamatnak. Oroszországnak Európában a múlt század derekán csak három szomszédja volt: a Német Birodalom, az Osztrák—Magyar Birodalom és a Török Birodalom. A változás, amire utalunk, ennek a három államnak és Oroszországnak az érintkezési övezetében folyt le az elmúlt száz évben.

Más szóval, az elmúlt száz évben minden megváltozott Oroszország és Nyugat-Európa között, és ami most napjainkban Iránban történik, az nem más, mint ennek az átalakulásnak most odaérkezett hulláma. Ezért térünk ki itt bővebben a Közép- és Kelet-Európát átalakító beavatkozásra.

A 19-ik század ipari forradalma átalakította Nyugat-Európa társadalmi szerkezetét. Az átalakulás nagy lehetőségeket hordozott magában. A szervezők, vezetők kezébe olyan méretű hatalom és gazdasági erő jutott, amivel a világ átszervezésére is vállalkozhattak. Tudjuk, hogy ez termelte ki a modern gyarmatosítást, az imperializmust, a nagyhatalmi vetélkedést. A kor vezető emberei a világ, de legalábbis Európa átalakításának terveivel foglalták el magukat. Az átalakításra Kelet- és Közép-Európa elég indokolt alkalmat szolgáltatott, de a beavatkozás önző érdekű és erőszakos volt.

Általában német érdekű és szláv érdekű elrendezésről beszélünk. Legyen szabad itt megemlíteni egy harmadikat, amely az előbbiekkel szemben szerencsésebb terv lett volna: mert az érintett terület érdekeit is számításba vette: Lord Palmerston angol külügyminiszter (később miniszterelnök) Európa újjászervezésének terve címen kiadta politikai elgondolását 1849-ben, amelyben egy erős német birodalom mellett egy lengyel—magyar királysági állam létesítését javasolta „észak óriása" (Oroszország) ellensúlyozására. Talán ezért is nem támogatta Kossuth törekvéseit. A történelem sajnos elhúzott e terv mellett.

Kelet-Európa átalakításának az a terve lépett előtérbe, amely a nemzeti törekvések vonalában sok apró népi államot létesít. A nagyhatalmak szívesen léptek erre az útra, ami egyúttal a nemzetközi baloldal tervével is megegyezett. Angliának, Franciaországnak azért felelt meg ez a terv, mert gyengítette a német hatalmat, Oroszországnak pedig azért, mert egy sor kis-államot létesített, szláv államokat köztük, amelyek elháríthatatlanul esnek majd orosz érdekkörbe. Nyugat-Európa itt vétett utat, mert feldarabolta a németek és oroszok közti területet, amelynek elfoglalása mindkettő részére hatalmi és önvédelmi érdek lett.

Európa újjárendezése során délről északra haladva megszüntették először a török birodalom európai fennhatóságát, majd az Osztrák—Magyar Monarchiát és végül az egységes Németországot. Ahogy a kapitalizmus nemzetközi jellege erősödött a nyugat-európai államokban, olyan arányban jelent meg terveikben a nemzetközi szolidarítású köztársasági államforma megkövetelése a létrehozandó kis országokban. Talán elsőnek, és kissé szabadon, nevezem **köztársasági övezet**-nek azt a területet, amin egy egész sor kisállam létesült. A török elleni háborúk során Görögország 1863-ban, Románia 1881-ben, Szerbia 1882-ben és Bulgária 1908-ban lett önálló állam, egyelőre királyság. Az első világháború, már messzebbre tekintő titkos tervekkel, felborította Közép-Európa rendjét. A terv itt már köztársaságok létesítése volt és a szláv érdekek messzemenő kiszolgálása.

Az első világháború során a felszámolt orosz birodalom nyugati népei, finnek, észtek, lettek, litvánok és lengyelek önálló államot alakíthattak, természetesen köztársasági alapon. Közép-Európában Magyarország szétdarabolása árán három újabb nemzetiségi államot létesítettek illetve indokolatlanul megnöveltek (Csehszlovákia, Jugoszlávia, Románia).

A köztársasági övezet délen folytatódik Törökországgal, amely 1923-ban vette fel ezt az államformát. Perzsia viszont most alakul át köztársasággá.

Alább közlünk egy vázlatosan tájolt felsorolást a köztársasági övezetről, ami Finnországtól Afganisztánig felsorolja az orosz határ vonulatában létesített államokat.

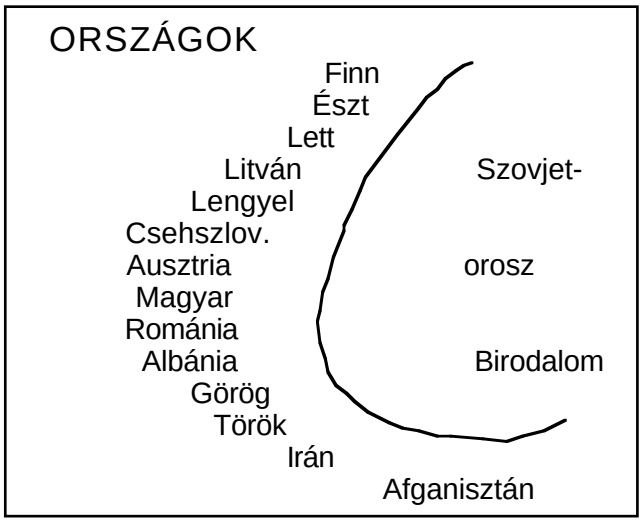

Köztársasági övezet a Szovjet-orosz Birodalom határán

Bizonyos történelmi tényekre érdemes emlékezni:

Az első világháborúban győztes nyugati hatalmak tudomásul vették, hogy szövetségesük, a cári Oroszország összeomlott. Helyébe, a nyugati államok szocialista mozgalmai támogatásával, szociáldemokrata, majd bolsevista állam létesült. A szovjet kormány beleegyezett Finnország, Észtország, Lettország, Litvánia létrehozásába és Lengyelország felszabadulásába. Államok létesítését, országhatárok megvonását Párizsban végezték: négy év harctéri küzdelme, húsz millió halott áldozata, az érdekelt népek véleménye mitsem változtatott az eredeti terven. 1919-ben a pesti bolsevisták is elfogadták az országcsonkítást. Horthy Miklósnak is el kellett fogadnia.

A köztársasági övezetben az első világháború után még nem engednek bolsevista diktatúrát létesíteni. Szükséges volt még egy szoktatási időszak. A kötelező államforma a polgári köztársaság. Maradt még néhány királyság is a következő fordulóig, hogy a változás ne legyen túl hirtelen, de csak a Balkánon (Románia, Jugoszlávia, Bulgária.) Nem is ment mindenütt simán a köztársaság a gyakorlatban. Az albán köztársasági elnök királlyá lett 1928-ban, a görög köztársaság 1924-től ´35-ig tartott csak. A gyökeres változáshoz újabb világháború volt szükséges, amely után az övezet minden állama természetesen köztársaság lett, vagy annak a nevében pártdiktatúra.

Törökország, mint vesztes hatalom, 1923-ban alakult köztársasággá Kemál Atatürk diktatórikus kormányzása alatt, melynek során az iszlám vallás hivatalos szerepét is megszüntették.

A köztársasági övezet déli végén van Irán és Afganisztán. Utóbbi hat évvel ezelőtt cserélte fel a királyságot köztársasági államformára.

Maradt utolsónak és utolsó királyságnak Perzsia, illetve újabb nevén Irán, amelynek jelen századi történelmével további cikkekben foglalkozunk.

(Magyar Élet, 1979 február 8.)

Barátság és olaj

A világháború sorsát az olaj döntötte el.

Ami most Iránban történik, nem elszigetelt jelenség, nem helyi történet és nem napi politika következménye. A szálak mélyen visszanyúlnak a történelembe, és nem is annyira az ország történelmébe, mint az események főszereplőinek, Amerikának és Oroszországnak az egymáshoz való viszonyába. Irán, mint már említettük, földrajzi helyzete és olaja miatt vált jelentős történelmi szereplővé. A mai események megértéséhez szükséges emiatt ismernünk a két nagyhatalom viszonyát és az olaj szerepét a nagyhatalmi politikában.

Az orosz—amerikai barátság régi keletű. A krími háborúban — amit az angol—francia koalíció vívott Oroszország ellen a Fekete-tengeri Krím félszigeten 1853—´56 között, (aminek sikere meghosszabbította a hanyatló Törökország életét, és Moldva—Havasalföld részére utat nyitott a függetlenség felé) —, Amerika nyíltan a háborúvesztes oroszok pártjára állt.

Az oroszok már akkor hangoztatták szándékukat, támogatni az ortodox-keresztény balkáni szláv testvérek felszabadulását, ami mögött természetesen az orosz birodalom terjeszkedési szándéka várakozott. Az amerikaiakat elsősorban az üzleti kapcsolatok kiépítése érdekelte, ami egészen természetes és mindkét félre nézve életrevaló törekvés, ha tekintetbe vesszük, hogy két hatalmas földrész gazdasági ereje ad hozzá alapot. Mindez természetesen nem jelentette azt, hogy az újvilági köztársaság a cári önkényuralomnak is híve lenne. Az anarchista **Bakunin** szibériai fogságából Amerikába szökött. Oroszország hiába kérte kiadatását, Amerika nyíltan és őszintén adott menedéket a forradalmároknak, sőt eredményesen befolyásolta II. Sándor cárt a liberális eszmék befogadására. Másutt kell keresni a két nagyhatalom érdekszövetségének okait az akkor baloldali Amerika és akkor jobboldali Oroszország között.

Azidőben a nagyhatalmak vitáinak tárgya Lengyelország volt. Az amerikaiak az oroszok pártját fogták a „reakciós, katolikus lengyel zavargásokkal" szemben. Egy **Katkov** nevű újságíró, a moszkvai Viedomosti című lapban írja: *„Barátságos viszonyunk az Egyesült Államokkal minden célra hasznos. Oroszország jelenleg előkelő népszerűségnek örvend, és az Egyesült Államoknak egyetlen szövetségese Oroszország. Egy európai háború esetén az amerikaiak a mi természetes és őszinte szövetségesünk lesznek."* A százhúsz év előtti nyilatkozat helytálló volt oly szempontból is, hogy a két állam viszonya független a rezsimtől, együttműködésük alapja másutt van.

Amerika kontinensnyi kiterjedésének friss erejét érzi a belső megosztottságában nehézkessé váló Európával szemben. A kapitalizmusnak Amerikában szabadabb lehetőségei vannak. Hasonló adottságot kínál a földgömb másik oldalán az orosz birodalom. Köztük van Európa, amely épp ezidőben igyekszik egyre nyilvánvalóbbá váló hátrányát gyarmati hódításokkal bepótolni. A világpolitika ekkor már gazdasági-pénzügyi érdekben és kontinentális méretekben gondolkodik.

Egy kis könyv jelent meg Bostonban 1904-ben, amit írója **Captain Nathan Appleton** sokkal korábban, 1870-ben írt, Címe: **Russian Life and Society.** Kifejti, hogy az autokratikus kormányzatú Oroszország népe rendkívül demokratikus hajlamú, és a század végére (a 19-ik századról van szó) lehetetlen, hogy más kormányzata alakuljon, mint ami a népi elveken alapszik, és amit maga a nép támogat, és ez irányítani fogja a civilizált

világ többi népeinek a megbecsülését és irigységét, és ezáltal ad nekik követendő törvényt. *„Oroszország felriasztja a világot, és alapvetően megváltoztatja Európa térképének arcvonását. A hatalmas Egyesült Államok Köztársasága, amely nincs még egy évszázada hogy megszületett, lesz az egész világ elismert törvényszabója és döntőbírája. A biztos befektetést kereső vagyonoknak milliói és milliói találják meg az utat az Egyesült Államokba. Amerika lesz, ami Anglia volt hosszú éveken át: a világ páncélszekrénye. Angliának ez a szerepe megszűnik."*

Anglia és Oroszország állandó vetélytársak voltak. Ha Angliát világhatalmi szerepében leváltja Amerika, az oroszok megszabadulnak a legnagyobb ellenségtől. Ehhez még csak az hiányzik, hogy a két gát, Németország és Japán átszakadjon.

Oroszország figyelmét a századfordulón birodalmának déli határai foglalkoztatták. Az amerikaiak politikája, hogy erőszakkal felnyissák Kína kapuit kereskedelmük számára, féltékennyé tette Oroszországot, illetve kínai területek megszállására késztette. A következmény az orosz—japán háború lett, amit Oroszország csúfosan elvesztett. Ezáltal vette tudomásul először, hogy Amerika felnövekvő ereje nemcsak (számára hasznosan) veszélyezteti Anglia világuralmi helyzetét, de már az orosz érdekterületeken is fellépett. Közben erősen romlott az orosz—amerikai viszony üzleti vonatkozások miatt is. Oroszország kereskedelmi törvényei távoltartották a nyugati zsidó üzletemberek szabad mozgását (szemben a török, perzsa, általában ázsiai zsidó kereskedők korlátlan lehetőségeivel). Súlyosbította a helyzetet az Oroszországból tömegesen Amerikába, főleg New Yorkba vándorolt zsidóság erős politikai nyomása és befolyása a cári orosz birodalom ellen. Az első világháború — aminek kifejezett célja a nyugati hatalmak részéről a monarchiák megszüntetése volt — nem hozta meg a cári udvarnak a reményét (amire mindent feltett), hogy a porosz militarizmus veszélyének elhárításával uralmát meghosszabbíthassa. A hadműveletek párbajában a német erő felmorzsolta az orosz erőket. Európa történelmében ekkor egy új elem jelent meg döntő és elháríthatatlan következményekkel: a **nemzetközi baloldal** koncentrált támadással belülről döntötte meg, először a cári Oroszországot, majd a központi hatalmakat: Németországot és az Osztrák—Magyar Monarchiát.

Oroszország 1917 tavaszán köztársaság lett, és nyugati határai mentén a nagyhatalmak akaratából (az amerikai elnök által meghirdetett 14 pont elvei alapján) létrejött a **köztársasági övezet**. Hamarosan, 1917 őszén, Oroszországban a legszélsőségesebb baloldali irányzat, a bolsevista diktatúra került hatalomra. Amerika kormánya százmillió dolláros hitellel sietett a Kerenszkij-féle szociáldemokrata orosz kormány megsegítésére, de amíg annak hadserege a szövetségesek követelésére a németek ellen fordult (és felőrlődött), a háttérben a bolsevisták ellenállás nélkül magukhoz ragadták a hatalmat.

Külön fejezetet kívánna, milyen gyors ütemben hangoltak át a cári Oroszország szövetségesei a bolsevista Oroszország szövetségeseivé. Talán más alkalommal kitérhetünk a részletekre. Tényként elég itt annyi, hogy már a kezdettől megindult az anyagi segélyezés áradata nyugatról, onnét állították talpra a bolsevisták oroszországi kormányzatát. Rövid húsz év alatt minden nyugati állam elismerte, és háborús szövetségese lett a bolsevista Oroszországnak.

Különös, de Anglia is, amelynek nagyhatalmi állását, gyarmatbirodalmi hatalmát nagy propagandával támadta már kezdettől a Szovjetunió Dél-Ázsiában. India, Perzsia, Turkesztán, Törökország és Afganisztán elsőrendű célpontja volt az oroszok angolellenes propagandájának, és célterülete a szovjet terjeszkedésnek. A **Morning Post** 1921 november 15-i száma jelenti, hogy: *„A perzsa nép felbontotta az angol—perzsa egyezményt és aláírták az orosz—perzsa megállapodást. A szovjet kormány politikája ugyancsak kedvező fogadtatásra talált Afganisztánban, és következésképpen az afgánok is felmondták az angol—afgán szerződést, és az angol delegációt kiutasították az országból."* Indiában, Dél-Afrikában és Perzsiában lázadásra uszítottak a szovjet ügynökök, amikor az angol parlamentben az oroszországi demokráciát köszöntötték az angol demokrácia nevében.

A Közel-Kelet fontossága az olajszükséglet arányában növekedik. Azóta, hogy a múlt században egy kalandos ausztrál utazó, **William K. D'Arcy** Perzsiában járt és fantáziáját megragadta az olajkitermelés lehetősége, a mai napig, amikor a Közel-Kelet olaja nélkül négy kontinens ipara leállna, az olaj olyan méretű szerepet kapott a jelenkori történelemben, mint semmi más anyag a levegő és a víz után. Természetes, hogy ez a kincs döntő hatalmat biztosít, vagy hiánya hanyatlást idéz elő. Az első világháborút már az olaj döntötte el.

Mr. D'Arcy 1901-ben hatvanéves monopóliumot vásárolt a perzsa sahtól az ország területe öthatodára. Húszezer dollárt fizetett a föld mélyén fekvő olajért, és kötelezte magát tizenhat százalék bányajövedék fizetésére. A szerződéssel Londonba utazott és létrehozta az **Anglo-Persian Company**-t. A törököknél az amerikaiak kísérleteztek, de ott a németek kapták meg az Anatóliai Vasút Társulat bérletét és a Bagdad—Mosul olajmezők kiaknázási jogát. Az üzletet **Abdul Hamid** szultánnal kötötték, de úgy látszik az angolok ráígértek, de még mielőtt Mr. D'Arcy Anglo-Persian Company-ja szerződését aláírták volna, az „ifjú-török mozgalom" 1909-ben forradalommal eltávolította a szultánt. Az amerikaiak az új szultán kormányától már írásbeli ígéretet kaptak, de a szerződést végülis a németek és angolok közös vállalata kapta.

Amint látjuk, az olajháború a Közel-Keleten ekkor kezdődik és napjainkig még nem fejeződött be, csak a szerződő felek változtak.

A közel-keleti olaj mellett Anglia (British Shell) egyesülve a holland (Dutch Shell) vállalattal kiaknázója lett a romániai, oroszországi, californiai, trinidadi, holland-indiai és mexikói olajmezőknek. Minthogy a háború állami vállalkozás, Anglia kormánya megfelelő összeggel belépett az angol olajvállalatok üzleti kereteibe, az Anglo-Persian Company-ba tizenegy millió dollár összeggel döntő érdekeltséget vásárolt, a Turkish-Petroleum Company-nál felvásárolta a háromnegyed részt, meghagyva a negyedet a németeknek. A törökök dolga, haszna volt, hogy a kurdok felett a hatalmat gyakorolhatták, kiknek földjük alól szívták az olajat.

A világháború sorsát az olaj döntötte el. Az olajfűtésű hadihajó hatóereje (az üzemanyag csökkentett felvételezési ideje és súlya, továbbá magas fűtőértéke miatt) kétszerese volt a széntüzelésű hajóknak. Németország, elvágva a megfelelő mennyiségű olajtól, pótanyagra szorult. Kíméletlen tengeralattjáró támadásokkal tizenöt millió tonna ellenséges hadianyagot süllyesztettek el. Emiatt Anglia válságos olajhiánnyal küzködött és majdnem megadta magát 1917-ben. Clemenceau kétségbeesett levelet küldött Wilsonnak. A háború végéig a szövetségesek olajszükséglete nyolcvan százalékát Amerika szolgáltatta.

Amerika, mint minden hadseregszállító, mérhetetlenül meggazdagodott. Külföldi mérlege az első világháború előtt ötezer millió dolláros adósságot mutatott, 1927-ben huszonhatezer millió dollárral tartozott a világ Amerikának, ami után évi ezermillió

dollár kamatot szedett.

Még látványosabb a nyersolaj-termelés emelkedése. Amerika 1914 és 1921 között megduplázta, 1927-ig megnégyszerezte nyersolaj-termelését, amely akkor a világ termelésének hetvenkét százaléka volt. Az olajüzletbe az amerikai állam nem lépett be, odaát az mindvégig magánvállalkozás maradt. A világháborút a Rockefeller-család vállalata, a Standard Olajvállalat nyerte meg.

(Magyar Élet, 1979 február 15.)

Cári katonából királyok királya

Az ország fejlődött, erősödött. Az olaj nem lett kalandor kiaknázók prédája. A modern állam intézményei védték az ország és a nép érdekeit.

Az első világháború Perzsiát is alaposan felforgatta. Az iszlám vallás törvényeivel szabályozott élet álló vizeibe beáramlott az európai civilizáció nyugtalan hullámverése. Ahol az európai ember csak a nyomort, a magatehetetlen mozdulatlanságot és a méla belenyugvást látja, ott valójában egy nagyon gyakorlati hitrendszer beteljesedett szándéka élvezi a beérkezettség állapotát. Az iszlám törvényeivel a természet legmostohább körülményei közt is lehet élni megelégedett lélekkel. Életüket teljesen kitölti a vallás gyakorlása, képzeletvilágukat a túlvilági élet. Tudtak mindent a túlvilági paradicsomról és pokolról, csak arról nem volt fogalmuk, hogy a föld mélyének piszkos, büdös, síkos folyadéka egyszer feltör és megváltoztatja életük rendjét.

Idegeneket azelőtt is láttak, az angol és orosz egyenruha, európai utazók öltözete nem volt szokatlan látvány. Az idegenforgalom hozott is mindig valamit a konyhára. Hozzászoktak lassan a fúrótornyokhoz is, a gőzvasúti és motoros tartálykocsikhoz is — de mindez még nem zavarta meg életük tartalmi rendjét.

Lassan azonban megismerkedtek új fogalmakkal. Országuk függetlensége, nyersanyaguk áruértéke, imperialista törekvések és hasonló fogalmak jelentek meg, mint amilyen kifejezésekkel él és gazdálkodik az európai politika.

Perzsia sem maradt ki a divatos népfrontos agitációból. A kevés nagyon gazdagok és a nagyon szegény nagy többség országai vonzó missziós területek voltak a nagyszakállú proletáristen géppisztolyos térítőinek. Azerbajdzsán esete jó példa erre:

London és Szentpétervár között megállapodás jött létre 1907-ben, amely egy németellenes front kialakítása során úgynevezett érdekzónákra osztotta a Kaszpi-tenger környéki mohamedán országokat. Oroszország az ellenőrzésére bízott területeket igyekezett szorosabb szálakkal hozzáfűzni birodalmához: protektorátussá fejlesztette a befolyási vagy ellenőrzési zónát. Közvetlenül az októberi forradalom után az orosz-bolsevista kormány kijelentette, hogy az 1907-es megállapodás érvénytelen, mert az ellenkezik a Wilson amerikai elnök meghirdette elvvel, a népek önrendelkezési jogával. Ugyancsak biztatás jött a wilsoni elvek alapján Lloyd George szociáldemokrata kormányától, ezen felbátorodva, a kaukázusontúli provinciák kikiáltották a függetlenséget. A „kis népek érdekeinek nagy védelmezője", a Szovjetunió kezdeményezésére megalakult 1920-ban a Kaukázusontúli Federatív Szocialista Szovjet Köztársaság, amely magába vonta a független Azerbajdzsánt is, egybeolvasztva az 1801 óta orosz fennhatóság alatt élő Georgiával (Grúziával) és az ugyancsak több orosz megszállást átélt Örményországgal. Természetesen részt vett ebben a vörös hadsereg, amely azóta sem vonult ki onnét. Végül a látszatfederáció is megszűnt 1936-ban. Azerbajdzsán példája valóban szemlélteti a Szovjetunió oldalában alakult független köztársaság értékét és sorsát. Perzsiának ehhez a folyamathoz még hatvan évet adott a történelem.

Perzsiában is megindult a baloldali szervezkedés közvetlenül a Szovjetunió megalakulása után, propagandája az országban berendezkedő angol térhódítás ellen irányult. Természetesen mint „nemzeti felszabadító mozgalom" folytattak agitációt. 1920-ban megalakult a perzsa kommunista párt. Zavaros idők voltak a háború alatti és utáni évek. Az angol és orosz katonai egységek hazatérése után egy perzsa katonai parancsnok, **Reza kán** (vagy magyar írásmóddal Riza) a cári hadsereg perzsa egységében paraszti származású egyszerű katonából ezredesi rangra emelkedett tisztje volt, aki a háború után Perzsiában maradt azzal az elszánt feladattal, hogy megvédi hazáját az oroszországi bitorlók ellen.

A kellő pillanatban érkezők történelmi szereplőjeként az események az ő kezébe adták a megoldás feladatait. Példaképe a szomszédos Törökország átszervezője, Musztafa Kemál volt, aki a háborús összeomlás megrázkódtatásaiból új alapokon indult, hogy a bukott birodalom helyén fiatalos nemzetállamot hozzon létre.

Reza kán útjába nemcsak lehetőségek, hanem akadályok is álltak: a feudális kánok, a sah által kinevezett Amerika-barát kormány, és nem utolsó sorban a zavargásokat keltő baloldali mozgalmak. Az akadályok leküzdésének sikerei, a hadserege segítségével kierőszakolt reformok egyre szélesebb népszerűségre emelték, sokan a számottevők közül őbenne látták a jövő emberét. A helyzet 1925 októberére érett döntésre, amikor a parlament (az 1906-os alkotmányos szerepre létesített medzslisz) kimondta a Kadzsar-dinasztia trónfosztását, majd két hónapra rá Reza kánt sahhá (királyok királyává) választotta, aki a **Pehlevi** nevet vette fel. Ő volt az apja a jelenlegi sahnak.

Miként a szomszédos Törökországban Kemál Atatürk (a törökök atyja), Pehlevi sah is diktatórikus hatalmat gyakorolt, hogy az országot a huszadik század kormányzási formáira kényszerítse, anélkül hogy a haladás álarcában akkor mindenütt jelen lévő népfrontos baloldal áldozatává váljék. Ez volt akkor az egyetlen mód nemzeti alapokon megállni, és a „nép védelmére" siető vörös hadsereg megjelenését elkerülni. (Jó lenne, ha ezt, a huszas évek magyar kormányzatát bírálók is mérlegelnék.)

Nemzeti hadsereget létesített, az egész országra központi kormányzatot erőltetett, vasútvonalat építtetett a Perzsa-öböltől a Kaszpi-tengerig, ellenállt az idegen hatalmak beavatkozásának, iparosításba fogott, és kezdeményezője volt számos népoktatási és közigazgatási reformnak. A szekuláris állam híve volt, ami azt jelenti, hogy az egyházi hatóságoknak ne legyen szerepe az államügyek intézésében. (Napjainkban látjuk, hogy ez milyen támadási felületet idéz elő Iránban.)

Az ország fejlődött, erősödött. Az olaj nem lett kalandor kiaknázók prédája. A modern állam intézményei védték az ország és a nép érdekeit. Perzsia 1928-ban önálló vámtarifát léptetett életbe. Felpezsdült a szellemi élet, a nemzeti öntudat és a történelmi nagy múlt iránti tisztelet. Ez adott alapot az ország nevének átkeresztelésére: 1935-ben az ország hivatalos neve **Irán** lett, az addigi Perzsia helyett.

Az Irán elnevezés mélyebbre nyúlik vissza a múlt homályába, mint a Perzsia név. Fennmaradt a régi időkből mint airyana, ariana, Aria. Arya a régi perzsa nyelvben is, meg a szanszkritban is: kiváló, nemes. A sumér Ar, Ara jelentése: magasztos, dicsőséges, fénylő, fenséges. Őrzi a fogalmat a görög Aristocrat szó, és a

magyar arany szó is. Az európai őstörténet az „árják”-tól származtatja a fehér ember kultúráját. Nem csoda, hogy a nemzeti érzésű sah országát a régi Iran névre keresztelte át, és ő maga is ősi iráni nevet vett fel: Pahlav volt az ősi Irán középső részének a neve. A sah tisztában volt a veszéllyel, amely országát a Szovjetunió részéről fenyegette. A kommunista pártot betiltotta és 1937-ben megkötötte Törökországgal a szovjetellenes szaadábádi paktumot.

Visszatérve a történetre, a bolsevisták, azután hogy a hatalmat a kezükbe kaparintották, haladék nélkül nagy erőfeszítéseket tettek, hogy kelet népeit a kommunizmus igájába hajtsák. A Communist International, a Komintern Végrehajtó Bizottsága lapja, kiáltványt tett közzé „Perzsia, Örményország és Törökország elnyomott népi tömegeihez”, és ugyanakkor kongresszust hívott egybe a kommunisták és társutasok részére Bakuba, 1920 szeptemberében.

Ezen az ún. keleti népek első konferenciáján a Komintern Végrehajtó Bizottságát Kun Béla képviselte. A kongresszus tónusa a világforradalomnak a „muzulmán tradíciókkal való egyezése” szellemében folyt le, és az imperialista kizsákmányolók, főleg Anglia ellen irányult. (... hogy majd 1941-ben északról szovjet, délről angol csapatok szállják meg Iránt és a környező országokat.)

A Szovjetunió — látva hogy a világ nem vörösödik meg azonnal — külpolitikájával a koegzisztencia talajára lépett. Azt is tudomásul kellett vennie, hogy a demokratikus nagyhatalmak, Amerika, Anglia, Franciaország, nem óhajtják látni egyelőre a Szovjetunió további területi gyarapodását. Gyakorlatilag azáltal tartják sakkban a moszkvai bolsevistákat, hogy nem adják meg a szovjet kormánynak a nemzetközi elismerést, ha megsérti a szövetségesek hatalmi érdekeit.

Nagy-Britannia szocialista munkáspártja, mint a marxista elveken alapított Második Internacionálé tagja, természetesen rokonszenvesen tekint arra a kormányzatra, amely az általa is vallott elveket a gyakorlatba ülteti. Lloyd George szocialista kormánya elvbaráti kötelességből és politikai vonala következetességéből kifolyólag igyekezett áthajtani a parlamentben a Szovjetunió elismertetését. **Arthur Posonby**, helyettes külügyminiszter a szovjet kormánnyal kötendő szerződésről így nyilatkozott: *„Az elismerés a helyes lépés — de nem csak a pártfogás petyhüdt kézfogásával, hanem a barátság meleg szorításával”.* Íme, hova zülleszt a pártszolidaritás.

Természetesen voltak ott józanabb fejek is, akik védték legalább az angol érdekeket. Lord Curzon külügyminiszter többször szóvátette és erélyesen tiltakozott is a szovjet kormánynál a perzsiai, transzkaukázusi és afganisztáni beavatkozásai miatt.

A szovjet kormány jónak látta a diplomáciai elismertetés, valamint kereskedelmi kapcsolatok és kölcsönök érdekében meghozni azt az áldozatot, hogy a közel-keleti államok forradalmasítását kedvezőbb időre halasztotta el.

Perzsia kommunistái így alaposan megjárták Moszkvával. Egy Kuchik kán nevű kommunista magához ragadta a hatalmat 1920-ban Perzsia északi tartományában, természetesen a vörös hadsereg segítségével. Kuchik a Gilan körzetet szovjet szocialista köztársaságnak kiáltotta ki. A sah tiltakozott Moszkvában, ahonnét az a válasz jött, hogy nem sokat tehetnek, mert a szóban forgó csapatok a független Azerbajdzsáni Szovjet Köztársaságból valók.

Közben folytak az orosz—perzsa egyezmény érdekében a tárgyalások. Moszkva ugyanis súlyt helyezett arra, hogy a mindenkori, hatalmon lévő kormányzattal tárgyaljon inkább, mint akár a vele rokonszenvező ellenzékkel. A tárgyalások még folytak, amikor Reza kán lett Perzsia sahja. Ő nacionalista volt, elszánt híve a haladásnak és modernizálásnak, de elutasította a szocializmust és kommunizmust.

Az új sah követelésére Moszkva a vörös csapatokat visszavonta, Kuchik forradalmár perzsáival magárahagyva küzdött, de a perzsa hadsereg legyőzte a lázadókat és Kuchikot kivégezték. Moszkva feláldozta őt a perzsa király és Kemál köztársasági elnök barátságáért, akik — bár nacionalisták voltak — ellenállóknak ígérkeztek az angol befolyással szemben.

Az 1927-ben létrejött szovjet—perzsa garanciális és semlegességi szerződés egyik pontja szerint a szovjet kormány csapatokat vonultathat be Perzsia területére, ha más hatalmak Perzsiát felvonulási területnek használnák fel egy Szovjetoroszország elleni támadáshoz.

Pehlevi sah megvette a nyugalmat az országépítéshez — legalábbis a következő világháborúig.

(Magyar Élet, 1979 február 22.)

Egy olajdinasztia

A politikai védelmet azáltal biztosíthatja magának a nagyranőtt magántőke az államon belül, ha részt vesz a politika létrehozásában. Az amerikai tőke külföldi pozicióját a világháborúba avatkozó Amerika biztosította.

Amerika nem háborúk által lett nagy, hanem ipara által. Az a rövid idő, ami alatt az Újvilág a többit túlnőtte, szinte maradék nélkül érzékelhető az olajipar történetével. Bizonyos, hogy az olajipar Amerika nélkül is fejlődött volna, de az is bizonyos, hogy lassabban és másként. De ipar még nem fűződött annyira egy névhez, mint az olajipar a Rockefeller névhez.

John D. Rockefeller-rel kezdődik a történet, aki 1839-ben született New York mellett, aki nagyapja volt a nemrég elhunyt Nelson Rockefeller volt US-alelnöknek. Húsz éves korában árugynökséget nyitott társas alapon, éppen a polgárháború kitörése idején, amikor minden árucikkre nagy szükség volt, és természetesen élelmes kereskedőkre is. Működési helyük Cleveland volt, nem messze a nyugat-pennsylvaniai olajvidéktől, ahol éppen abban az időben nőtt ki, szinte gombamódra az olajtermelés. A nyersolajból akkor még csak a világításra alkalmas petróleumot készítették finomítással, és hozták forgalomba. Az aranylázra emlékeztető áramlással jöttek a szerencsét keresők, és találtak is. Kisvállalkozók ezrei fúrták a földet, és akkor amikor az északi államok elveszítették a csereeszközül szolgáló gyapotot, azt megtalálták a petróleumban. Hat év múlva már Európába is szállítottak és hamarosan a kiviteli számla egyharmadát foglalta el az olajipar, és tartotta ezt a század végéig.

Rockefeller, jó érzékkel, az olajfinomítás területét választotta, és üzlettársával megalapította olajfinomító vállalatát. Nagy hiteleket vett fel, amitől társa megijedt és kilépett érdekeltségével. A bankok viszont hasznosnak látták a feltörő ipart és szívesen kölcsönöztek a szorgalmas üzletembernek. Ismét társult egy másik üzletemberrel és egy szakemberrel. A zavaros időben a szállítási problémák, árzuhanás, hozzá nem értés, szervezetlenség egymás után tette tönkre a vállalatokat. Rockefeller ebben is meglátta az üzleti lehetőséget, és felvásárolta az eladó vállalatokat. Átalakítot-

ta vállalkozását részvényes társulattá: 1870 januárjában megalakult a Standard Oil Company Clevelandben. Tőkéjét szinte évenként megduplázta, és a cégek felvásárlásának lehetőségét igyekezett előbbre hozni elképzelhető mindenféle tisztességtelen versennyel, megvesztegetéssel, hírveréssel.

A vasúttársaságokkal szövevényes érdekszövetséget köt az olajtársaságok ellen, majd csővezetéket fektet le, hogy olcsóbban szállíthasson, de az üzleti ellenfél csővezetékét éjjel szétromboltatja, vagy ha kémei útján megtudja, hogy hol akarnak másik olajvezetéket lefektetni, akkor az útjába eső völgyeket felvásárolja. De ilyen akkor az üzleti élet morálja: a vasúttársaság sem engedi át a csöveket a sínek alatt. Az Empire vasúttársaságot, amit egy véres sztrájk tönkretett, Rockefeller felvásárolta, továbbá megvette a legnagyobb csővezeték vállalatot és 1877 végére nemcsak az olajipart ellenőrizte, hanem uralta a vasutat is. Örökös harc, pereskedés, az áldozat üldözése és átvétele volt az olajipar élete, aminek során a Standard Oil Company egyre nőtt, terjeszkedett, gazdagodott. Az USA több államának törvényei megnehezítették a vállalkozás folytatását. Rockefeller el tudta érni azt is, hogy megváltoztassák a törvényt. New Jersey volt az első, így jött létre a Standard Oil (New Jersey) és az lett az úgynevezett holding company, amelynek tulajdonába tartozott az alvállalatok részvénytőkéje a különböző államokban. Ezáltal a vállalat a szövetségi államok méreteire nőtt, és amikor az Egyesült Államok a világ egyetlen nagy olajkiviteli állama lett, annak nagyobb részét a Standard képezte.

Közben a nyersolaj már nemcsak világító petróleumot nyújtott, hanem termékei egyre fontosabbá lettek az iparban mint kenőolaj, mint üzemanyag, gőzgépek, kazánok, ipari gépek, mozdonyok, hajók stb. hajtására, és a kémiai iparnak is nélkülözhetetlen alapanyagává válik.

Időközben a világ más részein is felfejlődik az olajipar. Baku, a Kaukázusban, csodálatos gazdag lelőhely, kis területen, könnyű kitermeléssel. Oroszok és a Nobel-fivérek (egyike Alfréd, a dinamit feltalálója és a Nobel-díj alapítója), ugyancsak monopóliumot létesített a bakui olaj szállítására Oroszországon belül és külföldön. Az oroszországi olajipar kifejlesztése komoly külföldi tőkét igényelt, amit **Baron Alphonse de Rotschield**, a neves nemzetközi pénzcsalád párizsi kirendeltsége tulajdonosa kölcsönzött. Alphonse már alapított egy olajfinomítót Fiumében, ahol amerikai nyersolajat dolgoztak fel. Feltételül, az olajszállítás céljára Bakutól a Fekete-tengerig kiépítendő vasútvonal pénzeléséért, az olajmezőkre történt betáblázás mellett, az orosz olaj kiviteli jogát kötötte ki. Az orosz petróleum megjelenése az európai piacon kiütötte a nyeregből Rockefeller Standard vállalatát, és röviddel utána (1890) veszélyes versenytársa lett a távolkeleti piacon is.

A másik új olajmező hazai földön, Texasban nyílt meg, és került a Rockefeller monopólium útjába. Ezt **Andrew Carnegie** (a névvel még fogunk találkozni) fejlesztette fel komoly tőkével — acélipari érdekeltségeit adta el érte.

További olajmezőket találtak az indiánok földjén Oklahoma és Louisiana területén. Ezzel egyidejűleg, az elektromosság gyors fejlődésével a világító petróleumfogyasztás lezuhant. De az ipari fejlődés új lehetőségeket teremt: a gépkocsiipar gyors fejlődése a világító petróleum helyére nagyobb piacot létesített azonnal: az üzemanyag benzinfogyasztás minden olajtársaságot a piacon tartott és beláthatatlan jövőt igért.

Egy kis kitérő szükséges, csak általános jellemzőként említjük, hogy a nagyvállalatok ilyen hirtelen megjelenése és hatalmi szerepe a gazdasági és pénzügyi téren, kihatott az Egyesült Államok társadalmi életére és intézményeire is. A szabadelvű, szinte darwini elmélet szerint működő aki-bírja-marja alapú törtetés sok más felületet is sértett a munkás és fogyasztó osztályokban. A trösztök ellen fenyegető közhangulat épült nemcsak a közvéleményben, hanem az állami közigazgatásban is. **Theodore Roosevelt** (USA-elnök 1901—1909) felfigyelt rá, hogy a gazdasági életben folyamatban levő, eddig nem tapasztalt térnyerés, előbbutóbb dominálni fogja a politikai életet is. Kifejezte véleményét, hogy az amerikai politikai rendszert az a veszély fenyegeti, hogy a nagy iparbárók befolyása és irányítása alá kerül, mint ahogy az angol királyok hatalma összeroppant a középkori bárók összefogása miatt. Az elnök látványos küzdelmet folytatott a hatalmas trösztök ellen a nép és az alkotmány érdekében. A századfordulón Amerikában a belpolitikai kérdések tengelye a tröszt-kérdés volt. A polgárháború utáni fellendülést a szabad verseny biztosította. A legéletrevalóbb vállalkozók megteremtették a világtörténelem legnagyobb civilizációs felvirágzását, és szövetségre léptek, hogy vezető szerepüket újak ne zavarhassák. A vasút, a vasipar és az olajipar trösztrendszere az, amire az amerikai életrend (gazdasági és politikai) felépült. Ez adott alapot a pénzforgalmi üzletnek, a bel- és külügyi politikának, és irányt a közoktatásnak és a közvéleményformáló iparnak. Ez ellen forrongott mindenki, aki kimaradt a lehetőségekből. Theodor Roosevelt őszinte törekvéssel, elnöki hatalmával együtt sem tehetett többet, mint megfelelő védelmi rendszabályokat életbe léptetni a könyörtelen kizsákmányolás ellen. Rockefeller vállalkozása ellen hét állami eljárás indult, mind avval végződött, hogy a vállalatot harminckét kisebb vállalatra kellett osztani.

Visszaemlékezve arra, hogy Rockefeller vagy eltaposta, vagy felvásárolta üzleti ellenfeleit, a Theodor Roosevelt ideje alatti állami beavatkozás is kiváltott belőle hasonló stratégiát. De nemcsak ő, illetve az olajtröszt, hanem az akkorra már világjelentőségre nőtt amerikai pénz és iparmágnás kör — megtartva az eleven, harcrakész, mindenre éberen reagáló pionír szellemet — hatalmával és befolyásával, alapítványok, tan- és szakintézetek ezreinek létesítésével, a sajtó kézbevételével a politika irányítását is kezébe vette. Woodrow Wilson (USA elnök 1913—1921) teljesen az amerikai nagytőke embere volt és Amerika világhatalmi szerepének sikerét a nagytőke szervezőkészsége építette ki, másrészről az amerikai tőke külföldi pozícióját a világháborúba avatkozó Amerika biztosította.

Ez a kis kitérő azért volt fontos, hogy ne zavarja vizsgálódásunkat, ha valamely történelmi eseményt nem tudunk megindokolni a nemzet érdekeivel. Ilyen eset áll elő akkor is, amikor Amerika vagy Anglia kormánya segítségére sietett a bajbajutott szovjet-bolsevista kormánynak. A magyarázat nem a nemzeti érdekek, hanem az üzleti érdekek területén keresendő. Az amerikai külpolitika 1913 óta az amerikai nagytőke külpolitikája.

A politikai védelmet azáltal biztosíthatja magának a nagyranőtt magántőke az államon belül, ha részt vesz a politika létrehozásában. A tröszt-ellenes törvények legfontosabbika volt a progresszív jövedelmi adó bevezetése. Ez az adórendszer a szocialista baloldal követelését elégítette ki, a közterheket a nagy jövedelmekből fölözi le, az összeg emelésével nem egyenes, hanem emelkedő (progresszív) arányban. Ugyanakkor a Standard Oil (Rockefeller) és a US Steel (Carnegie) tröszt-monopóliumok vagyonukat hasznos közcélra létesített alapítványokra helyezték el, ami adómentes volt. Sújtotta viszont a progresszív jövedelemadó az újabb, a későbben érkező vállalkozókat, gyakorlatilag a trösz-

tök üzleti ellenfeleit. Ez a törvényes hatalom területére történt kiterjeszkedés újabb ötletnek is kaput nyitott.

Az újabb ötlet kitűnik az alábbiakból. Az állam trösztellenes intézkedései kielégítették (mert nem tekinthettek a lényeg mögé) a baloldali szocialisták törekvéseit, azt hogy a nagytőke-képződést törvényesen korlátozzák: fizessenek a gazdagok alapon. Ez adta a további ötletet arra, hogy a baloldali szocialista irányzatot a trösztök pénzeljék és irányítsák, mégpedig úgy, hogy a baloldal követel valamit és azt az állam megvalósítja, de úgy hogy az valójában a nagytőkének az érdekeit viszi előbbre. Az amerikai baloldali irányzatok előtt lassan megnyílnak a kapuk a világon mindenütt, és a kommunista világ államai napjainkban igyekeznek úgy viselkedni, hogy elnyerhessék az Egyesült Államok kongresszusától a „most favoured nation" osztályozást, ami utat nyit az állami tervgazdálkodás (más szóval az egészséges szabadgazdálkodás tilalma) hiányainak amerikai segélyezéssel történő pótlására.

De, mi köze mind ennek az iráni eseményekhez, ami miatt kitértünk az amerikai olajipar történetére? Az, hogy a mai iráni események mögött még mindig az az olajháború dúl, ami a század elején kezdődött Közel-Keleten, és bemutatása annak érzékelésére szolgál, hogy a világ politikai és háborús eseményei mögött nem világnézeti, elméleti politikai kérdések, hanem gazdasági érdekek húzódnak meg.

(Magyar Élet, 1979 március 1.)

Koronás forradalmár

Bármennyire tehetséges a történelem nagy embere, az idő szüli őt, és nem fordítva.

Ahogy a híreket olvassuk: Irán visszasüllyed a sötét középkorba, amint a polgári törvényes jogrendet felváltja a régi papi jogszolgáltatás, annak összes idejétmúlt, elzárt országrészek kezdetleges viszonyai közt fennmaradt gyakorlatával — felötlik a kérdés: mi megy itt végbe, mi táplálja a fejlődésellenes irányzatot, hova vezet mindez?

Hogy mit jelent iráni viszonylatban ez a visszakanyarodás a múltba, az csak úgy érzékelhető, ha áttekintjük Irán történetének azt az időszakát, amelyben az elmaradt, elszigetelt közelkeleti ország megindult a fejlődés irányába.

Európai ember sokszor esik abba a hibába, hogy más földrészek országának viszonyait saját országa fejlettségi fokával méri össze. Első dolog, amire vigyázni kell, hogy az úgynevezett fejlődő országokban végbemenő változás nem lassú, szerves fejlődés eredménye, mint ahogy az Európában volt. Az afrikai néger géppisztolyos gerilla harcos apja még maga fabrikálta nyilakkal hadakozott a szomszédos törzsek ellen, vagy ahogy Iránban történt, szinte előbb volt légijárata mint vasútja két országhatára közt. A legnagyobb baj az, hogy az ilyen fejlődés mindig csak felszínes, és ha valaha politikai érdek úgy hozza, hogy külső hatalmak változást akarnak előidézni, mindig kéznél lesz a fejlődésből kimaradt többség. Csupán izgága elemek alkalmazásának kérdése az egész.

A modern iráni állam megalapítása egy ember nevéhez fűződik. De ezt a megállapítást avval a figyelmeztetéssel bocsátjuk útjára, hogy a változás csak akkor lehetséges, ha a fejlődés feltételei adva vannak. Bármennyire tehetséges a történelem nagy embere, az idő szüli őt, és nem fordítva.

Irán életében a jelen század elején az angol és az orosz imperializmus adta a hajtóerőt az iráni nacionalizmus kifejlődéséhez, csakúgy mint a modern államiság kiépítéséhez. **Reza sah** ettől a két imperializmustól féltette országát: az angoloktól inkább mélyebb, történelmi eredetű ellenszenvtől fűtve, míg az oroszoktól az államférfi megérzésével, ráérezve a veszélyre: a Szovjetunió — társult önálló (legalábbis hivatalosan) köztársaságok szövetsége lévén — célja további köztársaságokat bevonni körébe. Amíg az új államok szocialista összetársulása vonzó, haladó és demokratikus volt a szövetséges nagyhatalmak vezetői (Wilson, Lloyd George, Clemenceau) szemében, a volt cári tisztnek nehezen adják el a régi árut új csomagolásban.

Nacionalizmus ott gerjed, ahol egy ország félelemben él. Oroszország új formájában a korábbinál is nagyobb veszély, elsősorban a köztársasági övezet részére, mert ebben az irányban szűnt meg részére a nagyhatalmi gát rendje: a német birodalom, az osztrák—magyar birodalom és a török birodalom. A háttér is javult az oroszok számára: Amerika, Franciaország, Anglia háborús szövetségesei voltak, és az első világháború után — ha nem is hivatalosan — az új szovjetrendszer támaszai lettek.

Nagy szerepe lehet a félelemnek a köztársasági behemót szomszédságában amiatt, hogy Perzsia nem vált köztársasággá, amikor Reza kán elkergette a régi saht. Ugyanúgy a félelem határozta meg a lengyelek, a magyarok, a bolgárok és a törökök magatartását, és hozta létre utóbbiakkal a német szövetséget.

Az ősi iráni dicsőség újra az érdeklődés középpontjába jutott Reza Pahlavi sah uralkodása idején. A régi iráni kultúra felélesztése az Akadémia legfőbb feladata volt. A romlást az arabok hozták a történelem folyamán, és most az első feladat megtisztítani a nyelvet a belekerült arab elemektől.

Zoroaszter személye új fénnyel ragyogott fel az Oroszlán és Nap Országában. A rohamosan kiépülő fővárosban, Teheránban, az ősi iráni építészeti stílust népszerűsítik. De eddig ez mind csak dekoráció. Reza sah valóságos reformer volt. Nem gőzös népfrontos reformokkal kezdte, mint egyenlő választójog, sztrájkjog, meg effélék, hanem amire elsősorban szükség volt. Széchenyi-féle elgondolás élt benne, már ami a sorrendet illeti, amit a megszerzett hatalom birtokában a megvalósulás útjára kényszerített.

Gazdasági és társadalmi reformra volt szükség elsősorban. Az országnak — amely a mai Magyarország területének tizennyolcszorosa — nem volt átszelő vasútvonala, közúti hálózata gyakorlatilag a tevék által kitaposott csapás volt, égbenyúló hegyek, szakadékok fölött, lápos, szikes vagy sivatagos vidékeken. A közállapotok is ezen a színvonalon voltak. Lakóinak száma 1922-ben kb. tíz millió (a mainak kevesebb mint egyharmada). Gazdaságilag teljesen kiszolgáltatott állapotban, sorvadó szegénységben, siralmas egészségügyi állapotok közt, kezdetleges háziiparral és középkori földműveléssel tengődött az ország népe, amit még súlyosbított az iskolázatlanság, a papi rend uralma és a földbirtokok egyenlőtlen eloszlása.

Reza sah emberfeletti munkára vállalkozott, mert akikre számíthatott volna, nagyrészt olyanok voltak, akiknek érdeke a fennálló viszonyok fenntartása volt. Így kényszerült egyszerre a gazdasági újítások bevezetésére és a társadalmi átalakításra, ami a papi rend közigazgatási és igazságszolgáltatási szerepének megszüntetését jelentette. Két eszköze volt csak: a diktatúra bevezetése és a nemzeti öntudat felgerjesztése. Helyesen látta — és ragaszkodott is hozzá —, hogy a fejlődést az ország saját belső erőiből kell kifejlesztenie. A legszembetűnőbb volt az ipari kiszolgáltatottság. Irán háziiparát a külföldi olcsó iparcikk tönkretette.

Először ezen kívánt segíteni: helyesen, mert a sajátos és művészi perzsa háziipar termelési és értékesítési viszonyainak szervezett feljavításával exportképes cikkekhez jutott az ország. A keret — amit nyilván a szovjetorosz államtól másolt le — az állami monopóliumok kiépítése volt. Ráfordítható belső magántőke hiányában ez mutatkozott egyetlen eszköznek. Az ország vagyonos rétege nem bocsátotta tőkéjét a sah országfejlesztő tervéhez. Állami egyedárusítás alá került a dohány, a textil, a cukor, a cement, a gyufa-ipar és a gépkocsi behozatal. De úgyszólván minden egyéb állami engedélyhez lett kötve, és állami irányítás alatt állt.

A gazdasági életet, a pénzforgalmat, a külkereskedelmi kapcsolatokat a minisztériumok hatáskörébe utalta, ami által az addigi teljesen esetleges országos gazdálkodást állami tervgazdálkodássá építette ki.

Érdeklődésünk tárgya, az olaj, ekkor még nem mutatott számottevő gazdasági értéket, az Oroszországból behozott petróleum olcsóbb volt az északi tartományokban, mint amennyiért azt a helyi olajat kitermelő külföldi vállalatoktól meg lehetett kapni, másrészt ezidőben a világon nyersolaj túltermelés volt, végül Irán szükséglete akkor még oly kevés, hogy az államgazdasági fejlesztési tervek árulistáján a fontossági sorrend legalján szerepelt. Egyébként is az olajipar eleve külföldi vállalkozás lévén úgy rögződött, mint ami nem is tartozéka a nemzeti vagyonnak. Ez a nézet majd csak 1951-ben változik meg.

Az iparfejlesztés előfeltétele és leglátványosabb felépítménye a Trans Iranian vasútvonal kiépítése volt 125 millió dollár költséggel a Kaszpi-tenger és a Perzsa Öböl között, amit főleg a cukor és a tea adóján hoztak egybe. A fővasút mellett 25 ezer km. gépkocsi-val járható utat építettek. A légiközlekedést a német Junkers cég-re bízták szerződéssel, amelynek feltételei tartalmazták az önálló iráni légiforgalom kiépítését.

Utolérni a Nyugatot — ez volt a jelszó. Talán a japánok törekvése mérhető csak ezen a téren az iráni ifjúság érdeklődéséhez, amivel hozzájárultak az új sah fejlesztési terveihez. Európa, Anglia, Amerika egyetemeit lepték el. Ennek anyagi alapját a külkereskedelem adójából merítette az állam.

Bár a külkereskedelem hatvan százalékát a Szovjetunióval bonyolították le, Irán kénytelen volt ellenállni a bolsevisták belpolitikai beavatkozásának. Szinte megszállottan követelték Iránt a volt cári orosz tisztek elbocsájtását állami szolgálatból. Nevezetes és jellemző eset a belügyekbe való beavatkozáshoz az orosz nagykövet Andrew Rothstein esete. Mint eredetileg angol újságíró — néhány évvel előbb a liberális Manchester Guardian törzskarából — elsősorban az iráni sajtó bolsevizálását igyekezett végrehajtani. Sajtótájékoztatót adott ki, rövidhullámú rádión érkezett moszkvai hírekkel. A kényelmes szolgálatot a négy jelentősebb iráni újságból kettő készségesen átvette. Rothstein érkezése után öt hónappal, 1921 októberében, a jelentős lapok száma négyről kilencre emelkedett, természetesen orosz segítséggel, köztük a Vörös Forradalom ingyen újság volt. Mindez tömör vörös propagandát jelentett, és amikor a kormányellenes és angolellenes propaganda veszélyes méreteket öltött, három újságot betiltott az iráni kormány. Szerkesztőik az orosz nagykövetségen kaptak menedéket. Rothstein, mint angliai kérdésekben otthonos, súlyos külpolitikai problémát okozott Iránnak a sajtóban elburjánzott angolellenes propaganda miatt. Végülis — más egyéb üzelmei miatt is — az iráni kormány kikényszerítette Moszkvától, hogy a nagykövetet visszahívják. Irán az említett gazdasági kapcsolatok ellenére sem tűrte meg a kommunizmus terjesztését az országban.

Reza sah reformtörekvéseinek útjában állt az iszlám papi rend társadalmi helyzete is. Az iszlám vallás az emberi élet minden mozzanatát hatáskörébe vonta. Az erkölcs, a tisztálkodás, a gazdálkodás, a művészet, egyszóval az emberi élet minden vetülete előírásainak szabályrendjébe tartozik. De ami az ókorban és a középkorban összefogó, megtartó erőforrás volt, avval a műszaki civilizáció és a polgári életforma nem tud mit kezdeni. Nem a vallásos világnézet az akadály, hanem a papi rend emberigazgató tevékenységének merev mozdulatlansága, gyakorlatiatlansága. A korszerű ipar és kereskedelem több szabadságot és függetlenséget, jobb közigazgatást igényel, mint amit az ókori törvények alapján az iszlám papi rend lehetővé tesz. Ha a reformok sahja fejlődést akar elérni az élet gazdasági vetületén, el kell hogy távolítsa az akadályokat. A szocializmus elmélete szerint az akadály maga a vallás. A papi állam országában a kérdéshez erről az oldalról nem lehet közeledni, még a kommunisták is iszlámhű propagandát zagyválnak iráni fogyasztásra. Az iszlámon belül siita irányzat adott Perzsiának jogi és állami felépítményt, amit a 19-ik században korszerűsítettek, és a jogi rendtartást újra fogalmazták. A huszadik század azonban már gyökeresebb változást igényelt. A mullák (papjogászok) még elláthatták az elszigetelt falvak és törzsek igazgatását, de a hamarosan milliós várossá fejlődő főváros átvette az irányítást. A sah ismét a központi hatalom dobogójáról rendelkezett. Európában tanult fiatal ügyvédekkel cserélte le az igazságügyi minisztérium hivatalnokait. A miniszter egyik tehetséges fiatal lett, ő készítette elő az új polgári jogszabályzatot, aminek első kötetét a parlament 1928-ban, két végleges kötetét 1935-ben fogadta el. Erre az időre a mullák nagy számmal öltöttek európai viseletet, levették a turbánt és megtanulták az új jogot. Irán európai jogrendet kapott, és ez megmutatkozott a külsőségeken is: tilos lett például a nőknek a fátyol viselése. A külsőségek átvétele természetesen nem ment simán, az egyszerű nép ehhez kötötte vallási meggyőződését, és sokan inkább nem jöttek ki az utcára, mint hogy fátyol nélkül mutatkozzanak.

Hogy mennyire nem volt gyökeres a változás, azt mutatják az 1941-es év eseményei, amikor a változások fő okozója, Reza sah, a beözönlő szovjet és angol csapatok elől menekülve fia javára lemondott a trónról: a nép asszonyai ismét fátyolt öltöttek, és turbánt csavartak a mullák. Vagy ha ez még nem elég példának, újabb 38 év után itt áll előttünk Khomeini ayatollah „reakciója".

(Magyar Élet, 1979. március 8.)

Olajkartell és világháború

Amerikában nem jöhet szóba a nagyvállalatok államosítása, mert ennek ellenkezője, az állam nagytőkésítése már az első világháború óta befejezett folyamat.

Olyan látványos üzleti pályasiker, mint a Rockefeller-üstökös feltűnése, valóban csak Amerikában lehetséges. De azért érdemes az olajtörténelem európai hőskorára és úttörőire is egy rövid pillantást vetni.

A század elején a két legnagyobb olajtársaság, a hollandiai Royal Dutch és az angliai Shell egyesültek, hogy egy átmeneti időre beárnyékolják a rockefelleri olajbirodalom egyeduralmát. A Royal Dutch Shell Group valóságosan behálózta a földgömböt. Oroszországi, kelet-európai és holland-keletindiai (mai Indonézia) kútjaiból ellátta Európa, Afrika, Ázsia és Ausztrália piacait.

A két olajtársaság története ugyancsak egy-egy személy ne-

véhez fűződik. A hollandusnak, **Henri Deterding**-nek, titkos, sejtelmes szerelmi kaladjaiból Európa minden fővárosában lehetett hallani a helyi esetek történetét. De ez csak egyik élete volt — nem volt ő egy playboy. „Ha diktátor volnék, lelövetnék minden henyélő embert" — mondta egyszer —, és úgy is élt. Télen is szabadban fürdött — feltörette a jeget a folyón, hogy úszhasson. Keményen dolgozott és vállalatát személyesen vezette haláláig, 1939-ig. Az a fajta ember volt, aki sohasem pihen.

Törekvéseiben nem hasonlított Rockefellerre: nem igyekezett személyes monopóliumot kiépíteni, vagy üzleti vetélytársakat tönkretenni, felvásárolni. Híve volt inkább az együttműködésnek, egymás érdekei tiszteletben tartásának.

Fiatalon kivándorolt Holland-Kelet-Indiába, tisztviselő, majd bankigazgató lett. Így került összeköttetésbe a Royal Dutch olajtársasággal, amely alkalmazta mint az értékesítés igazgatóját 1896-ban. Az akkor még kis vállalatnál nélkülözhetetlen lett és a századfordulón vezérigazgatója lett a társulatnak.

A Shell Company ugyancsak a Távol-Keleten nőtt olajnagyvállalattá, ugyancsak érdemes visszapillantani a vállalkozás eredetére.

A múlt század közepén egy **Marcus Samuel** nevű londoni zsidó kiskereskedő a város keleti részén üzletelt a gyarmatokról hazalátogató hajósokkal, akik távoli csecsebecséket hoztak. Különösen érdekelte őt a tengeri kagyló (shell), melynek tetszetős felülete a Victoria-korabeli népszerű ékszerdivatnak hasznos alapanyaga volt. Hamarosan üzleti összeköttetéseket épített ki távolkeleti városokkal más gyarmati cikkekre is. Két fia már a Távolkeleten létesített kereskedelmi vállalatot.

Ebben az időben nyitotta meg kapuit Japán a nyugati civilizáció előtt, ezáltal ott minden árucikk részére rohamosan fejlődő kereskedelmi lehetőség nyílt. Az egyik fiú, Marcus, Londonban maradt, a másik, Sam, Yokohamaban létesített irodát. Tíz év alatt egyik vezető vállalattá nőtt a Shell Company, mely főleg gépeket szállított Japánba, ahol tengeri kagylót, porcelán árut, lakkot és faragott szobrokat vásárolt, és még sok más cikket, szenet, teát, rizst, stb.

Így kerültek egyszercsak az olajüzlet körébe is. A párizsi Rothschild felajánlotta a Samuel fivéreknek, vegyék cikkeik közé oroszországi petróleumtermékének távol-keleti forgalombahozását. Ebben az időben (1888) a távol-keleti piacot Rockefeller Standard vállalata uralta. Ami ezután következett, méltán nevezhető az első olajháborúnak Amerika és Európa között.

A Shell nagyon jól tudta, hogy ha a Standard megjelenik a távol-keleti piacon a petróleummal — jó szokásához híven —, olcsóbban dobja piacra áruját, mint amiért a Shell vásárolja — amíg ellenfelét kipusztítja a piacról. Abban az időben a petróleumot bádog, vagy fahordókban szállították. Az oroszok használtak csak tartályos (bulk) szállítást, de ez gyakran felrobbant. Az ilyesmi nem számított az oroszoknál, de a Szuez-csatorna szabályrendeletei csak biztonságos szállítást engedélyeztek. A Shell megfelelő tartályhajókat terveztetett és megjelent a Távol-Keleten az orosz petróleummal a Standard eladási árának kevesebb mint feléért.

Rothschild minden pénzével a Shell mögé állt, és 1893 végére tizenegy tankhajóval járták a tengert, visszafelé — gőzmosás után — ömlesztett rizst szállítottak Európába. Nem kell sok idő hozzá, amikor a Shell hajókon „Shell olajat" szállítanak. A Standard ezek után is megkísérelte alávágni az árakat, de a Shell kibírta és győzött. Volt azonban ennek a győztes helyzetnek két gyenge pontja. Egyik az volt, hogy a vállalat, Shell Transport and Trading Company, alapjában véve nem volt olajvállalat, nem vett részt az olaj termelésében vagy feldolgozásában, mint például a Standard. Ezt a logikus lépést Marcus Samuel nem tette meg, kora embereként egy akkor még elevenen élő becsvágy fűtötte: kiemelkedni az East Endből jött kereskedőcsalád csak újgazdag mivoltából. Vidéki kastélyt vásárolt, fiát az Etonba íratta, a vidéki földesurak sorába akart bejutni, és ezért mindinkább a politikai és társasági élet gyakorlása foglalta le idejét.

Marcus a Standard ajánlatát, amellyel értékének kétszereséért felvásárolta volna a Shellt, még határozottan elutasítja, helyette társas viszonyba lép a németországi Deutsche Bankkal, de ugyanakkor szívesen veszi a Royal Dutch olajtársaság ajánlatát a társulásra. A társulás a Rothschildok bevonásával 1906-ban létrejött. Az új vállalat, a Royal Dutch-Shell vezérigazgatója Deterding lett, a székhely viszont London. A Union Jack alatt eredményesebben lehet hajózni. Hamarosan csak a Shell név maradt meg. Míg Marcus Samuel boldogan beült London város főpolgármesteri székébe, addig a hollandus világvállalattá építette az egyesített olajvállalatot. Minden a kezére játszott: elsősorban a gépkocsi gyors elterjedése. Ebben az időben kezdődött, hogy az emberek nem lámpában fogyasztanak havonta néhány litert, hanem gépkocsival naponta néhány gallont.

Deterding új lelőhelyeket keresett és talált, és a piac ellátását mindig a legközelebbi olajforrásokból teljesítette. Így jutott el Mexikóba, Venezuelába, és még több pontjára a világnak.

Az első világháború után a közelkeleti olaj fölött a győztesek hajbakaptak. Az arab államokat népszövetségi mandátum ürügyén az angolok és franciák felosztották maguk között. Amerika — ezúttal már nem az olajtársaságok, hanem a State Department — erélyesen tiltakozott azon az alapon, hogy a közösen viselt háború gyümölcseiből közösen kell részesülni mindegyik győztes félnek. Ekkor szállt fel Amerikában az **energia-krízis** első propaganda léggömbje: Amerika olaja rövidesen kimerül, ugyanakkor a világ ismert olajterülete — Amerika területén kívül — angol kézben van! Anglia helyzete megdönthetetlen!

Az angol—amerikai olajháború hátterét jellemzi az is, hogy a Shell az amerikai belpiacon egyik legnagyobb vállalattá nőtt, ugyanakkor az amerikai Standard egyik alvállalata, az Anglo-American, az angol piacon méretben közvetlenül a Shell után következett. Bár mindkét oldalon magánvállalatok állnak szemben egymással: az olajháború a hivatalos kormányszinten folyik.

Az angolok és franciák, mint említettük, a népszövetségi mandátum alapján gyarmatosították a Közel-Keletet — amelynek államokra osztására az éppen általuk egyebütt támogatott nemzeti államokba fejlesztés módszerével ellenkezően —, ez a két európai hatalom jelölt ki országhatárokat, és azok érdekében deportálásokat hajtott végre. Hosszú éveken át folyt a törzsek közti háború, aminek során, egyéb taktikai beavatkozás mellett, az angolok légitámadásokat is végeztek parasztközségek terrorizálása céljából.

Amerika nem volt tagja a Népszövetségnek, így nem ismerte el Anglia és Franciaország mandátumát a Közel-Keletre. Elővették a hagyományos „Open door" elméletet, amely szerint a világkereskedelem érdekében áll, ha minden állam szabadon létesít kereskedelemi vállalatokat más államok területén.

Ki kellene itt térnünk annak felvázolására, milyen mértékben befolyásolja az Egyesült Államok kormányát az amerikai gazdasági élet. Elégedjünk meg most annyival, hogy a tröszt-ellenes törvények nem állították meg azt a folyamatot, amely az államot gyakorlatilag a nagytőkés szindikátusok kiszolgálójává tette. Az amerikai nagytőke az első világháborúban világtőkévé nőtt és

belpolitikailag a kormányhatalomra döntő befolyást szerzett, olyannyira, hogy az Egyesült Államok külpolitikája a szindikátusok külpolitikai érdekei szerint alakult ki. Amerikában nem jöhet szóba a nagyvállalatok államosítása, mert ennek ellenkezője, az állam nagytőkésítése már az első világháború óta befejezett folyamat.

Ennek a folyamatnak alapja az amerikai gazdasági fejlődés szédületes gyors kialakulása volt, és ebben a fejlődésben az olajipar járt az élen. Rockefeller vállalatainak tüneményes emelkedése — az olajüzlet mellett a bankhálózat kiterjedésével — az Egyesült Államok gazdasági emelkedésének motorja lett, és ha ez a gazdasági-pénzügyi-műszaki fölény a világpolitika színpadán megjelenik, akkor ott minden ajtónak meg kell nyílnia.

A Közel-Keleten is megnyíltak a kapuk: az Egyesült Államok csillagos lobogói alatt bevonultak az amerikai olajtársaságok. Amerika nyitott ajtó politikájához ezúttal az ún. olajkrízis adta a népszerű indokolást az országon belül. Az olajtársaságok elhíresztelték, hogy Amerika saját olajtartaléka hamarosan kimerül. Amerika látta el a hadviselő feleket olajjal (ezen ugyan jól meggazdagodott), jogos tehát ha saját olajának ilyetén feláldozása után követeli jogát és részét a világ bármely táján fellelhető olaj kiaknázására.

Az olajkrízis látható jeleként az amerikai kormány (az olajtársaságok javaslatára) korlátozta az olajtársaságok hazai olajkitermelését és teljes nemzetközi tekintélyével helyet szorított az amerikai olajvállalatok részére a Közel-Keleten és egyéb területeken. Megalakult a Federal Oil Conservation Board, a „gazdasági pazarlás" ellen. Természetesen el kellett fogadni, hogy a külföldi olaj drágább mint a helyi, és Amerika fogyasztó polgára ettől kezdve dupla árat fizetett a benzinért.

De jött éve csodáknak: Texas, Lousiana és California új olajmezőin fantasztikus mennyiségű olajra bukkantak. Az olaj ára gyorsan leszaladt, de csak annyi időre, ami alatt a kis olajtársaságok tönkrementek. A hazai olajipar védelmére, a kiaknázatlan olaj tartalékolására, a külföldi lelőhelyek amerikai vállalatok részére való biztosítása érdekében megalakult az American Petroleum Institute.

Az olaj — mint világenergia — amerikai állami ügy lett és az árak állandósítása és a világ olajkiaknázásában való amerikai (magántársasági) részvétel mögött ott volt a Federal Oil Conservation Board, amelyhez a szakvéleményt az olajtársaságok adták, a hatóerőt a belügyi, hadügyi, hajózási és kereskedelmi minisztériumok. Az Egyesült Államok kormánya (saját belföldi kartellellenes törvényét feledve) létre segítette a nemzetközi olajkartellt. Az elv az volt, hogy együttesen lépjenek fel a nemzetközi nagyvállalatok az olajkitermelés területén (biztosítva az amerikaiak részére az ötven százalék részvételt), míg az arab államoknak csupán tíz centet fizetnek minden barrel (kb. 160 liter) nyersolajért, azt is csak indiai rúpiában. Az amerikaiak 1930-ra a közelkeleti olaj 42 százaléka fölött rendelkeztek.

A harmincas évek végén az olajvilágkartell hét nagyvállalatból állt — Seven Sisters —, ahogy azokat együttesen nevezték: Standard, Mobil, Gulf, Socal, Texaco, Anglo-Persian és Royal Dutch-Shell. Szoros kapcsolatban álltak a termelés és értékesítés terén, ami biztosította részükre az egyeduralmat és a konkurencia kizárását, a fogyasztási árak magas szinten tartását.

Amikorra a politikai színtér készen állott a második világháború megjelenésére, az energia-háttér döntő súlya a küzdelem kimenetele iránt nem sok kétséget hagyott a gazdasági erőviszonyokat is szem előtt tartók számításában.

(Magyar Élet, 1979. március 15.)

Olaj-világháború

Az olaj élet-halál kérdése volt Németország számára.

A cím úgy jó, ha rövid és kifejező. De mert fontosabb hogy rövid legyen, egy kis kiegészítést kíván, hogy kifejezze: a második világháború az olajért folyt, vagyis a világ energia-forrásaiért, és azt az olaj mennyiségi fölénye döntötte el.

A küzdelem Európában és a Távolkeleten folyt, a Közel-Kelet és elsősorban Irán, (amely vizsgálódásunk tárgya) csak szenvedő alanya lett a nagyhatalmak összecsapásának. Két tényező vonzotta az országot a háborús számítások körébe: földrajzi helyzete és olaja. Az európai keleti front harcaihoz a Szovjetunió hadserege részére a hadianyagot az Egyesült Államok szállította. A szállítmányok legmegfelelőbb útvonalát Iránon keresztül jelölték ki. Ami az olajat illeti, a szövetségesek érdeke az volt, hogy Irán olajából Németország ne kapjon. Így az olaj szépen a földben maradt és az orosz—angol katonai megszállás mellett Irán elesett a hadiszállítás jövedelmétől is.

Irán részére tehát a második világháború sem hozott olaj-konjunktúrát. Jóval a háború előtt már avval vádolták az irániak az Anglo-Iranian Oil Companyt, hogy visszatartják a termelést a iraki és dél-amerikai olajtermelés érdekében. Ismerve a nemzetközi olaj-politikát — ez a vád nem is lehetett alaptalan. A kereskedelem stabil árakat akar, és túlkínálat esetén inkább tárolja az árut, mintsem hogy engedje az árakat lemorzsolódni. Ahogy az amerikai olajtársaságok kijelentették: az olajat legolcsóbban és legbiztonságosabban a föld mélyén hagyva lehet tartalékolni. Hogy hol termelnek, és hol és mikor hagyják abba a termelést, az az olajtársaságok kartell árpolitikájától függ. Az iráni olaj a második világháborúban a nagyvállalatok olajpolitikája következtében maradt a föld mélyén. Irán katonai megszállása is a nagyvállalatok háborús olajpolitikája miatt jött létre, és a mai iráni események sem mentesek az olaj-világpolitika befolyásától. A nagyvállalatok olajpolitikája mögött Amerika és Anglia kormánya mindig ott áll, ha kell, fegyveres erejével. Amikor Reza sah kormánya felmondta a szerződést 1932-ben az Anglo-Iranian Oil Companyval, az angol flotta fenyegető felvonulást rendezett a Perzsa Öbölben. Az ilyesmi természetesen nem marad nyom nélkül a két nép viszonyában.

A németek második világháborús kezdeti sikerei Európában és Afrikában, kielégült érzést keltettek iráni politikai körökben: végződjék bármiként is a háború, az angolok aligha kerülnek vissza elveszített pozícióikba. A németek iránti kapcsolat szívességének alapja az angolokkal szemben érzett ellenszenv volt, de volt ennek gyakorlati oka is: a német műszaki segítség, amit Irán a háború előtt kapott, a kapcsolat folytatásának saját érdekű szükségességét írta elő.

Különösen nagyszámú német turista látogatott 1940 nyarán az országba. Ez a szövetségeseket módfelett zavarta. Irán semlegességet nyilvánított az 1939 szeptember 4-én elindult európai háborúban, és ezt megismételte 1941 június 26-án is, a német—orosz fegyveres összecsapást követően. Semlegességet nyilvánítani természetesen könnyű, de elkerülni a sorsot a nagyhatalmak háborújában egy katonailag legalábbis jelentéktelen országnak, az egy másik kérdés. Ugyancsak könnyű vádolni Iránt, hogy rosszul mérte föl az erőviszonyokat akkor, amikor a németekhez húzott. Amikor a veszélyeztetettség hátterében ott állnak 1939 óta az iráni határon a szovjet csapatok, a „náci-szimpátia" vádja

értelmetlen Teheránban. Az angolok és oroszok követelése, hogy a sah utasítson ki minden németet az országból, inkább váltott ki olyan érzést ebben a népe javát szolgáló hazafiban, hogy ilyen követelés illetlen beavatkozás országa belügyeibe, éppen olyan hatalmak részéről, amelyek sok évtized vagy évszázad óta fenyegetik Irán függetlenségét. A németek iránti rokonszenv általános és érdekekkel alátámasztott meggyőződés volt, akkor is ha csak annyi alapra épült, hogy a németekkel még nem volt dolguk.

Nem könnyű válaszolni, hogy milyen közvetlen veszélyt jelentett a néhányezer német civil Iránban akár a Szovjetunió, akár Nagy-Britannia részére, de bizonyos hogy a veszélyeztetettségen kívül más okot kell keresnünk, ha ráfigyelünk, hogy a német—orosz háború váratlan kitörésétől számított egy hónapra, augusztus 25-én megkezdődött Irán orosz—angol megszállása. Nyílvánvaló, hogy a német műszaki személyzet jelenléte csak ürügy volt: a szándék Irán semlegességének megszüntetése a háború idejére. Irán kormánya a hadsereg háromnapos védekezése után az ellenállás megszüntetésére adott felhívást, ugyanakkor demonstratív szándékkal lemondott. Oroszország elfoglalta Azerbajdzsánt, a Kaszpi-környéket, Észak Khurasant, az angolok a délnyugati országrészt, ahol az olajmezők voltak.

Az ellenállás értelmetlen lett volna. Utálták az oroszt, gyűlölték az angolt, de az új kormány igyekezett egymásután megnyugtatni a lakosságot, hogy az idegenek el fognak menni, ahogy jöttek, és nem lesz senkinek bántódása. Ahogy a szovjet tankok zörögtek dél felé, Reza sah elhagyta Isfahan városát, hátrahagyva lemondó levelét. A lemondásban része volt annak, hogy az angol és az orosz média becsmérelte személyét, rágalmazták őt. Lemondott fia javára — nyitva hagyva a megszállók részére egy indokolás lehetőségét, hogy csupán az ő személye és politikája miatt nyomultak az országba. Egyúttal a dinasztián belüli alkotmányos személycserével el akarta kerülni a polgárháborús megrázkódtatást. Jól számított, a megszállók visszariadtak az alkotmányosan lefolytatott uralkodóváltozás erőszakos megsemmisítésétől. „A rádiópropaganda, amivel népe előtt megtámadták őt perzsa nyelven sugározva, kínos epizódja az angol rádióadás történetének" — írja negyedszázaddal később egy tudós cambridgei professzor, Peter Avery. Erre Angliának éppúgy nem volt szüksége — és csak a moszkvaiaknak tett vele szolgálatot, és szerzett magának felesleges ellenszenvet —, mint ugyanabban az időben Horthy Miklósnak közönséges hangú gyalázására.

A menekülő Reza saht az angolok Bombayban elfogták és Madagaszkár melletti sziget-gyarmatukra Mauritius-ra száműzték. Alig három évre rá meghalt.

Muhammad Reza Pahlavi huszonkét éves volt, amikor Irán sahansahja (királyok királya) lett. Megkülönböztetésül, az apa esetében használt Reza sah elnevezéssel szemben a **Pahlavi sah** nevet használjuk a rövidség kedvéért. Felső iskoláit Svájcban végezte, ahol európai nyelveket is megtanult. Nyílteszű, széles látókörű fiatalember volt, aki a sors adta szerephez, a nehéz időkhöz kellő alkalmazkodási képességet mutatott. Előbb még az apa erélye és diplomáciai képessége tartotta össze a sokféle elemekből álló, polgári életre még alkalmatlan lakosságot — neki a helyzet adott furcsa lehetőséget az első években.

Az orosz—angol megszállás alapjában véve katonai ellenőrzés volt, közéjük harmadiknak hamarosan megjelent az amerikai. Részükre a Pahlavi sah személye, a királyság intézménye, a közigazgatás formája megfelelt mindaddig, amíg igényeiket kiszolgálták. Az angolokat az érdekelte csak, hogy szilárd kormány legyen, amely a rendet fenntartja. Az amerikaiak egyet akartak csak, ne legyen fennakadás a hadianyag szállításában, amit a Perzsa Öbölből továbbítottak kommunista Oroszország részére. Az oroszok arra is törekedtek, hogy a sah körül ne alakuljon ki olyan erős központi kormányzat, mint Reza sah idejében. Mindent megtettek, hogy befolyásos helyekre olyanok kerüljenek, akik a megszállók érdekeit készségesen összeegyeztetik saját anyagi érdekeikkel, hogy amikor megérik rá a helyzet, hogy az ország függetlenségét végleg megszüntethetik, minél kevesebb akadályuk legyen. Pahlavi sahnak ebben az időben nem sok tennivalója volt, inkább figyelte, mint irányította az eseményeket. Egy új elitréteg emelkedett ki és gazdagodott meg gyorsan a megszállók mellett, olyanok akik a Reza sah idejében nem érvényesültek. Nehéz nem párhuzamot vonni az orosz megszállás utáni Magyarországgal.

A nagy nemzetközi olajvállalatok révén a világ olajtermelésének 80 százalékát az Egyesült Államok, Anglia, Hollandia és Franciaország tartotta kézben a második világháború elindításakor. A fennmaradt ötödrész nagyobbik felét a Szovjetunió termelte. Számottevő mennyiséget Európában már csak Románia szolgáltatott. Németország saját termelésű olaja, 4 millió barrel, csak tizedét fedezte 1938-as fogyasztásának. A Standard, a Shell és az Anglo-Iranian látta el behozatalát. A lengyel hadjárat megindításáig bakui olajat is kapott Oroszországtól, tartaléka ekkor 50 millió barrel volt. Ugyanerre az időre felfokozott műbenzin termelése — amit kőszénből nyertek nagyon költséges eljárással — évenként 30 millió barrelt adott.

Az olaj korlátolt mennyisége szorította a német hadvezetést a villámháborúk kidolgozására, mert nagyon jól tudták, hogy hosszas állóháborút nem győznének üzemanyaggal, és csak gyors, meglepetésszerű támadással folytatott szakaszos kis háborúkkal remélhetnek győzelmet. Ez magyarázza az egyes országok elfoglalása közti szüneteket, és később az angol városok bombázásai közt eltelt csendes heteket. A ma már rendelkezésre álló adatok ismeretében nem is mutatkozik a német stratégia eleve lehetetlennek. A német hadsereg és légierő elfoglalta Lengyelországot és Nyugat-Európát 12 millió barrel üzemanyaggal, ami az Egyesült Államoknak csupán háromnapi termelése.

A háború azonban világháborúvá fejlődött azáltal, hogy Franciaország eleste után Churchill és Roosevelt aláírta az Atlantic Chartert. Ezt követően az amerikai haditengerészet fegyveres biztosító szolgálatot adott az angol kereskedelmi konvojoknak.

A fegyveres biztosítást a német tengeralattjárók támadása tette szükségessé. A németek elsőszámú célpontjai az olajtankhajók voltak. Anglia légifölényét az üzemanyag biztosította. Az üzemanyag két irányból érkezett a szigetországba: Észak-Amerika kikötőiből és a Közel-Keletről. A tengeralattjáró háború is megtette a maga részét: az első hat hónapban huszonegy tankhajót süllyesztettek el, míg rá két évre 1941 júniusára az angol teherhajótér fele az óceán fenekén nyugodott. De mindez kevésnek bizonyult: Anglia kapott elég üzemanyagot és egyéb hadianyagot. Rendelkezésére állt Norvégia, Hollandia és más elfoglalt országok jelentős űrtartalmú hajóegységei, amik angol kikötőkben találtak menedéket, valamint amerikai tankhajók.

Később még egy, Hadik András berlini katonai vállalkozásához hasonló háborús bravúr tette emlékezetessé a német tengeralattjáró háborút. Amikor Amerika hivatalosan is belépett a háborúba, a német tengeralattjárók újabb és talán még eredményesebb támadásokat végeztek, ezúttal amerikai tankhajók ellen, amelyek Venezuelából és a Mexikói öbölből szállították a nyersolajat, benzint és fűtőolajat New-Yorkba. Rövid időre úgy nézett ki, hogy komoly zavart idéznek elő 1942—43 telén. A sűrű lakos-

ságú New England államok (USA északkeleti partvidéke) benzin- és fűtőanyaghiányt szenvedtek. Felvonulások, lázadások törtek ki, a tömeg felborította a tartálykocsikat, hogy szerezzen a tartalmából. Amerika megtanulta a benzinkorlátozást, de mindez csak rövid kellemetlenség volt. Az amerikai műszaki fölény győzött: New England egy éven belül csővezetéken kapta a folyékony energiát, és az amerikai hajóépítés nagyobb ütemben szolgáltatott új tankhajókat, mint ahogy azt a németek pusztították.

Nyugat-Európa nemcsak zsákmányt hozott a német hadvezetés számára, de gondot is. Egyebek mellett üzemanyag gondot. Ha a további német hadműveletek irányát követjük, nem nehéz megállapítani, hogy az afrikai és balkáni hadműveletek célja a közelkeleti olajmezők elérése volt. Csak amikor az afrikai hadjárat Alexandria előtt elakadt, határozta el a német hadvezetés Oroszország megtámadását.

Ennél a hadműveletnél talán az előbbieknél is szembetűnőbb az olaj-háttér. A Molotov—Ribbentrop paktum alapján Oroszország nagymennyiségű olajat és egyéb hadifontosságú nyersanyagot szállított Németországnak. A leszállított nyersolaj mennyisége 1941 májusáig 15 millió barrel volt. Ez — immár egész Nyugat-Európa részére — kevésnek bizonyult. Hitler titkos jegyzéket küldött május 23-án Sztalinhoz az oroszországi olajföldek közös kitermelése érdekében. Sztalin elutasító válasza bizonyára nagy mértékben hozzájárult az Oroszország elleni hadművelet elindításához. Az olaj akkor már az élet-halál kérdése volt Németország részére. A hadműveletek iránya a Kaukázus volt: 200 millió barrel évi olajtermelés, ami még fokozható alapos német gazdálkodással.

A Kaukázust sohasem érték el. Sztalingrádnál találkoztak az amerikai hadianyaggal és az orosz nacionalizmussal. Amitől féltek, bekövetkezett: minden fronton állóháborúra kényszerültek. A többit az idő elvégezte. Győzött a több anyag. A háború utolsó félévében a szövetségesek légitámadásai elpusztították a havi 179 000 tonna repülőgépüzemanyagot gyártó ipartelepeket.

Elfogyott az olaj — Németország elvesztette a háborút.

(Magyar Élet, 1979 március 22.)

Iráni demokrácia

Mindent megelőző szempont volt az oroszok ellátása.

Reza sah eltávolításával új politikai erők mozdultak meg Iránban, természetesen a nyugati minták alapján. Nem állíthatjuk, hogy a megszállók előírták az iráni belpolitika átszervezésének mikéntjét, de kifejezetten szívesen vették és támogatták azokat, akik a parlamenti demokrácia bevezetésén fáradoztak. Kétségtelen, hogy Irán második világháború alatti katonai megszállása közvetlenül befolyásolta az ország belpolitikai fejlődését.

Az iráni parlamentarizmus gyengesége az volt, hogy a háborús konjunktúrában meggazdagodott réteg lepte el a friss és tradíciók nélküli ún. demokratikus intézményeket. Olyan országban, ahol nemzetiségi kérdések, vallási megoszlás, milliós szegénység, iskolázatlanság, egyszóval általános elmaradottság van, nem lehet az angol vagy amerikai parlamenti játékot bevezetni, mert a szervezeti külsőségek mögött a politikával foglalkozók szükségszerűen azok lesznek, akik anyagi és műveltségi színvonaluk alapján abban a helyzetben vannak, hogy meggazdagodásukhoz a politizálással szerzett hatalmat is saját céljaikra fordíthatják. Az ilyen demokrácia esetleg, vagy éppen gyakorta, útjában áll egy olyan hasznos központi diktatórikus kormányzásnak, amely a maga jóllakottságán felül az országos érdeket is látja. Az ilyen demokrácia hasonló helyzetet teremthet, mint ami az ún. feudális anarchia esetében történt, amikor a grófságok felosztották maguk közt az országot és csak saját gazdagodásukat tekintették.

Irán is túl korán kapta a demokratikus államvezetés kereteit. A megszálló angol, orosz és amerikai hatóságok szent meggyőződéssel támogatták a nyugati gyakorlatú parlamentet, kormányt és államvezetést — elégedetten látva, hogy Reza sah fia és utóda csak államszerkezeti dekoráció. Annyira már nem erőltették a demokráciát, hogy bevezessék az általános és titkos választásokat — ami egyébként sem nem demokratikus, sem nem igazságos, igaz, ezen a fejlődési fokon ez is csak látszatintézkedés lett volna, mint Oroszországban, — a fő cél az volt, hogy a képviselőház tagjai olyanok legyenek, akik a megszállókkal valamilyen érdekösszeköttetésben vannak.

Voltak politikai pártok is. Irán népe részére ez is új gyakorlat volt Reza királyi diktatúrája után, de a pártok is magán- vagy csoportérdekeket tartottak szem előtt és nem képezték akapját a kormányzás intézményeinek. A Majlis (parlament) nem a politikai pártok listáján beválasztott képviselőkből állt. Nem is lett volna demokrácia ebből sem, mert a pártok össztaglétszáma nem tette ki az ország lakosságának egy százalékát, és az is vagy féltucat nagyobb és néhány kisebb pártra oszlott meg. A pártok parlamenti felfutása aligha volt kívánatos az angol—amerikai megszállóknak, mert a két legerősebb párt a Hamrahan (Elvtársak Pártja) és a Tudeh párt volt, utóbbi a legerősebb a hathatós orosz támogatás miatt.

Volt egy nemzeti párt is, olyan értelemben, hogy nem orientálódott sem az angolszász, sem az orosz megszállókhoz, azokat egyaránt ellenségnek tekintette. Az Iráni Nacionalista Párt (Milliyun-i Iran) vezetőségében két államminiszter, három vezető parlamenti képviselő, tizenegy tábornok és számos főtiszt volt. Működésük gondot okozott a megszállóknak, mert fő feladatuk volt készen állni arra az esetre, amikor a német csapatok elérik a Kaukázust. Volt olyan tervük is, hogy átveszik az ország vezetését a sah eltávolítása által, és szabotázs cselekményekkel zavarják, vagy megakadályozzák a bolsevisták részére áramló hadianyagszállítást.

Ez a hadianyag állította meg a németeket Sztalingrádnál, a Kaukázus kapujában. Árulás folytán a német vonalra épített összeesküvés az angol titkosszolgálat tudomására jutott, és az angolok — anélkül hogy akár a sah, akár a parlament engedélyét kérték volna, vagy csak tudomásukra hozták volna — a nemzeti párt vezetőjét, Zahedi tábornokot letartóztatták 1942 decemberében.

Az angoloknak ez a cselekedete, mindenféle politikai szempont felett, Irán függetlenségének durva megsértése volt. A sah ki is fejezte felháborodását, kijelentvén, hogy ha az angolok letartóztathatják a legmagasabb rangú vezető főtisztjét, az ő, vagy a kormány tudta nélkül, akkor bármit megtehetnek.

A sah felháborodása teljesen jogos volt, mert az angolok azt a hármas szövetségi szerződést sértették meg, (Tripartite Treaty of Alliance, 1942 január) amit a három fél közül kettő, az angol és az amerikai szövegezett meg és iratott alá az irániakkal.

Zahedi tábornok és társai letartóztatása egy másik súlyos kérdést is válságos pontra vitt: az élelmiszer okozta éhségjárványt. A helyzetet az tette súlyossá, hogy az éhezés az angol megszállási övezetben állt elő.

Irán eléggé szűkölködik termőterületekben. Vigasztalan kopár hegyek, sivatag, sós medencék, nyomorúságos forró szárazság nyáron mindenütt. Csak a tengerekre lejtő lösz-földekre érve kerül az utazó szinte egy más világba. A Perzsa Öbölbe hanyatló Zagrosz lejtőiről került át Európába a kajszibarack és a meggy. De még virágzóbb terület a Kaszpi-tenger partja szubtrópusi, esős, kitűnő éghajlatával. Déligyümölcs, kajszi, dió, bor, gabona, rizs, cukorrépa-földek, bükk, tölgy, éger, jávorerdők ősrengetegével váltakoznak. Ezt a többihez viszonyítva paradicsomi országrészt szállták meg az oroszok. Elsősorban a búza, de minden más élelmiszer, amire a kezüket rá tudták tenni, megindult Oroszország felé. Mindegy hogy fizettek-e érte és mit.

Irán kezdetleges közlekedési hálózatával, teveháton szállító kereskedelmével ellátta mindaddig úgy-ahogy lakosságát ennivalóval. Azelőtt is voltak, akik éheztek vagy akik dúskáltak, került bőven exportra is, ami kellett a külkereskedelem működéséhez. De ezt a jól-rosszul, de mégiscsak működő életrendet megzavarta két egymással szemben is eléggé bizalmatlan idegen katonai jelenlét, amelynek első szempontja a hadianyag átszállítása volt, és ennek érdekében ami útjában állt azt lerombolta, amire szüksége volt azt elvette, és aki eléállt azt eltaposta. Megszabta mennyi az, amiből meg kell élni, elrendelte a fejadag-rendszer bevezetését, kisajátította az utakat, vasútvonalakat és lefoglalta a szállító eszközöket.

Az oroszok még propagandára is gondoltak. Amikor százezrek éheztek, nagy sajtókampánnyal hirdették, hogy a felsőbbrendű szocializmus segít az éhezőkön. Egyszerűen valamennyit átengedett az irániaknak az iráni élelemkészletből. Az angolok nem törődtek az éhezőkkel. Előbb mozdult meg az amerikaiak lelkiismerete: gyors gabonaellátmányt vásároltak Indiában. De ez is, mint minden más szállítmány, elakadt azon, hogy minden szállító eszköz a főfeladatra, az orosz szállítmányokra volt beállítva. Ha meg is érkeztek a kikötőbe, ott vesztegelhettek hónapokig, míg megengedték a kirakásukat.

Mindent megelőző szempont volt az oroszok ellátása. Ez nem csak Irán, hanem az egész Közel-Kelet kereskedelmét megbénította. A hajózást a háborús állapot veszélyessé tette. Mint egy polip, ezer karjával-markával kézbentartotta az angol katonai adminisztráció az egész közel-keleti gazdasági életet. Minden áru, minden szolgáltatás a Middle East Supply Centre ellenőrzése és irányítása alá került. Még a helyi államok közötti forgalmat is a minimális szükségletre szorították. A Supply Centre kifejezett feladata volt a Közel-Kelet gazdasági életét a háborús cél szolgálatába állítani. A központ Kairóban székelt és hamarosan amerikaiak is résztvettek a feladatban. Irán ellátását ezen belül végezték, úgy ahogy egy németbarátságra hajlamos népről illett gondoskodni. Az élelmiszerválságot természeten még mélyítette az iráni korrupció: az anyag nagyrésze a fekete piacra került.

Kétes értékű ilyen körülmények közt a Londonból és Delhiből sugárzott propaganda, aminek állandó témája, hogy az angolok által elhurcolt Reza sah milyen antidemokratikus diktátor volt, amikor az ő idejét az éhezők mint régi jó világot emlegették. Újra és újra csak az iráni népet sértegették vele. Már a parlament tagjai is angolellenes hangokat ütnek meg, pedig önző gazdagodásukat annak a rendetlenségnek köszönhetik, ami a megszállás gyakorlatából eredt.

Amikor az angolok avval a követeléssel álltak elő, hogy majd ők irányítják az ország belső gazdasági és pénzügyi életét, a parlament ellenállt. Az első követelést, hogy bocsássanak ki még több pénzt a forgalomba, megtagadták avval, hogy az csak növelné az inflációt. Erre az angolok minősíthetetlen eszközhöz nyúltak, katonai felvonulást rendeztek a főváros ellen, és ugyanakkor feltartóztatták az élelmiszer-szállítmányokat. Ez az intézkedés 1942 végére az éhező fővárosban lázadásokra, zendülésre vezetett. A sah a nehéz helyzetben nem tudta eldönteni, hogy elrendelje-e az angolbarát miniszterelnök leváltását. Az angolok követelése viszont az volt, hogy a sah oszlassa fel a parlamentet, mert a miniszterelnök képtelen azt irányítani. A sah könyvében így idézi a válaszát: „Megmondtam a nagykövetnek, hogy egyedül én és a népem illetékes meghatározni, hogy kell-e és mikor kell feloszlatni a parlamentet, és hogy minket ne utasítsanak erre kívülállók". A szavak mögött azonban nem volt erő. Valójában a parlament eléggé önálló intézménynek bizonyult, hogy kezében tartsa mindvégig azt a hatalmát, hogy kormányt hivatalba helyez és tetszése szerint elmozdít. Elég gyakran élt e lehetőséggel. Az angolpárti miniszterelnök tehetetlen volt az angolok követeléseit végrehajtani, mert a szakminisztereket nem ő, hanem a parlament helyezi hivatalába.

Az angolok követelései is irreálisak voltak: olyan pontosan működő államapparátust, amit elképzeltek, Iránban lehetetlen volt létesíteni. A sah nem volt azon, hogy élére állítsa a dolgokat. Ismerte jól az apja esetét, és végülis akkor szolgálja hazáját, ha kíméli a hirtelen változásoktól olyan években, amikor idegen nagyhatalmak csapatai állomásoznak az országban. Végülis, szerződésük szerint el kell hagyják az országot a háború végén hat hónapon belül. De ahogy érkezésük kihatott az ország kormányzási rendjére, távozásuk is változást idéz majd elő. Végül az is kérdés: eltávoznak-e? Nem osztják-e fel a világot a győztesek egymás közt? Vagy nem kapnak-e hajba újabb területi vagy befolyási hódítások fölött?

Egy bizonyos, a fiatal uralkodó nehéz időben tanulta a gyakorlati kormányzás tudományát a szabadjára eresztett belpolitikai élet áramlataiban és a nagyhatalmak világháborújában.

(Magyar Élet, 1979. március 29.)

Megzavart keresztény

Egy vörös püspök fogadtatása

Álljon az otthoni néma egyház helyett szabad földön a véleményét szabadon kimondó egyház.

A felső címet egy könyvtől kölcsönöztük. A Rómában megjelenő Katolikus Szemle kiadásában jelent meg három évvel ezelőtt egy 124 oldalas könyv, mely a 17. Magyar Pax Romana Kongresszus előadási anyagát hozta nyilvánosságra: **A megzavart keresztény** cím alatt, melynek alcíme: Bizonytalanságok a 2. Vatikáni Zsinat után. Az előadók valóban ragaszkodtak a zsinati határozatok körüli kellemetlenségek megvitatásához, és olyan súlyos kérdéseket, mint a Vatikán keleti politikája, vagy baloldali mozgalmak az Egyház keretén belül, nem érintettek. Ezért csupán a cím az, amire érdemes emlékezni, de érdemes felidézni is, mert a keresztény embert valóban sok jelenség zavarta meg az utóbbi évtizedekben, és az is szomorú, hogy a kérdések elől az illetékesek, emigrációnk egyházi vezetői, Mindszenty határozott kiállását kivéve, a kényelmes hallgatásba burkolóztak.

Pedig a kérdések itt vannak közöttünk, és minden válasz nélkül hagyott kérdőjel a kétséget, a csalódást növeli.

Egyik ilyen kérdés: miként dolgozza fel magában az emigráns magyar keresztény azt a különbséget, ami az Egyház ko-

rábbi és mostani hivatalos álláspontja között van a kommunizmus megítélésében. Az Egyház életében 42 év nem nagy idő. XI. Pius pápa 42 évvel ezelőtti pásztorlevelében így figyelmeztette a híveket: *„Napjaink legközvetlenebb veszélye a bolsevista és ateista kommunizmus, amelynek célja felforgatni a társadalmi rendet és aláásni a keresztény civilizáció alapjait. A kommunista propaganda olyan ördögi, amelyet eddig a világ nem látott. Ezt a propagandát egy központból irányítják. Zseniálisan teremt helyzeteket az emberek megosztására. Gazdag pénzforrásai vannak, hatalmas szervezetei, nemzetközi kongresszusai és számtalan jólképzett munkása."*

Természetesen a 2. világháború következtében alapvetően megváltozott a helyzet: az ateista kommunizmus fegyveres hódítások által világhatalom lett. Kevésbé látványos, de talán még mélyrehatóbb változás folyt le a nem kommunista nyugati világban. Itt is az ateizmus és materializmus lett az általános irányelv, a keresztény egyházak nehéz helyzetbe kerültek. Ugyanakkor az elfoglalt területeken azonnal megindult a kereszténydüldözés. Soha a kétezeréves kereszténység életében annyi mártírja nem volt az egyházaknak, mint a mi időnkben. A kereszténység, amely a mártírok áldozatából született és diadalmaskodott, új szerepet kapott a Gondviseléstől: az anyagi fegyverletétel ellenében a lelki ellenállás élére állni. Vállalni — ha kell — az új katakombák évtizedeit is, de kiállni a hit védelmében.

A római katolikus vallást mindig is egyetlen központból irányították, a protestáns vallás országonként önálló szervezettel élte saját életét, felső vezetősége tartotta az országok közti kapcsolatot. A nem-katolikus keresztény egyházak összefogására alakult az Egyházak Világtanácsa (World Council of Churches) 1948-ban Amszterdamban. Állandó központja Genf. A görögkeleti egyházak 1961-ben csatlakoztak, ami erős szláv-bolsevista befolyást eredményezett. Tevékenységét öt főosztálya keretei között fejti ki: ökumenikus szervezés, egyházközi segélyek, tanulmányi ügyek, világmisszió és evangelizáció és az egyházak nemzetközi ügyei. A tevékenység erősen politikai célzatú és nyíltan baloldali. Nehéz arra válaszolni, hogy mekkora a Világtanács mögötti támogató erő a 420 milliós nem-katolikus kereszténység 286 tagegyháza részéről. De mint egyetlen világszervezet, amelynek a hitelvek terén semmi feladata nincs, amelynek határozatai egyetlen tag-felekezetre sem kötelezőek: a szervezet vezetői úgy politizálnak, ahogy akarnak. Egyébként is, és általában is, a baloldali politika jó ideje már nem tartozik a deficites üzletek körébe.

Szomorúbb az eset a vatikáni ún. **keleti politikával** kapcsolatban, ahol egy abszolút központi irányítású hierarchia valóságosan is képviseli az 570 millió katolikust, de legalábbis annak teljes papi karát.

Tény, hogy a 2. világháború következtében kiesett a talaj a kereszténység lába alól, és nem tudjuk, vagyunk-e már a mélyponton, vagy van-e még lejjebb is.

Mindez egy hír elé kívánkozott. Híre jött, hogy **Tóth Károly** magyarországi református püspök május közepén Ausztráliába látogat a fent említett Egyházak Világtanácsa itteni szervezete meghívására. Értesülésünk szerint a Magyar Népköztársaság főkonzulátusa levélben tudatta Tóth püspök érkezését a sydneyi magyar református gyülekezet vezetőségével, kérve azt, hogy fogadják őt hivatalosan és adjanak módot a hívekkel való találkozásra. Felvetődhet, és fel is jött a kérdés a bolsevizmus embertelenségei miatt hazájukat elhagyó magyar keresztények között, fogadjuk-e a magyarországi püspököt?

Mindenekelőtt a főkonzulátus ajánlása az első kérdés. A főkonzulátus a Szovjetunió hadserege által 1956-ban kinevezett helytartó kormányzat itteni külképviseleti hivatala. Mint ilyen, természetesen és kötelezően a budapesti rezsim elvi álláspontját képviseli. Az elvi alapot a kommunista párt írja elő: *„Az M.SZ.M.P. IX. Kongresszusán a Központi Bizottság beszámolója így fogalmazta meg a párt álláspontját: „Pártunk világnézete szemben áll minden idealista világnézettel, így a vallásos világnézettel is. Ez eszmei harcot jelent. Hazánkban vallásszabadság van, pártunk kerül mindent, ami a vallásos emberek érzéseit sértené, de nem mond le arról, hogy küzdjön a felvilágosultságért, a tudományos világnézet elterjesztéséért"* — írja a Társadalmi Szemle.

Amikor 1956-ban fellélegzett az ország, mert az orosz megszálló haderő elvesztette a szorítást: a párt összeomlott. Amikor az orosz tankok helyreállították a bolsevista hatalmat, ismét lett párt, amely „szemben áll" és „eszmei harcot" hirdet. Szemben állt a magyar néppel, és géppuskás eszmei harcot folytatott. Sortüzek, akasztófák, börtönök, kínzás, eltiltás, mellőzés útjelzőin, békepapi, janicsárlelkészi, pártengedélyes egyházak létesítése után „hazánkban vallásszabadság van". De ez is csak átmeneti, mert a kommunizmus nem mondhat le arról, hogy küzdjön a tudományos világnézet, a marxista-leninista bolsevizmusnak a diadaláért.

Olyan országban, amelynek kormánya hivatalosan ateista, nem kerülhet magas pozicióba olyan pap, aki csupán hitének papi feladataiban magaslik ki, hogy az apostolok utóda, püspök legyen. Érdemeket kell szereznie az ateista munkaadónál is. A kiválasztás közege a Békepapi Mozgalom. Ez a világszerte propagált békemozgalom magyarországi tagozatának az Országos Béketanácsnak egyik vállalkozása, afféle papi Madisz, míg a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa az 1959 évi 25. sz. törvényrendeletével létrehozott Állami Egyházügyi Hivatal a békepapok legstréberebbjeit nevezi ki a lelkészi állások betöltésére. Az esperesség is, a püspökség is állami hivatal. Ha pedig valaki az állami püspökség mellé a Keresztény Békemozgalom főtitkári állását is megkapja, mint dr. Tóth Károly, annak az ateista kormány iránti megbízhatóságához alig férhet kétség.

A New Yorkban megjelenő Református Hírek 1978 áprilisi száma így tájékoztatja olvasóit: *„Dr. Tóth Károly, a Dunamelléki Egyházkerület új püspöke mindenképpen rendhagyó esete lesz a magyar református egyháztörténelemnek. Míg elődjei híres teológiai katedrákról, vagy nagy gyülekezetek lelkipásztori szószékéből kerültek ott szerzett érdemeik elismeréseképpen a püspöki posztra, s váltak rövidebb-hosszabb idő alatt magasabb egyházkormányzati tevékenységük révén előbb országszerte, majd sok esetben éppen világviszonylatban ismert egyházi vezetőkké, addig Tóth Károly pontosan az ellenkező irányból érkezett a budapesti Ráday utcai püspöki rezidenciába. Elődeit az egyházkerület gyülekezeteinek a bizalma és szabad választása állította az élre, őt a kommunista kormány. Rendhagyó az is, hogy Tóth Károly soha nem volt gyakorló lelkipásztor. A szomorú emlékű, dr. Kádár Imre — Szamuely Tibor egykori szoros munkatársa az 1919-es forradalomban, majd 1945 után főkonventi tanácsos, egyházi lapszerkesztő, és a Rákosi korszak legfőbb egyházügyi tanácsadója — hozta be annak idején Tóth Károlyt az Egyetemes Konventre, későbbi nevén Zsinati Irodára, belső meghitt munkatársnak, hogy azután tüneményes pályát fusson be az egyház közigazgatásának, sajtóügyeinek külföldi kapcsolatainak totális kézbevételével, s váljék a Keresztény Békekonferencia főtitkáraként világszerte ismert személlyé az Egyházak Világtanácsában, csakúgy mint a Református Világszövetségben."*

Ugyancsak a Református Hírek tudósítása nyomán a Ma-

gyar Élet múlt évi november 23-i számában részletesen beszámoltunk a Keresztény Békekonferencia Prágában, 1978 nyarán megtartott világgyűléséről, melynek fő témája: „Isten szolidaritásra hív. Keresztények a békéért, igazságosságért és felszabadításért". Az egészből a Szovjetunió „békepolitikája" bontakozott ki: Amerika jobban tenné, ha az emberi jogok kampánya során saját országában tenne rendet, támadták a fegyverkezési versenyt, támadták Dél-Afrikát, bátorították a rhodesiai gerillákat. Ezen a Keresztény Békekonferencián mutatkozott be dr. Tóth Károly, mint a szervezet elnöke, kiemelve a „globális békestruktúrák" kihatásait az emberiség békés jövőjére. A békestruktúrák: a kommunista rendszerek, az Egyesült Nemzetek Szervezete, az Egyházak Világtanácsa.

Az ausztráliai magyar evangélikusok Hitből Élünk című újságja ugyancsak részletes beszámolót közölt 1977 júniusi számában az Egyházak Világtanácsa 1975-ben Nairobiban megtartott világgyűléséről. Idézi a cikk a világgyűlésen résztvevő *dr. Béky Zoltán* püspöknek, az észak-amerikai vezető református lelkésznek beszámolóját, amelynek egy része így hangzik: „*Dr. William Thomson, a Presbiteriánus Egyháznak és a Református Egyházak Világszövetségének elnöke nyíltan szót emelt Nikodim moszkvai pátriárka, az Orthodox Egyház küldöttsége vezetőjének ama magatartása ellen, hogy a gyűlésen több fontos tárgynál az orosz kormány érdekei képviseletében szólalt fel. Nyilván eme főelvtárs utasítására, de mindenesetre vele egyetértve, az orosz küldöttség egyik tagja az erkölcsi elvek tárgyalásánál a következő kijelentést tette: »Erkölcsi elvek és eszközök, ha azt a kommunista párt nem hagyja jóvá, nem érvényesek, mert ezekben az egyetlen tekintély a kommunista párt, nem az Isten«. Azt csak az Egyházak Világtanácsa vezetősége tudná megmondani, hogy azt a kommunista agitátort, miért nem távolították el a gyűlésteremből, és milyen elgondolás alapján jelölték ezekután, és kényszerítették ki Nikodim főelvtárs megválasztását az Egyházak Világtanácsa egyik elnökének, holott nyilvánosan tanújelét adta annak, hogy nem Krisztus Örök Egyházának, hanem az orosz kommunista pártnak, tehát az Isten-tagadó lelki végletnek az érdekeit képviseli.*"

Nikodimmal itt Ausztráliában is „találkoztunk" 1972 februárjában, amikor ugyancsak a World Council of Churches megbízásából járt itt. Helyi protestáns egyházak meghívására előadásokat tartott Ausztrália nagyvárosaiban. Amikor erről az itteni ukrán és orosz emigránsok értesültek, azonnal tiltakoztak az útját szervező Világtanács helyi szervezeténél, felfedve Nikodim korábbi KGB múltját, és bolsevista propagandista mivoltát. Előadásainak témája az volt, hogy a vasfüggöny mögött teljes vallásszabadság van. Az emigránsok mindenütt tüntetésekkel zavarták előadásait. Utolsó előadása Sydneyben lett volna egy vasárnapi napon, késő délután, míg ugyanaznap délelőtt Brisbaneben tartott előadást. Avval egyidőben Lidcombe-ban nagygyűlést tartottak a vasfüggöny mögötti emigránsok. Az ukrán pap egyszerűen felszólította a híveket, hogy templom után jelenjenek meg a nagyteremben a kommunista-ellenes nagygyűlésen. Politikai pártok, kormánydelegáció, Dél-Ázsia nem-kommunista államainak diplomáciai képviselői és a sajtó riporterei jelenlétében minden vasfüggöny mögötti országból egy-egy előadó beszámolót tartott, milyen is valójában az egyházak élete, a hívők sorsa a bolsevista megszállás alatt. A nagygyűlés fáklyás tiltakozó felvonulást határozott el az esti Nikodim-előadás ellensúlyozására. Még nem oszlott fel a nagygyűlés, amikor telefonon híre jött Brisbane-ből, hogy a szervezők elálltak a sydneyi előadás megrendezésétől, amint a tervezett tüntetésről értesültek. A vörös főpap még aznap folytatta útját New-Zealand felé.

Dr. Tóth Károly ennek a Nikodimnak (aki múlt évben a római pápa audienciáján halt meg szívroham következtében), lett utóda a Keresztény Békemozgalom elnöki székében. Itt a magyarázata annak, hogy a törvénytelen magyarországi kormányzat képviselete igyekszik az istenhívő, nemzeti érzésű magyarokat beterelni az államilag ellenőrzött egyház karjaiba.

Könnyű erre azt válaszolni, hogy csak az igét hirdeti, vagy üzenetet hoz otthoni hívő testvérektől. Lehet, hogy egyetlen kifogásolni való gondolatot sem fog szavakba önteni. De nem is itt a lényeg. A veszély abban rejlik, ha valamely emigrációs szervezet vagy egyházközösség bármilyen kapcsolatot is elfogad az elnyomó kormányzat szerveitől vagy kiküldötteitől, az ilyen kísérlet csak zavart kelt a hívők gyülekezetében, mert olyant erőltet, ami kétes értékű és ami nélkül el voltunk eddig is. Lehet hogy éppen a zavarkeltés a fő szándékuk, hiszen aligha számíthatnak arra, hogy itt csupa feledékeny ember él. A keresztény ember ma már szét tudja választani a hit dolgát a politikától akkor is, ha az egyházi vezetőség a múlandó hatalom irányában megfeledkezik a bölcsesség törvényeiről. A keresztény megmaradásnak nem az ateisták előtti udvarlás az útja, hanem a szilárd hit. Álljon az otthoni néma egyház helyett szabad földön a véleményét szabadon kimondó egyház. Ennyi leckére megtaníthatja a hűséges bárány az eltévedt pásztort.

(Magyar Élet, 1979. április 19.)

Oroszok kivonulása Iránból

Az oroszok inkább engedtek Iránban, mint Közép-Európában.

Említettük, hogy a németek Sztalingrádnál találkoztak az amerikai hadianyaggal és az orosz nacionalizmussal, majd igyekeztünk vázolni az amerikai fegyverszállítások hatását Irán belső fejlődésére. Mindkét megállapítás túlzásnak tűnhet mindaddig, amíg az Irán területén keresztül szállított hadianyagmennyiségről nem adunk érzékelhető összefoglalást.

Minket, magyarokat is érint a dolog. Magyarország is részt vett a keleti front elhárító harcaiban, és annak összeomlása után az ország területén folytatott elkeseredett védelmi harcokban éreznie kellett a kimeríthetetlen mennyiségben beözönlő ember és hadianyag-fölényt. Végül, a fegyverszállítmányoknak döntő szerepe volt Európa mai sorsára, és továbbmenve a világ mai állapotára.

A hadianyag, amit Iránon keresztül kapott a Szovjetunió 1941 és 1946 között Amerikától, az ún. **Lend-Lease Act** alapján került leszállításra.

A második világháború kezdetén két törvény szabályozta Amerikában a külföldnek nyújtható háborús szállításokat és hiteleket. A Johnson Act (1934) megtiltotta a hitelnyújtást olyan kormányoknak, amelyek nem rendezték első világháborús adósságukat. A Neutrality Act (1937) megtiltja a hadianyag szállítást háborút viselő kormányoknak, és előírja, hogy stratégiai anyagok csak akkor szállíthatók, ha a megrendelő előre kifizeti, továbbá a szállításra amerikai hajók nem alkalmazhatók.

Az Anglia által megrendelt hadianyagszállítás az angolok dollárkészletét 1940 végére felemésztette. Új törvényre volt szükség a hadiszállítmányok folytatásához. A régi törvény és az új törvény két szembenálló nézetet tükrözött: a be nem avatkozás,

és a beavatkozás nézetét. A hadiipar és a nagytőke ekkor már felkészült a háborús lehetőségekre. Hitler európai győzelmei adták az alapot az új törvényhez, amely Lend-Lease Act néven 1941. márciusában lépett életbe. Indokolása: az Egyesült Államok védelmét elősegítő törvény. Szöges ellentéte volt az előző két törvénynek: mindenféle szállításra, fegyver eladásra vagy ajándékozásra módot adott, és az amerikai ipari képesség ismeretében előre tudhatta mindenki aki anyagban számolt, hogy Amerika ekkor és ezáltal lépett be a háborúba. Tudták-e vajon a kongresszus képviselői, amikor ezt a törvényt megszavazták, hogy Amerika ipari össz-teljesítőképességének bevetésével nem csupán egy soha nem látott konjunktúrát idéznek elő az ország részére, hanem az Egyesült Államokat közvetve a világ urává teszik? Ez a törvény az elnök hatáskörébe utalta, és szinte egyéni megítélésére bízta az Egyesült Államok ipari teljesítőképességének hadi célokra való állítását, a termelt hadianyaggal a rendelkezést: *„... to sell, transfer title to, exhange, lease, lend, or otherwise dispose of, to any such goverment any defence article..."*

Az új törvény által vált lehetővé hogy a Szovjetunió hadianyagot kapjon, noha még a Kerensky-kormánynak nyújtott amerikai állami hitelt sem rendezte, és az új szállítmányokért aligha remélhető, hogy valaha fizet. Mégis, a Szovjetunió részére az anyagszállítást azonnal megindították. A háború végére az amerikai szállítmányok összértéke tizenegyezermillió dollár volt. (A Darányi miniszterelnök által bejelentett ún. győri program 1938-ban ötéves teljesítésre Magyarország felfegyverzésére 600 millió pengőt, vagyis alig 60 millió dollárt irányzott elő, mint az ország felső teljesítő képességét. Ez az amerikai segítségnek csupán tizennyolcad része. Elég olcsón lettünk háborús főbűnösök.) Az amerikai fegyverszállítás afféle: mi adjuk a lőszert és élelmet, ti adjátok a katonát egyezmény volt — utána felezünk.

A Lend-Lease szállítmányok főbb tételei: Légifelszerelés (14 ezer vadász, bombázó, stb. repülőgép); 467 000 gépjármű (7500 tank, 3200 páncélkocsi, 2300 szerviz és műhelykocsi, 630 tankszállító, 48 000 jeep, 355 000 tehergépkocsi, 32 200 motorkerékpár, 8000 traktor, személygépkocsik, stb.). Folyami és tengeri hajók (90 tankhajó, 10 óceánjáró tartályhajó, 3 jégtörő, 20 vontató, 2 műhelyhajó, 103 tengeralattjáró kutató, 175 torpedóvető, 77 aknakutató, 28 konvojkísérő, 150 vegyes hajó). Robbanó anyag, lőszer (326 000 tonna); rádió és elektronikus berendezések. Útépítő és vasútépítő részlegek: vasúti jármű (1966 mozdony, 11 000 vasúti teherkocsi). Hidak (15 kábelhíd, 13 pontonhíd). Élelmiszer (4,2 millió tonna gabona és konzerv), stb.

De a fent érzékeltetett hadianyag csak a felét teszi ki az említett összegnek. A másik fele, teljes gyárüzemi felszerelések, gépgyárak, gumigyárak, vegyi kombinátok, cukorgyárak, amik már a háború utáni gazdasági talpraállást biztosították — egyszóval minden, amit a világ leghaladottabb ipari nagyhatalma hajóra tudott rakni.

Amerika kormánya, illetve a kapitalista nagyvállalatok állami adminisztrációja kihúzta a csávából és győzelemre segítette a már végzetes csapást szenvedett Szovjetuniót. De ezen felül is oly mértékben támogatta, majd fél-Európával megjutalmazta, hogy a háborúban tönkrement nagyhatalmak közül második világhatalomként emelkedett ki.

Amikor mindez tudatosult a háború utáni amerikai közvéleményben, megindult a politikai ellenáramlat. Különösen nagy volt a felháborodás Közép-Európa bolsevizálása miatt. Az Egyesült Államok kormánya kénytelen volt változtatni politikáján. A hivatalos külpolitika a visszagöngyölítéssel fenyegetőzött, de valójában csak addig ment el, hogy minden vonalon igyekezett megakadályozni a további szovjetorosz terjeszkedést.

Az oroszoknak vissza kellett vonulniuk Ausztria keleti zónájából, le kellett állítaniuk Görögország bolsevizálását, és vissza kellett vonni csapataikat Irán északi területeiről. Ez utóbbiról nagyon vonakodva mondtak le, mert az iráni megszállt területek megtartásába nagyon sok munkát fektettek be.

Iránban a már korábban említett Tudeh párt volt a legerősebb politikai párt, és az oroszok sokat áldoztak arra, hogy az prokommunista lett. Ezenkívül az oroszok sikeresen távoltartották az iráni kormányt az általuk megszállt, északi tartományoktól. A két tartomány (Iráni-)Azerbajdzsán és Gilan, kitűnő termőföldjével nélkülözhetetlen Irán részére. A terület nyelvi és faji különbségeit, a gazdag-vidék és szegény-vidék közötti régi vitákat, az önkormányzatra hajló törekvéseket használták ki az oroszok.

Megalakult, régi recept szerint orosz támogatással az Azerbajdzsáni Nemzeti Felszabadító Bizottság, amely később, mint Demokrata Párt lépett a politikai porondra, amihez a helyi Tudeh párt csatlakozott. A szovjetunióbeli szomszédos Azerbajdzsán, (1920-ban szakadt el a délitől), helyi hatóságai is bekapcsolódtak az „iráni fennhatóság alatt maradt országrész szocialista felszabadításába".

A Felszabadító Mozgalom vezetője Jafar Pishevari lett, a rövidéletű Gilan Bolsevik Köztársaság volt belügyi kormánybiztosa 1920-ban. Később Komintern-ügynök lett, majd Tudeh-párti újságszerkesztő és képviselő. Pishevari és fegyveres mozgalmistái elfoglalták az azerbajdzsáni főváros, Tabriz, állami hivatalait 1945 november 16-án, és ugyanakkor elvágták a vasúti összeköttetést Teheránnal. A zendülők az oroszoktól kapták a fegyvert. Az iráni kormány értesítette az orosz nagykövetséget, hogy csapatokat indított a szovjet zónába a lázadás elfojtására.

A kormánycsapatokat orosz erők még Teherán közelében feltartóztatták. Intézkedésüket avval indokolták, hogy a Tabrizban történt események a nép spontán és egyakaratú megnyilatkozása voltak.

Az Egyesült Államok kormánya tiltakozott, és figyelmeztette az oroszokat, hogy a megegyezés szerint a szövetségesek el kell hogy hagyják az országot 1946. jan. 1-jén. Az angolok is tiltakoztak, de a kivonulás napját március 2-ben jelölték meg. A szovjet válasz az volt, hogy a kivonulás időpontjával egyetért, de az iráni csapatokat nem engedi tovább, mert azok veszélyeztetnék a szovjet garnizon-csapatokat. (Ez nevetséges volt, a szovjet 30 000 katonát tartott ott akkor). Egyúttal közölték az iráni kormánnyal, hogy a Szovjetunió rokonszenvvel tekinti az azerbajdzsáni önállósági törekvést.

Közben az oroszok a kurdokat is lázították. Kurdisztán nem kapott önállóságot a török birodalom felosztása után. Földjük három országra szakadt: Törökország, Irán és Irak osztoztak rajta, sorrendben kétmilliós és egy-egy milliós kurd lakossággal. Az iráni kormánynak sikerült a válságos helyzetben a szovjet törekvéseket panaszként az Egyesült Nemzetek Szervezete biztonsági tanácsa elé vinni.

Közben az amerikaiak elhagyták az országot (1946. jan. 1.) és az angolok is, amikor március 21-én, a perzsa újév napján, a Tudeh-párt szovjet támogatással fegyveres államcsínyt kísérelt meg. Az amerikai kormány nagyon határozottan tiltakozott, és amíg az iráni miniszterelnök olajkitermelési szerződést csillogtatott meg az oroszoknak, az iráni kiküldött újra a UNO biztonsági tanácsa elé vitte a panaszt. Qavam miniszterelnök megállapodást kötött az oroszokkal, hogy kivonulásuk ellenében hét hónapon

belül létrehozza velük az olajkitermelési szerződést, és hogy az azerbajdzsáni felkelés ügyét enyhén fogja kezelni. Az oroszokat elsősorban az olaj érdekelte, így ismét cserbenhagyták a helyi elvtársakat. De főleg a nemzetközi nyomásra engedtek: az iráni és a botrányos közép-európai szereplésük miatti nyugati felháborodás csillapítására. Inkább engedtek Iránban, mint Közép-Európában, amiben az alkudozásra hajlamos nyugati hatalmak is kiegyeztek.

Qavam — ígérete ellenére, hogy a Tudeh-párttal oroszbarát kormányt hoz létre — saját pártot alapított Perzsa Demokrata Párt néven, kifejezetten avval a programmal, hogy mindhárom nagyhatalommal baráti viszonyt tart fenn. Pártjához a politikában eddig háttérbe szorított erőket igyekezett beszervezni. Titokban a törzsek politikai szereplését elősegítette, követelő megmozdulásaikat támogatta, hogy az oroszbarát Tudeh-párt szerepét visszaszorítsa. Mint kiváló politikus, meglátta, hogy az idegen hatalmak jelenlétében előtérbe került politikai garnitúrát, a konjunktúra-lovagokat le kell váltani. Irán belső erőinek kell helyet adni. Becsapta az oroszokat: nyilvánosan az angolokat vádolta avval, hogy nyugtalanságot szítanak a törzsek között. Végülis a törzsek segítségével kiszorította a kormányból a három Tudeh-párti minisztert, és 46 októberére új kormányt alakított. A beígért választásokat késleltette avval indokolva, hogy a vidéken forrongások vannak. Valójában időt akart nyerni, míg a vidékre, köztük elsősorban Azerbajdzsán tartományba kormánycsapatokat küldhetett.

Amint az iráni kormánycsapatok megérkeztek az északi tartományokba, az oroszok azonnal tiltakoztak. Pishevari átszökött az orosz határon. Később Baku mellett állítólag közúti baleset áldozata lett. (De az is lehet, hogy nem volt rá többé szükség. Annak idején, a nagy tisztogatáskor, amikor Kun Bélát is likvidálták, neki is szökni kellett. Azerbajdzsánt ezúttal sem tudta szállítani — a feleslegesek listájára került.) Hátrahagyott elvtársaira fejvadászatot rendeztek a kormánycsapatok. A kurdok vezetőjét felkötötték. Qavam levette az oroszbarát álarcot az azerbajdzsáni tisztogatás után és a Tudeh-párt ellen fordult. A teheráni pártközpontot szétrombolták, a párt két napilapját megszüntették. Új szakszervezeteket létesítettek a Tudeh-szakszervezetek helyébe. Az azerbajdzsáni demokrata rezsim által bevezetett török és kurd iskolákat becsukták.

Qavam minden törekvéssel erősítette az ország kapcsolatait Amerikával. Megvásárolta a hátrahagyott amerikai háborús anyagot. Amerikai cégeket bízott meg egy hétéves fejlesztési terv elkészítésével. Amerikai olajtársaságokkal tárgyalt, 250 millió dolláros fejlesztési kölcsönt kért a Világbanktól.

Irán amerikai katonai missziót szerződtetett a hadsereg fejlesztésére. Az oroszok kint voltak, az amerikaiak bent. A parlament Qavam javaslatára érvénytelenné nyilvánította az oroszoknak tett korábbi ígéretet az olajkitermelésre, és úgy határozott, hogy Irán maga végzi ezentúl az ország olajfeltárását, kitermelését és értékesítését. Érintette ez az angol kézben lévő Anglo-Iranian Oil Companyt is.

Irán hadserege Azerbajdzsán megmentése után visszanyerte önbizalmát. A sah büszkén viselte a hadsereg egyenruháját. Qavam — aki mindezt lehetővé tette — egy parlamenti bizalmatlansági indítvány alkalmával elveszítette miniszterelnöki pozicióját.

Irán szerencsésen megúszta a világháborút, de belső politikai élete síkos és bizonytalan maradt.

(Magyar Élet, 1979. április 26.)

Irán hitelt kér

Nincs mód külön utat járni.

Az iráni helyzet az oroszok kivonulása (1946 május) és Qavam miniszterelnök leszavazása (1947 dec.) után a belső politikai erők részére szabadabb mozgást biztosított. Az elkövetkezendő négy év belpolitikai helyzetére jellemző, hogy öt miniszterelnök közül kettő merénylő áldozata lett, és csak kevésen múlt, hogy a harmadik merénylet, a Pahlavi sahra leadott öt lövés sikertelen maradt. Az uralkodó szerencsés megmenekülése sokat használt népszerűségének, de általában a tehetős és befolyásos politikai körök hangulata sah-ellenes volt, jellemzően mind a baloldalról, mind a jobboldalról (és ez megfelel a magyarországi bal-jobb értékelésének), anélkül, hogy bármelyiknek lett volna kész terve és felkészültsége arra az esetre, ha kívánságuk szerint az ország sah nélkül marad. A gazdasági helyzet inkább romlott ezekben az években, és a háborús időszak alatt felerősödött olajkitermelés a politikusok figyelmét erre a természeti kincsre terelte, mint a fejlesztési tervek anyagi alapja. Az érzések iránya a nacionalizmus felé mutatott, és tovább terjedt az idegengyűlölet — főleg az angolok iránt. Reformokra lett volna szükség — Pehlevi sah példamutatóan saját birtokai egy részét szétosztotta, ami csak jó szervezéssel lett volna hasznos a népgazdaság számára, de a politikai arénában ellenszenvet váltott ki a birtokososztály részéről.

Az ijesztően rendezetlen és kuszált belpolitikai helyzettel szemben a külpolitika, amit végtére is csak néhány ember végez, szerencsére jobb fényt vet az országra. A háború utáni évek külpolitikai tájékozódásának nem sok lehetőség áll rendelkezésére. Az újrakezdés éveiben pénzre van szükség, és a világ egyetlen hitelezője ebben az időben az Egyesült Államok. A kor divatjának megfelelően Irán is meghirdette a Hétéves Fejlesztési Tervet. Nehéz innét meghatározni, hogy Irán kínálta fel magát, vagy az amerikaiak kezdeményezték, de tény hogy a világ szükségben lévő államai mind megtalálták az utat Uncle Sam pénzeszsákja felé, és bizony a siker érdekében ügyesen kellett előadni az igényeket. Irán 250 millió dollár hitelt kért a World Bank-től a Fejlesztési Terv kiegészítésére, a terv érdekében amerikai szakemberek jöttek az országba.

Oroszország — megtépázott népszerűsége foltozgatására — százezer tonna búza eladására szerződött, tárgyalásokat kezdett a kaszpi-tengeri halászatról és hajlandóságot mutatott a háború óta moszkvai letétben visszatartott iráni aranykészlet visszaszolgáltatására. A sah 1949 novemberében Truman elnök repülőgépén az Egyesült Államokba utazott. A Truman-doktrína Iránt is besorozta a State Department Görögország és Törökország felsegélyezésére alakult külön osztályába.

Amerika a Lend Lease Act szállításokkal végleg kilépett az elszigeteltség politikájából. A háborús — aránylag rövid — években kilépett a világpolitika szinte minden színpadára. Ezért az iráni fejleményekkel kapcsolatban közzétett cikkeink során többször kell kitérőket tenni, és a politikai események fő irányítójának az Egyesült Államoknak sajátos és rendhagyó politikai gyakorlatára ráfigyelni ahhoz, hogy a kép érthető és átfogó legyen.

A századunk első felében lezajlott két világháború — az amerikai gazdasági fellendülést tekintve — egyetlen folyamat 1914-től 1946-ig. Amerika ennek az időszaknak az elején még csak egy virágzó nagy ország volt reményteljes jövővel, az időszak végén a világ első nagyhatalma, egyetlen érintetlen gazdasági egység,

amelynek katonái a világ stratégiai pontján ott állnak mint rendező erő. Amerika részére a háborús hadműveletekben való részvétel csak két rövid átmeneti epizód volt, és ami még lényegesebb, a többi nagyhatalom gazdaságilag kimerült.

A háború átmenetileg minden hadviselő részére konjunktúrát hoz. A felfokozott haditermelés lendületbe hozza a közvetlenül nem hadicélú iparágakat is, növeli a foglalkoztatottak, tehát a keresők számát, több szakemberre van szükség az elvonulók pótlására, mozgásba hozza a társadalom belső erőit. De ahogy a háború elhúzódik, előáll a visszahatás, hiszen a háborús termelvények nem kerülnek vissza a gazdasági életbe, hanem kiesnek. A gazdasági és a velejáró morális legyengülés akadályozza a háború utáni újrakezdést. Európa, és annak közepén Németország, a végsőkig folytatott harc miatt elpusztított iparával kétségbeejtő helyzetben volt. Ami még ipari gépállományából megmaradt, azt a győztesek leszerelték és vitték Oroszországba. De Anglia sem állt sokkal jobban.

Egyedül Amerika volt az, amely gazdasági erejét és politikai, katonai hatalmát megsokszorozta. Amerika, helyesebben az amerikai gazdasági élet haszna nem abban volt, hogy ennyi és ennyi millió dollár értékű hitelre szállított, hanem nagyobb haszna az a prosperitás, ami ilyen méretű ipari termék előállításával jár. Gazdasági élete óriási lendületet kapott, és míg mások tönkrementek, Amerika tökéletesítette és gyarapította ipari termelőképességét. Az a felszerelés, és felkészültség, mely a háború hadianyagát előállította, monopol helyzetben lesz a háború után, amikor az egész világ ipari termékekért könyörög. Akkor majd lehet előnyös szerződéseket kötni olyan mértékben, ami mellett lényegtelen, hogy az oroszok a 11 ezermilliós adósságból csak 2 ezer milliót fizetnek vissza. Amerika gazdasági tervezése túllépett az ország keretein a háborús években, és ha vétlenül került is volna a háború végén abba a mérhetetlenül előnyös helyzetbe, akkor is ostobaság lett volna nem kihasználnia a lehetőséget. Amerika a háború után, háború nélkül, a gyarmati népek felszabadítója szerepében tetszelegve közvetve is lebontotta az angol gyarmatbirodalmat (vagy cinikusan kifejezve, folytatta amit a japánok megkezdtek). Az angol gyarmatosítás mindig is felborzolta a humanista érzéseket. Láttuk viselkedésüket éppen Irán esetében is, pedig sem gyarmata, sem legyőzött ország nem volt. A háború utáni nagy újrakezdő hangulatban jól is állt Amerikának, szépen is hangzott a füleknek, hogy élenjárt a gyarmati függőségek megszüntetésének küzdelmeiben. A sajtó — még az angol sajtó is — inkább valami bűntudatot ültetett az angol lelkekbe a korszerűtlen gyarmati birtoklás miatt.

Az angol Hugh Seton-Watson írja: *„Nagybritannia 1945-ben még erős világhatalom volt. Hatalmas hadserege fegyverben a szárazföldön, a tengeren és a levegőben, együtt tartotta nemcsak az egész Brit Birodalmat, hanem az ellenségtől elfoglalt területeket is. Erkölcsiekben és anyagiakban Britannia nagyhatalom volt 1945-ben, 1963-ban egyikben sem. A Brit Birodalom eltűnt. Az atomfegyverek korában világossá vált, hogy csak óriási tartalékokkal bíró hatalmak tudnak fennmaradni a felső osztályban, és ebből csak kettő van ma a világon."* (Hugh Seton-Watson, fia a magyargyűlölő pánszláv professzornak, R. W. Seton-Watsonnak, a kisantant létrehozójának. Ilyen típusú emberek végezték el az angolok agymosását, a beletörődést birodalmuk bukásába.)

A távoli szemlélő felveti a kérdést: hogyan lehetséges, hogy a jórészt angolszász eredetű és angolnyelvű Amerika nem a Brit Birodalommal kötött világfelező szerződést, hanem a szláv-bolsevista Oroszországgal. Churchill hiába várta a 2. világháború folyamán az alkalmat arra, hogy tengerentúli szövetségesét eltérítse a Szovjetunióval kialakult szerelmi házasságtól. Az angol miniszterelnök — megismételve 1917-es tervét — javasolta az angol—amerikai erők balkáni partraszállását. Ehhez a tervhez igazodott a Kállay-kormány reménye is, de Teheránban Roosevelt ragaszkodott Sztalin kívánságához, és nem a Balkánon, hanem a hadászatilag lényegtelen Riviérán szálltak partra.

Ennek az elhatározásnak is, valamint a háborút a feltétel nélküli megadásig kényszerítő folytatásának is az állt a hátterében, hogy az akkori amerikai adminisztráció tele volt oroszországi vagy kelet-európai származású bolsevista, szláv, pánszláv politikában érdekelt egyénekkel, akik egymást segítették a kormány katonai, pénzügyi, diplomáciai posztjain. Rajtuk múlt, hogy az amerikai adminisztráció világuralmi partnerévé nem Angliát, hanem Oroszországot tette. Hogy ez valóvá válhasson, szükség volt Oroszországot a hadivállalkozásokon túl is nagy mértékben támogatni. Ez a túltámogatás már a Lend Lease szállításoknál is megmutatkozik, azoknak a fele a háború utáni újjáépítésre volt szánva. Ezenkívül az oroszok leszerelhették fél Európa gyárait. Mind ennek koronájaképpen az oroszok megkapták az amerikai megszállási zónában forgalomba hozott német márka nyomdai lemezeit, amikről az oroszok nyakló nélkül nyomták a bankjegyet. A hamis pénzeket az amerikaiak legalább négyszázmillió dollár erejéig beváltották, mire elég nagy lett a botrány. Néhány évvel később ez az eset is nagy felháborodást váltott ki a hazaárulási perek során, mert nyilvánosságra jutott, hogy a márkahamisításhoz a lemezeket Harry Dexter White, az Egyesült Államok pénzügyminiszteri altitkára játszotta orosz kézre. Az FBI 71 oldalas titkos riportot készített H. D. White kommunista tevékenységeiről az elnök és a Fehér Ház részére. A jelentés H. D. White hazaáruló tevékenységét leplezte le, felfedte szerepét amerikai államtitkoknak a szovjet kormányhoz juttatásában. Jellemző az 1944-es amerikai állapotokra, hogy atombombás Truman elnök a jelentés megérkezése után két hónappal kinevezte White-ot az International Monetary Fund amerikai ügyvezető igazgatójává.

A pénzügyminisztérium abban az időben tele volt bolsevista ügynökökkel. Ugyanakkor viszont a Department már rá volt állítva az amerikai bankhálózat világraszóló terveire. A tervek a háború után Amerika ölébe hullott lehetőségeket voltak hivatva kiaknázni. A pénzügyi világtervek egyik fő irányítója volt H. D. White. Az amerikai külpolitika egyre nyíltabban gyarmatellenes és oroszbarát lett. Megnyilatkozott mint világrendező hatalom, és ebben a Szovjetuniót felező társául emelte és emlegette. Amerika viselkedése, amit ez időben tanúsít, a politikai irodalomban mint *neokolonializmus*, *dollárimperializmus* szerepel.

Amerika azt nyújt, amire égetően szüksége van minden államnak: dollárhitelt. Nem kell többé katonaság ahhoz, hogy az államok kapui megnyíljanak mint piac az Egyesült Államok részére. Ahogy az amerikaiak létrehozták az Egyesült Nemzetek Szervezetét mint politikai világszervezetet, úgy létrehozták a gazdasági életet irányító nemzetközi pénzforgalmi szervezetet, az International Monetary Fund-ot, mint az UNO égisze alatti független nemzetközi szervezetet. A függetlenség politikai értelemben értendő, pénzügyileg természetesen minden a dollár illetve az amerikai nagybankok körül forog. Hitelnyújtó szövetkezetnek nevezhetnénk, amibe a tagok arany- és dollárkészletük tíz százalékával lépnek be. Befolyásuk a szervezetre befizetésük arányában van. A legnagyobb befizető az amerikai bankhálózat, amely ezáltal az összegek kezelése tekintetében kívülálló és független az amerikai kormánytól.

Az International Monetary Fund 44 állam kiküldötteinek részvételével jött létre az Egyesült Államokban, egy Bretton Woods nevű helységben, még a háború alatt, 1944 júliusában, azoknak az államoknak a részvételével, amelyek a háború folyamán hadianyagot kaptak Amerikától a Lend Lease Act alapján. Gyakorlatilag tehát Amerika háborús szövetségesei, vagy ha úgy tetszik: gazdasági nagyságának előharcosai. Szolgálataikért újjáépítési kölcsönt kaphattak. A Bretton Woods Konferencia elnöke **Henry Morgenthau**, Secretary of The Treasury volt, (a híres Morgenthau-terv értelmi szerzője, ami eltiltotta volna Németországot bármiféle ipar folytatásától — a Szovjetunió érdekében) és **Harry Dexter White** (aki a Morgenthau-tervet elfogadtatta a második quebeci konferencián 1944 szeptemberében, Roosevelt és Churchill találkozóján az angolokkal, megkerülve a külügyi és háborús minisztériumokat, avval hogy ez feltétele az amerikaiak további anyagi segítségének) lett az International Monetary Fund alapítási részlege ügyvezető elnöke.

A Fund kétségtelenül jó szolgálatot tett a tagállamoknak, különösen az első időkben, de ugyanakkor szorosan fogva tartja, állandó jelleggel függő viszonyba helyezi a tagállamok pénzrendszerét a dollárhoz a kötött átváltási árfolyam és a szabad konvertibilitás által. Szabad konvertibilitás (átválthatóság) azt jelenti, hogy a tagállam kormánya vagy központi bankja köteles eladni US dollárt a megállapított átváltási árfolyamon és korlátlan mennyiségben bárkinek, akinek dollárra van szüksége folyamatban lévő vásárláshoz, ha lefizeti a szükséges összeget helyi pénzben.

Ez a „szabad átválthatóság" gyakorlatilag azt eredményezi, hogy a tagállam forgalomba kerülő pénzmennyisége függ az ország központi bankjának dollárkészletétől, mert az ország pénzügyi politikáját úgy kell irányítani, hogy a dollárigénylés sohase haladja meg a köteles beváltásra rendelkezésre álló készletet. Ha a dollár kevés, a saját pénzt is szűkíteni kell. Ez természetesen azt jelenti, hogy korlátozzák a pénzforgalmat és hitelt az árak és bérek leszorításával, ami magával vonja a hitelek befagyasztását. Másrészről, ha növelik a dollármennyiséget, a helyi pénz- és hitelellátmány is növelhető a vele járó ár- és béremeléssel.

Miután az Egyesült Államok kivitele lényegesen nagyobb, mint a behozatala — és ez a helyzet mindaddig törvényszerűen így marad, amíg ipari termelőképessége az élen jár —, a jelenlegi és még sokáig fennmaradó dollárhiány szerte a világon biztosítja a Fund befolyását és a tagállamok állandó adóztatását, újabb és újabb eladósodását.

De nincs mód külön utat járni. A háborúk idején szerzett előny és annak ügyes felhasználása, a bankhálózat nemzetközivé és államoktól függetlenné tétele az egész világra monopolhelyzetet biztosít: zárt kört, amelyből nem lehet kilépni.

(Magyar Élet, 1979. május 3.)

Rhodesia fekete-fehérben

A politikai divat szerint a feketéknek gyűlölniük kell a fehéreket.

Az újkori történelem fő jellemzője az európai befolyás, majd gyarmatosítás volt, más földrészeken. A huszadik századra két egykor gyarmati-hódoltsági terület világerőre kapott: Amerika és Oroszország. Századunk elejéig a társadalomszervezés alapja az állam volt Európában és a gyarmati kormányzás egyebütt! A huszadik században a gyarmati kormányzás, mint európai minta mindenütt megszűnt, helyet adva az állami önállóság gyakorlatának.

Az állami önállóság valóban erőket megmozgató, történelemépítő gondolat, ami célt, értelmet, küzdelmet létesít. Két dolgot azonban nem szabad elfelejteni: a minta továbbra is európai, és a függetlenség csupán illúzió. A világ túl kicsi lett a kisebb államok részére, a nagyok: USA, USSR ideje jött el — átmenetileg. Közben a minta, az állami szervezés kerete, sok furcsaságot idézett elő. Ha példa kell, itt a magyar nép példája, egy tömbben és vagy másfélszázezer négyzetkilométeren öt államra osztva, vagy itt van Rhodesia, az államiság minden előfeltételével, határok , történelmi háttér, kormány, posta, minden ami kell az állam fogalmához, csak egy hiba van: mindezt a lakosság öt százaléka képviseli, és az állam öt százalék állama. Az öt százalék európai fehér, a kilencvenöt afrikai néger. Itt lép be a faji kérdés, aminek létjogosultságát egyébként tagadjuk.

Afrikában a faji kérdést nem lehet szőnyeg alá söpörni, mint ahogy a szláv országok teszik a demokrácia és szocializmus védőpajzsa alatt. Afrikában aki nem fekete az fehér. A politikai divat szerint a feketéknek gyűlölniük kell a fehéreket, nagyapáik bűne miatt. Sietve száz ország létesül Afrikában, de nem a feketék fajinemzeti-nyelvi településein, hanem a fehér ember volt gyarmati igazgatási határain. Az államszervezés Afrika-szerte egységes elvek alapján megy végbe, feketék vezetése alatt, akik a fehérek egyetemén tanulták az afrikai szervezés filozófiáját. Politikai pártok alakulnak a fehér-demokrácia és fehér-marxizmus vagy éppen fehér-kommunizmus katekizmusa szerint fekete szereplőkkel.

Rhodesia körül azonban nagyobb a zaj a távoli nagyvilágban, mint otthon, ahol a Smith-kormány kétharmad fekete többségű hadseregével a rend és béke szigete a forrongó Afrikában. Mégis: fehér Rhodesia a fekete bárány. Miért? Mert a demokrácia a fekete fasizmus ágyában hál? Ennél egyszerűbb: Amerika, Anglia és a Szovjetunió akarják. Együtt, egyképpen. Nem volt elég nekik, hogy az ország nevét Zimbabwe-ra cserélték, hogy Smith megosztotta a feketékkel a kormányzást (Reverend Sit-hole, Bishop Abel Muzorewa és Senator Jeremiah Chirau.) Nem volt elég, hogy ez az ország mutatott fel legszebb példát arra, hogyan kell a feketék fejlődésével összhangban megosztani velük az országvezetést. Mindez nem volt elég. Az amerikai kongresszus úgy szavazott a múlt év végén, hogy csak akkor szünteti meg Rhodesia irányában a kereskedelmi tilalmat, ha a rhodesiai kormány hajlandó lesz tárgyalni a gerilla-vezetőkkel.

Kik a gerilla-vezetők? Kommunisták, természetesen. Smith szavaival (National Press Club, 1978 okt. 20.) amerikai látogatása alkalmával: *„Az úgynevezett **Patriotic Front** nyíltan hirdeti újra és újra, hogy hatalmát fegyverekkel akarja kivívni. Személyes hatalmat akarnak a többi afrikai fekete diktátor példájára. **Mugabe** elsősorban Kínából kapja a segítséget, **Nkomo** Moszkvából kap hadianyagot és pénzt."* Az amerikai kongresszustól pedig erkölcsi támogatást kapnak és Carter elnök személyes figyelmét, az Egyházak Világtanácsától pénzt, biztatást és a fehéristen áldását.

Az afrikai fehér ámítás, fekete önámítás politikai gyakorlatába nem illett bele Ian Smith fehér kormányzatának mérsékelt magatartása. Az előírás: nemzeti felszabadító mozgalmak (nemzetközi támogatással), gerilla szabadcsapatok (vasfüggönyön inneni és túli fegyveres támogatással), véres felszabadító háború, terror, diktatúra, UNO-tagság, fejlesztési kölcsön. Ezekre az élménysokkokra szükség van a fekete öntudat kifejlesztése érdekében?

Ian Smith józan mérséklettel el akarja kerülni a faji gyűlölet elszabadulását és a negyedmillió fehér ember lemészárlását. Amikor 1964-ben Londonból követelték távozását, úgy mentette meg a helyzetet, hogy Rhodesia önálló köztársaságként leszakadt a brit birodalomtól. Furcsa, de a Nyugat, élén az Egyesült Államok, azóta törvénytelen kormánynak tekinti Smith kormányát, ellene politikai és gazdasági szankciókat léptet életbe és nyíltan segíti a polgári lakosságot gyilkoló marxista gerillákat. Ezzel szemben Uganda mindvégig tagja maradt Idi Amin kormányzása alatt a Commonwealth of Nations-nak, és nem szenvedett gazdasági szankciókat.

Amikor egy évvel ezelőtt Smith az említett három fekete vezetőt bevette kormányába, és amikor most néhány hete lefolytatták a példamutató választásokat, — Amerika kormánya elmulasztotta értékelni a demokrácia szabályainak megfelelő irányvezetést. A The Australian ápr. 27-i száma is megjegyzi: *„A demokrácia, ahogy mi elképzeljük, nagyon ritka dolog Afrikában. Kevés a világszerte elismerést élvező afrikai kormányok közt az olyan, amely valamiféle választás alá veti magát. A rhodesiai választások, amiket a világ követelt és izgalommal követett, világos győzelmet hozott* **Muzorewa** *miniszterelnökjelölt részére. Zimbabwe (Rhodesia) részére ezek után meg kell nyitni a gazdasági határokat is. Másszóval, meg kell adni a lehetőséget, hogy az új kormány (az első fekete kormány) létezni tudjon, mert enélkül kiterjed a polgárháború, amelynek vérengzéseiért a nyugati országok kormányai lesznek felelősek, ha folytatják a hajszálhasogatást."*

A választások győztese, **Bishop Abel Muzorewa** így nyilatkozott: *„Ők csak szenvedést hoztak. Én valósítottam meg a fekete uralmat".*

Mit válaszolt erre **Andrew Young**, úgyis mint fekete és úgyis mint az Egyesült Államok nagykövete az Egyesült Nemzeteknél: *„Nem származhat béke és egyensúly ebből a választásból."* Mr. Young a marxista recept híve: véres forradalom kell, terror és diktatúra a demokrácia építéséhez.

A világ most azt figyeli, megszünteti-e Amerika a gazdasági szankciókat, elismeri-e a fekete püspök kormányát? Andrew Young nyilatkozata szerint a Rhodesia elleni tilalmak megszüntetése útlevelet adna a Szovjetunió számára Afrika déli részébe. Hogy mit jelent ma ez a hidegháborús varázsige, azt eddig senki nem magyarázta meg. De legalább megkérdeznék tőle, és főleg **Mr. Vance** US külügyminisztertől: miért ragaszkodnak a Szovjetunió és a Vörös Kína által felfegyverzett gerilla bandavezéreknek és marxista apostoloknak a kormányra segítéséhez?

(Magyar Élet, 1979. május 17.)

Taláros agitátor

Reverendás, taláros agitátorokra van szüksége ennek a rendszernek, mely ezzel a látogatással immár utánunk akart nyúlni.

Öt héttel ezelőtt közöltük a hírt, hogy az **Egyházak Világtanácsa** (World Council of Churches — a protestáns egyházak nevében szervezkedő egyházi színezetű, szélsőbaloldali politikát folytató szervezet) meghívására Ausztráliába érkezik **dr. Tóth Károly magyarországi református püspök.** Közöltük, hogy a Magyar Népköztársaság Sydneyben székelő főkonzulátusa kérte a sydneyi református gyülekezet vezetőségét, hogy fogadják hivatalosan a látogató püspököt.

Mint ahogy az várható volt, a hivatalosan is istentagadó magyarországi kormányzat itteni irodája által ajánlott, istentiszteletet egybekötött fogadtatás kérdése, már önmagában a főkonzuli ajánlás miatt is, mérgező anyagot jelent bármely békés gyülekezetre. Egyik végleten: „hallgassuk meg, mit tud mondani", a másikon: „nem vagyunk rá kíváncsiak" — oszlanak meg a vélemények.

A melbournei, jóval népesebb, intenzívebb egyházi és magyar tevékenységet folytató gyülekezet is megkapta a főkonzulátusi ajánlást. A sydneyi presbitérium kis többséggel a püspök meghívása mellett szavazott, a melbourneiek elutasították a fogadtatást.

Sydneyben május 12-én tartott istentiszteletet és találkozott a sydneyi gyülekezettel dr. Tóth Károly, a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke. A reformátusok Melbourneben megjelenő újságjának sydneyi munkatársa, Várkoly Dénes tudósítása alapján közöljük az esemény rövidre fogott leírását:

Dr. Tóth Károly tisztán, egyszerűen hirdette az igét. Az istentiszteleten 58 egyháztag jelent meg, azt követően teadélután keretében lehetett kérdéseket intézni a püspökhöz.

Soós Attila lelkész megemlítette a gyülekezetnek, hogy négy napon át szólt a telefonja, és a kérdezősködők érdeklődése a következő kérdéssel fejezhető ki: azonosítható-e ez a püspöki látogatás a trójai faló esetével? A püspök válasza az volt, hogy a kérdés nem volt teljes, mert nem tűnik ki, hogy ez esetben a trójai falovat melyik irányból tolják melyik irányba. További kérdés, az előbbi mellékvágányra tolása után: — Sokan bárányborbe öltözött farkast látnak püspökségedben? Válasza szerint ő polgári ruhában jár, és azt nem szükséges neki semmiféle más bőrrel vagy álcázással elfedni. (Ez a válasz még kevésbé sikerült.)

A hívek is kérdeznek: — Milyen érzelemmel megy a kommunisták által vezetett békemozgalmi vagy más kommunista gyűlésekre? Válasz: — Amint egyes egyházak misszionáriusai elmennek Afrikába, őmagát épp ilyen misszionáriusnak tekinti, amikor ezekre a gyűlésekre megy vagy ül egy asztalhoz a marxista elveket vallókkal. (El nem hangzott kérdés: hány istentagadót térített már meg?) — Tett-e valamit a magyar református egyház az üldözött erdélyi hittestvérek érdekében? Válasz: ha hazamegy, szándékában áll ebben az ügyben a kormánynál és a békekonferencián eljárni. (Úgy látszik, ide kellett jönnie, hogy a harminc éve tartó erdélyi magyarüldözésről tudomást szerezzen. De eszébe jutott és hamar átváltott Kárpátaljára): — Fél évvel ezelőtt a Szovjetunióhoz tartozó Beregszász városában tett látogatást, ahol ez alkalommal mintegy ötezer ember töltötte meg a templomot és a templom előtti teret. Az oroszok biztosítják a teljes vallásszabadságot. A magyar református egyház négy beregszászi fiatalembert képez református lelkésszé a magyarországi kollégiumban, hogy meglegyen az ottani lelkészutánpótlás.

Elmondta még, hogy a magyar református egyház egy tudósokból álló bizottság által mai nyelvezetre átírt Károli-féle bibliát nyomatott igen nagy példányszámban. A kérdésre, hogy honnan volt pénz erre a munkára, a következő választ adta: — A németországi egyesített evangélikus egyház öt egységből álló, több százezer dollárt érő nyomdafelszerelést adományozott a magyar református egyháznak egy nyomda létesítésére, a magyar biblia kinyomatása érdekében. A nyomdagépeket az egyház eladta az állami tulajdonban lévő Egyetemi Nyomdának, annak árán megrendelték a nyomdától az átrevideált bibliát.

További kérdés: — Miért hagyták el az új kiadványról a Szent Biblia címet, ami helyett ma csak Biblia a cím? A püspök,

úgyis mint a Magyar Biblia Társulat főtitkára, nem tudott elfogadható indokolást adni. Állítása szerint ez külföldi kiadványokon is előfordul.

— Milyen az ifjúság szerepe a mai magyarországi református egyházban? Erre a kérdésre egyszerűen bevallotta: — ma ifjúsági egyházi munka nincs Magyarországon. Ellenben a rendszeres bibliaórákra minden ifjú eljöhet. (Furcsa vallásszabadság. Csak ateista ifjúsági mozgalmakat engedélyeznek.) Mindenki szabadon járhat a templomba. Itt olyasmit fejtegetett, hogy két világnézet, a marxista-kommunista és a keresztény munkálkodik az emberi egyéniségformáláson, és a kettő közötti semleges réteget igyekeznek a maguk oldalára meghódítani.

Tájékozatlanoknak ez úgy hangzik, hogy az egyház nehéz helyzetben, de állja a sarat, és — amit ki is fejezett — a lényeg az, hogy az egyház megmaradjon. Sajnos, a békepapi mozgalmakra nem tértek ki a kérdezők, de ott is csak mellébeszélés lett volna éppen egy fő-békepap részéről. Annyit természetesen megengedtek neki, hogy elhitesse velünk, hogy él az egyház, áldozatokat hoz megmaradása érdekében, és lényegileg át akarja vészelni a nehéz időket, amíg a kommunizmus megváltozik vagy megszűnik. Azt úgysem mondaná el, hogy a vallás iránti politika magyarországi menetrendje ugyanaz, amit a Szovjetunió már hatvan éve gyakorol: miután rájött, hogy a vallás elleni nyílt erőszak csak fokozza a belső lelki ellenállást. Ehelyett preparálják az egyházakat, a papságot kommunista álpapokkal tűzdelik meg, a többit átnevelésre és engedelmességre szorítják. Megmaradnak a külsőségek, a templom nyitva áll, a papok bibliáról, jóságról, szeretetről, békéről, társadalmi szolidaritásról, haza- és államhűségről, társadalom iránti kötelességről prédikálnak, miközben a keresztyén filozófia befogadja a gondolati fejlődés elvével a tudományos ateizmus világnézetét, mint az emberi bölcselettudomány magasabb fokát. Ilyen értelemben az egyház nem ellenpólusává válik a szocialista államban a marxizmusnak, hanem azt a bizonyos köztes társadalmat átfogó harapófogó egyik karjává válik, amelyben a társadalom tehetetlenül roskad a diktatúra lábai elé. Reverendás, taláros agitátorokra van szüksége ennek a rendszernek, amely ezzel a látogatással immár utánunk akart nyúlni.

Olvassuk csak el figyelmesen dr. Tóth Károly püspök angol nyelven megtartott beszédét, amit Sydneyben május 13-án mondott a helyi Christian Peace Conference rendezvényén a Lyceum Theatre helyiségében, ahol a szervezet NSW-i titkára Rev. John Macarthy szeretettel köszöntötte a budapesti ateista kormányzat itteni képviselőit, a Magyar Népköztársaság fő- és alkonzulját. A rendezvényen kb. százan jelentek meg, nagyrészt nyugdíjas nénik és bácsikák, ami eléggé kétségessé teszi, hogy megérte-e az útiköltséget.

Teljes egészében közöljük a beszédet, nem mintha nagyobb figyelemre egyáltalán érdemes volna, de tanulságos, hogy a sok mellébeszélés közt milyen igyekezettel szolgálja meg propaganda-szólamaival a magyarországi ateista kormányzatnak iránta tanúsított jóindulatát. Nem tartjuk érdemesnek, hogy kommentárt fűzzünk hozzá.

Dr. Tóth Károly püspök beszédének magyar fordítása:

Mint bizonyára tudják, Magyarország egyike azoknak a kelet-európai országoknak, ahol marxisták illetve kommunisták vannak a hatalomban. Világnézetük miatt — mely világnézet ateista — sokan úgy gondolják, hogy ilyen társadalmakban az egyházak nem létezhetnek. Ám nem ez a helyzet. Valójában a magyar népesség nagy része, legalábbis formálisan és névlegesen keresztyén. Ami azt jelenti, hogy majdnem minden gyermeket megkeresztelnek, és majdnem minden házasságot a templomban kötnek meg, hogy a magyar tömegek igénybe veszik az egyházi szolgálatokat életük különböző alkalmaihoz.

Az egyház létezése a kommunista társadalomban valósággá vált. Keresztyének és marxisták megtanulták az együttélést. Meg kell mondanom őszintén, harminc évvel ezelőtt — amikor a marxisták hatalomra jöttek az én hazámban — sem a marxisták, sem a keresztyének nem voltak felkészülve rá, hogy elfogadják egymást. A marxisták vlágosan megmondták, hogy a vallás és az egyház el fog tűnni.

Miért volt ez így? Mert az egyházak oly szorosan kapcsolódtak az úgynevezett régi rezsimhez. **Az egyházak voltak a legerősebb oszlopai a régi rezsimnek.** A római katolikus egyház volt a legnagyobb földbirtokos országunkban. Millió és millió acre föld volt a birtokában. És az egész oktatási rendszer is az egyházak irányítása alatt volt.

Másrészről az egyházak úgy tekintettek a hatalomra jutott kommunizmusra, mint átmeneti eseményre. Nem hitték, hogy képes lesz újjáépíteni az országot a második világháború pusztításai után. De azóta világossá vált, hogy képesek voltak rá, és sem a keresztyének sem a marxisták nem tűntek el. Másszóval meg kellett szoknunk egymást.

Szeretném azt is közölni önökkel, hogy **Magyarország harminc évvel ezelőtt Kelet-Európa egyik legfejletlenebb országa volt. Egyike a legelmaradottabb országoknak.** Vallási szempontból tekintve, ami a modern liberális társadalmakban több mint száz éve megtörtént, Magyarországon az egyház és az állam elkülönülése nem következett be. Ezért, amikor a kommunisták fel akarták építeni a szekuláris társadalmat, természetesen első feladatuk volt az egyház és az állam szétválasztása. Ennek során természetesen harcoltak az egyház bizonyos törekvései ellen, mint például az egyház politikai, társadalmi és kulturális befolyása

Ma már nincs semmiféle politikai befolyásunk, semmiféle gazdasági befolyásunk. De az egyházak még ott vannak. Másszóval az egyházak életben maradásának a titka nem valamiféle politikai, gazdasági vagy tudomisén miféle kulturális erőforrásokban keresendő, hanem abban, amit mással nem fejezhetek ki, mint azzal, hogy az Jézus Krisztus egyházának a misztériuma.

Szeretném közölni azt is, hogy az elmúlt harminc évben Magyarország — csakúgy mint más szocialista országok — átesett egy radikális forradalmi változáson, ami mindent megváltoztatott az országban. Ennek a forradalmi változásnak az eredménye, egyszerűen kifejezve: abban az országban nincs gazdag, nagyon gazdag ember, és nincs szegény ember. Az egyszerű emberek millióinak alapvető szükségletei ki vannak elégítve. Nincs az országban munkanélküli. Mindenkinek joga van a munkához. Mindenkinek jut ennivaló, egészségügyi gondoskodás, közoktatás.

Valaki azt mondhatná: *ez a püspök kommunista propagandát prédikál.* Nem mondanám önöknek, ha nem így volna. De ezek tények. Nem mondom azonban, hogy paradicsomi állapotok vannak abban az országban, hogy ott minden rendben van. Nekünk is küzdenünk kell, meg kell birkóznunk nehéz problémákkal, mint a világgazdasági depresszió következményei, mint a lakásproblémák. Vagy elvontabban: az a problémánk, *hogyan alkossuk meg, vagy segítsük megalkotni a társadalmi embert, hogyan változtassuk meg az emberi természetet annak érdekében, hogy minden egyén alávesse egyéni érdekét a társadalom érdekeinek.* És ebben a nagy, országos küzdelemben együttműködésre van szükség. És ebben az országos együttműködésben *az egyházak*

közreműködése nemcsak elfogadott, de az egyházak hivatottak rá, szívesen jönnek részt venni ebben az országos szociális műveletben.

Magyarország békét akar. Ez az új típusú társadalom, amit ott fel akarnak építeni, csak békében építhető fel. A háború a legnagyobb tragédia lenne egy olyan államnak, mint Magyarország, mely ezt az új típusú társadalmat ki akarja építeni olyan gyorsan ahogyan csak lehet. Nem mindenki marxista az én országomban. És azok, akik nem marxisták, nem keresztények automatikusan. Egy nagytömegű nép van közbül a marxista ideológia és a keresztyén hit között. És hogyan segíthetjük ezt a közöttünk álló népet? Megértetjük velük, hogyan **váljanak új emberré az új társadalmi rendben** — ez a nagy feladata a keresztyén egyházaknak abban a társadalomban.

Ha valaki a kezébe veszi az újságokat itt Ausztráliában, természetesen azt olvassa, hogy problémák vannak a vallásszabadság terén a szocialista országokban, és így tovább a vallásüldözésig. Szeretném kijelenteni önöknek, hogy ez nagymérvű torzítása az igazságnak. Azért, mert egyrészről *nálunk nem ugyanaz a vallásszabadság van, mint ami Nyugat-Európában* a liberálkapitalista társadalmakban, de az is igaz, hogy semmiféle üldözés nincs a szocialista országokban. De amiért említettem önöknek, *mi átmentünk egy radikális társadalmi forradalmon, és ennek a forradalomnak az útjában a társadalom minden szerkezete megváltozott.* És természetesen az egyházaknak meg kell találniuk az új lehetőségeket, és társadalmi befolyásuk és életük új formáit. És én azt hiszem, *mi jó úton vagyunk, hogy megtaláljuk ezeket az új formákat és lehetőségeket.*

Záró gondolatként szeretném megemlíteni, hogy mi a keresztyén egyházakban, abban a társadalomban nem érezzük a marxizmust. Nem félünk a marxisták kritikájától. Ellenkezőleg, meg vagyunk győződve, hogy ez a kihívás nagy segítség részünkre, hogy ki vagyunk szolgáltatva ennek a bírálatnak annak érdekében, hogy meglássuk, milyen fontos Jézus Krisztus számára minden keresztyén egyéni elkötelezettsége. Az új környezet kihívása, hogy szembe kell nézni ezzel a mindennapi bírálattal — segít minket abban, hogy felismerjük keresztyén hitünk igazi értékeit.

Természetesen a marxisták azt mondják, hogy a keresztyén egyházak és vallások el fognak tűnni. Természetesen mi azt mondjuk, hogy az egyház és vallás nem fog eltűnni. Ezen a ponton eltérünk egymástól. Majd meglátjuk, de most nem vitázunk velük emiatt és az egyház társadalmi szerepe miatt, mert csak Isten és a történelem fogja megmondani, melyiknek volt igaza, melyiknek nem. De amíg ezt az Isten közli velünk, nekünk egy nagyon fontos feladatunk van: meg kell próbálni tanúságot tenni Jézus Krisztus iránt abban a forradalmi társadalomban. És tanúságot tenni az élő hit mellett. Természetesen vannak problémáink, de úgy érezzük, hogy Isten új lehetőségeket ígért nekünk ebben az új társadalomban.

A keresztyén egyházak misszionáriusokat küldenek Afrikába és a világ különböző részeibe. De úgy érzem, a missziós egyházak elfelejtik, hogy a szocialista országokban élő egyházak is egy különleges missziós munkát végeznek.

***

Egy hír, ami ide kívánkozik: A Sydney Morning Herald május 14-i számában rövid hír jelent meg, amely szerint a Queensland Presbyterian Church országos összejövetelén határozatot hozott, hogy kilép a World Council of Churches kötelékéből. Moderator General of Australia, Rev. K. J. Gardner kijelentette, hogy minden kapcsolatot azonnal megszüntetnek a Világtanácscsal és a helyi Australian Council of Churches szervezettel is: *„Már a hetvenes évek eleje óta mérlegeljük a visszavonulást, de amikor a Világtanács újabb 85 000 dollárral támogatta a Dél-Afrikában működő forradalmi mozgalmakat, betelt a pohár".*

***

Ez a határozat véletlenül éppen aznap született, amikor Tóth püspökelvtárs leadta Sydneyben a vörös propagandát. Mialatt dr. Tóth Károly vörös püspök egyik felsülésből a másikba esett (a Perth-i, Adelaide-i, Canberra-i protestáns magyarok megizenték neki: maradjon ott ahol van), a queenslandiak példájára a Presbyterian Church of New South Wales közgyűlése ugyancsak elhatározta kilépését az Australian Council of Churches-ből és következésképpen a World Council of Churches-ből is.

Az egyhetes közgyűlés fő témája a World Council of Churches politikai vonalvezetésének bírálata volt. A Világtanács a teológiai marxizmus és a teológiai szinkretizmus hirdetésével és szorgalmazásával váltotta ki a 300 NSW-i pap- és egyháztanácstagokból álló közgyűlés többségének felháborodását. Az elszakadást Rev. Donald Campbell javasolta, és a jelenlevők 70 százaléka állt mellé.

A Világtanács nem valami hierarchikus egyházszervezeti testület, hanem a ma divatos képviseleti szervként olyan képződmény, amin keresztül kisebb egyházak nagyobb súllyal hallathatják szavukat a világban. Mint a legtöbb ilyen szervezetet, ezt is a nyugati szélsőbaloldaliak hozták létre, és a belépő egyházak csak évtizedek után jönnek rá, hogy a Világtanács a nevükben olyant hirdet, amivel nem érthetnek egyet.

A Világtanács szorgalmazza a **teológiai marxizmust** (amit magyarul fából vaskarikának neveznénk) és a **teológiai szinkretizmust** (ami különböző, vagy éppen ellentétes elvek egyesítését jelenti). Rev. D. Campbell szerint a Világtanács keresztül akarja vinni a különböző vallásfelekezeteknél, hogy hitelveiket átfogalmazzák, elfogadva azt a doktrinát, amit éppen alkalmasnak tartanak.

Rev. Phillip Lucock véleménye szerint *„a Világtanács a világ békéjének és nyugalmának egyik legnagyobb veszélye".*

Az előző pápák idejében nagyon közeli volt a veszélye annak, hogy a Római Katolikus Egyház is belép az Egyházak Világtanácsa kötelékébe. Jelenleg erről már nem hallani, és a pápa dél-amerikai útja után nem valószínű, hogy ismét szőnyegre kerül. A teológiai marxizmus és egyházon belüli forradalmi mozgalom erős és veszélyes dél-amerikai sajátosság, ami az ottani társadalmi bajok miatt tudott gyökeret verni. II. János Pál pápa figyelmeztette a latin-amerikai papokat, hogy ne a politikával foglalkozzanak, hanem papi hivatásuk kötött feladataival.

Minden remény megvan arra, hogy a szeptemberre sorrakerülő országos közgyűlésen a Presbyterian Church összes ausztráliai egységei szakítanak az Egyházak Világtanácsával.

(Magyar Élet, 1979 május 24.)

S. A. L. T. — Dualizmus

A világpolitikai gyakorlat elfogadja és igazodik a kétközpontú világkormányzáshoz.

A világhatalomhoz három dolog kell: pénz, olaj, fegyver. Amikor erre a három dologra gondolunk, Amerika jut eszünkbe. Az Egyesült Államoknak ez a három tényező rendelkezésére áll.

A fenti véleménnyel szemben úgy tűnik, hogy Amerika még egy negyedik tényezőt is szükségesnek tart: egy világuralmi

partnert. Amikor a második világháború végén egyetlen hatalom ként maradt a porondon, első dolga volt, hogy háborús szövetsé gesét erre a partner-szerepre felsegítse. Bár az első évtized úgy mutatta, hogy rosszul választott, a következetes kitartás az eredeti elgondolás mellett végülis kedvezett a sokáig titkolt vonalvezetésnek.

Egy újsághír ad okot ennek a világuralmi partner-lehetőségnek a felvetésére. A hír szerint Carter elnök és Brezsnyev elnök Bécsben találkozik június közepén. A találkozás önmagában még nem jelentene feltétlenül rendkívüliséget, hiszen Carter elődei is találkoztak a Szovjetunió elnökeivel, de ezúttal feltételezhető, hogy a találkozást az ún. SALT-szerződés aláírása nagy jelentőségűvé avatja.

A SALT egyike a korunkban olyannyira elszaporodott rövidítéseknek, a Strategic Arms Limitation Treaty kezdőbetűiből lett képezve. Magyarra fordítva azt jelenti, hogy a „stratégiai" fegyvereket egy fegyverkorlátozási szerződés alapján megállapított szinten tartaná a két szerződő nagyhatalom, az Egyesült Államok és a Szovjetunió. Stratégiai fegyvernek számít minden atomfegyver és azok távirányító berendezése.

Carter elnök úgy nyilatkozik róla, hogy **„nemzetünk legfontosabb egyedülálló vívmánya, amely az életemben megvalósulhat"**. Az amerikai szenátus ugyan még nem fogadta el, de ha az nem történne meg, az elnök véleménye szerint **„...nehéz és pusztító csapás lenne a világbékére és a háborús uszító bélyegét sütné az Egyesült Államokra."** Ilyen kijelentésre bizonyára megvan a kellő atmoszféra, bár a szenátus szükséges kétharmad szavazata még nem nevezhető biztosnak.

Moszkvában, mint nagy győzelmet ünnepelték a SALT II. megállapodás létrejöttét: **„... a türelem, a kitartás, a megfontoltság győzelme, és a két világhatalom ráeszmélése jelen korunknak arra az alapvető tényére, hogy nincs más út, mint a détant"**— írja az Izvesztyija.

Mi magyarok megszoktuk, hogy amit Moszkvából dicsérnek, azt kétkedéssel fogadjuk. Ilyen esetek arra késztetnek, hogy a dolgok mögé is tekintsünk, hogy más véleményt is meghallgassunk.

Ahogy az Izvesztyija kifejezte: *„a SALT,— ez a négy betű, kísérő kifejezés a **détant** szó mellett, és a 25 éves hidegháborús időszakot követő óvatos együttműködés terméke."*

Az enyhülés állapota már eléggé elhúzódott, talán úgy érezzük, hogy már túl is vagyunk rajta: Helsinki óta inkább az együttműködés jellemzi a két nagyhatalom viszonyát. A tervek szerint a harmadik fázis az együtt-uralkodás időszaka lenne, amelynek előfeltétele az erőviszonyok egyenlővé tétele.

Az 1972-ben létrejött SALT I. megállapodás Oroszország részéről a fegyverkezés fejlesztését, Amerika részéről a fegyverkezés ütemének visszatartását kívánta meg. Természetesen fogalmunk sem lehet arról, hogy valójában mi a két állam erőviszonya. Mi is, és bárki más, aki csak a hírközlő médiából szerzi értesüléseit, csak annyit érzékelhet, (közömbösen bár, vagy megriadva) hogy Amerika hozzájárult és hozzásegített ahhoz az állapothoz, hogy ma a világnak két egyenlő erejű nagyhatalma van, mindkettő azt hirdeti, hogy a világ igazgatásában egyenlő részük kell hogy legyen, és hogy ez az emberiség egyetlen lehetősége elkerülni az emberi faj nukleáris elpusztítását.

Ha visszaemlékezünk 1956-ra, már akkor is azt a magyarázatot adta a hivatalos Amerika a botrányos benemavatkozásához, hogy nem kockáztathatta az atomháborút. Pedig akkor még az Egyesült Államok — ahogy Kissinger mondta — nyomasztó katonai fölényben volt a Szovjetunió fölött. Ha ma valaki megemlítené, hogy leghelyesebben tenné Amerika, ha megtámadná és katonailag legyőzné a Szovjetuniót, úgy néznének rá, mint valami eszelősre. És éppen itt van a SALT-megállapodások lényege: nem is döntő tényező, hogy mennyire egyenlő értékű a két nagyhatalom pusztító fegyverzeti ereje, a lényeges az, hogy a világpolitikai gyakorlat elfogadja és igazodik ehhez a kétközpontú világkormányzáshoz. (Ne áltassuk magunkat Kínával, mint világhatalmi harmadikkal.) Így a SALT II. már valószínűleg (a hidegháborús és az enyhülési szakaszok után) a harmadik fázis kapunyitása lesz.

Hallgassunk meg néhány véleményt a színfalak mögül is.

Professor Ilya Kremer, szovjet történész így fejezi ki magát (és bizonyára a párt álláspontját) 1977. szeptemberében:

„A détant folyamatot úgy tekintjük a Szovjetunióban, mint aminek tovább kell haladnia megszakítás nélkül. Amit Helsinkiben elértünk, azt a détant fogja megvalósítani. Lépésről lépésre kell előre haladnunk egy ésszerűbb nemzetközi légkör felé. Szükség van az együttműködésre (a kapitalistákkal), hogy közelebb jussunk ahhoz a naphoz, amikor az emberiség felsóhajt: a détant visszafordíthatatlan, és a világot senkinek a rosszakarata nem lökheti vissza többé a hidegháború állapotába, vagy ránthatja népeit öngyilkos összetűzésekbe."

A politikus (Brezsnyev) ugyanezt — belső használatra ugyan — másképpen fogalmazta 1973-ban a Politburo és a Varsói Paktum vezetői előtt:

„Mi kommunisták együtt kell hogy meneteljünk a kapitalistákkal egy ideig. Szükségünk van a hiteleikre, mezőgazdaságukra és technológiájukra. De ugyanakkor folytatjuk nagyarányú fegyverkezési terveinket, és a 80-as évek közepére leszünk abban a helyzetben, hogy bevezethetjük az agresszív külpolitikát, ami Nyugattal szembeni kapcsolatainkhoz a kezdeményező szerepet a kezünkbe adja."

Az ilyen kijelentéseket Washingtonban nyilván nem tartják figyelemre méltónak. Lehet hogy igazuk van, mert ha a szovjet technológia az amerikai segítségtől függ, annak ütemét az adagolás mértéke szabja meg. A washingtoni politika igazgatói — a rendelkezésünkre álló információk szerint — a Szovjetunió fegyverkezési elmaradottságán a SALT I. egyezmény megkötésével segített, aminek eredményeképpen az alábbi változások történtek:

A **Szovjetunió** azóta négy új I.C.B.M.-et (Intercontinental ballistic missiles), egy M.I.R.V. szisztémát (Multiple independently targetable re-entry vehicle), ami átalakítható I.C.B.M.-mé, egy új S.L.B.M.-et, (Submachine-launched Ballistic Missile), új szuperszonikus repülőgépeket, amikkel atombombákat tudnak ledobni Amerika bármely pontjára.

Az **Egyesült Államok** azóta leállította a Minuteman III. nevű I.C.B.M.-jét és a Poseidon nevű irányítható rakétát. Bizonytalan időre elhalasztotta az Európa védelmére kidolgozott neutron töltetű rakéták elkészítését, hátráltatta az ún. Trident tengeralattjáró programot, és gyakorlatilag az elmúlt tíz évben egyetlen új irányított lövedék rendszert sem épített.

Nagyképűség lenne azt mondani, hogy ezeknek a hírlapi adatoknak a birtokában akár következtetni tudnánk a két nagyhatalom erőviszonyára, vagy fogalmat alkothatnánk az Egyesült Államok veszélyeztetettsége mértékéről. Kapcsoljuk ki azt is, hogy az amerikaiak hihetetlenül fejlett technológiája mellett kétségbeejtően rossz politikusok. (Sajnos a magyar emigráció publiciszti-

kája még ott tart, hogy: Mi van Amerikával? — és úgy gondolja, hogy egyik feladata felvilágosítani.) Vegyük tudomásul, hogy Washington más politikai alapelvek szerint gondolkodik mint mi, vagy éppen Amerikában sokan.

Ezért a SALT programnak is erős ellenzéke van Amerikában, ha nem is politikai szinten. *Admiral Chester Ward* és *Phillis Schlafly* szerzőpár könyve az amerikai—szovjet együttműködésről szól, **Kissinger on the Coach** címmel, aminek egyik — a tárgyhoz tartozó — megállapítása így hangzik:

„Összeesküvés az ellenséggel a helyes kifejezés az egész eljárás jellemzésére, ami a SALT-ügy körül van, amit McNamara tervei szerint kezdeményeztek, és bevonták titokban Dobrinyin szovjet követet is. Le sem tagadott célja (a SALT programnak) az amerikai anti-missile (rakéta elhárító) program elvetélése."

A 850 oldalas könyv nyíltan kimondja a vádat, hogy *„Kissinger és társai az Egyesült Államok katonai erejének leszerelésén dolgoznak, hogy a Kissinger által 1962-ben »nyomasztó« katonai fölénynek nevezett előnyből szovjet fegyverfölény legyen."*

Az amerikai Strategic Review szerkesztője, Walter Hahn így jellemzi a SALT programot: *„Ami régi és elavultnak tekinthető, azt kiselejtezték. Ami új és ígéretes, azt feláldozták a fegyverkorlátozás oldalán."*

Felvetődik néhány kérdés: Felfegyverzi-e Amerika a Szovjetuniót, ha ellenségnek tekinti? Ha azért fegyverkeznek egyformára, hogy egymás megtámadásától elriadjanak, akkor minek fegyverkeznek? Bizonyosak lehetünk-e abban, hogy ha két világhatalom állig felfegyverkezik és egymással szövetségre lép: az békét jelent-e a világnak?

A jelenlegi világhatalmi helyzet két világháború és az utána következő harminc év helyi háborúinak eredményeképpen alakult ki. Fegyver hozta létre és fegyver fogja megtartani. A háború: politika más eszközökkel. A fegyverkezés mértékét a politikai tervek határozzák meg. Végül: az Egyesült Államok és a Szovjetunió még nem az egész világ!

(Magyar Élet, 1979. május 31.)

Energia és politika

A gépek világát a gépeket mozgató energia tartja működésben. Aki az üzemanyagot kontrollálja, az a világ ura!

Az emberiség minden problémája, politikai problémája is, a modern technológia miatt van. Általában a gőzgép feltalására jelzi az ún. ipari forradalom kezdetét. Az előtte való néhány évezredben, ha valakinek jó lovai voltak, ugyanolyan eséllyel érvényesült, mint bármely más embertársa a földön. A történelmet az írta aki több lovast tudott kiállítani.

A modern technológia új törvényeket diktál az emberiségnek. Elsőként szembetűnik, hogy a föld egyes részei (országai) fontosabbak, eredményesebbek lesznek, mint a többi. Anyagi, és főleg bevándorlás útján létszámbeli növekedésük új fogalmat hoz a világ számára: a világhatalom fogalmát.

A modern technológia beleszól a társadalom rendjébe is: amíg az előbbi világ embere maga előállíthatta élelmét, ruházatát, szerszámait, és közlekedési igényeit gyalogszerrel is elláthatta — a modern világ embere munkavégző gépei mellett valamilyen részfeladatot végez, és élelmét, ruházatát, háztartási eszközeit, közlekedését pénzért vásárolja. A társadalom új rendje szerint pénzért dolgozunk mint munkavállaló: kisebb részben önálló vállalkozóként, nagyobb részben munkásként. Életviszonyaink javulnak, szabadságunk korlátozódik. A politika megtelik gazdasági, pénzügyi vonatkozásokkal. Az egyén jelentőségét és súlyát a társadalomban a pénzhez való viszonyának foka határozza meg. A pénz áramlásával ellenirányban áramlik az anyag és szolgáltatás, és minden ország egyetlen pénzügyi gazdasági nagyüzem lesz.

Van egy árucikk, egy folyadék, ami olyan a modern technológia testében, mint a vér az emberi testben. Nincs olyan személy a fejlett országokban, aki közvetlenül vagy közvetve ne fogyasztaná a folyékony energiát, az olajat, illetve annak termékeit. A modern technológia termelő eszköze a gép, amit üzemanyag tart működésben. Aki az üzemanyagot kontrollálja, az a világ ura! Ezt nem lehet lealkudni, itt nem segít sem politika, sem virtus, sem ráolvasás.

A gép nagy áldás, de fogva tart. A gépet fejlődés hozta létre, és a meg nem álló fejlődés során előállított jobb gép kiszorítja a korábbi gépeket. Aki a fejlődéssel nem halad az lemarad, elszegényedik, éhenhal. A gépesített ipar, közlekedés, mezőgazdaság civilizációs versenyt kényszerít az emberiségre. A népi és állami keretek igyekeznek gazdálkodási egységgé válni. A nagy egységeké a jövő. A hódításhoz már háború sem szükséges: a pénz, a technológia, a nyersanyag nemzetközi, nemzetek feletti lett. Áthatol az államokon, gyarmatosít gazdaságilag.

A gépek világát a gépeket mozgató energia tartja működésben. Az energiát nagyrészt éghető anyagokból nyerjük, a robbanó motorok elterjedése óta az olajból nyert üzemanyag a legjelentősebb. Az olajipar Amerikából kiindulva világhálózattá nőtte ki magát és — a Rockefeller érdekeltség bankhálózatán keresztül, az olajipar szédületes iramú fejlődésével együtt — alapját képezte egy új nemzetközi bankhálózatnak is. Túlzás nélkül lehet állítani, hogy jelen korunk történelmének legjelentősebb kialakító tényezője az amerikai olaj és bankhálózat.

Naponta és napi 24 órán keresztül másodpercenként 140 000 liter nyersolajterméket fogyaszt el a világ, és ez a szám állandóan emelkedik megállíthatatlanul és évenként egyre emelkedő lépcsővel. Nincs a világnak még egy olyan nyersanyaga, amiből ilyen mennyiséget fogyaszt, és aminek zavartalan ellátásához annyira kiszolgáltatva kötődne. Előző cikkeinkben érzékeltettük, hogy Amerikát az olaj tette a világ urává. Nemcsak mint legnagyobb energiafogyasztó (tehát közvetve ipara által), hanem mint kitermelő és szállító vállalkozó az olajiparnak úgyszólván egyedüli tulajdonosa. Ha még hozzávesszük azt is, hogy az olajvállalkozás a világ legnagyobb kartell monopóliuma, azzal máris érthetővé válik sok minden.

Valahogy úgy adódott, hogy a kitermelhető olajat nagyobb mennyiségben az iparilag fejletlen országokban találták. Az 1978-as évben az alábbi országok exportáltak olajat (a zárójelben lévő szám ezermillió dollár): Szaúd Arábia (35,2), Irán (20,7), Irak (10,8), Líbia (9,8), Nigéria (9,5), Egyesült Arab Emirátus (8,6), Kuvait (7,7), Indonézia (6,5), Szovjetunió (5,8), Venezuela (5,4), Algéria (5,1) stb.

Ez a felsorolás természetesen csupán a származási helyet jelöli, mert az eladott olajnak legalább háromnegyede „amerikai olaj", attól kezdve hogy a felszínre jött. Nem az amerikai államé, hanem az amerikai olajvállalatoké, akkor is , ha az olajmező államosítva van.

A Közel-Kelet története az amerikai olajüzlet története. Mi, egy távoli földrész fejlődésének részesei, benzinfogyasztóvá vált tag-

jai, nem sokat töprengtünk azon, mi minden történt a benzinnel mindaddig amíg oda jutott, hogy betöltötték autónk tartályába. Volt belőle elég mindig, és megfizethető áron kaptuk. A termelés nyilvánvalóan harmóniában volt a fogyasztással. Az új igény módot ad az új ipar kifejlődésének.

Valójában nem ilyen egyszerű a dolog. Annak, hogy az olajipar amerikai világvállalkozás lett, és mai napig is az, hosszú története van. A történet színtere a nagyvilág, részeiben akár lelőhely, akár fogyasztópiac, de a főbb jelenetek a Közel-Keleten játszódnak le.

Ha az olajfogyasztás a 19. században lett volna ugrásszerűen világjelenség, a Közel-Keletet Amerika egyszerűen gyarmatosíthatta volna. Az olaj világszerepe egybeesett a Közel-Kelet önálló államokat létesítő időszakával. Az olajtársaságoknak ezt a számukra kedvezőtlen akadályt kell leküzdeniök. Ennek módja az olajtársaságok érdekeit szorosan képviselő amerikai külpolitikának a közel-keleti államalakulások folyamatába befolyni oly módon, hogy a térség olajkitermelésében az amerikai olajtársaságok lehetőleg monopol helyzetben maradjanak. Tervszerű volt-e vagy csak kapóra jött, Izrael különböző háborúinak során olyan mennyiségű amerikai fegyverzetet kapott, ami felfogható állandó amerikai jelenlétként is, ha figyelembe vesszük az amerikai—izraeli külpolitika töretlen összehangoltságát.

Az amerikai szervezés gondoskodásából a világ olajellátása nemcsakhogy zavartalan, de az olajüzlet kifizetődő vállalkozás is. Mint minden kifizetődő vállalkozást, az olajtermelést is az a veszély fenyegeti, hogy (az aranylázhoz hasonlóan) ellepik a vállalkozók, túltermelés áll elő, lemorzsolódnak az árak, és a vállalkozás haszna bizonytalanná válik. Ez a veszély a Közel-Keleten nagyon is fennáll és az olajvállalatok és az amerikai diplomácia állandó ébersége szükséges ahhoz, hogy veszélyes méretű idegen vállalkozás ne zavarja monopol helyzetüket. Megtörtént, nem is egyszer, hogy a vállalkozást ráfizetéses állapotba kellett vinni, hogy a vetélytársak kiessenek vagy elriadjanak. Ennek módja, árzuhanás előidézése a piacon, nagymennyiségű olcsó olajkínálattal. Amikor a vetélytársak már kiestek, fel kell emelni újra az árakat termelési hiány előidézése által. Itt segíthet a politika: ha forradalom tör ki valamelyik országban, vagy helyi háborúba keveredik, olajtermelése lecsökken és máris megvan az olajárak emelkedéséhez szükséges áruhiány.

Nemegyszer olyan ötlete támad egy-egy olajgazdag államnak, hogy saját kezelésébe veszi olajkitermelését. Eddig az amerikaiak minden ilyen kísérletezést leszereltek. El kell tekinteniük az esetek felsorolásától, de szabályszerű, hogy az ilyen kísérletezők előbb-utóbb térdrekényszerülnek. Kísérlet történt arra is, hogy az olajgazdag államok összefognak érdekeik céljára. Ilyen érdekképviseletnek indult az O.P.E.C. (Organization of Petroleum Exporting Countries).

Irán, a második legnagyobb olajkitermelő ország, jelenlegi termelés kiesésével hasznosan járul hozzá az általános olaj-áremeléshez. A sah távozása, Ayatollah Khomeini forradalmi kurzusa politikai komponens az áremelés programjában. A politikai alkotórészeket az amerikai külügyi hivatal van hivatva szolgáltatni. Amerika szerepe a jelenleg is folyó iráni változások elindításában, világos: elősegítette a sah távozását. Sokan félreverik az antibolsevista harangot: „Irán a Szovjetunió ölébe hull Amerika újabb erélytelensége és balkezes politikája folytán". Kétségtelen, a Szovjetunió közelsége és az iráni kommunisták garázdálkodása felidézi a „szabad világból" a „szocialista táborba" való átsétálás veszélyét, de szögezzük le azt is: ha ez megtörténik, az rendhagyó eset lesz, mert a második világháború befejezése óta a két táborból nem történt egyetlen átsétálás sem. Mi több, egy egészen szokatlan következtetést is megkockáztatunk: a Szovjetunió — amely a közel-keleti politikában mindenütt jelen van a 2. világháború óta — ugyancsak hasznos politikai komponensekkel járult hozzá az olaj-árpolitika kialakításához helyi forradalmak, fegyverszállítások és háborús feszültségek szolgáltatásával.

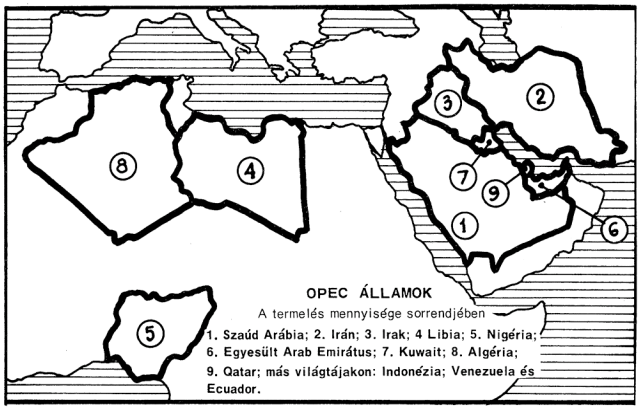

Az OPEC és az olajvállalatok közti tárgyalások 1971-re érlelték meg a helyzetet a „Teheráni Megállapodással" úgy, hogy az olajtársaságok biztosítják az olajgazdag államok kitermelési jövedelmét az inflációval együtt emelkedő részesedésben egyrészről, míg másrészről az olajtársaságok szabadon irányítják a kitermelést és árpolitikájukat. Szabadon szoríthatnak ki tetszésük vagy lehetőségük szerint olyan profitot, amilyet csak tudnak az általuk irányított piacon. A „Teheráni Megállapodás" által az olajországok megkapták egyöntetűen a $1.30-at barrelenként, 7,5 cent évi emelkedéssel. A megállapodás öt évre szólt. *„Ezekkel a feltételekkel ötéves szerződést kötöttek, ami által az OPEC szabad kezet adott az olajtársaságoknak egy jelentős időtartamra magas áremelésre, okolva érte természetesen az OPEC államokat"*— írja Joe Stork, amerikai olajipari szakértő, Middle East Oil and the Energy Crisis című könyvében, amely cikkünk alapjául szolgál. *„Egy másodpercet sem késlekedtek a nyersolaj és termékei áremelésével,"* — írja tovább — *„... de felemelték az Egyesült Államok belső piacán is az árakat, noha a csekély mennyiségű OPEC-olaj nem változtat a hazai árakon".*

Európa és Japán voltak azidőben kizárólagos vásárlói az OPEC olajnak, és még jól is jött a Nixon-adminisztrációnak, hogy ezáltal lelassíthatták különösen a japán gazdasági fejlődés lendületét. A „Teheráni Megállapodást" „égből kapott áldásnak" nevezték az amerikai üzletemberek és majd látni fogjuk, hogy tudtak is vele bánni.

(Magyar Élet, 1979. június 7.)

Első energia-válság

Az olaj nemcsak pénzforrás, de kenőanyaga a nemzetközi politikának is.

Tíz évvel ezelőtt Mr. D. H. Barran, a Shell Co. elnöke megjegyezte hogy: „Az olajgazdag államok részéről kifejtett nyomás az árak emelésére olyasmi amivel megbarátkozhatunk, feltéve ha ugyanakkor nem mondunk le a piaci árak megváltoztatásának jogáról, ami által fenn tudjuk tartani a megfelelő hasznot".

Az olajgazdag országok az első időkben örültek, hogy bekapcsolódhattak a nemzetközi gazdasági életbe, befektetés és kockázat nélkül. Azidőben az olajtársaságok bért és termelési járulékot fizettek. Az olajállamok uralkodói és állami szervei ezeken a jövedelmeken szilárdultak meg. Később, amikor látták, hogy az olajipar milyen virágzó üzlet, hogy a társaságok milyen mértékben gazdagodnak rajta, igyekeztek jobb feltételeket kicsikarni. Ezekben a fejletlen országokban természetes életforma a korrupció. Az olajért kapott járadékot egy vékony uralkodó réteg teszi zsebre. Ez természetesen nem nagyon zavarja a társaságokat, mert ennek az állapotnak is vannak kihasználható tulajdonságai.

Ha olajszűkében volna a világ, az olajtársaságok egymást licitálnák túl árajánlatokkal a nyersanyagért. Ilyen esetben csak egyet tehetnének a társaságok: közös vállalkozásra kényszerülnének az államokkal, és mint egyetlen csoport, hatásos kartellba lépnének érdekeik védelmére. Ez az állapot két ok miatt nem áll fenn: egyik ok az, hogy az amerikai és a látszólag amerikai nagy olajtársaságok összehangolt együttműködésben vannak egymással. Ezzel az együttműködéssel szemben alakult meg az OPEC szervezet (Organization of Petroleum Exporting Countries), amely igyekszik a kitermelt nyersolajért minél nagyobb járulékot kieszközölni. De mi változott ezáltal? Azelőtt adva volt egy olajtársaság és az szerződött egy-egy állammal. Ma egy államcsoport szerződik egy vállalatcsoporttal. Mondjuk úgy: a nyersanyag tulajdonosok és a feldolgozók szervezettebben állnak egymással szemben, ami kedvező lehet az államoknak, de még kedvezőbb a vállalatoknak, mert az előbbiek követelése korlátok közt mozog, amíg megegyeznek.

Van egy szempont, amire nem nagyon mutatnak rá az olajügyekkel foglalkozó tudósítások: olyan irányzat még nem érvényesült, amelynek célja, hogy a nyersanyaggal rendelkező állam saját maga termelje ki és értékesítse olaját. Ha államosítják is egy-egy ilyen országban az „olajat", az nem jelent többet, mint azt, hogy a társaságokkal ezentúl az állam szerződik. Gyakorlatilag a társaságok készek messzemenően kielégíteni az államok követeléseit, mert egy a lényeg: ne vegye egyetlen állam sem a kitermelést és értékesítést saját kezelésébe, mert akkor ők teljesen kiesnének.

A társaságok nincsenek kizsarolva azáltal, ha többet kell hogy fizessenek az államoknak járadék vagy adó formájában, mert mindaz, amit ilyen címen kifizetnek csupán része a termelési költségeknek, és mint ilyen, beszámítható az eladási árakba. A kereskedelemnek az a szabálya, hogy költségeit és hasznát összegezi az eladási árban. Másszóval a fogyasztónak kell megfizetni mindent. Természetesen, ha az árak már nem emelhetők, akkor a figyelem a költségek csökkentésére terelődik.

Minél fontosabb egy cikk és minél inkább egykézben van az értékesítés, annál több profitot lehet elérni. Tegyünk fel egy kérdést: Van-e mai világunknak fontosabb cikke, mint az olaj és termékei? Tegyük fel a másik kérdést is : van-e ma szervezettebb ipari-kereskedelmi komplexus, mint az a hálózat, amely az üzemanyagot szolgáltatja a lelőhelytől a fogyasztóig?

Erre a két kérdésre nem lehet tagadólag válaszolni. Már pedig ha így van, az olajárak emelkedésének semmi sem állja útját. Az árakat az olajtársaságok diktálják mindaddig, amíg olaj-túltermelés vagy más energiaforrás el nem rontja a kiváltságos helyzetet. Mindent el kell követniök tehát az olajtársaságoknak, hogy helyzeti előnyüket fenntarthassák. Bizonyára számolnak vele, hogy nem fog ez a helyzet a világ végezetéig fennmaradni, hogy a gazdasági élet előbb-utóbb valamiféle rendszabályok közé szorítja az olajtársaságok haszonéhségét. A sok támadással szemben azzal védekeznek, hogy „az olaj-államok telhetetlen nyereségvágya idézi elő az állandó áremelkedést". A sajtó révén — amit meg tudnak fizetni — nagyon eredményesen viszik be a köztudatba, hogy az arabok és irániak kapzsisága az egyetlen oka a folyamatos drágulásnak, és úgy állítják be mintha emiatt már nem is keresnének rajta. Szinte naponta olvassuk, hogy a gazdag olaj-államok azt sem tudják, hova tegyék a rengeteg pénzt, de ugyanakkor nem történik említés, hogy a felemelt eladási árakból szerzett hasznuk duplája annak, amit kifizetnek a szerződéses járadék és adó formájában. Az ilyen szólamokat rendszerint olyanok mondják el, akik nem tartoznak felelősséggel az adatokért, csupán népszerűségük ad hitelt mondókájuknak, különösen a műveletlen tömeg előtt. Jó példát adott erre az amerikai „mikrofonos dervis", a „crusader" Billy Graham sydneyi tartózkodása alatt, április 26-án, amikor szószerint ezt mondta: „A few small countries in the Middle East now have more money than the Soviet Union, or Western Europe, the U. S. and Australia — more than the entire world". Ha valaki fejét csóválja erre, gondoljon rá, hogy egy tüchtig evangélista nem lehet hálátlan olajmágnás barátaihoz, akik pénzelték karrierjét.

Az olaj nemcsak pénzforrás, de kenőanyaga a nemzetközi politikának is. Az a körülmény, hogy a világ olajkészletének jelentős része a Közel-Keleten van, biztosítja a nagyhatalmak, elsősorban az Egyesült Államok állandó jelenlétét. A szervezetlen és elmaradt arab népek életébe az emelkedés és önálló állami fejlődés lehetőségét hozta a föld mélyében rejlő olaj. Politikai egyesülésük közös gazdaságpolitikára vezetne. Érdeke az amerikai olajtársaságoknak, hogy ne jöjjön létre közös arab gazdaságpolitika. Ennek rég bevált, egyszerű módja a feszült politikai légkör fenntartása.

A közel-keleti háborúskodás 1947 óta tart. A háborúskodást helyi érdekek és politikai elvek táplálják. Állandó a mozgás, surlódás, csoportosulás. Aki háborút akar, annak gondoskodnia kell arról, hogy ellentétes elgondolások szülessenek. A nyugati—keleti, kapitalista—szocialista, nacionalista—internacionalista ellentétpár a divatos elemei a népek összeugratásának. Az ellentétpár ma már jelen van szabályszerűen az országon belül is, és a szabad világ bármely országának belügyeibe történő kevés külföldi beavatkozással akár egyiket, akár a másikat hatalomra lehet juttatni. A fogalmak néha keverednek, mert a radikális baloldal gyakran „nemzeti ellenállást" szervez a „nemzetközi tőke" ellen. Gyakorlatilag feltálalja a szükséges ellentétpárt a politikai arénába.

A Közel-Kelet eredeti ellentétpárja az arab—zsidó antagonizmus, ami az Izrael körüli háborúk éltető eleme. Az arab államok viszont nincsenek mind egy oldalon. A háttérben Amerika áll. Izrael mögött szilárdan, míg az arab államok hátterében az amerikai—orosz ellentétpár kínál helyezkedést: melyik hol talál megértést, támogatást. Nem proxy-háború (nagyhatalmak árnyékháborúja) folyik a Közel-Keleten, hanem olajháború, pontosabban az amerikai olajtársaságok árpolitikája érdekében hasznos politikai és fegyveres mozgás, és természetesen ezen belül, mint a kagyló védettségében a gyöngy: növekszik Izrael.

A jelenlegi energia-krízis miatt emlékezünk az öt évvel ezelőtti nevezetes energia-krízisre. Nevezzük, megismétlése miatt első energia-válságnak azt, ami 1973-ban lépett fel, és amiről még mai napig is megemlékeznek, vitatkoznak. Az egyiptomi-szíriai támadás Izrael állásai ellen 1973 október 6-án indította el azt az esemény-sorozatot, aminek eredménye az energia-válság lett. Az elfoglalt arab területek visszafoglalására indított támadás csupán része volt egy diplomáciai sakkhúzásnak, amelytől az arabok ügyük nemzetközi elismerését remélték. Az arab államok olajszállítási tilalmat (embargó), illetve korlátozást határoztak el minden

olyan állam ellen, amely támogatta Izraelt. Ugyanakkor az infláció miatt követelték az olajárak emelését az amerikai (és nemzetközi) olajtársaságoktól, amire azok hajlandók voltak. (3 US dollárról 5,12-re ment fel egy barrel nyersolaj ára). Megizenték továbbá Nixon elnöknek: „ha az Egyesült Államok Izrael mögé áll fegyverszállítással a jelenlegi háborúban, leállítják az olajszállítást."

Egy nappal azután, hogy Nixon felhatalmazást kért a kongresszustól Izrael részére nyújtandó 2200 millió dolláros fegyverkezési segély kifizetésére, a mindaddig Amerika-párti Szaúd-Arábia is csatlakozott az embargóhoz.

Az arabok 5000 tankkal támadtak (amennyivel a németek megszállták fél Oroszországot 1941-ben), de két nap alatt megfordult a hadiszerencse, húsz napra rá vége volt a háborúnak — arab vereséggel. De nem volt vége a háború ürügyén indított olajkorlátozásnak.

Az olaj embargó sem hozott sokat az arab konyhára. Minden visszatartott hordó olaj 3 dollár veszteséget jelent az araboknak, míg az olajtársaságok magasabb haszonkulccsal több profitot csináltak, mint máskor. Az iraki forradalmi tanács alelnöke, Sedam Hussain, fején találta a szeget — utólag: „ ... az olajkorlátozás reakciós vezető körök műve volt, akiknek jó kapcsolataik közismertek Amerikával".

Még az év (1973) decemberében összeült az OPEC Teheránban: az új olajár: $11.65, az olaj-államé ebből $7.00. A sah diadalmasan így nyilatkozott: „Az ipari világnak tudomásul kell vennie, hogy vége azoknak az időknek, amikor óriási fejlődésük és még nagyobb jövedelmük és vagyonuk az olcsó olajon alapult". A sahnak igaza volt, a teheráni áremeléssel egy év alatt 470 százalékkal ment fel a nyersolaj ára, de akkor még nem tudta, hogy a következő áremelés áldozata az ő királysága lesz. Ilyen méretű áremelésnél ismét az a kérdés csupán: milyen teherbíró képessége van egy-egy országnak az új üzemanyagárak okozta infláció elviselésére. Amerika meg sem érezte, Japán szenvedte meg leginkább. Amerikában a benzinfogyasztó nagyközönség zsebéből kitellett. Walter Heller (chairman U. S. Council of Economic Advisors) szerint 1977-ben az olajtársaságok jövedelme 3000 millió dollárral növekedett az áremelés folytán.

Az energiaválság hazai háttere Amerikában a „konzervációspolitika" volt: az olajvállalatok és az állam megegyeznek a honi termelés visszatartásában „energia-tartalékolás" címén. A behozatallal a készlet szorosan szabályozható a fogyasztás szintjéhez. Amerika az OPEC-embargó által kiesett néhány százalékos hiányát pótolhatta volna akár hazai, akár mexikói olajjal. 1974 márciusára már volt benzin bőven, az energiaválság elmúlt. Van olyan vélemény, hogy az olajtársaságok visszatartották a helyi piacon a készletet. Egy azonban bizonyos, az arab támadás, az embargó, és az amerikai néhány hónapos benzinhiány mérhetetlen összegeket terelt az olajtársaságok kasszáiba. Joe Stork, amerikai olajipari szakértő említett könyvében így fejezi ki magát: „Az olajkrízis általános hatása az volt, hogy emelte, legalábbis egy időre, az óriási olaj és energia vállalatok lehetőségeit, hogy becsapják a fogyasztóközönséget és tartósítsák monopol helyzetüket, nemcsak az energia terén, de az egész gazdasági élet terén is".

(Magyar Élet, 1979 .június 15.)

Második energia-válság

Magasabb alapárnak magasabb a profitja

Az első energia-válságot kerek öt évre rá követte a második. Míg az előbbi politikai hátterében az arab-izraeli háború állt, a jelenlegit az iráni belső felfordulás segítette elő.

Az iráni események olajhiányt idéztek elő, azt pedig a sorozatos áremelés követte. Az iráni események sem jutottak még nyugvó pontra, az olajárak emelése sem érte el végső szintjét. Míg az öt évvel ezelőtti energia-válság azonnal megszűnt, amint az olaj ára elérte a még elviselhető maximális árat, a jelenlegi energiaválság állandósítani látszik a termelési hiányt és az árak további emelkedését.

A jelenlegi olaj-politika sem látható át tisztán. Az újságok naponta cikkeznek róla, de hírkezelésük zavaros, információik egymásnak gyakran ellentmondanak, az előidéző okokat többféleképpen magyarázzák, a közölt adatok nagy eltéréseket mutatnak. Egyet azonban a megcáfolás veszélye nélkül megállapíthatunk: a jelenlegi olaj-válság nagyobb és mélyrehatóbb gazdasági jelentőségű, mint az öt évvel előbbi volt, akár az egyik elmélet igaz, hogy földünk energiáját hamarosan föléljük, akár a másik elmélet, hogy az energia-válság egy világraszóló zsarolás és egy világhatalmi összeesküvés eszköze. Mindkét esetben szenvedni kell az áremelés következményeit és el kell viselni az olajmonopolisták által szabályozott gazdasági és politikai rendszert.

Az áremelkedés megdrágítja életünket, az energiahiány lefékezi a gazdasági fejlődést. Arra sem merünk igent, sem nemet mondani, hogy ez a következmény netán a cél maga?

Alapvető közgazdasági törvény, hogy áruhiány esetén a kereslet növekedése miatt felmennek az árak, árubőség esetén a kínálat növekedése miatt lemennek az árak. Ha ez a szabály működne a nyersolaj esetében is, akkor állandó ingadozó árakkal, helyi hiányok és helyi többletek váltogatnák egymást. Ám az olaj esetében más a helyzet. Ausztráliában például az állam szabja meg az árát, mégpedig függetlenül a belső termelési költségektől, aszerint, ahogy az OPEC-államokban felmegy az ára, — annak ellenére, hogy Ausztrália saját maga megtermeli szükségletének 70 százalékát. A kormány azonnal felemeli a belső készlet árát, amint az árak a Közel-Keleten felmennek, annak ellenére, hogy nincs hiány és az állandó tartalék 90 napra elég.

A közel-keleti olajáremelkedés az irányadó Amerikában is, ugyancsak függetlenül a belső termeléstől. Tavaly december óta 30 százalékos áremelést hajtottak végre $13,80-ról a jelenlegi $18.00-ra (ausztrál dollárban). Kiszámították, hogy a benzin árának egy centtel való emelése évente ezermillió dollár többlet hasznot hoz az amerikai olajvállalatoknak.

Az olajellenzék vádolja az amerikai kormányt, hogy összejátszik az olajtársaságokkal. Az olajtársaságok érdeke, hogy a hazai termelés csökkenjen, és a behozatal emelkedjen, mert a fogyasztói árakat a távolról érkező drágább olaj után számítják. Magasabb alapárnak magasabb a profitja ugyanolyan százalék mellett. (Ha egy gallon benzin 50 cent, tíz százalékos haszon 5 cent, de ha egy dollár az ára, a tíz százalékos haszon 10 cent lesz.) A magasabb árakhoz a kormány azért járul hozzá készségesen, mert azáltal adójövedelme is emelkedik. Az eladott üzemanyag árának minden dollárjából 48 centet fizetnek a társaságok az adóhivatalnak. (Ausztráliában 42 százalékot).

Mivel segíti elő az Egyesült Államok kormánya a külföldi olaj behozatalát? — Az olajtársaságok royalty-t, (bányajövedéket) fizetnek az olajmező bérléséért, és megállapodás szerinti összeget a kitermelt olajért. Az amerikai kereskedelmi törvény szerint a külföldről származó áru után, külföldön fizetett adó levonható teljes egészében a belföldi adóból(!), míg a hazai kitermelés esetén a farmernek kifizetett royalty csupán az adóalapból vonható le, ami a

fentiek szerint csak 48 cent. Tehát a külföldi royalty adóként kezelése címén megtérül teljes egészében az olajtársaságok részére. A könnyítéseken kívül az állam tilalmakkal is korlátozza a hazai olajtermelést. A partmenti fúrások eltiltása, a hazai fúrások korlátozása, engedélyhez és költséges előírásokhoz kötése, a finomítók számának és teljesítményének korlátozása, az alaszkai olajkitermelés csökkentése, a magas kéntartalmú olaj kitermelési tilalma, és számtalan természetvédelmi, levegőszennyeződési és egészségügyi szabályrendelet mind olyan szerszám a kormányzat kezében, amivel az olajszolgáltatást manipulálja, szabályozza. A rengeteg állami előírás és beavatkozás a köz érdekében végrehajtott államosításnak tűnik, de újabban mind gyakrabban érik vádak a kormányt, hogy olyan feltételeket szab, aminek csak a dúsgazdag olajvállalatok tudnak megfelelni, — másszóval mefgerősíti monopol helyzetüket.

Ez a helyzet a feldolgozó részlegnél is. A Newsweek ez évi február 5-i száma — tehát még a mostani krízis elején — jelenti, hogy az olajbehozatal csökkenése súlyos válságot, anyagi tönkremenést jelent a kisebb, önálló olajfinomítók részére. Már akkor fél üzemmel dolgoztak. Mintegy 140 önálló olajfinomító vállalat kb. 9 százalékát teszi ki az amerikai olajfinomító iparnak. Ezek nagy része most tönkre fog menni, ami teljessé teszi az olajóriások monopóliumát. Ezek a vállalatok eddig is állami szubvencióval (barrelenként $1,85 állami segély folyósításával) tudtak csak létezni, ami az áremeléssel nem hogy nem tart lépést, de komolyan szó van arról, hogy a kormány megszünteti.

Mint ismeretes a jelenlegi energiaválság oka az iráni olajszállítmányok csökkenése. Az iráni események ismeretesek: az 1978-as esztendő zavargásokkal, sztrájkokkal telt el, majd ez év elején az ország uralkodója Pahlevi sah külföldre távozott. Távollétében uralmi rendszere összedőlt és a helyzet azóta is zavaros.

Kézenfekvő, hogy a királyi ország szomszédja és ősi ellensége áll a jelenlegi forradalom mögött. Robert Moss, angol újságíró, így jelenti a helyzetet a londoni Daily Telegraph hasábjain:

„ A két titkosszolgálat, a KGB és a GRU évek óta végezték földalatti munkájukat Iránban. Fedőszervezetekben nem volt hiány; a teheráni szovjet nagykövet és 3 vidéki városban 100 diplomata működött, az Iráni-Szovjet Kulturális Társaság, a Teheráni Szovjet Kórház (amely ingyen kezeli a szegényeket!). Az Aymery acélgyár 600 szovjet technikusa és szerte Iránban további 4000 szovjet technikai tanácsadó legálisan volt jelen. Az illegálisak számát nem lehet tudni. Amióta Afganisztán kommunista uralom alá jutott, az Iránban élő félmillió afgánt óhazájukból érkezett ügynökök bujtogatják. Az iráni örmény kisebbséget, a szovjet—örmény ügynökök szervezték. A marxista-mohamedánok fából-vaskarikája Quadafi, Líbia radikális arab-diktatúrájának „behozatala". Ezek a hívők között toboroznak. A közel-keleti orosz terjeszkedés ugródeszkája, Dél-Jemen volt a kiképző táboruk a már működő vagy akcióra váró partizánoknak, kiképzésüket 5000 kubai segítette, ők Abesszíniából érkeztek, kelet-német és más kelet-európai szakértők segédkeznek. A beszivárgás, amíg Irak nem szakított kommunista barátaival, onnét történt, most Pakisztán és India az út. Tudeh, Irán legális kommunista pártja mélynyomású röpiratait drága, modern és tökéletes nyomda készíti, feltehetően a teheráni szovjet nagykövetség mélyében. A rengeteg radikális elem jelenléte magyarázza, miért lett a mohamedán tüntetéseknek hirtelen nyugatellenes irányzata, miért gyújtották fel korábban az angol nagykövetséget, ki kívánja a yenkik hazatérését?"

Az angol újságíró megfigyelése bizonyára helytálló és jól is jellemzi a nagy eseményeket előkészítő okokat, de a történetekben az amerikaiaknak még nagyobb szerepük volt.

A sah amerikai biztatásra hagyta el az országot, ők egyengették a forradalmi irányzat emigrációban élő fejének, Khomeini ayatollahnak hazatérését. Bakhtiar miniszterelnök, akit még a sah nevezett ki, amerikai tanácsra hallgatva megnyitotta az iráni repülőtereket, amiket a hadsereg azért szállt meg, hogy megakadályozza Khomeini hazatérését.

Az ayatollah korábbi forradalmi kísérletei miatt elszenvedett 15 évi számüzetésből tért haza, ahol a forradalmi propaganda nimbuszt épített nevének, akit mint az ország megváltóját várták az elégedetlenek. Megjelenése valóban forradalmat idézett elő. A helyzet megmentésére még mód lett volna, ha a hadsereg átveszi a kormányhatalmat.

De az iráni hadsereg tábornoki karát a jelenlévő amerikai tábornok, az Európában állomásozó amerikai erők helyettes parancsnoka, General Robert Huyser beszélte le erről, ami végülis tragikus sorsukhoz vezetett, mint tudjuk, azóta a forradalmi vészbíróságok, vagy éppen csak a csőcselék megölte legtöbbüket.

Jack Anderson, A New York-i Daily News cikkírója egy állítólagos titkos és bizalmas beszélgetésről számolt be, ami a sah és Szadat egyiptomi elnök közt folyt le, és amit egy kémszolgálati jelentésből szerzett meg. A cikk rövidre fogva az alábbiakat tartalmazza:

„ A sah szerint az amerikai kémszolgálat már a múlt év tavaszán kezdett kacérkodni a baloldallal. Az amerikai követség meggyőzte őt, hogy a jobb megértés feltétele közte és Carter között a titkosrendőrség fejének elbocsátása. A sah kirúgta leghűségesebb emberét, Nassziri tábornokot. Ezt a Moszkva irányította baloldal a gyengeség jeleként értelmezte, s azonnal támadásba lendült általános sztrájkokkal. Carter a tábornok kirúgását az emberi jogokkal való törődésként értékelte. A sah szerint, amikor Carter biztosította őt támogatásáról, ugyanakkor már megkezdték a tapogatózást Khomeini felé. Szerinte ez volt a legkétszínűbb játék. A legundorítóbb kétszínűség viszont — a sah szerint — az volt, amikor őt Perzsia elhagyására kényszerítették, azzal a tudattal, hogy amíg ő távol van, addig a hadsereg majd szépen lecsendesíti a lázongást, s ő nyugodtan hazamehet. Ténylegesen viszont az Európában állomásozó amerikai katonai egységek legmagasabb rangú embere, Huyser tábornok személyesen figyelmeztette a hadsereget: amennyiben átvenné a hatalmat, úgy Amerika megvon Perzsiától minden támogatást. Ez volt az alattomos nagyhatalmi játék Khomeini hatalomra kerülése mögött. A sah figyelmeztette Szadatot: ne bízzék a Carter-adminisztrációban, s ne fogadja el tanácsát."

Dr. Shapour Bakhtiar 38 napos miniszterelnökség után üldözött menekült lett, mert az iráni hadsereg, az amerikaiak javaslatára, visszavonta tőle a támogatást. Khomeini forradalmár fegyveresei elfoglalták a főváros stratégiai pontjait és középületeit. Az ayatollah bizalmasa, Dr. Mehdi Bazargan beült a miniszterelnöki székbe.

Másnap, február 18-án, hétfőn „ ... Carter elnök baráti jobbját nyújtotta Dr. Mehdi Bazargannak, Irán új miniszterelnökének, Ayatollah Khomeini jelöltjének, akinek a támogatói megdöntötték a sah amerika-barát rezsimjét" — írja a The Guardian irónikusan, majd cikke végén közli, hogy ugyanaznap, „... hétfőn a Szovjetunió volt az első állam, amely hivatalosan elismerte az új iráni rezsimet."

Mit jelent ez nekünk, távoli, be nem avatott szemlélőknek?

Azt, hogy a politikának olyan kombinációja áll fenn, amely egy-

aránt megfelel Washingtonnak is, Moszkvának is.

Ha eddig valóban úgy volt, hogy Amerika Irán földjén harcászati megfigyelő állomásokat és szükség esetén használatba állítható fegyverzetet tartott készenlétben olyan indokolással, hogy a Szovjetunió terjeszkedési szándékát ellenőrizzék, akkor valami alapvető változásnak kellett történnie, (amiről nem kaptunk értesítést), olyan nagy változásnak, ami feleslegessé teszi a szovjet terjeszkedés ellenőrzését.

Az iráni események következtében felment az olaj ára, és ami még félelmetesebb, a monopolista olajmogulok kezében van a lehetőség nemcsak égig emelni az árakat, de a világ bármely országának gazdasági életébe belenyúlni, az energia forrásból kizárni. Mindegy hogy fennáll-e a világ részére az energia-hiány, az olajkérdés nemzetközi és alapvetően európai probléma lett, mert a közel-keleti olajra nem Oroszországnak és nem az Egyesült Államoknak van égető szüksége, hanem Európának.

(Magyar Élet, 1979. július 28.)

Új polarizáció

A harmadik hatalmat egyedül csak Európa képezhetné.

Szíves elnézést kérünk az idegen kifejezésért, a polarizáció politikai értelemben két pólusra, két oldalra való csoportosulást jelent, de címnek ez így túl hosszú lenne, míg az idegen szó pontosan fedi a fogalmat.

A kettősség az élet folyamatait előre mozgató megoldása, mint járásunknál a jobb- és balláb. A természetben a sötétség—világosság, élőlényeknél hímnem—nőnem, földrajzban északi- és déli sarok (innét van a pólus elnevezés), erkölcstanban a jó és rossz, a politikában a Kelet—Nyugat, vagy kapitalizmus—kommunizmus.

De amíg a természet ellentétpárjai állandóak, a mesterségesen létrehozott polarizáció a politikának csak változó eszköze. Ma már tájékozatlannak számít az, aki az amerikai kapitalizmust és az orosz bolsevizmust egymás ellentétének hiszi. Ellentétük már a történelemé, mert a kelet-nyugati polarizáció betöltötte feladatát az eseményeknek egy meghatározott irányba való mozgatásával.

Századunk vége felé haladva fokozatosan mindenki rájön arra, hogy a politikában nem a jó és a rossz örök harca folyik, csupán annak álcázva sorakoztatták fel az egyént, a társadalmi osztályokat, a nemzeteket egymás ellen, és ebben a folyamatos harcban minden a két pólus központi erejét növelte, minden erő egyik vagy a másik táborba kényszerült.

A nagy ígéretek a felszabadításra, a földi paradicsomra, mind teljesítetlenek maradtak. Helyette el kell fogadni a pártdiktatúrát, mint állandó életformát a világ egyik felén — megelégedve hitványka engedékenységgel az emberi jogok terén, és közben a világ másik felében, csalódva gyakrabban szenvedni a kormányok és a szakszervezetek társadalmunkat tovább polarizáló kellemetlenségeit, károkozásait, amik nemcsak aggasztóan hasonlítanak az úgynevezett szocializmus emberterelési módszereihez, de kifejezetten is, nyíltan is marxista tanokra utalnak.

A két pólus napjainkban égeti a világ tudatába, hogy fegyveres erejük egyenlő, amit szerződésileg továbbra is egyensúlyban fognak tartani. A közöttük esetleg felmerülő fegyveres összeütközés földi világunk pusztulásához vezetne — mondják — jobb ha a két katonai hatalom békés együttműködésre lépne egymással. Az ilyen békés együttműködés szükségszerűen megmerevíti, leszűkíti a fejlődési lehetőségeket, állandósítja az egyén és a nemzetek rabságát — végülis mindkét oldalon —, mert az egyik oldal szabadjára engedett továbbfejlődése előbb-utóbb felborítaná a kényszeregyensúlyt.

Minden társulás a világon érdektársulás. Annak a hatalomnak, amit Bécsben **Jimmy Carter** képviselt, és annak a hatalomnak amit ugyanott **Leonid Brezsnyev** képviselt, közös érdeke, hogy harmadik hatalom ne nőhessen számukra veszélyes méretűvé. Nem az úgynevezett harmadik világra gondolunk — mégcsak Kínára sem. Ezek még túl hosszú utat kell hogy megtegyenek ahhoz, hogy a fejlődés útjára lépjenek. A harmadik hatalmat egyedül csak Európa képezhetné.

Európa ma még nem egységes politikai képlet, de a fejlődés ésszerűsége szerint az lesz. Éppen a két nagyhatalom miatt kényszerül azzá lenni. Világhatalmi szerepéhez mindene megvan, csupán az olaja hiányzik. Az európai gazdasági műhely olaja a Közel-Keleten van: az európai felemelkedés útja a közel-keleti olaj megszerzése — nem feltétlenül katonai műveletre gondolva.

A közel-keleti olajtermelés az ismert események következtében jelentősen csökkent. Európa kényszerhelyzetbe került; nem áll módjában kieszközölni a termelés fokozását. Ehhez való ereje, módja, csak az Egyeslüt Államoknak, vagy a Szovjetuniónak lenne. De hiszen épp nekik volt szerepük hozzájárulni politikájukkal azokhoz az eseményekhez, amelyek végülis az iráni olajtermelés csökkenéséhez vezettek. És ha van nekik féltenivalójuk az európai gazdasági fejlődéstől, miért sietnének azt elősegíteni.

Az olaj nem szabadforgalmi kereskedelmi áru többé — különösen nem a tokiói héthatalmi értekezlet óta. Június végén hét ország: USA, Japán, Németország, Anglia, Franciaország, Olaszország és Kanada kormányfői összejöttek megállapodni az olajfogyasztás korlátozásában. A megállapodás az olajhiány kényszere alatt történik, és a hét közül Japán és az európai államok gazdasági fejlődésére féket rak. USA és Kanada olajhiánya átmeneti és mérsékelt. A fék Európa részére készült.

Amint látjuk, a nem-kommunista államok gazdasági életének kényszerű szabályozásáról van szó, de ott sem érinti egyformán mindegyiket. A Szovjetuniónak nincsenek ilyen gondjai. Olaja bőségesen van, és jelenleg nagy ígéretű szibériai olajkutatómunka folyik 1300 geológus vezetése alatt Jakutszktól észak-nyugatra a Viljuj folyó völgyében, természetesen amerikai műszaki és anyagi segítséggel. Az olajból és gázból jutna Japánnak is, Amerikának is. Az olajhiány Európának marad.

A címben említett új polarizáció nem kelet-nyugati, hanem az úgynevezett szabad világon belüli szembenállás. Két véglet körül történik a csoportosulás: egyik oldalon az olajtermelő OPEC államok, másik oldalon az olajfogyasztó Nyugat-Európa. Egyiknek olaja van — ipara nincs, a másiknak olaja nincs — ipara van. A kettő természetes módon egészíthetné ki egymást. A megoldás a két fél kezében lenne olyan formában, hogy gazdasági dolgaikat egymás között rendeznék.

De a politika útjai sokkal szövevényesebbek. A megzavart közel-keleti termelés helyreállítására irányuló politika helyett, Amerika vezetésével, az olajfogyasztás önkéntes csökkentésére határozták el magukat az ipari államok. Ám a csökkentés különböző mértékben érinti az egyes államokat. Amerika, Kanada aligha fogja megérezni (utóbbi olajexportáló állam — mit is keresett Tokióban?). Marad tehát Európa, amelynek második kézből kell vennie az olajat és csak korlátozott mennyiséget kaphat. Míg Irán olaja a földben marad, Európa ipari termelőképessége lelassul. Nem lehet ez kellemetlen azoknak, akik Bécsben páros csókot váltottak.

(Magyar Élet 1979 .július 12.)

Háborús hangulat

Minden katonai beavatkozásthírverési kampány előz meg. A hangulati alap megteremtése a sajtó feladata, a politikai érvényesítés a politikusoké.

A világpolitika fővonalában még mindig a közel-keleti események állanak, és a jelek szerint ez még sokáig így lesz, mert ezek az események az állítólagos energia világválsággal lettek kapcsolatba hozva. A jelek szerint az olajárak emelése nem az egyetlen legfőbb cél, sőt úgy tűnik, hogy a felemelt árak újabb problémákat idéznek elő.

Irán példájával mutatjuk be az új problémát, bár az általános az egész Közel-Keletre. Irán nagy terveket szőtt és teljesített az ország fejlesztésére. 1973-ban 4000 millió dollárt szedett be bányajövedékből és adóból, csak az olaj után, és még így sem tudta kielégíteni a gazdasági és társadalmi fejlesztési terveket külföldi kölcsön nélkül.

1974-re azonban egycsapásra megváltozott a helyzet. (Az olajárak az 1970-es $1,80 szintről 1974-re $ 12-re emelkedtek.) Irán olajbevétele egyszerre 20 000 millió dollárra szökött fel. A fejlesztési terveket azonnal átállították: a G. N. P. (gross national product) 26 százalékos évi emelkedéssel túlhaladta Japán nevezetes fejlődési hányadosát (a 60-as években).

Az 1978-ra előirányzott 2500 $-os fejenkénti G. N. P. a több mint 40 milliós országban a nyugat-európai színvonalra jutott volna, amit csak a jó időben érkezett iszlám forradalom akadályozott meg.

Hasonló volt a helyzet a többi olajállamoknál: pénzkészletük olyan mértékben növekedett, hogy a fejlett ipari államok deficites gazdálkodásával szemben (amely magasan tartja a kamatlábat) óriási összegekkel jelentkeztek a pénzpiacon. (Nagy volt a riadalom és Mr. Whitlam, akkori miniszterelnökünk is a petro-dollár miatt került a süllyesztőbe). Az olajállamok gyors gazdagodásával járó második veszély az olajvállalatok részére azáltal mutatkozott, hogy egyre-másra saját maguk szándékoztak kézbevenni a kitermelést, építeni olajfinomítókat, petro-kémiai üzemeket és tankhajókat. Mindez eddig a fejlett államok kezében van, túlnyomó részt Amerika olajvállalatai kezében. Mindezek megakadályozását természetesen nem tűzheti az amerikai külpolitika nyíltan feladatai közé.

Ha számításba vesszük, hogy a kiesett iráni termelés az Egyesült Államok olajfogyasztásának öt százalékát sem teszi ki, valóban több füstje van ennek az ún. energia-világválságnak, mint lángja. A kiesést a mai technológia egy-kettőre be tudná hozni. A válság méretét azonban nem is ez jelenti, hanem az, hogy állítólag a föld mélyében rejlő olaj van kifogyóban. Ezzel már nehezebb vitába szállni.

Az amerikai Newsweek (júl. 16.) így festi a helyzetet: *„A probléma olyan nagy, mint bármi más a 2. világháború óta, a nemzeti biztonság körébe vág oly mértékben és bonyolultsággal, ami át fogja alakítani a gazdasági életet, megtámad politikai elveket és tönkreteszi, aláássa a megszokott életformánkat."*

Az újságok naponta öt-hat cikket közölnek itt Ausztráliában is az energia-válságról, ami azt érzékelteti, hogy ez lett a világpolitika központi kérdése és eseményeinek indoka. Valóságos hangulati aláépítés mértékét üti meg.

Az utóbbi hetekben felmerült a kérdés Amerikában: mit tehet az Egyesült Államok kormánya, ha az olajállamok egy napon azt mondják, hogy nem adnak több olajat az amerikai vállalatoknak? Állami önállóságuk elve erre minden jogot megad.

De Amerika máris egy másik jogot hangoztat: az ipari-civilizáció alapja az energia, köztük elsősorban az olaj, aminek ha korlátozzák szabad folyását, gazdasági válságot, munkanélküliséget, inflációt idéz elő, ami egyenlő egy ellenséges támadással. Ennek megakadályozására Amerika minden eszközzel el van szánva, katonai beavatkozást is komolyan mérlegel.

Az „United Press" (New York) közli július 3-án, hogy: *„Az Egyesült Államok kormánya felújította azokat a négy évvel ezelőtti terveket, amelyek 110 000 főből álló hadseregcsoportot javasol-tak felállítani arra a célra, hogy az olajgazdag Perzsa Öböl bármely zavart okozó központjába behatolhat."*

„General Bernard Rogers, a NATO új parancsnoka szerint a Pentagon felállított egy 110 000 fős hadsereget gyors beavatkozások vagy ún. kisháborúk részére Európán kívül."

„A hadsereg a 82-ik ejtőernyős hadosztály keretében állomásozik, amelynek főhadiszállása Fort Bregg-ben, North Caroliná-ban van — teljesen független harci egység, felerősítve különleges felszerelésű, más fegyvernemektől átirányított harcosokkal. A 82-es hadosztályt máris kiképezték és felszerelték légiúton szállított bevetésre, a világ bármely pontjára."

„A Közel-keleti Riport arról is szól, hogy az Egyesült Államok katonai terveiben szerepel egy Indiai óceáni állandó hadiflotta létesítése is, és hogy a Fehér Ház komolyan mérlegeli egy katonai támaszpont létesítését légi és földi erők részére a Közel-Keleten."

Minden katonai beavatkozást megfelelő hírverési kampány előz meg. Mi, távoli olvasók most ezt a kampányt mérlegeljük. A hangulati alap megteremtése a sajtó feladata, a politikai érvényesítés a politikusoké.

Az amerikai sajtó hangja máris eléggé kardcsörtető. *Russel Baker*, a New York Times levelezője például így ír:

„Az Egyesült Államok nagyhatalom. Hidrogénbombája van. Megteheti, ha akarja, hogy az arrogáns olajszállítók közül bármelyiket visszabombázza kőkorszaki állapotba ... Az Egyesült Államoknak megvan az ereje, de nem használja, és ami még rosszabb, a kis államok tudják hogy nem használhatjuk ... Az OPEC államoknak az ereje az, hogy nekünk kell az olaj, és nincs rá mód, hogy torkonragadjuk őket."

A politikusok feladata, hogy legyen rá mód. A Newsweek július 16-i számában beszámol *M. Blumenthal* kincstári titkár, *J. Schlesinger* energia titkár és más állami vezetők tervezetéről, ami bevezetné a benzin-jegyellátást és előkészítené a műbenzin gyártását. Mindehhez a Kongresszus jóváhagyása kell.

Stuart Eizenstat, a Fehér Ház belpolitikai tanácsadója viszont már közelebbi feladatot lát el: figyelmeztette Carter elnököt, hogy az energia-válságnak súlyos belpolitikai következményei mutatkoznak. (Amerika polgárai a kormány és az olajtársaságok közös árdrágító tevékenységében látják az olajhiány okait.)

Eizenstat azt tanácsolja az elnöknek, hogy hárítsanak át minden felelősséget az inflációért is és az energiahiányért is az arab államokra. Egy mondatát eredetiben idézzük: „With strong steps we can mobilize the nation around a real crisis and with a clear enemy — OPEC." Ami szabad fordításban úgy hangzana, hogy minden erővel válsághangulatot kell előidézni az országban, amiért a közvélemény az olajállamokat okolja és Amerika ellenségének tekinti.

(Magyar Élet, 1979. július 26.)

A püspök úr füllentései

... hogy a szocialista igazság mellett a valódi igazságot is megismerhessék.

Nincsenek csodák. **Dr. Tóth Károly** református püspök hazatért tizenegy napos látogatásából, és elmondott mindent, pontosan úgy, ahogy jó lett volna, ha történt volna, híven a szocialista erkölcs szerinti igazsághoz.

Mert az igazságnak nemcsak égi mása van, hanem szocialista mása is. Az alapigazság az, hogy évszázados elnyomás után felszabadult az ország népe és a szovjet-bolsevista diktatúra alapjában véve szocializmus. Innét eredően a szocialista igazság szerint nincs ellenzék, és mindenki boldogan építi tovább a szocializmust, mert el akar jutni a kommunizmusba. Természetesen ez vonatkozik az egyházakra is, főleg a püspökökre.

Így történt, hogy egy szép napon megindult ide, „down under", a sötét és elmaradott Ausztráliába, hogy elhozza ennek a földrésznek a szocializmus világosságát főpapi szavahihetőségével, in the name of our Lord.

Hazatérve beszámolt útjának sikereiről, természetesen nyilvánosan a fővárosi napilapokban, a vallási kérdések iránti érdeklődést teljesen szabadon gyakorló olvasóközönség részére, a szocialista igazságnak megfelelően: ami azt jelenti, hogy látogatását teljes siker koronázta. Nem is hinné a jámbor Budapest, mit jelent nekünk egy szocialista országból érkező igazmondó. De adjuk át a szót a „Püspök úrnak", ahogy az interjú szerkesztője szólítja az urakat többé nem ismerő felszabadult társadalomban:

„E kontinensnyi országba nagyon ritkán jutnak el hírek Európából, s még ennél is ritkábban kapnak az ausztrálok hiteles, igaz információkat a szocialista országokról. Így az én látogatásomnak vendéglátóim szemében különös hangsúlyt adott, hogy szocialista országból érkeztem, s hogy egyházi vezető vagyok."

Tetszik látni, milyen jól veszi Püspök úr az első kanyart? Majd szinte a levegőbe emelkedik, fantáziája szocialista szárnyakat kap, amint folytatja:

„Mondhatni, az egész ausztrál sajtó nagy teret szentelt látogatásomnak, a televízió pedig Newcastle-ben hosszú interjút készített velem, amelyben az állam és az egyházak közötti viszonyról esett a legtöbb szó."

Lám, a Sydney Morning Herald bélyegnagyságú értesítése mivé dagad a hazatérő *miles gloriosus* elmondásában. Mit tudja azt a pesti olvasó, hogy a három bőröndje nem újságkivágásokkal volt tele, meg azt, hogy a Newcastle-i televízió megfelel a várpalotai televíziónak — ha megvárjuk, hogy lesz olyan. Node mindegy, a papi kollégák meghallgatták és valószínűleg udvariasan bólogattak soha nem hallott dolgokra, amiről így ír a Püspök úr:

„E távoli országban — épp a viszonylagos elzártság és az ebből következő információhiány miatt — tapasztalataim szerint az emberek nem mindig látják az enyhülési folyamat jelentőségét, úgy érzem, az ilyen személyes látogatások hozzájárulhatnak ahhoz, hogy Ausztráliában is hiteles, reális kép alakulhasson ki a szocialista országok életéről, s az egyházak szerepéről a szocialista országokon belül."

Bizony, nagy az információhiány, ami az enyhülési folyamat jelentőségét illeti, mert nem mondta el a Püspök úr, hogy milyen dolláregység mennyit enyhít a bolsevizmus materialista étvágyán. Mellesleg köszönjük, hogy kisegített minket: a sydneyi református egyházközség nyolc tagja nem hitte el nekünk, hogy a Püspök úr ausztráliai utazásának egyetlen célja, hogy személyes látogatásával hozzájáruljon ahhoz, hogy Ausztráliában is hiteles, reális kép alakulhasson ki — mármint szocialista értelemben vett hiteles és reális —, a szocialista országok életéről és az egyházak szerepéről a diktatúra fenntartásában a szocialista országokon belül. Ez az egyetlen egyházközség fogadta, kár volt, mert belelátott titkos szándékaikba:

„Persze az embereknek egy része nem a hit miatt jár el az istentiszteletekre, hanem azért, mert ott magyar szót hallhat, de mégis, mint magyar püspök, örülök ennek."

Pedig kár ennek örülnie, mert az igazság az, hogy a magyarok azért járnak magyar istentiszteletre, mert az Igét akarják hallgatni magyarul, és ennek nem „de mégis" kell örülni.

„Az igazsághoz hozzátartozik, hogy az ottani szélsőséges magyar lapok erős, ellenséges hangú sajtókampányt folytattak érkezésem előtt: szerencsére — amint ezt a magyar hívők és egyházi vezetők szeretetteli megnyilvánulásaiból tapasztalhattam — teljesen eredménytelenül. Mindenhol nagy szeretettel és fokozott várakozással fogadtak, a sydneyi magyar református egyesület tagjai például — akiknek Igét is hirdettem — elhalmoztak a mai Magyarországra vonatkozó seregnyi kérdéssel."

Megfigyeltük a fejlett technikát: a „például" szó a „mindenhol" után úgy hangzik, hogy a Püspök úr, a sok hely közül, ahol szeretettel fogadták, szerénységből csak a sydneyit említi. Ne legyen szerény, mondja meg őszintén: sehol másutt nem fogadták. Mert Melbourneben, Adelaideben, Brisbaneben, Perthben és Camberrában nem vesztették még el a református nagyarok a tájékozódó képességüket annyira, hogy saját újságjaikat tartsák szélsőségesnek, nem a magyarországi kommunizmust.

Amiatt meg ne legyen gondja az agitátor Püspök úrnak, hogy — amint mondja — *„e sok nemzetiségű, s a nemzetiségeket jobbára a teljes beolvadásra ösztönző országban"* hogyan maradha-tunk meg magyarnak. Mert Sydneyben is megmondták neki a református gyülekezetben, hogy közelebb keressen olyan országot, ahol a magyarok teljes beolvadását ösztönzik. Úgy látszik, mire hazaért, ezt elfelejtette.

Bizony távoli ország ez az Ausztrália, de nem ártana, ha sűrűbben jönnének ide a hivatalosak is, egy kis tapasztalatgyűjtésre, és hogy a szocialista igazság mellett a valódi igazságot is megismerhessék. *(Magyar Élet, 1979. július 19.)*

Értekezlet Zambiában

Az angol gyarmatbirodalom nem látványosan omlott össze.

Augusztus 1—8. között tartotta összejövetelét a **Commonwealth of Nations** egyik afrikai tagállamában, Zambiában. Az értekezleten résztvevő Fraser miniszterelnök nyílt kiállása a Rhodesia kormányának megdöntésére szervezett gerillák mellett nagy feltűnést keltett. Beszámolónk első részében általános tájékoztatást adunk a Commonwealth of Nations nevű nemzetközi szervezetről.

A múlt század a nagy gyarmatosítás évszázada volt, jelen századunk a nemzetközi egyesüléseké! A gyarmatosítás csúnya szó lett, helyébe jelszavak léptek: felszabadulás, önállóság, függetlenség. Jelszavak csupán, sok esetben tartalom nélkül, mert alig van különbség — főleg gazdasági téren —, a gyarmati állapot és a füg-

getlenségi állapot között. Annyit viszont készségesen elismerünk, hogy alacsony fejlődési fokon ezeknek az illúziója is elegendő.

Az angol gyarmatbirodalom nem látványosan omlott össze. Az angol gentleman a cilindere alatt mindig is fején hordta a jakobinusok frigiai sapkáját is, tudva hogy gyökeres változás nincs, csak a politikai szólamok változnak, azokhoz pedig nem érdemes halálig ragaszkodni.

A *British Empire* még a múlt század végén cégtáblát cserélt, a Londonban, 1897-ben megtartott *Colonial Conference* határozata értelmében az angol birodalom új neve *British Commonwealth* lett. Ennek megfelelően a további értekezletek neve is megváltozott, a gyarmati konferencia ezentúl már *Imperial Conference*. De mert idők múltán ez is csúnya szónak számított, 1937-től csak mint *Prime Ministers Meeting*-et említették.

A *Commonwealth* szó eredetileg köztársaságot jelentett, (Cromwell köztársasága 1649—59 között), a szó mai jelentése: *Népközösség*.

A gyarmatok állami függetlenségük elnyerésével, de a British Commonwealth-hez való gazdasági és politikai kötőszálak megtartása mellett önkéntes nemzetközi egyesüléssé alakult kapcsolatuk során a British szó is csúnya szó lett: szervezeti keretük elnevezése a második világháború óta *Commonwealth of Nations* lett.

A Népközösség a megszűnt angol birodalom tagjainak vagy gyarmatain létesített országoknak csoportja, amit bármiféle alkotmányos, szerződéses vagy kötelező függőség nélkül tart össze az, hogy tagjai elismerik az angol monarchia (korona) főségét, mint a Commonwealth of Nations jelképes vezetőjét. Legtöbb esetben anélkül, hogy az uralkodóházhoz, vagy a királyi intézményhez érzelmi szálak fűznék őket. Inkább hasznos érdek köti az újonnan alakult államokat a birodalom fejlett utódállamaihoz: Kanadához, Ausztráliához.

Az 1978-as hivatalos lista szerint az alábbi államok tartoznak a Commonwealth of Nations keretébe. Zárójelben adjuk a lakosság létszámát milliókban: Australia (14,2), Bahamas (0,22), Bangladesh (84,6), Barbados (0,27), Botswana (0,76), Britain (55,8) Canada (23,5), Cyprus (0,61), Dominica (0,08), Fiji (0,61), Guyana (0,84), India (625,8), Grenada (0,11), Kenya (14,3), Lesotho (1,23), Malawi (5,57), Malaysia (12,6), Malta (0,02), Mauritius (0,92), Nauru (0,007), New Zealand (3,15), Nigeria (80), Papua New Guinea (2,91), Seychelles (0,06), Sierra Leone (3,22), Singapore (2,33), Sri Lanka (13,9), Solomon Island (0,21), Swaziland (0,5), Tanzania (16,3), Tonga (0,09), Trinidad and Tobago (1,25), Tuvalu (0,008), Uganda (12,5), Western Samoa (0,015), Zambia (5,51), összesen mintegy ezer millió, a föld lakosságának közel egynegyede.

Ebből európai eredetű fehér ember 97 millió, alig tíz százalék.

A 90 százalék úgynevezett fejlődő állam, ami azt jelenti, hogy gazdasági fejlődésben visszamaradt népek országai, ezeknek is a legszegényebbjei. A világ 950 millió abszolút szegénye (akik olyan országban laknak, ahol az egy főre eső kereset 300 ausztrál dollár alatt van) 80 százaléka ma a Commonwealth of Nations keretében él.

A faji különbözőség és az életszínvonal nyomasztó távolságai mellett még egy természetellenes jellemzője van ennek a népközösségnek: szétszórtsága a nagyvilágban. Így kapcsolatukat, még kevésbé együvé tartozásukat, nem indokolja sem valamiféle tájegység, gazdasági vagy politikai közös érdek, sem bármiféle közös kulturális emlék. A kapcsolat alapja csupán annyi, hogy követi a gyarmatosító angol liberális kapitalizmus hódító mániájának földrajzi kicsapongásait — ami a mai Angliának gazdasági és sok másféle tehertétel, vagy talán jóvátétel —, de fel lehetne vetni a kérdést: mi köze mindehhez Ausztráliának vagy Kanadának?

A szétszórtságot érzékelhetjük: Európa 3, Afrika 16, Észak-Amerika 1, Közép-Amerikai Szigetvilág 7, Délkelet-Ázsia 5, Ausztrália—Óceánia 7 állammal vesz részt a Népközösségben.

Ezek az országok valamikor mind az angol gyarmatbirodalom közigazgatási egységei voltak, és az újabban alakult apró államoktól eltekintve sok esetben indokolatlan államkeretek, amelyek nincsenek tekintettel a népi, faji, nyelvi vagy kulturális egységek érdekeire.

Vegyük például a legnépesebb afrikai államot a Népközösség államai közül: Nigériát. Faji és vallási megoszlása százalékosan a következő: hausa (21), yoruba (20), ibo (17), fulani (9), és egyéb — mohamedán (47), keresztény (34).

Az emlékezetes biafrai háború (1967—70) az országon belüli törzsek közt folyt, sokezer áldozatot követelt, de a Biafrai Köztársaság nem jöhetett létre. Helyi fejlemény volt, nem tartozott a nagyhatalmak tervei közé. A nigériai központi kormányt Anglia és a kommunista államok fegyverrel támogatták, hogy megmentsék a szétesni kívánó műállam egységét.

Nigéria olajkincse talán indokolja, hogy ez az állam gondoskodjon 80 millió ember eltartásáról és haladásáról, de ugyanakkor — ahogy a felsorolásból láthatjuk — a népközösségi államok fele egy milliós létszám alatt ért el önálló államiságot. Miből és hogyan fognak ezek az államok megélni?

A népközösségi államok kormányfői vagy államfői kétévenként találkoznak más-más helyeken. Az 1971-ben Szingapúrban megtartott találkozón nyilatkozatot bocsátottak ki (Common-wealth Declaration), amelyben megerősítették támogató szándé-kukat az Egyesült Nemzetek Szervezete munkája iránt, a nemzet-közi béke és rend érdekében!

A gyakorlati politika nyelvére lefordítva ez azt jelenti, hogy a Commonwealth of Nations nem egyéb, mint az UNO egy szerve, amely a gyarmati igazgatás programszerű megszüntetése mellett fenntartja ezekben az államokban a nemzetközi irányítás iránti engedelmesség gyakorlását.

A nyilatkozat kimondja, hogy a Népközösség meggyőződéssel vallja, hogy a faji megkülönböztetés saját nemzeteiken belül bű-nös és veszélyes, és a szervezet tagállamai visszavonnak bármily támogatást olyan államoktól, amelyek azt gyakorolják. Ellenzi a gyarmati és faji elnyomást, és támogatja az emberiség különböző társadalmai közt fennálló anyagi egyenlőtlenség fokozatos megszüntetését.

Úgy érezzük, ezt is érdemes lefordítani a gyakorlati politika nyelvére. Soha az afrikai törzsek nem ölték egymást olyan szenvedélyesen és hatásosan, mint amióta megismerkedtek az UNO által rájuk tukmált *egy ember-egy szavazat* pártpolitikai filozófiával és a vele egyidőben szállított automata fegyverekkel.

Ami az anyagi egyenlőtlenség fokozatos megszüntetését illeti, nehéz elképzelni hatásos megoldást. Mert ha például a tíz százalék jómódú és szorgalmas fehér ember szétosztja a vagyonát és termelő eszközeit a 90 százalék színesnek, akkor sem szűnne meg a szegénység, illetve az százszázalékos lenne.

De ha az így létrehozott egyenlőségről újra indulnak egyenlő feltételekkel: az eredmény az lesz, hogy a tíz százaléknak hamarosan ismét több lesz, mint a kilencvennek.

Jelenleg ott tartunk, hogy pénzügyi adományokkal és politikai támogatással segítjük elő azt a folyamatot, amit valahol nyugati, vagy inkább amerikai egyetemeken dolgoztak ki számukra és

aminek megvalósításához készséges segítséget nyújt —főleg fegyveres szállítással és beavatkozással— a Szovjetunió.

Az európai, közelebbről az angol gyarmatosítás folyamata otthagyott Afrika déli részén két virágzó civilizált államot , ahol még nem vezették be a faji egyenlőség nevében a feketék uralmát: Rhodesiát és a Délafrikai Uniót.

A Commonwealth of Nations, ahogy a fent idézett nyilatkozat mondja: visszavon bármily támogatást olyan államoktól, amelyek faji megkülönböztetést gyakorolnak saját nemzeteiken belül.

A jelenlegi politikai filozófia szerint Rhodesia ebben a szörnyű bűnben leledzik, mindaddig, amíg a közügyekből és a gazdasági életből az ott élő fehér embereket ki nem zárják.

Ez a vád központi témája volt a közelmúltban Lusakában megtartott népközösségi értekezletnek, ahol a megjelent ausztrál miniszterelnök és külügyminiszter éles támadást intézett a jelenlegi fekete-többségű rhodesiai kormány ellen.

(Magyar Élet, 1979. augusztus 16.)

Zambiai győzelem

A veszély egyszerűen csak az, hogy a fehér lakosság kiirtása a cél.

Győzelemként ünnepelte az ausztrál sajtó egy része, jelentős része, Fraser miniszterelnök szereplését a közelmúltban lezajlott Commonwealth of Nations értekezleten, Zambiában. Adhattuk volna címként nyugodtan azt is, hogy Pürrhoszi győzelem, mert a jelek szerint több a kára az elért sikernek, mint a haszna.

Éppen három hónappal ezelőtt írtunk újságunk hasábjain arról, hogy a nagyhatalmak, Amerika, a Szovjetunió és Anglia, azt akarják, hogy Rhodesiában teljesen kiküszöböljék a fehér emberek szerepét a politikai és gazdasági életből. Nem volt elég a nagyhatalmaknak, hogy az ország nevét Zimbabwe-ra cserélték, hogy Smith megosztotta a feketékkel a kormányzást olymódon, hogy fekete többségű kormányzatot eredményezett a népszavazás. Nem volt elég, hogy ez az ország mutatott fel legszebb példát arra, hogyan kell az elmaradt fekete állampolgárokat felemelni, országos felelősségre nevelni, hogy alkalmasak és képesek legyenek részt venni az ország kormányzásában. A nagyhatalmak hajthatatlanok maradtak.

Ebbe az egyöntetűségbe lépett be egy zavaró körülmény: a konzervatív párt győzelme Angliában, amely — legalábbis egy részében — ellenzi az afrikai országok átalakítását marxista jellegű diktatórikus államokká. A folyamat során Afrika egyik legjelentősebb állama, Rhodesia, példás ellenállást tanúsított, mégpedig önvédelemből, mert Rhodesia államvezetésében az államot alapító és annak gazdasági életét megteremtő európai származású réteg szemben találta magát a feketék gyűlöletes nacionalizmusával, — nem is annyira az országon belül, hanem a már marxista diktatúrákká átalakított afrikai néger államok részéről. A veszély egyszerűen csak az, hogy a fehér lakosság kiirtása a cél. Ezt a szándékot akarják végrehajtani a gerilla csapatok, amelyeket a nemzetközi baloldal szervezett, a szovjet tábor fegyverez és diplomáciailag az Egyesült Államok és az Egyesült Nemzetek Szervezete támogat. Kelet és Nyugat afrikai összhangja hátterében nagyobb távlatra tervezett politikát kell sejtenünk, amely érzéketlen a rhodesiai negyedmillió fehér ember sorsa iránt.

Afrika ma a legbékétlenebb kontinens, népe a legszerencsétlenebb. A fegyverfogyasztás kontinense. Afrika külső erőszak alkalmazásával készül állami tagosítást végrehajtani, hogy hasonlatos legyen más kontinensek politikai képéhez. A manipuláció felhasználja a faji különbségeket, felkorbácsolja a szenvedélyeket. Egymást megbecsülő, különbségeket eltűrő internacionalizmus helyett minden színárnyalat, nyelvi, vallási, törzsi különbség nélkül egymást gyűlöli, öli, üldözi, nyomorgatja. Minden kis afrikai ország háborúban születik, forradalomban erjed és a mesterséges államkaranténok mellett a nagy internacionalizmus példájára, internálótáborok, koncentrációs táborok ezrei létesülnek és az új határok áthághatatlanul szakítanak szét fajokat, törzseket, falvakat, családokat, éppúgy, mint Európában a trianoni hatá-rok.

Múlt heti számunkban ismertettük a Commonwealth of Nations elnevezésű szervezetet. Láttuk azt is, hogy az égvilágon semmi nem indokolja létezését. Fenntartásának értelme most megmutatkozott: a nagyhatalmak Afrika-politikájának propaganda eszköze. Nincs határozati hatásköre, az összejöveteleken kialakult vélemény nem kötelező erejű, de propagandisztikus ereje mégis van. Az imponáló Commonwealth név, a gyűléseken érvényesített többségi akarat kellemei, a világsajtó által felfújt szerepük, a fekete faj melldagasztó sikerei, a történelmi folyamatban való részvétel, mind bíztató elem a fekete államok részére ahhoz, hogy támogassák a gerillákat Rhodesia kormányának megdöntésére. Mind ennek fűtőanyaga a faji gyűlölet a fehér ember ellen. De mi köze mindehhez Ausztráliának? Ha már nincs Brit Birodalom, ami gyámkodik rajtunk, ha már mindenünnen levettük a „royal" feliratot, ha pirulva lamentálunk a kérdésre: királyság-e Ausztrália, vagy mi? — akkor mit keresünk mi ebben a groteszk Commonwealth-játékban?

Ezt a kérdést veti fel egy hirdetmény is a The Australian augusztus 13-i számában, egyenesen Mr. Fraserhez intézett kérdések között, hogy: *„Miért vállalt ön részrehajló szerepet, amikor kapcsolatot vett fel? Az ön külügyminisztere, Andrew Peacock Edgar Tekerivel tárgyalt, a Patriotic Front titkárával, amelynek vezetői kijelentették, hogy Rhodesiából marxista államot akarnak létesíteni. Miért nem lépett ön kapcsolatba a megválasztott miniszterelnökkel, Muzorewa püspökkel, aki a többség nevében szólhat? Miért nem kérdezte őt meg, hogy mint fekete vezető miért tartja fontosnak mégis a fehérek visszatartását Rhodesia hivatali állásaiban?"*

Mi is hozzátehetünk egy kérdést: hogyan képzeli a Commonwealth többsége és vele Mr. Carter és Mr. Fraser, hogy ha a fegyveres gerillák kerülnek a kormányra, abból béke származik?

Rhodesiában a fehérek állami és gazdasági jelenléte éppoly szerves történelmi fejlődés eredménye, mint a fehérek ausztráliai állami és gazdasági jelenléte. Az ország gazdasági szerkezete, kultúrája, civilizációs berendezése — mindaz ami Rhodesiát Afrika többi fekete államai fölé emelte — a fejlődés fennmaradásának szükségéből van fehér ember kezében, és ami már átment, és még áttehető fekete kézbe, az is csak a fehérek nevelte feketék kezében tud megmaradni. A többi réteg civilizációra még képtelen, és ha most hirtelen azok kerülnek felülre, ott minden összeomlik, megindul a fehér exodus és jön az öldöklés, a terror oly mértékben, ami még nem volt. Miért kell Ausztráliának ebben fő szerepet vállalni? Ha Anglia békésen kihúzhatta magát a ma bűnnek számí-tó gyarmati korszakának következményei alól, miért szabad oda-dobni negyedmillió fehér embert azért, mert a Brit Commonwealth terjeszkedésében természetes telepesek voltak őseik olyan földön, ami államilag senkiföldje volt, amin primitív törzsek éltek. Ezek a fehér rhodesiaiak, ott születtek, szüleik, nagyszüleik épp-

úgy pionírjai voltak az országnak mint Ausztrália angolszász rétege, beleértve Fraser és Peacock urak őseit.

Rhodesia, hogy megszabaduljon a zaklatástól, 1964-ben függetlenséget proklamált. Bebizonyosodott, hogy Smith kormánya fenn tudta tartani a rendet. Amerikával az élen az UNO államok (gyakorlatilag a világ) kereskedelmi bojkott alá vették az országot, hogy térdrekényszerüljön, összeomoljon. Ez sem történt meg. Smith nem fogadta el a népidemokrata receptet, partneréül fogadta az ország fekete lakosságának azt a rétegét, amely már eléggé fejlett, iskolázott volt, hogy az alkotmányos és gazdasági életben szerepelhessen. Békés átmenetet biztosított, mint ahogy az más volt gyarmatokon pl. Indiában is történt. Ez valami oknál fogva nem felelt meg a nemzetközi Afrika-politikának.

Az angliai The Guardian cikkírója *James Cameron* érzékelhetően fejti ki a szinte szabályszerű folyamatot a felülről és alulról alkalmazott nyomást: *„ ... általában az a vélemény, hogy a Brit Birodalom megszűnése 1947-ben India függetlenségével következett be, mert azóta mindenünnen csak kifelé, kifelé, kifelé megy. Valami okból én magam is részesnek érzem magam ebben a »gyarmati kiürítésben«, ahogy ezt évekig ízléstelenül nevezték. Igazi Bourbonok vagyunk, azokban a napokban semmit sem tanultunk. Minden egyes gyarmat függetlenségi harca ugyanazt a mintát követte: Kenya, Malaya, Cyprus — a szövegkönyv önmagát ismételte: először jöttek a gerillák, vagy szabadságharcosok, ízlés szerint így vagy úgy nevezve, és túlnőttek a polgári hatóságok erején, amely a katonaságot vette igénybe, hogy azokat is túlnőjjék, ugyanakkor Westminster egyre-másra úgy nyilatkozik, hogy nem avatkozik bele a vitába. Nos, amikor már mindennek vége, valami pogány vadfickót előrángatnak a börtönből, megkapja a szertartásos csésze teát Windsorban (a királyi nyaralóban) és elnökké avatják. Közben mindenkivel kezet ráz, mutatványosan, majd megjelenik és tagja lesz a Commonwealth Klubnak."*

A Commonwealth Klubban Mr. Fraser nagy győzelmet aratott. Pártfogásába vette a Patriotic Front elnevezésű gerilla szervezet vezetőit és a választott rhodesiai kormány megdöntésére irányuló tevékenység ügyét, és rávette Anglia miniszterelnökét, Mrs. Thatchert is, hogy álljon el attól a szándékától, hogy a munkáskormány által bevezetett Rhodesia-ellenes gazdasági zárlatot megszünteti.

Feltűnő volt Mrs. Thatcher köpönyegfordítása. A konzervatívpárti miniszterelnöknő úgy jelent meg a Commonwealth értekezleten, ahogy pártja állásfoglalása állt a Rhodesia-ügyben. És úgy ment haza, hogy ez ellen foglalt állást. Ami könnyű volt az értekezleten, az majd lehetetlen helyzet elé állítja otthon a párt előtt. Az értekezleten meghajolt a többség akarata előtt, amit Fraser szereplése kiváltott, de otthon kettészakadhat ezen a kérdésen a konzervatív párt, amely elkötelezte magát arra, hogy feloldja a Rhodesia elleni gazdasági blokádot. Ha most újra visszatáncol, szétbomlik vele a Commonwealth. Ez volna a legegészségesebb, egyáltalán minek ez a semmivel sem indokolható szervezet?

Mr. Fraser nem fordított köpenyeget, csupán következetes volt ahhoz a politikához, ami annyira népszerűtlen volt saját pártjának, az ausztráliai liberális pártnak, és főleg a szavazóknak a többsége előtt. Most, hogy a konferencia véget ért, írták meg az újságok, hogy mennyire fontosnak tartotta Ausztrália miniszterelnöke, hogy a gerillák ügye nemzetközi elismerést kapjon.

Hónapokkal e konferencia megkezdése előtt indította el a jól szervezett kampányt Peacock külügyminiszterrel együtt, melynek során két magasrangú külügyi tisztviselőt (A. Griffith és D. Campbell) küldött a Commonwealth államokba, hogy biztosítsa az egységes állásfoglalást az értekezleten a gerillák mellett. A miniszterelnök beszédét, ami elhangzott a konferencián, már két hónappal ezelőtt megírta Prof. Owen Harris, a külügyminisztérium politikatervezési osztályának főnöke.

A nagy gonddal előkészített zambiai beszéd miatt idehaza máris újabb gondjai vannak, ami könnyen a cikk elején említett pürrhoszi győzelemmé válhat.

Amíg Mr. Fraser azzal fenyegetőzött a konferencián, hogy ha megszüntetik a blokádot Rhodesia ellen az sok vért jelent, mert jönnek a kubaiak, addig az ausztrál munkáspárt vezető szenátora, John Wheeldon védelmébe vette a rhodesiai választáson hatalomra jutott kormányt, mondván hogy: *„ ... ez eddig a legdemokratikusabb választás volt Afrika-szerte, Afrika összes országai közt legdemokratikusabb alkotmánya keretében".*

(Magyar Élet, 1979 augusztus 23.)

Bolsevizálás részletre

A politika nyilvánosan folytatott eseményei mögött következetes vonalvezetést találunk.

Ha magunk elé tesszük a Szovjetunió térképét és annak nyugati határán északról délre haladva felsoroljuk a szomszédos országokat (Finnország, Észtország, Lettország, Litvánia, Lengyelország, Csehszlovákia, Magyarország, Románia, Bulgária), azt találjuk, hogy ezek az országok évszázadunk első felében köztársasági államformára kényszerültek és valamilyen formában a Szovjetunióhoz kötődtek. *Köztársasági övezetnek* neveztük egy korábbi alkalommal az államoknak ezt a sorát, és azt is hozzátehetjük, hogy köztársasággá alakulásukat a nyugati nagyhatalmak szorgalmazták vagy kényszerítették, és szovjet befolyás alá is azok egyetértésével kerültek.

Folytatva a vonalat a Szovjetunió déli határán, a fenti megállapítást erősíti, hogy hasonló folyamat megy végbe Bulgáriától Kínáig. Ezen a vonalon a Szovjetunióval közvetlen határos ország csak három van. Törökország még az első világháború után köztársaság lett, Irán és Afganisztán csak most követték két emberöltővel később. Negyediknek a véletlenül éppen nem határos Pakisztánt is a köztársasági övezetbe (a szovjet gyepűvilágba) sorolhatjuk.

Mai cikkünkben Afganisztánnal ismerkedünk meg, közelebbről arról a fokozatos eseményről lesz szó, amely a királyi államformából a népi demokratikus államformába vezette ezt az országot. Szükséges ez a történeti háttér az országban dúló mai események megértéséhez.

Afganisztán kopár, magas hegyvidéki ország, Irán, Pakisztán és a Szovjetunió között. Keleti határa érintkezik Kína nyugati csücskével. Területe kétszerese Nagy-Magyarországnak, lakóinak száma közel 21 millió: (1937-ben csak 10 millió volt.) Népessége tarka, a lakosság fele afgán, negyede tadzsik (ezek iráni árja eredetű fajok), a többi hazara, üzbég, türkmén (türk-mongol pásztornépek). Az afgánok pastu (paktu) nyelven beszélnek. Vallásuk egységes: szunnita mohamedán.

Elmaradt agrárország, de mezőgazdaságra csak a folyóvölgyek alkalmasak. A kopár hegyvidék átlag négyezer méter magasságával kietlen tájat nyújt, és csak mostoha megélhetést ad.

Vasútja nincs, úthálózata gyér, a lakosság túlnyomó része írástudatlan.

Ásványkincse felbecsülhetetlen gazdagságú, de még kiaknázatlan. Vasérc, földgáz, olaj mellett a világ egyik legjelentékenyebb rézlelőhelye lesz.

Történelme hasonló Iráénéhoz. A Perzsa Birodalomhoz tartozott, majd mongol, török hindu fejedelmek uralkodtak rajta. A független afgán állam 1747-ben jött létre. A 19-ik században jelentős kereskedelmi útvonalak keresztezték. Angol—orosz vetélkedés tárgya volt. Az angol támadásokat sikeresen visszaverték, végülis az erős nemzeti érzésű ellenállás miatt az angolok eltávoztak.

A múlt század végére mégis angol befolyás alá került, ami alól 1919-ben függetlenítette magát. A szovjet jelenlét Afganisztánban a huszas évek elejére nyúlik vissza, Amanullah király idejére, (1919—1929). Elűzetése után, amit az angolok támogattak, Afganisztán kényes egyensúlyt tartott Nadir sah uralma alatt Kelet és Nyugat között. Nadirt 1933-ban meggyilkolták, utóda, fia Zahir sah lett az ország uralkodója.

Az első világháború folyamán Clemenceau mondása híressé vált: a háború túlságosan fontos dolog ahhoz, hogy a tábornokokra bízhatnánk. A második világháború után divatba jött a „foreign aid". Amerika kezdte, fejlesztési kölcsönöket adott, vagy éppen járadékot, elmaradt fejletlen államoknak. Hans Morgenthautól származik a mondás: „a foreign aid túl fontos dolog ahhoz, hogy a közgazdászok kezébe lehessen adni". Könyvében (Politics in the 20th Century) szembeállítja Amerika „foreign aid" programját az oroszokéval. Amerika vízierőművet épített Afganisztánban, de amikor az afgánok kérték, hogy kövezzék ki fővárosuk utcáit, azt elutasították. Az oroszok viszont sietve kikövezték Kabul utcáit, — mert az látványos volt és az utca embere értékelte.

De a „foreign aid" program részünkre nem emiatt érdekes csupán, hanem azért is, mert Amerika számolatlan milliárdokat költött olyan országokra, amelyeket később simán átengedett a Szovjetuniónak. És ezt a legvadabb hidegháború során is tette.

Afganisztán — nagyon helyesen — mindkét oldalról elfogadta a segítséget. Zahir sah 1957 júliusában megállapodást írt alá a szovjettel a határ közelében folytatandó olajkutatásra, ugyanakkor elfogadott 25 millió dollár értékű szovjet fegyvert. Ezzel párhuzamosan az Egyesült Államoktól gazdasági segélyként kapott 18 milliót 1956-ban, 15 milliót 1957-ben és 6 milliót 1958-ban. Míg a szovjet építette az utakat, Eisenhower Kabulba látogatott 1959 decemberében, rá három hónapra Hruscsov látogatta meg az afgán fővárost. Kabul a béke szigete volt a hidegháborúban, Ike és H elvtárs versenyezve támogatták az afgánok királyát. A szovjet segítség 1960-ra 300 millió, az amerikai 165 millió dollár volt. Ehhez még egy dolog csatlakozhatott csak logikusan: 1960 augusztusában Afganisztán barátsági szerződést kötött kommunista Kínával tíz évre.

Egy valamire nagyon szeretném felhívni a figyelmet: **a politika nyilvánosan folytatott eseményei** (diplomáciai látogatások, értekezletek, szócsaták vagy éppen háborúk) **mögött következetes vonalvezetést találunk.** Ha e megfigyelés igaz, nem a nyilvánosan folytatott események során alakul a gyakorlati politika és a történelem, hanem ezektől függetlenül, valamilyen terv szerint. Amerika a hidegháború során nem támogatta a Szovjetuniót, de Afganisztánban és más hasonló helyeken az együttműködés zavartalan volt. Afganisztán a Szovjetunió gazdasági térségének válik szerves részévé, ha ásványi kincsei felszínre kerülnek, és ugyanúgy a Szovjetunió hadászati érdekeit segíti elő, ha Afganisztán úthálózata kiépül. Ezek távlati tervek, amelyek 10, 20 vagy 50 év múlva hoznak érett gyümölcsöt. A folyamat korai idejében lényegtelen, hogy az ország államformája királyság.

A gyakorlati politikában egy másik szabály is feltűnik: **a politikai határok nem változhatnak meg sehol a köztársasági övezetben.** (Egyetlen kivételként Lengyelországot nyugatabbra tolták). A mi trianoni példánkon túl Afganisztán esete is ezt bizonyítja. Afganisztánnak is megvan az „erdélyi kérdése" Pakisztánnal. Amikor a brit birodalom fénykorában megvonták Afganisztán és Brit-India határát, az ún. Durand-vonalat, két részre osztották a pastu nyelvet beszélő lakosságot. Ma mintegy 8—10 millió ember beszél Pakisztánban azon a nyelven, ami Afganisztán lakossága felének, az afgánoknak anyanyelve. Nem véletlen hogy felmerül a kérdés Afganisztánban: egyesülhet-e a szétválasztott nép. Nagy területről van szó (Nyugat-Pakisztán és Beludzsisztán) és mezőgazdaságilag értékes földről. 1961-ben súlyos határvillongásokra került sor a két ország között, ami végülis a diplomáciai kapcsolat megszakítására és a határ lezárására vezetett Afganisztán és Pakisztán között. Ekkor vetődött fel először iráni kezdeményezésre egy konfederáció gondolata, ami egyesítette volna a három államot, Iránt, Afganisztánt és Pakisztánt.

Bár a konfederáció ügye elakadt, Zahir sah helyreállította a jóviszonyt Pakisztánnal. Ezen a kérdésen ellentétbe került miniszterelnökével és sógorával Mohammad Daud kánnal, aki a pastu földek visszacsatolását szorgalmazta. Tízéves békés fejlődés követte a kibékülést, aminek során Pakisztán jelentős segítséget nyújtott a nagy szárazságot követő afganisztáni éhínség enyhítésére. Viszonzásul Afganisztán semleges maradt a Pakisztán és India közötti háborúban.

A békének és a királyságnak is vége lett 1973-ban. A király sógora, Daud kán miniszterelnök sikeres puccsot hajtott végre, amíg a király távol volt, a Nápoly melletti Ischia szigetén iszapozta izületeit. Július 16-án éjjel közrefogták a miniszterek házait és Kabul főbb pontjain tankok vonultak tüzelőállásba. A váratlan események dermesztő hatásában csak kevés ellenállás volt. A puccsot fiatal hadseregtisztek hajtották végre szovjet segítséggel.

Másnap jelentette a rádió, hogy a „korrupt rendszert" eltörölték, és köztársasági rendszerrel helyettesítették az „iszlám valódi szellemének megfelelően". Ugyancsak említették a pastu testvérek Pakisztánban maradt millióit, bizonyára a népszerűség megnyerése miatt. Ezzel Mohammad Zahir sah negyvenéves uralkodása, és Afganisztán királysági államformája végetért.

Daud kán kegyetlen, erőszakos ember volt. Nagyratörő vágyához elfogadta a mindig kéznél levő szovjet segítséget. Amíg a király élt, az országos bajok és lemaradottság okait az elavult királyi intézményekben látta. Diktátori hajlammal látott neki az ún. reformoknak. Háromezer orosz katonai tanácsadó jött be az országba, hogy a zsenge köztársaság védelmére és a reakció ellen 800 000-es létszámú hadsereget szervezzenek. Várható volt, hogy Pakisztánnal újra rossz viszonyba kerülnek és előtérbe jut a területi követelés. Szeptemberben szovjet típusú tisztogatást rendezett, állítólagos köztársaság-ellenes összeesküvés miatt, amit — úgymond — Pakisztán támogatott.

A köztársasági recept nem bizonyult csodatevőként. Már három éve pusztít a kegyetlen szárazság és növekszik a kormányzat iránti elégedetlenség Kabulban is. Újabb összeesküvést fojtottak el 1974 őszén, majd röviddel ezután Takhar tartományban mozgolódott a Muzulmán Testvériség néven szervezkedő közelkeleti mozgalom, amely ellenezte Daud elnök szekuláris irányzatát. A

takhari rajtaütés során a Testvériség hetven tagját letartóztatták, köztük a tartomány kormányzóját, kincstárnokát, rendőrfelügyelőjét, és államellenes összeesküvés vádja alá helyezték.

Daud elnök diktatórikus kormányzását a szovjet fegyveres támogatás biztosította. Régi tervét, egy önálló „Pastunisztán" állam létesítését és Beludzsisztán függetlenítését igyekezett a szovjet törekvések érdekvonalába állítani, annak hangsúlyozásával, hogy a Szovjetunió kapcsolatba jutna baráti területén át az Arabtenger partvidékével, másszóval kijáratot kap az Indiai-óceánra.

Tervét az oroszok nem támogatták. Megérthette ebből, hogy a nagyhatalmak nem osztanak lapot a kisállamoknak. Később majd rájön arra, hogy önálló politikát sem folytathatnak.

Ilyen előzmények után foglalkozott a 14 évvel azelőtti konföderációs tervvel, illetve annak új változatával. Kérjük az olvasók különös figyelmét erre a tervre. Irán nyugtalan aggódással tekintett az afganisztáni fejleményekre, emiatt jelentős összeget költött fegyverkezésre. Akkor még úgy hitte az iráni sah, hogy a fegyverszállító Nyugat saját érdekéből szövetségese. Az iráni terv egy kollektív védelmi rendszer kiépítése volt, ami hivatva lett volna megakadályozni a Szovjetunió terjeszkedését déli irányban az Indiai-óceán felé. Ez idáig az ún. szabad világ érdeke. A közelkeleti államok érdeke ebben a függetlenségük megőrzése.

A tervnek komolyságát Irán olaj jövedelme alapozta meg. Hajlandó lett volna pénzelni egy megfelelő úthálózatot, ami a három országot, Iránt, Afganisztánt és Pakisztánt egyesítette volna. A határok lebontása egyúttal megoldás a kisebbségi gondokra is.

Afganisztánban az oroszok is az úthálózat kiépítésével kezdték, de az csak egy szempontot követett: Afganisztánt a szovjet közlekedési hálózatba kapcsolni. Az iráni terv ezzel szemben a három ország gazdasági vérkeringéséhez épített volna út és vasúthálózatot.

Daud elnök ennek a tervnek érdekében felhagyott Pakisztánellenes politikájával, és igyekezett korlátozni a szovjet befolyást. Pakisztán miniszterelnöke, Ali Bhutto Kabulba látogatott 1976. júniusában, ahol megállapodtak, hogy a területi integritást tiszteletben tartják, és egymás ügyeibe nem avatkoznak be. Daud elnök viszonozta a látogatást. Fokozatosan mellőzte és elbocsátotta a szovjet által kiképzett tisztjeit. Támadta Kuba részvételét az el-nem-kötelezett országok szevezetében szoros szovjet kapcsolata miatt. Tisztjeinek kiképzését Pakisztánban, Egyiptomban és Indiában tervezte folytatni.

Az iráni sah támogatása arra is kiterjedt, hogy titkosrendőrsége, a Savak egyes tagjait Kabulba helyeztette át, hogy segítségére legyenek Daudnak a helyi kommunista és baloldali elemek háttérbe szorításában. Belső helyzete egyre erősödött, 1977-ben összeült a Nagy Nemzetgyűlés, a tartományi kormányzók testülete. Itt megerősítést nyertek az iszlám intézmények, mint a nemzeti élet központi szervei és az elnök széleskörű hatalmat és támogatást kapott. A dolgok jól álltak mind a három országban.

Kabul békés csendjét ágyúk dübörgése, gépfegyverek csattogása verte fel 1978 április 27-én. A támadás gyors, véres és kegyetlen volt. Célja, Afganisztán államszervezetének elpusztítása. Daud elnök kormányát letartóztatták, több tagját azonnal kivégezték, az államvezetés többezer tagját legyilkolták. Daud kánt kényszerítették, hogy végignézze családja harminc tagjának legéppuskázását, utána őt is kivégezték.

Afganisztánban, 1978 április 27-én „népidemokratikus forradalom" volt.

(Magyar Élet, 1979 szeptember 20.)

Taraki bukása

A politikában mindenért fizetni kell, bosszantó szembenézni saját fegyverekkel.

Afganisztánban 1978 április 27-én *„népidemokratikus forradalom"* volt. Ez a mondat zárta le három héttel ezelőtti cikkünket, amelynek címe: Bolsevizálás részletre.

Láttuk, végigkísértük a folyamatot, aminek során a Szovjetunióval mindig egy lépéssel barátságosabb kormány alakult, míg végül a királyságból öt év után népidemokratikus köztársaság lett. Nagyravágyó csatlós helytartó mindig akad, de valahogy egyik sem tanul elődje példájából. Láttuk, hogy a király miniszterelnöke, Daud kán szovjet segítséggel hajtotta végre hatalomrajutását, majd szívesen úszott az árral és a köztársasági divattal, és míg a történelmi szerepben tetszelgett, nem vette észre, hogy ő is csak eszköze a nagyhatalmak játékának, aminek során országát teljesen magához láncolja, mint valami óriási polip, a szuperhatalom.

A politikában mindenért fizetni kell. A tévedésért és hiszékenységért a legdrágábban. A baráti Szovjetunió öt év után változást rendelt el: mint említettük Daud elnököt és kormányát letartóztatták, közülük többet azonnal megöltek, Daud kánt kényszerítették, hogy végignézze családja harminc tagjának a kivégzését, utána ő is belenézett a szovjet hatalom forrásába: a puskacsőbe.

Jöhet a következő felvonás, a következő balek. A népidemokratikus forradalom hőse, köztársasági elnöke, **Nur Mohamed Taraki** csak rövid tizenhét hónapot kapott a főrendezőktől és véres bukása 1979 szeptember 14-én következett be. Cikkünk tárgya ez a tizenhét hónap.

A Budapesten megjelenő Nemzetközi Szemle így foglalta összsze az eseményeket:

„Április 28. reggelére győzött a nemzeti demokratikus forradalom. Április 30-án a forradalmi tanács kikiáltotta az Afganisztáni Demokratikus Köztársaságot, és bejelentette az ország első, valóban népi kormányának megalakulását. A forradalmi tanács elnökévé és egyben az új kormány fejévé Nur Mohamed Tarakit választották meg. A forradalmi tanács egymást követő rendeletei ennek megfelelően kettős célt szolgáltak: egyfelől megsemmisítő csapást mértek a feudális reakció politikai, gazdasági hatalmára, másfelől a dolgozó tömegek felemelkedését szolgáló intézkedésekkel kiszélesítették a forradalom, a népidemokratikus rend tömegbázisát ... A szövetkezetekkel (kolhozokkal) egyidejűleg alakultak meg a falvakban a forradalom védelmének önkéntesekből álló bizottságai ... A kormányzat széleskörű népi együttműködésre épít, s olyan politikát folytat, amely messzemenően figyelembe veszi a vallási érzületet. A hivatalos rendeletek rendszerint ezekkel a szavakkal kezdődnek: A könyörületes és mindenható Allah nevében".

A Nemzetközi Szemle bizonyára gondokkal küzd, hogy miként magyarázza meg olvasóinak, hogy ez a sok szép intézkedés most balul ütött ki, és Taraki elvtársat a mindenható és éppen nem könyörületes Kreml miért likvidáltatta.

Taraki (1917) formális iskolázottság nélkül, magánúton képezte magát Bombayben a harmincas évek végén. Mint Mahatma Gandhi nagy tisztelője tért haza Kabulba, ahol az afgán kormány sajtóosztályán kapott alkalmazást. Később a washingtoni afgán követségre kerül, mint sajtóattasé. Visszatérése után az Egyesült Államok kabuli követségén tolmácsként dolgozik, majd saját fordító irodát nyit.

Marxista beállítottságának megfelelően az indiai kommunista

párt mintájára magalakította a Khalq Pártot (khalq = tömeg) 1964-ben, amely 1977-ben a Népi Demokratikus Párt nevet vette fel, Taraki főtitkársága mellett. Írásaiban, beszédeiben nagy támogatója és terjesztője volt a kommunista elveknek. A Daud ellenes kormánypuccs börtönéből szabadította ki, ahová néhány héttel előtte csukatta Daud elnök, az állami rend felforgatására irányuló kísérletért. A puccsot egy Abdul Kader nevű alezredes hajtotta végre, de abból Taraki csinált vérfürdőt. Daud elnök személyén, kormánya és családja megölt tagjain kívül az államvezetés többezer tagját gyilkoltatta le.

Taraki rémuralmához a Szovjetunió adott fegyveres támogatást, és az ország teljesen csatlós sorba süllyedt. Ötezer orosz tanácsadó érkezett az állami bolsevizmus megszilárdítására, akiknek egyharmada a hadsereg kulcspozícióiba jutott. Decemberben aláírták ugyanazt a szövetségi szerződést Moszkvával, ami az európai csatlós kormányokat köti a bolsevizmus fő központjához. Valóságos orosz kolónia alakult Kabulban, az afgán városban, ahol az úgynevezett tanácsadókon kívül ismeretlen létszámú diplomata személyzet él egy fegyveres védelemmel körülvett dombon.

A szövetséges szovjet kormány a szerződéses katonai együttműködésre vonatkozó pontjai értelmében ezer harci repülőgépet, 30 páncélozott fegyveres helikoptert, hétszáz tankot, több mint ezer katonai személyszállító gépkocsit, számtalan gépágyút, automata fegyvereket és lőszert adott a Taraki kormánynak: nem a nemlétező külső ellenség ellen, hanem ahogy a budapesti Külügyi Szemléből olvashattuk: a széleskörű népi együttműködést kiépíteni, a könyörületes és mindenható Allah nevében.

Ámde Afganisztánban sokkal tisztább a politikai képlet, mint másutt: a kommunista párt a gazdagok pártja és a hitehagyott istenteleneké. Ahogy az angliai *The Guardian* (79. IX. 23.) kifejti: *„... az iszlám még vonzza a nacionalistákat, akik fegyvert látnak benne a nagyhatalmak kulturális elnyomása ellen."* Mert teljesen mindegy: orosz vagy amerikai, egyaránt ateista, materialista, imperialista? Nyugati lapok véleménye szerint az ország iszlámhű ellenállói között nem alakult még ki az egységes vélemény arról, hogy milyen legyen az iszlám állam a felkelők győzelme esetén, de egy dologban megegyeznek: gyűlölik az oroszokat.

A Taraki kormányzat megalakulásának úgyszólván első napjától kezdődött az afgán nép ellenállása. A tizenhét hónapos háború hamarosan kiterjedt mind a 28 vármegyére. Különösen erős ellenállás fejlődött ki a Pakisztánnal határos körzetekben. Az iszlám gerilláknak kedvez a nehéz közlekedési helyzet, az állami hatósági hálózat kiépítetlen állapota és talán mindenek felett a szökések nagy száma a hadseregből. Hamarosan kialakult és általánossá lett, hogy a fővárost és néhány nagyobb várost kivéve a kormányzat nem volt ura a helyzetnek. Nehezíti helyzetét, hogy a gerillák éjjel támadnak, nappal hiába keresik őket a helikopterek a vad vidék felett. A tankok úgyszólván használhatatlanok ebben az országban, kivéve a városokat és a kevés művelt területet. A szovjet helikoptereket állított be afgán csapatok szállítására orosz ellenőrök kíséretével.

A legerősebb gerilla csoportok a pakisztáni határ mentén működnek, háttér bázisuk sokszor a határon túl van. Hasonlóan az iráni határ mentén is állomásoznak gerilla csapatok.

Az afgán kormányhadsereg kb. 120 000 fő, de számuk gyakran ingadozik a szökések és átpártolások miatt. A morál alacsony, mert orosz parancsra saját fajtájuk ellen kell harcolni. A kormánycsapatok időnként teljesen szétbombáznak egy-egy községet, ahol gerillákat észlelnek. Több helyen napalmot is alkalmaztak a lakosság ellen.

A gerillák bőségesen el vannak látva fegyverekkel, zsákmányolt szovjet munícióval. Nagyobb problémát jelent az élelmiszer hiánya, beszerzési nehézsége, továbbá a harcászati összehangolás hiánya. A legnagyobb fegyveres tevékenység a keleti határon, Kunar és Paktya tartományokban van.

A főváros nyugalmát rettenetes terror biztosítja. A helybeliek félve kerülik el azokat a házakat, amelyeket a politikai rendőrség lefoglalt szerte a városban. Ezek a házak naponta nyelik el áldozataikat. Az ártatlanok egy részét kiengedik, rajtuk a kínzások nyomaival, hogy ez is elrettentse a lakosságot. Kezdték az előző rezsim támogatóival, hamis vádakkal. Többszáz mullahot (papot) végeztek ki. Taraki és Amin miniszterelnök, a politikai osztály feje, szisztemetikusan hajtottak végre „tisztogatásokat" a hadseregen belül. A legkisebb gyanú a rendszer iránti hűség kérdésében elég volt, hogy börtönbe kerüljenek, ahol rendszerint tárgyalás nélkül végeztek velük. A kivégzés tömeges, ruhátlanul állítják a megásott árok szélére az áldozatokat és ott lövik agyon őket.

A Taraki-Amin rezsim — bármily véreskezű bűnszövetkezet — hivatalos államként van elismerve a nemzetközi politikában, és a Szovjetuniótól kapott anyagi és fegyveres segítségen felül évenként 120 millió dollár segélyt kap a kapitalistáktól. (World Bank 50m, Asian Development Bank 30m, Near East Development Bank 40 m). Nyugatnémetország a rendőrkadétok kiképzésével, kereskedelmi kapcsolatokkal, Franciaország, Amerika kereskedelmi szerződésekkel támogatja a rendszert.

Az első nagyobb arányú támadás 1979 márciusában zajlott le a gerillák részéről. Herat városát rövid időre elfoglalták a felkelők és kiirtották az ott talált oroszokat. A megtorlás irtózatos volt, mert végleg elrettentőnek szánták. A kormánycsapatok bombaszőnyeggel szórták meg a várost, aminek sokezer halálos áldozata lett.

A herati eseményeket követően orosz tábornokok és a szovjet haderők legfőbb katonai komisszárja helyszíni tanulmányozást folytattak. Nem voltak elégedettek, hogy a kormány egy év után sem ura a helyzetnek. Lévén az ilyesmi katonai kérdés, további fegyverszállításokra került sor: T 62-es tankokat, MIG 21-es vadászbombázókat, M 16-os csapatszállítókat és a szovjet hadiipar legújabb remekeit, helikopter ágyúnaszádokat adtak az oroszok a csatlós kormánynak. Külföldi megfigyelők csupán a dél-afganisztáni Kandahar repülőtéren száz harcigépet számoltak meg. A politikai erősítés következtében az afgán tartományi kormányzók mellé egy-egy orosz tanácsadó került — valóságos kormányzónak.

Mindez nem segített, inkább olaj volt a tűzre. Fokozódtak a szökések, fegyveres átállások. Bosszantó szembenézni saját fegyverekkel.

Júliusban már nyíltan beszéltek arról, hogy a szovjet készül leváltani a Taraki rezsimet. Taraki, hogy ezt elhárítsa, átalakította kormányát, megtartva elnöki pozicióját, magához vette a hadsereg főparancsnokságát. Egyidejűleg a miniszterelnököt, muszkavezetésben vetélytársát, Hefezullah Amint megfosztotta külügyminiszteri tárcájától, amit bizalmasának, Dr. Shah Wali-nak osztott ki, akit egyúttal helyettes miniszterelnöki pozicióval is megjutalmazott.

A kormány átalakításával Taraki a növekvő szovjet befolyást igyekezett korlátozni. Minél inkább rászorult a szovjet segítségre a felkelők elleni harchoz, befolyásuk annak arányában növekedett. A helyzet komolyságára vall, hogy az amerikai követség családtagjai elhagyták az országot. Másik jelentés szerint Taraki és Amin is elküldték családtagjaikat biztonságba Oroszországba, — ők maguk minden éjjel másutt háltak.

Augusztusban már gyorsan peregtek az események. Ötödikén, vasárnap délben 2000 gerilla, vidéki mullahhok vezetésével utcai harcokba bocsátkoztak Kabulban, ez a küzdelem a főváros elfoglalását célozta. Több laktanyában zendülés történt, fegyveres alakulatok csatlakoztak a felkelőkhöz. Úgy nézett ki, hogy vége a Taraki rezsimnek. Végülis tankok és harci repülőgépek segítségével a kormány úrrá lett a helyzeten.

Megmozdult erre a vidék is. Gardezt, Pakhtia tartomány fővárosát elfoglalták a felkelők. Kabul irányában három támadás van kifejlődőben. A cél, elvágni a fővárost a külvilágtól. Kunar tartományban egy dandárparancsnok átállt teljes fegyverzettel a felkelőkhöz, közben a tartományi kormányzót tőrbecsalták és megölték. Egy másik hadseregparancsnok 1200 katonával, tüzérséggel, átállt és megtámadta Chigha Sarai tartományi fővárost, amely Kabultól keletre van a Khiber szoroson átvezető főút mentén.

Szeptember elején már a Salong szorosban is erős harcok folytak, a Kabul és a szovjet határ közti út elzáró pontján.

A szovjet dilemma az, hogy a kivonulást nem teheti meg presztizs okokból, viszont a vidéket megtisztítani csak frontális, orosz csapatokkal végrehajtott háborúval lehetne. De ez utóbbi csak fokozná a növekvő ellenszenvet a kommunizmus iránt az 550 milliós iszlám világban. A szovjet olyan afgán vezetőt keres, aki legyőzi a gerillákat, és meg tudja játszani a csatlós szerepet, mintha a nép akarná a szocializmust.

Afganisztánt a világhatalmi elosztás szovjet érdekkörbe utalta, a jelek szerint Pakisztánnal együtt. Eszerint a szovjet feladata ezeknek az országoknak az ellenőrzése, társadalmi átalakítása és alkalmassá tétele a világgazdasági szisztémába való bevonásra. Amerikai—orosz vetélkedésnek, nyugati tiltakozásnak nyoma sincs. Az afgán függetlenségi törekvés így teljesen magára hagyatva fog felőrlődni hosszú évek harcain keresztül. A civilizációval együtt hatol majd be a szolgaság a nyomorgó, de szabad törzsek elzárt világába.

*

Szeptember 11-én érkezett meg Taraki elnök Moszkvából, ahol megállt hazafelé menet Havannából, az el nem kötelezett államok kubai konferenciájáról. A moszkvaiak talán már tudták, de ő nem sejthette, mi vár rá otthon.

Szeptember 14-én hűséges kormánytisztviselők értesítették Tarakit, hogy Amin ellene készülődik. Taraki, ahelyett hogy jó szokás szerint lelövette volna, még aznap délben konferenciára hívatta Amint a Nép Házába.

Amin megjelent a kitűzött időben — pisztolyával együtt — és egy értékes információval: adott esetben Taraki személyes testőre, Taron őrnagy, az ő oldalára áll.

Részletek nem szivárogtak ki, de a kabuli Nép Háza lövésektől volt hangos egy órán át röviddel Amin megérkezése után. A véres konferenciát követően már Amin parancsolt a Nép Házában, ahol az eset után mintegy hatvan halott hevert, köztük az áruló Taron őrnagy is.

A Forradalmi Tanács vasárnap kihirdette, hogy Nur Mohamed Taraki, egészségügyi okok miatt átadta államelnöki székét Hafizullah Aminnak. A péntek esti lövöldözés éppúgy megártott neki is, mint a többi földre hullottnak. A kettő közül a bestiább győzött.

Moszkvából sietve érkezett egy távirat Leonyid Brezsnyev elnök és Alekszej Koszigin miniszterelnök aláírásával. Melegen gratulálnak Aminnek, az új államelnöknek.

(Magyar Élet, 1979 október 11.)

Ámítás volt...

Amerika csak színlelte az antikommunizmust. A kommunizmus ereje nyugaton van!

Huszonhárom évvel ezelőtt lobogtatta a szél az világ első likas zászlaját. Magyar zászló volt az, csak kivágták a közepéből a szégyenfoltot — amilyen gyorsan jött az úgynevezett forradalom, nem volt idő zászlókat varrni.

Ma három éve, a szabadságharc zászlóbontásának húszéves évfordulóján három képviselő szólalt fel az ausztrál parlamentben: Messrs. Wentworth, Sullivan és McLear.

Érdemes visszaidézni néhány mondatot a felszólalásokból, ha látni akarjuk, mi maradt meg húsz év után is a nyugati emlékezetben sok más véres esemény után.

W. C. Wentworth: *„A gyalázat emléknapja ez, mert húsz évvel ezelőtt a magyar nép a szabadság felé nyúlt ki és a brutális és könyörtelen szovjet erő legázolta. Ez a gyalázat a mai napig sem lett letörölve, mert a szovjet szorítása még mindig ott van a magyar népen. Szabadság helyett kénytelenek elviselni olyan társadalmi rendszert, amit utálnak, amit megvetnek.*

Színlelhetjük az ellenkezőt. Kápráztathatjuk, hogy minden rendben van. Találhatunk akár egy amerikai elnököt, aki azt fogja mondani: nem tűri az ilyen szolgaságot. Felejtsük el ezt a hatásvadászatot. A szolgaság ma is ott van. Ez ugyan a szovjet szégyene, de nem csak a szovjeté egyedül. Mi, húsz évvel ezelőtt sorsára hagytuk Magyarországot. Nem avatkoztunk be. A Nyugat meghátrált és hagyta, hogy a borzalom megtörténjen, mialatt a világ döbbenten nézte. A cselekvést megbénították és a szabadság lángja elhamvadt. Csupán annyi történt, hogy amikor a szovjet brutalitás félremagyarázhatatlan világossággal tudatosult a kommunista pártok tagjaiban szerte a világon, sokan kiábrándulva hátat fordítottak a mozgalomnak.

Ez kétségtelenül hasznos hatás volt, de ne gondoljuk azt, hogy ez eléggé ellensúlyoz egy mindennél borzalmasabb tényt, ami ma már tisztán látszik, hogy itt még a szándék is hiányzott hatásosan ellenállni a kommunista szolgaság gépezetének. Azért, mert akkor ezt elmulasztottuk, a világ történelmi eseményei attól fogva mind rosszabb irányba hanyatlottak."

Mr. Wentworth és néhány parlamenti kollégája tisztán látják a helyzetet, azt hogy a nyugati beavatkozást sem a szovjet brutalitás, sem pedig a világ közvéleményének felháborodása nem tudta kiváltani.

A következő szónok, **Mr. Sullivan** ugyancsak elítélte a gyáva Nyugatot, külön megemlítve az Egyesült Államokat és megállapította: a szabadságharcosok hiába haltak meg!

Szeretnénk most ezzel az utolsó kijelentéssel vitába szállni.

Ahogy múlnak az évek, és a múló évek szinte semmit sem változtatnak a világnak azon az állapotán amivé a háború utáni helyzetben merevedett, azt kell mondanunk, hogy az a természetellenes, hogy a hidegháború múltával esedékes változás elmaradt. Nem csak játék ez a szavakkal: A második világháború végeztével nyilvánvalóvá vált, hogy a háborús amerikai politika a Szovjetuniót nemcsak kimentette a biztos összeomlásból, hanem Eurázsia legerősebb nagyhatalmává tette. Fél Európát adta át neki. Amit a Szovjetunió elkövetett Közép-Európában, az a világpolitika botránya lett.

Ebből a botrányból Amerika csak úgy kerülhetett volna ki, ha jóváteszi a hibát, visszaszorítja a szovjet hódítást. Ezt ígérték is, de ezt várta Amerikától az egész világ. Amerika viszont csak szín-

lelte az antikommunizmust — ahogy Mr. Wentworth is megállapította. A magyar nép véráldozata kellett ahhoz, hogy rádöbbenjen a világ: a kommunizmus ereje nyugaton van. Ötvenhat világtörténelmi jelentősége az, hogy keleten is és nyugaton is tudatosult az emberekben, hogy felszabadítás nem lesz.

Ötvenhat talán az egyetlen háborúja a huszadik századnak, amit nem a nagyhatalmak terveztek és indítottak el, ami előkészítetlenül, szervezetlenül robbant ki. És éppen ezért ötvenhat rámutat a nagyhatalmak bűnösségére: a munkások hatalmas szocialista állama munkásokat lövetett halomra, és a népek szabadságának hangszóróval hirdetett nagy bajnoka cserbenhagyott egy kis országot, amely szabad akart lenni. Itt nem lehetett mellébeszélni.

Hogy mi történt a Szovjetunión belül, arról az első megbízható híreket **Gábor Áron** hozta nyugatra. De a folyamatnak ő csak az elejét látta. Egy bizonyos: ötvenhat tanulságul szolgált mindenütt a vasfüggöny mögött. A tanulság az, hogy a felszabadulást nem szabad többé kívülről várni! A szabadságot belülről, milliméterenként kell visszahódítani. *Andrej Amalrik* írja: *„Az 1956-os magyar forradalom fordulópont volt a kommunista tömb történetében ... Sem a prágai tavasz, sem a lengyel munkások újabb lázadásai, sem az Emberi Jogok Mozgalma a Szovjetunióban nem képzelhetők el az 1956-os magyar forradalom nélkül. Joggal nevezhető tehát fordulópontnak, mert bebizonyította, hogy az ellenállás igenis lehetséges, és a világot meg lehet változtatni... Teljes nyíltsággal és teljes joggal nevezzük ezért magunkat az 1956-os esztendő nemzedékének. Mindaz, amit eddig tettünk, és az is amit a jövőben tenni fogunk, ennek a hősies esztendőnek az alapjaira épül."*

Vlagyimir Maximov szerint: *„Az 1956-os magyar forradalom világtörténelmi jelentőségű volt. Pszichológiai forradalmat váltott ki, ráébresztve bennünket oroszokat az elnyomott nemzetek iránti bűnösségünkre és jóvátételi kötelezettségünkre."*

Számtalan nyugatra jutott tanú vallomását ismerjük azóta arról, hogy az orosz nép széles rétegeit érintette a magyar felkelés lelki hatása. Ez lehetett a nagyobbik oka annak, hogy az oroszországi diktatúra napokig bizonytalankodott és vonakodott a fegyveres beavatkozástól.

És milyen kísértetiesen egyenlő a kép nyugaton. A világ népeinek olyarányú szimpátiája nyilatkozott meg, amire még a történelemben nem volt példa. Mennyi ügyességébe tellett a világpolitikát intéző garnitúrának úgy billegni, mintha segíteni akarnának, és úgy cselekedni, hogy abból a vasfüggönyös Európa-megszállás ne szenvedjen változást. Másszóval nyugaton is és keleten is a világ népei egyet akartak, hogy legyen független szabad Magyarország, és nyugaton is és keleten is a politikusok egyet akartak: hogy ne legyen független, szabad Magyarország.

Indro Montanelli, az Il Giornale Nuovo főszerkesztője riporterként volt jelen Magyarországon 1956 októberében. Tanúja volt annak a mámoros vakhitnek, amiben a magyarok a kivívott friss szabadságukat a világ hangulatának meleg ölében biztonságban látták. Figyeljük meg a közelmúltban tett visszaemlékező szavait, a bennük rejlő politikai realitást:

„Lelki szemeim előtt látom a magyar nép heroizmusát, ezt a poétikus felkelést, mivel a magyar forradalom inkább nevezhető költőinek, mint politikainak. Ma is előttem a látvány, amit Budapesten a magyarok nyújtottak a sok nyugati megfigyelőnek. Ezek a nyugati megfigyelők, őszintén meg kell mondanom, különleges helyzetben voltak. Mi — és ezen azt kell érteni, hogy antikommunisták —, csodálattal figyeltük a magyarországi történéseket, ugyanakkor azonban szégyelltük is magunkat, hogy nyugatiak vagyunk. Mert kezdettől fogva éreztük, és megértettük, hogy a magyaroknak Nyugatba vetett reményeit csalódás fogja kísérni, hogy ezek a remények menthetetlenül csalódásra vannak ítélve, s hogy ez súlyos lelki következményekkel jár, súlyos érzelmeket vált ki belőlük velünk szemben. Szégyelltük magunkat amiatt ami bekövetkezett, szégyelltük, mert tudtuk, hogy amit a magyarok tőlünk várnak, az nem fog megtörténni, nem történhetik meg."

Montanelli adós maradt annak megfogalmazásával, hogy miért nem történhetik meg, hogy a Nyugat segítségére legyen egy bolsevista rabságra eladott országnak, szabadsága kivívásában. Elhallgatta azt, amiért akkor szégyenérzete volt, hogy a nyugati politika valóságos szándéka más, mint amit hangoztat, más mint amit a közvélemény elvár tőle. Montanelli sem írhatja meg, és mások sem írhatták meg, akik a hivatalos politika újságjainak alkalmazottai, mert amióta a sajtószabadság monopólium-jog lett, a szólásszabadságnak szigorú korlátai vannak, keleten és nyugaton egyaránt — a sajtó pedig a politika eszköze.

A világ kommunistáinak fővárosa 1956-ig Moszkva volt. Ez adott lehetőséget Moszkvának, hogy elszabotálja azt a kötelezettséget, amit az amerikai háborús és háború utáni segítségért vállalt, hogy beilleszkedik az UNO keretében tervezett világuralmi rendszerbe. A Szovjetunió lehetőséget látott arra, hogy fél Európa és fél Ázsia birtokában függetleníteni tudja magát nemcsak az amerikai segítségtől, de az UNO-kötelezettségektől is. Sztalin következetes politikát folytatott a nagykapitalisták befolyásának csökkentésére. Halálával ennek a politikának is sírba kellett volna szállnia. Utóda ennek az illendőségnek a jegyében szakított nyíltan a sztalinizmussal a 20-ik pártkongresszuson, 1956 februárjában. Feloszlatta a Kominformot is. Lengyelországban október 20-án, Magyarországon október 23-án öltött testet a sztalintalanítás politikája, látványos, előre rendezett pártirányítású forradalomban. A nép kellett volna hogy hitet tegyen a szocializmus új irányzatára.

Különleges játéka volt ez a kelet—nyugati politikának, amitől az amerikaiak azt várták, hogy az ázsiai kreatúra feladja világhódító terveit, az oroszok pedig arra számítottak, hogy taktikailag, látszólag, megtagadják a világuralmi terveket, hogy tovább erősödve elérjék céljukat, mert az idő nekik dolgozik.

Ebbe a játékba dobbant be egy váratlan fordulat. A kommunisták által szervezett színjáték-forradalomból országos felkelés, általános szabadságharc lett egyetlen véres jelenet miatt, amikor az egyik leggyűlöltebb pártbarom, Gerő Ernő ostoba, provokatív rádiószózata miatt tüntetők közé lőttek az ávósok. Az események lavinaként zuhogtak, és a nagypolitikára kiható aggodalmak ott találták meg a mindkét világhatalomnak megfelelő megoldást, ahol a háború utáni béke nyugodott: a bolsevisták fegyveres rémuralmában. Ezért érezte Montanelli lelkiismerettől szorongva, hogy amit a magyarok tőlünk várnak, az nem fog megtörténni, nem történhetik meg.

A független államok és önálló nemzetek kora lejárt — hirdetik a jakobinusok mai utódai. A korszerű világkormányzási terv a szocialistának nevezett állami diktatúrák nemzetközi rendje, ahol az állam irányítói nem a nemzetnek, hanem a nemzetközi szervezetnek tartoznak felelősséggel. A folyamat keleten is és nyugaton is ugyanaz: a demokrácia külsőségei mögött kiépülő erős, központi államhatalom. Ezért részesülnek gazdasági és politikai támogatásban a kommunista államok.

Szolzsenyicin így fogalmaz: *„Ami rettenetes, az nem pusztán az autokratikus rezsim, amely senkinek és semmiért nem felelős.*

A korábbi, vallásos századok autokratái a kifelé korlátlannak tűnő hatalmukat korlátozva látták az Isten előtti felelősség és erkölcsi felfogásuk, lelkiismeretük által. A mai kor autokratái azonban azért veszélyesek, mert nem látunk semmi olyan magasabbrendű értéket, amelynek elkötelezték volna magukat!"

Ötvenhat után lépett fel Amerikában a New Left mozgalom, nagy pénzzel, sajtóval támogatva. Mi lett belőle: elhalt, mert nem volt alapja. Utána Európában próbálkoztak az ún. eurokommunizmussal. Ez is csak a sajtóban él, a valóságban sehol.

A világpolitika hatalmi bázisaiból el lehetett pusztítani, cserben lehetett hagyni a kivívott magyar szabadságot, de a lelkekben megmaradt keleten is és nyugaton is az ötvenhatos magyar szabadság széruma. Nem haltak hiába!

Európa természetes fejlődésével ellenkezik a napjainkban két oldalról erőltetett egységesítési törekvés, melyeknek elválasztó határa a háborús bűnvonal: a vasfüggöny. Amikor 1956-ban Magyarország függetlenséget proklamált, nem tudhatta azt, hogy a nagyhatalmak által meghatározott táborból egy nép sem léphet ki. Ez a lépés az európai önállóság első lépése lett volna, ami ha sikerül láncreakcióval robbantotta volna fel a csatlós világot és talán a Szovjetuniót is.

Cinikusan írja *S. E. Ambrose* (Rise to Globalism, American Foreign Policy 1938—1970, Pelican sorozat): „A magyarok és a többi kelet-európai népek megtanulták, hogy nincs felszabadítás, és nincs olyasmi, hogy a Nyugathoz kötik magukat, és hogy tradicionális politikájuknak, amivel Keletet Nyugat ellen játszhatják, vége van. ... There would never be any American troops. Eisenhower did not even consider giving military support to the Hungarians. (His promise of) liberation was a sham, it had always been a sham."

(Magyar Élet, 1979 október 25.)

A földre hullott mennyország

„Ha én most hagynám, hogy elbizakodott, kamaszos duhajkodásában Nyugat végzetesen szétzúzzon egy ellentétes életrendet és világnézetet politikai ereje és anyagi befolyása által — nem lennék-e saját népemnek is árulója, és a tiétek is büszke nyugatiak?"

— Mahatma Gandhi —

Tíz évvel ezelőtt Kambodzsa még királyság volt, független, szabad ország. Ma a siralom völgye, a legcsúnyább halálnak pokoli tornáca.

Ázsia déli részének ősi, színes, tarka világa Törökországtól Új Guineáig három tucat állam tíz tucat népe ellentétes életrendje és világnézete küzd a ránehezedő erő és anyagi befolyás kamaszos duhajkodásával.

Az őstörténeti övezet évezredes belső rendjét először a gyarmatosítás zavarta meg, napjainkban pedig a gyarmati sorsból való felszabadulás járulékai, elsősorban az úgynevezett nyugati politikai filozófia forgatja feje tetejére a fejlődés természetes rendjét.

Kambodzsa Kr. u. 2—5 századokban Indokína vezető hatalma volt. Az ősi Kambodzsát a kínai évkönyvek **„a Földre hullott mennyország"** néven emlegették, elragadtatással írtak a nagy főváros pazar szépségeiről, a város nagyobb terjedelmű volt, mint Róma Augustus idejében. Épületeinek romjai ma is lenyűgözik a külföldi látogatókat.

Franciaország 1863-ban tette gyarmatává, majd hordta el az ország kincseit. A második világháború folyamán rövid időre japán megszállás alá került, amit 12 évi függetlenség követett. Kambodzsa részére az „ellentétes életrend és világnézet", a parlamentarizmus és kommunizmus volt, mai nyomorúságát a szomszédságban dúlt vietnami háború okozta.

Szihanuk herceg, miniszterelnök (1958—1970) a király fia, vezette az országot a kommunizmus felé. (Ennek részleteit megírtuk múlt év február 2-i számunkban.) Kambodzsa népe többségében indiai eredetű khmer, fajilag eltér a többi indokínai néptől. Az ország mintegy félmillió vietnami eredetű lakossága a franciák betelepítési politikájának eredménye. A vietnami észak és dél közötti háború folyamán Kambodzsa vietnami eredetű kisebbsége támogatta a vietnami kommunistákat. Ez a hazaáruló tevékenység váltotta ki a Lon Nol ezredes rövidéletű kormányzása alatt (1970) az ország vietnami eredetű kisebbsége üldözését, aminek mintegy húszezer áldozata volt. Ez annak idején „nagy sajtót" kapott a nyugati lapokban, de mint a csuka hallgattak, amikor fordult a kerék. De ugyancsak ez hozta az országra a háborút: amerikai és délvietnami bombázók támadták Kambodzsa „kommunista" területeit. Ezek a támadások már hozzájárultak a gazdasági élet mai romlott állapotához és több százezer ember hajléktalanná válásához.

Amikor az amerikaiak egy barátilag megfelezett Nobel-díj kétes dicsőségével eltávoztak Indokínából, hátrahagyva egymillió amerikabarát dél-vietnamit és mérhetetlen mennyiségű hadianyagot az észak-vietnami kormánynak, Kambodzsára is sötét árnyak nehezedtek. Jelentős kínai támogatással, szinte gombaként nőtt ki a földből a bolsevizmus véres történelmének legszörnyűbb, leggyilkosabb banditizmusa: a **Khmer Rouge**. Csak két év után jelentek meg az első hírek a világsajtóban, hogy ez a lázasagyú doktrinér-rendszer egy új társadalom kiépítését erőszakolta, amelyben nincs vallás, kereskedelem, pénz, történelmi múlt, irodalom, művészet, orvos, mérnök, könyvtár — csak átnevelés: egyetlen év alatt kiirtotta az ország lakosságának egynegyedét és az országot a tönk szélére vitte.

Csak néhány név jött felszínre — a teljes ismeretlenségből —, mint az új társadalom felépítői, de azt, hogy kik és milyen erők álltak mögöttük, talán soha nem tudja meg a világ. Az egyik, a miniszterelnök, egy **Pol Pot** nevezetű, akiről úgy hírlik hogy kínai, csupán felvett khmer nevet, a másik **Ieng Sary** a külügyminiszter, akinek valódi neve Nguyen Sao Leuy, tehát vietnami, ugyancsak felvett khmer névvel. Két irgalmatlan nőtestvér áll mögöttük: **Khien Ponnary** a miniszterelnökné és nővére **Ieng Thirith** a külügyminiszter felesége és egyúttal az igazságügyminiszter. Ez a némber felelős, hogy Kambodzsában kiirtották az iskolázott réteget és a tíz éven felüli iskolásgyermekeket, mint átnevelésre alkalmatlanokat.

Amikor több mint három évi rémuralom után, 1978 június 15-én ötvenezer katonával, tankokkal, tüzérséggel, légierővel Vietnam hadserege átlépte a kambodzsai határt, a támadás oka nem az volt, hogy a gyilkos Khmer Rouge rezsim kiirtott mintegy két és fél millió embert, és hogy nyíltan hirdette: ha kell, csak egy milliót hagy életben az első igazi kommunista állam megteremtése érdekében. Hanoi egy régen meghirdetett történelmi feladat alkalomadta részét teljesíti, Ho Si Minh végrendeletét, ami szerint egész Délkelet-Ázsia egyesül egyetlen kommunista kormányzat alatt, amely Hanoiban székel. Itt van a lényege az elmúlt év indokínai eseményeinek, Kína Vietnam-ellenes politikájának és a khmer nép szerencsétlen sorsának.

Múlt év február 9-i kambodzsai cikkünket a következő mondattal fejeztük be: „Ebben az egymásba fonódó, és a kínai terjeszkedést eleve leszigetelő állapotban Kambodzsának nem lehet nagy esélye eredményes kínai csatlósságra — másszóval, Kína nem védhetné meg Kambodzsa függetlenségét anélkül, hogy ne keveredne bele egy beláthatatlan nemzetközi konfliktusba."

Érdemes ráfigyelni, hogy a jelentősebb katonai hadműveleteket világméretű sajtóelőkészítés előzi meg. Öt héttel a vietnamiak Kambodzsa elleni támadása előtt egy jugoszláv újságíró csoport látogatott Kambodzsába. Két hétig járták az országot elvbaráti kormány engedélyével. A Sydney Morning Herald 1978 május 27-i számában kezdte el a sorozatot, amely világszerte végigfutott a sajtón és borzalommal töltötte el az olvasók millióit. Rá három hétre megindult a támadás a közvélemény helyeslése mellett. A politikai tervezés megtalálta a katonai beavatkozás indokolását akkor, amikor az részére időszerűvé vált. A kambodzsai tűrhetetlen állapotok valóban indokolnak bármilyen részről történő beavatkozást, de ha a beavatkozás oka csak ez, annak már előbb meg kellett volna történnie, mert a kambodzsai állapotok már harma-dik éve éppoly tűrhetetlenek voltak, mint a múlt év június 15-én megindított támadáskor.

A támadás időpontjában, a háttérben egy másik háború veszélye tornyosodott. A kínai—vietnami határ mentén komoly katonai erők gyülekeztek egymással szemben. A kínai indoklás szerint a vietnamiak tüzet nyitottak a határzónában békésen dolgozó kínai parasztokra. A vietnamiak azzal vádolták a kínaiakat, hogy kínai katonák Kambodzsa irányából beléttek Vietnam területére. Mindez kevés indok arra, hogy félmillió katona felhúzott závárzattal nézzen farkasszemet egymással. A tét ennél jóval nagyobb volt.

A sokéves vietnami—amerikai konfliktus végén egy erős és egységes központi katonai kormányzatú Vietnam maradt Kína déli határán az önállóság és az indokínai térség vezetőhatalmi igényével, ami útját állja Kína régi terjeszkedési törekvéseinek dél felé.

Vietnamnak ez a szerep ma világpolitikai élvonalban fekszik. (Amerika nem ellenzi, és Kínát nem segíti ellene, a Szovjetunió mindenben támogatja.) Kína szeretne ezen a helyzeten változtatni és ennek egyik eszköze lehetne egy más indokolással kirobbantott katonai művelet, de számolnia kell az esetleges következményekkel is. A múlt évben lezajlott vietnami—kínai fegyveres összecsapások fő célja a nagyhatalmak hangulatának kiértékelését célozhatták — más eredményt Kína részére, azután hogy csapatai veretlenül és dolgavégezetlenül távoztak, nem találunk.

A világpolitikai helyzet (vagy inkább szisztéma) Vietnamnak kedvez. Hanoi nemzetközileg elismert helyzete megalapozott, a nyugati világ fejlesztési programokkal támogatja, és a Szovjetunióval szövetségi viszonyban van. Ugyancsak jól áll a szénája indokínai vezetőszerepéhez is. A Laoszszal két évvel ezelőtt megkötött szerződés a gyakorlat útján szinte társországgá tette őket. Ötvenezer vietnami katona részvételével úgyszólván közös hadseregük van. (Laosz királyát amerikai segítséggel eltávolították 1975-ben, akit két év múlva a vietnamiak eltüntettek a harmincezer köztisztviselővel együtt, akik átképző tanfolyamra mentek és még nem jöttek vissza.)

A Ho Si Minh-i végrendelet következő öröksége Laosz után Kambodzsa, majd a ma még királyi Thailand.

A kambodzsai nemzet tragédiájának mélységét mutatja egy amerikai újságíró jelentése, aki egy Khmer Rouge-főtisztviselőtől hallotta, hogy: „A Khmer Rouge hajlandó együttműködni minden kambodzsaival, bárki legyen az, még a régi Amerika-barát Lon Nol-kormány katonáival is, kiverni az országból a vietnamiakat. Ha ez sikerül, szabad választásokat tartunk, és ha a nép burzsoá demokráciát akar, megkaphatja, mert ma már nem a társadalmi forma a fő kérdés, hanem a kambodzsai faj fennmaradása."

Éppen úgy hangzik ez, mint amikor Sztalin meghirdette a Nagy Honvédő Háborút. A Khmer Rouge a nemzeti érzésre fellebbez, azután, hogy kétmilliót kiirtott a „kambodzsai fajból". Szegény khmer nép már nem azt lesi, hogy hol harcolhat, már benne van az éhhalál folyamatában. Ami étel eljut az éhezőkhöz, az csak a megközelíthető helyre jutott szerencséseké. A khmer nép éhenhal, mert ez már faji háború. Thailandi diplomaták véleménye szerint a vietnamiak szándékosan hátráltatják és gátolják az élelemnek és gyógyszereknek az országba jutását, hogy ellenőrzésük ezáltal is könnyebb legyen. A vietnamiak „felszabadító háborúja" valóban lassan halad előre. Ahogy az év elején kezdődött, villámháborúnak igérkezett, ma, november közepén Pol Pot és Ieng Sary gerilla-háborúzik a még el nem foglalt nyugatkambodzsai hegyekből. Az irgalmatlan nővérek, feleségeik, már az új kormány fogságában vannak. A Heng Samrin rezsim bírósága már elkészítette a vádiratot hárommillió ember meggyilkolásáért. Hogy a mai éhhalál áldozataiért kik felelősek, arról nem szól a fáma.

Indokína jövőjének alakulása nem a helyi események produktuma lesz, hanem a nagyhatalmak politikai terveié. A kérdés: miként viszonylik a nagyhatalmak politikája Ho Si Minh végrendeletéhez, Vietnam indokínai hegemóniájához? A válasz érdekében két jelentős folyóirat idézetét vesszük igénybe:

„Kambodzsa szenvedéseinek tízéves gyötrelmeiből csak annyi került nyilvánosságra, amennyit a lelketlen kihasználás szükségesnek tartott. Kambodzsát többnyire csak mint horror story-t hozták forgalomba a hipokriták, hogy ennek az országnak a haldoklása saját politikai céljaiknak szolgáljon alapjául. A Pol Pot rezsim (Khmer Rouge) elfogadása az Egyesült Nemzetek Szervezete tagjai közé — amit Nyugat is támogatott, beleértve az Egyesült Államokat és Angliát —, a Kambodzsa feletti nagyhatalmi manőverek teljesen erkölcstelen természetét jellemzik... A vietnami támadás során Kína és társainak mindeddig meg nem nyilatkozott erkölcsi felháborodása most (a bevonuló vietnamiak által hivatalba helyezett) Heng Samrin „bábkormányára" összpontosult, míg ugyanaz a szovjet részről erősen a Khmer Rouge-ra irányul. Nyugat, kivéve Franciaországot, mindkettőt elítéli, de a Pol Pot rezsimet támogatja, mint „törvényes" kormányt!

A *The Guardian Weekly* (1979. szept. 30,) vezércikkének fenti idézetéhez hozzátehetjük, hogy a Nyugat támogatása a Pol Pot rezsim részére, (bocsánat a hasonlatért) csak annyit ér, mint a magyar szabadságharc támogatása annak idején. A mélyebbre tekintő kielemzés azt mutatja, hogy a Nyugat indokínai politikája megegyezik a Szovjetunió által gyakorolt politikával.

A Szovjetunió támogatja Vietnam törekvéseit az indokínai félsziget feletti hegemóniára. Közvetve ugyanezt a célt szolgálja a Nyugat politikája, ami Vietnamot gazdaságilag erősíti, de az is ennek a törekvésnek kedvez, hogy Hanoi annak idején megerősödve került ki az amerikai—északvietnami fegyveres színjátékból.

Ezt fejezi ki az alább idézett rész a *Far Eastern Economic Review* (1978 júl. 14.) szerkesztői rovatából:„A történelem felszínes ismerete is elég annak felismerésére, hogy ha a cél Kína elreteszelése, akkor Észak-Vietnam „kökorszakba bombázása" (amit akkor sokan követeltek), lett volna a leghaszontalanabb cselekedet.

Másszóval, Amerika azért nem bombázta agyon Észak-Vietnamot, (és azért hagyott hátra olyan mennyiségű legmodernebb hadifelszerelést, amivel Dél-Ázsia legnagyobb katonai hatalma lett), hogy legyen elég ereje megakadályozni Kínát hagyományos, dél felé irányuló terjeszkedési szándékában.

(Magyar Élet, 1979 november 22.)

Kié lesz a Közel-Kelet?

Európa megtanulhatta, hogy világhatalmi szerepe megszűnt. Az élet alapja az olaj lett, Európa ebből csak akkor kap, ha engedelmeskedik.

A föld országaink, tájainak jelentősebb részei a két világhatalom, az Egyesült Államok és a Szovjetunió közvetett, vagy közvetlen ellenőrzése alatt áll.

Azok az államok, melyekre a Szovjetunió vigyáz, szoros ellenőrzés alatt állnak, kormányaik fegyveres erőkre támaszkodnak, önállóságra, elszakadásra való törekvésük reménytelen.

Az ún. szabad világ nagyhatalmi ellenőrzése gazdasági-pénzügyi természetű, de a politikai vezetés egy kötött, zárt szisztémával, közvetett beavatkozással éppen olyan nemzetközi, mint a Szovjetunió saját hatalmi övezetében. Látható kerete ennek az Egyesült Nemzetek Szervezete, amely egyúttal az állami szervezet engedélyezési hivatala és a nemzetközi elismerés monopol szervezete. A kivülálló törvénytelennek számít, a többi rámehet, szabad a préda. Nyilvánvaló, hogy földünk államszervezeti rendszere központi kialakulás allatt áll, akkor is ha látszólag két, esetleg több központ mutatkozik. Elég itt utalni az ún. „harmadik világ" megjelölésre, ami úgy értendő, hogy (még) nem amerikai vagy orosz irányítású.

A „harmadik világ" nem politikai egység, nem szervezet, csupán megjelölés. Az ugyancsak ide sorolt Közel-Kelet különös világ, mind a többinél régebbi történelemmel, faji, vallási fanatizmussal. Az emberiség történelmének legnagyobb birodalmai alakultak itt, a perzsáké, a makedón Nagy Sándoré és a görögöké, a török-ottomán birodalom, hogy csak a nagyobbakat említsük. Ezek mindegyike megegyezett abban, hogy uralták Egyiptomot és a Földközi-tengert. Egyiptom a Közel-Kelet kulcsa, tudták ezt az angolok, tudta Napóleon is, Hitler is, Churchill is, a második világháborúban, majd utána az oroszok, most legutóbb Washington és Tel Aviv.

A történelmi birodalom-alakulások formáit követve azt látjuk, hogy a perzsák birodalmától a török birodalomig közel-keleti, földközi-tengeri népek jutottak erre a szerepre. Utána jött Európa fénykora, a Közel-Kelet hanyatlása, gyarmatosítása. Változást ezen az aránylag rövid ideig tartó helyzeten Európa hanyatlása okozott. A gyarmati függetlenségtől felszabaduló Közel-Kelet a kor szellemének megfelelő önálló államalkotásba kezdett. Amikor a török birodalmat Lausanneban feldarabolták 1923-ban, egy sor új ország alakult: Szíria, Irak, Szaúd-Arábia, Transzjordánia és Libanon. Amennyire lehetett, Anglia igyekezett, hogy ezek az államok függősége alatt maradjanak. A gyarmatosítást ellenző amerikai politika, ahol csak tehette, igyekezett kiszorítani az angol befolyást. Az oroszok, ahol csak tehették, csatlakoztak az „imperializmus elleni harchoz". Az európai imperializmus utolsó felvonása — amire mi magyarok azért emlékezünk, mert időben egybeesett az 56-os felkeléssel — az Egyiptom megszállására irányuló angol—francia kísérlet.

Érdemes erre néhány bekezdést áldozni. Az ún. szuezi krízist megelőző években Amerika és Oroszország nagyméretű anyagi segélyt folyósított Egyiptom részére, egyrészt az asszuáni gát megépítésére, ami az ország ipari fejlesztésének előfeltétele volt, másrészt az ország felfegyverzésére. Nasser (aki 1952-ben a Faruk király elleni államcsínyt vezette, 1953-ban miniszterelnök, 1956. júniusában köztársasági elnök lett) nagymennyiségű fegyvert vásárolt a csehektől, elismerte a kínai vörös kormányt, és 1956 július végén megszállta a Szuezi csatornát és államosította az angol kézben lévő Universal Suez Company-t. Mindenki azt várta volna az akkori hidegháborús légkörben, hogy Amerika visszavonja az anyagi segítséget Egyiptomtól. A State Department kijelentette, hogy ezt nem teszi meg, mert Nassert ezáltal a Szovjetunió karjaiba kergetné. Ez természetesen üres kifogásnak bizonyult.

Nasser ezáltal Európa gazdasági életének ütőerére tette az ujjait, mert azokban az években évi hetvenmillió tonna olaj ment át Európa részére. Az angol külügyminiszter, McMillan néhány napon belül Dulles tudomására hozta, hogy Anglia nem nyugszik bele a csatorna egyiptomi ellenőrzésébe, és ha nem lesz változás, katonai beavatkozással szerez érvényt jogainak. Másszóval próbára tette az amerikai kormányt. Washington megtagadta, hogy nyomást gyakoroljon Nasserra. Egyiptom szövetségese, a Szovjetunió, október 28-án megkezdte tankjainak kivonását Budapestről. Másnap az izraeli hadsereg villámtámadással csaknem teljesen elpusztította Nasser haderejét és elfoglalta a Sinai félsziget nagy részét. Október 30-án angol és francia légierők egyiptomi katonai célpontokat bombáztak, és november 4-én csapataikkal bevonultak a csatorna körzetébe. Egyidőben Hruscsov tankhadosztályai vérbefojtották a magyar szabadságharcot, és mint hálás szövetségeshez illik, felajánlotta a State Department részére, hogy egy orosz—amerikai elrendezésben hajlandó részt venni és egyben figyelmeztette az angol—francia erőket, hogy ha azonnal nem vonulnak vissza, fegyveresen avatkozik be, esetleg távolsági rakéták bevetésével zúzza szét hadseregeiket.

Amerika finomabban reagált az angol—francia támadásra. Az ENSZ közgyűlésén elhangzott figyelmeztetések nyomatékaként elzárta a dél-amerikai olajszállításokat Európa felé. Anglia és Franciaország kormányai parancsot adtak csapataik visszavonására. (Walter LaFeber: America, Russia and the Cold War, 1945-1971).

Ha előbb elmulasztotta volna, maradék Európa ekkor megtanulhatta, hogy világhatalmi szerepe megszűnt. A lecke világos volt, és könyörtelen. A huszadik század közepére, amikor az élet alapja az olaj lett, Európa ebből csak akkor kap, ha engedelmeskedik.

Így értünk el napjaink Irán körüli eseményeihez, és ha a címben feltett kérdésre felelni akarunk, a válasz első része az lesz: egy bizonyos, a Közel-Kelet nem lesz Európáé, a Közel-Kelet olaja, mely — amíg újabb energiaforrás nem adódik — Európa boldogulásának üzemanyaga, nem-európaiak kezében lesz és Európának ezen a helyzeten változtatni belátható időn belül nincs módja.

A második világháború utáni világpolitikai helyzet jellegzetes fejleménye a kétpólusú világvezetés, az amerikai—orosz Lebensraum kiépülése. A Közel-Kelet azon területek egyike, amit nem az ellenségtől vettek el a háborús szövetségesek, mint „felszabaduló gyarmatokat", hanem immár a nyugat-európai szövetségestársaktól, gyarmati függőségükből „szabadult fel" ez a terület. Csak a függőség módja és cégtáblája változott, és egy újfajta politikai

mechanizmus jött a gyakorlatba: két egymással szembenálló politikai világnézet igyekezett a politika minden eszközével a gyarmati sorból felszabadult országokat egyik vagy másik táborba csalni. Ezeknek az országoknak volt legalább választásra módjuk — nem úgy mint Európa országainak — legalábbis a felszínen. Mert ha az úgynevezett harmadik világ keleti—nyugati polarizációját figyeljük, a felosztás feltűnően testvéries és békés. A Nyugat általában mindenütt enged az egyensúly érdekében. A felosztáson még soha nem vesztek össze szócsatán és nyelvöltögetésen túl, és ha vér folyt a politikai előjel eldöntése során, az nem orosz és nem amerikai vér volt, de a fegyverzet annál inkább. Ezek az előjel-háborúk aszerint dőltek el, hogy melyik oldal mennyi fegyvert kapott.

Időnként egyensúly-kiegészítés folyik, olyanformán, hogy megdől egy országban az amerika-barát kormány, és a „haladó politikai fejlődés" útjára lépnek orosz és kubai segítséggel. Amerika rendszerint „tehetetlen" az ilyen fejlődés ellen.

Földünk egyik legjelentősebb tájegysége a Közel-Kelet. Jelentőségét az olaj adja. (Akinek ehhez érdeke fűződik, az uránium és egyéb energiaforrás-ellenes politikát folytat.) Az olaj hirtelen jutott döntő világpolitikai szerephez és sok érdek ütközik azon, hogy minél tovább megtartsa vagy minél előbb elveszítse. Egyelőre az olaj nélkülözhetetlen, és ez a közel-keleti országok mai mozgalmas sorsának közvetlen oka.

Van egy mondás: „a homok az araboké, de ami alatta van, az azé, aki kiszivattyúzza". A politikai nyüzsgés, az úgynevezett nagyhatalmi vetélkedés, a politikai előjelek változása mind indokul szolgál a nagyhatalmi fegyveres ellenőrzésre. Irán, néhány évvel ezelőtt mint önálló királyság, az Egyesült Államok megbízható szövetségese és a Perzsa-öböl fegyveres őre volt. A Carter-adminisztráció bűne, hogy ma a Pahlevi-korszakot megelőző szintre süllyedt vissza, és talán csak idő kérdése, hogy szovjet hidat képez a Perzsa-öbölre, hogy felzárkózik szovjet-csatlósnak Szíria, Irak és Afganisztán mellé. Hogy Khomeini uralma közvetve milyen politikai tervet szolgál, ma még nem tudjuk. Egy kombinációt azonban figyelembe vehetünk.

Izrael állam 1947-ben jött létre ENSZ határozattal, Palesztína kettéosztása által. Azóta ez az állam több kisebb-nagyobb háború eredményeként megnagyobbodott. Terjeszkedése kiváltotta a közel-keleti arabok ellenséges magatartását. Volt idő, amikor egységes arab világ állt szemben Izraellel, legalábbis szervezetileg. Ez a kép még akkor is veszélyes, ha Izrael mögött ott áll Amerika teljes fegyveres felkészültségével. Dayan mondta a hatnapos háború után, hogy: „... aki azt hiszi, hogy az arabok megtanulták a leckét, nagyon téved". Azt fejezi ki vele, hogy az arabok soha nem fognak beleegyezni abba, hogy Izrael beékelődött területükre. „Ha Izrael olyan katonai győzelmet aratna az arabok felett, amivel akaratának érvényt tudna szerezni, ez volna egyik megoldás. De ehhez az egész arab világot meg kellene hódítania, ami viszont lehetetlen ..." — írja az izraeli parlament egy tagja, Uri Avnery (Israel without Zionism, A Plan for Peace in the Middle East). Majd így folytatja: „Egy másik elmélet a megoldásra, ami ellenszenves az araboknak, de Izraelben nagyon népszerű: ha a nagyhatalmak békére kényszerítenék az arabokat, olyan békére természetesen, ami az izraeliek részéről elfogadható: ami kötelezi az arabokat a status quo elfogadására". A könyv szerzője szembeszállt ezzel a szerinte éppoly veszélyes nézettel. Álláspontjának azáltal is nyomatékot adott, hogy törvényhozói mandátumát otthagyva, Izrael iránti aggodalmát az említett könyvben megírta, amit Amerikában adott ki. Amit viszont ő javasol, a következő:

„A megoldás első állomásaként federációt kell létesíteni Izrael és az új Arab-Palesztin Köztársaságból. A megoldás második része a Szemita Unió, a térség összes államainak egyetlen nagy konfederációja."

A gondolat nem új, Wilson elnök jelentette ki a zsidó nép nemzeti otthona céljára alapítandó Palesztínia állam javaslatával kapcsolatban (Balfour-Declaration, 1917.), hogy: „Meggyőződésem, hogy a Szövetséges Nemzetek, a mi kormányunk és népünk egyetértésével megegyeznek abban, hogy Palesztíniában egy Zsidó Commonwealth alapjait rakják le." Azóta közel hetven év telt el, és még ma is sokan megeresztett fantáziának neveznék, de annyi ma már történelmi tény, hogy Izrael megalakult és a nagyhatalmak akaratából az arabok egyre-másra elismerik a status quo-t. Erre utal, hogy Egyiptom, a régi ellenség ma már izraelbarát államnak tekinthető az amerikai diplomácia jóvoltából.

Talán véletlennek is lehet tekinteni, de kialakulóban van egy államcsoport a Vörös-tenger két oldalán, amely amerikai támogatással a közel-keleti biztonság egyensúlyi támasza lehet azzal a szovjet-befolyású gyűrűvel szemben, amelynek fenyegető jelenléte közvetve talán hasznosan járulhat hozzá egy Vörös-tengeri Konfederáció megvalósulásához.

(Magyar Élet, 1979. november 29.)

Újévi gondolatok 1980.

Kapitalisták nélkül nem lehet kommunizmust csinálni.

Ha úgy kezdődne ez az írás, mint amivel emigrációnk első éveiben bíztattuk egymást, hogy: „ha az új esztendő meghozza hazánk felszabadulását, az új esztendőben hazamegyünk", bizonyára sokan csóválnák a fejüket, mondván: honnét ez a vakhit, vagy mi értelme hamis illúziókat kergetni most, 35 év után?

Ez a 35-ös szám valóban mellbevágó. Fél élete annak, aki szép kort él meg, avagy egy emberöltő, ami kicseréli a társadalom állagát. Ennyi idő alatt nemcsak belenyugodtunk abba, hogy itt maradtunk kívül a hazán, de le is telepedtünk. Ausztrália új hazánkká vált, ahogy hazavágyunk külföldi útjainkról is, ha azok kissé huzamosak, de még Magyarországról is, ahogy azt nem egy hazalátogatótól halljuk. Kintmaradásunk az életünk ténye lett, és még nyugdíjas időre való hazatérés is nagyon ritka és kétes értékű. De nemcsak a megszokás, vagy a kiépített megélhetés tart vissza minket, hanem utódaink, a következő nemzedék is. Nagyon, de nagyon fájt, amikor kiszakadtunk gyermekkorunk emlékeinek hazájából, de mégegyszer fájna, ha ősz fejjel kellene itthagyni gyermekeink hazáját.

És mégis, a kettő nem ugyanaz. Az első érzelmeink hona marad mindvégig, a másodikban eltöltött élet után is. Kettős életünk talán természetellenes, de Mikes Kelemen óta magyarok közt oly gyakori, hogy ennek is megvannak már a maga törvényei: „ ... úgy szeretem már Rodostót, hogy el nem felejthetem Zágont".

Ha 1945 volt kettős életünk fordulópontja (és ez a szovjet megszállás miatt azokra is vonatkozik, akik később hagyták el az országot), a huszadik század történelmének is fordulópontja volt ez az esztendő. Lezárt egy időszakot, ami mérhetetlen változást hozott Európára. Számoljunk csak vissza ugyancsak 35 évet 1945-től. 1910 óta két világháborúnak nevezett polgárháború pusztított Európában, a köztük eltelt 25 év csak fegyverszünet volt. Ma már megvan a kellő történelmi távlat, hogy a két világháborút felidéző politikában felismerhetjük a célok azonosságát: amit az első előké-

szített, azt a második bevégezte.

Ami változás Európában történt a politikai térképen a huszadik században, az mind az 1945 előtti 35 évben ment végbe. A második 35 év az erőszakos változásoknak az állandósításával telt el. Azt, hogy európai hatalmak egymásnak estek fegyveresen, meg azt is, hogy külső hatalmak beavatkoztak, mint Amerika és Oroszország, még csak megérti az európai polgár. De ki gondolta volna, hogy véglegesíteni lehet egy végső összeroppanásig kényszerített háború katonai megszállási állapotát. Mert ahol a két nem-európai hatalom találkozott, ott lett a két Európa határa, ami arra sem volt tekintettel, hogy kettévágott egy nyolcvanmilliós európai népet 35, és még ki tudja hány évre, mert 12 évig háborús vagy gazdasági vagy világnézeti veszélyt jelentett más hatalmak részére.

Nem kívánunk most kitérni még mélyebb történelmi távlatokra, és ezért éppen csak megemlítjük, hogy az a politikai filozófia, ami Európa mai gyarmatosítását társadalmi haladásnak, felszabadításnak, új életrendnek hirdeti, már néhány kísérletet tett Európa meghódítására a 19-ik század forradalmai által. Ma ez a filozófia két véres világháború után világrendező erővé emelkedett, és nyíltan a nemzetek megszüntetését hirdeti. Annyit azonban szeretnénk érzékeltetni, hogy a mai események szerves összefüggésben állnak a ma már pontosan felvázolható világpolitikai tervezéssel.

A nyugati ember hajlamos arra, hogy kedvező változást remél minden választás alkalmával. Ennek a reménynek a két, vagy többpárt rendszer ad alapot. A változás azonban felszínes és lényegtelen. Eisenhowertől Carterig minden elnök szinte egyforma sebességgel közeledett a Szovjetunióval való viszonyában a hidegháborús állapottól az együttműködés állapota felé! Ami változás a világban volt az elmúlt 35 évben, az mind az ún. harmadik világban ment végbe. Az európai hatalmak levonultak a gyarmatokról, helyükön önálló államok alakultak, az önállóság fogalmának nagyon tág értelmében.

Az elmúlt év legizgalmasabb eseményei is ezzel a harmadik világbeli átalakulással teltek el, csakúgy mint a megelőző három évtized. A súlypont a Közel-Keleten volt, és ha lehet előre jósolni az új évre, 1980-ban is tele leszünk közel-keleti problémákkal. A másik tényező, ami ezzel kapcsolatos, az energia-kérdés. Nem annyira az energiahordozó nyersanyagok hiánya, mint inkább az energia körüli politika érvényesítése. Még közelebbről meghatározva: a vezető nagyhatalom különleges helyzetében csak úgy tud megmaradni, ha fenn tudja tartani technológiai fölényét. Ha Amerika példáját nézzük, mai nagyságát két európai háború üzleti lehetőségeinek, az olcsó energiának és a megszűnt gyarmatok gazdasági lehetőségeinek köszönheti. Ezeknek a helyzeti előnyöknek az ideje lassan lejár. Japán és Európa ipara — bármennyire függvénye még az amerikai nagytőkének — előbb-utóbb kellemetlen versenytársa lesz az amerikai iparnak. Amerika közel-keleti politikájának feladata, hogy Japán és Európa ne kapjon olcsó olajat. Ezek a várható közel-keleti események előrejelző tényezői.

Kína helyzetében nem várható változás. A nagy fordulat megtörtént, megtanulták nagyon keserűen, hogy a vörös diktatúrához nem elég Marx és Lenin tanai, sem pedig Mao kis piros könyve. Kapitalisták nélkül nem lehet kommunizmust csinálni. Mao átlényegülésével fordult a kerék, az agyaglábú óriás megkapja a mindennapi rizst, hogy cammoghasson kijelölt pályáján.

A Szovjetunió esetében sem várható izgalmas fejlemény. Még akkor sem, ha Brezsnyev végleg leteszi a kanalat. A Szovjetunió intézményes diktatúra, semmi nem változik, ha a vezető hivatalnok személye kicserélődik. Keleten-nyugaton meggyászoljuk mint Maot. Már évek óta találgatják, hogy ki lesz az új vörös cár. Teljesen mindegy. Béke kell a Szovjetuniónak és megkívánta az olimpiai játékokat is, mint paraszt az „ongorát" a cserevilágban. Nagy felhajtás lesz, mindenben a politika és a propaganda fog dominálni. Újságjaik tovább mossák az agyunkat a szovjet nagyszerűségről.

Minden ellenkező véleménnyel szemben Tito sem halhatatlan! Halálával fordul a rend Jugoszláviában és az oroszok oda is bevonulnak — mondogatják emigrációs lapjaink már 10—15 éve. Pedig semmi sem valószínűtlenebb, mint ez. A kommunista-bolsevista rendszerekben maga a szisztéma a diktatúra. A vezető elvtárs, mint afféle demigod, marad a helyén élete végéig. Ezt is a párthatalom természete kívánja. A hierarchia fő személye az állandóság szimbóluma. Ezért maradnak a Maok, Brezsnyevek, Ceausescuk, Kádárok, Titók, Castrók és hasonlók szuszuk fogytáig. Különös, hogy meg tudja szokni a nép az ilyen ferencjóskákat.

Magyarország helyzetében sem várható változás. Az, hogy orosz megszállás alatt él az ország, a gondoknak csak egy része. Azt még csak ki lehet várni, amíg a hódító csillaga egyszer lenyugszik és hazatakarodik. A török is elment 150 év után. A magyar probléma az, hogy nincs út a magyarság részére a szocializmusban sem, mert az Közép-Európában a szláv nacionalizmus frigyében jött létre, és utóbbi viseli a hózentrágert. Trianon marad és a szláv-oláh tenger lassan elmossa a kerítésen kívül rekesztett négymillió magyart. Népünk otthon a mának él, a gyermek nyűg, és végülis mire legyen? Szolgaságra? Helytelen okoskodás hosszú távon, mert ha „változnak a csillagok felettünk", akkor majd fájdalmas lesz a csonkaság. Az Egyesült Európa, amelyben egyenlő félként vennénk részt más népekkel, ma még távoli ábrándkép. De nem lesz-e ott is jelen a szlávság szorító gyűrűje, mint a szocializmusban?

És mégis van remény. Saját történelmünk ad rá biztatást. Történelmünknek az a fele, amit nem tanítottak nekünk az iskolában. Amikor nem csörgött a kard, amikor csak a lánc csörgött rajtunk, amikor szívósan a röghöz ragadva túléltük a nehéz időket. Ez jellemzi inkább a múltunkat, mint vesztes háborúink fényes és hiábavaló csatajelenetei. Mi sohasem nyertünk háborút, mi sohasem szabadultunk fel, mások sem szabadítottak fel minket. A tétel sokkal egyszerűbb: egész történelmünk folyamán hódító szándékú népek útjába kerültünk. Ne soroljuk fel, vérünk minden cseppje emlékezik rájuk. A hódító jön és kiépíti az adószedő közigazgatását. Övé a közjogi ország, övé a hatalom látszólag véglegesen. De a história belső erői megdöntik a dzsingiszkáni birodalmakat akkor is, ha komuterekkel őriztetnek minket. Mert a hatalom világa, művilág, a kor, amelyben élünk a legnagyobb dzsingiszkáni kísérlet kora az emberiség eddigi történetében. Eddig még minden világhóditó szent meggyőződéssel hitte, hogy ő lesz a világ ura. De elér egy pontra, ahol már nincs tovább. És a gyengeség pillanatában a szorító páncél vékony rétege lehull a társadalom testéről. Minél idegenebb, elhatároltabb ez a réteg, annál határozottabban.

A mai otthoni rezsim is ilyen művilág-alkotta idegenszellemű, idegenérdekű, önmaga hatalmáért élő, párttagsággal és jóléttel elhatárolt réteg a néptől. Kiépített állásai tökéletesek. A szisztéma tartja őt, védi, bátorítja. Ő kezeli az élet nedveinek csapjait, nincs már szüksége a bőrkabátos, géppisztolyos gárdára. A törvényesség őrzi őt, és ő kiszolgálja a szisztémát, ami rangot, jólétet, kiskirályságot ad neki. De egyet nem tehet meg a szisztéma: lemenni a

mélybe és bejutni ott a szívekbe. Pedig igyekszik. Soha még ilyen felkészült törekvés nem igyekezett beszivárogni az egyén gondolatai közé. Ma mindent, de mindent a művilág propagandája sző át. Minden kinyomtatott szó, minden elmondott beszéd, még a templomi prédikáció is a rendszer dicsőségét, igazát hirdeti. A párt fanatikusai nem is tudnak más fogalmazásban gondolkodni. De az egyén, amikor kimondja a szót, hogy felszabadulás és feljönnek emlékeibe az orosz bevonulás irtózatos képei, belső énje bezárkózik és érdekből csak alakoskodik. De mert az egész rendszer a felszabadítás hazugságára épül, és végig mindenben hazudni kell, ez a rendszer soha nem válhat a nép sajátjává. Elhatárolt réteg marad, uralkodó elit, a szolgálat, a jólét, a kitüntetés Bach-huszárja. Ugyanakkor az elhatároltság segíti a magyar népet átélni és megőrizni nemzeti sajátosságait, ha kell, több generáción át az igazi felszabadulásig.

Az emigráció még kínál korlátozott lehetőségeket. Míg él, zömmel már idős, de bölcsebb korral, mérhetetlen szolgálatot tehet a magyar nép túlélési harcának, főleg szellemi téren. Az emigráció tevékenysége nagy kérdéseinkben példásan összehangolt, és egyre több szép példája mutatkozik az anyagi áldozatvállalásnak. Valahol mindenki bekapcsolódhat a munkába, hogy végülis, idegen földben is nyugodtan leadhatjuk csontjainkat, mert megcselekedtük amit megkövetelt a haza.

(Magyar Élet, 1979. december 27.)

Az utolsó részlet

Csak idő kérdése, hogy Nyugat elfogadja a bolsevizálást...

Mialatt meggyújtottuk karácsonyfánk kis lángjait, és csak a béke és szeretet érzései melengették szívünket, mialatt egy kis közel-keleti községre gondoltunk, ahol egy kis gyermek született 1980 évvel ezelőtt csak azért, hogy béke és szeretet legyen a földön, zörgő hernyótalpaival megindult a gyűlölet hadserege közelkeleti célja felé.

December 24-én, a késő esti órákban szovjet csapatszállító repülőgépek érkeztek Afganisztán fővárosába, Kabul repülőterére. Szovjet repülőgépek máskor is érkeztek, hiszen az ország kormánya az oroszok csatlósa, és a szovjetbarát kormányzat a szovjet csapatok állandó jelenlétének védelmében tud csak fennmaradni, mert a vidék, különösen télidőben, a fegyveres törzsszervezetek ellenőrzése alatt áll. A szentestén leszállott néhány gép első csoportja volt annak a 350 repülőgépnek, amely a következő három nap alatt leszállt Kabul és Bagram repülőterére.

Az Afgán Népköztársaság elnöke ugyancsak 24-én kiköltözött a Nép Háza nevet viselő középületi lakosztályából a Darulam palotába, Kabultól mintegy tíz kilométerre, elit gárdával és nyolc tankkal együtt.

Hírmagyarázók szerint Amin nem felelt meg a szovjet igényeknek, mert nem tisztította meg a vidéket a felkelőktől, és azok egyre nagyobb tért nyertek. Ahogy a muzulmán felkelők mind erősebbek lettek, Moszkva javasolta Aminnak, hogy alkalmazzon szovjet csapatokat ellenük. Amin ezt állítólag megtagadta. Utoljára december 24-én követelték ezt tőle az oroszok, de a válasz újra az volt, hogy nem. Ezúttal a szovjet még aznap megindította inváziós hadseregét.

December 27-én a légiúton érkezett orosz csapatok megostromolták a Darulam palotát. Amin katonái védekeztek, de a küzdelem egyenlőtlen volt. Rövid harc után Amint elfogták és a vele együtt tartózkodó rokonaival együtt agyonlőtték. A város néhány pontján még tűzharcra került sor, de 28-án már teljes volt a szovjet ellenőrzés.

Afganisztán eseményeivel két cikkben is foglalkoztunk a közelmúltban. A Bolsevizálás részletre című cikkünkben (szept. 20.) vázoltuk az átalakulás történetét királyságból népi demokráciába. Zahir sah uralma, aki egyaránt jó viszonyt tartott az Egyesült Államokkal és a Szovjetunióval, úgy ért véget, hogy a király sógora, Daud kán miniszterelnök puccsot hajtott végre szovjet segítséggel 1973-ban, amikoris az országot köztársasággá nyilvánította. Mint köztársasági elnök uralkodott öt éven át. Amikor Iránnal és Pakisztánnal szövetségi viszonyra jutott és hajlott az iráni sah tervéhez, ami a három országot federációba egyesítette volna, elsősorban a szovjettel szembeni védekezés szándékával, a szovjet akcióba lépett: 1978 április 28-án „népidemokratikus forradalom" tört ki Kabulban, aminek során Daud kánt és családja 30 tagját legyilkolták. Utóda a marxista Khalk Párt alapítója, Taraki lett.

A második cikk (okt. 11.) Taraki bukása címet viselte. A bolsevizálás harmadik részletében már ugyanaz a csatlósviszony alakult ki, mint az európai csatlós államokkal: szövetségi szerződésekkel, ami véglegesíti egy bizonyos számú szovjet közigazgatási és katonai kontingens jelenlétét, olyan záradékkal, hogy ha a belső reakció veszélyeztetné a forradalom vívmányait, az ország „kormánya" kérésére szovjet csapatok jelennek meg. Ez afféle diplomáciai kozmetika: mindenki tudja, hogy ez vegytiszta katonai megszállás és bolsevista diktatúra, de mégis így kell csinálni, mert a nyugati diplomácia ezt feltétel nélkül elfogadja.

„A Taraki-Amin rezsim — bármily véreskezű bűnszövetkezet — hivatalos államként van elismerve a nemzetközi politikában, és a Szovjetuniótól kapott anyagi és fegyveres segítségen felül évenként 120 millió dollár segélyt kap a nyugati kapitalistáktól" — írtuk múlt év októberében.

Taraki köztársasági elnök mellett a miniszterelnöki pozíciót Hafizulah Amin töltötte be. Ő volt az aki múlt év szeptember 14-én, a kabuli Nép Házában, egy konferencia alkalmával Tarakit lelőtte, és mint a népköztársaság új elnöke átvette a vezetést. Moszkvából sietve érkezett a távirat, amiben Brezsnyev elnök és Koszigin miniszterelnök gratulált elvtársuk gyilkosának. A híirodák akkor tudni vélték, hogy Moszkva nem volt megelégedve Taraki kormányzásával, mert nem tudta letörni a gerillák működését. Bizonyára Amin ajánlkozott a szerepre és a szovjet neki is adott, nem öt hónapot mint Tarakinak, hanem már csak hármat.

Taraki bukása című cikkünkben azt írtuk, hogy: „ A szovjet dilemma az, hogy a kivonulást nem teheti meg presztizs okokból, viszont a vidéket megtisztítani csak frontális, orosz csapatokkal végrehajtott háborúval lehetne. De ez utóbbi csak fokozná a növekvő ellenszenvet a kommunizmus iránt az 550 milliós iszlám világban. A szovjet olyan afgán vezetőt keres, aki legyőzi a gerillákat, és meg tudja játszani a csatlós szerepet, mintha a nép akarná a szocializmust."

Amin nem bizonyult ilyennek. Moszkva az utolsó lehetőséghez nyúlt, amit szeretett volna elkerülni. Kétségtelen, hogy erre a lépésre az afgán nép bátor ellenállása késztette. Küzdelmük nem katonai sikert hozott, hanem politikai sikert. Külföldön és belföldön egyaránt. Korai gyümölcsöt egyik sem fog hozni, de az a tény, hogy ország-világ és történelem előtt bebizonyosodott, hogy nem a nép akarta a szocializmust, népi demokráciát, kommunizmust vagy egyéb fittyfenét, hanem azt egy külső hatalom brutális, fegyveres támadása hozta az országra. A képlet épp oly tiszta mint Magyarország esetében. Az is biztos, hogy nem lesz módja

Moszkvának csapatait kivonni, csakúgy mint Magyarország esetében is, annak veszélye nélkül, hogy az ún. népi-demokratikus rendszer meg ne dőljön. A világ talán feledékeny, de az afgán nép emlékezetéből éppúgy nem lehet az orosz hadsereg népgyilkos bevonulását kitörölni, mint a magyar nép emlékezetéből 1944—45 és 1956 véres jeleneteit.

Afganisztán lerohanásának képlete túl egyszerű lenne, ha megállnánk annak megállapításával, hogy a Szovjetunió csak azt tette, amit az orosz cári örökség alapján tehetett: ismét meghódított egy szomszédos országot. Ez így igaz is, de sok dologra még nem ad kellő magyarázatot.

Ma már az is politikai közhely, hogy a Szovjetunió ki akar jutni az Indiai-óceánra, meg az is, hogy meg akarja szerezni a közelkeleti olajat, mert készletei — ha igaz — kiapadóban vannak. Ami a meglepő ennél az eseménynél az, hogy az amerikai (és néhány nyugati) diplomácia felháborodott rajta. Az itt a kérdés: valóban meglepte-e a Nyugatot a szovjet lépés, továbbá: miért most háborodott fel, miért nem a folyamat korábbi szakaszaiban, amikor megszűnt a királyság, vagy amikor szovjet csatlós kormányt erőltettek az oroszok Afganisztánra ugyancsak fegyveresen. Miért csak éppen most nem hiszi el Nyugat, hogy Afganisztán kormánya hívta be az orosz hadsereget?

Vagy talán megismétlődik az, amit mi magyarok sohasem felejtünk el, hogy kézzel-lábbal hadonászva tiltakozik a Nyugat, de semmit nem tesz, azaz hogy tesz: titokban megegyezik a szovjettel és csak idő kérdése, hogy a bolsevizálást elfogadja és elismeri, ugyancsak részletekben?

(Magyar Élet, 1980. január 24.)

Helyünk a világban

Régen a gazdasági erő az államhatalom izma volt, ma önálló test, független és államok feletti.

Ausztráliáról lesz szó, hol állunk, hogyan illeszkedünk bele az érdekszférákra osztott világban.

Annak idején, amikor a német Harmadik Birodalom meghirdette a Lebensraum elméletet, amely szerint joga van a hódításhoz növekvő népi erejének előmenetele céljára, a világ felháborodott. Pedig korántsem volt új elmélet. De — és ezért mondják a németeket politikailag iskolázatlannak— politikában nem így kell fogalmazni. A németek akkor azt hitték, hogy most már az erő hangján beszélhetnek. Pedig erejük csak egész Európa erejével egyesülve lett volna hozzámérhető akár a Brit Birodalom, akár az Amerikai Egyesült Államok erejéhez. Igaz, Japán is ugyanebbe a hibába esett.

Hajlamosak vagyunk rá, hogy a világ hatalmainak lehetőségeit háborús erőfeszítéseik erejéhez mérjük. Pedig van más is, ami a szinte robbanásszerű ipari fejlődéssel együttjáróan nagyhatalmi súlyt képezhet. Valamikor úgy keletkeztek a nagyhatalmak, hogy meghódítottak más országokat, hogy azok jövedelmét lefölözzék. Ma már erre nincs, vagy nem is volna szükség. Egy állam fejlett ipara többszörös értéket kitermelhet ugyanazon a területen.

Sokszor előjön a kérdés, lesz-e harmadik világháború. Tegyünk ellene egy másik kérdést: van-e rá szüksége a nagyhatalmak bármelyikének? Általában a második világháborút jelöljük meg, mint ami kialakította a világ mai rendjét. De nézzük, ott tartunk-e még? Harmincöt évvel ezelőtt a győztes államok sora így nézett ki erejük sorrendjében: U.S.A., British Commonwealth, U.S.S.R., Franciaország. Kína. Hol vagyunk ma már ettől? Ha csak a gyarmatok rendjének felszámolását nézzük, háborúk sora kellett volna hozzá a második világháború előtt, hogy a gyarmatosító hatalmak visszavonuljanak lebensraumjaikról. Igaz, idejétmúltnak látta a világ a gyarmati rendszert — mondhatnánk. Milyen téves elgondolás! Csak azért idejétmúlt bármi a világon, mert már elmúlt. Vagy mert nem fogalmazunk már úgy, mint a németek. Már nem mondjuk, hogy lebensraum, gyarmat, impérium. Ma már felszabadítunk, ott maradunk. Fegyverrel vigyázunk a kivívott izmus fennmaradására. A nép érdekében, természetesen. A gyarmatrendszert pedig elsöpörte egy nagyobb erő, amely a második világháború után jelent meg új jelenségként a földön: a gazdasági erő. A háború teremtette meg, ami — mint a folyó — egyik oldalon pusztított, a másik oldalon épített.

Régen a gazdasági erő az államhatalom izma volt, ma önálló test, független és államok feletti. Nem is gondolkodik többé államkategóriákban. Mégcsak ideológiai finnyái sincsenek. Egy érdekli, érvényesülni akar és beteljesedni: világgazdasági erővé növekedni. Az ipari technológia új világot tud teremteni, amiben a régi elgondolások és meghatározások nem érvényesek. Nem kell többé hadihajókkal felsorakozni, hogy megnyíljanak az ország kapui, mint annak idején 1853-ban Commodore Perry amerikai hajó-egysége Japán előtt. Ma már versenyeznek az országok elnyerni a Világgazdasági Erő kegyeit, hozzon be az országba fejlődést, ipart, valutát, hitelt, egyszóval belépőt a világgazdasági forgalomba, mert mindenki tudja, mindenki érzi, hogy ha lemarad a fejlődésből, éhenhal, elpusztul.

Országok, államok még a maguk kereteiben gondolkodnak gazdagodásról, előmenetelről, nemzeti becsvágyról, kulturális és faji öntudatról. A Világgazdasági Erő ezekben akadályt lát. Nem üzen neki hadat, de érezteti, hogy más fogalmakban gondolkodik. Elfogadja az állami egységek kereteit, de szívesebben csoportosítja őket gazdasági egységek kereteibe, különösen, ha kicsinyek, nem mint terület, nem mint nép, hanem mint gazdasági egység. Jó példa rá az ASEAN államok (Indonézia, Malaysia, Fülöp-szigetek, Szingapur és Thaiföld) gazdasági szempontú egyesülése, szemben a gyér lakosságú, de hatalmas nyersanyag tartalékokkal bíró Ausztrália, és ennek épp ellentéte Japán, kis területével, de iparra való százmilliós népével. Kis országok részére, különösen amelyek értékelik a szabadságukat, ez a korszak nem eszményi és a jövő bizonytalan.

Ausztrália, mint mondottuk, önálló egység. Mint ilyen tud bekapcsolódni a Világgazdasági Erő hálózatába. Ne gondoljuk azt, hogy itt valami titkos összeesküvésre utalunk, zárt ajtók mögötti internacionalizmusra, államszervezetek aláaknázására. Volt az is, de annak az ideje már elmúlt. Felszínre jött a nemzetköziség eszméjével. Ma a jelszó: integrálódás az Új Nemzetközi Gazdasági Rendbe. Ez a neve a mai élet rendjének, és az elnevezés 1974 óta hivatalos használatban van. (Két U. N. határozat volt a névadó: az Egyesült Nemzetek Szervezete közgyűlésének hatodik ülésszakán, 1974 májusában elfogadott határozatok elnevezése: The Declaration and Program of Action on the establishment of a new international economic order.)

A távolkeleti térség, mintegy 30 évi nyugtalanság után a béke és prosperitás állapotába jutott. Ez tükröződik a japán miniszterelnök és az ausztrál miniszterelnök közös nyilatkozatából:

Megelégedésüket fejezték ki a közeli és baráti jóviszony felett, ami a „teremtő együttműködés új fázisába vezet". Megerősítették elkötelezettségüket az U.N. Charter elvei szerinti világbé-

ke, biztonság és haladás iránt. Erőteljesen elítélték a Szovjetunió afganisztáni beavatkozását, mint annak az országnak függetlenségét, valamint a nemzetközi jogot és gyakorlatot megsértő cselekedetet. (Lehetséges, hogy Moszkva túllépte a számára engedélyezett lebensraum határait? Arról nem volt szó, hogy szüntesse meg a marxista rendszert.)

Megegyeztek abban, hogy továbbra is szükséges a körzeti együttműködés előmozdítása Délkelet-Ázsiában. A térség országainak fejlesztésében előrehaladás történt, és megerősítették, hogy folytatják az együttműködést ezen a téren, segítik ezeket az országokat a fejlődésben. A két miniszterelnök megegyezett abban, hogy a térség (Pacific Basin — ahogy a nyilatkozat nevezi) együttműködési elgondolása egy jelentőségteljes hosszútávú feladatot teljesít, és kifejezték azt a szándékukat is, hogy az elgondolást tovább szélesítik egy általános regionális együttműködéssé. Kifejezték és hangsúlyozták a szabad és nyílt világgazdaság fenntartásának fontosságát. (Ez valószínűleg a mostani gyakorlatra utal, hogy a kereskedelem szempontjai érvényesülnek és nincs korlátozás a szocialista tábor irányában sem.)

Megállapították, hogy az elmúlt évtizedben ötszörösére emelkedett a kereskedelmi forgalom Ausztrália és Japán között, ami jelentős fejlődést hozott mindkét országra. Felismerték a két ország nagyfokú gazdasági egymásrautaltságát, ennek alapján kívánják továbbfejleszteni a kereskedelmi kapcsolatokat. A két ország szilárd és megbízható szállítója és piaca egymásnak. Ezen az alapon kívánják folytatni kapcsolataikat.

Mr. Ohira rátért a leglényegesebb pontra: Ausztrália energiatartaléka, mint a szén, uránium és földgáz mindkét ország fejlődését szolgálhatja. Kifejezte reményét, hogy Ausztrália ezután is a főbb szállítók egyike lesz ezeknek az energiahordozóknak a szolgáltatójaként.

Mr. Fraser biztosította japán kollégáját arról, hogy Ausztrália együttműködik a lehető legmesszebbmenően Japán szükségleteinek kielégítésében, az energia-hordozókon felül egyéb nyersanyagok és félkészáruk szállításában is.

Félbeszakítva itt a két miniszterelnök közös nyilatkozatát, emlékeztetjük az olvasót arra, hogy egy évtizeddel ezelőtt Ausztrália a teljes önellátásra törekedett. Nyersanyagából nem tudott annyit eladni, hogy foglalkoztassa a teljes munkás állományt. Ausztrália iparravaló, tehetséges népével könnyedén rátért a fogyasztópiac kielégítését szolgáló készáru termelésre. Emlékezzünk csak a bumerángos kezek emblémára a büszke felirattal: AUSTRALIAN MADE! Ha visszaemlékezünk még a 30-as évek közepére, szegény csonka hazánk is tett ilyen erőfeszítéseket. A jelszó egy kicsit drámaibb volt: PÁRTOLD A MAGYAR IPART! Visszatérve a mai helyzetre, a bumerángos hazafiságosság szinte egycsapásra megszűnt. A japán áru fogalommá vált, a gépkocsi értékét emelte a fully imported megjelölés, és „filléres" áruházainkban csak hong kongi, taiwani, délkoreai, peoples-rep. of chinai árut kapunk — és íme, nem megyünk tönkre bele. Holidayozunk, sickday-ozunk, sztrájkolunk, és mégis megélünk abból, amit unalmunkban teszünk. A kormányzati közszolgálatban ma tízszer annyi embert foglalkoztatnak, mint a hatvanas években, és jobb fizetéssel, mint egyebütt. Miből? A primary industry-ból!

Mi ennek az alapja? Az, hogy Ausztrália gazdag nyersanyagára Japánnak szüksége van. Mivel fizessen érte? Készáruval. Még egy ilyen példája az egymásrautaltságnak kevés van a világon. Itt csak arra kell ügyelni, hogy ára legyen a nyersanyagnak. Mert miből élünk meg, ha nincs ára? Másik kérdés, ha csak nyersanyagot szállítunk, mivel foglalkoztatjuk az ausztrál munkást? A szenet úgy bányásszuk, hogy a bulldozer elkotorja az arasznyi agyagot és máris tolja előre — ha nem is fekete — de a jófajta barna gyémántot. Természetes tehát, hogy igyekszünk nem csupán nyersanyagot szállítani, hanem további megmunkálással félkészárut piacra tenni. Erre vonatkozik a közös nyilatkozat alábbi részlete:

Kifejezték reményüket aziránt, hogy a nyersanyagok feldolgozása terén is együttműködnek. Ennek érdekében további tanulmányokat folytatnak, különös tekintettel egyes nyersanyagokra és a hozzávaló feldolgozó ipar létesítésére, mindkét országban.

Mr. Ohira véleménye szerint a lehetőségek beláthatatlan méretűek.

A fentebb említett Új Nemzetközi Gazdasági Rend feladatává tette 1975-ben, hogy 25 év alatt az ún. fejlődő országok hozzájárulását a világ ipari teljesítményéhez az akkori 7 százalékról 20 százalékra emeli. Hogy ez mit jelent, elég összevetni az akkori (gyakorlatilag 1972-es) adatokat: 101 fejletlen ország 2406 millió lakosával szemben a fejlett országok száma csak 35, lakossága 1083 millió. (Az olaj-államokat kihagytuk.) A két szám között az ezredfordulóra még nagyobb lesz a szorzószám, és nem a mai ipari termelés háromszorosáról van szó, hanem arról, ami húsz év múlva lesz. Arról van szó tehát, hogy a világ gazdasági rendje központi igazgatás alá került, Vasfüggönytől függetlenül a fejlettek (olyanok is mint Albánia és Románia) pénzt, anyagot, lehetőséget adnak a fejletleneknek. Elvonják a jelen generáció szájától, hogy az éhezőknek legyen. Ez nagyon szép, de egyben félelmetes is: nincs többé nemzeti függetlenség gazdasági téren.

Ausztrália és Japán a távolkeleti térség két fejlett országa. New Zealand számítható még ide, a többi mind olyan, amelynek adni kell. A két ország nemcsak a közös érdekek kihasználására kötött érdekszerződést, hanem ugyanakkor kötelezettséget is vállalt a nemzetközi irányzat kezéből a délkelet-ázsiai térség fejlesztésére.

Sokan leszünk az asztalnál, de valószínű az új évtized a béke és a prosperitás jegyében telik el a sok vihart átélt délkelet-ázsiai térségben.

(Magyar Élet, 1980. január 31.)

Negyvennyolcas nyomtatványok

Nyilvánvaló volt, hogy Bécs a nemzetiségek fellázításán szorgoskodik, és az ország fegyveres megtámadását tervezi.

Röplapok, falragaszok, hírlapi felhívások ma is élő tanúi a negyvennyolcas nagy időknek. Nagyapáink nagyapái írták, olvasták ezeket a nyomtatványokat, amiknek végig olvasása minden leírásnál izgalmasabb az eseményekbe magát beleélni tudó, 132 év utáni nemzedék részére.

Úgy fordulunk most a régi nyomtatványokhoz, mint a tiszta forráshoz, hogy tanúskodjanak a nagy idők mozgató szelleméről, mert azóta már oly sokan és annyiféle szándékkal hamisítják és lopják fényét ennek a ragyogó esztendőnek, hogy a kétség is itt-ott felmerül.

A nyugatról kiáramló liberális eszmék fogékony talajra találtak Magyarországon. A társadalom reformjára nagy szükség volt, a kívánságok már benn voltak a közhangulat levegőjében.

De ami 48-ban jött, az nem volt a szó értelme szerinti polgári forradalom. Az ország értelmes rétege haladni akart, de szem előtt nem egyik vagy másik társadalmi osztály állt, hanem a saját alsó rétegeivel megerősödött nemzet és annak független állama a közjogi ország határain belül. A márciusi ifjak, talán túlzott reményekkel, minden baj orvoslását a nemzeti szabadság győzelmétől várták.

Most pedig adjuk át a szót a kor tanúinak, a negyvennyolcas nyomtatványoknak:

Részlet Kossuth Lajos híres felirati javaslatából, amit a magyar országgyűlés alsó táblája 1848 március 3-án egyhangúlag elfogadott.

„...Történiánkra visszatekintve előttünk áll annak emlékezete, hogy három század óta alkotmányos életünket a kor igényeihez képest nemcsak ki nem fejthettük, de sőt leginkább fenntartására kellene minden gondjainkat fordítanunk. Ennek oka, hogy Felséged birodalmi kormánya nem lévén alkotmányos irányú, úgy kormányunk önállásával mint alkotmányos életünkkel összhangzásban nem lehetett...

...De arról is meg vagyunk győződve, hogy alkotmányos életünk kifejtésére, s nemzetünk szellemi és anyagi javára hozandó törvényeink csak azáltal nyerhetnek életet és valóságot, ha végrehajtásukkal minden más befolyástól független nemzeti kormány lesz megbízva, mely a többség alkotmányos elvének legyen felelős kifolyása —s ezért collegiális kormányrendszerünknek, magyar felelős minisztériummá átalakítását minden reformjaink alapfeltételének s lényeges biztosítékának tekintjük..."

A pozsonyi országgyűlés alsó táblája március 15-én határozatot hozott a köztehervisélés és a váltság nélküli jobbágyfelszabadítás haladéktalan becikkelyezéséről, majd a főrendekkel egyetértésben küldöttséget meneszt az udvarhoz a március 3-i felirat előterjesztésére.

Időközben, március 13-án, egy osztrák joghallgató nyílvánosan felolvasta az alsóausztriai rendi gyűlés épületének udvarán Kossuth Lajos március 3-i országgyűlési beszédét, amely az osztrák örökös tartományok számára is alkotmányos berendezkedést követelt. Ugyanaznap a bécsi fegyveres népfelkelés megdönti az abszolút kormányrendszert. Metternich lemondott kancellári tisztéről és elmenekült a forrongó városból. Ezen a napon született a Nemzeti dal is: Talpra magyar, hí a haza! Itt az idő, most vagy soha!

A 12 pontot már két nappal ezelőtt összeállították: Petőfi, Vasvári, Irinyi, Jókai és Bulyovszky.

Mit kíván a magyar nemzet. Legyen béke, szabadság és egyetértés.

1. Kívánjuk a sajtó szabadságát, censura eltörlését.
2. Felelős ministeriumot Buda-Pesten.
3. Évenkinti országgyűlést Pesten.
4. Törvény előtti egyenlőséget polgári és vallási tekintetben.
5. Nemzeti őrsereg.
6. Közös teherviselés.
7. Úrbéri viszonyok megszüntetése.
8. Esküdtszék, képviselet egyenlőség alapján.
9. Nemzeti Bank
10. A katonaság esküdjék meg az Alkotmányra, magyar katonáinkat ne vigyék külföldre, a külföldieket vigyék el tőlünk.
11. A politikai statusfoglyok szabadon bocsáttassanak.
12. Unio Erdéllyel.

Egyenlőség, szabadság, testvériség !

Ma már kissé groteszkül hat ennyi nemzeti követelés után a nemzetköziség hamis jelszava.

A Nemzeti dal és a tizenkét pont volt az első cenzúrálatlanul kinyomtatott szöveg a „forradalom nevében". Hogy milyen nagy dolog volt ez, mutatja az is, hogy a nyomda előtt ötezres tömeg sereglett össze a szabad nyomtatványok hírére. Délután már 16 ezer fő tüntet a pesti városháza előtt, kikényszerítve, hogy a pesti városi tanács is csatlakozzék a tizenkét pontba foglalt követelésekhez. Következő állomás: a tömeg a helytartó tanács budai épülete elé vonul, ott is sikerrel jár el. Másnap az országgyűlés küldöttsége a király előtt áll, aki ígéretet tesz a követelések teljesítésére. Minden fegyelmezetten megy, vér nélkül és forradalom nélkül: senki sem gondol detronizálásra.

Bízva az uralkodó ígéretében, Pest megye vezetői a megyebeli földbirtokosokat már március 20-án felhívják falragaszon, hogy a jobbágyfelszabadítást azonnal, királyi szentesítését be sem várva, léptessék életbe:

„... És mert a' történt eme nagyszerű átalakulás a' honban minden csend zavarás 's a' személy és vagyon bátorság legkevesebb veszélyeztetése nélkül és szorosan a törvényes korlátok közt sikerült: e nemzeti öröm ünnepnek, minden szertartású templomokban megünneplésére, minden vallású lelki pásztort ezennel ünnepélyesen felhívunk...—így fejezi be felhívását a Hirdetmény.

Erdély is hirdetménnyel válaszol a tizenkettedik pontra:

„...Hazánk jövőjét 's ön fenntartásunkat csak is a' két testvér haza egyesülése által látjuk biztosítva, ez által látjuk megerősítve az austriai háznak kormányát is, melyhezi alkotmányos kapcsolatunkat Hazánk fennmaradhatása nélkülözhetetlen feltételének tekintjük..."

A bécsi kamarilla, a király főúri környezete igyekezett a március közepén kivívott szabadságjogokat hatálytalanítani, a magyar minisztérium hatáskörét csökkenteni, a király által már megígért szentesítést megakadályozni.

Egy március 29-én megjelent röplap felemlíti, hogy: *„Kossuth fájdalommal jósolta, mikép nem hiszi, hogy a' gondviselés megadta volna e' nemzetnek a' szerencsét, hogy átalakulását vérontás nélkül érhesse el... Kossuth hazafiúi elkeseredéssel nevezte meg Lajos herczeget, mint minden bajnak okát, továbbá kárhozatot mondott azon magyar tanácsosokra, kik e' dolgokba belefolytak, 's ha ügyünk, óhajtásunk szerint tisztába nem jő, proscriptiót kíván Aponyira, Jósikára és Zsedényire... mindnyájan érezzük, hogy jó a' király, de rosszak a' tanácsosok; szeretjük a királyt, de sajnáljuk, hogy tanácsosai csak saját érdeküket 's nem a veszélyben forgó trónt iparkodnak menteni."*

Felpanaszolja a röplap, hogy a bécsi nép vérrel szerzett jogait már megvonták, ott „ismét hatalomra lépett az a politika, mely csak Európának vérbeborításával bukhatott meg" — majd idézi a március 27-én, a Nemzeti Múzeum előtti téren összejött népgyűlés felhívását:

„Hazafiak! Európa nagyobb része küzdött, 's kivívta az utóbbi időben a szabadság és jogegyenlőség elveit. Magyarország is fellelkesült a szent ügyben. A pesti 12 pont által, 's részint az országgyűlés által ledöntettek azon' korlátok, mellyek az ország fiait külön szakasztották. Az úrbéri viszonyok megszüntetve, a' közös teherviselés meghatározva, a' népképviselet 's nemzetőrség elve kimondva, a' sajtó bilincsei összetörve: szabad a' föld, szabad az ember, ki e' földet lakja, szabad a' szellem, nincs többé nemes és nem-nemes, polgár és nem-polgár: mindnyájan egyenlő fiai vagyunk Magyarországnak, osztozunk annak minden jogaiban és minden terheiben...

Ő felsége a' magyar király, gróf Batthyány Lajost felhatalmazta önálló kormány alakítására. — Jogunk, sőt kötelességünk

azt hinni, és honfiaink előtt annak hitelt szerezni, hogy a' mit ő felsége V. Ferdinánd saját neve aláírásával megerősített, az szent és visszavonhatlan."

Két hónap viszonylagos nyugalomban telt el. Az első magyar felelős kormány higgadt eréllyel dolgozott, hogy lépésről-lépésre kezébe vegye az ország irányítását, hogy elszakítsa azokat a szálakat, amelyek az országot a bécsi közigazgatáshoz fűzték háromszáz éven át, hogy olyan feladatokat is magára vállaljon, amiket a bécsi kormányzat elhanyagolt, de a korabeli igények már megkívántak, mint az elemi oktatás, mégpedig a helyi többség nyelve szerint.

A forradalmi hevületű fiatalok, akiknek a lelkét a barikádok véres jelenetei fűtötték követendő példára, nem voltak megelégedve a kormány eredményeivel. Támadták a kormányt, hogy nem szervezi a nemzetet védekezésre, mert szerintük Bécs fegyveres leszámolásra készül a kivívott magyar függetlenség ellen.

Való tény, hogy Bécs igyekezett a kényszerűségből eltűrt új helyzetben gyakorlati úton birtokon belül maradni. A közös terhekre és államadósságokra 17 millió forintot követelt, holott ennyi volt az ország várható össz-jövedelme arra az évre. Kossuth pénzügyminiszter csak 3 milliót volt hajlandó előirányozni.

Az úgynevezett radikális baloldaliak, élükön Petőfivel, nem csak a kormányt igyekeztek gyorsabb tempóra bírni, hanem forradalmi jellegű cselekményekkel látványos eredményeket igyekeztek kierőszakolni, és azon dolgoztak, hogy ismét az események élére kerüljenek. Március 15-i szerepük nagyszerűsége történelmi jelentőségű volt és a „forradalom" vértelen lefolyásával egyedülállóan szép és nemes, a többi korabeli forradalmakkal éles ellentétben. De ők akkor mintha éppen a véres összetűzések teatrális jeleneteinek elmaradását sajnálták volna és azt, hogy nem válhattak az akkor annyira eszményesített barikád-hősökké.

Ilyen alkalmat kerestek május 10-én, amikor a budai vár császári helyőrsége elé tüntetést vezettek, ahol Ignaz Lederer báró, császári lovassági tábornok kivont kardú huszárokkal és szuronyos gyalogosokkal verette szét a tüntetőket. Az ilyen esetek a független magyar kormánynak több bajt okoztak, mint hasznot. Nyilvánvaló volt, hogy Bécs a nemzetiségek fellázításán szorgoskodik és az ország fegyveres megtámadását tervezi. Az ország védelmi kiépítésére időre van szükség és az ilyen cselekedetek időelőtti beavatkozásra ingerelhetik és adhatnak igazolást a bécsi kamarillának.

Ilyen hangulatban jelent meg május 16-án falragaszokon a kormány felhívása: *„Hazafiak! Szeretett magyar hazánk láthatárán veszélyes felhők tornyosulnak. Minden hazafi szent kötelessége, hazáját bel és kül ellenségek ellen védeni: ezt igényli a természeti jog, ezt parancsolja a' törvény. A' törvény-parancsolta nemzeti őrségen felül szükséges haladéktalanul egy tízezer főbül álló rendes nemzetőrsereg felállíttatása..."*

Országszerte folyt a honvédtoborzás, nagy eredménnyel. A pesti Károly laktanyában állomásozó császári sorgyalogezred tisztjei június 11-én fegyveres támadásra parancsolták a gyalogezred olasz katonáit a honvédsereg bevonuló újoncai ellen. A kivezényelt honvédsereg hamarosan véget vetett a támadásnak, a vezénylő tisztek ellen eljárás indult. A kormány hasonló esetek megátlására rögtönítélő bíróságokat állíttatott fel. Ezt plakátokon jelentették, de a hirdetmény lényegeként a déli országrész elleni támadás volt megjelölve: *„Midőn a' haza veszélyben van, csak a' hazafiak' egyetértése mentheti meg azt. Hazánk' alsó része a pártütők által megtámadtatott. Az ellenség visszaverése végett minden karnak egyesülni kell."*

A nemzeti szabadság kakasa túl korán kukorékolt Magyarországon is, de a magyar hazán belüli nemzetiségek önállósulási, elszakadási törekvései meglékelték a magyar korona országainak a függetlenség irányában sikeresen elindított hajóját. Együtt, még sikerülhetett volna. Rácok, oláhok, tótok, csak a számukra központi erőforrást jelentő magyarsággal összefogva léphettek volna akkor nemzeti fejlődésük haladó útjára az összmonarchia keretein belül. Közép-Európa jövője így másként alakulhatott volna. Az idézett hirdetményben említett pártütők a délvidéki szerbek voltak. Május 15-én Karlócán kikiáltották az autonóm szerb vajdaságot. A balkáni szerb fejedelemségből önkéntesek serege sietett a karlócai metropolita toborzó felhívására, gyülekező délvidéki szerb alakulatok támogatására.

Június 13-án Szemere Bertalan belügyminiszter drámai hangú plakátokat ragasztat: Tolna megye egyetemének! — címmel:

„Naponkint fenyegetőbb alakban tör ki az Ország déli részén a lázadás. Az ámítók, csalók bujtogatók serege a népet naprul-napra inkább a zendülés örvényébe ragadja, és attul lehet tartanunk, hogy e felbőszült sokaság a türelmet félelemnek, a higgadtságot gyöngeségnek tekintvén, előbb összetódul, aztán rabol, aztán öldököl... Veszélyben vannak azon részeken a békés lakósok, a birtok, az ipar, a családi boldogság nők és gyermekek, a törvény, az alkotmány, a rend, maga a haza és a korona veszélyben van."

Kétezer honvédet kért a belügyminiszter Tolna megyétől, felfegyverezve, két héten belül: *„Fegyvereit, kaszáit hordja össze részökre a nép. A kiállítottak lesznek az ő és háznépök élő bástyái."*

Közben Horvátország a magyar függetlenség ellen tervezett fegyveres támadás legfőbb támaszpontjává alakul. A horvát tartománygyűlés törvénybe iktatja Horvátországnak Szlavóniával és Dalmáciával való egyesülését, Magyarországtól való különválását és egy felállítandó összbirodalmi kormány alá rendelését. Nem nehéz meglátni mögötte az osztrák tervet, de a horvátok taktikája is meghúzódik benne. Egy illirista (horvátok közti akkori délszláv) mozgalmi embert Jellasics József határőrvidéki ezredest a kancellária tanácsára a császár (magyar király) horvát-szlavon és dalmát bánná, belső titkos tanácsossá és tábornokká nevezte ki. Az ünnepélyes báni beiktatás június 4-én volt. A szerbek azonnal szövetséget ajánlottak fel részére, amit a horvátok törvénybe is iktattak. A szerbek ügynökök rajait küldték a déli országrészek szláv-lakta vidékeire, hogy a teljesen közömbösnek mutatkozó köznépet „politikai aléltságukból felrázzák". A belgrádi osztrák konzul, Mayerhofer vezérkari alezredes által össztökélve, mind több fegyveres fejedelemségi szerb lépte át a Duna vonalát.

Batthyány miniszterelnök „Rendelete a Duna és Dráva közti törvényhatóságoknak" (részlet):

„Hazánk láthatárán a vész mindinkább tornyosodik: egy alávaló párt, melly Jellachichot vak eszközül használja, újonnan emeli fejét. Báró Jellachich, ki nekem János cs. kir. főherceg jelenlétében igéretet tett, hogy azon feltétel alatt, ha a magyar kormány haderejét a horvát határtól hátra húzza, maga is ugyanazt fogja tenni, — most Horvátországban, nevezetesen Varasd körül, tetemes haderőt gyűjt, ámbár mi, adott szavunkat beváltva, hadi erőnknek nagy részét a horvát határszéltől elvonva, a Dunán átszállítottuk..."

Jellasics csapatai szeptember 11-én átkeltek a Dráván. Ő is plakátokat ragasztatott, tudatja Magyarország népével, hogy a „közbirodalom egységét" jött fegyveresen helyreállítani:

„... a jelen ministerium ellenében, mely a törvényesség színét viselő hatalmaskodás útján keletkezett ... keressétek az árulókat csak azok között, kik magok ezt állítva a' korona hatalmát csellel és

ármánnyal törték meg, az Ország népei közti egyetértést lerombolták, Magyar Országnak Austriávali törvényes összeköttetését — színlett ellennyilatkozataiknak daczára — erőszakosan megtágították, s ugy szolván megszüntették ... Egyedül csak ezek ellen irányozvák fegyvereim, miszerint vége vettessék a' hatalommali botrányos visszaélésüknek, mellyel a' kapcsolt részeknek türelmét és békés szellemét gunyolják, a közbirodalom egységét és létét koczkáztatják, a népek békéjét, az ország jóllétét veszélyeztetik és még a magyar név fényét is becstelen cselekvési modjuk által homálylyal fenyegetik."

A röplap úgy kezdődik, hogy *„Magyar Ország lakosaihoz. Kedves Barátaim és Testvéreim!", és aláírása: „Jelačic, m. k. tábornagy és bán."*

Tehát a „magyar király", a Szent Korona részét képező Horvátország (stb) bánjává és magyar királyi tábornaggyá léptette elő Jellasics ezredest, aki a király és a közös birodalom érdekében rabolva, gyilkolva, pusztítva vonult a magyar főváros felé, azután, hogy Horvátország törvénybe iktatta elszakadását Magyarországtól.

Ugyancsak szeptember 11-én falragasz tudatja az ország lakosságával, hogy az udvarral folytatott tárgyalások (az önkényesen kinevezett Jellasics leváltása érdekében) eredménytelenül végződtek, emiatt a miniszterek benyújtották lemondásukat a nádor főhercegnek. A kormánynak csak két tagja hajlandó résztvenni a megalakítandó új kormányban: Kossuth Lajos és Szemere Bertalan. A hirdetmény aláíróiként ők szerepelnek a minisztérium nevében. Érdemes idézni a két utolsó bekezdést, amely a király iránti hűséget hangoztatja, egyben okolja a „korona tanácsadóit".

„Kivívtuk a nemzet szabadságát és függetlenségét anélkül, hogy másokét bántottuk és csonkítottuk volna: ezt őrizzük meg, védjük meg a KIRÁLY iránti azon HÍVSÉG alapján, melly hívség tulajdona volt nemzetünknek mindig, akkor is, midőn kebelét a fájdalom keserűsége borította el... Kik a koronának azokat tanácsolták, amik legújabban történtek, annak ellenségei, mivel a nemzet lelkében megingatták azon bizodalmat, melly a királyi székeknek egyedüli alapja: mi pedig azt meg akarván védeni ármány és erőszak ellen, a koronának a leghasznosb szolgálatot tesszük, midőn a nemzetet ébrenlétre intjük azon ármányok ellenében, melylyek szeretett királyunk személyét és székét környezik. — Éljen a király, szabadságunk és függetlenségünk!"

Hogy milyen mérhetetlen önfegyelemre és kegyesen palástolt képmutatásra kényszerítette a kötelező alkotmánytisztelet az első felelős magyar kormány tagjait, ezeket a talpig becsületes, művelt magyar urakat, annak érzékeltetésére ki kell térni „szeretett királyunk" bemutatására.

Ferdinánd '48-ban már 12 éve ült a magyar királyi trónon. Apjának, Ferencnek két fia volt. Ez a Ferdinánd és öccse, Ferenc Károly. Ez utóbbi normális szellemi képességű, sokat olvasó, felvilágosult műveltségű, erős akaratú férfiú volt, négy gyermek apja. A család, a birodalom érdeke, a józan ész azt kívánta volna, hogy Ferdinánd, aki epilepszia okozta infantilitásban szenvedett, népies diagnózissal vízfejű idióta volt, maradjon ki az utódlásból öccse javára. Metternich érdeke azonban az volt, hogy Ferdinánd kövesse Ferencet a trónon, hogy ő maga lehessen a valóságos uralkodó. Amikor az Isten kegyelméből uralkodó király színe elé járultak a magyar miniszterek, tudták hogy ebből a kegyelemből csak a fele jutott ennek a szerencsétlen élőlénynek, és vajmi kevés reményük lehetett arra, hogy a tényleges hatalmat gyakorló kamarilla előrelátó mérséklettel engedjen a hosszú idő óta gyakorolt abszolutisztikus kormányzásból a korszerű alkotmányosság irányában.

Mi is volt a kamarilla? Általában az uralkodót befolyásoló, senkinek nem felelős egyének a királyi család vagy király körüli szolgálat legtörtetőbbjei közül. Ferdinánd idejében a királyné, Zsófia főhercegnő (Ferenc Károly felesége, Ferenc József anyja), Lajos főherceg, Metternich, majd ez utóbbi bukása után Windischgrätz Alfred és herceg Schwarzenberg Felix, valamint Jellasics Josef báró, horvát bán.

De ezek közül is Metternich és Zsófia a legerélyesebb egyéniség. Hogy a dolgok nyílt forradalmi követelések útjára fejlődtek Bécsben, Pesten és egyebütt, az Metternich bűne. Őt legalább a bécsi forradalom elkergette. Ami rossz azután történt 48-tól 66-ig, abban Zsófiának volt vezető szerepe, kezdve Magyarország fegyveres megtámadásától, az oroszokkal végeztetett hátbatámadás, a nemzetiségek fellázítása, a kegyetlen megtorlás, a magyar nemesség kiirtása, kifosztása, mind Zsófia és társai bűne volt. Ez a nő ugyanazt tette amit Metternich: hogy ő dirigálhasson, a féleszű Ferdinánd lemondatása után (1848 dec. 2.) saját férjét, a legitim trónörököst megakadályozta trónra jutásában, hogy 18 éves fiát, aki felett ő uralkodott, kényszerítsék az ország nyakára, akiből véreskezű zsarnokot nevelt, és amikor jósorsa fiának olyan feleséget juttatott, akit az Isten is a férje és népei közötti szakadék áthidalására teremtett, azt házassága feldúlásával előbb idegbeteggé tette, majd elüldözte az udvartól.

Március 15-ének 132-ik évfordulójára elolvastunk néhány korabeli falragaszt. Meglepő, hogy milyen pontosan levezethető ebből a kevésből is annak a fél esztendőnek a történelme, mely a tizenkét pont kinyomatásától a szabadságharc kitöréséig eltelt. Még ma is elszorul a szív, amikor visszatekintünk, milyen nehéz súlyok fogták le a cselekvő akaratot és milyen veszélyek jelentkeztek a nagyobb szabadság felé vezető út minden lépésénél.

A mérhetetlen veszteségnek csak egy nagy kincse maradt ránk: március 15., a magyar szabadság napja.

(Magyar Élet, 1980. március 13.)

Finis Rhodesia

A törvényességet megtagadó nagy hatalmak gerilla-bandákat szerveztek és támogattak Rhodesia ellen.

Amit nem tudott ledönteni fortély, gazdasági szankciók, politikai bojkott és vörös gerilla-bandák, azt elvégezte most a többségi szavazat. Győzött a demokrácia? Győzött a demagógia! Vége Rhrodesiának!

Éljen Zimbabwe — hangzik a másik oldalon. „A fehér ember jövőjét Rhodesiában inkább hetekben, mint hónapokban számlálhatjuk" — írja John Monks sajtótudósító, aki 15 évet töltött Rhodesiában. Érdemes találgatni, vajon felhördül-e a világsajtó a közeli fehérüldözés során? Mugabe, a marxista gerillavezér, aki a fehér nagyhatalmak segítségével győzött a választásokon, és lett a „függetlenné vált" állam miniszterelnöke, kijelentette, hogy fel fogja számolni a gyarmatosítás maradványait.

Széphangzású, haladó jelmondat, de gyarmat volt-e Rhodesia, a szónak a fegyveres leigázást és gazdasági kizsákmányolást jelentő értelmében? Ezen is lehetne vitatkozni még sokáig. De politikai keretmeghatározásoktól függetlenül letehetünk néhány tényt az asztalra, ami amellett szólna az igazság igényével, hogy a rhodesiai fehér ember nem kivernivaló betolakodó.

Amikor, vagy száz évvel ezelőtt, Afrikának azon a táján ahol most Rhodesia van, megjelentek a misszionáriusok, majd nyomukban üzletemberek és telepesek, ott bizony semmiféle országot vagy civilizációt nem találtak, csak egymásra fenekedő törzseket. Ezt csinálták évszázadokkal előtte is, és ezt csinálnák ma is. Nem volna ott ma Rhodesia, sem ötmillió fekete, akik most **Zimbabwe** nevet adnak az országnak. Erről a részről mondja Dr. Livingstone híres felfedező misszionárius, hogy Afrika csontkamrája. Azidőben a Zulu-féle Matabele törzs nagy buzgalommal gyilkolta-irtotta a szerencsétlen Mashona törzsbelieket, elrabolva tőlük asszonyaikat és teheneiket.

Igaz ugyan, hogy a föld és tájék természeti kincseit kitermelték a fehérek, különösen kitűnt ebben egy **Cecil Rhodes** nevű londoni bankár és üzletember, később Cape Colony miniszterelnöke, aki a Rothschield bankház segítségével megnyitotta a föld gyémánt és aranykincseit, majd névadója is lett az országnak — de az is igaz, hogy a feketéktől ez mind még a föld mélyén szunynyadna. De hol nem így kezdődik a bányaipar? De hol vagyunk már ettől?

Tény, hogy Rhodesiában 4 százalék a fehérek aránya, de mert úgy jött létre az ország, hogy együtt nőtt a fehérek és feketék száma, ha az utóbbi nagyobb ütemben is, de mindaddig amíg a politikai demagógia nem kezdte el Afrikában a faji gyűlöletet, a feketéknek nem sok panaszát lehetett hallani. Sajnálóiknak szemfényvesztő összehasonlítása, ami a fehérekéhez és nem egyéb országok négereihez hasonlította a rhodesiai feketék keresetét, nem volt igazságos.

Ian Smith, a skót bevándorolt mészáros fia, a háborús pilóta, ma 61 éves, Rhodesiában született, ott nőtt fel, látta az állam fejlődését, megtanulta a feketék nyelvjárásait, — egyszóval egészen más típusú ember, mint azok akik az országot mint a South Africa Company tulajdonát képező területet kormányozták. Smith 1948-ban lépett a politika színterére, mint a Rhodesia Liberal Party tagja. Hamarosan Rhodesiát is elérte az a politikai irányzat, amely előregyártott függetlenségi formulákkal kényszerített életre új államokat. Egy elhárító mozdulatot tett az ország: létrehozták a Central African Federation néven Zambia, Malawi és Rhodesia egyesítését 1953-ban, mint a Brit Commonwealth tagállamát. De a nagypolitika úgy kívánta, hogy tíz évi fennállás után Zambia (mi még úgy tanultuk, hogy Észak-Rhodesia) és Malawi (korábban Nyasaland — Nyasszaföld) angol nyomásra és nemzetközi segítséggel független állammá lett, a federáció feloszlott.

Rhodesia fekete kézre adása már nagyobb akadályokba ütközött. A negyedmilliós fehér társadalom fejlett ipart, kereskedelmet és közigazgatást teremtett és tartott fenn. Viszonyuk a feketékkel, akik éppen olyan bevándoroltak az országba mint a fehérek, a lehető legjobb, — nyoma sincs olyan természetű feszültségnek, mint ami a Délafrikai Köztársaságot nyugtalanítja. Területe négyszerese a mai Csonka-Magyarországnak. Az ország magas fennsík, kitűnő éghajlata, termőföldre alkalmas nagy területei rendkívüli lehetőségeket tartogatnak a mezőgazdaság fejlesztésére. A művelhető földeknek ma még egy tizede sincs kihasználva. A bennszülöttek önellátó gazdálkodást folytatnak, igényeik határáig megelégedettek. A fehér telepesek farmjaikon kukoricát, dohányt, gyapotot, citrusféléket és zöldséget termesztenek. Állattenyésztés és tejgazdálkodás is fejlett. Rhodesia világgazdasági jelentőségét ásványkincseivel érte el: kőszén, vasérc, vízenergia, krómérc, mangánérc, kobalt, arany, gyémánt, ezüst, réz, stb.

Míg *Sir Roy Welensky*, a litvániai zsidó származású konzervatív politikát folytató rhodesiai államférfi, aki hét éven át volt miniszterelnöke a Közép-Afrikai Federációnak, a feloszlatás után is igyekezett Rhodesia függőségét megtartani Angliához, addig Ian Smith a teljes függetlenség útján látja biztosítottnak az ország fennmaradását. Smith 1961-ben kilépett a kormány szolgálatából, és az akkor alakult Rhodesian Fronthoz csatlakozott, amely a fehérek politikai szupremáciáját folytató államkeret fenntartásával kívánta elérni az állami függetlenséget. Az új párt már 1962-ben megszerezte a szavazásra jogosultak többségének támogatását, és a federáció kénytelen feloszlatása után Ian Smith lett a független Rhodesia miniszterelnöke.

Rhodesia sajátos gazdasági és társadalmi körülményei (a csekélyszámú fehérek gazdasági vezetőszerepének gyors megszüntetése az egész gazdasági élet összeomlásához vezetne, amit egy álatalános titkos választás elkerülhetetlenné tenne) arra késztették Smith kormányát, hogy a demokratikus fejlődés folyamatába egy hosszabb lejáratú átmeneti szakaszt iktasson be, aminek ők *„qualified democracy”* nevet adtak. A lényege az volt, hogy alapul vették az akkori fehér—fekete arányszámot a civilizációs felépítményben való tényleges részvétel szerint. Ezen az alapon első lépésként felvettek 15 feketét a 65 személyes képviseletbe. A feketék fokozatosan emelkedő részvételére megalkották az új választási szabályzatot, ami az egyént iskolázottsága, anyagi helyzete és társadalmi szerepe szerint mérlegelte a választási jogosultság elnyerésére.

Nem új dolog az sem, hasonló helyzetek ismét előhozzák a korszellem elveinek meggondoltabb, mérsékelt bevezetését. Nem valószínű, hogy Ian Smith olvasta volna Tisza Istvánnak, Magyarország miniszterelnökének (1913—1917) beszédeit, aki talán kevesebb okkal, de ugyanolyan államférfiúi felelősséggel védte az országot az általános választójog mögött várakozó veszélyektől:

„A szabadelvűségnek, a szabadságnak, az emberi nem szabad fejlődése nagy irányzatának végcélja kétségtelenül a demokratikus berendezkedés, az általános választójog. De a szabadság barátai és ellenségei közt különbség van abban, hogy azok akik valóban a szabadság érdekében kívánják a népjogokat kiterjeszteni, igyekeznek a népet nevelni arra, hogy e joggal a kellő kötelezettségérzet mellett élhessen, és arra törekszenek, hogy szukcesszíve vegyék be a politikai jogok sáncaiba azokat, akikre az állami élet nagy érdekeinek gondozása aggály nélkül rábízható. Ellenben az a másik irányzat, amely a nagy néptömegek kezébe teszi le a nemzeti akarat kifejezése feletti döntést, csak a terrorisztikus demagógia s a cezarizmus eszköze lehet.”

Ian Smithnek a demokratikus fejlődés irányában tett ígéretét Rhodesia fekete lakossága megnyugvással vette tudomásul. Az ország függetlenségének kinyilvánítását is helyesléssel fogadták. A támadás Anglia részéről indult. Talán még emlékszünk az akkori újságokban sokat szerepelt NIBMAR szóra, a rövidítés-mánia szörnyszülöttjére, amelynek megfejtése: *no independence before majority rule!* Nem lehet addig független, amíg nem a többség, vagyis a feketék dirigálnak.

Öt évig tartó alkudozás után (Anglia és Rhodesia közt) 1965 november 11-én Ian Smith egyoldalú deklarációval bejelentette Rhodesia függetlenségét. Wilson angol miniszterelnök bejelentette a képviselőházban, hogy a királynő utasítására a kormányzó (Governor of Rhodesia) közölte a rhodesiai miniszterelnökkel és a kormány tagjaival, hogy hivataluk megszűnt, felszólította őket a királynő iránti hűségre és engedelmességre. Az UN General Assembly 107 szavazattal 2 ellenében megbélyegezte az egyoldalú függetlenségi deklarációt és felszólította Angliát, tegye meg a szükséges lépéseket a „lázadás megszüntetésére”.

Az UNO-államok (gyakorlatilag az egész világ, néhány ország kivételével) gazdasági zárlat alá vették Rhodesiát, kormányát pedig törvénytelennek nyilvánították. A harcot a Smith-kormány felvette és bebizonyította államának életképességét.

Közben fel kellett készülnie országának megvédésére is, mert a törvényességet megtagadó nagyhatalmak gerilla-bandákat szer-veztek és támogattak Rhodesia ellen. Rhodesia 1970 március 2-án köztársasággá nyilvánította magát. Ez a lépés indította Angliát, hogy újra felvegye az alkudozások fonalát a törvénytelen Smith kormánnyal, — míg utóbbi ugyancsak jónak látta meghajlani kis-sé a gazdasági zárlat enyhülése reményében. A tárgyalások alap-ja az angoloknak az az ígérete volt, hogy a NIBMAR politikát el-ejtve garantálják, hogy a teljes többségi (fekete) uralom a fekete lakosság fejlődésével fokozatos ütemben lesz bevezetve, aminek elérését Anglia az iskoláztatás anyagi támogatásával is elősegíti.

A mai események arra mutatnak, hogy ez a megállapodás Ian Smith részéről egyértelmű volt a fegyverletétellel. Amerika külügyminisztere, *Dr. Kissinger* is pattogtatta fenyegető ostorát Rhodesia felett 1976 áprilisában tett afrikai utazása alkalmával. Kinshasa-ban kijelentette, hogy: *„Amerika erkölcsi elkötelezettséget érez a feketék küzdelmében a fehérek kisebbségi uralma ellen”.* Lusakában azt mondta: „ A fő ok, amiért itt vagyok, hogy nyomatékot adjak arra, hogy a*z Egyesült Államok teljes elkötelezettséggel elősegíti a rhodesiai kérdésnek gyors, igazságos és afrikai megoldását.”*

Smith még egy kísérletet tett múlt évben a feketéknek átadandó vezetés fokozatos lefolytatására. Utat nyitott egy általános választásra, aminek eredménye fekete többségű kormány lett, *Bishop Abel Muzorewa* elnökletével. De a nagyhatalmak ezzel nem elégedtek meg. Angol ellenőrzéssel ez évben új választásokat tartottak, ahol megengedték fellépni a marxista *Mugabe* nevű gerillavezért.

Kéthónapos puskaropogós választási kampány után megindult a fekete tömeg határozni az ország sorsa felett. Csodálatos élményt jelenthetett számukra életük első választása, ami úgy folyt le, hogy a papírra, amit elolvasni nem tudtak, egy keresztet rajzoltattak velük a megfelelő helyre, majd kifelé menet festékbe mártották a kezüket, nehogy újra jöjjenek szavazni.

E szertartás után, amit most már az UNO hatalmak is elfogadható politikai fejlődésnek tartanak, az ország miniszterelnöke Mugabe bandafőnök lesz, aki kommunista Kínától kapta a fegyvereket a fehérek kormánya elleni lesipuskás háborújához. Jó fricska ez a Szovjetuniónak, amely egy másik gerilla-vezért Nkomot futtatott a hatalom felé. De igaz is, ha Titonak sikerült, miért ne sikerüljön neki is? Hogy Rhodesiával mi lesz, és a negyedmillió fehér emberrel, ezt majd csak ezután tudjuk meg.

(Magyar Élet, 1980 március 20.)

A sátán halálára

„Lövetünk! A karhatalom tudni fogja, hogyan használja a fegyverét!”

Rövid hírként közöltük múlt heti számunkban: **Gerő Ernő** március 12-én, 82 éves korában meghalt. Kevés ok indokolná, hogy papírt pocsékoljunk rosszemlékű személyének visszaidézésére — ahogy a jóízlés visszatart közelmúlt történelmünk sok sötét alakja emlékének felidézésétől —, de ennek az egynek a vélet-len olyan szerepet adott, ami indokolja a kivételezést.

Halálának hírére bizonyára átrezdült odahaza az ország népén a borzalom. Míg a nyakatlan gnóm Rákosi csak undort keltett, társa Gerő Ernő sátáni arckifejezése, enervált szemeinek bénító hideg irgalmatlansága félelmet okozott. Ők ketten reklámozták a bolsevista jövőt, ami részeg hordák, nőket becstelenítő, fosztogató, gyilkoló fegyveres előnyomulással mutatkozott be a népnek. Nem volt különb náluk a második vonal: Révai József népművelésügyi miniszter, Vas Zoltán a külkereskedelem és tervgazdálkodás irányítója, Farkas Mihály, Farkas Vladimir, Nógrádi Sándor, Péter Gábor és ez folytatódott a harmadik vonalban, az ÁVO-tisztikar szadistáival az élen.

Gerő Ernő egyike volt azoknak az ún. moszkovitáknak, akik már jóval a háború előtt Moszkva szolgálatában álltak, előkészítve Magyarország tervezett megszállásának idejére. Kommunista múltja, mozgalmi szerepe vezető pozíciót biztosított részére a szovjet támadást követően. Valóban, amikor Magyarország elesett, Gerő Ernő az ország második embere lett. És amikor egy évtized után a csúcsra érkezett, az ország inkább összeomlott, minthogy őt elfogadja.

Ki volt ez az ember, akinek ilyen döntő szerep jutott a magyar történelemben? Kora fiatalságától buzgó mozgalmi ember, csakúgy, mint felesége Fazekas Erzsébet. Együtt vettek részt a spanyol polgárháborúban: Gerő igen magas megbízatású szovjet missziót töltött be. Életük értelme a bolsevizmus szolgálata volt, tevékenységét, szerepét még ma is sűrű homály fedi. Egy rövid utalás elegendő szerepének jellemzésére: *A spanyol polgárháború* című könyv (Hugh Thomas: Guerre d'Espagne, 1961) írja a Komintern bizottsággal kapcsolatban: *„Érkezett a Bizottsággal egy másik nemzetközi vezető is, a baljós tekintetű magyar Gerő Ernő, aki hosszú időn át Párizsban dolgozott Singer néven, és akit most [a spanyol polgárháború idején] Pedro vagy Gueré néven ismernek .... Gerő, a magyar, aki sok álnéven szerepel, hajtotta végre Catalóniában a vérengzést.”* Tudjuk, hogy Guido néven is szerepelt, de minden esetben a moszkvai főhatalmat képviselte, helyesebben a félelmetes NKVD nevezetű titkosszolgálatot. Ilyen minőségben szolgált feleségével együtt magas tiszti beosztásban a Magyarország elleni hadműveletekben résztvevő szovjet hadseregben is.

Amikor Sztalin elindította az elfoglalt Magyarországra az ország vezetésére kijelöltek csoportját, Gerőt külön kihallgatásra rendelte. Első posztjaként az újjáépítés minisztere volt, óriási propagandával építették népszerűségét, mint a vasút és a hidak helyreállítóját, majd mint pénzügyminiszter, a gazdasági élet újra indítóját hirdették. A hatalom hierarchiájában az ország második embere volt, de sokan tudni vélték, hogy még Rákosi ellenőrzését is ő látta el Moszkva részére. Gyógyíthatatlan gyomorbajának kínjai mellett a lelki-nyomorékok részvétlen hidegsége ült ki a tekintetére, amelynek agyonreklámozott vonásait irtózattal azonosította az egész ország a ráerőszakolt szovjetrendszerrel.

De talán mindenkinél jobban irtóztak ettől a vas és acél embertől a felső pártvezetőség tagjai. Őbenne érezték az orwelli *Big Brother* tekintetét, ami minden mozdulatukat figyeli és sorsuk, pozíciójuk, életük függött attól az osztályozástól, ami kifejezéstelen tekintete mögött kialakult. A sátáni rendszer sátánja volt, a magyarországi hatalmi piramis csúcsa.

Sztalin halála után Moszkvába rendelték Rákosit, Gerőt, Farkas Mihályt és Révai Józsefet. Kihallgatásszerűen szemben ültek velük: Malenkov, Hruscsov, Berija (akit rá két hétre letartóztattak és kivégeztek), Molotov és Mikojan. Lehordták őket mindenfélének, kalandoroknak, gazembereknek. Megsebzetten és vonalba

pofozva tértek haza Moszkva utasításával, ami szerint Nagy Imre lett a miniszterelnök, a sztalinista merevségből való fellazulás programjával. Rákosi a Párt főnöke maradt, Gerő lett az új belügyminiszter.

Az ország kissé fellélegzett Nagy Imre kormánya alatt, de az enyhülési program zátonyra futott, amikor Malenkov lebukásával előállott zűrzavarban Rákosi és Gerő lebuktatták Nagy Imrét. A régi helyzet visszaállítása után, azután a példa után hogy ez másképpen is lehetséges, növelte a feszültséget az országban, és már a párton belül is többen tartottak a robbanás veszélyétől.

Erre az időre esett, hogy a sztalini korszak lezárásával Moszkva igyekezett rendezni viszonyát Belgráddal. Nagy szükség is volt erre, a kelet-német és lengyelországi nyugtalanságok idején. Tito, akinek voltak olyan törekvései, hogy a közép-európai kommunizmus vezetője legyen, ügyesen kihasználta Moszkva kényszerhelyzetét befolyásának emelésére. Ilyen alapon követelte Rákosi és Gerő eltávolítását Hruscsovtól és Bulganintól, amikor — 1955-ben — kanosszát jártak Belgrádban. Mi több, Rákosi eltávolítását jelölte meg előfeltételként a Szovjetunióval való kibékéléshez.

A Rákosi—Gerő kormányt ezidőben nagyon nyugtalanította az országban növekvő kormányellenes hangulat. Még a kommunista értelmiség is egyre nyíltabban jelentkezett kritikáival. A Petőfi-körben szervezkedtek, memorandumokkal ostromolták a kormányt. Rákosi és Gerő elhatározták 1956 nyarán, hogy véget vetnek ennek a gócnak. Egy előre elkészített lista szerint négyszáz személyt akartak egy monstre-per útján eltüntetni. Rendkívüli gyűlésre hívták egybe a párt központi bizottságát.

Amikor Mikojan, Hruscsov jobbkeze váratlanul megérkezett Budapestre és egyenesen a magyar politbüro-gyűlésre ment, hogy további információkat szerezzen az ügyben, Gerő — jó szimattal, vagy éppen beavatva — nem a Petőfi-kör ellen szórta hideg vádjait, hanem Rákosi ellen. Mikojan döntött: Rákosi le van váltva minden pozíciójáról, utóda Gerő Ernő, mint pártfőnök és az ország első embere. Rákosi nem akarta elhinni, rohant a telefonhoz, Moszkvát hívta. Hruscsov csak annyit mondott: *„Ne izgassa magát Rákosi!"*

Mikojan Budapestről Brioni szigetére repült, ahol Tito várta őt pompás kéj-nyaralójában. A jugoszláv despota nem volt elégedett a féleredménnyel: *„Gerő semmivel sem különb Rákosinál!"* Mikojan azzal védekezett, hogy nagyon veszélyes lenne hirtelen változást előidézni. A kommunista egység nem engedheti megismétlődni azt, ami Lengyelországban történt az enyhülés politikájának ürügyén.

Az intézkedés Magyarországon az elkeseredés hangulatát váltotta ki. Általános volt a meggyőződés, hogy Rákosi eltávolítása csak kozmetika, Gerő, az örök helyettes, nem más, mint aki által Rákosi folytatja uralmát. Tito álláspontja ismeretes volt az országban, ami további tápot adott a mind nyíltabb kritikának. A Petőfi-kör elleni tisztogatási per elmaradt, Gerő nagyon jól tudta, hogy Moszkvából kapott pozícióját még Belgráddal is konfirmáltatni kell — ilyen volt akkor a politikai légkör. Gerőn volt tehát a sor, hogy Tito színe elé járuljon, ami nem csekély megaláztatást jelentett egy olyan ember számára, aki még nem régen a kapitalisták láncos kutyájának nevezte őt. Amikor Gerő egy bizottság élén Belgrádba utazott, a lengyel főváros felett a készülő politikai vihar sűrű felhői úsztak. Varsó körül lengyel csapatok vonultak fel, hogy megakadályozzák a szovjet katonai intervenciót. Hruscsov személyesen repült a hatalomba visszahelyezett Gomulkához, hogy az utolsó pillanatban békés kiegyezésre jöjjenek.

Budapesten is egyre kényesebb volt a helyzet. Gerőt kivéve talán mindenki változást akart a párton belül is. Moszkva, amely eredetileg az irányított változás (sztalintalanítás) folyamatát elindította, most megtorpant, mert Budapesten olyan szocializmust akartak, ami a Moszkvától való függőséget korlátozta volna. A Szovjetunió kelet-európai uralmát kétségkívül Tito mentette meg azáltal, hogy hajlott a szovjet kívánságára: fogadta Gerőt és ez pozícióját megerősítette. Gerő azzal érvelt, hogy egyedül ő tudja feltartóztatni a folyamatot, ami szinte vérszemet kapott a lengyel példán.

A helyzet jelentőségére utal, hogy Tito meghívására az állam öt első embere, egyúttal a legfelsőbb pártvezetőség minden tagja Jugoszláviába utazott október 14-én, úgymint: Gerő Ernő pártfőtitkár, Hegedűs András miniszterelnök és helyettese Apró Antal, Kádár János a párt központi bizottságának titkára és Kovács István a budapesti pártszervezet feje. Érzékelni is nehéz, hogy kilenc álló napon keresztül latolgatták a tennivalókat távol az országtól.

A megbeszélések eredménye nem lehetett más, mint amit ettől a díszes sztalinista garnitúrától elvárni lehetett: a folyamat megállítása erő által — amíg nem késő. A megbeszélés részletei sohasem kerültek nyilvánosságra, de a forradalmat megelőző intézkedések és Gerő magatartása október 23-án mind arra vallanak, hogy a forradalmat szándékosan kiprovokálták, hogy legalább Magyarországon demonstrálják a kommunista államszervezet erejét. Moszkva és Belgrád támogatásával Gerő biztonságban érezte magát ahhoz, hogy a kancsukát ismét kézbe fogja, és a régen óhajtott vezérséget hosszú időre átvegye.

Gerőt és társait díszszázad üdvözölte a Keleti pályaudvaron, iskolásgyermekek lengettek apró vörös zászlókat. Gerő egyenesen a pártközpontba vitette magát államfői limuzinján. Október 23-a van. A reggeli órákban még senki nem sejtheti, hogy ez a nap történelmi dátum lesz. Olyan hétköznap mint a többi, csupán egy békés tüntetés falragaszai, röplapjai képezik a rendkívülit más napoktól. A Belgrádból hazatérőket iróasztalukon ezeknek a röplapoknak egy-egy példánya fogadja.

Mi volt a tervezett felvonulás célja? A politikai felső réteg második vonalának politikai nyomása a Belgrádból hazatérő első vonal túl merev álláspontjára. Tágabb meghatározással: a rendszer kommunista elit rétegének kísérlete, hogy rávegye a kormányt a már elindított, de a felső vezetők által késleltetett enyhülési folyamat folytatására. Szervezői mind meggyőződéses kommunisták, akik a merev diktatúra helyébe a változtatásoknak még csak papíron lefektetett intézményeit akarják átvinni a gyakorlatba, mert őszintén aggódnak — hallva az ország elégedetlenségének erősödő morajlását —, hogy a diktátorral vele bukik a szocialista rendszer is.

A budapesti Műegyetem diákjai október 22-én tartottak egy nagygyűlést, itt fogalmazták meg a másnap forgalomba hozott 16 pontból álló követelést. Ezek a pontok nem hangoztattak eltávolodást a kommunizmus eszméitől. Reformokat követeltek, a demokratizmus kiterjesztését, Nagy Imrét a kormányba, szólás és sajtószabadságot, szabad választásokat több párt részvételével, oroszok kivonulását, ahogy a békeszerződés előírja. Egyidejűleg a Petőfi-kör vezetősége is ülésezett és helyeselték a követelések nyilvános felvonulás útján történő előterjesztését a kormányhoz. Ha a kormány ezt akkor elfogadja (amiben a szervezők bíztak is), tárgyaltak, alkudoztak volna, a forradalom kommunisták egymás közti üzletelése maradt volna. Ők maguk nevezték politikai taktikázásukat a pártfrazeológia szerint forradalomnak. Talán a ma-

gyar nép is megelégedett volna részleges enyhüléssel. Hogy nem így lett, annak Gerő Ernő volt az okozója.

Első intézkedése volt, ahogy a röplapokat átolvasta, hogy betiltotta a tervezett felvonulást. Kijelentette, nem fogad semmiféle küldöttséget, a nép kormánya tudja mi a feladata.

Délelőtt 11 órakor a rádió megszakította adását, a bemondó közölte Piros László belügyminiszter rendelkezését, ami megtilt bármilyen nyilvános gyűlést és felvonulást további intézkedésig.

Több fővárosi egyetemről és főiskoláról azonnal küldöttség indult a belügyminiszterhez, kérve hogy változtassa meg utasítását. Piros kereken elutasította őket. Egy másik küldöttség egyenesen a legfőbb helyre ment, Horváth Márton, a párt központi lapja főszerkesztőjének a vezetésével. Gerő, Révai, Kádár és Marosán fogadta őket. Gerőt figyelmeztették a várható veszélyekre. Rájuk ordított:

„Megőrültetek, buták vagytok. aláértékelitek a proletáriátus erejét! A pártnak és kormánynak minden erő rendelkezésére áll, hogy a demagóg bajkeverőket és a csőcseléket a földbe verje!" Arra a kérdésre, mi lesz ha a diákok a tilalom ellenére is megtartják néma felvonulásukat, azt a választ adta gondolkozás nélkül: *„Lövetünk! A karhatalom tudni fogja, hogy használja a fegyverét!"* Révai, Marosán ugyanazt mondták. Kádár hallgatott. Csak amikor a bizottságból valaki kérdezte tőle: *„Kádár elvtárs, te mit mondasz? Vacillálsz, és megint lebuksz majd, mint amikor lecsuktak téged a Rajk-ügy után!"* Kádár halkan válaszolt: *„Hallgass! A dolgok nem olyan egyszerűek, mint te gondolod!"*

A lövetés hírére az Írószövetség is küldöttséget menesztett Gerőhöz, kérve őt, álljon a párt a tüntetés élére.

Háy Gyula, az Írószövetség egyik társelnöke így írja le a találkozást:

„Gerő jön a dolgozószobából, fájós szemmel, megöregedve: — Mit akarnak az elvtársak? — Fel akarjuk kérni a pártvezetőséget, hogy álljon a tüntetésünk élére. — Nem! — Gerő elvtárs, már hiába is próbálnánk megakadályozni a tüntetést. Erre már nincs erő. A tüntetők is szocializmust akarnak, kommunizmust. A magunk igéreteit akarjuk beváltani. Ehhez a pártnak igent kell mondania. — Nem! — Ha csak egy vezető elvtárs is velünk jönne ... — Nem!

Ez az ember, aki a tömegek sűrűjében kezdte pályáját, ma már süket, ha tömegekről van szó.

— Gerő elvtárs! — próbálkozom végül. — Legalább egyet ígérjen meg nekünk. Ha tömeg megindul, ha látja hogy a tömeget nem lehet megállítani, nem lövet közéjük. Megígéri ?

Gerő körülnéz. Aszkéta arcán bágyadt mosoly fut át.

— Megígérem. — És nyomatékkal parolára nyújtja a kezét. Férfias, megnyugtató kézszorítás ez. Gerőt azóta sem láttam. Az ország első embere, Gerő Ernő még aznap este megnyitotta a tüzet a tüntető, akkor még fegyvertelen tömegre. Ennek az estének a halottait senki sem számlálta meg."

*

A párt helyett a magyar nép csatlakozott a forradalomhoz, és a tizenhat pontból egy pontot fogalmazott: „ Nem kell a kommunizmus!"

A hazug Gerő elszámította magát. Az ÁVO szétfutott, a katonaság a szabadságharc mellé állt. Gerőhöz és bandájához csak Moszkva maradt hűséges. És ott állt, ott járkált a véres köveken még vagy huszonnégy évig ez a pártbitang, főúri nyugdíjon, a magyar munkás pénzén.

Emlékét megőrizzük!

(Magyar Élet, 1980. március 27.)

Felix Jugoslavia

Jugoszlávia fenntartását hangoztatta a média világszertem mint valami üdvös cselekedetet az egész emberiségért.

Tito most már mindkét lábbal sírban van. Teste már az enyészeté, de műve még fennáll. Együtt tartja a szisztéma, a központi irányítású állami diktatúra. Harmincöt éven át volt ideje kiépíteni a Szovjetunió és az Egyesült Államok segítségével.

A balkáni műállam műdiktátora, nagy embere volt a 20. század kétpólusú világvezetésének. A kis balkáni partizánbandák vezetőjét már a német megszállás elleni harcok idején a hír szárnyaira vette a világsajtó, pedig akkor még Mihajlovics neve fémjelezte a balkáni ellenállást, aki legalább képzett katona volt. (De Gaulle osztálytársa volt a St. Cyr katonai akadémián).

Tito hősiessége úgy terebélyesedett a hírverés harsonáin, mint a vadnyugati mesék a filmiparban. Carter már úgy említi Titot, mint barátja és társa (associate) Rooseveltnek, De Gaullenak és Churchillnek. Tito államférfiúi nagysága valójában későbbi produktuma a világpolitikának(!), amikor amerikai pénzen és marxista propagandával beszervezte az ún. harmadik világot a hivatalos détant-politikába, mint el nem kötelezett államokat.

Három király, harminc államfő, egy sor miniszterelnök, külügyminiszter gyászolta őt koporsója körül. Személye holtában lett szimbólumává a nyugat—keleti politika közös alapjainak. De nagy szolgálatot jelentett utódainak is, akiknek gondja Jugoszlávia egybentartása. És pontosan ezt, Jugoszlávia fenntartását hangoztatta a média világszerte, mint valami üdvös cselekedetet az egész emberiségért.

Elég idézni a The Australian Editorial rovatában a szerkesztőség hivatalos véleményét: *„Tito helye ott van a történelemben, a második világháború vezetői között Churchill, Roosevelt, Sztalin és De Gaulle nevei mellett. Több mint 30 éven át fenntartotta Jugoszlávia függetlenségét és az állami egységét ennek a fajok, kultúrák és gyűlölségek ellentétéből előállított országnak, tette ezt briliáns politikával és vezetői atyaisággal."*

Nem csak a The Australian lelkesedik így Jugoszlávia fenntartásáért — ez az egész világ politikai köreinek véleménye. És itt meg kell állnunk egy pillanatra, feltenni a rövid kérdőszót: miért?

Miért fontos a világnak, hogy Közép-Európában, vagy közelebbről a Balkánon legyen egy olyan állam, amely annyira különböző fajok, kultúrák és gyűlölségek ellentétéből lett előállítva? És tegyünk mellé egy másik kérdést Trianon hatvanadik évfordulóján: Miért volt fontos a világnak az, hat évtizeddel ezelőtt, hogy irgalmatlan kegyetlenséggel és gyűlölettel szétszaggasson egy olyan országot, amely történelme folyamán hazát adott más népelemeknek, amelyek békés körülmények között fejleszthették népi kultúrájukat, élhették szabadon vallásos életüket?

Magyarország népi elemeivel is szerves történelmi létesítmény volt, és éppen a 19. századi liberalizmus gyakorlata mutatja, hogy kész volt jogot adni a népi egységükben kifejlődő nemzetiségeknek.

Szembetéve a két miértet, szembeállítva a két ország fennmaradásának belső és külső erőkhöz való viszonyát, (Magyarországot külső erő szakította szét, míg Jugoszláviát külső erő hozta létre és tartja egyben), világosan érezni lehet egy külső erőpolitika jelenlétét, amelynek fontos az, hogy Közép-Európában ne a történelmi fejlődés rendje uralkodjon, hanem azoknak a műállamoknak a láncolata, melyek étvágya négymilliós magyar városok és falvak

hadizsákmányával lett kielégítve.

A második világháború egyik fő jelszava volt: harc a diktátorok ellen. De lassan rájött a világ, azután hogy elsiratta a húszmillió halottat, hogy ez a jelszó nem általános érvényű, mert nem vonatkozott a kommunista diktátorokra, csak a kommunista ellenesekre. Érdekes volna összeszámlálni, hány diktátort produkált a mai napig a diktátorok ellen győzedelmes háborús szövetségi rendszer. Tito is egyike volt ezeknek. De az ő esetében már nem a humanizmus, hanem a politikai pragmatizmus osztályoz: *„He was a ruthless man, as all great leaders are"* — írja róla a The Sydney Morning Herald Editorial-ja május 8-án, majd így aggódik Jugoszlávia egységén: *„Is is an unhappy lesson of history that a dictator can often hold a country together better than the coalition which succeds him."* De ma már történelmi példák mutatják, hogy a nemkommunista diktátorokkal szemben (akiknek a diktatúrája saját egyéniségükből fakad és bukásukkal végződik), a kommunizmus diktátorait a szisztéma emeli pozícióba, aki ennek megfelelően nem a maga személyére építi a rendet, hanem a kommunizmus egységes államszervezési elveire, amelyek biztosítják a párt, államrendőrség és közigazgatás intézményeivel a rendszer folyamatosságát.

Mi bizonyítaná jobban, hogy ez így igaz, mint Jugoszlávia esete napjainkban, amikor a diktátor már nem él, de a diktatúra, a kreatúra fennáll. Szomorú tény Közép-Európa rendjére nézve, hogy a világ politikusainak népes találkozója Tito sírjánál e kreatúra fenntartásának demonstrációja volt. A sok újságcikk, hogy az agg diktátor halála után Jugoszláviát a Szovjetunió megtámadja és emiatt részeire esik, nem volt egyéb, mint a nyugati sajtó propagandafogása, amivel Jugoszlávia fennállását, mint a nyugati világ érdekét égette be a közvélemény tudatába. Felkapta a szétesés lehetőségét a rövidlátó emigrációs sajtó is, hamis reményeket ébresztve.

A Magyar Élet újévi cikkében ezt írtuk:

„ Minden ellenkező véleménnyel szemben Tito sem halhatatlan! Halálával felfordul a rend Jugoszláviában és az oroszok oda is bevonulnak — mondogatják emigrációs lapjaink már 10—15 éve. Pedig semmi sem valószínűtlenebb, mint ez. A kommunista—bolsevista rendszerekben maga a szisztéma a diktatúra. A vezető elvtárs, mint afféle demigod, marad a helyén élete végéig. Ezt is a párthatalom természete kívánja. A fő hierarchia személye az állandóság szimbóluma. Ezért maradnak: a Maok, Brezsnyevek, Ceausescuk, Kádárok, Titok, Castrok és hasonlók szuszuk fogytáig."

Nem egy magyarországi látogatótól kaptunk értesítést, hogy a jugoszláv határsávon nagyszámú csapatok tartózkodnak. Ugyanezt jelentették Bulgáriából is, és — jól figyeljük meg — Romániából is. Mi történt mégis: Brezsnyev ott gyászolt a világ többi vezető politikusával, köztük Kína államfője, Hua Guofeng, az Egyesült Államok alelnöke Mondale, Anglia miniszterelnöke Mrs. Thatcher, stb. A szovjet bevonulás elmaradt.

Hogy miért maradt el a szovjet bevonulás? A The Australian véleménye szerint (május 6.) a helyzet megérett arra, hogy a szovjet bevonuljon, mert nem vitás, hogy ez szándékában áll, de most erre mégsem kerül sor. Ennek több oka van, köztük a legfontosabb, hogy a Nyugat, különösen Amerika annyira kiállt Jugoszlávia sérthetetlensége mellett. Tito halála után néhány órával Carter elnök nyilatkozatot adott ki, amelyben erős támogatást helyezett kilátásba Jugoszlávia függetlenségének és területi épségének fenntartására, kilátásba helyezve, hogy ennek érdekében minden szükségest megtesz.

Hasonló nyilatkozatot tett több nyugati állam, köztük Fraser miniszterelnök Ausztrália részéről. Hihető-e, hogy a Szovjetunió ezeknek a nyilatkozatoknak a hatására állt el attól a szándékától, hogy megszállja Jugoszláviát? Talán hihető lenne, ha ezek a nyilatkozatok csak most hangzottak volna el először. De nem így van, mert amióta csak tart a hidegháború kitörése óta a kelet—nyugati polémia, azóta önti Amerika dollármilliót a balkáni kommunista államkasszájába, és szinte azóta figyelmezteti a Szovjetuniót, hogy Titoszlávia amerikai védelem alatt áll. Akkor pedig mi végre összpontosította a Szovjetunió a haderejét Tito ágynak esése óta Jugoszlávia határain?

Semmi más magyarázat erre a kérdésre nem lehet, mint az, hogy külső katonai erők álltak készenlétben arra az esetre, ha Jugoszlávia belső széthúzó erői működésbe lépnének. A délszláv kommunista diktatúra átvészelte a krízis-időszakot, a műdiktátor meghalt, a műdiktatúra megmaradt. Az egész világ így akarta. Mármint a politikusok. Csak annak az antikommunista horvát emigrációs csoportnak lóghat az orra most, amely sok éven át tartott szoros kapcsolatot a Szovjetunióval, biztatva általa, számítva rá, készenállva arra, hogy az ördöggel is szövetkezve (akad ilyen a magyarok között is) dolgoznak, harcolnak, ha kell meghalnak a független Horvátországért.

Ja, ilyen a politika. Hosszú kanala legyen annak, aki az ördöggel lakomázik.

(Magyar Élet, 1980. május 22.)

Nehéz magyarnak lenni

Az új, nagy világeszme csak harci álcázása új erőre kapott támadásoknak.

A század elején nagy pusztító háború söpört végig Európán, ami ötfelé vágta Magyarországot. A háború szelével új eszme lengett diadalmasan: az internacionalizmus. Azt hirdette, hogy vége az önző nemzeti vetélkedésnek, vérszomjas hódító uralkodóknak, népek elnyomásának. Egyforma lesz minden nép, kormányai egy nagy világeszmének a békéért és haladásért lelkesedő gyakorlatában egymást megbecsülve dolgoznak egy háborúmentes, tiszta emberi jövőért.

Sokan úgy látták Magyarországon is, 1918-ban, a négyéves háború szörnyűségeinek intoxikált mámorában, hogy elérkezett az új szellem világa, és el kell szórni a gyilkos fegyvereket, hogy csak azután, a fegyvertelenek kiszolgáltatottságának döbbenetében ébredjen a józan valóságra: az új, nagy világeszme csak harci álcázása új erőre kapott támadásoknak.

Ez a folyamat játszódott le később megismételve a megismételt világháború után Illyés Gyula író és költő tudatában is. A két háború közötti időszakban úgy érezte, hogy az internacionalizmus forradalmi haladásával ellentétes irányú reakciós Horthy-korszak az oka annak, hogy Európa demokratikus irányba haladó országai mostohán bánnak Magyarországgal. Sokat várt a neves költő a második világháború utáni változástól, ami a régi rendszert elsöpörte, és mindenütt egyféle gondolkodású és kötelezettségű államformát vezetett be.

Az ifjonti lelkesedés őnála is döbbenetbe ment át: hiába a közös világnézet, a szomszéd államok kormányai ugyanúgy vagy még szívósabban üldözik a határokon kívül rekedt három millió magyart, mint azelőtt. A költő, akit a rendszer legnagyobbnak ismert el az élők sorában, kiérdemelt tekintélyének biztonságában megengedhette magának a kisebbségek sorsa iránt süket és

balga rendszerben, hogy néhány cikket, nyilatkozatot megjelentessen, felszólaljon az üldözött magyar milliók érdekében.

Illyés Gyula két évvel ezelőtt, Válasz Herdernek és Adynak címmel kétrészes cikksorozatot jelentetett meg a budapesti Magyar Nemzetben. Írása befejező részében nyomatékkal — ámbár Románia és Erdély nevének említése nélkül — fölvázolta a határokon túl élő legnépesebb magyar kisebbség nyelvi és kulturális nyomorúságát.

Illyés írása — néhány hónapos gondolkodási idő után — fölhördülést váltott ki román hivatalos körökben. A Román Írószövetség lapja hosszú, perlekedő cikknek adott helyet, amely a kérdés érdembeli tágyalásánál is fontosabbnak tartotta, hogy Illyés személyi hitelébe gázoljon bele. Illyés válaszolt: nyugodtan, fegyelmezetten. Írását ismét a Magyar Nemzetnek nyújtotta be, amely azonban — felsőbb párthatóságok döntése folytán — azt nem közölte.

Illyés válasza, amely egyszersmint személyes védekezés is, másutt sem jelenhetett meg. Magyarország legfőbb kultúrhatósága úgy határozott, hogy Illyést Pach Zsigmond Pál, a jeles akadémikus fogja megvédeni az Élet és Irodalomban. Pach cikke az említett hetilap 1978 július 8-i számában jelent meg. Ebben az intézkedésben nem annyira Illyés személyét kívánta megvédeni a rendszer, mint inkább takarót borítani az ügyre e válasszal, mely nem említve a lényeget, eltereli a figyelmet a magyarországi kormányzat bűnös mulasztásairól.

Pach Zsigmond — a román akadémikus cikkéből idézve — írja, hogy „Gheorghiu Illyés Gyulát azok közé sorolja, akik sajnálják, hogy az urak urasága a győzedelmeskedő új társadalmi renddel véget ért, olyannak, aki mint a munkásosztály ellensége jut oda, hogy újra felidézze a revansista nacionalizmus és sovinizmus gyűlöletét és vért hirdető jelszavait: aki a vivere pericolossmente fasiszta eszmekörének igézete alatt állna: aki tele nosztalgiával a letűnt dualizmus és a flotta-nélküli admirális emléke iránt: aki kizsigerezett gyűlölettel érezne más népbeliek ellen, s tenné mindezt abban a reményben, hogy a történelem kereke visszafordul, lehet, esetleg Horia kerékbetöréséig."

Más szavakkal Illyés Gyula megátalkodott fasiszta, reakciós Horthysta, mert ugyanúgy kifogásolja három millió magyar népi tudatának és jellegének elpusztítását, mint ama reakciós rendszer. Meg is volt a hatása a népbírósági vádaknak a magyarországi bolseviki kormányzatra, amelynek hivatalos politikája elősegíteni a határokon kívül élő magyarok beolvadását a szláv és oláh tengerbe: elutasították Illyés Gyulát attól az emberi jogától, hogy a nyílvános támadással szemben nyílvánosan védje magát és megtámadott szemléletét, legalább a magyar olvasóközönség előtt.

Most a New-York-i Erdélyi Tájékoztató jóvoltából módunk van Illyés Gyula letiltott cikkének főbb részeit közölni.

Illyés Gyula: Fegyelmezetten

Tartozásfélét érzek a Magyar Nemzetnek azok iránt az olvasói iránt, akik az évfordulóján megjelent írásomnak figyelmet szenteltek. Ehhez volna hozzátennivalóm. Írásom visszhangot vert túl határainkon is, keltve itt-ott sajnálatos félre-, azaz belemagyarázást is. Főképp cikkem második fele.

Fejtegetésem alapja népünk történelmi teherbírása volt, hadd világítsam meg ezt tüzetesebben.

Magyarország lakossága a 16. század elején még annyi, mint Angliáé. Az oszmán betörés nyugat felé nem egy nemzetet gázolt úgy le, hogy átrohant rajtuk. Ezek mindegyike méltán tekinti magát Európa védőpajzsának. Az ország százötven évig olyasféle hadszíntér, mint az első világháborúban Verdun vidéke. A síkságnak a Nagy Magyar Alföldnek — lakosságát szinte maradéktalanul elsöpörte a százötven éves állandó mozgó háború. A nemzet ellenállása a határmenti hegyekbe húzódott, a Felvidékre és különösen Erdélybe: az utóbbiban élt tovább a magyar civilizáció: egy európai rangú író szerint itt vert a meggyötört magyarság szíve. A néppusztulás oly fokú volt, hogy a 18. század végén a nagy német filozófus, Herder, nem egészen alaptalanul írta le baljós mondatát: úgy lehet, a magyar nyelvű nép évei meg vannak számlálva. Ez nem következett be. A magyar nemzet bámulatos gyorsan talpra állt, az Európában testvértelen — mert csak a finnekkel rokon nyelv — rendkívülien megújhodott.

Ez volt az alap, amelyre fejtegetésem épült. A további mondandó az volt, miképp őrizte meg életerejét és hitét ez a nép a 20. század folyamán. Ez ugyanis csaknem olyan mostoha volt hozzá, akár a 16. és 17. század. Az első világháború, illetve az 1919-es magyar Tanácsköztársaság leverése után — hogy csak a summáját idézzük az emlékezetbe — a magyar anyanyelvűek egyharmada, szám szerint mintegy hárommillió lélek, azaz minden harmadik magyar más anyanyelvű államok keretébe került.

Fejtegetéseim záróköve, hogy súlyos körülményei közt is a magyar nép anyagilag és szellemileg megingathatatlan biztonsággal halad történelmi útján. A jólét emelkedése nem propaganda, a demokrácia nem szólam. Szellemi életünk higgadtan és valóságismerően vizsgálja a történelemből még ittmaradt — s egy-egy nemzedék által meg nem oldható — nehézségeket.

Nyelvünket és népünket tehát még nem fenyegeti a Herder-i jóslat. Ezt azonban meg kell értetnünk azokkal is, akik mintha nem figyelnék meg az idők szavát. Herder, mint tudjuk, nyomósan visszavonta téves tűnődését. De mintha volnának még idült vélemény-csökevények, amelyek nem azt vallják, hogy nemcsak a puszta élethez, hanem a virágzáshoz is joga van minden nyelvnek mindenütt. Ennek megértetése nem könnyű feladat. Előmunkálata minden országban, de főleg a történelem folyamán fájdalmas ellentétekbe sodort országokban a szellemi, kiváltképpen az irodalmi életre várt. Hiszen szerfölött összekuszált, sokszor csaknem érinthetetlenül finom szálak kibogozásáról volt szó. A politika az erőviszonyok tudománya. De nagy segítséget kap, ha nem az erőhöz kell folyamodnia.

Cikkemben véletlenül sem akartam a napi politika területét érinteni. Minden nemzeti, faji, felekezeti elfogultság távol áll s állt mindig tőlem. Saját népem számára soha nem igényeltem több jogot, mint amennyit másiknak juttatni kívántam, küzdelemmel is. Harcos internacionalistának vallom magam.

Érvelésem — s reményem — régóta az volt, hogy a világszerte élesedő nemzetiségi, kisebbségi kérdés megoldását épp e kérdés világszerte nagyobb arányú elterjedése hozza meg. Hiszen hovatovább másról sem adnak hírt az újságok. Töredék népek követelnek maguknak egyetemet, általuk is érthető falunevet, tartományi önkormányzatot.

Nem kellett tehát, ahogy a szólás mondja, a szomszédba mennem, hogy ne a lehető legáltalánosabban gondolkodva írjam le azt, hogy akad, ahol százezer sőt millió lelket számláló kisebbségi lakosságnak nincs saját nyelvű egyeteme, illetve, ha volt, azt „eltörölték", meg hogy „rövidesen nem lesz egyetlen saját anyanyelvű középiskolája", és hogy „a nemzetiségi kisebbségi ifjú a saját anyanyelvén ipart sem tanulhat". Majd hogy hatalmas tájegységeken tűnik el a kisebbségi értelmiség, eladdig nemzetiségi városok hosszú sorában szűnik meg a „kisebbségi műveltség minden

működése".

Francia híradásból, tehát a világsajtó nyomán értesültem először, hogy tanulmányomra a román Írószövetség lapja választ közölt, s annak szerzője a lap vezető tanácsának elnöke, Milmea Gheorghiu, a hírneves író és tudós, aki egyben akadémiai elnök is — Président de l'Académie de Sciences Sociales et Politique, a francia szöveg szerint.

Kedvező jelnek véltem, hogy elmefuttatásaimba ilyen nagytekintélyű kartárs kapcsolódik bele. Szerencsés lehetőségnek éreztem, hogy mi, a szellemi élet emberei, lám, tisztító és csitító hangot lelünk egy nem mindig lármamentes vitateremben. Mert — ismétlem — mi a mesterséghez hű író gondja és felelőssége? Lombfűrészmunkát végezni olyan kérdésben, ahol a világ oly sokszor bizony szekercék lendülését nézi és szenvedi.

A Luceafarul megtisztelően sokágú cikkét lankadó reménnyel olvastam. Érvek összeegyeztetése helyett az író mintha szenvedélyek összeütközését óhajtaná, föl nem tárt s mint igazolni fogom, helyt nem álló hiedelmek alapján.

Ezek láncolata hosszú és rendszertelen, elég talán egy-két láncszemet kiemelnem és kommentálnom nem hosszabb terjedelemben, mint tekintélyes állású vitatársam. Azt kell például megtudnom, hogy noha mélyen átérezve elismerésre méltóan fordítottam magyarra a román népballadák remekét, a Báránykát, olyan magyar író vagyok, aki végre „kiengedte odujából a lidércnyomásos román-ellenességet".

Olvasói előtt a Luceafarul, a Román Írószövetség lapjának cikkírója ezek után meglepő fordulattal mint „Horthy kései bajnokát ábrázol, tele nosztalgiával a letűnt dualizmus és a flotta-nélküli admirális emléke iránt". Erre tán csak annyit, hogy kilenc-tíz alkalommal álltam a Horthy-kor bírósága előtt szabad véleményközlés miatt, és hogy e korszak alatt az egyetlen író voltam, aki a Szovjetunióban tett utamról könyvet tettem közzé, amely ma is látható a kirakatokban.

Szeretném a hátralevőkben szavamat egyenest a cikk szerzőjéhez intézni.

Hazája szellemi életének, ön, tisztelt elnök úr, egyik dísze, méltán magasra emelt irányítója. Szavainak és lapjának súlya van határokon belül és határokon túl.

Irodalmi szinten esszét próbáltam írni, erőm szerintit, helyzetemhez szabottat. Az ön által megbírált írásomat ön is maga elé teríti, sehol nem látja leírva benne országa nevét. Mint mondtam, a nemzeti kisebbségek sorsa világszerte bő anyagot szolgáltat példákra. Célom az volt, hogy messze elkerülve a politika területét, eszmei síkra tereljem a nemzeti kisebbségek annyi felől fölhangzó panaszainak kérdését, e kérdés megközelítésének módját.

Válaszában, ha figyelmeztethetem rá, szemét mintha az indulat köde homályosította volna el a kérdéshez és helyzethez szükséges éleslátás helyett. Nyilván az ragadtatta arra, hogy a román nép ellenségének és elfogult magyarnak nevezzen, holott — azt hiszem, sikerült igazolnom — csupán a közös bajok ellensége vagyok, egyaránt mind a két nép jövője érdekében. Becsülöm és szeretem a román népet. A tisztázást még sem folytathatom. Következmények nélküli szószaporítás lenne.

De van még egy okom. Befejezésül még csak ehhez kérem türelmét.

Személyemben is megsértett.

Kicifrázott hazugságok szerzőjének nevez, sőt rágalmazónak és gyalázkodónak is, aljas érdekek sáfárjának. Akit piszkos ügyek szolgálatába a halhatatlanság dicsfényének kergetése juttatott.

Engedje meg, hogy ezekre is messzemutatóan válaszoljak.

Nincs művész, akit nem kísértene meg a halhatatlanság. Botorság lenne titkolni, ezt bizony én is kergetem. Ám nem a román — vagy bármely nép — lebecsülésével törekszem elérni: sokért nem adnám, ha ércnél maradandóbb értékeket hagyhatnék ha csak saját népem elkövetkező ezerévére. Az eddig eltelt ezer év egyik magyar műemlékét, a mostanában sokat emlegetett Szent Koronát is nem tudni miért, velem kapcsolatban is, elnök úr gúnyra veti közbe... Ezt a királyainkról ránk maradt ereklyénket, noha szentekben nincs módom hinni, és köztársaságpárti vagyok, meghatottan szemléltem, amikor azt képviselőházunk elnöke az Egyesült Államok külügyminiszterétől átvette egy hosszas kézfogással.

Becsületemen azonban nem hagyhatok foltot. Ezt sem csak magamért. Első ízben esik meg velem, hogy előhozakodom, milyen megbecsülés ért már pályám során. Ezek köteleznek is. Mialatt ön a személyem lebecsülését fogalmazta, épp akkor lehetett részem abban, hogy a Francia Költők Társasága évi nagydíját kezembe tette. Ön nyilván ismeri a franciáknak azt a közbecsülésben álló művészek számára alakított rendjét, melynek Ordre des Arts et des Lettres a neve: az a megtiszteltetés is ért, hogy néhány éve ennek commandeur-je, parancsnoka vagyok. Röstellnék e körökben megjelenni, mint olyan ember, aki nem emelte föl szavát, amikor a világ színe előtt olyan szavakkal illették, mint aminőket az imént az ön tolla nyomán idéztem.

Tisztázzuk tehát, ki tért el a valóságtól. Merő példázásul többször is fölmerült az egyetemek sorsa. A csaknem kétmilliós romániai magyar kisebbség egyetemének immár húsz év előtti megszüntetésének ügye. A helyébe teremtett már kétnyelvű egyetem vegyészeti karán 1958-ban a 45 román hallgató mellett még 36 volt a magyar: 1976-ban pedig 63 román és 14 magyar: ez a mérlegjáték a többi karon is, a provincia minden tanintézetében. Ez a statisztika állítása is.

Valótlanság? — rá tudja mondani ezekre az adatokra? S hogy a magyar felsőoktatás elsorvasztását jelenti, vagy hogy a magyar milliók értemisége veszélyesen gyérül.

De nem sorolom fel mindazt, aminek állítása és cáfolása kapcsán a megsértett fél méltán kívánhat megnyugtató választ: ki tér el az igazságtól? Ilyen kérdések seregestől nyüzsögnek, igen a világsajtóban is. Én volnék a legboldogabb, ha nem lehetne semmi ok rá.

Mi ketten itt csak a szócséplést folytathatnánk. Helyzetünk ebben is, mint az Aesopus versben a két négylábú a patak partján. Fölül, birtokon belül itt is ön áll, sajátosan erős és erősen sajátos hangjával.

De a vita mégsem csupán ránk tartozik. A világ szellemi élete kíván tiszta képet, szenvedély és elfogultság nélküli ábrázolásban.

***

A továbbiakban Illyés Gyula, a személyét ért sértegetések ellenére is, felajánlotta cikkében a román akadémikusnak a nyilvános vitát valamelyik nyugat-európai nemzetközi fórumon. A vita módot adott volna arra, hogy az erdélyi magyarság ügye a nemzetközi közvélemény érdeklődése elé kerül. A magyarországi pártkormányzat ezt a lehetőséget megakadályozta Illyés Gyula cikkének letiltásával. A cikk csupán valami szerencsés véletlen folytán került ki a cenzúra fiókjából Franciaországba, majd onnét New York-ba az Erdélyi Tájékoztatóhoz, majd végül hozzánk. Csak Magyarországon nem jelenhet meg sem a megrágalmazott költő, sem az üldözött magyar milliók védekezése.

(Magyar Élet, 1980. június 5.)

Munkások lázadása

A középeurópai fejlettebb államokat azért kapcsolták a szovjet gazdasági élettérbe, hogy magasabb civilizáló képességeikkel segítsék a Szovjetunió fejlesztését.

Ha összehasonlítást végzünk az ötvenes évek kelet-európai nyugtalanságok és felkelések eseményei és a mostani lengyelországi zavargások között, az első szembetűnő eltérés az, hogy míg az előbbi az értelmiségi felső rétegből indult ki, és a munkásosztály ahhoz csatlakozott, ami most történik Lengyelországban, az teljes egészében a munkásosztály elkeseredett akciója.

A bolsevista elmélet szerint (amit persze nem publikálnak) a szervezet nélküli tömeg, bármekkora legyen is, teljesen tehetetlen és kiszolgáltatott. Rendszerüket erre az elméletre alapították, és ezért nem engednek létesíteni semmiféle szervezetet, csak olyant, amit a párt, vagy annak végrehajtó szerve létesít és ellenőriz. Természetesen vonatkozik ez az ún. munkásszakszervezetekre is.

Ami viszont most Lengyelországban történik, megdönteni látszik a fenti bolsevista elméletet, mert az észak-lengyelországi sztrájk, immár nyolcadik hete az óramű pontosságával úgy működik, mintha kiépített szakszervezeti hálózat irányítaná.

Esemény szerint az történt, hogy a Gdansk-i (Danzig) munkásság nyílt elégedetlenségének adott kifejezést azt követően, hogy a kormány július 1-jén felemelte a hús árát. Normális körülmények között az ilyen áremelés néhány napi zúgolódáson kívül nagyobb problémát nem okoz. De mert a baj nemcsak a hússal van, ez az a bizonyos szalmaszál, ami már nem fér fel a szekérre. A zúgolódásból napról-napra növekvő sztrájk lett, ami augusztus végére 400 gyárra terjedt ki, 150 000 sztrájkolóval. Az országnak ez naponta 15 millió dollár veszteséget jelent. Több, mint ami a hús magasabb árával megtérül.

Felmerül a kérdés, miért nem szállítja le a kormány a hús árát, ha ez olyan nagy bajt okoz, hisz módjában van, mert a szocialista gazdálkodásban amúgy sem a piac törvényei szerint alakulnak az árak, hanem a gazdasági manipuláció szerint. Természetesen azt is tudjuk, hogy ha a hús árát leengedik, valamit fel kell emelni a közfogyasztási területen. Következtetésünk szerint valami nagy oka lehet annak, hogy a kormány nem él ezzel a lehetőséggel, hogy így meg kell kötnie magát a hús árának 40—100 százalékos felemelésére. A nagy ok pedig az, hogy a lengyel háziasszony konyhapénze épp olyan alkotórésze a központi irányítású szocialista államok közös gazdaságpolitikájának, mint a szibériai szűzföldek feltörése. Ennek szervezeti kerete a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa (K.G.S.T. vagy itteni szóval Comecon.)

Lengyelország helye a K.G.S.T.-ben.

A második világháború egyik győztese, Oroszország, vagy újabbkori nevén Szovjetunió, háborús hódításait K.G.S.T. fedőnéven láncolta magához gazdaságilag és politikailag. A névben szereplő kölcsönös segítség hasonló értékű fogalom, mint a sokat hangoztatott szabadság, függetlenség, demokrácia stb.

A K.G.S.T. ezek szerint: Szovjetunió, Lengyelország, Kelet-Németország, Csehszlovákia, Magyarország, Románia, Bulgária, Mongólia, majd újabban Kuba (és legújabban nem teljesjogú státussal: Finnország, Jugoszlávia, Irak, Mexikó és Vietnam.)

Az utóbbi hozzáadásoktól eltekintve ez a gazdasági kényszerközösség a Szovjetunió és a hozzácsatolt Kelet-Közép-Európa. Ha ennek a két résznek a fejlettségi fokát összehasonlítjuk a kezdés időpontjában, azt látjuk, hogy egy fordított irányú gyarmatosítás történt: az elmaradt állapotú Szovjetunió és a fejlettebb Kelet-Közép-Európa közös háztartásában az előbbi, az elmaradott élősködik az utóbbin. Ennek a temészetellenes állapotnak a fenntartója az erős vörös hadsereg.

Moszkva tehát katonai őrzője ennek az állapotnak, felelős a K.G.S.T. fennállásáért, amit fegyveres jelenlétével biztosít. Amikor Magyarország ebből az egységből ki akart lépni, a Szovjetunió a folyamatot fegyveres beavatkozással akadályozta meg. A nyugati politika ezt az intézkedést jóváhagyta.

A Szovjetunió fejlődése a második világháború óta nagy lendülettel ívelt fölfelé. A lendületnek két táptalaja volt, az egyik a nyugati anyagi és technológiai segítség, a másik a gazdasági életébe beépített kelet-közép-európai térség. Az amerikai politikának hosszú távon rendkívül előnyös volt, hogy évszázadunk első felében Európa elveszítette gyarmatbirodalmait és keleti felét. Mi több, ebben nagy része volt. Ugyanígy továbbra is érdeke ennek az állapotnak a tartósítása, mert az így megcsonkított Európa már nem veszélyes, és az így felerősített, de merev szocialista béklyókba kötött Szovjetunió még nem veszélyes Amerika számára. Most már csak tartani kell az egyensúlyt, sőt még helye van a további gazdasági segítségnyújtásnak is, mert az így létrehozott és minden kardcsörtetés ellenére pacifikált szocialista tömb további felerősödése által válik fizetőképes felvevőpiaccá.

Lengyelország (és vele hazánk is) nemzetközi státusa szerint a világszervezetileg elismert és támogatott K.G.S.T. fogvatartott tagállama, amelynek el kell fogadnia Moszkva gazdasági irányítását és politikai rendszerét, és tudomásul kell vennie, hogy a körből nem léphet ki, mert ha megkísérelné, szembe találná magát a Szovjetunió katonai erejével, amivel szemben szavakon és álszimpátián kívül Nyugattól segítséget nem kap.

Életnívó és kizsákmányolás

Egy bizonyos színvonalon alul, ami éppen csak túl van az éhezés és nélkülözés határán, amikor még él a nyomor félelmetes emléke, szervezett lázadás szinte elképzelhetetlen. Ilyen volt az első évek kába időszaka a háború után. Akkor még mindenki elfogadta a tételt, hogy dolgozni kell erősen és szinte közmunkaszerűen, mert pótolni kell az elpusztult munkaeszközöket. Valósággal csak ígéretekért dolgoztak akkor az emberek.

Ahogy a termelés lendületbe jött, lendületet kaptak a kommunista gazdasági tervek is. Nagyszájú szólamokkal biztatták további erőfeszítésre a munkásságot: a cél már az „idejétmúlt" kapitalista Nyugat gazdasági túlszárnyalása volt, és ebben a nagy versenyben a munkás életszínvonala csak nagyon vontatottan emelkedett. Olyan rendszerben, ahol minden hazugságon alapszik, valójában nagyon veszélyes dolog az életnívó anyagi emelése, mert az könnyen válhat polgári és emberi jogok követelésének alapjává.

Az ún. szocialista országokban az életszínvonal természetes emelkedését visszatartják további erőltetett ipari befektetés és fegyverkezés érdekében. Közben állandóan figyelni kell a hangulatot, és amikor elégedetlenség jelei mutatkoznak, néhány százalékot átengednek a fejlesztési részlegből a fogyasztási részlegbe.

A nemzeti jövedelem (G.N.P.) fejlesztésre (a), fegyverkezésre (b), és fogyasztásra (c), elköltött aránya adja az életnívó szintjét. Minél magasabb a c. értéke, annál nagyobb a jólét. Az alábbi kis táblázat mutatja százalékban kifejezve a nyugati és a keleti gyakorlat közti különbséget:

	a.	b.	c
Egyesült Államok	16	5	79
Ny. Németország	22	3	73
Ausztrália	22	3	73
Szovjetunió	26	13	61
Lengyelország	32	3	65
Kelet-Németország	23	6	61
Magyarország	30	2	68
Románia	35	1	64

Szeretnénk hangsúlyozni, hogy egy százalék különbség is jelentős méretű. Elég ha a Magyarország és Románia közti jól ismert életszínvonal-különbséget viszonyítjuk a két ország közötti fenti 4 százalék különbséghez.

Közelebbi képet kapunk, ha az egy főre eső nemzeti jövedelem összegét beszorozzuk a fenti táblázatból a fogyasztásra (c) engedett százalékkal:

Egyesült Államok	6970 x .79 = $ 5506
Ny. Németország	6470 x .73 = $ 4723
Ausztrália	6710 x .73 = $ 4898
Szovjetunió	3400 x .61 = $ 2074
Lengyelország	3500 x .65 = $ 2275
Kelet-Németország	4000 x .61 = $ 2440
Magyarország	3300 x .68 = $ 2244
Románia	2600 x .64 = $ 1664

Nyilvánvaló, hogy a nemzeti jövedelem növelése a befektetés arányától ill. mennyiségétől függ. Ha az életszínvonalat átmenetileg kénytelenek emelni, az a befektetés rovására történik és a következmény a nemzeti jövedelem fejlődésének lassulása. Ez történt Magyarországon is és Lengyeországban is. Politikai meggondolásból kieresztették a nadrágszíjat, egy darabig jobban éltek, de most szorítani kell újra.

A kormányzat kényszerűségből engedett az életszínvonal javára, de a fenti táblázatból világos, hogy a még mindig hátrább álló Szovjetunió letiltja az egyéni kiugrásokat. A közép-európai fejlettebb államokat azért kapcsolták a szovjet gazdasági élettérbe, hogy magasabb civilizáló képességeikkel segítsék a Szovjetunió fejlesztését. A csatlósállamoknak el kell viselniök azt, hogy fejlődésüket összhangba kényszerítik az egész K.G.S.T. térség fejlődésével. A feladat szerint a fent közölt számoknak egy nívóra kell kerülniök, hogy határok nélküli egybeolvasztásuk sikeres legyen. Ez az oka annak, hogy az egyes tagállamok kormányai nem maguk állapítják meg a táblázatuk a., b., c., tételeinek arányát, hanem a K.G.S.T. illetve gyakorlatilag annak legerősebb tagja, a dicsőséges, élenjáró, csodálatos példakép, a Szovjetunió. Másszóval a kelet-német, cseh, lengyel és magyar életszínvonal mindaddig vissza lesz nyesve, amíg az orosz, román és bolgár gazdaságilag felfejlődik hozzájuk. Ez a világgazdasági fejlesztés előírása és ezért veszett ügy a lengyel munkások ügye.

Moszkva hajthatatlan

A lengyel munkásoknak nincs sok érzékük az önzetlen feladatra. Részükre a sokat hangoztatott szocialista haladásnak a vásárlóerőben kell megnyilatkozni. A materialista elméletnek a materiális részét értik csak, és most, hogy felemelték a húsárakat, szimplán felháborodtak és nem restelkednek azon, hogy szovjetbeli és romániai elvtársaik hónapokig nem látnak húst.

Ezért volt sikertelen Gierek pártfőnök Moszkva-járása. Ott azt a választ kapta, hogy túl jó dolguk van a lengyel munkásoknak, és mindenféle tiltott dolog is eszükbe jut.

A K.G.S.T.-szolidaritáson kívül van egy másik probléma is. Varsó az utóbbi tíz évben húszezermillió dollár összegű adósságot csinált a nyugati kapitalistákkal. Igaz, a többi is így el van adósodva. Maga a Szovjetunió is tönkrement volna, ha nyugaton nem emelkedik fel az arany ára. Mint legnagyobb aranytermelő, az eladdig eladatlanul heverő aranykészletéből fizetett, és hitelképessége újra helyreállt.

A lengyelországi „rossz" hírek hallatára amerikai és nyugatnémet bankok újabb kölcsönökkel siettek a varsói kommunista rezsim segítségére, de kérdés: elintézhető-e a probléma anyagiakkal?

Polgári jogokat követelnek

A húsárak felemelése csak megindította a folyamatot ebben a katolikus, nemzeti érzésű, oroszokat megvető társadalomban. Már nem elég a húsárakat visszaállítani, egyáltalán végtelenül veszélyes egy bolsevista diktatúrában engedményeket adni. Ha enged a kormány, a munkás erejét érzi. Ha többet engednek, többet követel. Hamarosan fizetésemelést is követeltek, majd amikor a kormány részben ígéretet tett, jött a sztrájkjog, sőt a szabad szakszervezet követelése. No mégcsak az hiányzik!

Egy kormánypárti lengyel író ijedten felkiáltott: *„Fizetésemelés még hagyján, de amikor már szabad szakszervezetről kezdenek beszélni, akkor már aláássák az egész kommunista szisztémát."*

Nem tudhatjuk még, hogy végződik a lengyelországi sztrájk ügye. Lehet, hogy a gdanski kakas is még korán kukorékolt, de bizonyos, hogy a lengyel munkások követelő fellépése újabb remény arra, hogy a munkások nevében hangoztatott kommunizmus, mint társadalomszervező szisztéma, nem tekinthető kivédhetetlennek.

Ennek a fellépésnek az a legnagyobb jelentősége, hogy munkások állnak elő olyan követelésekkel, amelyek iránya a polgári társadalom és a keresztény erkölcs. Felületesen úgy fest a dolog, hogy a munkások lázadtak fel a munkáskormány ellen. Ennek csak ez eleje igaz, mert ez a rendszer nem a munkások agyában született meg, hanem a nemzeti és erkölcsi rend iránt türelmetlen, izgága nemzetközi burzsoá entellektüelek agyában (hogy szocialista kifejezéseket alkalmazzunk), akik készek kiszolgálni az orosz, vagy bármi más imperializmust.

A munkásréteget sohasem a hazug és nyakatekert filozófiájuk fogta meg, hanem az ígéretek. De mert a szocialista, különösen a szláv-szocialista kurzus alapvetően munkásellenes, uralmának támasza nem a munkás, hanem a vöröskatona és a titkosrendőr. Így természetes következményként a szovjetbolsevista szocializmus legkizsákmányoltabb rétege a munkásság, és ha a világ proletárjai egyesülnek — önként — a bolsevista terror iránti gyűlöletben, akkor az a nap lesz a végső a kiváltságos osztály részére.

Ez rémlett fel Észak-Lengyelországban.

(Magyar Élet, 1980 szeptember 4.)

Európai hadszíntér

A szovjet—amerikai politikai monopóliumban csak két választás volt: a szovjet szolgaság vagy az amerikai gyámság.

A Sydney Morning Herald szeptember 10-i számának egyik cikke viselte ezt a címet: Battlefield Europe és alcímként ez állt: Warsaw Pact and NATO troops parade for military manouvres.

Leírja, hogy megkezdődött Kelet-Németországban a Varsói Szerződés államainak és a Szovjetuniónak a hadgyakorlata, ugyanakkor a határon túl előkészületek történtek az Észak-Atlanti Szerződés államainak hadgyakorlatára. General Rogers, a NATO csapatok főparancsnoka véleménye szerit a Szovjetunió nem szándékozik katonailag fellépni a lengyelországi események miatt, és arra a kérdésre: mit tenne a NATO, ha a Szovjetunió csapatokat küldene Lengyelországba, azt válaszolta, hogy a NATO részéről nem látná szükségesnek az ellenintézkedést. Hozzátette: *„Ha módomban állna találkozni a Varsói Szerződés hadgyakorlatainak vezetőjével, megmondanám neki, hogy mi itt nem akarunk háborút."* A cikk befejező részében közli washingtoni kormánykörökre hivatkozva, hogy Mr. Muskie, USA külügyminiszter új diplomáciai tevékenységet készít elő az európai feszültség feloldására. Ennek érdekében tárgyalásokat készítenek elő a Szovjetunióval az atomfegyverek kölcsönös csökkentése érdekében. Jövő héten tárgyal a NATO miniszterekkel Brüsszelben, majd szeptember 25-én találkozik Gromiko szovjet külügyminiszterrel New York-ban.

A kis hír sokkal nagyobb jelentőségű annál, minthogy ily könnyedén át lehetne siklani felette. Amikor ez megjelent, a lengyelországi események még nem kerültek nyugvópontra, mi több, a hírek szerint akkor álltak a legkritikusabb ponton. A hír jelentősége nem abban áll, hogy párhuzamosan tartják a hadgyakorlatokat, mert ez sem először történik, meg ahogy az előző évek gyakorlata szerint valószínűleg az idén is részt vesznek egymás hadgyakorlatain a két tábor katonai megfigyelői. A hírnek az ad jelentőséget, hogy mindaz a nagyhangú felháborodás Amerika és néhány nyugati állam részéről, ami a szovjet afganisztáni támadását követően elhangzott, felszállott a levegőbe a moszkvai léggömb-mackóval együtt. Vége az olimpiának, vége a tiltakozásnak: belátjuk itt nyugaton, hogy az afganisztáni beavatkozásra a Szovjetunió biztonsága miatt volt szükség. Legfeljebb óva intik innét további agresszió elkövetésétől. Amikor e sorok megjelennek, New York vörös szőnyeget gurít előkelő vendége, Gromiko szovjet külügyminiszter elé, akivel az Európában állomásozó amerikai és szovjet harci készültség méret és minőség szerinti összehangolását beszélik meg.

A harci készültség összehangolása nem új ötlete az új amerikai külügyminiszternek. Ez a téma annyi idős, mint az amerikai—szovjet katonai szomszédság Európa közepén. Nem árt egészen röviden visszapillantani ennek az Európa közepén történt találkozásnak, mint történelmi jelenségnek a geopolitikai eredetére.

Ha a történelem mozgását nézzük, Európa, vagy az európai államszervező gyakorlat két irányban terjeszkedett: keletre és nyugatra. Oroszország is, Amerika is európai államszervezési mintákkal indították el életüket.

Előbb jött a keleti: a Bizánci Birodalom szellemi csődtömegéből és a mongolok pusztai birodalmainak szertelenségéből alakult Orosz Birodalom, amelyre nem hatott sem a reneszánsz, sem a reformáció, sem a felvilágosodás értéknevelő élménye, de annál inkább a francia forradalom vulgárnacionalizmusa, keverve bús russzofil messiánizmussal — hogy fenyegető réme legyen Európának.

Időközben kifejlődött a nyugati újvilág: a tengeren túlra száműzöttek, az aranyláznak a kalandorai, a társadalom és törvény szűk kereteiből szabadulni akarók, a gyorsan gazdagodni akarók, az Európában feleslegesek pionír-munkájából szerencsés utódok birodalma: az Egyesült Államok.

Ennek a két irányba ható széttágulásnak késői és szomorú ellenáramlata 1945-ben ülte diadalát: csapataik Európa közepén találkoztak. Az újvilág technológiája és orosz-Ázsia martalóc hadosztályai porig égették Európát, és hatalmuk-gazdaságuk szervezetébe építették maradék nélkül a felező vonalon, a vasfüggöny mentén kettéfelezett földrészt.

Talán először fordult elő a történelem folyamán, hogy fejlettebb földrészen gyarmatosítanak fejletlenebb államok. Európát, a modern civilizációt megteremtő kontinenst, úgy kellett tejelő állapotba hozni, hogy gazdasági fejlesztésének képességei mellett ne legyen képes egységének és függetlenségének helyreállítására. Európa neveletlen és zabolátlan gyermekei visszatértek kifosztani, irányítani az apai-anyai házat.

Hogyan volt ez lehetséges? Úgy, hogy amíg Európa elmulasztotta egységét kiépíteni, e két ivadéknak határtalan terjeszkedésre volt módja; az oroszoknak keleti irányban a Csendes-óceánig, az amerikaiaknak nyugati irányban a Csendes-óceánig. Háttér erőforrásuk mérhetetlenül megnövekedett, és hódító étvágyuk is kifejlődött. Századunk elejének Európájában még négy nagyhatalom van: Nagy-Britannia, Németország, Franciaország, Osztrák—Magyar Monarchia, — ma egyik sem független Moszkvától, illetve Washingtontól.

A két kirajzásból Európának nem édes gyemekei tértek vissza, mint hirdetik: önzetlenül, szabadságot hozni, fejlődést elősegíteni. A kivándorló sok mindent hátrahagyott, amikor áthajózott az Atlanti-óceánon, ami sokszor előnyt is jelentett számára, de ugyanakkor az át nem vitt etikai értékek ürességet eredményeztek. Valami mondvacsinált forradalom dicsfényében tetszeleg magának a yenkivé vedlett európai, lábát az asztalon nyugtatván újgazdag gőgjében. Pedig bármilyen más államberendezéssel és a rendelkezésre álló technológiával ugyanezt elérte volna a szűzföldek korlátlan kincseivel. Amerika végülis nem államot létesített, hanem nagyvállalati kartellhálózatot, aminek az érdekeit kiszolgálja, utasításait végrehajtja az állami adminisztráció.

Az USSR ugyancsak forradalommal jelöli véres-zajos születésnapját. Megtagadott mindent öblös hangon ami azelőtt volt, és beépített mindent, ami csak rossz volt a múltjában, egy hazug filozófiába. A marxizmus-leninizmus nem volt teljesen új az oroszok részére, és ha volt ennek a világnézeti ficamnak a teória-kábultak körében reputációja, azt alaposan kompromittálták az oroszok. A messianizmust, a világuralomra törő elemet nem kellett a forradalmi izgágáknak rátukmálni az oroszokra, ebben ők maguk is mongolkodtak, és a kegyetlenkedéseknek is klasszikus hazája volt a cár birodalma. A vörös cároknak mégis könnyebb: a nagy világeszme nyugati kincses szaruiból bőven hull az áldás.

A második világháború meghozta a szovjet—amerikai politikai monopóliumot a világ számára. A háborús fegyverbarátságból, a világ felszabadítóiból a világ „védőangyalai" lettek. Állig felfegyverzett védőangyalai. Az oroszbolsevisták a „reakciós kapitalista kizsákmányolók" ellen védték az általuk felszabadított népeket és a részükre létesített szocializmust. Az amerikaiak felfegyverezték és ellenállásra biztatták a világ egyéb népeit, hogy megvédelmezhessék magukat a kommunizmus szolgaságától. Ezt a játékot fokozottabban lehetett folytatni a hidegháború idején, amikor valahová tartozni kellett. Amely nép a bolsevistákhoz tartozott, az onnét nem szabadulhatott, mert Amerika azt mondta, hogy„eddig és nem tovább". Ami azt jelentette, hogy a Szovjetunió az elfoglalt területeken nyugodtan berendezkedhet, kiépítheti hatalmi gépezetét és kormányzati spiclihálózatát. A szerencsésebb népek az USA védőszárnyai alá kerültek. Ez sem ment politikai igények nélkül: parlamenti demokrácia volt a kötelező keret, és kormányalakításra csak a szociáldemokrata pártok kaptak támogatást.

Gazdasági és katonai szövetségek bonyolult kötélhálózata vigyázott az előírás betartására, és a jólfelfogott önérdek önkontrollja szorította háttérbe a nemzet saját ízlésű életmódra való törekvéseit, csakhogy elkerüljék a fasizmus vádját. Két választás volt csak: a szovjet szolgaság, vagy az amerikai gyámság. Így lett a nyugat-európai gleichschaltolásnak hasznos kényszerítő eleme a szovjetbolsevista fenyegetés.

Így erősödött és épült ki engedelmes hálózattá a szociáldemokrata Nyugat-Európa, amely készségesen elfogadja a keleti részek rendszereit és azok szovjet ellenőrzését, mint saját politikai filozófiájuk kollektívebb változatát.

Európa népei a kontinens keletén és nyugatán egyaránt gazdasági egységbe kényszerültek tömörülni, szoros szálakkal kötődve mindegyik a maga „felszabadítójához". A válaszfal a vasfüggöny lett. Sok minden változott a világban az elmúlt 35 év alatt, de ez a felezővonal egy kilométert sem tolódott el, egy percre sem ingott meg. Érinthetetlen, szent alapvonal, az *„európai rend és biztonság"* tartó gerince.

A világpolitikát nem máról-holnapra igazgatják az éppen hivatalban lévő államvezetők. A politikai irányzatok emberöltőnyi időkön át oly meglepő állandóságot mutatnak, amit csak egy kormányoktól független intézmény képes fenntartani. Ilyen intézmény az Egyesült Államokban a Harvard Egyetem, ahonnét az amerikai politika legtöbb vezető személyiségét kapja. Ebből a gárdából való, akire itt hivatkozni akarunk: **Walter Lippmann** is, aki az első világháború végén helyettes hadügyminiszter, majd a békekonferenciát előkészítő szervezet titkára volt **Edward Mandell House** igazgatása alatt, később neves újságíró, kinek szava nagyobb hatással érvényesült, mint a mellette jött-ment elnököké. Lippmann U.S. Foreign Policy címen írt és 1943-ban kiadott könyvében a Russia and the United States című fejezetben írja, hogy: *„Az amerikai demokrácia iránti ellenszenve ellenére a cár kormánya kijelentette a külügyi hivatal közlönyében, hogy az Egyesült Államok fennmaradása feltétlen szükséges Oroszország részére".* Majd kifejti, hogy az oroszok érzelmeit viszonozta az amerikai politikai vezetés annak ellenére, hogy a közvélemény ellenszenvvel volt mind a cár, mind a bolsevik kormányzattal szemben: *„... az amerikai külpolitika határozottan ellenezte az Orosz Birodalom felosztását, mi több, a bolsevik vezetők ezt tudták és számoltak is vele. Az orosz bolsevizmus ellenére is szem előtt tartottuk, hogy Oroszország területi integritása elsőrendű érdeke az Egyesült Államoknak".*

A továbbiak során Walter Lippmann kifejti (1943-ban megjelent könyvében), hogy ezt a háborút úgy fogják befejezni, hogy Németország végérvényesen vereséget szenved. Ez a *„conclusive defeat"* nem jelenti Németország pusztulását, de azt mindenesetre jelenti, hogy nem fog ezután a háború után 20 évvel újra harcra kelni. Van mód a végérvényes vereség fenntartására, mint ahogy van példa is a történelemben hasonlóra: a spanyolok a 16. századi vereség után soha nem válhattak nagyhatalommá, és Franciaországot is véglegesen iktatta ki a nagyhatalmak sorából Oroszország és Anglia 1812—14-ben, amely soha nem térhetett vissza a napoleoni nagyhatalmi vágyakhoz. Ebben a háborúban — fejti ki tovább W. Lippmann — Németország iparilag viszonylag kisebbségbe kerül és marad, az iparosított Szovjetunióval és Amerikával szemben. Németország és Japán még jelentős szerepű állam lehet, de vezető hatalom többé egyik sem lehet az orosz illetve a kínai iparosodási fejlődés mellett.

Aki ezeket a második világháború elején így megállapította, nem a történelmi jelenségek megfigyelőjeként tett következtetéseket, hanem mint beavatott adott számot a háború utáni világrendezés terveiről. Ez a világrendezési terv amerikai volt földrajzilag és gazdaságilag, mert az Európában és Távolkeleten dúló háborúk után Amerika az egyetlen nagyhatalom volt, amely nem legyengülve, hanem megerősödve került ki a küzdelmekből. Gazdasági ereje és politikai becsvágya döntő tényezővé tette Amerikát a világ minden tájának minden konfliktusában.

A Szovjetunió ezzel szemben legalább olyan állapotban volt a háború után, mint Németország, ha nem számítjuk a Perzsián át szállított hadi- és ipari anyagot és azokat az ipari felszereléseket, amiket Németországból és Közép-Európából zsákmányolt. De mindezen felül a lényeges dolog az volt, ahogyan a Harvard-diplomácia megoldotta azt a feladatot, hogy a Németország feletti győzelem „conclusive defeat" legyen. Az adott körülmények között is szeinte elképzelhetetlen, hogy a német ipar ne támassza fel főnixként újra azt a Németországot, amely súlyánál, fejlettségi fokánál és kultúrájánál fogva visszaszerzi vezető szerepét Európában.

Amerikának, a világrendező hatalom birtokosának, csak egy lehetősége volt: **kettéosztani Németországot és felerősíteni a Szovjetuniót**, hogy legyen egy olyan, ami nem volt akkor: egy Németországnál erősebb ipari nagyhatalom, amelynek életérdeke, hogy Németország ne legyen többé vezető nagyhatalom. Amikor az amerikai csapatok szinte ellenállás nélkül vonultak Németországon át kelet felé, hogy találkozzanak fegyvertársaikkal, előnyomulásukat Eisenhower főparancsnok visszatartotta, bevárni a szovjet csapatok beérkezését a vasfüggöny vonalára. Közép-Európa szovjetorosz elfoglalása nem szovjet katonai diadal volt, és annak megtartása nem szovjet diplomáciai diadal, hanem a Harvard-diplomácia akarata a „concluse defeat" biztosítására.

Természetesen van szovjetorosz terjeszkedési vágy, van kommunista világuralmi törekvés. Elképzelhető, hogy a moszkvaiak erőltetett méretű fegyverkezési politikája mögött voltak tervek Európa maradék területeinek lerohanására. Ezeknek ellensúlyozására alakult a NATO (North Atlantic Treaty Organization), magyarul Észak-atlanti Szövetség.

Ha az amerikai katonai jelenlét Európában az amerikai politika érdeke, akkor Európának szovjetorosz veszélyeztetettsége is amerikai érdek, mert az ad okot és indoklást az amerikai csapatok európai tartózkodására.

Biztosak lehetünk abban is, hogy Kelet-Közép-Európa szovjet leigázása lehetetlen volna a szovjet csapatok jelenléte nélkül. Ilyen esetben felborulna a „conclusive defeat" állapota. Itt van tehát az európai sakk-matt helyzet: az Egyesült Államok érdeke, hogy a Szovjetunió ne lépje át a vasfüggöny határvonalát nyugat felé, de az is érdeke, hogy ne adja fel a vasfüggönytől keletre eső országok megszállását és ellenőrzését.

Ha pedig ez így igaz, akkor a Varsói Szerződés csapatai és a NATO-csapatok szövetségesek, amely esetben természetesnek kell vennünk a NATO főparancsnok békés szándékait a bolsevista uralmat biztosító vörös hadsereg iránt.

(Magyar Élet, 1980 szeptember 25.)

Irak

Az arab népek egységére azért van szükség, hogy távol tartsák a nagyhatalmi befolyást az arab területekről.

Akkádok és szumérok földje, ősi folyami kultúrák egyik legfontosabb vidéke, a Tigris és Eufrátesz életet tápláló folyóvölgye,

Asszíria és Babilónia ősi földje, Mezopotámia, ma: **Irak**.

Alig van a világnak még egy olyan pontja, mint Mezopotámia, ahol hasonló mértékű történelmi események zajlottak le. Nagy Sándor hódította, a szeleukida állam, később a szasszanida perzsa állam gyarmata lett, majd arabok foglalták el, mongolok is hódoltatták, majd a török birodalom fennhatósága alá került.

A török birodalmat a Közép-Európa rendjét is felborító első világháború végleg megszüntette és a győztes európai hatalmak, Franciaország és Anglia, továbbá az Egyesült Államok a közel-keleti térségben is az európai stílusú államszervezeteket honosították meg.

A szocialista Clemenceau és Lloyd George európai államszervezési elveket diktált a muzulmán török állam helyén kialakult államok igazgatására. Nagy-Britannia és Franciaország egyezményt kötött már 1916-ban az arab területek felosztásáról, amely Irakot angol fennhatóság alá utalta, 1917-ben angol csapatok szállták meg. Nagy-Britannia 1920-ban népszövetségi mandátumot kapott az ország kormányzására. Irak mai helyzetének megítéléséhez erre a korszakra kell visszatekintenünk. Ez az az időszak, amikor az olaj, mint energiaforrás, a nemzetközi nagytőke és a nagyhatalmi politika érdeklődését felkelti. Az első világháborús győztes Nagy-Britannia, Franciaország és Egyesült Államok, másutt is, de különösen a Közel-Keleten úgy jelentkeznek, mint a nemzetközi nagytőke vállalatainak szövevényes rendszerét és egymásba fonódó érdekeltségeit kiszolgáló közigazgatási-politikai-világhatalmi egységek. Közös létesítményük, a Népszövetség, ezeknek a vállalatoknak az érdekében alakult, amely kifelé úgy szerepelt, mint valami tiszteletreméltó világszervezet a tagállamok közös és kölcsönös érdekeinek védelmére és a béke fenntartására. Ilyen pózban osztottak szét birodalmakat, létesítettek köztársasági vagy királyi államokat és a Népszövetség „mandátuma" nevében gyakoroltak politikai és katonai ellenőrzést az államok egész sora felett, a maguk számára kedvező gazdasági kapcsolatok biztosítása érdekében. A közel-keleti államok esetében a fő szempont az olaj kitermelése volt, és az államok létesítése, határaik megvonása a győztes nagyhatalmak olajvállalatainak érdekei szerint történt.

„A mandátum-rendszer, amit a Népszövetség nevében kiagyaltak, a gyarmati kormányzásnak egy módosítása volt, amit arra a célra létesítettek, hogy felosszák maguk között a németektől és törököktől elvett területeket. A helyi lakosság kívánságait egy esetben sem hallgatták meg, vagy ha azt tudták is, nem vették figyelembe. Egy európai konferenciaasztalnál határozták el, hogy Szíriát és Libanont Franciaország irányítja, míg Anglia lenne a felelős haladást és civilizációt hozni Palesztina és Irak részére. Az ilyen fennhatóság minden esetben csak azoknak a helyi politikai erőknek a nagy méretű elnyomásával folyt, amelyek az arab népek önrendelkezési jogait követelték". — írja Joe Stork, közel-keleti szakértő, Middle East Oil and the Energy Crisis c. könyvében, majd így folytatja: „Szíriában a nemzeti küzdelmet hamar elfojtották már a kezdeti években. Az angolok által támogatott **Feisal**, az arab nacionalista követelések szószólója, a francia hadsereg elől megszökött Damaszkuszból. Ez kapóra jött az angoloknak, akik éppen egy olyan királynak való személyt keresnek Irak részére, aki segítené őket lenyugtatni a brit mandátum kihirdetésekor, 1920 májusában kitört felkelést. Ez a zavargás volt az első komoly ellenállás az angol politika ellen ezen a részen, amit hasonló komolysággal törtek le. Egyéb taktikai újítások mellett az angolok bombázó repülőgépeket vetettek be a vidéken a parasztfalvak megfélemlítésére. Politikai téren az angolok egy „national referendumot" készítettek elő, aminek eredményeként a British High Commissioner a Damaszkuszból megszökött Feisalt Irak királyának nyílvánította. Mindez része volt egy előre kidolgozott színpadias rendezvénynek, amiben a mandátum helyébe egy szerződés lépett a „független" iraki kormány és Britannia között. Ezt a taktikát nagyon helyesen a következőképpen határozta meg a High Commissioner: — Nem az volt a cél, hogy a javasolt szerződés helyettesítse a mandátumot, hanem inkább az, hogy a mandátum kifejezést és alkalmazást nyerjen a szerződés formái közt."

Mint említettük, a nagyhatalmak nyüzsgése a Közel-Keleten elsősorban az olaj miatt volt. Mint látni fogjuk a nyüzsgők közt számottevő ellentét van és még egy partner lép körükbe: a Szovjetunió.

Irak az OPEC-államok sorában olajtermelésben Irán mögött a harmadik helyen áll —első Szaúd-Arábia. Ha a mostani háború során ez a két állam elpusztítja egymás olajiparát, a közelkeleti olajtermelés a felére csökkenhet. Az alábbi táblázat összehasonlítást nyújt az OPEC-államok olajtermeléséről. A számok egy napi termelést jelölnek napi millió barrel-ben, az 1979 április hónapi átlagban:

Szaúd-Arábia	8,5
Irán	4,0
Irak	3,3
Nigéria	2,4
Venezuela	2,4
Kuwait	2,3
Líbia	2.1
Egyesült Arab Emirátus	1,8
Indonézia	1,6
Algéria	1,2
Katar	0,5
Gabon	0,2
Ecuador	0,2

A San Remo-i egyezményt, ami a török birodalomtól elvett olajmezőket a franciák és angolok közt szétosztotta, Amerika kormánya azonnal megtámadta, mint jogtalant és igazságtalant. Nem az ott lakó népek érdekében, és nem is azért, mert tetszésük szerinti államokat létesítettek, hanem azon az alapon, hogy az amerikai érdekeltségeknek is kijár az egyenlő lehetőség a zsákmány szétosztásában, de végülis nem erőltették a dolgot, mert a világpiacon új lelőhelyek (Texas, Karib-tenger, Venezuela, Kolumbia) felfedezése és az orosz olajdömping következtében olajfelesleg állt elő. A mai helyzet mind ennek merőben az ellentéte: ma nincs többé angol és francia olaj- és politikai érdekeltség a Közel-Keleten, de van helyette amerikai és szovjet-orosz. Ennek a folyamatát és állomásait korábbi cikkekben vázoltuk. Ez a változás iraki viszonylatban azt jelentette, hogy az angolok által létrehozott iraki királyság ma, 1980-ban, szovjetbarát köztársaság.

A változást a második világháború hozta. Az amerikai jelenlétben megszűnnek a királyságok, fegyveres pártok alakulnak, forradalmak ütik fel fejüket, végül köztársaságok létesülnek. A katonák-vezette forradalom által Irak 1958 július 14-én megszűnt királyság lenni. A köztársaság tíz évig vajúdott, kurd felkeléssel, kommunista lázadásokkal vegyest, míg 1968-ban kialakult a mai napig tartó helyzet, az **Arab Baath** (Bász) **Szocialista Párt** uralma **Ahmed Hassan al-Bakr** elnöksége alatt.

A Baath-párt egy forradalmi arab szocialista mozgalom, amely 1947-ben alakult Damaszkuszban, Szíriában. (Lám, mindenütt a marxizmus terjed, a gyarmatosítók nyomán.) Ez a mozgalom a

pán-arab törekvések hirdetője, az arabok összefogása a szocializmus jegyében. Jó viszonyt tartanak fenn a kommunistákkal, csakúgy mint az európai szocialisták. A recept azonos: a Baath-párt és a Kommunista párt szövetségre léptek Hazafias és Haladó Nemzeti Front néven, (mi kell más egy jó arabnak?) és az iraki kormányban két miniszteri tálcát biztosítanak a kommunistáknak, és 1972-ben 15 éves barátsági szerződést kötnek a Szovjetunióval. A Budapesten kiadott Új Magyar Lexikon szerint az iraki kormány által engedélyezett Kommunista Pártot valójában a mozgalomból kivált nacionalista csoport hozta létre, csak nevében kommunista. Ezek szerint Irakban kommunistának lenni nem azonos szerep és fogalom egyúttal muszka-vezetőnek és hazaárulónak lenni, mint Magyarországon.

Ennek megfelelően eléggé önálló külpolitikát folytatnak. Hangoztatják, hogy az arab népek egységére azért van szükség, hogy távoltartsák a nagyhatalmi befolyást az arab területekről, és ezen bár elsősorban Amerikát értik, többször utalnak a Szovjetunióra is. Külpolitikájuk alapvetően Izrael-ellenes, és az egyiptomi—izraeli megegyezést az arab érdekek elárulásának és az amerikai befolyás érdekében állónak tekintik. Hirdetik Palesztína felszabadítását.

Az önálló külpolitika egy évvel ezelőtt egészen határozott formát öltött, amikor Ahmed Hassan al-Bakr lemondott elnöki szerepéről, és helyére a kormányzásban mindvégig hű társa, General Saddam Hussein lépett.

A ma 43 éves államelnök elsősorban a Szovjetunióhoz fűződő gazdasági szálakon lazított, különösen igyekezett a fegyverkezéshez fűződő helyzetet megszüntetni. Ezermilliós fegyverszállítási rendelést kötött Spanyolországgal, másfélezer milliós rendelést Franciaországgal. A két kommunista minisztert kitette a kormányból, a szimpatizánsokat kidobta a hadseregből.

Iránnal egyebek mellett vallási alapon is fennáll az ellentét. Ayatollah Khomeini kormányzata a síita irányzat kezében van, míg az iraki kormányt a szunniták vezetik, noha Irak lakossága túlnyomórészben síita.

Szíriával megegyezésre jutott, lezárva évtizedes súrlódások időszakát. Hussein terve egyesíteni a két arab államot. Jó viszonyt tart fenn Szaúd-Arábiával, Kuwaittal és Jordánnal, ismét támogatja a Palestine Liberation Organizationt. Arra a szerepre vágyik, amit Egyiptom feladott az amerikai—izraeli barátkozásért: az arab világ egyesítésére.

A mai Teherán ugyancsak az arab világot akarja egyesíteni. De ők sem hajlandók a kölcsönös engedmények útjára lépni. Irán hatékonyan támogatja a dél-iraki síita felforgató szervezeteket, mint például az Islamic Liberation Army és a Call of Islam, melyek eltökélt szándéka megdönteni a bagdadi kormányzatot, annak helyébe iráni mintára iszlám köztársaságot létesítenének.

Irak sem volt jobb a Deákné vásznánál: Irán déli tartományának Khuzestán-nak elszakítása érdekében biztatja, pénzeli és kiképezi a tartomány arabjait, akik önállóságot követelnek a tartomány részére, amely Irán fő olajterülete.

Végül, a mai iraki támadásra utalva nehéz elképzelni, hogy a térségben fegyveresen jelenlévő két nagyhatalom (USA—USSR) részére váratlanul jöttek az események. Ha van még olyan hely a földön, ahol háború törhet ki a két szuperhatalom tudta vagy szándéka nélkül, az aligha a Közel-Kelet. Bár feltevésünk támogató indokolására még korai az idő, annyit mégis megkockáztatunk, hogy ha valamelyik fél mögött egyik vagy másik nagyhatalom áll biztatóan, az nem Irán, hanem Irak. Hogy melyik áll Irak mögött, arra három lehetőség van: 1., a Szovjetunió; 2., az Egyesült Államok; 3. mindkettő. (És zárójelben: ha csökken, vagy leáll, vagy megdrágul emiatt az olajellátás, ki látja kárát: Európa és Japán.)

(Magyar Élet, 1980. október 9.)

Huszonnégy éve

A kommunisták irányított műforradalma megbukott, és népszerű felkelés, majd országos szabadságharc lett belőle.

Huszonnégy évvel ezelőtt rázta meg a világ lelkiismeretét egy világpolitikai áldozat. Azokban az örömnek—gyásznak, diadalnak—aggódásnak híreket, csodákat váró óráiban azt hittük, mi magyarok fordítottuk vissza a világot arról a veszélyes útról, ami Európát rabságra, a mi népünket pusztulásra vetette. De annyi minden bizonnyal megtörtént, hogy a világpolitikai áldozat, Magyarország, lerántotta a szláv-bolsevizmus ábrázatáról a szocializmus álarcát, de lerántotta akaratlanul is a nyugati politikai intézmények álarcát is, amin a liberalizmus, humanizmus, emberi jogok védelme, népek szabadsága, egyenjogúsága olvasható. Évekig tartott, amíg a politika hirdetővállalatai feledtetni, újra álarcozni tudták a politikai szándékok felvillant, igazi ábrázatának félelmetes vonásait.

Ha a magyar szabadságharcot mélyebb történelmi távlatba helyezzük, és figyelembe vesszük azokat az erőket is, amikről ma nem beszélnek sem Keleten, sem Nyugaton, akkor fel kell ismernünk azt, hogy a szabadságharc egyetlen ésszerű lépése: az ország függetlenségének kinyilvánítása, nem tartozott a politikai lehetőségek sorába.

Azok az erők, amikről ma nem beszélnek, de amik életünkre hatnak az utóbbi száz évben, nem független országok, nem önálló nemzetek, hanem ezeknek a megszüntetését tették gyakorlati politikává. Az egyik erő a **nemzetközi baloldal**, a másik a **szláv nacionalizmus**.

A nemzetközi baloldal nehezebben meghatározható fogalom, mert nem kötődik egyetlen néphez sem, egyetlen országhoz sem. Pedig épp ideje lenne, ha a közgondolkodás is felzárkózna a politika-fogalom meghatározásában a nemzetközi kapcsolatok valóságához, és nem rekedne meg a politika-fogalom országokhoz kötött látszatánál. A dolgok megértésének a kulcsa a 19. század, vagyis az az időszak, amely a francia forradalomtól az első világháborúig terjed.

A 19. század Európája a felszínen nem sok változást mutatott, legalábbis a térképen nem idézett elő nagy változásokat az esedékes német és olasz egységen kívül. Megoldatlan maradt a lengyel kérdés, valamint a Balkán felszabadítása a törököktől. Előbbit az oroszok késleltették, utóbbit az orosz veszély miatt nem lehetett végrehajtani. Európa egységes érdeke az orosz veszély elhárítása lett volna.

A bécsi kongresszus (1815) által teremtett nyugalom csak a térképen mutatkozott. Azok a szándékok, amelyek nem tudtak érvényesülni és állandósulni a francia forradalom által, nemzetközi politikai erővé szerveződtek. Céljuk az állami rendszerek szervesen kialakult rendjének megszüntetése volt. Eszmerendszerük a liberalizmus, értékrendjük a kapitalizmus, kormányzati elvük a köztársaság, akciómozgalmuk a forradalom volt. A 19. század számos európai forradalma mind sikertelennek bizonyult a köznép nevében létesítendő diktatórikus államhatalom kiépítésére. A nemzetközi baloldali mozgalmak széles skálán támadtak: a szabadkőműves páholyokban arisztokrata, sőt királyi családok tagjai is

tevékenykedtek, az anarchista, kommunista mozgalmakban a társadalom legalsóbb rétegeit látjuk. A széles mozgalmat titokzatos szálak fogják egybe, és rengeteg pénz, ami megnyit minden ajtót.

A 19. századi forradalmi kísérleteknek volt egy nagy tanulsága: forradalmakkal nem lehet a kitűzött célt elérni. A nemzetközi baloldal levonta a tapasztalatok tanulságát, és taktikát változtatott: nem elég a társadalom rétegeit egymásnak uszítani, mert a rend hamarosan helyreáll. Valóságos erőket, nagyobb erőket kell mozgásba hozni. Amíg a 19. század a **forradalmi** kísérletek százada, a 20. század már a **világháborúk évszázada**.

Az első világháború mérlege: Közép-Európa, Kelet-Európa és a Balkán átalakítása, a cári Oroszország helyén bolsevista állam létesítése. A képlet világos: a régi értékrendet képviselő monarchikus államokat a győztes francia—angol—amerikai szövetség feloszlatta, helyébe köztársasági vagy nemzeti királysági államokat létesített. Az oroszországi forradalom, ha nem is hivatalos állami vonalon, mindenesetre Nyugattól elég támogatást kapott ahhoz, hogy a hatalmat átvegye, hivatalos állami vonalon viszont nem tettek eleget annak a közkívánságnak, hogy az oroszországi bolsevista terroruralmat megszüntessék. Tovább menve, néhány év alatt a szovjet kormányt elismerték, gazdasági támogatása már hivatalos politikai vonalon folytatódott.

A **megzavart európai rend** legsúlyosabb esete Magyarország volt, amelynek megcsonkítása Közép-Európát teljesen kiszolgáltatottá tette. A trianoni eltúlzott országcsonkítás szándékos lehetett, mert azon azóta sem, az újabb átrendezés esetében sem voltak hajlandók a nagyhatalmak változtatni. Magyarországot azért kellett ilyen mértékben megcsonkítani, mert Közép-Európa természetes rendjének Magyarország a történelmi képlete. A szláv, és ugyanabba a kategóriába sorolható román nacionalizmus ezáltal érdekszövetségese lett a nemzetközi baloldalnak. Szövetségük felbonthatatlan, mert szükségük van egymásra.

Az első világháború utáni helyzet Európa számára is tarthatatlan volt, nemcsak Magyarország számára. A legnagyobb baj az volt, hogy Németország okot szolgáltatott egy újabb világháborúhoz. Kétségtelen, hogy Közép-Európa feltámadása Magyarország és Németország feltámadása nélkül nem jöhet létre, de Németország a népfrontos marxista weimari Németországból nem emelkedett fel európai látóhatárral szemlélődő, Európa felemelkedése kitekintésében gondolkodó Németországgá, ennélfogva okot szolgáltatott arra, hogy az első világháborús világméretű szövetség felújulhatott ellene, ami végülis megpecsételte Európa sorsát.

A második világháború hozta el végülis azt a helyzetet, ami Európa mai kettéosztott állapotát eredményezte: a nemzetközi baloldal Kelet-Közép-Európát átadta szövetséges társának, a szláv nacionalizmusnak. E felosztás tartósítására egy menetrendet készítettek elő, ami olyan nemzetközi szerződésben éri el a célját, amit Európa minden állama aláír. Ez be is következett Helsinkiben, 1975-ben. Kérjük az olvasót, menjen vissza gondolatban a második világháború előtti időre, és képzelje el a következő jóslatot: Oroszország megszállja Közép-Európát, Németországot kettévágják, és ennek az állapotnak állandósítására számszerint 35 állam — (Európában a Vatikán is, csak egyedül Albánia nem) továbbá USA és Kanada, természetesen a Szovjetunió és csatlósai, vagyis az elfoglalt országok mind — aláírja fenntartás nélkül **Európa kettéosztottságának** állapotát.

Hogyan volt mindez lehetséges? Csakis úgy, hogy maradék Európában mindenütt olyan kormányok kerültek uralomra a baloldali politikai pártok révén, amelyek többé már nem országuk és népük érdekeit szolgálják, hanem alkalmazottként pártjuk utasításait követik. És ami a legszomorúbb, nem is érzik már, hogy pártjuk nemzetközi szolidaritása nemzetük önállóságának feladását jelenti.

Huszonnégy évvel ezelőtt Európában egyedül Spanyolország és Portugália népe élt még nemzeti érdekű kormányzat alatt. Egyedül Spanyolország ajánlott fel fegyverszállítási segítséget a szabadságharcát vívó magyar nemzetnek, feltéve ha Adenauer engedélyezi, hogy Franco repülőgépei német területen leszállhatnak üzemanyag-felvételre. Adenauer belegyezett, de *„ ... with unwonted haste, our State Department went to work immediately to prevent this arrangement from being enough pressure to bear on Franco and Adenauer, in order to keep the Hungarian patriots from getting arms through this plan Franco had devised"* (Robert Welch: The Politician)... A Szovjetunió háborús partnere megtiltotta részükre a magyar szabadságharcosok megsegítését. Hol itt a magyarázat, azután, hogy ugyanaz az Eisenhower keresztesháborúra hirdetett a kelet-európai népek felszabadításáért, meg hogy az amerikai Szabad Európa Rádió fegyveres lázadásra biztatta a magyar népet a szovjet megszálló csapatok ellen?

Ma már tudjuk, hogy csak egy politikai színjátszás áldozatai voltunk. A két nagyhatalom Európa feletti pozicióját azáltal erősítette meg, hogy elhitette a világgal, hogy egymásnak ellenségei. De mert ezek a különös ellenségek egymást sohasem bántották, meg kellett játszani, hogy Hruscsov már nem olyan mint Sztalin volt, hogy a kommunizmus „liberalizálódik", nem is a szocializmusban van a hiba, csak a Sztalin volt a betyár, és ha egy modifikáló forradalmon átmennek a kelet-közép-európai népek, és Oroszország követi az új kurzust, akkor megindulhat az „enyhülés" korszaka Nyugat és a Szovjetunió között.

Ennek megfelelően indult el 1956 elején a Petőfi körből, a kommunista írók állami szervezetéből a Moszkvából engedélyezett liberalizálódás folyamata, és tartott minden tervszerűen mindaddig, amíg az október 23-i engedélyezett és tervezett tüntetés dolgában nézeteltérés támadt Gerő Ernő főtitkár, országos diktátor és Piros László belügyminiszter tilalmi rendelete miatt a vezető kommunisták körében. Az Írószövetség főkommunistái figyelmeztették Gerőt, hogy az ifjúsági szervezetek már gyülekeznek, és nincs mód leállítani a felvonulást, amitől viszont nem kell tartania, mert az a párt helyzetének megerősödését szolgálja. Gerő erre megígérte, hogy nem lövet, bár hangsúlyozta, hogy: *„A pártnak és a kormánynak minden erő rendelkezésére áll, hogy a demagóg bajkeverőket és a csőcseléket a földbe verje."*

Véleményünk szerint ezen a ponton dőlt el, hogy megbukott a kommunisták irányította műforradalom és népszerű felkelés terve, és országos szabadságharc lett belőle. Azt várták, hogy a liberalizálás előre tervezett folyamatának tetőpontján a nép követeli a több szabadságot biztosító politikai reformot, ami gyakorlatilag az öt főbolsevista diktatúrájának feloldását, a vezető réteg feltöltését eredményezi. A követelések között különböző gazdasági reformok is szerepeltek. Mindezt a párt és a kormány megadja, és a nép győzelemittasan hazamehet. (Csak mi téptük volna a hajunkat itt az emigrációban, hogy a magyar nép megelégszik a módosított kommunizmussal.) Ha el nem dördülnek Piros László fegyverei, a „forradalom" kimenetele valószínűleg ez lett volna.

Gerőnek és bandájának ez a menetrend nem tetszett. Előfordulhat, hogy a műforradalomnak ilyenféle lefolytatását a hatalomhéhes buzgó másik vonal azalatt az idő alatt agyalta ki, amíg a diktatúra öt első embere: Gerő Ernő, Hegedűs András, Apró Antal, Kádár János és Kovács István Belgrádban tartózkodott Titonál.

A szabadságharc szakirodalma nem helyez elég súlyt az események okainak-vizsgálatánál erre a belgrádi látogatásra. Pedig a jelenség rendkívüli. Az országot diktatórikusan vezető párt öt első embere, az egész agy- és akarat-tröszt kilenc napot töltött a szomszéd ország diktátoránál, Titonál. Pedig az események megértéséhez Tito személye a kulcs.

Tito történelmileg sokkal több, mint egy balkáni állam diktátora. Személye a kelet—nyugati enyhülési program középpontjában áll. 1948 óta közvetítő Kelet és Nyugat között. Kommunista volt elejétől végig, akivel Moszkvának végtelen sok baja volt, akivel a nyugati kormányoknak soha nem volt semmi baja. Ki volt ez az ember — még ma sem tudjuk: amerikai elnök fogadja, angol királynő vendégeli, temetésére kelet—nyugat államfői megjelennek. Jugoszlávia Moszkva részére Nyugat előszobája volt, Titot a sztalinizmus idején az „imperialisták láncos kutyájának" nevezték.

Ez a lánc legalább színaranyból volt, az égből jött színarany alapozta meg a balkáni kommunizmust, (Douglas Reed, a neves újságíró említi egy fiatal angol tiszt elbeszélése alapján, hogy a háború alatt angol gépekről arany sovereign-nel (arany fontsterling) telt tartályokat szórtak le ejtőernyővel Tito táborára.) Tito akkor erősödött Mihajlovics veszélyes ellenfelévé. Az antikommunista Mihajlovics tábronokot, a németek elleni hadműveletek parancsnokát, az angolok balkáni szövetségesét Tító a háború befejezése után kivégeztette. Ezáltal csak pontot tett egy folyamatra, ami furcsa fényt vet az angolokra. Churchill, amikor Teheránból visszatérőben Kairóban találkozott II. Péter száműzött jugoszláv királlyal 1943 december 10-én, közölte vele, hogy Mihajlovicsot elejtették, Tito az ő embere, minden segítség ezután a partizánvezérhez megy. Ez vetette meg a kommunista diktatúra alapjait Jugoszláviában. Később, mint „foreign aid", Amerikából és a nyugati világ bankjaitól ömlik a dollár Titohoz, átlag évi százmillió dollár, nem beszélve különböző gazdasági előnyökről.

Tito a nyugati nemzetközi politika által szervezett gyarmatellenes irányzatnak az ún. harmadik világnak lett a politikai apostola. A menetrend: minél több szocialista, népidemokrata államot létesíteni, amik szembenállnak a „kapitalista imperializmussal", de Moszkva irányítását nem fogadják el. Ez volt Nyugat hivatalos politikája Moszkva terjeszkedési politikájával szemben.

A kommunista Jugoszlávia a „nemzeti kommunizmus" mintaállama volt. Amikor a háborús szövetségesek között vita támadt, Nyugat sakktábláján a csatlósállamok elszakadási politikája volt a sarokbaszorító lépés. Nyugat a szovjet kezére adta Közép- és Kelet-Európát 1945-ben, de hidegháborús vitáik idején jugoszláv mintájú nemzeti kommunista, másszóval Moszkvától elszakadó kommunista állam létesítésével fenyegette volt szövetségesét.

A magyarországi uralmat Moszkva részére a Rákosi—Gerő—Münnich csoport biztosította. Az „enyhülési folyamat" érdekében tett nyomás Titon keresztül történt Moszkvára. Tito erről így nyilatkozott 1956 november 15-i rádióbeszédében:

„Amikor Moszkvában voltunk. kijelentettük, hogy a Rákosi rezsim, és maga Rákosi, nem rendelkeznek a szükséges kvalifikációkkal ahhoz, hogy a magyar államot vezessék, vagy annak belső egységét létrehozzák. Sajnos, a szovjet elvtársak nem hittek nekünk. Amikor magyar kommunisták követelték, hogy Rákosinak távoznia kell, a szovjet vezetők belátták, hogy a dolgok így nem mehetnek tovább, és beleegyeztek eltávolításába. De ugyanakkor elkövették azt a hibát, hogy nem engedték leváltani Gerőt, és Rákosi egyéb követőit. Oly feltétellel egyeztek bele Rákosi leváltásába, ha Gerő kötelezően marad. Ő ugyanazt a politikát követte, és ugyanolyan bűnös volt, mint Rákosi. ... A tüntetők százezreit, akik akkor még csak tüntettek, csőcseléknek nevezte (és ahogy egy résztvevő visszaidézte Gerő szavait: piszkos fasiszta banditáknak nevezte, és egyéb visszaidézhetetlen mocskos szavakkal illette őket). ... Ez elég volt ahhoz, hogy a puskaporos hordó tüzet fogjon és felrobbanjon. ... A hadsereget Gerő hívta be. Végzetes hiba volt behívni a szovjet hadsereget olyankor, amikor még tartott a demonstráció. ... Ez még inkább felbőszítette a népet és a spontán lázadást előidézte."

Sajnos Tito arról nem nyilatkozott, illetve eddig még nem találtunk feljegyzést róla, hogy mi ment végbe 9 napon keresztül, amíg a budapesti bolsevista csoport, Gerő és társai, Tito színe előtt állt. A túl hosszú idő arra mutat, hogy talán Tito ragaszkodott a lelépésükhöz, hogy helyüket adják át másoknak, Nagy Imrének. Azt viszont tudjuk, hogy a hatalomhoz való görcsös ragaszkodásuk indította meg az eseményeknek azt a sorát, ami általános nemzeti szabadságharcban végződött.

Az események fejlődése, a szabadságharc célja a magyar nép részére is, és a világ közvéleménye részére is logikus volt: az ország szabad és független akart lenni oroszoktól és kommunizmustól egyaránt. De nem úgy a politika irányítói. A jaltai titkos szerződések cinkosainak a feltörő magyar események nem álltak terveik vonalában, és nyugaton inkább vállalták a néhány éves hidegháborús erőfeszítéseik csatavesztését Moszkvával szemben, mint annak veszélyét, hogy a két nagy és számtalan kisebb háborúval elért világrendezési eredményeket felborulva lássák a magyar példa nyomán esetleg egymásután függetlenségre lépő népek láncreakciója által.

Itt fészkel mély csalódásunk oka: Nyugat egységesen és határozottan cserbenhagyta a magyar felkelőket. De itt van a felismeréshez is minden bizonyíték: a nyugati kormányok hidegháborúja nem a kommunizmus ellen irányult, hanem a moszkvai „gyógykezelés" módszerei ellen. Amint a magyar felkelés a kollektivista rendszer ellen is eredményes volt, Belgrád is Moszkva álláspontjára tért át, és a független Magyarországnak nem volt védelmezője Nyugat kormányainál.

(Magyar Élet, 1980. október 23.)

Újévi gondolatok 1981

Az újabb kölcsönöket a kommunista kormányzat részére folyósítják, hogy a détant, vagyis a kapitalsta—kommunista barátság össze ne dőljön. — Majd a nép fizet.

Nyugtalan világunkban az új év beköszöntése csak naptári esemény, és nem nehéz megjósolni, hogy ez sem lesz kevésbé eseménydús, mint az ami most elmúlt. Felbolygatott évszázadunk egy nagy ókori római cirkuszhoz hasonlítható, ahol egyszer porondra kerül mindenki, mialatt a többi csak nézi az eseményeket. Az évszázad első felében Európa szerepelt nagy tömegjelenetekkel, második felében az ún. harmadik világ vonul át a színtéren. A hasonlat olyan tekintetben is helytálló, hogy — miként egy előadás folyamán — az események bármennyire is bonyolódnak, de sodródnak is egy bizonyos végkifejlet felé. Van benne tervszerűség, figyelemre méltó szabályosság.

Tervszerűnek kell tekinteni századunk folyamán a királyságok és gyarmatok megszűnését, köztársaságok születését, forradalmakat, kis államok bekebelezését nagy egységekbe, nemzetközi szervezetek szövevényes hálózatának kiépülését, nemzetek

feletti nagyvállalatok létesítését és még sok más mellett a világunknak két pólus körüli kényszerű csoportosulását. A kényszerűséget mi, magyarok, mindenki másnál erősebben érezzük: két véres háborúban küzdöttünk hogy kimaradjunk belőle, és egy forradalmi szabadságharcot vívtunk, hogy kikerüljünk belőle. És ami leginkább ijesztő, a két pólus együttműködik a nemzetek leigázásában.

Két problémát örökölt az új esztendő a régitől: Lengyelországot és Afganisztánt, két kérdésre vár választ, milyen lesz az Egyesült Államok új elnöke, mit hoz a madridi konferencia?

Ami a lengyeleket illeti, sorsuk nagyon hasonló a magyarokéhoz. A két világháború közötti rövid húsz éves független állami életük után (a befejezetlen kezdés széttört emlékeivel), újabb idegen megszállásokra, országcsonkításra, területcserére, csatlósságra kényszerítve, köröskörül szovjet harci gyűrűvel körülvéve tengeti a lengyel nép jövőtlen életét. Lengyelországot — éppúgy mint Magyarországot és fél Németországot — a Szovjetunió gazdasági kiegészítésére engedte át az Egyesült Államok a második világháború utáni elrendezés során.

Az elmúlt év augusztusában a lengyel munkások világraszóló sztrájkba fogtak, és szinte először a vörös világban a munkások jelentős erőt tudtak érvényesíteni. Hogy sikereiknek mi lesz a maradandó politikai eredménye (a nem-állami szakszervezetekkel), azt még soká tudjuk meg. Történelmi távlatból tekintve a nyers, vulgáris kizsákmányoló csatlósviszony, ami ma fennáll, nem tartható fenn a végtelenségig: máris túl sok volt a nemzeti és egyéni megaláztatásból. De a jelek szerint a Szovjetunió ezt nem érzékeli. Oroszország mindigis a szolgaság hazája volt, ott megszokott életforma az emberek sanyargatása, és az orosz nép sohasem fog nagyobb szabadságért fellázadni. Moszkva részére a lengyel kérdés is csupán a kellő időben alkalmazott büntetés kérdése.

Nyugat — a jelenlegi európai rendszer másik partnere — bizonyos aggódással figyeli a lengyelországi eseményeket. No nem kell arra gondolni, hogy a lengyel nép vagy munkás anyagi vagy társadalmi problémája hatja meg. Nyugat államai, kormányai, a nemzetközi tőkekorporációk végrehajtó hivatalai. Ha az üzleti élet részére a lengyel válság nem kívánatos, akkor inkább odaküld valamelyik nyugati állam (!) újabb dollármilliókat. Lengyelország ebben a gazdasági szisztémában egyik munkatábor. A táborigazgatóság (lengyelországi kormány) napi vesztesége a sztrájk idején 25 millió dollár volt. A munkatábort nemcsak keletről, de nyugatról is szipolyozzák. A csodálatos szocialista termelés 35-ik évében 22 000 millió dollár adóssága van Lengyelországnak nyugati bankoknál. Kamatra és törlesztésre évi 7600 milliót fizet, ami teljesen felemészti az ország exportját. (The Guardian, London, 1980. aug.): *„The western banks have so mach money tied up in Poland that they can't afford to let the country go under".* (The Australian, 1980 aug. 26.) Álljunk csak meg egy pillanatra. Hogyan engedhette a kommunista Szovjetunió, hogy védence, a szocialista Lengyelország kiszipolyozó tőkés uzsorások hálójába került?

És itt van még egy különlegesség: „President Carter had written to a number of Western leaders to favourably consider Polands expected request fur further credits, despite its $ 20 000 million present hard currency debt to major Western lenders." (The Australian, 1980 szept. 9.) Mi van itt? Egyik állam politikusa azt mondja a másiknak: adjál nekik még néhány billiót! Kiéből? És ki garantál? A Vörös Hadsereg? És lám, müködik a szerkezet: „Mr. Schmidt has launched an appeal to support Poland is a difficult phase. A consortium of West German banks last week agreed to a new loan for Poland. The West Germans and other Western Nations have a major interest in Warsaw overcoming the present crisis because Poland has always been a **key to stability and detente in Europe.**" (The Australian, 1980 aug.19.) Az utolsó részt vastagon szedtük, érdemes megjegyezni. És azt is hogy az újabb kölcsönöket a kommunista kormányzat részére folyósítják, hogy a détant, vagyis a kapitalista-kommunista barátság össze ne dőljön. Majd a nép fizet.

Természetesen felvonulva áll Lengyelország határán köröskörül a vörös moloch saját és csatlós hadserege. Moszkva kijelentette, hogy az első mozdulattal kézbeveszik a lengyel repülőtereket, elzárják a kikötőket, és a fő ipari központokban annyi tank és katonaság lesz az utcákon, hogy elmegy a kedvük a csoportosulástól. (Megvédik a détantot a munkások ellen.)

A vörös hadsereg 30 hadosztálya állomásozik a közép-európai hódoltsági területeken — ez mintegy 300 000 katonát jelent. További 35 hadosztályt mozgósíthat Moszkva a kelet-német, csehszlovák, magyar, ukrán és balti népek köréből. Tekintélyes táborőrség. A lengyel munkások helyzete tehát végtelenül reménytelen.

Az elmúlt év meglepetése közvetlenül az év elején **Afganisztán megtámadása** volt. Mint esemény újdonság volt, mint fejlemény: nem. A Közel-Keleten, a Szovjetunió szomszédságában, a most két éve kirobbant iráni válság után (Irán szilárd nyugati-szövetséges viszonya megszűnte után) a várható fejlemény logikusan az orosz befolyás növekedése volt, és ma is az: további orosz térhódításra lehet számítani. Tehát az afganisztáni orosz expedíció, nem volt meglepő, ha mint esemény váratlan is volt.

Ha történetesen ez az új esztendő Irán vagy Pakisztán orosz megszállását hozza magával, az ugyancsak meglepő lesz, mint esemény, de nem, mint fejlemény. Amerika elejtette Iránt, ez adott lehetőséget ahhoz, hogy Afganisztán nagyobb mértékben vált orosz érdekterületté.

A nagypolitikában megfigyelhetünk bizonyos szabályosságot. A Szovjetunió terjeszkedési szabványa az, hogy áldozatának „segítségére siet". Ezt az eseményt rendszerint zavaros időszak előzi meg: nyugati befolyással és segítséggel demokratikus pártok alakulnak, kitör valamiféle forradalom, elkergetik a királyt vagy nemzeti kormányzatot, végül akad aki behívja az oroszokat, hogy segítsenek megszabadítani az országot az imperialista ügynökök garázdálkodásától. És Nyugat minden esetben meglepődik és figyelmezteti Moszkvát, hogy türelme éppen a végére jár.

Míg friss a hír és nagy a felháborodás, addig a megtámadott ország pártfogókra talál nyugaton. A pártfogás főleg szóbeli biztatás, esetleg némi gazdasági vagy fegyverszállítási támogatás. Véletlenül a sikerhez sohasem elég. A Nyugat természetesen nem kockáztathat atomháborút az állig felfegyverzett oroszokkal. Így azután győz a „forradalom", felakasztják az „imperialista ügynököket", likvidálják a „reakciós bandákat", és az UNO regisztrálja az új köztársaságot. Így mindenütt győznek a béke erői.

A képmutatás teteje volt az Afganisztán megszállása elleni nyugati Olimpia-bojkott, mert egy olyan eseményhez kapcsolódott, amely hat hónapon belül egy kitűzött időpontban végződött. Nagyhangú volt, látványos volt, de közönséges olcsó porhintés is, mert amint befejeződtek az olimpiai játékok, lezárult az afganisztánok ügye is, legalábbis a nemzetközi porondon.

A közvélemény ma már hat hónap alatt hozzászokik egy ország elfoglalásához. Jöhet a következő! Melyik lesz az? A Közel-Keleten még túl sok az önálló, független állam.

Reagan, az új elnök a köztársasági párt jelöltjeként jutott be,

elsöprő győzelemmel. Az elsöprő győzelem alapja a választók kommunista-ellenes álláspontja. A köztársasági párt sem az már ami régen volt, de a közvélemény Carter ideje alatt újra meggyőződött arról, hogy a kiábrándultságból beválasztott demokrata elnök esetében a rossz lóra tettek. Amerika népe megelégelte a sorozatos szovjet-barát elnököket. Hogy mit kap Reagan-nel, azt még nem tudni. Az elnök és a nép mellett, vagy ha úgy tetszik, felett, ott van a szisztéma, az **Establishment**.

Ritkán olvashatunk ma olyan tiszta és világos politikai analízist, mint **Michael Barnard** cikkeit a The Age pénteki számaiban. Cikkei nem hosszúak, de tartalmasak és átfogóak. Nov. 14-i cikkében felveti a kérdést Reagan győzelmével kapcsolatban, hogy felszabadul-e egy kifejezés, amely csúnya (dirty) szó lett a liberálisok uralkodása idején: a CONTAINMENT.

Mielőtt idéznénk tőle, a magyar olvasó részére két politikai fogalmat kell meghatároznunk. Az egyik az *amerikai liberálisok*, a másik a *containment*. Egyszerű meghatározással az Egyesült Államok két nagy pártja közül a Demokrata Párt a liberálisoké, a Köztársasági Párt a konzervatívoké. Tovább vezetve, előbbiek a nemzetközi, utóbbiak a nemzeti eszmékért lelkesednek. A liberálisok politikailag sikeresebbek, mögöttük áll a nagytőke, amely azt szeretné, hogy seholse legyenek már országhatárok. A liberálisok a baloldali filozófiának a neveltjei, az európai szociáldemokráciának az elvtársai. Nem véletlen, hogy a 2. világháború utáni európai politikai arénában az amerikai nagytőke segítségével gazdaságilag talpraállított maradék-Európában mindenütt a szociáldemokraták kerültek kormányra. Az amerikai liberálisok, legalábbis a doktrinér teoretikusok, még radikálisabbak, mint európai elvtársaik, mert amíg az európai szociáldemokraták a bolsevizmusban utat tévesztett szocializmust, álcázott pánorosz mozgalmat látnak, az amerikai liberálisok elfogadják a Szovjetuniót hatalmi partnernak, úgy vélik, minél több országot kebelez magába, annál könynyebben alakul nemzetközivé a rábízott terület. A folyamat végén az egész világ nemzetközi lesz és minél több segítséget kap a Szovjetunió, annál sikeresebben tudja feladatát teljesíteni. (Barnard idézi Cyrus Vance US külügyminiszter szavait 1978-ból: *„Washington and Moscow had »similar dreams and aspirations« for the future of the world”.*)

A **„containment”** kifejezés politikai értelemben fékentartást, megállítást jelent, olyan politikát, amelynek meghatározott célja egy ellenséges erő további előnyomulását megakadályozni. Amikor a 2. világháború után nyilvánvalóvá vált az amerikai közvélemény előtt, hogy a hitleri Németország összeomlását követően az amerikai kormányzat Közép-Európát átadta a bolsevistáknak, oly nagy volt a felháborodás, hogy a kormányzat kénytelen volt meghirdetni a visszaszorítás politikáját (Eisenhower: Crusade for Eastern Europe), de abból csak szócsata lett, majd gyakorlati problémákra hivatkozva, csak ún. hidegháborúvá silányult. Közben fölerősödött a Szovjetunió is és az amerikai liberális Establishment is. A konzervatívok még saját pártjukban és elnökjelöltjeikben is csalódtak. (Eisenhower, Nixon). A megerősödött liberális Establishment visszafordította a politikai irányzat rúdját, aminek állomásai: a *containment*, a *détant*, és végül a *kooperáció* voltak. A containment politika lényege az volt, hogy *„háborút nem kezdhetünk a Szovjetunió ellen, a hidegháború sem vezetett eredményre, el kell fogadni a Szovjetuniót mint tényt, de meg kell állítani további terjeszkedését”.* (1956 magyar tragédiája: akkor már a containment hivatalos politika volt.) Tehát a containment politika elismeri a Szovjetunió foglalásait, köztük Magyarország bekebelezését a bolsevista politikai és gazdasági egységbe.

A két fogalom tisztázása után térjünk vissza Michael Barnard cikkéhez, amelyben felteszi a kérdést, vajon Reagan elnöksége alatt visszatér-e az amerikai politika a containment elmélethez? Bár rajtunk magyarokon ez semmit nem segít, mégis érdekes kérdés: megáll-e a folyamat, amelyben „Washingtonnak és Moszkvának hasonló álmai és törekvései vannak”. Barnard figyelmeztet minket: a containment csúnya szó lett hivatalos amerikai politikai körökben, pedig amióta a liberális teoretikusok irányítják a politikát, az Egyesült Államok hitele és tekintélye állandóan hanyatlik mind a harmadik világban, mind Európában, de még csak az US—szovjet viszonyban sem jobb, mint volt a hidegháború során. Hivatkozik egy amerikai íróra, James Burnham egyszer így nyilatkozott: *„A liberalizmus a nyugati öngyilkosság ideológiája”.* Majd hozzáteszi Barnard: *„És az öngyilkossághoz a Lenin által meghirdetett akasztókötelet az optimista és elkábult liberálisok már lógatják, akik a késő 60-as és a 70-es években hanyagul félrelökték évtizedek tanulságait, és akik még a mai napig is — szemük előtt a szerencsétlen csónakon menekülőkkel és kambodzsai népgyilkossággal — nem látnak semmi mást, csak abszolút jót abban, hogy az Egyesült Államok visszavonult Indokínából.”*

Kifejti tovább Barnard: *„... ha Mr. Reagan csak a felét megtartja annak, amit ígért, a „valódi béke” érdekében, ami végülis a containment politikához való visszatérést megköveteli, rövidesen komoly konfliktusokkal kell szembenéznünk. De, még a vietnami gyászos visszavonulás vitatható indokain túl is, az emberiség ellen elkövetett legnagyobb bűntényt nem a harctéren követték el, hanem a nyugati liberálisok meghátráló fellegváraiban”* — fejezi be cikkét Michael Barnard.

A madridi konferencia eredménye, egyike lesz az évkezdő eseményeknek. Eredménye pontos mutatója lesz Európa sorsának, két befolyási zónára szakított periódusának, további nehéz évekre.

Mi is történik Madridban? Harminchárom európai állam, valamint az Egyesült Államok és Kanada képviselői ültek össze 1980 november 11-én. Az átlag újságolvasó nem is nagyon figyel oda, hiszen a háború óta eltelt életünk politikai porondján úgyszólván szünet nélkül folynak tanácskozások, minden különösebb látványos esemény nélkül. Kit vonzanak ilyen címek, hogy: *Összeült a madridi konferencia*; vagy *Folytatódnak a tárgyalások az európai biztonság érdekében?* Ha a teljes címet leírnák, az még el is ijesztené az olvasót, ami pedig úgy hangzik, hogy: *„Az európai biztonsági és együttműködési értekezleten részt vett államok képviselőinek 1980. évi madridi találkozója, amit a záróokmánynak az értekezletet követő intézkedésekről szóló rendelkezéseinek megfelelően tartanak”.*

Huszonöt szó, de nem mond semmit. Huszonöt szóval meg lehetne határozni egész világosan így: A második világháborúban katonailag megszállt és politikailag kettévágott Európa szovjet-csatlós és Amerika-csatlós szocialista kormányai képviselőinek 1980. évi madridi találkozója a jelenlegi állapot tartósításának szerződéses garantálására.

(Magyar Élet, 1981. január 1.)

Reagan ígéretei

Azt kellene mondanunk, végre előttünk áll a változás embere.

Ronald Wilson Reagan 1980 január 20-án felesküdött, mint az Egyesült Államok 40-ik elnöke. Első elnöki nyilatkozatában erőt

ígért a nyugati világnak, ígéretet tett, hogy az Egyesült Államok erős lesz, a béke elkötelezettje, de soha nem adja meg magát. Amerika népe ezt várja tőle, erre az ígéretre adta szavazatát arra az emberre, akit az elnökválasztási procedúra Carter elnökkel szemben, mint jelöltet eléje állított. Az elkövetkező négy évben fogja megtudni a választópolgár, hogy az elmúlt negyedszázad csalódásainak szinte szabályszerű folyamata megszakad-e végre, vagy valóban semmit sem számít már, ki lesz az elnök?

A feltett kérdés ezúttal indokoltabb, mint bármikor előtte, mert Ronald Reagan nem csak a választási kampány idején hangoztatta, hogy Amerikának vissza kell szereznie régi nagyságát és tekintélyét, hanem szinte egész politikai múltja idején támadta a liberális baloldal politikáját, amit a kormányhatalom birtokában meg is valósítottak, hogy az Egyesült Államokat minden téren legyengítették, hogy a Szovjetunióval, mint egyenlő féllel, hajtsák végre nemzetközi terveiket. Amit Ronald Reagan kifejezett, az egyúttal az ország többségének is szándéka, és amit helytelenített, az a demokrata párti kormánynak, továbbá a politikai és gazdasági Establishmentnek a szándéka. Ez az Establishment erőlteti a koegzisztenciát, détantot, együttműködést a szovjet tömb kormányaival, és velük abban is megegyezik, hogy politikájuk és a nép véleménye között épp oly nagy a különbség, mint a vasfüggöny mögötti kormányok és népek között. Már pedig, ha Reagannek valóban az a nézete-szándéka amit kifejezett, akkor az amerikai belpolitikában nagyon mozgalmas idők jönnek, mert az Egyesült Államokban a hosszú liberális-demokrata kormányzat alatt a szovjet-barát baloldali irányzat minden politikai hadállást elfoglalt. Ennek az irányzatnak ellenpólusa a köztársasági konzervatív jobboldal, amely most, ezzel a választással nagy győzelmet ünnepel. Az összeütközés csak úgy kerülhető el, ha Reagan elnök megszegi ígéreteit, megtagadja múltját és cserben hagyja a választóit.

Lássuk tehát mik volnának Reagan ígéretei. Egy államférfi ígérete nemcsak az amit kortes-körútján mond, de származása, múltja is részes abban.

*

Hetven évvel ezelőtt született, Illinois préri-vidékein nőtt fel, nemzeti zászlót lengető, templomjáró emberek között. Apjának cipőüzlete volt Tampico-ban, ír származású katolikus ember volt és mint ilyen, demokrata-párti — ez nyújtott ellenzéki bázist a protestáns-köztársasági alapon szervezett társadalomban, de Ronaldot anyja átvitte a Christian Church-be, mert az apa hit dolgában közömbös volt. Inkább szegények voltak, mint jómódúak, az apa sokat költött italra. Ronald ifjúkorából a belső Amerika képét hozta: hazafiúság, istenesség, a munka nehezének vállalása, tiszta élet, a gyengébb nem iránti tisztelet stb. A nagyvárosok másik Amerikájával csak később találkozik. Előbb még elvégzi középiskoláit, főiskolába Eurékéba megy, a kontinens nyugati partjára, Californiába. Vidéki főiskola volt, rangoskodó — de ő sem volt intellektüel-típus. Könnyen tanult, nem bújta a könyveket és bőven maradt ideje műkedvelő színészkedésre.

Mégis először rádió sport-tudósító lett Des Moines-ben a WHO-állomásnál öt éven át, amíg valaki beajánlotta egy filmvállalat ügynökéhez, aki azonnal felhívta a Warner Brothers igazgatóját, mondván, hogy: „....itt van nálam egy másik Robert Taylor". Azonnal kapott is szerződést Hollywoodban, és ha — akár a saját, akár a reklám hibájából — nem is lett Robert Taylor, Ronald Reagan sikeres színész lett 27 éves korától 54 éves koráig, négy éves háborús szolgálatot kivéve. Ezalatt 54 filmben szerepelt.

Szervező tehetsége révén hosszú időn át elnöke volt a Screen Actors Guild nevű színész szakszervezetnek. Végülis ez vezette be őt a politikába, előbb egy demokrata-liberális csoportnál szervezett gyűjtő kampányt. „Vérontásra kész liberális voltam, és nem néztem, ki a szervező". Az apa, Jack Reagan részére a demokraták és F. D. Roosevelt épp olyan szimbóluma volt a nemzeti érzésnek, mint a negyvennyolcasok és Kossuth, korábban a magyaroknál. A különbség csak annyi volt, hogy a Kossuth-imádat megmaradt nemzeti szenvelgésnek, Roosevelt viszont kivezette az országot a depresszió halálos mocsarából és felkészítette a nemzetet győzelmet arató háborúra, világrendező szerepre. Azt még ma sem tudják sokan, hogy nemcsak a háborúkat tervezik, de a gazdasági válságot is, aminek a szerepe éppen a liberális-demokrata irányzat győzelmét volt hivatva előkészíteni.

*

Az a politikai irányzat, amely Európában előkészítette a múlt század végén a Monarchia összeomlását, a cári Oroszország megdöntését és a Szovjetunió létrehozását, szocialista köztársaságok alakítását, céljaiban azonos volt azzal a liberális baloldali irányzattal, amely Wilson elnökkel hatalomra jutott 1912-ben nyolc évre, épp arra a kritikus időre, amikor Európában négy éven át ölték egymást az egymásnak ugratott nemzetek — hogy végülis Amerika beavatkozásával jöjjön létre mindaz, ami húsz év után újabb világháborúba torkollott.

Wilson elnök már egy kész világpolitikai irányzat doktrinér pionírja volt. Eltelve e világpolitikai szerep nagyszerűségével, önmagát, mint az emberiség megváltóját hitte és vallotta, és az a „politikai filozófia", amely a nemzetek fokozatos megszűnését és egy világállam létrehozását vallotta eljövendőnek, és tette programjává, készítette elő Wilson elnököt arra a szerepre, hogy az Egyesült Államokat belevigye az első világháborúba, majd annak végeztével diktálja az európai átrendezést, amelynek útja szocialista köztársaságok létesítése, amelyek az ugyancsak Wilson által meghirdetett Népszövetség tagjaiként fokozatosan feladják nemzeti függetlenségüket, a világállamot tekintve, mint végső célt.

Az Egyesült Államok józanabb politikai körei aggodalommal nézték a szélsőbaloldali kalandokat, és az értelmetlen amerikai háborús beavatkozástól kijózanodott közvélemény 1920-ban újra a republikánusokra adta többségi szavazatát. A republikánus Harding elnök (1920—24) szakított a nemzetközi baloldali szolidaritás politikájával, nem írta alá a versaillesi békeszerződést, (a trianonit sem), csak 1921-ben kötött külön szerződést a legyőzött államokkal. Az Egyesült Államok a Népszövetségbe sem lépett be. Sajnos odáig nem jutott el az amerikai kormányzat, hogy Európa természetes rendjében okozott kárt valamiképpen jóvátegye, épp elég baja volt megküzdeni országon belül a háború következtében megerősödött nemzetközi baloldali irányzattal. Végülis nem politikai síkon, hanem a gazdasági élet terén omlott össze a republikánusok nemzeti irányzata.

A gazdasági válság (1929—33) lett ismét az a közeg, amelyben a baloldal megerősödött. A nyomor, a 17 millió munkanélküli, nagy emelő erőt jelentett a radikális irányzatnak, amely meghirdette a New Dealt. Az 1932-es elnökválasztáson hatalmas többséggel választották be a Demokrata Párt jelöltjét F. D. Rooseveltet. Azonnal lett hitel, munkaalkalom, gazdasági fellendülés. Franklin D. Roosevelt élő nemzeti hős lett, akit Amerika népe újraválasztott 1936-ban is, 1940-ben is és 1944-ben is.

F. D. R. első intézkedéseként elismerte a Szovjetuniót és felvette vele a diplomáciai kapcsolatot. Az amerikai kapitalistáknak nem kellett többé titkos utakon üzletelni a moszkvai bolsevistákkal. Az állam maga állt a kereskedelmi kapcsolatok szolgálatára azzal, hogy garantálta a Szovjetunió részére nyújtott hiteleket.

Walter Lippmann, a radikális baloldal sajtófőnöke így jellemzi a két állam közötti kapcsolatot 1943-ban megjelent könyvében (US Foreign Policy): *„A történelmi gyakorlat azt mutatja, hogy a világ ellenkező oldalán elhelyezkedő Oroszország és Egyesült Államok mindig ellenkeztek politikai ideológiájukkal, mindig felforgatásra gyanút keltő volt a másikkal a kapcsolat. Mégis mindkettő mindig ellenezte a másik felszámolását. Mindkettő mindig azt kívánta, hogy a másik erős legyen. Soha közöttük olyan összecsapás nem volt, ami ellenséggé tette volna őket. Mindegyik elismerte a másikat, mint potenciális barát az ő potenciális ellenségének a hátában."*

Ez egyúttal a Demokrata Párt hivatalos politikai filozófiája volt, és természetesen a kormányhatalom birtokában, az Egyesült Államok külpolitikai alapelve. Ez volt a természetes útja az Egyesült Államok második világháborús katonai beavatkozásának is, a Szovjetuniónak adott mérhetetlen mennyiségű katonai és gazdasági segítségének is, és a Szovjetunió közép-európai térhódításának is.

*

A baloldali szolgálatokban tevékeny Ronald Reagannek akkor nyílt fel a szeme, amikor a győztes háború után az amerikai kommunisták hatalomátvételre készültek. Józan következtetése szerint, ha a német nemzeti szocialista diktatúra veszélyeztette a világbékét, akkor az orosz nemzetközi kommunista diktatúra is éppúgy veszélyes lehet Amerika számára. Ő is, csakúgy mint az amerikai közvélemény, felháborodott azon, hogy a kormány az egyik világveszély elleni sikeres háború után a másik világveszedelmet olyan mértékű támogatásban részesítette, hogy adott esetben veszélyessé nőhet Amerika számára. Ekkor indult meg az ellenáramlat, amely a háborút követő években izgalomban tartotta az Egyesült Államokat.

Napvilágra került, a szenátusi vizsgálóbizottságok által, hogy a kormány és közhivatalok, sajtó és filmipar, és a társadalmi, gazdasági élet területén széleskörű politikai szervezkedés folyik. Kommunisták szervezkednek, szimpatizánsokat toboroznak, pozíciókat, szerepeket osztogatnak a készülő hatalomátvétel esetére. Amerika lázban égett, a demokrata kormány nem tett semmit, esetleg csak annyit, amit a szenátus nyomására kénytelen volt tenni. Amerika-ellenes tevékenységet kivizsgáló bizottságok alakultak szerte az országban, bizonyítékokat szállítottak a republikánus képviselőknek a kommunistaellenes törvényes intézkedések támogatására. Hollywoodban is alakult ilyen bizottság, amely meglepő dolgokat hozott nyilvánosságra: a Kommunista Párt Hollywoodban nagy számú színészt, rendezőt, írót, műszaki személyzetet szervezett tagjai sorába. A House Committee 1952-ben 27 oldalon át sorolja a kommunisták nevét Los Angeles környékéről, akik között százával voltak színészek, direktorok, rendezők, stb. Ronald Reagan, mint a Screen Actors Guild elnöke helyeselte a filmipar megtisztítását a titkos politikai szervezkedéstől, és együttműködött annak megállapításában, ki az igazi kommunista, és ki az akit csak beugrattak. Végülis kommunista hatalomátvétel nem történt, de a mű-republikánus Eisenhower mellékvágányra futtatta a kivizsgálást, amikor az már magasabb társadalmi és kormánykörököt érintett.

A nemzeti érzésű helytállás nem maradt nyom nélkül Ronald Reagan egyéniségén. Érdeklődése az egyéni és nemzeti szabadságot védelmező konzervatívok táborába vitte, akik a köztársasági párt kereteiben szervezték és irányították a nemzeti ellenállást az Establishmenttel szemben. Habár a republikánus párt már két elnökválasztási győzelmet könyvelhetett el jelöltjének megválasztásával (1952) és újraválasztásával (1956), az őrségváltás mégis elmaradt, mert Eisenhower (aki azelőtt soha nem volt tagja a köztársasági pártnak), a Moszkva-barát liberálisoknak dolgozott, amit mi magyarok olyan keservesen tapasztaltunk meg 1956-ban. Reagan akarta az őrségváltást. Amikor a John F. Kennedy legyilkolását követő választáson, 1964-ben a jobboldali konzervatív Barry Goldwater választási kampányán lendíteni kellett, belevetette magát — sajnos már későn ahhoz, hogy a győzelmet elvegye a demokrata-jelölt Lyndon B. Johnsontól.

Végülis ezek a televiziós kortesbeszédek adtak részére önbizalmat, és keltettek figyelmet republikánus körökben, mint nagy lehetőségeket ígérő személy iránt. Talán későn, a hanyatló filmszínészi pálya után (aminek hanyatlásában helye volt a politikai helytállásnak is), 55 éves korában Ronald Reagan letette az esküt, mint California állam 33-ik kormányzója. Kétszer négy évet szolgált az ország legnépesebb, legnagyobb fejlődésű államának élén. Nem valósított meg nagy konzervatív-elvű reformokat, amint azt ígérte, de jó és gyakorlati kormányzó volt. Nem adhatott új irányelveket államának, amely végtére is szerves része az egésznek, de erősítette a magángazdálkodás alapépítményeit. Egyszer kijelentette: „Úgy érzem, jobb elnök lennék, mint kormányzó". A párton belül mindenesetre Barry Goldwater utóda lett, mint a republikánus jobboldal vezére. Ő emelte ezt a réteget a párt domináló részévé.

*

Összegezve Reagan ígéreteit, mindazt amit szóval kifejezett, vagy cselekedeteivel mutat fel, azt kellene mondanunk, hogy végre előttünk áll a változás embere. Mert változás nélkül a világ sorsa, Európa sorsa és legfőképpen Magyarország sorsa reménytelen. Mi magyarok könnyen meghatározzuk, mi az, aminek változni kell, hogy sorsunk jobbra forduljon. Magyarországnak meg kell szabadulni a szovjet igától és a szláv kurzus fojtogatásától. Azt is érezzük, hogy mindez lehetetlen addig, amíg Amerikában a szovjetbarát liberál-demokrata irányzat fennáll. Most, hogy egy ellenzéki irányzatú elnöke van az Egyesült Államoknak, hosszú idő után először jogos feltenni a kérdést: Mit szándékozik, és mit tud valóraváltani Ronald Reagan elnök ígéreteiből?

(Magyar Élet, 1981 február 5.)

Elnöki kamarilla

Magyarország szétdarabolását a nagyrészt Oroszországból származó New York-i politikai maffia követte el európai elvtársaival együttműködve.

Az Amerikai Egyesült Államok új elnökének ígéreteit vizsgáltuk meg néhány héttel ezelőtt. Most áttekintjük közvetlen környezetét is, ugyancsak nagy vonalakban. Erre a vizsgálódásra azért van szükség, mert az elnök nem egyedül kormányoz, és nagy hiba lenne, ha mindazt amit az elkövetkező négy évben tesz, mond vagy aláír, számonkérnénk tőle személyes ígéreteinek listája szerint.

Mégha a legjobb szándék, a legerősebb elhatározás vezeti is az elnököt, sok mindentől és sok mindenki mástól függ az, ahogyan végülis kormányozza a legnagyobb világhatalom politikáját. A közgondolkozás egyszerűbb kategóriákban fogalmaz, mint ahogyan a dolgok történnek. Ennek oka elsősorban az, hogy a politikai felépítmény is egyszerű ketegóriákat mutat, és a hírközlés ezek alapján tálalja az eseményeket.

Ilyen leegyszerűsített osztályozás, a baloldal—jobboldal fogalma. Ezen az alapon jelenik meg a Democratic Party (mint az előbbi ellentéte) jobboldaliként. A nagy választás Amerikában az elnökválasztás. Az egyik elnökjelölt a Democratic Party, a másik a Republican Party jelöltje. De ez korántsem jelenti azt, hogy az a párt győz, amelyiknek a jelöltje befut. A párt nem kormányzó szerv, csupán híd a nép és a felső vezetőség között, amelyen át (legalábbis elméletileg) a nép, illetve annak képviselője feljut a közügyeket intéző vezető szervekbe.

Az Egyesült Államok alkotmánya a kormányzás gyakorlását három részre osztja: 1. **Executive** (az elnök és a kormányzati szervek: Cabinet, Departments, Councils, Agencies), 2. **Legislative** (a Kongresszus két háza: The Senate, 2—2 szenátor az 50 államból, The House of Representatives 435 taggal, a választókörzetekből), 3. **Judicial**: (legfelsőbb bíróság, 9 tagból áll). A federális kormányzaton kívül az egyes államoknak saját kormányzatuk van, egyre korlátozottabb hatáskörrel, helyi kormányzati feladatok elvégzésére.

A Kongresszust az említett két nagy párt tölti meg képviselőkkel, de nem szabálytalan az olyan eset, amikor a képviselő nem követi pártja hivatalos véleményét, hanem saját belátása szerint szavaz. Ma már nagyon kevés alapvető különbség van a két párt között. A baloldal—jobboldal meghatározás nem állja meg a helyét, helyette használatosabb liberális—konzervatív megkülönböztetés, bár a liberálisnak mondott demokrata pártban vannak konzervatívok is, mint ahogy a köztársasági pártban liberálisokat is találunk.

Amit eddig említettünk, azok az amerikai politika és kormányzás alkotmányos szervei. Az Egyesült Államok lenne a világ legideálisabb állama, ha a kormányzás végig ezeken a szerveken keresztül történne. De nem így van. A politika az élet eleven küzdelme, érdekcsoportok összeütközése, erősek hatalmaskodása, haracsolása, gyengék és kifosztottak védekezési reflexe, filozófiai, világnézeti áramlások zavaros fogalma: minden, csak nem az a precíz, szabályos, megbízható gépezet, aminek az alkotmány megszerkesztői szánták. Pedig az elgondolás helyes, ha a demokráciát helyesnek tekintjük: a nép által választott képviselők és a nép által választott elnök és kormánya felelősséggel (a legfelsőbb bíróság ellenőrzése mellett) végzi a kormányzás feladatát.

Amerika a korlátlan lehetőségek hazája volt a múlt évszázadban, és a kapitalista gazdálkodás hatalmas tőke-koncentrációkat hozott létre, a hozzá szükséges bankhálózattal. Amerika a világ civilizációs fejlődésének élére került, és a 19. és 20. század fordulóján üzleti érdeklődése az egész világra kiterjedt. A szervezett nagytőke igyekezett a terjeszkedés útjában álló akadályokat legyőzni, vagy semlegesíteni. Szűk volt neki az ország, kényelmetlenek a törvényei. Ereje tudatában, rákölthető pénze segítségével ott lazított a politika és a közgondolkodás bástyáin, ahol lehetett. Elsőnek befogta a liberális pártot, a sajtó már úgy nőtt fel, mint saját eszköz, az együttműködésre nem hajlandó lapokat kivásárolták, vagy üzletileg tönkretették, pénzelték az egyetemeket, tudományos intézeteket — ilyeneket alapítottak is. A kapitalizmus valóban irányítója volt a civilizációs haladásnak, a gazdasági felemelkedésnek. Ezt sajtója útján hangoztatta is és szívesen átvette az európai baloldali mozgalmak szólamait: a nemzetköziséget, a tengerek szabadságát, a régi világ korlátainak ledöntését.

A régi világ bástyafalán az első végzetes beszakítást az 1912-es elnökválasztással végezte el a liberális baloldal. Egy világmegváltó eszmékkel terhelt, egzaltált professzort tettek az elnöki székbe, aki készséges eszközükként belevitte az Egyesült Államokat az első világháborúba. Európa átrendezését, különösen Közép-Európa tönkretételét, Magyarország szétdarabolását a liberális baloldal radikális irányzata, a nagyrészt Oroszországból származó New York-i maffia követte el európai elvtársaival együttműködve. Ettől kezdve bőven volt pénz mindenfelé a világon a nemzetköziség jelszavaival hadonászó naplopó felforgatók részére, csakúgy mint a baloldali sajtó és egyetemek részére, a kínai kommunista mozgalmak és a gyarmati világ gerillái részére, de állítólag még Hitler részére is.

Két világháború és számtalan háborúk esnek időben egybe a liberális baloldal amerikai kormányzásával, és ma is büszkén emlegetik, hogy ők számolták fel a gyarmatbirodalmakat, amit másszóval úgy is kifejezhetünk, hogy felszámolták Európa világpolitikai és világgazdasági szupremáciáját. Mi magyarok leginkább azt fájlaljuk, hogy Trianon tetejébe országunkat a Szovjetunió fennhatósága alá utalta az a politikai irányzat, amely a Szovjetuniót úgy tekinti, mint a nemzetek gyűjtő egységét, a világkormányzás egyik pillérét. A liberális baloldal pártja, a Democratic Party adott elnököt az Egyesült Államoknak 1912—1920 között és 1932—1948 között. Mindkét világháború után Amerika népe és politikai körei elfordultak a liberális baloldal pártjától a háborús időkben tanúsított szélsőséges magatartása miatt.

Az első világháborút követő idők három köztársaságpárti elnöke még vissza tudta tartani a baloldali rohamot (amíg rájuk nem szakadt a gazdasági válság), de a második világháborút követő republikánus elnökök, Eisenhower és Nixon már nem érvényesítették a nemzeti ellenállás politikáját. Előbbi csak névleg volt republikánus, utóbbi, amikor rájött, hogy akaratnélküli báb lett és ellenállást kísérelt meg, eltávolították. Erre az időre már a Republican Party is az ún. Eastern Establishment irányítása alá került, és azóta gyakorlatilag lényegtelen, hogy melyik párt győz a választáson.

Az Egyesült Államok a két világháborúban mérhetetlenül megerősödött, és vele erősödött a liberális baloldal is. Ez a gazdasági és politikai felkészültség világrendező erővé vált a második világháború után. A nyomorba süllyedt világ bajbajutott országai csak akkor kaptak gazdasági életük helyreállításához szükséges hitelt és külkereskedelmi lehetőséget, ha politikai kormányzatukban a nemzetközi baloldal elvei szerint rendezkedtek be. Így győztek mindenütt a szociáldemokrácia és a kommunizmus különböző irányzatai. Ez utóbbiak a teljes állami gazdálkodás bevezetése által a legkezelhetőbbé váltak a nemzetközi nagytőke részére, mert az ún. szocialista gazdálkodás nehézkessége, lebénított termelési kapacitása nemcsak konkurrenciára nem alkalmas, de állandó hitelekre szorul és előbb-utóbb teljesen kiszolgáltatott állapotba kerül.

Külpolitikai magántársulatok

Az amerikai liberális baloldal nem véletlenül jutott ebbe a rendkívüli világrendező szerepbe. Ismét vissza kell mennünk 1919-re, a nemzetközi baloldal mámoros győzelmi napjaira, az új világrend hajnalára, amikor a Népszövetség mellett a vezető országokban külpolitikai társulatokat alapítottak a világpolitikai vezetés összehangolása érdekében. Így alakult meg Angliában a **Royal Institute of International Affairs** és Amerika részére a **Council on Foreign Relations**. Utóbbi, talán szimbolikusan Párizsban alakult meg 1919 május 19-én, a baloldali győzelem tartósítására, a világ legerősebb bankházainak a támogatásával.

Azóta az amerikai Council (C.F.R.) állam lett az állam felett! Teljesen mindegy, melyik párt győz, az államapparátus legfőbb helyeire CFR-emberek kerülnek. Eisenhower is, Nixon is CFR-tag volt, ez a szervezet emelte be őket az elnöki székbe, ennek a szer-

vezetnek az embereit emelik magas pozíciókba az elnökök. Nixon több mint 110 tagot helyezett fontos pozíciókba, köztük mindazokat, akik letaszították a trónról. Az elnököt még választják, de az irányt bel- és külpolitikában egyaránt az Eastern Establishment adja. A CFR nem titkos társaság, hanem csupán a külpolitika nem alkotmányos, de valóságos irányítója azáltal, hogy gyakorlatilag a külpolitika vonalán csak CFR-tag érvényesül. Ez sem nem titok, sem nem leleplezése valamiféle összeesküvésnek, erről könyvek jelennek meg, újságok cikkeznek. A New York Times Magazine írja 1971 szeptember 20-i számában:

„Practically every lawyer, banker, professor, general, journalist and bureaucrat who has had any influence on the foreign policy of the last six Presidents — from Franklin Roosevelt to Richard Nixon — has spent some time in the Harold Pratt House, a four-story mansion on the corner of Park Avenue and 68th Street, donated 26 years ago by Mr. Pratt's widow (an heir to the Standard Oil fortune) to the Council on Foreign Relations Inc...."

„If you walk — or be carried — into the Pratt House, it usually means that you are partner in an investment bank or law firm — with occasional »trouble-shooting« assignments in government. You believe in foreign aid, NATO, and a bipartisan foreign policy. You have been pretty much running things in this country for the last 25 years, and you know it."

Igen, aki Amerikában a felső vezetés pozícióira pályázik, az tudja és természetesnek veszi, hogy az érvényesülés útja nem a kongresszuson, vagy egyéb alkotmányos intézményen keresztül vezet, hanem a hatalom és politika valóságos irányítóinak szervezetei és alapítványai nyújtják a lehetőséget az érvényesüléshez.

Ronald Reagan nem szerepel a CFR nyilvános listáján. Nem vallja, sohasem vallotta a liberális baloldal elveit, politikai pályafutása alatt támadta a détant-politikát, ami alapja a mai amerikai—szovjet világegyensúlynak. Ellenezte a SALT-egyezményt, ami az amerikai fegyverkezési szintet visszatartja, hogy ne haladja meg a szovjet fegyverkezés szintjét. Ronald Reagan egész pályafutása más irányt mutat, mint az amerikai front-áttörés óta nyilvánvaló, 69 éve gyakorolt liberális-baloldali irány. Ronald Reagan az Egyesült Államok népének reménysége azon az alapon, amilyennek őt nyilatkozatai és viselkedése alapján megismerte, és nem azon az alapon, amelyen az amerikai külpolitika halad, közel hetven éve, ha az első világháborút követő 12 évet kivonjuk belőle. Az amerikai közvélemény sohasem adta szavazatát arra a politikára, amit a demokrata párt folytatott az elnöki hatalom birtokában, hanem csak arra, amit ígért. Amerika népe most határozottan elfordult a demokrata párttól és jelöltjétől, és bizalmát Ronald Reaganbe és a köztársasági pártba helyezte.

Most az a kérdés: beválnak-e a választópolgárok reményei, vagyis megváltozik-e az amerikai bel és külpolitika, vagy — mint ahogy Eisenhower és Nixon esetében történt — ismét becsaptákke az amerikai népet, a választókat, hamis ígéretekkel, üres jelszavakkal, bábfigura elnökkel?

Európa pórázon

Amerika, mint tudjuk, mérhetetlen lehetőségek és gazdasági előnyök birtokába jutott a 20. század két világháborúja folyamán. A két világháború európai hatalmak között dúlt, igénybevette és fel is emésztette az európai hadviselők erejét — a győztesekét is. A két világháború összegezett végeredménye Európa hanyatlását és Amerika és a Szovjetorosz Birodalom megerősitését eredményezte.

Amerikai vezetői nagyon jól tudták 1945-ben, hogy kivívott helyzeti előnyük nem lesz hosszú életű. Európának — ha nem is bővelkedik többé a gyarmatok kincseivel — olyan civilizációs erőtartalékai vannak, amikkel jó szervezés esetén az öreg földrész ismét vezető hatalommá emelkedik. A feladat Amerika részére: ezt megakadályozni, vagy legalább a lehető legtovább késleltetni. Ezt a célt szolgálta Európa kettévágása a Hamburg és Trieszt között húzott aránylag egyenes vonallal. A Szovjetunió ennek a célnak a szerencsés haszonélvezője, mert — mint háborús szövetséges, és mint olyan hatalom amely földrajzilag jelen van — fegyveres őrzője lett ennek a szokatlan és rendkívüli állapotnak.

Amíg teljes Közép-Európát a Szovjetunió katonailag megszállta, és a sokat hangoztatott internacionalizmus helyett börtönországokat és foglár-kormányokat szervezett, Nyugat-Európa részére is készült egy halálos terv, a hírhedt Morgenthau-terv. Roosevelt elnök háborús főkincstárnoka, egy ismert New York-i bankár, Henry Morgenthau — aki mint a feltétel nélküli megadás híve, részese volt a háború meghosszabbításának — a háború utáni Nyugat-Németország állandó megszállását és mindenféle ipartól való eltiltását javasolta. Végülis a tervet módosították Németország feletti gazdasági és politikai ellenőrzésre, ami a multinational korporációkon és a szociáldemokrata kormányzaton keresztül ma is nagyrészt fennáll. Németország egyesítésének a kérdését például szóba sem lehet hozni.

Európának ez a természetellenes állapotú időszaka — ami immár 35 éve fennáll — annak köszönheti (vagy átkozhatja) létét, hogy Amerikában azóta is következetes az a külpolitikai vonalvezetés, ami 1933 óta támogatja a Szovjetuniót Európa ellen. Ezt a politikai vonalvezetést az amerikai nagytőke a Democratic Party hivatalos politikájává tette, és ezen keresztül vált a liberális-baloldal, az ún. Eastern Establishment az Egyesült Államok uralkodó elitjévé. Ez a vonal következetes maradt külpolitikájához a hidegháború és a vietnami háború idején is. Amerika közvéleményében és politikai köreiben erős ellenzék jelentkezett az Eastern Establishment szovjetbarát politikájával szemben. Ez az ellenzék elsősorban Közép-Európa átengedését kifogásolta, és annak felszabadítását követelte a kormányzattól rövid távon, és a kommunizmus elleni harcot hosszú távon.

Ez a kívánság érvényesült az amerikai választók akaratából, amikor hosszú 16 éves demokrata-párti elnökség után a köztársasági párt jelöltjére, Eisenhowerre adta le a szavazatát. Amerika népe nem tudta, hogy Eisenhower soha nem is volt tagja a köztársasági pártnak, és hogy az Eastern Establishment embere. Mint ilyen, előzött meg egész sor derék tábornokot, amikor az európai haderők főparancsnoka lett, és egyetlen haditénye az volt, hogy visszatartotta a Németországon átvonuló amerikai hadsereget azért, hogy az oroszoknak idejük legyen Magyarországot, Csehországot, fél Ausztriát és fél Németországot — Bécset és Berlint — elfoglalniok. Eisenhower és alelnöke, Nixon siklatta mellékvágányra az amerikai nép természetes, kommunista-ellenes akaratát, és járatta le a köztársasági párt hitelét. Politikájuk a hidegháború volt, csak szavakkal harcoltak (?) a kommunizmus ellen. Ennek lettünk áldozatai mi magyarok is 1956-ban, és ez a két álrepublikánus indította el a vietnami amerikai beavatkozást, ami egy furcsa tanulsággal végződött: „ a kommunizmussal szemben nem lehet győzni".

Egy politikai háború

Ez volt az a második front, amire a Szovjetuniónak szüksége volt. Amikor az Egyesült Államok kormánya mindent megtett annak érdekében, hogy az indokínai francia gyarmat megszűnjön,

furcsa fordulatként hirtelen felfedezett valamit: „a kommunizmus hatalomra jutása Indokínában és Délkelet-Ázsiában veszélyezteti az egész szabad világot" (Dulles, 1956 márc. 29). Ez a háború, amibe Amerika szép lassan belecsúszott, sok mindent megoldott: 1.) Elhitette a Republican Party híveivel, hogy Amerika végre harcol a kommunizmus ellen. 2.) Tehermentesítette a Szovjetuniót, azáltal hogy elterelte a figyelmet a közép-európai botrányos orosz megszállásról. 3.) A tíz éves állóháború lefárasztotta az amerikai nép küzdőszellemét. 4.) Zavartalanul folyhatott a Szovjetunió gazdasági felerősítése. Végülis, az értelmetlen háborúból Kissinger professzor vezette ki a bűntudattal telt Amerikát és megfelezhette a Nobel-békedíjat Le Duc Tho-val, Észak-Vietnam kommunista pártfőnökével. Kissinger nevéhez fűződik a kommunista Kínával és a Szovjetunióval kiépített jóviszony is, a hidegháború megszüntetése is, és hogy teljes legyen a kör, kipurgálták Nixon elnököt (Watergate), és a becsületét vesztett republikánus párt helyett ismét széles út nyílhatott a demokrata pártnak: 1974 novemberében a Kongresszus kétharmada és a Szenátus háromötöde jutott a liberális baloldali Democratic Party kezére.

A vietnami háború hazai frontján is széles baloldali sikerek mutatkoztak. A sajtó előkészítette a talajt egy demokrata elnök részére 1976-ra. De az ún. jobboldali Republican Party sem maradt érintetlen, legalábbis öt élesen elhatárolható frakcióra oszlik: A Newsweek című folyóirat (1981 febr. 2.) meghatározásában: GOP Establishment, Old Right, New Right, Religious Right és Neoconservatives. A lap érdekes táblázatot ad az öt csoport fő jellegzetességeiről, mint azok vezető személyiségei, legjellegzetesebb politikai céljai és céltáblái, amik ellen harcolnak. Érdemes itt idézni ezt a felsorolást.

G. O. P. Establishment. Ismert körülmény, hogy az Egyesült Államokban a politikát nagy részben az üzletemberek végzik. Arra is utaltunk már, hogy a liberális baloldal a keleti rész üzletembereinek a pártja, akik az ún. *Eastern Establishment*-et képezik. A *GOP Establishment* nem más, mint ugyanannak a liberális baloldalnak a republikánus pártba beterpeszkedett részlege, amelyik irányítója és kisajátítója lett a demokrata pártnak. Másszóval a Wall Streeti bankároknak (Rockefeller-féle Chase Manhattan Bank, Export-Import Bank, Kuhn, Loeb and Co., Brown Bros, Goldman, Harriman, Lechman Bros, stb.) a republikánus párt irányítására beépített részlege. Ez a csoport a Kissinger által elindított détant feltétlen híve, és a fegyverkezési egyensúly (Amerika fegyverkezésének visszatartása a Szovjetunió fegyverkezésének fejlődése érdekében) az ún. SALT szerződések előmozdítója. Finanszírozói számtalan egyetemnek, tudományos intézetnek, kiadóvállalatnak, újságnak, amelyek a marxizmust, a szocializmust és a kommunizmust népszerűsítik. A G.O.P. (Grand Old Party, a republikánus párt megjelölése) Establishment vezető személyiségei a Newsweek felsorolásában: Alexander Haig, Donald T. Regan (nem tévesztendő össze Ronald Reagan-nel), Bill Brock, Anne Armstrong és gazdasági szakemberük, Alan Greenspan.

Old Right. „Gyökereiben inkább a Main Street-ből, mint a Wall Street-böl táplálkozik" — ahogy az említett folyóirat jellemzi, ami annyit jelent, hogy nem az utóbbi, hanem főleg az elsőnek említett utca bankházainak a szolgálatában és támogatásában állnak. Ez a csoport politikájában konzervatívabb és a régi amerikai tradíciók iránt türelmesebb. Belpolitikai, országos gazdasági kérdések inkább érdeklik, mint a külpolitikaiak. A kereskedelem szabadságáért, a kevesebb kormánybeavatkozásért szállnak síkra. Vezető személyiségei: William F. Buckley és Barry Goldwater. Gazdasági és pénzügyi szakembereik Milton Friedman, Walter Annenberg és W. Clement Stone.

New Right. Valójában nem követnek új irányzatot, hanem egyre határozottabban ellenzik az Establishment szélsőbaloldali és szovjetbarát politikáját, és követelik a család és vallás értékeinek visszaállítását. Azt a szellemiséget képviselik, amilyennek az amerikai nép hazafias-vallásos tömegei hiszik még ma is a köztársasági pártot. Széles tömegek reménykednek most Reagannel kapcsolatban a hazafias-vallásos irányzat érvényesülésében. Pedig befolyásuk a kormányzat és az elnök politikájára nagyon kevés. Határozottan kiállnak a szovjet katonai felerősítése ellen. Reagan elnök választási propaganda útjai alkalmával ennek a csoportnak a kívánságait és programját hangoztatta, tudva azt, hogy azokat vallja az amerikai nép többsége. Sajnos nincs rá mód, hogy Reagan beválthassa ígéreteit. Vezető személyiségei: Terry Dolan, George F. Gilder, Howard Phillips, Richard Viguerie, Paul Weyrich és Jack Kemp.

Religious Right. Az előbbi csoporthoz hasonlóan a valódi konzervatívok csoportja, de erősen vallásos alapon, és inkább belpolitikai kérdésekkel törődik. A keresztényi erkölcs, a család tisztasága alapján harcol az iskolai imádkozást eltiltó rendelet ellen, az iskolák faji keveredését biztosító buszoztatás ellen, a szabad magzatelhajtás ellen, a televiziós szekszualitást és bűnözést glorifikáló műsorok ellen, stb. Ennek az erősödő fiatal csoportnak ismeretlen nevű vezetői vannak: Jerry Falwell, Edward McAteer, James Robinson, Phyllis Schafly. Ennek és az előbbi csoportnak nem ad publicitást a nagy média, emiatt számos antikommunista és vallásos irányzatú helyi lapot és országos folyóiratot tartanak fenn nagy küzdelmek árán.

Neoconservatives. Bizonyos szempontból vallásos irányzatnak tekinthető csoport ez is, bár nem erkölcsi elvekért szállnak síkra, hanem Izrael részére nyújtandó maximális segítségért, és további szovjet terjeszkedés ellen. Több ízben sikerült, különösen Henry Jackson szenátor küzdelmeinek eredményeképpen, a Szovjetunióval kötendő gazdasági szerződést olyan feltételekhez kötni, hogy Moszkva enyhítse a kivándorlási tilalmat Izraelbe, disszidenseket kiengedjen, stb. Vezető személyiségei: Daniel Moynihan, Henry Jackson szenátorok, Walt Rostow, Norman Podhoretz, Midge Decter, Richard Perle, David Stockman. A Wall Street Journal és általában a nagy média teljes támogatását élvezi.

Összegezve ezek volnának a Republican Party főbb elemei, amik, amint láttuk, túlságosan széles színskálát képeznek ahhoz, hogy ennek a pártnak az elnökválasztás során aratott győzelméből tiszta következtetést vonhassunk le. Mégis, ha számításba vesszük, hogy az ismeretlen Reagant választotta az amerikai nép rendkívüli nagy többséggel, akkor nyilvánvaló a politika szálait szövögető körök részére az is, hogy a választók a liberális baloldal politikája ellen szavaztak. Tudni kell azt is, hogy az Egyesült Államok mindkét házában a képviselők inkább követik saját elképzelésük, vagy lelkiismeretük szavát, mint a pártvezetőség hivatalos álláspontját. Ami itt Ausztráliában elképzelhetetlen lenne. Amerikában mindkét párt baloldali részlege, vagy konzervatív csoportjai együtt szavaznak. A ház elé kerülő dolgokban az dönt, hogy az adott kérdésben hogy oszlik meg a vélemény, és nem az, hogy éppen egyik vagy másik párt van jelen nagyobb számmal.

Mint említettük, politikai döntésekben a parlament két házának korlátozott szerepe van, és főleg csak az irányelvek megállapításában, míg az elnöknek és a kormányzati szerveknek igen tág lehetőségei vannak, még a meghatározott kereteken belül is, saját elhatározásuk szerint átültetni a parlament döntéseit a gyakorlat-

ba. Amennyire érdekes volt betekinteni a republikánus párt összetételébe (vagy inkább széttagoltságába) annyira, vagy még inkább érdekes lesz áttekinteni a következőkben az ún. Executive részleg munkáját.

A külpolitika műhelye

Amerika népe a múlt év végén lefolytatott elnökválasztás során azért szavazott a köztársasági párt elnökjelöltjére, mert megelégelte a liberális baloldali külpolitikát, és egészséges irányú változást kívánt. A választó figyelme ezúttal a külpolitika felé fordult, mert ezen a téren találkozik érthetetlen jelenségekkel: miért kell a kommunizmussal szemben meghátrálni, miért kell a bolsevizmussal szemben úgy „védekezni", hogy gazdaságilag támogatják, miért kell az amerikai fegyverkezést és önvédelmet visszafejleszteni, és ugyanakkor támogatni a szovjet hadiipart, miért kell a szabad és demokratikus nemzeti Kína kormányával szakítani és ugyanakkor a kommunista Kínával baráti kapcsolatba lépni, miért kell eltűrni a szovjet fegyveres beavatkozást védtelen országokkal szemben, egyáltalán miért nem folytat az Egyesült Államok kormánya olyan külpolitikát, ami végső fokon gyengíti és megbuktatja a népellenes kommunista diktatúrákat?

Amerika népe most megtette a kötelességét, olyan kormányzatra adta le szavazatát, amelytől ezeknek a jelenségeknek az ellenkezőjét várja. Most pedig mi tesszük fel a kérdést: várhatja-e Amerika népe a republikánus Ronald Reagan elnöktől és az ő nevében kormányzó adminisztrációtól azt, hogy az Egyesült Államok külpolitikájában alapvető változás áll be?

Válaszunk a körülmények ismeretében nem lehet biztató, mert ha az új elnök múltjának és kijelentéseinek ígérete szükséges változás irányába mutat is, környezetének, az általa kiválasztott kormányzó adminisztrációnak összetétele teljesen kiábrándít minden reményből.

Korábban említettük az amerikai politika hivatalos kormányzó szerveit, és azt is, hogy a külpolitikát teljes egészében a Council on Foreign Relations (a továbbiakban CFR) irányítja. Említettük azt is, hogy az amerikai politikai életben az érvényesülés útja a CFR-on vezet keresztül. Azonosítottuk a CFR-t azzal a külpolitikával, ami mellett a kommunizmus helyi oroszországi kellemetlenségből világveszedelemmé nőtt. Megalakulásától, 1919-től fogva, a CFR-tagok növekvő számmal vesznek részt az adminisztrációban, és ma már minden valamirevaló pozícióban csak CFR emberek ülnek. Soha még elnököt annyi CFR ember nem vett körül, mint Ronald Reagant.

A CFR, mint afféle félhivatalos külpolitikai tanácsadó szerv, közel kétezer taggal, azáltal jelent veszedelmet Amerika és a világ számára, hogy teljesen irányítása alá vette a State Department-et, vagyis az USA külügyminisztériumát, ahol már altiszti pozícióban sincs olyan, aki nem az ő nemzetközi elveiket vallja: „ ... our national purpose should be to abolish our nationality" (idézet Kingman Brewster cikkéből, amely a CFR hivatalos folyóiratának a Foreign Affairs-nek az 50 éves jubileumi számában jelent meg.) A nemzetköziség elve mellett megjelenik a „szocializmus" is, mint út és cél. Egy Walter Trohan nevű újságíró írja a Chicago Tribune 1969 okt. 15-i számában: „A konzervatív érzelműekben lehetne annyi realizmus, hogy felismerjék miszerint ez az ország mind közelebb halad a szocializmus felé, és a központi (federális) kormányzás felé, legyenek bár republikánusok vagy demokraták a hatalomban. A különbség csak annyi, hogy a folyamat Richard Nixon alatt talán lassúbb lesz, mint Hubert Humphrey alatt lett volna."

Most hasonló a helyzet: a konzervatívok ismét győztek az elnökválasztás során, de ismét veszíthetnek a kormányzás gyakorlatával. És Ronald Reagan-nek van egy előnye Nixonnal szemben, ő már azt is tudja, hogy a nem egészen engedelmeskedő elnököt ki is lehet üldözni a székéből. És ha más nem emlékeztetné őt erre, elég talán Alexander Haig jelenléte abban a pozícióban, amiben Henry Kissinger volt Nixon mellett. És a Watergate hajsza csak Nixon ellen ment, és Kissinger maradt a helyén, és még ma is jelentős szerepe van, mint „konzervatív" republikánus politikusnak. (Zárójelben egy Karl Marx idézet: „Szivárogjatok be mindkét, vagy minden politikai szervezetbe, ezáltal leszereltek minden ellenállást és megtévesztitek a népet".) A demokratikus elvek csak addig hasznosak, amíg egy-egy uralkodó önkényuralma ellen működnek. Amikor a demokrata kerül a hatalomba, ő lesz az aki önkényuralmat épít. És nem csoda, ha a világhatalmas állam csúcsáról a világhatalom csúcsára vágynak. Végülis, minden csak szervezés kérdése, csúcsokat kell létesíteni, központi kormányzatú államokat, ahol a szolidaritás nem a nemzet iránt, hanem a szisztéma iránt kötelező. Ilyen szisztéma a szocialista államok sora. És a CFR: szisztéma-építő társulat.

Elnöki kamarilla

Az Egyesült Államok politikai irányításának kulcs-személyei: President (elnök), Vice President (alelnök), State Secretary (külügyminiszter), Treasury Secretary (pénzügyminiszter), Commerce (kereskedelemügyi miniszter), Defence (hadügy) CIA Director (kémelhárító és kémszervezeti főnök), Chairman of the Joint Chiefs of Staff (személyzeti főnökök elnöke).

Nyolc pozíciót jelöltünk meg, betöltői az amerikai kormányzás legfőbb végrehajtói, a hatalom tényleges birtokosai. Minthogy fejtegetésünk legfőbb kérdése az, hogy mit várhatunk az elnöki kamarillától, vagyis az elnök törzskarától, a fentiek ismeretében elég feltenni a kérdést: ezek közül hányan tagjai a Council on Foreign Relations nevű szervezetnek? Ennek érdekében közöljük az elnöki kamarilla tagjainak névsorát, megjelölve a CFR tagokat:

George Bush CFR (Vice President), Alexander Haig CFR (State Secretary), Caspar Weinberger (Defence), Donald Regan CFR (Treasury), Malcolm Baldrige CFR (Commerce), William Casey CFR (CIA) és General David Jones CFR (Staff).

Amint láttuk a hét közül csak Weinberger hadügyminiszter nem tagja a nemzetközi irányításra törekvő szervezetnek, — hacsak nyilvántartásunk nem hiányos. Másszóval ez azt jelenti, hogy az Egyesült Államokat eddig is a CFR kormányozta és Ronald Reagan elnöklete alatt is ez a szervezet határozza meg nemcsak a külpolitika vonalát, de a teljes kormányzást. Az adminisztráció további vezető pozícióiban is hasonló a helyzet, CFR emberek ülnek a kulcspozíciókban.

Két személy szerepe döntő jelentőségű a Reagan adminisztrációban: az alelnöké és a külügyminiszteré. George Bush és Alexander Haig minden látszat szerint az idős elnök mellett nagy szerepet kap és egyik vagy másik előbb-utóbb elnök lesz. Meredeken ívelő pályájuk utal erre.

George Bush 56 éves, jó megjelenésű férfi. Apja gazdag Wall Street-i bankár és szenátor. Iskolái és háborús szolgálata után Texasban olajvállalatot létesített, majd 1965-ben sikeres választási küzdelem után republikánus szenátor lett Houston hetes számú körzetéből. Nixon 1968-ban már gondolt rá, hogy elnökválasztási kampányához alelnökjelöltként maga mellé veszi, de később Agnew mellett döntött. Csekély 3 évi politikai múltja ezt a jelölést nem indokolja, és az a körülmény, hogy Nixon az UNO-hoz következtében kinevezte, hogy még kétszer szóba jött mint al-

elnökjelölt, hogy Ford elnök következtén Pekingbe küldte, majd egy év múlva a CIA főnökévé tette, mind arra utal, hogy magas helyen pártfogói vannak. Véletlen lenne, hogy CFR tag volt? Mi több, direktora is lett az exkluzív társaságnak, Henry Kissingerrel egyidőben.

Alexander Haig katonai pályafutása hasonló volt Eisenhoweréhez. Nixon elnök négycsillagos generálissá nevezte ki, félrenyomva útjából 240 rangidős tisztet, és kinevezte a hadsereg helyettes vezérkari főnökévé. De ez csak a kezdet volt, egy éven belül a Fehér Ház személyzeti főnöke lett. Haig ugyancsak 56 éves, 18 évvel ezelőtt vezette be őt politikai pályára Cyrus Vance, akkor helyettes hadügyminiszter, majd Kissinger karolta fel, mint katonai szakértőt.

Tiszttársai, akiken átlépett, Instant General-nak nevezik. A fényes pályafutásnak ugyancsak a CFR-tagság a titka. CFR tagok, mint Robert McNamara, Henry Kissinger, Nixon és Ford emelik mind magasabb rangra és pozicióra. Majd amikor sor került Nixon eltávolítására, az elnök szolgálatára és védelmére rendelt személyzeti főnök, General Haig, a puccsisták oldalán gyakorolta a hűséget. Érdemes visszalapozni a The Australian 1974 aug. 26-i számát, amely leírja, hogy dr. Kissinger izgalmas napokat élt át aug. 5-e után. Attól tartott, hogy katonai akció készül Nixon érdekében a szenátus ellen. Dr. Kissinger — az újsághír szerint — állandó összeköttetésben volt Schlesinger hadügyminiszterrel, akivel felállítottak egy biztonsági „rövidített szolgálati vonalat". Ahogy indokolták: „Bizonyosak akartunk lenni afelől, hogy nem fog valami idióta parancsnok félreértésből intézkedni". A jelentés még megemlíti, hogy Nixon elnök személyes környezetének legfőbb őre, General Haig, ugyancsak együttműködött Kissingerrel és Schlesingerrel, hogy „a hadsereg ne avatkozzon be a politikai fejlődésbe".

Haignak nagy szerepe volt a Nixon elleni hajszában: „It was he who adroitly engineered, orchestrated and choreographed Nixons resignation from the Presidency" — írja a Parade magazin 1975 jún. 8-i száma. Amikor Haig a Fehér Ház szolgálatába lépett, katonai szolgálatából nyugalomba kellett vonulnia. Ford a hadsereg főnökévé akarta kinevezni, de a szenátus, a nyugalomba vonulás után ehhez nem járult volna hozzá, erre Ford a NATO főparancsnoki pozíciót biztosította a reaktivált tábornoknak, amihez nem kellett a szenátus jóváhagyása. Ebből a beosztásból 1979 júniusában ismét nyugalomba vonult, visszatért az Egyesült Államokba, és utazott országszerte, hogy megszerezze elnöki jelölését, csakúgy mint George Bush, Reagan-nel szemben a republikánus párt részéről, ugyancsak sikertelenül.

A két volt elnökjelölt közt fog eldőlni a küzdelem négy év múlva, hacsak valami közbe nem jön és George Bush lép Reagan helyére. Addig is nagyon valószínű, hogy a két becsvágyó fiatalabb politikusnak a szokottnál nagyobb szerepe lesz az Egyesült Államok kormányzásában. Haig állítólag kijelentette, hogy a Reagan adminisztráció egységes hangon fog beszélni, a Newsweek szerint ez a „Single voice" Haig értelmezésében az ő saját hangja lesz.

(Magyar Élet, 1981 február 26.)

El Salvador

A dogma: halál a nép ellenségeire!

Húsz hónappal ezelőtt „Amerikai dominó" címen összegeztük újságunkban a méretben legnagyobb közép-amerikai államban végbement folyamatot: Nicaragua polgári kormányzata összeomlott, a marxista gerillák új kormányt alakítottak. Az Egyesült Államok, amely fél évszázadon át támogatta a Somoza-dinasztiát, változtatott politikáján „a demokratikus fejlődés" érdekében. Az új kormányt az Egyesült Államok azonnal elismerte.

Két amerikai riporter, Roland Evans és Robert Novak jelentette a helyszínről abban az időben: „Mialatt a közép-amerikai államok iránti szovjet-kubai érdeklődés növekedését Carter elnök nem fogja fel, vagy nem akarja észrevenni, az ő nemzetbiztonsági és hírszerző szakemberei teljesen tisztán látják, hogy Közép-Amerika vörös lesz. Az eredmény már nem kérdéses, csupán idő kérdése, hacsak az Egyesült Államok politikája nem fordul ellenkező irányba. Nem kétséges, hogy a szovjet-kubai támadás következő állomása El Salvador, Guatemala és Honduras, ha nem is egy meghatározott időben, akár lassan is, a közép-amerikai dominók eldőlnek."

Azóta változás történt az Egyesült Államok elnöki posztján, fel kell tenni a kérdést: fordult-e ellenkező irányba az Egyesült Államok politikája Közép-Amerikában?

A változásra bizony nagy szükség lenne, mert a mi egyszerű észjárásunk nem tudja bevenni azt, hogy egyik oldalon elítéli az amerikai elnök a kommunizmus előretörését (Afganisztán), míg az Egyesült Államok közvetlen szomszédságában, Nicaraguaban segíti a kommunista gerillákat kormányra jutni, majd 75 millió dollár gazdasági segélyt adományoz, mialatt azok így éneklik az új nemzeti himnuszt: „Harcolunk a yenkik ellen, mert ők az emberiség ellenségei..."

Annyit készségesen elismerünk, hogy Amerika számára nem csekély probléma ennek a földnyelvnek a sorsa, amely két kontinens és két tenger között 6 kis országra osztva növekvő társadalmi problémákkal küzd. Különállásukat semmiféle faji vagy mélyebb történelmi ok nem indokolja. A spanyol uralom megszűnte után, a múlt század elején rövid ideig egy államot képeztek Közép-Amerikai Federáció néven. De ez nem állt fenn sokáig és a kisterületű, életképtelen országok mind nehezebb helyzetbe kerülnek azáltal, hogy növekvő arányban szaporodnak, de gazdaságilag nem fejlődnek. A lakosságot ma is főleg a termőföld kell hogy eltartsa, és a vékony gazdag réteg alatt a nagy tömeg mind nagyobb nyomorban él.

A tömegek tudatában a fejlődésnek csak egy iránya van: a kommunizmus, és a változásnak egy útja van: a forradalom. Ezt tálalja a sajtó, a propaganda, aminek egy része bizony Amerikából jön. A nyomorúság oka szerintük az Egyesült Államok, amely gazdaságilag kihasználja őket. Szidják, de ha tehetik oda-odavándorolnak. A legjobb talaj a forradalmi agitátoroknak.

A Carter adminisztráció a jelek szerint elhatározta, hogy a társadalmi fejlődés útjára segíti ezeket az elmaradt országokat, amiként azt annak idején az USA-kormány Kubával tette. Annak idején Battista uralma helyett a demokratikus fejlődést kívánta elősegíteni, megvonta a támogatást Battista elnöktől és az „agrárreformista" Fidel Castrot trónra segítette. (Zárójelben megjegyezzük, hogy még korábban Mao Ce-Tungot is mint haladó agrár reformert mutatták be az amerikai közvéleménynek.)

Carter is csak a liberális baloldal elveit követve számolta fel Somoza tábornok kormányzását Nicaraguában, és az elmúlt hetek eseményei is már megkezdődtek El Salvadorban, még Carter ideje alatt.

A fent említett két riporter újabb csatlakozói annak a hosszú sornak, akik az események helyszínén döbbennek rá arra, hogy a politikai szólamok és a valóság között óriási hézag tátong. A kép, akár kapitalista—szocialista, akár jobboldali—baloldali, vagy nem-

zeti—nemzetközi fogalompárban gondolkodunk: nagyon zavaros. Latin-Amerika egy külön világ, és sok tekintetben Közép-Amerika is ide tartozik. Dél-Amerikában még nem indult meg a társadalmi átalakulás az általános polgárosodás irányába. Az Egyesült Államok felhőkarcolóinak árnyékában, átvitt értelemben fejlett civilizációjának oldalában lekésett arról, amit gazdasági fejlődésének saját útjaként jelölhetnénk meg. Ahol a fejlődés tőkét igényelt, máris ott volt az észak-amerikai ajánlat, amely mindig meg tudott egyezni a latin-amerikai országokban éppen felszínen levő réteggel. Így helyi tőke, és nemzetgazdaság nem fejlődhetett ki, és a gazdasági élet gyarmati jellegű maradt a gyakorlatban, bár állami függetlenségüket formailag senki nem veszélyeztette.

A társadalmi képlet a pauperizmusnak kedvez. Pauperizmuson értjük azt a politikát, amely a szegénységre alapozza sikerét. Minden álszocializmus pauperista, élen a Szovjetunióval és csatlósaival. Jellemzője ezeknek, hogy intézményesítik azt, ami szerkezetileg előállt az ipari forradalom következtében. Ami az európai társadalmi problémákat előidézte a korai kapitalizmus idején, az merevedett meg Latin-Amerikában. Kétszázmillió nagyon szegény fölött uralkodik egy vékony, nagyon gazdag réteg. Ebben a megmerevedett állapotban a polgárosodás folyamata nem tud megindulni, mint ahogy megindult a múlt század végén és századunk elején Észak-Amerikában és Ausztráliában.

A bolsevista irányzatú szocializmus azért retrográd — vagy ha úgy tetszik: reakciós —, mert megakadályozza, feltartóztatja a polgárosodás természetes folyamatát. Minél haladottabb társadalomra térdel rá a bolsevista szocializmus, az annak annál fájdalmasabb, mert már nemcsak egy vékony felső elit réteget cserél ki egy új és ugyancsak vékony párthű réteggel, de kitépi a kialakult polgárságot is fejlett életformájából, egyéni gazdálkodásából és proletárrá, állami alkalmazottá teszi. A magyar társadalom viszonylagos emelkedettsége miatt volt a magyarság részére a bolsevista szocializmus sokkal fájdalmasabb, mint ugyanaz az oroszok vagy a kínaiak részére.

Visszatérve a dél-amerikai viszonyokra, a széles alsó réteg kiszolgáltatott helyzete és a fent élő elithez való viszonya szinte kész körülményeket teremt a bolsevista szocializmus részére. Követve az Egyesült Államok latin-amerikai külpolitikájának vonalát, felelősséggel megállapíthatjuk, hogy a jelek szerint az Egyesült Államokat nem zavarja, ha egyik-másik latin-amerikai államban a fennálló rendszer elit-rétege helyébe marxista elit-réteg kerül. A marxista elit-rétegnek inkább még megvan az előnye is, hogy intézményesen akadályozza a polgárosodás természetes folyamatát, ami nagyon kedvező az amerikai nagytőke számára, amely mindig is szívesen üzletel a bolsevista-szocialista kormányokkal.

Jellemző esetet idézünk arra, hogy Latin-Amerikában a papok is gyakran beállnak a forradalmárok táborába: Amikor VI. Pál pápa dél-amerikai útját készítették elő 1968-ban, számos pap szólalt fel és tiltakozott a tervezett út miatt, mondván, hogy a pápa megjelenése azok között, akik hatalmaskodnak és kizsákmányolják a népet, csak megpecsételné a reakciós egyházi hierarchiának a szövetségét azokkal a katonai és gazdasági körökkel, amelyek a jenki imperializmust támogatják. Egy memorandum, amit a Keresztény Szakszervezetek Szövetsége nyílt levélként közzétett, így szólítja meg a pápát: „Hosszú út a forradalom, Pál testvér!" Hivatkozik a memorandum Pál pápa „A népek fejlődése" című nyílt levelére, amivel kapcsolatban tudomására hozza, hogy az nem tetszett a hatalom birtokosainak, abban kommunizmust és felforgatást látnak. Annál inkább tetszett a szegény néptömegeknek, „akiknél nem tévesztette el a hatást, ahogyan ön elítéli a kapitalizmust és a pénz nemzetközi imperializmusát". De ugyanez a memorandum figyelmezteti a pápát, hogy bár ők meggyőződéssel vallják, hogy csak egy nagy társadalmi forradalom tudná Latin-Amerika népét kimozdítani a jelen állapotból — az a szó hogy kommunizmus, már jelentőségét vesztette. „A kommunizmus, azáltal, hogy világhegemóniára törekszik, konzervatív és konformista lett" (mármint az amerikai imperializmussal). De jó kérdés az is, ennyire tisztán látja-e a forradalom sok lelkes híve, vagy beleesnek-e a nemzetközi kelepcébe?

A válasz óvatos. Minden attól függ, hányan látják a dolgot ennyire tisztán. Mert ne feledjük el, a szólamok nagyobb hatással vannak az emberekre, mint a józan kiértékelés. A többségi elv eléggé képlékeny, gyúrható anyag, és a kezdeti siker mindig a demagógoké. A szólamok szimplák, érthetőek.

„Minden kereszténynek az a kötelessége, hogy forradalmár legyen! Minden forradalmárnak az a kötelessége, hogy forradalmat szítson!"

A pauperizmus gondoskodik a szegénységről, hogy legyen célja a gyűlöletének, legyen rigmus a szavalókórusnak, legyen fegyvere a halnikész gerillának. A dogma csak tiszta képleteket ismer: halál a nép ellenségeire. És a halálnak bő aratása van: 15 000 ember 14 hónap alatt. Kik haltak meg? Imperialisták, kommunisták? Fenét. Emberek. Szegények, akik automata fegyvert kaptak, élelmet, rumot és feladatot. No, meg propagandát. Mindez hova vezet?

Azt írja a Newsweek: „Úgy látszik, az Egyesült Államok sem tudja mi készül itt, és mit lehet itt tenni? Nagy a zavar és bizonytalanság a gazdagok között. A helyzet megérett a forradalomra. Az országnak 4,8 milliós lakossága van, El Salvador egyike a nyugati félteke legsűrűbben lakott országainak, és a jelenlegi rezsim a legelnyomóbb katonai kormányzat, és már 46 éve fennáll. Baloldali lázadók és jobboldali terroristák növekvő gerilla háborúban állnak egymással."

El Salvador kormányelnöke **José Napoleon Duarte**. Az Egyesült Államokban nevelkedett, foglalkozása kultúrmérnök. A fővárosnak, San Salvadornak polgármestere volt, háromszor újraválasztották. A Keresztény Demokrata Párt egyik alapító tagja volt. Kormánya vele együtt néhány civil tagból és nagyobb részben katonákból áll. Latin-amerikai kormányzás hadsereg bevonása nélkül szinte elképzelhetetlen. Jelenleg még élvezi az Egyesült Államok támogatását, amire nagy szüksége is van. Carter megvonta az amerikai katonai segítséget El Salvadortól a múlt évben, amikor a négy amerikai misszionáriust megölték. Politikai fejtegetők úgy vélik, hogy nem a négy katolikus apáca halála volt a segítség megvonásának fő oka, hanem inkább a baloldali, kormányellenes gerillák iránti szimpátia.

Reagan kormánya most kijelentette, hogy helyreállítja El Salvador részére a katonai segítséget, hogy megakadályozza a „kommunisták győzelmét". Katonai segítségen kívül az Egyesült Államok kormánya mezőgazdasági reformokat és társadalmi haladást sürget El Salvadorban, hogy aláássa a baloldali gerillák népszerűségét, másszóval kifogja a szelet a vitorláikból.

Fejtegetésünk elején feltettük a kérdést: fordult-e ellenkező irányba az Egyesült Államok politikája Közép-Amerikában? A választ természetesen csak a közeljövő eseményei fogják megadni. Ha az események úgy alakulnak, mint másfél éve a szomszédos Nicaraguában, akkor nincs változás, de a jelenlegi kormány támogatása sem jelent még irányváltozást, hacsak hasonló irányváltozás nem történik minden vonalon. A bolsevizmus elleni harcnak nem El Salvador a színhelye. *(Magyar Élet 1981 március 26.)*

Lesz-e invázió?

Közép-Európa indokolatlan és korszerűtlen orosz gyarmatosítását nem lehet véglegesíteni.

Lengyelország közel egy éve a lázas beteg életét éli. Szervezetében felgyűlt a természetellenes életmód mérge, és a bolsevista mérgezés idült betegséget idézett elő. Ami most történik, az csupán az egészséges sejtek és életösztönök elszánt küzdelme a szervezet megerősítése érdekében.

Kezdetben talán sok híve volt Lengyelországban a keleti orientációnak, hiszen a két ellenség közé szorult állapotban a józan ész az egyik irányában kiegyezést diktál. A keleti orientációnak volt még két külön előnye is, a német veszéllyel szemben a pánszláv testvériség és a félfeudális-kapitalista rendszerrel szemben a szociális emelkedés ígérete. E két előnytől függetlenül is a második világháború befejezésével csak a keleti orientációnak volt lehetősége, vagy még pontosabban: már nem volt lehetőség semmiféle orientációra.

Lengyelország — noha a győztesek oldalán tartották nyílván — éppúgy a szovjet érdekkörbe került, mint Magyarország vagy Németország keleti fele. A háború végeztével a londoni emigrációban működő hivatalosan elismert lengyel kormányt egyszerűen mellőzve, a nyugati hatalmak a Sztalin által létrehozott kommunista kormányzatot ismerték el helyette.

A győztesek nem sok különbséget tettek a mellettük vagy ellenük harcoló népek között. A teheráni, jaltai egyezmények nem foglalkoztak olyan kis dolgokkal, mint érdemek jutalmazása. Ott sokkal többről volt szó: Európa megbénításáról. Magyarországnak állítólag az volt a bűne, hogy Németország mellé állt. Lengyelországnak mi volt a bűne? Az, hogy közép-európai ország, éppúgy, mint Magyarország.

A nagy szláv testvér Lengyelországban is hódítóként viselkedett, és a szocializmus szó Lengyelországban is csak hazugság maradt. Amit az oroszok szocializmus néven létesítettek az általuk elfoglalt területeken, az egyaránt központi kormányzás volt, pártdiktatúra, és irányított termelés, aminek egy feladata volt, pótolni a Szovjetunió gazdasági életének hiányait.

A bolsevista államkolosszus óriási terjedelmű volt már a két világháború közötti időszakban is, de az ötéves tervek erőltetett iparosító törekvései ellenére is minden tekintetben elmaradott ország volt. A keleti fronton harcolt katonák saját szemükkel látták, érezték az orosz nép primitív állapotát, az európai polgári életfelfogástól teljesen idegen, kimozdíthatatlan lomhaságot, tájékozatlan közönyt. És ez a rész volt az európai Oroszország, a nagy birodalom haladásban élenjáró országa.

Az európai háborúba beavatkozó Amerika Közép-Európát átadta az orosz-bolsevista kormányzatnak, hogy elmaradottságából ennek a már iparosodott területnek a segítségével újabb lendületet kapjon a szovjet iparfejlesztés. Az oroszok természetesen örömmel fogadták az ajándékot, és a szocializmus bevezetése ürügyén Moszkvához hűséges vazallus kormányzatokat hoztak létre, és meghonosították a bolsevista közigazgatást, aminek legfőbb szerve a párt. A hatalom teljes birtokában megindulhatott az elfoglalt közép-európai országok gazdaságának beépítése a Szovjetunió gazdasági rendjébe. A fő szempont természetesen az iparfejlesztés volt, mármint a Szovjetunió iparának fejlesztése. Minden csatlósország iparfejlesztési politikája ezt a célt szolgálta.

A Szovjetunió már a háború alatt nagymennyiségű gyári felszerelést és ipari felkészültséget kapott Amerikától, a háború végeztével megkapta áttelepítésre Németország ipari felszerelését, mint említettük, Közép-Európa teljes integrálását, bekapcsolódott a világkereskedelembe, és valóban óriási lépésekkel kiemelkedett ezek segítségével az ún. fejletlen országok sorából. (Jugoszlávia és Románia, mint ugyancsak fejletlen országok tehertételt jelentettek volna a Szovjetuniónak, ezeket — mint független kommunista államokat — a Nyugat tartja el.)

Arra a kérdésre, hol áll a szovjet ipar a nyugatihoz viszonyítva, nehéz válaszolni, mert a műszaki fejlődés terén nem tudunk olyan új cikkről vagy fejlődési lépésről amelynek átadását a Nyugat megtagadta volna. Nyugaton minden eladó, és az ipari fejlődésben versenytfutó állam, amely egyébként a föld legterjedelmesebb állama, a legjobb vásárló, még akkor is ha hitelre vásárol. Az Egyesült Államok kormánya minden jel szerint bizakodó a szovjet részére nyújtott hitelek tekintetében, mert a Szovjetunióba irányuló exportra állami hitelgarancát ad, gyakorlatilag a szállító magánvállalatoknak kifizeti a leszállított árukról szóló számlát. Mindezen felül számtalan közös fejlesztési programon dolgoznak együtt egészen az űrkutatásig. Bár azt még senki sem állítja, hogy a Szovjetunió ipari teljesítőképessége elérte az Egyesült Államok vagy Nyugat-Európa színvonalát, de újságjaink már arról akarnak meggyőzni minket, hogy a szovjet hadi felkészültség az első helyen áll.

Minket ennél közelebbről érdekel jelen fejtegetésünkben az a kérdés, hogy vajon mi lesz a sorsa Közép-Európának abban a gazdasági fejlődési folyamatban, amelynek eredményeként a Szovjetunió ukrajnai-oroszországi területe (a földrajzi értelemben vett Kelet-Európa) az ipari fejlődésnek olyan fokára jut, mint amit Nyugat-Európa elért. Attól tartunk, hogy a lengyelországi események és az egész megszállt Közép-Európában tapasztalható gazdasági bajok, elhelyezési problémák, drágulás, stb. mind ennek a nyugati és keleti fejlődés árnyékában jelentkező közép-európai lemaradásnak a következménye.

Ne áltassuk magunkat olyasmivel, hogy Oroszország nem lépheti túl a közép-európai ipari színvonalat. Az oroszországi és a közép-európai munkás hasznossági értéke közt fennálló különbség állandóan szűkül, míg az ipari beruházás terén a két terület közötti diszparitás növekszik. Másszóval kifejezve: amíg a Szovjetuniónak szüksége volt a magyar, cseh, lengyel és kelet-német szakember munkájára, addig foglalkoztatta őket, de amilyen ütemben folyik a saját szakmunkás képzése, válik feleslegessé a közép-európai. Hasonló a helyzet az iparosítás terén is: amíg a Szovjetuniónak szüksége volt a magyar, cseh, lengyel és kelet-német ipartelepre (ipari fejlődésképességre), addig foglalkoztatta azokat, illetve elősegítette létesítésüket, de amilyen ütemben folyik saját iparfejlesztésük, válik feleslegessé a közép-európai. Ez a gazdasági függőség logikus következménye. Azt pedig, hogy az iparfejlesztési diszparitás növekszik, biztosítja a Szovjetunió beruházási tőkeképző erejének fölénye bármelyik közép-európai állammal szemben.

Az oroszokat mindig zavarta az az állandó állapot, hogy hazai életszínvonala messze kullog a csatlósállamok szintje mögött. Nehéz elképzelni, hogy a szocializmusban élenjáró behemót eltűri az utolsó helyet, ha egyszer előbbre léphet. És a probléma nem csak anyagi, de társadalmi is, politikai is. Moszkva nem engedheti meg, hogy Közép-Európában olyan társadalmi és politikai változás történjen, ami eltér a szolgalelkű oroszokra szabott bolsevizmus mintáitól. A Kreml urai egyszer már ráfizettek arra, hogy nem vágtak szét a lengyelek között: a lengyel szikra begyújtotta a magyar kanócot 1956-ban. Igaz — a lengyel dió keményebb.

Fél éve találgatja a világ, lerohanja-e az orosz Lengyelországot? A két lehetőség mellett különböző okokat sorolnak fel. Akik úgy vélik, hogy nem lesz frontális katonai beavatkozás, azok álláspontjukat négy fő pontban igyekeznek alátámasztani. • A szovjet azért kerüli el az inváziós megoldást, mert jól tudja, hogy (a csehek 1968-as viselkedésével ellentétben, amikor csak kövekkel dobálták a szovjet tankokat), a lengyel nép egységesen ellenállna, és a lengyel hadsereg azonnal csatlakozna a felkelőkhöz. • A szovjet haderő 100—120 ezer katonáját köti le az afganisztáni megszállás, 35 hadosztály állomásozik Közép-Európában, 66 hadosztály a kelet-európai orosz—ukrán területeken, míg a kínai határt 46 hadosztály őrzi. Bár mindez jelentős katonai erőt képvisel, egy Lengyelország elleni hadművelet több más határvédelmi vagy katonai problémát vonna maga után. • A szovjet katonai beavatkozás nem oldaná meg a lengyel gazdasági problémát, csak még súlyosbítaná. • Politikailag súlyos válságot idézne elő, mert veszélyeztetné a Nyugattal fennálló nagyon kedvező détant viszonyt.

A felsorolt négy indokolást, amelyek a lerohanást valószínűtlenné teszik, egy kivétellel elfogadhatjuk. Nem hiszünk abban. hogy a Szovjetunió nem tudná befejezni a katonai akciót, mielőtt akár a kínai, akár valamilyen más új front hadosztályokat vonna el Közép-Európától. Lengyelország reménytelenül körül van kerítve szovjet hadosztályokkal. A második világháborúban Hitler 70 hadosztállyal indította a szovjet elleni hadműveletet és napok alatt szállt meg lengyelországnyi területet. Ma két teljes szovjet hadosztály állomásozik Nyugat-Lengyelországban, húsz hadosztály Kelet-Németországban, öt hadosztály Csehszlovákiában és a fent említett 66 oroszországi hadosztály, összesen 93 hadosztály — tehát katonai téren nincs probléma. A fejfájást a politikai következmények okozzák.

A katonai lerohanás eshetősége mellett olyan érvek vannak, amiket már nehezebb kiértékelni, mint a hadosztályok esélyeit. A lengyelországi fejlemények a bolsevizmus dogmatikai alapjait veszélyeztetik. A szocializmus nyugati teoretikusai meghatározták a szocializmus lényegét. Oroszország bolsevistái átvették a szólamokat, létrehozták a „szocializmus oroszországi változatát". Ezt a változatot az oroszok ráerőszakolták az elfoglalt közép-európai országokra. Hamarosan kiderült azonban, hogy (Romániát kivéve) az orosz recept nem alkalmazható ezekben az országokban. Meghirdették hát az ún. liberalizmust. Ez elindított egy folyamatot, ami új irányt igyekezett szabni a társadalmi és gazdasági rendszernek. Az új irány a már korábban elért polgári életforma szabadságai felé feszegette a merev orosz-bolsevista falakat. A folyamatot a bolsevisták a gazdasági élet terén nyújtott engedményekkel igyekeztek kormányozhatóvá tenni. Ez jó ideig sikeres volt, addig amíg a közép-európai iparfejlesztés időszaka tartott. Nagy hangon hirdette, nem is hatástalanul, a magyarországi bolsevista kormányzat is a szocializmus eredményeit, az életszínvonal emelkedését.

Most azonban változott kép tárul elénk állandó jelleggel. Néhány éve a folyamat megtorpant, a KGST-konjunktúra megszűnt, és az életszínvonal megindult lefelé a lejtőn. Közép-Európa bolseviki kormányai új irányt kerestek, nagyon ésszerűen Nyugat felé tájékozódtak, biztosítva természetesen Moszkvát feltétlen hűségükről. Természetesen, a nyugati orientáció ennek megfelelően csak gazdasági volt. Kirajzottak a kapitalista országokba a küldöttségek üzleti szerződéseket kötni. A kísérletek eleinte sikerrel is jártak, de hamarosan kitűnt, hogy „szocialista" termelési módszerekkel nem lehet versenyre lépni a nyugati piacokon. Rövidesen kudarcba fulladt a csatlósok nyugati kalandozása.

A gazdasági romlás realitásai kikezdenek minden ideológiát. Éhes hassal nehéz hinni a szocializmus felsőbbrendűségében. A hanyatlás megindult, a romlás nem átmeneti. Az országhatárokat lehetett garantálni, de azt, hogy hinni kell a hazugságban, nem lehet véglegesíteni. Közép-Európa indokolatlan és korszerűtlen orosz gyarmatosítását nem lehet véglegesíteni. Tudjuk, az a folyamat, ami most Lengyelországban lejátszódik, nem felel meg az Európát felező világrendnek. Egyik ausztráliai folyóirat (Bulletin, 81. 1. 13., Frank Knopfelmacher) cikkírója úgy véli, hogy: *„Moszkva végzetes hibát követett el 1956-ban, hogy nem rohanta le Lengyelországot. Ez eredményezte, hogy a nemzet intellektuális elit rétege nem lett kiirtva, vagy emigrácóiba zavarva."* Lehet, hogy ez is közrejátszik a mai lengyelországi eseményekben, de mi nem ebben látjuk az okot. Az ok a gazdasági hanyatlás, az események bázisa a munkásság. És ez a lényeg, és a legnagyobb veszély, mert a nagy hazugság (a munkásállam) van veszélyben, és természetesen az oroszbolsevisták gyarmatbirodalma. Ezt már nem lehet fasisztákra kenni, arisztokratákra, vagy kapitalista ügynökökre. A kapitalistáknak 20-szor ezermillió dolláros érdekük az, hogy a jelenlegi kormányzat felszínen maradjon Lengyelországban.

Nincs más út a szovjet részére, mint katonai beavatkozás Lengyelország népe ellen.

Hogy mit tesz ebben az esetben Nyugat, nem tudjuk, de a kettő közül az a valószínűtlenebb, hogy a lengyel népet fogja segíteni. Erre is világosan utal a fent már idézett Frank Knopfelmacher az alábbiakban, amit eredeti angol fogalmazásban adunk, hogy ne veszítsen cinikus elokvenciájából:

„Paradoxically, the only forces which can help them to survive intact after an invasion of Poland are in America and, more specifically, within the Reagan administration. **Kissinger`s chief Russian adviser, Helmuth Sonnenfeldt, advocated an American policy which would help the Russian to consolidate their hegemony in Eastern Europe.** How influential is he (or for that matter his ex-master Kissinger) now?.

Quite apart from business entanglements, massive political and academic reputations are now vested in the proposition that a proper price to pay for our liberties is the permanent enslavement of Eastern Europe. The notion that Russia is a „normal" power with satisfiable objectives has been succesfully sold by Kissinger to powerful groups in decision-making positions who would never listen to the Andrew Youngs, McGovern or for that matter, the George Kennans of this world. How befuddled are they? Will they combine to get Moscow off the hook? Are the Russians waiting for the departure of an administration with two powerful Poles, Brzezinski and Muskie?

A fentiek lényege szabad fordításban:

Ellentmondásos, hogy a lengyelek túléléséhez orosz invázió esetén egyedül Amerika ereje, pontosabban a Reagan-kormányzat segíthetne, hiszen **Kissinger orosz ügyekben legfőbb tanácsosa, Helmuth Sonnenfeldt olyan amerikai politikát javasol, ami segíti az oroszokat kelet-európai uralmuk állandósításában.** Az a kérdés, mennyi az ő (és ez esetben korábbi mesterének Kissingernek a) befolyása. ...

Üzleti összefonódásoktól teljesen függetlenül erős politikai és akadémiai tekintély támogatja azt az elgondolást, hogy Kelet-Európa leigázásával fizetjük meg a mi szabadságunkat.

(Magyar Élet, 1981 április 9.)

Kinek állt útjában?

A vatikáni trón sem kerülte el a gyűlölet nyilait.

Május 13-án reggel világgá röppent a hír: II. János Pál pápa ellen fegyveres merényletet kíséreltek meg, és az emberiség aggodalomba dermedt.

Az első kérdés az volt: kinek áll útjában ő, aki csak békét és szeretet hirdet? Egy fiatal török a merénylő, Mehemet Ali Agca, körözött gyilkos, valamiféle terrorista banda tagja.

Lehet, hogy róla is kisütik, hogy beszámíthatatlan, elmebajos, ennélfogva nem felelős a cselekedetért. De az is századunk igazságai közé tartozik, hogy akár épeszű, akár hibbantagyú, ő is csak éppen olyan eszköz a terror kezében, mint a Browning pisztoly, amiből a lövedékek a pápa testébe fúródtak.

A merénylő természetesen kijelentette, hogy egyedül követte el tettét. Mire e sorok megjelennek, az olvasó bizonyára többet tud a merénylő körülményeiről, részünkre csak a találgatás jut a címben feltett kérdésre.

Századunk embere, akárha nyolcvan éves is, megélt két világháborút, de békés esztendőt alig. 1900 = tovább folyik a búr háború; Anglia elfoglalja Orange szabad államot, Kínában elfojtják nemzetközi beavatkozással a boxer felkelést; 1901 = McKinley US elnököt meggyilkolják; 1902 = a búrokat leverik; 1903 = a szerb Sándor királyt és feleségét meggyilkolják, megalakul az orosz bolsevikok pártja; 1904 = orosz—japán háború; 1905 = forradalom Oroszországban; 1906 = további zavargások Oroszországban; 1907 = orosz—angol szövetséggel megalakul a hármas szövetség; 1908 =Carlos portugál királyt és Luis herceget megölik; 1910 = forradalom Portugáliában; 1911 =Oroszország hadat üzen Törökországnak; 1912 = Theodore Roosevelt elnök merényletben megsebesül, Balkáni háború kitör, a Monarchia szláv nemzetiségei lázadoznak; 1913 = György görög királyt meggyilkolják, Kínában baloldali forradalom tör ki; 1914 = Ferenc Ferdinánd trónörököst merénylők megölik ... Nos ezek voltak századunk békeévei. Merénylet 2 amerikai elnök, 3 király és egy trónörökös ellen. 1914 után már az országokkal együtt pusztítják a királyokat, és amikor már nincsenek királyok, még akkor is pusztítják a népeket.

A két európai, vagy ha úgy tetszik, Európa ellenes háború végighömpölyög az egész földön, és ahol egyik ember más mint a másik, már fegyvert kap a kezébe, hogy leszámoljon felebarátjával. Jöttek a gerilla-háborúk, szinte mindenfelé, míg végül, a hatvanas évek elején megjelentek a fejükön selyemharisnyát viselő terroristák.

Az emberiség háromnegyedének nincs annyi jövedelme, hogy naponta jóllakjék, de nincs a világnak olyan sarka, ahol hiány lett volna fegyverre fordítandó pénzben. Amikor ennek a századnak az új irányzata még csak kellette magát, azt hirdette: ha elpusztítják a királyokat, béke lesz a földön.

A vatikáni trón sem kerülte el a gyűlölet nyilait. A királyok utódai meghirdették az új vallást is: a tudományos ateizmust, le a csuhásokkal, jelszóval az utca részére, új filozófiával a paloták részére. De Róma még áll, és nemcsak a néhány négyzetkilométernyi Vatikán államban, hanem a lelkekben — furcsa módon főleg a vasfüggöny mögött.

Volt valami végzetszerűen nagyszerű, hogy néhány aggasztó jelenséggel teli évtized után Krisztus trónjára a rabságra eladott fél-Európából került pápa, aki ablakot nyitott a friss levegőnek és megállított egy folyamatot, amivel a nemzetek nélküli nemzetközisége domesztikálni akarta az egyházat saját központjában is, arra a mintára ahogy azt egyik-másik vasfüggöny mögötti államban sikeresen tette. Mi több, lengyel mivoltát bátran megvallva vállalta annak felelősségét, hogy lényéből nemzete erőt merít az ellenállásra.

A merénylőt elfogták, elítélik. Talán kivallatják belőle, kitől kapta a megbízatást, milyen nevű terrorista szervezethez tartozik. Remélhetőleg II. János Pál pápa felépül sebeiből és nincs kétség az iránt, hogy úgy folytatja munkáját, ahogy elkezdte. A hit ad őneki erre erőt. De azt is biztosra vehetjük, hogy ez a bűnös, véres évszázad még sok nehéz próbára teszi az emberiséget, amihez szüksége lesz a hitnek olyan példájára, ami az egyetlen megmaradt királyi trónusról árad.

(Magyar Élet, 1981. május 28.)

Francia választások

A kommunisták régi törekvése parlamenti úton hatalomra jutni egy baloldali blokk hátán.

Győzött a baloldal Franciaországban! — olvassuk a riasztó újsághírt. Így ez a rövid mondat azt fejezi ki, hogy Franciaország, vagy legalábbis a francia kormányzat jobboldaliból baloldali lett. Ez túl egyszerű képlet lenne még akkor is, ha külön magyarázatot fűzünk hozzá, hogy a francia belpolitikában a szóhasználat a pártokat két csoportba osztja: jobb és baloldalira, ami nem nacionalista jobbról és nem kommunista balról.

Május közepén zajlott le Franciaországban az elnökválasztás. Az eleven politikai érdeklődésre jellemző, hogy 36 millió regisztrált választó közül 31 millió járult az urnákhoz, noha a választás nem kötelező. Francois Mitterand egymilliós szavatfölénnyel győzött az újrainduló köztársasági elnök Giscard d'Estaing fölött. Ahhoz, hogy ennek a választásnak a súlyát érzékeljük, ismernünk kell a francia választási rendszert és politikai erőviszonyokat.

Az ún. Ötödik Köztársaság alkotmánya, amit még De Gaulle kényszerített ki katonai puccs segítségével 23 évvel ezelőtt — megszüntetve az áldatlan pártharcokat, biztonságot és gazdasági fellendülést hozott az országnak —, három kormányzási tényező kezébe tette le az államvezetést: elnök, kormány és törvényhozás. Ez az alkotmány — követve az amerikai példát — nagy hatalmat összpontosít az elnök kezébe.

A francia nép is külön szavazással választ elnököt, hét évi időtartamra. Az elnök a francia politika irányítója, ő nevezi ki a miniszterelnököt. A parlament 490 tagját 4 évenként választja a nép. A választás két részletben folyik le, két egymást követő vasárnapon. Az első választáson minden párt képviselője indul. Ha valamelyik párt 50 százalékát kapná a szavazatoknak, kormányzó párt lehetne. Ilyen eddig még nem volt, és gyakorlatilag szinte elképzelhetetlen. A második menet, amely minden tekintetben új választás, csak azok részére áll nyitva, akik legalább 12,5 százalék szavazatot kaptak. Nyilvánvaló, hogy 50 százalékot csak koalíciós listával lehet kapni. (Valamikor 100 párt indult és egymást váltották a kormányválságok.)

Ez az 50 százalékos követelmény kényszeríti a francia pártokat két koalíciós blokkba, névszerint is egy jobboldali és egy baloldali blokkba, ami által majdnemhogy az angolszász kétpártos küzdelmet utánozzák.

A jobboldali csoport három nagyobb pártból áll. Legnagyobb a „Gaullisták" (De Gaulle pártja: Rassemblement pour la Republique) nemzeti tradíciókat őrző konzervatív párt, Jacques Chirac

volt miniszterelnök vezetése alatt. A másik jobboldali párt a Köztársasági Párt balra áll a gaullistáktól. Vezetőjük Valery Giscard d'Estaing, volt köztársasági elnök. a harmadik a középutas Szociáldemokrata Párt, amely minden más megítélés szerint baloldali párt lenne. Ennek a harmadik pártnak a koalícióba lépése képezte a kormánykoalíciót 23 éven át — még néhány kisebb párt csatlakozásával.

A baloldali csoport csak két nagy és néhány kisebb pártból áll: a Szocialista Párt a most választott köztársasági elnök, Francois Mitterand vezetésével és a Kommunista Párt, amelynek George Marchais a főnöke.

A három évvel ezelőtt megtartott képviselőválasztások során 32 képviselőt veszített a jobboldali kormánykoalíció, de még így is vezetett 88 képviselővel a baloldali koalíció felett. Politikai kiértékelők szerint a jobboldal szerencséje az volt, hogy a szocialisták és kommunisták nem indultak közös listán a második vasárnapi menetben. Erre az érdekes esetre még visszatérünk.

A mostani elnökválasztáson hatalomba jutott Mitterand nehéz helyzetben van a parlamenttel szemben, amely jobboldali többségével leszavazhat minden lényeges reformot, amire Mitterand elkötelezte magát. Egyet tehetett csak, feloszlatni a parlamentet, és új választásokat tartani. Végeredményben tehát az e hónapban megtartandó képviselőházi választások döntik el, hogy eredményes volt-e az elnökválasztás a baloldal részére, illetve az új elnök megvalósíthatja-e ígéreteit és programját. Ehhez az ő részére szükséges, hogy a baloldali koalíció győzzön a júniusi választásokon.

Arra a kérdésre, hogy milyen esélyei vannak a baloldali koalíciónak megszerezni a parlamenti többséget, választ adni is nehéz, következtetni sem könnyű. Ha ez utóbbit mégis megkíséreljük, vissza kell tekinteni az elmúlt néhány évtizedre, milyen pártokat látunk erősödni, vagy gyengülni, miként változott a szavazók megítélése?

Kezdve a balszélen, jó ideig úgy jellemezték a Kommunista Pártot, mint a legnépesebb francia politikai párt. Ez csak részben igaz, mert a francia kommunisták állítólagos többsége nem tagja a mai pártnak, mert vagy kizárták, vagy kiábrándult (nem a kommunizmusból, hanem a párt vonalvezetéséből). A kommunista párt, mint a legjobban szervezett és fegyelmezett tömegmozgalom a háborús megszállás idején az ellenállási mozgalmak élére került. A nemzeti büszkeségükben sértett francia tömegek nemzeti hősöket láttak a kommunistákban, sokak részére hazafinak lenni és párttagnak lenni egyet jelentett (ellentétben Magyarországgal, ahol a kommunisták a megszálló ellenség szállascsinálói voltak, tehát hazaárulók a háborúban és népárulók a megszállás idején). De Gaulle is kénytelen volt ideiglenes kormánykoalíciójába kommunistákat felvenni, részben hogy ezáltal megfékezze őket abban a nagy véres megtorlásban, amivel nekiestek a németekkel kollaborálóknak. Állítólag százezer franciát öltek meg a németek kivonulása után, de a kormányhatalmat nem tudták kézbevenni.

A francia szavazópolgár érdekesen viselkedik ebben a kétfelvonásos választási játékban. Az első fordulóban a különálló pártok közül a kommunista párt több esetben kapott 30 százalékot is, de a második fordulóban a francia nép az elmúlt negyed században következetesen a jobboldali koalícióra szavazott — első héten a szíve szerint, második héten az esze szerint. Szükségesnek tartja a kommunistákat, mint a munkások követeléseinek szószólóit, de alapvetően konzervatív lévén írtózna egy diktatórikus kormányzat alatt élni.

Megszoktuk, hogy a politikai színskálában a szociáldemokraták után balfelé közvetlenül a kommunisták jönnek. Franciaországban ez nem áll. Bizonyára a szociáldemokraták gyengesége és a kommunisták merevsége tette lehetővé, hogy közébük ékelődött egy másik radikális párt is. Ennek a pártnak a vezetését vette át Mitterand 1971-ben, ez időtől fogva a szocialista párt állandóan erősödött, túlnőtte a kommunista pártot, a gaullistákat is. Sikerének titka: Mitterand nem a szokásos pártmechanizmus tanítványa. Mint katolikus család gyermeke, katolikus iskolák neveltje, Marx tanaival már csak akkor ismerkedett meg, amikor az eszményképeket választó korból kinőtt. Furcsa „szocialista", többet foglalkozott szépirodalommal, mint politikai irodalommal. A pártember általában merev, és türelmetlensége frakciókat idéz elő. Mitterand szót tud érteni mindenkivel, nem szívóskodik doktrinér kérdéseken, inkább arra összpontosít, hogy nagy pártot szervezzen, ami sikeres is. Tudja, hogy a szavazócédulás demokráciában a számok döntenek, és ezért nála helye van a türelmetlen jobboldalinak is és a kiábrándult kommunistának is.

Állítólag francia közmondás: hosszú kanala legyen annak aki az ördöggel vacsorázik. Mitterand megkísérelte — mindeddig sikerrel. Régi törekvése volt a kommunistáknak parlamenti úton hatalomra jutni egy baloldali blokk hátán. Ezért fogadták el Mitterand ajánlatát 1972-ben egy ötéves szocialista—kommunista egységprogram keretében. Ebben az időben még a kommunisták érezték magukat erősebbnek, de ugyancsak ettől az időtől kezdődött a szocialista párt nagy fellendülése, ami öt év alatt politikai súlyát megkettőzte, míg az elvtársak súlya változatlan maradt.

Az egységprogram mindkét oldal részéről engedményeket követelt, és nem is ígért nyugodt kormányzást olyan esetre, ha a baloldali koalíció kormányában kommunisták is helyet foglalnak. Az 1978-as választások minden számítások szerint meghozták volna a parlamenti győzelmet az egységes programmal induló baloldali koalíció részére, aminek alapja a szocialista párt népszerűsége volt. Fél évvel a választások előtt, váratlan fordulattal szakadás történt a két párt között. A szakadást a kommunisták teljesíthetetlen követelésével indokolták, de politikai kiértékelők véleménye szerint a francia kommunista párt Moszkvából kapott utasítást a szakításra.

A francia kommunista párt a nyugat-európai három nagy párt közül (olasz, francia, spanyol) a legmegbízhatóbb és legengedel-mesebb Moszkva részére. Az ún. eurokommunista irányzat a Moszkvától nem függő és parlamenti úton kormányzáshoz igyek-vő programot igyekszik népszerűsíteni a kommunisták körében. Tíz évvel előbb a közös listát még örömmel fogadta volna Moszk-va, de a német Ostpolitik (ami 1968-ban lehetővé tette az oroszok részére Csehszlovákia megszállását) a détant irányzatot annyira megerősítette, hogy a kormányra jutó kommunisták inkább za-varnák a Szovjetunió és Nyugat-Európa közt kialakult kellemes együttműködést, nem is szólva arról, hogy egy napi kormányzási gondokba merülő francia kommunista párt gyakorlatilag elvesz-ne Moszkva részére mint egy a kormányzatra nyomást gyakorló szerszám.

Mitterand politikai ambíciói nem csak a párt vezetésére, de a köztársasági elnöki pozicióra is irányultak. Politikai pályára a háború befejeztével lépett, 28 éves korában. A negyedik köztársaság idején nyolcszor kapott miniszteri pozíciót, Mendés-France kormányában belügyminiszter is volt. Ezidőben néhány kisebb jobboldali párt jelöltjeként működött, majd ahogy viszonya De Gaulle-hoz megromlott, átment az ellenzéki szocialistákhoz, hogy harcoljon az elnöki diktatúra ellen. 1965-ben már elnökségre jelöl-

tette magát De Gaulle-lal szemben a szocialisták és kommunisták támogatásával. 1974-ben már nagyobb reménnyel indult ismét az elnökválasztáson Giscard ellen, amit elveszített ugyan, de csak 424 ezer szavazattal. Hét év után, a múlt hónapban, harmadik kísérlete fényes sikert aratott.

Ezúttal a kommunisták melléálltak. Míg a választás első fordulóján a jelöltek egyénileg indultak, a kommunista vezető George Marchais 15,3 százalékot kapott, Mitterand 25,8 százalékot. Kézen fekvő volt a győzelem lehetősége Mitterand részére, ha a kommunisták ezúttal melléállnak. Marchais — annak ellenére, hogy az erőviszonyok a kommunisták részére sokkal rosszabbak voltak, mint a parlamenti választások idején (és talán azúttal Moszkva sem kifogásolta) — kiadta a parancsot a párttagoknak: szavazzanak Mitterandra. Számítások szerint 90 százalékuk engedelmeskedett.

Érdemes figyelembe venni a politikai kiértékelők véleményét, ami szerint a választópolgárok ún. „marais" (ingovány) szavazata (amit itt floating vote-nak neveznek), döntötte el a játszmát, az nem a szocialista eszmének vagy programnak szólt, hanem csak egyszerűen változást akart, a hét évig tartó elnöki periódus túl hosszúra nyúlna megduplázva. Giscard népszerűségéből is sokat veszített (ne felejtsük el, hogy a népszerűség kérdése 90 százalékban a médiától függ), annak ellenére, hogy elnöksége idején emelkedett a jólét, gyarapodott az ország. Ezalatt lett Franciaország Európa első repülőgép építője, termeli Európában a legtöbb atomenergiát, a világ ipari és mezőgazdasági exportjának élvonalába került, és a nemzeti jövedelem egy főre eső átlagával éppen csak Németország és az Egyesült Államok előzi meg. Mind ennél többet jelent az utca emberének a munkanélküliségről és inflációról szóló demagógia és néhány üres jelszó (mint ami itt is volt: Time for a change). Ami a munkanélküliséget és az inflációt illeti, ma már tudomásul vesszük, hogy vele kell élni, mert országos viszonylatban több a hasznuk, mint a káruk, fenntartja a munkamorált és a munkakínálatot az egyik, és magakadályozza az árak lemorzsolódását és a vásárlástól tartózkodást a másik. Ez pedig azt jelenti, hogy Mitterand kormánya sem térhet le a munkanélküliség és infláció fenntartásáról, ami minden modern gazdálkodás velejárója.

Politikai probléma annál több adódik ebben az új helyzetben. Az első, amit említünk, a kommunista támogatás ára. Mitterand a kommunista szavazatokért miniszteri tárcákkal kell hogy fizessen. Ennek részletei nem ismeretesek, de nagyrészt függnek még a most következő parlamenti képviselőválasztástól is. Mitterand pártja egyedül nem szerezhet 50 százalékot. Közös listára kell lépnie valamelyik nagy párttal. Olyan elképzelés, hogy valamelyik jobboldali párttal szövetkezzen, elképzelhetetlen, nem is Mitterand, hanem a pártok részéről. Baloldalon pedig csak a kommunista párt elég erős a közös listára. Így a kényszerházasság üzleti feltételei adva vannak, és bizonyos, hogy Marchais követelései nem lesznek szerények, és az is, hogy a nyugati szabadpiaci gazdasági körbe tartozó Franciaország törvényhozói és végrehajtói munkája kommunista részvétellel vagy lehetetlen lesz a polgári vonal részére, vagy a kommunisták feladják elveiket, hogy együttműködhessenek.

A másik eshetőség — hogy a parlamentbe visszakerül a jobboldali többség — ugyancsak sok problémát okoz, különösen akkor, ha Mitterand ragaszkodik pártja programjához. Giscard mögött csak kis párt állt, de a jobboldali koalíció ki tudott jönni vele. Ez esetben érdekes próbára teszi az alkotmányt is a gyakorlat: mennyit érvényesít az elnök a törvény által biztosított hatalmából. Az elnöknek nagy befolyása van a nemzetgyűlésre, és évenként egyszer fel is oszlathatja. Az elnök és az általa kinevezett miniszterelnök a kormány felelősségére törvényerőre emelheti a leszavazott javaslatot. A parlament ezzel szemben csak egy drasztikus lépést tehet, felveti a bizalmatlanságot a kormány iránt. Ennek megszavazása a kormányt lemondásra kényszeríti. Az elnököt a nemzetgyűlés nem válthatja le, de gyakorlatilag a kormányzás munkáját gáncsolhatja és kényszerítheti a nemzetgyűlés feloszlatására.

Egy bizonyos, Franciaország népe május közepén nem a belső békére szavazott. De nekünk nincs okunk félreverni a harangokat, ha Mitterand kormányába beül egy-két kommunista. Nem azért, mert Mitterandnak hosszú a kanala, inkább csak azért, mert nem eszik a levest olyan forrón, mint ahogy főzik.

(Magyar Élet, 1981. június 4.)

Offshore Budapest

Amit a kolhozok melletti háztáji jelent az ország élelmezésében, ugyanazt jelenti az ipar részére a nyugati export.

Mind gyakrabban találkozunk angol szavakkal és kifejezésekkel a hazai lapokban. Valamiféle tudatalatti vonzódásra kellene következtetni, ha az okát kutatnánk, de egyre gyanúsabb, hogy a vonzódás, mármint nyugat felé, az angol kifejezések hazája felé, több mint tudat alatti, inkább szándékos.

Amikor a letiport 56-os szabadságharc és függetlenségi törekvés után bevezették Magyarországon az ún. „Új gazdasági mechanizmust" — természetesen Moszkva engedélyével —, megindult ezáltal egy folyamat gazdasági vonalon, ami irányát nyugatra véve letért arról az útról, amit szinte eszelősen ismételgetnek még ma is, mint: „szocializmust, ami átmeneti gazdasági irányzat, haladás a fejlettebb fokú kommunizmus felé". Saját szóhasználatukkal kifejezve, az „új gazdasági mechanizmus" reakciós, mert visszakanyarodik a sokat átkozott kapitalizmusba.

Az új mechanizmus, amit ugyan csak a gazdasági életre szabtak és engedélyeztek, kihatott az ország társadalmi életére, de — a keretek megtartása mellett — még a politikai életre is. Ismeretes az a nagy átalakulás, ami végbement a magyar társadalom szerkezetében az erőltetett ütemű nagyipar és vele párhuzamosan végrehajtott kolhozosítás során. A 60 százalékban mezőgazdasági foglalkozású országból 60 százalékban ipari foglalkozású ország lett. Nem vitatjuk, egy percre sem, hogy ez az átalakulás nem fekszik a nyugati fejlettebb országokban már végbement haladás irányában. A trianoni gerinctörés ezt a folyamatot is lelassította, mert a megzavart állapotokban az iparosítás lendületét vesztette. Az is igaz, ha valamilyen lemaradást be akarunk hozni, akkor rá kell kapcsolni a magasabb sebességre, de amit az erőltetett ütemű iparosítás és kolhozosítás művelt, az egyénileg nagyon sok embernek fájdalmas volt.

A két háború közötti magyar társadalom szegény rétege a parasztság volt. Az ipari fejlődés lehetőségeitől megfosztott maradék országrész, az ország közepe, mezőgazdasági jellegű lévén, az ország tőkeképző gazdasági ágazata a mezőgazdaság volt. Az ipart, hogy legyen, hogy nőjjön, hogy izmosodjon mindenféle kedvezménnyel, adómentességgel stb, kellett támogatni. Miből? A mezőgazdaságból. Amiről ma nem sokat beszélnek, a nagybirtokok fele ipari vállalatoké volt és bankoké, saját tulajdonban és bérletben, és a cselédség sorsa épp ezeken volt a legsanyarúbb. A földosz-

tást jobbról is, balról is követelték, de sok erő s érdek az iparosodás erősítése által kívánta megoldani a problémát. Másszóval, az ipartól várták, hogy felszívja a mezőgazdaság felesleges (és olcsó) munkásrétegét.

Végülis az olcsó munkásréteget Moszkva kapta meg, neki dolgozott az egész ország elképesztő méretű kizsákmányoltsággal. Szerencsénknek tartjuk, hogy a nyakunkba akasztott Szovjetunió ipari elsőségre törekvésében iparfejlesztést követelt Magyarországtól. Mert ha továbbra is a mezőgazdaság maradt volna az ország főfoglalkozása, akkor bizony csak nyomorogna az ország abból, amit nem visz el az orosz.

Amit a kolhozok melletti háztáji jelent az ország élelmezésében, ugyanazt jelenti az ipar részére a nyugati export. Orosz mintára erőltették a mezőgazdaság nagyüzemesítését, orosz érdekek miatt erőltették a nagyipar kifejlesztését, de országos érdekből meg kellett engedni mindkét szektorban az egyéni kezdeményezést, akkor is ha az a kollektivizmus elvével ellenkezik. Sokan mondják, hogy a mai, viszonylagosan jobb körülményeket 56-nak köszönheti az ország. Ez igaz is, de az is igaz, hogy az oroszok kénytelenek eltűrni — egy újabb 56 elkerülése érdekében —, hogy Magyarország gazdasági életét állandó jelleggel úgy irányítja, hogy a császári adón felüli keresetét a kollektivizmussal ellentétes módon szerzi meg. Másszóval előállt az a furcsa helyzet, hogy az oroszországi életszínvonal azért marad le, mert Moszkva nem engedheti meg magának, hogy letérjen a „szocialista haladás" útjáról.

Magyarország gazdasági osztályai (az értelmiség, a parasztság és az ipari munkásság) közül az ipari munkásság maradt az anyagi érvényesülés legalsó fokán. A „munkásállam" mindig is fikció volt. A kollektivista-államkapitalista társadalomban a felső fokon a bürokrácia tagjai helyezkednek el. Ahol a papírmunkának olyan nagy szerepe van, mint ma a vasfüggöny mögött, ott óhatatlanul az értelmiség kerül a társadalmi piramis csúcsára. Olyan országban, ahol a dolgozó fizetése nagy részét élelemre kell hogy költse, a mezőgazdaság állandó konjunktúrában marad. Óhatatlanul kerül így a paraszt a második helyre. A fizetésért dolgozó bérmunkás, a nagy réteg foglalta el azt az alsó helyet, ahol korábban a paraszt volt. Ha van szabály, akkor az az: hogy mindig a legnépesebb réteg a legszegényebb.

Hogy ilyen körülmények között, a „munkásállam", „munkáskormány", „munkáshatalom" kifejezések hogy csengenek a munkás-fülekben, amennyiben közöttük önálló gondolkodó is van, nem nehéz következtetni. Nincs is más zúgolódó réteg a vasfüggöny mögött, mint a munkásság. Ha nem történik valami, a hézag tovább szélesedik az ipari munkásság és az ország másik része között. És lám, különös humora a sorsnak, a munkások Lengyelországban szabad szakszervezetet követelnek és sztrájkjogot, olyant ami a nyugati kapitalizmusban mind megvan. Olyant, amiért a munkavállalaló—munkaadó kategóriák erősebbek, mint a kapitalista—szocialista ketegóriák. És milyen hamar és milyen csinosan kialakult az új uralkodó osztály?

Egy kis cikk jelent meg a közelmúltban a Sydney Morning Heraldban Magyarországról, ami a lengyelországi eseményekkel kapcsolatos hangulatról számol be. Magállapítja többek között, hogy: *„A magyarok reszketnek a gondolattól is, hogy a szovjet lerohanja Lengyelországot, mert ilyen esetben a nyugati kormányok egységesen lépnek fel a Szovjetunió ellen, és Magyarország ebben az új Kelet—Nyugat közti elhidegülésben künn rekedne a jégen".* A következő mondat pontosan is megindokolja: *„Magyarország fele külkereskedelme a Nyugattal bonyolódik le, főként Nyugat-Németországgal. Amerikai vállalatok egyre több üzleti megbeszélést folytatnak ebben a kényelmes és civilizált fővárosban. Nos, mindez megszűnne, ha magyar csapatok kényszerülnének részt venni a Szovjetunió oldalán a lengyelek ellen."*

A cikk Kádár Jánosnak tulajdonítja az eredményt: *„Mr. Kádár egy gazdasági tervet juttatott győzelemre, ami kapitalista elgondoláson alapszik: a piaci áralakulásnak a kereslet-kínálat törvénye alapján".* Ezek a külföldi hírmagyarázók túlságosan magasra értékelik a vasfüggöny mögötti gauleiterek szerepét. Ami népszerűsége van Kádárnak, az abból az ismert emberi tulajdonságból származik, hogy az uralkodókat évtizedeken át megszokják az emberek. Ferenc József királyunk épp oly latorként kezdte uralkodását, mint Kádár. A különbség az, hogy Kádárnak vannak további felmenő főnökei. Pontosan ő az, akinek nem is volt soha külön útja a Pártban. Inkább jó szimatja. Egy otthon megjelent könyv (Az elbocsátott légió) leírja azt a válságot, amin a Párt átment 56 után, amikor a legbolsevistább tagokat hidegre tették, a rendszert fenntartó ávósokat elbocsátották. Ennek a feladatnak a végrehajtása volt legnagyobb érdeme ennek a szürke egyéniségnek. Míg nyugaton a választópolgár négy évenként változásnak érzi a személyi cseréket, a közel negyedszázados kádári egyszemélyes változatlanságban sok minden megváltozott, alapvetően is.

A legfőbb változás a gazdasági élet terén történt. A kádári szocializmusban ami jól működik, az nyugati mintára történik, vagy ha úgy tetszik 1945 előtti elveken alapszik. Az új gazdasági mechanizmus 1968-ban lépett életbe. A magyar gazdasági szakemberek kimutatták, hogy a nyersanyagok nélküli ország a keleti blokk országaival kölcsönösségi alapon folytatott termelésből nem tud megélni, és az időközben háborús veszteségeiből felépült orosz ipar már nem veszi igénybe a magyar ipar szolgálatait megfelelő mértékben, emiatt a magyar ipar kénytelen nyugati gazdasági kapcsolatokat keresni. A nyugati kapcsolatok előfeltétele volt a termelés átrendezése minőségi és gazdaságossági követelmények szerint. Egyszerre szükség lett a régi szakemberekre, a szellemi munka megbecsülésére. Csikorogva bár a politikai és ideológiai megterheléstől, de megindult a gépezet, ami a keleti blokk legszegényebb és legreménytelenebb országát gazdaságilag a többi fölé emelte.

Magyarország 1972-ben 20 millió dollárral kielégítette az amerikai bankárok követeléseit, egyrészt a háború előtti adósságok, másrészt amerikai vállalatok államosítása megtérítéseként. Viszonzásul az Egyesült Államok kormánya megadta Magyarországnak a legnagyobb kedvezmény osztályozást. 1975-ben elérte a külkereskedelem a nemzeti jövedelem 50 százalékát. Két ötéves terv sikeres megvalósítása után azonban komoly válságba jutott a magyar gazdasági élet, mégpedig éppen a külkereskedelem terén, a nyugati ún. energiaválság miatt beállott gazdasági pangás következtében. Egyszerre nehezebb lett eladni, emelkedtek a minőségi követelmények, egyes cikkek már eladhatatlanok külföldre. Az eredmény a belföldi általános áremelkedésben nyilvánult meg, és egy új jelenségben, a munkanélküliség felütötte a fejét.

Mindezekből látható, hogy a magyar gazdasági szakembereknek jogos az aggodalmuk, hogy egy esetleges lengyelországi szovjet agresszió következményeként Magyarország nyugati kapcsolatai elszakadnak. Már pedig ha ez bekövetkezik, akkor a mai elnehezedő életet éhezés és nyomor válthatja fel, balkáni színvonalra süllyedne az ország. A nyugati kapcsolat az életet jelenti és minden újabb nyugati megállapodás egy lépés a szabadság felé. Az út ki van jelölve, az élet természetes törvényei jelölik ki — és itt Trianon üt vissza —, hogy az élet gazdasági feltételeitől meg-

fosztott ország csak egy irányba tájékozódhat, abba az irányba, amitől elvágták 1945-ben: kifelé a szovjet kötelékből.

OFFSHORE vállalat Budapesten a címe a Hétfői Hírek c. budapesti hetilap ez évi június 15-i számában megjelent cikknek, amely a másfél évvel ezelőtt alakult közép-európai Nemzetközi Bank Rt. elért eredményeiről számol be:

„A nemzetközi pénzvilág befogadta az új bankot — kaptuk a felvilágosítást. Húszmillió dolláros alaptőkével és 15 milliós készenléti hitelkerettel kezdtük működésünket, s tavaly már 2,6 millió, az idén május végéig pedig további másfél millió dollár nyereséget értünk el. Aktíva állományunk, azaz a bank által a nemzetközi pénz- és hitelpiacon kihelyezett betéteink és kölcsönnyújtásunk együttes összege jelenleg már eléri a 210 millió dollárt."

Két dolgot szeretnénk helyes perspektívában felmutatni. Az egyik az, hogy — amint a neve is mutatja — ez egy nemzetközi bank: hat nyugat-európai és egy japán bank 11 százalékos részvétellel és a Magyar Nemzeti Bank 33 százalékos részvétellel csatlakozott. Ez a jelenség ma már szabályszerű. A bankhálózat a második világháború óta nemzetközi, oly értelemben, hogy az egyes országok nemzeti bankjai is ahhoz a hálózathoz tartoznak, amely a világ gazdasági szerződéseit és hitelügyleteit intézi. Ebből a hálózatból nem lehet többé kilépni, a bankhálózat a gazdasági érvényesülés kapuja az egész világon. A Szovjetunió egy percig sem tudta függetleníteni magát a nemzetközi bankhálózattól, Kína ilyen irányú törekvése teljesen csődbe jutott, ami után (Mao halálát követően) a másik végletbe estek, Kína a bankhálózat előtt kitárta kapuit.

A másik szempont, ami lényeges: mindaz a kereskedelmi ügylet, ami ezen a Közép-Európai Nemzetközi Bankon keresztül jön létre, független Moszkvától is és a keleti blokktól is. A 210 millió dolláros hitelkeret természetesen eltörpül (2 százaléka csak a magyarországi teljes kiviteli kapacitásnak, amit ma dollárban — tehát Nyugattal számolnak el) a nagybankokkal folytatott hitelkeretek mellett, de lényeges eleme az, hogy közép-európai fejlesztési követelményeket elégít ki: *„... részt vesz több nemzetközi pénzügyi műveletben. A Csehszlovákiában épülő új cellulózgyár finanszírozására nemzetközi bank-konzorcium jött létre. Ennek és egy másik konzorciumnak tagjaként részt vesz (a Közép-Európai Nemzetközi Bank) a Bank of America által szervezett román beruházási bank részére adandó 200 millió dolláros hitelnyújtásban, mely a Duna—Fekete-tenger-csatorna kiépítését teszi majd lehetővé."*

Nagyon tanulságos a Hétfői Hírek beszámolójának Magyarországra vonatkozó része:

„A legjelentősebb hitelt, 22 millió dollárt a Péti Nitrogénművek kapta. Hitelt kapott a Biogal Gyógyszergyár, a Hungarhotels, a Petőházi Cukorgyár, a Pécsi Bőrgyár. Az Egyesült Villamossági Gépgyár kölcsönt kapott egy nyugati céggel létesítendő vegyes vállalathoz. A külföldi szerződések teljesítésében versenyképesnek kell lenni. Ennek viszont sok olyan feltétele van, amik alapvető változást követelnek a magyarországi termelési módszerekben. Például alapkövetelmény, hogy a fejlesztés teljes költsége a nettó deviza-hozamból gyorsan térüljön meg, az előállított termék pedig gazdaságos legyen, exportot bővítsen, vagy importot takarítson meg."

Magyarország ezeknek a követelményeknek csak úgy felelhet meg, ha versenyre kel a nyugati fejlettebb termeléssel. A versenybe, kezdésre, az olcsó munkaerőt dobhatja serpenyőbe minden fejletlen ország (ahogy itt Távol-Keleten tapasztaljuk is), de hosszú távon ez nem megy, mert a nyugati termelékenységi hányados emelkedését nem sokáig lehet ellensúlyozni a munkabérek csökkentésével. Gondoskodni kell a belső ipar termelékenységi szintjének emeléséről, ami viszont csak úgy hajtható végre, ahogyan azt nyugaton végzik: beállítva az érvényesülésnek , a magánérdeknek emberi tényezőit. Hogy ez milyen mértékben fog sikerülni a „kommunizmus felé haladó szocialista" keretben, azt nehéz megjósolni, de egy biztos, még sok további alapvető átalakulásra van szükség, aminek a végén a pártdiktatúra már csak üres csigaház lesz. De addig még sok aprót kell lépni és sok új szálat kell fonni Nyugattal.

A Közép-Európai Nemzetközi Bank további terveiről így nyilatkozik a Hétfői Híreknek:

„Eddigi üzletpolitikánk sikeres volt, ezt kívánjuk folytatni, pályamódosításra nincs szükség. Szeretnénk azonban tevékenységünket színesebbé, változatosabbá tenni. Így például foglalkozunk egy »Offshore« azaz területenkívüliséget élvező kereskedelmi vállalat létesítésének gondolatával. Ennek csak a székhelye lenne Budapesten, kereskedelmi tevékenységét Európán kívüli országokban folytatná. Ilyen cég úttörő lenne abban, hogy Budapest a nemzetközi pénzügyi és kereskedelmi vérkeringésbe az eddiginél intenzívebben kapcsolódjon be. (Megteremthetné hasonló vállalatok idetelepülésének lehetőségét.) Az »Off shore« cég különböző előnyei mellett az itt fizetendő adók révén a magyar gazdaság részére devizabevételt is jelentene."

Magyarország nagy tétel a világgazdaság tábláján, de a nemzetközi bankhálózat közvetlen vonzásába kerülve megindulhat egy olyan folyamat útján, amelyen a gyarmati függőségtől egyre távolabb jut. Külön szerencséje az országnak, hogy az egyébként Moszkva-hű kormányzata kényszerült rálépni erre az útra, saját hatalomban maradása érdekében is. Ma még nem tudhatjuk meddig nyúlik a jelenlegi hatalom rugalmassága és készsége, és nem utolsó sorban Moszkva iránti hűsége és félelme, de a fejlemények céljául olyan Magyarországot kívánunk, amiben magánvállalkozásba kerül mindaz, ami így ér el nagyobb eredményt a kezdeményező erő bevetésével, és állami vagy közösségi vállalkozásban marad mindaz, amivel a magánkéz a közre nézve károsan spekulálhatna.

Azután — ha úgy tetszik — nevezzék szocializmusnak.

(Magyar Élet, 1981. július 16.)

Mutass utat Szent István király

A szentkoronás szerződés folyamatos gyakorlata egyedülálló közjogi gyakorlat, és rendkívüli politikai intelligencia terméke.

Anélkül, hogy a kerek számoknak varázslatos jelentőséget tulajdonítanánk, annyit megállapíthatunk, hogy magyar népünk részére és vele együtt Közép-Európára, ha nem éppen egész Európára, nagy változást, új életformát hozott a Krisztus utáni ezredik esztendő. Ma, amikor húsznál is kevesebb év választ el minket a kétezredik esztendőtől, nem tudjuk még, hogy kit-mit koronázunk, vagy „koronázunk" a 2000. esztendőben, ahogy elődeink koronázták első keresztény királyunkat, de annyit a korábbi megállapítás mellett ugyancsak leszögezhetünk, hogy magyar népünk részére, és vele együtt Közép-Európára, de egész Európára, az egész földre kiható nagy változás napjait éljük meg, ami új életformát hoz mindannyiunk számára. Igaz ugyan, hogy közel húsz esztendő még elválaszt a kerek évfordulótól, attól az eltelt idő mégiscsak egy ezredév, hiszen az 1000-ik évben megtartott koronázás is

már korábban kezdődött folyamat beteljesedését jelzi.

Időszámításunk második évezrede Európában a keresztény királyság kora volt és a harmadik évezred előestéjén már nincs egyetlen keresztény királyság sem Európában. Ebben a tényben jelöljük a változást. Magunk részéről hozzátehetjük azt is, hogy népünk részére a keresztény királyság kora épp olyan elhárithatatlanul jött el, mint amilyen megállíthatatlan folyamat szüntette meg azt századunkban a szemünk előtt.

Gyakran hallunk manapság nemzeti nyomorúságunk mélypontjának hangulatában olyan véleményt, hogy nem jártunk jól a kereszténységgel, vagy éppen hogy Szent István királyunk nagy hibát követett el azáltal, hogy tűzzel-vassal kereszténnyé tette az országot, és hogy annak végrehajtását idegenekkel végeztette, megtörve általa népünk jellemét.

Lehet, hogy sok minden függött abban az időben Géza fejedelem fiától, de azt az egyet nehéz volna bizonyítani, hogy Géza fiának, Istvánnak, akár egy percre is módja lett volna két lehetőség között választani, ami szerint a megtörténttel szemben a kereszténységet a királyi intézménnyel és minden más külső és belső tartalmával együtt elháríthatta volna. Akkor éppen úgy nem volt két út, mint ahogy most sincs a keresztény királyságot és keresztény életformát megszüntető erővel szemben választási lehetőségünk ezek megtartására. Mindamellett vitatkozhatunk a hozzáértés és tisztánlátás minden elképzelhető fokán azon, hogy miként gazdálkodott velünk a kereszténység, vagy miként gazdálkodtunk mi a kereszténységgel, de a lényegen mindez nem változtat: a kereszténység és a keresztény királyság tíz évszázada nemzeti életünknek elválaszthatatlan része lett, nem politikai divat volt, nem kurzus, amit valamiféle erőszakos diktátor önkényeskedése miatt kellett elviselnünk, és rossz útra térésének következményeit elszenvednünk, hanem harminc emberöltő világtörténelmet alakító korszaka. A vitának lehetnek érdekes szempontjai, különös megállapításai, de attól ma nem leszünk erősebbek és elfogadhatóbbak sem leszünk a kereszténységet követő korszak számára, ha történelmünk egy-egy vezető egyéniségét okoljuk mai elesettségünkért.

Tény, hogy a magyar állam ezer évvel ezelőtt európai vezető hatalom volt, ma viszont csak a kis országok egyike Európában, de az is tény, hogy a Szent Istvánnal elkezdődött magyar királyság félezer éven át még nagyhatalom volt és 1918-ig, gyakorlatilag a keresztény királysági korszak végéig, Magyarország a szentistváni államterületet megtartotta országaként. Sokféle magyarázat vagy elképzelés mellett, égi patrónánk, nemzeti védőszentjeink vagy Csaba királyfi kellő időben érkezett közbelépésének erőt adó hite mellett, kellett lennie egy folyamatos nemzeti erőforrásnak, ami — különösen Mohács óta — sok válságos helyzeten átmentette a nemzetet és megtartotta az országot egészen addig, amíg lehetett, egészen 1918 végéig, mindaddig, amíg az Európa ezeréves rendjét megváltoztató nagyhatalmi erőszak a történelmi Magyarországot megszüntette.

A nemzeti erőforrás — ami annyi viszontagság mellett is képes volt Szent István országát fenntartani 918 éven át — egy államesme erkölcsi abroncsaival összefogott közakarat volt: nemes és nacionalista (mindkét kifejezés értendő a szó nemes értelmében), ami e nemtelen világban nem könnyű. Mert mi volt a magyar nemzet legnagyobb, kollektív történelmi cselekedete: a magyar állam ezeréves fennállása. Vigyázat — ez nem szónoki bravúr, hanem véres, történelmi valóság. Itt, egy népnek nemzedékek során kiesés nélküli súlyos áldozatokkal kiharcolt valósága ível át harminc emberöltőt. Államiságunk ezeréves folytonossága nekünk általában természetesnek, magától értetődőnek tűnik. Sok esetben idegen történészek okokat kereső kérdése figyelmeztet rá, hogy a magyar állam már tíz évszázada olyan, mint amit elérendő célul nem egy európai nép kívánt magának a 19. században. Mit nem adna a 120 évvel ezelőtt alakult román állam nacionalista diktátora egy Szent Isván-korabeli államalapításért?

Így mondhatjuk, hogy a magyar politikai szemlélet állandó jelleggel államközpontú, az állam valóban fontosabb volt történelmünk folyamán, mint bármi más. A királyság is csak államforma volt részünkre. Minden esetben fontosabb, mint a király, aki halandó, esendő és ellenőrizendő. Az sem lényeges, ha nem magyar származású — bár a Habsburgokból már túl sok volt —, a lényeges az volt, hogy a Szent Korona érintse homlokát, másszóval szerződést kössön a nemzettel. E szentkoronás szerződés folyamatos gyakorlata egyedülálló közjogi gyakorlat és rendkívüli politikai intelligencia terméke. Nagy kár, hogy a Szent Korona szerepe kiesett — reméljük csak átmenetileg — a magyar közjogi gyakorlatból. Liberális áfiumtól átitatott véleményűek ne csóválják korán a fejüket, mert ez a szentkoronás szerződés nem idejétmúlt intézmény, miként a királyság (bár a görög köztársaság és demokrácia megelőzte időben az európai királyságokat), de bizony erősen érezzük hiányát valamiféle szabályozó, korlátozó, kényszerítő eszköznek az idegen hatalmaskodással szemben.

Államközpontú történelemszemléletünkből fakad az is, hogy nevezetes szabadságszeretetünk államunk függetlenségében nyilvánul meg. Ez a reflexünk lépett működésbe 25 évvel ezelőtt, 1956-ban is, és a szláv-bolsevista elnyomóknak és megszállóknak nincs rá hatalmuk, hogy ezeréves államiságunk élő emlékét tudatunkból kiszorítsa. Íme az állandó tényező változó világunk változhatatlan eleme.

A szláv-bolsevista diktatúra igyekszik tudatosítani — éppen a „felszabadulás" komplexusból kiindulva —, hogy megszüntetett valamiféle régi, haszontalan világot, és helyébe újat hoz, ami igazabb, és elvezet az emberi boldogsághoz. Alapjában véve két hasonló törekvés talált egymásra és kötött szövetséget Európa ezeréves rendje ellen: a pánszláv nacionalizmus és a nemzetközi baloldal. Mindkét irányzat világuralomra tör és szövetségük, bármennyire is közös érdek, történelmi távlatban ideiglenes. Népünk tragédiáját, történelmi államunk pusztulását az idézte elő, hogy a szövetségre lépett két irányzat törekvéseinek, terjeszkedésének útjában álltunk, és együttes támadásuk kivédésére képtelenek voltunk.

Mert útjukban voltunk, bűnösnek nyilvánítottak minket, és büntetésre, pusztulásra érettnek. El is követtek mindent ennek érdekében. Két oldalról, két nagy vád érte a magyar népet. Az egyik szerint reakciós, haladás-ellenes, antiszociális nép vagyunk, a másik vád szerint elnyomó nacionalisták, beképzelt kizsákmányolók, megátalkodott fasiszták. Nem számított az egybehangolt propaganda ellen az a tény, hogy Magyarországon, egyedül Európában, a nemesség önként állott a társadalmi haladás élére 1848-ban, és az sem számított, hogy nehéz történelmünk századai során hazánk területére betelepített kisebbségeink bántatlanságot, védelmet élveztek és fejlődhettek ezalatt öntudatos népcsoporttá.

A pánszláv mozgalom és a nemzetközi baloldali irányzat már a múlt században megindította a féktelen propagandát Magyarország ellen. Bűneink lajstroma ott kezdődött, hogy betolakodó ázsiai barbárok vagyunk, megbontottuk a békés szlávok egységét Közép-Európában. Egész történelmünk folyamán egyebet sem tettünk, mint másokat elnyomtunk, és megakadályoztuk független állami életük létesítését. Az első világháború idejére már egy

beszuggerált torzkép párosul a nyugati közvélemény tudatába, amikor azt a szót hallja, hogy: magyar. Kialakult a „bűnös magyar" kultusza, egy Közép-Európa ezeréves rendjének felforgatásához alkalmas indokolás, a nagyhatalmak háborús céljának egy „erkölcsi" alap.

Romboljátok le Ausztria—Magyarországot! Ez volt a címe Eduard Beneš háborús pamfletjének. Ebben azt állította, hogy amíg a cseheket a németek irtották, mi a szlovákokat és a Kárpát-medence más népét pusztítottuk. Csoda, hogy a német és magyar elnyomás alatt ezek a népek teljesen el nem tűntek a föld színéről. A magyarok erre irányuló kísérlete csak azért nem sikerült, mert túlságosan megőrizték keleti népi jellegüket: se fizikai, se erkölcsi erejük nem volt, hogy asszimilációs politikájukkal eltüntessék az elnyomott népek magasabb civilizációját. A germán, osztrák és magyar brutalitás tulajdonképpen egy tőről fakad. A magyarok a németek leghűségesebb és leghagyományosabb szövetségesei. A magyarok oszlopos tagjai a közép-európai elnyomók bandájának. A magyarok felelősek a világháború kitöréséért ... és így tovább.

Ennek a silány pamfletnek hitele volt nyugaton és hitvány hazugságai alapját képezték a nagyhatalmi háborús céloknak. 1918-ban, amikor még csehszlovák állam nem létezett, az Egyesült Államok kormánya a Párizsban székelő Csehszlovák Nemzeti Tanácsot, egy tucat cseh emigránst, hadviselő kormánynak ismerte el, és röviddel utána az Osztrák—Magyar Monarchiát megszűntnek nyilvánítva arra kényszerítették a nagyhatalmak Magyarországot, hogy alakítsanak hasonló nemzeti tanácsot egy létesítendő jövő magyar állam alapjaként. Párizsban egyszerűen nem is akarták tudni, hogy létezik egy magyar állam amely csak kényszerítő körülmények miatt került osztrák fennhatóság alá, és vált alkotmányos országtestével részesévé annak az államszövetségnek, amely 1867-től 1918-ig mint Osztrák—Magyar Monarchia szerepelt.

Közép-Európa rendjének felborítása és újjászervezése a pánszláv igények kielégítésével a történelmi Magyarország ötfelé osztását eredményezte, a lakosság megkérdezése nélkül, új államok létrehozásával, területek átcsatolásával 4,5 millió magyar anyanyelvű magyar állampolgár szláv és román megszállás alá került. És ezeknek a szerencsétlen milliónak tovább kellett bűnhődniük, mint „bűnös magyar", és nemzedékeken át üldözést szenvedniök, kisebbségként, lenézett betolakodóként, jogtalan megtűrtként, másodrendű állampolgárként, minden bajért büntetettként ősei földjén, csak azért mert magyar.

Az első világháborúban kovácsolt szláv gyűrű a második világháború következtében szláv fennhatóságot eredményezett a maradék-ország lakossága részére is. A „bűnös magyar" kultusza orgiát ül azóta a magyar nép fölött. Reakciós elnyomók, nacionalisták voltunk akkor is, amikor nemzetiségeink voltak, és reakciós nacionalisták, fasiszták vagyunk most is, ha szóvá merjük tenni 4,5 millió magyar elnyomását, fajüldözését. Minden más nép körülöttünk „haladó nép", mi mindig csak reakciós nép maradunk. Ők építhetnek nemzeti államot magyar milliók elnyelésével, mi bűnt követünk el, ha csak rá is gondolunk, hogy országunkat megcsonkították, hogy Trianonban igazságtalanság történt velünk. Magyarországon a „bűnös magyar" kultusza ma kötelező. Üssük föl az Új Magyar Lexikont, Románia címszó alatt olvashatjuk: „A kizsákmányoló osztályok 1940 aug.-ban szolgai módon elfogadták a hitlerista Németország és a fasiszta Olaszország által Romániára kényszerített bécsi döntést, amely Észak-Erdély Romániától való elszakítását és a horthysta Magyarországhoz csatolását jelentette". Ez ma a hivatalos álláspont és a kötelező szláv-bolsevista hittan az elrabolt magyar városok, üldözött magyar milliók dolgában. Így gyilkolják a nemzetet, nemcsak testében, de lelkében is.

Szent István ezer évvel ezelőtt keresztény királyságot alapított a magyar nép számára, és mi, késő utódok megállapíthatjuk, hogy az általa alapított magyar királyság központosító szerkezetével, nemzetközpontú szemléletével, és a Szent Korona tanával megtartó kerete volt sok vészes évszázadon át a magyar népnek, egész mindaddig, amíg a keresztény királyságok történelmi korszaka tartott.

A magyar nép Szent István államalapítása előtt is megvolt, létezett, élt a maga alkotta keretek között. Ugyanúgy fog élni tovább a magyar nép a királyi intézmény elvetése utáni időkben is, más szemléletű államkeretek között is, mindaddig, amíg él benne a nemzeti fennmaradás akarata, a szabadság szeretete, a független államiság eszméje. Ezt az utat mutatja Szent István király életműve egy újabb ezer évre népének, amely minden jel szerint még élni akar.

(Magyar Élet, 1981. augusztus 20.)

CHOGM

Az Egyesült Államok háborús szövetségesei olyan gazdasági körülmények közé kerültek, amik lehetetlenné tették gyarmataik további megtartását.

Úgy hangzik ez a szó, mint valami afrikai ország neve. Hetek óta tele vannak az újságok olyan cikkekkel, amelyek címében ott van ez szó: CHOGM. De nem is szó valójában, hanem rövidítés, öt szó kezdőbetűje: Commonwealth Heads of Government Meeting. A Commonwealth kormányfők összejövetele. De miféle Commonwealth? A British Commonwealth már a múlté, hiszen az csak az angol gyarmatbirodalom jobban hangzó neve volt századunk elején.

Ez is olyan tipikus angol dolog, míg másutt koronás fők hullnak, arisztokraták függnek, urak cselédlakásba jutnak, addig az angol átöltözik, vagy átfesti a cégtáblát. British Colonial Empire, British Commonwealth of Nations, végül Commonwealth of Nations.

Az angol gyarmatbirodalom 1909-ben földünk területének 20 százaléka, népességének 23 százaléka volt. Az első világháború előtt, jól időzítve, indult meg a folyamat az egyes dominiumok önállósága felé, ami 1931-ben a Statute of Westminster nevű új alkotmánnyal a British Commonwealth of Nations-t eredményezte. A második világháború és azt követő átrendezés (főleg Amerika gyarmatellenes politikája következtében) végleg megszüntette az angol gyarmatbirodalmat. Csak az maradt meg, mint a koronához hű, de önálló ország, amit angol lakosság népesített be: Ausztrália, Kanada és Új-Zéland. De ezek az országok is gyengülő szálakkal kötődnek csak az anyaországhoz, Angliához.

Megfigyelhettük itt Ausztráliában is, amióta 25—30 éve itt vagyunk, hogy az Angliához fűződő kapcsolatok, szinte tervszerűen elsorvadnak. Mintha szégyelnénk ebben a republikánus világban, hogy államformánk még mindig a királyság: erre már sehol nem találunk nyilvános utalást. A királyi szimolumokat leszedték az állami intézetek homlokfaláról, levélpapírjairól. Jó húsz évvel ezelőtt országos esemény volt a királynő látogatása, manapság az újságokban csak apró hírt kap, ha megjelenik. Új képlet lett

Ausztrália is, angolszász jellegét is tagadja már a multikulturális mivoltában.

A második világháború után, amikor a nemzetközi helyzet felszámolta az angol gyarmatbirodalmat, a British elnevezést elhagyták, és csak a Commonwealth of Nations maradt meg. Az angolok, kellő bűntudatot mutatva, segítséget nyújtottak volt gyarmatbirodalmaik területén alakult önálló államoknak, ha azok hajlandók voltak csatlakozni a Commonwealth-hez. Milyen más ez, mint az a stílus és gyakorlat, ami Közép-Európában folyt, és még ma is folyik az Osztrák—Magyar Birodalom felbomlása után. Ott a kollektív gyűlölet, területhódítás és nemzetirtás bántatlanul garázdálkodik és nyomorítja immár a harmadik nemzedéket a reváns nevében, és épít nacionalista szláv birodalmat a demokrácia, a haladás, a szocializmus jelszavaival álcázva. Az angol gyarmatbirodalom négy fehérlakosságú utódállama (Anglia, Ausztrália, Kanada és Új-Zéland) egyenlő partnerként befogadja a Commonwealth körébe a 41 tagállamot, amelyek közt királyság is van, marxista köztársaság is van.

A Commonwealth szó egy időben államszövetséget jelentett. Szószerinti értelme szerint közös jólétet, együttes boldogulást jelent. Sok jóindulattal ezt az utóbbi fogalmazást fogadhatjuk el a mai, 45 államot magába foglaló szervezet részére. A most lefolyt CHOGM-ra 41 volt angol gyarmat államfője kapott meghívást. Pontosabban fogalmazva, 41 olyan állam, amely egykori angol gyarmati területen fekszik. Földrajzilag 6 földrészhez tartoznak, fajilag a fehér és fekete közt minden árnyalat képviselve van. Politikailag, gazdaságilag, kulturálisan semmi közük nincs egymáshoz. Együtt tartozásuknak kizárólagos alapja a terület egykori brit kapcsolata.

Alább felsorolást adunk a tagállamokról világrészenként. Zárójelben két számot adunk, első a népesség száma, a második az egy főre eső jövedelem amerikai dollárban. A két szám között az M = királyságot jelent, az R = köztársaságot. Ahol az M egymagában áll, azt jelenti, hogy az államfő II. Elizabeth, illetve nevében a Governor General. Ahol M+ -ot jelölünk az önálló királyság.

EURÓPÁBAN: Cyprus (644 000 R 1076), United Kingdom (55 932 000 M 4972), Málta (33 000 R 1446).

ÁZSIÁBAN: Bangladesh (81 219 000 R 112), India (638 000 000. R 139), Malaysia (13 300 000 M+ 780), Singapore (2 334 000 R 2536), Sri Lanka (14 190 000 R 244).

ÓCEÁNIÁBAN: Australia (14 248 000 M 7051), Fiji (612 000 M 1200), New Zealand (3 148 000 M 5388), Papua New Guinea (3 080 000 M 481), Solomon Island (205 000 M 364), Tonga (92 000 M+ 371), Tuvalu (10.000 M 400), Vanuatu (113 000 R 400), Western Samoa (154 000 R 320).

AMERIKÁBAN: Bahama (228 000 M 2600), Barbados (258 000 M 1260), Belize (151 000 M Nincs adat), Canada (23 700 000 M 7575), Dominica (83 000 R Nincs adat), Grenada (110 000 M 390): Guyana (817 000 R 637), Jamaica (2 137 000 M 1438), St. Lucia (118 000 M Nincs adat), Trinidad—Tobago (1 133 000 R 1900).

AFRIKÁBAN: Botswana (728 000 R 444), Gambia (568 000 R 189), Ghana (10 970 000 R 542), Kenya (14 614 000 R 234), Lesotho (1 279 000 M+ 107), Malawi (5 597 000 R 133), Mauritius (906 000 M 659), Nigeria (81 039 000 R 407), Sychelles (62 000 R 520), Sierra Leone (3 470 000 R 236), Swaziland (511 000 M+ 516), Tanzania (17 552 000 R 170), Uganda (12 049 000 R 296), Zambia (6 027 000 R 496), Zimbabwe (6 820 000 R Nincs adat).

A felsorolás érdekes adatokat nyújt. A legnépesebb államok, India, Bangladesh, Nigéria mellett 25 állam nem éri el a negyedmilliós létszámot sem, jórészt apró szigetállamok. Még érdekesebb a jövedelmi statisztika: a négy angol lakosságú államot és Singapore államot kivéve a többi állam a világ legszegényebb része. Az csak természetes, hogy a régi gyarmatbirodalom kereteiben való megmaradáshoz nem hagyományőrző szentimentalizmus, hanem anyagi érdek adott elhatározást. Tovább menve, a négy angolszász királyságnak nemzetközi feladata a 41 Commonwealth állam anyagi támogatása. A mai Commonwealth kizárólag gazdasági szervezet, amit nem köt alkotmány, nem is hozhat kötelező határozatot a tagok részére.

A Commonwealth alapja egy szervezeten kívül álló kötelezettség a négy fehér tagállam részéről a 41 színes tagállam iránt. Vagy ha a *fehér—színes* meghatározás diszkrimináló, akkor a *fejlett* és *fejlődő* meghatározás, vagy a még divatosabb *Észak—Dél* elnevezés használható. Ez utóbbi elnevezés nem a mi égtájunkon keletkezett, ahol Délen Ausztrália és Új-Zéland van, hanem Európa és Észak-Amerika jelentik a fejlett Északot, a fejlődő Afrika és Dél-Amerika a Délt — földünk másik oldalán. Ennek az észak—déli meghatározásnak nincs politikai vonatkozása (mint a Kelet—Nyugat-nak), csak gazdasági vonatkozása. Ezért a Commonwealth csak gazdasági jellegű szervezet, tagjai közt olyan államok is vannak, amelyek baráti kapcsolatot tartanak fenn a Szovjetunióval és csatlós kormányaival.

A nemzeti önállóság nem jellemzője a 20. század politikai fejlődésének, bár ezt többet hangoztatják, mint valaha. A második világháború érdekszférákra osztotta a világot, elsősorban a Szovjetunió és az Egyesült Államok között. A Szovjetunió érdekterületén tiszta a képlet: az elfoglalt területeket Moszkva által kijelölt csatlós kormányzatokkal irányítják. Az Egyesült Államok háborús szövetségesei olyan gazdasági körülmények közé kerültek, amik lehetetlenné tették gyarmataik további megtartását. Úgynevezett *felszabadulási mozgalmak* alakultak mendenfelé a gyarmati területeken, majd sokfelé polgárháború tört ki kommunista—antikommunista alapon. A polgárháborúk sorsa aszerint dőlt el, hogy melyik adott hathatósabb támogatást védencének, az Egyesült Államok vagy a Szovjetunió. Nem lehetetlen, hogy a végső kimenetelre vonatkozóan megértéssel voltak egymás iránt. Így néhány évtized alatt kialakult az ún. Harmadik Világ, Kelet és Nyugat mellett.

Másik jellemzője a 20. századnak a gazdasági szervezés nemzetközi méretei. A két világháború célirányosan követelte a nemzetközi szervezést, és a közép-európai hatalmak megismételt vereségét a másik oldal sikeresebb gazdasági összefogása eredményezte. A háborús vezető hatalom a háború utáni gazdasági vezető hatalom lett. A gazdasági élet nemzetközi jellege elmélyült és a továbbiakban a politika a gazdasági érdekek függvénye lett. Így a gazdaságilag függő országok politikai függetlensége nagyon kérdéses. Szegény ország nem is lehet független, és ha van világméretű gazdasági irányítás, akkor a teljes függetlenségre törekvés reménytelen.

A világméretű gazdasági irányítás már többször jelét adta létezésének, míg végül **New International Economic Order** elnevezéssel világszerte hivatalos gazdasági program lett. Az Új Nemzetközi Gazdasági Rend 1974 áprilisában került nyilvános kihirdetésre az Egyesült Nemzetek Szervezete tanácsülésén. A terv kimondott célja a gazdasági élet nemzetközi irányítása. Az emberiség növekvő szaporodása parancsolóan szükségessé teszi — az elmélet szerint — a világ élelem-készletének, termelt nyersanyagának, ásványkincsének és energiakészletének központi irányítás alá vételét. Annak idején, amikor a Whitlam-kormány üdvözölte a tervet, és hajlandóságot mutatott iránta, elég nagy felhábo-

rodást keltett olyan politikai körökben, amelyek kényesek Ausztrália szuverenitására. A terv új erővel felvetődött világviszonylatban 1979-ben az ún. International Commission jelentése nyomán, amelynek elnöke a marxista Willy Brandt volt, a korábbi nyugatnémet kancellár.

A Melbourneben lezajlott Commonwealth értekezlet az Észak—Dél kérdéssel kapcsolatban (vagyis a gazdag és szegény államok viszonyában) négy témakörrel foglalkozott: 1.) élelem és az élelem biztonsága, 2.) szakmai kellékek és iparosítás, 3.) energia, 4.) nemzetközi pénzügyi kérdések, mint hitelek és adósságkönnyítések. Hivatalos fejlesztési segély (foreign aid) címén Ausztrália 662 millió dollárt ad a jelenlegi gazdasági évben, 18 százalékkal többet, mint az előző évben. A fenti összeg jelentős része, 254 m. dollár pénzsegély Papua-New Guinea évi költségvetése részére megy, 78 m. dollár értékben élelmiszer ajándékot kapnak főleg afrikai országok. (Csak zárójelben jegyezzük meg, hogy a fenti összeg Ausztrália teljes nemzeti jövedelmének (GNP) 0,45 százaléka, és hogy ilyen összeget csak olyan állam adhat, amelyben az állami szektor a gazdasági élet jelentős része felett rendelkezik.) A melbournei vendégek még ennél is jobb ígéretekkel fognak hazatérni.

Mindez nem jelenti azt, hogy a Fraser-kormány valamiféle adakozó kedvében van. Az adakozáshoz egyrészt érdeke is fűződik, másrészt nem is vonhatná ki magát alóla. Mondjuk úgy, hogy „nemzetközi szegényadót" fizet, csakúgy mint a többi fejlett állam: Kanada (0,42), Nyugat-Németország (0,43), Japán (0,32), Egyesült Királyság (0,34), Egyesült Államok (0,27) és végül Svédország (0,7). Szervezett adózásról van szó, és az ENSZ-szorgalmazza, hogy a fejlett államok teljes jövedelmük egy százalékát leadják erre a célra. És ez nemcsak a nyugati fejlett államokra vonatkozik. Magyarországra is kiróják évenként a fejlesztési segélyeket, az elmaradt országok részére küldendő ipari termékekkel. De ha úgy vesszük, Közép-Európától már 36 éve feji a fejlesztési adót a Szovejtunió.

A „foreign aid" hívei sokszor hangoztatják, hogy nem jótékonysági adakozásról van szó, és ennél fogva sokkal többet kellene adnunk, és úgy, hogy az ne a fogyasztást, hanem a termelést segítse elő. Egyesek közülük addig elmennek, hogy a teljes azonos szintre hozást hirdetik: fejleszteni az elmaradottak gazdálkodását, és ugyanakkor visszatartani saját fejlődésünket. Tény, hogy Ausztrália a fenti összegen felül is részese a törekvésnek, hogy a fejletlen országok erőre kapjanak: japán gépjárművet hajtunk, kínai inget hordunk, taiwani holmival díszítjük lakásunkat. Egész sor ipart hanyagolunk el, szakmát hagyunk sorvadni a környező országokkal folytatott kereskedelem érdekében.

De nem lenne szabad a másik végletbe esni: hogy amíg fel nem fejlődik az utolsó banán-köztársaság is a mi színvonalunkra, addig fűrészeljük magunk alatt a fát. Azt a civilizációt és ipari készséget, ami a világot soha nem látott fejlődési ütemre tette, Európa teremtette meg. Ma egy végtelenül nyugtalanító tünet háborgatja a messzebb tekintők nyugalmát: mi lesz, ha a mai politikai áramlatnak Európa áldozatává válik? Fél Európát már Ázsia szintjére nyomorította az orosz bolsevizmus. Sztrájkok, munkanélküliség, infláció elvette már fejlődésünk lendületét. Mi lesz vajon a sorsunk, ha a fejlettség színvonalából adódó előnye eltűnik ennek az alig 15 millió fehér embernek itt, kétezermillió sárga és egyéb felemelkedésekor? Most ugye csúnya dolog a faji különállást szóba hozni. De így lesz-e ez mindig?

Nem szolgáljuk-e jobban az emberi haladást, ha ráfelelünk a haladás hívó szavára a feladás defetista magatartása helyett?

Jó néha olvasni olyan tiszta írást, mint Michael Barnard cikke (The Age, 81. szept. 29.), amely erősen kifogásolja Mr. Fraser szükségtelenül eltúlzott álláspontját Dél-Afrikával szemben. Mr. Fraser, hasonlóképpen mint ahogy kiállt két évvel ezelőtt Ian Smith Rhodesiája ellen a marxista diktátor Robert Mugabe Zimbabwe-je érdekében (ahol azóta szisztemetikusan szakítják ki a fehér embert az általa alakított civilizációból) — most South Africa felszámolásának első állomásához ad erkölcsi támogatást.

Új névvel találkozunk itt, új ország születéséhez ad erkölcsi támogatást Ausztrália miniszterelnöke, amikor kiáll Katjavivi gerillavezér mellett, aki Namibia függetlenségéért harcol. (Namibia 1884-ben alakult német gyarmat-állam: Német Délnyugat Afrika néven. Az első világháború után népszövetségi gyámsági területként a Dél-Afrikai Unióhoz került, amely 1949-ben saját területeként proklamálta a beépített ipari civilizáció jogán. Most, mint történelmi jogú külön országot igyekeznek elszakítani South Africatól). Katjavivi — nem hivatalos vendégként — ugyancsak itt járt a CHOGM-napokon és szíves fogadtatásban részesült.

Sir William McMahon, volt liberális miniszterelnök élesen támadta Fraser miniszterelnököt dél-afrikai politikája miatt. A miniszterelnök gerillapártoló politikáját a Liberális Párt többsége is helyteleníti. Mr. Bjelke-Petersen megtagadta részvételét a hivatalos CHOGM vacsorán, mert: helyteleníti az ausztrál kormány támogatását olyan afrikai népek iránt, amelyek kommunista fegyveres segítséggel harcolnak a Dél-Afrikai Unió ellen. A Financial Review (81. szept. 28.) értesülése szerint a kormányon belül is ellenkezésre talál Mr. Fraser Afrika-politikája: *„Mr. Fraser hates communists, unless they are black."*

Michael Barnard a felszabadítási teoretizálással szemben rámutat a gyakorlati tényekre, hogy az eddig ún. felszabadított afrikai népek egymást pusztító katonai diktatúrákba süllyedtek, a fehér ember alkotta civilizációt lebontották, és Afrika legtermékenyebb országaiban az éhínség pusztít. Számokkal figyelmeztet, hogy Dél-Afrika, amely csupán 3,6 százaléka Afrika területének, és lakossága csak 6,1 százaléka az egésznek, fejlett civilizációjával a kontinens teljes jövedelmének negyedét teremti elő, ipara és bányászata közel a felét. *„Mr. Fraser Délafrika-ellenes politikájával alapvető ellentmondásba kényszeríti önmagát, de nem szabad csodálkoznunk olyan kormányzás esetében, amely egyrészről a szovjet agresszió fékezésén dolgozik, másrészről elnézi, hogy a Moszkvával folytatott kereskedelmi kapcsolatunk rekord-magasságot ér el."*

A 20 millió dolláros vendéglátás több eredménnyel járhatna afrikai vonatkozásban, ha a gerillák támogatása helyett kikötné Ausztrália, mint adományozó, hogy az általa nyújtott segélyösszegen vajat vegyenek, ne ágyut.

(Magyar Élet, 1981 október 15.)

Újévi gondolatok (1982)

A vállalatok túlnőtték az államot, és ezzel megfordult a függőségi viszony is. A vállalatok államosításával szemben az államot vállalatosítják.

„Mindaddig, amíg kapitalizmus és szocializmus létezik, nem élhetünk békében. Végülis egyik vagy a másik győzni fog — elhangzik majd a temetési ének vagy a Szovjet Köztársaság vagy a világkapitalizmus felett."

Lenint idéztük, mert Lenint idézni divatos — Keleten is, vagy

ha úgy tetszik: a szocialista világban, és Nyugaton is, az ún. kapitalista világban.

Lenin jóslata legalább 60 éves, és azóta könyvtárakat írtak tele a kapitalista—szocialista ellentétről, de a fent említett temetési ének még nem hangzott el, de még csak találgatásra sincs módunk, hogy melyik fogja eltemetni a másikat. Századunk homokja lassan alápereg, de a döntő ütközet helyett a két merőben ellentétesnek hirdetett tábor inkább két egyforma szemétdombhoz és két egyforma kakashoz hasonlít, melyeknek legfőbb gondja az, hogy a maguk alá kapart domb egyforma legyen, körmeik egyforma hosszúak és élesek legyenek, és ugyanazokat a politikai szólamokat kukorékolják.

A kukorékolás, jó magyar tájszóval böllenkedés, hangosan folyik közöttük reggeltől-estig, vagyis századunk alkonyáig, de csőrükkel még csak meg sem csípték egymást. Kezdéskor, azon a véres hajnalon, a vörös kakasnak még csak egész kis szemétdombja volt, egy kimerítő háború szennyes-véres kacatjainak kupaca, amin semmi sem termett. El is pusztult volna a szerencsétlen, ha a másik nem kapar át neki egy fél dombra való búzamagot. Ettől a vörös kakas erőre kapott, és főleg csőrének, karmainak növelésére, élesítésére volt gondja, nagy félelmet keltve békésebb udvarokban.

Véres kakasviadalra is sor került egyízben, amikor egy harmadik tarajos rakott dombot magának közöttük. Sürgősen abbahagyták a perpatvart, közös erővel leterítették a fenyegető szörnyű ellenséget. Csípték, páholták utolsó leheletéig, dombját szétháányták, és ezáltal óriási mértékben meggazdagodtak, világ urai lettek. Egyre csak ígérik a leszámolást egymásnak, de ugyanakkor ugyanazokat a szólamokat hangoztatják békéről és az egymás mellett élésről, nehogy a világ belepusztuljon egy újabb végzetes háborúba. Csőrük erejét, körmeik élességét összehangolják, kerüljön bármibe, éhezzenek bár milliók, de a számtani egyenlőségnek meg kell lenni.

A számtan valóban többet mond részünkre, mint a politika. Mert a politika szólamokra épít, gyűlöletet szít, hazugságon alapszik. A politika művilágot épít, amiben hamis irányfények terelik a társadalom erőit és áramlatait egymás semlegesítésére és a szolgaság befogadására. Most, év végén, új év kezdetén hagyjuk a politikát, és nézzük a világ állapotát számtanilag mérhető jelenségeiben.

A két kakasnak, vagy ahogy szeretik egymást tisztelni, a két szuperhatalomnak sok közös nevezője van. Az első és legfőbb közös nevező a materializmus. A második az internacionalizmus. A harmadik a következetes másfélévszázados természetes érdekszövetség. További közös vonások a nagy kiterjedésű terület, a szinte kimeríthetetlen ásványkincsek.

Ha a két nagyhatalom szomszédos lenne, viszonyuk holt biztosan ellenkező előjellel alakul. De amíg van közöttük egy rivális kontinens (Európa), addig több érdek követeli az együttműködést, mint az ellenségeskedést. És ez független a kormányformától vagy gazdasági rendszertől. Fennállott és működött a cári rezsimmel egyaránt. Fennállott és mindaddig állni fog, amíg a két ország iparosítási szintje különböző fejlődési fokon áll. Másszóval: Amerikának mindaddig érdekében áll az orosz iparosítás fejlesztésének vállalkozói szolgálatát pénzügyi és technológiai téren ellátni, amíg biztosítva látszik, hogy az ügyfél nem lépi túl a szolgáltató gazdasági kapacitását. Ismét másképpen kifejezve: amíg a Szovjetunió gazdasági életét a szocialista rendszernek nevezett állami bürokrácia esetlensége és rugalmatlansága fékezi vissza minden fellendüléstől, addig az Egyesült Államok nyugodtan élvezi a diszparitás előnyeit. Ha valaki még tovább gombolyít, eljut oda, hogy a szocialista államok nyugati kölcsönökkel való támogatása akkor is jó üzlet, ha soha vissza nem fizetik.

Észak-Amerikát az ipar tette nagyhatalommá, és ma már minden államnak az a törekvése, hogy ipara elérje az élenjáró országok szintjét és fejlődési képességét. Ilyen törekvés hasznos és üdvös az emberiség számára, és ha minden nép megtehetné azt, hogy helyzetéből adódó lehetőségeire épített gazdasági életével bekapcsolódna a világ gazdaságának egészébe, akkor az iparosodásé volna az emberiség boldogulásának nagy szerepe. Sajnos, nem így van.

A két világháború mérhetetlen szenvedésen és gyilkoláson kívül hasznos lendületet is adott az iparnak. De ennek a nagy lendületnek nagy az árnyéka is. Egyes nemzeteknek csak az árnyékban jelöltek ki helyet. A legszerencsétlenebb országot ötfelé vágták, hogy a részeknek csak a szenvedés maradt, ami közös. A szerencsésebbek sem úszták meg. Az történt, hogy megnőtt az ipar, és a növekedésnek a kis országok áldozatul estek. Európáról van szó elsősorban, mert például Afrikában, futószalagon létesülnek új államok.

A két világháború nagy mozgásokat idézett elő: felforgatta és átalakította a világot. Sokan üdvözlik az átalakulást haladásnak, felszabadulásnak a gyarmati sorból. Emiatt is nehéz helyzetben vagyunk, amikor a felületes tudású politikai vezetőknek magyarázni kell, hogy ami a meleg égövön felszabadulást hozott, az nálunk Európában gyarmatosítást eredményezett. De végülis, a meleg égövi felszabadulásra is tehetünk egy nagy kérdőjelet. Inkább nevezhetnénk az új országokat a gazdasági világrend egy-egy közigazgatási egységeként.

Mindezek felett egy a lényeg: a nemzetközi gazdasági élet többé már nem az egyes országok gazdálkodásainak összessége, hanem a hirtelen iparosodással előállt tőkekoncentráció irányítása alatt áll. A vállalatok túlnőtték az államot és ezzel megfordult a függőségi viszony is. A legszembetűnőbb az olajvállalatok példája: az Egyesült Államok határai is szűknek bizonyultak számukra. Üzleti döntéseik világraszóló kihatásúak, ehhez kell igazítani az államigazgatás intézkedéseit, sok esetben a külpolitikai döntéseket is. Állam és vállalat éppúgy szoros kapcsolatba kerül, mint az ún. szocialista gazdálkodású államokban, csak éppen a másik irányból, elkerülve ezáltal a vízfejű állami bürokratizmus túlfejlődését. A vállalatok államosításával szemben az államot vállalatosítják — ha szabad játszani a szavakkal.

A világméretű vállalkozások megjelenése a mai ember számára legalább egy olyan jelentőségű szervezési forradalmat hoz létre, mint ami volt az ipari forradalom, vagy a nemzetállamok kialakulása. *„A világméretű nagyvállalatok növekedési aránya a jelen években oly látványos, hogy könnyű összeállítani egy elképesztő statisztikát”* — olvassuk egy Londonban kiadott könyvben. (Barnet—Müller: Global Reach, The Power of the Multinational Corporations.)

A világvállalatok méreteit így érzékelteti ez a könyv: *„Ha a világvállalatok évi forgalmát egybevetjük egyes országok egész évi összjövedelmével (1973-as adatok), arra a felfedezésre jutunk, hogy a General Motors nagyobb mint Svájc, Pakisztán és Dél-Afrika, hogy a Royal Dutch Shell nagyobb mint Irán, Venezuela és Törökország, és hogy a Goodyear Tyre nagyobb mint Szaúd Arábia”.* Leírja még, hogy a világvállalatok átlag növekedési hányadosa 2—3-szorosa a legfejlettebb ipari országokénak, bele értve az Egyesült Államokét is. Ez azt jelenti, hogy a fenti, 9 évvel ezelőtti adatokon is már túl vagyunk, és hogy az államok jelentősége és

szerepe fokozott arányban csökken.

A mamutvállalatok hatásáról így ír: *„Egy merőben új világ kifejlődéséhez olyan cégek igazgatói, mint a GM, IBM, Pepsico, GE, Pfizer, Shell, Volkswagen, Exxon és még néhányszáz másik, naponta hoznak olyan üzleti elhatározásokat, amiknek nagyobb érvénye van, mint a legtöbb független kormány határozatainak."* Ami másszóval azt is jelenti, hogy újfajta történelemformáló erő jelentkezésével állunk szemben, aminek jelentőségét nem szabad alábecsülni. Különösen nem a kisállamoknak. Nézzük, mit tartogat a jövő a nemzetállamok részére, miként vélekednek a világvállalatok igazgatói a történelem műhelyében kialakult nemzetállamokról.

„Üzleti szempontból — mondja az IBM World Trade Corporation elnöke — *a nemzeteket egymástól elválasztó határok nem reálisabbak mint az egyenlítő vonala".* Ezek csupán a megfelelő körülhatárolói a származási, nyelvi és kulturális egységeknek.

Aurelio Peccei, a Fiat vállalat igazgatója és a Club of Rome szervezője kijelentése szerint a világvállalatok az emberi társadalom nemzetközivé tételének a legerősebb előmozdítói.

Charles P. Kinleberger, neves amerikai közgazdász szerint: *„A nemzetközi korporációnak nincs hazája, ami iránt több hűséggel tartozna, mint bármely másik iránt, és nem ismer olyan országot, amelyben teljesen otthon érezné magát".*

Még egy idézet a végtelen sokból: *„... a nemzetállam idejét múlta: holnap minden tekintetben halott".*

*

A pénz furcsa jószág. Nem arról a pénzről szólunk, amit a fizetési borítékban kapunk (és ha nem sietünk elkölteni egy év alatt egy tizede elpárolog, még ha zárt edényben tartjuk is), hanem amivel a nagy világbankok dolgoznak. Először is, a pénz nemzetközi — legyen bár akármilyen felirat rajta. Mert amire felirat kerül, az csak a váltóeszköz, amit a nemzetközi bankok nyomatnak. Az a tétel is már rég túlhaladott, hogy inflációt okoz, ha túl sok pénzt nyomtatnak. Ez legfeljebb itt-ott felesleges raktározási gondot okoz, de miután a szolgáltatások pénzügyi kiegyenlítése csekken és számla jóváírás útján történik a fejlett országokban ma már 90 százalékban, a kibocsátott bankjegy mennyisége legfeljebb a pénzforgalom 10 százalékát tudná befolyásolni. A pénz, amivel a világbankok dolgoznak, az általuk nyújtott hitelkeret. Ma már az államok mind fülig el vannak adósodva, a leggazdagabb Egyesült Államok is.

„Nemzetközi ügyekben Mao jelmondata, hogy a politikai erő az ágyúcsövekből ered, senkit sem háborít fel. Arra a kérdésre, miben áll a hatalmuk, a világvállalatok igazgatói szeretik idézni, hogy a pápának sincsenek hadosztályai. Az ő rendkívüli hatalmuk másutt keresendő: kezükben van az erő a világ politikai gazdaságának átalakítására, és ennek az átalakításnak a során megszűnik a nemzetállamok történelmi szerepe ..." — idézünk újra a fent említett londoni könyvből.

Századunk történelme során több kísérlet történt arra, hogy ennek a világgazdasági erőnek a hatásköréből egyes államok kikerüljenek. A főbbeket említve: a hitleri Németország, Sztalin Szovjetuniója és Mao Kínája. Németország sorsát ismerjük. A Szovjetunió megtagadta a sztalinizmust. Kínában is a Négyek Bandája perére zsugorodott az önállósulási törekvés.

*

Új Gazdasági Világrend. Ez a neve annak a világgazdasági irányzatnak, amelynek ereje nagyobb mint amit az ágyúcsövek produkálhatnak. Malcolm Fraser is gyakran használja a **New Economic World Order** kifejezést, csakúgy mint Kelet és Nyugat politikusai. Mint ahogy a piramis egy csúcsban végződik, a világ anyagi igazgatása is a felső csúcsból indul ki.

A világ politikailag ma még megosztottnak látszik, gazdaságilag már véglegesen egy. A politikusok ma még fegyverkezési versenyről, a két nagyhatalom összecsapásának avagy kiegyezésének eshetőségeiről beszélnek, de a világ ma már a gazdasági irányítás által lerakott vágányokon halad. Érdemes idézni Zbigniew Brzezinskit (Political Power: USA/USSR, The Viking Press, New York):

„Az iparosítás bőséget jelent. A bőség aláássa a politikai fegyelmet és ideológiai ortodoxiát. A Szovjetunió kommunista pártjának történelmi feladata az államszövetség iparosítása volt. Monopol hatalmát csak addig igazolhatja, amíg ennek a célnak az eléréséhez áldozatra van szükség. Most már nincs szükség többé gazdaságilag áldozatot hozni, és ennélfogva politikailag nincs többé szükség a kommunista pártra. Az ideológiai hevület csak az iparosítási folyamat korai időszakára jellemző. Az ideológia korszaka Nyugat-Európában már leáldozott, ugyanúgy az Egyesült Államokban is!"

Ez a hang az erő hangja. Aki így beszél — és tudjuk hogy abból a körből, amely a világgazdasági piramis tetején székel — arra jó ráfigyelnünk.

Több jel mutatja, hogy a világ nagy átalakulás előtt áll. Úgy látszik, hogy az átalakulás háborúmentesen történik, békésen kapitulálnak a világ nemzetállamai a nemzetközi gazdasági erő előtt. Mi lesz a sorsa szegény kis hazánknak — nem tudhatjuk. Nem először döntenek rólunk, nélkülünk. Még sokáig szenvedjük azt is, ahogyan Trianonban szétszakították országunkat. Jó lett volna akkor is, ha ismertük volna a világot mozgató erőket, védekezésünk eredményesebb lehetett volna. Sokszor éreztük, 45 után különösen, hogy ennél rosszabb már nem lehet. Ma, amikor változás előtt áll a világ, minden gondolatunk azt kutatja, mit hoz részünkre a jövő az új helyzetben?

A határok feloldása, fellazítása, talán enyhíti trianoni fájdalmunkat. A különböző megszállásokból talán tanulhatunk annyit, hogy a nemzetnek élni kell minden körülmények között. Jelmondatunk, ami Erdély elszakításakor született Reményik Sándor tollán: „Ország már nincs, de magyarok még vannak!"

(Magyar Élet, 1981. december 31.)

Hungarian Rhapsody

Az is tragédia számunkra, hogy ennyi idő után és ilyen távolban tűrni kell nemzetünk gyalázását.

Szótári magyarázattal a Rhapsody = an exalted or exaggerated expression of feeling. Bizony, elragadtatta magát túlzásaival az a fantáziafilm, amit Hungarian Rhapsody néven mutatott be a Channel 0/28 Ausztrália-szerte, január 9-én.

A film nem volt ismeretlen magyar körökben. Híre már korábban megérkezett, Sydneyben két évvel ezelőtt már moziban bemutatták. Így, amikor híre jött, hogy műsorra tűzte az etnik adóállomás, a magyar szervezetek tiltakoztak a bemutatás ellen. A tiltakozásnak nem volt eredménye, sem azon az alapon, hogy a film ocsmány nyelvezetű, sem amiatt, hogy hazug bolsi propaganda. Az egyik művészeti irány lett, a másikat a politikai türelem szinte megköveteli.

Az ÁVO börtöneiben a különös szórakozások közt űzték azt

is, amikor a rabnak ordítva kellett az udvaron végigfutni, ismételgetve: — Népellenes bitang vagyok! — Népellenes bitang vagyok! Ebben a filmben Magyarország önvádját ordítja ki Jancsó, a film szerzője és rendezője: — Bűnös, szemét nép vagyunk! Gyilkosokból kerülnek ki a miniszterek is. Aki nem őrült, az ostoba ebben az eszeveszett szabadtéri színpadi körforgásban, ahol semmit sem ér az ember élete. Ebben a sötét balkáni tartományban fény és árnyék van csak; urak és áldozataik. Csak osztályharc van a büntetlen garázdák és kiszolgáltatott páriák országában.

Az még csak a kisebbik hibája ennek a filmnek, hogy tele van mocskosszájú kifejezésekkel, a nagyobb baj a mocskos szándék, amivel hazug képet fest a nézőknek a magyar társadalomról. A nézők, a közben felnőtt korosztály és a külföld. Az ilyen film nemzetközi díjat kap, és a kedvező kritika megindítja romboló útján a nagyvilágba.

Miféle perverz kéj játszatja a magyar filmiparral ezt a nemzeti öngyalázást, akkor amikor a szomszéd, ugyancsak „szocialista" országok filmipara népük dicső múltjáról képzeleg. Az ő vezetőik mindig a népért küzdenek, amíg a magyar népnek csak gyűlölt urai vannak.

A film témája szimpla és mellbevágóan hazug. Ja, mint rapszódia — mondhatná valaki —, képzelt mese, megengedett túlzással, amiben nem a történelem tényei, hanem annak csak élményei villannak föl. Igenám, de ezek a fölvillanó események pontosan megegyeznek jelenkori magyar történelmünk szláv-bolsevista beállítottságával: a régi rend osztályelnyomó volt, más probléma nem is volt, a két világháború is csk azért jelenik meg a színen, hogy az urak kegyetlenkedhessenek.

A parasztnép, gomolygó-lázongó tömeg, csak azt várja, hogy jöjjön a változás. Máris szervezett kommunákban él, meztelenkedik és marxista szöveggel énekli népdalait. A parasztfaló főszereplő egy nyakatekert fordulattal, szerelem ürügyén a kommuna vezére lesz, szembeszáll volt gyilkostársaival, akik alkalmasint az ország miniszterei. Lelövi a miniszterelnököt, de a miniszteri banda többi tagja balesetnek minősíti az esetet, hogy kifelé a törvényesség látszatán ne essék csorba. Végül az ősködből elődübörögnek a nácik, a gyilkos úri banda szövetségesei, és többször is kivégzik, legyilkolják a főszereplőket.

A felidézett időszak alatt valóban legyilkoltak Magyarországon egy volt miniszterelnököt, Tisza Istvánt, aki — történészek véleménye szerint — az egyetlen olyan vezető volt, aki még megmenthette volna az országot a bolsevista terroristáktól és az összeomlástól. Részeg bolseviki bérgyilkosok lőtték le, hogy a kretén műdemokrata gróf előkészíthesse az ország összeomlását. Ez viszont nem rapszódia volt, hanem tragédia.

És az is tragédia számunkra, ennyi idő után és ilyen távolban, hogy tűrni kell nemzetünk gyalázását, csak azért mert néhány tájékozatlan SBS-tisztségviselő műsorra tűz most már szinte sorozatosan olyan gyalázatos filmeket, amik jóérzésű magyarokat fölháborítanak. A tájékozatlanságot a rosszindulat váltja fel akkor, ha figyelmeztetés ellenére is műsorra tűznek ilyen bolsevista szemetet, tudva azt, hogy tízezreket sértenek vele, olyanokat akiknek, mint adófizetőknek a dollárjait költik fajtájuk ekkénti elgyalázására.

A figyelmeztetés megtörtént három nappal a kifogásolt film szétsugárzása előtt Sydneyben a Special Broadcasting Service irodájában személyesen a műsorigazgató-helyettesnél. A magyar társadalom részéről kéttagú küldöttség tiltakozott és követelte a közlés visszavonását. Majláth György az Ausztráliai Magyar Szövetség elnöke és dr. Bodolai Zoltán történész jelent meg és tiltakozott mindannyiunk nevében.

Követjárásuk kiábavaló volt, kérésüket nem teljesítették. Most tehát a magyar közönségen a sor: TILTAKOZZUNK!!! Egyénenként, személyesen levélben, telefonon! Bár tudjuk, hogy tíz nap is eltelik, mire ez a közlemény az Olvasó elé kerül, de akkor sem késő és sohasem hiábavaló. Küldjük tiltakozásunkat közvetlenül az SBS igazgatósága címére, Mr. Ron Fowell-nak címezve: 5 Elizabeth St. Sydney. Telefonon is őt vagy távollétében helyettesét Mr. Watson-t kérjük a (02) 232 7622 számon.

(Magyar Élet, 1982. január 21.)

Nincs többé szolidaritás

A lengyel helyzet a nyugati hatalmak részére nem politikai, hanem gazdasági kérdés... Csak a lengyel szabadság reményei haltak meg a nyugati bankok és a keleti tankok szolidaritásában.

Ha Vietnam után Angola, Etiópia, Jemen, Líbia és Afganisztán után még Lengyelország sem tudja egy táborba összehozni a Nyugatot, akkor a Nyugat csupán csak földrajzi, és többé már nem politikai kifejezés. Egy népet földreterítettek Európa közepén, mert európai mivoltát merte követelni. Lengyelország megfojtása egy korszak végét jelzi, amely után Nyugat többé nem keres alibit: Sok nyugati vezető ki nem mondott, de kétségtelen reménye az volt, hogy a földreteperés gyors lesz és az üzleti lehetőségek megnyílnak, nemcsak az eddigi, de a szokottnál eredményesebb módon. Az ellentmondás teljesen más a kapitalista világ kebelében, mint ahogy azt Marx meghatározta, de épp oly veszélyes.

Egyik legnépszerűbb amerikai hetilapból idézünk (Newsweek, 82. jan. 18. George F. Will). A cikk címe: Reagan gyáva tiltakozása. Az első mondatban kifejti, hogy a Reagan-kormányzat büszke arra, hogy kissé határozottabb álláspontot foglal el a lengyel kérdésben, mint Nyugat-Németország, amely tudvalévően enyhébb kritikával illette a Szovjetuniót, mint az olasz kommunista párt. De a Reagan-kormány gyengébb nyomatékkal és következetességgel reagált az oroszoknak a lengyelek elleni támadására, mint Carter az afganisztáni krízis esetén — írja az amerikai folyóirat, majd így vonja le a következtetést: *„Az amerikai konzervatívizmus válsága kézenfekvő. Ez a kormányzat nyilvánvalóan jobban szereti a kereskedelmet, mintsem irtózna a kommunizmustól."*

Le is írja miben nyilvánul meg az amerikai kormány üzleti szempontú politikája: *„Semmiféle hathatós intézkedést nem tett. Megtagadta a gabonazárlat elrendelését, és ezáltal folytatta (a Washington Post szavai szerint) »a Szovjetunió élelmezési problémájának megoldását«. És megtagadta Lengyelország fizetésképtelenségének deklarálását, ami azonnal és kíméletlenül érintette volna Oroszországot. A deklaráció gazdasági következménye az lett volna, hogy a keleti blokk részére a hiteleket erősen megszorítják és a kamatlábakat felemelik." Reagan nem kívánja kellemetlen helyzetbe hozni az orosz militarizmust azokban a hetekben, amikor a lengyelországi befektetések kamatjövedelmét a sztrájkolók veszélyeztetik, hiszen „Oroszország is bajban van, és már aranytartalékát árusítja, hogy enyhítse gondjait a nyugati bank-*

szisztémától az elmúlt években kölcsönzött hatvanezermillió (60.000.000.000.) dollár miatt."

Amint látjuk a lengyel helyzet a nyugati hatalmak részére nem politikai kérdés, hanem gazdasági kérdés, de még annál is szűkebben semmi több, mint a hitelező bankhálózat üzletének érdekvédelme. Olyan alapvető és természetes politikai kérdés, mint Lengyelország függetlenítése, az orosz gyarmatosításból való kivonása, demokratikus parlamentarizmus bevezetése, és hasonlók, már szóba sem jön. Jól tudja ezt a lengyel nép is. Ilyen követelés csak a magyarok részéről hangzott el 25 évvel ezelőtt, és már akkor teljesen nyilvánvalóvá vált, hogy a nyugati politika véglegesnek tekinti a közép-európai államok függetlenségének megszűntét. A nagyhatalmi gyarmatosítás a huszadik század realitása.

A lengyel nép ehhez a realitáshoz szabta több szabadság érdekében megindított küzdelmét. Nem érintette az ország viszonyát a Szovjetunióhoz, a Comeconhoz, (Varsói Szerződés), nem vitatta el a Kommunista Párt egyeduralmát, semmit nem követelt, ami nincs benne a Lengyel Szocialista Köztársaság alkotmányában. Csak annyit követelt, hogy a szakszervezeti törvény értelmében megvalósuljon végre a munkásvédelem, mert ami eddig szakszervezet néven működött, az csak az államnak, mint munkaadónak egy ellenőrző hivatala volt.

Sok szó hangzott el a 20-ik moszkvai pártkongresszus óta (1956. febr. 24., amikor Hruscsov minden bűnt Sztalin nyakába akasztott, és ünnepélyes ígéretet tett a liberalizálódásra, ami feltétele volt a további nyugati hiteleknek és technológiának), de lényeges változás negyed évszázad után sem következett be. A helyzet csak gazdasági téren javult, (ami nem a szocialista államgazdálkodás érdeme, hanem kizárólag a Nyugattal kiszélesített kereskedelmi kapcsolatok eredménye), politikai téren nem történt haladás. A rendőri terror enyhülése nem politikai haladás. Az ellenállás fölszámolása, a hatalom konszolidálása, a beletörődés, a más rendszert nem ismerő új korosztályok engedelmessége a fő tényezői a rendőri terror enyhülésének.

Politikai felépítés tekintetében fennáll ugyanaz a társadalmi piramis, ami fennállott a diktatúra első idejében mind Oroszországban, mind az elfoglalt közép-európai államokban. Felül a csúcson a Moszkvából irányított Párt, minden hatalom ura, alatta a végrehajtó hivatalok, kormány, minisztérium, majd a falazó szervek: parlament, szakszervezet, Népfront, szövetségek, stb. és természetesen a rendszer védelmét ellátó karhatalmi szervek. A szerkezet teljesen azonos minden szocialistának nevezett országban.

Amit a lengyel munkások akartak, az már eltérést jelentett a szerkezettől. A lengyelországi helyzet azért vált bizonytalanná (és veszélyessé a hatalom részére), mert két társadalmi tényező jelentkezett, amelyeknek népszerűsége, vagy politikai kifejezéssel tömegnyomatéka kitermelte bennük a politikai szerepvállalás igényét. Az egyik az egyház volt, a másik a szabad munkás-szakszervezet. De talán nem is kellene külön említeni a kettőt, mert a gyűléseiket térdepelve elmondott imával megkezdő munkások gyülekezetében jelen van a kereszténység is és a lengyel hazafiság is.

A munkásokról festett sztereotip kép Lengyelországban nagyobb hazugság mint bárhol: a lengyel munkás nem hazátlan és nem ateista. Következésképpen az önálló lengyel szakszervezet sohasem volna beilleszthető a hatalmi piramis szerkezetébe.

Az elmúlt két évben szemünk előtt nőtt a lengyel szakszervezeti mozgalom a kommunista legalitás talajából és a munkásállam fikció ürügyén. Zseniális politikai taktika volt a lengyel nép részéről a munkás-immunitás védelmében kiépíteni a nemzeti önvédelmet, mert a rezsim nem taposhatta el mint reakciós, vagy államellenes szervezkedést. Súlyosbította a problémát a kommunista rezsim részére az is, hogy a felhasználható hazai karhatalom tagjai is megbízhatatlanok lennének lengyel munkások elleni fegyverhasználat esetén. Azt is tudomására hozták a lengyel kormánynak, hogy orosz katonai erők csak a végső esetben avatkozhatnak be. Ezért kellett a lengyel kormánynak taktikázni, tárgyalni a szabad szakszervezetek vezetőivel.

A lengyelországi kommunista kormányzat két tervet dolgozott ki a probléma megoldására. Az egyik: megkísérelni a szabad szakszervezetek bevonását a kormányzat hatáskörébe, az állami szakszervezet kereteibe. A másik terv, ha az első nem sikerül, a szabad munkásmozgalom felszámolása karhatalmi eszközökkel. Mint tudjuk, az első nem sikerült, így a másikat hajtották végre.

„Amikor múlt év áprilisában, jó tíz hónappal ezelőtt Suslov Varsóban járt — írja a Newsweek említett cikkírója —, *Reagan eltörölte a gabonatilalmat. Röviddel utána kijelentette: — A Nyugat nem fogja megállítani a kommunizmust, mi túl fogjuk szárnyalni a kommunizmust. (... we will transcend communism)."* A mondat másik része értelmetlen, de az első fele napról-napra igazabbnak látszik, ahogy a State Departmentet (külügyminisztériumot) mindinkább megátalkodott détentisták vezetik."

Legyen szabad önmagunkat is idézni:

„Amerika népe a múlt év végén lefolytatott elnökválasztás során azért szavazott a köztársasági párt elnökjelöltjére, mert megelégelte a liberális baloldali külpolitikát és egészséges irányú változtatást kívánt. A választó figyelme ezúttal a külpolitika felé fordult, mert ezen a téren találkozik érthetetlen jelenségekkel: miért kell a kommunizmussal szemben meghátrálni, miért kell a bolsevizmussal szemben úgy „védekezni", hogy gazdaságilag támogatják, miért kell az amerikai fegyverkezést és önvédelmet visszafejleszteni, és ugyanakkor támogatni a szovjet hadiipart, miért kell a szabad és demokratikus nemzeti Kína kormányával szakítani, és ugyanakkor kommunista Kínával baráti kapcsolatba lépni, miért kell eltűrni a szovjet fegyveres beavatkozást védtelen országokkal szemben, egyáltalán miért nem folytat az Egyesült Államok kormánya olyan külpolitikát, ami végső fokon gyengíti és megbuktatja a népellenes kommunista diktatúrákat?

Amerika népe most megtette a kötelességét, olyan irányzatra adta le szavazatát, amitől ezeknek a kifogásolható jelenségeknek az ellenkezőjét várja. Most pedig mi tesszük fel a kérdést: várhatja-e Amerika népe a republikánus Ronald Reagan elnöktől és az ő nevében kormányzó adminisztrációtól azt, hogy az Egyesült Államok külpolitikájában alapvető változás áll be?

Válaszunk a körülmények ismeretében nem lehet biztató, mert ha az új elnök múltjának és kijelentéseinek ígérete a szükséges változás irányába mutat is, környezetének, az általa kiválasztott kormányzó adminisztrációnak összetétele teljesen kiábrándít minden reményből." (Magyar Élet: Elnöki kamarilla, 1981. márc. 12.)

A Newsweek fentebb említett idézete sajnos igazolja múlt évi aggodalmunkat. Az idézet egy ismerős nevet is említett: Suslov, vagy magyar írásgyakorlatban, Szuszlov. Ha azonos a 80 éves veterán sztalinistával, ez futkosott Moszkva és Budapest között 1956-ban. Mint a Politbüró tagja, afféle személyzeti főnöke volt a csatlósállamok kommunista vezetőinek. Rákosi és Gerő nagy pártfogója volt Moszkvában, Nagy Imrét 1955-ben az ő utasítására váltották le. A forradalom alatt leváltotta Gerőt. Helyzetjelentéseinek nagy szerepe volt Moszkva döntésében.

Visszatérve a lengyel kérdésre, Nyugat a kamatok miatt, Kelet a politikai hatalom miatt tekintett aggódással a lengyelországi fejlemények elé. A számok mérete ijesztő: húszezermillió dollár adósság és tízmillió szabadszakszervezeti tag. Ahogy múlnak a hónapok, feszülten vártuk, mi lesz a sorsa Lengyelországnak. Egyre nyilvánvalóbbá vált mindenki előtt, hogy az orosz katonai beavatkozás elkerülhetetlen. Az is nyilvánvaló volt, hogy az oroszok készülnek a katonai megoldásra, de az is, hogy szívesen elkerülnék az 56-os és 68-as stílust. Ilyen megoldástól nyugaton talán még jobban irtóztak, mert a tönkrelőtt ország tíz év múlva sem lenne fizetőképes. Így születhetett meg a terv: a diktatórikus katonai kormányzat bevezetése és ostromállapot nyilvánítása.

Lengyelország disszidált japáni követe így nyilatkozott erről: *„Már a kezdettől fogva nyilvánvaló volt, hogy a Szolidaritást, amely valóban inkább volt tömegmozgalom, mint szakszervezet, az állítólagos népi Lengyelország kormánya nem tűrheti tovább. Moszkva és bábjai valóban leszámolásra készültek. Nagyon megbízható forrásból megtudtam, hogy az ostromállapotot télre tervezik, lehetőleg decemberre. A téli hideg és a nép ínsége az elhatározás tényezői voltak. A letörés ilyenkor talál a legkisebb ellenállásra."*

Mint tudjuk, egy hétvégi éjszakán tört rá az országra, december 13-án az állami erőszak. A végrehajtás irányításában a szovjetorosz részvétel nyilvánvaló. Az Egyesült Államok elnöke is — az ilyen alkalmakra előírt szócsata során — kijelentette, hogy: *„A lengyelországi elnyomásban a Szovjetuniónak nehéz és közvetlen felelőssége van".* Nyilatkozatának egy másik mondata így hangzik: *„Intézkedéseinktől azt várjuk, hogy a szovjet és lengyel vezetők meggondolják az elnyomás folytatását".* Az intézkedés bizonyos lényegtelen áruszállítmányok korlátozásában merült ki.

Franciaország és Olaszország erőshangú nyilatkozatban ítélte el a Szovjetuniót, mint a lengyel események fő mozgatóját, ugyanakkor Nyugat-Németország került mindenféle hivatalos utalást a Szovjetunióra, sőt egy nyugat-német kormányszóvivő kijelentette: *„Mi nem egyezünk azzal a véleménnyel, hogy Lengyelországban a statáriális állapotot a Szovjetunió kezdeményezte."* Hosszú a nyugat-német út, és nagyot kanyarodott Adenauer óta a mai napig.

Helmut Schmidt nyugatnémet kancellár egy kelet-németországi vadászlakban aludt, amikor a lengyelországi katonai diktatúra színrelépett, de hidegvérrel úgy határozott, hogy folytatja barátságos megbeszéléseit Erich Honecker kelet-német kommunista főnökkel, mintha misem történt volna.

Lord Carrington angol külügyminiszter kijelentette: *„Mi szigorúan ragaszkodunk a benemavatkozás politikájához."*

Francois Mitterand elítélően nyilatkozott a katonai lerohanásról: *„... nincs annál nagyobb szolidaritás, mint ami minket egyesít a lengyel néppel."* Pierre Joxe, a francia parlament külügyi bizottságának elnöke kijelentette, hogy: *„... ez nem lengyel belügyi probléma, hanem európai belügyi probléma."*

A német kormánynál még egyes európai kommunista pártok is tisztességesebben viselkedtek. Az olasz és a spanyol kommunista párt demokratikus elvek alapján elítélte a katonai statárium bevezetését Lengyelországban.

Az Európai Gazdasági Közösség (tíz ország közös piaci szervezete) külügyminiszterei felhívták a Helsinki Egyezmény aláíró államait, hogy tartózkodjanak a beavatkozástól. Íme így áll az európai szolidaritás. Itt már nem európai országok önvédelmi szolidaritásáról számolunk be, hanem a szociáldemokrata pártemberek és a kommunista pártemberek szolidaritásáról. Amikor múlt év június 30-án díszebédet adtak Moszkvában Willy Brandtnak, a Németországi Szociáldemokrata Párt és a Szocialista Internacionálé elnökének, Brezsnyev külön poharat emelt.: *„ ... a szociáldemokraták és szocialisták szolgálataira, melyek a nyugati országokban kooperálnak a Szovjetunióval a béke állandósításának nemes ügyében".* (International Affairs, Moszkva, 1981. okt.)

Mint ismeretes, a szovjet által szervezett katonai lerohanás a lengyelországi bolsevisták részére sikerrel járt, a börtönök és internáló táborok megteltek tisztességes emberekkel, a szocializmus vívmányaira tankok, hadihajók, géppuskák vigyáznak minden gyanús utcasarkon, és megkezdődött a szabad szakszervezetek felszámolása. A katonai diktáror, Jaruzelski, sietett kijelenteni január első hetében hogy: *„a krízis elmúlt, további ellenállás céltalan".*

A varsói tank-kormány megnyugtatta a nyugati bankokat, hogy: *„... az ország sztrájkmentes hosszú hónapok óta először, a lengyel nép dolgozik és felkészült rá, hogy a rég esedékes 350 millió dollár kamatot hamarosan kifizeti."*

Az üzenetet követően az amerikai State Department hivatalosan kinyilatkoztatta a lengyel krízis elmúltát, jelenti a Newsweek január 18-án, majd hozzáteszi: *„ ... Haig találkozására Genfben Gromikoval az eredeti terv szerint sor kerül, mintha mi sem történt volna. Az összes diplomáciai kapcsolatok folytatódnak, tekintet nélkül arra, hogy lengyelek ezrei kerültek koncentrációs táborokba. A lengyel krízis elmúlt."*

A lengyelországi kommunista kormányzat krízise elmúlt. A rabszolgák újra dolgoznak és az adós üzletfél újra fizetőképes lesz.

Az élet lassan visszatér a normális keretek közé —jelentik Moszkvából.

Csak a lengyel szabadság reményei haltak meg a nyugati bankok és a keleti tankok szolidaritásában.

(Magyar Élet, 1982. január 28.)

Bomba és politika

Az a bomba érdekel minket, amelyik miatt nincs nyugaton politikai ellenállás a Szovjetunióval szemben.

Sokszor halljuk, hogy a Nyugat nem tehet semmit a szovjet agresszióval szemben, mert nem kockáztathatja atomháború borzalmait és következményeit. Ez az olcsó megoldás, mert így megmarad a bomba is, megmarad az agresszió is.

Ez az atombomba, amely sohasem robban, de mégis jelen van, a valóságos atombombának egy másik megjelenési formája. Az atombomba egyik létező énje a fizikailag létező, felrobbantható, trotil-tonna szorzószámokkal mérhető bomba, míg a másik: a borzalmas erejű robbanóhatás iránti félelemérzetre épített fenyegetés. A valóságos bomba az ellenséges erő akaratának rákényszerítése a másik fél részleges elpusztítása által, a politikai bomba: ugyancsak az ellenséges erő akaratának érvényesítése a félelem által kikényszerített engedelmesség révén.

A második világháború végén, amikor már csak Japán fegyverletétele volt hátra, két atombomba készült el: egy uránium-bomba (Little Boy) és egy plutónium-bomba (Fatman). Az előbbi Hiroshima, az utóbbi Nagasaki fölött robbant 1945, augusztus 6-illetve 9-én. Ezt megelőzte egy kísérleti robbantás pár héttel előtte Új-Mexikóban az Alamogordo-sivatagban.

American Century — írták már a század elején az öntelt ame-

rikai történészek, és minden joggal. A 20. század a mennyiségi technológia évszázada, és ezzel elsősorban Amerika rendelkezett. A két világháborúnak politikai eredményein felül lényegesebb haszna Amerika részére az volt, hogy kikapcsolta Európát egy időre a mennyiségi technológia területéről. A század derekára Amerika dominálta a világ óceánjait és légterét, csakúgy mint gazdasági életét. Amerika, illetve az ország gazdasági életét domináló tőkés csoport világméretekben üzletelt és tervezett, és mérhetetlen lehetőségek elé tekinthetett.

Az Új-Mexikóban 1945 július 16-án felrobbantott kísérleti atombombával egy napon megszületett a politikai atombomba is. Történészek, politikusok megegyeznek abban, hogy a Japánra ledobott két atombombára katonailag nem volt szükség. Az atomtudósok, élükön Szilárd Leó, memorandummal fordultak Truman elnökhöz, hogy ne vesse be az atombombát. A politikusokban azonban egészen másfajta reakciót vált ki az új fegyver pusztító hatása. Ők nem emberi életek tízezreinek, ártatlanoknak, gyerekeknek pusztulását látják, hanem a soha nem álmodott politikai erőt, lehetőséget.

A kísérleti robbantás idején folyt le a találkozó Potsdamban Truman, Sztalin és Churchill közt. A három nagy közül egy, heteken belül lelép véglegesen a politikai porondról, és érzi azt is, hogy a birodalom, amelyet képvisel, nem éli túl az új helyzet veszélyeit. Nem tudjuk, hogy amikor a romokban heverő, hullaszagot árasztó Berlint szemlélte, azonosította-e Churchill gondolatban az ő birodalmát is Európával? Feljegyezték róla, hogy nagy erőfeszítéseket tett, hogy létrehozza az angolnyelvű népek természetes szövetségét, és igyekezett is az oroszok és kommunisták előnyomulása miatti aggodalmat népszerűsíteni.

Anglia gazdasági egyensúlyát a háború felborította, ázsiai gyarmatbirodalmát a japánok felforgatták, és most ráadásul itt ül együtt Potsdamban egy mindaddig jelentéktelen személlyel, aki Roosevelt utódaként osztogat európai országokat Sztalinnak, és nem látszik megérteni az ő szempontjait. Truman egyaránt lelkesedett Woodrow Wilson és Josef Sztalin világrendező álmai iránt, és ami ezekkel azonos természetű volt, a United Nations Charter tervei iránt. Így nem sok érdeklődés maradt benne sem az angolnyelvű népek szövetsége, sem az azt hirdető Churchill személye iránt. Jobban érdekelte Sztalin személye és ezért úgy intézte, hogy előbb a vörös cárral találkozik. Churchillt ez mélyen megalázta. Amikor felajánlotta Anglia 50 százalékos részvételét a világ új rendjének biztosítására, Truman az válaszolta neki: *„Minden háború utáni tervet az Egyesült Nemzetek Szervezete keretébe kell beilleszteni”.* Egyetlen ponton értettek csak szót, nem értesítették Sztalint a kísérleti atombomba sikeres felrobbantásáról.

Július 25-én Churchill Londonba repült. Ez volt az angliai választások szavazatszámláló napja. Az eredményt ismerjük, a Labour Party győzött. Churchill egy napra búcsúzott el Potsdamban, de oda már nem ő, hanem Attlee tért vissza nem Nagy-Britannia, hanem Anglia nevében. A munkáspárt filozófiájába nem illett bele a gyarmatbirodalmi elgondolás. Trumannak már nem volt szüksége arra, hogy az angol miniszterelnök előtt meglengesse a politikai atombombát. Az angol miniszterelnökben másirányú szolidaritás, a párt-szolidaritás működött, ami ezen a ponton tökéletesen megegyezett Amerika és a Szovjetunió világrendező terveivel.

„For Churchill, and for Churchills British Empire, the Potsdam conference had been a complete, unmitigated defeat. In a few days, Attlee would return to the conference with fresh ideas and energies — but Attlee's program was precisely to abandon the empire Churchill fought to preserve, or recreate. That Attlee been elected at this moment would have been a crucial turning point in British history were it not for the fact that everything he wanted to give away had already been lost in any case. The Potsdam conference provides as convenient a point as any other to mark the end of the British Empire”.— olvassuk a Meeting at Potsdam című Angliában megjelent könyvből.

Talán csak annyit tehetnénk hozzá, hogy Churchill elgondolása az angolnyelvű népek világhatalma érdekében épp úgy történelmi eshetőség lett volna, mint az amerikai—orosz világfelezés. Egyetértünk azzal, hogy nem Attlee megválasztása „fütyült be” az angol világbirodalomnak, de azon tény miatt hogy a potsdami értekezleten vált világossá az, hogy Amerika nem Nagy-Britanniát választotta világuralmi partneréül, nem „conveniently”, de határozottan jelölhetjük ezt a konferenciát, mint a Brit Birodalom végét jelentő eseményt.

Így lett az Alamogordo-sivatagban elsütött kísérleti atombombából megszületett politikai atombomba első áldozatává a Brit Birodalom.

Az atombomba kísérletek a háború évei során folytak. A cél nem más volt, mint egy új fegyver birtokába jutni. Háborús felhasználása a hadbanállás idejének törvényei szerint természetes katonai intézkedés, hacsak a bomba rendkívüli méretű pusztító hatása miatt ki nem emeljük a morálisan felhasználható fegyverek sorából. Mint láttuk: a tudósok kiemelték, a politikusok viszont alig várták, lelkesen fogadták és felhasználták akkor is, amikor arra már semmiféle katonai szükség nem volt. (General Douglas MacArthur-t, a csendes-óceáni szövetséges haderő főparancsnokát meg sem kérdezték.)

Truman elnök július 25-én jóváhagyta a bombázási parancsot, 29-én közölte Attlee angol miniszterelnökkel, csak úgy mellékesen, érdeklődésére válaszolva, hogy felkérte Oroszországot, csatlakozzon a távol-keleti háborúhoz, mint hadviselő fél. Másnap megegyezett az oroszokkal Németország permanens kettéosztásában, Nyugat-Németország gyáriparának teljes leszerelésében, stb.

Hazafelé tartott Truman elnök az Augusta óceánjáró fedélzetén, amikor 1945 augusztus 6-án rádiójelentést kapott Hiroshima bombázásáról. *„This is the greatest thing in history”*— kiáltott fel örömujjongással, fölugorva székéből. Vidám ünnepséget tartottak a hajón. A politikus számára nem az atomhasítás feltalálása, hanem százezer ember elpusztítása jelenti a történelem legnagyobb dolgát.

Sztalin azonnal utasította Beriját, hogy lássanak hozzá haladéktalanul az atomkutatáshoz, költséget nem kímélve.

Japán, nem lévén hadiállapotban a Szovjetunióval, moszkvai diplomáciai képviselete útján tartott érintkezést a szövetségesekkel a háború befejezése kérdésében. Az amerikaiak ragaszkodtak a feltétel nélküli megadáshoz, a japánok az Emperor sértetlenségét kívánták. Az első atombomba ledobása után a moszkvaiak taktikáztak, nem közvetítették a japán üzeneteket. Végül augusztus 8-án Molotov fogadta Sató japán követet és közölte vele, hogy a Szovjetunió augusztus 9-től kezdve hadiállapotban lévőnek nyilvánítja magát Japánnal.

Másnap, augusztus 9-én Suzuki miniszterelnök javaslatot tett a kapitulációra azon az alapon, hogy nem sikerült érintkezésbe lépni Amerikával. A bejelentés délelőtt 11 órakor történt. Rá egy percre robbant a második atombomba Nagasaki felett, derült égből épp oly váratlanul, mint az első, és többszörösen szükségtelenül.

Eltelt azóta 36 év, de külső látszatra kevés változás történt. A

potsdami határok Európában megmerevedtek. Az angol gyarmatbirodalom részeire bomlott. A harmadik világ (a volt gyarmatok népei) nemzeti vagy tájegységen szervezett államokat alkot. A Szovjetunió a nyugati technológia segítségével tovább iparosodott, katonai nagyhatalommá vált. Az Egyesült Nemzetek Szervezete létrejött, és szervezeteinek ezreivel hálózza át a világ államait. A világhatalmi állapot egyensúlyát Amerika és a (vele egyenlő erősnek hirdetett) Szovjetunió tartja. Minden országban baloldali pártok alakultak: a fejlettebb országokban liberális és szociáldemokrata, a gazdaságilag elmaradt vagy újonnan létesített országokban kommunista vagy egyéb marxista diktatúra került hatalomra. A nemzetközi politika polarizálódott, ami azt jelenti, hogy vagy Amerika vagy a Szovjetunió vonzáskörébe került. A kommunizmus policentrikus lett, vagyis a kommunista államokat nem feltétlenül Moszkvából irányítják. Kína a két nagyhatalom közreműködésével kommunista államberendezést kapott, előbb szovjet befolyással, majd a koreai és vietnami térségben több éves amerikai katonai jelenlét után, feladva kapitalista-ellenes magatartását, Kína jelenleg kellemes nyugati kapcsolatokat és támogatást élvez.

Atombomba azóta nem robbant, de egy percig sem voltunk híjával háborús konfliktusnak, terrorizmusnak. A harci cselekmények mögött nem nehéz észrevenni egy bizonyos tervszerűséget, vérben-vasban alakulnak át vagy jönnek létre új államkeretek és illeszkednek be a világszervezeti hálózatba nemzetközi elismerést nyerve. Semmi sem történik a két szuperhatalom beleegyezése nélkül. Hidegháború is volt, szócsata is volt. De a lényegen ez nem változtatott: a nagyhatalmi egyensúlypolitika mindvégig érvényben maradt. Elég itt egyetlen példával jellemezni a politikai kétszínűséget. Kennedy elnök európai útja során Macmillan angol miniszterelnökkel közösen kiadott egy nyilatkozatot, amelyben kifejezte teljes bizalmát Nyugatnak arról a képességéről, hogy harmonikusan együtt tud működni a kommunista országokkal. Csupán 3 nappal előtte járt Berlinben a várost kettészelő nagy fal mellett, és ott szónoki pátosszal kijelentette: *„Aki azt gondolja, hogy a kommunista Oroszországgal együtt lehet dolgozni, az jöjjön ide Berlinbe!”.* Ez volt az ún. hidegháború.

Ha visszaemlékezünk Sztalin fent említett intézkedésére, hogy azonnal lássanak hozzá az atombomba készítéséhez, csak azt idézzük elő újra, hogy az oroszoknak a hidegháború idején nem volt atombombájuk. Az sem szorul külön bizonyításra, hogy iparuk sem volt olyan állapotban, hogy belátható időn belül a bomba birtokába jutnak.

Mégis, mi történt — állítólag: 1947 novemberben Molotov bejelentette, hogy a Szovjetunió a maghasítás titkának birtokában van. Rá alig 2 évre (49 szept. 23.) Truman elnök bejelentette, hogy a Szovjetunió kísérleti atombombát robbantott. A szovjet atombombáról sokféle leírás forog közkézen. Számunkra most lényegtelen, hogy orosz tudósok is utolérték a nyugatiakat, vagy árulás vagy kémkedés útján jutottak hozzá. Az is mindegy, ha volt is bombájuk, vagy ha nem volt. Minket most a szovjet atombomba politikai változata érdekel, az amit Truman elnök bejelentett 1949-ben. Az a bomba érdekel minket, amelyik miatt nincs nyugaton politikai ellenállás a Szovjetunióval szemben.

A politikai elméletgyártók már 1945-ben három lehetőségben jelölték meg a nyugati politika viselkedését arra az esetre, ha a Szovjetunió az atombomba birtokába jut:1.) Teljesen abbahagyni a bomba gyártását, 2.) Szerződést felajánlani a Szovjetuniónak a kölcsönösség alapján, 3.) Új fegyverkezési versenyt kezdeni és igyekezni az amerikai fölényt megtartani.

Az elsőt azonnal el is vetették az akkori hidegháború hangulatában. A harmadik lehetőséget sokszor halljuk, amint vádként egymás fejéhez vágják a nyilvános politikai szócsatában. A második lehetőségről 36 éve tárgyalnak.

Csak a negyedik lehetőség nem jött szóba sohasem: megdönteni a bolsevista rémuralmat és szovjet gyarmatbirodalmat.

(Magyar Élet, 1982. február 11.)

Szabadság ünnepére

A történetírás még ma sem tanulta meg, hogy az események leírásánál kellő helyet adjon a gazdasági okoknak. A politikát az csinálja, aki a gazdasági életre hatással tud lenni.

„Március 15. a szabadság napja”. E szimpla tétel az élet tényeiben nem ilyen egyszerű.

„Március 15-én megszületett a magyar szabadság”. Így hirdetjük az évfordulós dobogókról. Ami a szabadságot illeti, abból március 16-án sem volt több, mint március 14-én. Ami a kettő között volt, az politikai esemény, tele hangulati elemekkel, színpadi jelenetekkel és egy komor háttérrel. A szabadságnak csak fénye villant fel. Ez a fény azért világít részünkre 134 éve, mert szükségünk van rá. Azért van rá szükségünk, mert szabadságunk azóta sem teljes, és utóbbi időkben még annál is kevesebb. Ha egyszer beteljesedik a szabadság, úgy elfelejtjük március 15-ét, mintha sohasem lett volna. De addig nem lehet! Ezt a pesti nagyurak is jegyezzék meg.

Érdemes a korabeli irásokat olvasni, amikor régmúlt időkről kívánunk tájékozódni valósághű módon. (Száz év múlva vajon ki ért meg minket emigránsokat, ha nem azt olvassák amit mi írunk ma a mai problémákról.)

Így megtudjuk azt, hogy a múlt század elején gazdasági válság előzte meg a forradalmakat Európában. A nagy Napóleon legyőzése sok pénzbe került. Az uralkodók előbb elháborúzzák a saját pénzüket, aztán kölcsönt vesznek fel. A háború után a nép fizet. Az állam beszedi a hadiadót és befizeti a banknak. Elvégre a bank nem fizethet rá.

A bank kezdetben áruváltót, majd bankjegyet bocsátott ki, amit állítólag arany fedezett. De miután leértékelték a pénzt kétszer is, 1811-ben és 1816-ban, a „fekete bankó” száz forintja végülis csak huszat ért. Magyarországon akkor nem volt bank, a pénzváltást mindössze négy állampénztár végezte. 1848-ban már nem fogadták el a kereskedők a papírbankót, aki csak tehette ércpénzben tartotta a pénzét. A pénzváltók előtt már a katonaság tartja fenn a rendet.

A szabadság fogalmát nem az utca embere fogalmazza meg. A garasait féltő kisember a bankot szidja, meg az államot. Neki a kettő egy: igaza van, a pénzre az impérium nevét nyomtatták, honnét tudhatná, hogy az Osztrák Nemzeti Bank valójában magánvállalkozás.

Híre ment, hogy a kétszázmilliónyi papírpénzre mindössze húszmilliónyi arany áll rendelkezésre. Győr követe, Balogh Kornél a Karok és Rendek Pozsonyban tartott ülésén március 3-án adáig merészkedett, hogy javasolta: *„Kéressék meg Ő Felsége, egy alázatos felírás által arra, hogy a banknak egész állása s különösen a forgalomban levő bankjegyeknek mikénti fedezése iránt az országot felvilágosítani s megnyugtatni legkegyelmesebben méltóztassék”.*

Kossuth azonnal támogatta Balogh indítványát, s megtoldotta azzal, hogy: *„Nekünk a bank kimutatásának kívánságánál nem*

lehet megállapodnunk, mert ez csak egy részlet... Önálló magyar fináncminisztériumot kell kívánnunk, mert különben rólunk, nélkülünk intézkedő idegen hatalom pénzviszonyainkat végtelen zavarokba bonyolíthatja." A kerületi ülés is, és másnap az országos ülés is elfogadta az önálló magyar pénzügyminisztérium javaslatát.

A francia királyt, Lajos Fülöpöt már februárban elűzte az új párizsi forradalom. S míg a javaslat a felső táblánál topogott, kitört a bécsi forradalom: *„Metternich herceget, akinek személye úgyszólván intézménnyé, sőt annál is többé: szimbólummá vált évtizedeken át húzódó uralma alatt, huszonnégy óra alatt elkergették az utcáról sárosan betolongó forradalmárok: vele együtt tűnt a sülylyesztőbe egész rendszere, politikai masinériája."*

A történetírás még ma sem tanulta meg, hogy az események leírásánál kellő helyet adjon a gazdasági okoknak. Nem igaz, hogy a politikusokat elvek, irányzatok mozgatják. A politikus nem irányítója az eseményeknek. Az eseményeket, értve alatta a történelmi méretű mozgást a társadalomban a gazdasági helyzet idézi elő. A mozgás már elháríthatatlan, de a gazdasági helyzet irányítható. A politikát az csinálja, aki a gazdasági életre hatással tud lenni.

A XIX. század elejének forradalmai az általános európai pénzromlásból, vagy másszóval gazdasági válságból eredtek. A válságban megrendült uralkodói rendszer elháríthatatlanul kapja a nyomást alulról, az elnyomott tömegek részéről, egyszerűen csak azért, mert a vágyakat a lehetőségek követeléssé emelik. Széchenyi így fejezi ki magát: *„Vagy reform, vagy anarchia: ezek közt kell választani".* Mármint az uralkodó kormányának. Jóllehet a reform tíz, húsz, harminc évvel előtte épp olyan szükséges lett volna, mint 48-ban.

De hiszen még koreszme is lesz belőle. Irinyi József így kezdi javaslatát március 10-én: *„Egész Európa mozog. Az idő fél évszázaddal előbbre rúgott. Egy gondolat rezgi át egész Európát: hogy a létező állapot tovább nem maradhat. Nincs idő többé hosszas tanácskozásra, vagy éppen halogatásra. Az eszmék meg vannak érve, az élet szüksége követeli azokat."* Mi kell még: Petőfi nagyszerű rímekbe szedve ontja ezt a pár sort száz változatban, kifejezve mindazt amit a nép akar. És mert szabadon teheti, milliók érzik úgy, hogy: *„...itt az idő, most vagy soha!"*

A Pilvax kávéház izgága ifjúsága nemcsak szónokol, de már zenével is harsog, botrányos számokkal: Marseillaise és a Rákóczi induló.

Ma talán megrökönyödünk a kettőnek együtt emlegetésén. De akkor Pesten »ellenségünk ellensége nekünk barátunk« alapon ezt természetesnek vették. Végülis a francia forradalmas nemzetközi baloldal seholsem volt jelen, ahol a magyar szabadságért folyt a harc. De szólamai kész, előregyártott bosszantóanyagot adtak a pesti kávéházi ifjaknak. Ahogy az osztrák elnyomás részére jól jön az, hogy a magyartól megkövetelhető a királya iránti hűség, és a nemzeti ellenállókat mint lázadókat kezelhetik, éppúgy jól jön a divatos politikában járatosoknak, hogy az uralkodót és kormányát reakciósnak nevezik. Egyszerű népfi az ideál: Jókay is Jókaira változtatja a nevét, eltörlik a *spektábilis, illustrissimus* megszólításokat a megyei gyűléseken, nincs többé tekintetes meg nagyságos úr, mindenki polgártárs lesz.

„A pesti ifjúság és a nyomukba szegődött többé-kevésbé meggyőződéses alkalmi forradalmárok a francia forradalom eszmekörében éltek. Petőfi szobájának egyetlen éke az 1789-es év nagy embereinek acélmetszetű képei voltak: önmagát Desmoulins Camille-nak, legjobb barátját, a szelíd és igazán nem forradalmár lelkű Jókait Saint Juste-nek látta." (Tempefői: Budapesten akkoriban).

Maga Jókai írja: *„... felkötöttem a kardomat, vállra akasztottam a puskámat, a selyem süveget pedig eltettem a tölténytartóba. Hát bizony, a márcziusi napokban úgy járt minden gavallér ember látogatóba az elegáns hölgyekhez: puskával a vállon, tölténytartóval a csípőn, karddal a tomporon."*

Az említett selyem süveget a hölgyek hímezték sajátkezűleg udvarlóiknak. Az eredetileg vörös jakobinus sapkákat Pesten többnyire piros-fehér-zöldre hímezték.

„A reakció nem szervezkedik, még csak nem is fenyegetőzik. Dehogy: inkább úgy látszik, hogy nincs is ellenfél, nincs senki aki másképpen gondolkoznék. Az egész város felett úrrá lett a könnyű győzelem boldogsága." (Tempefői) Szerdai napra esett március 15-e, egész héten mindenki az utcán van, s kifogyhatatlan ötletekkel demonstrálják a szabadságot.

„Míg Pesten a frissensült nemzetőrök vadonatúj fegyvereikkel büszkén járták az utcákat, belsejükben csodálkozva, hogy milyen könnyű dolog is forradalmat csinálni, mikor nincs ellenség, Bécsben a legvakmerőbb remények lángjainál koholták a terveket, hogyan lehet visszacsinálni a megtörténteket. Még az a terv is felmerült, hogy vonják ki a katonaságot egyelőre, hagyják hogy a felbőszült, ígéretektől megvadított parasztság legyilkolja az urakat — mert hiszen a nemesség nemzeti ellenállásában nagyobb veszélyt láttak, mint a szociális követelések teljesítésében! — s aztán rendet csinálni és minden alkotmányos skrupulust végleg megszüntetni, újra bevonulnak."

A spekuláció nem volt teljesen alaptalan, Pest szolgáltatta a forradalmi hangulatot, de Pozsony, ahol az országgyűlés székelt, nagy súlyt helyezett arra, hogy a változások törvényes keretekben történjenek. Az udvar hátrál, a magyar politika mesteri munka, alig két hét után Magyarországnak önálló, felelős, magyarokból álló kormánya van.

„Április elsején, népgyűlés volt a múzeum előtt: ott adták hírül a kormányalakítást. Kiszivárgott a híre, hogy Wesselényi Miklós báró, a tíz év előtti árvíz hőse, a szabadság börtönt szenvedett hitvallója Pesten van. Hamar küldöttség megy érte s a tömegen mély emberi megilletődöttség vesz erőt: a hatalmas fizikumú, híres férfit vezetni kell, mert szemevilágát otthagyta, a zsarnokság börtönében. De azért szól egy pár szót s megérezve a sokadalom labilis lelkiállapotát, inti őket szavakkal: »Az anarchia oly híd, melyen át elűzött absolutizmus mindenkor visszajő!«" (Tempefői)

Április tizedikén Ő Felsége személyesen jött Pozsonyba és másnap ünnepélyesen szentesítette a törvényt, mely a magyar népnek alkotmányos kormányzatot adott.

*

Az első felelős magyar kormány miniszterelnöke **gróf Batthyány Lajos** volt. Személyesen járt Bécsben követelni az uniót Erdéllyel.

Pálffy János kortársa így jellemzi: „Mint a honvédelmi bizottmány tagja, 1848. őszén mintegy három héten át mindennap megjelentem én is Batthyány-nál. Itt tanoltam ismerni e rendkívüli férfi fékezhetetlen, arisztokratikus, de nemes büszkeségét, mely sohasem fajult kevélységgé, sohasem aljasult gőggé, itt tanoltam ismerni s bámulni azon kitűnő észtehetséget, tisztán észlelhető és kombináló be- és előrelátást, mellyel ő bírt, s azon, mondhatni lovagias ragaszkodásáért a törvényszerűséghez, mellyel szembeszállt az alulról vagy felülről jövő megtámadásoknak egyenlő erély- és bátorsággal akkor is, midőn éles szeme mindkét felölről látta feje fölött tornyosulni a vihart, de látta a villámokat is, melyek e vész-

terhes felhőkből, egyikből vagy másikból, bármelyik győzzön, le fognak villanni e szgény hazára. És ő csak a hazát nézte."

Amitől Wesselényi intette az országot, anarchia nem következett be. A magyar nemesség saját magát megfosztotta kiváltságaitól, és a felszabadult jobbágy és szegényparaszt éppúgy honvédnak állt be, mint az úr, amikor előbb a horvátokat lázította ellenünk Bécs, majd hadsereggel jött, hogy végül orosz csapatokkal verjék le a magyar függetlenséget.

A magyar ellenállás sorsa ezzel beteljesedett. A fegyverek elhallgattak, de a halál tovább aratott. Az orosz fegyveres túlerő kiütötte a magyar kezéből a fegyvert, így már az osztrák elbánhatott vele. A bosszú teljes volt és szisztemetikus: legyilkolni saját királya nevében a magyar nép vezetésre alkalmas rétegét, hogy az ország függetlensége többé szóba se jöhessen. A nemzetgyilkosságot a győztes jogán hajtották végre.

Mialatt Pesten díszelőadást rendeltek el a Nemzeti Színházban, ahol a szabadságharc annyi nagy ünnepélye zajlott le, ahol a nemzet hőseit rajongta körül, most megzendült a Gotterhalte, először, de nem utoljára — azalatt a zsandárok nagyban fogdossák össze a szabadon járó exhonvédeket, s már viszik is le Itáliába. Nem kerüli el a közlegénysorsot az sem, aki tiszt volt. Hosszú sorokban, gyalog hajtják őket keresztül az országon. Haynau nemcsak fenyegetőzött. Alig érkezett le Geringer báró, máris megkezdték működésüket a hadbírák az Újépületben. Nyár vége előtt fogva vannak a magas klérus tagjai és sok kisember, akikről csak később fog kiderülni, hogy tulajdonképpen micsoda deliktum terheli a lelküket. Mert az Összmonarchia ellen rengeteg formában lehet vétkezni.

Nagy munka ilyen sok embert, sorsot, vélt vagy igazi bűnt, kihágást, vétket felmérni és megítélni. Szerencsére az osztrák ármádiában annyi a nyugdíjas, rokkant, szolgálatra alkalmatlan, hogy telik vérbíróságra belőlük. Egy elítélt (aki kivételesen megúszta néhányéves büntetéssel) így írja le a bíróságot:

„Ott állt az egész haditörvényszék, sírból kilépett nyugdíjas katonatisztek, hülye rokkantak, gondolkozni és érezni képtelen öregek, aztán egynéhány altiszt és közlegény, mindnyájan fedett fővel és kivont karddal. Egyike ezen bakónak, Schwáby nevű, félig vak, háromnegyed süket, az insurrekcióban 1807-ben az atyám alatt szolgált, most főhadnagyi nyugdíját egészíti ki a haditörvényszéki szolgálatáért kapott napidíjjal.

Ezekre és ilyenekre van bízva annak megítélése, amit csak jogtudósok volnának hivatva — de azok is csak nemzetközi összetételű bizottságban — eldönteni: hogy a császár és király személyének egysége, de politikájának kettős volta folytán visszás helyzetbe került tisztek, hivatalnokok, polgárok helyesen cselekedtek-e vagy sem? Ezek ítélnek a legnagyobb bűnperben is: Batthyány Lajos grófában." (Tempefői)

Batthyány meggyilkolására egyenesen Bécsből jött az utasítás, a kegyelmi ajánlatot Haynau ki sem bontotta. A vádló (Laiczendorf) a vádiratot Bécsből visszakapta azzal az utasítással: *„ ... hogy némely pontjai újból s bővebben vizsgáltassanak meg Laiczendorf által, ki egyszersmind Sófia főhercegasszonytól egy saját-kezű levelet kapott, melyben ezen fúria parancsolja neki, hogy az ítéletet halálra változtassa, biztosítván őtet egyszersmind, hogy az nem fog végrehajtatni, mert a császár, az ő fia, meg akar kegyelmezni Batthyánynak, de hogy halálra itéltetése múlhatatlanul szükséges, mások elrettentése végett. Laiczendorf sokáig habozott, de részint félve Sófiától, részint bízva is a megkegyelmezésben, az ítéletet halálra változtatta."* (Pálffy János: Magyarországi és erdélyi urak.)

Batthyány sohasem tért el az alkotmányosságtól. Miniszterelnöki pozíciójához megkapta a király hozzájárulását, mint részét az ország függetlensége elismerésének. A bécsi udvarral mindvégig a békés megegyezést kereste, a Jellasics-ügy után is, az Erdéllyel való egyesülés esetében is. Amikor ez, főleg a bécsi udvar makacssága miatt reménytelen volt, a forradalmi harctól visszariadva miniszterelnöki megbízatását 1848 októberében visszaadta. Batthyány nem volt lázadó. Az ő egyetlen bűne: tehetsége, államférfiúi képessége volt.

A halálos ítélet megértéséhez ismernünk kell az ún. Kolowrat-féle beadványt. (Gróf Franz Kolowrat-Liebsteinsky cseh származású osztrák államminiszter volt, 1826-tól Metternich kormányában, majd 1848 márciusában, miután a bécsi forradalom megbuktatta Metternichet, ő lett Ausztria első alkotmányos minisztériumának elnöke.) A beadvány tárgya a „magyar veszedelem" elméleti kifejtése volt. Ebben figyelmezteti az osztrák udvart, hogy a független magyar államiság elismerése által az összmonarchián belül Magyarország lesz a legerősebb, Magyarország érvényesíteni fogja régi alkotmányában lefektetett területi szuverenitását a most elnyert állami függetlensége által azokra a területekre nézve is, amelyek a levert Rákóczi-felkelés után osztrák igazgatás alatt álltak, bár jogilag a Magyar Korona részei: a horvát kapcsolt országok, a délvidéki határvidék és Erdély.

Kolowrat valóban rátapintott a lényegre: ha létrejön a kor szellemének megfelelő független állami berendezés Magyarországon, akkor előbb-utóbb megszűnik az államjogban soha nem igazolható állapot, hogy az országot heterogén kormányzati körzetekre osztva Bécsből irányítják.

A márciusi forradalom egyik fő követelése volt: Unió Erdélylyel. És egyben Batthyány főbűne is, mert létrehozta, alkotmányosan, és Bécstől személyesen kikényszerítve annak szentesítését.

Tehát nem a király elleni lázadás a főbűn, hanem a független Magyarország építése. Ennélfogva a kivégzések, vagyonelkobzások határozott célja félreállítani mindazokat, akikben szándék és képesség gyanítható az ország felépítésére.

Ezért, március közepén, nem csupán a régi szabadsághősöket ünnepeljük, és nem csak a nagy szent felbuzdulás dicső napjait, de ezen felül emlékeztetünk arra a feladatra, ami mindennapi kötelességünk: dolgozni a magyar függetlenségért minden körülmények között.

(Magyar Élet, 1982. március 11.)

Börtönőrök ünnepe

Közép-Európa rendjét Magyarország feldarabolásával és önálló szláv államok létesítésével bontották meg.

Helsinkiben a határok szentesíttettek és véglegesíttettek, és ötmillió magyar eltüntetése a kisantant-fasizmusok belügye marad.

Ismét elérkezett április negyedike. Ismét elismétlik odahaza az ostoba és banális szólamokat, ilyesmiket: „Évezredes történelme során a magyar nép 1945. április 4-én lett önálló és független." „A német és magyar fasizmus igája alól felszabadult az ország." „Hazánkat a Dicsőséges Vörös Hadsereg szabadította föl."

De arról ezen a napon sem fognak beszélni, hogy az ideiglenesen hazánkban tartózkodó szovjet haderők mikor mennek haza a fenébe, hogy az ország gazdasági kizsákmányolása mikor szűnik meg, hogy a sokat hangoztatott demokrácia elvei szerint mikor lesznek szabad választások Magyarországon.

Abban viszont megegyezünk, hogy nem feledkezhetünk meg erről a napról, mert április 4-e — ha már egyetlen naphoz kell kötni a szovjet inváziót — sorsdöntő dátuma a magyar népnek. De arról sem feledkezhetünk meg, hogy ebben a sorscsapásban Európa is velünk hullott, és ha lesz feltámadásunk, az is közös lesz Európával.

Ma már történelmi távlatból láthatjuk, és egy hosszú élet okokat fürkésző tapasztalatával érezhetjük, hogy Trianon is már része volt, előkészítése volt Közép-Európa bolsevizálásának.

Sem Trianon, sem április 4-e nem nevezhető történelmi véletlennek, esetlegességnek. Trianon idejében egész Közép-Európát átalakították, 1945-ben egész Közép-Európát szovjet-orosz uralom alá vetették. Mindkét esemény világháborús összeomlás erőszakos eseményeként következett be.

Trianon tragédiája nemcsak Magyarország ötfelé darabolása. Trianon nemcsak a magyar nép tragédiája. Trianon része volt annak a nagy fordulatnak, amit az első világháború végén élt át Európa: nemzetekfeletti materialista világuralmi törekvések rendezkedtek be egész Európában, a győztes államokban úgyanúgy, mint a legyőzöttekben. Királyi trónok összedőltek, alkotmányos és szerves parlamenti kormányzatokat döntenek meg terrorista bandákkal végrehajtott forradalmak, radikális irányzatok bolygatják fel a társadalmat, politikai feszültségekkel telik meg a légkör mindenütt. A nemzetközi érintkezésnek, gazdasági kapcsolatoknak előfeltétele a liberális baloldali pártok és szakszervezetek létesítése vagy eltűrése. A köztársaságok különlegesen jó elbánásban részesültek.

Közép-Európa rendjét Magyarország feldarabolásával és önálló szláv államok létesítésével bontották meg. Trianon igazságtalanságai megakadályozták bármiféle közép-európai együttműködés kifejlődését, csakúgy a térség közös védelmét.

Amit az első világháború utáni átrendezés még befejezetlenül hagyott, azt végrehajtották a második világháború után. Ezidőre már nemcsak Közép-Európát igázzák le, de tönkreteszik az angol világbirodalmat is, megszüntetik a győztes oldalon tönkrement európai országok tengerentúli érdekeltségeit (gyarmatait) is a világot átrendező fejlemények. Amíg Kelet és Közép-Európa az orosz birodalom ellenőrzése alá kerül, Nyugat-Európát az Egyesült Államok veszi politikai és gazdasági gyámság alá. A felszabaduló régi gyarmatvilág részben orosz, részben amerikai befolyás alá kerül. Tucatjával születnek új köztársaságok, kommunista államok. A 800 milliós Kína is kommunista kormányzat alá jutott.

Hazánk részére ebben a folyamatban 1945 április 4-én vált befejezett ténnyé a nemzeti Magyarország megszűnése. Két ránk kényszerített világháború szörnyű szenvedése után jutottunk el ehhez a naphoz, amely ma még beláthatatlan időre jelzi azt, hogy ezeréves államiságunk önálló gyakorlásának lehetősége ismét szünetel. Magyarország, trianoni határaival csak mint közigazgatási egység él tovább abban a közép-európai köztársasági láncolatban, amit két világháború felidézésével hoztak létre a mai kéthatalmi világrendet felépítő nemzetközi szervezetek.

Magyarország része lett egy államcsoportnak, akarata ellenére, amely politikailag bolsevista, gazdaságilag rabszolgarendszerű államkapitalizmus, faji agresszívitásban szláv. Ennek a hármas csapásnak a legsúlyosabbja a féktelen hódító szláv nacionalizmus, a Magyarország és magyar etnikum testéből kikerekített szláv országok magyarirtása, amihez az oláhok pravoszláv fanatizmusa is hozzátartozik.

Sohasem keltettünk ennek az újságnak a hasábjain hamis reményeket, és nem hallgatjuk el aggodalmainkat nemzetünk jövője iránt. Felelőtlennek tartjuk az olyan emigrációs zsurnalisztikát, amely a vágyakat tényekként mutatva ostoba jóslatokat közöl. Az első években: „jövő karácsonyra otthon leszünk" és hasonló szólamok éppoly megalapozatlanok voltak, mint az a néhányszor megismételt bölcsködés, hogy: „Hosszú évek szovjet terjeszkedése után az Egyesült Államok végre megálljt kiáltott és ellentámadásba ment át." Attól a baj még nem lesz kisebb, ha letagadjuk, vagy ami súlyosabb: meg sem látjuk.

A képlet ma nem olyan egyszerű, mint a tatár vagy török megszállás idején volt, hogy amikor szétesett a birodalom, megszűnt a megszállás. Nem olyan egyszerű a dolog, hogy Amerika, vagy valamely boldogságos égi hatalom kizavarja az oroszokat hazánkból, és ihajcsuhaj „piros-fehér-zöld zászlóink büszkén fognak lobogni a Duna felett".

Az, ami 1945 április 4-én hazánkra bekövetkezett, a jaltai és potsdami megegyezések következtében jött létre. Ezeken nyugati államfők is résztvettek.

A második világháborúból két nagyhatalom került ki mértéken felüli gyarapodással: az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió. A világesemények rendezője azóta is ez a két nagyhatalom — valóságos és látszólagos ellentéteik ellenére is. Akaratuk ellenére semmi sem történhet a világon.

Az orosz megszállás alá került Közép-Európa reménye az első időkben az volt, és más nem is lehetett, hogy e két nagyhatalmi partner szembekerül egymással. Erre számított az 1956-os magyar felkelés is. Talán elég lett volna, ha politikailag szembekerülnek. De még ez sem történt meg, (ha Washingtonból kiáltottak is megálljt, de tenni semmit sem tettek), mert Magyarország semlegességi szándékával Washington nem tudott mit kezdeni. A két nagyhatalom európai érdekzóna-felosztását nem kívánja megváltoztatni, és politikai műszóval kifejezve, a szovjet hadsereg 1956 november 4-én helyreállította a magyar nép által megbontott nemzetközi rendet. Látni fogjuk, hogy később ezt véglegesítik.

A keleti zónába került országok sorsa nem tartozik az amerikai kormányzat különleges gondjai közé. Szavukat ugyan többször fölemelték kirívó esetben, ami bőven volt, de ettől semmi sem változott. Birner amerikai külügyminiszter a szenátus külügyi bizottsága előtt a Tito-kormány elismerésével kapcsolatos vitában kijelentette, (1946 ápr. 19.), hogy a diplomáciai kapcsolatok felvétele a jövőben nem lesz összefüggésben valamely kormány politikájának amerikai helyeslésével vagy ellenzésével, mert ezentúl a „de facto" kormányokat elismerik, politikájuk helyeslésének vagy helytelenítésének kérdését gyakorlati síkon kezelik.

Magyarországon a *de facto* orosz megszállás miatt bármilyen *de facto* kormány Amerikának automatikusan *de jure*. Rákosinak sem volt ezen a téren problémája, Kádár sem panaszkodhatott, később még a Szent Koronát is megkapta.

1956-ban az történt, hogy Kádár beült az orosz tankba, bevitték Budapestre *de facto* kormányt alakítani a magyar nép ellen, ezt Amerika kormánya esetleg helytelenítette, de gyakorlati síkon kezelve nem tekinti olyan körülménynek, ami miatt kérdésessé tenné az orosz intézkedés jogérvényét.

Április negyedike csak a részünkre magyarokra mért sorscsapás történelmi dátuma. Ugyanaz a történelmi esemény más-más naptári nappal jelöli a szabadság elvesztését Európában

a különböző országok és népek részére. Európa egészére nézve az 1945-ös évszámot tekinthetjük átfogóan annak, amit részünkre április 4-e jelent. Népünk sorsa ennyire még nem volt közös Európa sorsával. De Európa sem élt még át olyan méretű közös sorscsapást, mint ami érte 1945-ben. Ez is csak úgy jöhetett létre, hogy a nemzetközi politikai intrika következtében Európa népei rövid negyedszázados hézaggal két pusztító, véres polgárháborút szenvedtek át, amelyek egyenes következményeként Európa, egész Európa(!) elvesztette történelemalakító súlyát és politikai szerepét.

Az európai összeomlás két Európán kívüli katonai hatalom fegyveres beavatkozása révén jött létre, és ahol az Európa-ellenes szövetség fegyveres erői összetalálkoztak, ott egy politikai határvonalat húztak meg, és azt tartósították. Ennek a határvonalnak, a vasfüggönynek a létezése, és a tőle jobbra is, balra is kialakított kényszerhelyzet ténye mellett teljesen mellékes körülmény az, hogy az egyik fél magángazdálkodást folytató kapitalista, a másik fél proletár diktatúra (már amennyire ez a két meghatározás fedi a valóságot). Az érdekzónák kiépítése mellett teljesen lényegtelen körülmény az is, hogy az US és USSR között viták, nézeteltérések, vagy akár háborús feszültség van, mert minden világnézeti, minden gazdasági, minden napipolitikai nézeteltérés haszna vagy kára eltörpül az Európa feletti szovjet—amerikai hegemónia történelmi kártételei mellett. Teljesen lényegtelen körülmény az is, hogy a két szuperhatalom közül melyiknek van fegyveres fölénye, mert mindaddig amíg a kettő közötti mesterséges és cinkos fegyverkezési verseny ürügyén abszolút fegyverfölényben vannak a világ többi része és elsősorban Európa felett, addig nincs a világon semmi okuk egymásközti fegyveres összecsapásra.

Mindkét szuperhatalom legfőbb törekvése Európa feletti befolyásának biztosítása. A gyakorlati érvényesítés között olyan óriási különbség van, hogy a keleti oldalra eső fél-Európa joggal érezheti magát szerencsétlennek, a nyugati oldalra eső népek pedig viszonylag szerencsésnek, előbbi rabnak, utóbbi szabadnak. De a lényegen nincs változás Nyugat-Európa amerikai irányítás alatt áll, Kelet-Közép-Európa orosz irányítás alatt nyög.

A háború végén létrejött és azóta tartósított demarkációs vonal fenntartását semmi sem veszélyezteti, bár az amerikai—szovjet-orosz ellentét nem tartozik a lehetetlenségek közé. Az európai közös vállalkozásnak mai, történelmi mértékkel talán még korai szakaszában, a tartós berendezkedés közös élményének reménydús időszakában, és együttműködésük szálainak ismeretében annak reménye, hogy egymás torkának esnek, egyenlő a nullával.

Az Oroszországon kívüli Európa lakosainak száma 480 millió. Nem csekély feladat ennek a világviszonylatban is számottevő népességnek két térségen kívüli hatalom által történő tartós befogása. Nem csekély feladat különösen akkor, ha számításba vesszük azt is, hogy a 480 millió annak az Európának az emberanyaga, amely megteremtette földünk diadalmas civilizációját és egyetemes kultúráját. Azokét is, akik most béklyót vetnek rá.

Európa életébe ez a barbár beavatkozás csak két világháború szörnyű rombolása árán volt lehetséges. Ezt nagyon jól tudják a szülői ház ellen lázadó származékok, az amerikaiak és oroszok. Ezt az állapotot kétféleképpen lehet csak tartósítani. Egyik megoldás az, hogy Európát időnként le kell rombolni. A másik megoldás az, hogy helyzetének megváltoztatására tehetetlen legyen.

Európa átalakítása 1945-ben megkezdődött. Részleteit eléggé jól ismerjük: a vasfüggönytől keletre az oroszok minden ország élére csatlós-kormányt helyeztek és kinyilatkoztatták a proletárdiktatúra hatalmát. Nyugaton a folyamat lassabban ment, mert ott nem géppisztollyal politizáltak, hanem gazdasági és pártpolitikával. Meg kell azt is állapítani, hogy a nyugat-európai átalakítás sokkal eredményesebb volt, mert a preparált közvélemény meg van győződve, hogy a politikai irányzat a népszavazás eredménye. A pártpolitikai manipulációk eredményeként Európa nemkommunista felében mindenütt valamilyen baloldali párt áll — a marxista, szocialista, szociáldemokrata irányzatok valamelyike — a kormányok élén.

Ennek természetes következménye volt, hogy Európa elfelezett állapotának tartósítására, szovjet indítványra, és erős amerikai támogatással nyélbeütött Helsinki Konferencia szentesítette a szovjet háborús foglalásait. A másik nevén Az Európai Biztonsági Konferencia 1973 közepén kezdődött és hosszú hónapokon át zárt ajtók mögött folyt, majd két év után fejeződött csak be, hosszú viták után, amelyek során a nyugatiak fokozatosan és teljesen meghátráltak a szovjet törekvések elől. Tengernyi írás jelent meg a lapokban ez idő alatt, és a világ közvéleménye, amely kezdetben felháborodással fogadta a szovjet szándékot, a végén már érzéketlenné vált, preparálódott az Európa feletti szovjet—amerikai kondominium számára. Ma már keleten is, nyugaton is úgy ír a sajtó a Helsinki Konferenciáról, mint valami nagyszerű elért diplomáciai, Európa-érdekű eredményről.

A második világháborút sohasem követte általános békeszerződés. A hadviselő felek Németországgal még ma sem kötötték meg a békeszerződést, ezt akadályozta a két Németország léte. Helsinki erre is O.K. pecsétet ütött, mindkét Németország aláírta, hogy kettészakításuk végleges. Ide tud züllesztení egy nagy kultúrnemzetet a pártideológiai maszlag.

Sszámunkra a politikai realitás az, hogy Helsinki már nem Jalta és nem Potsdam többé, ahol a győztesek határoztak Európáról Európa nélkül. A Helsinki Szerződés olyan széleskörű megállapodás, amit a nagyhatalmak (mindegy hogy milyen) nyomására az összes európai államok aláírtak (az egyetlen Albánia kivételével — de Vatikánállam is). Ez teszi Helsinkit mindenekfelett végzetessé Európa számára.

Helsinki a század legjelentősebb nemzetközi politikai eseménye volt, a két világháború katasztrófájának betetőzése, április negyedike tartósítása, nemzeti függetlenségünk sírgödre.

Európa országokból álló természetes felépítésének vége. Európa országai ezután közigazgatási egységek csupán. A határok továbbra is tilalmi sorompók testvéreink felé, mert Helsinkiben a határok szentesíttettek és véglegesíttettek, és ötmillió magyar eltüntetése a kisantant-fasizmusok belügye marad.

Április negyedike — legyen átkozott aki ünnepel!

(Magyar Élet, 1982. április 1.)

Gazdasági helyzet és bevándorlás

Ausztrália a magánvállalkozók kapitalista állama, az amerikai nagytőke növekvő befolyása alatt.

A két éve megindult nagyobb arányú bevándorlás próbára tette nemzeti együttérzésünket. Elképzelésünk egymásról sok esetben nem vált valóra. De végső fokon a nemzeti együttérzés próbája, az elképzelések meghiúsulása rajtunk kívülálló problémák miatt állt elő.

Aki vándorbotot vesz a kezébe az hátra akarja hagyni a problémákat. Azokat, amiket jól ismer, amik miatt szenvedett. Az új ország új problémái még ismeretlenek. A remény nem is engedi meglátni azokat, csak amikor már hatása alá kerülünk, akkor érezzük fájdalmasnak, és aránytalanul, mert az újnak, az ismeretlennek a sokkja kíséri. Ilyen sokk-elem mindig jelen van akkor, amikor másképpen képzeltük az újat, mint amilyennek találtuk. Úgy gondoljuk, ez szabályszerűen mindenkivel megtörténik.

Mai elmefuttatásunk célja a napi problémáktól távolabbi, de azokra közvetlen hatású állapotnak az ismertetése, annak a különbségnek az érzékeltetésével, ami a vasfüggönytől jobbra és balra fennálló gyakorlatot egymás ellentétének láttatja.

Először is lássuk azt, ami az egész világon legjellegzetesebben általános: az állam — közelebbről az a mód, ahogyan az államnak az előregyártott sémák szerint létre kell jönniök. A közös alap az etatizmus.

Mi az etatizmus? Az állam tevékeny beavatkozása a politikai és gazdasági életbe.

Az állam az ország feletti hatalomgyakorlás szerve. Amikor a francia parlament elnöke az állam érdekére kifogást emelt XIV. Lajosnál, a fiatal uralkodó így válaszolt: „L'état c'est moi!" Az állam én vagyok. Az Új Magyar Lexikon (1960) így határozza meg: „állam: a kibékíthetetlen osztályellentétek termékeként és megnyilvánulásaként létrejött szerv, az uralkodó osztály érdekeinek védelmére, más osztályok elnyomására szolgál". A lexikon a továbbiakban hosszan dialektikázza, hogy végső fokon a kommunizmusban az állam majd megszűnik. De addig is, legyen az ő meghatározásuk szerint.

A királyok és maguk teremtette diktátorok kora lassan lejár, és helyébe jön a modern állam fogalma. A modern államot a kapitalizmus hozta létre, és hatalmának megszilárdítására az állami közigazgatás befolyását fokozza az élet minden terén. Ez a gyakorlati etatizmus.

Az etatizmus érvényesülésének a folyamata világjelenség, érvényesítésének a módja kétféle: gyors lefolyású (háborúk, forradalmak útján), vagy lassú lefolyású. A határvonal a vasfüggöny, amely mögött az államok a politikai és gazdasági életet teljes monopol-helyzetben irányítják. Itt, Ausztráliában az állam irányító szerepe évről-évre növekszik.

Olyan országban, ahol minden az állam kezében van, a magánkezdeményezésnek nincs helye, nyilvánvalóan mindenki az állam alkalmazottja. Ha ilyen országban kevesebb a munkahely, mint a munkás, akkor az állam gondja, hogy munkahelyet biztosítson annak is, akire nincs szükség. Egyetlen dolgot tehet: öt dolgozó mellé odateszi a hatodikat, és az öt fizetést hatfelé osztja. Ez ugyan nem lendít a termelésen, de vagy lendület, vagy szocializmus. A túlzott államosítás másik következménye, hogy az állam nem tudja kielégíteni a polgári igényeket, főleg amit a magán-kisipar lát el egyébként. Ilyenkor érvényesül az állami teóriával szemben az élet természetes törvénye. Erre gyakori példa a maszekmunka.

Magyarországon, mint tudjuk, egyidőben erőltették a nagyipart. Olyan országban, ahol a nagyipar részére sem nyersanyag, sem energia nincs, a nagyipar csak bérmunkaműhely lehet. Be kell hozni Magyarországba a szovjet blokk nyersanyagát is, szenet is, és el kell vinni a készárut. Magyarország ez esetben csak a munkaerejét exportálja, amit a kiszállított kész- vagy félkészáruba befektetett. Mit fizethet a Szovjetunió ezért? Szovjet éhbért. Lengyelország jobb helyzetben van, a nyersanyagáért is kaphat valamit. Ám az, ami előállott Magyarországon 1956-ra, a nagyipari őrület gazdasági válságából politikai válságot idézett elő. A megoldásnak csak egy részét nyújthatta a vörös hadsereg. A másik része a gazdasági átalakítás parancsoló szükségessége volt. A Szovjetunió kénytelen volt magyarországi gyarmatában engedni az etatizmus merevségéből. Így jött létre a maszek szocializmus, vagyis a *magánszektor* korlátozott létét engedélyező államkapitalizmus. Más szóval, Magyarország nincstelenségének köszönhetően engedélyt kapott a szocialista haladás irányával ellentétes irányú lépésre a természetes kettősség, a magánszektor — állami szektor kettőssége felé. (Lengyelország esetében nem volt ez a kényszer még 56-ban, így ők tovább fejlődtek a szocializmusban, csak negyed századdal később értek el az út végére.)

Az állami- és magánvállalkozások arányára nincs általános formula. Olyan gazdag országban, mint az Egyesült Államok, kevés téren van igazolt szükség az állami beavatkozásra. Magyarországon a helyes arány 50—50 % lenne. Sajnos 45 előtt a nemzetközi nagytőke akadályozta ennek megközelítését (csak a vasút és a posta volt állami kezelésben, a bányák, a nagyipar, a nagykereskedelem életet bénító magánkartellek kezén volt.) A háborús összeomlás után átlöktek bennünket a ló másik oldalára: erőltették a 100 %-os államosítást. Az eredmény nem lett más, mint ami lett: leomlott a százszázalék. De az egészséges aránytól még mindig távol vagyunk, és különösen a munkavállalók elhelyezésében jelentkezik a probléma.

Mit tesz ilyenkor a magyarországi rezsim? Ahelyett hogy a vállalkozói kedvnek a részére utat nyitna a magánszektor felé, csak a munkavállalók feleslegének a problémáját akarja megoldani: kinyitja a határokat kicsikét, hogy a fölösleg lecsapódjék. Nem mondják, hogy mehetnek, de a külföldi utazások könnyítésével lehetővé teszik sokak részére a távozást. Valósággal programozni tudják a felesleg leengedését, aminek során az egyén érdeke csak annyiban érvényesül, hogy az állam olyanokat dob ki, akikben valamilyen ok megérlelte az ország elhagyásának szándékát. Kettős célt ér el így a kormányzat: csökkenti a munkapiacon előállott problémáját, s ugyanakkor demonstrálja a nagyobb szabadságot.

Szabad az embereknek külföldre utazgatni, disszidálásukkal nem hárul már súlyos következmény az otthon maradt családtagokra, sőt még a családegyesítésre vonatkozó nemzetközi kötelezettségének is eleget tesz, sok esetben kiengedi a külföldre távozottak családtagjait. Látszólag normálisan viselkedik engedélyezett kivándorlási esetekben, mint akármelyik nyugat-európai állam. De csak látszólag, mert amíg a nyugat-európai állam, legyen erre példánk Hollandia, amely elérte a terület túlnépesedését 340 fős (négyzet km.) népsűrűséggel, addig Magyarország népsűrűsége 115, tehát pontosan egyharmada. Más szóval: amíg a kisebb mint félmagyarországnyi Hollandia 14 millió ember eltartásáról gondoskodik, mielőtt leadja természetes szaporodásából származó fölöslegét, addig Magyarország több mint kétszer akkora területen (igen alacsony születési arányszámmal) tízmillió ember (sokkal alacsonyabb színvonalú) eltartása mellett máris folyamatba teszi az elvándorlást.

Ezeknek a számoknak az egybevetése rámutat egyben a két ország gazdasági teljesítőképességére: ha valamilyen módon a holland népgazdálkodás arányai érvényesülnének Magyarországon, húszmillió bevándorlóra volna szükség, hogy a holland népesedési szintet elérjük. E lehetetlen példával csupán érzékeltetni akarjuk, hogy a jelenlegi magyarországi munkaerőfölöslegnek nem a túlnépesedés az oka, és a megoldás nem a kivándorlás kellene hogy legyen. A megoldást ott kellene keresni, ahol a hiba van: a gazdasági életben.

Akik most eljönnek Magyarországról, gazdasági kitaszítottak. De amiatt, hogy Magyarország politikai kényszer alatt él, akik eltávoznak, egyúttal politikai menekültek is. Annak a politikának a menekültjei, amely meggátolja Magyarországon belül a nemzet önérdekének érvényesülését. Nem kell ahhoz politikailag az ellenoldalon állania valakinek, hogy áldozata legyen a politikának. Különben is, nehéz meghatározni, mi az ellenoldal. A fogalmak itt már régen összezavarodtak. Minek vallhatja magát pédául az a ma 20 — 30 éves menekült, aki ellenzéki álláspontját úgy feljezte ki, hogy nem ült föl a Bécsből visszatérő autóbuszra?

Talán kapitalista? Nem aranyát viszi át a határon, hanem csak munkaerejét, mint ahogy eddig is munkaerejét bocsátotta áruba. Még ha szerencséje fel is viszi majd sorsát külföldön, most, amikor átlépi a határt, számára a kapitalizmus sem nem ideológia, sem nem politika. Csak annyit tud róla, hogy gyűlölni kell, és hogy a szocialista állam hitelt kap tőle. Meg talán azt is, hogy a kapitalizmusban megfizetik a munkáját.

Vagy talán fasiszta? Ezzel a hülye szóval sokszor visszaéltek már, és ha ezekre a fiatalokra alkalmaznánk, kétszer olyan gazul járnánk el, mint 45 után, amikor hazájukat védő jó magyarokat ítéltek el, vagy 56 után, amikor hazájukat felszabadítani akaró jó magyarokat gyilkoltak, börtönöztek a fasisztaság vádjával.

Avagy, szimplán csak ellenségei lennének a szocializmusnak? Inkább fordíva van: kettétört életük a bizonysága annak, hogy az amit ma szocializmus néven gyakorolnak, ellensége ezeknek a fiataloknak, és azoknak is, akik mind ennek ellenére otthon maradtak. Magát a szót még nem gyűlölték meg, mert ők maguk sem tudják más szóval kifejezni azt, amit nemzetünk szeretne elérni társadalmi összefogással, de azt tisztán látják, hogy a társadalmi haladásnak a kellékei közé csak szemtelen hazugság sorolhatja a megszálló szovjet-orosz seregtesteket és az országot Moszkvának kiszolgáltató pártot.

Ausztráliának a bevándorlás életkérdés. Néptelen területeire százmilliós népek tekintenek egyre növekvőbb sóvárgással. Ma még, az elmúlt háború katonai győzelmének hullámvölgyében, derült ég alatt sütkérezünk, de a jövő előbb-utóbb új konstellációt hozhat. Kormányzatunk ezt még nem vette gondjai közé. A bevándorlási politika csak az ország erőforrásainak beütemezett kifejtéséhez szükséges gyarapodásról gondoskodik. Eszerint a mai 15 millióról a századfordulóra 20 millióra emelkedik Ausztrália népessége.

A Numerical Migrant Assesment System bevezetése óta előre meghatározott számarány szerint engedik be a különböző származású bevándorlókat, akik közt kb. egyharmad rész ázsiai.

A korábbi években is jöttek magyarok, de csak szórványosan. Az elmúlt két évben európai táborokból érkezett kb. 1500 magyar. Ez a szám már, ha szerényen is, de egy újabb magyar bevándorlási hullámnak tekinthető a korábbi két kategória után. Megjelenésük számarányukat meghaladó mértékben jelentett rendkívüli eseményt és kapcsolatot a már itt élő magyarok részére azáltal, hogy érkezésük idején Ausztráliában növekvő munkanélküliség van, és az érkezők keresik a kapcsolatot.

Az újonnan érkezett magyarnak, ha azért jött, hogy itt megfelelő munkát kapjon és minél előbb elindíthassa új életét, első élménye a csalódás. Az országból még nem lát semmit, csak a kietlen tábort a sokféle népséggel, és az elhelyező irodát, ahonnét hiába várja, hogy elhelyezzék. A jövőtlenség nehéz érzése, ami hazája elhagyására késztette, újra erőt vesz rajta, és kétszeresen, mert otthon legalább munkahelye volt.

Magyaroszágon a hivatalos propaganda ellenáramlataként életre kelt közfelfogás azt tartja, hogy mindaz ami odahaza a politika és a gazdaság terén rossz, az következésképpen nyugaton csak jó lehet. A hiányzó információt beölti a képzelet, és egyeseknél olyan tulzásba is lendül, hogy feltételezi: nyugaton már dolgozni sem kell. De e véglettől függetlenül is, mindenki többet vár az új helyzetétől, mint amit kap. Az a remény, hogy nyugaton a tehetség szabadon érvényesülhet, általában igaz. Olyan értelemben feltétlenül igaz, hogy a szisztéma itt nem teszi az osztályszármazást és a párttagságot az érvényesülés döntő tényezőjévé. De az, hogy a tehetség feltétlenül érvényesül, egyáltalán nem szabály.

Az érvényesülés területe a munkahely. Itt a fent említett öt munkás mellé nem állítják be a hatodikat. Inkább gépesítenek és az ötből kettőt elbocsátanak. Ausztrália gazdasági életében egy szomorú folyamat játszódik le: a sztrájkok és az infláció (a politikusok és pénzintézetek ügyeskedése) folytán, a kis- és középvállalkozók tönkremennek. Ez idézi elő a munkanélküliséget, mert Ausztráliában a munkavállalók kétharmadát a kis és középvállalkozások foglalkoztatják.

Újonnan érkezett honfitársaink, akiket az ausztrál állam hozott el idáig, csak itt jönnek rá, hogy nem alkalmazásba jöttek, hogy az állam szerepe a tábor kapujánál megszűnt, mert a tábor is profitleső magánvállakozás. Ausztrália a magánvállalkozók kapitalista állama, az amerikai nagytőke növekvő befolyása alatt. Az állam a szolgáltatásoknak csak egy-egy részét végzi (úgy-ahogy). Az állami munkaközvetítő irodák csak nagyon kis százalékban hasznosak a munkábahelyezés terén. A munkavállalónak versenyképesnek kell lennie a többi jelentkezővel szemben. Ez teszi nehézzé a mieink helyzetét az ismeretlen világban, idegen nyelven, más szakmai követelmények között.

Lelketlen mulasztást követnek el európai bevándorlási kirendeltségeink azáltal, hogy nem tájékoztatják vagy éppen helytelenül tájékoztatják a jelentkezőket. A tíz évvel ezelőtti munkaerőhiány idején nyomtatott színes pamfletteket adják kezükbe: napfény, vízisport, csodálatos tájak, boldog emberek. Sokkal kisebb csalódás érné a bevándorlót, ha megmondanák neki, hogy Ausztráliában rossz idők járnak, munkanélküliség van, és hacsak nincs különös szerencséje, hosszú hónapokon át kilátástalan munkanélküliség lesz a sorsuk.

Furcsa ellentétet mutat ez a gyakorlat a nagyhangú multikulturális propaganda árnyékában. Ahány kormány van Ausztráliában, ugyanannyi etnik minisztérium is van, és még külön minden államban ott van a federal kormány etnik kirendeltsége. Se szeri, se száma a különféle etnik tanácsoknak, tanácsnokoknak és hivataloknak, telerakva olyanokkal, akiknek sem közük, sem kedvük nincs az etnik dolgokhoz. Nehéz milliókat költ az állam erre az etnik paráderа (gondoljunk csak a Channel 0/28 esetére), de hivatalai teljesen érzéketlenek és közönyösek problémáink és javaslataink iránt, de elvárják, hogy ott ahol az állam csődöt mond a munkaközvetítés terén, amatőr jótékonykodással pótolják a korábban érkezettek az általuk mulasztottakat. És legyünk őszinték egymáshoz, a bevándorlók közül a magyarok kilátásai a legrosszabbak ezen a téren is, mert hiába tart számon a statisztika 40—50 ezer magyart Ausztráliában, hiába van száz egyesületünk, nemzeti széthullásunk folytatódik, a fenti számnak kilenc-tizede eltűnt a közösségi feladatok területéről.

Mégis azt kell mondanunk, akikhez még szavunk eljut, hogy fontolják át az itt feltárt helyzetet, amitől az egymás iránti nagyobb megértést várjuk, és a közös származás nevében legyünk egymás iránt több türelemmel, megértéssel és főleg segítőkész-

séggel. Valamit mindenki tud tenni, csak akarni kell.

(Magyar Élet 1982 május 27.)

Az oroszlán még harap

Anglia, jó demokrataként mindent felosztott. Amerika és Oroszország, jó demokrataként mindent felmarkolt.

A Falkland-szigetek argentin inváziója meglepte a világot. Az első kérdés az volt: mi késztette Argentínát erre a lépésre? Ugyanakkor az argentinok részére is jelentkezett a meglepetés: miként lehetséges, hogy az angolok ebbe nem nyugosznak bele?

Az első kérdésre a valószínű felelet az, hogy az argentin kormány népszerűsége fölépítésére szánta el magát az ország területi gyarapítására, vagy ahogy mondják a Malvina-szigetek visszafoglalására, aminek során minden valószínűség szerint számítottak arra, hogy az angolok tétlenül tudomásul veszik a gazdaságilag jelentéktelen szigetek elvesztését.

Ha feltesszük a kérdést, hogy mire alapíthatták az argentínok az angolok passzív magatartásának feltételezését, válaszunk csak az lehet: az angol gyarmatbirodalom egy emberöltő alatt megszűnt, felbomlott, szinte ellenállás nélkül, ezért a logikus következtetés az, hogy egyik legtávolabbi és legértéktelenebb gyarmatát miért ne adná oda. Az argentinok nyilvánvalóan tévedtek, de esetük rendkívüliségének megértéséhez érdemes felidéznünk az angol gyarmatbirodalom felbomlásának történetét.

Az ipari forradalom Angliát, a múlt század második felére a világ műhelyévé tette, gazdagsága révén a fél világ ura lett. A pénzvilág központja London volt. A múlt század végefelé két vetélytársa is akadt: az Amerikai Egyesült Államok és Németország. De Anglia ekkor már a tengerek ura lett és hatalmas gyarmatbirodalmat alapított, amelynek kincsei biztosították az elsőséget részére a gazdagságban. A nagyhatalmi féltékenységből kirobbant első világháború után még gyarapította gyarmatbirodalmát a német gyarmatokkal, de a hitelező rokon kegyetlenül a sarkában állt mindenütt.

Az Egyesült Államok nyomására el kellett fogadni a tengerek feletti hatalom megosztását is (3:3:2. Nagy-Britannia, Egyesült Államok, Japán). Ugyancsak amerikai nyomásra fel kellett adni az angol—japán szövetséget, ami ha fennmarad, Japán nem vált volna Németország szövetségesévé a második világháború során. A távol-keleti angol, francia és holland gyarmatbirodalmakat a japánok támadása bontotta szét, de a háború végével, ami a japánok teljes vereségével végződött, a régi helyzet visszaállítása helyett a — főleg Amerika és a Szovjetunió által hangoztatott — gyarmatellenes jelszavak hatására, és az Amerikában létrehozott Egyesült Nemzetek Szervezete programja alapján, a gyarmati kormányzatokat egymás után a helyi népből alakuló közigazgatásnak adták át nemzetközi megegyezések szerint.

A gyarmatok leadásának folyamata sokaknak nagyon fájdalmas operáció volt, és milliók részére teljesen érthetetlen volt, hogy egy annyi sok áldozattal járó, de végülis az ellenség fölötti teljes győzelemmel végződő háború után egy vesztes háborúval egyenértékű birodalmi összeomlást kellett elszenvedni, annak minden anyagi és erkölcsi súlyával és egyéni tragédiájával, mégpedig úgy, hogy a likvidálásban élen jár a mindenkori brit kormány, a politikai pártok, a bürokrácia, a sajtó, egyszóval minden felépítménye egy nemzeti társadalomnak. Egyik késői felvonása csak néhány éve játszódott le, Rhodesia civilizációt teremtő fehér lakosságának a feketék alá rendelése, amiben Ausztrália miniszterelnöke is a fehérek kormányának erőszakos eltávolítását segítette elő.

A *gyarmat* kifejezés, a *colony* szó csúnya szó lett. Az új jelszó mindenütt a *demokrácia*. Ennek megfelelően kellett átalakítani a gyarmatokat is, annál is inkább, mert Anglia, mint demokrata ország viselt háborút Németország ellen. Anglia jó demokrataként mindent felosztott. Amerika és Oroszország, jó demokrataként minden felmarkolt.

De kövessük csak a gyarmati sorból felszabaduló népek sorsát. Ha csak az történik, hogy megszűnik a gyarmati kormányzóság: ahány nép, annyiféle sors. De a gyakorlat mást mutat, egy bizonyos hasonlatosságot: nem elég, hogy a gyarmaton új adminisztráció lép életbe, de szinte törvényszerűen forradalom zajlik le eléggé egyforma keretek között.

Talán legjellemzőbb erre a törvényszerűségre az Egyesült Államok rhodesiai főkonzulának 1965-ben Salisbury-ban tett néhány kijelentése: „Afrika ma forradalmi változások vajúdásában él: és éppen annyi törvényesség illeti a forradalmakat, mint a kormányokat".

Valóban, az afrikai vezető, forradalmár kell hogy legyen, hogy hatalmon maradhasson. Máskülönben a status quo-t támogatná, ami pedig a gyarmatosítás.

Az egyöntetűséget az biztosítja, hogy ezek a fiatal fekete forradalmár népvezérek valamelyik amerikai, angliai vagy moszkvai marxista egyetemen kapták a kiképzésüket.

A forradalom célja ugyanaz náluk is, mint ami Európában volt: véres, kollektív élménnyel lezárni a korábbi korszakot, és a demokrácia, a felszabadulás, az önrendelkezés jelszavaival és a nép nevében hozott szigorral megtiltani még azt is, hogy valaki a korábbi korszakról akárcsak egy jó szót is szóljon. A forradalmaknak *national liberation* nevet adnak, de bármiféle nemzeti lojalitás ismeretlen, mert az új ország rendszerint a régi gyarmati terület, vagy annak egy része, határai egyáltalán nincsenek tekintettel vallási, nyelvi vagy faji kategóriák együttélésére.

Amint egy ilyen ország függetlenné válik, megkapja örökségül a végtelen nyomort, műveletlenséget és minden nyavalyát. És természetesen UNO tagságot. Az önállóság első és legfőbb kelléke az önálló hadsereg. A forradalmi vezetőkből presidentek lesznek, és egyben hadseregfőparancsnokok, tábornokok.

Mind ez természtesen pénzbe kerül. De ez ma nem probléma. A nemzetközi jogosítvány, amely az államalapítást legalizálja, jó biztosíték a pénzintézetek részére. A hitel alapja az a nyersanyag, ami még a földben van, aminek kiaknázásához a fejlett országok technológiájára van szükség.

Tudjuk azt, hogy az energia- és ásványkincs feltárását és forgalombahozatalát végző nagyvállalatok globálisak, vagyis túllépnek az országok határain. Ennek folyamán számolnak az ún. harmadik világ erőforrásaival és tartalékaival. Nem várhatják meg, amíg a volt gyarmatokon alakuló országok elérik a fejlődésnek azt a fokát, amelyen tartalékaikkal jelentkezhetnek a világpiacon, ezért inkább tálcán nyújtják a technológiát és fejlesztési apparátust. A hitelező mindezekért biztonságot kíván. Mi adja a legnagyobb biztonságot részükre? A diktatúra. Ne zavarjon meg minket az, hogy a demokrácia jelszavait hangoztatják. A forradalomból győztesként kikerülő garnitúra kormányt alakít és nemzetközi szerződésekkel elkötelezi magát a fejlesztési program végrehajtására. Ha okoskodik, ha külön útra akar lépni, úgy jár mint Idy Amin.

Új gyarmatosítás? Ó nem. Ma már jobban fogalmazunk: a

felszabaduló és önállóságra lépett országok iránt a fejlett államok erkölcsi elkötelezettségből testvéri segítséget nyújtanak. Itt úgy mondják ezt, hogy *foreign aid.* Egyesek mégis úgy látják, hogy *neo-kolonializmus.* De lehet-e el nem fogadni főleg az ijesztő méretű népszaporodás országaiban? Az ilyen ország csak akkor jut előbbre, ha az országos össztermelés meghaladja a népszaporodásból előálló fogyasztási többletet is.

Hogy közelebb jussunk témánkhoz, a Falkland-problémához, nézzük meg, hogyan áll Argentína e téren?

Argentína is az ún. fejlődő országok közé, vagy más néven harmadik világ országai közé tartozik. Dél-amerikai vonatkozásban a legfejlettebb, de még rá is vonatkozik az alábbi általános jellemzés: *„Az Egyesült Államok latin-amerikai gyarmatosító hatalmukat közvetett módon gyakorolták: rendszerint a helyi arisztokráciával vagy gazdag kiváltságosokkal szövetkezett. A közvetlen politikai és katonai igazgatás hiánya talán mentesítette az amerikaiakat az európai típusú gyarmatosítás önvádjától, de ez csak álcázta a tényt Latin Amerika esetében. A Monroe Doktrína (ami tagadja külhatalmak beavatkozási jogát az amerikai kontinens ügyeibe) Közép- és Dél-Amerikát az Egyesült Államok érdekkörébe utalta, így nem volt szüksége közvetlen igazgatásra. A beinvesztált amerikai tőke a fegyvereknél átütőbb volt, ez lényegtelenné tette, hogy milyen kormányzat jön létre ebben a gazdasági függőségben."* (J.W.Spanier: American Foreign Policy, Praeger).

Latin-Amerika állandó forrongásban él. Fejlődésének ez legnagyobb gátja. A minta náluk is az európai eredetű jobboldali-baloldali polarizáció, ami soha sem tud egyik vagy másik oldalra végleg eldőlni. Angol vagy német szervezéssel már ipari nagyhatalom lenne és erős versenytárs az Egyesült Államok részére. Így csak mezőgazdasági és nyersanyagszolgáltató földrész, amelynek szerencséje az időjárási és piaci viszonyoktól függ.

Ez a függőség, illetve a függőségből eredő lázadó szellem lendül náluk nemzeti aspirációkra, és ahogy ennél az esetnél látható, nincs érzékük a lehetőségek hideg fejjel való lemérésére, hideg fej hiányában. *Argentina Grande* a jelszó és a nemzeti nagyság irányában tett katonai lépés általános helyesléssel találkozik. Olyan, mint egy nagy kamasz, aki érzi erejét és kötekedik, és akkor is hősnek fogja érezni magát, ha alaposan helybenhagyják.

Ami az első hír hallatán valószínű volt, ma már bizonyosnak látszik, hogy a falklandi invázió váratlanul érte a világot. Nem tudhatjuk, mire számított Argentína, de Haig külügyminiszter ide-oda utazásából következtethettük, hogy Amerika kellemetlen helyzetbe került.

Amerika nem tudta békés mederbe terelni az angol—argentin ellentétet, és ez abba a kényelmetlen helyzetbe hozta, hogy meg kellett tagadja két alapvető történelmi állásponját: a Monroe-elvet és a gyarmatellenesség elvét.

A Falkland-szigetek angol birtoklása eleve ellentétben állt ezzel a két amerikai elvvel. A Monroe-elv 160 éve tartja távol más kontinensek beavatkozási kísérleteit általában elég sikerrel. Általában csak, mert az idők folyamán szereztek a földrészen európai hatalmak néhány apró gyarmatot (amelyek egyike a Falkland-szigetek) vagy létesítettek befolyási zónákat (mint most legutóbb az oroszok Kubában).

A Falkland-szigetek tulajdonjoga körüli viták, ma — amikor a fegyvereké a szó — már nem érdekesek. Mindkét fél részéről fel lehet hozni jogos érveket. A felfedezés jogán és a hosszasabb birtoklás jogán az angoloké a tulajdonjog, az első betelepítés jogán és a földrajzi közelség jogán az argentinoké. Ám a területi vitákat ma még nem a jogi érvek, hanem az erő dönti el. Erő tekintetében Anglia jobb helyzetben van, mint Argentína. Így, ha más körülmény nem játszik közre, az argentin invázió sikertelen kísérletként kerül a történelem lapjaira. Később esetleg valamiféle függetlenségi státust kap.

Összegezésként megállapíthatjuk, hogy a Falkland-szigetek inváziója nem tartozott bele a világrendező tervekbe, mert elszigeteltsége és gazdasági jelentéktelensége és gyéren lakottsága nem adott elég okot arra, hogy megrendezzék rajta a felszabadulás cirkuszi játékait, ami már csak azért is lehetetlen lett volna, mert a szigetek népessége angolnyelvű európai.

Egy kérdést még nem érintettünk: a szigetek stratégiai jelentőségét.

A szigetek kis méreteit, gyér lakosságát ismerjük. Nehéz elképzelni, hogy ez a távoli birkalegelő 650 000 birkájával, 1800 birkapásztorával, megéri a tengeri háború költségeit. A sziget területének fele, és a birkaállománynak fele a londoni Falklands Island Company tulajdona, amelynek angliai részvényesei kapják teljes egészében a vállalat tiszta nyereségét. A sziget lakói nagyrészt alkalmi részes munkások, egy-két év alatt kicserélődnek a kegyetlen éghajlat és nyomorúságos fizetés miatt. A sziget lakói nem képeznek ennél fogva társadalmi közösséget. A közigazgatás a Company kezében van.

Egy argentin üzletember, Hector Capozzolo, öt évvel ezelőtt alkudozott a Companyval és most, az angol partraszállás előtt irreálisan magas összeget, 20 millió dollárt ajánlott fel a falkland-szigeti nagybirtok megvételére. Az ajánlat a bizonytalanság napjaiban égből jött manna lenne a vállalat részvényesei részére, de a szigetek sorsa az angol War-Cabinet kezében van, és ahogy a dolog kinéz, a 20 milliós vételár helyett az angol polgár nagyon sok 20 millió dollárt fog kifizetni a tengeri hadjárat költségeire, amit viszont a fegyverszállítók fogadnak szívesen.

Az ár, amit pénzben és emberéletben Anglia fizet a szigetekért, nem az évi 6 millió dolláros gyapjútermésért hozott áldozat. És ha a gazdasági és népességi érdekek nem indokolják a szigetek visszafoglalására fordított áldozatot, akkor már csak a sziget stratégiai jelentősége jöhet számításba. Ebben az elgondolásban találjuk meg annak a fejleménynek az ésszerű indokolását is, hogy az alapvetően gyarmatellenes politikát folytató Egyesült Államok ezúttal némi taktikázás után, határozottan az angol törekvés mellé állt.

Ha végigtekintünk a világtérképen, az angol gyarmatbirodalom maradványaként húsz szigetet vagy tengerparti őrhelyet találunk, melyek mint függő államok (Dependent States) állnak angol közigazgatás alatt. A húsz szigetállamnak közel fele a Közép-Amerikától keletre elterülő Nagy Antillák szigetcsoporthoz tartozik. A többi szétszórtan a világban: Európában a Channel Islands és Gibraltár, Afrika mellett a St. Helena szigetek, az Indiai Óceánban egy, kettő a Csendes-óceánban, egy a Borneó szigeten, Kína mellett Hongkong és Argentína déli csücskénél, a British Antarctic Territory bejáratát őrző Falkland és South Georgia szigetek.

Ezeknek a szigeteknek angol gyarmati jellege megszűnőben van. Tíz év múlva talán csak a fele marad angol kézen. De a Falklandok körüli fejlemények határozottan azt mutatják, hogy Argentína túl korán határozta el magát erre a lépésre, és hogy Angliának a világ jelenleg folyó átrendezése során még van szerepe és feladata a tengerek őrzésében.

Végül még egy tanulság: nem ajánlatos kisebb hatalmak részére külön háborút provokálni. A térkép megváltoztatásának jo-

gát a nagyhatalmak önmaguknak tartják fenn.

(Magyar Élet 1982 június 3.)

Haig — Shultz

A gazdagok részére a Szovjetunió is üzleti terület

Az az óriási növekedés, amely az Amerikai Egyesült Államokat a világ vezető hatalmává tette, és ezen a szinten azóta is tartja, a State Department of USA-t a világ egyik legfontosabb hivatalává emelte. Az Egyesült Államok részére a külpolitika több, mint az összes ügyosztály együtt, mert gazdasági életének nagyobbik része külkereskedelem, másrészről bárhol bármi történik, vagy akar történni a nagyvilágban nemzetközi vonatkozásban, annak irányítói figyelmüket az amerikai külügyi hivatal felé fordítják.

Amerika kormányzatát nem lehet a gazdasági vonatkozásoktól elválasztva elképzelni, mert Amerika (értve alatta az Egyesült Államokat) elsősorban gazdasági hatásával van jelen a világon mindenütt. Ebből következik, hogy az amerikai nagyvállalati hálózat világkereskedelmi érdekeinek képviseletét az USA kormánya látja el. A politikának alapja ennél fogva a nagyvállalatok üzleti érdeke.

General Alexander Haig US külügyminiszter (Secretary of State) június végén lemondott hivataláról. Nem először tette, de először fordult elő — legnagyobb meglepetésre —, hogy Reagan elnök elfogadta a lemondást.

Bár közismert volt, hogy az exkatona külügyminiszter nem vált sima modorú civil diplomatává, hogy hajlamos volt egyéni utakat járni, kormányon belüli megegyezés nélkül dönteni, a lemondás közvetlen okaiként említett körülmények mellett még más szempontok is közrejátszhattak, amiket mi, távoli szemlélők, majd csak a későbbi fejleményekből fogunk kiérezni.

Egyik ilyen felemlített ok az, hogy Haig nem helyeselte Reagan politikáját, ami a szovjettel szemben nagyobb határozottságot követelt volna. Egy másik okként azt említik, hogy feltétlen kiállása Izrael mellett a kormányzaton belül egyenetlenségre vezetett. Mint ismeretes, Haig meghívta Begint, Izrael miniszterelnökét, a libanoni krízis tetőfokán.

A lista további során áll, hogy Haig hajlandó volt a legsimább módon kiegyezni a Szovjetunióval a fegyverkezési korlátozás dolgában, hogy szembehelyezkedett Reagan európai misszójának céljával (hogy a nyugat-európai államok csökkentsék a Szovjetunió anyagi felsegélyezését), hogy nem értett egyet az elnök szándékával, hogy lebeszélje Nyugat-Európát a szovjet gázvezetékek elfogadásáról, ami őket kiszolgáltatná a szovjetnek.

Tegyünk hozzá egy feltételezést, amiről még nem volt szó: Haig az angol—argentin vitában az amerikai külpolitikát végülis teljesen az angol érdekek oldalára állította. Ezzel elrontotta a jóviszonyt Dél-Amerikával, megszegett egy sor szerződést, megingatta a maradék bizalmat a közvéleményben is Amerika iránt, és a legsúlyosabb: Argentína gazdaságilag a Szovjetunióhoz kapcsolódott. A kommunista befolyás dél-amerikai növekedését még csak ezután fogjuk tudni felmérni.

Ez a közvetett módú szovjet-táborba utalás közel-keleti vonatkozásban is fennáll, mert ott most az arabok érzik úgy, hogy a másik nagyhatalomhoz kell fordulniok. Az amerikai közelkeleti befolyás beszűkülése segíti az afganisztáni szovjet megszállás megszilárdulását, ami után Irán ellen fordulhatnak az oroszok.

George Pratt Shultz nem egészen új ember az amerikai politikában. A Pratt családi vagyon (Standard Oil Company) sikeresen indítja a tehetséges fiatalembert — ahogy szokás amerikai iparmágnás családoknál — előbb akadémiai pályára (a Chicagoi Egyetem professzora), majd a Bechtel Corporation elnöke,— természetesen többek között.

A Bechtel Corporation egyike a legnagyobb nemzetközi konstrukciós vállalatoknak, fő tevékenységi körzete a Közel-Kelet, főleg Szaúd-Arábia. Emiatt amerikai zsidó körökben bizonyos fokú aggodalmat keltett Shultz jelölése, mert tartanak attól, hogy az amerikai külpolitikai döntésekben az arab szempontokat is figyelembe veszik.

Amikor Nixon elnök 1969-ben átalakította kormányát, akkor került George Shultz miniszteri beosztásba a munkaügyek terén, (The Presidents Secretary of Labor).

A Sydneyben megjelenő Financial Review washingtoni levelezője cikkének (82. jún. 28.) kitétele szerint Shultz kinevezése a Reagan-kormány „jobboldalibb" vonalának győzelmét jelenti. Várható — írja a cikkíró —, hogy újabb nyomást gyakorol majd az amerikai kormány a szovjetre, és kevésbé lesz engedékeny Izrael iránt a libanoni fegyveres beavatkozás kérdésében.

Ami a „jobboldaliságot" illeti, megvizsgálandó a viszonylagosság: — mitől jobbra? A kifejezés önmagában nem pontos helyhatározás: a Szovjetunióban is van baloldali és jobboldali irányzat, ha elhajlóknak is nevezik őket. Hiba volna ebben az esetben a jobboldaliságot antikommunizmusként értelmezni. Többről nem is lehet szó, mint a szovjettel szembeni bánásmód bizonyos vonatkozásokban (hitelnyújtás) tartózkodó irányzatáról.

Ahogy a Current Affairs Bulletin (The University of Sydney Vol. 53/9. száma) kifejti: „az Egyesült Államok marad ami volt megalapítása óta: egy olyan társadalom, amelyben egy gazdasági elit határozza meg a politika alapvető irányzatait, ... azok, akik irányítják a nagy gazdasági intézményeket, könnyedén érvényesítik saját szempontjaikat, ... az amerikai liberális gyakorlat realitása az államot és az üzleti érdeket egyesíti ... ahogy Galbraith mondja: „Amerika szocializmust létesített a gazdagoknak és kapitalizmust a szegényeknek".

Reagan elnök környezete is tele van ilyen gazdagokkal, mint George Pratt Shultz, akik mellett az elnök is, Haig is, templomi egerek. És, mert a gazdagok részére a Szovjetunió is üzleti terület, az US politika tükrözi a kamatfizetési nehézségekkel küszködő adósok (keleti blokk) iránti viselkedést. Haig valószínűleg ügyetlenkedett.

Shultz-cal kapcsolatban most a jobboldali jelző hangzott el. Elhangzott ennek már az ellenkezője is:

A Wall Street Journal (1969. jan. 20.) írta Shultz akkori (Secretary of Labor) kinevezésekor: „Labor Secretary Willard Wirtz calls successor George Shultz take-over masterful". No, tegyük hozzá a keretet is, hogy egész legyen a kép: Willard Wirtz ismert szélsőbaloldali politikus (afféle dr. Cairns), fenti idézett kijelentésével elismeréssel nyilatkozott utódjáról. Willard Wirtz bátyja egy időben szervezője volt a kommunista pártnak. George Shultz-cot a dúsgazdag kapitalistát, nagy megbecsüléssel illették a szélsőbaloldali szakszervezetek annak idején.

Összegezve, oszthatjuk Mr. Fraser véleményét az amerikai külügyminiszteri változással kapcsolatban, aki kijelentette, hogy nem fél attól hogy lényeges változás lesz Amerika külpolitikájában, mert bízik benne, hogy Reagan elnök folytatni tudja Nyugat megerősítését, és növeli az Egyesült Államok katonai erejét. Mr. Haig lemondását szomorú eseménynek nevezte, de nem tartja távozását aggodalmasnak, hiszen a vezetés Reagan kezében volt.

Ha lényeges változás nem lesz, akkor marad minden a régiben: a megerősödött Nyugat és az Egyesült Államok megnövekedett katonai ereje bizakodással töltheti el azokat az országokat, amelyek még nem kerültek át a szovjet oldalra.

(Magyar Élet 1982 .július 8.)

Forr a világ bús tengere

Európának talán már csak az a fele akarna európai lenni, amelyik nem lehet az.

Van-e még Európa?

Reagan elnök európai körútja utolsó állomásán, Bonnban, beszédet intézett a Bundestaghoz. Javasolta, hogy Nyugat és Kelet kölcsönösen csökkentsék európai hadseregüket 700 ezer főre.

A „békéért menetelőknek" pedig azt izente, hogy ő is az élükön menetelne, ha ez elősegítené a világbékét. (Mint tudjuk, a tüntetők az atomháború borzalmait tudatosítják felvonulásukkal a közvéleményben, tábláik feliratai pedig kitűnik, hogy csak az amerikai atombombáktól féltik a világot. A Nyugat-Európában szervezett és jól pénzelt baloldali tüntetők pontosan azt fejezik ki, amit a szovjet propaganda szajkóz: ha Amerika nem fegyverkezne, a Szovjetunió sem volna kénytelen fegyverkezni.)

„Amerika elkötelezettsége Európa megvédésére változatlanul szilárd — mondotta Ronald Reagan az európai televíziós állomások által közvetített beszédében —, *Európa határai és partvidékei a mi határaink és partunk, védelmét továbbra is szilárdan álljuk, amiként erre hagyományunk és becsületünk kötelez bennünket."*

Reagan bundestagi beszédét húsz ízben szakították meg tapsukkal a nyugat-német képviselők — olvassuk a híradásból. A szocialisták balszárnyához tartozó két képviselő hurrogással fejezte ki nemtetszését, amire az elnök így reagált: *„Visszhang lenne itt?"* Ezt ugyancsak szellemesnek tartották a tapsolók.

Ez a bonni jelenet aggódással tölthet el minket két okból is. Egyik az, hogy Amerika elnöke részére Európa határai a vasfüggönynél végződnek. Mi még úgy tanultuk, hogy Európa keleten az Urál hegységnél végződik. Akkor még megkülönböztettünk Nyugat-, Közép- és Kelet-Európát. Amióta az Egyesült Államok kormánya 1931-ben elismerte a bolsevisták oroszországi uralmát, Közép-Európáról már nem beszélnek. amikor az oroszok a második világháborúban elfoglalták Közép-Európát, ezt akkor már mint Kelet-Európát emlegették. Most, Helsinki után, már Közép-Európa sincs.

Aggódásunk másik oka a tapsoló bonni parlament. Hogy embereket szabadabb politikai légkörben is hova, milyen mélyre tudja süllyeszteni a pártok nemzetközi irányzata, azt érzékelteti a nyugat-német parlament, amelyben mind egy szálig tapsolnak az egy kaptafára agymosott nyugat-német képviselők, és egynek se jut eszébe tiltakozni a kitagadott fél-Európa miatt, de mégcsak a ketté vágott Németország egyikének kitaszítása miatt sem.

Európának talán már csak az a fele akarna európai lenni, amelyik nem lehet az.

Kétes függetlenség

Századunk első felében főleg Európában ropogtak a fegyverek. Ami ott a század közepére kialakult, az nemcsak a korábbi képpel ellenkezett, de magán viseli a természetellenes kialakulás minden jelét. Mégis, ami a fegyverek erőszakából kialakult, 35 éve változatlan, és minden ellene irányuló igyekezet reménytelen.

Az európai változás nyomán a világ többi része is az átalakulás mezőnyére lépett. Ez részben Európa hanyatlásának természetes következménye volt (a gyarmati világ megszűnésével), másrészt a Szovjetunió felcsatlakozása az Egyesült Államok mellé, mint világrendező hatalom, hozta létre a mozgást a volt gyarmatokon: új államok születtek vérben-vasban, a függetlenség és felszabadulás jelszavával.

Harmadik világnak nevezték el mindazokat a régi és új országokat, amelyek a világ legtávolabbi részein szétszórva, egymással semmiféle kapcsolatban nem állanak, és a nagy háború végén még nem tartoztak amerikai vagy szovjet érdekkörbe, tehát ilyen alapon képeztek egy harmadik csoportot.

Ez a harmadik világ elég nagy fegyverfogyasztónak bizonyult, és az úgynevezett fejlett országok gondja és kötelessége volt ellátni őket anyagiakkal, hitellel, technológiával. Ez a kötelezettség UNO előírás „foreign aid" néven. (Ausztrália a most lezárult gazdasági évben 662 millió dollárt adott erre a célra, amelynek nagyobb része New Guinea részére ment.)

A közvetlen fizetnivalókon és elkötelezettségeken felül a gazdasági kapcsolatoknál is figyelembe kell venni azt, hogy a cél (nemzetközi közgazdasági vonalon) az, hogy az elmaradt országokat fel kell fejleszteni, hogy az általános szintet megközelítsék. De minthogy az erre irányuló erőfeszítések elégteleneknek bizonyultak (mert a fejlett országok ipari fejlődése tovább szélesítette a hézagot), bevezették az előrehaladott országok fejlődési visszatartását. (Üzemanyag árak felemelése, infláció, munkanélküliség, sztrájkok, általános áremelés mindezt elősegíti.)

A Közel-Kelet állandó zavarai

Az európai háborúk befejeztével a Távol-Kelet vált hadszíntérré. A koreai háború, majd a végnélküli indokínai háború és mindenek felett a leglényegesebbként a kínai kommunista állam belső változásai (orosz—kínai szövetség veszélyét és a Maoizmus néven önálló expanzív ázsiai kommunizmus veszélyét követően Vörös Kína jelenlegi kooperálása Amerikával) voltak az állomásai az ázsiai helyzet megszilárdulásának.

Talán a Közel-Kelet az egyetlen helye a világnak, amely még messze van attól, hogy végleges körvonalait megláthassuk. A térség jelentőségét fantasztikus magasságokba emelte az olajkincs, Amerika, Európa és Japán ipara kapott tőle óriási lendületet és hozott mozgást, fejlődést az arab és iráni népeknek is.

A közel-keleti események háború utáni kezdeti eseményei közül a legfontosabbak voltak: 1. az angolok és franciák kivonulása, 2. Izrael állam megalakítása, 3. amerikai és szovjet érdek-polarizáció.

Az angolok és a franciák a korszellemnek megfelelően a gyarmatosítók illő szégyenérzetével távoztak. Utolsó kísérletükért (1956-ban) közös amerikai—szovjet fenyegetésben és megrovásban volt részük.

A zsidó nép kétezeréves történelmi jogon kapott engedélyt és támogatást a nagyhatalmaktól önálló állam létesítésére. (Jó ezt figyelmébe ajánlani azoknak, akik már lemondtak a kisantant ál-tal megszállt magyar területekről). A Közel-Kelet a nemzeti álla-mok kialakulásának időszakát éli, de jelen van az Egyesült Álla-mok és a Szovjetunió nagyhatalmi érdeke is, erőt képviselnek az arab egységtörekvések is, az államisághoz nem jutott népek elkeseredettsége is (kurdok, palesztinok), az iszlám frakciók vitája, Irán és Törökország függetlenségi harca, és így tovább.

Csődbejutott szocializmus

A lengyel nép problémái eléggé ismeretesek. A nemzeti érzés ellen, a függetlenségi törekvések ellen, az egyéni és társulati sza-

badság ellen van párt-, titkos- és egyéb rendőrség, vörös hadsereg. De amikor már nincs kenyér, megjönnek a bajok.

Lengyelországban mindenféle marxista elméletnek megfelelő szabályos követelménye és kelléke megvolt a kizsákmányolt és szabadságjogaitól megfosztott munkásság forradalmának. A példa nem első és nem egyetlen, hiszen 1956-ban is a munkásság volt a forradalmi kellék, de amíg Magyarországon a fő hangsúly az oroszok kitakarodásán volt, Lengyelországban a munkások tisztességes fizetésért és szakszervezeti jogaikért mentek sztrájkba.

Így mutatkozott meg ország-világ előtt, hogy a világszerte oly nagyhangú munkáspártok és szakszervezetek sokat emlegetett nemzetközi szolidaritása gyakorlatilag nincs, az a kevés megnyilatkozás , ami elhangzott, teljesen hatástalan volt.

Megmutatkozott az is, hogy Nyugat államaiban a hivatalos körökben szóba sem jött a lengyel nép kiszabadítása a szovjet fogságból. Ellenkezőleg, ország-világ nyilvánossága elé került, hogy a szocialista fél világ, értve alatta a Szovjetuniót és az általa katonailag megszállott országokat, állami gazdaságukban a nemzetközi bankhálózat kamatfizető munkatáborai. A tábori rendőrség intézkedéseit (Jaruzelski hét hónapja tartó statáriumát) Nyugat kormányai megnyugvással fogadták.

Kelet diktatórikus kormányainak intő példa a lengyel eset. Máris erős figyelmeztetést kaptak a pénzintézetektől, hogy az elégtelen teljesítmény veszélyezteti a további hiteleket.

Nyugaton is vannak bajok

Európa szociáldemokrata kormányai Moszkvával flörtölnek. Ez a nem-politikai kifejezés arra utal, hogy ezek a kormányok nemcsak azt teszik, vagy nem teszik a Szovjetunióval tartott kapcsolataik során, amit Washington megenged vagy előír, hanem már azt is mérlegelik, hogy ha Amerika üzletelhet a moszkvaiakkal, és ugyanakkor tőlük azt várja, hogy tartózkodók legyenek, abból előbb-utóbb nekik hátrányuk származik.

A legélesebb kifejezője ennek a vitának a Szibériából kiinduló földgázvezeték, amely 1984-ben el fogja látni energiával Nyugat-Németországot, Franciaországot, Olaszországot, Spanyolországot, Ausztriát, Svájcot és Belgiumot. A csőhálózat költsége 10 billió dollár, ami 25 éves szerződéssel az oroszoknak évi 8 billió dollár jövedelmet hoz. „Századunk legnagyobb üzletkötése" — (ahogy a németek és oroszok nevezik) — hirtelen nem tetszik Washingtonnak.

Hasonló természetű panaszok egész sorát vetette Nyugat-Európa szemére Reagan, amiből arra lehet következtetni, hogy Európában más szerepet is számításba vesznek, mint Amerika politikai sakktábláján parasztnak lenni. És ez a diplomáciai kedvező helyzet épp olyan jól és váratlanul jön, mint az argentinok karjaikba kergetése. Másszóval, ingadozik a nyugati szövetség. Az a szövetség, amelyről ma már nem tudni miért, vagy mi ellen van.

A politikai bajok mellett még nagyobbak a gazdasági bajok. E téren egészen szembetűnő az „egység". Infláció — mindenütt. Növekvő kamatláb — mindenütt. Drágulás — mindenütt. Növekvő munkanélküliség — mindenütt.

Néhány évvel ezelőtt még azt jósolgatták itt is, Amerikában is, hogy minden eddiginél kedvezőbb világgazdasági helyzet jön. Egyszercsak itt is, ott is elhangzott egy-egy baljós jövendölés, hogy nehéz idők jönnek. Hogy mitől jönnek nehéz idők, azt senki sem magyarázta meg világosan. Ma már azt halljuk, hogy újabb gazdasági világválság réme fenyeget, még szörnyűbb, mint ami 1930 körül volt.

Arról az ötven év előtti depresszióról azt mondták, hogy a szabadelvű kapitalizmus elháríthatatlan időszaki válsága. De volt olyan vélemény is, hogy a nemzetközi pénzvilág sakkhúzása volt, amivel milliókat tettek tönkre világszerte. Egy bizonyos: milliók mentek tönkre anyagilag, államkasszák ürültek ki fenékig. És talán az is lehetséges, hogy nem baktériumok idézték elő a gazdasági válságokat.

Mindenki eladósodik

Amikor Ausztráliába jöttünk harminc évvel ezelőtt, feltűnő volt részünkre, hogy itt mindenkinek — értve alatta azokat akikkel érintkezésbe kerültünk, tehát az egyszerű dolgozó embereket — jó néhányezer font pénze volt a takarékban. Gazdag polgárság, gazdag ország — mondhattuk. Ma az átlag ausztrálnak több tízezer dollár adóssága van. Már a jövő évek keresetét költi. Való tény, hogy a jelen kor embere jobban él, mint az előzőé. Vajon azért, mert elköltötte harminc év előtti tartalékát is, meg az elkövetkezendő tíz évi keresetét is?

Amikor ezt az állam teszi így, azt úgy hívják, hogy deficit-gazdálkodás. Többet költ, mint ami bevétele van. Az már szóba sem jön, hogy csak annyit költ, amennyi pénze van. A modern államháztartás akkor van rendben, ha megvan a pénzintézetek bizalma iránta újabb kölcsönök nyújtására. Eladósodó polgárság, eladosodó állam.

Ma már természetes, hogy minden állam deficites gazdálkodást folytat. A leggazdagabbak is, Ausztrália is, az Egyesült Államok is. Úgy látszik így kell gazdálkodni.

Rossz előjelek

Nyugtalanság lázában él a világ. Fegyveres háborúk dúlnak, ma már nem is annyira országok között, mint országon belül. Merénylők fegyvercsövei merednek utcasarkokon, túszokat szednek zsaroló bandák, repülőgépeket terelnek le útjukról modern kalózok, politikai pártok egymásra acsargó csoportokká züllesztik a nemzeteket, a tömeginformáló eszközök hírzuhatagában érzéketlenné, iránytalanná válnak az emberek, az országvezetés a nagyközönség előtt lejátszott boxmérkőzés inkább, mint bölcs államférfiak komoly törekvése.

A világ színképe összemosódik: az orosz kommunizmus halálos ellensége a kínainak, Pekingben szívesen fogadják Kissingert, Nixont és Rockefellert, Amerikában Volkswagent és Toyotát árusítanak, Pesten kapitalista iparengedélyeket adnak ki, Párizsban kommunistákat vesznek be a kormányba, Castrot az amerikai kormány segítette a hatalomba, papok vörös zászlót lengetnek Dél-Amerikában, Londont elözönlik a pakisztánok, Németországot a törökök és afgánok.

A széteső emberi társadalom rút képe mindenütt: a 19. század minden idealizmusából fegyveres bandák, gengszterek, gerillák lettek, és az összemosódott tülekedésből nem tudni, milyen világdiktatúra lesz, de szabadság ebből nem születik. — Talán már nem is lesz rá igény.

(Magyar Élet 1982. július 22.)

A magyar sajtó

Széthullott magyar életünk egyetlen
lelki közlekedési eszköze az újság.
Amíg van szabad magyar sajtó,
valaki mindig meghozza a maga áldozatát.

Ugyanez a címe a Melbourne-ben megjelenő Ausztráliai Magyarság 1982 július 20-i száma első oldali cikkének.

A rövid cikk őszintén feltárja a helyzetet: „A Victoriai Szövetség nagy áldozatok árán adja ki ezt a lapot... Ez a magyarságszol-

gálat teljesen ingyenes, önfeláldozó munkával történik, sem a szerkesztő, sem a kiadóhivatal vezető nem kap semmiféle illetményt, a lap megírása és adminisztrációja teljesen ingyenesen folyik, és a csomagolás fáradságos, monoton munkáját is önkéntesen végzik a tagegyesületek áldozatos lelkű tagjai. Ezen túlmenően a Victoriai Magyar Szövetség minden anyagi forrását arra fordítja, hogy a lap kiadásával felmerülő ráfizetéseket fedezze... Az állandó infláció és az emelkedő nyomdaköltségek miatt azonban még ez az áldozat sem elég, hogy a lap megjelenését biztosítsa. A kiadások egyre emelkednek és a lapot kiadó Szövetség újabb anyagi források után kénytelen nézni ... Első lépésünk, hogy az előfizetési díjat augusztus 1-től felemeljük évi 20 dollárra..."

Az Ausztráliai Magyarság felelős szerkesztője itt közölt soraival egyetértünk, mert az általa szerkesztett lap problémái hasonlítanak más lapok, köztük a mi lapunk problémáihoz is.

Néhány hete érkezett egy levél az Egyesült Államokból hasonló gondokkal vemhesen. Írója — neve szerint Dr. Várhelyi Imre — megérezte valahonnét a magyar sajtó gondjait, és levelében egy cikket küldött nekünk, és ugyanakkor más lapok részére is, „Segítségre van szükség!" címmel. A mellékelt levélben kérte a cikk közzétételét. Amint kétségtelen őszinteséggel írja, szeretné könnyebbé tenni íróink, újságíróink helyzetét. Íme a cikk közérdekűbb része:

„Az emigrációban élő magyar írók, újságírók az itteni magyarság vezetőivel együtt mérhetetlen áldozatot hoztak és hoznak a magyarságért, Magyarországért. Óriási többségük minden ellenszolgáltatás nélkül dolgozik, magasba emelve az írói tisztesség, a szeretet, az igazság, a remény zászlaját. Ők dolgoznak hazánk felszabadítása érdekében, ők küzdenek minden becstelenség ellen. Körülöttük kellene csoportosulnia minden magyarnak, minden szervezetnek.

Sajnos a kiérdemelt támogatásra eddig még nem került sor.

Méltatlan honi írók, politikusok, gondtalanul élnek vagy dőzsölnek, s szerte a világon divatos, értéktelen, nem egyszer bűnös vagy büntetett előéletű „írók" milliókat vágnak zsebre, míg a mieink, a szellemi és erkölcsi elvek igazi képviselői, értékei, hivatásuk magaslatán álló íróink, újságíróink csak tengetik életüket, talán piszkos, egészségtelen gyárakban dolgoznak vagy takarítani járnak, hogy megélhetésüket valahogyan biztosítani tudják. Micsoda igazságtalanság! És micsoda bűn az emigráció részéről is mindezt ölbetett kézzel, tétlenül nézni, eltűrni!

Amikor arra gondolok, hogy a mi íróink, vezetőink nagy részének tudását, bölcsességét, javaslatait nem honi, hanem világviszonylatban is szerepet játszó vezetők, államférfiak is megszívlelhetnék, elfogadhatnák, még inkább erősödik bennem a tudat, hogy mellettük a helyünk, minden támogatást megérdemelnek, legyen az munka vagy anyagi hozzájárulás. Segítségre, munkára és áldozatra van szükség! Hol vagytok, testvérek?"

A cikk további részében írója gyakorlati tanácsokat ad és arra buzdít, hogy ajánljanak fel az olvasók munkát a szerkesztőségeknek.

***

Két írás, két feladat. Egyik (a második) az írók, újságírók érdekében emel szót, és a nem közölt részben munkavállalásra buzdítja az olvasót. A másik nem említ írókat, ingyenes munkavállalói is vannak, mecénás egyesület is áll mögötte, amely minden anyagi forrását a lapra költi, mégis van oka a panaszra: kevés a pénz.

Őszintén megvalljuk, nem bízunk a drámai felszólítások sikerében. Drámai felszólítást már sokat olvastunk, de arra nem tudunk példát, hogy valaha is egy újságot is megmentett volna az olvasók fölébredt kollektív felelősségérzete.

Panaszkodjunk mi is? A Magyar Élet mögött nincs mecénás egyesület. Ellenkezőleg, a Magyar Élet ad az egyesületeknek közleményeket, képes beszámolókat. Van amelyik értékeli is ezt a szolgálatot. Van olyan is, amelyik úgy véli, hogy az újság köteles írni róla, mert az egyesület fontos magyar ügyet intéz.

Aztán, nekünk nincsenek önkéntes dolgozóink. Minden tiszteletünk az önkéntes dolgozóké, de hetilapot nem lehet ilyen alapon kiadni. (Ez nálunk csak a laptulajdonosnak és feleségének privilégiuma.) De szabad szerkesztőknek heti száz órát eltölteni az újság dolgaival, hogy ne legyen idejük elmélkedni olyan példányszámról és olyan támogatásról, amilyen jó volna, ha lenne.

Pedig volna min elmélkedni. Előtérbe tolakszik a történelmi alkalom gondolata:

Amikor a magyarnyelvű újságok a 15 milliós magyarság 10+4 milliójának bolsevista tükörből visszakancsalított igazságokat hazudoznak vagy hazugságokat igazándoznak, akkor a világba szétpermetezett maradék egymillió magyarnak, féligmagyarnak, márnemmagyarnak maradt csak meg az a lehetősége, hogy a térben és időben, mocskos politikától és piszkos nagytőkétől mentesen szabad sajtót nevelhetne magának. Avagy nevelhetett volna, hiszen a magyar királyi emigráció immár az utolsó évtizedbe fordult, és ebben újat és nagyot már aligha fog teremteni.

Nem állítjuk ezzel, hogy az emigrációs magyar sajtó nem élt a szabadság lehetőségeivel, már ami a szólás szabadságát illeti, hanem azt kifogásoljuk, hogy nem valósult meg az a magyar sajtó, amely szellemi egytáborba vonta volna az emigráció elhivatott íróit az olvasókkal. Nem született meg az az emigrációs hetilap, amely megteremthette volna az íróink által megálmodott szellemi Magyarországot. Helyette minden fészekalján lapot adunk ki: ahány város, ahány felekezet, ahány viszkető toll, annyi újság. Ausztráliában élen járunk e téren legalább.

Azt mondják, a szabadsággal élni tudni kell. Emigrációs, közel negyven évünk tele van szép kezdeményezésekkel, nagy nekibuzdulásokkal, helyi lapokban összeszedhetetlenül elszórt írói remekművekkel, az egyéni áldozatkészség ragyogó példáival. (Csak ne hozzuk elő a szabvány kifogást, hogy a magyar túl individuális, mert ez épp olyan ostobaság, mint a turáni átok.) A nagy hiány a kollektív akaratban mutatkozik. Az a baj, hogy a mi népünk a szabadságnak szép himnuszait, szép költeményeit, szép felzokogásait ismeri csak, de a szabadság életműhelyét nem ismeri. Nemzeti ünnepeinken kokárdás lélekkel nyeli le hazafias italát, de a magyar sajtóra annyit se ad, mint a dugó ára. Ez a nép, amelyet csak hősi halálra tanítottak, hősi életre, napfényes partra vetetten, képtelennek bizonyult. Mély tisztelet a kivételnek — a pap dorgálását is pont az nem hallja, aki nem jár a templomba.

A másik ok, az intellektuális közgyávaság. Ismét tisztelet a kivételnek, de a nyugati kőrengetegben tíz magyar közül kilenc elbújt, nemcsak a magyar kollektív, de saját lelkiismerete elől is. Az ilyen unja, ha Trianonról szó esik, és hazautazását félti, ha előfizet olyan újságra, amely a szovjet katonai megszállásra emlékeztet.

Mindezek után tisztelet az Olvasónak, akinek az érdeklődése többet ér nekünk heti fél dollárnál, mert minden eladott újság nekünk magunknak többe kerül, mint fél dollár, és ha az ellenértékét nem látó többletmunkát is számba vesszük, egész dollárnál is többe van. Amíg van szabad magyar sajtó, valaki mindig meghozza a maga áldozatát. Rendszerint az, akit a Magasságos írói tehetséggel sújtott, vagy annak meglátásával, hogy széthullott magyar életünk egyetlen lelki közlekedési eszköze, az újság.

Sokszor megbeszélt téma, hogy milyen lenne az újság, ha mindenki hozna még egy előfizetőt. Sajnos, ilyen nincs. Aki eddig sem olvasott magyar újságot, az ezután sem kap utána, még baráti rábeszélésre sem. Rendezzünk mi is tombolát, bálokat? Emberi társadalom annyit még nem bálozott, mint ez az emigráció, amelynek egyetlen létreszült ötlete csak ez volt. Újságunk évi költségvetése százezer dollár. Ezen a szinten nem sokat segít, ha mi is ott csoszogunk a parketton. Rajtunk olyasmi segítene, ha rádöbbenne az Olvasó, hogy heti 60 centjével még nem válik a magyar sajtó mecénásává. Az segítene, ha az olvasók is saját vállalkozásuknak tekintenék az újságot, üldözött fajtánk emberi tetterejének, hazátlanná vált sorsunk tiltakozásának, megtrianonozott irodalmunk menedékvárának, elgyalázott múltunk védőbeszédének, Cenzúraország szócsövének, eltépett magyarok lármafájának.

„Egyedül a legnagyobb erő sem tehet mindent, nem tehet sokat: egyesített erőknek pedig a lehetetlennek látszó is gyakran lehetséges. A nép, melynek tagjai saját házaikban elszigetelve csak önmagokról gondolkoznak, s parányi célaikat csak egyenként űzik, még félig vad nép ... Mindég és mindenütt vagynak, bár kevesen, kik a jót és szépet szeretni s az arra törekvő tetteit méltánylani tudják. E kevesekhez csatold magadat, s mennél szorosabban. Egyesült erejök célra jutásod könnyítni, részvételök bukásodat vígasztalni fogja. A sokaságért híven munkálj, de ítéletével ne törődjél. Ha küzdéseidet szerencse koronázandja, úgyis melletted leszen az. Fáradalmaid jutalmát önérzéseden kívül a kevesek jóváhagyásában keresd: csak ezek körében alapul meg a maradandó hír, s nemcsak a maradandó, de megérdemelt hír ... Hazát és emberiséget csak jelesek boldogíthatnak: s e célra munkálás kötelessége alól nem vétetik ki más, mint a természettől tehetség nélkül hagyott szerencsétlen ... Kinek szívében a haza nem él, az száműzöttnek tekintheti magát mindenhol, s lelkében üresség van, mit semmi tárgy, semmi érzet be nem tölt." (Kölcsey: Parainesis-éből.)

(Magyar Élet 1982. augusztus 12.)

A nemzetközi politika közös nevezője

Eddig még nem esett példa kapitalista—kommunista fegyveres összetűzésre.

A közös nevező számtani kifejezés, politikai meghatározásként az együvé tartozást jelöli.

Századunk mozgalmas története nem más, mint az egymással összeegyeztethetetlen, kibékíthetetlen ellentétpárnak: a kapitalizmusnak és a kommunizmusnak élet-halál harca.

Kérjük Olvasóinkat, ha nem ütötték fel döbbenten fejüket az előbbi bekezdés olvasásakor, ha csak úgy elsiklottak a megállapítás felett, gyanakvó átgondolás nélkül, vegyék mégegyszer alaposabb vizsgálat alá ezt a megállapítást, bármennyire is valószínűnek tűnik, bármi sokszor is hallottuk ismételni.

Egy kis hír provokálta ki ezt az újabb kételkedést a sokat hirdetett „ellentét"-ről. Reagan elnök feloldotta a gabonazárlatot a Szovjetunióba irányuló szállítmányokra, amit a tavalyi lengyelellenes szovjet beavatkozás miatt rendelt el. Lehet hogy ez nem elég ok végső következtetésre, de nem is az első, nem is a századik. Ez az évszázad irtózatos háborúk sorát éli át, de eddig még kapitalista-kommunista fegyveres összetűzésre nem esett példa. Csak szócsaták folytak vég nélkül és a nyugati polgárok ijesztgetése a kommunizmussal és a vasfüggöny mögöttiek ijesztgetése a kapitalizmussal.

Később a „két halálos ellenfél" koegzisztenciáról beszélt, egybehangzóan magyarázgatva polgárainak, hogy a két szuperhatalom összecsapása esetén a világ végveszélybe dőlne, ezért ők bölcsen megegyeznek egymással, hogy gazdasági és fegyveres erejüket egyformára kifejlesztik, és így néznek egymással farkasszemet a világ végezetéig. Ezt az egyformaságot állítólag már elérték, és a világ népeinek már csak az a dolga, hogy a rátelepedett illetékes szuperhatalom gyámkodását engedelmességgel és hálával viszonozza.

Ilyen egyetértésnek, ilyen közös világprogramnak kell, hogy meglegyen a közös nevezője, a közös alapja. Ilyen közös alap az anyagelvűség, vagy más szóval materialista világnézet.

A lehetőséget ennek a világszemléletnek az ipari forradalom adta, ami elsősorban kihatott a világ gazdasági életére. A gyári termelés áldásai mellett olyan túlzásokra is módot adott, hogy a szerszámok tömegtermelési képességei hangulatában meghirdették az anyagra alapozott új filozófiát. A világot az eddigi szemlélettel ellentétben (hogy az eszme, a gondolat, a szellemi tudat, tehát a szubjektívvel szemben) az objektív dolgok mozgatják előre. Heves elméletgyártó lázba jött a világ az anyag diadalában, és már a nemzeteket, a nemzeti kereteket is fölöslegesnek, idejét múltnak, megszüntetendő akadálynak hirdették.

Elképzelhető, hogy a világ fejlődésének és túlnépesedésének egy eljövendő fokán minden valószínűség szerint eljut az emberi társadalom a szervezeti egység valamilyen elfogadható formájára, de ebből még nem következik az, hogy a nemzeti egységeket jobb minél előbb feloszlatni. Ellenkezőleg, ha van példa arra, hogy az emberi fejlődésben át nem élt korszakokat nem lehet átlépni, akkor az emberi társadalomnak nemzetközisítése ennek ma már nyilvánvaló példája.

„Fiatal koromban azt lehetett gondolni, hogy a francia forradalom és a 19. század annyira logikus gondolkodóinak működése következtében a Nemzetköziség lesz az emberi magatartás. Le kellett erről mondani."

Az idézett mondatot Illyés Gyula írta le, már bölcsebb korában. Ő talán utolsó rétege volt annak a négy generációnak, mely előtt a jövő is, a megoldás is nagy kezdőbetűvel írt Nemzetköziség volt. Ma már ő is tudja, és halkan el is ismeri, hogy a francia forradalom előtti Nyugat-Európa is, és az Osztrák-Magyar Monarchia Közép-Európája is nemzetközibb volt, népeik egymás iránt türelmesebbek voltak, mint a mai „nemzetközileg egybefogott" Nyugat-Európa és főleg Közép-Európa.

Ennek a visszaütésnek oka ma már egész nyilvánvaló: a materializmus politikai beavatkozásának az az elgondolása idézte elő a bajokat, hogy az európai birodalmak népeit fellázította elnyomóik ellen, és amikor az elnyomók államberendezése megbomlott, ún. nemzetállamokat hoztak létre, s ezzel felhúzták egy addig nem ismert erő zsilipjeit: megjelent a színen a kisnépek nacionalista imperializmusa. (Kisantant államok.)

Minden gyakorlati sikertelenség ellenére a két materialista világhatalom következetesen hirdeti a nemzetköziség elvét. Pedig természetellenes törekvéseiknek egyik legellenmondóbb tétele az internacionalizmus.

A materialista elvek minden logikája szerint: ahogy a világ országai, államai, népei, gazdasági és földrajzi tájai mind több kötelékkel fűződnek egymáshoz a kereskedelem, a közlekedés, a gondolatközlés, a kultúra, a technika és tudomány fokozódó iramú fejlődésével, olyan ütemben kellene, hogy tért hódítson a nemzetkö-

ziség gondolata. De ha körülnézünk, és ha összehasonlítást teszünk a 19. és 20. század között, akkor azt látjuk, hogy az emberiség kollektív kötelékeinek fejlődési formái nem a nemzetköziség irányába haladnak, hanem azzal pontosan ellentétesen.

A világot mindenáron az elméletei szerint átrendezni akaró materialista irányzat akciószervei, a baloldalinak nevezett politikai pártok és mozgalmak szorgalmasan szétbomlasztották forradalmaikkal és két világháborúval Európa nagy monarchisztikus államait (I. világháború), hogy végül is megalkosság a kisállamok összeolvasztásával (II. világháború) a világ nemzetközi egységeit.

Ezek során különösen Közép-Európában kirívó igazságtalanságokat és részrehajlásokat követtek el, amik természetszerűen tették a nacionalizmust minden nemzetek közötti magatartás alapjává. Jellemzően az imperialista étvágyaikban leginkább kielégített oláh és szláv népek nacionalizmusa szökött fehér izzásba, de ott feszítették a közös államkereteket a Szovjetunió és Jugoszlávia nem oly szerencsés szláv népei is, mint ukránok, horvátok és a többiek.

A legkirívóbb a nemzetköziség elveinek a bukása a Szovjetunióban. Az a sokat emlegetett Októberi Szocialista Forradalom nem az orosz nép forradalma volt. Kívülről érkezett, és célja volt bázist teremteni egy nemzetközi államszövetség részére, a kívülről érkezők előtte Svájcban tömörültek 1917-ben, Kik voltak ezek? Winston Churchill szavaival: „a band of extraordinary personalities", Lenin, Sztalin, Kaganovics és Litvinov. Lenin legnagyobb problémája volt, hogy a munkásosztály a háborúban egymással szemben álló országok egyikében sem fordult az „imperialista brigantik háborúja" ellen. Legkevésbé Oroszországban. Akkor alakult ki a svájci függetlenség biztos talaján forradalmi jövőt tervező materialisták bolsevista csoportjánál a jelszó: „Változtassuk át ezt a háborút polgárháborúvá, és ezek a polgárháborúk Európa összes kormányait rombadöntik. Csak nehogy hamar vége legyen a háborúnak."

Ekkör érkezett Svjcba Lev Davidovics Trockij Amerikából, ahol Novi Mir (Új Béke) címen orosznyelvű folyóiratot szerkesztett. Olvasói és barátai adták össze a pénzt, hogy átutazhasson az öreg Európába új világot teremteni. Kitűnő barátai lehettek, mert a pénz kerek húszmillió dollár volt, aranyban, hogy nagyobb legyen a meggyőző ereje. Ekkor már elhatározott terv volt az orosz cári birodalom átalakítása szovjet köztársaságok uniójává.

Sztalin győzelmével azonban a tanácsköztársaságok uniójából nagyorosz birodalom lett, amelyből az internacionális világrendezés fő prófétájának, Trockijnak is menekülnie kellett, hogy végül az utána küldött merénylő az életét is kioltsa.

Amikor a nemzetközi forradalmak visszahatásaként létrejött nacionalista ellenállás (reakció) talajából Németország katonai tényezővé nőtt és hadosztályait a Szovjetunió határain felvonultatta, a moszkvai „internacionalisták" meghirdették az oroszok Nagy Honvédő Háborúját, vagyis államukat és uralmukat az orosz nép nacionalista érzelmeinek felkeltésével védték meg, melyhez a fegyverzetet és anyagiakat a nyugati materializmus, főleg Amerika szolgáltatta.

A második világháború sem hozta meg az internacionalizmus új világrendjét, ellenkezőleg, meghozta az oroszok részére a cári birodalom leghőbb vágyát, Európa szláv népeinek egyesítését orosz vezetés alatt. Így tehát a második világháború sem vitte előbbre az internacionalizmus eszméit, ellenkezőleg, kibékíthetetlen szenvedélyeket kavart fel és századokra emlékezetes bűnöket gerjesztett azáltal, hogy — csakúgy mint korábban magyar — területeket és tömegeket szláv imperializmusok tiprása alá kényszerített vagy elüldözött, és mindezek fölött az orosz-bolsevista szocializmust kényszerítették rá Európára.

Ellenkezik az internacionalizmus elvével a Helsinkiben 1975-ben létrehozott közös keleti—nyugati megállapodás is az európai határok véglegesítéséről, és azok nemzetközi garanciájáról. Ez a megállapodás biztosítja gyakorlatilag a szláv imperializmusok részére az emésztési időt a nemszláv közép-európai népek kisebbségbe hadizsákmányolt millióinak felszámolásához. A szláv diadal ilyen méretű nácizmusának kollektív érzésvilágában végleg kútba estek a materialista irányzatok reményei az internacionalizmus Moszkvától várt szétsugárzására. A nemzeti elnyomás nem nevel kozmopolitákat.

De vajon a vérébe fagyasztott Közép-Európán kívül az évtizedek óta forrongó világ más tájain esetleg már hódítanak az internacionalizmus eszméi?

Indokína őserdeiben fajok harcává lett az amerikaiak és oroszok által felszított polgárháború. Argentína is, Anglia is, nemzeti becsületét dobta a serpenyőbe a vitatott „nemzeti terület" birtoklásáért. Afrika most rendeződik nemzeti államokba faji háborúi közepette. És a Közel-Kelet szuronyokkal, tankokkal, bombázó rajokkal rajzol országhatárokat a homokba. A nácizmus attól még nem múlik el, ha tagadjuk létét, vagy csak a németeket vádoljuk vele.

(Magyar Élet 1982. augusztus 26.)

Border is Fate

A népek integrációjára van szükség, nem az államok integrációjára.

Eheti beszámolóm angol címet kapott. Így találtam alkalmasnak, hogy ezt a részünkre oly sokat kifejező könyvcímet segítsem abban, hogy tudatunkba beépüljön.

A könyvhöz dr. Gallus Sándor írt előszót, amelynek első mondatában benne van a lényege:

„Korunk államszervezetének egyik legmegoldhatatlanabb gyakorlati és elméleti problémája a többségi lakosság részéről a viselkedésben elütő ethnik, vagy egyéb természetű kisebbség részére nyújtandó kulturális és helyi önkormányzatnak és a korlátozott szuverenitásnak önkéntes elismerése."

Tudjuk, hogy a kisebbségi problémát a múlt század szülte azáltal, hogy — legalábbis Európában — központi irányítású, gazdaságilag egybefogott, és a többségi elem érdekét biztosító államokat hozott létre. Az államhatárok jelentősége ezáltal növekedett és a kisebbségek iránti türelem csökkent.

De, amíg ez a jelenség Nyugat-Európában határokon belüli probléma volt, anélkül hogy az egyes államok területi integritását veszélyeztetné, Közép-Európában és főleg az Osztrák-Magyar Monarchiában elsősorban az állam teljes átrendezésének, új államok létesítésének gondolatát és programját vetette fel.

Jól tudjuk, hogy Közép-Európa és Kelet-Európa átalakítása 1918—1920 közötti időben a nyugat-európai mintát igyekezett követni, anélkül hogy figyelembe vették volna a mérhetetlen nagy különbséget, ami a két térség közt nyelvi és ethnikai téren fennáll. Közép- és Kelet-Európa tarka és szétszórt nyelvi szigeteivel nem kívánkozik a nemzetállam létesítésénel terepéül. Faji, nyelvi, vallási szempontokat figyelembe véve, népszavazatot alkalmazva, cikcakkos határokkal talán közel lehetett volna jutni valamiféle igazsághoz, de úgy ahogy Trianont elintézték, csak a nemzetállam elrettentő példányait lehetett kitenyészteni.

A problémák már az első években jelentkeztek, de a nagyhatalmi politika elzárkózott attól, hogy az új térképen legkisebb változást is végrehajtson. A történelmi alkalmakból Magyarország csak annyit kívánt hasznosítani a Felvidék, a Délvidék és Észak-Erdély esetében, amit minden fórumon és minden elv szerint jogosan visszakövetelhetett. Sajnos, a győztesek fórumai úgy tértek vissza az 1938-as határokra, mintha a megtámadott igazságot állították volna helyre.

A politika újra megpecsételte a 3,5—4 millió magyar sorsát. A politikai határok gyakorlatilag is és később nemzetközi közszerződés által is (Helsinki) szentesítést nyertek és minden törekvés ami akár a legkisebb határkiigazításra is irányul, teljesen meddő maradt és jó időre reménytelen.

Az 1919-es határok 1945-ös visszaállítása az addigi xenofóbiás kisebbséggyűlöletet homogenizáló (kisebbségeket asszimiláló) államprogrammá tette, amire a nagyhatalmi szisztéma helybenhagyóan rábólintott. Innen ered a nagy sietség Erdélyben az oláhok, a Felvidéken a tótok és a Délvidéken a szerbek fokozott és szisztematikus beolvasztó politikájához. Eltérés csak a gyakorlatban mutatkozik.

A magyar történelem legnagyobb és legképzettebb politikai emigrációja 37 év alatt nem talál olyan politikai fórumot, ahol 4 millió magyar beolvasztásának embertelenségeit meg is hallgatták volna. Tudás, felkészültség, összeköttetés, levelek, tanulmányok, könyvek tízezrei, rendezvények ezrei, memorandumok garmadái nem voltak elegek ahhoz, hogy valamilyen politikai fórum lelkiismerete megrezzent volna egy pillanatra is. A 20. század elején elindult, és még ma is tartó világrendezésben Közép-Európa elintézett terület, politikailag a hajtási jogosítvánnyal felszerelt rezsimek szinekúrája a kijelölt államhatárok között, ahol a hivatalos politikába ethnik problémákat nem szabad felvenni.

Nincs politikai fórum trianoni fájdalmunk részére sem kint, sem bent. Ha egyszer összegezi valaki az emigráció nemzetmentő irányzatú tevékenységét, nem fogja figyelmét elkerülni egy rendkívüli képességű magyar tudósnak szinte egyedülálló küzdelme fórumot találni — amit politikai vonalon annyi sokan nem tudtunk elérni — az elszakított magyar milliók ügyének. Újat, tudományos fórumot.

Dr. Varsányi Gyula nemzetközi jogász, a University of Adelaide jogi fakultásának tudományos kutató munkatársa, már fiatal korában megindította egyéni küzdelmét a tudományosságnak általánosan ismeretlen területén a trianoni igazságtalanság ellen. Működési területe, a nemzetközi jogtudomány, talán önként kínálkozónak látszik ilyen küzdelemre, de ahhoz, hogy valaki hatásos legyen, elismert tudományos szakírónak is kell lennie. Dr. Varsányi tudományos autoritását megalapozva a nemzetiségi kérdés elismert szaktekintélye lett. E tárgykörbe tartozó munkái főleg angol és francia nyelven jelentek meg, a nemzetközi tudományosság két legfontosabb nyelvén.

Border is Fate a címe dr. Varsányi Gyula legújabb könyvének. A cím, egy szóval kifejezve frappáns. Több szóval: rámutat arra, hogy a modern kor államhatárai kínai falak a különböző nyelvű és kultúrájú népek között, mesterséges gátak, amelyek egyik oldalán mások a törvények, más az élet, mint a másikon.

Amikor halljuk e szót: államhatár, fegyveresen őrzött vámsorompókat látunk lelki szemeink előtt, majd határőröket, szögesdrótokat, figyelőtornyokat reflektorokkal és géppuskákkal, aknazárakat, és emlékezetünkbe tolulnak a határon lelőtt emberek, akiknek valamilyen súlyos okuk volt kockára vetni életüket is.

És ha tudjuk, hogy az államhatárok az emberek akarata ellenére is úgy jönnek létre, mint valami természeti csapás, mely éppúgy nem kérdezi meg az embereket, hogy jöhet-e, de amíg árvíz, tűz- vagy szélvihar lenyugszik amint kitombolta magát, a határok maradnak emberöltőkön keresztül, kettévágott falvak, szétszakított családok, kisebbségre kárhoztatott tízezrek, százezrek, milliók állandó sanyargatására — akkor megérezzük e rövid könyvcím értelmét: Border is Fate. A határ sors (jelen értelmében rossz sors. Magyar vonatkozásban tudjuk jól: húsbamaró, velőtrázó, életet kioltó sorscsapás.

A tudós természetesen nem ilyen szavakkal fogalmaz. De tanulmányának — részünkre talán száraz — tényei, számadatai, hangulatok, érzelmek, viszonyulások százalékra kiértékelt, ellenhatásokban érzelmi nyugtalanságra kikövetkeztetett logikai levezetései egyetlen végkövetkeztetésben csúcsosodnak ki: itt valamit tenni kell, mert itt az élet értelmét ölik, itt a természet alkotását pusztítják egy mesterséges állapot fenntartása érdekében.

Az Előszó nem hagy kétséget a szándék iránt, hogy a cél, rámutatni Európa legnépesebb kisebbségének legbotrányosabb pusztítására:

„A magyar kisebbségnek a IV. fejezetben közölt szociográfikus felmérése és annak kiértékelése nyilvánvaló okokból csak olyan országokban volt végrehajtható, mint Ausztria, melyben a magyarok szabad ország körülményei között élnek. A Kárpát-medence történelmi egységéből, a Szent Korona népeinek testvéri kötelékéből előbb az ún. trianoni békeszerződés (1920), majd azt megismételve a párizsi békeszerződés (1947) tépte le ostobán és brutálisan a magyar népnek jelentős hányadát: 3,5 millió magyart kényszerített három utódállam mesterséges határai közé, taszított különböző hőfokú nemzetüldözésbe. Az utódállamok közül a legrosszabb Románia, mely mialatt egy látszatra sztalinista kormányzat alatt él, szélsőséges soviniszta fajüldöző politikát és nemzetirtó tevékenységet folytat magyar és német polgárai ellen még ma is.

Következésképpen a négy nemzeti kisebbség alább közzétett összehasonlító értékelése csak minőségi értelemben vehető számba általános mutatóként, és nem mennyiségi értelemben, főleg ami a jelenlegi romániai magyar kisebbséget, Európa legnépesebb ethnikumát illeti.

A szerző határozott meggyőződése, hogy Kelet-Közép-Európa szétrombolásának és darabokra szaggatásának következményeit csak az alapvető ethnik problémák tárgyilagos megközelítésével és az összes ott élő népek együttműködésének valamilyen új szellemében lehet gyógykezelni.

Annak a reménynek szentelem e könyvet, hogy ez nemcsak egy múló álom, hanem egy szebb jövő új, járható útja."

Az első fejezetben dr. Varsányi felhívja figyelmünket arra, hogy az ethnik kisebbség szempontjából felmért 132 állam közt csak 12 olyan állam van, amely etnik kisebbségtől mentesnek tekinthető, 31 államban már 50 és 74 százalék csak a domináló elem az országban, tehát majdnem minden második olyan kevert népességű, hogy öt vagy több népcsoport tülekedik az állami szuverenitás oltára előtt. Raymont Aront idézi: az ethnik konfliktus lép az osztály-konfliktus helyébe.

Ha szabad ehhez még hozzáadni: amíg a korunkban oly divatos szocializmus és politikai liberalizmus a maga osztályharc elméletének, az osztályok antagonizmusának (kibékíthetetlen ellentéteinek) egyre szűkülő szállítószalagjára teszi dealektikus rakományát, továbbá a társadalom egyedeinek változatos és kollektív jegyeket viselő cselekvéseit az osztályok érdekei szerint csoportosítható cselekedetre vezeti vissza — a Border is Fate arra figyelmeztet, hogy a kollektív jegyeket viselő cselekedetek egyre ki-

sebb mértékben függnek az osztálykonfliktustól, főleg az osztályok közötti ellentétek kiegyenlítődése következtében, de ugyanakkor mind nagyobb mértékben jelennek meg etnikai konfliktusként.

Dr. Varsányi kifejtette előttünk, az 5. Magyar Találkozó alkalmával rendezett „Magyar Élet" Nemzetpolitikai Előadásai szünetében, hogy a kisebbségi magyarság ügyét sohasem fogjuk tudni szőnyegre vinni gravámen alapon. A gravaminális (sérelmeket felsoroló panaszpolitika) módszer már csak azért is eredménytelen marad, mert a nemzeti, faji és egyéb sérelmeket Trianon óta futószalagon gyártja ez a világ, és könnyen a szemünkbe vágják, ne szóljunk egy szót sem, hol van a mi panaszunk a kambodzsaiakhoz képest, ahol három millió embert kiirtottak. Ezek során a világ egyébként is érzéketlen lett az ethnocidium iránt. A felfutó irányzat ma az a világáramlat, amit itt multikulturalizmusnak neveznek. Ügyünket ennek a dinamikájára kell tennünk.

A második fejezet önálló tanulmányként is megállna, mint Közép-Európa tarka népességének történelmi keletkezésére rávezető ismerettár, és a mai számszerűség helyes megállapításához felhasználható statisztikák ismertetője. Ez a fejezet, és a könyv mellékleteként adott, Földváry Gábor által összeállított és rajzolt Kelet-Közép-Európa néprajzi térképe iskoláink részére a magyarságismeret tárgykörében hasznos tansegédlet lenne.

A könyv gerincét a 3. és 4. fejezet 70 oldalas anyaga adja, dr. Varsányi Gyula helyszíni felméréseinek összegező jelentését, négy kisebbségi népcsoportnak (dán, fríz, német, magyar) összehasonlításával.

Az ötödik fejezet a kisebbségi probléma megoldási kísérleteinek a felvázolásával foglalkozik, rendkívül érdekes szempontokkal és végkövetkeztetéssel.

A hatodik és egyben utolsó fejezet a nemzetközi jogszabályoknak és az európai integrációnak a kifejlődésébe bekapcsolt kisebbségvédelmi rendelkezések érvényesítésétől várja a megoldást, kihangsúlyozva, hogy a népek integrációjára van szükség, nem az államok integrációjára: *„Az építőkövek az ethnik egységek kell, hogy legyenek és nem az állami egységek".* Dr. Varsányi itt idézi egy korábbi munkájának (Ethnic Law and Central European Integration) ide vonatkozó gyakorlati tanácsát: *„ ...biztosítani kell, hogy a terület népessége népi egzisztenciájának teljességével vegyen részt az integrációban. Ez a továbbiakban azt is jelenti, hogy minden népcsoport ethnikai különállásának intézményes megőrzését azáltal kell biztosítani, hogy a területileg illetékes állam joghatósága alá kell helyezni a népcsoportot, mellyel ethnikai és nyelvi rokonságban van."*

A szerző nem álmokat kerget ezzel a követelésével, bár tisztában van vele, hogy ez az út hosszú és rögös. De a nemzetállamok olvasztó kohóiba dobott négymillió hadizsákmány-magyarért aggódó és értük tenni akaró emigrációnak bibliája és koránja kell legyen ez a fejezet elokvens érveivel, penetráns logikájával.

Az államok a néptöredékek sorvasztó börtönévé váltak és tudjuk, hogy a szláv-bolsevista indítékú Helsinki megállapodás „véglegesítette" az államhatárokat, vagyis újabb reménytelen hosszú időre lehetetlenné tette bárminő változásnak nemcsak fizikai előfordulhatóságát, de jogi érvényességét is. A határok szentesítésének végzetes következményeit elhárító szándékaink között a történelmi jogon követelt revíziónak végtelenül kevés esélye van, és azon is hiába háborog a lelkünk már 62 éve, hogy „az országhoz, mint kenyérhez a héja" hozzátapadó színmagyar lakosságú területekből egy fél faluravalót sem tudtunk visszaperelni a nemzetközi fórumokon.

Ebben a fullasztó reménytelenségben keres a magyar nemzetközi jogtudós egy megmarkolható kötelet, egy kis szilárd talajt. Ő a szisztémában akar változást, és könyvén keresztül nem minket, magyar olvasókat akar meggyőzni vagy akárcsak informálni bármiről is, hanem azokkal értekezik, akik a nemzetközi jogfejlődés műhelyében mind nagyobb helyet szorítanak maguknak a történelem irányítására. A nemzetközi jogtudomány ma már erősen megkérdőjelezi az állami szuverenitás abszolút érvényességének jogosságát. Helyébe valamiféle társadalmi törvényt (community law) javasolnak. Itt van tehát egy olyan helyzet, hogy amikor a történelem mühelyében valami új születik, nekünk is jelen kell lennünk, mint egyedüli olyanoknak, akik a 14 millió ember sorsát szívünkön viseljük. Erre a fórumra — amely nem politikai, hanem tudományos fórum — jelentkezett le a Border is Fate.

Írásom célja tudósítani, hogy ez a tanulmány könyvalakban is megjelent. Mert egyszer már megjelent egy tekintélyes svájci folyóiratban két részletben ez év elején. Erről beszámoltunk, itt csak megismétlem a svájci folyóirat címét: Revue de Droit International de Sciences Diplomatiques et Politiques. A francianyelvű folyóirat először francia nyelven, majd teljes terjedelemben angol nyelven közölte a tanulmányt, mely önmagában is nagy elismerést jelent dr. Varsányi Gyula számára. Gondolatai, javaslatai ezáltal bekerültek a tudományos előkészítés forrásanyagába.

Dr. Varsányi Gyulának személyes formában is kifejezték tanulmányáról elismerésüket, mint Professor Ermacora, aki a kézirat első kiadását szorgalmazta az Ethnos című magazinban (amit egy szlávbarát belső munkatárs megakadályozott), Professor Bernhardt a tárgykörben Európában legilletékesebb tudós, mint a Max Planck Institut nemzetközi osztályának vezetője, és dr. Heinz Kloss, az európai kisebbségi szakemberek doyenja.

A tanulmány most könyvalakban történt megjelenésével kiterjeszti actio radiusát tudományos intézetek könyvespolcaira is. Nem szívesen mondanám el a nehézségeket és a körülményeket, amik a könyv megjelenését kísérték. De a könyv hatásának növelésébe még bárki bekapcsolódhat háromféle módon: 1. a könyvet megvásárolja saját maga részére, 2. megvásárol egy vagy több könyvet valamelyik közkönyvtár részére, 3. szponzorálja egy vagy több könyvnek megküldését tudományos intézetek részére. A könyv terjesztését a Magyar Élet sydneyi irodája vállalta. A kötet ára 7,50 dollár és 1,20 a bélyegköltség.

*

Az emigráció élete lejáróban van. De fogyó időben él Felvidék, Délvidék és Erdély magyarsága is. Amit szeretnénk megtenni értük, arra nincs mód. De mindent el kell követnünk, mindent meg kell kísérelnünk, hogy a folyamatot lelassítsuk, hogy legyenek még magyar tömbök, amelyeknek fiai üdvözölhetik azt a jövendő nemzetközi légkört, ami törődik jogaikkal és fennmaradásukkal. Ilyen légkört kíván előkészíteni a Border is Fate.

(Magyar Élet 1982.. szeptember 16.)

A csőpolitika csődje

A détente, sőt szovjetbarátság gyakorlása mellett szóba sem jön a szovjet veszély.

Nincs hét, hogy ne írnának a lapok a szibériai gázvezeték körüli vitáról, melynek során a gázvezeték körülményei eltörpülnek a vita nyomán előálló európai—amerikai szakadás kérdése mellett.

A szóban forgó gázvezeték Szibériából szállítaná a földgázt nyugat-európai országok részére 1984-től. A közel 6000 km-es cső-

vezeték minden eddigi közös kelet-nyugati vállalkozást felülmúl, 15 000 millió dolláros befektetést igényel, és több állam műszaki felkészültségével építhető csak fel a kijelölt időre. A gáz áramlását a csővezetéken keresztül turbinákkal hajtott kompresszorokkal végzik. A munkálatok már évek óta folynak. A szükséges nagy átmérőjű, varrat nélküli csövek jó részét a Szovjetunió maga állítja elő a Nyugattól kapott műszaki felkészültség segítségével.

A nyugat-európai államok akkor fogadták el a szovjet ajánlatot, amikor állandósultak a problémák a közel-keleti olajválság miatt. A 70-es évek elejétől Európa ipara (melynek fellendülését az olcsó közel-keleti energia tette lehetővé) növekvő olajárakkal küzdött. Az áremelkedés érintette az amerikai ipart is, de közel sem annyira, mert a világot behálózó olajvállalataik más tájakra szerelték át behozatalukat illetve igénybevették saját tartalékaikat. A magasabb árakat az amerikai gazdasági élet könnyen megemésztette. Állítólag a nagy amerikai olajtársaságoknak nagy részük volt abban, hogy ez a helyzet előállt.

Európa nem tudott saját tartalékokhoz nyúlni kellő mértékben. Az energia, többszörösére emelkedett árakkal, a termelésnek súlyos tétele lett. A gazdasági fellendülés visszahanyatlott. Nem csoda, ha ilyen körülmények között a nyugat-európai országok elfogadták a szovetorosz ajánlatot: segítséget nyújtanak a gázvezeték felépítésében, ami 1984-re energiát hoz számukra.

Amikor a múlt évben a lengyelországi válság közel hozta a szovjet fegyveres lerohanás veszélyét, és kimutatható volt, hogy a lengyelországi rezsim statáriuma mögött a Szovjetunió áll, az amerikai kormány erélyes tiltakozását fejezte ki, és kilátásba helyezett bizonyos szankciókat. Egyike ezeknek az volt, hogy a nyugati államok megvonják műszaki hozzájárulásukat az épülőfélben lévő csővezeték építésétől. Reagan elnök fenyegetését a NATO-szövetségesek nevében is tette. Követelte a nyugat-európai országoktól, hogy ne szállítsanak technológiát a szovjetnek a gázvezetékhez.

A nyugat-európai partnerek viszont szerződést kötöttek a szovjettel, és nem voltak hajlandók belátni, miért kellene nekik áldozatot hozni a lengyel ügy érdekében, és miért áldozzák fel azt, ami nekik is érdekük. Felhozták, ha Reagan bosszantani akarja az oroszokat, ne szállítson nekik búzát (a Carter által leállított szállításokat ugyanis Reagan nagyon hamar visszaállította, noha a Szovjetunió nem hagyta abba Afganisztán elleni invázióját), de ne követelje tőlük, hogy az orosz rendeléseket megszegjék.

A lengyel ügyet az Egyesült Államok kormánya valóban beszorította egy szűk csőbe, és nem saját maga hoz érte áldozatot, hanem másoktól követeli azt. A cső ellen neki van kifogása, és hogy mit akar elérni a lengyel ügyben, azt sohasem körvonalazta. A lengyel nép a Szovjetunió rabja, szabadságától teljesen megfosztva, terroristák kormányzata alatt nyög. Reagan csak azt kifogásolja, hogy a látszat-törvényesség helyébe katonai diktatúrát vezettek be orosz-bolsevista segítséggel. Ha helyreáll a rend, helyreáll Reagan lelki nyugalma is.

Addig helyes a megállapítás, hogy a bajok hátterében a Szovjetunió áll. De attól, aki a szabadság bajnokának hirdeti magát, kevésnek bizonyul az átmeneti gabonazárlat Afganisztánért, vagy a csővezeték körüli kellemetlenkedés Lengyelországért. Mindkettő annyit segít a két országon, mint vízbefúlón a szalmaszál. A szovjet nem riad vissza tőlük, azt tesz amit akar, sőt biztosítékot jelent részére, hogy ez az egész.

A cső-ügy nem világjelentőségű. De ami felrémlik mögötte, az már sokkal komolyabb. Nyugat-Európa többnyire szocialista, szociáldemokrata kormányai ma már nem úgy tekintik a NATO szervezetet, mint ami szükséges a közös védelemre a szovjet veszélyel szemben. A détente, sőt szovjetbarátság gyakorlása mellett szóba sem jön a szovjet veszély. Az üzlet révén a gazdasági élet ezer meg ezer szálát kötik vele, és jó ha néhány cikk erejéig szóba jön, anélkül, hogy lelkiismeretük megrezzenne, hogy a közös csővezetéken félmillió deportált rabszolga dolgozik. A sok gazdasági szál az idők folyamán egy szétbogozhatatlan szuperkontinentális kereseti egységgé formálódik, amiben az ember értéke is, a kormányzat stílusa is, meg az erkölcsi szint is a szovjet színvonalra fog alásüllyedni. Mint ahogy ez lett a sorsa a Szovjetunió érdekkörébe utalt fél-Európának is. De az is az igazsághoz tartozik, hogy ez a hatalmas terjedelmű kényszermunkatábor, amelynek Szovjet Szocialista Köztársaságok Uniója a neve, sokáig élvezte az amerikai kapitalizmus támogatását is.

Amerika, úgy tűnik ismét jelen megnyilatkozásaiból, hogy tudatára ébred a veszélynek. De cselekedetei nincsenek arányban a feltételezett veszélytudattal. Mert ha csak az minden, amit a világ legnagyobb hatalma megtehet, hogy több-kevesebb időre késleltetni egy csővezeték elkészültét, akkor nincs többé földi hatalom, amely belátható időn belül megállíthatná az orosz gőzhengert. A bolsevisták külön megköszönhetik most Nyugat-Európának, hogy szolidárisak voltak a csővezetékhez fűződő megállapodásokhoz (de mit is tehetett volna például Nyugat-Németország, azután hogy folyósította kölcsönként a Szovjetuniónak a költségek egyharmadát, 5000 millió dollárt), és megköszönhetik az Egyesült Államok külügyi hivatalának, hogy a cső-embargóval kapcsolatos teljesíthetetlen kívánságokkal széthúzást és talán végzetes bomlást idézett elő az Észak-atlanti Szövetségben, olyan időkben, amikor a Szovjetunió gazdasági élete komoly válságban van.

A Reagan-kormányzat szovjetellenessége a szavak területéről még nem ment át a tettek területére. A détente politikáról letérve, ahogy Amerikában mondják, a *rhetorical confrontation* politikáját folytatja. Nisi Verba — mondaná Zrínyi Miklós —, csak szavak.

(Magyar Élet 1982. október 7.)

Elkésett fordulat

A német kormányváltozás valóságos klímaváltozást jelent, valószínűleg nemcsak németországi, de európai viszonylatban is.

A világpolitikában fennállott sok évi mozdulatlanság után változást ígérő jelenségek mutatkoznak. Hogy mi lesz a változás végeredménye, azt még nem láthatjuk, de — ha a jelek tartósnak mutatkoznak — a változás iránya a Szovjetunió iránti megalkuvás politikájának visszafordítása.

Múlt heti számunkban foglalkoztunk a szovjet gázcsővezeték körüli (Amerika és Európa közötti) bonyodalmakkal. Amerika európai NATO-partnerei komoly válságba hozták ennek a nyugati szövetségnek a jövőjét. De amiről eheti beszámolónk szól, attól Moszkvában kaptak fejfájást.

A hír így szólt: — Hans Dietrich Genscher, a Független Demokrata Párt vezetője, aki a nyugat-németországi belpolitikai egyensúlyt tartja kezében, végetvetett a Szociáldemokrata Párt uralmának azáltal, hogy kilépett a kormánykoalícióból.

Németországban két nagy párt működik, kb. egyforma erővel: a Kereszténydemokrata Szövetség és a Szociáldemokrata Párt. Miután a kormányzáshoz abszolút többség kell, egy-egy kisebb pártnak megvan a lehetősége arra, hogy akár az egyikkel, akár a másikkal kormánykoalícióra kerül. Ez a harmadik párt a Függet-

len Demokrata Párt, más néven a liberálisok pártja.

A szociáldemokraták 13 éves uralmát a liberálisok tették lehetővé, most ők szüntették meg. A hírmagyarázók indokolása szerint a liberálisok attól féltek, hogy az esedékes általános választásokon nem tudják megszerezni a szükséges 5 százalékot (ahhoz, hogy parlamenti párttá váljanak). E lépésükkel időt nyertek, mert az új kormánynak joga van a választásokat elhalasztani 1984-re. A szociáldemokraták népszerűsége csökkenőben van a Szovjetuniónak tett engedmények miatt. A nyugatnémet parlamentben október 1-jén a Helmut Schmidt elleni bizalmatlansági indítványban a kancellárt leszavazták, helyébe a konzervatív koalíció vezetőjét, Helmut Kohl-t iktatták.

A német kormányváltozás valóságos klímaváltozást jelent, valószínűleg nemcsak németországi, de európai viszonylatban is. Továbbmenően a cső ügy miatt megromlott amerikai-európai kapcsolatra is jó hatással lesz.

Hans Dietrich Genscher az egyensúlyozó liberális párt vezére ezzel a lépésével talán valamit még jóvátehet abból a történelmi bűnéből, amit 1969-ben követett el, amikor elpártolt a nemzeti érzésű pártoktól és ezáltal módot adott a radikális baloldal muszkavezető Ostpolitika-ja érvényesítésére.

Genscher külügyminisztere volt a koalíciós kormánynak. Most, hogy átment a szélsőbaloldali (szovjetbarát) kormányból az ellenzékhez, illő módon új külpolitikai irányt hirdetett meg, nem kisebb fórumon, mint az Egyesült Államok külpolitikáját irányító társaságnak a Council of Foreign Relations-nak a hivatalos lapjában. A szeptember 23-án megjelent cikk felszólítja a nyugati államokat, hogy mentesítsék magukat az önpusztító széthúzástól, mely vélemény-különbségekből krízist vált ki, ami által képtelenek lesznek szembenézni a világ valóságos válságaival. A détant elvi fenntartása mellett fontosnak tartja a Szovjetunióval szemben a szövetséget megerősíteni és nem egyéni utakon keresni a kapcsolatokat.

Ez ugyan nem sok, de mégis szakítás a koalíciós kormányzáson belül érvényesült, a szélsőbaloldali részleg által folytatott ill. kierőszakolt Ostpolitik révén. Nyolc évvel ezelőtt, tehát még az európai szempontból katasztrofális jelentőségű Helsinki Egyezmény megkötése előtt, Franz Josef Strauss (a hatvanas években Adenauer kormányának legtehetségesebb fiatal minisztere, aki — mint a londoni Times írja: ...kevesebb mint két év alatt a nyugatnémet hadsereget egy meglehetősen elhagyott gyakorlótérből átalakította Európa legmodernebb haderejévé... a most kormányra került keresztény demokrata tábor szovjetellenes vezéregyénisége — aki emiatt nem lehetett kancellár) cikket írt a Münchenben megjelenő Új Európa című magyar folyóirat 1974 januári számában. Cikkében a szocialisták kormányzásának veszélyeit az alábbiakban összegezte:

„Országom, a Német Szövetségi Köztársaság jelenlegi kormánya, a Brandt—Scheel kormány sajnos elismerte a Szovjetunió európai birtokállományát: az a politikai folyamat az úgynevezett moszkvai és varsói szerződések aláírásával érte el tetőpontját. A szovjet birtokállomány nyugatnémet megerősítése azonban Moszkva európai kívánságlistájának csak egyik pontja volt. A következő cél az európai biztonsági és együttműködési konferencia révén a hódítások összeurópai elismertetése lenne. A bonni kormány ezt a konferenciát is pártolta és siettette, erre el is kötelezte magát a szerződések járulékos okmányaiban, valamint Brandt kancellár és Brezsnyev Oreandában történt találkozóján. Márpedig a biztonsági konferencia a Szovjetunió nyugati politikájának, nyugati stratégiájának fontos állomása. Célja egyfajta európai békerend, moszkvai módra. Mit akar elérni a Szovjetunió Európában?

Először: a biztonsági konferencia valamennyi résztvevője ismerje el a szovjet birtokállományt, a Bonn—Moszkva szerződés mintájára.

Másodszor: saját hatalmi övezetének, így a közép-kelet-európai államoknak, köztük tehát Magyarországnak is, a totális katonai és politikai-lélektani ellenőrzése.

Harmadszor: a különböző európai partnerek gazdasági lehetőségeinek a fel- és kihasználása saját belső megerősödésére.

Negyedszer: erkölcsi segítség azoknak a nyugatiaknak, akik az amerikai csapatokat ki akarják vonni vagy el akarják távolítani Európából.

Ötödször: biztosítani a hátát, hogy minden erejét Kína ellen összpontosíthassa.

Hatodszor: a szovjet befolyás kiterjesztése nyugati irányban.

És végül hetedszer: az európai egyesülés megakadályozása egy hamis alternatíva felállításával és propagálásával, amely így hangzik: nagy-európai együttműködés vagy nyugat-európai blokk.

Ezek a Szovjetunió nyugat-európai stratégiájának a főbb céljai, és a Brandt—Scheel kormány azzal, hogy támogatta Moszk-va törekvéseit a biztonsági konferenciával kapcsolatban, veszedelmes robbanóanyagot helyezett el a nyugat-európai egyesüléshez vezető úton."

Sajnos, mindez bekövetkezett és időközben Amerikában is erősen érvényesült a szovjetbarát vonal, ami csak tulajdonképpen most kezd háttérbe szorulni. A liberálisok (a Genscher-párt) köpönyeg-visszafordítása nagyon elkésett, a Brandt, Wehner és Egon Bahr-féle bolsevistabarát irányzat talán soha jóvá nem tehető károkat okozott Európának.

Felmerül a kérdés, a tehetséges és határozottan szovjet-ellenes Strauss helyett miért a mérsékelt tehetségű, színtelen egyéniségű Kohl kerül a kancellári székbe? A válasz első része egyszerű: 1975-ben Kohlt választotta a keresztény demokrata tábor kancellárjelöltjévé, így az ő személye automatikusan lép Schmidt helyére. A válasz második része kényesebb, és ezért kellő óvatossággal ítéljük meg úgy, hogy Strauss jelölése, mint kancellár a függetlenségétől még messze álló német nép részére még nem engedhető meg. A kérdés magvában a szétszakított Németország (a két német állam) kérdése áll. Strauss nyíltan kifejezi azoknak a németeknek a véleményét e téren, akik nem nyugszanak bele. És ezek száma ma még ismeretlen, de lemérhető Strauss népszerűségén. Viszont, azzal ő is tisztában van, hogy a külpolitikai helyzet még nem viseli el az országegyesítés kérdésének felvetését. Ezért engedte át a helyét Kohlnak.

Hruscsov jobbkeze, Anasztáz Mikojan egy időben úton-útfélen mondogatta: „Franz Josef Strauss veszedelmes ember". Valószínű, hogy Amerikában is ez a vélemény róla. Amikor Brezsnyev 1978-ben Bonnban járt, a kormánykoalíció politikusai mellett ellenzékiekkel, így Strauss-szal is szót váltott. Szemébe mondta a moszkvai diktátornak: *„...a Kreml búcsúzzék el attól a felfogástól, hogy két német nemzet van, egy nyugati kapitalista és egy keleti szocialista. A nagy orosz nép és vezetősége végre tekintse a 80 millió németet egyetlen egységnek s értse meg, hogy a felosztás a tényleges problémákat nem oldja meg, hanem csak halogatja, de a történelem előbb vagy utóbb úgyis benyújtja a számlát".*

Tizenhároméven át két Kelet-Németország volt. Most talán lesz ismét egy Nyugat-Németország is. Talán még nem késő.

(Magyar Élet 1982. október 14.)

Atombombás békeharc

Nemcsak hogy felszabadításról, de már világnézeti szembenállásról sincs szó.

Ha még akad olyan jámbor polgára Nyugatnak, vagy a Szabad Világnak nevezett féltekén, aki úgy gondolja, hogy Kelet népei kommunisták, Nyugat népei antikommunisták, annak megfoghatjuk a kabátgombját, hogy: nem ilyen egyszerű a világ, mert ha lehetne rendezni szabad választásokat világszerte vörösfehér alapon, bizony nagyon könnyen kiderülne, hogy ma már Nyugaton több a kommunista mint Keleten és főleg, Keleten ma már több az antikommunista, mint Nyugaton. Másszóval: nem elég csak a cégtáblát elolvasni, be kell menni az üzletbe, körülnézni, valójában mit árulnak.

Ennek az ellentmondásnak tűnő igazságnak alapja a kommunizmus természetében rejlik: mást tesz, mint amit ígér. Ahol még nincs kommunizmus, a felgyülemlett bajok áldozatainak megváltást ígér, de ahol egyszer hatalomra jut, megteremti az opportunisták (elvtelen megalkuvók) diktatúráját, bebörtönözve, felakasztva nemcsak az ún. reakciósokat, de az idealista kommunistákat is, akiket elszédített a maszlag, akik a hirdetett békét békességnek, a munkáshatalmat szociálisnak, a szocializmust emberségesnek hiszik a fordulat után is.

A Békeharc (megérdemli, hogy nagy betűvel írjuk, mint ahogy odaát írják áhitattal), ez a szónak is, fogalomnak is öszvérállat, a második világháború óta dúl Keleten—Nyugaton egyaránt a bolsevista célok szolgálatában. Ha a bolsevisták nyíltan megmondanák, hogy világuralomra törnek a nemzetek, a vallások, az országok elpusztítása árán, és a gyökereitől, támaszaitól elszakított egyént megfosztják vagyonától, egyéni törekvéseitől, családi örömeitől, szabadságától és még egészséges gondolkodásától is, hogy emberi méltóságából kivetkőztetve vak eszközzé, igavonó rabszolgává züllesztik, akkor az emberiségnek ezeket a szörnyeit lakat alá tették volna, mindenütt, ahol felbukkannak. Az a tény, hogy a bolsevisták ilyen szándékokkal eljutottak a fél világ feletti terror-uralomhoz és a másik fél világ aláaknázásáig, csak úgy sikerülhetett, hogy álarcot, hordanak megtévesztő jelszavakat alkalmaznak, álcázott célszervezeteket és mozgalmakat létesítenek.

A megtévesztő jelszavak egyike a BÉKE. Ki ne akarna békét ennyi háborúskodás után? És ha a békemozgalmak mögött ugyanaz a bolsevizmus húzódik meg, amely a háborúk zsinórjait húzogatja, az csak bolsevista célokat szolgálhat.

Mire a világ eljutott arra az állapotra, (most ne feszegessük, miképpen), hogy egyik fele elpusztítással fenyegeti a másikat, a béke óhajtása nemcsak természetes tömegérzés, de hasznosítható támadási felület is az emberi társadalmak ellenségeinek kezében.

Az adott helyzet ma, 1982-ben az, hogy keleten ott áll a Szovjetunió az ún. szocialista táborban, melynek fegyveres ereje állítólag meghaladja a Nyugat fegyveres erejét, ezen belül nukleáris (atom és hidrogénbombás) felkészültsége elegendő a nyugati világ nagyvárosainak elpusztításához. Erre a fegyveres erőre természetesen azért van szüksége, hogy megvédje azokat a területeket, amelyeken már sikerült létrehoznia a szocializmus vívmányait. Ezzel szemben Nyugaton ott áll az Észak-Amerikai Egyesült Államok az ún. szabadvilági táborban, amelynek fegyveres ereje állítólag megközelíti a Kelet fegyveres erejét, ezen belül nukleáris felkészültsége meghaladja a Szovjetunióét. A nagyméretű fegyveres erőre azért van szüksége, hogy megvédje azokat a területeket, amelyek még nem jutottak szovjet iga alá.

Ez az állapot két táborra osztotta a világot. Harminchét évvel ezelőtt a két vezető nagyhatalom hadseregei szövetségesként találkoztak a háború-dúlta Európa közepén. Akkor még Amerika (USA) gazdasági és katonai ereje messze felülmúlta a Szovjetunió gazdasági és katonai erejét. Azóta — furcsa ellentmondásként — a világ tökéletlenebb gazdasági rendszerével megistencsapázott Szovjetunió úgy megerősödött katonai felkészültségben, hogy az Egyesült Államok és vele együtt az egész Nyugat igyekszik vele megegyezésre jutni, hogy a két fél-világi partner fegyverkezési szintjét egyenlő fokon tartsák.

Véges kispolgári agyunknak az is sok volt, hogy Amerika nagy felszabadítási buzgalma Európa felező vonalán megállt, hogy Koreában csak a déli feléig ért el, és hogy Vietnamban az ellenség győzelmében találta meg végcélját, de hogy saját, állítólagos önvédelmének szolgálatát abban jelöli meg, hogy szíveskedjék a kedves ellenség éppen úgy felfegyverkezni, mint én (és ha nehézségei vannak, csak szóljon, lassítunk és ha kell, segítünk is) —, ennek megértése erőltetve sem sikerül részünkre.

Harminchét év után ez már állapot, aminek mi, magyarok, szenvedő alanyai vagyunk, és ezen felül ebbe az állapotba reményeink is belevesznek. Mi, csökönyös reakciósokként, országunk felszabadulásában látjuk a béke eljövetelét, ami nem valószínű, hogy békés eszközökkel megtörténhet. Ez a fegyveregyensúly-állapot részünkre nemcsak a szovjet megszállás garantált meghosszabbítását jelenti, de a vasfüggöny mögötti belső erők változást kikényszerítő szerepéhez fűződő reményeink kilátástalanságát is. Mert nemcsak hogy felszabadításról, de már világnézeti szembenállásról sincs szó.

Ez a fegyveregyensúly-állapot — bármennyire is alkalmas az Európa feletti ellenőrzés állandósítására — nem valószínű, hogy a politikai tervek végcélja. Az egyensúly, ha tényleg fennáll, aránylag kis többletsúly serpenyőbe dobásával bármelyik oldal javára felborítható. Kérdés, melyik oldal esélyesebb a helyzet kihasználására? Ismerve a nyugati oldal fejlődési fölényét, az esélyességet mindenki erre az oldalra tenné. De mi van akkor, ha Nyugat önmegtartóztató magatartása (ami lehetővé tette az egyensúlyt) túlműködik, és átengedi a túlsúlyba jutást Keletnek? Lehetetlen? Évszázadunkban már sok ilyen lehetetlen megvalósult. Nézzük csak a jeleket.

Itt van mindjárt a nukleáris plakáthábORÚ. Néhány éve a Nyugat nagyvárosainak megszokott jelenetei közé tartoznak az antinukleáris felvonulások, melyek követelik nemcsak a félelmetes fegyvereknek, de az atomenergia felhasználásának sőt kísérleteinek is a megszüntetését. Újra és újra megismételt, százezres tömegek utcára terelésével végrehajtott hangulatkeltéssel propagálják a közvéleménybe egyrészt az atomhalál szörnyű vízióját, másrészt egyetlen megoldásként azt a követelést, hogy le kell állítani a pusztító fegyverek gyártását.

Európa nagyvárosai, London, Párizs, Brüsszel, Róma, Berlin, valósággal az atombombától való rettegésben élnek, de hasonló tüntetések világszerte égetik a lelkekbe a rettegés egyetlen okaként megjelölt, amerikai atomkísérletek veszélyeit. Bármennyire is érthető Nyugat-Európa népeinek pacifizmusa (megadásra hajlamos békevágya) zavarólag hat, hogy ezeknek a nyugati felvonulásoknak közös jellemzője: hogy csak a nyugati atombombától féltik az emberiség jövőjét. Alapjában véve elég logikus: ha Nyugat elássa nukleáris fegyvereit, a Szovjetunió nem kényszerül a saját nukleáris bombáit alkalmazni, így elkerülheti az emberiség az atomhalált. Hogy mi az, amit eképpen nem fogunk elkerülni, arról

nem beszélnek.

Kilóg a lóláb — mondaná a gondolkodó polgár —, ezeket a felvonulásokat Moszkvából szervezik. Ez is logikusnak hangzik, de aki tudja, hogy egy helyi kis demonstrációnak is mennyi költségre és publicitásra van szüksége, az hamar kiszámítaná, hogy milliókra rúgna szinte gombnyomásra megrendezni százával és egyszerre a nyugati világ nagyvárosaiban a százezres tömegeket megmozgató felvonulásokat, és fizetni a hozzá való média-támogatást. Ennyi pénzt a muzsikokból Moszkva nem tud kipréselni.

Ahhoz pedig kimondottan égi hatalomra volna szüksége Moszkvának, hogy megszervezze világszerte a keresztény egyházak békemozgalmait. Sydneyben ez év április 4-én (ó, minő véletlen!) vasárnapi ájtatosság és ima támogatásával rendezte nagy összejövetelét Christians for Nuclear Disarmament cím alatt és tartott Ecumenical Peace Service-t a St. Paul Cathedralban az egyházi békemozgalom. De nemcsak protestáns, katolikus vonalon is folyik a nép felvilágosítása, hogy melyik fajta atomfegyvert kell pokolra vetni: a Catholic Commission for Justice and Peace háromnapos előadást tartott az ausztráliai US légibázisok kérdéséről, a Béke Mozgalom szerepéről és a nukleáris fegyverek használatának korlátozásáról. Arról nem volt szó, hogy a Szovjetunióra ki fog hatást gyakorolni. Valószínűleg megnyugodhatunk az amerikai mikrofon dervis Billy Graham nyilatkozatában, aki ugyancsak béke-ügyben járt a közelmúltban a vasfüggöny mögött: „Nagy benyomást tettek rám ezekben az országokban a különböző keresztény közösségek, amelyek kifejezték a békéért való aggódásukat". Hogy milyen békéről volt ott szó, azt a szíveslátásból következtethetjük.

Az atomháború már folyik, egyelőre bomba nélkül. Elég, ha szétsugárzik a halálfélelem és a csüggedés melankóliája.

(Magyar Élet, 1982. november 4.)

Választások Amerikában

Az amerikai politika két párt vágányain halad, ha változást akar, átszáll a másikra.

A világ érdeklődése nem látszott olyan mértékben az amerikai (US) választások felé fordulni, mint amilyen mértékben illett volna, hiszen a világ vezető hatalmának politikáját ez a választás éppen úgy befolyásolja, mint az elnökválasztás. Az elnök — bármennyire is nagyobb jogköre van, mint az angol parlamenti kormányzatok miniszterelnökének, munkáját azzal a szenátussal és parlamenttel fogja végeztetni, amit a nép most választott.

Érdemes ezen a ponton felidézni, miképpen irányítják az Egyesült Államokat: az alkotmány a gyakorlati kormányzásnak három tényezőjét határozza meg: 1. **Executive** (az elnök és a kormányzati szervek: Cabinet, Departments, Councils, Agencies). 2. **Legislative** (a Kongresszus két háza: The Senate 2—2 szenátorral az 50 államból, The House of Representatives 435 taggal a választókörzetekből), 3. **Judicial** (legfelsőbb bíróság, amely 9 tagból áll). A federális kormányzatokon kívül az egyes államoknak saját kormányzatuk van.

Ez természetesen az alkotmányban lefektetett ésszerű és eszményi szerkezete annak a demokráciának, amelynek a nevében másfél évszázada az átalakulás folyamatában áll a világ. Hogy ésszerűségből és eszményiségből mennyi megy át a gyakorlatba, az már más kérdés. Az első kritika ott éri az általános szavazás elvét, hogy sokkal több a politikailag teljesen tájékozatlan ember, mint az, aki valamennyire is érdemben tud hozzászólni országos dolgokhoz, továbbá, hogy a szavazók döntéséhez a legnagyobb mértékben az újságokból kiolvasott vélemény járul hozzá, ami nem is baj mindaddig, amíg van független média. Úgy is kifejezhető, hogy amíg volt független média. De végülis nemcsak a választói közvélemény preparálható, de a képviselői és a kormányzati körök véleménye is. Viszont, amiben a nagytőke határoz, ott még nincsenek demokratikus választások.

Ezek az előzetes megállapítások nem kerültek ide ok nélkül: az amerikai politika alapja mindig is gazdasági jellegű volt. Jó, ha ráfigyelünk: Amerikában (ami alatt e cikkben az Egyesült Államokat értjük), sohasem volt a politikai pártoknak olyan széles sávja, mint Európa országaiban. A politika két párt vágányain halad, ha változást akar, átszáll a másikra. Európában a politika az egyik polgárt valóban jobbra, a másikat valóban balra kényszeríti.

Amerikában nincs ilyen jobb és bal. Úgy is teszik magukat odaát, mintha fogalmuk sem volna arról a veszélyről, amit a marxista baloldal jelent Európa nemzetei számára. Mi európaiak látjuk, vagy szeretnénk úgy látni, mintha a Köztársasági Párt valamiféle jobboldal lenne, a marxistákat következetesen támogató, tehát nyilvánvalóan baloldali Demokratikus Párttal szemben. Az ilyen sablonosság sok bajnak és sok csalódásnak is forrása. A magyar emigráció köreiben szinte dogma lett a Republikánus Pártot jobboldalinak tekinteni.

A képviselőház egészét és a szenátus egyharmadát választja Amerika népe a kétévenként megismétlődő választásokon. Ez folyt le most, Reagan elnökségének félidejében. Az amerikai politikai működésben ezek a félidős választások nem olyan jelentőségűek, mint azok, amelyek egybeesnek az elnök közvetett szavazás útján történő megválasztásával, de kihatással vannak az elnök és környezete lehetőségeire: megerősíthetik, vagy gyengíthetik a két év során gyakorolt irányzatot.

Két évvel ezelőtt, amikor a Demokraták 33 széket veszítettek a Kongresszusban, és Reagan elnök elsöprő győzelmet aratott, megjelent a színen egy fiatal és erőteljes politikai csoport, amelyet politikai körökben ultra-konzervatív, vagy éppen ultra-jobboldali csoportnak neveznek. Ez az irányzat nem kis aggodalmat és riadalmat keltett liberális baloldali körökben. Már-már egy újabb McCarthyzmus-tól tartottak. (McCarthy U. S. szenátor az 50-es években sikeresen felfedte a Külügyi Hivatal titkos szovjet-barát ügynökeit.) Pedig alapjában véve ez az irányzat nem is áll elő túlzó követelésekkel. Legalábbis nem a mi véleményünk szerint.

Reagan elnök abban összegezte államfői becsvágyát, hogy: *„Amerikának vissza kell szereznie régi nagyságát és tekintélyét!"* Tett is arra célzást nem egyszer, mit ért ezen a kijelentésen. Az amerikai liberális kormányzatok és a nagyvállalatok politikája és tevékenysége vezetett a mai állapothoz, hogy a Szovjetunióval, mint egyenlő féllel kell számolni.

Amikor Reagan elnök hivatalba lépett, így határoztuk meg, mit olvasunk ki az elnök ígéreteiből: „Összegezve Reagan ígéreteit, amit szóval kifejezett vagy cselekedeteivel mutat fel, azt kellene mondanunk, hogy végre előttünk áll a változások embere. Mert változás nélkül a világ sorsa, Európa sorsa és legfőképpen Magyarország sorsa reménytelen. Mi magyarok könnyen meghatározzuk, mi az, aminek változni kell, hogy sorsunk jobbra forduljon. Magyarországnak meg kell szabadulni a szovjet igától és a szláv kurzus folytatásától. Azt is érezzük, hogy mindez lehetetlen addig, amíg Amerikában a szovjet-barát liberál-demokrata irányzat fennáll. Most, hogy ellenzéki irányzatú elnöke van az Egyesült Államoknak, hosszú idő után először jogos feltenni a kérdést: Mit szándékozik és mit tud valóra váltani Reagan elnök ígéreteiből?"

Ma, két év után és a november 3-án megtartott választások eredménye után a két évvel ezelőtt feltett kérdésre az a válasz, hogy nem számíthatunk Reagan elnökkel kapcsolatban olyan változásra, ami Magyarország jelenlegi helyzetén segítene.

Ezek a „köztes" választások nem vonzanak elég érdeklődést. Amerikában nem kötelező a választás, így a 169 millió szavazati joggal bíró polgár közül csak 66 millió döntött a 435 képviselő, 33 szenátor és 36 kerületi vezető (State Governor) személyében. A másik érdekes megfigyelés az, hogy az elnökválasztások félidejében megtartott választásokon szinte szabályszerűen elveszít a kormányzó párt 20—30 széket. Jeléül annak, hogy rendszerint az elnök többet ígér, mint amit tesz.

A választások eredménye: a képviselőházban a demokraták 269 székével szemben a köztársaságiak csak 166-ot kaptak. (A köztársaságiak vesztesége 26 szék.) A Szenátusban is veszítettek a köztársaságiak egy helyet, de itt náluk van a többség: 54:46 arányban. A demokraták ezenkívül 7 új State Governort nyertek.

A választási hadjárat során külpolitikai kérdések szóba sem jöttek. Egyetlen külpolitikai vonatkozású dolog jött elő, az is szavazatgyűjtő szándékkal: a Közép-Nyugat gabona földjeinek szavazatai érdekében Reagan elnök elvetette az oroszok ellen, a lengyelországi beavatkozás miatt suhogtatott egyetlen nádpálcát: 23 millió tonna gabonát ajánlott fel a választások előtt az oroszoknak. A farmerek is, a bolsevisták is nagy megelégedéssel nyugtázták a hasznos színpadi alakítást.

Az idei választási kampány fő kérdései gazdaságiak voltak: munkanélküliség, infláció, nyugdíjak, szociális segélyek dolgai. Sok szó esett természetesen arról a bizonyos Reaganomicról: Reagan gazdasági politikájáról, ami adócsökkentéssel buzdítaná a termelést, a szociális kiadásokon takarékoskodna, de növelné a hadikiadásokat. Ez utóbbi azt fejezi ki, hogy Amerika nem maradhat le hadikészültségével a Szovjetuniótól. Ennyi maradt a nagy reményekből két év után, de ma ez is még csak ígéret.

Egy másik ígérettel igencsak csehül áll a Reagan-adminisztráció. Egyensúlyba hozott költségvetést ígért, és lett belőle 1981-re 55 ezer milliós, 1982-re 117 ezer milliós deficit, a világtörténelem legnagyobb állami deficitje. Ez az újabb gazdasági válság végleg elrontotta a Reagan elnökkel kapcsolatos kibontakozás reményének a lehetőségeit. „Jó" időben jött, akárki is imádkozott érte.

(Magyar Élet, 1982. november 18.)

A détant partner halála

Azután, hogy megismertük a felszabadulást, el tudjuk képzelni a világbékét is.

November 10-én Leonyid Brezsnyev, a Szovjetunió első embere, hivatalnok-diktátora, (egyéb címei nekünk lényegtelenek) meghalt. Halálának okát nem közölték, (nekünk ez is lényegtelen), a szovjet polgár akkor hal meg, amikor akar(ják). Utoljára november 7-én látták nyilvánosan valami fogadáson, itt harciasan megfenyegetett valami meg nem nevezett „agresszort" a Szovjetunió elsöprő támadásával. Rá három napra kilépett a történelemből. Ágyban, párnák közt (ez is).

Már évek óta úgy nézett ki, hogy a kormányirodák protokollfőnökei készen tartották a hivatalos részvét táviratot. A 76. évét már nem élte meg, így is, Sztalin után, a legtovább ült a forradalmi bársonyszékben. Uralkodása alatt szorgalmasan lengette a békezászlót és (állítólag) a Szovjetuniót a világ legnagyobb katonai hatalmává tette. Ez idő alatt az Egyesült Államoknak öt elnöke volt.

Mr. Anthony, Acting Prime Minister így nyilatkozott a bolsevista főnök haláláról: „Az ausztrál kormány őszintén reméli, hogy Moszkva új vezetői őszintén követik a népek javára a békének azt az útját, amit az elhunyt elnök oly gyakran országa politikájaként emlegetett. Ha az megvalósul, óriási mértékben lesz hasznára az emberiségnek." Köszönjük Mr. Anthony-nak, hogy nem Ausztrália népe nevében mondta ezt. Kicsit rosszul éreznénk magunkat. Bár bizonyára nem úgy értelmezi a béke szót, mint Brezsnyev, nekünk az is sok, ha a békét egy napon emlegetik a Szovjetunióval.

Ukránnak született, de 17 éves korában már oroszbolsevista pártember lett. Ilyen kreatúrák csak a pártemberek évszázadában csinálnak karriert. 1945-ben a magyar Kárpátalján politikai komisszárként tartotta rémületben a lakosságot. Tizennyolc éves cárságának főbb állomásai: Csehszlovákia 1968, majd a 70-es években Angola, Vietnam, Mozambik, Etiópia, 79-ben Afganisztán, 81-ben Lengyelország. Közben sűrű csókváltások nyugati államfőkkel, köztük Nixon, Ford és Carter elnökkel. A béke és a nyugati kölcsönök jegyében.

Utóda Jurij Andropov lesz, feltehetően a szokásos átmeneti triumvirátus után. Andropov a KGB elnöke, a politbüro tagja. Ötvenhat őszén szovjet nagykövet Budapesten. nagy mértékben felelős azért, hogy Budapesten a szovjet haderő oly eszeveszett vérengzést rendezett. Míg Nagy Imrének összevissza hazudozott az orosz csapatok kivonulásáról, Kádár Jánossal a Szovjet Házban kidolgozták a Magyarország függetlenségét kimondó kormány hátbatámadásának és a szabadságharc felgöngyölítésének tervét. November 3-án bankettre hívta Maléter Pált, a magyar kormány hadügyminiszterét, „további megbeszélések" ürügyén. Ebéd közben Ivan Serov akkori KGB elnök fegyveres csoportjával berontott és letartóztatta Malétert és delegációja tagjait. Andropov irányította Nagy Imre elfogatását és deportálását is, és Kádár uralmának megszilárdítását.

Ilyenkor, változás idején, felvetődik a kérdés: jobb lesz-e, avagy rosszabb? A válasz is kérdés: mitől lenne jobb? George Orwell híres Nineteen Eighty Four című könyvében így válaszol a mi kérdésünkre: *„Az uralkodó csoport mindaddig uralkodó réteg marad, amíg utódait maga köréből jelölheti. A Pártnak nem az a gondja, hogy új vért hozzon a szervezetbe, hanem az, hogy állandósítsa önmagát. Nem fontos, hogy ki gyakorolja a hatalmat, lényeg az, hogy a hierarchikus felépítmény minden körülmények között megmaradjon."*

Nem Brezsnyev személye az érdekes, hanem az, ami 18 év alatt végbement a Szovjetunió és a nyugati világ viszonyában. Annyit emlegette a békét, hogy Mr. Anthonynak is a béke jutott eszébe vele kapcsolatban.

Brezsnyevnek könnyebb dolga volt, mint elődeinek. 1945-ben, amikor a világ közvéleménye rádöbbent arra, hogy az amerikai háborús támogatás a Szovjetuniót fél Európa birtokába helyezte, a nagypolitika tervezői úgy bújtak ki a felszabadítás kötelezettsége alól, hogy szócsatával (hidegháború) és céltalan dzsungel-háborúkkal ámították el a világot mindaddig, amíg a titkolt, majd nem is nagyon titkolt szállításokkal katonai nagyhatalommá segítették a Szovjetuniót. Itt vette át Brezsnyev a joviális békeszerepet.

Brezsnyev hálás détant-partner. Nem veri az asztalt a lábáról lekapott cipővel, ordítva, hogy : „Eltemetünk benneteket" — mint elődje, Hruscsov, hanem szépen felmondja a leckét minden lehető alkalommal, tízszer is, százszor is, lényegében ugyanazt:

„A Szovjetunió bizalommal folytatja a békepolitikát. Tevőlegesen és állhatatosan hangsúlyozzuk, hogy a szocializmus és a kapi-

talizmus közötti versengésnek nem a harctereken, nem a fegyverek zajában kell eldőlnie, hanem a békés munka terén. Ennek a politikának rendületlen folytatásával gyakorlati kifejezést adunk az Októberi Forradalom egyik legfőbb jelmondatának, és teljesítjük Lenin legfontosabb parancsát: Békét a népeknek!" (Az Októberi Forradalom 60. évfordulóján mondott beszédéből.)

Még az a jó, hogy senkinek sincs bátorsága a nagy Szovjetunióban megkérdezni: hol olvasható a Nagy Bloody Októberi Forradalomnak az a jelmondata, hogy együtt kell dolgozni a kapitalistákkal, és azok is hallgatnak, akiket felakasztottak a 60 év során azon a címen, hogy kooperáltak a kapitalizmussal.

Az Egyesült Államokban természetesen szabad megkérdezni, szabad ellenvéleményt nyílvánítani. Henry J. Taylor, az Egyesült Államok svájci követe így figyelmezteti országát:

„Brezsnyev az enyhülési politikát csak taktikai lépésként jelölte meg. Kijelentette, hogy a Szovjetunió érdeke, akár Kubában, a Közel-Keleten vagy bárhol is nyilatkozik meg, teljes mértékben ellenséges az Egyesült Államokkal szemben. Az orosz taktikázó politika célja megalapozni a szovjet erőfölényt. Brezsnyev számítása szerint ez 12—15 évet vesz igénybe. Tehát a 80-as évek közepére a Szovjetunió független, erőteljes és parancsoló politikát folytathat az Egyesült Államokkal és Nyugattal szemben."

Mindegy, hogy melyik párt elnökjelöltje kerül a Fehér Házba.

De mit ér az egyén szólásszabadsága, amikor a média árvízszerűen önti a détantnak, a koegzisztenciának, az atomháborúnak a propagandaszólamait. Néha megjelenik egy könyv, mint Robert Morris: No Wonder We Are Losing című könyve, de ki hallgat rá amikor így ír: *„ ...szinte hihetetlen, hogy a kommunista imperializmussal szemben, ezzel a kérlelhetetlen előretörésel szemben a mi reakciónk az volt, hogy külügyi politikánk erősítette a világkommunizmust közgazdasági, mezőgazdasági és ipari téren és mindig ott, ahol még gyenge alapokon állt. És mi ezt tesszük akkor is, amikor Brezsnyev ismételgeti — éppúgy, mint Hitler a Mein Kampf-ban lefektette elveit —, hogy a détant, jelenlegi helyzetében a világforradalmat szolgálja és inkább növeli, mint csökkenti a kelet—nyugati szembenállást."*

Nixon elnök, antikommunista programját rég elfeledve helyezi el aláírását Moszkvában 1972. május 29-én egy okmányra, melynek címe: Az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió kapcsolatainak alapelvei.

A béke, a világ biztonsága és a nemzetközi együttműködés szólamainak hangoztatásával írta alá Nixon elnök és Brezsnyev főtitkár az alapelveket közös érdekű gazdasági, tudományos és kulturális megértés és üzletszerű együttműködés alapjainak lefektetésére. Az együttműködés érvényesítésére további megállapodásokat fognak kötni, köztük hosszútávú szerződéseket. Törekvéseik állandó jellegének biztosítására elhatározták, hogy minden érdemleges szakkörben közös bizottságokat és egyéb közös testületeket létesítenek.

A moszkvai megállapodás írásba foglalt alapelveinek lényegét adtuk az előző bekezdésben. Két egyszerű ember írta alá ezt a megállapodást, Brezsnyev és Nixon, akiknek csak a pártszisztéma adott történelmi szerepet. Azután orosz módra csók jobbról, csók balról a fényképészek előtt, és a világ mindkét fele nyög majd a következmények súlya alatt.

Szeretnénk külön is felhívni a figyelmet az 1972-es moszkvai megállapodásra, mert ez legalább olyan horderejű, mint Amerika hadbalépése volt a második világháború során a Szovjetunió mellett. Jelentőségét növeli, hogy lezár egy 26 éves időszakot (1946—72), melynek folyamán Európa leigázott népei a kétségek és remények bizonytalan állapotában éltek. Ez a szerződés eloszlatta a kétségeket és a reményeket. Kétségtelenné vált a végzetes sors: az Egyesült Államok és a nyugati technológiával felerősített Szovjetunió tartós szövetségre lépett a „világbéke" kiépítésére. Azután, hogy megismertük a felszabadulást, el tudjuk képzelni a világbékét is.

Itt, ezen a ponton, érdemes közbevetve idézni egy neves amerikai publicistát, Walter Lippmannt, akinek úgy mellékesen több köze volt ötven éven át az amerikai külpolitikához, mint bármelyik elnöknek. U. S. Foreign Policy című könyvében (1943) kifejti az amerikai—orosz kapcsolatok történelmi és érdekpolitikai alapjait:

„Az orosz—amerikai kapcsolatok története nagyszerűen mutatja, mennyire lényegtelen a politikai döntésekre az ideológia ... Az amerikaiak sohasem szerették azokat az uralkodókat, akiket az oroszok megtűrtek maguk fölött. Nem szerették a cári autokráciát, sem a szovjet diktatúrát. A cárok viszonozták érzéseiket, az amerikai demokráciában rossz forradalmi példát láttak. Ma a szovjet szemében mi vagyunk a konzervatívok és kapitalista imperialisták... De mind ettől függetlenül Oroszország és az Egyesült Államok saját érdeküket követve rendszerint segítették egymást történelmük kritikus időszakaiban... Az első világháborúban például a bolsevista forradalom ellenére az amerikai politika határozottan az orosz birodalom feloszlatása ellen foglalt állást, és mi több, a bolsevista vezetők ezt tudták és számoltak is vele... Mi abban a meggyőződésben támogattuk Oroszország területi integritását, hogy ez az Egyesült Államoknak elsőrendű érdeke... Oroszország és az Egyesült Államok a földgömb ellentétes oldalain feküsznek... Mindkettőnek az volt mindig az óhaja, hogy a másik erős legyen. Egymással sohase volt olyan vitájuk, mely ellenséggé tette volna őket. Mindegyik úgy tekintett a másikra, mint potenciális szövetségesre a potenciális ellenségek háta mögött... Németország és Japán utolsó erőfeszítéseiket végzik most (1943), hogy számottevő hatalom maradjanak..."

Nagyon érdekes számunkra az is, hogyan látta Walter Lippmann (és természetesen az amerikai politikai tervezők) a középkelet-európai országok háború utáni sorsát: *„A határvidék Oroszország és az atlanti államok között — amely kezdődik északon Finnországgal, beletartozik Svédország, majd Lengyelország, Németország, a dunai államok és a Balkán egész Törökországig — nem lehet többé katonai ütköző terület, egy felújított cordon sanitaire, mert Oroszország, ellentétben 1918-cal, katonai nagyhatalomként fog kikerülni ebből a háborúból... Arra bíztatni Közép- és Kelet-Európa népeit, hogy mint torlaszterület szerveződjék Oroszország ellen, olyan elkötelezettséget jelentene az Egyesült Államok részére, amit az nem tudna teljesíteni. Vajon ez azt jelenti, hogy Lengyelország, a dunai államok és a Balkán államai részére nincs kilátás önállóságra, és hogy könyörtelenül arra vannak ítélve, hogy Oroszország csatlósai legyenek, vagy bekebeleztessenek a Szovjetunióba? Erre a kérdésre jelenleg még nem tudunk határozottan válaszolni... Amikor vége lesz a háborúnak, bizonyosra vehető, hogy az oroszok ebben a térségben minden más erőt felülmúló katonai túlsúlyban lesznek... és a kérdés nem az lesz, hogy milyen mértékben tudjuk mi garantálni ezeknek az országoknak a függetlenségét, hanem az, hogy Oroszország egyáltalán megengedi-e, hogy ott független államok létezzenek... E tekintetben az Egyesült Államok jól felfogott érdeke az lehet csak, ha elkerüli a konfliktust a Szovjetunióval."*

Remélhetőleg ez világos válasz azoknak is, akik úgy vélik már 37 éve, hogy fel kell világosítanunk a nyugati vezetőket tévedéseikről. Nekünk nagyobb szükségünk van a felvilágosításra.

Az 1972-es nixoni kezdetet sűrűn követték az újabb megállapodások. Brezsnyev következő látogatója Ford elnök volt Vlagyivosztokban, 1974. november 24-én, amikor megerősítették a moszkvai megállapodást és annak hatályát meghosszabbították 1985. december 31-ig. Az új megállapodás kimondja az egyenlőséget a két fél közt, mely a katonai erőviszonyokban is ki kell hogy fejeződjék. Megállapodtak a közös érdekű kooperáció további kiépítésében, az eredmények szilárd alapokra helyezésében, a kapcsolatok háborítatlan kimélyítésében, úgy hogy visszafordíthatatlanná váljon, elhatározták, hogy a vitára okot adó szempontokat eltávolítják, folytatják a fegyverkezési korlátozások tárgyalásait, a kereskedelmi, gazdasági, tudományos és technikai összeköttetést hosszú távú megállapodásokkal fokozzák.

A rákövetkező évben nemzetközi szerződéssel véglegesítették az orosz foglalásokat, Közép-Európa országai lényegében és gyakorlatilag a Szovjetunió tagállamává váltak. Ez volt az 1975. augusztus 1-jén befejezett Helsinki Konferenciának a lényege, amit háromévenként megismétlődő konferenciákkal (Belgrád, Madrid) erősítettek meg.

A folyamat lassú, de úgy halad, mint a gőzhenger. A közvélemény hangulatát még mindig számításba kell venni, időnként taktikailag megtagadják (de csak szavakkal és ígéretekkel) a polgári szabadságot eláruló kitárulkozást a szovjet felé:

Részlet Jimmy Carter elnökjelölt kortesbeszédéből, 1976. május 24. (U. S. News és World Report):

„Mindeddig, valahányszor alkudozásba bocsátkoztunk a Szovjetunióval, mindig csak a második helyen végeztünk. Mi oly nagyon igyekeztünk a megegyezés jelét felmutatni, hogy mindig engedtünk. Ez történt a Helsinki Konferencián, a Vlagyivosztoki Konferencián, az atomfegyver korlátozási tárgyalásokon, a búzaszállítások alkalmával 1972-ben, és még az űrhajózás terén is a múlt évben. Én (ha megválasztanak) sokkal keményebben alkudozó lennék. Biztosítanám, hogy valahányszor a Szovjetunió valamilyen előnyt kap, részünkre is jusson ugyanakkora előny. És én nem hagynám cserben természetes szövetségeseinket és barátainkat, mint ahogy az a jelen években történt."

A folyamat Carter elnöksége idején is változatlan volt. Carter is összecsókolózott Brezsnyevvel Bécsben 1979. június 15-én, miután kijelentette, azért írta alá a Salt II. egyezményt, mert Brezsnyev megfenyegette, hogy felborítja a détantot.

A hatalmi egyensúlyhoz a Szovjetuniónak még szüksége volt Afganisztánra is. Karácsony szent estéjén, 1980-ban rohanták le az országot. Nagy volt a felháborodás a szovjet agresszió miatt, szigorú jegyzékekben nem volt hiány. Megvetjük az agresszort, de természetesen nem tehetünk semmit, nem idézhetünk elő atomháborút, ami az emberiség pusztulásához vezetne. Annyi baj legyen, még egy ország elveszett. Először Nyugat-Európa szocialista kormányai felejtették el Afganisztánt, ma már az amerikai gabonaszállítmányok is újra mennek a Szovjetunióba, azzal az ígérettel, hogy semmilyen körülmények közt sem állítják le azokat. (Kiszemelhetik a következő országot.)

Mindez Brezsnyev nevéhez fűződik, akivel lehetett tárgyalni, aki a világbéke egyik oszlopa volt 18 éven keresztül. Elmondják, hogy nagy ember volt, és eltemetik nagy pompával. Utódja kijelenti, hogy folytatja a nagy békeművet és újságjaink megnyugtatnak minket, nyugati polgárokat, hogy nem leszünk kiirtva atomháború által. Annyi változik csak, hogy más aláírás lesz a következő szovjet—amerikai megállapodásokon, és az amerikai elnökök más orcát csókolnak jobbról-balról.

(Magyar Élet, 1982. november 25.)

Új vörös cár

A bolsevizmus ellen nincsenek külföldről támogatott titkos összeesküvő csoportok. A bolsevizmus a gazdagok pártja lett, és az évszázados orosz szolgaság tartósító rendszere.

A vörös hazugság-világ valóságai ma már szinte mindenki előtt nyilvánvalóak. A valósághoz tartozik az is, hogy ma már olyan mértékben berendezkedett a hazugság-világ, hogy nem is érdekli, mit hisz el a világ abból, amit a propagandája hangoztat. A földi jólét ígéretei csak addig kellettek, amíg a tátottszájú emberek bekapták a horgot. A berendezkedett diktatúra a terrort uralmi eszközei közé építi a propaganda mellé, hogy „egy ámítás— egy ütleg" ütemrendszerében az alattvaló ne is képzeljen más életet normálisnak. Oroszország a kancsuka évszázados intézményében fejlődött ki a szolgaság halálleheletű területévé. Ennek a szolgaságnak a kommunizmussal való összepárosodása ellette a bolsevizmust.

A szolgaság világának a jellemzője az a társadalmi piramisrendszer, amelynek csúcsán ott trónol a vezető kaszt, mérhetetlen fényűző körülmények között, míg a széles alsó tömeg a szegénységnek, kilátástalanságnak irányított, tespedt életét éli. A köztes réteg, az udvari lakájok, elvtelen alkalmazkodók beamter-osztálya vigyáz fegyvereivel és hivatalaival az alsó rétegre, amelynek egyetlen létjogosultsága az engedelmes szolgálat a szisztéma fenntartására.

Oroszföldön ez a háromrétegű piramisrendszer évszázados kialakultságában az élet egyetlen természetesnek elképzelt rendje, úgyannyira, hogy az orosz egyén, bármelyik rétegből való is, nem érti, miért zúgolódnak az orosz szisztémába nyomorított középeurópai népek. A második világháború legjobb háborús riportja, Gábor Áron: Túl a Sztalin-vonalon című könyve, bemutatta az orosz társadalmat a frontvonal mögé került nyomorult falvak és luxus-oázisok feltárásával.

Az orosz felső réteg luxus-élete ma már közismert dolog, épp oly természetes, mint az államosított termelés csődje. A modern világ tragédiája, hogy a túlnépesedés, túliparosodás problémáival most kialakuló jövő világrend tervezői a posszibilitás hiteleit nyújtják az orosz szolgaság rendszerének.

Kedves humorként tálalja a TIME moszkvai irodájának főnöke az alábbi adomát:

Amikor Brezsnyev átvette a hatalmat Hruscsov lebuktatása után 1964-ben, meghívta anyját Ukrajnából, hogy nézze meg Moszkvát és az ő uralkodásának pompáját. Büszkén mutatta hatalmas irodáját a Kremlben, és nyolcszobás lakosztályát a Kutuzovsky fasor 34. szám alatt. Az öregasszony nem látszott eléggé ámulni, beültette hát a sofőrvezette Zil limuzinjába és kivezettek először Barvikhába, a Moszkva melletti ligetes dácsába, majd Leningrád felé hajtottak Zavidovába, a vadászkastélyába. De az öreg muttinak inkább felhős lett az arca, mire Brezsnyev azt mondta: na de most igazán szépet mutatok. Hamarosan az elnöki jet-repülőn száguldottak Jaltába, a Fekete-tenger partján lévő fehér villájába. Brezsnyev-mama itt aztán igazán eltátotta a száját, ekkora luxus láttán, ahogy fia mutatta, itt ült Sztalin is Churchillel, és kérdi: — Na mama, mit szól mindehhez? Végre megszólalt aggódó hangon az öreglány: „Nagyon szép ez mind, fiam, álomszép itt minden. De én nagyon féltelek. Mi lesz veled, édes gyermekem, ha visszajönnek a vörösök?"

Bizony, az a megnyugtató a bolsevisták részére, hogy a vörö-

sök nem jönnek vissza. A vörösök elvégezték a történelmi feladatot, megdöntötték a cárok uralmát. A szolgaság földjén, Oroszországban, a cári önkény háromrétegű piramistársadalma még ma is fennállna, ha nem jönnek a vörösök nyugatról, felforgató eszméikkel, nyugatról hitelezett fegyvereikkel. A bolsevizmus ellen nincsenek külföldről támogatott titkos összeesküvő csoportok. A bolsevizmus a gazdagok pártja lett, és az évszázados orosz szolgaság tartósító rendszere.

Ez a rendszer békét akar, hogy kiterjeszthesse a szolgavilág határait. Mindenki tudja kívül is, belül is, hogy ahova bevonulnak a bolsevisták hadseregei, ott megszűnik a szabadság, és felépül a párt és a lakájok rétege, és életbe lép az általános kontroll. És mégis, ez a rendszer barátokat tud szerezni a világnak abban a felében, amelynek az elpusztítását nyíltan hangoztatják a bolsevisták.

Brezsnyev nyugati barátai nagyon figyelmesek voltak, meglátszik ez ajándékaikon. Az orosz embernek bűvös vonzalma van az iparcikkek iránt. Amikor betekintettek Európába, faekés paraszti mivoltukat kimondhatatlanul szégyellték. Ez nyilatkozott meg abban is, amikor a davajkatonák telerakták két karjukat rablott karórákkal. Brezsnyev, rangjának megfelelően személyautók bolondja volt, természetesen a szupergazdagok részére épített limuzinok érdekelték elsősorban. A Mercedes-Benz 450 SL gépkocsiját Willy Brandttól kapta, amikor az Nyugat-Németország kancellárja volt. A nagy fekete Cadillac nem kisebb ellenségtől jött, mint az (antibolsevista) Nixon elnöktől. A francia kormánytól egy Matra Rancho terepjárót kapott csak, de hogy a két Rolls-Royce limuzint kitől kapta, azt nem közölte az AAP-AP-hírügynökség. Jöhetett a Rockefeller-háztól vagy akár a Buckingham Palace-ból is.

No de mi ez a csekélység fél Európa és Afganisztán után?

*

Tekintsünk el attól, hogy az úgynevezett Nyugaton kapitalizmus van, az úgynevezett Keleten pedig kommunizmus. A kétféleségnek e két szóval történő jelölése valójában mellébeszélés. Úgy tünteti fel, mintha két egymással szembenálló politikai rendszerről lenne szó. Ha valóságos ellentét lenne, az életnek minden útkereszteződésénél összeütköznének. De a próbatétel idején, az elmúlt világháború során, és azóta is minden gazdasági krízis alkalmával nem az ellentétes világnézet elemei léptek működésbe, hanem a közös érdek együttműködő ereje. A sok mellébeszélést időnként felváltja és megkérdőjelezi egy-egy őszinte megnyilatkozás.

Ilyen megnyilatkozás heteit éljük most is. A nyugati, ún. kapitalista világ megvallotta a keleti, ún. kommunista világnak a halott pártvezér és államfő iránt kifejezett tiszteletét, és az új vörös cár iránt érdeklődő várakozását.

A mód, ahogy és amilyen simán Brezsnyev helyére tette valamilyen nem látható autoritás az orosz Gestapo-főnököt, minden kormányzati elitnek sóvárgott célja lehetne: diktatúra, amely újjászüli önmagát. Vagy, mint a görög drámák Deus ex machina-ja, a gépezetből alászálló természetfeletti erő (Isten) elrendezi az utódlás problémáját. Ahogy a monarchiában a királyok elsőszülött fia, úgy a bolsevizmusban a legkiválóbb briganti követi a vörös cárt a trónon. Úgy, hogy még csak a neve sem bukkant fel egy másik aspiránsnak.

Az ausztrál szenátusban — mely államfőnek kijáró formalitásokkal emlékezett meg Brezsnyev haláláról — egyetlen szenátor, az Australian Democrats vezetője, Donald Chipp nyilvánította furcsának Brezsnyevre alkalmazni ezt a szokást, „olyan emberre, aki annyi sok szenvedést és halált okozott embertársainak."

A jelenség, hogy az ausztrál szenátusban csak egyetlen ember illette Brezsnyevet egészséges emberi mértékkel, komoly aggódást kelthet bennünk: az a folyamat, amely a népelnyomó diktatúra iránti veszélytudatot bénítja, már nagyon mélyre hatolt. Sztalin, Hruscsov, Brezsnyev személyeiben is lemérhető a fokozatos hangulatváltozás. Andropovval talán bezárul a kör, a 40-es évek Uncle Joe-jából napjaink Uncle Yuri-ja lesz, mármint nyugati politikus-kollégái részére.

Andropov 15 éven át volt a KGB főnöke (ami ma már, ex-terrorista államfők korában nem előéleti folt), 1956-ban a magyar szabadságharcosok tömeggyilkosa (ami Nürnberg óta nem tartozik a bűncselekmények közé), közben, mint a Központi Bizottság titkára az 1962—67-es években az európai megszállt övezetben felelős volt a kormányzatok iránti hűségért. Ez a gyarmati kormányzói tisztség gyakori kapcsolatot jelentett a csatlóskormányokkal. Kádár részére valószínűleg megnyugtató Andropov trónralépése, mert Kádár az ő kreatúrája.

A személyi változás aligha hoz jelentős változást a csatlós országok életében. Először is azért nem, mert a szovjet hatalmi rendszer katonai-rendőri-hivatalnoki apparátus, amely végzi a napi dolgát az előre irányzott tervek szerint, másodszor, mert a szovjet gazdasági bajok ugyanazok ebben a hónapban, mint az elmúlt hónapban voltak, és az agyaglábú gólem nem fog balettet lejteni máról-holnapra. Külföldi hírmagyarázók találgatják, hogy megengedi-e Andropov a magyar típusú új mechanizmust más kelet-európai országokban is — esetleg Oroszországban is? De ugyanúgy a magyarok is tartanak attól, hogy elveszítik a hosszú gyeplőt. Véleményünk szerint a csatlós országok közötti eltéréseket Moszkva igyekezni fog kiküszöbölni, és ez független a személyi változástól. Ez a központi kormányzás természeti törvénye. Ha egyik országban lényegesen jobb a helyzet, mint a másikban (pl. Magyarország és Románia), akkor az egyöntetűség törvénye azt kívánja, hogy az egyiket visszatartsák, míg a másik felfejlődik. Különösen most, amikor a gazdasági fejlődésnek annyi akadálya van.

Arra a kérdésre, hogy a gazdasági problémákat Andropov hogyan fogja megoldani, nyugodtan válaszolhatjuk: sehogy — mert nem is az ő dolga. De mint fő ávós, amire befolyása lesz, abban valószínűleg a KGB módszerek fognak érvényesülni.

(Magyar Élet, 1982. december 2.)

Újévi gondolatok

Ismét itt az új esztendő. Hányadik már életünk hazátlan korszakában? Sokan közülünk 1944-ben lépték át az országhatárt, mások csak néhány hónapja. Az országra törő ellenség elől „átmeneti" időre, avagy szolgaságban születetten is szabadságra vágyva, végleges időre. A magyar föld szétküldi fiait történelmének mély szakadékából, a reménytelenség immár negyedik évtizedéből, abban a reményben, hogy lesz közöttük néhány tanúságtevő.

Sokféleképpen lehet elhagyni a hazát. Ott a hazám, ahol a kenyerem — módon is, meg úgy is, hogy felsóhajtunk: szívet cseréljen az, ki hazát cserél. Trianon óta minden harmadik magyar hazátlanságba jut: a magyar hazátlanság már nem is természetellenes. És mégis fáj a hontalanság. Nem mindenkinek, de akinek fáj, mások helyett is fáj.

Eleinte biztattuk egymást: nem tarthat sokáig. Azóta a bizakodók fele már sírbaszállt idegen földben megnyugodni. És közben újabb és újabb híre jön, hogy magyar földön is mindinkább ide-

genné válik az élet. És akkor már nem ábrándozunk többé a hazatérésen, itt építettünk magunknak pót-Magyarországot, vérszegényt, rongyosat, hiányosat, olyant mint ami a régi volt, vagy ami abból megmaradt.

De legalább ezt a lélek-Magyarországot, ezt az álom-Magyarországot megőrizhetnénk a feltámadásig! Nem a mi feltámadásunkig, hanem a magyar nép feltámadásáig!

(Magyar Élet, 1982. december 30.)

Év eleji látóhatár

Nem attól kell félni, hogy az állam beavatkozik az üzleti életbe, hanem attól, hogy az állam a nemzetközi nagyvállalatok végrehajtó szerve lesz.

Az a világ, ami most kialakul, nemcsak hogy nem európai, nemcsak hogy nem Európából fakadó, hanem egyenesen Európa ellenes.

Csak ürügy a naptári évkezdet, öszegezni az évek ütemétől független politikai és gazdasági folyamatoknak jövőbe mutató jellemzőit.

A világpolitikáról talán még soha ennyire nem volt nyílvánvaló, hogy csupán függvénye a gazdasági életnek. Figyeljük csak meg azt a lassú folyamatot, ahogyan egyre inkább lényegtelen lett, szinte el is tűnt a politikai szóhasználatból az ideológiai különbségekre való utalás. A kapitalista—kommunista vitapárból hitelező— adós vitapár lett, és a szocialistának nevezett államkapitalizmusok csődjét nem használja ki az egykor teleszájjal „antikommunista" Nyugat arra, hogy megbuktassa a kommunista párturalmat, ellenkezőleg, minden guminál nyúlékonyabb türelemmel ad újabb hiteleket, hogy tovább döcögjön a nyikorgó szekér. Ilyen nagy összegeket ilyen bizonytalan hitelkérőknek még nem nyújtottak. A profit valahol másutt van.

A több mint száz éves múltra visszatekintő kapitalista—kommunista ellentétnek ezen a derült égboltú idillikus szakaszán kihajol belőlünk a kétség, hogy a kapitalista talán már nem is fél az államosítástól. Igaz, már a kezdetben is voltak olyanok, akik nem féltek milliókat kölcsönözni az 1917-es bolsevisták részére, és arról sem hallottunk, hogy szegényházban fejezték volna be életüket. Mi több, újra hiteleztek a szegény megtámadott Szovjetuniónak. Sőt, az állam garantálta ezeket a hiteleket. Így hát a kommunizmus csak az egyént, a népet veszélyezteti, mint ráerőszakolt gazdasági és politikai erőhatalom.

A kapitalizmust sokan azonosítják a gazdasági szabadsággal. A Free Enterprise módot adott a tőke-koncentrációnak és hovatovább nem attól kell félni, hogy az állam beleavatkozik az üzleti életbe, hanem attól, hogy az állam a nemzetközi nagyvállalatok végrehajtó szerve lesz, vagy méginkább attól, hogy előnyben részesíti a kollektivista, központi irányítású államformákat.

Nem fejezünk itt ki újonnan felfedezett aggodalmakat. Nagy európai gondolkodók már évtizedekkel ezelőtt meglátták és elkiáltották a veszélyt. **Wilhelm Röpke** neves svájci közgazdász így ír a kollektivizmusról:

„Ha a halálos veszélyt, amely egész nyugati civilizációnkat fenyegeti, a ***kollektivizmus*** *szóval jelöljük, mindenki megérti, mire célzunk. Teljes bizonyossággal mutathatunk rá a kollektivizmusra, mint a Nyugat alapvető és halálos veszedelmére, amely nem kevesebb, mint maga a politikai és gazdasági zsarnokság, parancsuralom, központosítás, a társas emberi élet minden fórumának beszervezése, az egyéniség elpusztítása, totalitarizmus és az egész emberi társadalom szoros szabályok közé nyomorítása. Kétségtelenül világos előttünk, hogy ez a féreg Állam elpusztítaná háromezer éves fejlődésünk legtöbb intézményét és értékét, és mindazt, amit mi jogos büszkeséggel nyugati civilizációnak nevezünk. Nemcsakhogy elrabolná társadalmunk szerves felépítményét, és kivágná annak tartó oszlopait, de mindezek felett elvenné az egyéntől azokat az alapvető életcélokat, amiket csak a szabadság tud nyújtani. Végül, az emberi szabadság elveszítésével eltűnne földünkről a lelki emelkedettség és az emberi méltóság minden nyoma. A veszendő felsoroltakban egyúttal kifejeztük a keresztény elvek belső lényegét."* (Wilhelm Röpke: Civitas Humana)

Ugyan melyik nép értené meg nálunknál jobban a nagy európai gondolkodó szavait? Az, ami ma egész Európát fojtogatja, a magyar nép részére ezeréves ellenállás volt. Őseink Szent Istvántól, vagy talán még korábbtól, önmagukat is védve, őrizték meg országuk részére azt az európaiságot, aminek kifejlesztésében részt vettek, kivétel nélkül minden támadással szemben, ami délről és keletről jött. Zagyva beszéd ma őket vádolni, hogy miért nem fogtak össze, például a mai elgondolások szerint rokonnak felismert törökökkel? A válasszal sajnos nem kell a múltba menni: őseink az ellen a kollektivizmus ellen harcoltak, amely századunk elején elözönlötte Kelet-Magyarországot. A mi részünkről a második világháború is nemzeti létünk és európaiságunk védelme volt. Semmit nem változtat a lényegen az, hogy Európa hatalmai nem ismerik fel és nem értékelik Európa-védő történelmi szerepünket. Európához tartozásunk ténye annak balkáni és Keleti Kárpátokmenti határán mindigis csak egyfajta magatartást engedett meg.

Ma egész Európát bekerítve tartja a kollektivizmus. A Röpke által jellemzett „féreg Állam" kötelező minta minden állam részére. A kollektivizmus legkifejlettebb formája a kommunista-szocialista állam, mert ezekben az államokban vették el legteljesebben az egyén kezdeményező lehetőségeit, és saját sorsa és ügyei feletti ellenőrzés jogát. A kollektivista államnak csak annyi köze van a néphez, hogy rátelepszik, ellenőrzi, igazgatja, dolgoztatja. Az ilyen állam nincs többé tekintettel a nép sajátos szükségleteire, egyéni követelményeire. Előregyártott formák szerint jön létre azzal a hazugsággal, hogy a nép, vagy éppen a munkásság, esetleg a proletariátus uralma. Mindig a legnagyobb tömegre hivatkozik, arra, amelyiktől a legjobban fél. A munkáshatalomnak hazudott magyarországi bolsevizmust 1956-ban a munkások buktatták meg.

Századunk ipari civilizációját a 19. század egyéni lángelméi teremtették meg Európában, vagy ha másutt, akkor is európaiak a sok évszázados független útkeresés, képességformálás, bölcseleti és fizikai kísérletező televényében. De a mai világ megtagadja a szellem szabad műhelyeit. Századunk két világháború és helyi háborúk szünet nélküli sorában gyári tömegcikké alacsonyította le az emberi közigazgatást, és a nagy kollektívák addig szállítanak fegyvert és maszlagot a népeknek és országoknak, amíg uniformizált kollektívákba nyomorul a világ. Az a világ, ami most kialakul, nemcsak hogy nem európai, nemcsak hogy nem Európából fakadó, hanem egyenesen Európa ellenes.

Márai Sándorban 1942-ben feljajdult a féltés Európáért és azon belül Magyarországért, amit többek között a következőkben fejezett ki: *„Európa igazi értelme soha nem lehetett a nyelvi és faji egység: tragikus és nagyszerű feszültséget és tartalmat az európaiság fogalmának éppen a nívó-különbségek adnak, melyek az itt élő népek között lappanganak. Élet, erőfeszítés és áram csak ott fejlődik, ahol különböző szintek erői áramlanak egymás felé. Szintkülönbség nélkül csak lapály van. Az amerikai tömegek lelki életé-*

nek, életformáinak mind ijesztőbb standardizálódása éppen úgy bizonyítja ezt, mint a közös politikai rendszerbe kényszerített, hatalmi kényszereszközökkel megparancsolt életformában tengődő szovjet népek életének példája. Európa nagysága és végzete mindig az volt és lesz, hogy különböző kultúrájú, múltú, fajú, nyelvű népek a jelenük szintjéért és fennmaradásukért, jövőjükért folytatott küzdelemben különböznek, s éppen ez a különbözés adja meg a közös európai erőfeszítés igazi erejét és jellegét. A technika és a tömegek uralmának minden kiegyenlítő kísérlete sem teremtheti meg Európában azt a közös életformát, melyen belül az angolok és olaszok, a magyarok és franciák, a svédek és a portugálok, a svájciak és a románok egyformán éreznek, gondolkoznak, öltöznek, filozofálnak, egyforma ütemmel és biztonsággal kezelik a gépeket, gyártják az érgörcs-oldó porokat. Egy német soha nem érzi magáénak az olasz színházat, egy magyar soha nem érzi a maga eszmevilága kifejezésének azt, amit egy dán író könyve kifejez. Mint ahogy a villanyos erő, e kor egyik legfőbb fizikai mozgató ereje csak ott jelentkezik, ahol a pozitív és negatív villanyosság váltják egymást, mint ahogy termékenyítő éghajlat csak ott van, ahol hegy és völgy, rónaság, tenger és hegyláncok vonzó hatással vannak a légjáratokra, felidézik és másítják azokat, s élet egyáltalán csak ott van, ahol ellentét van: így Európa sem lehet soha közös nyelvű, közös ízlésű, közös becsvágyú munkaterülete egy politikai, szellemi vagy társadalmi tervgazdálkodásnak. Nem lehetnek kétségeink, mi történne, ha a keleti bolsevizmus egy napon módot és eshetőséget látna arra, hogy behatoljon az occidentális műveltség területeire? Az értelmiség lemészárlása, az occidentális életformák megsemmisülése, az egyéni életről alkotott, a nyugati műveltség eszméinek jegyében felépített elképzeléseink teljes csődje következne be abban a pillanatban, mikor a bolsevizmus megveti hatalmának alapjait Európa országaiban. A bolsevizmus kérdése az európai ember számára nem politikai, nem is osztályhatalmi kérdés, hanem a lét és nemlét, az európaiság kérdése."

Negyven év múltán már nemcsak azt tudjuk, hogy fél Európára a bolsevizmust rákényszerítették, és Európa másik felében is bevezették a „politikai, szellemi és társadalmi tervgazdálkodást" az uniformizált szociáldemokrata kormányzatok kényszerű monopóliumával, de azt is tudjuk, hogy Európa ilyetén megfelelése mintául szolgált a világ megfelelésére. Háborúk és forradalmak, cselszövések és terrorista csoportok pörölycsapásai alatt formálódik ki a világ kollektivista kerületi igazgatóságokká. Háborúkban és forradalmakban aszerint kapnak több hitelt a győzelemre kiszemeltek, és kevesebb hitelt a vesztésre kárhoztatottak pártja, ahogyan azt a politikai és gazdasági tervasztalokon előirányozzák. Ma már nincs olyan országa és tája a világnak, ahol ne lenne uralmon a marxista pártkormányzatok valamilyen válfaja. Öncélú nemzeti pártok már sehol nincsenek. A pártok győzelméhez pénz kell, és az csak az uniformizált, vonalas, kollektivista pártok részére áll rendelkezésre. A pártok lényege a nemzetközi szolidaritás, de nem a nemzetek közötti harmónia érdekében. A pártember (és ennél fogva minden hivatásos politikus) nem tud szolidaritást vállalni például a vasfüggöny mögötti ember sorsával, még ha ún. polgári párt tagja is, mert számára a magyar népet nyomorgató oláh diktatúra csupán egy másik, elismert pártszervezet hivatalos kormánya, és az ügy annak belügye. Magyarüldözés esetén a nácizmus és fasizmus vádját nem fogadják el, ez ellen jó védelmet nyújt egyébként is a kommunista-szocialista iparengedély, panaszjoga pedig csak államnak van a Nemzetek Szövetségében, de nem nemzeti alapon, mert az fasizmus lenne: a 3 millió romániai magyar román állampolgár és Románia belügyeibe Magyarország nem avatkozhat be. Így hát a kör bezárul.

Mint cikkünk elején említettük, a politikai szóhasználatból már kikopott az ún. ideológiai meghatározás. Így valójában őszintébb lett a világ, mert az üzlet sohasem volt kényes a bolsevista kapcsolatra. Csakhogy — valami okból — mindmáig nem nagyon publikálták. De ma már más a helyzet, a Szovjetunió is és Kommunista Kína is szilárd nemzetközi alapokon nyugszik, kormányzataik garantálni tudják a belső békét és a részletfizetést. Hogy milyen áron? Pecunia non olet.

Armand Hammer amerikai nagytőkést, a világkiterjedésű Occidental Petroleum Corporation elnökét megkérdezték abból az alkalomból, hogy vállalata a kommunista Kínában 230 millió dollárt invesztál a világ állítólag legnagyobbra tervezett szénbányájába, — nem zavarja-e ez a befektetés a Szovjetunióval kötött üzletet? Hammer így válaszolt: „There is no problem. The Chinese are Communist, you know. And they are well aware of how much I did to help Nicolai Lenin and the Bolshevik Revolution..."

Antikommunista Nixon elnök pekingi látogatása óta valóban nem probléma. Armand Hammer, gyakori moszkvai látogatásai céljára állandó luxus-lakosztályt tart fenn a Vörös téren.

David Rockefeller, aki 1974-ben személyesen járt Pekingben az első nyugati bankház megalapításakor, ugyancsak szívesen üzletel marxista diktátorokkal. Amikor Zimbabwe országban járt, a marxista kormány meghívására, újságírók érdeklődő kérdésére így válaszolt: „Minél több országot láthatok Afrikában, annál inkább úgy érzem, hogy ez inkább címke és díszítmény, mint valóság". Amikor ezután Angolát említették, amelyet szinte megszállva tartanak a szovjet „tanácsadók" a többezer kubai katonával együtt, David Rockefeller így válaszolt: „Ez nem zavarta bankügyleteink viszonyát. Gyakorlati meggyőződésből mondom, hogy bármilyen kormánnyal üzletelhetünk, ha azok rendesek és felelősségteljesek."

A világ tehát nem politikai problémáktól zajos, hanem gazdasági problémáktól. Mielőtt a mai helyzetre tekintenénk, vessünk egy pillantást egy tíz év előtti jelentésre, amit az amerikai szenátus pénzügyi bizottsága részére készített a Tariff Commission az 1973-as pénzügyi válság idején. A 930 oldalas jelentésből a Wall Street Journal 1973. február 13-i száma részleteket közölt, melyek közül az alábbit, mint jellemzőt, idézzük:

„A világvállalatok (Multinational Corporations) oly hatalmas mennyiségű pénzt kezelnek, hogy képesek nemzetközi pénzügyi válságot előidézni pénzalapjuk akár egy kis részének egyik országból a másikba vitelével. A nagyvállalatok és a bankok kilőhetik a világ központi bankjait nemzetközi valutaüzleteikkel." Hogy ezután megteszik-e, vagy hogy ilyenféle háború dúl is néha, arról nem hallottunk, de a világvállalatok valóban világméretű és jelentőségű szerepével tele vannak az újságok.

Ipari civilizációt átültetni, akár teljesen visszamaradt országban is, nem tart sok ideig. Amit hosszú évszázadok küzdelmes fejlődésével megalkottak az európai népek, azt most az amerikai világvállalatok egy-kettőre széthordják a világban, ahová akarják. Így jött létre a japán ipar a háború után, és követi azt az utolsó évtizedben Hongkong, Tajvan, Szingapúr és Korea. Fejlődésük szédületes, mert megvan hozzá a japánhoz hasonló szorgalmas és tanulékony munkásnép. Nem textilcikkekre, olcsó cipőre összpontosítanak, hanem a bonyolult, kifinomult iparágakra, mint a gépjármű, számítógép és szemikonduktor ipar.

Termelvényeik növekvő mértékben ömlenek az iparilag fejlettebb országokba is, köztük az Egyesült Államokba, nem csekély vetélytársként a hazai iparnak. A Kelet-Ázsiába átültetett iparok

óriási előnnyel veszik fel a versenyt a fejlett államok iparával szemben: olcsó munkaerő, kevés hatósági beavatkozás, alacsony adó, szilárd diktatórikus kormányzat, egyszóval minden, amit a vállalkozó hiányol a saját országában (ha van még olyan). A fő szempont a profit. Az e célra kijelölt országok boldogan fogadják a nagyvállalatot, mely gépeket hoz, munkaalkalmat teremt és még piac után sem kell nézni. Egyetlen kívánsága van: stabil kormány legyen. A legstabilabb kormányzat a pártdiktatúra. És az nem is lehet más, mint a marxista, hiszen a marxista irányzatnak (kommunista, szocialista, népi demokrata, szociáldemokrata elnevezésekkel) kész bibliája, katekizmusa, szentszéke, hierarchiája van, és a párt azonnal ad főúri rangot és módot, katonai hatalmat, fegyverzetet, fényes uniformist, vagy a közigazgatásban címet, hivatalt, luxust. Így erősödik a világon a kollektivizmus.

Talán csak természetes, hogy az élet szerves fejlődésének menetét az ilyen hirtelen változások felborítják. A szerves fejlődés menete az lenne, hogy ezek az országok szorgalmas munkával, földjük ásványi kincseivel és termékeivel, belső erejükből felfejlődő iparukkal és kereskedelmükkel beépítkeznének a világgazdaságba. Így, robbanásszerűen azonnali olcsó tömegcikkekkel megjelenve a piacon csak úgy lehet sikeres, ha kiszorítanak másokat onnan. Ilyenkor segít a pártfilozófia nemzetközi szolidarítása. Ez az eset, amikor a „free enterprise" elvei és általában a liberális filozófia hátrányos a nemzet gazdasági érdekeire. Így jártunk mi, magyarok is a liberalizmussal a 19. század második felében.

Számunkra itt most az a kérdés, hogy Ausztrália miként védekezik a tőszomszédságában létrejött konkurrenciával, ami itt munkanélküliséget okoz, ipart sorvaszt, gazdasági válságot idéz elő. A jelek szerint azonban Ausztrália nem készült fel érdekeinek védelmére. Sőt, mintha azt tenné, amit a mesebeli székely, aki a jégveréskor kiment a földjére és cséphadaróval versenyt verte a termést: „Lássuk, Uramisten, ki pusztít jobban!"

A védekezés valami olyan kellene legyen, hogy feltartóztatjuk a beömlő olcsó iparcikkeket, és támogatjuk a helyi ipart, főleg a kisipart, egyéni és kisvállalkozókat, hogy legalább a saját fogyasztásunkhoz szabott iparunk megmaradjon. Mert veszélyidőszak van, nagyobb a veszély, mint volt a II. világháború alatt. Egy kiút van csak: dolgozni keményen, ausztrál kézben megtartani (vagy visszavenni) a gazdasági életet, hogyha már nem is mi leszünk a Távol-Kelet ipari vezető országa, ne váljunk nyersanyagunkkal, iparunktól megfosztott, kiszolgáltatott, nyersanyagot szállító gyarmatterületévé Kelet-Ázsia új ipari országainak.

Mi történik ehelyett? Ausztrália kormánya a nemzetközi liberális elvek szerint a protekcionizmus (iparvédelmi politika) ellen foglalt állást most legutóbb is a genfi GATT-konferencián, eltűri hogy az infláció és a munkanélküliség a tönk szélére vigye a kis- és középipart, a baloldali szakszervezetek segítségével lustákká és követelődző elégedetlenekké neveli a munkásokat, és a közszolgáltatási díjak állandó emelésével lerontja az életszínvonalat. Hogy távolabb milyen jövő vár Ausztrália gyér lakosságára ezen az istenáldotta gazdagságú hatalmas földrészországon, a nyersanyagra éhes sokszáz milliós sárga és egyébszínű népek között, arra csak rémlátással lehet gondolni.

(Magyar Élet, 1983. január 20.)

Reagan hanyatlása

Szabad lesz talán megkockáztatni egy mondást: minden politikus annyit veszít a súlyából, amennyit a sajtónak kedve támad elvenni tőle. Hetek óta naponta olvasunk hosszabb-rövidebb cikket arról, hogy Reagan elnök népszerűsége lehanyatlóban van, külpolitikája eredménytelen, gazdasági politikája összeomlott.

Ami a népszerűséget illeti, az kizárólag a sajtón és egyéb médiumon múlik, hiszen az elnökről minden ismeret ezeken az eszközökön keresztül jut az emberek tudatába. De ezen felül ellenőrizhetetlen is a népszerűség elbírálása, hiszen a közvéleménykutató intézetek felmérései is befolyásolhatók a kérdések megfogalmazásával, a megkérdezettek kiválogatásával és a kérdések témakörének elődolgozásával. No de ne legyünk előre kételkedők, lássuk miről is van szó.

A Reagan-kormányzat hivatali idejének a felénél tart. Bizonyára emlékezünk rá, hogy két évvel ezelőtt a közhangulat többségi akarattal az ún. konzervatív pártpolitikát óhajtotta érvényre juttatni. Minden jel arra utalt, hogy az előálló kormányzat összetételében is, és meghirdetett ígéreteivel is kielégíti a szavazók akaratát, ami röviden szólva az volt, hogy az Egyesült Államok szerezze vissza régi tekintélyét, külpolitikájában szerezze vissza szövetségesei bizalmát, és mutasson végre határozottságot a Szovjettel szemben. A belügyek terén is volt egy hosszú lista a kívánságokról. Hogy a meghirdetett ígéretekben hányan bíztak, azt senki sem tudhatja, ilyesmit nem lehet kimutatni, de hogy sokakban felmerült a kétség (aminek lapunk hasábjain annak idején hangot is adtunk) az előző republikánus elnökök esetei alapján, az nagyon valószínű.

Most azt olvassuk, hogy a Gallup Intézet közvéleménykutató felmérése szerint egyetlen háború utáni elnök sem veszített annyi bizalmat hivatali első két esztendejében, mint Ronald Reagan. Mármint a megkérdezettek bizalmát. Ugyanakkor — a Gallup szerint — a Köztársasági Párt iránt is megrendült a bizalom. Mint minden alkalommal, amikor az uralkodó párt kormányzata nem teljesíti a közakarat kívánságait. Ilyenkor az inga visszalendül a másik párthoz (harmadik lehetőség nincs). A média már föltálalta a következő elnökválasztáshoz a Demokrata Párt két elnökjelöltjét is: Walter Mondale korábbi alelnök és John Glenn űrhajózó. Amerika népe négy évenként bizakodik, és második évre csalódottan fordult a másik párthoz, amely csodálatos pontossággal tudja, hogy elnöknek és kormánynak mit kellene tennie. Filmszínész után jöhet az űrrepülő is.

Amíg a Gallup Intézet az utca járókelőit hallgatja ki (akik közül holtbiztos, hogy tízből kilencnek fogalma sincs az államvezetésről), addig egy Jack Anderson nevű újságíró felmérést végzett 51 nemzetközi szakértőnek feltett kérdés alapján. A megkérdezettek állítólag: a State Department, a Pentagon, a Congress és a CIA külügyi szakértői és specialistái, valamint akadémikusok és külföldi diplomaták. A kérdés az volt: jelölje meg a húsz legrosszabb államfőt, fokozati sorrendben, az alábbi öt tulajdonságot figyelembe véve: önkényuralom, hatástalanság, felelőtlenség, önzés és jellembeli ingatagság. Íme a lista:

1. Ayatollah Ruhollal Khomeini, Irán
2. Colonel Kadhafi, Libia
3. Mobutu Sese Seko, Zaire
4. Jean Claude Duvalier, Haiti
5. Menachem Begin, Izrael
6. Alfredo Stroessner, Paraguay
7. Augusto Pinochet, Chile
8. Ferdinand Marcos, Fülöp-szigetek
9. Leonyid Brezsnyev, Szovjetunió
10. Leopoldo Galtieri, Argentína
11. Pieter Botha, Dél-Afrika
12. Ronald Reagan, USA

13. Pol Pot, Kambodzsa
14. Kim Il Sung, Észak-Korea
15. Roberto d'Aubuisson, El Salvador
16. Fidel Castro, Kuba
17. Indira Gandhi, India
18. Efrain Rios Monti, Guatemala
19. Mohammad Ziul Hak, Pakisztán
20. Enver Hodzsa, Albánia

Ezek szerint Ronald Reagan rosszabb, mint Pol Pot a kambodzsai tömeggyilkos, Fidel Castro négy hellyel jobban áll és az albán kommunista diktátor a legjobb a 20 közül. Így néz ki az amerikai külügyi szakértők véleménye saját elnökükről. Részükre Ceausescu és Jaruzelski gáncsnélküli lovagok. Egyébként tudnivaló, hogy az amerikai külpolitikát ők csinálják, nem az elnök.

Reagan elnöktől azt várták, hogy rendbehozza az ország gazdasági helyzetét. A jelenlegi ún. gazdasági válságban infláció és munkanélküliség — furcsa módon — együtt növekszik, a fogyasztás visszaesett, az árubőség miatt a termelés csökkent, az olcsó külföldi áru elárasztja az országot és csak tetézi a hazai termelés problémáit. A helyzet Reagan elnöksége alatt nem javult, hanem tovább romlott. És miután a külpolitikai tekintély megszilárdulásának (a Szovjetunióval szembeni fegyverkezési fölénynek) is a gazdasági helyzet ad alapot, az Egyesült Államok állítólagos lemaradása a Szovjetunió mögött, továbbra is indoklásul szolgál, hogy „kénytelenek vagyunk engedményeket nyújtani a Szovjetuniónak!"

Mi ebből a végső következtetés? A Szovjetunió az elfelezett világ társhatalma, az elfelezett Európa keleti felének korlátlan ura marad továbbra is. Tudja meg Amerika népe, hogy ez ellen az antikommunista Reagan sem tehetett semmit.

Évtizedünk fő kérdése tehát a gazdasági helyzet, Amerika gazdasági helyzete. Két évvel ezelőtt, új elnök jól söpör jelszóval meghirdették a Reagan-programot, nevet is kombináltak vele: Reaganomics. Most a Wall Street Journal szerkesztője írta: „A Reagan-program alapos tervezéssel indult. De már a kezdetétől fogva aláásta a várható óriási deficit." A gazdasági tanácsadók testületének elnöke, Martin Feldstein, bizonyosra veszi, hogy a jelenlegi (október 1-jén záruló) gazdasági évben az állam deficitje eléri a 200 billió (200 ezer millió) dollárt, míg a nemzeti össztermelés csak 1,4 százalékos növekedést fog elérni.

Weinberger hadügyminiszter máris bejelentette, hogy a 250 billiós fegyverkezési költségvetést 8 billió dollárral csökkenteni fogják. Ugyancsak a Wall Street Journal közli a gazdasági tanácsadók testületének egy korábbi (Kennedy és Johnson elnökök idejében működő) elnöke, Walter Heller véleményét a nagyarányú felfegyverkezésről egyidőben a nagyméretű adócsökkentéssel: „A gazdasági történészek aligha találnak a háború utáni időszakban nagyobb politikai rendetlenséget és gazdasági zűrzavart, mint amiben Washington vergődik napjainkban!" Tegyük hozzá, a számítógépek korszakában a zűrzavar programozása nem okozhat problémát, különösen, ha az valami politikai szándékot szolgál. És itt ismét a Szovjetunió érdekében kifejtett amerikai gazdasági tevékenységre gondolunk. Mert, ha Amerika bajban is van, kibírja, van bőven tartaléka. De ha a Szovjetunió szekere elakad a kátyúban, oda a bolsevizmus és kezdhetjük elölről Wilson elnökkel.

Ezért hát: „US—Soviet trade now almost back to normal" — jelenti a Sydney Morning Herald Washingtonból. Hogy is volt csak? 1979 decemberében a Szovjetunió hadserege behatolt Afganisztánba. Miután a szabad világ vezető hatalma az Egyesült Államok, jó híre szerint a kis népek védelmezője is, mindenki Washington felé irányította érdeklődő tekintetét, bár az aggódók nagy hányada: jaj, csak ebből atomháború ne legyen! — így kiáltott fel. Akkor ezt írtuk a Magyar Életben: „Ma ismét háborús a hangulat. Carter elnök szinte megváltozott, épp olyan határozottan és imponálóan érzékelteti, hogy most az egyszer a nagy világhatalom erejének biztonságával figyelmezteti a türelmi szálakat túlfeszítő Szovjetuniót, mint annak idején President Kennedy. Ma Afganisztán ügye úgy tűnik, mint ama pohár, amely betelt a végső türelemmel. De hányszor telt be már ez a pohár, és hányszor párolgott el belőle, szinte észrevétlenül, a nyugati helytállás."

Rá egy évre, Reagan beiktatásakor ezt írtuk: „Az elkövetkezendő négy évben fogja megtudni a választópolgár, hogy az elmúlt negyedszázad csalódásainak szinte szabályszerű folyamata megszakad-e végre, vagy valóban semmit sem számít már, ki lesz az elnök? ...Összegezve Reagan ígéreteit, mindazt, amit szóval kifejezett, vagy cselekedeteivel mutat fel, azt kellene mondanunk, hogy végre előttünk áll a változások embere. Mert változás nélkül a világ sorsa, Európa sorsa és legfőképpen Magyarország sorsa reménytelen. Mi magyarok könnyen meghatározzuk, mi az, aminek változnia kell, hogy sorsunk jobbra forduljon. Magyarországnak meg kell szabadulni a szovjet igától és a szláv kurzus fojtogatásától. Azt is érezzük, hogy mindez lehetetlen addig, amíg Amerikában a szovjet-barát liberál-demokrata irányzat fennáll. Most, hogy ellenzéki irányzatú elnöke van az Egyesült Államoknak, hosszú idő után először jogos feltenni a kérdést: mit szándékozik, és mit tud valóra váltani Reagan elnök ígéreteiből?"

Nem kellett négy évet várnunk, kettő is elég volt ahhoz, hogy megtudjuk: Reagan elnök ígéretei szertefoszlottak. Viszi őt is az Establishment társzekere a szomorú jövőbe. Ő ül a bakon, de az irány a szovjet-barát liberál-demokratáké. Nixonból háromszor csináltak pojácát, kár lenne szívóskodni az ígéretekkel. A gazdasági bajok is valóságosak. A NATO-partnereket is inkább az üzlet érdekli Moszkvával. John Hinckley golyója két év után célba talált.

(Magyar Élet, 1983. január 27.)

Külföldi bankok Ausztráliában

A banküzlet nemzetközi, és ma már nagyrészt független az állami ellenőrzéstől.

Újévi első számunkban jeleztük, hogy a változásokat hozó világesemények ma már elsősorban gazdasági természetűek. Nem tudjuk lemérni, mit váltott ki Ausztrália gondolkodó olvasóközönségében a napilapokban január 14-én közzétett hír, hogy Ausztrália szövetségi kormánya tíz külföldi bank részére adott működési engedélyt az országban. Mr. Howard pénzügyminiszter kijelentette, egy bizonyos kísérleti idő elteltével még több külföldi banknak ad Ausztrália lehetőséget bankhálózat kiépítésére.

Közölték az újságok azt is, hogy Ausztrália nem ragaszkodik ahhoz, hogy a külföldi bankok itteni vállalataiban 50 százalékos arányban helyi tőke is részt vegyen. Sőt, ami még különösebb, akár száz százalékban dolgozhatnak idegen tőkével, feltéve ha teljes bankszolgálatot adnak fióküzletek hálózata által.

Érdekes módon ez a határozat, szinte teljesen észrevétlenül született meg, egyszerű kormányhatározattal, parlamenti szünet idején, holott ennek fontosságát századrészig sem megközelítő dolgokat agyontárgyal sajtó, parlament, pártok és csoportok, mint például a Franklin River esete. Meg is jegyzi egyik napilapunk:

hogy a kormányhatározatot Mr. Howard jelentette be azzal, hogy a külföldi bankok őhozzá kell benyújtsák a kérvényt: „Mr. Howardhoz, tehát nem a pénzügyminiszterhez, nem a Foreign Investment Review Boardhoz, nem a Reserve Bankhoz, nem a Prime Ministers Departmenthez." És megjegyzi azt is, hogy: „Arról van szó, hogy a változást nem a Foreign Investment Review Board javasolta. A pénzügyminiszter döntötte el az új politikát, összehívta a Board tisztségviselőit és elmagyarázta nekik, miről van szó." (The Australian, 1983. január 14.) Az ugyanaznapi Financial Review „Watershed decision"-nak nevezi a kormányhatározatot. Mi is úgy látjuk, hogy Ausztrália ezzel átlépte gazdasági életével a vízválasztót: innét már minden más irányban folyik.

Ami a legmeglepőbb benne, szinte egyetlen hang sincs a határozat ellen. Nem jelennek meg tanulmányok a lapokban (a szakfolyóiratok véleményére még várnunk kell, bár szinte el sem képzelhető, hogy ellene szóljanak, de talán érzékeltetik a változás minőségét és irányát). Az ellenzék sem tiltakozott, hogy nem volt módja hozzászólni, még csak nem is latolgatja, mit jelent a munkásnép számára (amit nevében képvisel) a kapitalista gazdálkodás terén bevezetett változás, ami „idegen tőke kiszolgáltatottjává teszi az ország dolgozó népét" — mármint ahogy ki kellene fejezze magát.

Az első hírrel együtt felsorolást kaptunk az érdeklődést tanúsító idegen bankokról: Mitsui Bank (Tokyo), Citibank (New York), Bank of America (San Francisco), Standard Chartered Banking Group (London), Barclays (London), és Bank of Tokyo. A zárójelben szereplő nevek csak a főiroda helyét jelzik, egyébként a banküzlet nemzetközi és ma már nagyrészt független az állami ellenőrzéstől.

Ami állami ellenőrzés még megmaradt Ausztráliában, azt valószínűleg az új helyzet el fogja tüntetni. Január 15-én közölték a lapok Mr. J. D. Booth-nak, az Australian Bankers Association elnökének nyilatkozatát: „...a külföldi bankok belépésével megszűnik az állam felügyelete a pénzügyi forgalom felett. Ausztráliában a banküzletek nagy részét kamatlábszabályozó rendeletek korlátozzák. Az új bankok aligha fogadják el ezeket a korlátozásokat, ami jelentős előnyt jelent számukra sz ausztráliai bankok rovására. Ennek az esetnek az elkerülése céljából nagyon fontos, hogy a bankok kamatpolitikája feletti állami ellenőrzést és a betétek kamatraérési szabályzatát eltörölje... Jelenleg az államnak a bankok fölött még mindig 50 százalékos ellenőrzése van."

Itt valószínűleg írott ellenőrzésről van szó és nem a valóságos ellenőrzésről, hiszen a banküzlet teljes egészében magánvállalkozás, és máris nagyrészt külföldi érdekeltség.

A társadalom állami szervezése és a gazdasági élet pénzügyi szervezése két külön út. Ennek mind több nyilvános jele van, de még nem illik beszélni róla. A pénzintézeteknek elég erejük van ahhoz, hogy ők diktálják a gazdasági élet menetét, és talán ahhoz is, hogy elérjék a törvényhozásnál a működésüket akadályozó rendelkezések megváltoztatását.

Semmiről a politikai világban annyi tévhit és belőle származó tájékozatlanság nem terjeng, mint a pénz szerepéről, a bankok működéséről, vagy akár magáról a pénzről. Nem árt, ha felidézzük a pénz alapfogalmait.

Mi is a pénz? — Csereeszköz, amely a számszerű kifejezés segítségével lehetővé teszi a javaknak közvetlen javakkal történő kicserélését.

Mi használható pénzként? — Pénz bármi lehet, mint közvetítő csereeszköz, ha általános használatra és elfogadásra bevezethető. A pénz nem önmagában érték, hanem csak jelképes bizonyítéka annak, hogy tulajdonosa jogosan hozzájuthat olyan javakhoz és szolgáltatásokhoz, amiket még nem használt fel. Ebből következik, hogy nem lényeges, mi a pénz anyaga. Az lehet fém, több-kevesebb belső értékkel, lehet papír, amit mindenki elfogad, vagy amit csak korlátozottan lehet árura vagy szolgáltatásra váltani: mint a csekk, kötvény, részvény. váltó, postabélyeg, menetjegy, belépőjegy, fizetési felszólítás, bírságlevél és sok minden, még a végrendelet is.

Mi a pénzhelyettesítő? — Minden, ami az állam nevében kibocsátott pénzt helyettesíteni tudja. A fent említett csekk, stb.-n kívül a pénz szerepét töltheti be bármely könyvelési bejegyzés, amely felett törvényes végrehajtás gyakorolható. Az is lényegtelen, hogy a könyvelő papíron vagy komputer-memórián rögzíti a közvetítő csereeszközhöz való jogosultságot.

Milyen hatással van az állam által kibocsátott pénz mennyisége az árak alakulására? — Tankönyvek, szakleírások, általános vélemény szerint, ha az állam több pénzt nyomat, mint amire fedezet van, abból infláció lesz. Ebben pontosan annyi igazság van, mint hogy a gyereket a gólya hozza. Kezdetben talán volt ilyen szerepe a papírpénznek, vagy ahogy hivatalosan nevezik, a bankjegynek. De ugyan mit számít ez ma már, amikor a gazdasági élet fizetéseit talán csak néhány százalékban bonyolítjuk le bankjegyekkel. És még azon belül is az számít, hogy milyen gyakran cserél gazdát a készpénz, mert az a pénz, amit valamikor bevarrtak a szalmazsákba, közgazdaságilag megszűnt létezni, és ilyen alapon a munkás heti fizetése csak akkor (és olyan mértékben) pénz, amint elköltöi. Ha tegyük fel, 200 dolláros heti fizetéséből 50 dollárt elköltöi az első napon, a többit a hetedik napon, akkor az 50 dollárnak minden lehetősége megvan rá, hogy közgazdaságilag 7 x 50 dollárt jelentsen (ha ez a pénz naponta gazdát cserél), míg a 150 dollár hat napig azt tette, amit a szalmazsákba varrt pénz tett. Hol van itt a kontroll a kibocsátott készpénz felett? Tehát a pénzkibocsátó állam a forgalomban lévő pénzeknek csak egy kis töredékét hozza létre, a többi pénzt a bankok kreálják. A fenti kérdésre a felelet az, hogy az állam által kibocsátott pénz semmit sem jelent az árak alakulására.

De talán mégis az állam irányítja pénzügyeinket? — Ez is csak hiedelem. Mi az állam? Gazdasági vonalon néhány ezer ember a pénzügyminisztertől le a hivatalszolgáig. Feladatuk, hogy a gazdasági élet törvényességét fenntartsák. De a gazdasági élet pénzügyi része a bankok tevékenysége által bonyolódik le. Az állam csak bankjegyet nyom, minden más pénzt (fizetési módot, hitelt) a bankok hoznak létre. A bankjegyet kibocsátó jegybank sem szükségszerűen állami intézmény. Ez sem új dolog. Anselm Rotschild (1773—1855) nevezetes mondása: „Adjátok kezembe egy ország pénzkibocsátó jogát, és engem többé nem érdekel, ki hozza a törvényeket". Ma, a bankjegyforgalom minimális aránya idején már ez sem fontos.

Miképpen jön létre a bankjegyen kívüli pénz? — Egy súlyos jogi vita során a Missouri Appellate Court a következő határozatot hozta: „Amikor valaki a bankba betétet (deposit) tesz, a befizetett összegek a bank pénzalapjává válnak, a betét a betevő részére nem letéti alap (trust fund) többé, hanem csak közönséges bankadóssággá válik". Miért lényeges ez? Mert a bank néhány százalékos kamat ellenében a betevők pénzéből tízszeres forgótőkéhez jut. Ez azt jelenti, hogy ha a banknak rendelkezésére áll egy millió dollár, abból tízmillió dollár hitelt tud kihelyezni. (MacMillan Commission Report on Finance and Industry, presented to the British Parliament in June, 1931: „A simple illustration in which it will be convenient to assume that all banking is concentrated in one bank

will make this clear. Let us suppose that a customer has paid into the bank 1000 pounds in cash and that is judged from experience that only the equivalent of ten percent of the bank deposit need to be held actually in cash to meet the demands of the customers, then the 1000 pounds cash will obviously support deposits amounting to 10 000 pounds". — Governor Eccles, az Egyesült Államok Federal Reserve Bank Board-jának egykori feje így jellemzi a bank pénzalkotó szerepét: „A bankok a pénzt létre is tudják hozni, és meg is tudják semmisíteni. A bankhitel: pénz. Ez az a pénz, amivel üzleti életünk legnagyobb mértékben dolgozik, nem pedig a bankjegy, amire gondolunk, ha pénzről van szó."

A feltett kérdésre adott válaszok segítik megérteni, miképpen lehetett létrehozni világviszonylatban az ipari forradalom adta lehetőségekből azt a példátlan iramú fejlődést, ami másfél évszázad alatt világunkat átalakította. Széchenyi (akinek bölcsességéhez országosan még nem jutottunk el) könyvet írt a hitel jelentőségéről. Vajon látta-e már akkor a hitel mérhetetlen hatását? Bizonyára felmérte a hitel iparfejlesztő hatását, és álmai között magyar ipart és magyar bankhálózatot dédelgetett. De azt bizonyára nem láthatta, hogy a polgári szorgalomból keletkező vagyonok pénzintézeti kezelésének összerejéből kiemelkedő ipari nemzetek mögött, népek, országok, világok fölé emelkedik a tízszeres hitelnyújtás lehetőségeit felfedező és kihasználó nemzetközi bankhálózat.

Tévedés ne essék, csupán észrevételezzük a jelenséget, ami történelmünk hivatalos leírásából valahogy hiányzik. Tény, hogy a világ csodálatos iramban előreszaladt a fejlődésben, és ha meggondoljuk, hogy mindezt „hitelre" végeztük, felhasználva a pénzintézeti koncentráció hitelpénz-alkotó lehetőségeit, azt a kérdést is fel lehetne tenni, mibe került ez a világnak? Nem nőtt-e túl nagyra a kreatúra?

Ne feledjük, nemcsak a kapitalista világ országai tartoznak a nemzetközi hitelhálózat adósainak a sorába. A vasfüggöny mögötti államok nem magánbankjai egyaránt kliensei a hitelnyújtó hálózatnak. Azoknak az országoknak a dolgozói munkaidejük még nagyobb hányadát töltik az államadósság kamatterhei fedezésére.

Nehéz azt állítani a pénzügyi világ roppant bonyolult mechanizmusát távolról szemlélő amatőrnek, hogy Ausztrália kapunyitása egyszerre tíz idegen bank részére hátrányos lesz. De arra talán elég a megérzés is, hogy idegen pénzintézetek korlátlan működése során és érdekek ütközésekor nehéz helyzetben lesz, aki az ország érdekeiért száll síkra.

(Magyar Élet, 1983. február 3.)

Két párt, egy út.

Nem lehet megőrizni a szabadság szellemét, amikor a világ egyik fele szolgaság alatt nyög.

Furcsa játék ez az amerikai típusú választás. Mr. Hawke azt mondja, hogy Mr. Fraser nem volt alkalmas a miniszterelnöki feladatra, ugyanakkor Mr. Fraser közli velünk, hogy olyan emberre, mint Mr. Hawke, nem lehet rábízni az ország kormányzását. És most tőlünk, szavazó polgároktól azt kívánja a demokrácia játékszabálya, hogy eldöntsük, melyik legyen a kettő közül az ország vezetője. Ők ketten tudják egymásról, hogy nem alkalmasak, de vajon mi tudjuk-e, hogy kettőjük közül melyik az alkalmas, és melyik nem? De mi van akkor, ha mind a kettőnek igaza van? Hol van egy harmadik? Hogy létezik az, hogy csak két személy jön számításba a 14 millióból? Hol volt a mi demokratikus jogunk annak folyamán, hogy a nyilvánvalóan sokezer alkalmas személy közül már csak kettő maradt esélyes? És ha eddig mások végezték a szelektálást, miért bízzák ránk a végső döntést, ránk, a választók millióira, akik között talán csak néhány száz tudna helytálló választ adni a kérdésre: melyik lesz jobb vezető?

A demokrácia játékszabályaihoz az is hozzátartozik, hogy elfogadjuk a többség döntését. És mi van, ha a többség tévedett? Nem ijesztő, hogy ez a „tévedés" csak néhány százalékon múlik? Választások után Ausztrália választópolgárainak közel a fele abban a tudatban éli le a következő három évet, hogy Ausztrália kormányának a vezetője nem alkalmas a feladatra. A másik fele viszont, hogy ne kerüljön ellentétbe elhatározásával, meggyőződéssel vallja, hogy az általa választott személy jó, de hát a körülmények megváltoztak: nem hajthatja végre ígéreteit. Mert ígéretekben mindkét oldal bővelkedik ilyenkor, és csodálatos pontossággal rá tudnak mutatni a hibákra, és a megoldás célravezető módját is ismerik. Sajnos azután ismét jönnek a körülmények.

Ezek a problémák nem Mr. Fraser és Mr. Hawke személyéhez kötöttek. Kilenc évvel ezelőtt Mr. Whitlam és Mr. Snedden álltak szemben egymással egy hasonló kettős házfeloszlatás után. Még korábban, 1954-ben R. Menzies és Dr. Ewatt között dúlt a választási küzdelem. De ezek a nevek nem önmagukban állóak. A névpárok mögött egy-egy politikai párt áll: a Liberal Party és a Labor Party. Ez azt is kifejezi, hogy a két szembenálló jelölt mögött a két párt áll, vagy inkább a két párt által képviselt politikai filozófia: a liberalizmus vagy a szocializmus.

Az is érthető, hogy a két jelölt nem filozófiai fejtegetésekkel áll a tévéközönség elé, hanem mindenki által érthető szép ígéretekkel, főleg hogy megszűnnek azok a dolgok, amik életünket kellemetlenné teszik, mint: infláció, munkanélküliség, sztrájkok magas adó, magas kamat, stb. Csupa olyan dolgok, amiktől való megóvásunkat minden egyes választás alkalmával megígérte mindkét párt, és mégis megkaptuk azokat, szép fokozatosan, akár az egyik párt volt uralmon, akár a másik. Ha pedig a körülmények olyanok, hogy egyik párt sem tehet semmit a bajok elhárítása érdekében, akkor miért fontos, hogy melyik magyarázkodjon később a körülmények sajnálatos megromlásáról.

Természetesen a körülményekben is van valami igazság. Ma már sok tekintetben egy a világ, és ha másutt romlik a gazdasági élet, akkor annak hatása nálunk is érződik. Két éve mást sem hallunk Mr. Howardtól, hogy mindaz a baj, ami nálunk van, azért van, mert másutt is van. Vagyis nem lehet ellene tenni, illetve, amit tesz a kormány, az minden amit tenni lehet, és ezért nem még rosszabb a helyzet, mint amilyen. Ez talán adott esetben vigasztalás lehet, csak az a furcsa, hogy mindenki más baja nálunk azonnal jelentkezett és meg is maradt. Milyen képességgel reagál a világ legönállóbb és legtávolabbi gazdasági egysége olyan érzékenységgel, hogy nálunk a legmagasabb az infláció, legtöbb a sztrájk, csak fölfelé megy a kamatláb, évente duplázódik az államadósság, és így tovább. És minderre eddig nem volt orvosság, de most egyszerre mindkét pártnak megvan hozzá a receptje. Most ezeket a recepteket lobogtatják, de hogy ki fizet érte és menynyit, azt csak később tudjuk meg. És hogy használ-e, azt még később.

Abban is utánozzuk az amerikai választási szisztémát, hogy kiesett a választási küzdelemből az ideológia. Egyik párt sem hangoztatja az elvi alapokat és azok előnyét, helyette gyakorlati kérdésekre igyekeznek gyakorlati válaszokat adni. Lehet, hogy így jobb, de azért hiányzik a mi századunkban a színvallás, abban a században, amely annyi vért csurgatott a földre világnézeti élethalál küzdelmeiben. Kicsit aggasztó is ez a csönd, mert — ha

ennyire nem tudunk elszigetelődni ezen a távoli kontinensen a gazdasági széljárások következményeitől —, hogyan fogunk védekezni a már bolsevistává vált, vagy tett fél világ hatásai ellen, ha arra ismét kedvező alkalom lesz. Ne essék félreértés, senkinek sem hiányzik a nemzetet szétforgácsoló vagy éppen egymásnak vadító politizálás, mert ha kenyérgondunk van, törődjünk a kenyérrel, de olyan világban, amelynek a másik — és talán nagyobb — részében az a probléma, hogy egyént és nemzetet a kollektivizmus kalodáiba kényszerítik, ilyen körülmények között mégis csak helyénvaló megtudni az országvezető-jelöltektől: merre tartunk?

Az Australian Labor Party 90 évvel ezelőtt alakult, abban az időben, amikor a nyugati ipari országokban a munkásréteg a társadalom jelentős részeként jelentkezett. Ennek a rétegnek igyekeztek önbizalmat és reményt adni a baloldali politikai mozgalmak. Azt tanították ebben a hihetetlen mértékben elméletgyártó időben, hogy a munkás nem része a nemzeti társadalomnak, amelyen belül őt csak kiszipolyozzák, hanem jövőjét és minden boldogságát a nemzetközi munkásmozgalmak győzelmétől, végső soron a munkások világhatalmától várhatja csak. Ezt a célt kétféle úton lehet elérni: revolúcióval vagy evolúcióval. Forradalommal, mint a bolsevisták, vagy lassú fejlődés során, mely az angliai Fábián-szocialisták útja. Az ausztrál „munkáspárt" ez utóbbi utat választotta a kollektivizmus felé. A párt egész fönnállása óta ingázott a szocialista elvek és a gyakorlati lehetőségek között. Ha balra lendült, lemaradtak a tömegek, ha kormányra jutott vagy akart jutni, elhallgatott a kollektivizmus népszerűtlen szólamaival. Kilencven év óta így van, mert a politikai divat, vagy irányzat világszerte fenntartja a hasonló pártokat, és a „munkás" elnevezés is fél siker.

A Liberal Party 1944-ben alakult egészen érdekes körülmények között, egy általános politikai válsághangulat hatására. A Szövetségesek teljes győzelmével végződött háború egy nagy politikai világbotrányt szült, a Szovjetunió bekebelezte Közép-Európát, és a kommunizmus előrenyomult Kelet-Ázsiában. Ennek hatására Dr. Ewatt, hogy átmentse az Australia Labor Party-t jobb időkre, megtagadta pártjával együtt a szocialista elveket, de ez sem mentette meg számára a kormányzást. A Liberal Party 1949-ben vált kormányzó erővé. A szovjet brutális hódítás az emberekből az ellenállás szándékát váltotta ki, ennek köszönhette Menzies és az általa alakított Liberal Party tartós győzelmét, és tartotta távol az országot 1972-ig attól, hogy ráerőszakolják a szocializmust. A háború után újjáéledő gazdasági élet körülményei között nagyon hasznos volt Ausztrália fejlődése számára, hogy kiteljesedésre váró gazdasági életét nem nyomorították bele a még azóta is sehol be nem vált elméletek korlátaiba, az államosítás bürokratáinak kísérleti telepeként.

A fent említett 1972 azonban törést jelentett. Nem csak a Labor Party kormányrajutása miatt, hanem a Liberal Party-ban végbement változás miatt is. Nagy kár, mert Ausztrália még nem fejtette ki gazdasági kiépülésének felnyitásra váró erőit. Ettől kezdve mind nagyobb mértékben jelentkezik Ausztrália gazdasági életében a külföldi nagytőke. És még valami: szép lassan elmállott a külpolitikában a szolgaság elleni lelki ellenállás. Bebizonyosodott, hogy nem lehet megőrizni a szabadság szellemét, amikor a világ egyik fele szolgaság alatt nyög. Elmállott a lelki ellenállás, amit egykor Casey külügyminiszter védelmi láncnak nevezett, így:

„Australia is a link in the worldwide chain of democratic countries that comprise the grand alliance against international Communism. The survival of democracy as a whole depends on all the links of the chain holding good."

Azóta más a légkör a világpolitikában. A kínai kommunizmussal ma már nincs problémája a nyugati hatalmaknak, Moszkvával még van ugyan némi ellentét a fegyverkezési egyensúly kérdésében, de sem Közép-Európa megszállása, sem a kommunizmus, mint ideológia, sem a központi diktatúra nem képezi kifogás tárgyát. Ja, igaz, már tiszteletre méltó igyekezettel tartanak fenn tanfolyamot Madridban az emberi jogokról — nem sok erdeménynyel.

Visszatérve a gazdasági kérdések területére (hiszen a politika a gazdasági érdekek szolgálója), minden kétely nélkül megállapíthatjuk, hogy a jólétnek és gyarapodásnak az alapja a munka. Az államnak az a feladata, hogy őrködjék a munka biztonságán. Utóbbi időben sok minden mást is akar tenni az állam.

A gazdasági élet a termelékenység állandó növekedésére van beállítva, normális körülmények között. Ez a fejlődés hatóereje, és az olyan ország, amely a versenyből lemarad, háttérbe szorul. A termelékenység emelkedése nem a többtermelést jelenti, hanem a termelési eljárások fejlődését, a kevesebb munkával mind több eredmény elérését. Ez a többlet biztosítja az életszínvonal emelkedését. Ausztrália egyike volt azoknak az országoknak, amelyek meredek emelkedést mutattak fel. Gazdasági fejlődésünk alapja a mozgékony és szorgalmas magánvállalkozás. Ausztrália nemzeti jövedelmének jó 60 százalékát a kis- és közepes méretű magánvállalkozók állítják elő. A sztrájkok, a felszöktetett bérek, az infláció, a kamatlábemelés, a hitelmegszorítás, mind ezt a réteget sújtja, és nem merjük azt állítani, hogy ezeket a káros dolgokat nem lehet mesterségesen előállítani.

Ha ábrázolni akarjuk az ausztráliai gazdasági életet, rajzoljunk egy háromszöget, és azt három mezőnyre osztjuk:

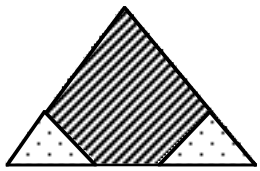

A legnagyobb területet a magánvállalatok foglalják el, mint említettük, kb. 60 százalékát. A két alsó sarokban az állami vállalatok és a külföldi vállalatok foglalnak helyet. Ausztrália, mint tudjuk, világviszonylatban is nagyon gazdag ásványi kincsekben. Ezeknek kiaknázásához helyileg nincsen elég tőkeerős és felkészült nagyvállalat. Az állam szívesen látja a külföldi nagyvállalkozókat, melyek a piacról is tudnak gondoskodni. Az állam maga is létesít vállalatokat. Egy idő után az akvárium törvényei fognak érvényesülni, a nagyhalak felfalják a kishalakat.

Az úgynevezett „small business" érdekképviseleti szerve, The Australian Association of Independent Businesses LTD. közlése szerint (The Weekend Australian, 1983. február 12—13.) megközelítette a Liberal Party-t és a Labor Party-t egyaránt, hogy vegyék fel programjukba az önálló vállalkozók érdekeinek védelmét. De egyik sem mutatott érdeklődést. Az Association igazgatójának megállapítása szerint: „...no potencial party is specifically interested is small business — the Liberal Party is equated with big business, the National Party with rural enterprises and the Labor Party with unions". A Labor Party, ha kormányra kerül, minden valószínűség szerint nekiáll növelni a fenti háromszögben az állami mezőnyt, míg az uniók folytatják a sztrájkokat és a Bankrupcy Court naponta hosszabb listát tesz ki a hirdető táblára. Mert mégis csak furcsa, ha meggondoljuk, hogy még ma is az alkalmazot-

tak 46 százalékát foglalkoztató szektornak, mely Ausztrália termelésének 60 százalékát állítja elő, nincs helye a politikai pártok gondjai között, még üres ígéret formájában sem.

Ha politikai pártjaink keretein belül közönség is volna, és annak ott valami hangja is lehetne, akkor talán nem maradna érdekképviselet nélkül a magánalkalmazottak tömege. Nem megnyugtató, ha csak azért szavaz valaki az egyik pártra, mert a másik rosszabb. Itt egyik párt sem tömegmozgalom, csak választási alkalomszerűség az állampolgár részére.

Nem kapitalista államokra és nem szocialista államokra van szükség, hanem a tőke és a munka egyensúlyára vigyázó államokra. Nem az segíti az országot, ha a Liberal kormány állami segítséget ad a BHP-vasműveknek, vagy ha a Labor kormány állami vasgyárat létesít. A munkás szempontjából teljesen mindegy, hogy az állam vagy a nagytőke a munkaadója, ha szorgalmával őmaga is vállalkozó akar lenni.

Hogy Mr. Hawke milyen miniszterelnök lesz, nem tudjuk. Ha olyan eredményes lesz, mint ALP és ACTU president korában (amikor mint a munkáspárt és a szakszervezeti hálózat irányítójaként működött, tízéves időszaka alatt 35 millió munkanap veszett oda országos méretű sztrájkok miatt — Mr. Carlton egészségügyi miniszter közlése szerint), ott is kiemelkedő eredményt érhet el, ha az a cél. De legyünk igazságosak, háramlik a fenti eredményből valami Mr. Fraserre is, hisz ő volt a miniszterelnök öt évet a tízből. A szakszervezeti törvény még mindig nem írja elő a titkos vezetőségválasztást, aminek következtében akkor csinálnak sztrájkot az uniós vezetők, amikor akarnak. És a Labor kormány nem biztosíték arra, hogy nem lesz sztrájk.

Ahogy az újságokból olvassuk, a külföldi tőkebefektetők nem nagyon idegesek a gondolatra, hogy Labor-kormány futhat be Ausztráliában. Úgy vélik, a jelenlegi Labor Party afféle mérsékelt szocialista, mint a nyugat-európai szociáldemokrata pártok. Természetesnek veszik, hogy az állami szektort tovább növelik, de még mindig marad elég tér a külföldi tőkének.

Befejezésül idézünk egy levélből, amit az Australian (1983. február 10-én) közölt egy bizonyos C. J.Connellytől: *„A kormány adóterheitől összeroppant sok kis üzleti vállalkozás szellemei kísértsék Malcolm Frasert az elkövetkező négy hétben. Ausztrália notórius kétpárt-rendszere nem nyújt nagy választékot. Mindkét politikai csoport — bár a liberálisok tagadják — sodródik a szocializmus felé: mind nagyobb „big brother"-kormányzatot létesítenek. Ez okozza gazdasági bajainkat. A közhivatalnokok létszámát (public sector) alig több mint egy tucat év alatt megduplázták, ez ma már a lakosság 11 százalékát teszi ki. Ennek a kiterjedt közigazgatási hálózatnak a fenntartásához szükséges anyagiakat adóemelésből szerezték meg. Mindez nehéz terheket rakott a javakat termelő vállalkozókra és dolgozókra ..."*

Még egy idézet: „We might even live to see the day when we evolve a one-Party State in Australia." (Megérjük még a napot, amikor kifejlesztjük az egypárt-államot Ausztráliában.) (ALP Conference in Sydney in June 1953. Mr. Arthur Calvell, Deputy Leader of the Federal Labor Party).

Egy még régebbi idézet Széchenyi Istvántól: „Isten mentse meg az országot a pártemberektől."

(Magyar Élet, 1983. február 24.)

Inog Drakula trónja

London, február 8. Három napja olyan hírek keringenek Romániával kapcsolatban, hogy Ceausescu elnök rezsimje katonai összeesküvést leplezett le január közepén. Kivégeztek számos katonatisztet, köztük magas rangúak is voltak. Hír jött arról is, hogy az elnök élete elleni kísérlet is a tervek között volt.

A Nyugat érdeklődése ezekben a napokban Romániát illetően a külföldi adósságra összpontosul, melynek egy főre eső mértéke alig kevesebb, mint a lengyelek adóssága. Romániának saját népe zúgolódik az élelmiszer és villanyáram hiányok és a zilált gazdasági helyzet miatt. Ceausescu elnök uralkodása erősen személyes, családi alapú, mindenhova behatoló kiváltságosok kormányzata. A talpnyaló hivatalos sajtó azt jelentette, hogy a nemzet boldog odaadással üdvözölte az elnököt 65. születésnapja alkalmából, épp amikor az összeesküvés hírei szárnyrakeltek.

A fenti hírt a Sydney Morning Herald is közölte (február 9.), megjegyezve, hogy Andropov erősen helyteleníti a Ceausescu rezsim üzelmeit. Megjegyzi még, hogy nyugati diplomaták óvatosak a puccs hírei iránt, de megerősítik, hogy folyamatosan érkeznek a jelentések az országban érezhető nyugtalanságról.

Érdekes megfigyelni, hogy a négy közép-európai kommunista állammal (Kelet-Németország, Magyarország, Lengyelország, Csehszlovákia) szemben a négy balkáni kommunista államban (Albánia, Jugoszlávia, Románia, Bulgária) nincsenek orosz megszálló csapatok. Ezeknek az államoknak a népe eltűri a kommunizmust, ami csak nevében kommunizmus, valójában nacionalista diktatúra. Szinte azt lehetne mondani, hogy engedélyt kaptak Kelettől, Nyugattól (utóbbitól főleg pénz alakjában) megfeszített nyakerű, kidülledt szemű fasiszta diktatúrát létrehozni, és fenntartani két nagyon rokon hazugság érvényesítéséért. Kelet így mutat rájuk: *„...látod nagyvilág a kommunista eszmék diadalát, ezekben az országokban nincsenek orosz csapatok, ezek önként kommunisták".* Nyugat eképpen sunyít rájuk: *„...mi támogatjuk ezeket a bátor országokat, amelyek bizonyítják, hogy Moszkva monolitikus hatalma megtört".* Dőlt a pénz Jugoszláviába és Romániába. Tito levizitált a Buckingham palotában és a Vatikánban, Nixon ropta a hórát a bukaresti utcán. Berlin, Budapest, Prága, Varsó tankhadosztályokkal körülvett városok: Közép-Európa. És a mi kettős fájdalmunk: Magyarország keleti felét kilökték (ugyanők) a Balkánra.

A Balkán — Horvátországot és a dalmát tengerpartot kivéve (másszóval a török megszállás sok évszázados elzártságában) — kívül maradt Európán, elmaradt a civilizálódás és polgárosodás fejlődésében. Európa ellenségei, amikor az első világháború után Közép-Európát tervszerűen szétrombolták, Közép-Európa gyengítése céljából, és a távolabbi Balkán-federációs terv előkészítésére közép-európai területeket csatoltak a Balkánhoz: Magyarország délvidékét, Horvát- és Szlavonországot és Kelet-Magyarországot. Közép-Európát (fél-Németország, Lengyelország, Csehszlovákia, Magyarország) a Szovjetunió gazdasági életének fejlesztése érdekében orosz katonai megszállás alatt tartják. Kelet-Európa nem orosz területeit (Észtország, Lettország, Litvánia, Kelet-Lengyelország, Kárpátalja és Moldova) véglegesen a Szovjetunióba kényszerítik. E kitérő világítja meg, miért tűri Kelet és Nyugat egyaránt Drakula vérszívó uralkodását.

A Le Quotidien de Paris című párizsi napilap kitér a magyarellenes üldözésekre is, Romániáról szóló beszámolójában, de a többi francia lapok — bár szinte naponta közölnek tudósításokat Romániáról — csaknem kizárólag a gazdasági helyzetet ismertetik. Nyugatot csak ez érdekli, és ha ez az ország ismét úgy-ahogy talpraáll gazdaságilag, tovább támogatják erkölcsileg is. Félő, hogy az otthoni bátrabb hangoknak is csak ez ad átmeneti alapot. A fenti francia lap cikkét párizsi tudósítónk fordításában az alábbiakban adjuk:

Ceausescu nehéz helyzetben

Ceausescu helyzete nemcsak saját hazájában ingott meg, a szomszédos országok szintén kigúnyolják groteszk és fantasztikus szeszélyeiért és túlkapásaiért, sőt gyakran haragot is vált ki viselkedése. Az utóbbi hónapok során sok magyar értelmiségit tartóztattak le a román hatóságok Erdélyben, s ez a tény erősen elmérgesítette a viszonyt Budapest és Bukarest között, mert a romániai magyar kisebbség helyzete igen rossz.

De Ceausescu számára Moszkva állásfoglalása a legnyugtalanítóbb. A Szovjet talán még megbocsátaná megalomániáját és kegyetlenségét, de nem tűri el gazdasági téren tanúsított tudatlanságát és hozzánemértését. Nemcsak a román nép éhezik — ami nem érdekli különösebben a szovjet hatóságokat —, hanem még pénzt is kér Ceausescu Andropovtól.

Úgy hírlik, hogy Brezsnyev temetése alkalmából Ceausescu alapos fejmosást kapott ezért, hiszen a Szovjetunió éppúgy óriási gazdasági nehézségekkel küzd, ezen kívül támogatnia kell Kubát, Angolát, s háborút folytat Afganisztánban, ami sokba kerül.

Elegük van hát abból, hogy a nagyzási hóbortba esett bukaresti vezért is kihúzzák a csávából minden hónap végén. Andropov főleg attól fél, hogy Ceausescu növekvő népszerűtlensége a lengyelhez hasonló újabb drámát vált ki a vörös tömbön belül. Elég neki abból egy is.

Ceausescu jól tudja, hogy jövője Moszkvától függ. Ha egyszer a Kreml ejti, uralma azonnal összeomlik. De ennek még talán nem ütött az órája. Andropov egyelőre még vár, amíg saját helyzetét teljesen megerősíti. De addig is szűkebb gyeplőre fogja román csatlósát, hogy kitépje belőle a „függetlenségi" hajlamot. Márpedig ez a „függetlenség" volt Ceausescu utolsó kártyája honfitársai előtt.

(Magyar Élet, 1983. február 24.)

Hiányos ígéretek

Századunk egyre-másra olyan államokat produkál, amelyek az emberi élet szabad kifejlése, természetes gazdasági törekvése, eszmék szabad áramlása elé tesznek tilalmakat.

Két héttel a választások előtt még úgy néz ki a helyzet a két vezető párt propagandájából, hogy a Labor Party jóelőre felkészült a választásokra, a legsimábban lecserélték a miniszterelnöki pozicióra nem alkalmas pártvezért arra a személyre, aki állítólag nagyon alkalmas a pozícióra, már akkor alkalmas volt a sajtó szerint, amikor még részt sem vett a parlamenti munkában. A Liberal Party meg csak szinte hallgat, mint akit meglepett, hogy ilyen váratlanul választási hadjáratba kellett állnia, és ha meg is nyilatkozik, az aligha több, mint válasz az ellenzéki jelölt túlzó kijelentéseire. A kérdésre az a válasz a liberálisok részéről, hogy majd az utolsó kanyarban behozzák a késést.

Ismert dolog, hogy a közvéleményt a sajtó és hang-média teremti meg, de nehéz jelen esetben célzatossággal vádolni őket, mert Mr. Hawke valóban kijött egy nagy beszéddel, amit nem lehetne elhallgatni. Az is igaz, hogy a beszéd valóban hatásos volt és a sydneyi Operaház is jól kiválasztott hely volt. Nem csoda, ha zengi a média: Hawke ezt mondta, Hawke azt mondta... Míg végül egyik folyóirat megemlíti, hogy ő csak felolvasta, amit Graham Freudenburg írt. Hogy ki a Freudenburg? Ki tartja számon? Csak azért, mert ő írta Whitlam beszédeit is, és ő írja Wran beszédeit is? Jó, jó, de ha ő jobban tudja, mit kell tennie a leendő miniszterelnöknek, miért nem ő lép fel jelöltnek? Avagy, ha Mr. Hawke lesz a miniszterelnök, akkor is csak felolvas? Ahány Labor premier, annyiszor Freudenburg?

Mr. Hawke beszédírója valószínűleg pszichológus, aki tudja, hogy az átlag választó feledekény, és minél nagyobb az ígéret, annál kedvezőbben reagál, és a ha a választásokig kitart a hatás, akkor a nagyobbat ígérőnek adja le a szavazatát. Nem is volna baj az ígéretekkel, ha a kormány egy jó nagy kincsesláda tetején ülne, és abból minden ígéretet ki tudna elégíteni. De amikor kincsesláda helyett évenként növekvő államadósság van, az ígéretekből csak annyit lehet beváltani, amennyit valahonnan el lehet venni, vagy az államadósságot növelni, ami ugyancsak elvétel, mert az adósság súlyos kamatait fizetni kell, és azt is az a réteg fogja fizetni, amelyet (még otthoni kifejezéssel) adóalanynak nevezünk. Ausztrália, amíg gyarmat volt, a Koronának tartozott évi járandósággal. Újabban szinte kötelezően vállal növekvő ütemben államadósságot, súlyos kamatokkal.

Mr. Fraser nem követi a nagy ígéretek taktikáját. Nem is tudna túltenni e téren ellenfelén, de az üres demagógia terén sem. A liberálisok most is főleg arra számítanak, hogy Ausztrália népe alapvetően konzervatív. Igenám, de: a politikai légkör ma nincs telítve ideológiai feszültségekkel. A Labor Party nem hangoztatja baloldali programját, szóvá sem teszi az államosítást, nincs köztársasági propaganda, és a vöröszászlós szimpátia-tüntetés helyett 50 ezer dollárt nyújtott át Mr. Hawke-nak az Amalgamated Metal Workers and Shipwrights Union pénztárából a választási hadjáratra Mr. Halfpenny és Mr. Carmichael. Hasonlóképpen a Liberal Party sem hangoztat konzervativ elveket, le is amputálta két évvel ezelőtt jobbszárnyát, és úgy növeli az államadósságot kormányzása idején, mint bármelyik szocialista kormány. Esetleg arra számíthatnak, hogy a konzervatív ausztrálok még mindig jobbnak tartják őket, mint a másik pártot. De mit tesznek azok, akik már rájöttek, hogy konzervatív elveket vallóknak nem osztottak szavazólapot, másszóval eltávolodtak a konzervatív elvektől.

Múlt év végén, amikor Mr. Fraser először kacérkodott a választások kiírásának gondolatával, hátfájása mellett nagyobb ok, hogy a választások elmaradtak, a közben lefolytatott dél-ausztráliai választások Labor Party győzelme volt. Azóta Nyugat-Ausztráliában is (február 19.) befutott a Labor Party 8 százalékos szavazat átlengéssel, ami a szövetségi választások kampánytetőjén a Liberal Party részére nagyon rossz jel, nyolc százalék rendkívül magas szám. Ezzel Ausztrália teljes szélességében, State szinten Labor Party kormányzás alatt van, a keleti partoktól a nyugati partokig.

Nem ismételjük az ígéreteket. Olvasóink bizonyára ismerik azokat a napilapokból. Az ígéretekből viszont szomorúan látjuk, hogy a két anyagelvű párt csak az anyagi hiányokat és házagokat ígéri pótolni. Csak az anyagi szempontokat látja.

Jó a jómód, szép dolog a gyarapodás, de a boldog életnek nem ez a kizárólagos kelléke. Nem hallottunk az ígéretek közt olyasfélét, hogy iskolákban, könyvekben, rádióban, televízióban, moziban, színházban, újságokban helyet biztosítanak a közjóra való nevelésnek. Mert rosszul értelmezett szabadság, visszájára fordított demokrácia az, ahol a bűn, a szenny, a bosszú, az aljasság, a bűnöző jogai és a bűnözés gyakorlati oktatása és példamutatása szabadon érvényesülhet. A szabad emberi társadalom nem disznóhizlalda, ahol, ha jóllakatnak minket, mindent megkaptunk. Legyen bár nehezebb a meggazdagodás útja, az érvényesülés bére, de oda a szorgalom, a kiválóság, a kitartás, a tanulás, a közért való

munkálkodás gátjain átjutó becsületesek jussanak el mindezek megszolgált jutalmaként, ne pedig azok, akik a gazdasági és politikai élet művi zavaraiból és a törvények hézagaiból, kábítószerekből és kábító beugratásokból harácsolnak.

Nem hallottunk a munkások érdekeinek védelméről a szakszervezeti vezetők túlkapásaival szemben. Nem hallottunk a politikai sztrájkok megszüntetéséről. Nem hallottunk a szakszervezeti diktatúra letöréséről, a szakszervezeti titkos szavazás bevezetéséről, a szakszervezeti gyűléseken gyakorolt megfélemlítések törvényes megszüntetéséről.

Szóba sem jöttek a külpolitika irányelvei, a parancsuralmi diktatúrákkal szemben nem nyilatkozik meg az ellenállás és önvédelem szelleme, a nemzeti életkeretek fenntartásának és függetlenségének szemlélete, népek rabsága, kisebbségek üldözése.

Érzéketlenné vált politikai légkörünk a fél világot nyomorgató szolgaság iránt. Úgy érezzük, hogy a szabad emberi élet nyugodt tavából kifelé sodor egy áramlat, és nincs aki félreverje a harangokat, nincs aki elkiáltsa, hogy nem a demokrácia felé haladunk, hanem a diktatúra felé. Mert ha a demokrácia még ma is a nagyobb szabadságot, a több egyéni kezdeményezést, a társadalmi önigazgatás irányába törekvést, a minél kevesebb állami beavatkozást, az eszmék és kritika önmérséklettől korlátozott szabad megnyilvánulását jelenti, akkor kell lennie ellenállásnak politikai jogaink beszűkülése, egyéni érvényesülésünk akadályoztatása, közigazgatottságunk túltengése és szabadságeszméink elsorvasztása ellen.

Századunk egyre-másra olyan államokat produkál, amelyek az emberi élet szabad kifejlése, természetes gazdasági törekvése, eszmék szabad áramlása elé tesznek tilalmakat. Ettől az irányzattól jöttünk el ilyen messzire, és most ettől az irányzattól féltjük ezt az országot, ahol mindeddig a béke derűs napja sugárzott. Nem az állam tekintélye és erélye ellen szólunk, ha az állam tekintélye a lelkekben épül fel helyénvaló cselekményeinek emlékeiből, és ha erélyt gyakorol, ahol kell. Az olyan államhatalomtól irtózunk, amely az ország közügyi szolgálata helyett, public service helyett, importált eszmék közigazgatója, politikai irányzatok érvényesítője, országon kívüli hatalmasságok kiszolgálója akar lenni.

(Magyar Élet, 1983. március 3.)

Az új kormány gazdasági kilátásai

Egy idő óta az államok évente többet költenek, mint amennyi összjövedelmük van.

Ausztrália országgyűlési képviselőit, és rajtuk keresztül kormányát, a szavazó polgárok választják elvileg az összes jelöltek, gyakorlatilag a két nagy párt jelöltjei közül. A pártok hatalmi harcában, a kormányok váltakozásában mindig is érezhető volt Ausztráliában egy bizonyos, nehezen megfogalmazható, a demokratikus választások játékszabályain kívüli erő jelenléte.

Egyik ilyen erő a világpolitika fejleményeinek nyomása. Ha visszatekintünk az 1971-es évre, amikor Amerika hivatalosan is kinyilvánította a hidegháború befejezését, és vörös Kína ENSZ-tagságot kapott, Ausztrália balra-igazodása is törvényszerűvé vált. Akkor volt a hangulat hasonló a mostanihoz, hogy egy fáradt, jellegtelenné lankadt konzervatív párt ernyedten átengedi a kormány-hatalmat a hangzatos ígéreteket és a zavaros gazdasági viszony rendbetételét hangoztató szocialista pártnak. (Az, hogy közben, 1975-ben a Whitlam-kormányt elcsapták, csak még erősíti a választási játékszabályokon kívüli erők valószínű jelenlétét.) Az elektronikus média Labor részrehajlása nyilvánvaló volt.

Új kormány van, de a gazdasági probléma a régi. Hogy a meglevő problémákat melyik párt uralma oldaná meg jobban, arról ma már késő szólni, mert amíg az egyik hatalmon van és tesz amit tesz, addig a másik, hogy mit tenne, nem számít. A Labor-kormány van most abban a helyzetben, hogy a bajok okát az előző kormány rossz gazdálkodásának tulajdonítja, és ha neki sem sikerül, akkor a körülményeket okolja.

Kezdésre itt van a deficit kérdése. Egy idő óta az államok évente többet költenek, mint amennyi összjövedelmük van. Ez nem csak szegény államokra vonatkozik, hanem jómódúakra is, és nem csak átmeneti időre adósodnak el, hanem évről-évre újra és újra. Most ne kutassuk, hogy ez miért van így, fogadjuk el azt, hogy a Labor-kormány (nem nevezzük munkás kormánynak, mert olyan nincs, sehol nem volt, és nem is lehet), sem vállalja azt, hogy csak annyit költ, amennyit bevételez, mert akkor kiadásainak csökkentése során a szociális juttatásokat is esetleg csökkentenie kellene. Így inkább, divatosan, a jövő dolgozóinak nyakába akasztjuk, amit elköltünk és nem kerestünk meg, plusz a kamatokat is.

Tehát a deficit kérdése. Múlt év augusztusában Mr. Howard pénzügyminiszter a 82—83-as gazdasági év költségvetésében 1,6 billió dollár deficitről beszélt. (Egy billió = 1000 millió!). A választási kampány során Mr. Fraser és Mr. Howard bevallották, hogy a gazdasági év végére ténylegesen 4 billiós túlköltekezésre lehet számítani. Az Australian Business március 24-i száma szerint John Stone pénzügyi államtitkár közölte Paul Keating (új) pénzügyminiszterrel a választások utáni napon, hogy az 1983—84-es deficit 9,6 billió dollár lesz a közben kieső adójövedelmek és a növekvő munkanélküli segélyek és egyéb szociális juttatások miatt. Ha a Labor-kormány csak egy töredékét is teljesíti választási ígéreteinek — véli a folyóirat — a költségvetési többletkiadás 10 billió fölött lesz. Ez kb. 6,5 százaléka az ország össztermelésének.

A másik megoldás az lenne, hogy nem költünk többet, mint amennyi van. (Ez minden egyéni háztartásnál így logikus, a modern — Keynesian — gazdaságpolitika ettől fél a legjobban, mert ha leáll a vásárlás az árak lemorzsolódnak, a kamatláb alacsony lesz, a munkanélküliség robbanásszerűen terjed, mint a 20-as évek végén, a 30-as évek elején világszerte.) Ez a megoldás ma már szóba sem jön sehol a világon, és inkább eladjuk jövő éveink keresetét, csak azért, hogy mai fogyasztásunk ne csökkenjen. 10 billiós adósság a következő évre 1,6 billiós kamatterheket jelent és amíg tudunk adósságot csinálni, addig fenn lehet tartani az inflációt, mint az árlemorzsolódás ellenszerét, és a magas kamatlábat, ami biztosítja a külföldi tőke beáramlását.

Mindaddig, amíg a világgazdasági helyzetben nem áll be javulás, tudomásul kell venni, hogy pénzünk romlik, és azt is, hogy a kölcsönpénz kamatjait fizetni kell. Viselni kell a nehéz helyzet költségeit. Arra nem lehet számítani, hogy a külföldi tőke is vállaljon valamit a terhekből, mert az oda áramlik, ahol több kamatot vagy profitot lát. Ha itt az állam csökkentené a kamatlábat, vagy emelné az adót, a külföldi tőke egyszerűen elmegy, és az álllítólag nagy baj. Hogy milyen gyorsan el tud menni, és milyen demonstatív módon ki tudja fejezni nemtetszését, példa rá a mostani választás esete, amikor napokon belül 3 billió dollár átlépte az országhatárt. Ez kényszerítette a Hawke-kormányt arra, hogy leértékelje a dollárt 10 százalékkal — a választások utáni második hétköznapon.

Most ne feszegessünk olyan kérdést, hogy hova lett vagy lesz

ilyen körülmények között az ország függetlensége, vagy hogy miért nincs nekünk elég pénzünk gazdasági életünk méretéhez, csak vegyük tudomásul, hogy állami zsebünkbe nem csak a mi kezünk jár, meg azt is, hogy ilyen körülmények között nem várhatjuk a kormánytól a választási ígéretek betartását, végül azt is, hogy ezen a szocialista recept sem segít. (Lengyel példa nélkül is megértjük.)

A Labor-kormány javára írható, hogy igyekszik a nehéz helyzetben járható utat találni. Nagy sietve átnézik az állami kiadásokat: hol lehet valamit megtakarítani. De főleg a gazdasági csúcskonferenciáktól várják a megoldást, ahol a „tőke" és „munka" összeül a terhek közös viselésére. Egy állami gazdaságtervező tanács felállítását határozták el, amelynek feladata kidolgozni az árak és jövedelmek egyensúlyát az érdekelt felek részvételével. Ettől várja a kormány az inflációnak és a munkanélküliségnek a kordában tartását. A parlament azonnal összeül a gazdasági csúcskonferenciát követően, hogy törvényt hozzon az árakat irányító hatóság felállításáról. Sürgős tárgyalás várható, mert addig a költségvetési vitát nem lehet elkezdeni, pedig már lassan itt van a gazdasági év vége.

Az árak és a bérek állami ellenőrzését elhatározó konferenciákon az áremelési és béremelési követelményeket egybehangolják (ha össze nem vesznek) és az árkontroll ellenében a szakszervezetek fokozatosan visszatérnek az Arbitration Commission által ellenőrzöt fizetésszabályozásokra. Másszóval, Mr. Hawke kormánya elvárja az üzletembertől, hogy korlátozza profitigényét és a munkásoktól, hogy elégedjenek meg az előírt fizetéssel.

Az árak és bérek ellenőrzése nem újfajta törekvés. Ma még nagyon jól hangzik, hogy van olyan kormány, vagy éppen szakszervezeti múltja miatt olyan miniszterelnök, aki össze tudja ültetni az ellentétes érdekű feleket, hogy közvetlen érdekeik feláldozásával szolgálják a társadalom összességének távolabbi érdekeit. Kérdés azonban, hogy fog működni a gyakorlatban és egy olyan országban, ahol egy füttyszóra bármikor sztrájkba léptek, ügyet sem vetve arra, hogy hány dolgozó felebarátot károsítottak meg vele. Arra a kérdésre: sikeres lehet-e, feleletül lássunk néhány külföldi példát.

Vegyük elsőnek Anglia példáját, hisz innen örököltük gazdasági életünk szerkezetét, és innen importáljuk szakszervezeti vezetőinket. Angliában Harold Wilson, hatalomra jutásakor, 1964-ben bevezette az ún. Voluntary Prices and Incomes Policy-t, és létrehozta a Prices and Incomes Board-ot. Az eredmény egy sor gazdasági krízis volt, amiből úgy akartak kimászni, hogy bevezették, ismét nagy mellénnyel, az árak és jövedelmek befagyasztását (állandósítását). Ezt már ellenségként támadták a szakszervezetek, amibe a Labour-kormány bele is bukott, átadva helyét a konzervatív Heath Goverment-nek. Ez a kormány is meghirdette az önkéntes ár- és bérpolitikát, hogy öt évre rá ebbe belebukva átadja helyét ismét a Labour-kormánynak. De ez sem tanult az elődök példáján, 1979-ben megbukott. Azóta a Tory párt szabadfogású alkalmi alkudozásain nyugodott le a világra szóló ötlet, és már az ellenzék sem hisz benne.

Németország átnézett a csatornán, és azt határozta: várjuk ki a végét. De közelebbi példa is akadt számára: Franciaország 12 évig kísérletezett vele, Hollandia 1967 óta hat változatban próbálkozott, a Skandináv-államokban 1945 óta több-kevesebb eredménnyel igyekeztek kiépíteni az érdekelt felek egyetértésével létrehozott irányítást. Egyedül Ausztria dicsekedhet elfogadható eredménnyel.

A külföldi példák nem sok reményt kölcsönöznek, de ha az új kormány legalább annyit elérne, hogy a bénító nagy sztrájkok megszűnnének — a még mindig nem túliparosodott Ausztráliában, az árak piaci szabályozása mellett, és az indokolatlan béremelések korlátozásával — még mindig elég békességben élhetnénk ebben a gazdag országban.

(Magyar Élet, 1983. március 24.)

A német választások

A világ hatalmi szerkezete két fegyveres nagyhatalom, az USA és az USSR köré kénytelen csoportosulni.

A Moszkva és Washington közötti fegyveres leszámolás eshetősége a huszadik század legnagyobb hazugsága.

Múlt év október 11-én, a nyugat-német parlamentben, egy bizalmatlansági indítvány során Helmut Schmidt német kancellárt (német kormányfőt) leszavazták, és miután Hans Dietrich Genscher (aki, mint a Független Demokrata Párt vezetője a nyugatnémet belpolitikai egyensúlyt kezében tartotta) kilépett a kormány-koalícióból, Schmidt helyébe a konzervatív ellenzéki koalíció vezetőjét, Helmut Kohl-t iktatták be. Ezzel megdőlt a szociáldemokraták 13 éves uralma, akik népszerűségének sokat ártott a kormány Szovjetunió iránti engedékeny politikája .

Kohl kancellár — csakúgy mint a mi volt miniszterelnökünk — mandátumának megszilárdulását és meghosszabbítását remélve, vállalta a kockázatot a választások kiírásával. A kettő közötti hasonlatosság még abban is kidomborodik, hogy a (relatív értelemben vett) baloldal és jobboldal kormányra jutásának esetét néhány százalékos átlengés dönti el, avval a különbséggel, hogy ott a baloldal is csak koalícióval kaphatja meg a szükséges többséget.

Sok függött ettől a választástól. A világpolitika legtöbbet emlegetett, és a két világrendező hatalom nyilvánosság előtti párbeszédének tárgya az a bizonyos „nukleáris egyensúly" Európa fölött. Ebben a mondatban a hangsúly nem annyira az atomháború borzalmaiban, mint inkább a két utolsó szón van: Európa fölött. Álljunk csak meg itt egy pillanatra. Világunk békét akaró reményeit atomfegyveres elpusztításunkkal fenyegetik. Azt mondják, közel 40 éve béke van, és ezt a békét fenyegeti a két világhatalomnak nevezett állam, Az Egyesült Államok és a Szovjetunió közötti fegyverkezési verseny. Egy idő óta azt kell elhinnünk, hogy a megoldás a két tábor fegyverzeti egyensúlyában van, mert egymás elpusztításának lehetősége mindkettőt elrettenti a háború megindításának felelősségétől. Mit jelent ez a gyakorlatban? Azt, hogy el kell fogadni a világ jelenlegi állapotát, azt, hogy a világ hatalmi szerkezete két fegyveres nagyhatalom, az USA és az USSR köré kénytelen csoportosulni. A hangsúly a „kénytelen" szón van. Ez a két fegyveres nagyhatalom, ha a világ összlakosságát tekintjük,: a 4740 millióból 222+265 millió, alig több 10 százaléknál, Európa lakosságának is csak kétharmada. Ennek a 10 százaléknak a részesedése földünk földrajzi és gazdasági javaiban aránytalanul nagy, különösen, ha hozzászámoljuk a közvetett módon gyakorolt gazdasági befolyást. Vegyük ehhez a fegyverkezési részesedést: különösebb utánajárás nélkül is 80 és 90 százalék között kell keresni azt az arányszámot, mely az USA és USSR közvetlen parancsnoksága alatt álló részét jelöli a világ katonai erejének. Még ha a véletlen hozta volna is létre ezt a történelmi előkép nélküli hatalmas arányt, akkor is kézenfekvő érdek akár az egyik, (USA),

akár a másik (USSR) részéről minden áldozat árán is fenntartani a világnak ezt az állapotát, ameddig csak lehet.

Ennek az állapotnak a fenntartásához a politikai ésszerűség azt kívánja, hogy ne jöhessen létre egy harmadik hatalom, amely zavarná ennek a (mindegy, hogy hogyan) létrejött egyensúlyi helyzetnek a kizárólagosságát. A politikai szótárban polarizáció a neve annak a törekvésnek, amely a nagyhatalmak mágneses terébe igyekszik bevonni a semleges részeket. A fizika törvényei a politika terén is érvényesek: az ellentétpárok egyensúlyában nem a mennyiségi, hanem a helyzeti fölénynek van döntő szerepe és ezért lehetséges, hogy a két pólus közötti tengelyhez tehetetlenül kötődik a 90 százalék, vagy — visszatérve közelebbi tárgyunkhoz — vergődik Európa, népességi, művelődési, fejlettségi túlsúlyával, két barbár pólus nukleáris terrorral mérgezett erőterében. Ezt szolgálja a fegyverkezési egyensúly.

A nukleáris fegyverek csörgetése és ökölrázása Európa fölött nem egymásnak szól, hanem Európának. Mert ha Washingtonnak és Moszkvának elszámolni valója van egymással, ha közöttük fegyveres leszámolásra sor kerülhetne, azt ne a leghosszabb földrajzi úton igyekezzenek elérni. A Bering-szorosnál 100 kilóméter a távolság közöttük, és a két főváros Moszkva és Washington közötti rakétapálya egyenes vonala is az Északi Jeges tengeren vezet át. A Moszkva és Washington közötti fegyveres leszámolás eshetősége a huszadik század legnagyobb hazugsága. A felhalmozott atomfegyverek szerepe nem kioldásuk feltételezett esetében van, hanem abban a fenyegetettségi légkörben, aminek célpontja: Európa. Így a cél maga a veszélytudat, ami két megoldást kínál Európa részére: 1. Amerika nukleáris ernyője alatt bízni abban, hogy a fegyveres összecsapás eshetősége csökken, vagy ha megtörténik is, az alatt védelmet talál, és 2. elkerülni a pusztulást minden áron, inkább vállalni a szovjet igát, mint rádióaktív felhők végzetes látványát.

A két lehetőség tükröződik a németországi választásokban is. A sokat emlegetett német Ostpolitik (keleti politika) akkor keletkezett, amikor a láncreakció 12 éves késéssel (56 után) Prágából fenyegette széteséssel a szovjet blokkot. A veszélyes felhőket a Szovjetunió egéről két személyiség nevével fémjelzett irányváltozás oszlatta el Nyugatról: ekkor nevezte ki Nelson Rockefeller javaslatára Nixon elnök Henry Kissingert a Fehér Ház külügyi tanácsosává, aki folyamatba tette a *détant-politikát* (aminek lényege a hidegháború megszüntetése és együttműködés a Szovjetunióval), és ekkor indult meg amerikai jóváhagyással Willy Brandt nyugat-német szociáldemokrata külügyminiszter Ostpolitik-ja. Ez volt az ideje, hogy meggyőződhetett a világ arról, hogy Amerika a szovjet agresszióval szemben nem fog fegyveresen fellépni. Annak okát, hogy ma — 15 év után — (és a szovjet hódítás helsinki szentesítése után) a német választások fő témáját a szovjet kilövő állomásokkal szemben felállítandó nukleáris rakéta kilövő államások létesítése képezi — másutt kell keresni.

Ahogy a détant-politika egy összeurópai alapszerződésben szilárdult (Helsinkiben, 1975-ben) Európa kettéosztásának véglegesítőjévé, úgy várhatjuk a maradék-kontinens nuclear-free zónává nyílvánítását, másszóval Nyugat-Európa fegyverviselési jogának végleges eltörlését.

Ezt a választást hosszú éveken keresztül megelőzte egy világméretű agymosás az egész, úgynevezett Nyugaton, de súllyal Nyugat-Németországban. Ennek az agymosásnak két valóságalapja van: 1. a szovjet veszélyeztetettség (amit időnként egy-egy újabb ország elnyelésével igazol a nyilvánosság részére), 2. az amerikaiak gazdasági és politikai gyámkodása. Minthogy az elsőnek Nyugat-Európában ma is égető emléke van, a különböző baloldali szervek — a sajtó és hangmédia, de még a szépirodalom is — propagandáját a második veszély tudatosítására összpontosítja. Így áll elő a fele-ide, fele-oda vélemény, és természetesen a politikai pártok baloldali—jobboldali egyensúlya. Másszóval: Nyugat-Németország belpolitikájának preparálása két olyan szembenálló irányzat harcában való foglalkoztatására és lekötésére, amelyek mindegyike a szövetségesek (USA—USSR) céljait szolgálja.

A természetes és egészséges német önérdek megkívánná, hogy a keleti országrész felszabadulna a bolsevista megszállás alól, egyesülne a nyugati résszel, és élhetné a német nép egy országon belül független állami életét. A mai világpolitikai helyzetben mindez reménytelenül távol van, és a maradék német államban is korlátozott térségben folyhat az engedélyezett politika: gyakorlatilag jobboldali és baloldali mederben, másszóval marxista és nem-marxista mezőnyben. A mezőny marxista része a Szovjetunióval igyekszik jó viszonyt fenntartani, aminek során időnként kellemetlenségei támadnak Amerikával, míg a nem-marxista rész csak Amerikához fordulhat, aminek során gyakran meglepődik, hogy példaképének szovjetellenessége milyen következetlen és sokszor képtelen.

Nem szeretnénk a német politikai képletet olyan szimpla kétpólusú, vagy ez vagy az módon bemutatni, mint ahogy azt általában a világsajtó teszi. A szovjetellenesség nem mindenkit tesz önműködően Amerika-baráttá. A választásokon leadott szavazatarány nem hű tükre a politikai nézetek arányának. A politikai elgondolások palettáján több szín van, mint a választási listán. Például: sokan szavaznak marxista jelöltre csak azért, mert Kelet és Nyugat-Németország egyesítését remélik tőle. Nem a beugratókra utalunk, akik minden alap nélkül hirdetik, vagy inkább szajkózzák a szovjet propagandáját, hogy a két Németországot egyesíteni kell, (természetesen a nyugatit a keletihez csatolva), de ebben a történelmi sakk-matt helyzetben, amiben a nyugat-németek sem fejthetnek ki irredenta tevékenységet, nagyon sokan abban látják az egyesítés járható útját, ha a keleti megszállóval jó viszonyt teremtenek a vasfüggöny fokozatos lebontása és a szorosabb kapcsolatokból várható enyhülés érdekében. Német alapossággal latolgatják annak lehetőségét, hogy egy megszállóval könnyebb dolga lenne az egész Európának ellenállnia, mint két olyan megszálló alatt európai célokért dolgozni, akik előbb jutnak megegyezésre Európa ellen, mintsem hogy lehetne őket egymás ellen kijátszani. Amerika gazdasági hatalma és befolyása, és a Szovjetunió katonai és gazdasági elnyomása túl nagy ahhoz, hogy a kettő között öncélú európai politikát lehetne folytatni.

Vannak, akik még tovább mennek, a jelenlegi helyzetből kimozdulást remélnek egy olyan politikától, amelynek következtében döntő módon megnövekszik az orosz befolyás Európában és csökken az amerikai. Ennek előnyét hosszú távon látják: európaizálni remélik Oroszországot. Jól átgondolva nem Szovjetuniót említenek. A Szovjetunió tartalom nélküli földrajzi meghatározás, amelynek nyugati, Európához tartozó része a gyarmatosító Oroszország. Ha ez az Oroszország valamilyen módon kötelékbe jut Európával, óhatatlanul annak kisebb jelentőségű részévé válik. Nem várhatják Moszkvában, hogy a farka csóválja a kutyát. A növekvő kereskedelmi kapcsolat Európa nyugati és keleti része között ezt a folyamatot látszik követni. Az Európa keleti felében visszafojtott áruéhséget Nyugat-Európa könnyebben ki tudja használni elhelyező piacként, mint Amerika.

Egy dolog azonban mindehhez hiányzik: a politikusság. A németek sohasem voltak jó politikusok. Túlságosan engedelmes nép,

majdnem mindegy neki, hogy ki parancsol. Könnyű egységre dirigálni, de ez — mint láttuk — nem mindig vezet jóra. Keleti felében például Moszkva leghűségesebb csatlósa, nyugaton példás parlamenti demokrácia. Majd ha lesz európai politika, és abban szót kaphat a két született politikus (e tekintetben rokon-) nép, a francia és a magyar, akkor majd lesz helye külön politikának. Hogy oda mikor jutunk el, nem tudhatjuk. De biztosan érezzük, hogy — hacsak végleg el nem pusztítják — Európa ki fogja nyitni a harapófogót.

Rátérve ezek után a történtekre, feltűnő volt, jobban mint bármikor előtte, hogy ez a választás az Egyesült Államok és a Szovjetunió erőpróbája is volt. Az eredmény lényeges eleme a genfi fegyverkorlátozási tárgyalásoknak. Azzá tette Reagan fenyegetése, hogy 200 középtávú Pershing II. és Cruise Missile kilövőállomást létesít Németországban, ha az oroszok továbbra is késleltetik a határozathozatalt a genfi fegyverzetellenőrzési tárgyalásokon. Az oroszok helyzetét módfelett megerősítette volna, ha Németországban a Szociáldemokrata Párt győz. Ezért a választási küzdelmek idején Kohl-ellenes hadjáratba keveredtek újságjaikon és folyóirataikon keresztül. A keresztény demokratákat vádolták, hogy „a hidegháborút támogatják, a fegyverkezési verseny hívei és patológikus (nem épeszű) antikommunisták". Ezek a Moszkvában jól hangzó szólamok nagyon lötyögősnek bizonyultak a német választópolgárok fülében, és emelte bizalmukat a szóbanforgó párt iránt. Ráadásul Kohl kancellár kormányszinten tiltakozott a „Szovjetunió masszív és precedens nélküli beavatkozása" ellen.

Sokkal aggasztóbb volt a környezetvédelem ürügyén szervezkedő hosszúhajú, hadonászó anarchisták, az ún. zöldek pártja növekvő népszerűsége. A választáskor azonban kiderült, hogy népszerűségük inkább csak a hírközlő média fantáziájában volt olyan nagy.

A március 6-án megtartott választások eredményeképpen Helmut Kohl kancellár helyzete lényegesen megerődösött, a Keresztény-demokrata Unió kormányzó párt lesz az elkövetkezendő négy évben, a szavazatok 49 százalékával. Az ellenzék, a Szociáldemokrata Párt 38 százalékot kapott, és a Független Demokrata Párt is könyedén túlhaladta a parlamentbe jutáshoz szükséges 5 százalékot.

A rendkívül nagy izgalmakat keltő választás nem hozta meg a baloldal számára a remélt áttörést, de kérdés, a bizonytalan hangulatú, Reagan ígéreteit nem tükröző, amerikai adminisztráció miként fog gazdálkodni ezzel a reménytkeltő konzervatív világszemléletű választási győzelemmel.

(Magyar Élet, 1983. március 31.)

Lefegyverkezés

A kapitalizmus—szocializmus ellentét hirdetése csak taktikai félrevezetés a materializmus győzelme érdekében.

Mindenki egyetért azzal, hogy a háború a legborzalmasabb velejárója az emberi életnek. Abban is egyetértünk, ha a fegyverek nem volnának, különösen a modern pusztító fegyverek, akkor az emberi vetélkedések nem válnánal borzalmassá. Ez az elgondolás ad alapot a lefegyverzés gondolatának. Érdemesnek látszik tehát a lefegyverzés gondolata, mint politikai cél? Igen, érdemesnek látszik. De ...legyen előbb béke!

Nem akarunk elméletekbe bonyolódni a béke fogalmáról, általános érvényű értelmezéséről. Valami olyasmire gondolunk, hogy az általános leszerelés előfeltételeként elképzelt békének valamiféle olyan elrendezés szolgálna alapul, ha a megelőző háborúk és egyéb erőszak által létrehozott igazságtalanságokat jó szívvel-lélekkel egycsapásra megszüntetnék. Hogy ilyen állapothoz még nem közelített az emberiség, azt tudjuk. Madách figyelmeztet minket, hogy ilyen nem is lesz:

A cél, megszűnte a dicső csatának,
A cél halál, az élet küzdelem,
S az ember célja a küzdés maga.

A küzdés ebben az értelemben nem a fegyveres harc, inkább az a törekvés, ami a világot előbbre viszi. Csak éppen e folyamatból eddig még nem sikerült kiiktatni a fegyverek alkalmazását, ami által csak nagyobb a bűn és nagyobb a szenvedés. De mindenképpen botor dolog azt hinni, hogy éppen most jutottunk el az emberiség történetében arra a pontra, ahol meg lehet állni és a fegyverkezés ütemét vissza lehet fordítani. Lefegyverkezésre nincs remény, a fegyverek veszélyességének és előállítási költségeinek növekedése nem a használhatóságának lehetetlenné válását idézi elő, hanem holtbiztosan annak monopóliumát.

Ma mégis a világ figyelme a leszerelés, a fegyverkorlátozás, a kelet—nyugati fegyveregyenlőség hírei felé fordul, ez a központi politikai téma.

A lefegyverkezés, mint politikai törekvés, nem újkeletű dolog. A fegyverkezés nemzetközi szerződéssel biztosított korlátozására összehívott hágai konferencia 1899-ben és 1907-ben eredménytelenül végződött, de lényeges megjegyezni, hogy már akkor foglalkoztak a kérdéssel nemzetközi fórumon. Érdemes itt ráfigyelni, hogy az országok fölötti ellenőrzésnek, a világméretű közigazgatásnak a programját előkészítő ún. nemzetközi baloldal milyen következetesen és szívósan készíti elő a világ közvéleményét a gyakorlati nemzetköziség elfogadására. A végső szándékaiban teljes fiaskóval végződött francia forradalom „eszméinek" és „vívmányainak" a népszerűsítésével és forradalmak által történő kísérleteivel eltelt az egész 19. század, és ma, a 20. század végefelé, két véres világháború után, és a második porlasztó gazdasági válság közepette, az atomháborús világpusztulás rémének hisztériás hangulatában két állig felfegyverzett katonai nagyhatalom nemzetközi szerződések és intézmények béklyóit kényszerítik a világra, hogy privilegizált helyzetüket tartósítsák.

Többször rámutattunk ennek a lapnak a hasábjain arra, hogy a nemzetközi politika az ellentétes előjelű és hatású fizikai erők működési törvényeit utánozza. Két ellentétes erő, másszóval ellentétpár egymást lekötő energiája egyensúlyi helyzetet teremt, amíg a harmadik erő nem lép közbe. Vagy még találóbb a hasonlat, a metafizikai törvény: jó és rossz harcából kapjuk a fejlődést. A marxista (pszeudo) filozófia átvette ezt a tételt is, azt tanítja, hogy: *„a fejlődés folyamata külső, viszonylag önálló ellentétek összeütközése útján megy végbe."* Majd (és ez teszi hamis filozófiává) azt állítja, hogy: *„a szocializmus a kapitalizmusban meglévő ellentmondások kibontakozásának és társadalmi forradalom útján való megoldásának törvényszerű eredménye."* Ez az otthoni filozófiai lexikonból kimásolt silány maszlag máris elbuktatja magát az elméletet, mert az ellentétpárt nem a kapitalizmus—szocializmusban keresi, hanem elmarasztalja a kapitalizmust azzal, hogy *„annak belső hibái — ellentmondásai — a hiba nélküli szocializmusba vezetnek."* Majd jön a következő bukfenc, mert a szocializmus is átmenet, az utolsó küszöb: *„A szocializmus is ellentmondások útján fejlődik"* és végül az *„Ellentétek egységének és harcának törvényét"* végleg megtagadó következtetésként: *„A marxizmus-leni-*

nizmus bebizonyította, hogy a kommunizmus az ellentmondás kategóriáját a világ teljes birtokbavételéből fakadó gondolkodásmód sajátjává teszi, mert a világot teljesen birtokába vevő embernek nem lesz többé oka félni az ellentmondástól vagy akadályozni megoldását!"

Hogy a fenti közlésből mit jelent az a kifejezés: *„...a világot teljesen birtokába vevő ember"* — lévén, hogy eddig is emberek lakták földi világunkat — nem tudjuk Lenin vagy Lukács további tanulmányozása nélkül megválaszolni, de ha azt jelentené, hogy az ember letaszítja Istent a trónusáról, vagy ha úgy tetszik a materialista filozófia a metafizikai filozófiát (úgy is, mint ellentétpartnert), akkor azt is megállapíthatjuk, hogy a kapitalizmus és a szocializmus nem az a bizonyos fejlődést biztosító ellentétpár, melynek harca az a végnélküli folyamat, amit először Hérakleitosz (Kr. e. 500 körül) fogalmazott meg, mint szüntelen változás és ciklikus megújulás, hanem az ellentétpárból (idealizmus—materializmus) csak az egyik, a materializmus! Ebből következik, hogy az az ellentét, aminek mai világunkban olyan nagy sajtója van, hamis: a kapitalizmus—szocializmus ellentét hirdetése csak taktikai félrevezetés a materializmus győzelme érdekében.

A jó és rossz ellentétpár világméretű kápráztatása művi beavatkozással kényszeríti, agymosással szédíti a felületesen gondolkodó tömegeket egyik avagy a másik oldalra, úgy hogy a saját oldal mindig a jó oldal és a másik a rossz oldal — és ez mindaddig sikeres lesz, amíg a becsapott emberiség rá nem jön a csalásra.

A jó és a rossz oldal bemutatására két idézet:

1. *„Az Egyesült Államok fokozza katonai jelenlétét a világ különböző tájain. Egész régiókat ezer és ezer kilóméterre az Egyesült Államok partjaitól, fontos amerikai érdekszféraként vettek birtokba. Rapid Deployment Force néven gyorsan bevethető hadseregtesteket létesítettek, meglévő katonai bázisokat megnagyobbítottak, modernizáltak, újakat építettek. A lefegyverzési tárgyalásokat megrekesztik és az e téren már létrejött megállapodásokat aláaknázzák. Az ún. korlátozott nukleáris háború elmélete végtelenül veszélyes a világ békéjére."* (Mladenov bolgár külügyminiszter, ENSZ közgyűlés, 1981. október. — egy kapásból kiragadott idézet a sok közül.)

2. És most — nem is annyira fülbántó, mint elgondolkoztató — majdnem ugyanezt hallani az ellenoldalról:

„Reagan elnök politikai rátermettségét jórészt igazolja az a készség, amivel egy kínálkozó elgondolást megragad és azt az amerikai nyilvános megfontolás középpontjába helyezi. Ezúttal ismét felmutatta jó szándékát és képzelő erejét."

(Ilyen bevezetés a nyugati sajtóban felkelti érdeklődésünket, hiszen néhány héttel ezelőtt az amerikai sajtó csúfot űzött az elnöknek abból a beszédéből, amelyben az amerikai—szovjet vitát a „jó és a rossz erői közötti harc"-nak nevezte. A fent említett idézet — Australian, 1983. IV. 2—3., Reagan looks at the nuclear shield as an option to the nuclear sword, from Peter Samuel in Washington — alábbi folytatása megadja a választ arra a kérdésre, hogy miért dícséri most a sajtó a néhány hete kigúnyolt Reagant.)

„Amerika 30 éven keresztül elkötelezettje volt a mutual assured destruction (kölcsönös, biztos elpusztítás) hadászati elméletnek, egész katonai berendezkedése az atomháborús megtorlás fenyegetése által elért elrettentésre volt alapozva. Ez a kardoknak, nem a pajzsoknak a politikája volt."

„Ez a kölcsönös, biztos kiirtás valójában rendkívül baljóslatú hadászati elmélet — ezt most Reagan elnök elismerte múltheti beszédében. Nagyon magas erkölcsi szintre emelkedett, amikor megvallotta a pajzsot a kard helyébe. Nem üdvösebb-e életeket megmenteni, mint megbosszulni azokat?"

A cikkíró ezután kifejti, hogy a támadó hadviselésre beállított amerikai fegyverkezés, mint megoldás csődbe jutott, és időközben a szovjet stratégia védekezésre beállított fegyverzetével fölénybe került olyannyira, hogy az oroszok egyetlen és első ütésre el tudják pusztítani az amerikaiak szárazföldi kilövő állomásait. (Ez úgy látszik nem tartozik a támadás és elrettentés fogalomkörébe.) Ezután a cikkíró szószerint a következőket mondja:

„A szovjet sohasem tette magáévá a kölcsönös és biztos elpusztítás elméletét. A Kremlin vezetősége sohasem tagadta meg magától és népétől a védekezést a nukleáris támadással szemben. Az amerikaiakkal ellentétben az oroszok jelentős méretű védekezőhálózatot építettek ki, a Galosh anti-ballisztikus lövedék hálózatot Moszkva körül, SA 5 és SA 10 rakétákat és hatásos polgári védelmet életek megmentésére amerikai nukleáris támadás esetén."

Vajon mit érez az amerikai olvasó, amikor ezt olvassa? Ha azt érzi, hogy az eddigi amerikai kormányok háborús terveik során nem törődtek azzal, hogy Amerika városai elpusztulnak, és nem azt érzi, hogy most Amerika fegyveres készségét csökkentik, akkor a cikk elérte célját: az amerikai polgár kész elfogadni a következő lépést, a fegyverkorlátozást egyenlő szintre.

A hivatalos amerikai stratégia eddig az volt, hogy: a béke biztosítéka a Szovjetunióval szemben a fegyveres fölény, az a képesség, hogy meglepetésszerű szovjet támadás esetén azonnal viszszaütnek olyan erővel, ami eldönti az ilyen esetleges nagyhatalmi párbajt. Az elmélet helyességének indokolása: ha a Szovjetunió tudatában van a következményeknek, tartózkodik a támadástól. Ezt az elméletet 30 éven át helyesnek tartották, bár mindig voltak marxista csoportok Amerikában, amelyek erős propagandát fejtettek ki a nukleáris fegyverek ellen. Egy idő óta az amerikai zsurnalisztikában ez a fegyverfölénnyel biztosított béke-stratégia új nevet kapott: *mutual assured destruction*. Hír szárnyára került, hogy a két nagyhatalom nukleáris fegyverkezési szintje fej-fej mellett halad. Ez így tovább nem mehet, mert a fegyverkezés terén olyan fokot értek el, hogy egy esetleges háborúban kipusztul az emberi élet a földről. Bölcs versike született: *„Better to be red than dead."* (Jobb vörössé, mint halottá válni.) Az is szóba került, hogy elég ahhoz egy hibás elektronikus információ, vagy egy őrült a számtalan kapcsolótáblák egyikén, hogy egyetlen rakéta kilövése esetén az automatikus viszonzásra beállított elhárítások révén szándék nélkül is végbemenjen a világpusztító rakétaháború. Valóban borzalmas kép.

Ennek a fentebb idézett amerikai tudósításnak az állítása szerint az amerikai és a szovjet fegyveres felkészültség közötti különbség: az amerikaiak nukleáris fegyverzete csak támadó, a szovjet-oroszoké csak védekező. A kettősség tükrözi nemde, az egyiknek a gonosz, a másiknak a nemes szándékát. Vagyis a szovjet esetében indokolt a fegyverkezés, hiszen várható támadásnak van kitéve. Következésképpen, ha Amerika ki akarja nyílvánítani békés szándékát, tengerbe vetheti teljes fegyverzetét, hiszen támadás nem érheti, mert a Szovjetunió — ó, minő humánus — csak polgárai védelméről gondoskodott. (Hogy fogja így fölszabadítani a világ másik oldalát?)

Mint tudjuk, Ronald Reagan ún. konzervatív politikus, akit Amerika konzervatív gondolkodású többsége azzal a kifejezett céllal választott elnökké, hogy a szovjet veszélyeztetettséggel szemben impotens liberális (szélsőbaloldali) elnökök és kormányzatok után gondoskodjon Amerika védelméről, állítsa meg a bolsevizmus terjedését, és — legalábbis a kelet-európai választók részéről — azzal az óhajjal, hogy tegyen meg minden lehetőt a szov-

jet által elfoglalt országok felszabadulása elősegítésére.

Talán sohasem tudjuk meg, hogy mi játszódik le a Fehér Ház falai között, és milyen erők működnek közre ahhoz, hogy az állítólag rendkívül sok hatalommal felszerelt amerikai elnök meghirdetett és követett külpolitikai irányából félidőben 180 fokot eltér (és ez következetesen csak a republikánus elnökökkel történik meg). Peter Samuel Washingtonból küldött tudósítása szerint az történt, hogy egy High Frontier nevű lobby két éve dolgozott azon, hogy az amerikai nukleáris támadásokra alkalmas fegyverek fölényét biztosító politikát a kormányzat föladja, ezt az elnök saját maga javasolja. A lobby részére ez nagy győzelem lehetett, mert a tudósító így számolt be róla: *„After the Reagan speech last week, there was great celebration at the Washington office of High Frontier, the lobby group for strategic defence. It has been pressing for two years for precisely the abandonment of mutual assured destruction that Mr. Reagan now proposes."* („Reagan beszédét nagy ünneplés követte a High Frontier nevű stratégiai védelmi lobby washingtoni irodájában. Két éven át szorgalmazták kifejezetten a kölcsönös és biztos elpusztítás politikájának feladását — ezt most Mr. Reagan javasolja.")

***

Amit most Reagan elnök javasolt: részleges, egyoldalú leszerelés. Valószínűleg Moszkvában is kinyitottak néhány tucat pezsgősüveget, és Reagan hátraarca után kimozdulhat egyhelyéből a 16 hónapja elakadt megbeszélés az európai rakéták ügyében. A világ eléggé fáradt a fegyverkorlátozási megbeszélések részleteinek követésében. Az egész kérdés utópisztikusnak hangzik és unalomig ismétlődik. A szólam, hogy el kell tiltani a világ minden országában a fegyverkezést, olyan régi, mint az orosz-bolsevista állam. A leszerelés kérdését Lenin emelte a külpolitikai feladatok sorába a békepropagandával együtt, amely „ügyünket mérhetetlenül tovább viszi, mint a háború". Csicserin külügyi népbiztos az 1922-es genovai konferencián Lenin utasítására javasolta a szovjet állam nevében „az általános fegyverkorlátozást". Még abban az évben megtartották Moszkvában a nemzetközi leszerelési konferenciát, amin ugyan csak hat állam vett részt, de 1932-ben már mint állandó leszerelési konferencia működött a Népszövetség égisze alatt Európában, 59 állam részvételével. A leszerelés általános hangulata, a gazdasági válság pénztelensége, a pacifista mozgalmak demagógiája járultak hozzá közvetve a második világháború kitöréséhez, megnyitva a lehetőséget Németország gyors felfegyverkezésére és komoly ellenállás nélküli invázióira, végülis azok termésbegyűjtői a Szovjetunió és az Egyesült Államok voltak, vesztese egész Európa.

A második világháború óta eltelt közel négy évtized alatt fegyverkezési szinten semmi sem változott: Európa felező vonalában a megszállási demarkációs vonal állandósult az európai zsákmányhatáron találkozó szövetségesek fegyverviselési monopóliumában.

Csicserin utódja, Gromiko külügyi népbiztos: *„1964-ben, amikor a béke erői már jelentős szerepet vittek a világpolitikában, memorandumot nyújtott be az Egyesült Nemzetek Szervezete közgyűléséhez a nemzetközi feszültség további csökkentése és a fegyverkezés korlátozása tárgyában. Javasolta, hogy meg nem támadási szerződés jöjjön létre a NATO és a Varsói Szerződés tagállamai között... Később, ugyancsak szovjet kezdeményezésre a 32. gyűlés 1977. decemberében elfogadott egy különlegesen fontos dekumentumot a nemzetközi détant megszilárdulásának és elmélyítésének nyilatkozatát. Ez a nyilatkozat hangsúlyozza a détant és a lefegyverkezés közvetlen kapcsolatát ... melyeknek végső célja a teljes lefegyverkezés, szigorú és hatásos nemzetközi kontroll alatt".* (Disarmament: Soviet Initiatives, Novosty Press Agency, Moscow 1979.)

Ha megismétlődik a történelem, (ahogy fentebb a második világháborút megelőző éveket jellemeztük) a leszerelés általános hangulata, a gazdasági válság pénztelensége, a pacifista mozgalmak demagógiája: hozzájárulhatnak a harmadik világháború kitöréséhez. Ebben a kártyajátékban Európának nem osztanak lapot, így annak ismét csak kárvallottja lehet. A döntés célja az lesz: hol legyen a világdiktatúra székhelye. Ha pedig háború nélkül megegyeznek ezen, akkor Európa megosztottsága és vazallus állapota hosszú időre állandósul.

(Magyar Élet, 1983. április 14.)

Járomba fogott szocializmus

Az eleven lüktetésű, színes lehetőségeket nyújtó, élénk életű, pionír szellemű, üzletre, gazdálkodásra nevelő lendületes Ausztráliának így lassan vége

Április közepén szokatan összetételű társaság foglalta el egy hétre a canberrai parlament üléstermét. A szövetségi és state kormányok tagjai, az országos szakszervezeti szövetség vezetői és személyes meghívás alapján tizenyolc nagyvállalati vezető.

A tanácskozás teljesen igénybevette a nyomtatott és hangszórós hírközlést olyan mértékben, hogy azt mind végigolvasni, végighallgatni képtelenség lett volna. A megbeszélések tárgya a gazdasági problémák megoldása volt, bevonva a társadalomismeret szerint lényeges elemeket: tőkét, munkát, közigazgatást.

Az ötlet a parlamenti kormányzás kritikájaként is felfogható: ha erre szükség volt, az eddigi gyakorlat hiányai miatt volt rá szükség. A média szerint zseniális ötlet volt, korszakalkotó, történelemformáló és megismétlendő. Nagy lelkesedésüket senki sem rontotta kegyeletsértő figyelmeztetéssel, hogy ez sem új dolog, olvassák el Mussolini fasiszta alkotmányát, a korporációs kormányzatot, másszóval hivatásrendi igazgatást, ami szerint nem a „mindenhez értő" pártpolitikusok ülnek a parlamentben, hanem a nemzeti munka különböző ágazatainak szakértői. Természetesen itt ilyesmiről szó sem lehet, és nem valószínű, hogy megismétlik ezt a csúcskonferenciának nevezett összejövetelt.

A tanácskozások befejeztével kiadtak egy 56 pontból álló záronyilatkozatot, ami — egy újságoldalnyi terjedelme miatt — könnyebb áttekintést nyújtott, mint a tengernyi beszámoló. Az első pont megállapítja, hogy a gazdasági csúcsértekezlet széles sávban képviseli Ausztrália politikai, gazdasági és társadalmi érdekeltségeit. Erre később visszatérünk. A következő hat pont felsorolja a gazdasági bajokat, és képet ad a jelenlegi nemzeti gazdasági irányítás módszereiről. A 9. pont megállapítja, hogy Ausztrália „mixed economy", aminek lényeges része, 75 százaléka a magánszektor. Majd megállapítja: „A magánszektor, mint haszonszerzésre felépített gazdálkodási mód megtartása lényeges feladat Ausztrália jóléte szempontjából".

További hat unalmas pont után a 16. pont leszögezi, hogy: *„Lényegesnek tartják a nemzeti össztermelésnek és a foglalkoztatottságnak a növelését, mert ettől függ a nemzet jóléte, és hogy ez elérhető legyen, növelni kell a profitlehetőségeket, hogy megfelelő mennyiségű új tőke fejlődjön".* (A Labor pártirodában ezalatt Marx képéről lehullott a szakáll.)

A 20. és 21. pont kimondja a lényeget: *„A központi bérmegállapítás a legjobb megoldás a cél érdekében ...és a csúcsértekezlet*

javasolja a visszatérést a központi bérmegállapításhoz..." Ennek ellenében a 24. pont megkívánja a munkaadóktól, hogy a bérszabályozás ideje alatt tartózkodjanak az osztalékfizetés emelésétől, és a 25. pontban az állam ígéri, hogy tartózkodik a díjszabások emelésétől. A 26. pont érinti a hatósági irányítás eshetőségét, amire ha szükség lenne, egy bizottság alakítandó.

Talán érdemes itt megszakítani a zárónyilatkozat ismertetését, megemlítve, hogy gazdasági nehézségek idején mindig szóba jön az árak és a bérek állami ellenőrzése, befagyasztása, maximálása. A béreket általában könnyen szabályozták, de valahányszor gyakorlatba tették az árak központi szabályozását, a kísérlet megbukott. A csúcstalálkozón ezt nagyon jól tudták, ezért szóba jött a bérek befagyasztásának **határozott** javaslata kilenc hónapra, és az árak szabályozásának kérdése **határozatlan** formában. Hogy a kettő közül a bérek befagyasztását vették komolyabban, az kitűnik abból is, hogy az A.C.T.U. jelenvolt elnöke, Mr. Dolan személyes ígéretet tett, hogy embereivel tiszteletben tartatja a bérek befagyasztását, illetve központi szabályozását, hogy azok (a szakszervezetek) nem lépnek fel bérkövetelésssel. Bár nem mondták ki a szót, de ez úgy hangzik, hogy nem fognak sztrájkolni béremelés céljából — ami nagyon helyes. No de: a marxista elmélet szerint a sztrájk a munkásosztály harcának egyik fontos eszköze a tőkés kizsákmányolással szemben. Ha a fizetések nem emelkednek 9 hónapig, de az árak emelkednek tegyük fel 10 százalékkal, akkor a reálbér csökken 10 százalékkal, viszont a munkaadó haszna emelkedik és ezt a szocialista kódexekben „tőkés kizsákmányolásnak" nevezik.

Azután, hogy a tőke ilyen szépen megkapta a magáét, az állam sem mehetett haza üres tenyérrel: a 31. pontban a Labor választási ígéreteinek (hogy csökkentik az adót) megszegésével, az adóbefagyasztás gondolatának átugrásával, az adóemeléshez való hozzájárulást ismertette el együtt ülésező feleivel: *„A csúcsértekezlet elismeri, hogy az állam felmerülő külön kiadásait lényegében adókivetésből fedezi, adóemelésből vagy időszaki adóügazításból."*

A hátralévő 25 pont nem sok hozzáfűzni valót kínál, ami az egészből lényeges, az hogy a szocialista kormány nem ijesztette meg a nagytőkét az államosítással, helyette biztosította őket a béremelkedés veszélyétől, elismerte hogy jogos a tisztességes profit, és minden marad a régiben. Az adót úgy is áthárítják a fogyasztóra, ami alkalmasint a legigazságosabb megoldás.

Az újságok szinte csak egyetlen ellenzéki véleményt közöltek, az is rövid volt és csak egy kifogást tett. Az új ellenzéki vezér, Mr. Peacock így jellemezte a csúcstalálkozót: *„It was an unelected, unrepresentative group, dominated by Big Unions, Big Business and Big Goverments, hogy meghatározza a munkanélküliség jövő szintjét a bérszint megállapításával. A fiatalok, a nők, ez a két leginkább érintett csoport nem volt képviselve."* A mondat elejét szándékosan angol eredetiben hagytuk, legjobb fordításban is veszített volna kifejező erejéből. Az így idézett kifejezéseket soha nem hallottuk tőle, hja, ellenzékben mindig őszintébb lehet a politikus.

Véleményünk szerint a munkásság sem volt képviselve. Elsősorban nem volt képviselve a néhány millió szakszervezeten kívüli munkás, de a kényszerből beszervezett munkások képviselete is kérdésbe hozható. De legfőképpen nem volt képviselve a munkaadók közül a kis- és középvállalkozók rétege, amely tizenöt évvel ezelőtt az ausztrál munkavállalók hatvan százalékát foglalkoztatta. Egyetlen személy sem volt képviselve ebből a szorgalmas, szívós, tehetségéből érvényesülő, alkotóképes rétegből, akik még nem mentek tönkre a Big Business, a Big Unions és a Big Governments együttes támadásai alatt (sztrájkok, infláció, felpumpált bérek és egyéb követelések, költséges hatósági előírások, magas kamatláb, felemelt közterhek, ázsiai iparcikk-dömping pörölycsapásai alatt) az elmúlt tizenöt évben. Pedig ez a réteg teremtett itt ipart, fejlődést, kereskedelmet, és mutatott törekvő példát a következő nemzedékeknek. Ez a réteg jelenti Ausztráliát, az országot és az épülő nemzetet, a Big Business internacionalizmusával és kollektivizmusával szemben. Erről a véres, belső harcról nem írnak a lapok, és nincs politikai párt, amely törődne velük. Az eleven lüktetésű, színes lehetőségeket nyújtó, élénk életű, pionír szellemű, üzletre-gazdálkodásra nevelő lendületes Ausztráliának így lassan vége, és ide is elérkezik a nagy (állami vagy szindikátusi) vállalatok, és nagy, egyforma munkástömegek sivár, szürke, kiszolgáltatott életű világa.

Túl szépen hangzik a média részéről a nagyhangú megállapítás, hogy a csúcstalálkozón résztvett a nemzet három pillére: munkaadók, kormány, munkavállalók. Hogy ez a csúcstalálkozó „tükrözi a nemzet egységét nehéz idők nagy kérdéseiben", amikor csupán annyi történt, hogy összeült a kormány a nagytőke 18 tagjával. És ennek a nagy dobra vert eseménynek javaslatait fogja a Labor kormány a parlamentben megszerzett többségével törvényerőre emelni. Amikor a kormány erős helyzetben van (az ellenzék gyenge a fékezéshez) akkor nyugodtan emelheti az adót, drágíthatja a közfogyasztási cikkek és a szolgáltatások árát. A csúcstalálkozó után most már a parlamenten kívüli ellenzéktől, az uniótól sem kell tartani: ez volt a haszna a csúcstalálkozónak.

Eddig azt hallottuk, hogy a bajok átmenetiek. A találkozón elhangzottak szerint a további elbocsátások megakadályozhatók, ha a fizetések nem emelkednek. Arról nem volt szó, hogy akik ma munkanélküliek, mikor kapnak munkát. Nagyon szép fejtegetést olvastunk egyik újságban arról, hogy mi mindennek kell létrejönnie ahhoz, hogy megszűnjön a munkanélküliség. A puszta tény az, hogy árubőség van, hogy emiatt kellett visszatartani a termelést. Ha most a munkanélküliséget csak a teljes termelési képességünk munkába állítása szünteti meg, akkor felmerül a kérdés: kinek termeljünk? Így is túltermelés van, több árut termelünk csökkentett munkaerővel is, mint ami eladható. A gépesítés, az automatizálás leszorította a szükséges emberi munkaerő szintjét a mindenkori munkakínálat szintje alá. Egyetlen vállalkozó sem kötelezhető arra, hogy több embert alkalmazzon, mint amennyire szüksége van. Még így is nagy gond versenyben maradni a koreai, japán, taiwani iparral. Lehet, hogy be kell rendezkednünk arra, hogy a lakosság növekvő része munka és kereset nélkül marad? Vagy félheteket dolgozunk? Igaz lesz az otthoni mondás: a munkához úgy kell odaállani, hogy más is hozzáférjen?

A csúcstalálkozó tanulsága az, hogy a nehéz idők gazdasági teherviselője a munkavállalaló lesz, ellentétben azzal a munkásmozgalmi elgondolással, hogy a munkás részesedjen munkája révén az össztermelés hasznából is. De hogyan is várhatnánk ezt itt, ahol a gazdasági életet a nagytőke irányítja, és miért éppen Ausztrália lenne az első és egyetlen ország, ahol ez megvalósul, amikor sok más ország már korábban rálépett a szocializmus útjára, és térdig tapos annak ragacsos áldásaiban, annak reménye nélkül, hogy munkájáért annyi fizetést kapjon a dolgozó, mint itt a munkanélküli segély.

A Sydney Morning Herald cikkírója szerint (Peter Bowers): *„A csúcsértekezlet nem egy választások idején kiötlött gimmick volt, hanem Mr. Hawke régi terve, melynek részletein éveken át dolgozott. Tudta, hogy ha kormányra jut, első dolga lesz megvalósítani."* Mindannyian tudtuk, hogy Mr. Hawke évek óta készül az

országvezető állásra. Eleget írtak róla az újságok, bár nehéz volt elképzelni az országpusztító sztrájkok idejének szakszervezeti vezérét miniszterelnöki pozícióban. És ha valakinek kételye van az iránt, hogy az újságok előre tudják 4—5 évre, ki lesz a miniszterelnök, az ebből a példából okulhat, és kitalálhatja, honnan jön a sajtónak a sugallat, anélkül hogy Peter Bowers említené, hogy a nagytőkések is részesei voltak a csúcsértekezlet korai előkészítésének.

Mr. Hawke talán az egyetlen, aki oda tudta ültetni a Big Business és a kormánypolitikusok mellé a szakszervezeti vezetőket annak reményében, hogy a gyűlés eredményes lesz. Ez a politikai gyakorlattól eltérő kirakatrendezés alkalmassá akkor válik csak, ha sikeres. Mr. Hawke és a Labor vezetősége előre tudta, hogy sikeres lesz, különben nem rendezte volna meg. A biztosíték a szakszervezetek feletti teljes, személyes kontrollja volt.

A csúcstalálkozónak fontos kozmetikai szerepe volt a választási ígéretekkel ellentétes intézkedések problémamentes bevezetéséhez. A választások Labor-ígéretei (a munkanélküliség és infláció jelentős csökkentése, adócsökkentés) nyilvánvalóan megvalósíthatatlanok voltak az ígéretek idején is, ha azokat, rá hat hétre, a Labor-kormány megvalósíthatatlannak jelenti ki. Ahhoz, hogy ezt így egyszerűen és világosan be lehet jelenteni, nagy szolgálatot tett a csúcsértekezlet, ahol elhangzott egy sor előre célrahangolt szakvélemény arról, hogy mit bír el a gazdasági élet, és mit nem bír el. A csúcsértekezlet egyik feladata tehát az volt, hogy megmagyarázza Ausztrália népének a Labor-pártra győztes választások után, hogy a helyzet olyan, mint amilyennek a kibukott Liberal-kormány vázolta akkor, amikor a korai választásokat kiírta.

Ha a helyzet valóban olyan, mint ahogyan azt a volt kormányzat akkor, és a jelenlegi kormányzat most ilyen egybehangzóan tudomásunkra hozza, akkor egyre megy, hogy melyik kormány van hatalmon. Legalábbis gazdaságilag mindegy. Ha az előző kormány továbbkormányzása esetén a szakszervezeti sztrájkok elkerülhetetlennek bizonyultak volna, és ha a Labor kormány alatt megszűnnek a bénító sztrájkok, akkor valami hasznát látja az ország a cserének. Ez még csak a jövő kérdése.

De az is a jövő kérdése, hogy a ma még szinte konzervatív irányzatot mutató Labor-kormányzat szocialista szolidaritásának kötelező útján milyen messze megy el a Szocialista Internacionálé kollektivizmusba vezető kanyargós útjain.

A Labor és a Big Business (hogy Mr. Peacock kifejezését használjuk) összeölelkezése ráébreszthetné az „ellenzéki" liberal pártot természetes ellenzéki szerepére, a polgári jellegű, magánvállalkozó, demokratikus Ausztrália megtartására.

(Magyar Élet, 1983. április 28.)

Üzlet Kínával

A kapitalizmus kommunista barátja azért jött, hogy üzletet kössön velünk.

A Kínai Népköztársaság elnevezésű rezsim második embere, Zhao Zyjang miniszterelnök államfőnek kijáró fogadtatásban részesült Ausztrália kormánya részéről április 17—22. napjaiban hivatalos látogatása alkalmával.

A kínai diktatúra ez év elejétől fokozott diplomáciai tevékenységbe kezdett, mindenkivel jóba lenni jelszóval. Azóta, hogy külügyminiszterük Moszkvában járt Brezsnyev temetésén — aki igyekezett a két vörös diktatúra közötti ellenséges viszonyt enyhíteni — ez év elején, február 27-én a kínai külügyminiszterhelyettes hivatalos látogatást tett Moszkvában.

Ezt követően, valószínűleg még május hónapban sor kerül ugyancsak Oian Oichen külügyminiszterhelyettes közép-európai látogatására, értve ez alatt a három szovjetmegszállta országot: Magyarország, Lengyelország és Kelet-Németország. Csehszlovákiába, Bulgáriába, Romániába és Jugoszláviába a külügyi népbiztosság alacsonyabbrangú vezetői mennek.

Az ausztrál sajtó történelmi jelentőségűnek nevezte Zhao Zyjang látogatását. Ez igaz is, ő az első hivatalos látogató Vörös Kína kormánya részéről. Megemlítik a lapok, hogy éppen 10 évvel ezelőtt ismerte el Ausztrália kormánya a vörös rezsimet, mint a kínai nép kormányát. Akkor ez itt még politikai botránynak számított. Ma már természetesnek hangzik, és úgy vagyunk beállítva a mai sajtó részéről, hogy az akkori félelem a kommunizmustól csak afféle kibicsaklása volt világszemléletünknek. Jó példa erre az alábbi idézet, az április 17-i Sun-Herald-ból kivett öt mondat, amit csak a rákivánkozó válaszunk miatt számoztunk itt meg:

1. „Ausztrália és Kína között félreértés, félelem és bizalmatlanság volt 1972 előtt".

2. „Az ausztrál kormányok gondolatában Kína terjeszkedő szándéka uralkodott".

2. „A hivatalos véleményt, hogy kommunista Kína délfelé tör az Indiai- és Csendes-óceán irányába, az idézte elő, hogy Kína támogatta a 35 éves vietnami háború utolsó szakaszában Észak-Vietnamot Dél-Vietnam megszállásában".

4. „Vietnam még ma is zavarja a kínai—ausztrál viszonyt, azonban a kapcsolatok — a történelem egy ironikus fordulatával — megcserélődtek".

5. „Ezúttal az ausztrál kormány elkötelezte magát a segélynyújtás visszaállítására Vietnam részére, amit Mr. Fraser állított le, azután hogy Vietnam megszállta Kambodzsát 1972-ben".

A cikkíró túl sokat igyekezett besűríteni a fenti öt mondatba, amivel még csak növelte a Vietnam körüli ködöt. Természetesen nem vártuk el a rövid cikktől, hogy rámutasson a nagyhatalmi játék lényegére, amely Indokína népeire oly sok szenvedést és szerencsétlenséget hozott. De bosszantó az események olyan beállítása, mintha a kommunizmus terjedésétől való félelem indokolatlan lett volna.

A távol-keleti nagyhatalmi politika rendkívül bonyolult és nem mai keletű. Ismerjük a történelemből Japán kapuinak megnyitása, Kína térdrekényszerítése (boxerlázadás) eseményeit. Ettől kezdődött az a folyamat, aminek jelenlegi szintjén Japán is (parlamenti demokráciával), Kína is (marxista diktatúrával) nyugati politikai sablonok között kényszerül élni. Ez az állapot a 2. világháború terméke, és ugyanaz a hatalmi váltás lényegében, mint ami végbement Európában a két világháború által. Európában Németország ésszerűtlen katonai szétrohanásai, a Távol-Keleten Japán éppoly ésszerűtlen katonai lerohanásai idézték elő Európában a mai napig is fennálló orosz—amerikai ellenőrzést, és Távol-Keleten az európai gyarmatosítók bukásával létrejött, főleg amerikai és részben orosz ellenőrzést. Kínának és Indokínának kommunista pártdiktatúra alá vonása nem volt az amerikai politikát végrehajtók szándékai ellenére.

E rövid bevezető után térjünk vissza a Sun-Herald cikkírójának öt mondatához, azoknak egy olyan változatát adva, ami a ködön egy kissé átvilágít, ahogy megírta volna független szemlélődéssel:

1. Ausztrália kormánya csatlakozott az Egyesült Államok kormányának akkori politikájához, melynek lényege az volt, hogy figyelmeztesse a nyugati marxista politika kreatúráját, Mao Ce

Tung-ot, hogy nem járhat külön utakon, hogy nem azért találták ki a kommunizmust, hogy ő legyen a világ meghódítója. E téren ugyanabba a hibába esett mint Sztalin, aki a világkommunizmus (nyugati marxizmus) segítségével Nagy Orosz Birodalmat akart létrehozni. A feladat tehát a külön útról való visszatérítés, kellően érzékeltetett katonai hatalom jelenlétével, a „világhódító" észretérítésének feladatára korlátozva. Tehát nem a diktatórikus állam ellen, csak a diktátor kilengései ellen. A katonai hatalom jelenlétét érzékeltette előbb a koreai háború (UNO—USA csapatokkal). A külpolitika egyszerűen ehhez igazodott, ehhez kellettek az antikommunista szólamok, ehhez járult hozzá Ausztrália is katonai egységekkel.

2. Az indokolás természetesen népszerű használatra olyan megfogalmazást kapott, ami nemcsak kifejezte Ausztrália népének kívánságát, de meg is nyugtatta, hogy kormánya mindent elkövet, hogy megóvja az ország szabadságát és polgári életformáját. Ausztráliában minden előre gondolkodni tudó ember tudja, hogy tízegynéhány milliós lakosságának békéje és nyugalma az ország ipari és védekezési készségének a függvénye. Ha a tőlünk északra élő országok túlszárnyalnak ipari és hadviselési készségükkel, akkor biztonságunk alapjai meginognak. A veszélyt sokkal közelebb hozza az egyébként békés kínai nép kommunista kormányzata, amely hangoztatja is az ezermilliós nép iparosításra, hadseregfejlesztésre való összpontosítását és fanatizálását a világ meghódítására.

3. A „hivatalos véleményt", vagyis az ausztrál kormány antikommunista magatartását az idézte elő, hogy megnyugvással fogadta az amerikai kormány diplomáciai és katonai cselekedeteit, amelyek a kommunizmussal szerveződő sárga veszedelmet megállítani igyekeztek. Ausztrália helyzete e tekintetben hasonlítható Magyarország helyzetéhez, az orosz terjeszkedéstől való félelem alapja a politikától függetlenül is ijesztő méretű állandó jelenlétük.

4. A történelem „irónikus fordulata" szerintünk nem cserélt meg semmit, ami indokolttá tette a kommunizmussal való szembenállást. Ami megcserélődött, az Kínában játszódott le. Azt, ami elmúlt, marxizmusnak nevezik. Viszont az, ami fordulatot jelentett az amerikai politikában, indokolatlanul fordulatot jelentett az ausztrál politikában is. Az amerikai politikát kielégítette a marxizmus kínai megtagadása: megnyíltak Vörös Kína kapui az amerikai bankok és nagyvállalatok előtt. Ezzel a kínai kérdés Amerika részéről megoldódott. Dél-Vietnamot — szövetségesét — cserbenhagyva, és ötezer millió dollár értékű fegyverzetet hátrahagyva az „ellenségnek", kivonult az amerikai sajtó szerint immár „tisztességtelen, becstelen háborúból". Kissinger külügyminiszter és Le Duc Tho megkapta e bölcs megoldásért a Nobel-békedíjat, amit utóbbi túl humorosnak talált és visszautasított. Ezt követően tanulmányokat olvashattunk arról, hogy ez a legjobb megoldás a távol-keleti béke érdekében: egy erős Vietnam — Kínát délről ellensúlyozva — mint az indokínai félsziget vezető hatalma, a Szovjetunió támogatásával a térség egyensúlyának a biztosítéka. Az akkori pápa felhívására, hogy a szegény vietnami népet segíteni kell, Nyugat fejlett ipari államai évi járadékot ajánlottak fel, Ausztrália is — „irónikus fordulattal" bűntudatból — csatlakozott az adófizetők táborához.

5. A Labor-kormány még választási ígéreteiben elkötelezte magát a vietnami évi járadék folyósítására (vajon kit lelkesített vele?). Nos, ez az a pont, ami „ma is zavarja a kínai—ausztrál viszonyt", ezt tette szóvá oly sokszor a látogató vörös-kínai vezér. Kína politikája érthető: minden vonalon akadályozni akarja, hogy Vietnam bekebelezze egész Indokínát. Ausztrália politikáját annál nehezebb megérteni: miért kell anyagi segítséget nyújtani a Szovjetunió délkelet-ázsiai hídfőállásának?

Kínai allergiánkat Mr. Whitlam szüntette meg 1976-ban, a Labor Párt kormányra lépése első intézkedéseként elismertük Vörös Kínát, vagyis a kínai nép fölötti kommunista uralmat. Most a Labor Párt kormányra lépése után első külföldi látogatónk Vörös Kína miniszterelnöke.

Erről a látogatóról most megírták újságjaink, hogy 1919-ben született, húsz éves korában belépett a föld alatti kommunista pártba. Szorgalmas pártmunkás volt, de mint afféle rendes embert, őt is „kitisztogatta" az a betyár Mao a kultúrforradalom alatt, amikoris politikai egységbontás, frakcióharcok és tömegmészárlások voltak. Zhao Zyjang viszont megfordította a gazdasági életet jó irányba: bevezette a szocialista tervezést és bátorította a magánvállalkozást.

Egyszóval jó ember. Az ő példája is erősít egy bizonyos szabályszerűséget: a kommunizmus első időszakában vérengzésekkel, vad tévedésekkel, pozícióharcokkal indul, azután (mielőtt összeomlana, jelentős nyugati segítséggel életre kap, megerősödik és) aki ép bőrrel megúszta, az már belenyugszik és örül az enyhülésnek. Közben eltelik egy-két emberöltő és elszáll az igények sorából az emberi szabadság. Újságjaink nyugaton—keleten egyaránt megmagyarázzák, hogy nincs többé Mao, éljen a Zhao, hogy Sztalin emléke halott, de Andropov kultúrember, hogy a Rákosi-érának vége és Kádár jó ember.

Éljen tahát Zhao Zyjang úr, aki (hadd idézzünk eredeti ömlengésben a Sun-Heraldból): *„...widely travelled, he is a smooth, intelligent, well-dressed, well informed man, and no enemy of capitalism..."* (Hogy el nem estünk a bájszédülettől ...)

A kapitalizmus kommunista barátja azért jött, hogy üzletet kössön velünk. Bányatermékekre van szüksége, főleg vasércre, élelmiszerre, főleg cukorra. A Financial Review közli április 9-i számában, hogy a vele jött pénzügyi szakemberek bevonásával tárgyalásokat folytattak a BHP, CRA és CSR megbízottaival arról, hogy Vörös Kína „közvetlen érdekeltséggel" bekapcsolódik az ausztrál bányatermékek kiaknázásába.

Szegény Szovjetunió mennyi katonát vesztett, míg bakapcsolódott közvetlen érdekeltséggel a magyar bauxit és urán kiaknázásába. Egyszer még el is zavarták őket onnan. Mi, ausztrálok jobb szívűek vagyunk, megértjük, hogy Kína nem tud fizetni a már kitermelt vasércért, így felajánlottuk neki a „közvetlen kínai befektetést az ausztrál erőforrásokba" („direct Chinese investment in Australian resources"). Talán nem is vetette rossz helyre a sors ezt a népet: üngöt-gatyát Taiwan sző nekünk, autót-rádiót Japán gyárt, vicket-vackot Hongkongból kapunk és most már saját bányatemékeinkkel sem kell bajlódnunk.

Csak azután hova megyünk munkanélküli segélyért?

(Magyar Élet, 1983. május 5.)

Tartalomjegyzék

Az olvasó ember (1961 június 1) 5
Emigrációs gondolatok (1961 június) 5
Háború, béke, emigráció (1961 május 4) 6
Lesz-e háború? (1961 augusztus 24) 8
A Hurkás dinasztia (1961 szeptember) 9
Forradalom vagy szabadságharc (1966 október) 10
Egyetlen menekvés (1967 július) 11
Újévi gondolatok 1968 (1968 január) 12
Lesz-e béke Vietnamban? (1968 június) 13
Zsarnokság árad a föld felett (1968 július) 13
Prága is tudja már (1968 szeptember) 15
Őszirózsák halálos emléke (1968 november) 16
Közép-Európa mozgásban (1969 január) 18
Most ők vizsgáznak (1969 május) 20
Le a vasfüggönnyel (1969 július) 21
Arccal nyugat felé (1969 november) 22
Budapest ostroma (1970 január) 23
Felszabadulás ünnepe (1970 április) 24
Trianon — 50 év után (1970 június) 25
Te vagy a dal... (1970 október) 31
A kreatúra (1971 március) 32
Fórum (1971 szeptember) 34
Mindszenty nem szabad (1971 november) 35
A Pazmaneum lakója (1971 december) 36
Újévi gondolatok 1972. (1972 január) 38
Veszélyben a Magyar Szent Korona (1972 január) 40
Kína és turáni álmaink (1972 március) 41
Hitünk magyarságunk (1972 május) 42
„Korszerű hazafiság” (1972 július) 44
Az ausztrál múlt vallatója (1972 augusztus) 45
Nem engedünk ötvenhatból (1972 október) 47
A európai zsákmány biztonsága (1972 november) 47
Lesz-e béke Vietnamban? (1973 február) 48
Merénylő kerestetik (1973 április) 49
„...hogy mindnyájan egyek legyenek...” (1973 május) 50
Az európai jövő magyar alapjai (1973 augusztus) 56
Nixon és a szovjet megszállás (1973 szeptember) 57
Meddig marad a munkáskormány? (1973 szept.) 58
Padányi évforduló (1973 december) 60
Új világrend felé (1974 január) 61
Tollas Tibor látogatása (1974 január) 62
A Federal Device... (1974 március) 63
A Vatikán keleti politikája (1974 március) 64
Ausztrájkia (1974 április) 66
Világra kiható változások (1974 július) 67
Az emigráció temetése (1974 augusztus) 70
Nixontól Rockefellerig (1974 szeptember) 74
Mohácstól napjainkig (1974 október) 78
Könyvekről őszintén (1974 október) 78
Devictus Vincit (1974 december) 80
Márciusi számadás (1975 március) 81
Harmincéves hazugság (1975 április) 82
Ha az volt a szándék (1975 május) 84
Állva, küzdőként halt meg... (1975 június) 85
Európa vigyázz! (1975 július) 86
A betolakodók (1975 augusztus) 87
Szent Istvántól Mindszentyig (1975 augusztus) 89
Európa sírbatétele (1975 szeptember) 90
Hontalanok (1975 október) 91
Szerkesztői üzenet (1975 november) 92
Pártok harca (1975 november) 92
Újévi gondolatok 1976.(1976 január) 94
Két levél, egy válasz (1976 február) 96
Március mérlege (1976 március) 98
Bomlás a baloldalon (1976 április) 99
Jön a világbéke (1976 május) 101
Ma egy éve... (1976 május) 102
Trianon — Bakunintól Sonnenfeldtig (1976 június) 103
Sonnenfeldt leleplezte az amerikai... (1976 július) 106
Könyvszemle (Dezséry) (1976 július) 108
Klímaváltozás (1976 augusztus) 109
Forradalom és szabadságharc (1976 szept.—dec.) 110
Könyvismertetés (Panda) (1976 december) 116
Újévi gondolatok 1977.(1977 február) 116
Federáció (1977 február—szeptember) 118
Az emberi jogok a politika... (1977 március) 129
Új gazdasági világrend (1977 május) 130
Erdély hírnöke (1977 június) 131
Együtt (1977 július) 132
New York Empire (1977 szeptember) 133
Két pogány közt (1977 október) 134
Kádár és a monopol kapitalizmus (1977 november) 136
Tente... tente... détente (1977 december) 139
Újévi gondolatok 1978.(1978 január) 140
Bemutatkozás (1978 február 2) 142
Zsebháború Kambodzsában (1978 február 2) 143
Amerikai dominó (1978 február 16) 146
Az ádeni kapu (1978 március 2) 147
Egy lépés vissza... (1978 március 23) 148
... és nincs tovább (1978 március 30) 150
Palesztína fogságai (1978 április 6) 151
Ceausescu Amerikában (1978 április 27) 152
„Új külpolitika” (1978 május 12) 153
Legyen a jelszó — Közép-Európa (1978 május 25) 155
Torz demokrácia (1978 június 1) 156
A fekete földrész sötét forradalmai (1978 június 8) 158

Tartalomjegyzék

A demokrácia dilemmája (1978 június 22) 159
Nagyhatalmak mérközése (1978 június 29) 161
Balkánstratégia Európa ellen 1—6 (1978 júl.—aug.) 162
Szent István és az idők változása (1978 aug. 17) 173
Vörös foltok Afrikában (1978 szeptember 21) 175
Hétszáz millió ököl (1978 november 9) 176
Gábor Áron — Túlélés (1978 november 16) 177
Újévi gondolatok 1979 (1978 december 28) 178
Ariana (1979 február 1) 180
Perzsia a köztársasági övezetben (1979 február 8) 182
Barátság és olaj (1979 február 15) 183
Cári katonából királyok királya (1979 február 22) 185
Egy olajdinasztia (1979 március 1) 186
Koronás forradalmár (1979 március 8) 188
Olajkartell és világháború (1979 március 15) 189
Olaj-világháború (1979 március 22) 191
Iráni demokrácia (1979 március 29) 193
Megzavart keresztény (1979 április 19) 194
Oroszok kivonulása Iránból (1979 április 26) 196
Irán hitelt kér (1979 május 3) 198
Rhodesia fekete-fehérben (1979 május 17) 200
Taláros agitátor (1979 május 24) 201
S.A.L.T.- dualizmus (1979 május 31) 203
Energia és politika (1979 június 7) 205
Első energia-válság (1979 június 14) 206
Második energia-válság (1979 június 28) 208
Új polarizáció (1979 július 12) 210
Háborús hangulat (1979 július 19) 211
A püspök úr füllentései (1979 július 26) 212
Értekezlet Zambiában (1979 augusztus 16) 212
Zambiai győzelem (1979 augusztus 23) 214
Bolsevizálás részletre (1979 szeptember 20) 215
Taraki bukása (1979 október 11) 217
Ámítás volt (1979 október 25) 219
A földre hullott mennyország (1979 november 22) 221
Kié lesz a Közel-Kelet (1979 november 29) 223
Újévi gondolatok 1980 (1979 december 27) 224
Az utolsó részlet (1980 január 24) 226
Helyünk a világban (1980 január 31) 227
Negyvennyolcas nyomtatványok (1980 március 13) 228
Finish Rhodesia (1980 március 20) 231
A sátán halálára (1980 március 27) 233
Felix Jugoslavia (180 május 22) 235
Nehéz magyarnak lenni (1980 június 5) 236
Munkások lázadása (1980 szeptember 4) 239
Európai hadszíntér (1980 szeptember 25) 240
Irak (1980 október 9) 242
Huszonnégy éve (1980 október 23) 244
Újévi gondolatok 1981 (1981 január 1) 246
Reagan ígéretei (1981 február 5) 248
Elnöki kamarilla (1981 február 26) 250
El Salvador (1981 március 26) 255
Lesz-e invázió? (1981 április 9) 257
Kinek állt útjában? (1981 május 28) 259
Francia választások (1981 június 4) 259
Offshore Budapest (1981 július 16) 261
Mutass utat Szent István király (1981 aug. 20) 263
CHOGM (1981 október 15) 265
Újévi gondolatok 1982 (1981 december 31) 267
Hungarian Rhapsody (1982 január 21) 269
Nincs többé szolidaritás (1982 január 28) 270
Bomba és politika (1982 február 11) 272
Szabadság ünnepére (1982 március 11) 274
Börtönőrök ünnepe (1982 április 1) 276
Gazdasági helyzet és bevándorlás (1982 május 27) 278
Az oroszlán még harap (1982 június 3) 281
Haig — Shultz (1982 július 8) 283
Forr a világ bús tengere (1982 július 22) 284
A magyar sajtó (1982 augusztus 12) 285
A nemzetközi politika közös nevezője (1982 au 26) 287
Border is Fate (1982 szeptember 16) 288
A csőpolitika csődje (1982 október 7) 290
Elkésett fordulat (1982 október 14) 291
Atombombás békeharc (1982 november 4) 293
Választások Amerikában (1982 november 18) 294
A détant partner halála (1982 november 25) 295
Új vörös cár (1982 december 2) 297
Újévi gondolatok (1982 december 30) 298
Éveleji látóhatár (1983 január 20) 299
Reagan hanyatlása (1983 január 27) 301
Külföldi bankok Ausztráliában (1983 február 3) 302
Két párt, egy út (1983 február 24) 304
Inog Drakula trónja (1983 február 24) 306
Hiányos ígéretek (1983 március 3) 307
Az új kormány gazdasági kilátásai (1983 márc. 24) 308
A német választások (1983 március 31) 309
Lefegyverkezés (1983 április 14) 311
Járomba fogott szocializmus (1983 április 28) 313
Üzlet Kínával (1983 május 5) 315
Tartalomjegyzék 317